

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

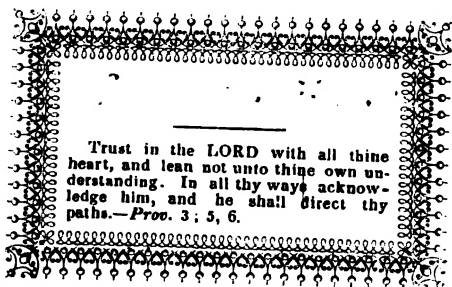
Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HW 2LDK G

KE 32664 (4)

Harvard College Library

THE GIFT OF
CHARLES HALL GRANDGENT
CLASS OF 1883

PROFESSOR

2

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES.

10

T. LIVII PATAVINI
HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI QUI SUPERSUNT OMNES,

EX RECENSIONE

ARN. DRAKENBORCHII.

ACCEDUNT

NOTÆ INTEGRÆ

EX EDITIONIBUS

J. B. L. CREVIERII.

CUM

INDICE RERUM LOCUPLETISSIMO.

TOM. IV.

OXONII,

EXCUDERAT W. BAXTER;

IMPENSIS J. PARKER, ET R. BLISS; ET R. PRIESTLEY, LONDINI.

MDCCCXVIII.

~~LE 16, 188-18~~
RF 32664(4)

HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
CHARLES HALL GRANDGENT
JANUARY 14, 1933

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM

AB URBE CONDITA

LIBRI.

EPITOME LIBRI XLI.

IGNIS in eade Vestæ extinctus est. Ti. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit, monumentumque operum suorum, Gracchorum oppidum in Hispania constituit. Et a Postumio Albino proconsule Vacœi ac Lusitani subacti sunt. ¹ uterque triumphavit. Antiochus, Antiochi filius, obses Romanis a patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto successerat, in regnum Syria ab urbe dimissus. Lustrum a censoribus conditum est. censa sunt civium capita ducenta sexaginta tria millia ducenta nonaginta quatuor. ² Q. Voconius Sava tribunus plebis legem tulit, ne quis heredem mulierem institueret. suavit legem M. Cato. castat oratio ejus. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, et Celtiberos, a compluribus ducibus prospere gestas, et initia belli Macedonici continet, quod Perseus, Philippi filius, moliebatur. misenat enim ad Karthaginienses legationem, et ab iis nocte audita erat: sed et alias Græciæ civitates sollicitabat. qui ³ præter religionem, quod quam multa templa magnifica multis locis crexit, Athenis, Jovis Olympii, et Antiochiæ, Capitolini, vilissimum regem egit. Itaque hæc ad Persen referebantur, quæ tamen constat ex Polybio et Diodoro ad Antiochum pertinere. Quam igitur manifestum vitium esset, Gronovio obsecutus sumus, qui reponendo in ordinem suum male tractatas voces cum levissimis mutationibus locum sanavit, aut certe ad historiæ veritatem revocavit.

1 Uterque triumphavit] Antea legebatur de utriusque triumphavit: quo adiecto, sciretur de triumpho Græchi. Emendavit Sigonius ex vet. lib. et Livio infra, c. 7. Consentit Campanus.

2 Q. Voconius] Suum quoque huc tribuno restituit nomen Sigonius. Olim, Q. Volcanius.

3 Præter religionem, qua multa templa... vilissimum regem egit] Hic sequimur, post Clericum, Gronovii mentem. Antea enim hæc omnia ad totius epitomes finem attexebantur in hunc modum: sed et alias Græciæ civitates sollicitabat: qui, præter religio-

nem, quod quam multa templa magnifica multis locis crexit, Athenis, Jovis Olympii, et Antiochiæ, Capitolini, vilissimum regem egit. Itaque hæc ad Persen referebantur, quæ tamen constat ex Polybio et Diodoro ad Antiochum pertinere. Quam igitur manifestum vitium esset, Gronovio obsecutus sumus, qui reponendo in ordinem suum male tractatas voces cum levissimis mutationibus locum sanavit, aut certe ad historiæ veritatem revocavit.

4 Et Antiochiæ, Capitolini] Vocem ultimam adiecit Sigonius ex Livio, infra, c. 20.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLI.

* * * * *

U. C. 574. ¹ a patre in pace habitam armasse, eoque juventuti prædandi
A. C. 178. cupidæ pergratus esse dicebatur.

Istricum
bellum.

I. Consilium de Istrico bello quum haberet consul, alii ge-
rendum extemplo, antequam contrahere copias hostes pos-
sent, alii consulendum prius senatum censebant. Vicit sen-
tentia, quæ diem non proferebat. Profectus ab Aquileia
consul castra ad lacum Timavi posuit; (inminet mari is
lacus) eodem decem navibus C. Furius duumvir navalis ve-
nit. Adversus Illyriorum classem creati duumviri navales
erant, ² qui tuendam viginti navibus mari superiore Anco-
nam, velut ^a cardinem haberent: inde L. Cornelius dextra
litora usque ad Tarentum, C. Furius læva usque ad Aqi-
leiam tueretur. Eæ naves ad proximum portum in Istriæ
fines cum onerariis et magno commeatu missæ: secutusque
cum legionibus consul quinque ferme millia a mari posuit
castra. In portu emporium brevi perfrequens factum, om-
niaque hinc in castra subportabantur. et, quo id tutius
fieret, stationes ab omnibus castrorum partibus circumdatæ
sunt: ³ in Istriamque suum præsidium stativum, repentina

^a veluti Gron. Crev.

1 *A patre in pace habitam*] Quinque
horum librorum fragmenta quæ ha-
bemus, publici juris fecit Simon Gry-
næus in Helvetiis anno 1531. reperta
apud monasterium Laurissenum, vulgo
Lorssense, e regione Borbetomagi:
nec alius postea erui potuit codex,
quocum illa conferrentur. Ex unici
igitur illius exemplaris fide descripti
sunt hi libri.

2 *Qui tuendam viginti navibus mari
superiore Anconam*] Hunc locum felici-
ter emendavit sive Florebellus, sive
Muretus, hoc modo: *qui tuendæ vi-*

*ginti navibus maris Superi oræ Anco-
nam velut cardinem haberent.* Sic L.
XL. c. 18. *Inter duumviros ita divisa
tuenda denis navibus maritima ora, ut
promontorium iis Minervæ velut cardo
in medio esset.*

3 *In Istriamque suum*] Rescribit
Gronovius: *in Istriam versum stati-
vum præsidium.* *Repentina cohors* vi-
detur exponi debere cohors ex eo mili-
tum genere, qui subitarii passim a Li-
vio nominantur. Sic infra c. 10. *re-
pentinus et tumultuarius exercitus.*

cohors Placentina obposita inter mare et castra: et, ut idem U. C. 574. aquatoribus ad fluvium esset præsidium, M. Æbutius tri- A. C. 178. bunus militum secundæ legionis duos manipulos militum adjicere jussus est. T. et C. Ælii tribuni militum legionem tertiam, quæ pabulatores et lignatores tueretur, via, quæ Aquileiam fert, duxerant. Ab eadem regione mille ferme passuum castra erant Gallorum: 'Carmelus^b pro regulo erat tribus haud^c amplius millibus armatorum.

II. Istri, ut primum ad lacum Timavi castra sunt Roma- Istri tumultum creant in castris Romanis. na mota, ipsi post collem occulto loco consederunt; et inde obliquis itineribus agmen sequebantur, in omnem occasionem intenti: nec quidquam eos, quæ terra marique agerentur, fallebat. Postquam stationes invalidas esse pro castris, 'eorum turba inermis frequens inter castra et mare mercantium, sine ullo terrestri aut maritimo munimento, viderant; duo simul præsidia, Placentinæ cohortis, et manipulorum secundæ legionis, adgrediuntur. Nebula matutina texerat inceptum: qua dilabente ad primum teporem solis, 'perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux, speciem omnium multiplicem intuenti reddens, tum quoque frustrata Romanos, multo majorem iis, quam erat, hostium aciem ostendit. qua territi utriusque stationis milites ingenti tumultu quum in castra confugissent, haud paullo ibi plus, quam quod secum ipsi adtulerant, terroris fecerunt. Nam neque dicere, quid fugissent, nec percunctantibus reddere responsum poterant: et clamor in portis (ut ubi nulla esset statio, quæ sustineret inpetum) audiebatur: et concursatio in obscuro incidentium aliorum in alios incertum fecerat, an hostis intra vallum esset. Una vox audiebatur ad mare vocantium. Id forte tenere ab uno exclamatum Fugiant ad mare Romani. totis passim personabat castris. Itaque primo, velut jussi id facere, pauci armati, major pars inermes, ad mare decurrunt: dein plures, postremo prope omnes, et ipse consul; quum, frustra revocare fugientes conatus, nec imperio, nec auctoritate, nec precibus ad extremum, valuisset. Unus remansit M. Licinius Strabo, tribunus militum tertiæ legionis, 'cum tribus signis ab legione sua relictus. Hunc, in

^b Carmelus Gron. Crev.

^c aut Gron.

4 Carmelus pro regulo erat] Hæc nobis suspecta sunt. Possis tamen utcumque explicare: Carmelus quidam loco reguli, qui ipse non aderat, in iis castris erat cum tribus haud amplius millibus armatorum. Haud amplius legi jusserunt Florebellus et Gronovius pro aut amplius.

5 Eorum turba inermis frequens] Egregie Joa. Scaliger forum pro eorum. Totam periodum sic format

Gronovius: forum turba inermis frequens inter castra et mare mercantium. Forum intellige emporium illud, quod brevi perfrequens factum fuisse dixit supra Livius.

6 Perlucens jam aliquid, incerta tamen, ut solet, lux] Lux jam aliqua ex parte perrumpens obstantia, incerta tamen, ut solet esse, quum nebulis dilabentibus oriri incipit.

7 Cum tribus signis] Cum tribus

U. C. 574.
A. C. 178.

Istri epu-
lantur in
castris
Rom.

Trepidatio
Romano-
rum.

Redeunt ad
castra reci-
pienda.

vacua castra impetu facto, Istri, quum alius armatus iis nemo obviam isset, in prætorio instrumentem atque adhaerentem suos oppræsserunt. Prælium atrocius, quam pro paucitate resistentium, fuit: nec ante finitum est, quam tribus militum, quique circa eum constiterant, interfecti sunt. Prætorio dejecto, direptis, quæ ibi fuerant, ad quæstorium forum quintanamque hostes pervenerant. Ibi, quum omnium rerum paratam expositamque copiam, et stratos lectos in quæstorio invenissent, regulus adculianis epulari cœpit. mox idem ceteri omnes, armorum hosti-
que oblitii, faciunt: et, ut quibus insuetus liberalior victus esset, avidius vino ciboque corpora onerant.

III. Nequaquam eadem est tum rei forma apud Romanos: terra, mari trepidatur: nautici tabernacula detendunt, commentumque in litore expositum in naves rapiunt: milites in scaphas et mare terrii ruunt: nautæ, metu ne compleantur navigia, alii turbæ obaistunt, alii ab litore naves in altum expellunt. inde certamen, mox etiam pugna cum vulneribus et cæde in vicem militum nautarumque oritur, donec jussu consulis procul a terra classis submota est. Secernere inde inermes ab armatis cœpit, vix mille ducenti ex tanta multitudine, qui arma haberent, perpauca equites, qui equos secum adduxissent, inventi sunt. cetera deforis turba, velut lixarum calorumque, præda vere futura, si belli hostes meminissent. Tunc demum nuncius ad tertiam legionem revocandam, et Gallorum præsidium: et simul ex omnibus locis ad castra recipienda demendamque ignominiam rediri cœptum est. Tribuni militum tertie legionis pabulum lignaque projicere jubent: centurionibus

4 Tum Crev.

manipulis. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

8 *Ad quæstorium forum Quintanamque*] Duo fuere in castris Romanis forarum venalium: alterum ad prætorium, sive tabernaculum ducis, de quo diserte Polybius, libro sexto: alterum ad quæstorium, sive tabernaculum quæstoris. Ceterum et quæstorium, et hoc proinde forum quæstoris olim versus portam Decumanam fuisse jam annotavimus ad l. XXXIV. c. 47. Situm erat nempe in media Quintana, quæ via transversa erat, secans longitudinem castrorum, parallela Principia. Atque hinc forum ipsum quæstoris sæpiissime Quintana dicebatur. Quintana dicta a quintis cohortibus juxta eam tendentibus. Apparet ex hoc Livii loco jam nunc mutatum fuisse situm quæstorii, ita ut illud tum esset, quo loco Polybius statuit, in

fronte castrorum ad prætorii latus. Ideo hostes prætorio dejecto ad quæstorium perveniunt. Quæstorio igitur translato in partem superam castrorum, simul et forum quæstoris eodem translatum est. Quin et via proxima quæstorio Quintana quoque vocitata est a similitudine veræ Quintanæ, in qua olim quæstorium positum fuerat. Et hæc in loco quem explicamus intelligenda est Quintana, non illa altera vetus, quæ nimium longe abest a prætorio. Hæc ita explicare conamur, ut brevitati simul et claritati consulamus. Sed qui totam rem apertius perspicere volet, adeat Lips. l. V. de Mil. Rom. Dial. 3.

9 *Tum decimum nuntius*] Supple *nuntius est*: et intellige Gallorum præsidium de quo hic agitur, cujusque mentio facta est supra c. l. stetit a parte Romanorum.

imperant, ut graviores ætate milites binos in ea jumenta, U. C. 574.
 ex quibus onera dejecta erant, inponant: equites ut singulos A. C. 178.
 e juvenibus pedites secum in equos tollant. *Egregiam gloriam legionis fore, si castra, metu secundanorum amissa, sua virtute recipiant: et recipi facile esse, si in præda occupati barbari subito obprimantur: sicut ceperint, posse capi.* Summa militum alacritate adhortatio audita est. Ferventi citati signa, nec signiferos armati morantur: priores tamen consul copieque, quæ a mari reducebantur, ad vallum accesserunt. L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, non hortabatur modo milites, sed docebat etiam, *Si victores Istri, quibus armis cepissent castra, iisdem capta retinere in animo haberent, primum exutum castris hostem ad mare persécuturos fuisse, deinde stationes certe pro vallo habituros. vino somnoque verisimile esse mersos jacere.*

IV. Sub hæc A. Bæculonium signiferum suum, notæ fortitudinis virum, inferre signum jussit. "Ille, si unum se sequerentur, quo celerius fieret, facturum" dixit: conissusque, quam trans vallum signum trajecisset, primus omnium portam intravit. Et parte alia T. et C. Ælii, tribuni militum tertiæ legionis, cum equitatu adveniunt. confestim, et quos binos oneraria in jumenta inposuerant, secuti, et consul cum toto agmine. At Istrorum pauci, qui modice vimæi erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est: integraque sua omnia Romani, præterquam quod vini cibique absumtum erat, receperunt. Ægri quoque milites, qui in castris relictæ fuerant, postquam intra vallum suos senserunt, armis arreptis, cædem ingentem fecerunt. Ante omnes insignis opera fuit C. Popillii equitis, Sabello cognomen erat. is, pede saucio relictus, longe plurimos^f hostium occidit. Ad octo millia Istrorum sunt cæsa, captus nemo, quia ira et indignatio inmemores prædæ fecit. Rex tamen Istrorum, temulentus ex convivio, raptim a suis in equum inpositus, fugit. Ex victoribus ducenti triginta septem milites perierunt, plures in matutina fuga, quam in recipiendis castris.

V. Forte ita evenit, ut Cn. et L. Gavillii, "novelli Aquileenses, cum commeatu venientes, ignari prope in capta castra ab Istris inciderent. Hi, quum Aquileiam, relictis Terror Re, impedimentis, refugissent, omnia terrore ac tumultu, non^{mae}

* jacturum Crev.

^f plurimum Gron. Crev.

10 Ille, si unum se sequerentur... jacturum dicitur] Nihil apertius est, quam legi debere, non facturum, quomodo scriptus habuit, sed jacturum, quæ Gronovii emendatio est. Dicitur signifer, si ceteri unum se sequi vellent, non modo illaturum se, quod

jubebatur, sed jacturum signum in castra, quo celerius res perageretur, accensis periculo ignominia, si signum amitteretur, militibus.

11 Novelli Aquileienses] Qui erant e colonis ante triennium Aquileiam deductis. Supra l. XL. c. 34.

U. C. 574. Aquileiæ modo, " sed Romæ quoque post paucos dies, impleverunt: quo, non capta tantum castra ab hostibus, nec fuga, quæ vera " erant, sed perditas res deletumque exercitum omnem, adlatum est. Itaque, " quod in tumultu fieri solet, delectus extra ordinem, non in urbe tantum, sed tota Italia, indicti. Duæ legiones civium Romanorum conscriptæ, et decem millia peditum cum equitibus quingentis sociis nominis Latini imperata. M. Junius consul transire in Galliam et ab civitatibus provinciæ ejus, quantum quæque posset, militum exigere jussus. Simul decretum, ut " Ti. Claudius prætor militibus legionis quartæ. et socium Latini nominis quinque millibus, equitibus ducentis quinquaginta, Pisas ut convenirent, ediceret; eamque provinciam, dum consul inde abesset, tutaretur: M. Titinius prætor legionem primam, parem numerum sociorum peditum equitumque, Ariminum convenire juberet. Nero paludatus Pisas in provinciam est profectus. Titinius, C. Cassio tribuno militum Ariminum, qui præesset legioni, misso, delectum Romæ habuit. M. Junius consul, ex Liguribus in provinciam Galliam transgressus, auxilii protinus per civitates Galliæ " militibusque colonis imperatis, Aquileiam pervenit. Ibi certior factus, exercitum incolumem esse, scriptis literis Romam, ne tumultuarentur, ipse, remissis auxiliis, quæ Gallis imperaverat, ad collegam est profectus. Romæ magna ex necopinato lætitia fuit: delectus omissus est: exactorati, qui sacramento dixerant: et exercitus, qui Arimini pestilentia adfectus erat, domum dimissus. Istri, magnis copiis quum castra haud procul consulis castris haberent, postquam alterum consulem cum exercitu novo advenisse audierunt, passim in civitates dilapsi sunt: consules Aquileiam in hiberna legiones reduxerunt.

VI. Sedato tandem Istrico tumultu, senatusconsultum factum est, ut consules inter se compararent, uter eorum ad comitia habenda Romam rediret. Quum absentem Manlium tribuni plebis, " A. Licinius Nerva et C. Papirius

12 *Sed Romæ quoque . . . impleverunt*] Non quod Romam profecti sint hi Gavillii, sed quod rumor ab illis sparsus Aquileia Romam brevi perlatus fuerit. DUJATIUS.

13. *Erant*] Sic recte Gronovii edidit. Alii erat, teste Hearnio.

14 *Quod in tumultu fieri solt*] Vid. not. 52. ad l. VII. c. 9. supra.

15 *Ti. Claudius prætor*] Ex hoc loco recte colligit Pighius hunc et M. Titinium, qui infra nominatur, juri in urbe dicundo præfuisse. Ceteri enim prætores tunc in provincias profecti

esse debebant. Quum autem c. seq. M. Titinius dicatur senatum dedisse Sempronio et Postumio, quod munus est prætoris urbani absentibus consulis, judicavit idem Pighius urbanam jurisdictionem Titinio obtigisse, Claudio Neroni inter cives et peregrinos.

16 *Militibusque colonis imperatis*] Non sine causa optaret Dujatius *colonis*. Quum milites coloniis imperasset. Magis adhuc placeret, *per colonis*.

17 *A. Licinius Nerva*] Adjecit huic tribuno prænomen Sigonius.

Turdus, in concionibus lacerarent, rogationemque promul-
 garent, ne Manlius post Idus Martias (prorogatae namque
 consulibus jam in annum provinciae erant) imperium retine-
 ret, uti caussam extemplo dicere, quum abisset magistratu,
 posset; huic rogationi Q. Aelius collega intercessit, mag-
 nisque contentionibus obtinuit, ne perferretur. Per eos
 dies Ti. Sempronius Gracchus et L. Postumius Albinus ex
 Hispania Romam quum revertissent, senatus iis a M. Titi-
 nio praetore datus in aede Bellonae ¹⁸ ad disserendas res,
 quas gessissent, postulandosque honores meritos, ¹⁹ ut Diis
 immortalibus haberetur honos. Eodem tempore et ²⁰ in
 Sardinia magnum tumultum esse, literis T. Aebutii praetoris
 cognitum est, quas filius ejus ad senatum adtulerat. Ilien-
 ses, adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam in-
 vaserant: nec eis invalido exercitu, et magna parte pestilen-
 tia absumto, resisti poterat. Eadem et Sardorum legati
 nunciabant; orantes, ut urbibus saltem (jam enim agros
 deploratos esse) opem senatus ferret. Haec legatio, totum-
 que quod ad Sardiniam pertinebat, ad novos magistratus
 rejectum est. Aequae miserabilis legatio Lyciorum, qui
 crudelitatem Rhodiorum, quibus ab L. Cornelio Scipione
 attributi erant, querebantur: *Fuisse sub ditione Antiochi:
 eam regiam servitutem, conlatam cum praesenti statu, praecle-
 ram libertatem visam. non publico tantum se premi imperio,
 sed singulos ²¹ justum pati servitium. ²² juxta se conjuges libe-
 rosque vexari: in corpus, in tergum saeviri: famam, quod
 indignum sit, maculari dehonestarique: et palam res odiosas
 fieri, ²³ juris etiam usurpandi causa; ne pro dubio habeant,
 nihil inter se et argento parata mancipia interesse. ²⁴ Motus
 his senatus, literas Lyciis ad Rhodios dedit: ²⁵ nec Lycios*

Sardiniae
tumultus.

Lyciorum
querelae.

^f edisserendas Crev.

^g et ut Ead.

18 *Ad edisserendas*] Vulgo *disseren-*
das. Correx. Gronovius. Supra l.
 XXXIV. c. 52. *Senatus extra urbem*
Quinto ad res gestas edisserendas datus
est.

19 *Et ut Diis immortalibus*] Adje-
 cinus voculam *et*, auctore itidem Grono-
 vio. Et sic solet Livius. Supra l.
 XXVIII. c. 9. *In senatu quum more*
omnium imperatorum, expositis rebus
ab se gestis, postulassent . . . ut et Diis
immortalibus haberetur honos, et ipsis
triumphantibus urbem intrare liceret. Et
alibi passim.

20 *In Sardinia magnum tumultum*
esse, literis T. Aebutii praetoris] Hic
 habemus et nomen et provinciam unius
 e praetoribus hujus anni, cujus mentio
 intercederat cum iis quae ex initio hu-
 jus libri perditae sunt.

21 *Justum . . . servitium*] Veram ac
 plenam servitutem. Sic alibi apud
 nostrum, *ab justo exercitu*, et *duae legi-*
ones cum suo justo equitatu.

22 *Juxta se conjuges*] Sese pariter
 conjugesque ac liberos vexari. Ante
 Sigonium legebatur, procul dubio men-
 dose, *justos conjuges.*

23 *Juris etiam usurpandi causa*] Non
 fructus alicujus aut emolumentum
 spe, sed plane ut dominos sese proba-
 rent.

24 *Motus his senatus*] Sic recte Si-
 gonius, quum legeretur *motus is.*

25 *Nec Lycios Rhodios*] Polybius
 Excerpt. Legat. 60. tradit hoc decre-
 tum multis nequaquam placuisse:
 propterea quod Romani viderentur id
 agere, ut committerent inter se Rho-
 dios Lyciosque, ad exhaustiendos ap-

U. C. 574. Rhodis, nos ubi alioquin, qui nati liberi sint, in servitu-
 A. G. 178. tam dari placere. Lycios ita sub Rhodiorum simul imperio et
 tutela esse, ut in ditione populi Romani civitates sociæ sint.

Triumph
 de Hispan-
 nis.

VII. Triumphi deinde ex Hispania duo continui acti. Prior Sempronius Gracchus de Celtiberis sociisque eorum; postero die L. Postumius de Lusitania aliisque ejusdem regionis Hispanis triumphavit. ²⁹quadraginta millia pondo argenti Ti. Gracchus transtulit, viginti millia Albinus. Militibus ³⁰denarios quinos vicanos, duplex centurioni, triplex equitiambo dividerunt: sociis tantundem, quantum Romanis. Per eodem forte dies M. Junius consul ex ~~Italia~~ eomitionum causa Romam venit. Eam quum in senatu fatigassent interrogationibus tribuni plebis Papirius et Licinius de his, quæ in Istria essent acta, in concionem quoque prodaxerunt. Ad quæ quum consul, *se dies non plus undecim in ea provincia fuisse, responderet; quæ se absente acta essent, se quoque, ut illos, fama comperta habere; exsequebantur deinde quærentes, Quid ita non potius A. Manlius Romam venisset, ut rationem redderet populo Romano, cur ex Gallia provincia, quam sortitus esset, in Istriam transisset? ³¹quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus Romanus jussisset? At, Hercule, privata quidem consilii bellum susceptum esse, sed gestum prudenter fortiterque. Immo, utrum susceptum sit nequius, an inconsultius gestum, dici non posse. Stationes duas necopinantes ab Istris oppressas, castra Romana capta, ³²quod peditum, quod equitum in castris fuerit. ceteros inermes ³³fusasque, ante omnes consulem ipsum, ad mare ac naves fugisse. Privatum rationem redditurum earum rerum esse, quoniam consul nolisset.*

Comitia.

VIII. Comitia deinde habita consules creati, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus: et postero die prætores facti, P. Ælius Tubero iterum, C. Quinctius Flamininus, C. Numisius, ³⁴C. h. Mummius, Cn. Cornelius

^h C. I. L. Crev.

paratus et thesauros Rhodiorum, quoniam cum Perseo amicitia suspecta jam is erat. Et re quidem vera idem auctor est, Legat. 61. Lycios, qui jam victi acquirerant Rhodiorum imperiis, audito Romanorum responso rursus tumultuari copiose.

²⁶ Quadraginta millia pondo argenti] Marcas nostrates 62500. Viginti millia. Marcas 31250.

²⁷ Denarios quinos vicanos] Amplius ternas uncias argenti nostrates.

²⁸ Quando id bellum senatus decrevisset, quando id bellum populus] Male profecto iteratur id bellum. Tolle ingratum repetitionem, auctore Gronovio.

²⁹ Quod peditum, quod equitum in castris fuerit] Videtur adjici debere, *cæsum*. Nemo enim captus in castris esse dicitur supra c. 2. Sed M. Licinius Strabo cum trium signorum militibus casus. Nisi forte hic intelligendi sunt ægri relictii in castris, quorum mentio fit c. 4.

³⁰ Fusasque] Sparsos, nullo ordine dilabentes. Sic l. II. c. 54. *Sicut acies funditur duce occiso*. Et Cicero pro Sextio, n. 91. *fusi per agros ac dispersi*.

³¹ L. Mummius] Prænomen aberat in prima editione. Vulgo nunc legitur C. Mummius. Sed vocatur L. infra c. 9. et supra l. XXXVIII. c. 54. mentio

Scipio, C. ¹ Valerius Lævinus. Taberoni urbana jurisdictio, U. C. 574.
 Quinctio peregrina evenit, Numisio Sicilia, Mummio Sar- A. C. 178.
 dinia: sed ea propter belli magnitudinem provincia consu- Provincie.
 laris facta. Gracchus eam sortitur, Istriam Claudius; Sci-
 pio et Lævinus Galliam, in duas divisam provincias, sortiti
 sunt. Idibus Martiis, quo die Sempronius Claudiusque U. C. 575.
 consulatum inierunt, neptio tantum de provinciis Sardinia A. C. 177.
 Istriaque ² et utriusque hostibus fuit, qui in his provin- C. Claudio,
 ciis bellum conceivissent. Postero die ³ legati Sardorum, TL Sempro-
 qui ad novos magistratus dilati erant, L. ¹ Misucius Thermus, nio Coss.
 qui legatus Manlii consulis in Istria fuerat, in senatum venit.
 Ab his edoctus est senatus, quantum belli esse provincie
 haberent. Moverunt senatum et legationes socium nominis
 Latini, quæ et censores et priores consules ⁴ fatigaverunt, Latinorum
 tandem in senatum introductæ. Summa querelarum erat, querela.
Cives suos Romæ censos plerosque Romam commigrasse. Quod
si permittatur, per paucis lustris futurum, ut deserta oppida,
deserti agri, nullum militem dare possent. Fregellas quoque
 millia quatuor familiarum transisse ab se, Samnites Peligni-
 que querebantur: neque eo minus ⁵ aut hos aut illos ⁶ in
 delectum militum dare. Genera autem fraudis duo mutan-
 dæ viritum civitatis inducta erant. Lex ⁷ sociis ac nominis
 Latini, qui stirpem ex sese domi relinquerent, dabat, ut ci-
 ves Romani fierent. ea lege mala utendo, alii sociis, alii
 populo Romano injuriam faciebant. Nam et, ne stirpem
 domi relinquerent, liberos suos quibusque Romanis in
 eam conditionem, ut manumitterentur, mancipio dabant,
 libertinique cives essent: ⁸ et quibus stirpes ⁹ deesset, quam

¹ C. L. P. Gron. Crev. ² et L. Crev. ³ fatigaverant Rad. ⁴ illos plus
 Gron. ⁵ stirpes Rad.

st L. Mummii tribuni plebis, qui idem
 videtur esse cum hoc prætore.

³² Et utriusque hostibus . . . qui in
 his provinciis bellum conceivissent] Hoc
 totum, qui in his provinciis bellum con-
 ceivissent, non videtur esse Livii: cui
 suffecerat utriusque hostibus, id est, hos-
 tibus qui in utraque provincia erant.

³³ Legati Sardorum . . . et L. Mi-
 sucus Thermus . . . in senatum venit]
 Gronovius mallet venerunt. Sed ni-
 hil videtur esse mutatione opus. Ver-
 bum refertur ad eum qui ultimo no-
 minatus est, et intelligendum relinquit-
 tur in primo membro. Sic Horatius,
Quem juvat clamor, galeæque leves:
et rursus: Sic te Diva potens Cypri,
sic fratres Helenæ, lucida sidera, ven-
torumque regat pater. Complura si-
 milia ex Horatio exempla collegit
 Bentley in not. ad Hor. Od. I. 24.

³⁴ Fatigaverunt] Sic legendum

censuit Gronovius. Vulgo fatigave-
 runt.

³⁵ Aut hos, aut illos] Aut Samnites,
 aut Pelignos.

³⁶ Sociis ac nominis Latini] Sic
 infra c. 9. Qui socii ac nominis Latini,
 Nimirum supplendum est *populis* vel
populi, prout ratio structure postulat.

³⁷ Et quibus stirpes deesset . . . ut
 cives Romani fiant] Primo reposui-
 mus *stirpes*, quomodo fuisse in mem-
 branis testatur Gronovius: et sic quo-
 que primos editos habuisse monet
 Hearnius. Sane non video, inquit
 Gronovius, cur non æque antiquitus
stirpes dici potuerit, cur non usurpari
 a Livio, quam *plebes*. Recentiores editi
 habent *stirps*. Deinde Sigonius legi
 jubet *et cives*. Sed majus hic videtur
 esse vulnus, quam ut tam leniter cu-
 rari possit. Itaque quamvis aliquot
 editi emendationem Sigonii reciperint,

U. C. 575. relinquerent, ut^o cives Romani fiebant. Postea, his quoque
 A. C. 177. imaginibus juris spretis, promiscue sine lege, sine stirpe, in
 civitatem Romanam per migrationem et censum transibant.
Hæc ne postea fierent, petebant legati, *et ut redire in civitates*
juberent socios; deinde ut lege caverent, ³⁸ *ne quis quem civita-*
tis mutandæ causa suum faceret, neve alienaret: et, si quis
*ita civis Romanus factus esset*³⁹ * *. Hæc impetrata ab se-
 natu.

IX. Provinciæ deinde, quæ in bello erant, Sardinia at-
 que Istria decretæ. In Sardiniam duæ legiones scribi jus-
 sæ; quina millia in singulas et duceni pedites, trecenti equi-
 tes; et duodecim millia peditum sociorum ac Latini nomi-
 nis, et sexcenti equites, et decem quinquereemes naves, ⁴⁰ si
 deducere ex navalibus vellet. Tantumdem peditum equi-
 tumque in Istriam, quantum in Sardiniam, decretum. Et
 legionem unam cum equitibus trecentis, et quinque millia
 peditum sociorum, et ducentos quinquaginta ⁴¹ mittere equi-
 tes in Hispaniam consules ad M. Titinium jussi. Prius-
 quam consules provincias sortirentur, prodigia nunciata sunt.
 Lapidem in agro Crustumino in lacum Martis de cælo ceci-
 disse. ⁴² Puerum trunci corporis in agro Romano natum, et
 quadrupedem anguem visum: et Capuæ multa in foro ædificia
 de cælo tacta: et Puteolis duas naves fulminis ictu concre-

Exercitus.

Prodigia.

• ° ut l. II Gron.

veterem scripturam revocavimus, ne hic locus specie sanitatis imponeret. Perspicuum est deesse aliquid. Duo enim genera fraudis supra explicanda proponuntur, alterum quo sociis, alterum quo populo Romano fieret injuria. In priore hujus periodi membro prius fraudis genus et injuriæ sociis factam intelligimus. Hic igitur exposuerat procul dubio Livius et alterum quoddam genus fraudis ab his inductum quibus stirps deesset, et injuriam factam populo Romano. Suspiciamus fraudem in eo positam fuisse, quod, quibus, stirps deesset, ii adoptarent quosdam cives suos, quos fortasse postea emancipatos domi relinquerent, ut ipsi, quasi stirpem relinquentes in patria sua, cives Romani fierent. Hac re fiebat populo quoque Romano injuria, in quem inquilini nullo jure et adversus legis mentem sese immiscebant. Itaque crediderimus nullum vitium inesse in vocula *ut*, Liviumque scripsisse *ut cives Romani fierent* . . . Reliqua explere sine libris non possumus.

³⁸ *Ne quis quem . . . suum faceret, neve alienaret*] Prior pars est, ut recte observat Gronovius, contra accipien-
 tem mancipio, posterior contra dan-

tem. Ille enim recte dicitur *suum facere* eum quem mancipio accipit; hic *alienare* eum quem tradit. Ceterum, si ea conjectura quam superiore nota exposuimus vana non est, videtur et hic excidisse aliquid hujus legis caput, nimirum contra fraudulentas illas adoptiones.

³⁹ *Civis ne esset*] Hoc adjectum est ex mente Sigonii, ut expleretur sensus: nisi quod, quum ille scribi voluerit, *civis non esset*, maluimus sequi Duja-
 tium, qui observat formulam in sanctionibus hujusmodi receptam exigere potius *ne*, quam *non*.

⁴⁰ *Si deducere ex navalibus vellet*] Quænam illa dubitatio est? aut cur nollet consul naves e navalibus deducere? Gronovius legit, *quas deduceret ex quibus navalibus vellet*.

⁴¹ *Mittere . . . in Hispaniam . . . ad M. Titinium*] Ex hoc loco collegit Pighius fuisse superiore anno, præter M. Titinium prætorem urbis, etiam alterum M. Titinium prætorem, cui Hispaniam citeriorem obtigisse apparet ex c. 26. infra.

⁴² *Puerum trunci corporis*] Brachiane carentem, an capite? Vox enim *trunci* ambigua est.

matas esse. Inter hæc, quæ nunciabantur, lupus etiam U. C. 575. Romæ interdiu agitatus, quum Collina porta intrasset, per A. C. 177. Esquilinam magno consecretantium tumultu evasit. Eorum prodigiorum caussa consules majores hostias inmolarunt, et diem unum circa omnia pulvinaria supplicatio fuit. Sacrificiis rite perfectis, provincias sortiti sunt: Claudio Is- tria, Sempronio Sardinia obvenit. "Legem dein^p de sociis C. Claudius tulit senatusconsulto, et edixit: *qui socii ac no-* Lex de La-
minis Latini, ipsi majoresve eorum, M. Claudio, T. Quinctio tinis.
censoribus, postque ea, apud socios nominis Latini censi essent,
ut omnes in suam quisque civitatem ante Kalendas Novembres^q
redirent. Quæstio, qui ita non redissent, L. Mummio præ-
tori decreta est. ad legem et edictum consulis senatuscon-
sultum adjectum est: "*ut, dictator, consul, interrex, censor,*
prætor, qui nunc^r esset, apud eorum^s quem^t manumitteretur,
in libertatem vindicaretur, ut jusjurandum daret, qui eum
manumitteret, civitatis mutandæ caussa manu non mittere:
qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt.
"Hæc in posterum caussa jurisque dictio C. Claudio con-
suli decreta est.

P deinde conjunctim Gron.   q Novembris Crev.   r tunc Ead.   s forum
** Gron.   t post quem additum [qui] Crev.

43 *Legem dein de sociis C. Claudius tulit senatusconsulto*] Dein de divisim edi jussimus, quomodo habet prima editio, teste Hearnio. Sed et lege cum Gronovio ex *senatusconsulto*. Sic enim solet Livius.

44 *Ut dictator, consul*] Vulgo hic legitur, *Ut dictator . . . prætor qui nunc esset apud forum, quem manumitteretur*. Nos representamus veterem hujus loci lectionem, qualem Lambecius, citante Hearnio, exhibet Comm. de Biblioth. Vindob. l. II. c. 8. p. 495. depromptam ex unico codice, qui hodie in Bibliotheca Cæsarea asservatur. Id solum mutavimus, quod pro *qui nunc esset* edidimus *qui tunc esset* ex mente Gronovii, et inseruimus voculam *qui* ante *manumitteretur*. Nam ceteræ mutationes et leviusculæ sunt, et evidenti de causa jam olim factæ a Simone Grynaeo, ab omnibusque deinceps editoribus approbatæ: *manumitteret pro manumittere, mutandæ pro multandæ, juraret pro jurare*, etc. Hujus igitur senatusconsulti hunc esse sensum credimus, ut qui manumitteretur, vel in libertatem vindicaretur apud aliquem magistratum, puta dictatorem, vel consulem, vel censorem, vel interregem, vel prætorem, qui tunc esset, id est, qui munere dictato-

rio, vel consulari, etc. fungeretur eo tempore quo perageretur manumissio, ut is, inquam, qui manumitteretur, jusjurandum daret, non eam esse mentem manumittentis, ut ipse, id est, is qui manumittebatur, civitatem mutaret. *Apud eorum quem* idem est atque *apud eorum aliquem*, nempe apud aliquem eorum magistratum qui initio nominati sunt. *Qui tunc esset* omnino legendum putamus. Hujus enim S. C. vis non in præsentem modo annum, sed et in futuros pertinebat. Præterea nullus erat Romæ, tunc quum S. C. illud daretur, nec dictator, nec interrex, neque etiam, ut videtur, censor. Denique id moram facere non debet, quod ab eo qui manumittitur, jusjurandum exigitur de mente et consilio manumittentis. Nam primo ita se rem habuisse invicte probant ea quæ proxime sequuntur verba: *qui id non juraret, eum manumittendum non censuerunt*. Jam vero, quum illa fraus, quæ hoc S. C. cavetur, in manumissi præcipue commodum cederet, ille habebatur totius rei caput: atque ideo ab eo jusjurandum exigitur.

45 *Hæc . . . caussa jurisque dictio*] Testatur Lambecius, Commentar. de Biblioth. Vindob. l. II. c. 8, unicum exemplar habere: *hæc . . . caussa jussi-*

U. C. 575.
A. C. 177.
Res in Istria
gesta a Ro-
manis.

X. Dum hæc Romæ geruntur, M. Junius et A. Manlius, qui priore anno consules fuerant, quam Aquileiæ hibernassent, principio veris in fines Istrorum exercitum introducere: ubi quum effuse popalarentur, dolor magis et indignatio diripi res suas cernentes Istros, quam certa spes, satis sibi viam adversus duos exercitus, excivit. concursu ex omnibus populis juvenutis facto, repentinus et tumultuarius exercitus acris primo impetu, quam perseverantius, pugnavit. Ad quatuor millia eorum in acie cæsa: ceteri, omisso bello, in civitates passim diffugerunt. inde legatos primum ad pacem petendam in castra Romana, deinde obsides imperatos, miserunt. Hæc quum Romæ cognita literis proconsulum essent, C. Claudius consul, veritus, ne forte ei res provinciam exercitumque sibi adimeret, non votis nuncupatis, "non paludatus, sine lictoribus, uno omnium certiore facto collega, nocte profectus, præceps in provinciam abiit: ubi inconsultus, quam venerat, se gessit. nam, quum concione advocata fugam e castris A. Manlii adversis auribus militum (quippe qui primi ipsi fugissent) jactasset, ingessissetque probra M. Junio, quod se dedecoris socium collegæ fecisset, ad extremum utrumque decedere provincia jussit. "Quod quum milites consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent, quum is more majorum, secundum vota in Capitolio nuncupata, cum lictoribus, paludatus profectus ab urbe esset; furens ira, "vocaturn, qui pro quaestore Manlii erat, catenas poposcit, vinctos se Junium Manliumque minitans Romam missurum. Ab eo quoque spreto consulis imperium est: et circumfusus exercitus, favens imperatorum causæ, et consuli infestus, animos ad non parendum addebat. Postremo fatigatus consul et contumeliis singulorum, et multitudinis (nam insuper inride-

^t see Gron. Crev.

que edicto C. Claudii cons. Claudio decreta est. Emendavit Gryneus quomodo nunc legimus.

46 *Non paludatus, sine lictoribus*] Vetus lectio erat, *non paludatus lictoribus*. Sed paludamentum chlamys imperatoria est, quam proficiscentes ad bellum duces ipsi, non utique lictores, gerebant. Supra, II. 49. *Consul paludatus egrediens*. et I. XXI. c. 63. de Flaminio, *Ne paludatus . . cum lictoribus ad provinciam iret*. et I. XXXI. c. 14. Tum P. Sulpicius . . *paludatus cum lictoribus profectus ab urbe, Brundisium venit*. Ex his, et multis aliis veterum locis recte colligit Gronovius hic mandosum esse unicuique exemplar: atque adeo sic legi jussit quomodo edidimus, et idem mendum infra bis hoc

eodem capite correxit.

47 *Quod quum milites*] Recte videtur observare idem Gronovius nihil hic negotii fuisse militibus, nec fuisse causam cur illi pro Junio et Manlio, qui decedere provincia jubebantur, responderent. Dispicet etiam *quod*. Itaque legi jubet: *quumque illi, nempe Junius et Manlius, se consulis imperio dicto audientes futuros esse dicerent*. Vetus enim exemplar habuit esse, non esse.

48 *Vocaturn qui pro quaestore Manlii erat, catenas poposcit*] Vocavit eum qui pro quaestore Manlii erat, et illum catenas poposcit. Qui Manlii consilium quaestor fuerat, ejusdem proconsulis pro quaestore erat.

bant) ludibriis; nave eadem, qua venerat, Aquileiam rediit. U.C. 528.
 Inde collegae scripsit, ut militum novorum ei parti, quae A.C. 197.
 scripta in Istriam provinciam esset, ediceret, Aquileiam ut
 conveniret; ne quid se Romae teneret, quo animus, votis
 nuncupatis, paludatus ab urbe exiret. Haec collegae obse-
 quenter facta, brevique dies ad conveniendum edicta est.
 Claudius prope consecutus est literas suas. Concione ad-
 veniens de Manlio et Junio habita, non ultra triduum mor-
 ratus Romae, paludatus, cum lictoribus, votisque in Capito-
 lium nuncupatis, in provinciam, "aeque ac prius, praecipiti
 celeritate abijt.

XI. Paucis ante diebus Junius Manliusque oppidum Nesattium
 "Nesattium, quo se principes Istrorum et regulus ipse Claudius
 Apulo receperat, summa vi obpugnavunt. Eo Claudius Cos. obsi-
 duobus legionibus novis adductis, vetere exercitu cum suis det.
 ducibus dimisso, ipse oppidum circumsegit, et vineis ob-
 pugnare intendit: annemque praeterfluentem moenia, qui
 et impedimento obpugnantibus erat, et aequationem Istris
 praebat, multorum dierum opere exceptum novo alveo
 avertit. Ea res barbaros miraculo terruit abscessit aquae: Furor oppi-
 et ne tum quidem memores pacis, in caedem conjugum ac danorum.
 liberorum versi; etiam, ut spectacula hostibus tam foedum
 facinus esset, palam in moris trucidatos praecipitabant.
 Inter simul complorationem feminarum puerorumque, si-
 mul nefandam caedem, milites, transgressi murem, oppidum
 intrarunt. cujus capti tumultum ut ex pavido clamore fugi-
 entium accepit rex, trajecit ferro pectus, ne vivus capere-
 tur: ceteri capti, aut occisi. Duo deinde oppida, Mutila
 et Faveria, vi capta et deleta. Praeda, ut in gente inopi,
 spe major fuit, et omnis militibus concessa est. Quinque
 milia capitum sexcenta triginta duo sub corona venerunt.
 auctores belli virgis caesi, et securi percussi. Istria tota Istria pa-
 triam oppidorum excidio et morte regis pacata est: omnes- cata.
 que undique populi, obsidibus datis, in ditionem venerunt.
 Sub Istriaci finem belli apud Ligures concilia de bello haberi
 coepta.

XII. Ti. Claudius proconsul, qui praetor priore anno fue-
 rat, cum praesidio legionis unius Pisis praerat. cujus literis
 senatus certior factus, eas ipsas literas ad C. Claudium (nam
 alter consul jam in Sardiniam trajecerat) deferendas censet:
 et adjicit decretum; *quoniam Istria provincia confecta esset,*

"abscessit Gron. Crev.

40 [Eque ac prius] Hoc substitu-
 tum est, auctore Florebello, pro men-
 tione vet. codicis scriptura *aeque am-
 plius.*

50 Nesattium] Plerique editi ha-

bent Nesattium. Cellar. l. II. Geogr.
 Ant. c. 9. continet ex Plinio et Pto-
 lemaeo nomen hujus urbis sub No-
 saticum.

U. C. 575. *si ei videretur, exercitum traduceret in Ligures.* Simul ex literis consulis, quas de rebus in Istria gestis scripserat, in biduum supplicatio decreta. Et ab altero consule Ti. Sempromio in Sardinia prospere res gestæ. Exercitum in agrum Sardorum Iliensium induxit. Balarorum magna auxilia Iliensibus venerant. Cum utraque gente signis conlatis confligit. fusi fugatique hostes, castrisque exuti: duodecim millia armatorum cæsa. Postero die arma lecta conjici in acervum jussit consul, sacrumque id Vulcano cremavit. Victorem exercitum in hiberna sociarum urbium reduxit. Et C. Claudius, literis Ti. Claudii et senatusconsulto accepto, ex Istria legiones in Ligures transduxit. Ad Scultennam flumen in campos progressi castra habebant hostes. Ibi cum his acie dimicatum. quindecim millia cæsa; "plus septingenti aut * in proelio, aut in castris (nam ea quoque expugnata sunt) capti: et signa militaria unum et quinquaginta capta. Ligures, reliquæ cædis, in montes refugerunt passim: populantique campestris agros consuli nulla usquam adparuerunt arma. Claudius, duarum gentium uno anno victor, duabus, quod raro alius, in consulatu pacatis provinciis Romam revertit.

Ligures
victi a Claudio
Ceo.

Prodigia.

XIII. Prodigia eo anno nunciata. in Crustumino "avem sangualem (quam vocant) "sacrum lapidem rostro cecidisse. "Bovem in Campania locutum". Vaccam seneam Syracusis ab agresti tauro, qui pecore aberrasset, initam, ac semine adpersam. In Crustumino diem unum in ipso loco supplicatio fuit: et in Campania bos alenda publice data: Syracusanumque prodigium expiatum, editis ab aruspibus Diis, quibus supplicaretur. Pontifex eo anno mortuus est M. Claudius Marcellus, qui consul censorque fuerat. in ejus locum subfectus est pontifex filius ejus M. Marcellus. et "Lunam colonia * eodem anno duo millia civium Romanorum sunt deducta. Triumviri deduxerunt, P. Ælius, L. Egilius, Cn. Sicinius. quinquagena et singula jugera et semisses agri in singulos dati sunt. de Ligure captus is ager erat. Etruscorum ante, quam Ligurum, fuerat. C. Claudius consul ad urbem venit: cui, quum in senatu de re-

Luna colonia.

Claudii triumphus.

* aut del. Cron. Crev. † locutam Crev. ‡ Lucam coloniam Gron. Crev.

51 *Plus septingenti*] Sic legi jussit Gronovius ex Livii more, non *septingentis*.

52 *Avem sangualem*] Scribitur quoque *sangualis*. De ea Plinius mentionem facit l. X. c. 7. Vid. et Festum. Nomine tantum nobis nota est.

53 *Sacrum lapidem*] Aliquem ex iis lapidibus, quos terminandis agris fixos consecrabant, ornabant floribus, olivo ungebant, etc. De religione et cultu

dei Termini, sive hujusmodi lapidum, vid. Plut. in Numa.

54 *Bovem in Campania locutum*] Vulgo *locutum*. Sed Jac. Gronovius maluit *locutam*, propterea quod mox sequitur *Bos alenda publice data*.

55 *Lucam*] Hic Gronovianæ editiones habent *Lunam*: mendose. Vetusiores præferunt *Lucam*, et consentit Velleius, l. I. c. 15.

bus in Istria Liguribusque prospere gestis disseruisset, postquam triumphus est decretus. triumphavit in magistratu de duobus simul gentibus. Tulit in eo triumpho ⁵⁵denarium trecenta septem millia, et ⁵⁷victoriatum octoginta quinque millia septingentos duos*. militibus in singulos ⁵⁸quini deni denarii dati: duplex centurioni, triplex equiti. Sociis dimidio minus, quam civibus, datum. itaque taciti, ut iratos esse sentires, secuti sunt currum.

XIV. Dum is triumphus de Liguribus agebatur, Ligures, Ligures rebellant. postquam senserunt, non consularem tantum exercitum Romanum⁵⁹ abductum, sed legionem ab Ti. Claudio Pisis dimissam, soluti metu, clam exercitu indicto, per transversos limites superatis montibus, in campos degressi, agrum Mutinensem populati, repentino inpetu coloniam ipsam ceperunt. Id ubi Romam adlatum est, senatus C. Claudium consulem comitia primo quoque tempore habere jussit, creatisque in annum magistratibus in provinciam redire, et coloniam ex hostibus eripere. Ita, uti censuit senatus, comitia habita. Consules creati, Cn. Cornelius Scipio Hispallus, Q. Petillius Spurius. Prætores inde facti, M. Popillius Lænas, P. Licinius Crassus, M. Cornelius Scipio, L. Papirius Maso, M. Aburius, L. Aquillius Gallus. C. Claudio consuli prorogatum in annum imperium, et Gallia provincia: et, ne Istri quoque idem, quod et Ligures, facerent, socios nominis Latini in Istriam mitteret, quos triumphum caussa de provincia deduxisset. Cn. Cornelio et Q. Petillio consulibus, quo die magistratum inierunt, inmolantibus Jovi singulis bubus, uti solet, in ea hostia, qua Q. Petillius sacrificavit, in jocinore caput non inventum. id quum ad senatum retulisset, bove perlitare jussus. De provinciis deinde consultus senatus Pisas et Ligures provincias consulibus decrevit. Cui Pisæ provincia obvenisset, quum magistratum creandorum tempus esset, ad comitia reverti jussit. additam decreto, ut ⁶⁰binas legiones novas

* duo Crev.

⁵⁵ Denarium trecenta septem millia] Marcas argenti nostrates 4796. uncias 7.

⁵⁷ Victoriatum octoginta quinque millia septingentos duo] Qui nunc Victoriatum appellatur, inquit Plinius, l. XXXIII. c. 3. lege Clodia percussus est. Antea enim hic nummus ex Illyrico advectus, mercis loco habebatur. Est autem signatus victoria, et inde nomen. Eum Volusius Mæcianus docet tantum valuisse, quantum prius quinarius. Si igitur ad hanc rationem Victoriatum 85702. æstimantur, efficiuntur denarii 42851. marcæ nostrates

paulo plus 669. uncia 4.

⁵⁸ Quinidendi denarii] Minus uncia argenti nostrates binæ.

⁵⁹ Abductum] Olim legebatur adductum. Correxerit Gronovius.

⁶⁰ Binas legiones novas . . et trecentos equites] Vix dubitari potest, quin hic exciderit aliquid. Expreserat nempe Livius pro more suo, quantum peditum, quantum equitum legiones novæ quæ scribebantur habere deberent. Peditum numerus intercidit. Si id sequamur quod plerumque his temporibus facilitatum est, videmur legere debere: Binas legiones novas

U. C. 576. scriberent, et trecentos² equites; et dena milia peditum so-
 A. U. 576. ciis nominique Latino, et sexcentos² imperarent equites. Ti.
 Claudio prorogatum est imperium in id tempus, quo in pro-
 vinciam consul venisset.

XV. Dum de his rebus in senatu agitur, Cn. Cornelius, evocatus a viatore, quum templo egressus esset, paullo post rediit confuso vultu, et exposuit Patribus conscriptis, "bovis sescenaris, quem innotavisset, "jecur defluxisse. id se victimario nuncianti parum credentem, ipsum aquam effundi ex olla, ubi exta coquerentur, jussisse: et vidisse ceteram integram partem extorum, jecur omne inenarrabiliter absumptum. Territis eo prodigio Patribus, et alter consul curam adjecit: qui se, quod caput jocinori defuisset, tribus bubus perlitasse negavit. Senatus majoribus hostiis usque ad litationem sacrificari jussit. Ceteris Diis perlitatum ferunt; Saluti Petillium perlitasse negant. Inde consules prætoresque provincias sortiti. "Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio obvenierunt. Prætores, L. Papius Maso urbanam, M. Aburius inter peregrinos, sortiti sunt. M. Cornelius Scipio Maluginensis Hispaniam ulteriorem, L. Aquillius Gallus Siciliam habuit. Duo deprecati sunt, ne in provincias irent: M. Popillius in Sardiniam. *Gracchum eam provinciam pacare, "et T. Æbutium prætorem adiutorem ab senatu datum esse. Interrumpi tenorem rerum, in quibus peragendis continuatio ipsa efficacissima esset, minime convenire. Inter traditionem imperii novitatemque successoris, que noscendis prius, quam agendis, rebus imbuenda sit, sæpe bene gerendæ rei occasiones intercideret. Probata Popillii excusatio est.* P. Licinius Crassus sacrificiis se impediri sollemnibus excusabat, ne in provinciam iret. Citerior Hispania obvenerat. Ceterum aut ire jussus, aut jurare pro concione, sollemni sacrificio se prohiberi, id ubi in P. Licinio ita statutum est, et ab se uti jusjurandum acciperent, M. Cornelius postulavit, ne in Hispaniam ulteriorem iret. Prætores ambo in eadem verba "jurejurarunt. "M. Titinius et

² trecentos Gron. Crev.

² sexcentos Eaed.

scriberent; quina milia in singulas et ducentos pedites, trecentos equites. Vid. supra, c. 9. et l. XL. c. 18.

61 *Bovis sescenaris*] Hujus vocis omnino ignoratur sensus. Suspiciatur Gutherius vel eam derivari a scena, quam Festus docet esse aut securim, aut dolabram pontificalem, ita ut sescenaris bos dictus sit, bos eo cultri genere immolatus: vel legendum esse sagenaris, id est, saginati.

62 *Jecur defluxisse*] Perizonius legi jubet *diffusisse*. *Defluere* enim est

delabi. At hic jecur colliquefactum erat, et, ut mox dicitur, inenarrabiliter absumptum.

63 *Pisæ Cn. Cornelio, Ligures Petillio*] Val utrique addendum prænomine videtur, vel utrique detrahendum.

64 *Et T. Æbutium*] Recte suspicatur Gronovius pro *et* legendum esse *ei*.

65 *Jurejurarunt*] Verbum rarum admodum, et cujus haud aliud fortasse exemplum exstet. Ac dubitari

T. Fonteius proconsules manere cum eodem imperii jure in U. C. 376. Hispania jussi: et ut in supplementum his tria millia ci- A. C. 176.
vium Romanorum cum equitibus ducentis, quinque mil-
lia socium Latini nominis et trecenti equites mitterentur.

XVI. Latinae feriae fuere ante diem tertium Nonas Maii, in quibus, quia in una hostia magistratus Lanuvinus precatus non erat, *populo Romano Quiritium*, religioni fuit. Id quum ad senatum relatum esset, senatusque ad pontificum collegium rejecisset; pontificibus, quia non recte factae Latinae essent, instauratis Latinis, placuit Lanuvinos, quorum opera instauratae essent, hostias praebere. Accesserat ad religionem, quod Cn. Cornelius consul, ex monte Albano rediens, con-
cidit: et, parte membrorum captus, ad Aquas Cumanas profectus ingravescente morbo, Cumis decessit. Sed inde mortuus Romam adlatus, et funere magnifico elatus sepultusque est. Pontifex idem fuerat. Consul Q. Petillius, quum primum per auspicia posset, collegae subrogando comitia habere jussus, et Latinas edicere. comitia⁶⁷ in ante diem tertium Nonas Sextiles, Latinas in ante diem tertium Idus Sextiles edixit. Plenis religionum animis, prodigia in-
super nunciata: Tusculi facem in caelo visam, Gabiis aedem Apollinis et privata aedificia complura, Graviscis murum portamque de caelo tacta. Ea patres procurari, uti pontifices censuissent, jusserunt. Dum consules primum religiones, deinde alterum alterius mors, et comitia, et Latinarum instauraciones impediunt, interim C. Claudius exercitum ad Mutinam, quam Ligures priore anno ceperant, admovit. Ante triduum, quam obpugnare coeperat, receptam ex hostibus colonis restituit. Octo millia ibi Ligurum intra muros caesa; literaeque Romam extemplo scriptae, quibus non modo rem exponeret, sed etiam glorietur, sua virtute ac felicitate neminem jam cis Alpes hostem populi Romani: ⁶⁸agrique aliquantum captum, qui multis millibus hominum dividi viritum posset.

Cornelli
Cos. mors.

Prodigia.

sane potest, an ex hoc uno loco de-
formati miserum in modum libri hoc
verbum alias incognitum in linguam
Latinam facile admittendum sit.

66 *M. Titinius et T. Fonteius . . manere . . in Hispania jussi*] Hinc apparet T. Fonteio, qui tertio ante anno praetor fuit, Hispaniam jam tunc obtigisse, et quidem ulteriorem, quum collega ejus M. Titinius citiorem obtinuerit, ut constat ex c. 26. infra.

67 *In ante diem tertium Nonas . . . in ante diem tertium Idus*] Perierat utrobique vocula *ante*. Eam restituit Sigonius ex solenni Livii et ceterorum

loquendi more.

68 *Ante triduum, quam oppugnare coeperat, receptam*] Si haec sana sunt, sensus est: Quum recepisset eam, antequam triduum elapsum esset, ex quo oppugnare coeperat. Sed plerumque longe aliam vim habet haec formula loquendi, et, si solito more exponeretur, sensus esset coloniam triduo ante receptam, quam oppugnari coepit. Quod quum absurdum sit, non immerito Perizonius emendat; *intra triduum*.

69 *Agrique aliquantum*] Hic perspicuum est *aliquantum* idem esse

U. C. 576.
A. C. 176.
Sardinia
pacata.

Cos. subro-
gatus.

XVII. Et Ti. Sempronius eodem tempore in Sardinia multis secundis proeliis Sardos perdomuit. quindecim millia hostium sunt cæsa. Omnes Sardorum populi, qui defecerant, in ditionem redacti. stipendiariis veteribus duplex vectigal imperatum, exactumque: ceteri frumentum contulerunt. Pacata provincia, obsidibusque ex tota insula ducentis triginta acceptis, legati Romam, qui ea nunciarent, missi; quique ab senatu peterent, ut ob eas res, ductu auspicioque Ti. Sempronii prospere gestas, Diis immortalibus honos haberetur, ipsique decedenti de provincia exercitum secum deportare liceret. Senatus, in æde Apollinis legatorum verbis auditis, supplicationem in biduum decrevit, et quadraginta majoribus hostiis consules sacrificare iussit: Ti. Sempronium proconsulem exercitumque eo anno in provincia manere. Comititia deinde consulis unius subrogandi, ⁷⁰ quæ in ante diem tertium Nonas Sextiles edicta erant, eo ipso die sunt confecta. Q. Petillius consul collegam, qui extemplo magistratum occiperet, creavit C. Valerium Lævinum. ⁷¹ Is, jam diu cupidus provinciae, quum opportunæ cupiditati ejus literæ adlatæ essent, Ligures rebellasse, Nonis Sextilibus ⁷² paludatus, literis auditis, tumultus ejus causa legionem tertiam ad C. Claudium proconsulem in Galliam proficisci jussit; et duumviros navales cum classe Pisas ire, qui Ligurum oram, maritimum quoque terrorem admoventes, circumvectarentur. Eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat. Et C. Claudius proconsul, audita rebellione Ligurum, præter eas copias, quas secum Parmæ habebat, subitariis conlectis militibus, exercitum ad fines Ligurum admovit.

Res in Li-
guria gestæ.

XVIII. Hostes sub adventum C. Claudii, a quo duce se meminerant nuper ad Scultennam flumen victos fugatosque,

quod *multum*, quum ager ille bello captus multis millibus hominum dividi viritum posse dicatur.

⁷⁰ *Quæ in ante diem*] Vocula in abest a vetustioribus editis. Eam quisquis reposuit, non sine causa fecit.

⁷¹ *Is jamdiu cupidus provinciae*] Ordo et structura verborum declarat hæc intelligi de Valerio consule: quod itidem probant ea quæ sequuntur: *eodem et Q. Petillius consul ad conveniendum exercitui diem edixerat*. At quomodo novellus ille consul, ante biduum creatus, potest dici jamdiu cupidus provinciae? Nisi si forte, quum eo loco natus esset, eos honores gessisset, ut sibi posset prope certa spe consulatum despondere, significaverat jam antequam consul fieret, se cupidum

esse provinciae.

⁷² *Paludatus, litteris auditis*] Hæc videntur narrari, tanquam argumenta illius cupiditatis, quam in consule notavit Livius. Ex tota enim superiorum temporum historia colligi potest consules non ante paludamenta in urbe sumpsisse, quam ad bellum proficiscerentur. At hic aliquanto antequam exeat in provinciam, paludatum sese ostentat, paludatus audit litteras, quas nimirum vel in concione, vel in senatu recitari jusserat. Hæc omnia eo spectabant, ut rem in majus augeret, ac, quemadmodum in tumultu civitatem saga sumere mos erat, sic ipse consul quum paludatus in urbe versaretur, impendentis alicujus periculi speciem ingereret animis.

locorum magis præsidio adversus infelicitè expertam vim, U. C. 576. A. C. 176.
 quam armis, se defensuri, duos montes Letum et Balistam
 ceperunt, ⁷³ muroque insuper amplexi. Tardius ex agris
 demigrantes obpressi ad mille et quingentos perierunt. Ce-
 teri montibus se tenebant, et, ne in metu quidem feritatis
 ingenitæ obliti, sæviunt in prædam, quæ Mutinæ parta
 erat. captivos cum fœda laceratione interficiunt: pecora in
 fanis trucidant verius passim, quam rite sacrificant. Satiati
 cæde animantium, quæ inanima erant, ⁷⁴ parietibus affli-
 gunt^a, ⁷⁵ vasa omnis generis usui magis, quam ornamento
 in speciem, facta. Q. Petillius consul, ne absente se debel-
 laretur, literas ad C. Claudium misit, ut cum exercitu ad se
 in Galliam veniret: campis Macris se eum exspectaturum.
 Literis acceptis, Claudius ex Liguribus castra movit, exer-
 citumque ad campos Macros consuli tradidit. Eodem pau-
 cis post diebus C. Valerius consul alter venit. Ibi, divisis
 copiis, priusquam digrederentur, communiter ambo exerci-
 tus lustraverunt. tum sortiti, quia non ab eadem utrumque
 parte adgredi hostem placebat, regiones quas peterent. Va-
 lerium auspicato sortitum constat^b, quod in templo fuis-
 set: in Petillio id vitio factum, postea augures responde-
 runt; ⁷⁶ quod extra templum sortem in sitellam in templum
 latam foris ipse posuerit. Profecti inde in diversas regio-
 nes. Petillius adversus Balistæ et Leti jugum, quod eos
 montes perpetuo dorso inter se jungit, castra habuit. Ibi
 adhortantem eum pro concione milites, inmemorem ambi-
 guitatis verbi, ominatum ferunt, *se eo die Letum capturum* Petillius
esse. Duabus simul partibus subire in adversos montes cœ- Cos. occi-
 pit. Ea pars, in qua ipse erat, inpigre subcedebat. Alte- sus.
 ram hostes quum propulissent, ut restitueret rem inclinatam,
 consul equo advectus, suos quidem a fuga revocavit: ipse,

^a affligunt Gron.^b constabat Gron. Crev.

⁷³ *Muroque insuper amplexi.* Tar-
dus ex agris demigrantes] Apposui-
 mus post verbum *amplexi* eam distinc-
 tionem, qua sensus finiretur. Itaque
 hoc modo interpretatur; Montes
 Letum et Balistam ceperunt, ac muro
 insuper amplexi sunt. Qui eorum tar-
 dius demigrare, oppressi sunt a Clau-
 dio. Ceteri montes tenebant.

⁷⁴ *Parietibus affligunt]* In parietes
 impingunt. Gronovianæ editiones ha-
 bent *affligunt*: mendose.

⁷⁵ *Vasa . . usui magis quam orna-
 mento in speciem facta]* Tolle vocem
ornamento, quæ videtur e margine, ubi
 addita erat interpretandis sequentibus
 verbis *in speciem*, in textum irrepsis-
 se. *Vasa in speciem facta* sunt vasa

quæ ad speciem et dignitatem, ad de-
 corem aspectus comparantur.

⁷⁶ *Quod extra templum sortem]*
 Hæc admodum intricata sunt, et ha-
 bent aliquid procul dubio aut vitiatum,
 aut certe luxatum. Attamen, donec
 melius quid afferatur, videmur utrum-
 que explicare posse in hunc modum:
 quod ipse extra templum posuerit sor-
 tem in sitellam, quæ quidem sitella
 postea foris, id est, ex loco qui extra
 templum esset, in templum lata est.
Foris aliquando denotat terminum un-
 de aliquid proficiat aut sumitur.
 Sic *foris sumere*, *foris petere*. Cete-
 rum *templum* hic intelligendum est
 locus auguriis consecratus.

U. C. 576. dum incautius ante signa obversatur, missili trajectus cecidit. Nec hostes ducem occisum senserunt; et suorum pauci, qui viderant, haud neglegenter, ut qui in eo victoriam verti scirent, corpus occultavere. Alia multitudo peditum equitumque, deturbatis hostibus, montes sine duce cepere. Ad quinque millia Ligurum occisa: ex Romano exercitu duo et quinquaginta ceciderunt. Super tam evidentem tristic ominis eventum, etiam ex pullario auditum est, vitium in auspicio fuisse; nec id consulem ignorasse. C. Valerius, audita

* * *

"periti religionum jurisque publici, quando duo "ordinarii consules ejus anni, alter morbo, alter ferro periisset, subsecutum consulem negabant recte^c comitia habere posse.

* * *

deduxit.

XIX. Cis Apenninum Garuli, et Lopicini, et Hercates; trans Apenninum Brinates fuerant. "Inter Audenam amnem P. Mucius cum iis, qui Lunam Pisasque depopulati erant, bellum gessit: omnibusque in ditionem redactis arma ademit. Ob eas res, in Gallia Liguribusque gestas duorum consulum ductu auspicioque, senatus in triduum supplicationes decrevit, et quadraginta hostiis sacrificari jussit. Et tumultus quidem Gallicus et Ligustinus, qui principio ejus anni exortus fuerat, haud magno conatu brevi obpressus erat. Belli Macedonici subibat jam cura, miscente Perseo inter Dardanos Bastarnasque certamina: et legati, qui missi ad res visendas in Macedoniam erant, jam reverterant Romam, renunciaverantque, bellum in Dardania esse. Simul venerant et ab rege Perseo oratores, "qui purgarent, nec aditos ab eo Bastarnas, nec auctore eo quidquam facere. Senatus nec liberavit ejus culpæ regem, neque arguit: moneri eum tantummodo jussit, ut etiam atque etiam curaret, "ut sanctum haberet foedus, quod ei cum

Bellum inter Dardanos et Bastarnas.

^c recte del. Gron. Crev.

77 *Periti religionum*] Hanc periodum apud Priscianum l. XVIII. repertum suo loco Sigonius inseruit.

78 *Ordinarii consules*] Ordinarii consules sunt ii qui primis comitiis electi sunt. Iis opponuntur consules *suffecti*.

79 *Inter Audenam amnem*] Nullus est horum verborum sensus. Lege omnino *lutra*, ut dicatur Mucius non ultra Audenam amnem, ac proinde Apenninum, bellum gessisse. At vero

Æmilius Gallicum tumultum compererat, et in Liguria ipsa ad utrumque Apennini latus arma circumtulere.

80 *Qui purgarent, nec accitos*] Qui ad purgandum et liberandum eum a suspitione belli, dicerent et probare intenderent, nec accitos.

81 *Ut sanctum haberet foedus*] Hunc locum feliciter emendat Jac. Gronovius: *ut sanctum haberet foedus, quod ei cum Romanis esset, videri posset.*

Romanis esse videri posset. Dardani, quum Bastarnas non modo non excedere finibus suis, quod speraverant, sed ^{U. C. 577.} ^{A. C. 175.} ~~graviore~~ fieri in dies cernerent, subnisis Thracum adcolarum et Scordiscorum auxiliis, audendum aliquid vel temere rati, omnes undique armati ad oppidum, quod proximum castris Bastarnarum erat, conveniunt^d. Hiems erat, et id anni tempus elegerant, ut Thraces Scordisque in fines suos abirent. quod ubi ita factum, et solos jam esse Bastarnas audierunt, bifariam dividunt copias: pars, ut recto itinere ad lacessendum ex aperto iret; pars, devio saltu circumducta, ab tergo adgrederetur. Ceterum, priusquam circumire castra hostium possent, pugnatum est; victique Dardani compelluntur in urbem, quæ fere duodecim millia ab castris Bastarnarum aberat. Victores confestim circumsidunt urbem, haud dubie postero die aut metu dedituris se hostibus, aut vi expugnaturi. Interim Dardanorum altera manus, quæ circumducta erat, ignara cladis suorum, castra Bastarnarum sine præsidio relicta

Dardanorum urbs obsessa.

* * *

XX. *** more, sella eburnea posita, jus dicebat, discipulabatque controversias minimarum rerum. "adeoque nulli fortunæ adhærebat animus, per omnia genera vitæ errans, uti nec sibi, nec aliis, quinam homo esset, satis constaret. Non adloqui amicos, "vix notis familiariter adridere; munificentia inæquali sese aliosque ludificari: quibusdam honoratis magnoque æstimantibus se puerilia, "ut escae aut lusus, munera dare; alios nihil exspectantes ditare. Itaque nescire, quid sibi vellet, quibusdam videri. quidam "ludere eum simpliciter, quidam haud dubie insanire aiebant. In duabus tamen magnis honestisque rebus vere regius erat animus, in urbium donis, et Deorum cultu. Megalopolitanis in Arcadia murum se circumdaturum urbi est pollicitus, majoremque partem pecuniæ dedit. Tegeæ theatrum magnificum e marmore facere instituit. "Cyzici

Antiochi munificentia.

^d convenerunt Gron. Crev.

82 Adeoque nulli fortunæ] Lege cum Rubenio, nulli forma. Sic apud Tac. l. I. Ann. c. 74. Qui formam vitæ intit, quam etc.

83 Vix notis] Coniunge et vix cum notis. Vix noti opponuntur amicis.

84 Ut escae aut lusus] Polybius nominat talos et dactylos palmarum.

85 Ludere . . simpliciter] Ludere per jocosam et nugacam simplicitatem.

86 Cyzici in Prytaneum] Prytanei Syracusani meminit Cic. in Varr. l.

IV. n. 119. Nempe, ut notat ad hunc Ciceronis locum Grævius, nulla urbs Græca fuit, quæ non suum Prytaneum haberet. Prytanea autem erant Vestæ sacra: cujus in honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Vid. Casaub. Animadv. in Athen. l. XV. c. 19. et Ezech. Spanhemii Dissert. de Vestra et Prytanibus. Quia igitur Prytanea Vestæ sacra erant, cujus ædes penetrabile erat urbis Romæ, ideo Livius Prytaneum Latine interpretatur *peutrale urbis*. Quod adjicit, publice ibi vesci,

U. C. 577. in Prytaneum, (id est penetrale urbis, ubi publice, quibus
A. C. 175. is honos datus est, vescuntur) vasa aurea mensæ unius posuit. Rhodiis, "ut nihil unum insigne, ita omnis generis, ut quæque usus eorum postulaverunt, dona dedit. Magnificentiæ vero in Deos vel Jovis Olympii templum Athenis, unum in terris inchoatum pro magnitudine Dei, potest testis esse. "Sed et Delon aris insignibus statuarumque copia exornavit: et Antiochiæ Jovis Capitolini magnificum templum, non laqueatum auro tantum, sed parietibus totis lamina inauratum, et alia multa in aliis locis pollicitus, quia perbreve tempus regni ejus fuit, non perfecit. Spectaculorum quoque omnis generis magnificentia superiores reges vicit; "reliquorum sui moris, et copia Græcorum artificum. Gladiatorum munus Romanæ consuetudinis primo majore cum terrore hominum, insuetorum ad tale spectaculum, quam voluptate, dedit: deinde sæpius dando, et "modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam, et familiare oculis gratumque id spectaculum fecit, et armorum studium plerisque juvenum accendit. Itaque, qui primo ab Roma magnis præmiis paratos gladiatores arcessere solitus erat, jam suo

Ludi.

* * *

XXI. *** pio inter peregrinos. M. Atilio prætori provincia Sardinia obvenerat: sed cum legione nova, quam consules conscripserant, quinque millibus peditum trecentis equitibus, in Corsicam jussus est transire. dum is ibi bellum gereret, "Cornelio prorogatum imperium, uti obtineret Sardiniam. Cn. Servilio Cæpioni in Hispaniam ulteriorem, et

sive publico sumptu ali solitos, quibus is honos datus est, id de Athenis notissimum est omnibus. Sed et in aliis quoque Græcis urbibus eundem morem servatum esse, hic locus testimonio est.

87 *Ut*] Particula *ut* adjecta est ex Freinsheimii et Gronovii sententia.

88 *Sed et Delon aris insignibus*] Hic olim legebatur *Delon maris*. Correxere Vossius et Gronovius. Quæ emendatio si vera est, hic Livius paulum discessit a Polybio, qui loquitur tantummodo de statu circa Deli aram ab Antiocho positâ.

89 *Reliquorum sui moris*] Vox *reli-* quorum pendet a præcedenti nomine *spectaculorum*. Dicit Livius ab Antiocho superatos esse superiores reges magnificentia spectaculorum omnis generis, ex quibus cetera moris Græci erant, et cum copia Græcorum artificum; unum Romanæ consuetudinis,

nempe gladiatorum munus: quod quidem primo majore cum terrore. . . Artifices hic intelligendi sunt, ut l. V. supra, c. l. ii quorum opera ludi peraguntur, puta histriones, saltatores, tibicines, &c.

90 *Modo vulneribus tenuis, modo sine missione etiam*] Modo ita ut vulnerarentur tantum gladiatores, non interficerentur; modo ad necem usque. *Missio* erat gratia deserendi pugnam, quæ dabatur aliquando victis gladiatoribus. Quum autem placeret, ut eosque pugnaretur donec alteruter occumberet, dicebatur pugna *sine missione*. Sic Flor. l. III. c. 20. de Spartaci militibus: *dignam viris obicere mortem: et, quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est*. Vide plura apud Lips. Saturn. II. 21.

91 *Cornelio prorogatum imperium*] Hinc apparet Cornelium superiore anno prætorem fuisse.

P. Furio Philo in citeriorem tria millia peditum Romano-^{U. C. 578.}
 rum, equites centum quinquaginta, et socium Latini nomi-^{A. C. 174.}
 nis quinque millia peditum, trecenti equites: Sicilia L.
 Claudio sine supplemento decreta. Duas præterea legiones
 consules scribere jussi, cum justo numero peditum equitum-
 que, et decem millia peditum sociis imperare, et sexcentos
 equites. Delectus consulibus eo difficilior erat, quod pesti-^{Pestilentia.}
 lentia, quæ priore anno in boves ingruerat, eo verte-
 ret^e in hominum morbos. qui inciderant, haud facile sep-
 tumum diem superabant: qui superaverant^f, longinquo,
 maxime quartanæ, implicabantur morbo. Servitia maxi-
 me moriebantur. eorum strages per omnes vias insepul-
 torum erat. Ne liberorum quidem funeribus^g Libitina
 subficiebat. Cadavera, intacta a canibus ac vulturibus, ta-
 bes absumebat: satisque constabat, nec illo, nec priore an-
 no, in tanta strage boum hominumque vulturum usquam
 visum. Sacerdotes publici ea pestilentia mortui sunt, Cn.
 Servilius Cæpio pontifex, pater prætoris, et^h Ti. Sempronius
 Ti. F.ⁱ Longus decemvir sacrorum, et P. Ælius Pætus aug-
 gur, et Ti. Sempronius Gracchus, et C. Mamilius Vitulus
 curio maximus, et M. Sempronius Tuditanus pontifex.
^g pontifices subfecti sunt, C. Sulpicius Galba ***^h in lo-
 cum Tuditani. Augures subfecti sunt, in Gracchi locum
 T. Veturius Gracchus Sempronianus, in P. Ælii Q. Æ-
 lius Pætus. Decemvir sacrorum C. Sempronius Longus,
 curio maximus C. Scribonius Curio subficitur. Quum
 pestilentia finis non fieret, senatus decrevit, uti decem-
 viri libros Sibyllinos adirent. Ex decreto eorum diem
 unum supplicatio fuit. et, ^h Q. Martio Philippo verba præ-
 eunte, populus in foro votum concepit: *Si morbus pestilen-
 tiaque ex agro Romano emota esset, biduum ferias ac suppli-
 cationem se habiturum.* In Veienti agro biceps natus puer,^{Prodigia.}
 et Sinuessæ unimanus, et Auximiⁱ puella cum dentibus; et
 arcus interdiu sereno cœlo super ædem Saturni in foro Ro-
 mano intentus, et tres simul soles effulserunt: et^g faces ea-
 dem nocte plures per cœlum lapsæ sunt in Lanuvino: Cæ-

^e verteret Gron. Crev.^f superabant Ead.^g Ti. F. l. C. F. Gron.^h abest signum lacunæ Gron. Crev.ⁱ Orimi Ead.

92 Eo] Anno.

93 Libitina] Vid. not. 67. ad l. XL.
c. 19.94 Ti. Sempronius Ti. F. Longus]
Hæc est vetus scriptura, quam male
mutaverat Sigonius, legique jusserat
Ti. Sempronius C. F. Vid. supra l.
XXVII. c. 6.95 Pontifices subfecti sunt C. Sulpi-
cius Galba in locum Tuditani] Hic
excidit nomen ejus qui in locum Cæ-

pionis pontifex subfectus est.

96 Q. Marcio Philippo] Decemviro
sacrorum. Vid. supra l. XL. c. 42.97 Faces .. lapsæ sunt in Lanuvi-
no. Cæritesque] Priscianus l. IV, citat
hunc locum sic: Lanuvini Cæritesque
anguem judatum. Itaque legendum
est hoc modo: lapsæ sunt, Lanuvini
Cæritesque. SIGONIUS. Faces sunt stel-
læ facem ducentes.

U. C. 578. ritosque anguem in oppido suo jubatum, aureis maculis
A. C. 174. sparsum, adparuisse adfirmabant. et, in agro Campano bovem locutum esse, satis constabat.

XXII. Legati ⁹⁸ Nonis Juniis ^k ex Africa redierunt, qui, convento prius Masinissa rege, Karthaginem ierant: ceterum certius aliquanto, quæ Karthagine acta essent, ab rege rescierant, quam ab ipsis Karthaginensibus. compertum tamen adfirmaverunt, legatos ab rege Perseo venisse, iisque noctu senatum in æde Æsculapii datum esse. ab Karthagine legatos in Macedoniam missos, et rex adfirmaverat, et ipsi parum constanter negaverant. In Macedoniam quoque mittendos legatos senatus censuit. tres missi sunt, C. Lælius, M. Valerius Messalla, Sex. Digitius. Perseus per id tempus, quia quidam Dolopum non parebant, et, de quibus ambigebatur rebus, disceptationem ab rege ad Romanos revocabant, cum exercitu profectus, sub jus iudiciumque suum totam coëgit gentem. Inde, per Cætæos montes transgressus, religionibus quibusdam animo objectis, oraculum adiuturus Delphos ascendit. Quum in media repente Græcia adparuisset, magnum non finitimis modo urbibus terrorem præbuit, sed in Asiam quoque ad regem Eumenem nuncius tumultus ejus venit. Triduum, non plus, Delphis moratus, per ⁹⁹ Phthiotidem Achaïam, Thessaliamque, sine damno injuriaque agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit. Nec earum tantum civitatum, per quas iturus erat, satis habuit animos sibi conciliare: 'aut' legatos, aut literas dimisit, petens, ne diutius simultatum, quæ cum patre suo fuissent, meminissent. nec enim tam atroces fuisse eas, ut non cum ipso potuerint, ac debuerint, finire. Secum quidem omnia illis integra esse ad instituendam fideliter amicitiam. Cum Achæorum maxime gente reconciliandæ gratiæ viam quærebat.

Persei iter
Delphos.

Achæorum
animos sibi
reconciliare
tentat.

XXIII. Hæc una ex omni Græcia gens, et Atheniensium civitas, eo processerat irarum, ut finibus interdicere Macedonibus. Itaque servitiis ex Achaia fugientibus receptaculum Macedonia erat: quia, quum finibus suis interdixissent, intrare regni terminos ipsi non audebant. Id quum Perseus animadvertisset, comprehensis omnibus, literas ***. ceterum, ne similis fuga servorum postea fieret, cogitandum et illis esse. Recitatis his literis per Xenarchum prætorem, qui privatæ gratiæ aditum apud regem

^k Junii Gron. Crev.

^l sed aut Gron.

⁹⁸ Nonis Junii] Sic reposuit Sigonius, quum prius legeretur *Julii*. Nimirum *Julii* mensis nomen nondum in usu erat.

⁹⁹ Phthiotidem Achaïam] Vid. not. 63. ad l. XXXIII. c. 32.

^l Aut legatos, aut litteras] Adjece- rat Sigonius de suo sed ante prius illud aut. Videntur pluscula deesse. Dederat fortasse Livius: sed circa omnes Græciæ civitates, aut legatos...

quererebat, et plerisque moderate et benigne scriptas esse U. C. 578.
 consentibus literas, atque his maxime, qui præter spem A. C. 174.
 recepturi essent amissa mancipia; ^{Callicrates} Callicrates ex iis, qui
 in eo verti salutem gentis crederent, si cum Romanis adversus re-
 involatum foedus servaretur, *Parva, inquit, aut medio-* gem oratio:
cris res, Achæi, quibusdam videtur agi; ego maxime gra-
vissimam omnium non agique tantum arbitror, sed quodam
modo actam esse. Nam qui regibus Macedonum, Macedoni-
busque ipsis, finibus interdixissemus, manereque id decretum,
scilicet, ne legatos, ne nuncios admitteremus regum, per quos
aliquorum ex nobis animi sollicitarentur; ii concionantem
quodam modo absentem audimus regem, et, si Diis placet,
orationem ejus probamus. Et, quum fœra bestia cibum ad
fraudem suam positum plerumque adsperserentur et refugiant,
nos cæci, specie parvi beneficii, inescamur: et, servulorum mi-
nimi pretii recipiendorum spe, nostram ipsorum libertatem sub-
rui et tentari patimur. Quis enim non videt, viam regiae so-
cietatis quæri, qua Romanum fœdus, quo nostra omnia conti-
nentur, violetur? Nisi hoc dubium alicui est, bellandum Ro-
manis cum Perseo esse, et, quod vivo Philippo expectatum,
morte ejus interpellatum est, id post mortem Philippi futurum.
Duos, ut scitis, habuit filios Philippus, Demetrium et Persea.
Genere materno, virtute, ingenio, favore Macedonum, longe
præstitit Demetrius. Sed quia in Romanos odii regnum posu-
erat præmium, Demetrium nullo alio crimine, quam Romanæ
amicitiæ initæ, occidit: Persea, quem populus Romanus prius
pœnæ, quam regni, hæredem futurum sciebat, regem fecit. Ita-
que quid hic post mortem patris egit aliud, quam bellum para-
vi? Bastarnas primum ad terrorem omnium in Dardaniam
inmisit: qui si sedem eam tenuissent, graviores eos adcolas

2 *Callicrates, ex his qui in eo verti]* Hic Callicrates non tam honorifice tractatur a Polybio, qui eum traducit tanquam proditorem publicæ Achæorum libertatis, et insignem ejus perfidiam notat, Legat. 58.

3 *Maxime gravissimam omnium, non agique tantum]* Emendat Gronovius: *maximam et gravissimam omnium, neque agi tantum.* Quod concinnius est et magis ex solito loquendi more.

4 *Manereque id decretum]* Hoc vel vitiatum, vel mancum, vel superfluum est. Resecto hoc membro, sua orationis integritas constat, sua sententiæ perspicuitas. † Corrigit Gronovius: *Nam quum regibus Macedonum Macedonibusque ipsis, finibus interdixissemus, manereque id decretum . . . hic concionantem.* Sed vix dubitari potest, quin totius hujus periodi structura, qualis vulgo exhibetur, et duo illa

membra sibi mutuo respondentia, quæ regibus Macedonum . . . ii concionantem, a Livii manu sint.

5 *Scilicet, ne legatos]* Hic non referuntur ipsa decreti verba, sed mens explicatur. Regibus Macedonum, inquit, Macedonibusque ipsis, finibus nostris interdixeramus, id scilicet præcavescentes, ne legatos, ne nuncios . . .

6 *Viam regiae societatis quæri]* Magis placeret societati.

7 *Persea, quem populus Romanus prius pœnæ]* Lege vel cum Gronovio, *quem in populum Romanum prius odii, quam regni hæredem futurum sciebat: vel cum Rubenio, quem belli in populum Romanum prius pœnæ, quam regni.*

8 *In Dardaniam inmisit]* Hic admissimus, auctore Gronovio, particulam *ta*, quam orationis Latine ratione postulat.

II. C. 578.
A. C. 174.

Græcia habuisset, quam Asia Gallos habeat. Ea spe depulsus, non tamen belli consilia omisit: immo, si vera volumus dicere, jam inchoavit bellum. Dolopiam armis subegit, nec provinciis de controversiis ad disceptationem populum Romanum^m adivitⁿ. inde, transgressus Etam, ut repente in medio umbilico Græciæ conspiceretur, Delphos adscendit. Hæc usurpatio itineris insoliti quo vobis spectare videtur? Thessaliæ deinde peragravit. quod sine ullius eorum, quos oderat, noxia, hoc magis tentationem metuo. Inde literas ad nos cum muneris specie misit, et cogitare jubet, quo modo in reliquum hoc munere non egeamus; hoc est, ut decretum, quo arcentur Peloponneso Macedones, tollamus; rursus legatos regios, et hospitium cum principibus, et mox Macedonum exercitus, ipsum quoque a Delphis (quantum enim interluit fretum?) trajicientem in Peloponnesum videamus, ¹⁰ inmiscemur Macedonibus armantibus se adversus, Romanos. Ego nihil novi censeo decernendum, servandaque omnia integra, ¹¹ donec ad certum dirigatur^o, vanusne hic timor noster, an verus fuerit. Si pax inviolata inter Macedonas Romanosque manebit, nobis quoque amicitia et commercium sit: nunc de eo cogitare periculosum et innaturum videtur.

Arco Calli-
crati re-
spondet.

XXIV. Post hunc Arco, frater Xenarchi prætoris, ita disseruit: *Difficilem orationem Callicrates, et mihi, et omnibus, qui ab eo dissentimus, fecit: agendo enim Romanæ societatis causam ipse, tentarique et obpugnari dicendo, quam nemo neque tentat, neque obpugnat, effecit, ut, qui ab se dissentiret, adversus Romanos dicere videretur. Ac primum omnium, tamquam non hic nobiscum fuisset, sed aut ex curia populi Romani veniret, aut regum arcanis interesset, omnia scit et nunciat, quæ occulte facta sunt. ¹² Divinat etiam, quæ futura fuerant, si Philippus vixisset: quid ita Perseus regni hæres sit, quid parent Macedones, quid cogitent Romani. Nos autem, qui, nec ob quam causam, nec quemadmodum perierit Demetrius, scimus; nec quid Philippus, si vixisset, facturum fueratⁿ, ad hæc, quæ palam geruntur, consilia nostra adcommodare oportet. ¹³ Ac scimus, Persea, regno accepto, ad lega-*

^m populi Romani Gron. ⁿ nec provocantes de controversiis ad disceptationem populi Romani audivit. Crev. ^o redigatur Ead. ^p fuerit Gron. Crev.

9 *Nec provocantes*] Supple, Dolopias. Vulgo hic habetur *nec provinciis*. Probabilem Gronovii conjecturam in textum recepit Clericus, nec nos exturbare sustinimus.

10 *Inmiscemur*] Sic dedit Sigonius pro *inmiscemur*.

11 *Donec ad certum redigatur*] Donec certum fiat, donec certo sciatur. Sic l. XLIV. c. 15. *Et, si id ante dubium fuisset, legatorum ... verba ad certum redegeat.* Ceterum legebatur

hic ad certum dirigatur. Correxuit Gronovius.

12 *Divinat etiam quæ futura fuerant*] Hoc mutat Gronovius, tanquam grammaticæ legibus absonum, jubetque reponi *fuerint*. Sed sexcentis in locis quum Livii, tum probatissimorum scriptorum, reperire facile est simillium locutionum exempla. Vid. Novam Methodum lingue Latinæ.

13 *Ac scimus Persea ... ad legatos Romanos venire, ac regem Persea*]

tos Romanos venisse, ac regem Persea a populo Romano ad- U. C. 376.
pellatum: audimus, legatos Romanos venisse ad regem, et eos A. C. 174.
benigne exceptos⁹. Hæc omnia pacis equidem signa esse judi-
co, non belli: nec Romanos offendi posse, si, ut bellum gerentes
eos secuti sumus, nunc quoque pacis auctores sequamur. cur
quidem nos inexpiabile omnium soli bellum adversus regnum
Macedoniam geramus, non video. Opportuni propinquitate ipsa
Macedoniæ sumus; an infirmissimi omnium, tamquam, quos
nuper subjecit, Dolopes? ¹⁴ immo contra ea, vel viribus nostris,
Deum benignitate, vel regionis intervallo tuti. ¹⁵ Sed sumus
æque subjecti ac Thessali Ætolique; nihilo plus fidei auctori-
tatisque habemus adversus Romanos, qui semper socii atque
amici fuimus, quam Ætoli, qui paullo ante hostes fuerunt.
Quod Ætolis, quod Thessalis, quod Epirotis, omni denique
Græciæ cum Macedonibus juris est, idem et nobis sit. cur exse-
crabilis ista nobis solis velut desertio juris humani est? Fecerit
aliquid Philippus, cur adversus eum armatum et bellum geren-
tem hoc decerneremus: quid Perseus, novus rex, omnis injuriæ
insons, suo beneficio paternas simultates obliterans, meruit?
cur soli omnium hostes ei sumus? Quamquam et illud dicere
poteram, tanta priorum Macedoniæ regum merita erga nos
fuisse, ut Philippi unius injurias, si quæ sorte fuerunt, * uti-
que post mortem. Quum classis Romana Cenchreis staret,
consul cum exercitu Elatiæ esset, triduum in concilio fuimus,
consultantes, utrum Romanos, an Philippum, sequeremur.
¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Romanis sententias nostras incli-
narit: fuit certe tamen aliquid, quod tam longam deliberatio-

⁹ acceptos Gron. Crev.

Nemo est quin videat tollendum esse
secundum illud Persea, tam inutiliter
et odiose repetitum. Admodum etiam
verisimile est, ea quæ præcedunt vitata
esse. Nusquam enim memoratum est,
ut observat Gronovius, Persea statim
regno accepto ad legatos Romanos ve-
nisse, sed legatos Romam misisse. Et
causam errori præbere fortasse potue-
rint hæc verba membri sequentis: *au-
dimus legatos Romanos venisse*. Ita-
que recte videtur hunc locum emen-
dare Gronovius hoc modo: *Ac scimus
Persea, regno accepto, legatos Romam
misisse, ac regem a populo Romano
appellatum*.

¹⁴ Imo contra ea] Voculam ea ejicit
Gronovius. Sed si illa non exprima-
tur, debet intelligi. Quid igitur neces-
se est eam deleri, si quando exprimi-
tur? Nec videmus, cur non tam dica-
mus contra ea, quam præterea, aut
postea. Et alibi usurpavit Livius, ut
l. III. 60. et l. XXI. c. 20. * Fortasse
legendum est contra eam, nempe con-

tra Macedoniam, quæ paulo ante no-
minata est, vel intelligendum contra
ea pericula.

¹⁵ Sed sumus æque subjecti ac The-
sali Ætolique] Patet ex iis quæ se-
quuntur, legi debere Epirotaque. Ce-
terum hæc ita intelligenda sunt, ut ea
Arco sibi ipse objiciat, ac dum objicit
refellat. Subjecti idem est ac supra
opportuni. Nisi forte legendum est
potius suspecti.

¹⁶ Nonnihil metus præsens ab Ro-
manis] Imo nihil, ut recte monet Pe-
rizonius. Arco vult intelligi Romano-
rum metum, quorum classis Cen-
chreis, exercitus terrestris Elatiæ erat,
dum deliberarent Achæi, in causa fu-
isse, cur ad illos inclinarent consultan-
tium animi. Sed demus, inquit, nihil
tunc valuisse metum illum. Certe ali-
quid tamen fuit, quod tam longam de-
liberationem faceret. De beneficiis
Macedonum regum in Achæos vid.
Polyb. l. II. et Plut. in Arato.

U. C. 578. *nem fecerat*¹: id quod erat vetusta conjunctio cum Macedoni-
 A. C. 174. *bus, vetera et magna in nos regum merita. Valeant et nunc
 eadem illa, non ut præcipue amici, sed ne præcipue inimici
 simus. Ne id, quod non agitur, Callicrates, simulaverimus.
 nemo novæ societatis aut novi fœderis, quo nos temere inlige-
 mus, conscribendi est auctor: sed commercium tantum juris
 præbendi repetendique sit, ne interdictione finium nostrorum et
 nos quoque regno arceamus, ne servis nostris aliquo fugere
 liceat. Quid hoc adversus Romana fœdera est? Quid rem
 parvam et apertam, magnam et suspectam facimus? Quid
 vane tumultus ciemus? Quid ut ipsi locum adsentandi Roma-
 nis habeamus, suspectos alios¹⁷ ac invisos efficiamus? Si bellum
 erit, ne Perseus quidem dubitat, quin Romanos secuturi simus.
 in pace etiam, si non odia finiuntur, intermittantur. Quum
 iisdem huic orationi, ¹⁸ qui literis regis adsentierant¹⁸, adsen-
 tirentur, indignatione principum, quod, quam rem ne lega-
 tionis quidem dignam judicasset Perseus, literis paucorum
 versuum¹⁹ impetraret, decretum differtur. Legati²⁰ deinde
 postea missi ab rege, quum Megalopoli concilium esset;
 dataque opera est ab iis, qui offensionem apud Romanos ti-
 mebant, ne admitterentur.*

Nihil novi
 statuunt A-
 chæi.

Ætolorum
 discordiæ.

XXV. Per hæc tempora Ætolorum in semet ipsos ver-
 sus furor mutuis cædibus ad internecionem adducturus vi-
 debatur gentem. Fessi deinde et Romam utraque pars mi-
 serunt legatos, et inter se ipsi de reconcilianda concordia
 agebant: ²¹ quæ novo facinore discussa res veteres etiam
 iras excitavit. Exsulibus Hypatæis, qui factionis Proxeni
 erant, quum reditus in patriam promissus esset, fidesque
 data per principem civitatis Eupoleum, octoginta inlustres
 homines, quibus redeuntibus inter ceteram multitudinem
 Eupolemus etiam²² obviu exierat, ²² quum salutatione be-
 nigne excepti essent, dextræque datæ, ingredientiæ portam,
 fidem datam Deosque testes nequidquam invocantes, inter-
 fecti sunt. Inde gravior de integro bellum exarsit. C. Va-
 lerius Lævinus, et Ap. Claudius Pulcher, et C. Memmius,
 et M. Popillius, et L. Canuleius missi ab senatu venerant.
 Apud eos quum Delphiis utriusque partis legati magno cer-
 tamine agerent, Proxenus maxime, quum caussa, tum elo-
 quentia, præstare visus est; qui paucos post dies ab Ortho-

¹ *faceret* Gron. Crev.

¹⁸ *adsentierant* del. Crev.

¹⁷ *etiam* del. Gron. Crev.

¹⁷ *Ac invisos*] *Lege et invisos.*

¹⁸ *Qui literis regis, adsentirentur*]

Vetus scriptura: qui litteris regis ad-
 sentierant, adsentirentur. Gronovius
 tolli jussit verbum adsentierant, quod
 sane a Livio esse non videtur.

¹⁹ *Impetraret*] Et hic Gronovius
 reposuit impetraret pro imperaret.

²⁰ *Deinde postea*] Alterutrum va-
 cat.

²¹ *Quæ . . . discussa res*] Delemus
 postremam vocem. Etenim ex præce-
 dentibus facile intelligitur concordia.

²² *Quum salutatione benigne ex-
 cepti essent*] Malleamus benigna.

bula uxore veneno est sublatus: ²³ damnataque eo crimine, U. C. 878.
in exilium abiit. Idem furor et Cretenses lacerabat: ad A. C. 174.
ventu deinde Q. Minucii legati, qui cum decem navibus Cretensium
missus ad sedanda eorum certamina erat, in spem pacis ve-
nerant. ²⁴ ceterum induciæ et antea sex mensium fuerunt: discordia.
inde multo gravius bellum exarsit. Lycii quoque per idem
tempus ab Rhodiis bello vexabantur. Sed externorum in-
ter se bella, quo quæque modo gesta sunt, persequi non ope-
ræ est ²⁵ satis superque oneris sustinenti res a populo Ro-
mano gestas scribere.

XXVI. Celtiberi in Hispania, qui bello domiti se Ti. Celtibero-
Graccho dederant, pacati manserant M. Titinio prætorē rum rebel-
obtinente provinciam. rebellant ²⁶ sub adventum Ap. lio.
Claudii, orsiq̃ue bellum sunt ab repentina obpugnatione
castrorum Romanorum. Prima lux ferme erat, quum vigi-
les in vallo, quique in portarum stationibus erant, quum vi-
dissent procul venientem hostem, ad arma conclamaverunt.
Ap. Claudius, signo proposito pugnae, ac paucis adhortatus
milites, tribus simul portis eduxit. Obsistentibus ad exitum
Celtiberis, primo par utrumque ²⁷ proelium fuit, quia propter
angustias non omnes in faucibus pugnare poterant Romani:
²⁸ urgentes deinde alii alios secuti evaserunt extra vallum,
ut pandere aciem, ²⁹ et exæquari cornibus hostibus, quibus
circumbantur, possent. ita repente eruperant, ut sustinere
inpetum eorum Celtiberi nequirent. Ante horam secundam
pulsī sunt: ad quindecim millia cæsa aut capta: signa
adempta duo et triginta. Castra etiam eo die expugnata,
debellatumque. nam, qui superfuere proelio, in oppida sua
dilapsi sunt. quieti deinde paruerunt imperio.

XXVII. Censores eo anno creati Q. Fulvius Flaccus et Censores.
A. Postumius Albinus legerunt senatum: princeps lectus
M. Æmilius Lepidus pontifex maximus. De senatu novem
ejecerant. insignes notæ fuerunt M. Cornelii Maluginensis, Insignes
³⁰ qui biennio ante prætor in Hispania fuerat; et ³¹ L. Cor- notæ.

²⁶ utrumque Gron. Crev.

²³ Damnataque eo crimine] Lege cum Perizonio, damnata quæ. Vid. not. 89. ad l. IV. c. 17. supra.

²⁴ Ceterum induciæ ei antea sex mensium fuerunt] Lege cum Gronovio: ceterum inducias tantum sex mensium fecerunt.

²⁵ Satis superque oneris sustinenti res a populo Romano gestas scribere] Delendum videtur verbum scribere, quod et otiosum est, et deformat orationem. Dicit Livius se satis superque oneris ferre, nempe, res a populo Romano gestas.

²⁶ Sub adventum Ap. Claudii] Hinc

discimus Ap. Claudium fuisse prætorē superiorem anno, et ceteriorem Hispaniam obtinuisse.

²⁷ Urgentes deinde alii alios secuti] Nemini non apparebit vocem secuti hic ita positam esse, ut impediat potius sensum, quam adjuvet. Non dubitamus, quin rescribendum sit: urgentes deinde alii alios secuti.

²⁸ Et exæquari cornibus hostibus, quibus] Reponit Gronovius: et exæquari cornibus hostium, a quibus.

²⁹ Qui biennio ante prætor in Hispania fuerat] Hic prætor in Hispaniam ire noluerat, ut constat ex l.

U. C. 578. nelli Scipionis prætoris, cujus tum inter cives et peregrinos
 A. C. 174. jurisdictio erat; et ¹ Cn. Fulvii, qui frater germanus, ² et,
 ut Valerius Antias tradit, consors etiam censoris erat.
³ Consules, votis etiam in Capitolio nuncupatis, in provin-
 cias profecti sunt. ⁴ Ex iis M. Æmilio senatus negotium
 dedit, ut Patavinorum in Venetia seditionem comprimeret,
 quos certamine factionum ad intestinum bellum exarsisse,
⁵ et ipsorum legati adtulerant. Legati, qui in Ætoliā ad
 similes motus comprimendos ierant, renunciaverunt, coërceri
 rabiem gentis non posse. Patavinis saluti fuit adventus
 consulis: neque aliud, quod ageret in provincia, quum ha-
 buisset, Romam rediit. Censores vias sternendas silice in
 urbe, ⁶ glareā extra urbem substruendas ⁷ marginandasque
 primi omnium locaverunt, pontesque multis locis faciendos:
 et ⁸ scenam ædilibus prætoribus præbendam: et carce-

Censuram
 opera.

⁷ *substernendas* Gron. Crev.

15. supra. Ergo aut delendæ sunt vo-
 ces in *Hispania*, aut lapsus est memo-
 ria Livius.

30 *L. Cornelii Scipionis prætoris*] Testatur Valer. Max. l. III. c. 5. ejus propinquos dedisse operam, ne aut sel- lam ponere, aut jus dicere auderet. Id fortasse ut perficere possent, notan- dum eum a censoribus curaverant. Quamvis enim hujus notæ vi præturam non amitteret, alienum tamen erat a dignitate populi Romani, hominem a censoribus notatum jus dicere, et statuere de fortunis civium.

31 *Cn. Fulvii, qui frater germanus . . consoris*] Huic Fulvio prænomen assignabatur in veteri codice *Lucius*. At Velleius l. I. c. 10. eum vocat *Cnæum*: eique potius assentiendum Sigonius existimat. Ceterum is, sive L. sive Cn. Fulvius, idem est, qui supra l. XL. c. 41. vocatur M. Fulvius Nobilior, et dicitur legionem in qua tri- bunus militum erat, dimisisse. Quod autem in priore illo libri XL. loco vocatur M. Fulvius Nobilior, hic autem Cn. Fulvius, id ex eo oriri Sigonius ex- istimat, quod a M. Fulvio Nobiliore adoptatus esset. Itaque *Cn. Fulvius Flaccus* primum est ejus nomen: *M. Fulvius Nobilior* nomen est illud quod a patre adoptivo sibi adsciverat.

32 *Et . . . consors*] Eodem vocabulo utitur Velleius hac ipsa de re agens. Cicero quoque, l. III. in Verr. n. 57. *Sostratum et Numenium, et Nympho- dorum, tres fratres consortes* appellat. Ad eum Ciceronis locum in editione Grævii apposita est hæc Salmasii ex Plinianis Exercitationibus nota. *Con-*

sortes dicebantur cohæredes quamdiu hæreditas divisa non erat. Glossæ: *consortes, παρίκται, σύγυλαιοι*. Inde et *consortium* societas et communio cohæredum. Contra *dissortes*, postquam diviserant. Glossæ: *dissortes διαλλο- γουσίους*.

33 *Consules votis etiam*] Tollenda videtur particula *etiam*, quæ hic nul- lum habet sensum, et facile immigrare potuit ex iis quæ præcedunt, *consors etiam censoris*.

34 *Ex iis M. Æmilio*] Mendum est in nomine consulis. Non enim hoc anno, sed superiore, M. Æmilius consul fuit.

35 *Et ipsorum legati*] Vel delenda est particula *et*, vel excidit prius ora- tionis membrum.

36 *Glareā . . . substernendas, mar- ginandasque*] Vocis *substernendas* hæc profecto vis est, ut lapidibus, quibus sternebantur viæ, solum et terra lapi- dosa substerneretur, cui solidius ac firmitus lapides inhærerent. Ac rem ita se habere assertit oculatus testis, Cl. auctor Antiquitatis Schematibus illus- tratæ, qui Appiæ viæ partem aliquam etiamnum integram inspexit diligen- tius et exploravit. Eum vid. Tom. V. parte II. *Marginandas* recte Dujatius exponit marginibus lapideis munien- das. Margines illi, inquit Raph. Fa- brettus in Apolog. ad Grunnovium, *firmissima ad viarum latera crasso- rum lapidum serie, duplici etiam, tri- plicique alicubi, ut observavimus, vias ipsas continebant*.

37 *Scenam*] Vid. not. 88. ad XL. 51.

res in circo, et *ova ad notas curriculum numerandis, * et * U. C. 578. dam, et metas trans * et caveas ferreas pe * intromitterentur * ferreis * in monte Albano consulibus, et clivum Capitolinum silice sternendum curaverunt, et "porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam. Et extra portam Trigeminam emporium lapide straverunt, stipitibusque sepserunt: et porticum Æmiliam reficiendam curarant: gradibusque adscensum ab Tiberi in emporium fecerunt, et extra eandem portam in Aventinum porticum silice straverunt, "et eo publico ab æde Veneris fecerunt. Idem Calatiæ et Auximi muros faciendos locaverunt: venditisque ibi publicis locis, pecuniam, quæ redacta erat, tabernis utrique foro circumdandis consumserunt. et alter ex iis Fulvius Flaccus (nam Postumius nihil, nisi senatus Romani populive jussu, se locaturum "ipsorum pecunia *) Jovis ædem Pisauri, et Fundis, "et Pollentiæ etiam aquam adducendam, et Pisauri viam silice sternendam, "et Sinuessam a ga * aviariæ. In his et clo * um circumducend * et forum porticibus tabernisque claudendum, et "Janos

38 *Ova ad notas curriculum numerandis*] Prius legebatur *numerandas*: male. Mendosam quoque esse vocem *notas* judicat Fulv. Ursinus, ac reponit probabili conjectura *metas*. Ova enim illa, e ligno fabricata, imponebantur columnis, aliquando binis, aliquando quaternis, ad metas Circi statutis. Tot illa erant numero, quot curricula erant peragenda: septena proinde, ut plurimum, pro septeno curriculum numero, qui solennis maxime erat. Primo curriculo peracto, unum ovum e medio tollebatur, secundo curriculo alterum, et sic de reliquis. Hæc fere Salmasius.

39 *Et *dam, et metas trans **] Hæc explet utcumque Marcellus Donatus, legitque et *rhedam, et metas transitus*. Nobis consultius videtur locum intactum relinquere, quam male curatum exhibere. Idem et in iis quæ sequuntur judicat legendum esse, et *caveas ferreas, per quas intromitterentur ferreæ*. Sat feliciter. In Circensibus enim ludis non solum cursu certabatur, sed et ferarum inter se, aut cum bestiariis pugnae edebantur.

40 *In monte Albano consulibus*] Hic perspicuum est aliquid deesse.

41 *Porticum ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, ac super id curiam*] Fortasse legendum in *Capitolio*. Fuit enim Saturni ædes in clivo Capitolino. Itaque porticus illa intelligitur porrecta ab æde Saturni in

clivo Capitolino ad senaculum, atque ad curiam quæ est super id senaculum. Possis et cum Justo Ryequio, libro de Capit. c. 34. legere et *senaculum*: ut sensus sit porticum ab æde Saturni in Capitolium, id est, in templum Jovis Capitolini, porrectam, et senaculum, et curiam, locata esse a censoribus lapide silice sternenda. Porro *senaculum*, sive *senatulum*, hoc enim quoque modo scribitur, est, teste Festo, locus in quo *senatus haberi* solet, sive potius, in quo solebant magistratus *duntaxat cum senioribus deliberare*. Curiam de qua hic agitur, idem Ryequius existimat fuisse curiam Kalabram, de qua vid. Macrob. Saturn. l. i. c. 15.

42 *Et eo publico, ab æde Veneris*] Suspiciatur Gronovius et *basilicam ad ædem Veneris*.

43 *Ipsorum pecunia dicebat*] Verbum adjectum est ex mente Sigonii.

44 *Et Pollentiæ, etiam aquam adducendam*] Vel lege et *Pollentiam aquam adducendam*: vel in voce etiam latebit nomen alicujus alterius urbis, in quam Fulvius aquam ducendam locaverit.

45 *Et Sinuessam*] Emendat Marcellus Donatus, et *Sinuessæ glareæ*: supple, viam sternendam. In iis quæ sequuntur legendum putat Sigonius, et *cloacam in finitum circumducendam*.

46 *Janos tres*] Hi Jani erant transitiones perviæ. Vid. not. 78. ad l. II. c. 49.

U. C. 578. tres faciendos. Hæc ab uno censore opera locata, cum
 A. C. 174. magna gratia colonorum. Moribus quoque regendis diligens et severa censura fuit. multis equi ademti.

Comitia.

Tabula in
 æde Matris
 Matutæ a
 Graccho po-
 sita.

XXVIII. Exitu prope anni diem unum supplicatio fuit ob res prospere gestas in Hispania ductu auspicioque Ap. Claudii proconsulis: et majoribus hostiis viginti sacrificatum. et alterum diem supplicatio "ad Cereris, Liberi, Liberæque fuit, quod ex Sabinis terræ motus ingens cum multis ædificiorum ruinis nunciatus erat. Quum Ap. Claudius ex Hispania Romam redisset, decrevit senatus, ut ovans urbem iniret. Jam consularia comitia adpetebant; quibus, magna contentione habitis propter multitudinem petentium, creati L. Postumius Albinus et M. Popillius Lænas. Prætorcs inde facti, "N. Fabius Buteo, M. Matienus, C. Cicercius, M. Furius Crassipes iterum, A. Atilius Serranus iterum, C. Cluvius Saxula iterum. Comitiiis perfectis, Ap. Claudius Centho, ex Celtiberis ovans quum in urbem iniret, "decem millia pondo argenti, quinque millia auri in ærarium tulit. Flamen Dialis inauguratus est Cn. Cornelius. Eodem anno tabula in ædem^y Matris Matutæ cum indice hoc posita est: *Ti. Sempronii Gracchi consulis imperio auspicioque legio exercitusque populi Romani Sardiniam subegit. in ea provincia hostium cæsa aut capta supra octoginta millia. Republica felicissime gesta, "atque liberatis vectigalibus * restitutis, exercitum salvum atque incolumem plenissimum præda domum reportavit. iterum triumphans in urbem Romam rediit. Cujus rei ergo hanc tabulam donum Jovi dedit. Sardinie insulæ forma erat, atque in ea simulacra pugnarum picta. Munera gladiatorum eo anno aliquot parva alia data; unum antequam cetera insigne fuit T. Flaminini, quod mortis causa patris sui, "cum visceratione epuloque et ludis scenicis, quatrimum dedit. "magni tamen muneris ea summa fuit, ut per triduum "quatuor et septuaginta homines pugnarint.*

* * *

^y æde Gron. Crev.

47 *Ad Cereris, Liberi, Liberæque]* Ædem. Vid. not. 46. ad l. III. c. 55.

48 *Numerius Fabius]* Vulgo Cn. Fabius. Mutavit Sigonius.

49 *Decem millia pondo argenti]* Marcas nostrates 15625. *Quinque millia auri.* Marcas 7812. uncias 4.

50 *Atque liberatis vectigalibus, et reipublica restitutis]* *Liberata vectigalia* interpretatur Gronovius salva reddita populo Romano, quæ defectores averterant. Hæ voces, *et reipublicæ*, debentur Sigonio. Gronovius conjicit: *sociisque restitutis.*

51 *Cum visceratione]* Vid. not. 37. ad l. VIII. c. 22.

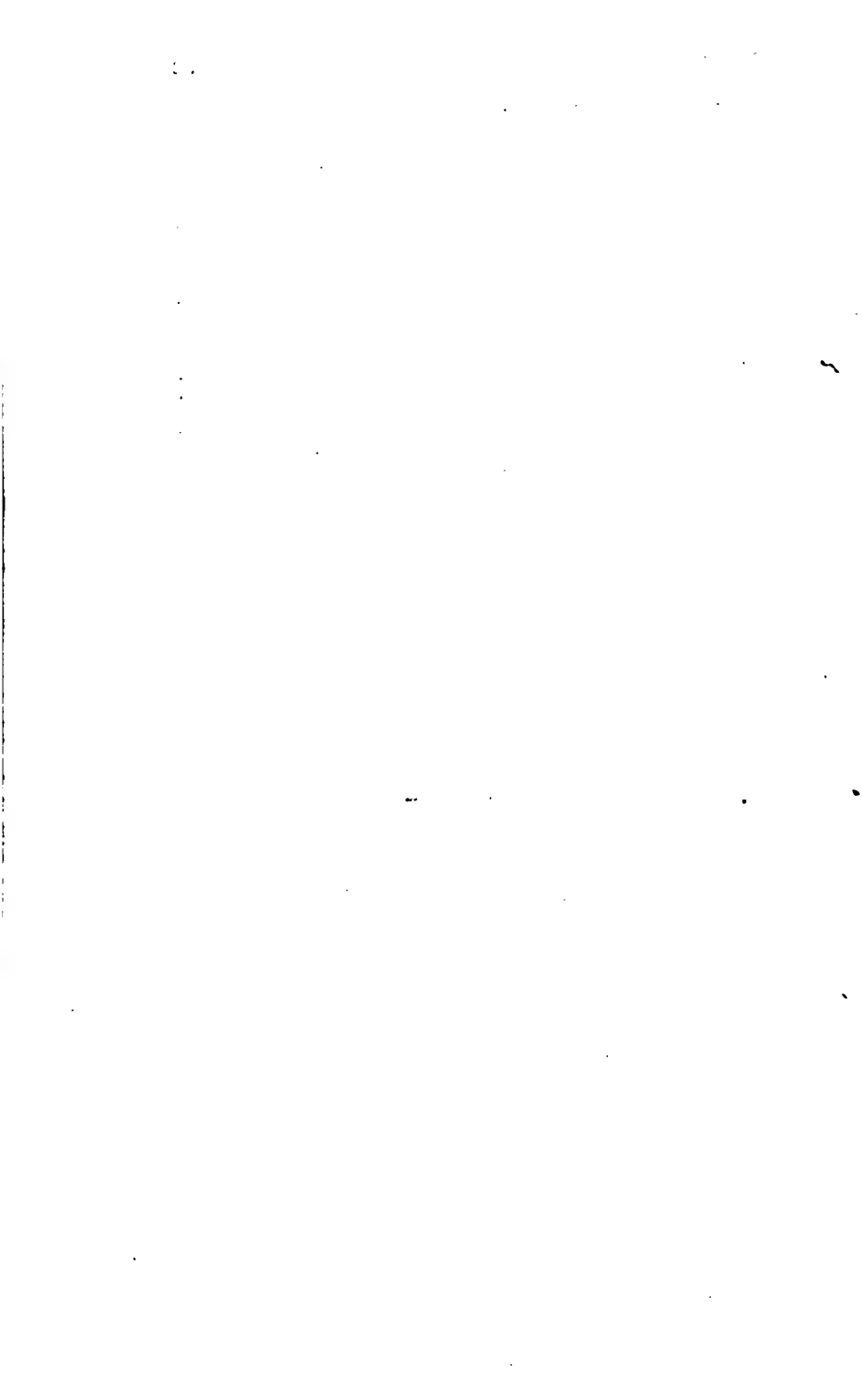
52 *Magni tamen muneris]* In illo munere, quod magnum illis temporibus judicatum est, tantummodo quatuor et septuaginta homines per triduum pugnarunt. Intelligit Livius hoc munus magnum illo ævo visum esse, sed nihil ad sui temporis profusam magnificentiam, sive potius vesaniam.

53 *Quatuor et septuaginta homines pugnarint]* Hic mutilum esse librum credimus. Namque ex epitome hujus libri apparet Livium in eo legis Voco-

nise mentionem fecisse. At Cicero, l. I. in Verrem, n. 107. docet Voconiam sanxisse de iis qui post A. Postumium, Q. Fulvium censores censi essent, ita ut hi censores in lege discrete nominati fuisse videantur. Jam vero iidem hi censores creati memorantur hujus libri c. 27. a quo nulla jam occurrit lacuna. Sequitur ergo, ut in fine libri de lege Voconia egerit Livius. At enim Cic. l. de Senect. n. 14. dicit legem Voconiam latam esse Cæpione et Philippo II. consulibus, qui quinto post hunc anno consules futuri sunt. Sed primo non admodum mirandum est duos scriptores aliquot annis inter se de eadem re discrepare. Deinde etiam videmur suspicari posse, ideo dissentire Livium et Ciceronem circa annum legis Voconise, quia circa

ætatem Catonis dissenserint, et Livius U. C. 578. eum quinque annis seniores faciat, A. C. 174. quam Cicero, ut observavimus supra ad l. XXXIX. c. 40. Cicero enim loco modo memorato scribit Catonem annos natum quinque et sexaginta legem Voconiam suasisse, qui Catonis vitæ annus, eo modo quo numerat Cicero, incidit revera in consulatum Cæpionis et Philippi. At vero ex Livii sententia sexagesimus quintus vitæ Catonis annus retrahi debet in quinque ante annos, ac proinde incidisse in consulatum Sp. Postumii, et Q. Mucii, qui est hic ipse annus in quo desinit hic liber. Itaque credimus nihil jam superesse, cur quisquam dubitet inserendum hoc loco fuisse supplementum de lege Voconia: quod fecimus.

EPITOME LIBRI XLII.

Q. FULVIUS Flaccus censor templum Junonis Laciniae tegulis marmoreis spoliavit, ut aedem, quam dedicabat, tegeret. tegulae ex senatusconsulto reportatae. Eumenes, Asiae rex, in senatu de Perseo, Macedoniae rege, questus est: cujus injuriae in populum Romanum referuntur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Crassus consul, cui id mandatum erat, in Macedonia transiit, levibusque expeditionibus, equestribus praeliis, in Thessalia cum Perseo parum felici eventu pugnavit. Inter Masinissam et Karthaginienses de agro² fuit arbiter ad disceptandum a senatu datus. Legati missi ad civitates socias et reges³ rogandos, ut in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita⁴ ducenta quinquaginta septem millia ducenta triginta unum. Res praeterea adversus Corsos et Ligures prospere gestas continet.

1 Cui id mandatum erat] Sic habere tres membranas testatur Gronovius, nisi quod addidit ipse voculam id. Admisit emendationem Gronovii Clericus. Vulgo: cui Macedonia decreta erat.

2 Fuit dies ad disceptandum a senatu datus] Gronovius ex uno MS. affert: fuit arbiter . . . datus. Sed nulla apud Livium fit arbitri mentio. Infra c. 24. jubetur Masinissa legatos quamprimum ad senatum mittere, et denunciare Carthaginensibus, ut ad disceptandum veniant. Hoc voluit auctor epitomes, etsi minus accurate locutus

esse videtur. Non enim fuit dies certus a senatu datus; quo sisterent se legati Carthaginensium et Masinissae: sed quamprimum, nulla definita die, Masinissa jussus est legatos mittere.

3 Rogandos, ut in fide permanerent] Vulgo, an in fide: quod procul dubio vitiosum erat. Ut reperit in uno MS. Gronovius. Adstipulantur Andreas, Campanus, Sigonius, et unus ex MSS. Hearnii.

4 CCLVII. millia, CCXXXI] Livius aliter infra. c. 10. nempe CCLXIX. millia, et XV.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLII.

U. C. 579.
A. C. 173.
L. Postu-
mio, M. Po-
pillio Coss.
Provinciae.

L. POSTUMIUS Albinus, **M. Popillius** Lænas quum omnium primus de provinciis exercitibusque ad senatum re-
tulissent, Ligures utrique decreti sunt: ut novas ambo,
quibus eam provinciam obtinerent, legiones, (binæ singulis
decretæ) et socium Latini nominis dena millia peditum et
sexcentos^a equites, et supplementum Hispaniæ tria millia
peditum Romanorum scriberent, et ducentos equites. Ad
hoc mille et quingenti pedites Romani cum centum equiti-
bus scribi jussi; cum quibus prætor, cui Sardinia obtigisset,
in Corsicam transgressus bellum gereret; interim **M. Atilius**,
vetus prætor, provinciam obtineret Sardiniam. Præ-
tores deinde provincias sortiti sunt, **A. Atilius Serranus** ur-
banam, **C. Cluvius Saxula** inter cives et peregrinos, **N.**
Fabius Buteo Hispaniam citeriorem, **M. Matienus** ulterio-
rem, **M. Furius Crassipes** Siciliam, **C. Cicereius** Sardiniam.
Priusquam magistratus proficiscerentur, senatui placuit, **L.**
Postumium consulem ad agrum publicum a privato termi-
nandum in Campaniam ire; cujus ingentem modum possi-
dere privatos, paullatim proferendo fines, constabat. Hic,
iratus Prænestinis, quod, cum eo privatus sacrificii in tem-
plo Fortunæ faciundi causa profectus esset, nihil in se ho-
norifice, neque publice, neque privatim, factum a Prænes-
tinis esset, priusquam ab Roma proficisceretur, literas Præ-
neste misit, ut sibi magistratus obviam exiret, locum pub-
lice pararet, ubi diverteretur, jumenta^bque, quum exiret inde,
præsto essent. Ante hunc consulem, nemo umquam sociis
in ulla re oneri aut sumtui fuit. ideo magistratus mulis ta-
bernaculisque et omni alio instrumento militari ornabantur,
ne quid tale imperarent sociis. privata hospitia habebant;
ea benigne comiterque colebant: domusque eorum Romæ
hospitibus patebant, apud quos ipsis diverti mos esset.
Legati, qui repente aliquo mitterentur, singula jumenta per
oppida, iter qua faciundum^b erat, imperabant: aliam inpen-
sam socii in magistratus Romanos non faciebant. ¹ Injuria
consulis, etiamsi justa, non tamen in magistratu exercenda,

Magistra-
tuum Rom.
prisca mo-
destia.

^a sexcentos Gron. Crev.

^b faciendum Crev.

¹ Injuria consulis, etiamsi justa] Ma- injuria justa? Emendant ira: bono
nifestum mendum. Quid est enim sensu.

et silentium, nimis aut modestum, aut timidum, Prænestino- U. C. 572.
rum jus, velut probato exemplo, magistratibus fecit gravio- A. C. 173.
ram in dies talis generis imperiorum.

II. Principio hujus anni legati, qui in Ætoliā et Mace- Legati ex
doniam missi erant, renunciarunt, *sibi conveniendi regis Peræi, Macedonia*
quā alii abesse eum, alii ægrum esse, falsū utrumque, fingerent, reduces.
potestatem non factam. Facile tamen adparuisse sibi, bellum
parari, nec ultra ad arma ire dilaturum. Item in Ætoliā
seditionem gliscere in dies, neque discordiarum principes aucto-
ritate sua coerceri potuisse. Quum bellum Macedonicum in
expectatione esset, priusquam id susceperetur, prodigia Prodigia
expiari, pacemque Deūm peti precationibus, quæ editæ expiata.
ex fatalibus libris essent, placuit. Lanuvii classis magnæ
species in cœlo visæ dicebantur; et Præverni lana pulla terra
enata: et in Veienti apud Rementem lapidatum; Pomp-
tinum omne velut nubibus locustarum coopertum esse; in
Gallico agro, qua induceretur aratrum, sub existentibus
glebis pisces emersisse. Ob hæc prodigia libri fatales in-
specti, editumque ab decemviris est, et quibus Diis, quibus-
que hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio prodigiis expian-
dia fieret: altera, quæ priore anno valetudinis populi causa
vota esset, ea uti feriæque essent. itaque sacrificatum est,
ut decemviri scriptum ediderunt.

III. Eodem anno ædis^c Junonis Laciniae detecta. Q.
Fulvius Flaccus censor ædem Fortunæ Equestris, quam in Edes For-
Hispania prætor bello Celtiberico voverat, faciebat eniso tunæ E-
studio, ne ullum Romæ amplius aut magnificentius tem- questris.
plum esset. Magnum ornamentum se templo ratus adjec-
tarum, si tegulæ marmoreæ essent, præfectus in Brutios, Tegulæ
ædem Junonis Laciniae ad partem dimidiam detegit. id satis marmoreæ
fore ratus ad tegendum, quod edificaretur. Naves paratæ ex æde Ju-
fuerunt, quæ tollerent atque asportarent, auctoritate censo- nonis Laci-
ria sociis deterritis id sacrilegium prohibere. Postquam niæ detræc-
censor rediit, tegulæ, expositæ de navibus, ad templum por- tæ.
tabantur. quamquam, unde essent, silebatur, non tamen ce-
lari potuit. Fremitus igitur in curia ortus est: ex omnibus
partibus postulabatur, ut consules eam rem ad senatum re-
ferrent. Ut vero arcessitus in curiam censor venit, multo
infestius singuli universique præsentem lacerare: *Templum*
augustissimum regionis ejus, quod non Pyrrhus, non Hannibal
violassent, violare parum habuisse, nisi detexisset fœde, ac

^c ædes Gron. Crev.

2 Pacemque deūm peti precationibus,
quæ editæ] Hæc lectio sana est, nec
dehuit sollicitari a Gronovio. Non
modo enim edebant ex libris decem-
viri, quibus diis supplicandum esset,
sed et quæ ritu, quæ forma precatio,

num utendum. Ita sacrificatum est,
inquit Livius infra, ut decemviri scrip-
tum ediderunt.

3 Apud Rementem] Nomen loci in-
cognitum: pro quo suspicatur Cluve-
rius legi posse Cernoræm.

U. C. 579. *prope diruisset. Detractum culmen templo, nudatum tectum*
 A. C. 173. *patere imbribus putrefaciendum. censorem, moribus regendis*
creatum, cui sarta tecta exigere sacris publicis, et loca tuen-
da, more majorum traditum esset; eum per sociorum urbes
diruentem templa, nudantemque tecta ædium sacrarum, vagari:
et, quod, si in privatis sociorum ædificiis faceret, indignum vi-
deri posset, id Deum immortalium templa demolientem facere:
et obstringere religione populum Romanum, ruinis templo-
rum templa ædificantem: tamquam non iidem ubique Dii im-
mortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi exornandique.
 Quum, priusquam referretur, adpareret, quid sentirent Pa-
 tres, relatione facta, in unam omnes sententiam ierunt, ut
 hæ tegulæ reportandæ in templum locarentur, piaculariaque
 Junoni fierent. Quæ ad religionem pertinent, cum cura
 facta: tegulas relictas in area templi, quia reponendarum
 nemo artifex inire rationem potuerit, redemptores nuncia-
 runt.

Relatæ jus-
 su senatus.

IV. Ex prætoribus, qui in provincias ierant, N. Fabius
 Massiliæ moritur, quum in citeriorem Hispaniam iret. Ita-
 que, quum id nunciatum a Massiliensibus legatis esset, se-
 natus decrevit, ut P. Furius et Cn. Servilius, quibus succe-
 debatur, inter se sortirentur, uter citeriorem Hispaniam pro-
 rogato imperio obtineret. Sors opportuna fuit; P. Fu-
 rius idem, cujus ea provincia fuerat, remaneret. Eodem
 anno, quum agri Ligustini et Gallici, quod bello captum
 erat, aliquantum vacaret, senatusconsultum factum, ut is
 ager viritum divideretur. Decemviros in eam rem ex sena-
 tusconsulto creavit A. Atilius prætor urbanus, M. Æmilius
 Lepidum, C. Cassium, T. Æbutium Carum, C. Tremellium,
 P. Cornelium Cethegum, Q. et L. Appuleios, M. Cæcilium,
 C. Salonium, C. Munatium. Diviserunt dena jugera in
 singulos, sociis nominis Latini terna. Per idem tempus,
 quo hæc agebantur, legati ex Ætolia Romam venerunt de
 discordiis seditionibusque suis, et Thessali legati, nuncian-
 tes, quæ in Macedonia gererentur.

Perseus ani-
 mos Græco-
 rum sibi
 conciliat.

V. Perseus, jam bellum vivo patre cogitatum in animo

4 *Sarta tecta*] Vid. not. ad XXIX.
 37.

5 *Id deum immortalium templa de-*
molientem facere] Vox demolientem
 non exstat in prima editione, teste
 Hearnio. Sane magis placeret: id in
 deum immortalium templis facere.

6 *Obstringere religione populum*
Romanum] Subjicere populum Roma-
 num pœnæ violatarum religionum.

7 *Redemptores*] Ii qui tegulas repor-
 tandas conduxerant.

8 *Sors opportuna fuit: P. Furius*]

Videtur legendum . . fuit, ut P. Fu-
 rius: quod Pithœus apud Hearnium
 monet. *Sors opportuna fuit*, dum ita
 rem transegit, ut P. Furius idem, cu-
 jus ea provincia fuerat, remaneret.

9 *Diviserunt dena jugera in singu-*
los] Qui cives Romani essent. Cete-
 rum vix est, ut non hic exciderit ali-
 quid. Debit enim profecto Livius
 docere, quantus numerus civium Lati-
 norumque in eorum agrorum posses-
 sionem missus sit. Nec facile nobis
 persuademus id ab eo prætermissum.

volvens, omnes, non gentes modo Græciæ, sed civitates etiam, legationibus mittendis, pollicendo plura, quam præstando, sibi conciliabat. Erant tamen magna ex parte hominum ad favorem ejus inclinati animi, et aliquanto quam in Eumenem propensiores: quum Eumenis beneficiis muneribusque omnes Græciæ civitates et plerique principum obligati essent: et ita se in regno suo gereret, ut, quæ sub ditione ejus, urbes^c nullius liberæ civitatis fortunam secum mutatam vellent. contra Persea fama erat post patris mortem uxorem manu sua occidisse: Apellem, ministrum quondam fraudis in fratre tollendo, atque ob id requisitum a Philippo ad supplicium, exsulantem, arcessitum post patris mortem ingentibus promissis ad præmia tantæ perpetratæ rei clam interfecisse. intestinis¹⁰ externisque præterea multis cædibus infamem, nec ullo commendabilem merito, præferebant vulgo civitates tam pio erga propinquos, tam justo in cives, tam munifico erga omnes homines regi, seu fama et majestate Macedonum regum præoccupati ad spernendam originem novi regni; seu mutationis rerum cupidi; seu quia eum objectum esse Romanis volebant. Erant autem non Ætoli modo in seditionibus, propter ingentem vim æris alieni, sed Thessali etiam: "ea contagione, velut tabes, in Perrhæbiam quoque id pervaserat malum. "Quum Thessalos in armis esse nunciatum est, Ap. Claudium legatum ad eas res adspiciendas componendasque senatus misit. Qui, utriusque partis principibus castigatis, quum injusto fœnore gravatum æs alienum, ipsis magna ex parte concedentibus, qui onerarent, levasset, justi crediti solutionem¹¹ in *^d annorum pensiones distribuit. Per eundem Ap. eodemque modo compositæ in Perrhæbia res. Ætolorum causas Marcellus Delphis per idem tempus hostilibus actas animis, "quas intestino gesserant bello, cognovit. Quum certatum utrimque temeritate atque audacia cerne-
ret, decreto quidem suo neutram partem aut levare, aut

^c add. essent Gron. Crev.^d asteriscus abest a Gron. et Crev.

10* *Externisque præterea*] Harum externarum cædum enumerationem habes infra in oratione Eumenis, n. 13.

11 *Ea contagione*] Lege cum Gronovio: et contagione.

12 *Quum Thessalos in armis esse nunciatum est*] Idem recte monet poni debere: Quum . . . nunciatum esset.

13 *In annorum pensiones*] Videtur intercidisse numerus annorum.

14 *Quas intestino gesserant bello*] Suspiciari licet et gesserant addidisse aliquem supplendam sententiæ, quum

jam corrupte legeretur *quas*: scripsisse autem Livium *quasi intestino bello*. Non enim bellum fuit, sed factionum rabies. GRONOVIVS. *Inelegans et obcurum additamentum, quod suspicamur assutum ab imperito librario, ad interpretandum membrum præcedens *hostilibus actas animis*. Sensus est: causas eo ardore odiorum actas, quo si non cives, sed hostes inter se decertarent. Nihil ultra adjici opus est: et sublato illo quod nobis parum placet additamento, integra et clara est oratio.

U. C. 579. *onerare voluit: communiter ab utraque petiit, abstinerent*
 A. C. 173. *bello, et oblivione praeceptorum discordias finirent. Hujus*
reconciliationis inter ipsos fides obsidibus ultra citroque
dati firmata est. Corinthum, ut ibi deponerentur obseides,
convenitur.

Legati in
Macedoni-
am et Æ-
gyptum.

Legati ab
Antiocho
Romam ve-
niunt.

VI. A Delphis et Ætolico concilio * Marcellus in Pelo-
ponnesum trajecit, quo Achæis edixerat conventum. Ubi,
conlaudata gente, quod constanter vetus decretum de arcen-
dis aditu finium regibus Macedonum tenuissent, insigne
adversus Persea odium Romanorum fecit: quod ut maturius
erumperet, Eumenes rex, commentarium ferens secum,
quod de adparatibus belli omnia inquirens fecerat, Romam
venit. Per idem tempus quinque legati ad regem missi,
qui res in Macedonia adspicerent. Alexandriam iidem ad
Ptolemæum renovandæ amicitiae causa proficisci jussi.
Legati erant hi, C. Valerius, Cn. Lutatius Cerco, Q. Ba-
bins Sulca, M. Cornelius Mammula, M. Cæcilius Dentor.
Et ab Antiocho rege sub idem tempus legati venerunt:
quorum princeps Apollonius, in senatum introductus, mul-
tis justisque causis regem excusavit, *Quod stipendium serius*
quoad diem præstaret. id se omne advenisse, ne cuius, nisi
temporis, gratia regi fieret. Donum præterea adferre, "vasa
aurea quingentum pondo. Petere regem, ut, quæ cum patre
suo societas atque amicitia fuisset, ea secum renovaretur; im-
peraretque sibi populus Romanus, quæ bono fidelique socio
regi essent imperanda. se nullo usquam cessaturum officio. Ea
merita in se senatus fuisse, quum Romæ esset, eam comitatem
juventutis, ut pro rege, non pro obside, omnibus ordinibus fue-
rit. Legatis benigne responsum, et societatem renovare
eum Antiocho, quæ cum patre ejus fuerat, A. Atilius præ-
tor urbanus jussus. Quæstores urbani stipendium, vasa
aurea censores acceperunt: eisque negotium datum est, ut
ponerent ea, in quibus templis videretur: "legatoque "cen-
tum millium æris munus missum, et "ædes liberæ hospitio
datæ, sumtusque decretus, donec in Italia esset. "Legati,
qui in Syria fuerant, renunciaverunt, in maximo eum honore
apud regem esse, amicissimumque populo Romano,

VII. In provinciis eo anno hæc. C. Cicereius prætor in

15 Marcellus in Peloponnesum tra-
jerit, quo] Videtur excidisse nomen
ejus urbis, ubi illud concilium Achæo-
rum habitum est.

16 Vasa aurea quingentum pondo]
Livius præcise dubio numerum vasorum
apposuerat, quæ librariorum incuria
perire passa est. Ceterum quingenta
pondo auri sunt marce auri nostrates
781. uncie 2.

17 Legatoque] Principi legationis

Apollonio.

18 Centum millium æris] Quæ red-
eunt ad marcas argenti nostrates 156.
uncie 2.

19 Ædes liberæ] Vid. not. ad XXX.
17.

20 Legati qui in Syria fuerant, re-
nunciaverunt] Magis placerat renun-
ciaverant. * Hic enim redditur ratio,
cur tam honorifice tractatus sit ille
Antiochi legatus.

Corsica signis conlatis pugnavit: septem millia Corsorum U. C. 579.
 cæsa; capti amplius mille et septingenti. Voverat in ea A. C. 173.
 pugna prætor ædem Junoni monetæ. Pax deinde data Corsici victi.
 petentibus Corsis, et exacta cære ducena millia pondo.
 Ex Corsica subacta Cicereius in Sardiniam transmisit. Et
 in Liguribus in agro Statiellati pugnatum ad oppidum Ca-
 rystum. Eo se magnus exercitus Ligurum contulerat. Ligures quoque victi.
 Primo sub adventum M. Popillii consulis mœnibus sese
 continebant: deinde, postquam oppidum obpugnaturum
 Romanum cernebant, progressi ante portas, aciem struxe-
 runt: nec consul (ut qui id ipsum obpugnatione commi-
 nanda quævisset) moram certamini fecit. Pugnatum est
 amplius tres horas, ita ut neutro inclinaret spes. Quod ubi
 consul vidit, nulla parte moveri Ligurum signa, imperat
 equitibus, ut equos conscendant, ac tribus simul partibus in
 hostes, quanto maximo possent tumultu, incurrant. Pars
 magna equitum mediam trajecit aciem, et ad terga pugnan-
 tium pervasit. Inde terror injectus Liguribus. diversi in
 omnes partes fugerunt. perpauci retro in oppidum, quia
 inde se maxime objecerat eques, et pugna tam pervicax
 multos absumserat Ligurum, et in fuga passim cæsi sunt.
 Decem millia hominum cæsa traduntur; amplius septin-
 genti passim capti: signa militaria relata octoginta duo.
 Nec incruenta victoria fuit. amplius tria millia militum
 amissa; quum, cedentibus neutris, ex parte utraque primo-
 res caderent.

VIII. Post hanc pugnam ex diversâ fuga in unum con-
 lecti Ligures, quum majorem multo partem civium amis-
 sam, quam superesse, cernerent, (²¹ nec enim plus decem
 millia hominum erant) dediderunt sese; nihil quidem illi Dedunt se.
 pacti. speraverant tamen, non atrocius, quam superiores
 imperatores, consulem in se sæviturum. At ille arma om-
 nibus ademit, oppidum diruit, ipsos bonaque eorum vendi- Venduntur.
 dit: literasque senatui de rebus ab se gestis misit. Quas
 quum A. Atilius prætor in curia recitasset, (nam consul al-
 ter Postumius, agris recognoscendis in Campania occupa-
 tus, aberat) atrox res visa senatui: *Statiellates, qui uni ex
 Ligurum gente non tulissent arma adversus Romanos, tum
 quoque obpugnatos, non ultro inferentes bellum; deditos in
 fidem populi Romani omni ultimæ crudelitatis exemplo laceratos
 ac deletos esse: tot millia capitum innoxiorum, fidem inplo-*

²¹ Junoni] Sic legi jussit Sigonius pro Junonis.

²² Ducena millia pondo] Malletus duocenta. Libræ Romanæ 200000. æqui-
 parantur libris Parisiensibus 156250.

²³ Nec enim plus decem millia ho-
 minum erant] Vel hic numerus justo

major est, vel numerus cæsorum in
 pugna de qua modo mentio facta est,
 justo minor. Dicuntur enim Statiel-
 lates in iis quæ proxime præcedunt
 majorem multo civium partem ami-
 sisse, quam quæ superesset.

U. C. 579. rantia populi Romani, ne quis umquam se postea dedere aude-
 A. C. 173. ret, pessimo exemplo venisse: et distractos passim ²⁴ justis
 quondam hostibus populi Romani pacatis servire. Quas ob res
 Redimi ju- placere senatui, M. Popillium consulem Ligures, pretio emto-
 bentur. ribus reddito, ipsos restituere in libertatem; bonaque ut iis,
 quidquid ejus recuperari possit, reddantur curare. ²⁵ Arma
 primo quoque tempore fieri in ea gente. consulem de provincia
 decedere, quam deditos in sedem suam Ligures restituisset.
 Claram victoriam ²⁶ vincendo obpugnantes, non sœviendo in
 adflictos, fieri.

Consulis
 contuma-
 cia.

IX. Consul, qua ferocia animi usus erat in Liguribus,
 eandem ad non parendum senatui habuit. Legionibus ex-
 templo Pisas in hibernacula missis, iratus Patribus, infestus
²⁷ prætori, Romam rediit: senatuque extemplo ad ædem
 Bellonæ vocato, multis verbis invecus est in prætorem:
 qui, quum ob rem bello ^e bene gestam, uti Dīs immortalibus
 honos haberetur, referre ad senatum debuisset, adversus se pro
 hostibus senatusconsultum fecisset, quo victoriam suam ad Li-
 gures transferret, dedique iis prope consulem prætor juberet.
 Itaque multam ei se dicere: a Patribus postulare, ut senatus-
 consultum in se factum tolli juberent: supplicationemque,
²⁸ quam absentes ex literis, de bene gesta republica missis, de-
 cernere debuerint, præsentibus honoris Deorum primum caussa,
 deinde et sui aliquo tandem respectu, decernerent. Nihilo le-
 nioribus, quam absens, senatorum aliquot orationibus incre-
 pitus, neutra impetrata re, in provinciam redit ^f. Alter con-
 sul Postumius, consumpta æstate in recognoscendis agris, ne
 visa quidem provincia sua, comitiorum caussa Romam red-
 iit. ²⁹ consules C. Popillium Lænatem, P. Ælium Ligurem
 creavit. Prætores exinde ^g facti C. Licinius Crassus, M.

Comitia.

^e bello rem bene Gron. Crev.

^f rediit Eæd.

^g deinde Eæd.

²⁴ Justis . . . hostibus] Qui vere et
 plane hostes fuerant: vel, quibuscum
 justum piumque bellum gestum esset.

²⁵ Arma primo quoque tempore fieri] Addidit Sigonius vocem primo.
 Ceterum ideo jubet senatus arma fieri
 in ea gente, ut rescindat id quod fece-
 rat consul, qui arma Statiellatibus ad-
 merat, ac nova fabricari procul dubio
 vetuerat.

²⁶ Vincendo oppugnantes] Recte Cle-
 ricus: vincendo pugnantes.

²⁷ Prætori] Legebatur prætoribus.
 Emendavit Sigonius.

²⁸ Quam absentes] Gronovius mu-
 tat: quam absenti sibi. Sed debuerat
 ergo corrigere et ²⁹ præsentibus, quod
 sequitur. Sane tam aberat senatus a
 Popillio, quam Popillius ab senatu. Et

sic loquuntur Latini. Cic. in Bruto,
 n. 11. Vos vero et præsentem me cura
 levatis, et absenti magna solatia de-
 distis.

²⁹ Consules C. Popillium Lænatem,
 P. Ælium Ligurem creavit] Hi ambo
 primi de plebe consules fuisse in
 Fastis Capitolinis notantur: atque id
 miratur a Livio prætermisum esse
 Pighius. Sed hi quidem ambo primi
 de plebe consules magistratum gese-
 runt, at non primi creati sunt. Anno
 enim quarto secundi Punici belli Mar-
 cellus Sempronius Gracchus collega da-
 tus fuerat: sed vitio creatus magistratu-
 m abdicavit. Atque illo loco diligen-
 ter annotatum a Livio est, tum primum
 duos consules plebeios factos esse. Vid.
 supra l. XXIII. c. 31.

Junius Pennus, Sp. Lucretius, Sp. Cluvius, Cn. Sicinius, U. C. 579.
C. Memmius iterum. A. C. 173.

X. Eo anno lustrum conditum est. Censores erant Q. Fulvius Flaccus, ^a A. ^b Postumius Albinus. Postumius condidit. Censa sunt civium Romanorum capita ducenta sexaginta novem millia et quindecim. Minor aliquanto numerus, quia L. Postumius consul pro concione edixerat, qui socium Latini nominis ex edicto C. Claudii consulis redire in civitates suas debuissent, ne quis eorum Romæ, sed omnes in suis civitatibus censerentur. Concors et e republica censura fuit. omnes, quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, ærarios fecerunt, et tribu moverunt: ¹ neque ab altero notatum alter probavit. Fulvius ædem Fortunæ Equestris, quam proconsul in Hispania, dimicans cum Celtiberorum legionibus, voverat, annos sex post, quam voverat, dedicavit: et scenicos ludos per quatrimum, unum diem in circo fecit. L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum, eo anno mortuus est. in locum ejus subfectus A. Postumius Albinus. Locustarum tantæ nubes a mari ven- Locustæ in
to repente in Apuliam inlatæ sunt, ut examinibus suis Apulia.
agros late operirent. ad quam pestem frugum tollendam
^a Cn. Sicinius prætor designatus, cum imperio in Apuliam missus, ingenti agmine hominum ad colligendas eas coacto, aliquantum temporis absumsit. Principium insequentis U. C. 580.
anni, quo C. Popillius et P. Ælius fuerunt consules, resi- A. C. 172.
duas contentiones ex priore anno habuit. Patres referri de C. Popillio,
Liguribus, renovarique senatusconsultum volebant, et con- P. Ælio
sul Ælius referebat. Popillius et collegam et senatum pro Coas.
fratre deprecabatur; præ se ferens, si qui ¹ decernerent, in- Contentio-
tercessurum, collegam deterruit. Patres, eo magis utrique nes de Li-
pariter consulum infensi, in cæpto perstabant. Itaque, guribus.
quum de provinciis ageretur, et Macedonia, jam imminente Persei bello, peteretur, Ligures ambobus consulibus decernuntur. Macedoniam decreturos negant, ni de M. Popillio referretur. Postulantibus deinde, ut novos exercitus scribere, aut supplementum veteribus liceret, utrumque negatum est. Prætoribus quoque in Hispaniam supplementum petentibus negatum: M. Junio in citeriorem, Sp. Lucretio in ulteriorem. C. Licinius Crassus urbanam jurisdictionem,

^b A. L. L. Gron.

¹ quid Gron. Crev.

30 A. Postumius] Hactenus L. Postumius. Debuerant editores parere Sigonio prænomen hujus censoris corrigenti ex Livio, l. XLI. c. 27. et Fastis Capitolinis.

31 Neque ab altero notatum alter

probavit] Sigonius inseruit vocem alter, quæ necessaria erat.

32 Cn. Sicinius] Editi habent C. Sicinius. Sed quum et supra et infra vocetur Cn. prænomen ei suum hoc quoque loco restituimus.

U. C. 580. Cn. Sicinius inter peregrinos erat sortitus, C. Memmius Siciliam, Sp. Cluvius Sardiniam. Consules, ob ea irati senatui, Latinis feriis in primam quamque diem indictis, in provinciam abituros esse^k denunciarunt; nec quidquam reipublicæ acturos, præterquam quod ad provinciarum administrationem adtineret.

Eumenes
Romam ve-
nit.

Perseum
suspectum
facit Roma-
nia.

XI. Attalum, regis Eumenis fratrem, legatum venisse Romam, Valerius Antias his consulibus scribit, ad deferenda de Perseo crimina, indicandosque apparatus belli. Plurimum annales, et quibus credidisse malis, ipsum Eumenem venisse tradunt. Eumenes igitur, ut Romam venit, exceptus cum tanto honore, quantum non meritis tantum ejus, sed beneficiis etiam suis, ingentia quæ in eum congesta erant, existimaret deberi populus Romanus, in senatum est introductus. *Causam veniendi sibi Romam fuisse, dixit, præter cupiditatem visendi Deos hominesque, quorum beneficio in ea fortuna esset, supra quam "ne optare quidem auderet, etiam ut coram moneret senatum, ut Persei conatis obviam iret.* Orsus inde a Philippi consiliis, necem Demetrii filii retulit, adversantis Romano bello; Bastarnarum gentem excitam sedibus suis, quorum auxiliis fretus in Italiam transiret. Hac eum volutantem in animo, oppressum fato, regnum ei reliquisse, quem infestissimum esse sensisset Romanis. itaque Persea, hæreditarium a patre relictum bellum, et simul cum imperio traditum, "jamjam primum alere ac fovere omnibus consiliis. Florere præterea juventute, quam stirpem longa pax ediderit, florere opibus regni, florere etiam ætate. Quæ quum corporis robore ac viribus vigeat, animum esse inveteratum diutina arte atque usu belli. Jam inde a puero, patris contubernio, Romanis quoque bellis, non finitimis tantum, adsuetum, missum a patre in expeditiones multas variasque. Jam ex quo ipse accepisset regnum, multa, quæ non vi, non dolo, Philippus, omnia expertus, potuisset moliri, admirando rerum successu tenuisse. Accessisse ad vires eam, quæ longo tempore, nullis magnisque meritis pareretur^l, auctoritatem.

XII. Nam apud Græciæ atque Asiæ civitates verè majestatem ejus omnes. nec, pro quibus meritis, pro qua munificentia tantum ei tribuatur, cernere: nec dicere pro certo posse, utrum felicitate id quadam ejus accadat, an, quod ipse vereatur dicere, invidia adversus Romanos favorem illi conciliet. Inter

^k esse L. ac Gron. Crev.

^l pararetur Eæd.

33 *Ne optare quidem*] Adde quicquam.

34 *Jamjam primum*] Hoc corruptum est. Corrigit Gronovius *tanquam primum*: id est, tanquam aliquid pri-

imum ac præcipuum, quod potissimum spectaret. Sed durius videtur hoc loquendi genus, quam pro Liviana elegantia.

ipsos quoque reges ingentem auctoritate; ³⁵ Seleuci filiam U. C. 180. duxisse eam, non petentem, sed petitem ultro; sororem de A. C. 172. disse Prusia ³⁶ precanti ac oranti: celebratas esse utrasque nuptias gratulatione donisque innumerabilium legationum, et ³⁷ velut auspiciibus nobilissimis populis deductas esse. Beoto- rum gentem, captam Philippo, nunquam ad scribendum ami- citiæ fœdus adduci potuisse: tribus nunc locis eam Perseo fœ- dus incisum literis esse: uno Thebis, altero ³⁸ ad Delum, au- gustissimo et celeberrimo in templo, tertio Delphis. in Achaico concilio vero, nisi discussa res per paucos Romanum imperium intentantes esset, eo rem prope adductum, ut auditus et in Achai- am daretur. ³⁹ At, Hercule, suos honores, cujus merita in eam gentem privatim, an publice, sint maiora, vix dici posset, partim desertos per incultum ac negligentiam, partim hostiliter sublato esse. Jam, Ætolos, quem ignorare, in seditionibus suis non ab Romanis, sed a Perseo præsidium petisse? His eum fultum societatibus atque amicitiiis eos domesticos adpara- tus belli habere, ut externis non egeat; triginta millia peditum, quinque millia equitum: in decem annos ⁴⁰ frumentum præpa- rare, ut abstinere et suo et hostium agro frumentandi causa possit. Jam pecuniam tantam habere, ut ⁴¹ decem millibus mercenariorum militum, præter Macedonum copias, stipendium in totidem annos præparatum habeat: præter annum, quod ex metallis regis capiat, vectigal. Arma ⁴² vel tribus tantis exercitibus in armamentaria congesse. ⁴³ Juventutem, ut jam Macedonia deficiat, velut ex perenni fonte unde hauriat, Thraciam subjectam esse.

XIII. Reliquum orationis adhortatio fuit. Non ego hæc, Hortatur ad bellum contra Per-

³⁵ Seleuci filiam] Laodicea, quæ deducta ad eum fuerat a Rhodiis, ut testatur Polyb. Legat. 60. Unde infra dicit Eumenis nuptias illas auspici- bus nobilissimis populis celebratas et deductas esse.

³⁶ Precanti ac oranti] Lege et oranti. Neque enim apud optimos il- los Latinitatis auctores vocula ac ponitur ante vocalem.

³⁷ Velut auspiciibus] Vox propria in negotio nuptiali. Etenim auspices nuptiis apud Romanos interponeban- tur, qui auguriis exquirerent utrum volentibus propitiisque diis nuptiæ fie- rent. † Vid. Valer. Max. l. II. c. 1.

³⁸ Ad Delum] Olim ad Sidonium. Correxit Sigonius.

³⁹ At Hercule suos honores . . . par- tim desertos . . . partim . . . sublato esse] Sed ii haud ita multo post restituti sunt, nisi qui aliquid habebant, quod aut parum decorum esset Achæorum communi, aut legibus repugnaret.

Rem narrat Polybius, qui etiam, ut id fieret, multum adjuvit. Eum vide Legat. 74.

⁴⁰ Frumentum præparare] An non potius, præparatum? Supple ex præ- cedentibus habere: quemadmodum paulo infra, stipendium præparatum habeat: et c. 52. Perseus ipse dixit se et pecuniam, et frumentum . . . in decem annos seponitur.

⁴¹ Decem millibus] Sic dedimus, auctore Gronovio. Prius decem mil- lia.

⁴² Vel tribus tantis] Tribus etiam exercitibus tam numerosis, quam ille est quem jam collectum habet Per- seus. Ceterum et tantis debetur Sigo- nio, quum prius legeretur tantum.

⁴³ Juventutem, ut jam Macedonia] Etiamsi Macedonia milites jam suppe- ditare non posset, Thraciam vicinam ei et ad manum esse, unde, tanquam ex perenni fonte, hauriat militarem juventutem.

U. C. 580. inquit, incertis jactata rumoribus, et cupidius credita, quia vera esse de inimico crimina volebam, adfero ad vos, Patres conscripti; sed comperta et explorata, haud secus quam si speculator missus a vobis subjecta oculis referrem. Neque, relicto regno meo, quod amplum et egregium vos fecistis, mare tantum trajecissem, ut vana ad vos adferendo fidem abrogarem mihi. Cernebam nobilissimas Asiae et Graeciae civitates, in dies magis denudantes judicia sua, mox, si permetteretur, eo processuras, unde receptum ad poenitendum non haberent. Cernebam Persea, non continentem se Macedoniae regno, alia armis occupantem, alia, quae vi subigi non possunt, favore ac benevolentia complectentem. Videbam, quam impar esset sors, "quum ille vobis bellum^m, vos ei securam pacem praestaretis; quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur. "Abrupolim, socium atque amicum vestrum, regno expulit. Artetarum Illyrium, quia scripta ab eo quaedam vobis comperit, socium item atque amicum vestrum, interfecit. "Eversamⁿ et Callicritum Thebanos, principes civitatis, quia liberius adversus eum in concilio Boeotorum locuti fuerant, delaturosque ad vos, quae agerentur, professi erant, tollendos curavit. Auxilium Byzantiis adversus foedus tulit, "Dolopia bella intulit, Thessaliam et Doridem cum exercitu pervasit, ut in bello intestino deterioris partis auxilio meliorem adfligeret. Confudit et miscuit omnia in Thessalia Perrhaebiaeque spe novarum tabularum, ut manu debitorum obnoxia sibi optimates obprimeret. Haec quum vobis quiescentibus et patientibus fecerit, et concessam sibi Graeciam esse a vobis videat; pro certo habet, neminem sibi, antequam in Italiam trajecerit, armatum obcursurum. Hoc quam vobis tutum aut honestum sit, vos videritis: ego certe mihi turpe esse duxi, prius Persea ad bellum inferendum, quam me socium ad praedicendum, ut caveretis, venire in Italiam. Functus necessario mihi officio, et quodam modo liberata atque exonerata fide mea, quid ultra facere possum, quam uti Deos Deasque precer, ut vos et vestrae reipublicae, et nobis sociis atque amicis, qui ex vobis pendemus, consulas?

^m add. [pararet] Crev.

ⁿ Evercam Ead.

44 Quum ille vobis bellum pararet] Verbum pararet adjecit Gronovio auctore Clericus. Nec dubitabit, quin Livius ita scripserit, qui ea legerit quae sequuntur: quamquam mihi quidem non parare, sed gerere pene bellum videbatur. Est enim correctio, tanquam minus quam res est dixisset. Oportuit igitur etiam eum dixisse quod corrigit.

45 Abrupolim socium] Quae hic et infra c. 40. indicantur de Abrupoli, de Artetaro, de Everca, et Callicrito, fusi memoraverat procul dubio Livius

in iis quae exciderunt de libro XLI. Illo enim libro initia continebantur belli Macedonici, ut constat ex epitome. Abrupolim Sapensium regem (Sapaica Thraciae regio est) fuisse, e Pausania corrupto licet textu eruitur, in Achaicis, sive libro VII.

46 Evercam] Ita legendum censet Henr. Valesius, non Eversam: quia illud Graecum nomen est, hoc non item.

47 Dolopia bella intulit] Lege cum Gronovio bellum.

XIV. Hæc oratio movit Patres conscriptos. ceterum in u. c. 580. præsentia nihil, præterquam fuisse in curia regem, scire A. C. 172. quisquam potuit: eo silentio clausa curia erat. bello deni- Miro silen- tio clausa que perfectio, quæque dicta ab rege, quæque responsa es- curia. sent, emanavere. Persei deinde regis legatis post paucos Legati Per- dies senatus datus est. Ceterum, præoccupatis non auribus sci. magis, quam animis, ab Eumene rege, omnis et defensio et deprecatio legatorum respuebatur: et exasperavit animos ⁴⁰ ferocia animi Harpali, qui princeps legationis erat. Is, *velle quidem et laborare, dixit, regem, ut purganti, se nihil ho- stile dixisse aut fecisse, fides habeatur: ceterum, si pervicacius caussam belli queri videat, forti animo defensurum se.* Mar- tem communem esse, et eventum incertum belli. Omnibus ci- vitatibus Græciæ atque Asiæ curæ erat, quid Persei legati, quid Eumenes in senatu egisset: et propter adventum ejus, quem moturum aliquid rebantur, miserant pleræque civita- tes, alia in speciem præferentes, legatos. ⁴¹ et legatio Rhodiorum erat, ac Satyrus princeps, haud dubius, quin Eume- nes civitatem quoque suam Persei criminibus junxisset. Ita- que omni modo per patronos hospitesque disceptandi cum rege locum in senatu quærebat. Quod quum contigisset, Rhodii frus- tra Eume- nem adcu- sant. libertate intemperantius invectus in regem, quod Lyciorum gentem adversus Rhodios concitasset, graviorque Asiæ es- set, quam Antiochus fuisset; popularem quidem ac gratam populis Asiæ (nam eo quoque jam favor Persei venerat) ora- tionem habuit: ceterum invisam senatui, inutilemque sibi et civitati suæ. Eumeni vero conspiratio adversus eum, favo- rem apud Romanos fecit. ita omnes ei honores habiti, dona- que quam amplissima data, cum sella curuli atque eburneo scipione.

XV. Legationibus dimissis, quum Harpalus, ⁴⁰ quanta ex- imia celeritate poterat, regressus in Macedoniam, nuncias- set regi, nondum quidem parantes bellum reliquisse se Ro- manos, sed ita infestos, ut facile adpareret, non diluturos; et ipse, præterquam quod et ita credebat futurum, jam et- iam volebat, ⁴¹ in flore virium se credens esse. Eumeni an- In Eume- nem per- cussores mittit Per- te omnes infestus erat: a cujus sanguine ordiens bellum, Evandrum Cretensem, ducem auxiliorum, et Macedonas tres, adsueros ministeriis talium facinorum, ad cædem regis sub- seus. ornat: literasque eis dat ad Praxo hospitam, principem auc-

⁴⁰ Ferocia animi Harpali] Bene videtur inversis litteris emendare Gronovius: ferocia nimis Harpali.

⁴¹ Et legatio Rhodiorum erat] Gronovius putat excidisse aliquid, quale foret: Inter ceteras et legatis.

⁵⁰ Quanta crimina] Legit idem Gronovius, quanta maxima.

⁵¹ In flore virium se credens esse] Credens sibi vires, id est, copias, appa- ratus, opes, omnia denique ad bellum fortiter feliciterque gerendum adju- menta, esse in ipso flore, in ipso inte- gri roboris vigore: ac proinde tis jam uti tempus esse.

U. C. 580.
A. C. 172.

toritate et opibus Delphorum. Satis constabat, Eumenem, ut sacrificaret Apollini, Delphos adscensurum. "Progressi" cum Evandro insidiatores, nihil aliud ad peragendum inceptum, quam loci opportunitatem, omnia circumeuntes, quærebant. Adscendentibus ad templum a Cirrha, priusquam perveniretur ad frequentia ædificiis loca, maceria erat ab læva semitæ paullum exstans a fundamento, qua singuli transirent; dextra pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat. post maceriam se abdiderunt, gradibus adstructis, ut ex ea, velut e muro, tela in prætereuntem conjicerent. "Primo a mari circumfusa turba amicorum ac satellitum procedebat: deinde extenuabant paullatim angustię agmen. Ubi ad eum locum ventum est, qua singulis eundem erat, primus semitam ingressus Pantaleon Ætoliæ princeps, cum quo institutus regi sermo erat. Tum insidiatores exortiti saxa duo ingentia devolvunt: quorum altero caput ictum est regi, altero "humerus sopitus." ex semita proclivi in declive multis super prolapsum jam saxis congestis, et ceteri quidem etiam amicorum et satellitum, postquam cadentem videre, diffugiunt, Pantaleon constanter inpavidus mansit ad protegendum regem.

Adscendentem Delphos lapidibus ob-
ruunt.

XVI. Latrones, quam brevi circumita maceriæ decurrere ad conficiendum saucium possent, velut perfecta re, in jugum Parnasi^p refugerunt eo cursu, ut, quum unus non facile sequendo per invia atque ardua moraretur fugam eorum, ne comprehenso indicium emanaret, occiderint comitem. Ad corpus regis primo amici, deinde satellites ac servi concurrerunt, tollentes sopitum vulnere ac nihil sentientem. Vivere tamen ex calore et spiritu remanente in præcordiis senserunt; victurum exigua ac prope nulla spes erat. Quidam ex satellitibus, secuti latronum vestigia, quum usque ad jugum Parnasi, nequidquam fatigati, pervenissent, re infecta redierunt. Adgressi facinus Macedones, ut inconsulte, ita audacter coeptum, nec consulte et timide reliquerunt. Computem jam sui regem amici postero die deferant ad navem: inde Corinthum: a Corintho, per Isthmi jugum navibus traductis, Æginam trajiciunt. Ibi adeo secreta ejus cu-

Sopitus vulnere tollitur.

^a Progressi Crev.

^p Parnassi Gron. Crev.

52 Progressi] Sequimur emendationem Gronovii. Vulgo progressi.

53 Primo a mari] Primo dum procedebant a mari, quod Cirrham alluit, ascensuri Delphos. Cirrha portus Delphorum est. Itidem Plutarchus hanc ipsam rem narrans in libro de Fraternali Amore, scribit insidias Eumeni positas quum iret *επίς τῆς τοῦ Δελφῶν*. Frustra ergo Gronovius hunc Livii locum suspectum habet,

censetque legendum *primo agmine*. Nihil mutandum.

54^a Humerus sopitus] Humerus ita elisus, ut motum sensumque amitteret.

55 Ex semita proclivi in declive] Possumus quidem explicare: multis super Eumenem prolapsum jam congestis in declive saxis ex semita proclivi. Tamen hic redundare crediderimus vel *proclivi*, vel *in declive*.

ratio fuit, admittentibus neminem, ut fama mortuum in U. C. 580.
Asiam perferret. Attalus quoque celerius, quam dignum A. C. 172.
concordia fraterna erat, credidit. nam et cum uxore fratris, Convalescit.
et præfecto arci, tamquam jam haud dubius regni hæres,
est locutus. Quæ postea non fefelleret Eumenem: et,
quamquam dissimulare et tacite habere id patique statuerat,
tamen in primo congressu non temperavit, quin uxoris pe-
tendæ præmaturam festinationem fratri objiceret. Romam
quoque fama de morte Eumenis perlata est.

XVII. Sub idem tempus C. Valerius ex Græcia, qui le-
gatus ad visendum statum regionis ejus speculandaque con-
silia Persei regis missus erat, rediit; congruentiaque omnia Index sce-
criminibus ab Eumene adlatis referebat. simul et adduxerat leris Ro-
secum Praxo a Delphis, cujus domus receptaculum latronum mam addu-
fuerat, et L. Rammium Brundisinum, qui talis indicii dela- citur.
tor erat. Princeps Brundisii Rammius fuit; hospitio quo- Perseus per
que et duces Romanos omnes, et legatos exterarum quoque veneficia
gentium insignes, præcipue regios, accipiebat. ex eo notitia grassari co-
ei cum absente Perseo fuerat: literisque spem amicitiae in natur in
terioris magnæque inde fortunæ facientibus, ad regem pro- Rom.
fectus, brevi per familiaris haberi, trahique, magis quam vel-
let, in arcanos sermones est cœptus. Promissis enim in-
gentibus præmiis petere institit ab eo rex, *Quoniam duces
omnes legatique Romani hospitio ejus uti adsuessent, quibus eo-
rum ipse scripsisset, ut venenum dandum curaret. cujus scire se
comparationem plurimum difficultatis et periculi habere, pluri-
bus consciis comparari. eventu præterea incerto esse, ut aut
satis efficacia ad rem peragendam, aut tuta ad rem celandam
dentur. Se daturum, quod nec in dando, nec datum, ullo signo
deprendi posset.* Rammius, veritus ne, si abnuisset, primus
ipse veneni experimentum esset, facturum pollicitus profi-
ciscitur. nec Brundisium ante redire, quam convento C.
Valerio legato, qui circa Chalcidem esse dicebatur, voluit.
Ad eum primum indicio delato, jussu ejus Romam simul ve-
nit. Introductus in curiam, quæ acta erant, exposuit.

XVIII. Hæc ad ea, quæ ab Eumene delata erant, acces- Paratur bel-
sere, quo maturius hostis Perseus judicaretur: quippe quem lum in Per-
non justum modo adparare bellum regio animo, sed per sca.
omnia clandestina grassari scelera latrociniorum ac venefi-
ciorum cernebant. Belli administratio ad novos consules
rejecta est: in præsentia tamen Cn. Sicinium prætorem,
cujus inter cives et peregrinos jurisdictio erat, scribere mi-
lites placuit; qui, Brundisium ducti, primo quoque tem-

56 *Ut aut satis efficacia ad rem
peragendam, aut tuta ad rem celan-
dam dentur*] Ingrata est repetitio vo-

cis rem. Eam delet Gronovius in pos-
teriore membro. Idem mallet quoque,
nec sine causa, *efficax, tutum, detur.*

U. C. 560.
A. C. 172.

Eumenes
redit Per-
gamum.

pore Apolloniam in Epirum trajicerentur ad occupandas maritimas urbes, ubi consul, cui provincia Macedonia obvenisset, classem adpellere tuto, et copias per commodum exponere posset. Eumenes, aliquamdiu Æginæ retentus periculosa et difficili curatione, quum primum tuto potuit, profectus Pergamum, præter pristinum odium recenti etiam scelere Persei stimulante, summa vi parabat bellum. Legati eo ab Roma, gratulantes quod e tanto periculo evasisset, venerunt. Quum Macedonicum bellum in annum dilatum esset, ceteris prætoribus jam in provincias profectis, M. Junius et Sp. Lucretius, quibus Hispaniæ provinciæ obvenierant, fatigato sæpe idem petendo senatu, tandem pervicerunt, ut supplementum sibi ad exercitum daretur tria millia peditum, ⁷centum et quinquaginta equites in Romanas legiones: in socialem exercitum quinque millia peditum, ⁸et trecentos equites, imperare sociis jussi. Hoc copiarum in Hispanias cum prætoribus novis portatum est.

XIX. Eodem anno, quia per recognitionem Postumii consulis magna pars agri Campani, quem privati sine discrimine passim possederant, recuperata in publicum erat, M. Lucretius tribunus plebis promulgavit, ut agrum Campanum censores fruendum locarent: quod factum tot annis post captam Capuam non fuerat, ⁹ut in vacuo vagaretur cupiditas privatorum. Quum in exspectatione senatus esset, bello etsi non indicto, tamen jam decreto, qui regum suam, Persei qui secuturi amicitiam essent, ¹⁰legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes, Romam venerunt. quorum oratio fuit, *regem educandum filium Romam misisse, ut jam inde a puero adsuaderet moribus Romanis hominibusque. Petere, ut eum non sub hospitum modo privatorum custodia, sed publicæ etiam curæ ac velut tutelæ vellent esse.* Ea regis legatio grata senatui fuit. Decreverunt, ut Cn. Sicinius prætor ædes instructas locaret, ¹¹ubi filius regis comitesque ejus habitare possent. Et Thracum legatis, apud se disceptantibus, et societatem amicitiamque petentibus, et, quod petebant, datum est, et munera ¹²binum millium æris sum-

Ariarathis
filius Ro-
mæ.

⁵⁷ Centum et quinquaginta equites] diu sterili: quæ postea quum filium vel supple, vel adde scribere.

⁵⁸ Et trecentos equites imperare sociale jussi] Hinc sustulimus manifestum solæcismum, qui plerasque numerarum editionum inssederat, trecenti.

⁵⁹ Ut in vacuo] Ita ut cupiditas privatorum, nullo retardata freno, invaderet agros vacuos et nulli colono attributos.

⁶⁰ Legati Ariarathis, puerum filium regis secum adducentes] Hic puer non erat genuinus regis filius, sed illi subditus ab Antiochide uxore,

diu sterili: quæ postea quum filium peperisset, rem totam viro aperuit: atque ille, ne hic subdititius legitimo hæredi negotium olim facesseret, eum procul ab Cappadocia amandabat. Hæc infra narrata fusius reperientur L. XLVII. c. 14. ex Diodori L. XXXI. deprompta.

⁶¹ Ubi] Hic quoque peccant recentiores editi, habentque ut pro ubi, quod exstat in antiquioribus.

⁶² Binum millium æris] Marcarum argenti Paris. 3. unciae 1.

mæ in singulos missa. Hos utique populos, quod ab tergo U. C. 580.
Macedoniæ Thracia esset, adsumptos in societatem gaude- A. C. 172.
bant. Sed ut in Asia quoque et insulis explorata omnia
essent, Ti. Claudium Neronem, M. Decimium legatos mi-
serunt. adire eos Cretam et Rhodum jusserunt, simul reno-
vare amicitiam, simul speculari, num sollicitati animi so-
ciorum ab rege Perseo essent.

XX. In suspensa civitate ad expectationem novi belli, Prodigia.
nocturna tempestate "columna rostrata in Capitolio * bello
Punico" consulis, cui collega Ser. Fulvius fuit, tota ad imum
fulmine discussa est. Ea res, prodigii loco habita, ad sena-
tum relata est. Patres ad aruspices referre, et decemviros
adire libros jusserunt. Decemviri, "lustrandum oppidum,
"supplicationem obsecrationemque habendam, victimis ma-
joribus sacrificandum et in Capitolio Romæ, et in Campa-
nia ad Minervæ promontorium, renunciarunt: ludos per
decem dies Jovi optimo maximo primo quoque die facien-
dos. Ea omnia cum cura facta. Aruspices, in bonum ver-
surum id prodigium, prolationemque finium et interitum
perduellium portendi, responderunt; quod ex hostibus spolia
fuissent ea rostra, quæ tempestas disjecisset. Accesserunt,
"quæ cumularent religiones animis. Saturniæ, nunciatum
erat, sanguine per triduum in oppido pluisse; Calatiæ asi-

9 nota lacunæ abest: Gron. Crev. * — Punico priore posita a M. Emilio
consule, cui etc. Gron. Uncinis inclusa priore — Emilio refert Crev.

63 *Columna rostrata in Capitolio, bello Punico* [priore posita a M. Emilio] Quinque ultimæ voces adjectæ sunt a Sigonio. Ceterum hujus columnæ rostratæ nulla alia exstat memoria. Triumphasse illos consules de Pœnis et Cossurensibus Fasti Capitolini testes sunt. Vid. supra l. XVIII. c. 41. *Rostrata* est rostris navium exornata.

64 *Lustrandum oppidum*] Sacrificium peragendum esse, in quo oppidum circuiret et ambiret victima. *Lustratio*, vel *lustrum* commune erat nomen omnium sacrificiorum, in quibus hostia circumducebatur. Si circum urbem, dicebatur peculiari nomine *amburbium*; si circum agros, *amburvalia*; si circum exercitum, *lustrum* appellationem retinebat. *Amburbium* describitur a Lucano, l. I. v. 592. et seq. *Amburvalia* a Virgilio, l. I. Georg. v. 345. et seq. Vid. et Festum in voce *Amburbiales*, et Servium ad Eclog. III. v. 77. Ceterum hic illud notandum occurrit, quod quum sermo de Roma sit, *oppidi* nomen usurpatur. Id mirum primo aspectu videri debet iis qui norant hanc esse pervul-

gatam scriptorum Romanorum consuetudinem, ut Romam *urbis* *urbis* *urbis* nomine insigniant, *oppida* soleant dicere minores urbes. Sed nimirum hoc loco et aliis similibus non tota Roma *oppidi* nomine intelligenda est, sed certa quedam ejus regio: ut Parisiis duas urbis partes, alteram nominamus *la Cité*, alteram *la Ville*. Jos. Scaliger in conjectaneis ulterius rem exsequitur, et oppidi nomine designatam esse putat Romam illam quadratam, a Romulo primum conditam.

65 *Supplicationem obsecrationemque*] *Supplicatio* erat, ut facile quivis annotare potuit ex sexcentis Livii locis, quum populus templa circumibat, et, cæsis victimis, vel gratulabatur de prosperis, vel mala deprecabatur. *Obsecratio* fiebat in foro, nec videtur aliud fuisse, nisi precatio quedam, quam e Rostris sacerdos publicus perageret. Vid. supra nostrum, l. IV. c. 21. et Sueton. in Claudio, c. 22.

66 *Quæ cumularent religiones animis*] Quæ magis ac magis animos implerent religionibus, novisque iræ divinæ timoribus.

U. C. 590. num tripedem natum, et taurum cum quinque vaccis uno
A. C. 172. ictu fulminis exanimatos. Auximi terra pluuisse. Horum
quoque prodigiorum caussa res divinæ factæ, et supplicatio
unum diem feriæque habitæ.

XXI. Consules ad id tempus in provincias non exierant,
quia neque, uti de M. Popillio referrent, senatui obseque-
bantur, et, nihil aliud decernere prius, statutum Patribus
erat. Aucta etiam invidia est Popillii literis ejus, quibus
Res in Li- iterum cum Statiellatibus Liguribus proconsul ⁷ pugnasse
guri gesta- se scripsit, ac se decem millia eorum occidisse. propter
cujus injuriam belli ceteri quoque Ligurum populi ad arma
ierunt. Tum vero non absens modo Popillius, qui deditis
contra jus ac fas bellum intulisset, et pacatos ad rebellium
incitasset, sed consules, quod non exirent in provinciam, in
senatu increpiti. hoc consensu Patrum accensi M. Marcius
Sermo et Q. Marcius Scylla, tribuni plebis, et consulibus
multam se dicturos, nisi in provinciam exirent, denuncia-
runt; et rogationem, quam de Liguribus deditis promulgare
in animo haberent, in senatu recitarunt. Sanciebatur, ⁸ *ut
qui ex Statiellis deditis in libertatem restitutus ante Kalen-
das Sextiles primas non esset, cujus dolo malo is in servitutem
venisset, ut juratus senatus decerneret, qui eam rem quæreret
animadverteretque.* Ex auctoritate deinde senatus eam ro-
gationem promulgarunt. Priusquam proficiscerentur con-
sules, C. Cicereio prætori prioris anni ad ædem Bellonæ
senatus datus est. Is, expositis, quas in Corsica res gessis-
set, postulatoque frustra triumpho, in monte Albano, quod
jam in morem venerat, ut sine publica auctoritate fieret,
triumphavit. Rogationem Marciam de Liguribus magno
consensu plebes scivit jussitque. ex eo plebiscito C. Lici-
nius prætor consuluit senatum, quem quærere ea ⁹ rogatione
vellet. Patres ipsum eum quærere jusserunt.

Rogatio de
Statiellati-
bus.

Cicereius
de Corsis
triumphat
in monte
Albano.

XXII. Tum demum consules in provinciam profecti
sunt, ¹⁰ exercitumque a M. Popillio ceperunt. Neque ta-
men M. Popillius reverti Romam audebat, ne caussam di-
ceret, adverso senatu, infestiore populo, apud prætorem,

⁷ *ea l. ex Gron. Crev.*

⁶⁷ *Pugnasse se scripsit, ac se decem
millia*] Forte *sedecim millia*. Ingrata
enim auribus accidit repetitio voculæ
se tam propinquis in locis. PERIZO-
NIUS.

⁶⁸ *Ut qui ex Statiellis . . . ut jura-
tus senatus*] Geminationem particulæ
ut in ejusmodi formulis jam aliquoties
annotavimus, et observabit infra dili-
gens lector, capp. 22. 28. et 30. * Sen-
sus hujus rogationis, qui paulo impé-
dior videri potest, perspicuus fiet re-
vocanti in ordinem, trajectory, ex more

his in formulis usitato, orationis mem-
bra. Ut juratus senatus decerneret,
qui inquireret animadverteretque in
eum, cujus dolo malo in servitutem ve-
nundatus esset, quicumque ex Statiellis
non restitutus foret in libertatem ante
Kalendas Sextiles.

⁶⁹ *Ante Kalendas Sextiles primas*] Ante Kalendas Sextiles proxime secu-
turas. Vid. not. 59. ad l. XXIII. c. 32.

⁷⁰ *Exercitumque a M. Popillio ce-
perunt*] Lege cum Gronovio accepe-
runt. Sic enim solet loqui Livius.

qui de quæstione in se posita senatum consulisset. Huic U. C. 580.
detractioni ejus tribuni plebis, alterius rogationis denun- A. C. 172.
ciatione, obcurrerunt: ut, si non ante Idus Novembres in
urbem Romam introisset, de absente eo C. Licinius statue-
ret ac judicaret. Hoc tractus vinculo quum redisset, "in-
genti cum invidia in senatum venit. Ibi quum laceratus
jurgiis multorum esset, senatusconsultum factum est, ut,
qui Ligurum post Q. Fulvium, L. Manlium consules hostes
non fuissent, ut eos C. Licinius, Cn. Sicinius prætores in
libertatem restituendos curarent, agrumque iis trans Padum
consul C. Popillius daret. Multa millia hominum hoc sena-
tusconsulto restituta in libertatem, transductisque¹ Padum
ager est adsignatus. M. Popillius rogatione Marcia bis
apud C. Licinium causam dixit: tertio prætor, gratia con-
sulis absentis et Popilliae familiæ precibus victus, Idibus
Martii adesse reum jussit, quo die novi magistratus inituri
erant honorem; ne diceret jus, qui privatus futurus esset.
Ita rogatio de Liguribus arte fallaci elusa est.

XXIII. Legati Karthaginienses eo tempore Romæ erant,
et Gulussa filius Masinissæ: inter eos magnæ contentiones
in senatu fuere. Karthaginienses querebantur, præter agrum, De Masi-
de quo ante legati ab Roma, "qui in re præsentī cognoscerent, nissa Kar-
missi essent, amplius septuaginta oppida castellaque agri Kar- thaginiensi-
thaginiensis biennio proximo Masinissam vi atque armis posse- um querelæ
disse. Id illi, "cui nihil pensi sit, facile esse. Karthagini- in senatu.
enses fœdere inligatos silere. Prohiberi enim extra fines efferre
arma. Quamquam sciant, in suis finibus, si inde Numidas
pellerent, se gesturos bellum; illo haud ambiguo capite fœderis
deterri, quo diserte vetentur cum sociis populi Romani bel-
lum gerere. Sed jam ultra superbiam crudelitatemque et ava-
ritiam ejus non pati posse Karthaginienses. missos esse, qui
orarent senatum, ut trium harum rerum unam ab se impetrari
sinerent: ut vel ex æquo apud socium populum, quid cujusque
esset, disceptarent: vel permetterent Karthaginiensibus, ut ad-
versus injusta arma pio justoque se tutarentur bello: vel ad
extremum, si gratia plus, quam veritas, apud eos valeret, semel
statuerent, quid donatum ex alieno Masinissæ vellent. Modes-
tius certe daturus eos, et scituros, quid dedissent: ipsum nul-
lum, præterquam suæ libidinis arbitrio, finem facturum. Ho-

¹ traductioque Crev.

71^a Ingenti cum invidia] Magna
invidia oneratus, mirum in modum
omnibus invisus.

72 Qui in re præsentī] Adjecit Si-
gonius particulam in, quæ necessaria
erat. Hæc est enim quasi solennis
quædam loquendi forma, qua usus quo-
que est Livius bis, de his ipsis inter Ma-
sinissam et Carthaginienses controver-

siis agens, supra l. XL. c. 17. et l.
XXXIV. c. 62.

73^a Cui nihil pensi sit] Qui pro ar-
bitrio ac libidine omnia agat, nihil
expendens, nullius aut legis aut juris
rationem habens. Supra XXVI. 15.
Quis neque quid facerent, neque quid
dicerent, quidquam unquam pensi fu-
isset.

U. C. 380. *rum si nihil impetrarent, et aliquod suum post datam a P. Scipione pacem delictum esset, ipsi potius animadverterent in se. Tutam servitutem se sub dominis Romanis, quam libertatem expositam ad injurias Masinissæ, malle. Perire namque semel ipsis satius esse, quam sub acerbissimi carnificis arbitrio spiritum ducere.* Sub hæc dicta lacrimantes procubuerunt; stratique humi, non sibi magis misericordiam, ⁷⁴ quam regi ^{* u}.

Gulussa defendit patrem.

XXIV. Interrogari Gulussam placuit, quid ad ea responderet, aut, si prius mallet, expromeret; super qua re Romam venisset. Gulussa, *Neque sibi facile esse, dixit, de iis rebus agere, de quibus nihil mandati a patre haberet: neque patri facile fuisse mandare, quum Karthaginienses, nec de qua re acturi essent, nec omnino ituros se Romam, indicaverint. In æde Æsculapii clandestinum eos per aliquot noctes consilium principum habuisse, ⁷⁵ unde præterea legatos occultis cum mandatis Romam mitti. Eam causam fuisse patri mittendi se Romam, ⁷⁶ qui deprecaretur senatum, ne quid communibus inimicis criminantibus se crederent, quem ob nullam aliam causam, nisi propter constantem fidem erga populum Romanum, odissent.* His utrimque auditis, senatus, de postulatis Karthaginensium consultus, ⁷⁷ respondere ita jussit: *Gulussam placere extemplo in Numidiam proficisci, et nunciare patri, ut de iis, de quibus Karthaginienses querantur, legatos quamprimum ad senatum mittat; denunciisque Karthaginensibus, ut ad disceptandum veniant. Si aliquid possent Masinissæ honoris causa, et fecisse et facturos esse. ⁷⁸ Jus gratiæ non dare. Agrum, quæ cuiusque sit, possideri velle: nec novos statuere fines, sed veteres observari, in animo habere. Karthaginensibus victis se et urbes, et agros concessisse; non ut in pace eriperent per injuriam, quæ jure belli non ademissent. Ita regulus Karthaginensesque dimissi. Munera ex instituto data utrisque, aliæque hospitalia comiter conservata.*

Senatus responsum.

Legati ad res repetendas in Macedoniam missi redeunt.

XXV. Sub idem tempus Cn. Servilius Cæpio, Ap. Claudius Centho, T. Annius Luscus legati, ad res repetendas in Macedoniam renunciandamque amicitiam ⁷⁹ regi missi, redierunt: qui jam sua sponte infestum Persi senatum insuper accenderunt, relatis ordine, quæ vidissent, quæque audis-

^a [invidiam concitarunt. Deinde] ins. Crev.

⁷⁴ Quam regi [invidiam concitarunt. Deinde] Tres ultimas voces adjecit ex Sigonii mente Clericus.

⁷⁵ Unde præterea] Locus mancus, a solo tamen Clerico observatus. Ea videtur mens fuisse Livii, ut Gulussam faceret dicentem, nihil patrem suum ex iis quæ acta fuerint in illo consilio scisse, præterquam legatos Romam mitti. Verba assequi non possumus sine libris.

⁷⁶ Qui deprecaretur senatum] Sic jussit legi Sigonius pro deprecarentur.

⁷⁷ Respondere] Vel lege responderi, vel adde prætorem.

⁷⁸ Jus gratiæ non dare] Se jus non violare in gratiam personarum; se ex jure, non ex gratia, statuere ac judicare.

⁷⁹ Regi] Olim regis. Emendavit Sigonius.

sent. *Vidisse se per omnes urbes Macedonum summa vi parari U. C. 580.
bellum. Quum ad regem pervenissent, per multos dies conveni- A. C. 172.
endi ejus potestatem non factam: postremo, quum desperato
jam conloquio profecti essent, tum demum se ex itinere revoca-
tos, et ad eum introductos esse. Suae orationis summam fuisse;
fœdus, cum Philippo ictum, cum ipso eo post mortem patris
renovatum: in quo diserte prohiberi eum, extra fines arma ef-
ferre; prohiberi, socios populi Romani lacessere bello. Expo-
sita deinde ab se ordine, quæ ipsi nuper in senatu Eumenem
vera omnia et comperta referentem audissent. Samothracæ^x
præterea per multos dies occultum consilium cum legationibus
civilatium Asiæ regem habuisse. Pro his injuriis satisfieri,
senatum æquum censere, reddique sibi res sociisque suis, quas
contra jus fœderis habeat. Regem ad ea primo accensum ira
inclementer locutum, avaritiam superbiamque Romanis objici-
entem frequenter: quod alii super alios legati venirent specu-
lari dicta factaque sua, quod se ad nutum imperiumque eorum
omnia dicere ac facere æquum censerent. Postremo, multum
ac diu vociferatum, reverti postero die jussisse. scriptum se re-
sponsum dare velle. Tum ita sibi scriptum traditum esse: Fœdus,
cum patre ictum, ad se nihil pertinere. Id se renovari, non quia
probaret, sed quia in nova possessione regni patienda omnia es-
sent, passum. Si novum fœdus secum facere vellent, convenire
prius de conditionibus debere: et, si in animum inducerent, ut
ex æquo fœdus fieret, et se visurum, quid sibi faciundum esset, et
illos credere reipublicæ consulturos. Atque ita se proripuisse, et
submoveri e regia omnes cæptos. Tum se amicitiam et societatem
renunciassse. qua voce eum accensum restitisse, atque voce clara
denunciassse sibi, ut triduo regni sui decederent finibus. Ita se
profectos: nec sibi, ⁹⁰ aut venientibus, aut manentibus, quid-
quam hospitaliter aut benigne factum. Thessali deinde Æto-
lique legati auditi. Senatui, ut scirent quam primum, qui-
bus ducibus usura respublica esset, literas mitti consulibus
placuit, ut, uter eorum ⁹¹ posset, Romam ad magistratus
creandos veniret.*

XXVI. Nihil magnopere, quod memorari adtineat, rei
publicæ eo anno consules gesserant. magis e republica vi-
sum erat, comprimi ac sedari exasperatos Ligures. Quum
Macedonicum bellum expectaretur, Gentium quoque Illy-
riorum regem suspectum Issenses legati fecerunt: simul
questi, fines suos secundo populatum, simul nunciantes, uno
vivere Macedonum atque Illyriorum regem: communi
consilio parare Romanis bellum: et specie legatorum Illyrios

Gentius ab
Issensibus
Romæ insi-
mulatur.

^x Samothraciæ Gron. Crev.

⁹⁰ Aut venientibus, aut manentibus] aut venientibus, aut manentibus.
Hanc lectionem induxit Sigonius Flo- ⁹¹ Posset] Hoc a Gronovio est.
rebello obsecutus. Vetus codex habuit, Prius esset.

U. C. 580. *speculatores Romæ esse, Perse^a auctore missos, ut, quid ageretur, scirent.* Illyrii vocati in senatum. qui quum legatos se esse missos ab rege dicerent ad purganda crimina, si qua de rege Issenses deferrent; quæsitum, ecquid ita non adissent magistratum, ut ex instituto loca, lautia, acciperent? sciretur denique venisse eos, et super qua re venissent? Hæsitantibus in responso, ut curia excederent, dictum. Responsum tamquam legatis, ^a ut qui adire senatum non postulassent, dari non placuit: mittendosque ad regem legatos censuerunt, qui nunciarent, ^a *qui^x socii quererentur apud senatum, exustum a rege agrum. non æquum eum facere, qui ab sociis suis non abstineret injuriam.* In hanc legationem, missi, A. Terentius Varro, C. Plætorius, C. Cicereius. Ex Asia, qui circa socios reges missi erant, legati redierunt, qui renunciarent, ^a *Eumenem in ea, Antiochum in Syria, Ptolemæum in Alexandria sese convenisse. Omnes sollicitatos legationibus Persei, sed egregie in fide permanere, pollicitosque omnia, quæ populus Romanus imperasset, præstatueros. et civitates socias adisse: ceteras satis fidas; solos Rhodios fluctuantes et imbutos Persei consiliis invenisse.* Venerant Rhodii legati ad purganda ea, quæ vulgo jactari de civitate sciebant: ceterum senatum iis dari, quum novi consules magistratum inissent, placuit.

Legati ex Asia reduces.

XXVII. Belli adparatum non differendum censuerunt. C. Licinio prætori negotium datur, ut ex veteribus quinquemibus, in navalibus Romæ subductis, quæ possent usui esse, reficeret, pararetque naves quinquaginta. Si quid ad eum numerum explendum deesset, C. Memmio collegæ in Siciliam scriberet, ut eas, quæ in Sicilia naves essent, reficeret atque expediret, ut Brundisium primo quoque tempore mitti possent. Socios navales libertini ordinis in viginti et quinque naves ex civibus Romanis C. Licinius prætor scribere jussus: in quinque et viginti parem numerum Cn. Sicinius sociis imperaret: idem prætor peditum octo millia, quadringentos equites a sociis Latini nominis exigere. Hunc militem qui Brundisii acciperet, atque in Macedoniam mitteret, A. Atilius Serranus, qui priore anno prætor fuerat, deligitur: ^a Cn. Sicinius prætor qui^y exercitum paratum ad trajiciendum haberet, C. Popillio consuli ex

Adparatus in Persea.

^a Perseo Crev.

^x quod Ead.

^y quo Ead.

82 *Ut qui adire senatum*] Malleus iis qui.

83 *Quod socii quererentur*] Hic bene correxit Gronovius veterem lectionem, qui socii. Quod intelligi debet, quantum attineret ad id quod: ut apud Cicer. ep. 5. l. III. ad Quintum, Quod quæris, quid de illis libris egerim,

quos, quum essem in Cumano, scribere institui, non cessavi neque cesso.

84 *Eumenem in ea*] In Asia.

85 *Cn. Sicinius prætor quo exercitum*] Ut Cn. Sicinius prætor paratum exercitum haberet, etc. Male antea legebatur, qui exercitum. Gronovius mutavit.

auctoritate senatus C. Licinius prætor scribit, ut et legio- U. C. 580.
nem secundam, quæ maxime veterana in Liguribus erat, A. C. 172.
"et socios" Latini nominis quatuor millia peditum, ducen-
tos equites Idibus Februarii Brundisii adesse juberet. Hac
classe et hoc exercitu Cn. Sicinius provinciam Macedoniam
obtinere, donec successor veniret, jussus, prorogato in an-
num imperio. Ea omnia, quæ senatus censuit, inpigre facta
sunt. Duodequadráginta quinqueremes ex navalibus de-
ductæ: qui deduceret eas Brundisium, L. Porcius Licinus
præpositus: duodecim ex Sicilia missæ. Ad frumentum
classi exercituique cõmendandum in Apuliam Calabriamque
tres legati missi, Sex. Digitius, T. Juventius, M. Cæcilius.
Ad omnia præparata Cn. Sicinius prætor, paludatus ex urbe
profectus, Brundisium venit.

XXVIII. Exitu prope anni C. Popillius consul Romam
rediit aliquanto serius, quam senatus censuerat: "cui pri-
mo quoque tempore magistratus creari", quum tantum bel-
lum inmineret, jussum erat. Itaque non secundis auribus
Patrum auditus est consul, quum in æde Bellonæ de rebus
in Liguribus gestis dissereret. subclamationes frequentes
erant interrogationesque, cur scelere fratris obpressos Ligures
in libertatem non restituisset? Comititia consularia, in quam
edicta erant diem, ante diem duodecimum Kalendas Martias
sunt habita. Creati consules, P. Licinius Crassus, C. Cassius
Longinus. Postero die prætores facti, C. Sulpicius Galba, L.
Furius Philus, L. Canuleius Dives, C. Lucretius Gallus, C.
Caninius Rebilus, L. Villius Annalis. His prætoribus provin-
ciæ decretæ: duæ jure Romæ dicendo, Hispania, et Sicilia,
et Sardinia; ut uni sors integra esset, quo senatus censuisset.
Consulibus designatis imperavit senatus, ut, qua die magis-
tratum inissent, hostiis majoribus rite mactatis, precarentur;
ut, quod bellum populus Romanus in animo haberet gerere, Vota a Pop.
ut id prosperum eveniret. Eodem die "decrevit senatus", suscepta.
C. Popillius consul ludos per dies decem Jovi optimo maximo
voveret, donaque circa omnia pulvinaria dari, si respublica

² socium Gron.

³ creare Gron. Crev.

^b ins. ut Crev.

86 Et socios Latini nominis quatuor
millia peditum] Hæc est vetus lectio.
Gronovius legi jussit socium. Sed ni-
hil videtur mutatione opus esse. Hoc
membrum, quatuor millia peditum,
intelligi debet per appositionem junc-
tum primo illi, socios Latini nominis.
Similia exempla superius jam obser-
vata sunt.

87 Cui . . . jussum erat] Vix nobis
persuademus sic locutos esse aurei il-
lius ævi scriptores. Lege quem . . .
jussum erat, vel qui jussus erat. Vide

tamen Sanctii Minervam, l. II. c. 4.
et ibi Perizonium, qui ambo probare
nituntur Latine dici jubeo tibi. Cete-
rum, quia pronomen cui longius abest
a nomine consul, interjecta etiam men-
tione senatus, magis placeret illud pro-
nomen referri ad senatum, et legi: cui
primo quoque tempore magistratus
creari . . . visum erat.

88 Decrevit senatus, ut C. Popil-
lius] Adjecimus voculam ut ex vetustis
editionibus.

U. C. 580. decem annos in eodem statu fuisset. Ita ut censuerant, in
 A. C. 172. Capitolio vovit consul ludos fieri, donariaque dari, quanta
 ex pecunia decresset senatus, quum centum et quinquaginta
 non minus adessent. præeunte verba Lepido pontifice ma-
 ximo, id votum susceptum est. Eo anno sacerdotes publici
 mortui, L. Æmilius Papus decemvir sacrorum, et Q. Ful-
 vius Flaccus pontifex, qui priore anno fuerat censor. Hic
 foeda morte periit. Ex duobus filiis ejus, qui tum in Illy-
 rico militabant, nunciatum alterum decessisse, alterum gravi
 et periculoso morbo ægrum esse. Obruit animum simul
 luctus metusque: mane ingressi cubiculum servi laqueo de-
 pendentem invenere. Erat opinio, post censuram minus
 compotem fuisse sui: vulgo Junonis Laciniae iram ob spo-
 liatum templum alienasse mentem ferebant. Subfectus in
 Æmilii locum decemvir M. Valerius Messalla: in Fulvii
 * pontifex Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adolescens
 sacerdos lectus.

U. C. 581. XXIX. P. Licinio, C. Cassio consulibus, non urbs tan-
 A. C. 171. tum Roma, nec terra Italia, sed omnes reges civitatesque,
 P. Licinio, quæ in Europa, quæque in Asia erant, converterant animos
 C. Cassio in curam Macedonici ac Romani belli. Eumenem quum
 Coss. vetus odium stimulabat, tum recens ira, quod scelere ejus
 Exponitur quis esset regum ani-
 mus erga Romanos et Perseæ. prope ut victima mactatus Delphis esset. Prusias,
 Bithy- nise rex, statuerat abstinere armis, eventumque expectare.
 nam neque pro Romanis se æquum censere adversus fratrem
 uxoris arma ferre; et apud Perseæ victorem veniam per so-
 rorem impetrabilem fore. Ariarathes, Cappadocum rex,
 præterquam quod Romanis suo nomine auxilia pollicitus
 erat, ⁸⁰ ex quo erat junctus Eumeni adfinitate, in omnia belli
 pacisque se consociaverat consilia. Antiochus imminebat
 quidem Ægypti regno, et ⁸¹ pueritiam regis, et inertiam tu-
 torum spernens; et ambigendo de Cæle Syria ^c causam
 belli se habiturum existimabat, gesturumque sine ullo inpe-
 dimento, occupatis Romanis in Macedonico bello, id bel-
 lum: tamen omnia et per suos legatos senatui, et ipse lega-
 tis eorum eximie pollicitus erat. Ptolemæus propter æta-
 tem alieni etiam tum arbitrii erat. tutores et bellum adver-
 sus Antiochum parabant, quo vindicarent ^a Cælen Syriam,

^c Cælesyria Gron. Crev.

⁸⁰ Pontifex . . . oppido adolescens sacerdos] Manifestum est vacare * sacerdos, ac proinde delendum esse.

⁹⁰ Ex quo erat junctus Eumeni adfinitate] Eumenes uxorem duxerat Ariarathis filiam, ut colligitur ex l. XXXVIII. c. 39. supra. Ei nomen fuisse Stratonice docet Plutarchus in lib. de Frat. Amore. Ceterum malle-

mus ex quo erat junctus.

⁹¹ Pueritiam regis] Is erat Ptolemæus Philometor, filius Ptolemæi Epi-
 phanis, de quo mentio facta est l. XXXI. c. 2. et alibi sæpius.

⁹² Cælesyriam] Sic edendum cen-
 suit Gronovius, quum in scripto lega-
 tur Cælesyriam. Græce καίλην Συ-
 ρίαν. Vulgati Cælesyriam.

et Romanis omnia pollicebantur ad Macedonicum bellum. U. C. 581. Masinissa et frumento juvabat Romanos, et auxilia cum A. C. 171. elephantis Misagenemque filium mittere ad bellum parabat. consilia autem in omnem fortunam ita disposita habebat: si penes Romanos victoria esset, suas quoque in eodem statu mansuras res; neque ultra quidquam movendum: non enim passuros Romanos, vim Karthaginensibus adferri. Si fractæ essent opes Romanorum, quæ tum protegerent Karthaginenses, suam omnem Africam fore. Gentius, rex Illyriorum, fecerat potius, cur suspectus esset Romanis, quam satis statuerat, utram foveret partem; inpetuque magis, quam consilio, his aut illis se adjuncturus videbatur. Cotty Thrax, Odrysarum rex, evidenter Macedonum partis erat.

XXX. Hæc sententia regibus quum esset de bello, in liberis gentibus populisque "plebs ubique^d omnis ferme, ut solet, "deterioribus erat ob regem Macedonasque inclinata; principum diversa cerneret studia. pars ita in Romanos effusi erant, ut auctoritatem inmodico favore conrumperent: pauci ex iis justitia imperii Romani capti; plures ita, si præcipuam operam navassent, potentes sese in civitatibus suis futuros rati. pars altera regie adulationis erat, quos æs alienum et desperatio rerum suarum, eodem manente statu, præcipientes ad novanda omnia agebat; quosdam ventosum ingenium, quia "Perseus magis auræ popularis erat. tertia pars, optima eadem et prudentissima, si utique optio domini potioris daretur, sub Romanis, quam sub rege, malebat esse. "si liberum inde arbitrium fortunæ esset, neutram partem volebant potentiorē altera obpressa fieri; sed, inlibatis potius viribus utriusque partis, "pacem ex eo ma-

Quis libera-
rum civita-
tium.

^d utique Gron. Crev.

93 *Plebs utique omnis*] Quædam editiones habent *ubique*. Sed melius videtur *et utique*. *Plebs utique omnis*, id est, plebs quidem certe omnis: ut opponatur principibus, de quibus mox agetur.

94 *Deterioribus erat ob regem . . inclinata*] Minime dubium esse potest, quin mendum sit in vocula *ob*, atque ejus loco legendum sit *ad*. Superest major difficultas, de voce *deterioribus* quid statuendum sit. Gronovius putat intelligi *studiis*, quæ vox reperitur in sequente membro: *principum diversa cerneret studia*. Sed, ut nihil dicamus de asperitate traiectionis, aliquid certe pingue et redundans redoleret hæc oratio, *deterioribus studiis erat ad regem inclinata*. Nobis verisimilius videtur excidisse hic verbum aliquod,

quale esset *favens*: *plebs . . ut solet, deterioribus favens, erat ad regem . . inclinata*. Id suadet locus plane geminus, c. 63. *infra*: *prævo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur, deteriori atque infirmiori favendi*.

95 *Perseus magis auræ popularis erat*] Horum verborum duplex potest esse sensus: nempe, Perseus se magis dabat auræ populari, magis captabat favorem multitudinis; vel, Perseus gratior erat in vulgus. Quemadmodum utraque res natura conjuncta est, ita et utramque hic interpretationem jungas licet.

96 *Si liberum inde*] Displacet *et* *inde*. Malletur *sibi*.

97 *Pacem ex eo manere*] Placet Gronovii conjectura: *ex æquo*.

U. C. 581. nere. ita inter utrosque optimam conditionem civitatum
 A. C. 171. fore; protegente altero semper inopem ab alterius injuria.
 Hæc sentientes, certamina fautorum utriusque partis taciti
 ex tuto spectabant. ⁹⁸ Consules, quo die magistratum inie-
 runt, ex senatusconsulto quum circa omnia fana, in quibus
 lectisternium majorem partem anni esse solet, majoribus
 hostiis immolassent, inde preces suas acceptas ab Diis im-
 mortalibus ominati, senatui, rite sacrificatum, precationem-
 que de bello factam, renunciarunt. Aruspices ita responde-
 runt, *si quid rei novæ inciperetur, id maturandum esse. victo-
 riam, triumphum, ⁹⁹ prorogationem imperii portendi.* Patres,
*quod faustum felixque populo Romano esset, centuriatis comi-
 tiis primo quoque die ferre ad populum consules, jusserunt, ut,
 quod Perseus, Philippi filius, Macedonum rex, adversus fœdus
 cum patre Philippo ictum, et secum post mortem ejus renova-
 tum, sociis populi Romani arma intulisset, agros vastasset, ur-
 besque occupasset; quodque belli parandi adversus populum
 Romanum consilia inisset, arma, milites, classem ejus rei
 causâ comparasset; ut, nisi de iis rebus satisfacisset, bellum
 cum eo iniretur.* Hæc rogatio ad populum lata est.

S. C. de
 bello in
 Persea.

Exercitus.

Legiones
 Macedoni-
 cæ auctio-
 res.

XXXI. Senatusconsultum inde factum est, *Ut consules
 inter se provincias Italiam et Macedoniam compararent, sorti-
 renturque. Cui Macedonia obvenisset, ut is regem Persea, qui-
 que ejus sectam secuti essent, nisi populo Romano satisfacissent,
 bello persequeretur.* Legiones quatuor novas scribi placuit, bi-
 nas singulis consulibus. ¹ Id præcipue provinciæ Macedo-
 niæ datum, quod, quum alterius consulibus legionis ² quina
 millia et duceni equites ex vetere instituto darentur in singu-
 las legiones, in Macedoniam sena millia peditum scribi jussa;

⁰ iniisset Gron. Crev.

⁹⁸ Consules . . . quum . . . immolas-
 sent, inde . . . ominati] Viderentur
 hæc omnia structa elegantius, et ap-
 tius inter se cohererentia, si hunc in
 modum ordinarentur: Consules . . .
 quum circa omnia fana . . . majoribus
 hostiis immolassent, aruspices ita re-
 sponderunt, si quid rei novæ inciperet-
 ur, id maturandum esse: victoriam,
 triumphum, prorogationem (seu po-
 tius, propagationem) imperii porten-
 di. Inde preces suas acceptas ab diis
 immortalibus ominati (consules) sena-
 tui rite sacrificatum, precationemque
 de bello factam renunciarunt. Patres,
 quod faustum, etc.

⁹⁹ Prorogationem imperii] Proro-
 gatio imperii non dicitur, ut recte ob-
 servât Perizonius, Animadv. Histor. c.
 6. nisi quum iis qui cum imperio in
 provinciam missi sunt, finito imperii
 dati anno, jus imperii in longius tem-

pus extenditur. Itaque ille existimat
 hic legendum, *propagationem imperii.*

¹ Id præcipue . . . datum] Malle-
 mus id præcipui. Sic infra: *Illud quo-
 que præcipuum datum sorti Macedo-
 niæ.*

² Quina millia et duceni equites]
 Lege sine ulla dubitatione cum Peri-
 zonio: *quina millia et duceni pedites.*
 Hoc enim erat vetus institutum: hic
 velut solennis illis temporibus peditum
 numerus in legione. Vid. not. 60. ad
 l. XLI. c. 14. Invictæ probant hanc
 emendationem ea quæ sequuntur de
 equitibus: *equites trecenti aequaliter in
 singulas legiones scribi jussi:* id est,
 de equitum numero nullum fuit dis-
 crimen inter legiones Macedonicas et
 eas quæ in Italia manere debebant:
 aequaliter in omnes trecenti equites
 scripti.

equites treceni æqualiter in singulas legiones. et in sociali exercitu consuli alteri auctus numerus: sexdecim millia peditum, octingentos equites (præter eos, quos Cn. Sicinius duxisset, sexcentos equites) in Macedoniam trajiceret. Italiae satis visa duodecim millia sociorum peditum, sexcenti equites. Illud quoque præcipuum datum sorti Macedoniæ, ut centuriones militesque veteres scriberet, quos vellet, consul usque ad quinquaginta annos. In tribunis militum novatum eo anno propter Macedonicum bellum, quod consules ex senatusconsulto ad populum tulerunt, ne tribuni militum eo anno suffragiis crearentur, sed consulum prætorumque in iis faciendis iudicium arbitriumque esset. Inter prætores ita partita imperia. prætorem, cujus sors fuisset, ut iret, quo senatus censuisset, Brundisium ad classem ire placuit; utque ibi recognosceret socios navales, dimissisque, si qui parum idonei essent, supplementum legeret ex libertinis, et daret operam, ut duæ partes civium Romanorum, tertia sociorum esset. Commeatus classi legionibusque ut ex Sicilia Sardiniaque subveherentur, prætoribus, qui eas provincias sortiti essent, mandari placuit, ut alteras decumas Siculis Sardisque imperarent, utque id frumentum ad exercitum in Macedoniam portaretur. Siciliam C. Caninius Rebilus est sortitus, L. Furius Philus Sardiniam, L. Canuleius Hispaniam, C. Sulpicius Galba urbanam jurisdictionem, L. Villius Annalis inter peregrinos. C. Lucretio Gallo, quo senatus censuisset, sors evenit.

XXXII. Inter consules magis cavillatio, quam magna contentio, de provincia fuit. Cassius, *'sine sorte se Macedoniam obpugnaturum'*, dicebat, *nec posse collegam, salvo iurejurando, secum sortiri. 'Prætorem eum, ne in provinciam iret, in concione jurasse, se stato loco statisque diebus sacrificia habere, quæ, absente se, recte fieri non possent: quæ non magis consule, quam prætore, absente recte fieri possent. 'Si senatus, non quid vellet in consulatu potius, quam quid in prætura juraverit P. Licinius, animadvertendum esse censeat, se tamen futurum in senatus potestate. Consulti Patres, cui consulatum populus Romanus non negasset, ab se provinciam negari, superbum rati, sortiri consules jusserunt. P.*

Sortiuntur
Cosa.
f optaturum Crev.

3 *Sine sorte se Macedoniam optaturum*] Mendosa erat vetus scriptura, *oppugnaturum*. Rubenius substituit *optaturum*, probabili conjectura. Itaque id in contextum admisimus, ut et Clericus fecerat.

4 *Prætorem eum, ne in provinciam iret*] Hoc memoravit Livius supra, XLI. 15.

5 *Si senatus, non quid vellet*] Dele

cum Gronovio particulam negantem, quæ sensum perturbat. Hæc enim mens est Cassii, ut dicat, si senatus jubeat secum sortiri Licinium, et ei gratificans, attendat potius quid velit in consulatu, quam quid juraverit in prætura, se, quamvis parum id æquum sibi videatur, tamen senatui obtemperaturum.

Tribuni
Mil. a Cons.
lecti.

Prætorum
provincias.

U. C. 581. Licinio Macedonia, C. Cassio Italia obvenit. Legiones inde sortiti sunt. prima et tertia in Macedoniam trajicerentur, secunda et quarta ut in Italia remanerent. Delectus consules multo intentiorem, quam alias, curam habebant. Licinius veteres quoque scribebat milites centurionesque: et multi voluntate nomina dabant, quia locupletes videbant, qui priore Macedonico bello, aut adversus Antiochum in Asia, stipendia fecerant. Quum tribuni militum ⁶centuriones, sed primum quemque, citarent, tres et viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis adpellarunt. Duo ex collegio, M. Fulvius Nobilior et M. Claudius Marcellus, ad consules rejiciebant: ⁷*Eorum cognitionem esse debere, quibus delectus, quibusque bellum mandatum esset. ceteri, cognituros se, de quo adpellati essent, aiebant; et, si injuria fieret, auxilium civibus laturos.*

23. centuriones citati a tribunis mil. adpellant tribunos pl.

XXXIII. Ad subsellia tribunorum res agebatur. eo M. Popillius consularis, advocatus, centuriones, et consul venerunt. Consule ⁸inde postulanti, ut in concione ea res ageretur, populus in concionem advocatus. Pro centurionibus M. Popillius, qui biennio ante consul fuerat, ita verba fecit: *Militares homines et ⁹stipendia justa, et corpora, et ætate, et assiduus laboribus, confecta habere: nihil recusare tamen, quo minus operam ¹⁰reipublicæ dent. id tantum deprecari, ne inferiores iis ordines, quam quos, quum militassent, habuissent, adtribuerentur.* P. Licinius consul ¹¹senatusconsulta ¹²recitari jussit: primum, quod bellum senatus Perseo jussisset: deinde, quod ¹³veteres centuriones quam plurimum ad id bellum scribi censuisset, nec ulli, qui non major annis quinquaginta esset, vacationem militiæ esse. Deprecatus est deinde, *ne novo bello, tam propinquo Italiæ, adversus regem potentissimum, aut tribunos militum, delectum ha-*

⁸ Consuli Gron. Crev.

¹¹ senatusconsultum Eæd.

⁶ Centuriones, sed primum quemque] Vocula sed omnino hic supervacua est; ac videtur nobis proderet aliquod hoc loco mendum. Libenter legeremus: Centuriones, vetustissimum quemque.

⁷ Eorum cognitionem esse debere] De postulatis centurionum cognoscere et statuere debere eos quibus...

⁹ Stipendia justa] Justum ac legitimum stipendiorum numerum.

¹⁰ Reipublicæ] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur populo Romano. Nempe ille putat tractione litterarum peccatum esse a librariis, qui scripserint P. R. pro R. P.

¹¹ Senatusconsultum recitari jussit: primum, quod bellum senatus... deinde, quod] Hæc si integra sunt, sic

videntur exponenda: senatusconsultum recitari jussit, cujus hoc erat primum caput, quod bellum senatus Perseo jussisset: alterum deinde illud, quod, etc. Sed magis placeret: Senatusconsulta recitari jussit: primum, quo senatus bellum Perseo jussisset: deinde, quo... censuisset. Deinde etiam malleus bellum cum Perseo: quia ita locutus est Livius, l. XXXI. c. 8. et l. XXXVI. c. 2. Denique nobis suspectum est verbum jussisset: quia jubere populi est, senatus decorere, censere. Infra, c. 36. quum jam bellum regi eorum... et senatus decreisset, et populus jussisset.

¹² Veteres centuriones quam plurimum] Lege cum Gronovio quam plurimos.

bentes, impedirent; aut prohiberent consulem, quem cuique ordinem assignari e republica esset, eum assignare. Si quid in ea re dubium esset, ad senatum rejicerent.

U. C. 581.
A. C. 171.

XXXIV. Postquam consul, quæ voluerat, dixit, Sp. Ligustinus ex eo numero, qui tribunos plebis adpellaverant, a consule et ab tribunis petiit, ut sibi paucis ad populum agere liceret. Permissu omnium ita locutus fertur. *Sp. Ligustinus* Sp. Ligustini oratio ad populum.
tribus Crustumina ex Sabinis sum oriundus, Quirites. Pater mihi jugerum agri reliquit et parvam tugurium, in quo natus educatusque sum: hodieque ibi habito. "Quam primum in ætatem veni, pater mihi uxorem fratris sui filiam dedit: quæ secum nihil adtulit, præter libertatem pudicitiamque, et cum his fecunditatem, quanta vel in diti domo satis esset. Sex filii nobis, duæ filiæ sunt: utraque jam nuptæ. Filii quatuor togas viriles habent, duo prætextati sunt. Miles sum factus, P. Sulpicio, C. Aurelio consulibus. In eo exercitu, qui in Macedoniam est transportatus, biennium miles gregarius fui adversus Philippum regem: tertio anno virtutis causa "mihi T. Quinctius Flaminius decimum ordinem hastatum assignavit. Devicto Philippo Macedonibusque, quam in Italiam "portati ac dimissi essemus, continuo miles voluntarius cum M. Porcio consule in Hispaniam sum profectus. Neminem omnium imperatorum, qui vivant, acriorem virtutis spectatorem ac judicem fuisse sciunt, qui et illum et alios duces longa militia experti sunt. hic me imperator dignum judicavit, cui "primum hastatum prioris centuriæ assignaret. Tertio iterum voluntarius miles factus sum in eum exercitum, qui adversus Ætolos et Antiochum regem est missus. "a M'. Acilio "mihi primus princeps prioris centuriæ est assignatus. Expulso rege Antiocho, subactis Ætolis, reportati sumus in Italiam: "et dein-

12 *Quam primum in ætatem veni]* De eo dicitur qui adolevit juvenisque est: quod adolescentia et pubertas prima ætas videatur esse, perinde quasi in ætatibus pueritia non sit habenda. Hinc ab incunte ætate est a principio adolescentiæ. TURNEBUS.

13 *Mihi ... decimum ordinem Hastatum assignavit]* Me jussit esse centurionem decimi ordinis Hastatorum.

14 *"Portati]* Lege reportati, ut infra in hac ipsa oratione.

15 *Primum Hastatum prioris centuriæ]* Hastatorum, Principum, et Triariorum corpora in decem singula manipulos distributa erant: unusquisque manipulus in duos ordines, vel duas centurias. Dicit igitur Ligustinus se factum esse centurionem prioris centuriæ in primo Hastatorum manipulo.

16 *A M'. Acilio]* Sic recte Sigonius. Ante a M. Calio.

17 *Mihi primus Princeps prioris centuriæ est assignatus]* Factus sum centurio prioris centuriæ in primo manipulo Principum. De his gradibus Romanæ militiæ vide fusius disserentem Lipsum l. II. de Mil. Rom. Dial. 8.

18 *Et deinceps bis, quæ annua]* Nullus nobis sensus videtur ex his verbis erui posse, de quibus tamen interpretes plerique siluerunt. Solus, quem viderimus, Dujathius interpretationem afferre conatus est, sed parum felicem. Existimat enim Ligustinum dicere, se pro sedecim annis militiæ, quos leges expleri juberent, duos ac triginta implevisse. At primo non sedecim, sed viginti annua stipendia merere debebant Romani pedites: quæ de re vid. Lips. l. I. de Mil. Rom. Dial. 2. De-

U. C. 581. *ceps bis, quæ annua merebant legiones, stipendia feci. Bis de-*
 A. C. 171. *inde in Hispania militavi, semel Q. Fulvio Flacco, iterum Ti.*
Sempronio Graccho prætor. A Flacco inter ceteros, quos vir-
tutis causa secum ex provincia ad triumphum deducebat, de-
ductus sum. a Ti. Graccho rogatus, in provinciam ii. Quater
intra paucos annos primum pilum duxi: quater et tricies vir-
tutis causa donatus ab imperatoribus sum: sex civicas coro-
nas accepi. viginti duo stipendia annua in exercitu emerita
habeo, et major annis sum quinquaginta. Quod si mihi nec
stipendia omnia emerita essent, necdum ætas vacationem daret,
tamen, quum quatuor milites pro me uno vobis dare, P. Li-
cini, possem, æquum erat me dimitti. Sed hæc pro causa mea
dicta accipiat velim: ipse me, quoad quisquam, qui exercitus
scribit, idoneum militem judicabit, numquam sum excusaturus.
¹⁹ *Ordinem quo me dignum judicent tribuni militum, ipsorum est*
potestatis: ne quis me virtute in exercitu præstet, dabo operam;
²⁰ *ut semper ita fecisse me et imperatores mei, et qui una stipen-*
dia fecerunt, testes sunt. Vos quoque æquum est, commilitones,
etsi adpellationis vobis usurpatis jus, quum adolescentes nihil
adversus magistratum senatusque auctoritatem usquam feceri-
tis, nunc quoque in potestate senatus ac consulum esse, et om-
nia honesta loca ducere, quibus rempublicam defensuri sitis.

Parent cen-
 turiones
 Cos.

XXXV. Hæc ubi dixit, conlaudatum multis verbis consul ex concione in senatum duxit. Ibi quoque ei ex auctoritate senatus gratiæ actæ, tribunique militares in legione prima primum pilum virtutis causa ei adsignarunt. ceteri centuriones, ommissa adpellatione, ad delectum obedienter responderunt. Quo maturius in provincias magistratus proficiscerentur, Latinæ Kalendis Juniis fuere: eoque sollemni perfecto, C. Lucretius prætor, omnibus, quæ ad classem opus erant, præmissis, Brundisium est profectus. Præter eos exercitus, quos consules comparabant, C. Sulpicio Galbæ prætori negotium datum, ut quatuor legiones scriberet urbanas justo numero peditum equitumque; ²¹ iisque quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent: sociis Latini nominis imperaret quindecim millia peditum, mille et ducentos equites. Is exercitus uti paratus esset, quo senatus censuisset. P. Licinio consuli ad exercitum

inde Ligustinus ipse infra dicit se duo tantum et viginti stipendia annua emerita habere, non duo et triginta. Nos nihil habemus plane, quod de hoc loco dicere possimus.

19 *Ordinem quo me dignum judicent . . ipsorum est potestatis*] Supple, definire, statuere. Legit Gronovius ordine quo.

20 *Ut semper ita fecisse me*] Redundat plane vocula ita.

21 *Iisque quatuor tribunos militum ex senatu legeret, qui præessent*] Hoc notandum. Nam ex more solito tribuni alternis imperitabant, ut observatum est ad l. XL. c. 41. Sed his, qui ex senatu leguntur, datur nimirum ob ampliorem dignitatis gradum extraordinaria potestas. Nisi forte mendum est in numero, legendumque quatuor et viginti tribunos. * Sex enim tribuni creabantur in singulas legiones.

civilem socialemque petenti addita auxilia, Ligurum ²² duo U. C. 591.
 millia, Cretenses sagittarii, (incertus numerus, ²³ quantum A. C. 171.
 rogati auxilia¹ Cretenses misissent) Numidæ item equites
 elephantique. In eam rem legati ad Masinissam Karthaginien-
 sesque missi, L. Postumius Albinus, Q. Terentius Culleo,
 C. Aburius. In Cretam item legatos tres ire placuit, A.
 Postumium Albinum, ²⁴ C. Decimium, A. Licinium Ner-
 vam.

XXXVI. Per idem tempus legati ab rege Perseo vene-
 runt. eos ²⁵ in oppidum intronitti non placuit, quum jam
 bellum regi eorum et Macedonibus et senatus decreasset, et
 populus jussisset. ²⁶ In ædem Bellonæ in senatum intro- ^{Legati a}
 ducti ita verba fecerunt: *Mirari Persea regem, quid in Ma- Perseo.*
 cedoniam exercitus transportati essent. Si impetrari a senatu
 posset, ut ii revocentur, regem de injuriis, si quas sociis factas
 quererentur, arbitrato senatus satisfacturum esse. Sp. Carvi-
 lius, ad eam ipsam rem ex Græcia remissus ab Cn. Sicinio,
 in senatu erat. is Perrhæbiam expugnatam armis, Thessaliæ
 aliquot urbes captas, cetera, quæ aut ageret, aut pararet
 rex, quum argueret, respondere ad ea legati jussi. Post-
 quam hæsitabant, negantes sibi ultra quidquam mandatum
 esse, jussi renunciare regi, *Consulem P. Licinium brevi cum*
exercitu futurum in Macedonia esse. ad eum, si satisfacere in
animo esset, mitteret legatos. Romam quod præterea mitteret,
non esse: ²⁷ *neminem eorum per Italiam ire liciturum. Ita*
dimissis, P. Licinio consuli mandatum, intra undecimum
diem juberet eos Italia excedere, et Sp. Carvilius mitteret,
qui, donec navem conscendissent, custodiret. Hæc Romæ
acta, nondum profectis in provinciam consulibus. Jam Cn.
Sicinius, qui, priusquam magistratu abiret, Brundisium ad
classem et ad exercitum præmissus erat, trajectis in Epi-
rum quinque millibus peditum, trecentis equitibus, ad Nym-
phæum in agro Apolloniati castra habebat. Inde tribunos
cum duobus millibus militum ad occupanda Dassaretiorum

¹ auxilia del. Crev.

²² Duo millia] Olim legebatur in-
 solse mille millia. Correxerit Sigonius.
 Error nempe natus erat ex numero-
 rum notis MM.

²³ Quantum rogati Cretenses mis-
 sent] Vulgo rogati auxilia. Expunxit
 superfluum vocem Gronovio auctore
 Clericus.

²⁴ C. Decimium] C. Decimius infra
 XLIII. 11. fit prætor. Inde sumpsit
 hoc nomen Sigonius, quum prius hic
 legeretur C. Decium.

²⁵ In oppidum] Vid. not. 64. ad c.
 20. supra.

VOL. IV.

²⁶ In ædem Bellonæ] Scribit Grono-
 vius in æde: et sane sic solet Livius.

²⁷ Neminem eorum per Italiam ire
 liciturum] Fore ut neminem eorum
 liceat ire per Italiam. Hoc sine causa
 suspectum fuit Gronovio. Liciturum
 est vox proba, qua usus est Livius su-
 pra l. XXXII. c. 21. ut observat Jac.
 Gronovius: usus est et Cicero l. II. ad
 Att. Ep. 1. Nec necesse est mutare
 neminem in nemini. Tam enim dici-
 tur licet me hoc facere, quam licet mihi.
 Vid. Novam Method. linguæ Latine.

F

U. C. 581. et Illyriorum castella, ipsis arcessentibus præsidia, ut tutio-
 A. C. 171. res a finitimorum inpetu Macedonum essent, misit.

XXXVII. Paucis post diebus Q. Marcius, A. Atilius, et P. et Ser. Cornelii Lentuli, et L. Decimius, legati in Græciam missi, Corcyram peditum mille secum advexerunt: ibi inter se et regiones, quas obirent, et milites dividerunt. Decimius missus est ad Gentium, regem Illyriorum, quem, si aliquem respectum amicitiae cum habere cerneret, tentare, aut etiam ad belli societatem perlicere^k jussus. Lentuli in Cephalleniam missi, ut in Peloponnesum trajicerent, oramque maris, in occidentem versi, ante hiemem circumirent. Marcio et Atilio Epirus, Ætolia, et Thessalia circumeundæ adsignantur. Inde Bœotiam atque Eubœam adspicere jussi; tum in Peloponnesum trajicere. ibi congressuros se cum Lentulis constituunt. Priusquam digrederentur a Corcyra, literæ a Perseo adlatæ sunt, quibus quærebat, quæ causa Romanis aut in Græciam trajiciendi copias, aut urbes occupandi, esset? Cui rescribi nihil placuit; nuncio ipsius, qui literas adtulerat, dici, *præsidii causa ipsarum urbium Romanos facere*. Lentuli, circum-euntes Peloponnesi oppida, quum sine discrimine omnes civitates adhortarentur, ut, quo animo, qua fide adjuvissent Romanos, Philippi primum, deinde Antiochi bello, eodem adversus Persea juvarent, fremitum in concionibus audiebant: Achæis indignantibus, eodem se loco esse, (qui omnia a principiis Macedonici belli præstitissent Romanis, et Macedonum Philippi bello hostes fuissent) quo Messenii atque Elii, qui pro Antiocho hoste arma adversus populum Romanum tulissent; ac, nuper in Achæicum contributi concilium, velut præmium belli se victoribus Achæis tradi quererentur.

Legati in
Græciam,
et in Illyri-
cum.

Achæorum
querelæ.

XXXVIII. Marcius et Atilius²⁸ ad Gitanas, Epiri oppidum decem millia ab mari, quum adscenderent, concilio Epirotarum habito, cum magno omnium adsensu auditi sunt: et quadringentos juventutis eorum in Orestas, ut præsidio essent²⁹ liberatis ab se Macedonibus, miserunt. Inde in Ætoliâ progressi, ac paucos ibi morati dies, dum in prætoris mortui locum alius subficeretur, et³⁰ Lycisco præ-

^k *pellicere* Crev.

28 *Ad Gitanas*] Nomen incognitum. Pro his duabus vocibus legendum censet Jac. Gronovius *Ægilipa*, oppidum memoratum Straboni et Stephano ex Homero. Sed de mendo constare non potest, nisi constet nos omnia scire debere.

29 *Liberatis ab se Macedonibus*] Videtur et ab se referri debere ad Epirotas, quamvis nulla hujus rei prius facta

fuert mentio. Sed Marcius qui tantummodo a Corcyra in Epirum venerat, nullos potuerat liberare Macedonas, quum ne Macedoniam quidem attingisset. Forsan aliquod mendum latet.

30 *Lycisco prætoris*] MS. exemplar habuit *Pr.* unde quidam fecere *præfecto*, ut in nonnullis editionibus legitur. Sed patet ex iis verbis quæ præ-

tore facto, quem Romanorum favere rebus satis compertum U. C. 881. erat, transierunt in Thessaliam. Eo legati Acarnanum, et A. C. 171. Bæotorum exsules venerunt. Acarnanes nunciare jussi, *Quæ Philippi primum, Antiochi deinde bello, decepti* "pollicitationibus regis, adversus populum Romanum commisissent, ea corrigendi occasione illis oblatam. Si male meriti clementiam populi Romani experti essent, bene merendo liberalitatem experirentur. Bæotis exprobratum, societatem eos cum Perseo junxisse. iis, quum culpam in Ismeniam, principem alterius partis, conferrent, "et quasdam civitates dissentientes in causam deductas, *adpariturum id esse*, Marcius respondit: *singulis enim civitatibus de se ipsis consulendi potestatem facturos*. Thessalorum Larissæ fuit concilium. ibi et Thessalis benigna materia gratias agendi Romanis pro libertatis munere fuit; et legatis, quod, et Philippi prius et post Antiochi bello, enisee adjuti a gente Thessalorum essent. hac mutua commemoratione meritorum accensi animi multitudinis ad omnia decernenda, quæ Romani vellent. Secundum hoc concilium legati a Perseo rege venerunt, privati maxime hospitii fiducia, quod ei paternum cum Marcio erat. Ab hujus necessitudinis commemoratione orsi, petierunt legati, in colloquium veniendi regi potestatem faceret. Marcius, *Et se ita a patre suo accepisse*, dixit, *amicitiam hospitiumque cum Philippo fuisse. minime inmemorem necessitudinis ejus legationem eam suscepisse. Conloquium, si satis commode valeret, non fuisse dilaturum: nunc, ubi primum posset, ad Peneum flumen, qua transitus ab Homolio¹ Dium esset, præmissis, qui nunciarent regi, venturos*.

Legati a
Perseo ad
Marcium.

XXXIX. Et tum quidem ab Dio Perseus in interiora regni recipit^m se, levi aura spei objecta, quod Marcius ipsius caussa suscepisse se legationem dixisset. Post dies paucos ad constitutum locum venerunt. Magnus comitatus fuit regius, quum amicorum, tum satellitum turba stipante. Non minore agmine legati venerunt, et ab Larissa multis prosequentibus, et legationibus civitatum, quæ conveniant Larissam, et renunciare domum certa, quæ audissent, volebant. Inerat cura insita mortalibus videndi congregi-
entes nobilem regem, et populi principis terrarum omnium legatos. Postquam in conspectu steterunt, dirimente amne, paullisper internunciando cunctatio fuit, utri transgredierentur. aliquid illi regiæ majestati, aliquid hi populi Romani

Conloqui-
um inter re-
gem et le-
gatos Rom.

¹ Omelio Gron. Crev.   ^m recepit Eæd.

cedunt, legendum esse prætorē, quod Sigonius voluerat.

31 *Pollicitationibus regis*] At duo reges nominati sunt, Philippus et Antiochus. Lege ergo regis.

32 *Et quasdam civitates*] Et dicent quasdam civitates, quæ dissentirent, ab Ismenia et Persei fautoribus deductas esse in illam causam, coactas esse illam partem sequi.

U. C. 581. *nomini, quum præsertim Perseus petisset colloquium, existimabant deberi. Joco etiam Marcius cunctantes movit. Minor, inquit, ad majorem, et (" quod Philippo ipsi cognomen erat) filius ad patrem transeat. Facile persuasum id regi est. Aliud deinde ambigebatur, cum quam multis transiret. Rex, cum omni comitatu transire, æquum censebat: legati vel cum tribus venire jubebant, vel, si tantum agmen traduceret, obsides daret, nihil fraudis fore in colloquio. Hippian et Pantauchum, quos et legatos miserat, principes amicorum, obsides dedit. Nec tam in pignus fidei obsides desiderati erant, quam ut adpareret sociis, nequaquam ex dignitate pari congrredi regem cum legatis. Salutatio non tamquam hostium, sed hospitalis ac benigna fuit; positisque sedibus consederunt.*

Marcii oratio.

XL. Quum paullisper silentium fuisset: *Expectari, nos, inquit Marcius, arbitror, ut respondeamus literis tuis, quas Corcyram misisti; in quibus quæris, quid ita legati cum militibus venerimus, et præsidia in singulas urbes dimittamus? Ad hanc interrogationem tuam et non respondere vereor, ne superbum sit, et vera respondere, ne nimis acerbum audienti tibi videatur. Sed quum aut verbis castigandus, aut armis sit, qui fœdus rumpit; sicut bellum adversus te alii, quam mihi, mandatum malim, ita orationis acerbiter adversus hospitem, " utcumque est, subibo: " sicut medici, quum salutis causa tristiora remedia adhibent. Ex quo regnum adeptus es, unam rem te, quæ facienda fuerit, senatus fecisse censet; quod legatos Romam ad renovandum *** judicat potius, quam, quum renovatum esset, violandum. Abrupolim, socium atque amicum populi Romani, regno expulisti. Artetari interfectores, ut cæde (ne quid ultra dicam) letatum adpareret, recepisti, qui omnium Illyriorum fœdissimum Romano nomini regulum occiderant. Per Thessaliam et Maliensem agrum cum exercitu contra fœdus Delphos isti: Byzantiis item contra fœdus misisti auxilia. Cum Bæotis, sociis nostris, " secretam tibi ipsi societatem, quam non licebat, jurejurando pepigisti. Thebanos legatos, Eversam " et Callicritum, venientes a nobis, quærere malo, quis interfecerit, quam arguere. In Ætolia bellum intestinum et cædes principum per quos, nisi per tuos, factæ videri possunt? Dolopes a te ipso evastati sunt. Eumenes rex, ab Roma quum in regnum rediret, prope ut victima Delphis*

" Eversam Crev.

33* Quod Philippo ipsi cognomen erat] Quia Marcio cognomen erat Philippus, quod patri Persei nomen fuerat.

34 Utcumque est] Supple, res. Quantumvis grave sit acerbiter orationis adversus hospitem expromere. Magis

placeret tamen, quacumque est.

35 Sicut medici, quum] Potest abesse vocula quum sine sensus dispendio.

36* Secretam tibi ipsi] Peciliarem et propriam tibi ipsi, separatim a nobis.

in sacro loco ante aras mactatus, quem insimulet, piget re-
 ferre. Quæ hospes Brundisinus occulta facinora indicet, cer-
 tum habeo, et scripta tibi omnia ab Roma esse, et legatos tuos
 renuoviasse. Hæc ne dicerentur a me, uno modo vitare potu-
 isti, non quærendo, quam ob causam exercitus in Macedoniam
 trajicerentur, aut præsidia in sociorum urbes mitteremus.
 Quærenti tibi superbius tacuissemus, quam vera respondimus.
 Equidem pro paterno nostro hospitio faveo orationi tuæ, et opto,
 ut aliquam mihi materiam præbeas agendæ tuæ apud senatum
 causæ.

XLI. Ad ea rex: Bonam causam, si apud iudices æquos *Perseus se*
 ageretur, apud eosdem et accusatores et iudices agam. *Eorum purgat.*
 autem, quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt, quibus nescio an
 gloriari debeat; partim, quæ fateri non erubescam; partim,
 quæ verbo objecta verbo negare sit. Quid enim, si legibus ves-
 tris hodie reus sim, aut index Brundisinus, aut Eumenes mihi
 objiciat, ut accusare potius vere, quam conviciari, videantur?
 Scilicet, nec Eumenes, quum tam multis gravis publice ac pri-
 vatim sit, alium, quam me, inimicum habuit: neque ego potio-
 rem quemquam ad ministeria facinorum, quam Rammium,
 (quem neque umquam ante videram, nec eram postea visurus)
 invenire potui. Et Thebanorum, quos naufragio perisse con-
 stat, et Artetari cædis mihi reddenda ratio est. in qua tamen
 nihil ultra objicitur, quam interfectores ejus in regno exulasse
 meo. Cujus conditionis iniquitatem ita non sum recusaturus,
 si vos quoque accipitis, ut, quicumque exsules in Italiam aut
 Romam se contulerunt, his facinorum, propter quæ damnati
 sunt, auctores vos fuisse fateamini. Si hoc et vos recusabitis,
 et omnes aliæ gentes, ego quoque inter ceteros ero. Et, Her-
 cule, quid adtinet cuiquam exsilium patere, si nusquam exsuli
 futurus locus est? Ego tamen istos, ut primum in Macedonia
 esse, admonitus a vobis, comperi, requisitos abire ex regno
 jussi, et in perpetuum interdixi finibus meis. Et hæc quidem
 mihi, tamquam causam dicenti reo, objecta sunt: illa, tam-
 quam regi, et quæ de fœdere, quod mihi est vobiscum, discepta-
 tionem habeant. Nam, si est in fœdere ita scriptum, ut ne, si
 bellum quidem quis inferat, tueri me regnumque meum liceat,
 mihi fatendum est, quod me armis adversus Abrupolim, socium
 populi Romani, defenderim, fœdus violatum esse. Sin autem
 hoc et ex fœdere licuit, et jure gentium ita comparatum est, ut
 arma armis propulsentur, quid tandem me facere decuit, quum
 Abrupolis fines mei regni usque ad Amphipolim pervastasset,
 multa libera capita, magnam vim mancipiorum, multa millia
 pecorum abegisset? Quiescerem et paterer, donec Pellam et in
 regiam meam armatus pervenisset? At enim bello quidem
 justo sum persecutus; sed vinci non oportuit eum, neque ea,
 quæ victis accidunt, pati: quorum casum quum ego subierim,

U. C. 581. *qui sum armis lacessitus, quid^o potest queri sibi accidisse, quæ*
 A. C. 171. *caussa belli fuit? Non sum eodem modo defensurus, Romani,*
quod Dolopas armis coërcuerim: quia, etsi non merito eo-
rum, jure feci meo; quum mei regni, meæ ditionis essent, ves-
tro decreto patri adtributi meo. Nec, si caussa reddenda sit,
non vobis, nec fæderatis, sed iis, qui ne in servos quidem sæva
atque injusta imperia probant, plus æquo et bono sævisse in eos
videri possum. quippe Euphranorem, præfectum a me inposi-
tum, ita occiderunt, ut mors pœnarum ejus levissima fuerit.

XLII. *At, quum processissem inde ad visendas Larissam,*
et Antrona, et^o Pylleon, quo in propinquo multo ante debita
vota persolverem, Delphos sacrificandi caussa adscendi. Et
hic, criminis augendi caussa, cum exercitu me fuisse adjicitur.
Scilicet, ut, quod nunc vos facere queror, urbes occuparem, ar-
cibus inponerem præsidia. Vocate in concilium Græciæ civi-
tates, per quas iter feci; queratur unusquibet militis mei in-
juriam, non recusabo, quin, simulato sacrificio, aliud petisse
videar. Ætolis et Byzantiis præsidia misimus, et cum Bœotis
amicitiam fecimus. Hæc, qualiacumque sunt, per legatos meos
non solum indicata, sed etiam excusata sunt sæpe in senatu ves-
tro: ubi aliquos ego disceptatores, non tam æquos, quam te, Q.
Marci, paternum amicum et hospitem, habebam. Sed nondum
Romam accusator Eumenes venerat; qui calumniando omnia
detorquendoque suspecta et invisæ efficeret, et persuadere vobis
conaretur, non posse Græciam in libertate esse, et vestro mu-
nere frui, quoad regnum Macedonia incolume esset. Circuma-
getur hic orbis: erit mox, qui arguat, ne quidquam Antiochum
ultra juga Tauri remotum: graviolem multo Asiæ, quam
Antiochus fuerit, Eumenem esse: nec conquiescere socios ves-
tros posse, quoad regia Pergami sit. eam arcem supra capita
fnitimarum civitatum inpositam. Ego hæc, Q. Marci et A.
Atili, quæ aut a vobis objecta, aut purgata a me sunt, talia
esse scio, ut aures, ut animi audientium sint: nec tam referre,
quid ego, aut qua mente fecerim, quam quomodo id vos factum
accipiat. Consciis mihi sum, nihil me scientem deliquisse:
et, si quid fecerim imprudentia lapsus, corrigi me et emendari
castigatione hac posse. Nihil certe insanabile, nec quod bello
et armis persequendum esse censeatis, commisi: at^o frustra
clementiæ gravitatisque vestræ fama vulgata per gentes est, si

^o qui Gron. Crev.

P aut Eæd.

31° *Etsi non merito eorum]* Etiam si concederem illos non meruisse ea quæ passi sunt.

38 *Pylleon]* Legit Turnebus *Pteleon* ex Homeri Catalogo, Ἀρχιάλειος ὁ Πυλλέων, ὁ Πυλλέων Λαχεσίον. Infra quoque, c. 67. hujus libri, Antron et Pteleon ut vicinæ urbes conjunguntur.

Itaque certa constat huic emendationi auctoritas.

39 *Ultra juga Tauri remotum]* Magis Livianum foret *emotum*, quod annotavit Gronovius ad c. 50. hujus libri. Vid. supra l. XXXVII. c. 53. et l. XXXVIII. c. 53. et aliquot alia in locis.

talibus de causis, quæ vix querela et expostulatione dignæ sunt, U. C. 581.
arma capitis, et regibus sociis bella infertis. A. C. 171.

XLIII. Hæc dicenti tum adsensus Marcius auctor fuit mittendi Romam legati, quum experienda omnia ad ultimum, nec prætermittendum⁴⁰ spem ullam censuisset. Reliqua consultatio erat, quonam modo tutum iter legatis esset. ad id quum necessaria petitio induciarum videretur, cuperetque Marcius, neque aliud conloquio petisset, gravate et⁴¹ in magnam gratiam petentis concessit. nihil enim satis Induciarum paratum ad bellum in præsentia habebant Romani, non exercitum, non ducem: quum Persæ (ni spes vana pacis obcæcasset consilia) omnia præparata atque instructa haberet, et suo maxime tempore atque alieno hostibus incipere bellum posset. Ab hoc conloquio, fide induciarum interposita, ⁴² legati Romani in Bœotiam comparati sunt. Ibi jam Bœotiarum motus motus. motus cœperat esse, discedentibus a societate communia concilii Bœotorum quibusdam populis, ex quo renunciatum erat, respondisse legatos, adpariturum, quibus populis proprie societatem cum rege jungi displicuisset. Primi a Chæronea legati, deinde a Thebis, in ipso itinere occurrerunt, adfirmantes non interfuisse se, quo societas ea decreta esset, concilio: quis, legati, nullo in præsentia responso dato, Chalcidem se sequi jusserunt. Thebis magna contentio orta erat ex alio certamine. Comitibus prætorii Bœotorum victa pars, injuriam persequens, coacta multitudine decretum facit Thebis, ne Bœotarchæ urbibus reciperentur. Exsules Thepias universi concesserunt: inde (recepti enim sine cunctatione erant) Thebas, jam mutatis animis, revocati decretum faciunt, ut duodecim, qui privati cœtum et concilium habuissent, exsilio multarentur. Novus deinde prætor (Ismenias is erat, vir nobilis ac potens) capitalis pœnæ absentes eos decreto damnat. Chalcidem fugerant: inde ad Romanos Larissam profecti, ⁴³ causam cum Perseo societatis in Ismeniam contulerant. ⁴⁴ Ex contentione ortum certamen. utriusque tamen partis legati ad Romanos venerunt, et exsules accusatoresque Ismeniarum, et Ismenias ipse.

XLIV. Chalcidem ut ventum est, aliarum civitatum

⁴⁰ prætermittendam Gron. Crev.

⁴⁰ In magnam gratiam petentis] Ita ut rex, qui petebat inducias, magnam gratiam pro iis concessis debere videretur.

⁴¹ Legati Romani in Bœotiam comparati sunt] Vitium esse videtur in verbo comparati. Legit Gronovius conversi.

⁴² Causam cum Perseo societatis] Videtur hic excidisse aliquod verbum, quale esset initia. Sic enim rotundior

foret oratio: causam initæ cum Perseo societatis.

⁴³ Ex contentione ortum certamen] Hæc alio caractere edenda curavimus, tanquam dicta ab exsulis Bœotiarum. Il nempè significant ex contentione quæ fuerat inter ipsos et Ismeniam de societate cum Perseo, ortum certamen, quod eo eruperat, ut ipsis in exilium abire necesse foret.

U. C. 581. principes, id quod maxime gratum erat Romanis, suo quique proprio decreto Persei societatem adspernati, Romanis se adjugebant: Ismenias gentem Bœotorum in fidem Romanorum permitti æquum censebat. inde certamine orto, nisi in tribunal legatorum perfugisset, haud multum abfuit, quin ab exsulibus fautoribusque eorum interficeretur. Thebæ quoque ipsæ, quod Bœotiæ caput est, in magno tumultu erant, aliis ad regem trahentibus civitatem, aliis ad Romanos. et turba Coronæorum¹ Haliartiorumque convenerat ad defendendum decretum regis societatis. sed constantia principum, docentium cladibus Philippi Antiochique, quanta esset vis et fortuna imperii Romani, victa eadem multitudo et, ut tolleretur regia societas, decrevit, et eos, qui auctores paciscendæ amicitis fuerant, ad satisfaciendum legatis Chalcidem misit, fideique legatorum commendari civitatem jussit. Thebanos Marcius et Atilius læti audierunt, "auctoresque et his separatim singulis fuerunt ad renovandam amicitiam mittendi Romam legatos. Ante omnia exsules restitui jusserunt, et "auctores regis societatis decreto suo damnarunt. Ita, quod maxime volebant, discusso Bœotico concilio, Peloponnesum profiscuntur, Ser. Cornelio Chalcidem arcesso. Argis præbitum est iis concilium: ubi nihil aliud a gente Achæorum petierunt, quam ut mille milites darent. id præsidium ad Chalcidem tuendam, dum Romanus exercitus in Græciam trajiceretur, missum est. Marcius et Atilius, peractis, quæ agenda in Græcia erant, principio hiemis Romam redierunt.

Bœoticum
concilium
discussum.

Legati
Rom. in Asiæ insulas.
XLV. Inde legatio sub idem tempus in Asiam circum insulas missa. tres erant legati, Ti. Claudius, P. Postumius, M. Junius. ii circumeuntes hortabantur socios ad suscipiendum adversus Persea pro Romanis bellum: et, quo quæque opulentior civitas erat, eo adcuratius agebant, quia minores secuturæ majorum auctoritatem erant. Rhodii maximi ad omnia momenti habebantur, quia non favere tantum, sed adjuvare etiam viribus suis bellum poterant, quadraginta navibus auctore "Hegesilocho comparatis. qui, quum in summo magistratu esset, (Prytanin ipsi vocant) multis rationibus pervicerat Rhodios, ut, omissa, quam sæpe vanam

¹ Coronæorum Crev.

44 Auctoresque et his separatim singulis] Recte Gronovius, auctoresque et his, nempe Thebanis, et separatim singulis Bœotiæ civitatibus. Id et postulat sensus, et firmat Polybii auctoritas, Legat. 73.

45 Auctores regis societatis decreto suo damnarunt] Ismenias cum Niceta quodam in carcerem conjecti, non

multo post mortem sibi conseciverunt. Testis est Polybius ibidem.

46 Hegesilocho] Hic olim legebatur Hegesilo. Apud Polyb. vero Legat. 64. vocabatur hic idem Rhodiorum magistratus Ηγεσίλοχος. Fulvius Ursinus alterum ex altero correxit, ut hic haberetur Hegesilocho, apud Polybium Ηγεσίλοχος.

experti essent, regum fovendorum spe, Romanam societatem (unam tum in terris vel viribus, vel fide stabilem) retinerent. *Bellum imminere cum Perseo: desideraturos Romanos eundem navalem adparatum, quem nuper Antiochi, quem Philippi ante bello vidissent, trepidaturos tum repente paranda classe, quam mittenda esset; nisi reficere naves, nisi instruere navalibus sociis cœpissent. Id eo magis enise faciendum esse, ut crimina delata ab Eumene fide rerum refellerent.* His incitati, quadraginta navium classem instructam ornatamque legatis Romanis advenientibus, ut non exspectatam adhortationem esse adpareret, ostenderunt. Et hæc legatio magnum ad conciliandos animos civitatum Asiæ momentum fuit. Decimius unus sine ullo effectū, captarum etiam pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, Romam rediit.

XLVI. Perseus, quum a conloquio Romanorum in Macedonia recepisset sese, legatos Romam de inchoatis cum Marcio conditionibus pacis misit: "et Byzantium et Rhodum literas legatis ferendas dedit. In literis eadem sententia ad omnes erat: *conlocutum se cum Romanorum legatis. quæ audisset, quæque dixisset, ita disposita, ut superior fuisse in disceptatione videri posset.* Apud Rhodios legati addiderunt, *Confidere pacem futuram. auctoribus enim Marcio atque Atilio, missos Romam legatos. Si pergerent Romani contra fœdus movere bellum, tum omni gratia, omni ope enitendum fore Rhodiis, ut reconcilient pacem. Si nihil deprecando proficiant, id agendum, ne omnium rerum jus ac potestas ad unum populum perveniat. Quum ceterorum id interesse, tum præcipue Rhodiorum, "qui plus inter alias civitates dignitate atque opibus excellant: quæ serva atque obnoxia fore, si nullus alio sit, quam ad Romanos, respectus. Magis et literæ et verba legatorum benigne sunt audita, quam momentum ad mutandos animos habuerunt: potentior esse partis melioris auctoritas cœperat. Responsum ex decreto est: Optare pacem Rhodios. si bellum esset, ne quid ab Rhodiis speraret aut peteret rex, quod veterem amicitiam,*

Perseus legatos Byzantium et Rhodum mittit.

47 Et Byzantium, et Rhodum] Hic aliquid videtur vel corruptum esse, vel excidisse. Hoc probant primo ea quæ sequuntur. In litteris eadem sententia ad omnes erat. Vox enim omnes latius aliquid sonat, quam ut de duabus tantum civitatibus, Byzantio et Rhodo, dici potuerit. Deinde vero Polybius, ex quo hæc omnia descripta sunt, significat Legat. 65. plures fuisse populos, ad quos hæc litteræ missæ fuerint. Postquam enim exposuit, quid illæ litteræ continerent, subiungit: Circa

alias quidem civitates per tabellarios duntaxat litteras illas misit: Rhodum vero etiam legatos cum litteris. Itaque hic Livii locus culpa librorum deformatus profecto est, et ejus sententia ex Polybio refingendæ.

48 Qui plus . . . excellant] Si hoc modo legatur, vacat ei plus. Lege quæ plus. Polybius λέγει ὅτι ἄλλοις ὑπερῶντες τῆς Ἰωνίου καὶ καθήνης, καὶ διατεταμένους πρὸς τὸν αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐκαστοί.

U. C. 581. *multis magnisque meritis pace belloque partam, disjungeret*
 A. C. 171. *sibi ab Romanis.* ⁴⁰ Ab Rhodo redeuntes, Bœotiæ quoque civitates, et Thebas, et Coronæam, et Haliartum, adierunt: quibus expressum invitis existimabatur, ut, relicta regia societate, Romanis adjungerentur. Thebani nihil moti sunt: quamquam nonnihil, et damnatis principibus, et restitutis exsulibus, succensebant Romanis. Coronæi et Haliartii, favore quodam insito in reges, legatos in Macedoniam miserunt, præsidium petentes, quo se adversus inpotentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est ¹, *præsidium se propter inducias cum Romanis factas mittere non posse: tamen suadere, ita a Thebanorum injuriis, qua possent, ut se vindicarent, ne Romanis præberent caussam in se sæviendi.*

Marcus legationem renunciat.

XLVII. Marcus et Atilius Romam quum venissent, legationem in Capitolio ita renunciarunt, ut nulla re magis gloriarentur, quam decepto per inducias et spem pacis rege. Adeo enim adparatibus belli fuisse instructum, ipsis nulla parata re, ut omnia opportuna loca præoccupari ante ab eo potuerint, quam exercitus in Græciam trajiceretur. Spatio autem induciarum sumto, venturum illum nihilo paratiorem; Romanos omnibus instructiores rebus cæpturos bellum. Bœotorum quoque se concilium arte distraxisse, ne conjungi amplius ullo consensu Macedonibus possent. Hæc, ut summa ratione acta, magna pars senatus adprobabat: veteres et moris antiqui memores negabant, se in ea legatione Romanas agnoscere artes. Non per insidias et nocturna prælia, nec simulatam fugam inprovisosque ad incautum hostem reditus, nec ut astu magis, quam vera virtute, gloriarentur, bella majores gessisse. ⁴⁰ *indicere prius, quam gerere, solitos bella, denunciare etiam; interdum locum finire, in quo dimicaturi essent. Eadem fide indicatum Pyrrho regi medicum, vitæ ejus insidiantem: eadem ⁴¹ Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis. Hæc Romana esse, non versutiarum Punicarum, neque calliditatis Græcæ: apud quos fallere hostem, quam vi superare, gloriosius fuerit. Interdum in præsens tempus plus profici dolo, quam virtute: sed ejus demum animum in perpetuum*

Senibus improbat.

¹ est del. Crev.

⁴⁰ Ab Rhodo redeuntes, Bœotiæ quoque civitates] Polybius diversos legatos Rhodum et in Bœotiam missos esse clare docet Legat. 65. et 66. Quod ideo observamus, quia ceteroquin eum in hac omni narratione sequitur et describit noster.

⁴⁰ Indicere . . . solitos bella, denunciare etiam] Bellum indicabatur senatus decreto ac populi jussu: tum denunciabatur vel ipsi utique regi aut populo,

cui indictum fuerat, vel saltem ad proximum in finibus præsidium. Vid. supra, l. XXXI. c. 8.

⁴¹ Faliscis vinctum traditum proditorem liberorum regis] Sigonius existimat alios hic auctores secutum esse Livium, quam quos secutus est in ipsa re narranda, supra l. V. c. 27. Gronovius legi posse putat proditorem liberorum magistrum.

vinci, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed U. C. 561.
conlatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum. A. C. 171.
 Hæc seniores, quibus nova hæc minus placebat sapientia.
 vicit tamen ea pars senatus, cui potior utilis, quam honesti,
 cura erat, ut comprobaretur prior legatio Marcii, ^{et eo-}
 dem rursus in Græciam cum quinquere-^{mis} remitteretur, ^{In Græciam}
 jubereturque cetera, uti e republica maxime visum esset, ^{remitteretur.}
 agere. A. quoque Atilium miserunt ad occupandam Laris-
 sam in Thessalia, timentes, ne, si induciarum dies exisset,
 Perseus, præsidio eo ^{misso}, caput Thessaliæ in potestate
 haberet. Duo millia peditum Atilius ab Cn. Sicinio acci-
 pere ad eam rem agendam jussus. et P. Lentulo, qui ex
 Achaia redierat, trecenti ^{milites} Italici generis dati, ut
^{Thebis} daret operam, ut in potestate Bœotia esset.

XLVIII. His præparatis, quamquam ad bellum consilia ^{Legati Per-}
 erant destinata, senatum tamen præberi legatis placuit. ^{sei auditi.}
 Eadem fere, quæ in conloquio ab rege dicta erant, ^{relata}
 ab legatis. Insidiarum Eumeni factarum crimen, et ma-
 xima cura, et minime tamen probabiliter, (manifesta enim
 res erat) defensum. Cetera deprecatio erat: sed non eis
 animis audiebantur, qui aut doceri, aut flecti possent. De-
 nunciatum, extemplo mœnibus urbis Romæ, Italia intra ^{Excedere}
 trigessimum diem excederent. P. Licinio deinde consuli, ^{Italia jussu.}
 cui Macedonia provincia obvenerat, denunciatum, ut exer-
 citui diem primam quamque diceret ad conveniendum. C. ^{Lucretius}
 Lucretius prætor, cui classis provincia erat, cum quadra-
 ginta quinquere-^{mis} ab urbe profectus: nam ex refectis
 navibus alias in alium usum retineri ad urbem placuit.
 Præmissus a prætore est ^{frater} Lucretius ^{Pr. in Græ-}
 reme una: jussusque, ab sociis ex foedere acceptis navibus, ^{ciam navi-}
 ad Cephalleniam classi obcurrere. ab Rhæginis trirēmi una,
 ab Locris duabus, ab Uritibus quatuor, præter oram Italiæ
 supervectus Calabriæ extremum promontorium in Ionio
 mari, Dyrrhachium trajicit. Ibi decem ipsorum Dyrrha-
 chinorum, duodecim Issæorum, quinquaginta quatuor Gen-
 tii regis lembos nactus, simulans se credere, eos in usum
 Romanorum comparatos esse, omnibus abductis, die tertio
 Corcyrā, inde protinus in Cephalleniam trajicit. C. Lu-

¹ eo del. Gron. Crev.

² trecenti Ead.

³ M. Lucretius Crev.

52 Et eodem rursus in Græciam] Tolle duas postremas voces, manifestum glossemā, interpretando ^{et} eodem inepte additum. Idem plane vitium irreperat supra l. XXXVII. c. 19. eodem Adramyttium, ubi itidem nomen urbis tollendum esse monuimus. Hic videtur præterea excidisse numerus quinquere-^{mis}.

53 Thebis] Thebis manens, Thebas tenens.

54 Relata] Iterata.

55 Frater M. Lucretius] In vulgatis hic prætoris frater caret prænominē. Restitutum ei est hoc loco ex auctoritate Gronovii, qui observavit eum appellari M. Lucretium, infra c. 56.

U. C. 581.
A. C. 171.

cretius prætor ab Neapoli profectus, superato freto, die quinto in Cephalleniam transmisit. Ibi stetit classis, simul opperiens, ut terrestres copię trajicerentur, simul, ut onerariæ, ex agmine suo per altum dissipatæ, consequerentur.

Licinius
Cœ. proficiscitur in
Macedoniam.

XLIX. Per hos forte dies P. Licinius consul, votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab urbe profectus est. Semper quidem ea res cum magna dignitate ac majestate geritur: præcipue tamen convertit oculos animosque, quum ad magnum nobilemque, aut virtute aut fortuna, hostem, euntem consulem prosequuntur. Contrahit enim non "officii modo cura, sed etiam studium spectaculi, ut videant ducem suum, cujus imperio consilioque "summam rempublicam tuendam permiserunt. Subit deinde cogitatio animum, qui belli casus, quam incertus fortunæ eventus, communisque Mars belli sit: adversa, secunda, quæque incititia et temeritate ducum clades sæpe acciderint; quæ contra bona prudentia et virtus adtulerit. Quem scire mortalium, utrius mentis, utrius fortunæ consulem ad bellum mittant? triumphantemne mox cum exercitu victore scandentem Capitolium ad eosdem Deos, a quibus proficiscatur, visuri; an hostibus eam præbituri lætitiā sint? Persi autem regi, adversus quem ibatur, famam et bello clara Macedonum gens, et Philippus pater, inter multa prospere gesta Romano etiam nobilitatus bello, præbebat; tum ipsius Persei numquam, ex quo regnum accepisset, desitum belli expectatione celebrari nomen. cum his cogitationibus omnium ordinum homines proficiscentem consulem persecuti sunt. Duo consulares tribuni militum cum eo missi, C. Claudius, Q. Mucius; et tres illustres juvenes, P. Lentulus, et duo Manlii Acidini. alter "M. Manlii, alter L. Manlii filius erat. Cum iis consul Brundisium ad exercitum, atque inde, cum omnibus copiis transvectus, ad Nymphæum in Apolloniati agro posuit castra.

Perseus
consilium
habet.

L. Paucos ante dies Perseus, postquam legati, ab Roma regressi, præciderant spem pacis, consilium habuit. Ibi "aliquamdiu diversis sententiis certatum est. Erant, quibus vel stipendium pendendum, si injungeretur, vel agri parte cedendum, si multarent; quidquid denique aliud pacis causa patiendum esset, non recusandum videretur, nec committendum, ut in aleam tanti casus se regnumque da-

56 Officii] Privati: * ut cuique cum eo qui proficiscitur privatim aut amicitia, aut cognatio, aut alia aliqua necessitudo est.

57 Summam rempublicam] Et hic, quemadmodum supra, c. 33. inversæ erant literæ P. R. pro R. P.

58 M. Manlii] Atqui supra, l. VI. c. 20. memoravit Livius gentis Manliæ decreto cautum esse, ne quis deinde M. Manlius vocaretur. Itaque hic vitium est in prænomine.

59 Aliquamdiu diversis] Sic recte Sigonius pro aliquam diversis.

ret. Si possessio haud ambigua regni maneret, multa diem U. C. 581.
tempusque adferre posse, quibus non amissa modo recuperare, A. C. 171.
sed timendus ultro iis esse, quos nunc timeret, posset. Cete-
rum multo major pars ferocioris sententiæ erat: Quidquid
cessisset, cum eo simul regno protinus cedendam esse, adfirma-
bant. Neque enim Romanos pecunia aut agro egere: sed hoc
scire, quam omnia humana, tum maxima quæque et regna et
imperia sub casibus multis esse. ⁶⁰ Karthaginensium opes fre-
gisse sese, et cervicibus eorum præpotentem finitimum regem
imposuisse: Antiochum progeniemque ejus ⁶¹ ultra jura Tauri
remotum. Unum esse Macedonia regnum, et regione propin-
quum, et quod, ⁶² sicubi populo Romano sua fortuna labet,
antiquos animos regibus suis videatur posse facere. Dum in-
tegræ res ⁶³ apud animum suum Persea debere, utrum, sin-
gula concedendo, nudatus ad extremum opibus extorrisque reg-
no, Samothraciam aliamve quam insulam petere ab Romanis,
ubi privatus superstes regno suo in contentu atque inopia con-
senescat, malit: an, armatus vindex fortunæ dignitatisque suæ,
ita ut viro forti dignum sit, patiatur, quodcumque casus belli
tulerit; aut victor liberet orbem terrarum ab imperio Romano.
Non esse admirabilius Romanos Græcia pelli, quam Hanniba-
lem Italia pulsum esse. neque, Hercule, videre, quæ conveniat,
fratri, adfectanti per injuriam regnum, summa vi restitisse;
alienigenis bene parto eo cedere. ⁶⁴ Postremo ita bello et pace
quæri, ut inter omnes conveniat, nec turpius quidquam esse,
quam sine certamine cessisse regno: nec præclarius quidquam,
quam pro dignitate ac majestate omnem fortunam expertum
esse.

LI. Pellæ, in vetere regia Macedonum, hoc consilium
erat. Geramus ergo, inquit, Diis bene juvantibus, quando
ita videtur, bellum: literisque circa præfectos dimissis, Ci-
tium (Macedoniæ oppidum est) copias omnes contrahit.
ipse centum hostiis sacrificio regaliter ⁶⁵ Minervæ, quam

7 populus Romanus Gron. Crev.

⁶⁰ Carthaginensium opes fregisse
sese] Vox scæ redundat, et videtur
nata esse ex vitiosa repetitione ultima-
rum litterarum verbi præcedentis.

⁶¹ Ultra jura Tauri remotum] Hic
quoque, ut c. 42. supra, magis placeret
emotum.

⁶² Sicubi populus Romanus sua for-
tuna labet] Recte videtur emendare
Clericus, Sicubi populo Romano sua
fortuna labet. Atque id quidem eo
facilius admitti debet, quod P. R. aut
additis pauculis litteris Pop. Rom.
scribere vulgo solebant.

⁶³ Sini cogitare] Has duas voces
adjicit Sigonius explendo sensui.

⁶⁴ Postremo ita bello et pace quæri]
Locus corruptus: cujus sensum ægre,
verba nullomodo assequi nos posse
speramus. Ceterum ex particulis ita . .
ut videtur inferri posse, aliquid priore
membro dictum fuisse, quod aliquate-
nus adversaretur iis quæ in secundo
membro dicuntur: prorsus quasi priori
membro præfixum esset et quævis,
alteri tamen. Itaque suspicamur hanc
fuisse Livii mentem, ut significare vo-
luerit, ita potiore esse bello pacem,
ut tamen inter omnes conveniat, etc.

⁶⁵ Minervæ, quam vocant Alciden]
Probabilis videtur Turnebi conjectura,
qui legit Alcidenum, id est, populi ro-

U. C. 581. vocant Alcidem, confecto, cum purpuratorum et satellitum
 A. C. 171. manu profectus Citium est. eo jam omnes Macedonum ex-
 Coptis Per- ternorumque auxiliorum convenerant copiae. Castra ante
 sel. urbem ponit, omnesque armatos "in campo struxit. " Sum-
 ma omnium quadraginta millia armata fuere: quorum pars
 ferme dimidia phalangitæ erant. " Hippias Beræus præ-
 erat. Delecta deinde et viribus et robore ætatis, ex omni
 cætratorum numero, duo erant agemata: hanc ipsi legio-
 nem vocabant. Prefectos habebant Leonatum et Thrasip-
 pum " Eulyestas. Ceterorum cætratorum trium ferme mil-
 lium hominum, dux erat Antiphilus Edessæus. Pæones, et
 ex " Parorea et Parstrymonia (sunt autem ea loca subjecta
 Thraciæ) et Agrianes, admixtis etiam " Thracibus incolis,
 trium millium ferme et ipsi expleverunt numerum. Arma-
 verat contraxeratque eos Didas Pæon, qui adolescentem
 Demetrium occiderat. Et armatorum duo millia Gallorum
 erant, præfecto Asclepiodoto. Ab Heraclea ex Sintiis tria
 millia Thracum liberorum suum ducem habebant. Creten-
 sium par pene numerus suos duces sequebatur: Susum Pha-
 lasarneum et Syllum Gnoesium. Et Leonides Lacedæmo-
 nius quingentis ex Græcia, mixto generi hominum, præ-
 erat. Regii is generis ferebatur; exsul, damnatus fre-
 quenti concilio Achæorum, literis ad Persea deprensus. Æ-
 tolorum et Bæotorum, qui non explebant plus quam quin-
 gentorum omnes numerum, Lyco Achæus præfectus erat.
 Ex his mixtis tot populorum, tot gentium auxiliis, duodecim
 millia armatorum ferme efficiebantur. Equitum ex tota Ma-
 cedonia contraxerat tria millia. Venerat eodem Cotys, Seu-
 thæ filius, rex gentis Odrysarum, cum mille delectis equiti-
 bus, pari ferme peditum numero. Summa totius exercitus
 triginta novem millia peditum erant, quatuor equitum. Satis
 constabat, " secundum eum exercitum, quem Magnus Alex-

bur. In hanc mentem eum deduxe-
 runt alia quædam Minervæ cognomina
 huic affinia, ut *Aiares*, populi salus,
 'Αλυσάρχης, fortiter pugnans.

66 In campo struxit? Melius vide-
 retur Gronovio instruxit.

67 Summa omnium? Vel hic intel-
 ligendi sunt soli pedites, vel numerus
 male conceptus est, legendumque qua-
 draginta tria millia. Vid. hoc ipso ca-
 pite versus finem.

68 Hippias Beræus? Olim Beræ-
 us: ut et infra legebatur *Antiphilus*
Edissæus pro *Edessæus*. Utrumque
 nomen correxit idem Sigonius.

69 Eulyestas? Turnebus, *Elymiotas*.
 Forte *Lyncestas*. GRONOVIVS.

70 Parorea? Hoc nomen ex vi vo-
 cabuli exprimit regionem montibus

propinquam. *Parstrymonia* regio est
 ad Strymonem.

71 " Thracibus incolis? Thracibus qui
 in Agrianum regionem transierant, ibi-
 que habitabant.

72 Secundum eum exercitum quem
 Magnus Alexander? Ita loquitur Li-
 vivius, quasi Alexandri exercitus Persei
 copias vel superasset numero, vel certe
 æquasset. Constat tamen ex scripto-
 rum omnium consensu, ipsum illum
 exercitum Orbis domitorem minus mi-
 litum habuisse, quam quot secum Per-
 seus ducebat. Plutarcho auctore in
 Alexandro, copiarum ejus numerum
 qui maximum edidit, tradunt fuisse
 quatuor et triginta millium peditum,
 equitum quatuor. Justinus, l. XI. c.
 6. triginta duo ei peditum millia tri-

ander in Asiam trajecit, numquam ullius Macedonum regis U. C. 581.
copias tantas fuisse. A. C. 171.

LII. Sextus et vicesimus annus agebatur, ex quo petenti Philippo data pax erat: per id omne tempus quæta Macedonia et progeniem ediderat, cujus magna pars matura militiæ esset, et levibus bellis Thracum adcolarum, quæ exercerent magis, quam fatigarent, sub assidua tamen militia fuerat: et diu meditatum Philippo primo, deinde et Persi, Romanum bellum, omnia ut instructa parataque essent, effecerat. Mota parumper acies, (⁷³ non justo decursu tamen) ne stetisse tantum in armis viderentur: armatosque, sicut erant, ad concionem vocavit. Ipse constitit in tribunali, circa se habens filios duos: quorum major Philippus, natura frater, adoptione filius; minor, quem Alexandrum vocabant, naturalis erat. Cohortatus est milites ad bellum: ⁷⁴ injuriam populi Romani in patrem seque commemoravit: *Illum, omnibus indignitatibus compulsum ad rebellandum, inter adparatum belli fato obpressum: ad se simul legatos, simul milites ad occupandas Græciæ urbes missos. Fallaci deinde conloquio per speciem reconciliandæ pacis extractam hiemem, ut tempus ad comparandum haberent. Consulem nunc venire cum duabus legionibus Romanis, quæ ⁷⁵ trecentos equites habeant, et pari ferme numero sociorum peditum equitumque. Eo ut accedant regum auxilia Eumenis et Masinissæ, non plus septem millia peditum, duo equitum futura. Auditis hostium copiis, respicerent suum ipsi exercitum; quantum numero, quantum genere militum præstarent tironibus, raptim ad id bellum conscriptis, ipsi, a pueris eruditi artibus militiæ, tot subacti atque durati bellis. Auxilia Romanis Lydos, et Phrygas, et Numidas esse: sibi Thracas, Gallosque, ferocissimas gentium. Arma illos habere ea, quæ sibi quisque paraverit pauper miles: Macedonas prompta ex regio adparatu, per tot annos patris sui cura et inpena facta. Commeatum illis quum procul, tum omnibus sub casibus maritimis fore: se et pecuniam et frumentum, præter redditus metallorum, in decem annos seposuisse. Omnia, quæ Deorum indulgentia, quæ regia*

Oratio Per-
sei ad mi-
lites.

buit, quatuor millia et quingentos equites: quam sententiam videtur ipse secutus esse Livius, l. IX. c. 19. Vid. et Freinsheim. qui ex priscis monumentis rem diligenter exsequitur, Suppl. in Curtium, l. II. c. 3.

⁷³ Non justo decursu tamen, ne steti-
tisse tantum] Transponit Muretus:
non justo decursu tamen; tantum, ne
stetisse in armis viderentur. GRONO-
VIUS. *Non decurrerunt plane: id
tantum edidere motus, quod necesse
erat ut non steti-
tisse in armis omnino

quieti viderentur.

⁷⁴ Injuriam populi Romani] Magis
placere*t injuriæ. Libro II. c. 38.*
Veteres populi Romani injurias, cla-
desque gentis Volscorum.

⁷⁵ Singulae sena millia peditum et
trecentos equites] Quinque primas vo-
ces inseruit Clericus ex mente Grono-
vii. Manifestum erat aliquid hoc loco
deesse. Cur enim Perseus de solis
equitibus mentionem faceret. Tracen-
os reposuit Sigonius pro tricenos.

U. C. 581. *cura præparanda fuerant, plena cumulataque habere Macedo-*
 A. C. 171. *nas. animum habendum esse, quem habuerint majores eorum; qui, Europa omni domita, transgressi in Asiam, incognitum famæ aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere desierint, quam⁷⁶ Rubro mari inclusis, quod vincerent, defuerit. At, Hercule, nunc non de ultimis Indiæ oris, sed de ipsius Macedonia possessione certamen fortunam indixisse. Cum patre suo gerentes bellum Romanos⁷⁷ speciosum Graciæ liberandæ tulisse titulum. nunc propalam Macedoniam in servitutem petere, ne rex vicinus imperio sit Romano, ne gens bello nobilis arma habeat. Hæc enim tradenda superbis dominis esse cum rege regnoque, si absistere bello, et facere imperata velint.*

Macedoniæ
civitates
pecuniam
obferunt.

It in Thes-
saliæ.

LIII. Quum per omnem orationem satis frequenti ad-
sensu subclamatum esset; tum vero ea vociferatio, simul
indignantium minitantiumque, partim jubentium bonum
animum habere regem, exorta est, ut finem dicendi faceret.
⁷⁸ tantum jussis ad iter parare², (jam enim dici, movere castra ab Nymphæo Romanos) concione dimissa, ad audien-
das legationes civitatum Macedoniae se contulit. venerant
autem ad pecunias, pro facultatibus quæque suis, et frumen-
tum pollicendum ad bellum. Omnibus gratiæ actæ, remis-
sum omnibus; satis regiones adparatus ad ea dictum subfi-
cere: vehicula tantum imperata, ut tormenta, telorumque
missilium ingentem vim præparatam, bellicumque aliud in-
strumentum veherent. Profectus inde toto exercitu, Eor-
dæam³ petens, ad Begorritem, quem vocant, lacum positus
castris, postero die in Elimeam ad Haliacmona fluvium pro-
cessit. Deinde saltu angusto superatis montibus, quos
Cambunios vocant, descendit⁷⁹ ad (Tripolim vocant) Azor-
um,⁸⁰ Pythium, et Dolichen incolentes. Hæc tria oppida
paullisper cunctata, quia obsides Larissæis dederant, victa
tamen præsentī metu, in deditionem concesserunt. Benigne
his adpellatis, haud dubius Perrhæbos quoque idem factu-
ros,⁸¹ urbem, nihil cunctatis, qui incolebant, primo adventu
recipit.⁸² Cyretias oppugnare coactus^b, primo etiam die

² parari Crev.

³ Eordecam Gron. Crev.

^b conatus Gron.

⁷⁶ Rubro mari] Id est, Indico. Vete-
res Rubri maris nomine non intelli-
gebant solummodo Arabicum sinum,
qui nunc soli hæc appellatio remansit,
sed et Persicum sinum, teste Plinio, l.
VI. c. 24. atque etiam Indicum mare:
ut patet ex hoc loco, et ex Curtio l.
VIII. c. 9. in descriptione Indiæ.

⁷⁷ Speciosum . . . tulisse titulum]
Gronovius legit prætulisse.

⁷⁸ Tantum jussis ad iter parari]
Sigonius emendavit, quum prius lege-
retur parare.

⁷⁹ Ad (Tripolim vocant) Azorum . .
incolentes] Ad incolentes Asorum, Py-
thium, et Dolichen, quam quidem re-
gionem Tripolim vocant. Tripolis vox
Græca est, indicans regiunculam tri-
bus oppidis habitatam.

⁸⁰ Pythium] Vulgo Pythionem. Mu-
tavit Sigonius ex Plutarcho in Paulo,
et Stephano.

⁸¹ Urbem, nihil cunctatis] Patet
excidiæ nomen urbis.

⁸² Cyretias oppugnare coactus] Sic
habuit vetus exemplar. Sigonius juss-

acri concursu ad portas armatorum est repulsus: postero U. C. 361.
die omnibus copiis adortus, "in deditionem omnes ante A. C. 171.
noctem accepit.

LIV. Mylæ, proximum oppidum, ita munitum, ut in-
superabilis munimenti spes incolas ferociores faceret, non
portas claudere regi satis habuerunt, sed "probris quoque
in ipsum Macedonasque procacibus jaculati sunt. quæ res,
quum infestiores hostem ad obpugnandum fecisset, ipsos
desperatione veniæ ad tuendos sese acrius accendit. Itaque
per triduum ingentibus utrimque animis et obpugnatae sunt,
et defensæ. Multitudo Macedonum ad subeundum in vi-
cem proelium haud difficulter succedebat: oppidanos, diem,
noctem eosdem tuentes mœnia, non vulnera modo, sed
etiam vigiliæ et continens labor conficiebat. quarto die quum
et scalæ undique ad muros erigerentur, et porta vi majore
obpugnaretur; oppidani depulsi muris ad portam tuendam
concurrunt, eruptionemque repentinam in hostes faciunt.
quæ quum iræ magis inconsultæ, quam veræ fiduciæ viri-
um esset, pauci et fessi ab integris pulsus terga dederunt;
fugientesque per patentem portam hostes acceperunt. Ita
capta urbs ac direpta est. libera quoque corpora, quæ cædi-
bus superfuert, venundata. Diruto magna ex parte et
incenso oppido profectus, ad Phalannam castra movit: in-
de postero die Gyrtionem pervenit. Quo quum T. Minu-
cium Rufum et Hippiam, Thessalorum prætorem, cum præ-
sidio intrasse accepisset, ne tentata quidem obpugnatione,
prætergressus, "Elatiam et Gonnum, percussis inopinatio-
adventu oppidanis, recepit. Utraque oppida in faucibus
sunt, quæ Tempe adeunt; magis Gonnus, itaque et firmiore
id præsidio tutum equitum peditumque, ad hoc fossa tri-
plici ac vallo munitum, reliquit. Ipse, ad Sycurium pro-
gressus, opperiri ibi hostium adventum statuit: simul et
frumentari passim exercitum jubet in subjecto hostium
agro. namque Sycurium est sub radicibus Ossæ montis. qua
in meridiem vergit, subjectos habet Thessaliæ campos: ab

sit legi *conatus*, quæ infelix emendatio
plerosque editos occupavit. Perspi-
cuum tamen est primo nihil minus con-
venire hanc loco, quam verbum *conatus*.
Nomen enim Cyretias Perseus op-
pugnare conatus est, sed et oppugnavit
revera, et cepit. Deinde non minus
clarum est, verbum *coactus* hic ap-
pripue quadrare. Urbem in Perrhæ-
bis Perseus primo adventu receperat.
At non eadem facilitate Cyretiis poti-
tus est. Eas oppugnare est coactus,
atque etiam primo die repulsus est.

83 *In deditionem omnes ante noctem
accepit*] Vox *omnes* nullum hic locum

habet: ac facile crediderimus eam
male natam esse ex propinqua voce
omnibus, quæ reperitur in præcedenti
membro.

84 *Probris . . . jaculati sunt*] Gro-
novius observat usitatius dici *jaculari*
aliquid, vel pro scopo, ut *Dextera sa-
cras jaculatus arces*; vel pro telo, ut
jaculatus puppibus ignes. Itaque lo-
git vel *probra . . . jaculati sunt*, vel, si
utique *probris* retineatur, *jaculati*.

85 *Elatiam et Gonnum*] Sua his
urbibus restituit nomina Sigonius.
Prius legebatur *Velantes et Gonnum*.

U. C. 581. *tergo Macedoniam atque Magnesiam. Ad has opportuni-*
 A. C. 171. *tates accedit summa salubritas et copia, pluribus circum-*
jectis fontibus, perennium aquarum.

Coa. ad re- LV. Consul Romanus, per eodem dies Thessaliam cum
 gem vadit. exercitu petens, iter expeditum primo per Epirum habuit:
 deinde, postquam in Athamaniam est transgressus, asperi ac
 prope invii soli, cum ingenti difficultate parvis itineribus
 ægre Gomphos pervenit: cui si, vexatis hominibus equia-
 que, tironem exercitum ducenti acie instructa et loco suo et
 tempore obstitisset rex, ne Romani quidem abnuant, mag-
 na sua cum clade fuisse pugnatu-
 ros. Postquam Gomphos
 sine certamine ventum est, præter gaudium periculosi saltus
 superati, contentus quoque hostium, adeo ignorantium op-
 portunitates suas, accessit. Sacrificio rite perfecto, consul,
 et frumento dato militibus, paucos ad requiem jumentorum
 hominumque moratus dies, quum audiret vagari Macedones
 effusos per Thessaliam, vastarique sociorum agros, satis jam
 reffectum militem ad Larissam ducit. Inde, quum tria mil-
 lia ferme abesset a Tripoli, (Sceam vocant) super Peneum
 amnem posuit castra. Per idem tempus Eumenes ad Chalcid-
 em navibus accessit cum Attalo atque Athenæo fratri-
 bus, Philæto fratre relicto Pergami ad tutelam regni
 inde cum Attalo et quatuor millibus peditum, mille equi-
 tum, ad consulem venit. Chalcide relicta duo millia pedi-
 tum, quibus Athenæus præpositus. Et alia eodem auxilia
 Romanis ex omnibus undique Græciæ populis convenerunt,
 quorum pleraque (adeo parva erant) in oblivionem adducta.
 Apolloniæ trescentos equites, centum pedites miserunt.
 Etolorum ⁸⁶ *alæ unius instar*, quantum in tota gente equi-
 tum erat, venerant: et ⁸⁷ *Thessalorum omnis equitatus sepa-*
 ratus erat. non plus quam trecenti erant equites in castris
 Romanis. Achæi juventutis suæ, Cretico maxime armata,
 ad mille dederunt.

Lucretius LVI. Sub idem tempus et C. Lucretius prætor, qui na-
 Pr. in Bœo- vibus præerat ad Cephalleniam, M. Lucretio fratre cum
 tia. classe ⁸⁸ *super Maleam Chalcidem jussu petere*, ipse trire-
 mem conscendit, sinum Corinthium petens ad præoccupan-
 das in Bœotia res. tardior ei navigatio propter infirmitatem
 corporis fuit. M. Lucretius, Chalcidem adveniens, quum a
 P. Lentulo Haliartum obpugnari audisset, nuncium, præto-
 ris verbis, qui abscedere eum inde juberet, misit. Bœoto-

⁸⁶ *Alæ unius instar*] Ex vi verbo-
 rum, imago ac species unius alæ: id
 est, una propemodum alæ. *Alæ* apud
 Romanos trecentorum ferme equitum
 erat.

⁸⁷ *Thessalorum omnis equitatus sepa-*
 ratus erat] Huc illuc sparsus: quia

nampe, quum in Thessalia bellum ge-
 reretur, per omnem regionem distribu-
 erant aciem, ut varias ejus partes adver-
 sus præsentem hostem tuerentur.

⁸⁸ *Super Maleam*] Superando Ma-
 leam promontorium.

rem iuventute, quæ pars cum Romanis stabat, eam rem ad U. C. 381.
 grecus legatus, a grecis abcessit. Hæc soluta obsidio A. C. 171.
 locum alteri novæ obsidioni dedit. namque extemplo, M.
 Lucretius cum exercitu navali, decem millibus armatorum,
 ad hoc duobus millibus regionum, qui sub Athenæo erant,
 Haliartum circumsedet: parantibusque jam obpugnare, ar-
 pervenit a Creusa prætor. Ad idem fere tempus et ab so-
 ciis naves Chalcidem conveniunt: dux Punicæ quinq-
 remes, dux ab Heraclea ex Porto triremes, quatuor Chal-
 cedone, totidem Samo, tum quinque Rhodiæ quadriremes.
 Prætor, quia nusquam erat maritimum bellum, remisit so-
 ciis. et Q. Marcius Chalcidem navibus venit, Alope capta,
 Larissa, quæ Oremaste dicitur, obpugnata. Quum hic sta-
 tus in Boeotia esset, Perseus, quum ad Sycurium (sicut ante
 dictum est) stativa haberet, frumento undique circa ex agris
 convecto, ad vastandum agrum Phæacorum misit: ratus ad
 juvandas sociorum urbes longius ab castris abstractos de-
 prehendi Romanos posse. Quos quum eo tumultu nihil
 motos animadvertisset, "prædam quidem, præterquam ho-
 minum, (pecora autem maxime omnis generis fuere) divisit
 ad epulandum militibus.

LVII. Sub idem deinde tempus consilium et consul et ^{Perseus in}
 rex habuerunt, unde bellum ordirentur. "Regia creverunt ^{Romana}
 animi vastatione concessa sibi ab hoste Phærei agri, itaque ^{ducit.}
 eundem inde ad castra, nec dandum ultra spatium cunctan-
 di, censebat. Et Romani censebant, cunctationem quam
 infamem apud socios esse, maximopere indigne ferentes,
 non latam Phæreis opem. Consultantibus, quid agerent,
 (oderant autem Eumenes et Attalus in consilio) trepidus
 nuncius adfert, hostem magno agmine adesse. Consilio di-
 missio, signum extemplo datur, ut arma capiant. Interim
 placet, ex regis auxiliis centum equites et parem numerum
 jaculatorum peditum exire. "Perseus hora ferme diei quar-
 ta, quum paullo plus mille passus abesset a castris Romanis,
 consistere signa peditum iussit. "prægressus ipse cum equi-
 tibus ac levi armatura, et Cotys cum eo ducesque aliorum
 auxiliorum præcesserunt. Minus quingentos passus ab cas-
 tris aberant, quum in conspectu fuere hostium equites: dux
 alæ erant magna ex parte Gallosum, (Cassignatus præerat)
 et levis armaturæ centum fere et quinquaginta Mysi aut
 Cretenses. Constitit rex, incertus quantum esset hostium.

89 *Prædam quidem*] Vacat particula
quidem. Gronovius suspicatur legen-
 dum, *præda quod erat*.

90 *Regis creverunt animi*] Magis
 placeret: *Regi creverunt animi*.

91 *Perseus hora ferme diei quarta*]

Adjecit Sigonius vocem *hora*, quæ
 commode abesse non poterat.

92 *Prægressus ipse . . . et Cotys cum*
eo ducesque . . . præcesserunt] Maxi-
 mestum est vacare ultimam vocem.

U. C. 581.
A. C. 171.
Equestre
proellum.

Duas inde ex agmine turmas Thracum, duas Macedonum, cum binis Cretensium cohortibus et Thracum, misit. Prælium, quum pares numero essent, neque ab hac aut illa parte nova auxilia subvenirent, incerta victoria finitum est. Eumenis ferme triginta interfecti; inter quos Cassignatus dux Gallorum cecidit. et tunc quidem Perseus ad Sycurium copias reduxit. postero die circa eamdem horam in eundem locum rex copias admovit, plaustis cum aqua sequentibus. nam duodecim millium passuum via omnis sine aqua, et plurimi pulveris erat: adfectosque siti, si ⁹³ primo in conspectu dimicassent, pugnatos fuisse adparebat. Quum Romani quiescent, stationibus etiam intra vallum reductis, regii quoque in castra redeunt. Hoc per aliquot dies fecerunt sperantes fore, ut Romani equites abeuntium novissimum agmen adgrederentur. inde certamine orto, quum longius a castris eos elicuissent, facile, ubiubi essent, se, qui equitatu et levi armatura plus possent, conversuros aciem.

Perseus
equitatum
omnem ad
castra hos-
tium ducit.

LVIII. Postquam inceptum non succedebat, castra propius hostem movit rex, et a quinque millibus passuum communiit. inde, luce prima in eodem, quo solebat, loco peditem acie instructa, equitatum omnem levemque armaturam ad castra hostium ducit. Visus et plurium et propior solito pulvis trepidationem in castris Romanis fecit. Et primo vix creditum nuncianti est, quia prioribus continuis diebus numquam ante horam quartam hostis adparuerat. tum solis ortus erat. Deinde ut plurium clamore et cursu a portis dubitatio exemta est, tumultus ingens oboritur. tribuni, præfectique, et centuriones in prætorium; miles ad sua quisque tentoria discurrit. Minus quingentos passus a vallo instruxerat Perseus suos circa tumulum, quem Callicinum vocant. Lævo cornu Cotys rex præerat cum omnibus suæ gentis: equitum ordines levis armatura interposita distinguebat. In dextro cornu Macedones erant equites: intermixti turinis eorum Cretenses. ⁹⁴ Huic armaturæ Milo Berœæus, equitibus et summæ partis ejus Meno Antigonensis præerat. ⁹⁵ Proximi cornibus constiterant regii equites, et mixtum genus, delecta plurium gentium auxilia: ⁹⁶ Patrocles Antigonensis hic^c et Pæoniæ præfectus Didas erant præpositi. Medius omnium

^c hic Crev.

⁹³ *Primo in conspectu*] Statim atque hostis conspectus erat. Ad pugnam die proxime præcedenti affecti siti venissent, si statim atque conspexerant hostem dimicassent. Ceterum non explicat Livius, cur aut unde sitim, intervallo facto, levarent.

⁹⁴ *Huic armaturæ*] Milo, sive Mido, sic enim olim hic legebatur, præ-

erat levi armaturæ Cretensium. Equitibus præerat Meno Antigonensis, et insuper summam imperii in hac parte, id est, in dextro cornu, habebat.

⁹⁵ *Proximi cornibus*] Intellige hos locatos fuisse inter cornua et mediam aciem, in qua rex erat.

⁹⁶ *Patrocles Antigonensis hic*] Sic jussit legi Gronovius. Vulgo hic.

rex erat. circa eum ⁷ agema, quod vocant, equitumque ⁸ sa- U. C. 581.
 cræ alæ. Ante se statuit funditores jaculatoresque: quadrin- A. C. 171.
 gentorum manus utraque numerum expleverat. Ionem Thes-
 salonicensem et Timanora Dolopem iis præfecit. sic regii con-
 stiterant. ⁹ Consul, intra vallum peditum acie instructa, et ^{Consulis}
 ipse equitatum omnem cum levi armatura misit ⁴. pro vallo ^{acies}
 instructi sunt. Dextro cornu præpositus C. Licinius Cras-
 sus, consulis frater, cum omni Italico equitatu, velitibus in-
 termixtis: sinistro M. Valerius Lævinus sociorum ex Græ-
 cis populis equites habebat, ejusdem gentis levem armatu-
 ram. Mediam autem aciem ¹ cum delectis equitibus extra-
 ordinariis tenebat Q. Mucius. ducenti equites Galli ante
 signa horum instructi, et de auxiliis Eumenis Cyrtiorum
 gentis trecenti. Thessali quadringenti equites parvo inter-
 vallo ² super lævum cornu locati. Eumenes rex Attalusque
 cum omni manu sua ab tergo inter postremam aciem ac
 vallum steterunt.

LIX. In hunc modum maxime instructæ acies, par fer-
 me utrimque numerus equitum ac levis armaturæ, concur-
 runt, a funditoribus jaculatoribusque, qui præcesserunt,
 prælio orto. Primi omnium Thraces, haud secus quam diu ^{Prælium.}
 claustris retentæ feræ, concitati cum ingenti clamore in
 dextrum cornu, Italicos equites, incurrerunt; ut usu belli
 et ingenio inpavida gens turbaretur. gladiis hastas petere
 pedites, nunc succidere crura equis, nunc ilia subfodere.
³ Perseus, in mediam invectus aciem, Græcos primo inpetu

^d emittit Gron. Crev.

97 Agema] Sic vocavit Livius, lib. XXXVII. c. 40. alam mille equitum: supra c. 51. pedestrem manum, cetratorum nempe legionem. Suidæ age-
 ma est agmen antecedens regem, e selectis equitibus et peditibus. ⁹ Hic potius equites intelligendi videntur. Pugna enim de qua agitur, plane equestris fuit; nec pedites habuit, nisi leviter armatos.

98 Sacræ alæ] Vid. not. 28. ad c. 66. infra.

99 Consul intra vallum] Olim pro-
 consul. Correxuit Sigonius.

1 Cum delectis equitibus extraordinariis] Qui sint equites extraordinarii, explicavimus ad l. XXVII. c. 12. Ceterum vox delectis hic suspecta nobis est. Neque enim extraordinarii equites tam multi erant, ut pars eorum sufficeret ad tuendam mediam aciem. Itaque vox delectis videtur eradenda esse, tanquam apposita ab aliquo, qui exponere voluerit sensum vocis extra-

ordinariis. Nisi forte legendum est, cum delectis equitibus et extraordinariis. Docet enim Polybius, l. VI. morem fuisse, ut ex equitibus extraordinariis rursum aliqui deligerentur, quos vocat ipse *λεξιπτεροι δαξιπτεροι*, ex extraordinariis delectos, qui semper in castris, in agmine, consulibus præsto essent. Hos igitur poterimus hic intelligere, si adjiciamus particulam *et*; sicque et mitior, et fortasse verior erit emendatio.

2 Super lævum cornu] Ultra lævum cornu, in subditiis: quod disertis verbis exprimitur in ipsius pugne narratione.

3 Perseus in mediam invectus aciem, Græcos . . . avertit] Græci non tenebant mediam consulis aciem, sed lævum cornu. Itaque, si nihil hic peccavit librorum incuria, necesse est ut Perseus intelligatur, post tentatam mediam hostium aciem, invectus esse in lævum cornu.

U. C. 581. *averit: quibus quoniam 'gravis ab tergo instaret hostis;*
 A. C. 171. *Thessalorum equitatus, qui a laevo cornu brevi apatio dis-*
junctus in subsidio fuerat exera concursum, primo specta-
tor certaminis, deinde, inclinata re, maximo usus fuit. Ce-
dente sensim sensim integris ordinibus, postquam se Eum-
enis auxillis adfluxerant, et cum eo tutum inter ordines suos
receptam sociis fuga dissipatis dabant, et, quum minus com-
ferti hostes instarent, progredi etiam ausi, multos fugien-
tium obvios exceperunt. Nec 'regii, sparsi jam ipsi pas-
sim sequendo, cum ordinatis et certo 'incidentibus gradu
manas consensere audebant. 'Quum, victor equestri pro-

Rex eque-
tri proelio
victor.

lio rex parvo momento si adjuvisset, debellatura esset, op-
portune 'adhortanti supervenit phalanx, quam sua sponte,
ne audaci cepto 'decesset, Hippas et Leonatus raptim
adfluxerant, postquam prospere pugnassee equitem accepe-
runt. Fluctuante rege inter spem metumque tantae rei co-
mandae, Cretensis Evander, quo ministro Delphis ad insidias
Eumenis regis usus erat, postquam 'agmen impeditum ve-
nientium sub signis vidit, ad regem adcurrit, et monere in-
stitit, ne elatus felicitate summam rerum temere in non necessa-
riam aleam daret. Si contentus bene re gesta quiescet eo die,
vel pacis honeste conditionem habiturum, vel plurimos belli so-
cios, qui fortunam sequerentur, si bellare mallet. In hoc
consilium pronior erat animus regis. Itaque, conlaudato
Evandro, signa referri, peditumque agmen redire in castra
jubet; equitibus receptui canere.

Receptui
canit.

LX. Cedere eo die ab Romanis ducenti equites, duo millia, haud minus, peditum; capti ferme ducenti equites. ex regis autem viginti equites, quadraginta pedites interfecti. Postquam redire in castra victores, omnes quidem

⁴ *Gravis]* Sic cedere Gronovii. Quaedam aliae editiones *gravis*: minus concinne. Idem mendum irrepserat supra l. XXVII. c. 4. atque inde sublatum est, auctoribus scriptis.

⁵ *Regii, sparsi jam ipsi]* Macedones, qui et ipsi, dum sequuntur fugientes, ordines volverant. Nihil in hanc fidem, utpote clari admodum sensus, attulissemus, nisi Dujatius *regios* intellexisset Eumenis milites.

⁶ *Incidentibus]* Primum exemplar habuit *incidentibus*. Emendavit Sigonius.

⁷ *Quum, victor equestri proelio rex si adjuvisset, debellatura esset]* Potest quidem exponi: Quum debellatura esset, si rex, qui victor jam equestri proelio erat, parvo momento adjuvisset. Malletus tamen cum Sigonio et

Gronovio legere: *debellatura esset*.

⁸ *Adhortanti]* Si adhortabatur suos Persens ad peragendam victoriam, cur igitur tam bona occasione segnitius usus est? An legemus, *adhuc stanti*, necdum receptui canere jubenti? quod paulo post fecit.

⁹ *Deceset]* Sic maluit Sigonius. Vetus exemplar *deceset*. Sed parum interest.

¹⁰ *Agmen impeditum]* Observat Petizonius phalangem multo modo impeditam dici potuisse, quae supra c. 38. dicitur secutis instructa eo loco quo volebat, parata ad pugnam, atrox tunc narratione patuit. Itaque legit *agmen peditum*. Paulo post de eadem phalange: *opeditumque agmen* traditur in castra jubet.

anti, ante alios Thracum insolens lætitia eminebat: cum U. C. 581.
 castra enim "superfixa capita hostium portantes redierunt. A. C. 171.
 Apud Romanos non mœstitia tantum ex male gesta re, sed
 pavor etiam erat, ne extemplo castra hostis adgrederetur.
 Eumenes suadere, ut trans Peneum transferret castra; ut Cos. trans
 pro munimento annem haberet, dum perculsi milites ani- Peneum
 mos colligerent. Consul moveri flagitio timoris fatendi: castra
 victus tamen ratione, silentio noctis transductis copiis, cas- transfert.
 tra in ulteriore ripa communit. Rex, postero die ad laces-
 sendos prælio hostes progressus, postquam trans annem in
 tuto posita castra animadvertit, fatebatur quidem peccatum,
 quod pridie non institisset victis; sed aliquanto maiorem
 culpam esse, quod nocte foret cessatum. nam, ut neminem
 alium suorum moveret, levi armatura inmissa, trepidantium
 in transitu fluminis hostium deleri magna ex parte copias
 potuisse. Romanis quidem præsens pavor demtus erat, in
 tuto castra habentibus: damnum inter cetera præcipue fa-
 mæ movebat. et in consilio apud consulem pro se quisque
 is Ætolos conferebant causam; ab iis fugæ terrorisque prin-
 cipium ortum. secutos pavorem Ætolorum et ceteros socios
 Græcorum populorum. Quinque principes Ætolorum primi
 terga vertentes conspecti dicebantur. Thessali pro concio-
 ne laudati, ducesque eorum etiam virtutis causa donati.

LXI. Ad regem spolia caesorum hostium referabantur. Persens
 dona ex his, aliis arma insignia, aliis equos, quibusdam cap- suos donat.
 tivos dono debat. scuta erant supra mille quingenta; lorice
 thoracesque "mille amplius summam explebant; galea-
 rum gladiatorumque et missilium omnis generis major aliquan-
 to numerus. Hæc, per se ampla, pleraque multiplicata ver-
 bis regia, quæ ad concionem vocato exercitu habuit. *Præ-*
judicatum eventum belli habetis. Meliorem partem hostium,
equitatum Romanum, quo invictos se esse gloriabantur, fudis-
sis. Equites enim illis principes juventutis, equites seminarium
senatus; inde lectos in Patrum numerum consules, inde impo-
ntiores creant. horum spolia paullo ante divisimus inter vos.
Nec minorem de legionibus peditum victoriam habetis. quæ,
nocturna fuga vobis subtractæ, naufragorum trepidatione pas-
sim natantium flumen compleverunt. Sed facilius nobis se-
quentibus victos Peneum superare erit, quam illis trepidantibus
fuit; transgressique extemplo castra obpugnabimus, quæ hodie
cepissemus, ni fugissent. Aut, si acie discernere volent, eundem

* quingens Græc.

11 *Superfixa capita*] Videtur exci-
 disse hæc, aut aliud teli nomen.
 Gronovius.

12 *Mille amplius summam*] Non
 intelligimus, cur Gronovius voluerit

reponi millendum. Optime enim pro-
 cedere videtur hæc oratio: Lorice
 thoracesque explebant summam mille
 thoracum loricarumque, et amplius.

U. C. 381. *pugna pedestris eventum expectate, qui equitum in certamine fuerit.* Et qui vicerant alacres, spolia cæsorum hostium humeris gerentes, ¹³ ante ora sua audivere, ex eo, quod acciderat, spem futuri præcipientes: et pedites, aliena gloria accensi, præcipue qui Macedonum phalangis erant, sibi quoque et navandæ regi operæ, et similem gloriam ex hoste pariendi, occasionem optabant. Concione dimissa, postero die profectus inde ¹⁴ ad Mopsium posuit castra. tumulus hio inter Tempe et Larissam medius est.

LXII. Romani, non abecedentes ab ripa Penei, transtulerunt in locum tutiorem castra. Eo Misagenes Numida venit cum mille equitibus, pari peditum numero, ad hop elephantis duobus et viginti. Per eos dies consilium habenti regi ¹⁵ de summa, quum jam consedisset ferocia ab re bene gesta, ausi sunt quidam amicorum consilium dare, ut secunda fortuna ¹⁶ in conditione honestæ pacis uteretur potius, quam, spe vana evector, in casum inrevocabilem se daret. *Modum inponere secundis rebus, nec nimis credere serenitati præsentis fortunæ, prudentis hominis et merito felicitis esse.* Mitteret ad consulem, qui *sædus in easdem leges renovarent, quibus Philippus pater ejus pacem a T. Quinctio victore accepisset.* ¹⁷ *Neque finire bellum magnificentius, quam a tam memorabili pugna; neque spem firmiorem pacis perpetuæ dari, quam quæ percussus adverso prælio Romanos molliores factura sit ad paciscendum. Quod si Romani tum quoque insita pertinacia æqua adspernarentur, Deos hominesque et moderationis Persei, et illorum pervicacis superbiæ, futuros testes.* Numquam ab talibus consiliis abhorrebat regis animus. itaque plurimum adsensu comprobata est sententia. Legati, ad consulem missi, adhibito frequenti consilio, auditi sunt. *Pacem petere, vectigal, quantum Philippus pactus esset, ¹⁸ daturum Persea Romanis pollicentes. urbibus, agris, locisque, quibus Philippus cessisset, ¹⁹ cessurum primum.* hæc legati. Submotia his, quum consultarent, Romana constantia vicit in consilio. Ita tum mos erat, in adversis vultum secundæ fortunæ gerere, moderari animos in secundis. Responderi placuit, Ita

Perseus pacem petit.

¹³ *Ante ora sua*] Lege cum Gronovio . . gerentes, facinora, vel decora sua audivere.

¹⁴ *Ad Mopsium*] Correctio Sigonii, Stephano auctore nixa. Prius *ad Mopsolum*.

¹⁵ *De summa*] De universo bello. Videtur excidisse vel re, vel rerum.

¹⁶ *In conditione*] Recte hic quoque Gronovius: *in conditionem honestæ pacis*: ut honestæ pacis conditio impetraretur.

¹⁷ *Neque finire bellum magnificentius*.

Hæc] Omnino hic desideramus posse.

¹⁸ *Daturum Persea Romanis pollicentes*] Ultimum verbum videtur esse a mala manu, quæ Livio succurrere voluerit, ne nimirum hians oratio. Innumerabilia in loca, talia adminicula infulserat correctorum ignorantia. Vid. supra l. XXX. c. 7. et l. XXXVI. c. 7. Hoc quoque eliminamus licet.

¹⁹ *Cessurum primum*] Bene Gronovius: *cessurum et ipsum*.

pacem dari, si de summa rerum liberum senatus permittat rex de se deque universa Macedonia statuendi jus. Hæc quum renuntiassent legati, miraculo ignaris moris pertinacia Romanorum esse; et plerique vetare, amplius mentionem pacis facere. ultro mox quæsituros, quod oblatum fastidiant. Perseus hanc ipsam superbiam, quippe ex fiducia virium esse, timere: et, summam pecuniæ augens, si pretio pacem emere posset, non destitit animum consulis tentare. Postquam nihil ex eo, quod primo responderat, mutabat, desperata pace, ad Sycurium, unde profectus erat, rediit, belli casum de integro tentaturus.

U. C. 581.
A. C. 171.
Frustra.

LXIII. Fama equestris pugnae, vulgata per Græciam, nudavit voluntates hominum. non enim solum, qui partis Macedonum erant, sed plerique, ingentibus Romanorum obligati beneficiis, quidam vim superbiamque experti, læta famam acceperere: non ob aliam causam, quam pravo studio, quo etiam in certaminibus ludicris vulgus utitur de priori atque infirmiori favendo. Eodem tempore in patria summa vi Haliartum Lucretius prætor obpugnarat; et, quamquam nec habebant externa auxilia obsessi, præter Coronæorum juniores, qui prima obsidione mœnia intraverant, neque sperabant, tamen ipsi animis magis, quam viribus, resistebant. nam et eruptiones in opera crebro faciebant: et arietem admotum, libramento plumbi gravatum, ad terram urgebant: et, si qua declinarent, qui agebant, ictum, pro diruto muro novum tumultuario opere, raptim ex ipsa ruinæ strage congestis saxis, exstruebant. Quum operibus obpugnatio lentior esset, scalas per manipulos dividi prætor jussit, ut corona undique mœnia adgressurus; eo magis subfecturam ad id multitudinem ratus, quod, qua parte palus urbem cingit, nec adtinebat obpugnari, nec poterat. Ipse ab ea parte, qua duæ turres, quodque inter eas muri prorutum fuerat, duo millia militum delectorum admovit; ut eodem tempore, quo ipse transcendere ruinas conaretur, concursu adversus se oppidanorum facto, scalis vacua defensoribus mœnia capi parte aliqua possent. Haud segniter oppidani vim ejus arcere parant. nam super

Græci favent Perseo.

Haliarti obpugnatio.

^f ruinæ del. Gron.

20 *Quidam vim superbiamque experti*] Recte Gronovius existimat excidisse, *Macedonum*: vel, si malueris, *Persei*, aut *regie*. Hic enim Livius loquitur de iis quos Perseo favisse mirum videri debeat. Nec vero ille in Romanos tam asperis verbis uteretur.

21 *Deteriori atque infirmiori favendo*] Scribe *favendi*. Adhæret enim hoc verbum *et* studio. GRONOVII.

22 *Et, si qua declinarent, qui agebant, ictum*] Et, si qua declinarent ictum molis illius plumbæ, qui agebant arietem, ac proinde aliquam muri partem proruerent . . .

23 *Ex ipsa ruinæ strage*] Gronovianæ editiones omittunt vocem *ruinæ*, quæ exstat in prima omnium editione, et apud Sigonium, teste Hearnio.

U. C. 581. *stratam ruinis locum, fascibus aridis sarmentorum inje-*
 A. C. 171. *tis, stantes cum ardentibus fascibus accensuros ea se saepe*
minabantur, ut, incendio "intercepti ab hoste, spatium ad
objiciendum interiorem murum haberent. Quod inceptum
eorum fors impediit. nam tantus repente effusus est imber,
ut nec accendi facile pateretur, et exstingeret accensa.
Itaque et transitus per distracta fumantia virgulta patuit;
et, in unius loci praesidium omnibus versa, moenia quoque
pluribus simul partibus scalis capiuntur. In primo tumultu
captae urbis seniores impubesque²⁴, quos casus obvios obtu-
lit, passim caesi: armati in arcem confugerunt: et postero
die, quum spei nihil superesset, deditione facta, sub corona
venierunt. Fuerunt autem duo millia ferme et quingenti:
ornamenta urbis statuæ et tabulae pictæ, et quidquid pretio-
sæ prædæ fuit, ad naves delatum: urbs diruta a fundamen-
tis. "Inde Thebas ductus exercitus: quibus sine certami-
ne receptis, urbem tradidit exsulis, et qui Romanorum
partis erant: adversæ factionis hominum, fautorumque re-
gis ac Macedonum²⁵ familias sub corona vendidit. his ges-
tis in Boeotia, ad mare ac naves rediit.

Perseus
 frustra castra
 Roma-
 na incende-
 re vult.

LXIV. Quum hæc in Boeotia gererentur, Perseus ad Sy-
 curium stativa dierum aliquot habuit. Ubi quum audisset,
 raptim Romanos circa ex agris demessum frumentum con-
 vehere, deinde ante sua quemque tentoria spicas fascibus²⁶
 desecantem, quo parius frumentum tereret, ingentes acervos
 per tota castra stramentorum fecisse: ratus incendio oppor-
 tuna esse, facies, tædamque, et malleolos stuppæ inlitos pice
 parari jubet: atque ita media nocte profectus, ut prima
 luce adgressus falleret. Nequidquam. primæ stationes ob-
 presse tumultu ac terrore suo ceteros exciverunt: sig-
 numque datum est arma extemplo capiendi; simulque
 in vallo, ad portas, miles instructus erat, et intentus pro-
 pugnationi castrorum. Perseus et extemplo circumnegit
 aciem, et prima impedimenta ire, deinde peditum signa ferri
 jussit. ipse cum equitatu et levi armatura substitit ad ag-
 men cogendum; ratus, id quod accidit, insecuturos ad ex-
 tremam ab tergo carpenda hostes. Breve certamen levis ar-
 maturæ maxime cum procursatoribus fuit. equites pedites-
 que sine tumultu in castra redierunt. Demessis circa sege-

²⁴ *impubesque Gron. Crev.*

²⁶ *fascibus Emh.*

²⁴ *Intercepti*] Conjectura Florelli
 a Sigonte adoptata. Prius *intercepti*.

²⁵ *Inde Thebas ductus exercitus*]
 Atqui supra c. 44. Thebani memoran-
 tur decrevisse ut tolleretur regia socie-
 tas, et fidei legatorum Romanorum ci-
 vilitatem commendavisse: et c. 46. ten-
 tati a Perseo, nihil moti sunt. Vel *q*4.

tur hic alicujus alterius civitatis me-
 men posuerat Livius, vel aliquid omi-
 sit de Thebanis, unde nosse possemus,
 cur adversus eos Romanus exercitus
 decatur.

²⁶ *Familias*] Servos et bona. Vid.
 not. 45. ad l. III. c. 56. supra.

tibus, Romani ad Cramonium¹ intactam agrum castra mo- U. C. 361.
vent. Ibi quam securi, et propter castrorum longinquitatem, et viam inopis aquarum difficultatem, quae inter Sycurium et Cramona est, stativa haberent; repente prima luce in imminentiis tumulis equitatus regius cum levi armatura visus ingentem tumultum fecit. Pridie per meridiem profecti ab Sycurio erant: peditum agmen sub lucem reliquerant in proxima planitie. Stetit paullisper in tumulis, elici posse ratus ad equestre certamen Romanos: qui postquam nihil movebant, equitum mittit, qui pedites referre ad Sycurium signa juberet; ipse mox insecutus. Romani equites, modico intervallo sequentes, sicubi sparsos ac dissipatos invadere possent, postquam confertos abire, signa atque ordines servantes, viderant, et ipsi in castra redeunt.

LXV. Inde, obfusus longinquitate itineris, rex ad Mop-
siam castra movit; et Romani, demissa Cramonis segetibus, in Phalanæum agrum transeunt. Ibi quam ex trans-
saga cognovisset rex, sine ullo armato praesidio passim vagantes per agros Romanos metere, cum mille equi-
tibus, duobus millibus Thracum et Cretensium profec-
tus, quum, quantum accelerare poterat, effuso agmine in-
sunt, improvise adgressus est Romanos. juncta vehicu-
la, ploraeque onusta, mille admodum capiuntur, sexcen-
ti forme homines. Praedam custodiendam ducendamque in castra trecentis Cretensium dedit, ipse, revocato ab effu-
sa caede equite et reliquis peditum, ducit ad proximum praesidium, ratus haud magno certamine obprimi posse. L.
Pompeius tribunus militum praerat, qui perculos milites
repentino hostium adventu in propinquum tumultum recepit, loci se praesidio, quia numero et viribus impar erat, defensu-
rus. Ibi quum in orbem milites coëgisset, ut densatis scu-
tis ab jactu sagittarum et jaculorum sese tuerentur, Persens,
circumdato armatis tumulo, alios adscensum undique ten-
tare jubet, et cominus praelium conerere, alios eminus tela ingerere. Ancaps Romanos terror circumstabat:
nam neque conferti pugnare propter eos, qui adscendere in
tumulum conabantur, poterant: et, ubi ordines precursando
solvisset, patebant jaculis sagittive. Maxime "cestro-
sphenonis vulnerabantur. hoc illo bello novum genus teli

Cestro-
sphenonis
descriptio.

¹ Cramonium Gron. Grev.

[Et Cestrospendonis] Hujus teli de-
scriptio quae sequitur, aliquid habet
obscuri: sed multam ei lucem affe-
runt Graeca Polybii verba, ex quibus
Livius eam expressit. Illa leguntur
apud Suidam, et referuntur a Lipsio, l.
IV. Poliorcet. dial. 3. qui ea vertit hoc
modo: Cestrus. Novum hoc inven-
tum bello Persico. Ipsum sphenonem

bipalme fuit, tubulum habens aequalem
mucroni. Huic hastile ligneum inser-
tum erat, longitudine spithame men-
suram aequans, crassitie, digiti. In
hujus medium tres pinnulae e ligno in-
figebantur, plane breves. Hoc in fun-
da, quae duo funalia imparia habebat,
ita medio utroqueque, amento leviter,
et ita ut facile solvi posset, ligatum,

U. C. 581. inventum est. Bipalme spiculum hastili semicubitali infixum erat, crassitudine digiti: huic ad libramen pinnæ tres, velut sagittis solent, circumdabantur: fanda media duo funalia imparia habebat. cum majori sinu libratum funditor habena rotaret, excussum, velut glans, emicabat. Quum et hoc, et alio omni genere telorum, pars vulnerata militum esset, nec facile jam arma fessi sustinerent, instare rex, ut dederent se, fidem dare, præmia interdum polliceri: nec cujusquam ad deditionem flectebatur animus; quum ex insperato jam obstinatis mori spes adfulsit. Nam quum ex frumentatoribus refugientes quidam in castra nunciassent consuli, circumsideri præsidium; motus periculo tot civium (nam octingenti ferme, et omnes Romani erant) cum equitatu ac levi armatura (accesserant nova auxilia, Numidæ pedites equitesque et elephanti) castris egreditur: et tribunis militum imperat, ut legionum signa sequantur. Ipse, velitibus ad firmanda levium armorum auxilia adjectis, ad tumultum præcedit. consulis latera tegunt Eumenes, Attalus, et Misagenes, regulus Numidarum.

LXVI. Quum in conspectu prima signa suorum circumsessis fuerunt, Romanis quidem ab ultima desperatione recreatus est animus: Perseus, cui primum omnium fuerat, ut, contentus fortuito successu, captis aliquot frumentatoribus occisisque, non tereret tempus in obsidione præsidii; secundum, ea quoque tentata utcumque, quum sciret nihil roboris secum esse, dum liceret intacto, abire; et ipse hostium adventum, elatus successu, mansit, et, qui phalangem arcesserent, propere misit. qua et serius, quam res postulabat, et raptim acta, turbati cursu adversus instructos et præparatos

*imponeretur. Tum igitur in circumactione fundæ intentis funalibus manebat. Quum vero alterum solveretur in emissione, excidens amento suo, velut glans e funda, ferebatur, et cum impetu incidens, quidquid incurrisset valde lædebat. Ad rei totius plenior expositionem, multa addit Lipsius: ex quibus pauca mutuabimur, plurimis omisissis. Ait Livius centro-sphendonem hoc telum dictum: recte. Etsi in Suida pars una vocis modo est, *centrus*. Atqui solitaria ea duntaxat veruculum et breve telum notat. Compositio Liviana mixtum hoc complectitur, et *telum e funda misrum*. *Bipalme spiculum*, id est, semipedale. Sed in Græco hoc distinctius additur, ipsum mucronem palmi fuisse: aulicum, sive tubulum, item palmi. *Hastile semicubitale*: Polybio *σπυθαμίν*. Spithama enim est dimidia pars cubiti, dodrans pedis. Adduntur pinnæ tres, quas Græcus monet e ligno fuisse.*

Funda media est ipsum fundæ medium; latius illud, cui telum sedet. Funalia duo imparia videntur ex Polybio intelligenda, non duo ex utraque parte; sed utrimque unum, alterum brevius. In hanc mentem nos ducunt hæc Polybii verba: *quum alterum e funalibus solveretur in emissione*: quæ videntur indicare, duo omnino fuisse funalia, quorum alterum solveretur, altero retento. Cur autem unum brevius fuerit altero, non satis perspicuum nobis est: nisi forte illud quod remanere debebat in manu funditoris, ideo longius erat, ut certius teneri posset. *Majoris sinus* interpretatur Lipsius, majore quam vulgatæ fundæ habere solent. Postremo notandum est id quod a Polybio diserte expressum Livius omisit, de amento, quo telum utiliter illigabatur, ne caderet in rotatu, tum ut vehementius emitteretur.

erant adventuri. Consul anteveniens extemplo praelium ^{U. C. 581.} conseruit. Primo resistere Macedones; deinde, ut nulla re ^{A. C. 171.} pares erant, amissis trecentis^k peditibus, viginti quatuor primoribus equitum^m ex ala, quam Sacram vocant, inter quos Antimachus etiam praefectus alae cecidit, abire conantur. Ceteram iter prope ipso proelio tumultuosius fuit. Phalanx, abs trepido nuncio adcita, quum raptim duceretur, primo in angustiis captivorum agmini oblata vehiculisque frumento onustis: ^miis caesis, ^mingens ibi vexatio partis utriusque fuit, nullo expectante, utcumque^l explicaretur agmen, sed armatis detrudentibus per praiceps impedimenta, (neque enim aliter via aperiri poterat) jumentis, quum stimularentur, in turba saevientibus. Vix ab incondito agmine captivorum expedierant sese, quum regio agmini perculsisque equitibus obcurrunt. Ibi vero clamor jubentium referre signa ruinae quoque prope similem trepidationem fecit: ut, si hostes, introire angustias ausi, longius insecuti essent, magna clades accipi potuerit. Consul, recepto ex tumulo praesidio, contentus modico successu, in castra copias reduxit. Sunt, qui eo die magno proelio pugnatum auctores sint, octo millia hostium caesa, in his Sopatrum et Antipatrum regios duces: vivos captos circiter duo millia octingentos, signa militaria capta viginti septem. Nec incruentam victoriam fuisse: supra quatuor millia et trecentos de exercitu consulis cecidisse: signa ⁿ sinistrae alae quinque amissa.

LXVII. Hic dies et Romanis refecit animos, et Persea ^{Perseus in Macedoniam redit.} perculit, ut, dies paucos ad Mopsium moratus, sepulturae maxime militum amissorum cura, praesidio satis valido ad Gonnum relicto, in Macedoniam reciperet copias. Timotheum quemdam ex regiis praefectis cum modica manu relinquit ad Philam, iussum Magnetas et propinquos tentare. Quum Pellam venisset, exercitu in hiberna dimisso, ipse cum Cotye Thessalonicam est profectus. Eo fama adfertur, Atlesbim regulum Thracum, et Corragum Eumenis praefectum, in Cotyis fines inpetum fecisse: et regionem, Marenen quam vocant, cepisse. Itaque, dimittendum Cotyn ad sua tuenda ratus, magnis proficiscentem donis prosequitur.

^k trecentis Gron.

^l [dam] utcumque Crev.

²⁹ Ex ala quam Sacram vocant] Jam mentio facta est Sacrarum alarum supra c. 56. rursusque fiet infra l. XLIV. c. 42. Susplicamur illas equitum alas circa ipsum regem solitas esse pugnare, ei tuendo speciatim adiectas, unde et ipsis fortasse Sacrarum nomen inditum. Nec aliam esse ducimus regiam alom, memoratam Livio l. XXXVII. c. 40.

²⁹ Iis caesis] Si hoc referas ad vehi-

cula, ineptum est; si ad captivos, parum verisimile. Aliquid mendii latere videtur.

³⁰ Ingens ibi vexatio partis utriusque] Tum phalangis, tum Cretenisium, qui deducebant captivos et praedam. In his quae sequuntur particula dum ex Gronovii mente adjecta est.

³¹ Sinistrae alae] Sinistri sociorum peditum corpora.

U. C. 581.
A. C. 171.
Cos. in hi-
berna se
confert.

²² ducenta talenta, semestre stipendium, equitatus numerat,
²³ quum primo annum dare constituisset. Consul, post-
quam profectum Persen audivit, ad Gennum castra mo-
vet, si potiri oppido posset. Ante ipsa Tempe in fauci-
bus situm, Macedonias claustra tutissima praebet, et in
Thessaliam opportunam Macedonibus decursam. Quum
et loco et praesidio valido ²⁴ inexpugnabilis res esset, absti-
nit incepto. In Perrhaebiam flexis itineribus, Mallos pri-
mo impetu capta ac direpta, Tripoli aliaque Perrhaebia re-
cepta, Larissam rediit. inde Eumene atque Attalo domum
remissis, Misagenem Numidasque in hiberna in proximis
Thessalia ²⁵ urbes distribuit. et partem exercitus ita per
totam Thessaliam divisit, ut et hiberna commoda omnes ha-
berent, et praesidio urbibus essent. Q. Mucium legatum
cum duobus millibus ad obtinendam Ambraciam misit.
Graecarum civitatum socios omnes praeter Achaeos dimisit.
cum exercitus parte profectus in Achaiam Phthiotiam, Pte-
leum desertum fuga oppidanorum dirigit a fundamentis,
Antrona voluntate coequentium recepit. Ad Larissam deinde
exercitum admovit. urbs deserta erat; in arcem omnis mul-
tudo concesserat: eam obpugnare adgreditur. Primi om-
nium Macedones, regium praesidium, metu excesserant. a
quibus relictis oppidani in deditionem extemplo veniunt.
Dubitari inde, utrum Demetrias prius adgredienda foret, an
in Boeotia ²⁶ adspiciendae res. Thebani, vexantibus eos
Coronaeis, in Boeotiam arcessebant. ad horum preces, quia
hibernis aptior regio, quam Magnesia erat, in Boeotiam
duxit.

²⁴ Thessalia Gron. Crev.

²⁵ adspicienda Eud.

²² Ducenta talenta] Marcos argenti
nostrates 16750.

²³ Quum primo annum dare con-
stitueret] Semestre tantum stipendium
numeravit, quamvis primo pollicitus
esset solidum his totius anni stipendium
persolutum iri. Hac re notatur Persel

avaritia.

²⁴ Inexpugnabilis res] Loge cum
Gronovio urbi.

²⁵ Adspicienda res] Displicet et
adspicienda. An adspicienda? quae
admodum supra c. 37. Inde Boeotiam
atque Euboeam adspicere iussit.

EPITOME LIBRI XLIII.

PRÆTORES aliquot, eo quod avarè et crudeliter provincias administrassent, damnati sunt. *P. Licinius Crassus* proconsul complures in Græcia urbes expugnavit, et crudeliter diripuit. ob id captivi, qui ab eo sub corona venierunt, ex senatus-consulto postea restituti sunt. Item a præfectis ¹classium Romanarum multa inpotenter in socios facta. Res præterea a *Perseo* rege in Thracia prospere gestas continet, ²victis Dardanis et Illyrico, cujus rex erat *Gentius*. Motus, qui in Hispania ab *Olonico* factus erat, ipso interemto consedit. *M. Æmilius Lepidus* a censoribus princeps in senatu lectus.

¹ *Classium Romanarum*] Sic *Andreas*, *Sigonius*, alique: melius quam quomodo *Gronovianæ* editiones habent, *Romanorum*.

² *Victis Dardanis, et Illyrico, cujus rex erat Gentius*] Hæc parum accurata sunt, sive in libris culpa, sive in

ipso epitomarum auctore resident. Aliquot Illyriorum oppida cepit *Perseus*, ut memoratur infra capp. 18. 19. et 20. At non vicit Illyricum; multo minus eam Illyrici partem cujus rex erat *Gentius*, quem in societatem belli perlicere summopere studebat.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIII.

U. C. 581.
A. C. 171.
Gesta in Il-
lyrico.

Cassi Cos.
res gestæ.

EADEM ætate, qua in Thessalia ¹equestri pugna vicere Romani, ²legatus, in Illyricum a consule missus, opulenta duo oppida vi atque armis coëgit in deditionem: omniaque iis sua concessit, ut opinione clementiæ eos, qui Carnuntum munitam urbem incolebant, adliceret. postquam nec, ut dederent se, compellere, neque capere obsidendo poterat; ne duabus obpugnationibus nequidquam fatigatus miles esset, ³quas prius intactas urbes reliquerat, diripuit. Alter consul C. Cassius nec in Gallia, quam sortitus erat, memorabile quidquam gessit: et per Illyricum ducere legiones in Macedoniam vano incepto est conatus. Ingressum hoc iter consulem senatus ex Aquileiensium legatis cognovit: qui, querentes coloniam suam novam et infirmam, necdum satis munitam, inter infestas nationes Istrorum et Illyriorum esse, quum peterent, ut senatus curæ haberet, quomodo ea colonia muniretur, interrogati, vellentne eam rem C. Cassio consuli mandari? responderunt, Cassium, Aquileiam indicto exercitu, profectum per Illyricum in Macedoniam esse. Ea res primo incredibilis visa: et pro se quisque credere, Carnis forsitan aut Istris bellum inlatum. Tum Aquileienses, nihil se ultra scire, nec audere adfirmare, quam triginta dierum frumentum militi datum; et duces, qui ex Italia itinera in Macedoniam nossent, conquisitos abductosque. Enimvero senatus indignari, tantum consulem ausum, ut suam provinciam relinqueret, in alienam transiret; exercitum novo periculoso itinere inter externas gentes duceret, viam tot nationibus in Italiam aperiret. Decernunt frequentes, ut C. Sulpicius prætor tres ex senatu nominet legatos, qui eo die profisciscantur ex

¹ *Equestri pugna vicere Romani*] Victi fuerant Romani eo prælio quod describitur c. 59. libri præcedentis: superiores fuere eo quod refertur c. 66. Itaque legit Gronovius: *equestri pugna primum victi, deinde vicere Romani*. Sed quum prior pugna major multo clariorque fuerit, quam posterior, credimus Livium potius scripsisse: *equestri pugna victi fuere Romani*.

² *Legatus in Illyricum . . missus*] Excidit nomen legati. Non absurde suspicatur Sigonius Q. Mucium fuisse, de quo paulo ante mentio facta est extremo libro XLII.

³ *Quas prius intactas urbes*] Olim, *quam prius intactam urbem*. Sigonius mutavit, quia duo oppida capta fuerant.

urbe; et quantum adcelerare possent, Cassium consulem, U. C. 581.
 ubicumque sit, persequantur; nuncient, ne bellum cum ulla gente moveat, nisi cum qua senatus gerendum censuerat. A. C. 171.
 Legati hi profecti, M. Cornelius Cethegus, M. Fulvius, P. Marcius Rex. Metus de consule atque exercitu distulit eo tempore muniendæ Aquileiæ curam.

II. Hispaniæ deinde utriusque legati aliquot populorum Hispanorum querelæ de Mag. Rom.
 in senatum introducti. Ii, de magistratuum Romanorum avaritia superbiæque conquesti, nisi genibus ab senatu peterunt, ne se socios fœdius spoliari vexarique, quam hostes, patiantur. Quum et alia indigna quererentur, manifestum autem esset, pecunias captas; L. Canuleio prætori, qui Hispaniam sortitus erat, negotium datum est, ut in singulos, a quibus Hispani pecunias peterent, quinos recuperatores ex ordine senatorio daret, patronosque, quos vellent, sumendi potestatem faceret. Vocatis in curiam legatis recitatum est senatusconsultum, jussique nominare patronos: quatuor nominaverunt, M. Porcium Catonem, P. Corneliū Cn. F. Scipionem, L. Æmiliū L. F. Paullum, C. Sulpiciū Gallum. Cum M. Titinio primum, qui prætor A. Manlio, M. Junio consulibus in citeriore Hispania fuerat, recuperatores sumserunt. Bis ampliatus, tertio absolutus est reus. Dissensio inter duarum provinciarum legatos est orta: citerioris Hispaniæ populi M. Catonem et Scipionem; ulterioris L. Paullum et Gallum Sulpiciū patronos sumserunt. Ad recuperatores adducti a citerioribus populis P. Furius Philus, ab ulterioribus M. Matienus. Ille Sp. Postumio, Q. Mucio consulibus triennio ante, hic biennio prius, L. Postumio, M. Popillio consulibus, prætor fuerat. Gravissimis criminibus accusati ambo ampliati: quum dicenda de integro causa esset, excusati exsilii causa solum vertisse. Furius Præneste, Matienus Tibur exsulatum abierunt. Fama erat, prohiberi a patronis nobiles ac potentes compellare; auxitque eam suspicionem Canuleius prætor, quod, omissa ea re, delectum habere instituit. dein repente in provinciam abiit, ne plures ab Hispanis vexarentur. Ita, præteritis silentio oblitteratis, in futurum consultum ab senatu Hispanis, quod impetrarunt, ne frumenti

4 Legati hi profecti] Sic edidere Gronovii. Prius legati ii; unde Sigonius efficiebat legati III. id est tres.

5 Recuperatores] Vid. not. 52. ad l. XXVI. c. 48.

6 L. Æmiliū, L. F.] Vetustiores editiones, et indices ex iis confecti, præferunt M. F.

7 Cum M. Titinio . . recuperatores sumserunt] Recuperatores sibi dari

postularunt, qui inter se et M. Titinium disceptarent; M. Titinio litem intenderunt apud recuperatores.

8 Ne frumenti aestimationem] Duo videntur hic distingui frumenti genera, aestimatum et emptum, de quibus fuse disserit Cic. in Verr. l. III. Primo quidem magistratibus Romanis frumentum in cellam, id est, in domesticum usum, a provincialibus sumere

U. C. 581. æstimationem magistratus Romanus haberet; neve cogeret
 A. C. 171. vicesimas vendere Hispanos, quanti ipse vellet; et ne præfecti in oppida sua ad pecunias cogendas inponerentur.

III. Et alia novi generis hominum ex Hispania legatio venit. ex militibus Romanis et ex Hispanis mulieribus, cum quibus connubium non esset, natos se memorantes, supra quatuor millia hominum, orabant, ut sibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decrevit, *uti nomina sua apud L. Canuleium profiterentur: eorumque si quos manumisisset, eos Carteiam ad oceanum deduci placere.* ⁹ *Qui Carteiensium domi manere vellent, potestatem fore, uti numero colonorum essent, agro adsignato.* ¹⁰ *Latinam eam coloniam fuisse, libertinorumque adpellari.* Eodem tempore ex Africa et Gulussa, Masinissæ regis filius, legatus patris, et Karthaginienses venerunt. Gulussa prior in senatum introductus, et, quæ missa erant ad bellum Macedonicum a patre suo, exposuit; et, si qua præterea vellent imperare, præstaturum ¹¹ merito populi Romani est pollicitus: et monuit Patres conscriptos, ut a fraude Karthaginiensium caverent. *classis eos magnæ parandæ consilium cepisse; specie pro Romanis, et adversus Macedonas: ubi ea parata instructaque esset, ipsorum fore potestatis, quem hostem aut socium habeant.*

Carteia colonia.

Gulussa et legati Karthaginenses Romæ.

* * *

U. C. 582. IV. *** tantum pavorem ingressi castra, ostentantes capita, fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. Tum quoque fuga ingens facta est: et

A. C. 170.

licebat. II igitur pro frumento pecuniam sibi numerari jubebant, prædabanturque in eo quod frumentum grandi pretio æstimarent. Unde videntur hic Hispani impetravisse, ut magistratus Romani frumentum ipsum accipere cogerentur, non frumenti æstimationem, id est, pro frumento pecuniam: vel, si quis malit, ne liceret magistratibus Romanis pretium imponere frumento illi quod in cellam sumere poterant, sed, si vellent sibi pro frumento dari pecuniam, æstimatione communi et publica uterentur. Alterum frumenti genus est, emptum. Jubebantur nimirum provinciales certam quamdam frumenti sui partem vendere Romanis. In eam rem magistratus pecuniam e publico accipiebant. Sed ut ex ea aliquid in suum quantum averterent, vilissimo pretio taxabant frumentum illud quod emere debebant. Hispani igitur, qui vicesimas frumenti sui vendere debebant Romanis, hoc impetrant, ne illas vendere cogerentur, quanti vellet magistratus Roma-

nus.

⁹ *Eorumque si quos manumisisset]* Ex his verbis, et appellatione coloniarum infra, cui nomen imponitur, *Libertinorum colonia*, inferri debet hos servos fuisse, ac proinde natos ex ancillis. Qui enim non ex legitimo matrimonio nascitur, matrem sequitur ex communi gentium jure. Vid. l. I. Institut. Justiniani, tit. 4. Ac proinde hi hybridae si nati essent ex liberis mulieribus, liberi et ipsi fuissent, nec proinde manumissione opus habuissent.

¹⁰ *Qui Carteiensium domi manere vellent]* Simile decretum memoravit Livius de Antiatribus, l. VIII. c. 14.

¹¹ *Latinam eam coloniam fuisse]* Lege cum Gronovio cæse. Hoc enim ipso tempore illa colonia deducitur.

¹² *Merito populi Romani]* Ut postularent merita populi Romani in Masinissam. Eodem modo locutus est Livius supra XXVIII. 9. *Se vero eas quæ postularent decernere, Patres, merito eorum primum, dein secundum deos, consulum, responderunt.*

erant, qui legatos mittendos ad pacem precibus petendam U. C. 582, censere: civitatesque complures, eo nuncio audito, in de- A. C. 170. ditionem venerunt. quibus purgantibus sese, culpamque in duorum amentiam conferentibus, qui se ultro ad pœnam ipsi obtulissent, quum veniam dedisset prætor; profectus extemplo ad alias civitates, omnibus imperata facientibus, quieto exercitu pacatum agrum, qui paullo ante ingenti tumultu arserat, peragravit. Hæc lenitas prætoris, qua sine sanguine ferocissimam gentem domuerat, eo gravior plebi Patribusque fuit, quo crudelius avariusque in Græcia bellatum, et ab consule Licinio et ab Lucretio prætore, erat. Lucretium tribuni plebis absentem concionibus assiduè lacerabant, quum reipublicæ caussa abesse excusaretur: sed tum adeo vicina etiam inexplorata erant, ut is eo tempore in agro suo Antiati esset, aquamque ex manubiis Antium ex flumine Loracinæ duceret. Id opus "centum triginta millibus æris locasse dicitur. tabulis quoque pictis ex præda sanum Æsculapii exornavit. Invidiam infamiamque ab Lucretio averterunt "in Hortensium successorem ejus Abderitæ legati, flentes ante curiam, querentesque, *op- pidum suum ab Hortensio expugnatum ac direptum esse. Causam excidii fuisse urbi, quod, quum "centum millia denariûm et "tritici quinquaginta millia modium imperaret, "spatium petierunt, quo de ea re et ad Hostilium consulem, et Romam mitterent legatos. Vixdum ad consulem se pervenisse, et audisse oppidum expugnatum, principes securi percussos, sub corona ceteros venisse.* "Indigna senatui visa: decreveruntque eadem de Abderitis, quæ de Coronæis decreverant priore anno; eademque pro concione edicere "Q. Mænum prætorem jusserunt. Et legati duo, C. Sempronius Blæsus, Sex. Julius Cæsar, ad restituendos in libertatem Abderitas missi. Iisdem mandatum, ut et Hostilio consuli et Hortensio prætori nunciarent, senatum Abderitis injustum bellum inlatum, conquirique omnes, qui in servitute sint, et restitui in libertatem, æquum censere.

In Lucretium inve-
huntur Tr.
Pl.

Abderita-
rum quere-
læ de Hor-
tensio.

V. Eodem tempore de C. Cassio, qui consul priore anno fuerat, tum tribunus militum in Macedonia cum A. Hosti-

13 Centum triginta millibus æris] Assibus 130000. id est, marcis argenti nostratibus circiter 127.

14 In Hortensium successorem] Hinc apparet Hortensium hoc anno prætorem fuisse, et classem cum ora Græciæ maritima sortitum esse.

15 Centum millia denariûm] Marcas argenti 1562. uncias 4.

16 Tritici quinquaginta millia modium] Modios Parisienses fere 38542.

17 Spatium petierunt] Mallet Gro-

novius petierint.

18 Indigna senatui visa] Lege cum eodem vel Indigna res senatui visa; vel, Indigna ea senatui visa.

19 Q. Mænum prætorem] Hic habemus alterius adhuc prætoris nomen: cui jurisdictionem obtigisse patet ex eo quod nunc quoque in urbe sit; peregrinam, ex eo quod collega ejus M. Retius, infra c. 11. ea agat quæ ad prætoris urbani officium pertinebant.

U. C. 582. Macedoniam misisse, quum interrogati non inficiarentur,
 A. C. 170. apud Persea majorem numerum sagittariorum, quam apud Romanos, militare, responsum est: Si Cretenses bene ac graviter destinarent potiorum populi Romani, quam regis Persei, amicitiam habere, senatum quoque Romanum iis, tamquam certis sociis, responsum daturum esse. Interea nunciarent suis, placere senatui, dare operam Cretenses, ut, quos milites ^a intra ^b praesidia regis Persei haberent, eos primo quoque tempore domum revocarent. Cretensibus cum hoc responso dimissis, Chalcidenses vocati; ^c quorum legatio ipso introitu, ob id quod Mictio ^c princeps eorum pedibus captus lectica est introlatus, ultimae necessitatis extemplo visa res: ^a in qua ita adfecto excusatio valetudinis, aut ne ipsi quidem petenda visa foret, aut data petenti non esset. Quum sibi nihil vivi reliquum, praeterquam linguam ad deplorandas patriae suae calamitates, praefatus esset, exposuit civitatis primum suae benefacta, et vetera, et ea, quae Persei bello praestitissent ducibus exercitibusque Romanis: tum quae primo C. Lucretius in populares suos praetor Romanus superbe, avare, crudeliter fecisset: deinde quae tum cum maxime L. Hortensius faceret. Quemadmodum omnia sibi, etiam iis, quae patiantur, tristiora, patienda esse ducant potius, quam se dedant Persi. Quod ad Lucretium Hortensiumque adtineret, scire, tutius fuisse claudere portas, quam in urbem eos accipere. ^a Qui ^d exclusissent eos, Emathiam, Amphipolim, Maroneam, Aenum, incolumes esse: apud se templa omnibus ornamentis compilata; ^a spoliataque sacrilegiis ^c C. Lucretium navibus Antium devexisse, libera corpora in servitutem abrepta, fortunas sociorum populi Romani direptas esse, et quotidie diripi. Nam, ex instituto C. Lucretii, Hortensium quoque in tectis hieme pariter atque aestate navales socios habere, et domos suas plenas turba nautica esse; versari inter se, conjuges, liberosque suos, ^a quibus nihil neque dicere pensi, neque facere.

^b inter Gron.
 crilegii Crev.

^c Miction Gron. Crev.

^d Quae Gron.

^e spoliataque sa-

32 *Intra praesidia regis*] Sic prima editio, teste Hearnio, melius quam, ut recentiores, *inter praesidia*. Vid. not. 40. ad l. XXXVIII. c. 11.

33 *Quorum legatio ipso introitu . . . ultimae necessitatis extemplo visa res*] Haec nobis pingue quiddam et inelégans redolent. Libenter legeremus, deleta voce *legatio*: *Quorum ipso introitu . . . ultimae necessitatis extemplo visa res*: ita ut *ei* quorum penderet ab his verbis ipso introitu,

34 *In qua*] Quoniam ita affectus tamque male se habens, aut ipse petendam non existimasset a civibus suis,

aut petens non impetrasset, excusatione valetudinis, veniam hujus tam longi tamque laboriosi Chalcide Romanam itineris.

35 *Qui exclusissent eos*] Haec est vetus lectio. Sigonius legi jussit *quae*, propterea quod nomina urbium sequuntur. Sed novum non est urbes poni pro civibus.

36 *Spoliataque sacrilegiis*] Hanc Gronovii emendationem admisit in textum Clericus. Vulgo *spoliataque sacrilegiis*.

37 *Quibus nihil neque dicere pensi, neque facere*] Lege cum Sigonio: *quibus*

VIII. Arcessere in senatum Lucretium placuit, ut discep- U. C. 582.
taret coram, purgaretque sese. Ceterum multo plura præ- A. C. 170.
sens andivit, quam in absentem jacta erant; et graviores
potentioresque accessere accusatores duo tribuni plebis,
M.^f Juventius Thalna et Cn. Aufidius. Ii non in senatu
modo eum lacerarunt, sed in concionem etiam pertracto,
multis objectis probris, diem dixerunt. Senatus jussu Chal- Senatus
cidensibus Q. Mænius prætor respondit: *Quæ bene meritos responsum.*
sese, et ante, et in eo bello, quod geratur, de populo Romano
dicant, ea et scire vera eos referre senatum, et, perinde ac de-
beant, grata esse. *Quæ facta a C. Lucretio, fierique ab L.*
Hortensio prætoribus Romanis querantur; ea neque facta,
neque fieri voluntate senatus, quem non posse existimare? qui
sciat, bellum Persi, et ante Philippo patri ejus, intulisse popu-
lum Romanum pro libertate Græciæ: "non ut ea a magistra-
tibus sociis atque amicis paterentur. Literas se ad L. Horten-
sium prætorem daturus esse; quæ Chalcidenses querantur acta,
ea senatui non placere: si qui in servitutem liberi venissent,
ut eos conquirendos primo quoque tempore, restituendosque in
libertatem curaret: sociorum navalium neminem," præter ma-
gistros, in hospitibus deduci æquum censere. Hæc Hortensio
jussu senatus scripta. Munera binum millium æris legatis
missa, et vehicula Mictioni "publice locata, quæ eum
Brundisium commodè perveherent. C. Lucretium, ubi dies,
quæ dicta erat, venit, tribuni ad populum accusarunt, mul-
tamque "decies centum millium æris dixerunt. Comitibus
habitis, omnes quinque et triginta tribus eum condemnarunt.

IX. In Liguribus eo anno nihil memorabile gestum. nam In Liguria
nec hostes moverunt arma, neque consul in agrum eorum nihil ges-
legiones induxit: et, satis explorata pace ejus anni, "mili- tum.
tes duarum legionum Romanarum intra dies sexaginta,
quam in provinciam venit, dimisit. sociorum nominis La-
tini exercitu mature in hiberna Lunam et Pisas deducto,
ipæ cum equitibus Galliæ provinciæ pleraque oppida adiit,
Nusquam alibi, quam in Macedonia, bellum erat: suspec-

^f M. I. M. Crev.

hinc nihil neque dicere pensi sit, neque
facere: quemadmodum supra l. XLII.
c. 23. Id illi, cui nihil pensi sit, facile
esse.

38 *Non ut es*] Non ut Græci talia
paterentur a magistratibus sociis atque
amicis, qualia Chalcidenses ab Lucre-
tio et Hortensio passi fuerant. Gro-
novius vult legi *sociis atque amici*:
quod fortasse elegantius videri possit.

39 *Præter magistros*] Videntur hi
magistri sociorum navalium iidem es-
se, qui interdu, ut supra l. XXIX.

c. 25. *navium magistri* dicuntur: et
dignitate gubernatoribus superiores e-
rant, ut colligitur ex l. XLV. c. 42. in-
fra.

40° *Publice locata*] Publica populi
Romani impensa præbita, certo pretio
redemptoribus conducto.

41 *Decies centum millium æris*] *Marcarum argenti Parisiensium 1562.*
unciarum 4.

42 *Milles . . . dimisit*] Hoc debetur
Sigonio. Prius divisi.

U. C. 582. tum tamen et Gentium Illyriorum regem habebant. itaque
 A. C. 170. et octo naves ornatas a Brundisio senatus censuit mittendas
 Res in Illyrico gestæ. ad C. Furium legatum Issam, qui cum præsidio duarum
 Issensium navium insulæ præerat. duo millia militum in eas
 naves sunt inposita, quæ Q. Mænius prætor ex senatuscon-
 sulto in ea parte Italiæ, quæ objecta Illyrico est, conscrip-
 sit: et consul Hostilius Ap. Claudium in Illyricum cum
 quatuor millibus peditum misit, ut adcolas Illyrici "tuta-
 rentur. qui, non contentus iis, quas adduxerat, copiis, auxi-
 lia ab sociis conrogando, ad octo millia hominum vario ge-
 nere armavit: peragrataque omni ea regione, ad Lychni-
 dum Dassaretiorum consedit.

Ap. Clau-
 dius ab
 Uscanensi-
 bus cæsus.

X. Haud procul inde Uscana oppidum finium "plerumque
 Persei erat. decem millia civium habebat, et modicum,
 custodiæ caussa, Cretensium præsidium. Inde nuncii ad
 Claudium occulti veniebant: *Si propius copias admovisset,
 paratos fore, qui proderent urbem. Et operæ pretium esse,
 non se amicosque tantum, sed etiam milites præda expleturum.*
 Spes cupiditati admota ita obcæcavit animum, ut nec ex
 iis, qui venerunt⁴³, quemquam retineret; nec obsides, pig-
 nus futuros furto et fraude agendæ rei, posceret; nec mit-
 teret exploratum; nec fidem acciperet. die tantum statuta
 profectus a Lychnido, duodecim millia ab urbe, ad quam
 tendebat, posuit castra. Quarta inde vigilia signa movit,
 mille ferme ad præsidium castrorum relictis: incompōiti,
 longo agmine effusi, infrequentes, quum nocturnus error
 dissiparet, ad urbem pervenerunt. Crevit negligentia, post-
 quam neminem armatum in muris viderunt. Ceterum, ubi
 primum sub jactu teli fuerunt, duabus simul portis erumpi-
 tur; et ad clamorem erumpentium ingens strepitus e muris
 ortus ululantium mulierum cum crepitu undique æris: et
 incondita multitudo, turba inmixta servili, variis vocibus
 personabat. Hic tam multiplex undique objectus terror
 effecit, ne sustinere primam procellam eruptionis Romani
 possent. Itaque fugientes plures, quam pugnantes, inter-
 emti sunt: vix duo millia hominum cum ipso legato in
 castra perfugerunt. Quo longius iter in castra erat, eo plu-
 res fessos consecrandi hostibus copia fuit. Ne moratus
 quidem in castris Appius, ut suos dissipatos fuga colligeret,
 (quæ res palatis per agros saluti fuisset) ad Lychnidum
 protinus reliquias cladis reduxit.

XI. Hæc et alia, haud prospere in Macedonia gesta, ex
 Sex. Digitio tribuno militum, qui sacrificii caussa Romam

⁴³ venerant Gron. Crev.

⁴³ Tutarcetur] Magis placeret tu-
 taretur; nempe Ap. Claudius.

⁴⁴ Plerumque] Hoc oppidum in

finibus Macedoniae et Illyrici positum,
 modo hujus, modo illius ditionis fue-
 rat; sed, ut plurimum, Macedoniae.

venerat, sunt audita. Propter quæ veriti Patres, ne quæ U. C. 582. major ignominia acciperetur, legatos in Macedoniam, M. A. C. 170. Fulvium Flaccum, et M. Caninium Rebilum, miserunt, qui comperta, quæ agerentur, referrent: et "ut A. Hostilius consul comitia consulibus subrogandis ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent, et ut primo quoque tempore in urbem rediret. Interim "M. Ræcio" prætorimandatum, ut edicto senatores omnes ex tota Italia (nisi qui reipublicæ causâ abessent) Romam revocaret. Qui Romæ essent, ne quis ultra mille passuum ab Roma abesset¹. Ea, uti senatus censuit, sunt facta. Comitia consularia "ante diem quintum Kalendas Septembres fuere. Creati consules sunt Q. Marcius Philippus iterum et Cn. Servilius Cæpio. post diem tertium prætores sunt facti C. Decimius, M. Claudius Marcellus, C. Sulpicius Gallus, C. Marcius Figulus, Ser. Cornelius Lentulus, P. Fonteius Capito. Designatis prætoribus præter duas urbanas, quatuor provinciæ sunt decretæ; Hispania, et Sardinia, et Sicilia, et classis. Legati ex Macedonia, exacto admodum mense Status rerum in Macedonia. Februario, redierunt. Hi, quas res ea æstate prospere gessisset rex Perseus, referebant, quantusque timor socios populi Romani cepisset, tot urbibus in potestatem regis reductis. *Exercitum consulis infrequentem com meatibus vulgo datis "per ambitionem esse: culpam ejus rei consulem in tribunos militum, contra illos in consulem conferre. Ignominiam, Claudii temeritate acceptam, "elevare eos Patres acceperunt, qui perpauca Italici generis, et magna ex parte tumultuario delectu conscriptos ibi milites amissos referebant.* Consules designati, ubi primum magistratum inissent, de Macedonia referre ad senatum jussi: destinatæque provinciæ iis sunt Italia et Macedonia. Hoc anno intercalatum est: "tertio

^h Retio Gron. Crev.

¹ abessent Gron.

45 *Ut A. Hostilius . . . comitia . . . ita ediceret, uti mense Januario comitia haberi possent*] Vacat posterius illud comitia, ut observat recte Gronovius.

46 *M. Retio prætori mandatum*] Ergo M. Retius prætor urbanus hoc anno fuit. Editi hactenus habent *Ræcio*. Pighius per diphthongum effert hoc nomen, *Ræcio*. Nobis consultius visum est eam sequi scripturam, quam reperimus l. XXVII. Livii, c. 36. ubi *M. Retius*, fortasse hujus prætoris pater, sic nominatur et scribitur.

47 *Ante diem quintum Kalendas Septembres*] Lege omnino cum Pighio *Kalendas Februarias*. Supra enim dicitur A. Hostilio imperatum, *ita comitia consulibus subrogandis ediceret*,

ut mense Januario haberi possent: et infra, post consulum prætorumque comitia, legati ex Macedonia exacto admodum mense Februario rediisse memorantur.

48 *Per ambitionem*] Per pravam indulgentiam, captandæ militum gratiæ causâ.

49 *Elevare eos Patres acceperunt*] Duo postrema verba dele cum Freinshemio et Gronovio. Sed nihil aliud novandum. Dicunt legati magnam esse cladem eam quæ Ap. Claudii temeritate accepta fuerat: eosque qui referebant perpauca Italici generis in ea amissos, elevare ac minuere contra rei veritatem illius cladis ignominiam.

50 *Tertio die post Terminalia Ka-*

U. C. 583.
A. C. 169.

die post Terminalia Kalendæ intercalares fuere. Sacerdotes intra eum annum mortui, " L. Flaminius ** pontifices duo decesserunt, L. Furius Philus et C. Livius Salinator. in locum Furii T. Manlium Torquatum, in Livii M. Servilium pontifices legerunt.

Q. Marcio
II. Cn. Ser-
vilio Cos.
Exercitus.

XII. Principio insequentis anni quum consules novi Q. Marcius et Cn. Servilius de provinciis retulissent, primo quoque tempore aut comparare eos inter se Italiam et Macedoniam, aut sortiri placuit: priusquam id sors cerneret, in incertum, ne quid gratia momenti faceret, in utramque provinciam, quod res desideraret supplementi, decerni. In Macedoniam peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos. Veteres milites dimitti, ita ut in singulas Romanas legiones ne plus sena millia peditum, trecenti^k equites essent. Alteri consuli nullus certus finitus numerus civium Romanorum, quem in supplementum legeret. id modo finitum, ut duas legiones scriberet, quæ quina millia peditum et ducenos haberent, equites trecentos.⁵¹ Latinorum^l major, quam collegæ, decretus numerus: peditum decem millia et sexcenti equites. quatuor præterea legiones scribi jussæ, quæ, si quo opus esset, educerentur.⁵² Tribunos his^m, non permissum, ut consules facerent: populus creavit. Sociis nominis Latini sexdecim millia peditum, et mille equites imperati. Hunc exercitum parari tantum placuit, ut exiret, si quo res posceret. Macedonia maxime

^k trecenti Gron.

^l Peditum Latinorum Ead.

^m his Crev.

lenda Intercalares fuere] Terminalia, festus dies dei Termini, de quo vid. not. 12. ad l. l. c. 55. celebrabantur septimo Kal. Martiæ. Kalendæ Intercalares sunt Kalendæ mensis Intercalaris, de quo egimus ad l. l. c. 19. Ceterum hic aliqua est difficultas. Etenim intercalatum esse semper postridie Terminalia colligi videtur ex Varone, l. V. de Lingua Lat. et ex Macrobio, l. I. Sat. c. 13. Itaque Puteaneus existimat, libro de Bissexto, c. 2. legendum hic esse postridie Terminalia. Sed si hic status et solennis fuit dies Kalendis Intercalaribus, ita ut nulla unquam ea in re varietas fuerit, quid attinebat id a Livio notari? Dodwellus Dissert. X. de Cyclis Rom. Sect. 19. et seq. suspicatur, præeunte aliquatenus Macrobio, diem unum a Pontificibus per hunc annum exemptum fuisse, qui dies nunc redditur, ut plenum sit annui orbis spatium, et interponitur inter Terminalia, et Kalendas Intercalares. Quia autem id non semper accidebat, imo hic præter totum in-

tercalandi morem fiebat, ideo notatur a Livio.

51 L. Flaminius augur] Adiecit Sigonius nomen sacerdotii, quo præditum fuisse Flaminium existimat. Nempe l. XXV. c. 2. L. Flaminius sit augur in locum P. Furii Philii. Sed deest etiam nunc hoc loco nomen ejus qui in Flaminii locum successit est.

52 Latinorum major] Olim peditum Latinorum. Gronovius deleri jussit vocem peditum, quæ male huc ex subsequente versu immigrarat.

53 Tribunos his] Mallemus his. Sensus est: in has quatuor legiones non a consulibus tribuni, sed a populo dati sunt. Nempe initio belli Macedonici, tertio ante hunc anno, permissum fuerat consulibus prætoribusque, ut eo anno tribunos militum facerent. Vid. l. XLII. c. 31. Id et duobus annis qui secuti sunt, videtur esse servatum, nisi quod in hisce quatuor legionibus, de quibus modo actum est, jus suum populus usurpare voluit, et tribunos militum suffragiis creare.

curam præbebat. in classem mille socii navales cives Romanum libertini ordinis, ex Italia^a scribi jussi; totidem ut ex Sicilia scriberentur: et, cui ea provincia evenisset, mandatum, ut eos in Macedoniam, ubicumque classis esset, deportandos curaret. In Hispaniam tria millia peditum Romanorum in supplementum, trecenti equites decreti. Finitus ibi quoque in legiones militum numerus, peditum quina millia, trecenti et triceni^o equites. Et sociis imperare prætor, cui Hispania obvenisset, jussus quatuor millia peditum, et trecentos equites.

XIII. Non sum nescius, ab eadem negligentia, qua nihil Deos portendere vulgo nunc credant, "neque nunciari^a admodum nulla^p prodigia in publicum, neque in annales referri. ceterum et mihi, vetustas res scribenti, nescio quo pacto, "antiquus fit animus; "et quædam religio tenet, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro dignis habere, quæ in meos annales referam. Anagninia duo prodigia eo anno sunt nunciata; facem in cœlo^{Prodigia.} conspectam, et bovem feminam locutam publice ali. Minuturnis quoque per eos dies "cœli ardentis species adfulserat. Reate imbri lapidavit. Cum in arce Apollo triduum ac tres noctes lacrimavit. in urbe Romana duo æditi nunciaverunt, alter, in æde Fortunæ anguem jubatum a compluribus visum esse: alter, in æde "Primigeniæ Fortunæ, quæ in colle est, duo diversa prodigia; palmam in area enatam, et sanguine interdiu pluisse. Duo non suscepta prodigia sunt, alterum quod in privato loco factum esset, palmam enatam in pluvio suo T. Marcius Figulus nunciabat: alterum, quod in loco peregrino, Fregellis in domo L. Atrei hasta, quam filio militi emerat, interdiu plus duas horas arsisse, ita ut nihil ejus ambureret ignis, dicebatur. Publicorum prodigiorum causa^o libri a decemviris aditi; quadra-

^a nota lacunæ abest Gron. Crev. ^o trecenti et triginta Emd. ^p nulla Crev.

54 *Neque nunciari admodum nulla prodigia*] Sic edidit obsecutus Gronovio Clericus. Vulgati habent manifestum mendum, nulla.

55 *Admodum*] Fere.

56 *Antiquus fit animus*] Quædam editiones sit. Sed vetustiores, et ea quoque quæ ab Hearnio adornata est, id habent quod edidimus.

57 *Et quædam religio tenet . . . pro dignis habere*] Videtur legendum esse potius *indignis*. Religioni enim ea habere dicimus, quæ averſamur, quæ facere aut fieri nolumus, non ea quæ præoptamus. Sic L. V. c. 23. *Jovis Solisque equis equiparari dictatorem in religionem etiam trahent.* Et *Ter.*

Heaut. II. l. 16. *religio est dicere.*

^a Si quis tamen vulgatam lectionem tueri velit, habet quo nitatur exemplum e l. X. Liviano, c. 37. Vid. ibi not. 55.

58 *Cœli ardentis species adfulserat*] Gronovius mallet *adfulerat*, ut l. XLl. c. 21. *Tras simul soles adfulserunt.*

59 *Primigeniæ*] Olim *Primigena*. Correx. Gronovius.

60 *Libri a decemviris aditi . . . et addiderunt*] Locus fractus, quem hoc modo restituit Gronovius: *Libris decemviri aditis, quadraginta majoribus hostiis quibus diis consules sacrificarent, ediderunt, et m.* Verbum *ediderunt* hac in re solenne est, nec potest dubi-

U. C. 583.
A. C. 169.

ginta majoribus hostiis quibus Diis consules sacrificarent, et addiderunt, uti supplicatio fieret, cunctique magistratus circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificarent, populusque coronatus esset. Omnia, uti decemviri "præerunt, facta.

Censores.

XIV. Censoribus deinde creandis comitia edicta sunt. petierunt censuram principes civitatis, C. Valerius Lævinus, L. Postumius Albinus, P. Mucius Scaevola, M. Junius Brutus, C. Claudius Pulcher, Ti. Sempronius Gracchus. Hos duos censores creavit populus Romanus. Quum delectus habendi major, quam alias, propter Macedonicum bellum cura esset, consules plebem apud senatum accusabant, "quod et juniores non responderent. Adversus quos "C. Sulpicius et M. Claudius tribuni plebis causam egerunt. *Non consulibus, sed ambitiosis consulibus, delectum difficilem esse. "neminem invitum militem ab iis fieri. "Id ita ut esse scirent et Patres conscripti, prætores, "quibus et vis imperii minor et auctoritas esset, delectum, si ita senatui videretur, perfecturos esse. Id prætoribus "magna Patrum* non sine sugillatione consulum, mandatum est. Censores, ut eam rem adjuvarent, ita in concione edixerunt, *Legem censui censendo dicturos esse, ut, "præter commune omnium civium jusjurandum, hæc adjurarent: Tu minor annis sex et quadraginta es, tuque ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum ad delectum prodito: et, quotiescumque delectus erit, "quem hic censores magistratum habebunt^p, si miles factus non eris, in delectu prodibis.* Item, quia fama erat, multos ex Mace-*

Delectus a
prætoribus
habitus.

P his censoribus magistratus habebunt Crev.

tari quin ita Livius scripserit. Cetera etsi haud dubie mentem Livii exprimunt, nec possunt longe abire ab ejus scriptura, habent tamen aliquid donsius quodammodo et quasi confertius, quam solet Livius.

61* *Præerunt*] Vid. not. 8. ad IV. 21.

62 *Quod et juniores*] Superest et, aut plura desunt.

63 *C. Sulpicius et M. Claudius tribuni*] Imo *prætores*. Ii et supra, c. 11. memorantur inter prætores hujus anni; et hic, ideo quia prætores sunt, postulant ut delectus cura mandetur prætoribus; et, perfecto a prætoribus delectu, jubentur c. 15. ex his quas scripserant legionibus, quas videretur, consuli dare. Scripta haud dubie fuit vox *prætores* per duas litteras *PR*. unde librarii pro solita oecitantia, maxime quia sequebatur continuo vox *plebis*, fecerunt *TR*. id est, *tribuni*. Hæc fere Perizonius.

64 *Neminem invitum militem ab iis fieri*] Sic probant Sulpicius et Marcellus ambitiosos esse consules, qui metu offensionum neminem militare invitum cogerent.

65* *Id ita ut esse*] Ut patres Conscripti quoque scirent id ita esse.

66 *Quibus et vis imperii minor et auctoritas esset*] Quorum et minor potestas, et minor dignatio esset. In imperio est vis cogendi; auctoritas venerationem conciliat. Supra l. I. c. 7. *Evander tum ea . . . auctoritate magis quam imperio regebat loca.*

67 *Magna Patrum consensione*] Ultimam vocem adjecit Sigonius, ut mancum locum expleret.

68 *Præter commune . . . jusjurandum*] Vid. not. 14. ad l. I. c. 42.

69 *Quem his censoribus magistratum habebunt*] Sic emendavit Gronovius. Vetus lectio omnino corrupta erat, *quem hic censores magistratum habebunt*.

donicis legionibus, incertis com meatibus per ambitionem U. C. 563. imperatorum ab exercitu abesse, edixerunt de militibus, P. A. C. 169. Ælio, C. Popillio consulibus, postve eos consules in Macedoniam scriptis, *Ut, qui eorum in Italia essent, intra dies triginta, censi prius apud sese, in provinciam redirent. qui in patris aut avi potestate essent, eorum nomina ad se ederentur. Missorum quoque causas sese cognituros esse: et, quorum ante emerita stipendia* ⁷⁰ *gratiosa missio sibi visa esset, eos milites fieri iussuros.* Hoc edicto literisque censorum per fora et conciliabula dimissis, tanta multitudo juniorum Romam convenit, ut gravis urbi turba insolita esset.

XV. Præter delectum eorum, quos in supplementum mitti oportebat, quatuor a C. Sulpicio prætore scriptæ legiones sunt, intraque undecim dies delectus est perfectus. Consules deinde sortiti provincias sunt. nam prætores pro-
 pter jurisdictionem maturius sortiti erant. Urbana C. Sulpicio, peregrina C. Decimio obtigerat, Hispaniam M. Claudius Marcellus, Siciliam Ser. Cornelius Lentulus, Sardiniam P. Fonteius Capito, classem C. Marcius Figulus erat sortitus. Consulum Cn. Servilio Italia, Q. Marcio Macedonia obvenit. Latinisque actis, Marcius extemplo est profectus. Cæpione deinde referente ad senatum, quas ex novis legionibus duas legiones secum in Galliam duceret, decrevere Patres, ut C. Sulpicius, M. Claudius prætores ex his, quas scripsissent, legionibus, quas videretur, consuli darent. ⁷¹ Indigne patiente ^a prætorum arbitrio consulem subjectum, dimisso senatu, ad tribunal prætorum stans postulavit, ex senatusconsulto destinarent sibi duas legiones. ⁷² prætores consuli in eligendo arbitrium fecerunt. Senatum deinde ^{Censura.} censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis jam censoribus lectus. Septem e senatu ejecti sunt. In censu accipiendi populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab signis, census docuit, in provinciam cogeabant: ⁷³ causas stipendiis ⁷⁴ missorum cognoscebant: et, cujus nondum justa missio visa esset, ita iusjurandum adigebant: ⁷⁴ *Ex tui animi sententia, tu ex edicto C. Claudii, Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris?*

^a *patiens* Crev.

⁷ *add. [nondum emeritis]* Ead.

⁷⁰ * *Gratiosa*] Gratia data non *tus populi potestatem fecit.*
 juri.

⁷¹ *Indigne patiente*] Et hoc a Gronovio est. Vulgo *patiente*, quæ vox solaciam efficiebat orationem.

⁷² *Prætores consuli . . . arbitrium fecerunt*] Lege omnino, ut Gronovius jubet, *consulis*. Sic enim amat loqui Livius. Supra l. XXVII. c. 8. *Sena-*

⁷³ *Causas stipendiis [nondum emeritis] missorum*] Sic videtur legi debere. Supra, c. 14. *et quorum ante emerita stipendia gratiosa missio sibi visa esset.*

⁷⁴ *Ex tui animi sententia*] Vere et ex animo promittis te etc. Vid. not. 66. ad l. XXII. c. 53.

U. C. 583.
A. C. 169.
Censa, ob-
fendunt
ordinem
equestrem.

XVI. In equitibus recensendis tristis admodum eorum
atque aspera censura fuit: multis equos ademerunt. ⁷⁵ in ea
re: quum equestrem ordinem offendissent, ⁷⁶ flammam invi-
diæ adjecere edicto, quo edixerunt, *Ne quis eorum, qui Q.
Fulvio, A. Postumio censoribus publica vectigalia aut ⁷⁷ ultro
tributa condurissent, ⁷⁸ ad hastam suam accederet, sociusve aut
adfinis ejus conductionis esset.* Sæpe id querendo veteres
publicani quum impetrare nequissent ab senatu, ut modum
potestati censoriæ inponerent, tandem tribunum plebis P.
Rutilium, ex rei privatæ contentione iratum censoribus,
patronum caussæ nacti sunt. ⁷⁹ Clientem libertinum parie-
tem in Sacra via adversus ⁸⁰ ædes publicas ⁸¹ demoliri jusse-
rant, quod publico inædificatus esset. adpellati a privato
tribuni. quum præter Rutilium nemo intercederet, censores
⁸² ad pignora capienda miserunt, multamque pro concione
privato dixerunt. ⁸³ Hinc ⁸⁴ contentione orta, quum veteres
publicani se ad tribunum contulissent, rogatio repente sub
unius tribuni nomine promulgatur: *Quæ publica vectigalia,
ultro tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata
locatio ne esset. de integro locarentur, et ut omnibus redimendi
et conducendi promiscue jus esset.* Diem ⁸⁵ ad ejus rogatio-
nem concilio tribunus plebis dixit. qui postquam venit, ut
censores ad dissuadendum processerunt, Graccho dicente,
silentium fuit. quum Claudio obstreperetur, audientiam
facere præconem jussit. ⁸⁶ Eo facto, advocatam a se concio-
nem tribunus questus, et in ordinem se coactum, ex Capi-
tolio, ubi erat concilium, abiit. Postero die ingentes tu-

Tr. Pl.
diem iis
dicit.

⁷⁵ re del. Gron.

⁷⁶ jusserunt Ead.

⁷⁷ Hic Ead.

⁷⁵ In ea re] Adjecimus vocem *re*,
qua carent Gronovianæ editiones, ex
auctoritate primæ editionis, quam se-
cutus est quoque Sigonius.

⁷⁶ Flammam invidiæ adjecere edic-
to] Odium in se equestris ordinis ma-
gis inflammavere. Videlicet publi-
cani ex equestri ordine erant.

⁷⁷ Ultrotributa] Vid. not. 70. ad l.
XXXIX. c. 44.

⁷⁸ Ad hastam suam] Ad locatio-
nem suam. Vid. not. 86. ad XXIV.
18.

⁷⁹ Clientem libertinum] Merito ju-
dicat Gronovius legendum esse *Hujus*,
nempe Rutilli, clientem; vel *Clientem*
ejus.

⁸⁰ Ædes publicas] Haud satis li-
quet, quid fuerint ædes illæ publicæ.
An quales sunt apud nos *Maisons*, ou
Hôtels de Ville?

⁸¹ Demoliri jussurunt] Sic prima
editio, teste Hearnio. Recentiores
jusserunt, minus commode.

⁸² Ad pignora capienda] Vid. not.
70. ad l. III. c. 38. supra.

⁸³ Hinc contentione orta] Mendose
in recentioribus editis legitur hic.

⁸⁴ Ad ejus rogationem] Sic dixit
Livius ad ejus rogationis rogationem,
quomodo dixisset ad eam rogationem
rogandam. *Rogatio* est quidquid ad
populum fertur. *Promulgabatur* ro-
gatio, quum in publico scripta propo-
neretur per trinundinum inspicienda
et versanda ab iis quibuscunque colli-
buisset. *Rogabatur* tum, quum de ea
populus in suffragium mittebatur.

⁸⁵ Eo facto advocatam a se concio-
nem] Nimirum tribunus habebat il-
lam concionem et concilio præerat,
non censores. Quum igitur pro pot-
estate jussisset Claudius præconem
audientiam facere, videbatur avocasse
concionem a tribuno, id est, concionis
moderamen abstulisse a tribuno et sibi
vindicasse.

multus ciere. "Ti. Gracchi primum bona consecravit, ^{U. C. 363.} quod in multa pignoribusque ejus, qui tribunum adpellasset, ^{A. C. 169.} intercessioni non parendo, "se in ordinem coëgisset. C. Claudio diem dixit, quod concionem ab se avocasset, et "utrique censori perduellionem se judicare pronuntiavit, diemque comitiis a C. Sulpicio prætore urbano petiit. Non recusantibus censoribus, qui minus "primo quoque tempore judicium de se populus faceret, in ante dies octavum et septimum Kalendas Octobres comitiis perduellionis dicta dies. Censores extemplo in atrium Libertatis adscenderunt: et, ibi signatis tabellis publicis, clausoque tabulario, et dimissis "servis publicis, negarunt, se prius quidquam publici negotii gesturos, quam judicium populi de se factum esset. Prior Claudius causam dixit: et, quum "ex duodecim centuriis equitum octo censorem condemnassent, multæque aliæ primæ classis, extemplo principes civitatis in conspectu populi, annulis aureis positis, vestem mutarunt, ut supplices plebem circumirent. Maxime tamen ^{Absolvuntur.} sententiam vertisse dicitur Ti. Gracchus, quod, quum clamor undique plebis esset, periculum Graccho non esse, conceptis verbis juravit, si collega damnatus esset, non expectato de se judicio, comitem exsilii ejus futurum. Adeo tamen ad extremum spei venit reus, ut octo centuriæ ad damnationem defuerint. Absoluto Claudio, tribunus plebis negavit se Gracchum morari.

XVII. Eo anno, postulantibus Aquileiensium legatis, "ut numerum colonorum augeret, mille et quingentæ familiæ ex senatusconsulto scriptæ, triumvirique, qui eas dedu-

^{quo minus} Gron Crev.

86 *Ti. Gracchi . . . bona consecravit*] Bonorum Q. Metelli, Cn. Lentuli, etc. hoc modo a tribunis plebis consecratorum mentionem facit Cic. pro Dommo, n. 123. et seqq. Ea consecratio fiebat in concione, certo quodam verborum carmine, foculoposito, et adhibito tibicine. Ejus hanc vim esse volebat is qui bona alicujus consecraverat, ut bona illa alicui deo, puta Cere, jam sacra essent, ac proinde nullum ad profanum usum vetri possent, inque ea jus omne amitteret is qui illa antea possederat. Sed ad irritum cadebant illæ minæ, et scenicæ illæ theatralesque bonorum consecrationes fraudi non erant possessoribus. Hæc omnia docet Cicero loco memorato.

87 *Se in ordinem coëgisset*] Jus magistratus sui infregisset, ac secum velut cum privato egisset. Vid. not. 52. ad III. 35.

88 *Utrique censori perduellionem se*

judicare] Se judicare utrumque censorem perduellionis crimine teneri. Sed hoc judicium ratum esse non poterat, nisi populus suffragiis suis illud firmasset. Eodem fere modo multa dicebatur a magistratu, sed jubebatur a populo. Recens exemplum habes in Lucretio, supra c. 8. De *perduellione* vid. not. 85. ad I. I. c. 26.

89 *Servis publicis*] Servi publici sunt ii qui, etsi nullius privati, ac populi servi sunt. Tales servi ad tabularii ministeria præsto erant censoribus.

90 *Ex duodecim centuriis equitum*] Imo octodecim. Tot enim instituit Ser. Tullius. Vid. supra I. I. c. 43.

91 *Ut numerum colonorum augeret*] Lege, ut numerus colonorum augeretur: vel in iis quas præcedunt, postulantibus a senatu Aquileiensium legatis.

U. C. 583.
A. C. 169.
Legati
Rom. in
Græcia.

cerent, missi sunt, T. Annius Luscus, P. Decius Subulo, M. Cornelius Cethegus. Eodem anno C. Popillius et Cn. Octavius legati, qui in Græciam missi erant, senatusconsultum, Thebis primum recitatum, per omnes Peloponnesi urbes circumtulerunt, *Ne quis ullam rem in bellum magistratibus Romanis conferret, præterquam quod senatus censuisset.* Hoc fiduciam in posterum quoque præbuerat, levatos se oneribusque^{*} inpensisque, quibus, alia aliis imperantibus, exhauriebantur. ⁹² Achaïco concilio Argis agitato, ⁹³ benigne locuti auditique, ⁹⁴ egregia spe futuri status fidissima gente relicta, in Ætoliâ trajecerunt. Ibi nondum quidem seditio erat, sed ⁹⁵ omnia suspecta, criminumque inter ipsos plena. ob quæ obsidibus postulatis, neque exitu rei inposito, in Acarnaniam inde profecti legati sunt. ⁹⁶ Thyrii concilium legatis Acarnanes dederunt. Ibi quoque inter factiones erat certamen: quidam principum postulare, ut præsidia in urbes suas inducerentur adversus amentiam eorum, ⁹⁷ qui ad Macedonas gentem trahebant: pars recusare, ne, ⁹⁸ quod bello captis et hostibus mos esset, id pacatæ et sociæ civitates ignominie acciperent. Justa deprecatio hæc visa. Larissam ad Hostilium proconsulem (ab eo enim missi erant) legati redierunt. Octavium retinuit secum. Popillium cum mille ferme militibus in hiberna Ambraciam misit.

Persei expeditio in Illyricum.

XVIII. Perseus, principio hiemis egredi Macedoniæ finibus non ausus, ne qua in regnum vacuum inrumperent Romani, sub tempus brumæ, quum inexsuperabiles ab Thessalia montes nivis altitudo facit, occasionem esse ratus frangendi finitimorum spes animosque, ne quid, averso se in Romanum bellum, periculi subesset, quum a Thracia pacem Cotys, ab Epiro Cephalus repentina defectione a Romanis præstarent, Dardanos recens domuisset bello, solum

^{*} oneribus Gron. Crev.

⁹² Achaïco concilio Argis] Reponendum est Egii, ex Polyb. Legat. 74.

⁹³ Benigne locuti] Sed magis ut servirent temporibus, quam ex animo. Etenim dicebantur, inquit Polybius, accusaturi Lycortam, et Archonem, et Polybium, tanquam alienos a populi Romani rebus. Id tamen facere non sunt ausi, quod nullam causam satis probabilem haberent, cur eos reos agerent.

⁹⁴ Egregia spe] Id est, in egregia spe futuri status. Ceterum, si hoc durius videtur, lege cum Mureto: *Egregia spe . . . fidissima genti relicta.*

⁹⁵ Omnia suspecta criminumque inter ipsos plena] Rem fusius exponit

Polybius, docetque criminationes illas inde ortas esse, quod hi ceteros contenderent haud sincera fide cum Romanis sentire; illi accusatores suos calumniis in se grassari dicerent, quo potentioribus adlarentur.

⁹⁶ Thyrii] Nomen hujus urbis varie scribitur, *Tyrrheum, Thyreum, Thurium, Thyrium.* Vide Cellar. Geogr. Ant. II. 13.

⁹⁷ Qui ad Macedonas gentem trahebant] Emendatio Gronovii. Olim ad Macedonicam.

⁹⁸ Quod bello captis et hostibus mos esset] Potius, quod bello captos et hostes mos esset, ut intelligitur accipere ignominie. GRONOVIVS.

I Præstarent] Sic vetustiores editi:

infestum esse Macedoniæ latus, quod ab Illyrico pateret, U. C. 583.
cernens, neque ipsis quietis Illyriis, et, aditum præbentibus A. C. 169.
Romanis, si domuisset proximos Illyriorum, Gentium quoque regem jam diu dubium in societatem perlici posse, cum decem millibus peditum, quorum pars phalangitæ erant, et duobus millibus levium armatorum, et quingentis equitibus profectus, Stuberam venit. Inde frumento complurium dierum sumto, jussuque adparatu obpugnandarum urbium sequi, tertio die ¹ad Uscanam (²Penestianæ terræ ea maxima urbs est) posuit castra: prius tamen, quam vim admo- veret, missis, qui tentarent nunc præfectorum præsidii, nunc oppidanorum animos. erat autem ibi cum juventute Illyriorum Romanum præsidium. Postquam nihil pacati referebant, obpugnare est adortus, et corona eam capere conatus est. quum sine intermissione interdiu noctuque alii aliis succedentes, ³pars scalas muris, ignem portis inferrent, sustinebant tamen eam tempestatem propugnatores urbis; quia spes erat, neque hiemis vim diutius pati Macedonas in aperto posse, nec ab Romano bello tantum regi laxamenti fore, ut posset morari. Ceterum, postquam vineas agi, tur- resque excitari viderunt, victa pertinacia est. nam, præter- quam quod adversus vim pares non erant, ne frumenti qui- dem aut ullius alterius rei copia intus erat, ut in necopinata obsidione. Itaque quum spei nihil ad resistendum esset, C. Carvilius Spoletinus et C. Afranius a præsidio Romano missi, qui a Perseo peterent, primo, ut armatos suæque se- cum ferentes abire sineret; dein, si id minus impetrarent, vitæ tantum libertatisque fidem acciperent. Promissum id benignius est ab rege, quam præstitum. exire enim sua secum efferentibus jussis ⁴primum arma ademit. his urbe egressis, et Illyriorum cohors, (quingenti erant) et Uscanen- ses se urbemque dederunt.

XIX. Perseus, præsidio Uscanæ inposito, multitudinem

et recte quidem. Pertinet enim hoc verbum ad Cotyn simul et Cephalum. Gronovianæ editiones mendose habent præstaret.

2 *Aditum præbentibus Romanis*] Quum Illyrii præberent aditum Ro- manis. Magis placeret quod Grono- vius subjicit, *Romano*.

3 *Ad Uscanam . . . posuit castra*] Urbs illa, c. 10. supra, frustra tenta- tur ab Ap. Claudio, et in potestate Persei remanet. Quum hic igitur a Perseo oppugnetur, intelligendum est illam hoc temporis spatio in potesta- tem Romanorum venisse.

4 *Penestianæ terræ ea maxima urbs est*] Sic edidit Sigonius, et post eum

Hearnius, ut et placuit Gronovio. Alii maxime.

5 *Pars scalas muris, ignem portis*] Magis placeret cum eodem Gronovio legere: *scalas muris, pars ignem por- tis inferrent*. In priore enim potius, quam in posteriore membro omittere solet Livius vocem qua partito signi- ficatur. *Virgils cædi, alii securi sub- jici*. l. III. c. 37.

6 *Primum arma ademit*] Perspi- cuum est hic alterum orationis mem- brum excidisse, quod respondeat *et primum*. Ex iis quæ sequuntur appa- ret retentos esse a rege Romanos, Id hoc loco significarat Livius,

U. C. 593.
A. C. 169.

omnem deditorum, quæ prope numero exercitum sequabat, Stuberam abducit. Ibi ⁷ Romanis, (quatuor millia autem hominum erant) præter principes, in custodiam civitatum divisus, Useanensibus Illyriisque venditis, in Penestiam exercitum reducit ad Oæneum oppidum in potestatem redigendum. et alioqui opportune situm, et transitus ea est in Labeates, ubi Gentius regnabat. Prætereunti frequens castellum, Draudacum nomine, peritorum quidam regionis ejus, *nihil Oæneo capto opus esse, ait, nisi in potestate et Draudacum sit.* ⁸ *opportunitas etiam ad omnia positum esse.* Admeto exercitu, omnes extemplo dederunt sese. Quæ spe celeriore deditione erectus, postquam animadvertit, quantus agminis sui terror esset, undecim alia castella eodem metu in potestatem redigit, ad perpauca vi opus fuit, cetera voluntate dedita: et in his recepti mille et quingenti dispositi per præsidia milites Romani. Magno usui Carvilius Spoletinus erat in conloquiis, dicendo, nihil in ipsa sævitum. Ad Oæneum perventum est, quod sine justa obpugnatione capi non poterat; et majore aliquanto, quam cetera, juventute, et validum oppidum mœnibus erat. et hinc amnis Artatus nomine, hinc mons præaltus et aditu difficilis cingebat. hæc spem ad resistendum oppidanis dabant. Perseus, circumvallato oppido, aggerem a parte superiore ducere instituit, cujus altitudine muros superaret, quod opus dum perficitur, crebris interim proeliis, quibus per excursiones et mœnia sua oppidani tutabantur, et opera hostium impediabant, magna eorum multitudo variis casibus absumpta est: et, qui supererant, labore diurno nocturnoque et vulneribus inutiles erant. Ubi primum agger injectus muro est, et cohors regia, quos Nicatoras adpellant, transcendit, et scalis multis simul partibus inpetus in urbem est factus. puberes omnes interfecti sunt: conjuges liberosque eorum in custodiam dedit: prædæ alia militum cessere. Stuberam inde victor revertens ad Gentium legatos, Pleuratum, Illyrium, exsulantem apud se, et ⁹ Aputeum Macedonem a Berœa, mittit. Iis mandat, ut exponerent ætatis ejus hiemisque acta sua adversus Romanos Dardanosque, adjicerent recentia in Illyrico hibernæ expeditionis opera. ¹⁰ hortarentur Gentium in amicitiam secum et cum Macedonibus jungendam.

Legatos ad
Gentium
Perseus
mittit.

⁷ Romanis . . . præter principes, in custodiam civitatum divisus] Principes nempe secum habuit, ut colligitur ex his quæ dicuntur infra de Carvilio. Ceteros custodiendos per civitates divisit.

⁸ Opportunitas etiam] Reposuimus veterem primæ editionis et Sigonii lec-

tionem, ab Hearnio testatam. Gronoviana editione, *opportunitas enim.*

⁹ Aputeum] Is *Adarus* a Polybio vocatur, Legat. 76.

¹⁰ Hortarentur Gentium in amicitiam . . . jungendam] Magis placeret ad amicitiam.

XX. Hi, transgressi jugum Scordi montis, per Illyrii solitudines, quas de industria populando Macedones fuerant, ac transitus faciles Dardanis in Illyricam aut Macedoniam essent, Scodram labore ingenti tandem pervenerant. Lissi rex Gentius erat, eo aditū legati, mandata exponentes, benigne auditi sunt: qui responsum sine effectu tulerunt: *Voluntatem sibi non deesse ad bellandum cum Romanis, ceterum ad contemendum id, quod vellet, pecuniam maxime debere.* Haec Stuberam retulere regi, tum maxime captivos ex Illyrico vendenti. Extemplo iidem legati, addito Glaucis ex numero custodum corporis, remittuntur sine mentione pecuniae, quae una barbarus inopē impelli ad bellum poterat. Ancyram inde populatus Perseus, in Penestas rursum exercitum reducit: firmatisque Uscanae, et circa eam per omnia castella, quae reciperat, praesidiis, in Macedoniam sese recipit.

Gentius pecuniam poscit.

XXI. L. Coelius, legatus Romanus, praerarat Illyrico: qui, moveri non ausus, quum in iis locis rex esset, post praefactionem detum ejus conatus in Penestis Uscanam recipere, a praesidio, quod ibi Macedonum erat, cum multis vulneribus repulsus, Lychnidum copias reduxit. Inde post dies paucos M. Trebellium Fregellanum cum satis valida manu in Penestas misit ad obsides ab his urbibus, quae in anhelitia cum fide permanerant, accipiendos. Procedere etiam in Parthinos (il quoque obsides dare pepigerant) jussit: ab utraque gente "sine tumultu exigi. Penestarum obsides Apolloniam, Parthinorum "Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen Graecis erat) missi. Ap. Claudius, acceptam in Illyrico ignominiam corrigere cupiens, Phanotem Epiri castellum adortus obpugnare, et auxilia Athamanum Thesprotorumque, praeter Romanum exercitum, ad sex milia hominum secum adduxit: neque operae pretium fecit, Cleva, qui relictus a Perseo erat, cum valido praesidio defendente. Et Perseus, "in Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato, "ad Stratum, vocantibus Epirotis, Perseus ad Stratum ita ducit. Stratus validissima tum urbs Aetolias erat, sita est

Res gestae a Rom. in Illyrico.

Perseus ad Stratum ita

11 *Sine tumultu exigi*] Placet conjectura Gronovii, *exacti*.

12 *Dyrrachium (tum Epidamni magis celebre nomen)*] Duplici nomine urbs illa *Dyrrachium* et *Epidamnus* vocabatur. Magis celebre tum erat apud Graecos *Epidamni* nomen.

13 *In Elimeam profectus, et circa eam exercitu lustrato*] Quod hic dicitur de exercitu circa *Elymaeam* lustrato melius conveniret urbi, quam regioni. Et revera in *Elymiotide* re-

gione urbs est *Elyma*, sive *Elymaea*. Itaque legendum est sine praepositione *Elymaeam profectus*, vel *ad Elymaeam profectus*.

14 *Ad Stratum vocantibus Epirotis*] Ex iis quae sequuntur, videtur legatum esse: potius *Aetolia*. Namque *Stratus* urbs *Aetoliae* est: traditur per Archidamum principem *Aetolorum*: denique res ubi ad *Stratum* accedebat, expectatus effectus ostendit: potius *Aetolia* in *Aetolia* enim venisset.

U. C. 583. super Ambracium sinum, prope amnem Acheloum. Cum
 A. C. 169. decem millibus peditum eo profectus est et equitibus trecentis: quos pauciores propter angustias viarum et asperitatem duxit. Tertio die quum pervenisset ad Citium montem, vix transgressus propter altitudinem nivis, locum quoque castris ægre invenit. Profectus inde, magis quia manere non poterat, quam quod tolerabilis aut via aut tempestas esset, cum ingenti vexatione, præcipue jumentorum, altero die ad templum Jovis, quem Nicæum vocant, posuit castra. Ad Arachthum inde flumen, itinere ingenti emenso, retentus altitudine amnis, ¹⁵ mansit. Quo spatio temporis ponte perfecto, traductis copiis diei progressus iter, ¹⁶ obvium Archidamum principem Ætolorum, per quem ei Stratus tradebatur, habuit.

Stratum in-
 trant Ro-
 mani.

XXII. Eo die ad finem agri Ætoli castra posita. Inde altero die ad Stratum perventum: ubi, prope Acheloum amnem castris positus, quum exspectaret, effusos omnibus portis Ætolos in fidem suam venturos, clausas portas, atque ipsa ea nocte, qua venerat, receptum Romanum præsidium cum C. Popillio legato invenit. Principes, qui præsentis Archidami auctoritate compulsi regem arcessierant, obviam egresso Archidamo signiores facti, locum adversæ factioni dederant ad Popillium cum mille peditibus ab Ambracia arcessendum. In tempore et Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, cum sexcentis peditibus et equitibus centum venit. Satis constabat, eum, tamquam ad Persea tendentem, Stratum venisse: mutato deinde cum fortuna animo, Romanis se, adversus quos venerat, junxisse. Nec Popillius securior, quam debebat esse, inter tam mobilia ingenia erat. claves portarum custodiamque murorum suæ extemplo potestatis fecit: Dinarchum Ætolosque cum juventute Stratorum in arcem per præsidii speciem amovit. Perseus, ab imminentibus superiori parti urbis tumultis tentatis conloquiis, quum obstinatos atque etiam telis procul arcentes videret, quinque millia passuum ab urbe trans Petitarum amnem posuit castra. Ibi consilio ¹⁷ advocato, quum Archidamus ¹⁸ Epirotarumque transfugæ retinerent, Mace-

Regreditur
 Perseus.

¹⁷ obviam Gron.

¹⁸ concilio Crev.

¹⁵ Mansit. Quo spatio temporis] Profecto hic aliquid deest. Ut enim hæc structa sunt, necesse est omnino ut Livius indicaverit, quodnam fuerit illud spatium temporis, quo mansit rex ad Arachthum.

¹⁶ Obvium Archidamum . . . habuit] Sic habet, Hearnio teste, prima editio; melius quam, ut vulgatae nunc,

obviam.

¹⁷ Epirotarumque transfugæ] II procul dubio erant ex factione Cephalii, de quo supra c. 18. et ideo dicuntur transfugæ, quia quum primo ab Romanis stetissent, ab iis postea defece- rant. Nisi forte hic quoque legendum est Ætolorum.

donum principes non pugnandum cum infesto tempore anni v. c. 583. censerent, nullis præparatis commeatibus; quum inopiam A. C. 109. prius obsidentes, quam obsessi, sensuri essent, ¹⁸ maxime quod hostium haud procul inde hiberna erant; territus in Àperantiam castra movit. Àperantii eum, propter Archidami magnam in ea gente gratiam auctoritatemque, consensu omnium acceperunt: is ipse cum octingentorum militum præsidio his est præpositus.

XXIII. ¹⁹ Rex cum ^a minore vexatione jumentorum hominumque, quam venerat, in Macedoniam rediit. Appium tamen ²⁰ ab obsidione Phanotis fama ducentis ad Stratum Persei submovit. Clevas, cum præsidio inpigrorum juvenum insecutus, sub radicibus prope invis montium ad mille hominum ex agmine inpedito occidit, ad ducentos cepit. Appius, superatis angustiis, in campo, quem Elaona ^b vocant, stativa dierum paucorum habuit. Interim Clevas, adsumto ²¹ Philostrato, qui Epirotarum gentem habebat, in agrum Antigonensem transscendit. Macedones ad depopulationem profecti; Philostratus cum cohorte sua in insidiis loco obscuro consedit. in palatos populatores quum erupissent ab Antigonea armati, fugientes eos persequentes effusius in vallem insessam ab hostibus præcipitant. ibi ad mille occisis, centum ferme captis, ubique prospere gesta re, prope stativa Appii castra movent, ne qua vis sociis suis ab Romano exercitu inferri possit. Appius, nequidquam in his locis terens tempus, dimissis Chaonumque, et si qui alii Epirotæ erant, præsidiis, cum Italicis militibus in Illyricum regressus, per Parthinorum socias urbes in hiberna militibus dimissis, ipse Romam sacrificii causa rediit. Perseus ex Penestiarum gente mille pedites, ducentos equites revocatos, Cassandriam, præsidio ut essent, misit. Ab Gentio eadem adferentes redierunt. nec deinde alios atque alios mittendo tentare eum destitit, quum adpareret, quantum in eo præsidii esset; nec tamen impetrare ab animo posset, ²² ut inpensam in rem maximi ad omnia momenti faceret ****.

^a cum l. non Gron. Crev.

^b Elaona Eæd.

18 ^a Maxime quod] Eo maxime ter-
ritus, quod hostium haud procul inde
hiberna erant.

19 Rex non minore vexatione] Olim
cum minore. Emendavit Gronovius
ex Freinsheimii sententia.

20 Ab obsidione Phanotis] Scribe
Phanotes. Est enim Φανότιον. GRON-
OVII.

21 Philostrato, qui Epirotarum gen-
tem habebat] Hoc obscurum est; et

auget mendi suspicionem id quod se-
quitur: Philostratus cum cohorte sua.
An enim Epirotarum gens contribui
poterat in unam cohortem? Legere
possumus hic Epirotarum transfugas,
si recte illi nominati sunt c. præce-
denti.

22 Ut inpensam in rem maximi ad
omnia momenti faceret] Hic asteris-
cum apposuerat Sigonius, quod ea quæ
de Olonico Hispano in epitome hujus

U. C. 583. libri traduntur, ad Clondicum Bastar-
 narum ducem a Livio nominatum l.
 XL. c. 58. retulerit: quem in Paeonia
 facere aliquem motum existimavit, et
 ibi interemptum esse. Ea igitur quae
 ad illum Clondicum spectarent, hic
 excidisse putavit. Sed quum multo
 probabilior sit, ut supra annotavimus,
 de Olonico conjectura Gronovii, qui
 illum eundem esse cum Flori Salondico
 arbitratus est, nulla satis idonea ra-

tione videtur motus esse Sigonius, ut
 mutilum hic esse librum arbitraretur.
 Dujatus Sigonii auctoritate motus
 credidit et ipse hic aliquid excidisse,
 inseruitque hoc loco rogationem a Vo-
 conio promulgatam et perlatam de
 coercendis mulierum hereditatibus.
 Sed de lege Voconia egerat Livius l.
 XLI. ut apparet ex epitome illius libri.
 Cœdimus igitur nihil ex fine hujus li-
 bri XLIII. perisse.

EPITOME LIBRI XLIV.

Q. MARCIUS Philippus per invios saltus penetravit in *Macedoniam*, compluresque urbes occupavit. Rhodii misere legatos Romam, ¹ minantes, se Perseo auxilio futuros, nisi populus Romanus cum eo pacem atque amicitiam jungeret. indigne id latum. Quum id bellum L. *Æmilio Paulo*, sequentis anni consuli iterum, mandatum esset, ² Paullus, in concione precatus, ut, quidquid diri populo Romano inmineret, in domum suam converteretur, et in *Macedoniam* profectus, vicit Persen, totamque *Macedoniam* in potestatem redegit. Antequam confli-geret, ³ C. *Sulpicius Gallus* tribunus militum prædixit exercitui, ne miraretur, quod luna nocte proxima defectura esset. Gentius quoque rex *Illyriorum*, quum rebellasset, ab *Anicio* prætore victus, venit in deditionem, ⁴ et cum uxore, et liberis, et propinquis, Romam missus est. *Alexandria* legati a *Cleopatra* et *Ptolemæo* regibus venerunt, querentes de *Antiocho* rege *Syriæ*, quod his bellum inferret. Perses, sollicitatis in auxilium *Eumene* rege *Pergami*, et *Gentio* rege *Illyriorum*, quia his pecuniam, quam promiserat, non dabat, ⁵ ab iis relictus est.

1 Minantes se Perseo auxilio futuros, nisi pop. Rom. cum eo pacem atque amicitiam jungeret] Hæc est unius codicis a Gronovio inspecti scriptura; quæ quum expeditissima sit, Clericus eam in editione sua representavit, quod ejus exemplo nos itidem hic facimus. In vulgata lectione aliquid erat vitii: minantes, ut Perseo essent auxilio, nisi populus Romanus . . conjungeret.

2 Paullus in concione precatus, ut] Hanc precationem fecit Paullus, non antequam proficisceretur ad bellum, sed devicto Perseo, quum jam secundo cursu Italiam tenuisset. Vid. infra l. XLV. c. 41. et Val. Max. l. V. c. 10. Itaque hic fallitur auctor epitomæ. Ceterum in hac periodo formanda secuti sumus auctoritatem trium mem-
branarum a Gronovio laudatarum,

quibus assentitur Campanus, nisi quod supra domum suam, quænammodum vulgati, præfert. Vulgo precatus est, et supra domum suam, et vicit Persecum.

3 C. *Sulpicius Gallus* tribunus militum] Nihil horum comparebat in libris: sed ea inseruit ex historiæ fide Sigonius. Non enim Paullus, sed *Sulpicius* ille Gallus hunc Lunæ defectum prædixisse memoratur tum *Livio* ipse infra, c. 37. tum *Val. Max.* l. VIII. c. 11.

4 Et cum uxore] Deest copulativa in Gronovianis editionibus, operarum, ut videtur, incuria.

5 Ab eis relictus est] Ab *Eumene* scilicet, et *Gentio*. De *Eumene* nulla est difficultas. De *Gentio* vid. not. 38. ad c. 26. hujus libri.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLIV.

U. C. 583.
A. C. 169.

Marcus
C. et
Marcus
prætor tra-
jiciunt in
Græciam.

PRINCIPIO veris, quod hiemem eam, qua hæc gesta sunt, insecutum est, ab Roma profectus Q. Marcius Philippus consul ¹ cum quinque millibus (² quod in supplementum legionum secum trajecturus erat) Brundisium pervenit. M. Popillius consularis ³ et alii pari nobilitate adolescentes tribuni militum in Macedonicas legiones consulem secuti sunt. Per eos dies et C. Marcius Figulus prætor, cui classis provincia evenerat, Brundisium venit: et simul ex Italia profecti, Corcyram altero die, tertio Actium Acarnaniæ portum tenuerunt. Inde consul, ad Ambraciam egressus, itinere terrestri petit Thessaliam. Prætor, superato Leucata, Corinthium sinum invectus, et Creüsæ relictis navibus, terra et ipse per mediam Bœotiam diei unius expedito itinere Chalcidem ad classem contendit. Castra eo tempore A. Hostilius in Thessalia circa Palæpharsalum habebat; sicut nulla re bellica memorabili gesta, ita ⁴ ad cunctam militarem disciplinam ab effusa licentia formato milite, et sociis cum fide cultis, et ab omni genere injuriæ defensis. Audito successoris adventu, quum arma, viros, equos cum cura ⁵ inspexisset, ornato exercitu obviam venienti consuli processit. Et primus eorum congressus ex dignitate ipsorum ac Romani nominis, ⁶ et in rebus deinde gerendis *. Proconsul enim

1 *Cum quinque millibus*] Deest profecto hic aliquid. Numerus enim absolute et per se, non adjecta re quæ numeretur, stare in oratione non potest. Sed et numerus ipse hoc loco videtur vitiatum esse, quum supra l. XLIII. c. 12. decreverit senatus in supplementum Macedonici exercitus peditum Romanorum sex millia, sociorum nominis Latini sex millia: equites Romanos ducentos quinquaginta, socios trecentos.

2 *Quod in supplementum*] Dele cum Gronovio voculam in, et lege quod supplementum.

3 *Et alii pari nobilitate adolescentes*] Et alii pari nobilitate, sed non pari ætate, quippe adolescentes, quum M. Popillius consularis esset, ac proinde maturæ jam ætatis.

4 *Ad cunctam militarem disciplinam*] Ad cunctas militaris disciplinæ

partes.

5 *Inspexisset*] Conjectura Manutii. Codex habuit *inexistet*.

6 *Et in rebus deinde gerendis*] Hunc locum sic explet Sigonius: *et in rebus deinde gerendis summe utilis Philippo consuli fuit. Proconsul enim ad exercitum conversus, cum ad rem fortiter gerendam hortatus est, eoque consuli tradito Romanam reversus est.* Sed quis dixerit eum summe utilem duci fuisse in rebus gerendis, qui tantummodo hortatus milites ad rem fortiter gerendam statim abierit? Omittimus inelegantiam dictionis, et geminatas odiosæ voces. Nobis non libet hario-lari in re omnino obscura. Mens Livii ex reliquiis ejus non satis apparet, ut eam expiscari posse videamur; nec alii auctores adjuvant. Locum ergo mutilum relinquimus.

ad exercitum**. Paucis post diebus consul concionem u. c. 383. apud milites habuit. orsus a ⁷ parricidio Persei perpetrato A. C. 169. in fratrem, cogitato in parentem, ⁸ adiecit, post scelere partem regnum, veneficia, caedes, latrocinio nefando petitum Eumenem, injurias in populum Romanum, direptiones sociarum urbium contra fœdus, ea omnia quam Diis quoque invisae essent, sensurum in exitu rerum suarum. Favere enim pietati fideique Deos, per quæ populus Romanus ad tantum fastigium venerit. Vires deinde populi Romani, jam terrarum orbem complectentis, cum viribus Macedoniæ, exercitus cum exercitibus comparavit. Quanto majores Philippi Antiochique opes non majoribus copiis fractas esse?

II. Hujus generis adhortatione accensis militum animis, consultare de summa gerendi belli cœpit. Eo et C. Marcius prætor a Chalcide, classe accepta, venit. Placuit, non ultra morando in Thessalia tempus terere, sed movere extemplo ⁹ castra, atque pergere inde in Macedoniam: et prætorem dare operam, ut eodem tempore classis quoque invectur hatur hostium litoribus. Prætoris dimisso, consul, ¹⁰ menstruum jussu milite secum ferre, profectus decimo post die, quam exercitum acceperat, castra movit: et, unius diei progressus iter, convocatis itinerum ducibus, ¹¹ quum, exponerent in consilio, jussisset, qua quisque ducturus esset; submotis iis, ¹² quam potissimum peteret, retulit ad consilium. Aliis per Pythium placebat via: aliis per Cambunios montes, qua priore anno duxerat Hostilius consul: aliis præter Ascuridem paludem. Restabat aliquantum viæ communis: itaque in id tempus, quo prope divortium itinerum castra posituri erant, deliberatio ejus rei differtur. in Perrhæbiam inde ducit, et inter Azorum et Dolichen stativa habuit ad consulendum rursus, quam potissimum capesseret viam. Per eosdem dies Perseus, quum adpropinquare hostem sciret, quod iter petiturus esset ignarus, omnes saltus insidere præsidiis statuit. In jugum Cambu-

Cos. in Macedoniam contendit.

Perseus aditus occupat.

⁹ extemplo del. Crev.

⁷ Parricidio . . . cogitato in parentem] Nihil ea de re antea memoravit Livius.

⁸ Adiecit, post scelere partem regnum, veneficia] Adiecit consul veneficia, caedes, aliaque facinora consecuta scelere partem a Perseo regnum. Vulgo aliter distinguitur hic locus: adiecit post, scelere partem regnum, veneficia. Nostra interpunctio elegantiores efficit sensum.

⁹ Menstruum] Cibariorum quantum in mensem satis esset.

¹⁰ Quum exponerent in consilio jussisset] Merito Gronovius legi jubet

exponere. Intellige eos, id est, duces itinerum.

¹¹ Quam potissimum peteret] Si-
gonius suspicatur excidisse viam. Gronovius existimat Livium voluisse illam vocem huc intelligendo referri ex sequentibus, aliis per Pythium placebat via. Malumus illam repetere ex præcedentibus, qua, nempe via, quisque ducturus esset.

¹² Aliquantum viæ communis] Aliquantum viæ, quæ pariter ad Pythium, ad Cambunios montes, ad Ascuridem paludem duceret.

U. C. 383. niorum montium (Volustana ipsi vocant) "decem millia
A.-C. 169. levis armaturæ juvenum cum duce Asclepiodoto mittit: ad
castellum, quod super Ascuridem paludem erat, (Lapathus
vocatur locus) Hippias tenere saltum cum duodecim millium
Macedonum præsidio jussus. Ipse cum reliquis copiis
primo circa Diem stativa habuit. deinde, adeo ut obtorpa-
re inops consilii videretur, cum equitibus expeditis "litore
nunc Heracleum, nunc Philan percurrerat, eodem inde
cursu Diem repetens.

Macedo-
niam ingre-
ditur Mar-
cius.

III. Interim consuli sententia stetit eo saltu ducere,
"ubi propter Octolophum diximus regis castra*. Præ-
mitti tamen quatuor millia armatorum ad loca opportuna
præoccupanda placuit: quis præpositi sunt M. Claudius,
Q. Marcius consulis filius. confestim et universæ copię
sequebantur. Ceterum adeo ardua et aspera et confragosa
via fuit, ut præmissi expediti biduo quindecim millium pas-
sum ægre itinere confecto castra posuerint: "turrin E-
dieru, quem cepere, locum adpellant. Inde postero die
septem millia progressi, tumulto "haud procul hostium
castris capto, nuncium ad consulem remittunt: *pervenit
ad hostem esse, loco se tuto et ad omnia opportuno consedis-
se; ut, quantum extendere iter posset, consequeretur.* Sollicito
consuli, et propter itineris difficultatem, quod ingresses
erat, et eorum vicem, quos paucos inter media præsidia
hostium præmiserat, nuncius ad Ascuridem paludem obour-
rit. Addita igitur et ipsi fiducia est, conjunctisque copiis,
castra tumulto, qui tenebatur, qua aptissimum ad loci natu-
ram erat, sunt adclinata. Non hostium modo castra, quæ
paullo plus mille passuum aberant, sed omnis regio ad

13 *Decem millia levis armaturæ ju-
venum*] Dele otiosam vocem *juvenum*.
Nisi forte illius loco fuit nomen gen-
tis, quæcunque tandem illa sit: ut in
altero præsidio, quocum mox Hippias
dicitur jussus tenere saltum ad Lapa-
thunta, diserte exprimitur illud fuisse
duodecim millium Macedonum.

14 *Littore*] Magis placeret *per litto-
ra*, ut infra c. 4. *Sed quum ad Diem
per littora cum equitibus vagaretur rex.*
Libenter quoque pro *percurrerat* lege-
remus *curreret*.

15 *Ubi propter Octolophum diximus
regis castra*] Subjicit Sigonius *Phi-
lippi fuisse*, et lectorem remittit ad l.
XXXI. ubi revera reperitur pugna
equestris ad Octolophum inter Philip-
pum regem, et Sulpicium consulem
Romanum. Sed si quis totam narra-
tionem rerum a Sulpicio adversus Phi-
lippum gestarum sedulo expendit,
facile animadvertet Octolophum libro

XXXI. memoratum ad occidentum Ma-
cedoniæ latus situm fuisse, ac longe
abfuisse ab Heracleo, et Phila, et Dio,
quæ prima Macedoniæ oppida hic
Marcio e jugis degresso occurrunt.
Vel igitur duplex locus fuit qui Octo-
lophi nomen haberet, alter in Dassare-
tis, alter in sinibus Perrhæbiæ; vel
hic mendum agnoscendum est. Quæ
desunt, explere non tentamus. Tamen
regem cujus hic mentio fit, potius Per-
sæ fuisse credimus, quam Philippum.

16 *Turrin Edieru*] Si nihil est in
hoc nomine vitii, intellige Græcum
esse vocabulum in patris casu, *εἰδωκέν*.
Anglis humidus. Itaque turris *εἰδωκέν*
dicta fuerit ab aménitate et bonitate
aquarum.

17 *Haud procul hostium castris*] *Castra illa hostium intellige præsidium
Macedonum cui præerat Hippias, ut
patet ex c. seq.*

Dium et Philan, oraue maris, late patente ex tam alto U. C. 383.
 jugo prospecta, oculis subjicitur. Quae res accendit militi A. C. 100.
 animos, postquam summanam belli, ac regias omnes copias,
 terramque hostilem tam e propinquo conspexerunt. Itaque
 quum alacres, protinus duceret ad castra hostium, consulem
 hortarentur; dies unus fessis labore viae ad quietem datus
 est. tertio die, parte copiarum ad praesidium castrorum re-
 licta, consul ad hostem ducit.

IV. Hippias nuper ad tuendum saltum ab rege missus Levia pro-
 erat: qui, ex quo castra Romana in tumulo conspexit, prae- lia cum
 paratis ad certamen animis suorum, venienti agmini consu- Macedoni-
 lis obuius fuit: et Romani expediti ad pugnam exierant, et bis.
 hostes. levis armatura erat, promptissimum genus ad lace-
 sendum certamen. Congressi igitur extemplo, tela conje-
 cerunt. multa atrinque vulnera temerario incursum et ac-
 cepta, et isolata: pauci utriusque partis ceciderunt. Irrita-
 tis in posterum diem animis, maioribus copiis atque infes-
 tius concursum ab illis, si loci satis ad explicandam aciem
 fuisset: jugum montis, in angustum dorsum cuneatum,
 vix "ternis ordinibus armatorum in fronte patuit. Itaque,
 paucis pugnantibus, cetera multitudo, praecipue qui gra-
 vium armorum erant, spectatores pugnae stabant. levis ar-
 matura etiam per amfractus jugi procurrere, et ab lateribus
 cum levi armatura "conserere, per iniqua atque aequa loca
 pugnam petere. ac, pluribus ea die vulneratis, quam inter-
 fectis, proelium nocte diremum est. Tertio die egere con-
 silio Romanus imperator: nam neque manere in jugo inopi,
 neque regredi sine flagitio, atque etiam periculo; "sed ce-
 denti ex superioribus locis instare hostis poterat: nec aliud
 restabat, quam audacter commissum pertinaci audacia, quae
 prudens intendum in exitu est, corrigere. Ventum quidem
 erat eo, ut, si hostem similem antiquis Macedonum regibus
 habuisset consul, magna clades accipi potuerit. sed, quum
 ad Dium per litora cum equitibus vagaretur rex, et ab
 duodecim millibus prope clamorem et strepitum pugnan-
 tium audiret, nec auxit copias integros fessis submittendo,
 neque ipse, quod plurimum intererat, certamini adfuit:
 quum Romanus imperator, major sexaginta annis, et prae-
 gravis corpore, omnia militaria munera ipse impigre obiret.
 Egregie ad ultimum in audacter commisso perseveravit: et,

18° Ternis ordinibus . . in fronte] Or-
 dines hic intelligendi videntur intror-
 sum porrecti, ita ut terni homines in
 fronte essent, quos sequebatur a tergo
 longus ordo suorum. Hinc paucitas
 pugnantium, mox a Livio notata.

19 Conserere] Manum, vel pugnam.

Alterutra vox profecto excludit.

20 Sed cedenti . . . instare hostis pot-
 erat] Emendat Gronovius: Nam ne-
 que manere in jugo inopi, neque regredi
 sine flagitio, atque etiam periculo, si ce-
 denti ex superioribus locis instaret hos-
 tis, poterat.

U. C. 683. Popillio relicto in custodia jugi, per invia transgressus, præmissis, qui repurgarent iter, Attalum et Misagenem, cum suæ gentis utrumque auxiliaribus, præsidio esse saltum aperientibus jubet. ipse, equites impedimenta que præ se habens, cum legionibus agmen cogit.

Difficultas
itinerum.

V. Inenarrabilis labor descendentibus cum ruina jumento-
rum sarcinarumque. Progressis vixdum quatuor millia pas-
sum nihil optabilius esse, quam redire, qua venerant, si
possent. Hostilem prope tumultum agmini elephanti præ-
bebant: qui, ubi ad invia venerant, dejectis rectoribus, cum
horrendo stridore pavorem ingentem, equis maxime, incu-
tiebant, donec traducendi eos ratio inita est. Per proclive,
sumto fastigio, longi duo validi asseres ex inferiore parte
in terra defigebantur, distantes inter se paullo plus, quam
quanta belluæ latitudo est. in eos transversi incumbentes
tigni, ad tricenos longi pedes, ut pons esset, injungebantur:
humusque insuper injiciebatur. modico deinde infra inter-
vallo similis alter pons: dein tertius, et plures ex ordine, qua
rupes abscissæ erant, fiebant. Solido procedebat elephas in
pontem: cujus priusquam in extremum procederet, sub-
cisis asseribus conlapsus pons, usque alterius initium pontis,
prolabi eum leniter cogebat. alii elephanti pedibus insisten-
tes, alii clunibus subsidentes, prolabeantur. ubi planicies
altera pontis exceperat eos, rursus simili ruina inferioris
pontis deferebantur, donec ad æquiorum vallem perventum
est. Paulo plus septem millia die Romani processerunt;
minimum pedibus itineris confectum. plerumque provol-
ventes se simul cum armis aliisque oneribus, cum omni
genere vexationis, processerunt: adeo ut ne dux quidem
et auctor itineris inficiaretur, parva manu deleri omnem
exercitum potuisse. Nocte ad modicam planiciem pervene-
runt: neque, an infestus is locus esset, septus undique, cir-

dein l. inde Gron. Crev.

21 Sumpto fastigio] Longi duo asse-
res inter se adversi modica inclinatione
demissi secundum superiorem partem,
in terra ex inferiore parte defigeban-
tur. Hic fastigium intelligitur clivus,
propterea quod si quid in clivum de-
vexum est, idem et in fastigium con-
trario sensu assurgit: eadem fere ra-
tione, qua altum et profundum pro-
miscue usurpantur. Itaque illi asse-
res intelligendi sunt triquetra fere
forma fuisse, ita ut e tribus lateribus
unum per proclive porrigeretur et ac-
clinaretur secundum montem; alte-
rum, nempe superius, modice inclina-
tum esset et leni fastigio devexum;
tertium denique e terra, in qua ex in-
feriore parte defigebatur, assurgeret in

rectum.

22 Abscisæ] Ex abs et cædo fit ver-
bum abscido, abscidi, abscisum. Mar-
tialis, l. III. epigr. 66. Abscidit vultus
ensis uterque sacros. Abscindo diver-
sum est verbum, licet ejusdem fere
sensus. Atque hujus ejusdem partici-
pium abscisus frequentius nunc oc-
currit in editis. At observat Grono-
vius fere ubique in optimis et antiquis-
simis codicibus legi abscisus.

23 Successis asseribus] Sive asserum
fulcris.

24 Paulo plus septem millia die]
Per diem, et opponitur eî nocte, quod
sequitur paulo post. Itaque nihil opus
est hic inserere eo ante vocem die,
quod voluerat Gronovius.

cum aspiciendi spatium fuit. vix tandem ex insperato stabili- U. C. 563.
 lem ad insistendum nactis locum postero quoque die in tam A. C. 169.
 cava valle opperiri Popillium, ac relictas cum eo copias,
 necesse fuit: quos et ipsos, quum ab nulla parte hostis ter-
 ruisset, locorum asperitas hostiliter vexavit. Tertio die
 conjunctis copiis eunt per saltum, quem incolæ Callipeucen
 adpellant. ²⁵ quarto inde die per æque invia, sed adsuetudine
 peritius, et meliore cum spe, quod nec hostis ²⁶ umquam
 adparebat, et mari adpropinquabant, ²⁷ degressi ²⁸ in campos,
 iuter ²⁹ Heracleum et Libethrum posuerunt castra peditum:
 quorum pars major tumulos tenebat. ii vallem, ³⁰ campi
 quoque partem, ubi eques tenderet, amplectebantur.

VI. Lavanti regi dicitur nunciatum, hostes adesse. quo Persei pa-
 nuncio quum pavidus exsiluisset ³¹ e solio, ³² victum se sine ^{vor}
 prælio clamitans proripuit; et, subinde per alia atque alia
 pavida consilia et imperia trepidans, ³³ duobus ex amicis
 Pellam, alterum Asclepiodotum, ubi pecunia deposita erat,
 ex præsidiis revocat; omnesque aditus aperit bello. Ipse,
 ab Dio ³⁴ auratis statu is omnibus raptim, ne præda hosti
 essent, in classem congestis, ocius demigrare Pydnam co- et incredi-
 git: et, quæ temeritas consulis videri potuisset, quod eo- bilis stupor.
 processisset, unde invito hoste regredi nequiret, eam ³⁵ non
 inconsultam audaciam fecit. Duos enim saltus, per quos
 inde evadere possent, habebant Romani: unum per Tempe
 in Thessaliam, alterum in Macedoniam præter Dium; quæ
 utraque regiis tenebantur præsidiis. Itaque si dux intrep-
 idus decem dies primam speciem adpropinquantis terroris
 sustinuisset, ³⁶ neque receptus Romanis per Tempe in Thes-
 saliam, neque commeatibus pervehendis eo patuisset iter.

²⁵ usquam Crev.

²⁷ degressi Gron. Crev.

²⁵ Quarto inde die] Olim legebatur
 tertio, manifesto errore, quem sustulit
 Sigonius.

²⁶ Umquam] Olim unquam. Mu-
 tavit Sigonius.

²⁷ Degressi] Lege cum Sigonio, de-
 gressi.

²⁸ Heracleum] Sic dedit Grono-
 vius. Antea Heractum: corrupte.

²⁹ Campi quoque] Gronovius legi
 jubet campique.

³⁰ E solio] Solium est pars balnei,
 in qua quis sedens lavatur.

³¹ Victum se . . . clamitans, prori-
 puit] Bis intelligendum ei se, quamvis
 semel exprimitur. Clamitans se vic-
 tum esse, se proripuit.

³² Duobus ex amicis Pellam] Hic
 aliqua desunt, quæ ex c. 10. infra, et
 ex Diodoro in Excerpt. Vales. suppleri
 possunt in hunc fere modum. Duobus
 ex amicis, Niciam proficisci iussit Pel-

lam, ubi pecunia deposita erat, et,
 quidquid ejus ibi nancisceretur, in
 mare dejicere: alterum, Andronicum
 misit Thessaloniam, ut navalia incen-
 deret. Simul Hippiam et Asclepiodo-
 tum ex præsidiis revocat. In eo tamen
 discrepat Diodorus a Livio, quod pro
 urbe Pella nominat Phacum.

³³ Auratis statu is] Intellige insignem
 illam turmam, Lysippi opus: id
 est, statuas equestres viginti quinque,
 quas Alexander fieri jusserat totidem
 fortissimorum virorum in pugna ad
 Granicum occisorum.

³⁴ Non inconsultam audaciam] Hoc
 debetur Sigonio. Antea, non consul-
 tam.

³⁵ Neque receptus Romanis per
 Tempe in Thessaliam] Quatuor post-
 remas voces videntur huc immigrasse
 ex quarto ante versu. Certe his nihil
 hic est opus.

U. C. 583. Sunt enim Tempe saltus, etiamsi non bello fiat infestus, transitu difficilia. nam "præter angustias per quinque milia, qua exiguum jumento onusto iter est, rupes utrimque ita abecissæ sunt, ut despici vix sine vertigine quadam simul oculorum animique possit. terret et sonitus et altitudo per mediam vallem fluentis Penei amnis. Hic locus, tam sumptæ natura infestus, per quatuor distantia loca "præsidii regis fuit insessus. unum in primo aditu ad Gonnum erat: "alterum Condylon castello inexpugnabili: tertium circa Lathunta, quem Characa adpellant: quartum vis ipsi, qua et media et angustissima vallis est, inpositum, quam vel decem armatis tueri facile est. Intercluso per Tempe simul aditu commeatibus, simul reditu, ipsi montes, per quos descenderant, repetendi erant. "quod ut furto fefellerant, ita propalam, tenentibus superiora cacumina hostibus, non poterant: et experta difficultas spem omnem incidisset. Supererat nihil aliud in temere commisso, quam in Macedoniam ad Dium per medios evadere hostes: quod, nisi Dii mentem regi ademissent, ipsum ingentis difficultatis erat. Nam quum Olympi radices montis paullo plus quam mille passuum ad mare relinquant spatium, cujus dimidium loci occupat ostium late restagnans Baphyri amnis, "partem planitiæ aut Jovis templum, aut oppidum tenet; reliquum perexiguum fossa modica valloque claudi poterat, et saxorum ad manum silvestrisque materiæ tantum erat, ut vel murus objici, turresque excitari potuerint. Quorum nihil quum dispexisset cæcata mens subito terrore, "nudatis omnibus præsiidiis, patefactisque bello, ad Pydnam refertur.

VII. Consul, plurimum et præsidii et spei cernens in stultitia et segnitie hostis, remisso nuncio ad Sp. Lucretium Larissam, ut castella, relicta ab hoste, circa Tempe occuparet, præmisso Popillio ad explorandos transitus circa Dium, postquam patere omnia in omnes partes animadvertit, se-

36 *Præter angustias*] Præterquam quod angusta via est per quinque milia, adeo ut exiguum onusto jumento iter sit, utrimque . . . Parum videntur convenire huic descriptioni ea quæ Plinius l. IV. c. 8. de eodem loco habet. *Tempe*, inquit, *quinque millium passuum longitudine, et ferme æquæ jacti latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra lævæque lenticler convocis jugis.*

37 *Præsidii regis*] Mollennus cum Gronovio regis. Sic etiam solet Livius.

38 *Alterum Condylon*] Idem Gronovius legendum existimat *alterum*,

nempe præsidium, ad *Condylon*. *Castello* intellige cum *castello*, vel in *castello*.

39 *Quod ut furto fefellerant*] Quod ut fecerant fallentes furto Perseus Macedonasque, ita propalam facere non poterant, si tenuissent cacumen hostes. Transcenderant quidem illos saltus, quia fefellerant hostem: et idem facere non poterant palam et aperta vi, si hostis obtulisset.

40 *Partem planitiæ*] Revocavi primæ editionis scripturam *Geonovius*. Vulgatas habent *planities*.

41 *Nudatis omnibus præsiidiis*] Nudatis præsiidiis omnibus locis.

omnibus castris pervenit ad Dium: metarique "sub ipso templo, ne quid sacro in loco violaretur, jussit. Ipse urbem ingressus, sicut non magnam, ita exornatam "publicis locis et "multitudine statuarum, munitamque egregie, vix satis credere, in tantis rebus sine causa relictis non aliquem subesse dolum. Unum diem ad exploranda circa omnia moratus, castra movet: satisque credens, paratam frumenti copiam fore, eo die ad annem nomine Mityn processit. Postero die progressus, Agassam urbem, tradentibus sese ipsis, recepit: et, ut reliquorum Macedonum animos sibi conciliaret, obsidibus contentus, sine praesidio relinquere eis urbem, immunesque ac suis legibus victuros, est pollicitus. Progressus inde diei iter, ad Ascordum flumen posuit castra: et, "quantum procederet longius a Thessalia, eo majorem rerum omnium inopiam sentiens, regressus ad Dium est; dubitatione omnibus exarata, quid intercluso ab Thessalia patiendum fuisset, cui procul inde abscedere tutum non esset. Perseus, contractis in unum omnibus copiis ducibusque, increpare praefectos praesidorum, ante omnes Asclepiodotum atque Hippium: ab his dicere claustra Macedoniae tradita Romanis esse: cujus culpa reus nemo iustus, quam ipse, fuisset. Consuli postquam ex alto conspecta classis spem fecit, cum commeatu naves venire, (ingens enim caritas annonae ac prope inopia erat) ab invectis jam portum audit, onerarias naves Magnesiae relictas esse. Incerto inde, quidnam agendum foret, (adeo sine ulla ope hostis quae adgravaret; cum ipsa difficultate rerum pugnandum erat) peropportune literae a Sp. Lucretio adlatæ sunt: castella se, quæ super Tempe essent et circa Philan, tenere omnia, frumentique in iis et aliarum in usum rerum copiam invenisse.

VIII. His magnopere lætus consul ab Dio ad Philan Dium relinquit, simul ut praesidium ejus firmaret, simul ut militi frumentum, cujus tarda subvectio erat, divideret. Ea profectio famam haudquaquam secundam habuit. nam alii, metu recessisse eum ab hoste, ferebant, quia "manenti imperatori proelio dimicandum foret: alii "ignarum, belli quæ in dies

42. Sub ipso templo] Templum Jovis intellige, cujus sub sinem c. praecedentis mentio facta est.

43. Publicis locis] Qualia sunt fora, porticus, basilicae.

44. Multitudine statuarum] Vid. not. 33. ad c. proxime procedens: "et intellige, præter illam amicorum turmam, quam Perseus in classera congenerat, aliarum quoque statuarum non mediocrem numerum in urbe Dio fuisse.

45. Quantum procederet longius] Muretus et Gronovius reponunt *quantum*. Sed quid vetat dici *quantum longius*, quemadmodum apud Plautum *quam magis intendas vincula*? Nimirum *quantum* regitur a praepositione *secundum* intellecta.

46. Manenti imperatori] Vox *imperator* omnino otiosa est.

47. Ignarum belli quæ] Magis placeat, mutato duarum vocum ordine, *ignarum, quæ belli in dies fortune no-*

U. C. 583.
A. C. 169.
Cœ. Dium
pervenit.

Inopia la-
borat.

U. C. 583. fortuna novaret; ut qui, obferentibus sese rebus, omisisset
A. C. 169. e manibus ea, quæ mox repeti non possent. Simul enim

cessit possessione Dii, excitavit hostem, ut nunc^d tandem sentiret, recuperanda esse, quæ prius culpa amissa forent.
Perseus Audita enim profectione consulis, regressus Dium, quæ
Dium redit. disiecta ac vastata ab Romanis erant, reficit: pinnas mœ-
nium decussas reponit, ab omni parte muros firmat: deinde
quinque millia passuum ab urbe citra ripam Enipei amnis
castra ponit; amnem ipsum, transitu perdifficilem, pro mu-
nimento habiturus. Fluit ex valle Olympi montis, æstate
exiguus, hibernis idem incitatus pluviis: "et supra rupes
ingentes gurgitibus facit, et intra prorupta, in mare evol-
vendo terram, præaltas voragine, cavatoque medio alveo
ripas utrimque præcipites. Hoc flumine Perseus *septum
iter hostis credens, extrahere reliquum tempus ejus ætatis
in animo habebat. Inter hæc consul a Phila Popillium
cum duobus millibus armatorum Heracleum mittit. abest a
Phila quinque millia ferme passuum, media regione inter
Dium Tempeque, in rupe amni imminente positum.

Heracleum
obpugna-
tum.

IX. Popillius, priusquam armatos muris admoveret, mi-
sit, qui magistratibus principibusque suaderent, fidem cle-
mentiamque Romanorum, quam vim, experiri mallent. ni-
hil ea consilia moverunt, quia ignes ad Enipeum ex regis
castris adparebant. Tum terra marique (et classis adpulsa
ab litore stabat) simul armis, simul operibus machinisque,
obpugnari cœpti. Juvenes etiam quidam Romani, ludicro
circensi ad usum belli verso, partem humillimam muri ce-
perunt. Mos erat tum, nondum hac effusione inducta
"bestiis omnium gentium circum complendi, varia specta-
culorum conquirere genera: "nec, semel quadrigis, semel

^d tunc Gron. Crev.

veret. Aut certe sic exponendus locus,
quasi hoc ordine collocatæ voces es-
sent: qua de forma loquendi vid. not.
89. ad l. IV. c. 17. supra.

46 Et supra rupes ingentes gurgiti-
bus] Emenda ex Gronovii mente: Et
supra rupes, ingentes gurgites facit, et
infra, proruptam in mare evolvendo ter-
ram, præaltas voragine. Nempe in-
telligendum est rupibus in ipso alveo
enatis cursum amnis impediri. Supra
eas rupes tardatæ earum objectu aquæ
ingentes gurgites faciunt. Infra eas-
dem rupes vis aquarum per se ipse pro-
ruit terram, et alveum magis ac magis
cavat.

49 Septum iter hostis] Melius hosti.
50 Bestiis omnium gentium] Vult
Fulvius Ursinus omnium generum.
Potest tamen vulgata lectio retineri,

ut recte monet Dujathus. Sensus est:
bestiis ex toto terrarum Orbe conqui-
sitæ. Nota est hæc Romanorum insa-
nia, tum ex multis aliis testimoniis,
tum ex litteris Cœli ad Ciceronem, l.
VIII Ep. Cic. ad Fam. *Fortasse erunt
quibus placeat magis legere bestiis om-
nium generum.

51 Nec semel quadrigis] Gronovius
scribendum existimat, et semel quadri-
gis: ut valuerit Livius, non ita mul-
tiplicatos esse olim, ut sevo suo,
quadrigarum et desultorum missus;
atque adeo, ut muneris tempus produ-
ceretur, conquisita esse varia spectacu-
lorum genera. Gronovianæ emenda-
tioni præivere Onufrius Panvinius,
et Jul. Cæsar Bullingerus: quorum
alter, l. I. de Ludis Circensibus, c. 9.
alter libro de Circo ludisque Circensi-

desultore misso, vix unius horae tempus utrumque curricula complebat. Inter cetera sexageni ferme juvenes, interdum plures, "ad apparitoribus" ludi armati inducebantur. horum inductio "in parte simulacrum decurrentis exercitus erat; ex parte "elegantioris exercitii, quam militaris artis, propiorque gladiatorum armorum usus. "Quum alios decursus edidissent motus, quadrato agmine facto, scutis super capita densatis, stantibus primis, secundis submissioribus, tertiis magis et quartis, postremis etiam genu nisis, fastigatam, sicut tecta edificiorum sunt, testudinem faciebant. Hinc quinquaginta ferme pedum spatio distantes duo armati procurrebant, comminatique inter se, ab ima in summam testudinem per densata scuta quum evasissent, tunc velut propugnantes per oras extremæ testudinis, nunc in media inter se concurrentes, haud secus quam stabili solo perquebant. Huic testudini similima parti muri adnota, quum armati superantes subissent, propugnatoribus muri fastigio altitudinis æquabantur: depulsisque iis, in urbem "duorum signorum milites transcenderunt. Id tantum dissimile fuit, quod, et in fronte extrema, et ex lateribus, soli non habebant super capita elata scuta ne nudarent corpora; "sed prætectæ pugnantium more. ita nec ipsos tela ex muro missa subeuntes læserunt, et testudini injecta imbris in modum lubrici fastigio innoxia ad imum labebantur. Et consul, capto jam Heracleo, castra eo promovit; tamquam Diem, atque, inde submota rege, in Pieriam etiam progressurus. Sed, hiberna jam præparans, vias commentibus subvehendis ex Thessalia muniri jubet, et eligi horreis opportuna loca tectaque edificari, ubi diversari portantes commentus possent.

X. Perseus, tandem "a pavore eo, quo adtonitus fuerat, Pudet Persea pavoris sui.

* ab apparitoribus Gron.

bua, c. 50. hunc Livii locum allegantes, habent, Nam scilicet quadrigis: sive ex conjectura corrigerent locum, sive in suis Livii exemplaribus sic legissent. Qui sint desultores, docet ipse aliud agendo Livius, l. XXIII. c. 20. Numida . . quibus desultorum in modum binos trahentibus equos inter acerrimam sæpe pugnam in recentem equum ex fesso armatis transsulare mos erat. Denique hoc eodem loco Gronovius reposuit ex antiquis editis utrumque curriculum, quum recentiores mendose habeant utrumque curriculum. Curriculum hic idem valet ac curvus.

52 Apparitoribus ludi] Sic legebatur in veteribus editis, teste Gronovio. Nuperi adjecerunt ab ante apparitoribus. Multum blanditur Mureti con-

jectura: interdum plures apparitoribus ludis.

53 In parte . . ex parte] Hæc sic dicta sunt, quomodo si iteraretur partem.

54 Elegantioris exercitii, quam militaris artis] Expunge cum Gronovio vocem artis.

55 Quum alios decursus edidissent motus] Malit Dujatius decursus: et merito quidem.

56 Duorum signorum] Duorum manipulorum. Vid. not. 2. ad l. XXXIII. c. 1.

57 Sed prætectæ] Reponit Lipsius prætenta. Refertur enim ad scuta.

58 A pavore . . recepto animo, malle] Adjecit Sigonius voculam a, et legi jussit malle pro mallet.

U. C. 583. recepto animo, malle, imperiis suis non obtemperatum esse,
 A. C. 169. quum trepidans gazam in mare dejici Pellæ, Thessalonicae
 navalia jusserat incendi. Andronicus, Thessalonicam mis-
 sus, traxerat tempus, "id ipsum quod accidit, poenitentiae
 relinquens locum. incautior Nicias Pellæ projiciendo "pe-
 cuniæ partem, quod fuerat nactus: sed "in rem emendabi-
 lem visus lapsus esse, quod per urinatores omne ferme ex-
 tractum est. tantusque pudor regi pavoris ejus fuit, ut uri-
 natores clam interfici jusserit; deinde Andronicum quoque
 et Nician, ne quis tam dementis imperii conscius exsisteret.

Variae ur-
 bes a Rom.
 frustra ten-
 tatur.

Inter hæc C. Marcius, cum classe ab Heracleo Thessaloni-
 cam profectus, et agrum pluribus locis, expositis per litora
 armatis, late vastavit, et procurrentes ab urbe, secundis
 aliquot proeliis, trepidos intra mœnia compulit. jamque
 ipsi urbi terribilis erat, "quum, dispositis omnis generis
 tormentis, non vagi modo circa muros, temere adpropin-
 quantes, sed etiam qui in navibus erant, saxis tormento
 emicantibus "percutiebantur. Revocatis igitur in naves
 militibus, omissaque Thessalonicae obpugnatione, Æniam
 inde petunt. quindecim millia passuum ea urbs abest, ad-
 versus Pydnam posita, fertili agro. Pervastatis finibus
 ejus, legentes oram, Antigoneam perveniunt. ibi, egressi in
 terram, primo et vastarunt agros passim, et aliquantum
 prædæ contulerunt ad naves. dein palatos eos adorti Mace-
 dones, mixti pedites equitesque, fugientes effuse ad mare
 persecuti, quingentos ferme occiderunt, et non minus cepe-
 runt. Nec aliud, quam ultima necessitas, quum recipere se
 tuto ad naves prohiberentur, animos militum Romanorum,
 simul desperatione alia salutis, simul indignitate, irritavit.
 Redintegrata in litore pugna est. adjuvere et, qui in navi-
 bus erant. Ibi Macedonum ducenti ferme cæsi; par nu-
 merus captus. Ab Antigonea classis profecta, ad agrum
 Pallenensem exscensionem ad populandum fecit. Finium
 is ager Cassandrensiū erat, longe fertilissimus omnis oræ,

59 *Id ipsum quod accidit, poenitentia relinquens locum*] Scabra Gronovio videtur hæc oratio, non nobis. * Nulla hic erit difficultas, si in interpretando membrorum ordinem inverteris. † *Poenitentia relinquens locum, id ipsum quod accidit*, id est, quod quidem ipsum accidit, nempe ut regem poeniteret.

60 *Pecuniæ partem, quod fuerat nactus*] Et hunc locum Gronovius post Freinshemium conjecturis sollicitat. Nobis nihil videtur esse vitii. *Pecuniæ partem*, scilicet id quod fuerat nactus.

61 *In rem emendabilem . . . lapsus esse*] Potest tolerari vulgatum. Magis

tamen placeret, quod subjicit Gronovius, in errorem . . . emendabilem.

62 *Quum dispositis omnis generis tormentis*] Ab iis qui in urbe erant. * Tota periodus habere videtur aliquod obsecuri propter nimiam brevitate. Sensus est: jamque ipsi urbi terribilis erat, quum subito conversa est rerum facies, dispositis super urbis muros tormentis, quibus Romani, et in agris, et in ipsis quoque navibus percutiebantur. Itaque abistere incepto coacti sunt.

63 *Percutiebantur*]. Lege *percuterentur*.

quam prætervecti fuerant. Ibi Eumenes rex, viginti tectis U. C. 163. navibus ab Elea profectus, obvius fuit; et quinque missæ a A. C. 169. Prusia rege tectæ naves.

XI. Hac virium accessione animus crevit prætori, ut Cassandream obpugnaret. "Condita est a Cassandro rege in ipsis faucibus, quæ Pallenensem agrum ceteræ Macedoniæ jungunt, hinc Toronaico, hinc Macedonico septa mari. Eminet namque in altum lingua, in qua sita est: "nec minus, quam in altum magnitudine Atho mons, excurrit, obversa in regionem Magnesiae duobus inparibus promontoriis; quorum majori Posideum est nomen, minori Canastræum. Divisis partibus obpugnare adorti: Romanus ad Clitas, quas vocant, munimenta, "cervis etiam objectis, ut viam intercluderet, a Macedonico ad Toronaicum mare perducit. ab altera parte "euripus est: inde Eumenes obpugnabat. Romanis in fossa complenda, quam nuper objecerat Perseus, plurimum erat laboris. Ibi quærenti prætori, quia nusquam cumuli adparebant, quo regesta e fossa terra foret, "monstrati sunt fornices: *non ad eandem crassitudinem, qua veterem murum, sed simplici laterum ordine, structos esse.* Consilium igitur cepit, transfosso pariete iter in ur-

64 *Condita est a Cassandro rege*] Olim Potidæa, teste Plinio, l. IV. c. 10. Illam deinde vel auxerat, vel instauraverat Cassander, et de suo nomine Cassandream dixerat.

65 *Nec minus quam in altum magnitudine Atho mons excurrit*] Prolixa et verbosa oratio, et quæ sapiat sarcinatoris manum. "Reseca vocem *magnitudine*, et, levi traiectione verborum, emenda: *nec minus in altum quam Atho mons excurrit.*

66 *Cervis etiam objectis*] Cervi erant ramosi trunci arborum, quos in terram ante fossam vallumque depangere et varie serere solebant, ad obstruendum aut impediendum iter. Nomen habuerunt a similitudine cornuum cervi. Plura de his vide apud Lips. l. II. Potiorcet. Dial. 2.

67 *Euripus*] Intelligenda videtur fossa aliqua manu facta, quæ maris aquas acciperet. Nam tales fossæ Euripi apud antiquos nominabantur.

68 *Monstrati sunt fornices*] Gronovius reponit *monstratum est*, atque etiam hanc emendationem Clericus in contextum admiserat. Sed videtur antiqua lectio stare posse. Nimirum in his quæ sequuntur, *quæ structos esse* pendent a verbo *dicebant*, dictum est, intellecto, ex solenni more Livii. Ceterum totius loci, qui ob nimiam brevi-

tatem sane perspicuus non est, hic fortasse sensus esse possit. Quærebat prætor, quo regesta e fossa terra esset. Monstrati sunt fornices, dictumque illos structos esse e terra quam e fossa egresserant, in lateres cocta. Quod ut probarent ii qui prætorem tota de re commonefaciebant, observabant illos fornices aliter structos esse ac veterem murum urbis, nec proinde eodem tempore. Fossa autem, ut supra annotatum est, nuper objecta fuerat a Perseo. Quum igitur fossa esset recens facta, fornices item recens structi, hoc argumento aliquatenus dicta firmabant. Prætori e re natum est consilium, ut fornicum parietes simplici laterum ordine structos, quod facile factu erat, transfoderet, atque id sibi iter in urbem patefaceret. Restaret explicandum, ubi et quem ad usum structi illi fornices, et qui eorum pariete perfosso in urbem pateret via. Hæc non facile expeditimus. Tantum observabimus fossam tunc completam non fuisse a Romanis. Itaque locus ubi perfossi sunt fornices, debuit esse citra fossam, si Romanos respicias. In ejusmodi locis non possumus non multum desiderare Polybium, qui ut militaris vir, et locorum peritus, et accuratissimus scriptor, omnia, ni fallit animus, diligentius exposuerat.

U. C. 583.
A. C. 169.

bem patefacere. fallere autem ita se posse, si, muros a parte alia scalis adortus, tumultu injecto, "in custodiam ejus loci propugnatores urbis avertisset. Erant in praesidio Cassandreae, praeter non contemnendam juventutem oppidanorum, octingenti Agrianes, " et duo millia Penestiarum Illyriorum, " a Pleurato inde missi, bellicosum utrumque genus. His tuentibus muros, quum subire Romani summa vi niterentur, momento temporis parietes fornicum perfossi urbem patefecerunt. " quod si, qui irrupere, armati fuissent, exemplum cepissent. Hoc ubi perfectum esse opus militibus nunciatum est, clamorem alacres gaudio repente tollunt, aliis parte alia in urbem irupturis.

XII. Hostes primum admiratio cepit, quidnam sibi repentinus clamor vellet. postquam patere urbem accepere praefecti praesidii Pytho et Philippus, " pro eo, qui occupasset adgredi, opus factum esse rati, cum valida manu Agrianum Illyriorumque erumpunt: Romanosque, qui alii aliunde coibant convocabanturque, ut signa in urbem inferrent, incompósitos atque inordinatos fugant, persequunturque ad fossam: in quam compulsos ruina cumulant. sexcenti ferme ibi interfecti, omnesque prope, qui inter murum fossamque deprehensi erant, vulnerantur. Ita suo ipse conatu percussus praetor, segnior ad alia factus consilia erat: et ne Eumeni quidem, simul a mari, simul a terra adgredienti, quidquam satis procedebat. Placuit igitur utrique, custodiis firmatis, ne quod praesidium ex Macedonia intromitti posset, quoniam vis aperta non processisset, operibus moenia obpugnare. Haec parantibus his, decem regii lembi, ab Thessalonica cum delectis Gallorum auxiliariis missi, quum in salo stantes hostium naves conspexissent; ipsi, obscura nocte, simplici ordine, quam poterant proxime litus tenentes, intrarunt urbem. Hujus novi praesidii fama absistere obpugnatione simul Romanos regemque coegit. circumvecti promontorium, ad Toronen classem adpulerunt. Eam quoque obpugnare adorti, ubi

69 *In custodiam ejus loci]* Quem scalis adortiretur.

70 *Et duo millia Penestiarum]* Sic dedit Sigonius, quum inveniret *M. milia*: unde ille effecit *M.M.* sive *duo millia*. Tamen l. XLIII. c. 23. dicitur *Perseus ex Penestiarum gente mille pedites, ducentos equites . . . Cassandriam, praesidio ut essent, misisse.*

71 *A Pleurato inde missi]* Pro inde, quod procul dubio vitiosum est, lege vel deinde, vel cum Gronovio eodem.

72 *Quod si, qui irrupere]* Nulli irrupere, ut constat ex c. seq. Neque

inermes id facere fuissent ausi, tanto vitae periculo. Legit ergo Perizonius, quod si, qui irrumperent, armati fuissent: hoc sensu, si praesto fuissent armati, qui irrumperent in urbem. Nobis probabilius videtur quod Dujatius suggerit, qui perfodere, vel qui perirupere, nempe parietem.

73 *Pro eo]* Antea Proco. Emendavit Freinshemius, adstipulante Gronovio. Rati opus factum a Romanis ei utile futurum, qui primus aggredi maturasset.

valida defendi manu animadverterunt, irrito incepto Demetriadem petunt. Ibi quum adpropinquantes repleta mœnia armatis vidissent, prætervecti ad Iölcon classem adpulerunt; inde, agro vastato, Demetriadem quoque adgressuri.

XIII. Inter hæc et consul, ne segnis sederet tantum in agro hostico, M. Popillium cum quinque milibus militum ad Melibœam urbem obpugnandam mittit. Sita est in radicibus Ossæ montis, qua parte in Thessalia vergit, opportune imminens super Demetriadem. Primus adventus hostium perculit incolas loci: conlectis deinde ex necopinato pavore animis, discurrunt armati ad portas ac mœnia, qua suspecti aditus erant: spemque extemplo inciderunt, capi primo inpetu posse. Obsidio igitur parabatur, et opera obpugnationum fieri cœpta. Perseus, quum audisset, simul Melibœam a consulis exercitu obpugnari, simul classem Iölci stare, ut inde Demetriadem adgrederetur, Euphranorem quemdam ex ducibus cum delectis duobus milibus Melibœam mittit. eidem imperatum, ut, si a Melibœa submovisset Romanos, Demetriadem prius occulto itinere intraret, quam ab Iölco ad urbem castra moverent Romani. Et ab obpugnatoribus Melibœæ, quum in superioribus locis repente adparuisset, cum trepidatione multa relicta opera sunt, ignisque injectus. ita a Melibœa abscessum est. Euphranor, soluta unius urbis obsidione, Demetriadem extemplo ducit. nec tum mœnia modo, sed agros etiam ⁷⁴confiderunt se a populationibus tueri posse: et eruptiones in vagos populatores non sine vulneribus hostium factæ sunt. Circumvecti tamen mœnia sunt prætor et rex, situm urbis contemplantes, si qua parte tentare aut opere aut vi possent. Fama fuit, per ⁷⁵Cydantem et Cretensem et Antimachum, qui Demetriadi præerat, tractatas inter Eumenem et Persea conditiones amicitiae. ab Demetriade certe abscessum est. Eumenes ad consulem navigat: gratulatus, quod prospere Macedoniam intrasset, Pergamum in regnum abit ⁷⁶. Marcus Figulus prætor, parte classis in hiberna Sciathum missa, cum reliquis navibus Oreum Bœotiæ petit, eam urbem aptissimam ratus, unde exercitibus, qui in Macedonia, quique in Thessalia erant, mitti commeatus possent. De Eumene rege longe diversa tradunt. Si Valerio Antiati credas, nec classe adjutum ab eo prætorem esse, quum sæpe

⁷⁴ *Cydantem* Crev.

⁷⁶ *abijt* Gron. Crev.

⁷⁴ *Confiderunt*] Observa parum omnino usitatum verbum, pro *confisi sunt*.

⁷⁵ *Cydantem*] Sic Sigonius. Antea *Cydantem*.

⁷⁶ *Oreum Bæotiæ*] Oreum urbs est

Eubææ insulæ, non Bæotiæ. Legs ergo *Oreum Eubææ*. Neque enim vitium est in nomine urbis, quum infra c. 30. Octavius prætor, qui Marcio successit, dicatur isse *Oreum ad classem*.

U. C. 583. eum literis arcessisset, tradit, " nec cum gratia ab consule
A. C. 169. profectum in Asiam, indignatum, quod, ut iisdem castris tenderet, permissum non fuerit. ne ut equites quidem Gallos, quos secum adduxerat, relinqueret, impetrari ab eo potuisse. Attalum fratrem ejus et remansisse apud consulem, et sinceram ejus fidem æquali tenore egregiamque operam in eo bello fuisse.

XIV. Dum bellum in Macedonia geritur, legati Transalpini ab regulo Gallorum (Balanos ipsius traditur nomen; gentis, ex qua fuerit, non traditur) Romam venerunt, pollicentes ad Macedonicum bellum auxilia. Gratiae ab senatu actæ, muneraque missa, torquis aureus " duo pondo, et patere aureæ quatuor pondo, equus phaleratus, armaque equestria. Secundum Gallos Pamphyli legati coronam auream, " ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam intulerunt: petentibusque iis, ut id donum in cella Jovis optimi maximi ponere, et sacrificare in Capitolio liceret, permissum. benigneque amicitiam renovare volentibus legatis responsum, et " binum millium æris singulis missum munus. Tum ab rege Prusia, et paulo post ab Rhodiis, de eadem re longe aliter disserentes legati auditi sunt. utraque legatio de pace reconcilianda cum rege Perseo egit. Prusiæ preces magis, quam postulatio, fuere, profitentis, *et ad id tempus de cum Romanis stetisse, et, quoad bellum foret, staturum. Ceterum quum ad se a Perseo legati venissent de finiando cum Romanis bello, et iis pollicitum deprecatores apud senatum futurum; " petere, si possent inducere in animum, ut finiant iram, se quoque in gratia reconciliatæ pacis posse uti. hæc regii legati. Rhodii, superbe commemoratis erga populum Romanum beneficiis, et pene victoriæ, utique de Antiocho rege, majore parte " ad se vindicata, adjecerunt: Quam par*

Prusiæ et
Rhodiorum
legati.

Rhodiorum
superba
oratio,

77* *Nec cum gratia ab consule profectum]* Neque ita profectum ab consule, ut integra esset inter illos gratia et amicitia, sed cum mutua offensione.

78 *Duo pondo]* Qui tres marcas nostrates, unciam unam pondo haberet. *Quatuor pondo.* Sex marcas, uncias duas.

79 *Ex viginti millibus Philippeorum]* Aureorum: qui quum singuli pares essent didrachmo, sequitur viginti millia nummorum Philippeorum redire ad 400. libras Romanas pondo, marcas nostrates 625. Immane profecto pondus, etiamsi detrahatur manus pretium. Sed corona illa dicanda erat Jovi, et stabili sede in Capitolio collocanda.

80 *Binum millium æris]* Marcarum

argenti 3. unciae l.

81 *Petere, si possent]* Lege cum Gronovio et *petere*, quod respondet iis quæ præcedunt, et *pollicitum*. Ultima hujus periodi sic ab eo formantur: *se quoque in gratia reconciliatæ pacis uti ponrent*: id est, darent sibi locum in eundem gratiæ apud Persea, tanquam pacis reconciliatori. Hujus locutionis, *ponere in gratiam*, vel *in gratia*, exempla ex epistolis Ciceronis hic allegat Gronovius. Unum afferemus e lib. V. ad Att. ep. 11. *Apud Patronem te in maxima gratia posui*. Feci, ut magnam tibi gratiam haberet Patro, ostendendo ei, te, quod desiderat, id mihi vehementer commendasse.

82 *Ad se vindicata]* Olim a se. Emendavit Sigonius.

inter Macedonas Romanosque esset, sibi amicitiam cum rege U. C. 883. Perseo ceptam. eam se invitos, nullo ejus in se merito, quoniam A. C. 169. ita Romanis visum sit in societatem se belli trahere, interrupsisse. Tertium se annum multa ejus incommoda belli sentire. mari intercluso, inopia insulam premi, amissis "maritimis vectigalibus atque commeatibus. Quum id ultra pati non possent, legatos alios ad Persea in Macedoniam misisse, qui ei denuntiarent, Rhodiis placere, pacem eum componere cum Romanis: se Romam eadem nunciatum missos. Per quos stetisset, quo minus belli finis fieret, adversus eos quid sibi faciendum esset, Rhodios consideraturos esse. Ne nunc quidem hæc sine indignatione legi audirive posse, certum habeo. inde existimari potest, qui habitus animorum audientibus ea Patribus fuerit.

XV. Claudius, nihil responsum, auctor est: tantum senatusconsultum recitatum, quo Caras et Lycios liberos esse Castigatio ferociæ Rhodiorum. juberet populus Romanus, literasque extemplo ad utramque gentem * "scirent indicatum mitti. Qua audita re, principem legationis, cujus magniloquentiam vix curia paullo ante ceperat, conruisse. Alii responsum esse tradunt, *Populum Romanum et principio hujus belli haud vanis auctoribus compertum habuisse, Rhodios cum Perseo rege adversus rempublicam suam occulta consilia inisse: et, si id ante dubium fuisset, legatorum paullo ante verba ad certum redegissee: et plerumque ipsam se fraudem, etiamsi initio cautior fuerit, detegere. Rhodios "nuncio in orbe terrarum arbitria belli pacisque agere: "Deorum nutu arma sumtuos positurosque Romanos esse. jam non Deos fœderum testes, sed Rhodios habituros. "Itane tandem iis pareatur, exercitusque de Macedonia*

83 * *Maritimis vectigalibus æque commeatibus*] Maritima vectigalia sunt portoria, et aliæ mercedes quæ in publicum redigebantur ex mercibus importatis in insulam. Maritimi commeatus, quæcunque mari invehuntur ad usum commoditatemque vitæ.

84 *Scirent indicatum*] Hæc corrupta esse cuius apparet. Sigonius legendum putat *ut scirent*: id est, ut Rhodii scirent rem indicatam esse Lyciis et Caribus. Sed hoc nobis frigidum et obscurum videtur. Magis inclinat sententia ut credamus *et scirent indicatum* ab aliquo emendatore esse, qui depravatam aliquatenus veterem scripturam nactus magis fœdaverit; Liviumque scripsisse: *Litterasque extemplo ad utramque gentem et senatusconsultum mitti*. Nempe mos est sæpe testatus Livio, ut litteræ alicujus magistratus cum senatusconsulto mittantur. Sic l. XXVI. c. 15. *Litteras a Cal-*

purnio prætoris Fulvio et senatusconsultum tradidit.

85 *Nuncio*] Uno nuncio per Orbem terrarum misso. Sic Cic. pro Lege Manil. n. 11. *tot civium Romanorum millibus uno nuncio atque uno tempore necatis.*

86 *Deorum nutu*] Magis placeret eorum, nempe Rhodiorum: siquidem in duobus orationis membris, præcedenti et sequenti, amara punguntur ironia Rhodii, quæ perit, si legitimus *deorum*; retinetur, si reponimus eorum. Nisi melius est legere *Rhodiorum*. In ipsa enim repetitione inest aliquid irrisoria.

87 *Itane tandem*] Hunc locum sic legere et interpungere placeret: *Itane tandem? Ni parcat, exercitusque de Macedonia deportentur, visuros esse quid sibi faciendum sit?* Hæc ultima verba ex oratione Rhodiorum desumpta, hic per irrisionem repetuntur.

U. C. 363. deportentur? *Visuros esse, quid sibi faciendum sit. Quid*
 A. C. 169. *Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum,*
devicto Perseo, quod prope diem sperent fore, visurum, ut pro
meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat.
Mantus tamen legatis in singulos binum millium æris mis-
sum est: quod ii non acceperunt.

Marci lit-
 teræ.

XVI. Literæ deinde recitatæ Q. Marci consulis sunt,
Quemadmodum, saltu superato, in Macedoniam transisset:
"ibi et^s ex aliis locis^o commeatus a prætore prospectos in
hiemem habere, et ab Epirotis^o viginti millia modium tritici,
decem hordei sumsisse: ut^o pro eo^h frumento^o pecunia Ro-
mæ legatis eorum curaretur. Vestimenta militibus ab Roma
mittenda esse: equis ducentis ferme opus esse, maxime Numi-
dis: nec sibi in his locis ullam copiam esse. Senatusconsult-
um, ut ea omnia ex literis consulis fierent, factum est. C.
Salpicius prætor sex millia togarum, triginta tunicarum, et
equos deportanda in Macedoniam, præbendaque arbitrato
consulis locavit, et legatis Epirotarum pecuniam pro fru-
mento solvit; et Onesimum, Pythonis filium, nobilem Ma-
cedonem, in senatum introduxit. Is^o pacis semper auctor
regi fuerat, monueratque, sicut pater ejus Philippus institu-
tum usque ad ultimum vitæ diem servabat, "quotidie bis in
die fœderis icti cum Romanis perlegendi; ut eum morem,
si non semper, crebro tamen usurparet. Postquam deter-
rere eum a bello nequirit, primo subtrahere sese per alias
atque alias causas, ne interesset iis, quæ non probabat,
cœpit: postremo, quum suspectum se esse cerneret, et pro-
ditionis interdum crimine insimulari, ad Romanos transfu-
git: magno usui consuli fuit. Ea introductus in curiam
quum memorasset, senatus in formulam sociorum eum re-
ferri jussit: locum, lautitia præberi: agri Tarentini, qui pub-
licus populi Romani esset, ducenta jugera dari, et aedes
Tarenti emi: uti ea curaret, C. Decimio prætori manda-
tum. Censores censum Idibus Decembribus, severius quam
ante, habuerunt: multis equi ademti, inter quos P. Rutilio,

Onesimi
 Macedonis
 præmia.

Census.

Et ibi et Gron.

h co del. Ead.

88 *Ibi et ex aliis locis*] Vulgo et ibi
 et ex aliis, contra primæ editionis fi-
 dem, teste Hearnio.

89 *Commeatus a prætore prospectos*
 Hoc debetur Sigonio. Prius *commea-*
tus rempublicam prospectos. Nimi-
 rum, ut idem observat, sæpe et facile
 librarii decepti sunt in his vocibus, *P.*
R. et R. P. et P. R. Populus Roma-
nus, Res Publica, Prætor.

90 *Viginti millia modium*] Modios
 Parisienses plus 15416. *Decem millia,*
 7708.

91 *Pro eo frumento*] Addidimus ex

vetustioribus editis vocem *eo*, quæ re-
 spicit triticum et hordeum memorata
 in iis quæ proxime præcedunt.

92 *Pecunia . . . curaretur*] Solve-
 retur. *Curare pecuniam, curare num-*
mos, sæpe occurrit in epistolis Cicero-
 nis: puta l. II. ad Q. Fratr. ep. 4. l.
 VII. ad Att. ep. 3. et alibi sæpius.

93 *Pacis semper auctor regi*] Male
 olim legebatur *regis.* Emendavit Si-
 gonius.

94 *Quotidie bis in die*] Vel *quotidie*
 vacat, vel in die.

qui tribunus plebis eos violenter ⁹⁵ accusarat; tribu quoque U. C. 583. is motus, ⁹⁶ et ærarius factus. Ad opera publica facienda A. C. 169. quum eis dimidium ex vectigalibus ejus anni adtributum ex senatusconsulto a quæstoribus esset; Ti. Sempronius ex ea pecunia, quæ ipsi adtributa erat, ædes P. Africani ⁹⁷ pone Veteres ad Vortumni signum, ⁹⁸ lanienasque et tabernas conjunctas in publicum emit, ⁹⁹ basilicamque faciendam curavit, quæ postea Sempronia adpellata est.

XVII. Jam in exitu annus erat, et propter Macedonici maxime belli curam in sermonibus homines habebant, quos in annum consules ad finiendum tandem id bellum crearent. itaque senatusconsultum factum est, ut Cn. Servilius primo quoque tempore ad comitia habenda veniret. Senatusconsultum Sulpicius prætor ad consulem ^{*}post paucos dies recitavit, quibus ante diem ^{**}in urbem venturum. Et consul maturavit, et comitia eo die, qui dictus erat, sunt perfecta. Comitia. Consules creati L. Æmilius Paullus iterum, ^{*}septimo decimo anno postquam primo consul fuerat, et C. Licinius Crassus. Prætores postero die facti Cn. Bæbius Tamphilus, L. Anicius Gallus, Cn. Octavius, P. Fonteius Balbus, M. Æbutius Elva, C. Papirius Carbo. Omnia ut maturius agerentur, belli Macedonici stimulabat cura. itaque designatos extemplo sortiri placuit provincias; ut, utri Macedonia consuli, ^{*}cuique prætori classis venisset, sciretur: ut jam inde cogitarent pararentque, quæ bello usui forent, senatumque consulerent, si qua re consulto opus esset. *Latinas, ubi magistratum inissent, quod per religiones posset, primo quoque tempore fieri placere; neque consulem, cui eundem in Macedoniam esset, teneri.* His decretis, consulibus Italia et Macedonia, prætoribus, præter duas jurisdictiones in urbe, classia, et Hispania, et Sicilia, et Sardinia provinciæ nominatæ sunt. Consulum, Æmilio Macedonia, Licinio Italia evenit. Prætores, Cn. Bæbius urbanam, L. Anicius peregrinam, et si quo senatus censuisset, Cn. Octavius classem, P. Fonteius Hispaniam, M. Æbutius Siciliam, C. Papirius Sardiniam est sortitus.

95 Accusarat] Libri ante Sigonium habebant accusaret: mendose.

96 Et ærarius] Hoc a Fulvio Ursino est. Prius ut operarius.

97 Pone veteres] Vel excidit nomen, quod jungatur [†]q̄ veteres, vel ut in illis locorum appellationibus fieri solet, brevitas causa ex usu communi supprimebatur. Illud supplere non nostrum est.

98 Lanienas] Sic Turnebus jussit legi. Antea lanæas.

99 Basilicam] Vid. not. 44. ad l.

XXVI. c. 27.

1 Sulpicius prætor ad consulem missus] Hic locus suppletus est ex Gronovii mente: tantum, dies quo se in urbem venturum scribebat consul, certo definiri non potuit.

2 Septimodecimo anno] Imo decimo quarto, vel, si ambo extremi anni numerentur, decimo quinto.

3 Cuique prætori classis venisset] Lege evenisset, vel obveneret. Sic enim ubique Livius.

U. C. 583.
A. C. 169.
Belli Macedonici ad-
paratus.

XVIII. Extemplo adparuit omnibus, non segniter id bellum L. Æmilium gesturum; præterquam quod alius vir erat, etiam quod dies noctesque intentus ea sola, quæ ad id bellum pertinerent, animo agitabat. Jam omnium primum a senatu petit, ut legatos in Macedoniam mitterent ad exercitus visendos classemque, et comperta referenda, quid aut terrestribus aut navalibus copiis 'opus esset: præterea ut explorarent copias regias, quantum possent, quaque provincia nostra, qua hostium foret: utrum intra saltus castra Romani haberent, an jam omnes angustiae exsuperatae, et in æqua loca pervenissent: qui fideles nobis socii, qui dubii suspensæque ex fortuna fidei, qui certi hostes viderentur: quanti præparati commeatus, et unde terrestri itinere, unde navibus subportarentur: 'quid ea æstate terra marique rerum gestarum esset: ex his bene cognitis certa in futurum consilia capi posse ratus. Senatus Cn. Servilio consuli negotium dedit, ut is in Macedoniam, quos L. Æmilio videretur, legaret. Legati biduo post profecti, Cn. Domitius Ahenobarbus, A. Licinius Nerva, L. Bæbius. Bis in exitu anni ejus lapidatum esse nunciatum est; in Romano agro, 'simul in Veientibus. novendiale sacrum factum est. Sacerdotes eo anno mortui sunt, P. Quinctilius Varus, flamen Martialis; et M. Claudius Marcellus decemvir: in cujus locum Cn. Octavius subfectus. Et jam magnificentia crescente notatum est, ludis circensibus P. Cornelii Scipionis Nasicæ et P. Lentuli ædilium curulium sexaginta tres 'Africanas, et quadraginta ursos et elephantos 'luisse.

Ludorum
circensium
magnificen-
tia.

U. C. 584.
A. C. 168.
L. Æmilio
II. C. Lici-
nio Cons.

XIX. L. Æmilio Paulo, C. Licinio consulibus, Idibus Martiis principio insequentis anni, quum in expectatione Patres fuissent, maxime quidnam consul de Macedonia, cujus ea provincia esset, referret; nihil se habere, Paullus, quod referret, quum nondum legati redissent, dixit. Ceterum Brundisii legatos jam esse, bis ex cursu 'Dyrrachium ejectos. Cognitis mox, quæ nosci prius in rem esset, relaturum: id fore intra perpaucos dies. Et, ne quid projectionem suam teneret, 'pridie Idus Aprilis Latinis esse constitutam diem. Sacri-

4 Opus esset] Olim opus est. Mutavit jure Sigonius.

5 Quid . . . rerum gestarum esset] Emendat Gronovius gestum.

6 Simul in Veientibus] Feliciter emendat Jac. Gronovius: simul in Veienti. Bis novendiale sacrum. Toties enim novendiale sacrum fiebat, quoties lapidibus pluisse visum erat. Vid. l. XXVII. c. 37.

7 Africanas] Pantheras, ut patet ex Plinio, l. VIII. c. 17.

8 Luciae] In ludis exhibitos esse.

Intelligenda videtur venatio facta in Circo, vel pugna bestiarum inter se.

9 Dyrrachium ejectos] Ejici verbum est naufragorum. Ejectum littore, egentem. Vid. not. 70. ad l. XXIII. c. 34. Magis placet cum Gronovio legere rejectos.

10 Pridie Idus Aprilis] Lege ex c. 22. infra, et ex fragmento tabularum diurnarum, seu, ut censent alii, librorum linteorum, quod Pighius vulgavit, pridie Kalendas Aprilis, sive Aprilis.

ficio rite perfecto, se et Cn. Octavium, simul senatus censuisset, U. C. 584. exituros esse. C. Licinio collegæ suo fore curæ, se absente, ut, A. C. 168. si qua parari mittive ad id bellum opus sit, parentur mittanturque. Interea legationes exterarum nationum audiri posse.

"Sacrificio rite perfecto, primi Alexandrini, legati" ab Pto- Alexandri-
lemæo et Cleopatra regibus, vocati sunt. Sordidati, barba ni legati.
et capillo promisso, cum ramis oleæ ingressi curiam, procu-
buerunt: et oratio, quam habitus, fuit miserabilior. Antio-
chus Syriæ rex, qui obses Romæ fuerat, per honestam spe-
ciem majoris Ptolemæi reducendi in regnum, bellum cum
minore fratre ejus, qui tum Alexandriam tenebat, gerens, et
ad Pelusium navali proelio victor fuerat, et, tumultuario
opere ponte per Nilum facto, transgressus cum exercitu,
obsidione ipsam Alexandriam terrebat: nec procul abesse,
quin potiretur regno opulentissimo, videbatur. Ea legati
querentes orabant senatum, ut opem regno regibusque ami-
cis imperio ferrent. *Ea merita populi Romani in Antiochum,*
eam apud omnes reges gentesque auctoritatem esse, ut, si legatos
misissent, qui denunciarent, non placere senatui, sociis regibus
bellum fieri, extemplo abscessurus a mœnibus Alexandriæ,
abducturusque exercitum in Syriam esset. -Quod si cunctentur
facere, brevi extorres regno Ptolemæum et Cleopatram Romam
venturos, cum pudore quodam populi Romani, quod nullam
opem in ultimo discrimine fortunarum tulissent. Moti Patres
precibus Alexandrinorum, extemplo "C. Popillium Læna- Ad Antio-
tem, et "C. Decimium, et C. Hostilium legatos, ad finiendum chum et
inter reges bellum, miserunt. Prius Antiochum, dein Ptole- Ptolemæ-
mæum adire jussi, et nunciare, ni absistatur bello, per utrum um mittun-
stetisset, eum non pro amico, nec pro socio habituros esse. tur legati.

XX. His intra triduum simul cum legatis Alexandrinis
profectis, legati ex Macedonia "Quinquatribus ultimis adeo
expectati venerunt, uti, nisi vesper esset, extemplo sena-
tum vocaturi consules fuerint. Postero die senatus fuit;
legatique auditi sunt. Ii nunciant, *Majore periculo, quam* Legatorum
emolumento, exercitum per invios saltus in Macedoniam induc- ex Macedo-
tum. Pieriam, "quo processisset, regem tenere: castra cas- nia redu-
cum oratio.

¹ et del. Crev.

11 *Sacrificio rite perfecto, primi]* Cleopatra, venerat legatio de qua hic
Vix dubium videtur esse, tres primas agit Livius.
voces ex quinto ante versu huc im-
migravisse. Nihil iis hoc loco opus
est.

12 *Ab Ptolemæo]* Ptolemæo Epi-
phani duo filii fuere, Ptolemæus Phi-
lometor, qui sororem Cleopatram in
matrimonio habuerat, et Ptolemæus
Evergetes, sive Physcon, qui tum pulso
fratre Alexandriam tenebat cum Cleo-
patra, quam Philometori ademerat.
Ab his, nempe Ptolemæo minore et

Cleopatra, venerat legatio de qua hic
agit Livius.

13 *C. Popillium Lænatem, C. Deci-*
mium, et C. Hostilium] Sic voluit Si-
gonius. Olim rediti habebant, et C. *De-*
cimium, C. Hostilium. Vulgati nunc
geminant et.

14 *Quinquatribus ultimis]* Ultimo
die Quinquatruum. Vid. not. 49. ad l.
XXX. c. 36. De Quinquatribus egi-
mus ad l. XXVI. c. 37.

15 *Quo processisset]* Romanus exer-
citus. Ceterum hic habes expendatio-

U. C. 584.
A. C. 168.

*tris prope ita conlata esse, ut flumine Enipeo interjecto ar-
coantur. neque regem pugnandi potestatem facere, nec nostris
vim ad cogendum esse. Hiemem etiam asperam rebus gerendis
intervenisse, in otio militem ali, nec plus quam sex *** fru-
mentum habere. Macedonum dici triginta millia armatorum
esse. Si Ap. Claudio circa Lychnidum satis validus exer-
citus foret, potuisse ancipiti bello ¹⁶ distingere¹ regem: nunc
et Appium, et quodcum eo praesidii sit, in summo periculo esse,
nisi propere aut justus exercitus eo mittatur, aut illi inde dedu-
cantur. Ad classem se ex castris profectos, sociorum navalium
partem morbo audisse absumentam; partem, maxime qui ex Si-
cilia fuerint, domos suas abisse, et homines navibus deesse, qui
sint, neque stipendium accepisse, neque vestimenta habere. Eu-
menem classemque ejus, tamquam vento adlatas naves, sine
caussa et venisse, et abisse: nec animum ejus regis constare
satis visum. Sicut omnia de Eumene dubia, Attali egre-
gie constantem fidem nunciabant.*

S. C. de
belli adpa-
ratu.

XXI. Legatis auditis, tunc de bello referre sese L. Æ-
milius dixit. Senatus decrevit, ut in ¹⁸ octo legiones parem
numerum tribunorum consules et populus crearent: creari
autem neminem eo anno placere, nisi qui honorem gessisset.
Tum ex omnibus tribunis militum uti L. Æmilius in duas
legiones in Macedoniam, quos eorum velit, eligat, et ut, sol-
lemni Latinarum perfecto, L. Æmilius consul, Cn. Octavius
praetor, cui classis obtigisset, in provinciam profisciscantur.
Additus est his tertius L. Anicius praetor, cujus inter pere-
grinos jurisdictio erat. eum in provinciam Illyricum circa
Lychnidum Ap. Claudio succedere placuit. Delectus cura
C. Licinio consuli inposita. is septem millia civium Roma-
norum et equites ducentos scribere jussus; et sociis nomi-
nis Latini septem millia peditum imperare, quadringentos
equites; et ¹⁹ Cn. Servilio Galliam obtinenti provinciam
litteras mittere, ut sexcentos equites conscriberet. Hunc
exercitum ad collegam primo quoque tempore mittere in
Macedoniam jussus. neque in ea provincia plus quam duas
legiones esse; eas repleri, ut sena millia peditum, trecentos
haberent equites. ceteros equites peditesque in praesidiis dis-
poni. qui eorum idonei ad militandum non essent, dimitti.

^k pro asteriscis dierum exhibent Gron. Crev. et prior quidem uncinis non in-
clusum. ¹ distineri Crev.

nem Gronovianam. Prisci editi pro-
cessit.

¹⁶ Distingere] Vulgo distingere. Mu-
tavit Gronovius.

¹⁷ Attali] Scribe cum eodem Gro-
novio, ita Attali.

¹⁸ Octo legiones] In ea quae sequi-
tur legionum descriptione sex tantum

enumerantur. Sed praeterea duae cre-
di possunt urbanae fuisse. Vid. not.
20. ad XXXIII. 25.

¹⁹ Cn. Servilio] Prioris anni con-
suli, qui, ut ex hoc loco discimus, pro-
rogato ex consulatu imperio Galliam
obtinebat.

Decem præterea millia peditum imperata sociis, et octingenti equites. Id præsidii additum Anicio, præter duas legiones, ^{U. C. 584. A. C. 168.} quas portare in Macedoniam est jussus, quina millia peditum et duenos habentes, trecenos equites: et in classem quinaque millia navalium socium sunt scripta. Licinius consul duabus legionibus obtinere provinciam jussus: eo addere sociorum decem millia peditum, et sexcentos equites.

XXII. Senatusconsultis perfectis, L. Æmilius consul ^{e. L. Æmili} curia in concionem processit, orationemque talem habuit. ^{Coa. oratio.} Animadvertisse videor, Quirites, majorem mihi, sortito Macedoniam provinciam, gratulationem factam, quam quum aut consul essem consalutatus, aut quo die magistratum inissem: neque id ob aliam causam, quam quia bello in Macedonia, quod diu trahitur, existimastis dignum majestate populi Romani exitum per me inponi posse. Deos quoque huic favisse sorti spero, eosdemque in rebus gerendis adfuturos esse. Hæc partim ²¹ opinari, partim sperare possum. Illud adfirmare pro certo habeo audeoque, me omni ope adinsum esse, ne frustra vos hanc spem de me conceperitis. Quæ ad bellum opus sunt, et senatus decrevit, et (quoniam extemplo proficisci placet, neque ego in mora sum) C. Licinius collega, vir egregius, æque enise parabit, ac si ipse id bellum gesturus esset. Vos, quæ scripsero senatui, aut vobis, credite. rumores credulitate vestra ne alatis, quorum auctor nemo existabit. Nam nunc quidem, quod vulgo fieri, hoc præcipue bello, animadverti, nemo tam famæ contemtor est, cujus non debilitari animus possit. In omnibus circulis, atque etiam (si Diis placet) in convivis sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant; ubi castra locanda sint, sciant; quæ loca præsidii occupanda; quando, aut quo saltu intranda Macedonia; ubi horrea ponenda; qua terra, mari subvehantur commeat; quando cum hoste manus conserendæ; quando quiescendum sit. Nec, quid melius faciendum sit, modo statuunt, sed, quidquid aliter, quam ipsi censuere, factum est, consulem veluti dicta die accusant. Hæc magna impedimenta res gerentibus sunt. nec enim omnes tam firmi et constantis animi contra adversum rumorem esse possunt, quam Fabius fuit: qui suum imperium minui ²² per vanitatem populi maluit, quam secunda fama male rem gerere. Non sum is, qui non existimem admonendos duces esse: immo eum, qui de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis, quam sapientem. Quid ergo est? Primum a prudentibus, et proprie rei

20 Quas portare in Macedoniam est jussus] Imo in Illyricum. Hæc enim Anicio provincia obtigerat.

21 Opinari] Parum proprium hoc loci verbum. Legimus ominari. Senatus est. Hæc ita futura spondere mihi

possum, partim ex omnibus, quibus propitia nobis deorum voluntas declaratur; partim ex spe, quam subiecti ratio haud fallax.

22 Per vanitatem populi] Per incensuram populi levitatem.

U. C. 584. *militaris peritis, et usu doctis, monendi imperatores sunt: de-*
 A. C. 168. *inde ab his, qui intersunt gerendis* loco^m, qui hostem, qui*
temporum opportunitatem vident, qui in eodem velut navi-
gio participes sunt periculi. Itaque si quis est, qui, quod e
republica sit, suadere se mihi in eo bello, quod gesturus sum,
confdat; ne deneget operam reipublicæ, et in Macedoniam
mecum veniat. nave, equo, tabernaculo, viatico etiam a me
juxtabitur. Si quem id facere piget, et otium urbanum militiæ
laboribus præoptat, e terra ne gubernaverit. Sermonum satis
ipsa præbet urbs. loquacitatem suam contineat: nos castrensi-
bus consiliis contentos futuros esse sciat. Ab hac concione,
 Latinis, quæ pridie Kalendas Apriles fuerunt, "in monte
 sacrificio rite perpetrato, protinus inde et consul et prætor
 Cn. Octavius in Macedoniam profecti sunt. Traditum est
 memoriæ, majore, quam solita, frequentia prosequendum
 consulem celebratum; ac prope certa spe ominatos esse
 homines, "finem esse Macedonico bello, maturumque redi-
 tum cum egregio triumpho consulis fore.

Persei ad-
paratus.

XXIII. Dum hæc in Italia geruntur, Perseus, quod jam
 inchoatum perficere, quia impensa pecuniæ facienda erat,
 non inducebat in animum, ut Gentium Illyriorum regem
 sibi adjungeret; hoc, postquam intrasse saltum Romanos,
 et adesse discrimen ultimum belli animadvertit, non ultra
 differendum ratus; quum per Hippiam legatum "trecenta
 argenti talenta pactus esset, ita ut obsides ultro citroque
 darentur, Pantauchum misit, ex fidissimis amicis, ad ea
 perficienda. Medeone Labeatidis terræ Pantauchus regi
 Illyrio occurrit: ibi et jusjurandum ab rege et obsides ac-
 cepit. missus et a Gentio est legatus, nomine Olympio, qui
 jusjurandum a Perseo obsidesque exigeret. "Cum eodem

Fœdus facit
cum Gen-
tio.

^m loca Gron. Crev.

23 In monte] Albano. Ibi enim
 Latinarum feriarum sacrum peragi
 mos erat.

24 Finem esse Macedonico bello]
 Lege finem adesse. Sic l. II. c. 9. Ad-
 esse finem regni.

25 Trecenta argenti talenta] Mar-
 cas argenti nostrates 28125.

26 Cum eodem ad pecuniam] Hæc
 sic intellige ex Polyb. Legat. 85. Cum
 eodem missi sunt alii, qui pecuniam a
 Perseo acciperent, alii, suadente Pan-
 tauchio, qui Rhodum legati cum Ma-
 cedonibus irent. Quæ sequuntur sic
 struimus, mutato tantum ordine, in-
 tactis ipsis vocibus . . . cum Macedoni-
 bus irent: duorum simul regum no-
 mine incitari Rhodios ad bellum Ro-
 manum posse. Adjunctam civitatem,
 penes quam unam tum rei navalis glo-

ria esset, nec terra nec mari spem re-
 licturam Romanis. Parmenio et Mor-
 cus destinantur: quibus ita mandatum,
 uti jurejurando, obidibusque, et pecu-
 nia accepta, tum demum Rhodum pro-
 ficiacerentur. Venientibus Illyriis, etc.
 Hunc ordinem ut vulgato antepona-
 mus duo suadent: primum, quod in
 his duorum simul regum, etc. videmur
 agnoscere verba Pantauchi impellentis
 Gentium ad mittendos Rhodum lega-
 tos, jactantisque commoda ex societate
 cum Rhodiis ventura. Alterum, quod,
 ut hæc vulgo collocata sunt, verbum
 destinantur redundat; in ordine quem
 struimus, idem omnino necessarium
 est. Sed dubitationem omnem eximit
 Polybius, qui loco jam allato eum plane
 ordinem repræsentat, quem hic resti-
 tutum volumus. Et hinc auctoritas

ad pecuniam accipiendam missi sunt, et, auctore Pantau-
cho, qui Rhodum legati cum Macedonibus irent, Parmenio
et Morcus destinantur. quibus ita mandatum, uti, jureju-
rando, obsidibusque, et pecunia accepta, tum demum Rho-
dum proficiscerentur: *duorum simul regum nomine incitari
Rhodios ad bellum Romanum posse. adjunctam civitatem,
penes quam unam tum rei navalis gloria esset, nec terra nec
mari spem relicturam Romanis.* Venientibus Illyriis Per-
seus, ab Enipeo amni ex castris cum omni equitatu profec-
tus, ad Diurn obcurrit. Ibi ea, quæ convenerunt^a circum-
fuso agmine equitum, facta; quos adesse fœderi sancitæ
cum Gentio societatis volebat rex, aliquantum eam rem
ratus animorum iis adjecturam. et obsides in conspectu
omnium dati acceptique: et, Pellam ad thesauros regio-
missis, qui pecuniam acciperent, qui Rhodum irent cum Il-
lyriis legatis, Thessaloniciæ consendere jussi. Ibi Metro-
dorus erat, qui nuper ab Rhodo venerat: auctoribusque
Dinone et Polyarato, principibus civitatis ejus, adfirmabat,
Rhodios paratos ad bellum esse. ^a is princeps junctæ cum
Illyriis legationis datus est.

Legati Per-
sei et Gentii
ad Rhodios.

XXIV. Eodem tempore ad Eumenem et ad Antiochum
communis mandata, quæ subjicere conditio rerum poterat.
*Natura inimica inter se esse liberam civitatem et regem. Sin-
gulos populum Romanum adgredi, et, quod indignius sit,
regum viribus reges obpugnare. Attalo adjutore, patrem suum
obpressum. Eumene adjuvante, et quadam ex parte etiam
Philippo patre suo, Antiochum obpugnatum. in se nunc et
Eumenem et Prusiam armatos esse. Si Macedoniæ regnum
sublatum foret, proximam Asiam esse; quam jam ex parte,
sub specie liberandarum civitatum, suam fecerint: deinde
Syriam. Jam Prusiam Eumeni honore præferri, jam Antio-
chum victorem ^a præmio belli ab Ægypto arceri. ^a Hæc
cogitantem providere jubebat, ut aut ad pacem secum facien-
dam compelleret Romanos, aut perseverantes in bello injusto
communes duceret omnium regum hostes. Ad Antiochum
aperta mandata erant, ad Eumenem per speciem captivorum
redimendorum missus legatus erat: verum occultiora quæ-
dam agebantur, quæ in præsentia invisum quidem et sus-
pectum Romanis Eumenem falsis gravioribus^{**}. Proditor*

Perseus
Eumenem
et Antio-
chum solli-
cit.

^a convenerunt Gron. Crev.

accedit similibus mutationibus, quas
in quibusdam aliis locis tentavimus,
puta l. XXVII. c. 2. ubi vid. not. 6.
quæ et alia similia indicat exempla.

²⁷ *Is princeps . . . legationis datus]*
Malleus legationi.

²⁸ *Præmio belli ab Ægypto arceri]*
Tolle cum Gronovio præpositionem:

præmio belli, id est, Ægypto.

²⁹ *Hæc cogitantem]* Sive Eume-
nem, sive Antiochum. Etenim ubi
supra dicuntur *communis mandata*,
intelligi debent eadem, sed seorsum ad
Eumenem, seorsum ad Antiochum,
mandata.

U. C. 584.
A. C. 168.

omni ac prope hostis habitus, dum inter se duo reges cap-
tantes fraude et avaritia certant. Cydas erat Cretensis,
ex intimis Eumenis: hic prius ad Amphipolim cum Chi-
maro quodam populari suo, militante apud Persea, inde
postea ad Demetriadem, semel cum Menecrate quodam,
iterum ³⁰ cum Antimacho, regiis ducibus, sub ipsis mœni-
bus urbis conlocutus fuerat. Eropon^o quoque, qui tum
missus est, duabus ad eundem Eumenem jam ante legatio-
nibus functus erat. Quæ colloquia occulta et legatione-
³¹ infames quidem erant: sed, quid actum esset, quidve
inter reges convenisset, ignorabatur. Res autem ita sese³²
habuit.

Quid ac-
tum fuerit
inter Persea
et Eume-
nem.

XXV. Eumenes neque favit victoriæ Persei, ³³ neque
bello eum invadere animo habuit: ³⁴ non tam quia paternæ
inter eos inimicitiae erant, quam ipsorum odiis inter se
accensæ. Non ea regum æmulatio, ut æquo animo Persea
tantas adipisci opes, tantamque gloriam, quanta Romanis
victis eum manebat, Eumenes visurus fuerit. Cernebat et
Persea, jam inde ab initio belli, omni modo spem pacis ten-
tasse, et in dies magis, quo propior admoventur terror, ni-
hil neque agere aliud, neque cogitare. Romanos quoque,
quia traheretur diutius spe ipsorum bellum, et ipsos duces,
et senatum, non abhorrere a finiendo tam incommodo ac
difficili bello. Hac utriusque partis voluntate explorata,
quod fieri etiam sua sponte tædio validioris, metu infirmio-
ris credebat posse, in eo suam operam venditare conciliandæ
gratia magis cupiit. Nam, modo ne juvaret bello Romanos
terra marique, modo pacis patrandæ cum Romanis pacisce-
batur mercedem: ³⁵ ne bello interesset, mille et quingenta³⁶

³⁰ Cryphon Crev.

³¹ se Ead.

³² quingenta Gron.

³⁰ Cum Antimacho] Olim Antiocho.
Emendavit Gronovius ex c. 13. supra.
Idem infra legi jussit Cryphon ex Po-
lyb. Legat. 85. Vulgo Eropon.

³¹ Infames . . . erant] Infamiæ
Eumeni apud Romanos erant; sus-
pectum proditiōis Eumenem facie-
bant.

³² Neque bello eum invadere animo
habuit] Sigonius reposerat in animo.
Sed nihil est præpositione opus, ut
observat Gronovius. Sic Auctor de
Bello Hisp. in litteris Pompeii: co-
hortes animo habeo ad vos mittere. Vid.
et not. 81. ad XXXI. 18.

³³ Non tam quia] Hic aliquid im-
pediti est et obscuri. Ea fuisse videtur
mens Livii ut diceret, Eumenem magis
æmulatione quam odio. inimictiarum
eo adductum esse, ut minime faveret
victoriæ Persei. In hanc sententiam
sic formare Livianæ orationis contex-

tum possumus: non tam quia paternæ
inter eos inimicitiae erant, et ipsorum
odiis inter se accensæ, quam quod non
ea regum æmulatio, ut . . .

³⁴ Ne bello interesset, mille et quin-
genta talenta. In utroque] Hic ali-
quid deesse ipsa res clamat. Quid ex-
ciderit, discimus ex Appiano in ex-
cerptis de Bello Macedonico. Sic enim
habet Græcus scriptor. Τέλαρτα ὁ πρῶτος
(Εὐμενὴς) τοῖς μὴν διαλότοις, χίλια καὶ
πεντακίσια, τοῖς δὲ ἑνυχλίοις χίλια. Hunc
sensum procul dubio expresserat Li-
vius: verba sic formamus. Ne bello
interesset, mille; ut pacem conciliaret,
mille et quingenta talenta. Mille ta-
lenta sunt marces argenti nostratæ
93750. Mille et quingenta, marces
140625. In iis quoque quæ sequuntur,
lege: In utrumque. Hæc omnia de-
bentur Gronovio.

talenta. in utroque non fidem modo se, sed obsides quoque, U. C. 584.
dare paratum esse, ostendebat. Perseus ad rem inchoan- A. C. 168.
dam promptissimus erat, cogente metu, et de obsidibus acci-
piendis sine dilatione agebat, conveneratque, ut accepti
Cretam mitterentur. Ubi ad pecuniæ mentionem ventum
erat, ibi hæsitabat: ³⁵ et utique alteram in tanti nominis
regibus turpem ac sordidam, et danti, et magis accipienti,
mercedem esse. Malebat in spem Romanæ pacis non recu-
sare impensam, sed eam pecuniam perfecta re daturum;
interea Samothracæ in templo depositurum. Ea insula
quum ipsius ditionis esset, videre Eumenes nihil interesse,
³⁶ an Pellæ pecunia esset: id agere, ut partem aliquam præ-
sentem ferret. Ita, nequidquam inter se captati, nihil præ-
ter infamiam movere.

XXVI. Nec hæc tantum Perseo per avaritiam est di- Persei ava-
missa res, ³⁷ quum pecuniam tutam et pacem habere per ritia.
Eumenem, quæ vel parte regni redimenda esset, ac receptus
protrahere inimicum mercede onustum, et hostes merito ei
Romanos posset facere: sed etiam ³⁸ Gentii regis parata so-
cietas, et tum Gallorum, effusorum per Illyricum, ³⁹ ingens
agmen ⁴⁰ oblatum avaritia dimissum est. Veniebant decem Gallorum
millia equitum, par numerus ⁴⁰ peditum, et ipsorum jungen- auxilia re-
tium cursum equis, et in vicem prolapsorum equitum vacuos cusat.
capientium ad pugnam equos. Hi pacti erant, eques ⁴¹ de-
nos præsentem aureos, pedes quinos, mille dux eorum. Ve-
nientibus his Persus ab Enipeo ex castris profectus obviam

³⁹ agmen uncinis includit Crev.

³⁵ Et utique alteram] Et ex dua-
bus illis rebus, unius quidem certe,
nempe ne bello interesset Eumenes,
mercedem turpem ac sordidam esse.

³⁶ An Pellæ] Nonne melius videat-
ur? ibi an Pellæ.

³⁷ Quum pecuniam tutam] Emen-
dat Gronovius: quum pecunia tantula
aut pacem habere per Eumenem, quæ
vel parte regni redimenda esset, aut
deceptus protrahere inimicum ... pos-
set. Protrahere intelligit indicare. Sic
infra, l. XLV. c. 5. Suberat et ille me-
tus, ne damnatus auctorem se nefandæ
facinoris protraheret.

³⁸ Gentii regis parata societas] Hic
intelligendum est ætæ cū novæ avaritia
dimissa est. Rursus c. seq. Perseus
dicitur Gentium regem sibi alienavisse.
Quod quidem non caret difficultate.
Bellavit enim, et quidem magno suo
malo, Gentius adversus Romanos. Sed
nimirum bellum illud gessit, non in
gratiam Persei, non tanquam Persei
socius atque amicus, sed quia aliter

facere non potuit, postquam legatos
Romanorum in vincula conjecerat.

³⁹ Ingens agmen oblatum] Vox ag-
men inserta est, postulante sensu.

⁴⁰ Peditum ... jungentium cursum
equis] Cæsar l. I. de Bello Gallico
rem fusius explicat. De Germanis lo-
quitur: Equitum millia erant sex;
totidem numero pedites velocissimi et
fortissimi, quos ex omni copia singulis
singulos suæ salutis causa delegerant.
Cum his in præliis versantur: ad hos
se equites recipiunt: hi, si quid erat
durius, concurrerant: si qui, graviore
vulnere accepto, equo deciderant, cir-
cumstabant. Si quo erat longius pro-
cedendum, aut celerius recipiendum,
tanta erat horum exercitatione celeri-
tas, ut júbis equorum sublevati cursum
adequarent.

⁴¹ Denos ... aureos] Binas uncias
nostrates cum dimidia. Quintos. Sin-
gulas uncias cum quarta uncias parte,
Mille. Marcas nostrates 51. uncias
2.

U. C. 584. cum dimidia copiarum parte denunciare per vicos ur-
 A. C. 168. besque, quæ viæ propinquæ sunt, cœpit, ut commeatus
 expedirent, frumenti, vini, pecorum ut copia esset. ipse
 equos, phalerasque, et sagula, donum principibus ferre, et
 parum auri, quod inter paucos divideret, multitudinem cre-
 dens trahi spe posse. Ad "Almanam urbem pervenit, et
 in ripa fluminis Axii posuit castra. circa "Desudabam in
 Mædica exercitus Gallorum consederat, mercedem pactam
 opperiens. Eo mittit Antigonum, ex purpuratis unum, qui
 juberet, multitudinem Gallorum ad Bylazora (Pæoniæ is
 locus est) castra movere, principes ad se venire frequentes.
 "septuaginta quinque millia ab Axio flumine et castris regis
 aberant. Hæc mandata ad eos quum pertulisset Antigo-
 nus, adjecissetque, per viam quanta omnium præparata cura
 regis copia multitudini foret, quibusque muneribus princi-
 pes advenientes, vestis, argenti, equorumque excepturus rex
 esset, de his quidem se coram cognituros respondent. illud,
 quod præsens pepigissent, interrogant, "ecquid aurum,
 quod in singulos pedites equitesque dividendum esset, se-
 cum adduxisset? Quum ad id nihil responderetur, Clondi-
 cus regulus eorum, *Abi, renuncia ergo, inquit, regi, "nisi
 aurum obsidesque acceperissent, nusquam inde Gallos longius
 vestigium moturos.* Hæc relata regi quum essent, advocato
 consilio, quum, quid omnes suasuri essent, adpareret, ipse,
 pecuniæ, quam regni, melior custos, institit de perfidia et
 feritate Gallorum disserere. *Multorum jam ante cladibus
 expertum, periculosum esse, tantam multitudinem in Macedo-
 niâ accipere, ne graviore eos socios habeant, quam hostes
 Romanos. Quinque millia equitum sat esse, quibus et uti
 ad bellum possent, et quorum multitudinem ipsi non timeant.*

XXVII. "Adparebat in omnibus, mercedem multitudi-
 nis timere, nec quidquam aliud: sed, quum suadere consu-
 lenti nemo auderet, remittitur Antigonus, qui nunciaret,

42 *Almanam*] Jubet legi Turnebus
Albanam, et intelligi eam urbem quæ
 a Ptolemæo vocatur *Albanopolis* in fi-
 nibus Macedoniæ. Ortelius non probat
 hanc Turnebi conjecturam, re-
 scribitque *Atmonem*, oppidum Thessa-
 liæ Plinio memoratum l. IV. c. 8.
 Utrique huic emendationi parum vide-
 tur convenire cum locorum situ et
 Axio flumine.

43 *Desudabam*] Hoc nomen non
 immerito suspectum est Jac. Gronovio,
 qui mutat illud in *Æsinam*; quæ
 urbe etsi Edonis vulgo attribuitur, ni-
 hil tamen vetat eam aliquando habi-
 tam fuisse finium Mædicæ, quæ Edonis
 vicina est.

44 *Septuaginta quinque millia*] Leu-
 cas nostrates 25.

45 *Ecquid aurum . . . adduxisset*]
 Magis placeret, quod Gronovius subi-
 cit: *adverisset.*

46 *Nisi aurum . . acceperissent*] Lege
 cum eodem Gronovio *acceperint.*

47 *Apparebat in omnibus*] Dele sine
 ulla dubitatione præpositionem. Ap-
 parebat omnibus iis qui in consilio
 erant, simulatum esse illum timorem
 quem jactitabat Perseus: nec quid-
 quam aliud eum a multitudine timere,
 quam magnitudinem pecuniæ quæ in
 ejus multitudinis stipendium eroganda
 esset.

quinque millium equitum opera tantum uti regem: con-^{U. C. 584.}
~~ternere~~ multitudinem aliam. Quod ubi audivere barbari,^{A. C. 168.}
 ceterorum quidem fremitus fuit, indignantium se frustra
 excitos sedibus suis: Clondicus rursus interrogat, ecquid
 ipsis quinque millibus, quod convenisset, numeraret? Quum
 adversus id quoque misceri ambages cerneret, inviolato fal-
 laci nuncio, (quod vix speraverat ipse posse contingere)
 retro ad Istrum, perpopulati Thraciam, qua vicina erat viæ,
 redierunt. Quæ manus, quieto sedente rege ad Enipeum,
 adversus Romanos "Perrhæbiæ saltum in Thessaliam tra-
 ducta, non agros tantum nudare populando potuit, ne quos
 inde Romani commentus exspectarent, sed ipsas excindere
 urbes, tenente ad Enipeum Perseo Romanos, ne urbibus
 sociis opitulari possent. Ipsis quoque Romanis de se cogi-
 tandum fuisset: quando neque manere, amissa Thessalia,
 unde exercitus alebatur, potuissent, neque progredi, quum
 ex adverso castra Macedonum ***. qui ea pependerant
 spe, haud mediocriter debilitavit. Eadem avaritia Gentium
 regem sibi alienavit. nam, quum "trecenta talenta Pellæ^{Gentium in fraudem impellit.}
 missis a Gentio numerasset, signare eos pecuniam passus¹.
 Inde decem talenta "ad Pantauchum missa, eaque præsen-
 tia dari regi jussit: reliquam pecuniam, signatam Illyrio-
 rum signo, portantibus suis præcipit, parvis itineribus vehe-
 rent. dein, quum ad finem Macedoniæ ventum esset, sub-
 sisterent ibi, ac nuncios ab se opperirentur. Gentius, exi-
 gua parte pecuniæ accepta, quum assidue² Pantaucho ad
 lacescendos hostili facto Romanos stimularetur, M. Perper-
 nam et L. Petillium legatos, qui tum forte ad eum venerant,
 in custodiam conjecit. Hoc audito, Perseus, contraxisse
 eum necessitates ratus ad bellum utique cum Romanis, ad
 revocandum, "qui pecuniam portabat, misit: velut nihil
 aliud agens, quam ut, quanta maxima posset, præda ex
 victo Romanis reservaretur. Et ab Eumene Eropon, igno-
 tis, quæ occulte acta erant, redit. De captivis actum esse
 et ipsi evulgaverant, et Eumenes consulem, vitandæ³ suspi-
 cionis caussa, certiore fecit.

XXVIII. Perseus, post reditum ab Eumene Eropon<sup>Classis Per-
 sei.</sup>

¹ add. est Gron.

² ins. a Gron. Crev.

³ vitandæ Gron.

46 *Perrhæbiæ saltum . . . traduc-
 ta*] Gruterus legendum existimat *per
 Perrhæbiæ*. Sed nihil mutandum. Sic
 dixit Livius *tractata Perrhæbiæ sal-
 tum*, ut l. XXI. c. 23. *Iberum copias
 trajecit*. Regitur nempe nomen a
 præpositione quæ verbo adjuncta est.

46 *Trecenta talenta*] *Marcas ar-
 genti nostrates 28125. Decem. Mar-
 cas 937. uncias 4.*

50 *Ad Pantauchum missa*] *Lege*

cum Gronovio, *misit*. In iis quæ præ-
 cedunt, vulgati nunc habent *passus est*,
 sed invitis veteribus editionibus, quæ
 habent tantummodo *passus*, teste eo-
 dem Gronovio.

51 *Qui pecuniam portabat*] Corri-
 gunt Dujatius et Jac. Gronovius *porta-
 bant*, propterea quod præcedit *portan-
 tibus suis*. Sed hic potest intelligi
 dux eorum qui pecuniam portabant.

U. C. 584. spe dejectus, Antenorem et Callippum præfectos classis cum
 A. C. 168. quadraginta lembis (adjectæ ad hunc numerum quique
 pristres erant) Tenedum mittit; "ut inde sparsæ per Cy-
 cladas insulas naves, Macedoniam cum frumento petentes,
 tutarentur. Cassandreæ deductæ naves in portus primum,
 qui sub Atho monte sunt, inde Tenedum placido mari quum
 trajecissent, stantes in portu Rhodias apertas naves Euda-
 mumque præfectum earum, "inviolatas, atque etiam be-
 nigne adpellatos dimiserunt. Cognito deinde, "in latere
 altero quinquaginta onerarias suarum, stantibus in ostio
 portus Eumenis rostratis, quibus Damius præerat, inclusas
 esse; "circumvecti" propere, ac submotis terrore hostium
 navibus, onerarias, datis, qui prosequerentur, decem lembis,
 in Macedoniam mittunt: ita ut "in tutum prosequuti redi-
 rent Tenedum. Nono post die ad classem, jam ad Sigeum
 stantem, redierunt. Inde Subota (insula est interjecta Elææ
 et Atho) trajiciunt. Forte postero die, quam Subota classis
 tenuit, quinque et triginta naves, quas hippagogos vocant,
 ab Elæa profectæ cum equitibus Gallis equisque, Phanas
 promontorium Chiorum petebant, unde transmittere in
 Macedoniam possent. Attalo ab Eumene mittebantur.
 Has naves per altum ferri quum ex specula signum datum
 Antenori esset, profectus a Subotis, inter Erythrarum pro-
 montorium Chiumque, qua artissimum fretum est, iis ob-
 currit. Nihil minus credere præfecti Eumenis, quam Ma-
 cedonum classem in illo vagari mari: nunc Romanos esse,
 nunc Attalum, aut remissos aliquos ab Attalo ex castris
 Romanis Pergamum petere. Sed quum jam adpropin-
 quantum forma lemborum haud dubia esset, et concitatio
 remorum, directæque in se proræ, "hostes adpropinquare
 aperuissent; tunc injecta trepidatio est, quum resistendi
 spes nulla esset, inhabilique navium genere, et Gallis vix
 quietem ferentibus in mari. Pars eorum, qui propiores
 "continenti litori erant, in Erythræam* enarunt: pars, velis
 datis, ad Chium naves ejecere, relictisque equis, effusa fuga

* circumvectis Crev.

□ Elææ Gron.

* Erythream Gron. Crev.

52 *Ut inde sparsæ*] Videtur melius futurum *sparsi*, ut referatur ad præfectos classemque potius quam ad pristres.

53 *Inviolatas, atque etiam benigne appellatos*] Lege *inviolatos*, nempe Eudamum ceterosque Rhodios qui erant in navibus.

54 *In latere altero*] Insulæ Tenedi.

55 *Circumvectis*] Aliæ editiones habent *circumvectis*, aliæ *circumvector*. Sed cuius patet legendum esse: *circumvecti* præfecti classis Macedonicæ,

ac summotis terrore ipso, quem advenientes injecerunt, *hostium navibus*.

56 *In tutum*] Olim *totum*. Emendavit Sigonius.

57 *Hostes adpropinquare aperuissent*] Conjectura Turnebi. Prius legebatur *apparuiisset*. Quod si quis retinere velit, legat et concitatione remorum, *directisque in se proris hostes adpropinquare apparuiisset*.

58 *Continenti litori*] Sic Horatius: *Parum locuples continente ripa*.

urbem petebant. Sed, propius urbem lembi accessuque U. C. 584.
 commodiore quum exposuissent armatos, partim in via A. C. 168.
 fugientes Gallos adepti Macedones ceciderunt, partim ante
 portam exclusos. clausurant enim Chii portam, ignari, qui
 fugerent, aut sequerentur. Octingenti ferme Gallorum oc-
 cisi, ducenti vivi capti: equi, pars in mari, fractis navibus,
 absumti; partim ⁶⁰ nervos subciderunt in litore Macedones.
 viginti eximie equos formæ cum captivis eisdem decem
 lembos, quos ante miserat, Antenor devehere Thessalonica-
 cam jussit, et primo quoque tempore ad classem reverti:
 Phanis se eos expectaturum. Triduum ferme classis ad
 urbem stetit. Phanas inde progressi sunt, et, spe celerius
 reversis decem lembis, evecti Ægeæ mari Delum trajece-
 runt.

XXIX. Dum hæc geruntur, legati Romani, C. Popilius, et ¹ C. Decimius, et C. Hostilius, a Chalcide profecti, Legati Rom. in insula Delo.
 tribus quinquaginta Delum quum venissent, lembos ibi
 Macedonum quadraginta, et quinque regis Eumenis quin-
 quaginta invenerunt. Sanctitas templi insulæque inviola-
 tos præstabat omnes. Itaque permixti Romanique et Ma-
 cedones et Eumenis navales socii in templo, inducias reli-
 gione loci præbente, versabantur. Antenor, Persei præ-
 fectus, quum aliquas ⁶⁰ alto præferri onerarias naves ex spe-
 culis significatum foret, parte lemborum ipse insequens,
 parte per Cycladas disposita, præterquam si quæ Macedo-
 niam peterent, omnes aut subprimebat, aut spoliabat naves.
⁶¹ quibus poterat, Popillius aut Eumenis naves succurrebat:
⁶² sed vix nocte binis aut ternis plerumque lembis Ma-
 cedones falebant. Per id fere tempus legati Macedones Illy-
 riique simul Rhodum venerunt, quibus auctoritatem addidit
 non lemborum modo adventus, passim per Cycladas atque
 Ægeum vagantium mare, sed etiam conjunctio ipsa regum
 Persei Gentisque, et fama cum magno numero peditum
 equitumque venientium Gallorum. Et jam quum accessis-
 sent animi Dinoni ac Polyarato, qui Persei partium erant,
 non benigne modo responsum regibus est, sed palam pro-
 nuntiandum, bello finem se auctoritate sua inposituros esse. ita-
 que ipsi quoque reges æquos adhiberent animos ad pacem acci-
 piendam.

XXX. ⁶³ Jam veris principium erat, novique duces in

¹ et del. Crev.

⁵⁹ Nervos succiderunt] Intelligi-
 mus nervos poplitum, ut supra jam
 exposuimus l. XXXVII. c. 42.

⁶⁰ Alto præferri] Prætervehi. Sic
 l. XXVIII. c. 30. Unius prælata im-
 petu lateris alterius remos detergit.

⁶¹ Quibus poterat, Popillius, aut
 Eumenis naves, succurrebat] Lege

cum Gronovio poterant et succurre-
 bant.

⁶² Sed vix nocte] Sed Macedones
 nocte paucis lembis vix, sive fortasse
 evecti, falebant Popillium et Eumenis
 naves, sicque nullo obstante onerarias
 hostiles impugnabant.

⁶³ Jam veris principium erat] Ini-

U. C. 584. provinciam venerant; consul Æmilius in Macedoniam, Oc-
 A. C. 168. tavius Oreum ad classem, Anicius in Illyricum, cui bello
 Gentii ge- dum adversus Gentium. Patre Pleurato rege Illyriorum et
 nus et facta. matre Eurydica genitus fratres duos, Platorem utroque pa-
 rente, Caravantium matre eadem natum, habuit. Hoc
 propter ignobilitatem paternam minus suspecto, Platorem
 occidit et duos amicos ejus, Ettritum et Epicadam, in pigros
 viros, quo tutius regnaret. Fama fuit, Honuni Dardano-
 rum principis filiam Etutam pacto fratri eum invidisse,
 tamquam his nuptiis adjungenti sibi Dardanorum gentem.
 et similis id vero fecit ducta ea virgo, Platore interfecto.
 Gravis deinde, demto fratris metu, popularibus esse cœpit:
 et violentiam insitam ingenio intemperantia vini accende-
 bat. Ceterum, sicut ante dictum est, ad Romanum incita-
 tus bellum, Lissum omnes copias contraxit. quindecim mil-
 lia armatorum fuerunt. Inde, fratre in "Caviorum gen-
 tem, vi aut terrore subigendam, cum mille peditibus et
 quinquaginta equitibus misso, ipse ad Bassaniam urbem
 quinque millia ab Lisso ducit. Socii erant Romanorum.
 itaque per missos nuncios prius tentati, obsidionem pati,
 quam dedere sese, maluerunt. Caravantium in Caviis
 "Durnium oppidum advenientem benigne accepit: Cara-
 vantis altera urbs exclusit. et, quum agros eorum effuse
 vastaret, aliquot palati milites agrestium concursu interfecti
 sunt. Jam et Ap. Claudius, adsumtis ad eum exercitum,
 quem habebat, "Bullinorum, et Apolloniatium, et Dyrra-
 chinorum auxiliis, profectus ex hibernis, "circa Genusuum

tio mensis Aprilis profectus erat Æmi-
 lius: supra c. 22. Quomodo igitur veris
 principio in provinciam venit? inquit
 Gronovius. Veris enim initium su-
 mebant veteres a die 7. vel 8. vel 9.
 Februarii. Nimirum hic annus et præ-
 cedentes aliquot valde luxati fuerant a
 Romanis pontificibus, ut constat ex
 solis defectu, de quo mentio fit infra
 c. 37. Ille enim refertur a Livio in a.
 d. III. Nonas Septembres, quum re-
 vera contigerit die 21. Junii anni Ju-
 liani, ut asserit peritissimus Astrono-
 mus Ismael Bullialdus in epistola ad
 Gronovium ipsum, quæ ad calcem ter-
 tiæ tomæ Liviani in editione Gronoviana
 habetur. Itaque quum numerabant
 hoc anno Romani initium mensis A-
 prilis, mensem Januarium numerare
 debuissent. Dodwellus, Dissert. X. de
 Cyclis Rom. Sect. 12. non tantum fu-
 isse errorem existimat, eumque diem
 quem hoc anno Romani primum A-
 prilis numerabant, fuisse revera 21. Fe-
 bruarii Juliani. Itaque c. 37. hujus
 libri mendum in Livii contextum ir-

repsisse putat, et pro *Nonas Septem-
 bres* legendum esse *Nonas Sextiles*.
 Ut ut sit, intelligitur quomodo Æmili-
 us Kalendis Aprilibus profectus, prin-
 cipio tamen veris in provinciam venerit.
 Ex Bullialdi sententia, ipso ineunte
 vere, ut tum numerabant, in provin-
 ciam venerit; ex Dodwelli, initio se-
 cundi mensis verni.

64 *Caviorum*] Hoc nomen corrup-
 tum esse censet Turnebus, ac legi ju-
 bet *Cerauniorum*, vel *Caulicorum*. Sed
 non ideo fortasse mendum statim ag-
 noscendum est, si quid occurrit quod
 ignoretur.

65 *Durnium*] Hoc quoque nomen
 incognitum est Geographis. Sigonius
 perlevi mutatione legit *Burnium*, Pto-
 lemæo et Plinio ducibus, qui oppidi
Burni et *Burnistarum* populorum men-
 tionem faciunt.

66 *Bullinorum*] Sic dedit idem Si-
 gonius pro *Bullianorum*.

67 *Circa Genusuum annum*] Cæsar
 l. III. de Bello Civili, et Lucanus, l.
 V. v. 462. *Genusuum* vocant.

annem castra habebat; audito foedere inter Persea et Gen- U. C. 584.
 tio, m, et legatorum violatorum injuria accensus, bellum A. C. 168.
 ita dubie adversus eum gesturus. Anicius prætor, eo Anicii Pr.
 tempore Apolloniæ auditis, quæ in Illyrico gererentur, præ- res gestæ.
 missisque ad Appium literis, ut se ad Genusuum opperire-
 tur, triduo et ipse in castra venit: et ⁶⁸ ad ea, quæ habebat,
 auxilia adsumtis ^x Parthinorum juventutis duobus millibus
 peditum et equitibus ducentis, (peditibus Epicadus, equitibus
 Algalsus ^y præerat) parabat ducere in Illyricum, maxime ut
 Bassanitas solveret obsidione. tenuit inpetum ejus fama lem-
 borum vastantium maritimam oram. Octoginta erant lem-
 bi, auctore Pantaucho missi a Gentio ad Dyrrachinorum et
 Apolloniatum agros populandos. Tum classis ad

* * * *

to eo, tradiderunt se.

XXXI. Deinceps et urbes regionis ejus idem faciebant,
 adjuvante inclinationem animorum clementia in omnes et
 justitia prætoris Romani. Ad Scodram inde ventum est, id
 quod belli caput fuerat; non eo solum, quod Gentius eam
 sibi ceperat velut regni totius arcem, sed etiam quod La-
 beatium gentis munitissima longe est et difficilis aditu.
 Duo cingunt eam flumina, Clausala latere urbis, quod in
 orientem patet, præfluens, Barbana ab regione occidentis,
 ex Labeatide palude oriens. hi duo amnes confluentes inci-
 dunt Oriundi flumini; quod, ortum ⁶⁹ ex monte Scodro,
 multis et aliis auctum aquis, mari Hadriatico infertur.
 Mons Scodrus, longe altissimus regionis ejus, ab oriente
 Dardanium subjectam habet, a meridie Macedoniam, ab
 occasu Illyricum. Quamquam munitum situ naturali op-
 pidum erat, gensque id tota Illyriorum et rex ipse tuebatur,
 tamen prætor Romanus, quia p^{ri}ma successerant prospere,
 fortunam totius rei principia secuturam esse ratus, et repen-
 tinum valiturum terrorem, instructo exercitu ad mœnia suc-
 cedit. Quod si clausis portis muros portarumque turres,
 dispositis armatis, defendissent, vano cum incepto mœnibus
 pepulissent Romanos. nunc, porta egressi, prælium loco
 æquo majore animo commiserunt, quam sustinuerunt. Pelsi
 enim et fuga conglobati, quum ducenti amplius in ipsis
 faucibus portæ cecidissent, tantum intulerunt terrorem, ut
 oratores extemplo ad prætorem mitteret Gentius Teuticum

^x adsumtis uncinis includit Crev.

^y Algalsus Gron. Crev.

⁶⁸ Ad ea quæ habebat auxilia as-
 sumptis Parthinorum juventutis] Vox
 assumptis adjecta est a Sigonio. Gron-
 novius potius existimat legendum: ad
 ea quæ habebat auxilia, Parthinorum

junctis duobus millibus peditum.

⁶⁹ Ex monte Scodro] Hic mons
 supra l. XLIII. c. 20. Scodrus voca-
 tur.

U. C. 584. et Bellum, principes gentis, per quos inducias peteret, ut
 A. C. 168. deliberare de statu rerum suarum posset. Triduo in-
 que dato, quum castra Romana quingentos ferme passus ab
 urbe abessent, navem conscendit, et flumine Barbana navi-
 gat in lacum Labeatum, velut secretum locum petens ad
 consultandum; sed, ut adparuit, falsa spe excitus, Caravan-
 tium fratrem, ⁷⁰ multis millibus armatorum actis ⁷¹ ex ea
 regione, in quam missus erat, adventare. qui postquam
 evanuit rumor, tertio post die navem eandem secundo amni
 Scodram demisit: præmissisque nunciis, ut sibi adpellandi
 prætoris potestas fieret, copia facta, in castra venit. Et
 principium orationis ab accusatione stultitiæ orsus suæ,
 postremo ad preces lacrimasque effusus, genibus prætoris
 accidens, in potestatem sese dedit. Primo, bonum animum
 habere jussus, ad cœnam etiam invitatus, in urbem ad suos
 rediit, et cum prætore eo die honorifice est epulatus: de-
 inde in custodiam C. Cassio tribuno militum traditus, ⁷² vix
 gladiatorio accepto decem talentis ab rege rex, ut in eam
 fortunam recideret.

Gentius se
 dedit.

Capiuntur
 cognati regis.

Perseus in
 magno ter-
 rore est.

XXXII. Anicius, Scodra recepta, nihil prius, quam
 requisitos Petillium Perpernamque legatos ad se duci, jussit.
 quibus splendore suo restituto, Perpernam extemplo mittit
 ad comprehendendos amicos cognatosque regis: qui, Me-
 deonem, Labeatium gentis urbem, profectus, ⁷³ Etlevam
 uxorem cum filiis duobus, ⁷⁴ Scerdilædo et Pleuratoque, et
 Caravantium fratrem Scodram in castra adduxit. Anicius,
 bello Illyrio ⁷⁵ intra triginta dies perfecto, nuncium victoriæ
 Perpernam Romam misit: et post dies paucos Gentium
 regem ipsum cum parente, conjuge, ac ^a liberis, ac fratre,
 aliisque principibus Illyriorum. Hoc unum bellum prius
 perpetratum, quam coeptum, Romæ auditum est. Quibus
 diebus hæc agebantur, Perseus quoque in magno terrore

⁷² Scerdileto Gron. Crev.

^a ac del. Eæd.

⁷⁰ Multis millibus armatorum actis] Magis placeret cum Gronovio legere coactis.

⁷¹ Ex ea regione in quam missus erat] Hæc non videntur intelligenda esse de expeditione Caravantii in Caviolos, de qua c. præc. egit Livius. Designatur potius amica aliqua Gentii regio, in quam Caravantius, a Caviis vel reversus, vel revocatus, missus esset a fratre ut copias contraheret. Id fortasse clarius memoraverat Livius in iis quæ interciderunt.

⁷² Vix gladiatorio accepto] Acceptis decem talentis, quæ pecuniæ summa vix tanta est, quanta dari solet iis qui operam suam arenæ locant. De-

cem talenta sunt marcæ argenti nostrates 937. uncie 4.

⁷³ Etlevam uxorem] Supra c. 30. dicitur Gentius uxorem duxisse Etutam Honuni Dardanorum principis filiam. Sed fortasse idem est nomen Etuta et Elleva: fortasse alterutro in loco vitium est. Nihil quoque vetat credere Etutam aut mortuam, aut repudiatam fuisse.

⁷⁴ Scerdileto] Liber habuit Scerdilio. Sigonius mutavit, quia Scerdiletus nomen est Illyriis regulis familiare, ut apparet ex superioribus libris.

⁷⁵ Intra triginta dies] Appianus in Illyricis habet solummodo viginti.

erat, propter adventum simul Æmilii novi consulis, quem U. C. 584.
 quo, ingentibus minis adventare audiebat, simul Octavii A. C. 168.
 prætoris. ⁷⁶ Nec minus terroris a classe Romana et periculo
 maritimæ oræ habebat. Thessaloniciæ Eumenes et Athe-
 nagoras præerant cum parvo præsidio duorum millium cæ-
 tratorum. Eo et Androcleon præfectum mittit, jussum sub
 ipsis navalibus castra habere. Æniam mille equites cum
 Antigono misit ad tutandam maritimam oram: ut, quo-
 cumque litore adplicuissent naves hostium audissent, extem-
 plo ferrent agrestibus opem. quinque millia Macedonum
 missa ad præsidium ⁷⁷ Pythii et Petræ, quibus præpositi
 erant Histæus, et Theogenes, et Milo. His profectis, ripam
 munire Enipei fluminis adgressus est, quia sicco alveo Ripam Eni-
 pei munit.
 transiri poterat. ⁷⁸ Huic ut omnis multitudo vacaret, femi-
 næ, ex propinquis urbibus coactæ, cibaria in castra adfere-
 bant: miles jussus ex propinquis silvis

* * *

XXXIII. *** postremo sequi se ⁷⁹ utrarios ad mare,
 quod minus trecentos passus aberat, jussit, et in litore alios Inventa
 alibi modicis intervallis fodere. montes ingentis altitudinis aqua.
 spem faciebant, eo magis quia nullos apertos evergerent
 rivos, occultos continere latices, quorum venæ in mare per-
 manantes ⁸⁰ undæ miscerentur. Vix deducta summa arena
 erat, quum scaturigines turbidæ primo et tenues emicare,
 dein liquidam multamque fundere aquam, velut Deum dono,
 coeperunt. Aliquantum ea quoque res duci famæ et aucto-
 ritatis apud milites adjecit. Jussis deinde militibus expe-
 dire arma, ipse cum tribunis ⁸¹ primisque ordinibus vadit ad
 contemplandos transitus; qua descensus facilis armatis, qua
 in ulteriorem ripam minime iniquus adscensus esset. His
 satis exploratis, illa quoque primum, ut ordine ac sine tu-
 multu omnia in agmine ad nutum imperiumque ducis fie-
 rent, providit. Ubi omnibus simul pronunciaretur, ⁸² quod
 fieret, neque omnes exaudirent; incerto imperio accepto,
 alios, ⁸³ ab se adjicientes, plus eo, quod imperatum sit, alios

⁷⁶ *Nec minus terroris*] Non hæc
 ita accipienda sunt, quasi tertius qui-
 dam terror, præter Æmilii Octaviique
 adventum, Perseum sollicitare dicere-
 tur. Comparat Livius maritimum ter-
 restremque terrores inter se.

⁷⁷ *Pythii*] Olim *Pythoi*. Correx-
 it Sigonius, ut supra l. XLII. c. 53.

⁷⁸ *Huic ut omnis multitudo*] Mani-
 festum est aliquid deesse. Lege cum
 Mureto: *huic operi ut omnis multi-
 tudo.*

⁷⁹ *Utrarios*] Vox rarissima. Intel-

ligendi procul dubio sunt ii qui utri-
 bus aquam in castra deferre solebant.

⁸⁰ *Undæ miscerentur*] Si sana hæc
 sunt, vox *undæ*, sic nude posita, acci-
 pienda est pro *undis marinis*.

⁸¹ *Primis . . . ordinibus*] Primo-
 rum ordinum centurionibus. Vid. su-
 pra l. XXX. c. 4.

⁸² *Quod fieret*] Sensus videtur exi-
 gere, *quid fieri deberet*.

⁸³ *Ab se adjicientes*] Adjicientes
 aliquid ex suo ad ea quæ audierunt.

U. C. 384. minus facere. clamores deinde dissonos oriri omnibus locis,
 A. C. 168. et prius hostes, quam ipsos, quid paretur, scire. ^{Plaque} ^{secretum}
 igitur, tribunum militum "primo pilo legionis" ^{secretum}
 edere imperium: illum, et dein singulos, proximo cuique in
 ordine centurioni dicere, quid opus facto sit; sive a primis
 signis ad novissimum agmen, sive ab extremis ad primos
 Vigiliæ. perferendum imperium sit. Vigiles etiam novo more scutum
 in vigiliam ferre vetuit: non enim in pugnam vigilem ire,
 ut armis utatur, sed ad vigilandum, ut, quum senserit hosti-
 um adventum, recipiat se, excitetque ad arma alios. "Scuto
 præ se erecto stare galeatos: deinde ^b ubi fessi sint, innisos
 pilo, capite super marginem scuti posito, sopitos stare: ut
 fulgentibus armis procul ^c conspici ab hoste possint, ipsi nihil
 Stationes. provideant. Stationum quoque morem mutavit. armati
 omnes, et frenatis equis equites, diem totum perstabant. id
 quum æstivis diebus, urente assiduo sole, fieret, tot hora-
 rum æstu et languore ipsos equosque fessos integri sæpe
 adorti hostes, vel pauci plures vexabant. itaque ex matutina
 statione ad meridiem decedi, et in postmeridianam succedere
 alios jussit: ita numquam fatigatos recens hostis adgredi
 poterat.

XXXIV. Hæc quum ita fieri placere, concione advocata,
 pronunciasset, adjecit urbanæ concioni convenientem ora-
 tionem. *Unum imperatorem in exercitu providere et consulere,*
 Oratio M- *quid agendum sit, debere, nunc per se, nunc cum iis, quos*
 milli ad mi- *advocaverit in consilium. qui non sint advocati, eos nec palam,*
 lites. *nec secreto jactare consilia sua. Militem hæc tria curare*
debere, corpus ut quam validissimum et perniciosissimum habeat,
arma apta, ⁸⁵ cibum paratum ad subita imperia: cetera scire
de se Diis immortalibus et imperatori suo curæ esse. in quo
exercitu ⁸⁹ milites, consul, et imperator rumoribus vulgi circum-
agatur, ibi nihil salutare esse. Se quod sit officium impera-
toris, provisurum, ut bene gerendæ rei occasionem eis præbeat.
illos nihil, quod futurum sit, quærere: ubi datum signum sit,
tum militarem operam navare. Ab his præceptis concionem

^b dein Gron. Crev.

84 Primopilo] Vid. not. 45. ad l. II. c. 27.

85 ^a Secretum] Soli primopilo, seorsum a ceteris.

86 Scuto præ se erecto] Hæc sunt incommoda quæ sequuntur ex illo more quem hactenus tenuerant, ut scutum et cetera arma in vigiliam ferrent.

87 Conspici . . . possint, ipsi nihil provideant] Secuti sumus emendationem Gronovii, quum prius legeretur possit et provident.

88 Cibum paratum] Nihil hic mutandum est. Observari potuit in superioribus libris aliquoties militibus Romanis imperatum, ut cibaria cocta in certum dierum numerum haberent: ut l. III. c. 27. et alibi sæpius.

89 Milites consul et imperator] Hunc locum egregie emendat doctissimus idem et ingeniosissimus Perizonius. In quo exercitu milites consulant, vel miles consulat, imperator rumoribus vulgi circumagatur, ibi nihil salutare esse.

dimisit; vulgo etiam veteranis fatentibus, se illo primum U. C. 564. d. 10, tamquam tirones, quid agendum esset in re militari, A. C. 168. d. 10. dicisse. Non sermonibus tantum his, cum quanto adsensu audissent verba consulis, ostenderunt; sed rerum præsens effectus erat. Neminem totis mox castris quietum videres; Fervet in acuere alii gladios: alii galeas ⁹⁰ bucculasque, scuta alii loricasque tergere: alii aptare corpori arma, experiri que sub his membrorum agilitatem: quater alii pila, alii micare gladiis, ⁹¹ mucronemque intueri: ut facile quis cerneret, ubi primum conserendi manum cum hoste data occasio esset, aut victoria egregia, aut morte memorabili ⁹² inituros bellum. Perseus quoque quum, adventu consulis simul et veris principio, strepere omnia moverique apud hostes, velut novo bello, cerneret, mota a Phila castra in adversa ripa posita, nunc ad contemplanda opera sua circumire ducem, haud dubie transitus speculantem,

* * *

norum esse.

XXXV. Quæ res Romanis auxit animos, Macedonibus regique eorum haud mediocrem adtulit terrorem. Et primo subprimere in occulto famam ejus rei est conatus, missis, qui Pantauchum inde venientem adpropinquare castris vellent. ⁹³ sed jam et pueri quidam visi ab suis erant inter obsides Illyrios ducti: et, ⁹⁴ quo quæque adcuratius curantur, eo facilius loquacitate regionum ministrorum emanant. Sub idem tempus Rhodii legati in castra venerunt cum iisdem de pace mandatis, quæ Romæ ingentem iram Patrum excitavere. Multo iniquioribus animis a castrensi consilio auditi sunt. Itaque quum alii ⁹⁵ præcipientes sine responso ⁹⁶ agendos castris, pronunciavit, post diem quintumdecimum se responsum daturum. Interim, ut adpareret, quantum pacificantium Rhodiorum auctoritas valuisset, consultare

⁹⁰ *Bucculas*] Laminas flexiles, quæ pendentes e casside, buccas tegebant. Neque enim, ut observat Lips. l. III. de Milit. Rom. Dial. 5. clausæ erant, et vultui appressæ antiquorum galeæ. His tantum bucculis genæ tegebantur.

⁹¹ *Mucronemque intueri*] Videtur aliquid latere vitium in verbo intueri.

⁹² *Inituros bellum*] Muretus legendum existimat *inituros*. Neutrum verbum hic satis congruit.

⁹³ *Sed jam et pueri quidam*] Nihil intricatum est in verbis: sed res ipsa parum clara. Si *obsides Illyrios* intelligas obsides a Perseo regi Gentio datos, et a Pantaucho subductos ne in Romanorum manus inciderent, pote-

ris sic exponere: Pueri quidam Macedones traditi inter ceteros obsides Gentio, et reducti in Macedoniam a Pantaucho, visi a suis erant, eosque edocuerant, quid in Illyrico gestum esset.

⁹⁴ *Quo quæque accuratius curantur*] Admodum probabilis est Gronovii conjectura, *celantur*.

⁹⁵ *Præcipientes sine responso censerent agendos castris*] Vox *censerent* adjecta est a Gronovio, qui nihil præterea aliud excidisse putat. Dubitamus tamen, an hoc modo locus persanatus sit. Non immerito videtur Sionius suspicari deesse membrum orationis, quod respondeat *et alii*.

U. C. 584. de ratione belli gerendi cœpit. Placebat quibusdam, "er
 A. C. 168. maxime majoribus natu, per Enipei ripam munitione
 Consilia de vim facere, confertis et vim facientibus resistere Macedonas
 bello. non posse: ex tot castellis aliquanto altioribus ac munitioribus,
 quæ validis præsiidiis inædissent, priore anno dejectos. aliis
 placebat, Octavium cum classe Thessalonicam petere, et
 populatione maritimæ oræ distringere copias regias: ut,
 altero ab tergo se ostendente bello, circumactus ad interio-
 rem partem regni tuendam, nudare aliqua parte transitus
 Enipei cogeretur. "Ipsi natura et operibus inexpressabili-
 bus ripa videbatur: et, præterquam quod tormenta ubique
 disposita essent, missilibus etiam melius et certiore ictu
 hostes uti audierat. Alio spectabat mens tota ducis: di-
 missoque consilio Perrhæbos mercatores, Schœnum et Me-
 nophilum, notæ et fidei jam sibi et prudentiæ homines, ar-
 cessitos secreto percunctatur, quales ad Perrhæbiam transi-
 tus sint. Quum loca non iniqua esse dicerent, "præsiidiis
 autem regis obsideri, spem cepit, si nocte improviso valida
 manu adgressus necopinantes esset, deijci præsidia posse.
 Jacula enim et sagittas et cetera missilia in tenebris, ubi, quid
 petatur, procul^c provideri nequeat, inutilia esse. gladio comi-
 nus geri rem in permixta turba, quo miles Romanus vincat.
 His ducibus usurus, prætorem Octavium arcessitum, expo-
 sito, quid pararet, Heracleum cum classe petere jubet, et
 mille hominibus decem dierum cocta cibaria habere. Ipse
 P. Scipionem Nasicam, "Q. Fabium Maximum filium
 suum cum quinque delectis millibus. Heracleum mittit, velut
 classem consensuros ad maritimam oram interioris Mace-
 doniæ, quod in consilio agitatum erat, vastandam. Secreto
 indicatum, cibaria his præparata ad classem esse, ne quid
 eos moraretur. Inde jussi duces itineris ita dividere viam, ut
 quarta vigilia tertio die 'Pythium adoriri possent. Ipse
 postero die, ut distineret regem ab circumspectu rerum alia-
 rum, prima luce medio in alveo cum stationibus hostium
 prælium commisit. pugnatumque utrimque est levi arma-
 tura: nec gravioribus armis in tam inæquali alveo pugnari
 poterat. Descensus ripæ utriusque in alveum trecentorum
 ferme passuum erat: medium spatium torrentis, alibi aliter

Nasica cum
 5000. mi-
 litibus mit-
 titur ad
 Pythium.

Prælia in
 alveo Eni-
 pei.

^c procul del. Crev.

96 Et maxime majoribus natu] Ex-
 istimamus Livium potius scripsisse mi-
 noribus natu. Fervidum enim illud
 consilium faciendæ sibi viæ per ripam
 Enipei munitionesque magis sapit ju-
 venilem ardorem, quam senilem præ-
 dentiam.

97 Ipsi] Emilio.

98 Præsiidiis autem regis] Malle-

mus regis: ut jam alibi annotavimus.

99 * Q. Fabium Maximum filium
 sum] Nempe is adoptatus fuerat a Q.
 Fabio Maximo, atque adeo nomina pa-
 tris sui adoptivi gerebat.

1 Pythium] Templum Apollinis
 Pythii, et castellum in summo Olympi
 jugo positum. Vid. Plut. in Emilio.

cavati, paullo plus quam mille passus patebat. Ibi in me-
 djo, spectantibus utrimque ex vallo castrorum hinc rege,
 hinc consule cum suis legionibus, pugnatum est. Missili-
 bus procul regia auxilia melius pugnabant; cominus stabi-
 lior et tutior, ² aut parma, aut scuto Ligustino, Romanus
 erat. Meridie fere receptui cani suis consul jussit. ita eo
 die diremtum praelium est, haud paucis utrimque interfec-
 tis. Sole orto postero die, irritatis certamine animis, etiam
 acrius concursum est: sed Romani, non ab his tantum, cum
 quibus contractum certamen erat, sed multo magis ab ea
 multitudine, quæ disposita in turribus stabat, omni genere
 missilium telorum ac saxis maxime vulnerabantur. Ubi
 propius ripam hostium subissent, tormentis missa etiam ad
 ultimos perveniebant. Multo pluribus eo die amissis, con-
 sul paullo serius recepit suos. Tertio die praelio abstinuit,
 degressus ad imam partem castrorum, veluti ³ per devexum
 in mare brachium transitum tentaturus. Perseus, quod in
 oculis erat,

* * *

XXXVI. *** anni post circumactum solstitium erat: *Æmilii*
 hora diei jam ad meridiem vergebat: iter multo pulvere et *cunctatio.*
 incalcescente sole factum erat. lassitudo et sitis jam sentie-
 batur, et, meridie instante, magis ⁴ accessurum utrumque
 adparebat. Statuit sic adfectos recenti atque integro hosti
 non objicere. Sed tantus ardor in animis ad dimicandum
 utrimque erat, ut consuli non minore arte ad suos eluden-
 dos, quam ad hostes, opus esset. Nondum omnibus instruc-
 tis, instabat tribunis militum, ut maturarent instruere: cir-
 cumibat ipse ordines, animos militum hortando in pugnam
 accendebat. Ibi primo alacres signum poscebant. deinde,
 quantum incresceret æstus, et vultus minus vigentes et vo-
 ces segniore erant, et quidam incumbentes scutis, nisque
 pilis stabant. Tum jam aperte ⁵ primis ordinibus imperat,
 metarentur frontem castrorum, et impedimenta constitue-

² Aut parma, aut scuto Ligustino] Hic nempe pugnabant velites Romani, qui parmam habebant; et Ligures, qui scutum, sed leve et ex more sue gentis. Testis est Plutarchus in exercitu Æmilii fuisse aliquem numerum Ligurum.

³ Per devexum in mare brachium] An fossam vallumque a Perseo ducta versus mare, ac proinde a ceteris munimentis longius remota? an brachium fluminis Enipei in mare devexo alveo fluens? Si hoc posteriore sensu captas, indicaverit Livius hic scindere se flu-

men, atque adeo, ut fere fit, minus al-
 tum et transitu facilius esse.

⁴ Accessurum utrumque] Lassitudinem et sitim. Hic generis mutatio offendit Gronovium. Sed eodem plane modo noster supra l. XXX. c. 30. Tuam et adolescentiam, et perpetuam felicitatem, ferociora utraque, quam quietis opus est consilii, metuo.

⁵ Primis ordinibus] Primorum ordinum centurionibus. Testatur Polybius l. VI. lectos centuriones cum tribuno militum castrorum metationis apud Romanos curam habuisse.

U. C. 564. rent. Quod ubi fieri milites sensere, alii gaudere palam;
 A. C. 168. quod fessos viæ labore flagrantissimo æstu non coëgisset
 pugnare. legati circa imperatorem ducesque externi erant,
 inter quos et Attalus, 'omnes adprobantes, quum pugnaturum
 consulem credebant: 'neque enim ne his cunctationem aper-
 ruerat suam. tunc mutatione consilii subita quum alii sile-
 rent, Nasica unus ex omnibus ausus est monere consulem,
 'Ne hostem quidem ludificatos priores imperatores, fugiendo
 certamen, manibus emittere. Vereri, ne nocte abeat, sequen-
 dus maximo labore ac periculo in intima Macedoniæ; exerci-
 tusque, sicut prioribus ducibus, per calles saltusque Macedoni-
 corum montium vagando circumagatur. Se magnopere sua-
 dere, dum in campo patenti hostem habeat, adgrediatur, nec
 oblatam occasionem vincendi amittat. Consul, nihil offensus
 libera admonitione tam clari adolescentis, Et ego, inquit,
 animum istum habui, Nasica, quem tu nunc habes: et, quem
 ego nunc habeo, tu habebis. Multis belli casibus didici, quan-
 do pugnandum, quando abstinendum pugna sit. 'Non opera
 sit stanti nunc in acie docere, quibus de causis hodie quiesse
 melius sit. rationes alias reposcito: nunc auctoritate veteris
 imperatoris contentus eris. Conticuit adolescens; haud du-
 bie videre aliqua impedimenta pugnæ consulem, quæ sibi
 non adparerent.

Nasicae
 colloquium
 cum Paulo.

XXXVII. Paullus, postquam metata castra inpedimen-
 taque conlocata animadvertit, ex postrema acie triarios pri-
 mos subducit: deinde principes, stantibus in prima acie
 hastatis, si quid hostis moveret: postremo hastatos, ab dex-
 tro primum corpu singulorum paullatim signorum milites
 subtrahens. Ita pedites, equitibus cum levi armatura ante
 aciem hosti obpositis, sine tumultu abducti: nec ante, quam
 prima frons valli ac fossa perducta est, ex statione equites
 revocati sunt. Rex quoque, quum sine detrectatione paratus
 pugnare eo die fuisset, contentus, quod per hostem moram
 fuisse pugnæ scirent, et ipse in castra copias reduxit. Cas-
 tris permunitis, C. Sulpicius Gallus tribunus militum secun-
 dæ legionis, qui prætor superiore anno fuerat, consulis per-
 missu ad concionem militibus vocatis pronunciavit, nocte
 proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda

Eclipsis
 Lunæ præ-
 dicta a Sul-
 picio.

6 Omnes approbantes] Omnes pug-
 nare cupientes, ac proinde, quum pug-
 naturum consulem credebant, appro-
 bantes hoc ejus consilium.

7 Neque enim ne his] Videtur revo-
 canda huc particula quidem, quæ infra
 alieno loco habetur, ne hostem quidem.
 Legimus ergo: neque enim ne his qui-
 dem cunctationem aperuerat suam.
 Duplicata hoc loco negatio nihil mo-
 lestum habet, si struas hoc modo: ne-

que enim cunctationem aperuerat suam
 ulli, ne his quidem.

8 Ne hostem quidem] Particulam
 quidem rejicimus in superiora, ut in
 præcedente nota diximus. Cetera Gro-
 novio auctore sic refigimus: Ne hos-
 tem ludificatum priores imperatores
 fugiendo certamen, manibus emitteret.

9 Non opera sit] Vid. not. 70. ad l.
 I. c. 24.

usque ad quartam horam noctis lunam defecturam esse. *Id*, U. C. 584.
quia naturali ordine statis temporibus fiat, et sciri ante et præ- A. C. 168.
*dici posse. Itaque quemadmodum,*¹⁰ *quia certi solis lunæque*
et ortus et occasus sint, nunc pleno orbe, "nunc senescente
exiguo cornu fulgere lunam non mirarentur; ita ne obscurari
quidem, quam condatur umbra terræ, trahere in prodigium
*debere.*¹² Nocte, quam pridie Nonas Septembres insecuta
 est dies, edita hora luna quum defecisset, Romanis militi-
 bus Galli sapientia prope divina videri: Macedonas, ut
 triste prodigium, occasum regni perniciemque gentis por-
 tendens, movit: nec aliter vates. clamor ululatusque in
 castris Macedonum fuit, donec luna in suam lucem emersit.
¹³ Postero die tantus utrique ardor exercitui ad concurren-
 dum fuerat, ut et^d regem et consulem suorum quidam, quod
 sine prælio discessum esset, accusarent. Regi prompta de-
 fensio erat, non eo solum, quod hostis prior, aperte pugnam
 detrectans, in castra copias reduxisset; sed etiam, quod eo
 loco signa constituisset, quo phalanx, quam inutilem vel
 mediocris iniquitas loci efficeret, promoveri non posset.
 Consul "ad id, quod pridie prætermisisset pugnandi occasio-
 nem videbatur, et locum dedisse hosti, si nocte abire vellet,
 tunc quoque per speciem inmolandi terere videbatur tem-
 pus, quum luce prima signum propositum pugnae ad exeun-
 dum in aciem fuisset. Tertia demum hora, sacrificio rite
 perpetrato, ad consilium vocavit; atque ibi, quod rei ge-
 rendæ tempus esset, loquendo et intempestive consultando
 videbatur quibusdam extrahere. post sermones tamen consul
 orationem habuit.

XXXVIII. P. Nasica, egregius adolescens, ex omnibus *Emilii ora-*
 unus, quibus hesterno die pugnari placuit, denudavit mihi *tio de pug-*
 suam consilium: idem postea, ita ut transisse in sententiam *na dilata.*
 meam videri posset, tacuit. Quibusdam aliis absentem carpere
 imperatorem, quam præsentem monere, melius visum est. Et

^d et del. Gron.

10° *Quia certi Solis Lunæque et or-*
tus et occasus sint] Hæc nobis male
 coherere videntur cum his quæ sequun-
 tur. Non enim ideo variant Lunæ
 phases, quia ejus et Solis certi sunt
 ortus et occasus. Melius hæc rejice-
 rentur in anteriora, ut sic procederet
 Galli argumentatio. Quemadmodum
 Lunæ Solisque ortus et occasus, quia
 sunt certi, et sciri ante et prædicti pos-
 sunt, ita et defectus Lunæ, qui itidem
 naturali ordine statis temporibus sunt.
 Si conjectura nostra bona est, totus
 locus sic formari poterit: *Id quia na-*
turali ordine statis temporibus fiat, ut
certi Solis Lunæque et ortus et occasus

sunt, et sciri ante et prædicti posse. Ita-
que quemadmodum nunc pleno orbe...

11° *Nunc senescente]* Lege cum Flo-
 rebello et Gronovio *senescentem*.

12° *Nocte quam pridie Nonas Sep-*
tembres] Hic Lunæ defectus, ex As-
 tronomorum rationibus, incidit in diem
 21. Junii Juliani. Atque id perbene
 congruit cum Solstitiali tempore, tes-
 tato supra à Livio. † Vid. not. 63. ad
 c. 30. supra.

13° *Postero die]* Refer hæc verba ad
 verbum *accusarent*.

14° *Ad id quod]* Præterquam quod.
 Sic locutus est Livius et L. III. c. 62.

U. C. 584. tibi, P. Nasica, et quicumque idem, quod tu, occultius sense-
 A. C. 168. runt, non gravabor reddere dilatae pugnae rationem. Nam
 tantum abest, ut me hesternae quietis poeniteat, ut servatum a
 me exercitum eo consilio credam. in qua me opinione esse ne
 quis sine causa vestrum credat, recognoscat, aedum, mecum,
 si videtur, quam multa pro hoste et adversus nos fuerint. Jam
 omnium primum, ¹⁵ quantum numero nos praestent, neminem
 vestrum nec ante ignorasse, et hesterno die ¹⁶ implicatam intuen-
 tes aciem animadvertisse, certum habeo. Ex hac nostra pauci-
 tate quarta pars militum praesidio inpedimentis relictas erat:
 nec ignavissimum quemque relinqui ad custodiam sarcinarum
 scitis. Sed fuerimus omnes. parvum hoc tandem esse credimus,
 quod ex his castris, in quibus hac nocte mansimus, exituri in
 aciem hodierno aut summum crastino die, si ita videbitur, Diis
 bene juvantibus, sumus? Nihilne interest, utrum militem, quem
 neque viae labor hodie, neque operis fatigaverit, requietum, inte-
 grum in tentorio suo arma capere jubeas, atque ¹⁷ in aciem ple-
 num virum, vigentem et corpore et animo educas? an longo
 itinere fatigatum, et onere fessum, madentem sudore, ¹⁸ ardenti-
 bus siti faucibus, ore atque oculis repletis pulvere, ¹⁹ torren-
 tem meridiano sole, hosti objicias recenti, ²⁰ quieto, qui nulla
 re ante consumtas vires ad proelium adferat? Quis, pro Deum
 fidem! ita comparatus, vel iners atque inbellis, fortissimum
 virum non vicerit? Quid? quod hostes per summum otium in-
 struxerant aciem, reparaverant animos, stabant compositi suis
 quisque ordinibus? nobis tunc repente trepidandum in acie
 instruenda erat, et in compositis concurrendum?

XXXIX. ²¹ At, Hercule, aciem quidem inconditam inordi-
 natamque habuissemus: castra munita, provisam aquationem,
 tutum ad eam iter praesidiis inpositis, explorata circa omnia;
 an nihil nostri habentes praeter nudum campum, in quo pugnare-
 mus? Majores vestri castra munita portum ad omnes casus

¹⁵ Quantum numero nos praestent] Perseus supra l. XLII. c. 51. dicitur ha-
 buisse undequadragesima peditum millia,
 quatuor equitum. Consuli ex legioni-
 bus Romanis et exercitu sociali erant
 duodeviginti millia peditum, equitum
 duo, ut colligitur ex c. 31. l. XLII. et c.
 21. hujus libri. Huc adde non magna
 sane Attali et Misagenis auxilia.

¹⁶ Implicatam intuentes aciem] Recte emendat Gronovius explicatam.

¹⁷ In aciem . . . educas] Correctio Sigonii. Antea in acie.

¹⁸ Ardentibus siti faucibus] Vide an malis ardentibus.

¹⁹ Torrentem meridiano sole] Legi jubet Perizonius torrente. Potest ta-
 men defendi vulgata lectio Virgiliano
 hoc versu, Per pice torrentes atraque

voragine ripas. Nam ibi Servius, Aen.
 l. IX. v. 105. torrentes interpretatur
 ardentes.

²⁰ Quietus] Gronovius existimat hic quoque scripsisse Livium requieto. Est enim, inquit, aliud quietus, aliud requietus. Ad illud sufficit praesens quies: hoc competit illis qui aliquamdiu quiete usi sunt.

²¹ At hercule aciem] Objicit sibi Aemilius: At hercule aciem quidem inordinatam atque incompositam habuissemus, sed cetera egregie parata, id est, castra munita, provisam aquationem . . . Tum respondet: itane parati concurrissemus, an potius nihil nostri habentes, praeter nudum campum, in quo pugnaremus.

exercitus ducebant esse : unde ad pugnam exirent, quo jactati U. C. 684.
tempestate pugnae receptum haberent. ideo, quam munimentis ea A. C. 168.
"sepissent, praesidio quoque valido firmabant ; quod, qui cas-
tris exutus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro victo habe-
retur. castra sunt victori receptaculum, victo perfugium. Quam
multi exercitus, quibus minus prospera pugnae fortuna fuit,
intra vallum compulsi, tempore suo, interdum momento post,
eruptione facta, victorem hostem pepulerunt ? patria altera est
militaris haec sedes, vallumque pro mœnibus, et tentorium suum
cuique militi domus ac penates sunt. Sine ulla sede vagi di-
micassemus, "ut quo victores nos reciperemus ? His difficulta-
tibus et impedimentis pugnae illud obponitur : Quid si hostis hac
interposita nocte abisset, quantum rursus sequendo eo penitus in
ultimam Macedoniam exhaustiendum laboris erat ? Ego autem,
neque mansurum eum, neque in aciem copias educturum fuisse,
certum habeo, si cedere hinc statuisset. quanto enim facilius
abire fuit, quam procul abessemus, quam nunc, quam in cervi-
cibus sumus ? Nec falleret nos, nec interdiu nec nocte abeundo.
Quid autem est nobis optatius, quam ut, quorum castra, præ-
alta fluminis ripa tuta, vallo insuper septa ac crebris turribus,
obpugnare adorti sumus, eos, relictis munimentis, agmine effuso
abeuntes, in patentibus campis ab tergo adoriamur ? Hæ
dilatæ pugnae ex hesterno die in hodiernum causæ fuerunt.
Pugnare enim et ipsi mihi placet ; et ideo, quia per Enipeum
amnem septa ad hostem via erat, alio saltu, dejectis hostium
praesidiis, novum iter aperui ; neque prius, quam debellavero,
absistam.

XL. Post hanc orationem silentium fuit, partim traduc-
tis in sententiam ejus, partim verentibus nequidquam offen-
dere in eo, quod, utcumque prætermisum, revocari non
posset. "Ac ne illo ipso quidem die, aut consule, aut rege,
(rege, quod nec fessos, ut pridie, ex via, neque trepidantes
in acie instruenda et vixdum compositos adgressurus erat ;
consule, quod in novis castris non ligna, non pabulum con-
vectum erat, ad quæ petenda ex propinquis agris magna
pars militum e castris exierat) neutro imperatorum volente,
Fortuna, quæ plus consiliis humanis pollet, contraxit certa-

Certamen
casu con-
trahitur.

* unam vocem rege uncinis includit Crev.

22 *Sepissent*] Legit Gronovius *sepis-*
sunt. Sed Grammatici a *sepio* dedu-

23 *Ut quo victores nos*] Sic supra l.
XL. c. 13. ut quibus aliis deinde sacris
contaminatam omni scelere mentem
expiarem?

24 *Ac ne illo ipso quidem die aut*
consule, aut rege, (rege) Posterius illud
rege adjecit Gronovius. Sensus clarus
est: *Ac ne illo ipso quidem die aut*

consule, aut rege . . . volente, Fortuna
contraxit certamen. Media parenthesi
exponit, cur neuter imperatorum vel-
let pugnari. Tantum observabit lec-
tor, ob longiorem parenthesin, quæ
dividebat nimium *et a consule aut rege*
ab volente, coactum esse Livium inae-
rere neutro imperatorum. Exempla
similia habes l. V. c. 24. XXXVIII. 55.
etc.

U. C. 584.
A. C. 168.

men. Flumen erat haud magnum propius hostium castris, ex quo et Macedones et Romani aquabantur, praesidiis ex utraque ripa positis, ut id facere tuto possent. Duæ cohortes a parte Romanorum erant, Marrucina et Peligna; duæ turmae Samnitium equitum, quibus praerat M. Sergius Silus legatus: et aliud pro castris stativum erat praesidium sub C. Cluvio legato, tres cohortes, Firmana, Vestina, Cremonensis; duæ turmae equitum, Placentina et Aesernina. Quum otium ad flumen esset, neutris lacescentibus, ²⁵ hora circiter quarta jumentum, e manibus curantium elapsum, in ulteriorem ripam effugit. quod quum per aquam, ferme genu tenus altam, tres milites sequerentur, Thraces duo id jumentum ex medio alveo in suam ripam trahentes; altero eorum occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum se recipiebant. Octingentorum Thracum praesidium in hostium ripa erat, ex his pauci primo, ægre passi popularem in suo conspectu cæsum, ad persequendos interfectores fluvium transgressi sunt: dein plures, postremo omnes, et cum praesidio,

* * *

proelium ducit.

XLI. Movebat imperii majestas, gloria viri, ante omnia ætas, quod major sexaginta annis juvenum munia in parte præcipua laboris periculique capescebat. Intervallum, quod ²⁶ inter cætratos et phalanges erat, inplevit legio, atque aciem hostium interrupit. A tergo cætratis erat, frontem adversus clipeatos habebat: aglaspides adpellabantur. Secundam legionem L. Albinus consularis ducere adversus leucaspidem phalangem jussus: ea media acies hostium fuit. ²⁷ In dextrum cornu, unde circa fluvium commissum proelium erat, elephantes inducti, ²⁸ et ala sociorum: et hinc

²⁵ *Hora circiter quarta*] Hunc locum sic et emendat, et explicat Gronovius: *Hora circiter nona jumentum e manibus curantium hominum de parte Romana elapsum in ulteriorem ripam effugit*, id est, fugere inceperat. Quod quum per aquam ferme genu tenus altam tres milites Romani sequerentur, Thraces duo Macedonicorum auxiliorum ex medio alveo in suam ripam traherent; altero eorum, id est, Thracum, occiso, receptoque eo jumento, ad stationem suorum tres illi Romani milites se recipiebant. Legendum putat *hora nona*, propterea quod supra dictum est diem extraxisse in consilio consulem, et Plutarchus diserte scribit pugnam ceptam esse *δραγμῶν*. Confusas scilicet notas fuisse IV. et IX. Voces id jumentum ablegat, tanquam

scholium inutile. Denique corrigit *traherent*, quia, si legatur *trahentes*, sua non potest orationi constare integritas.

²⁶ *Inter cætratos et phalanges*] Hæc est primæ editionis et Sigoniarum lectio: proba illa quidem, quum duæ ²⁶ erant, ut supra memoravimus, in exercitu Persei phalanges; quæ et mox a Livio appellantur, Aglaspides nimirum et Leucaspides. † Gronovii edidere *phalangem*.

²⁷ *In dextrum cornu . . . elephantes inducti*] Elephantes inducti in eam partem qua dextrum erat cornu Romanorum.

²⁸ *Et ala sociorum*] Utra? Duæ enim fuere, ut jam aliquoties monuimus, dextra et sinistra. Alterutra vox videtur hic excidisse.

primum fuga Macedonum est orta. " Nam sicut pleraque ^{U. C. 384.} nova commenta mortalium in verbis vim habent, " expe- ^{A. C. 168.} riendo, quum agi, non, quemadmodum agantur, edisseri, oportet, sine ullo effectu evanescent; ita tum elephanti in acie " nomen tantum sine usu fuerunt. Elephantorum impetum subsecuti sunt socii nominis Latini, pepuleruntque laevum cornu. In medio secunda legio inmissa dissipavit phalangem. neque ulla evidenter caussa victoriae fuit, quam quod multa passim praelia erant, quae fluctuantem turbaverunt primo, deinde disjecerunt phalangem: cujus confertae et intentis horrentis hastis intolerabiles vires sunt. Si carptim adgrediendo circumagere " immobilem longitudine et gravitate hastam cogas, confusa strue implicantur: si vero aut^f ab latere, aut ab tergo aliquid tumultus increpuit, ruinae modo turbantur. sicut tum adversus catervatim incurrentes Romanos, et interrupta multifariam acie, obviam ire cogebantur: et Romani, quacumque data intervalla essent, insinuabant ordines suos. Qui, si universa acie in frontem adversus instructam phalangem concurrissent, quod Pelignis, principio pugnae incaute congressis adversus caetratos, evenit, induissent se hastis, nec confertam aciem sustinuissent.

XLII. Ceterum sicut peditum passim caedes fiebant, nisi qui abjectis armis fugerunt; sic equitatus prope integer ^{Equitatus integer fu-} pugna excessit. Princeps fugae rex ipse erat. jam a ^{git.} Pydna " cum sacris aliis equitum Pellam petebat: " confestim Costocus sequebatur Odrysarumque equitatus. ceterae quoque Macedonum alae integris abibant ordinibus; quia interjecta peditum acies, cujus caedes victores tenebant^g,

^f aut del. Gron. Crev.   ^g tenebat Crev.

29 Nam sicut pleraque] Ut pleraque nova inventa mortalium vim habere videntur, quamdiu verbis tantummodo jactantur; sed ubi ad rem ventum, quum oportet agi, non edisseri solum quomodo iis inventis utamur, sine ullo effectum evanescent. . . . Ceterum tota haec periculis quid sibi velit hoc loco, parum videmus. Nam neque elephantorum usus in praefatis novum tunc commentum mortalium haberi poterat: nec videntur nomen sine usu fuisse in hac pugna. Immo contrarium satis indicatur proxime sequentibus verbis: Elephantorum impetum subsecuti sunt socii nominis Latini. Non solum nobis persuaderi poteremur illam periodum ex alio aliquo loco huc temere immigrasse. Certe si eam tollas, nihil desiderabis.

30 Experiendo. Unicus codex habuit explendo. Emendavit Turnebus.

31 Nomen tantum sine usu fuerunt]

Legebatur in exemplari fuerunt. Mutavit Sigonius: utrum recte, an perperam, non decernimus, quum totus hic locus, ut diximus in not. 29. nobis videatur alienus ab ea in quam insertus est narratione.

32 Immobilem . . . hastam] Hastam, quae ob longitudinem et gravitatem facile moveri nequit. Hoc ideo notamus, quia Gronovius legendum esse censet hastas, ut et immobilem referatur ad phalangem. Nos nihil mutamus.

33 Cum Sacris aliis] Vid. not. 28. ad l. XLII. c. 66. supra.

34 Confestim Costocus sequebatur] Emendat Jac. Gronovius, confestim eos Cotys sequebatur. Firmant hanc conjecturam quae sequuntur, Odrysarumque equitatus. Nam Cotys rex Odrysarum fuit, ut constat ex c. 51. l. XLII. supra.

U. C. 584.
A. C. 168.

20000 cæsi:
11000
capti.

inmemores fecerat sequendi equites. Diu phalanx a fronte, a lateribus, ab tergo cæsa est: postremo, qui ex hostium manibus elapsi erant, inermes ad mare fugientes, quidam aquam etiam ingressi, manus ad eos, qui in classe erant, tendentes, suppliciter vitam orabant: et quum scaphas concurrere undique ab navibus cernerent, ad excipiendos sese venire rati, ut caperent potius, quam occiderent, longius in aquam, quidam etiam natantes, progressi sunt. Sed quum hostiliter e scaphis cæderentur, retro, qui poterant, nando repetentes terram, in aliam fœdiorem pestem incidebant. elephantum enim, ab rectoribus ad litus acti, exeuntes obtrebant elidebantque. Facile conveniebat, Romanis numquam una acie tantum Mædonum interfectum. Cæsa enim ad viginti millia hominum sunt: ad sex millia, qui Pydnam ex acie perfugerant, vivi in potestatem pervenerunt: et vagi e fuga quinque millia hominum capta. Ex victoribus ceciderunt non plus centum, et eorum multo major pars Peligni. vulnerati aliquanto plures sunt. Quod si maturius pugnari cœptum esset, ut satis dici victoribus ad persequendum superesset, deletæ omnes copiæ forent: nunc imminens nox et fugientes texit, et Romanis pigriliem ad sequendum locis ignotis fecit.

Regis fuga.

XLIII. Persens ad Piëriam silvam via militari, frequenti agmine equitum et regio comitatu, fugit. Simul in silvam ventum est, ubi plures diversæ semitæ erant, et nox adpropinquabat: cum perpauca maxime fidis via divertit^s. Equites, sine duce relictis, alii alia in civitates suas dilapsi sunt: perpauca inde Pellam celerius, quam ipse Perseus, quia ³⁵ recta expedita via ierant, pervenerunt. Rex ad mediam ferme noctem terrore et variis difficultatibus viæ vexatus est. In regia Perseo, qui Pellæ præerat, Euctus regii-que pueri præsto erant. contra ea amicorum, qui, alii alio casu servati, ex proelio Pellam venerant, quum sæpe arcessiti essent, nemo ad eum venit. tres erant tantum cum eo fugæ comites, Evander Cretensis, ³⁶ Neo^b Bœotius, et Archidamus Ætolus, cum iis, jam metuens, ne, qui venire ad se abnuerent, majus aliquid mox auderent, quarta vigilia profugit. Secuti eum sunt admodum quingenti Cretenses. petebat Amphipolim: sed nocte a Pella exierat, properans ante lucem Axium amnem trajicere, eum finem sequendi, propter difficultatem transitus, fore ratus Romanis.

XLIV. Consulem, quum se in castra victor recepisset, ne sincero gaudio frueretur, cura de minore filio stimulabat.

^s divertit Gron. Crev.

^b Neon Crev.

³⁵ Recta expedita via] Lege potius ribus et fruticetis impeditam. cum Gronovio, recta et expedita via: ³⁶ Neon Bæotius] Sic edidit Siganus ex Plutarcho, pro Bœotius.

P. Scipio is erat, Africanus et ipse postea, deleta Karthagine, adpellatus, naturalis consulis Paulli, adoptione Africani nepos. Is, septimumdecimum tunc annum agens, quod ipsum curam augebat, dum effuse sequitur hostes, in partem aliam turba ablatu erat: et, serius quum redisset, tunc demum, recepto sospite filio, victoriæ tantæ gaudium consul sensit. Amphipolim quum jam fama pugnae pervenisset, concursusque matronarum in templum Dianæ, quam Tauropolon vocant, ad opem exposcendam fieret; Diodorus, qui præerat urbi, metuens, ne Thraces, quorum duo millia in præsidio erant, urbem in tumultu diriperent, ab subornato ab se per fallaciam in tabellarii speciem literas in foro medio accepit. Scriptum in iis erat, ad *Emathiam classem Romanam adpulsam esse, agrosque circa vexari. orare præfectos Emathia, ut præsidium adversus populatores mittat.* His lectis, hortatur Thracas, ut ad tuendam Emathia oram proficiscantur. magnam eos cædem prædamque, palatis passim per agros Romanis, facturos. Simul elevat famam adversæ pugnae: quæ si vera foret, alium super alium recentes ex fuga venturos fuisse. Per hanc caussam Thracibus ablegatis, simul transgressos eos Strymonem vidit, portas clausit.

XLV. Tercio die Perseus, quam pugnatum erat, Amphipolim venit. inde oratores cum caduceo ad Paullum misit. Interim Hippias, et Milo, et Pantauchus, principes amicorum regis, Berceam, quo ex acie confugerant, ipsi ad consulem profecti, Romanis dedunt: "hoc idem et aliæ deinceps metu percussæ parabant facere. Consul, nunciis victoriæ Q. Fabio filio et L. Lentulo et Q. Metello cum literis Romanam missis, spolia jacentis hostium exercitus peditibus concessit; equitibus prædam circumjecti agri, dum ne amplius duabus noctibus a castris abessent. Ipse propius mare ad Pydnam castra movit. Bercea primum, deinde Thessalonica, et Pella, et deinceps omnis ferme Macedonia intra biduum dedita. Pydnæi, qui proximi erant, nondum miserant legatos: multitudo incondita plurium simul gentium, turbaque, quæ ex acie fuga in unum compulsæ erat, consilium et consensum civitatis impediabat: nec clausæ modo portæ, sed etiam inædificatæ erant. Missi Milo et Pantauchus sub muros ad colloquium Solonis, "qui præsidio erat: per eum emittitur militaris turba. oppidum deditum

U. C. 584.
A. C. 168.
Anxietas
Cœs. de filio
suo Sci-
pione.

Perseus ca-
duccatores
mittit ad
Cœs.

Tota Ma-
cedonia de-
dita.

37 *Dianæ quam Tauropolon vocant*] Dianæ hoc cognomen additum velunt, vel quod apud Tauros Scythiæ populum colatur, vel quod gregibus præsit, vel quod eadem sit cum luna, quam tauris vehi fingunt poetæ.

38 *Hoc idem et aliæ deinceps metu*

percussæ] Vel intercidit vox civitates; vel legendum est *alii deinceps metu percussæ*. GRONOVIVS.

39 *Qui præsidio erat*] Magis placeat præerat, quod monet Gronovius.

U. C. 584.
A. C. 168.
Persei mi-
seranda
sora.

Amphipoli
abit.

Samothra-
cam per-
venit.

Consul Pel-
lam venit.

militibus datur diripiendum. Perseus, "una tantum spe Bisaltarum auxilii tentata", ad quos nequidquam miserat legatos, in concionem processit, Philippum secum filium habens: ut et ipsos Amphipolitanos, et equitum peditumque, qui aut semper secuti, aut fuga eodem delati erant, adhortando "animos confirmaret. Sed aliquoties dicere incipientem quum lacrimæ præpedissent; quia ipse dicere nequii, Evandro Cretensi editis, quæ agi cum multitudine vellet, "de templo descendit. Multitudo, sicut ad conspectum regis fletumque tam miserabilem et ipsa ingemuerat lacrimaveratque, ita Evandri orationem adspernabatur: et quidam ausi sunt media ex concione subclamare, *Abite hinc, ne, qui pauci supersumus, propter vos pereamus.* Horum ferocia vocem Evandri clausit. "Rex in domum se recepit, pecuniaque et auro argentoque in lembos, qui in Strymone stabant, delatis, et ipse ad flumen descendit. Thraces, navibus se committere non ausi, domos dilapsi, et aliæ militaris generis turbæ: Cretenses spem pecuniæ secuti, et, quoniam in dividendo plus offensionum, quam gratiæ, erat, "quingenta talenta iis posita sunt in ripa diripienda. Ab hac direptione quum per tumultum naves conscenderent, lembum unum in ostio amnis multitudine gravatum merse-
runt. Galepsum eo die, postero Samothracam, quam petebant, perveniunt: ad "duo millia talentum pervecta eo dicuntur.

XLVI. Paulus, per omnes deditas civitates dimissis qui præessent, ne qua injuria in nova pace victis fieret, retentisque apud se caduceatoribus regis, P. Nasicam, ignarus fugæ regis, Amphipolim misit cum modica peditum equitumque manu: simul ut Sinticen evastaret, et "ad omnes conatus regis¹ impedimento esset. Inter hæc Melibœa a Cn. Octavio capitur diripiturque: ad Æginium, ad quod obpugnandum Cn. Anicius legatus missus erat, ducenti, eruptione ex oppido facta, amissi sunt, ignaris Æginiensibus debellatum esse. Consul, a Pydna profectus, cum

^h tentati Crev.

¹ regi Gron. Crev.

40 Una tantum spe Bisaltarum auxilii tentati] Lege cum eodem Gronovio tentata.

41 Animos confirmaret] Gronovianæ editiones, confirmarent. Correximus ex vetustioribus.

42 De templo descendit] De loco unde populum alloqui mos erat. Loquitur more Romano Livius. Notum est Rostra templum fuisse, id est, locum auguriis consecratum. Vid. supra l. VIII. c. 14.

43 Rex in domum] Gaudet Livius

præfigere præpositiones iis nominibus quæ ex vulgariore usu eas repudiant. Exempla passim occurrunt.

44 Quingenta talenta] Marcæ argenti nostrates 4687. uncie 4.

45 Duo millia talentum] Marcæ sunt argenti 187500.

46 Ad omnes conatus regi impedimento esset] In vetustioribus quibusdam editionibus legitur regis. Sed ea lectio quam Gronovianæ expressere, nobis elegantior videtur.

toto exercitu die altero Pellam pervenit: et, quum castra ^{U. C. 584.}
 mille passus inde posuisset, per aliquot dies ibi stativa ha- ^{A. C. 168.}
 buit, situm urbis undique adspiciens; quam non sine caussa
 delectam esse regiam advertit. Sita est in tumulo, vergente
 in occidentem hibernum. cingunt paludes inexasuperabilis
 altitudinis æstate et hieme, quas restagnantes faciunt lacus.
 In ipsa palude, qua proxima urbi est, "velut insula eminet,
 aggeri operis ingentis inposita: "qui et murum sustineat,
 et humore circumfusæ paludis nihil lædatur. Muro urbis
 conjuncta procul videtur. divisa est "intermurali amni, et
 eadem ponte juncta: ut nec, obpugnante externo, "aditum
 ab ulla parte habeat; nec, si quem ibi rex includat, ullum
 nisi per facillimæ custodiæ pontem effugium. Et gaza
 regia in eo loco erat: sed tum nihil præter "trecenta ta-
 lenta, quæ missa Gentio regi, deinde retenta fuerant, in-
 ventum est. Per quos dies ad Pellam stativa fuerunt,
 legationes frequentes, quæ ad gratulandum convenerant,
 maxime ex Thessalia, auditæ sunt. Nuncio deinde accepto,
 Persea Samothracam trajecisse, profectus a Pella consul
 quartis castris Amphipolim pervenit. Effusa omnis obvia^k
 turba cuivis indicio erat, "non bono ac justo rege orba^l

Deinde
 Amphipo-
 lim.

*

*

*

^k obviam Crev.

^l ob ra Gron.

47 *Velut insula eminet*] Insetit Gro-
 novius vocem *arx* hoc modo: *velut in-
 sula eminet (arx) aggeri operis ingen-
 tis inposita*. Atque hoc quidem cla-
 rius est. dubitamus tamen, an ita de-
 derit Livius. *Insula* intelligitur in-
 terdum corpus quoddam ædificiorum
 inter se coherentium, a reliquis ædi-
 ficiis divisum per vicos quibus undique
 cingitur. Quidni igitur hoc fere sensu
 noster hic *insulam* sumpserit, quum
 præsertim doceat se de ædificio loqui,
 non de nudo solo, dum adjicit *insulam*
aggeri inpositam esse? Judicet lec-
 tor.

48 *Qui et murum sustineat*] Qui
agger et murum arcis, sive *insulæ* eo
 modo sumptæ quo exposuimus, *susti-
 neat, et humore circumfusæ paludis*
nihil lædatur. Ceterum non facile in-

telligimus, qui minus agger læderetur
 ab aqua, quam saxea murorum moles.
 Videretur potius dicendum aggere illo
 et sustineri murum, et defendi ne hu-
 more circumfusæ paludis lædatur. Ad
 eum sensum optarem us ut facile re-
 fingi possent Livii verba.

49 *Intermurali*] Vox rarissima: cu-
 jus sensus esse videtur, inter duplicem
 murum fluente, murum urbis et mu-
 rum arcis.

50 *Aditum . . . habeat*] Ullum ha-
 beat locum per quem adiri possit.

51 *Trecenta talenta*] Marcas argenti
 28125.

52 *Non bono ac justo rege orbatos*] *Laceræ*
 hujus loci reliquiæ offerunt *ob*
ra. Inde per trajectionem duarum
 litterarum effecimus *orba-tos*.

EPITOME LIBRI XLV.

PERSEUS ab *Æmilio Paulo* in *Samothrace* captus est. *Quam* *Antiochus*, *Syriæ* rex, *Ptolemæum* et *Cleopatram*, *Ægypti* reges, obsideret, et missis ad eum a senatu legatis, qui juberent, ab obsidione socii regis absisteret, editisque mandatis consideraturum se ille, quid faciendum esset, respondisset; unus ex legatis *Popillius* virga regem circumscripsit: 'jussitque, antequam circulo excederet, responsum daret. qua asperitate effecit, ut *Antiochus* bellum omitteret. *Legationes* gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ. *Rhodiorum*, quia eo bello contra populum Romanum faverant, exclusa. postero die, quum de eo quæreretur, ut iis bellum indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt. nec tamquam hostes, nec tamquam socii dimissi. ¹*Macedonia* in provinciæ formam redacta est. *Æmilius Paullus*, repugnantibus militibus ejus propter minorem prædam, et contradicente *Ser. Sulpicio Galba*, triumphavit: et *Persen* cum tribus filiis ante currum duxit. cujus triumphi letitia ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors patris triumphum præcessit, alterius secuta est. *Lustrum* conditum est a censoribus. *Censa* sunt civium capita trecenta duodecim milia, octingenta quinque. *Prusias*, *Bithyniæ* rex, *Romam*, ut senatui gratularetur ob victoriam ex *Macedonia* partam, venit; et *Nicomedem* filium senatui commendavit. Rex, plenus adulationis, libertum se populi Romani dicebat.

1 Jussitque . . . responsum daret] Malleus cum Gronovio dare.

2 Macedonia in provinciæ formam redacta] Non tunc, sed post devictum Pseudophilippum. GRONOVIVS. Quæ in provinciæ formam redactæ erant regiones, in eas magistratus Romanus

quotannis cum imperio mittebatur, qui eas regeret. At nihil tale a Paulo de Macedonia decretum est. Infra c. 29. liberi jubentur esse Macedones, utentes legibus suis, creantes annuos magistratus.

T. LIVII PATAVINI

LIBER XLV.

U. C. 584.
A. C. 168.
Fama de
victoria
Macedo-
nica.

VICTORIÆ nuncii, Q. Fabius et L. Lentulus et Q. Metellus, quanta potuit adhiberi festinatio, celeriter Romam quum venissent, præceptam tamen ejus rei lætitiā invenerunt. Quarto post die, quam cum rege est pugnatum, quum in circo ludi fierent, murmur repente populi tota spectacula pervasit; *pugnatum in Macedonia, et devictum regem esse*. Dein fremitus increbruit: postremo clamor plaususque, velut certo nuncio victoriæ adlato, est exortus. Mirari magistratus, et quærere auctorem repentinæ lætitiæ: qui postquam nullus erat, *evanuit quidem tamquam incertæ rei gaudium*; omen tamen lætum insidebat animis. Quod postquam veris nunciis Fabii Lentulique et Metelli adventu firmatum est, quum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum, lætabantur. Et aliter traditur circensis turbæ non minus similis veri lætitiā. Ante diem decimum Kalendas Octobres, ludorum Romanorum secundo die, C. Licinio consuli, ad quadrigas mittendas *escendenti*, tabellarius, qui se ex Macedonia venire diceret, *laureatas literas dicitur*: quadrigis missis, consul currum conscendit: et, quum per circum reveheretur *ad foros publicos*, laureatas tabellas populo ostendit. Quibus conspectis, repente inmemor spectaculi populus in medium decurrit. eo senatum consul vocavit, recitatisque tabellis, ex auctoritate Patrum pro foris publicis denunciavit populo: *L. Æmiliū collegam signis conlatis cum rege Perseo pugnasse. Macedonum exercitum cæsum fusumque. Regem cum paucis fugisse. civitates omnes Macedonia in ditionem populi Romani venisse*. His auditis, clamor cum ingenti plausu ortus:

1 *Evanuit . . . tamquam incertæ rei gaudium*] Sic recte Sigonius. Vetus codex habuit *tamquam certæ*.

2 *Ante diem decimum Kal. Octobres*] Imo *decimum quintum*. Is enim tertius decimus dies erat ab eo quo in Macedonia pugnatum est, ut infra observatur. At pridie Nonas Septembres pugnatum fuerat: (supra, l. XLIV. c. 37.) Tertius decimus autem dies a pridie Nonas Septembres erat tunc a. d. XV. Kal. Octobres. Mensis enim

September viginti et novem dierum erat ex ordinatione Numæ, quam tunc sequebantur Romani.

3 *Escendenti*] In currum, ut nempe e foris publicis, ubi sedebat, ad carceres iret, atque inde signum quadrigis daret. Ceterum unicum exemplar præferebat *exscendenti*, unde pronum est efficere *escendenti*, quod placuit Turnebo et Gronovio.

4 *Ad foros publicos*] Vid. not. 91. ad l. XXIX, c. 37.

ludis relictis, domus^a magna pars hominum ad conjuges^{U. C. 584.} liberosque lætum nuncium portabant. Tertius decimus dies^{A. C. 168.} erat, ab eo, quo in Macedonia pugnatum est.

II. Postero die senatus in curia habitus, supplicationesque decretæ, et senatusconsultum factum est, ut consul, quos, præter milites sociosque navales, conjuratos haberet, dimitteret. de militibus sociisque navalibus dimittendis referretur, quum legati ab L. Æmilio consule, a quibus præmissus tabellarius esset, *. Ante diem sextum Kalendas Octobres, hora fere secunda, legati^{Legati Æ-} urbem ingressi sunt, ingentem secum obcurrentium, quacumque ibant, prosequentiumque trahentes turbam, in forum ad tribunal perrexerunt. Senatus forte in curia erat: eo legatos consul introduxit. Ibi tantum temporis^{militi.} retenti, dum exponerent, *quantæ regiæ copiæ peditum equitumque fuissent, quot millia ex his cæsa, quot capta forent; quam paucorum militum iactura tanta hostium strages facta; quam cum paucis rex fugisset: existimari Samothraciam petiturum, paratam classem ad persequendum esse: neque terra, neque mari elabi posse: eadem hæc paullo post in concionem traducti exposuerunt: renovataque lætitia, quum consul edixisset, ut omnes^{Supplicationes.} ædes sacræ aperirentur, pro se quisque ex concione ad gratias agendas ire Diis; ingentique turba, non virorum modo, sed etiam feminarum, conferta tota urbe Deorum immortalium templa. Senatur, revocatus in curiam, supplicationes, ob rem egregie gestam ab L. Æmilio consule, in quinque dies circa omnia pulvinaria decrevit, hostiisque majoribus sacrificari jussit. Naves, quæ in Tiberi paratæ instructæque stabant, ut, si rex posset resistere, in Macedoniam mitterentur, subduci, et in navalibus conlocari: socios navales, dato annuo stipendio, dimitti, et cum his omnes, qui in*

^a domos Crev.

5 Quos, præter milites . . conjuratos habet] Conjuratos videtur intelligere debere eos qui illud tantum jusjurandum dederant, de quo Livius mentionem fecit L. XXII. c. 38. his verbis: *ipsi inter se equites . . pedites conjuraverunt sese fugæ atque formidinis ergo non abituros, neque ex ordine recessuros, etc.* Illi, quum hic distinguantur a militibus, existimandi sunt nondum adacti fuisse solenni illo militiæ sacramento, *jussu consulum conventuros, neque injussu abituros*: quo qui obligati erant, ii demum justi milites censebantur. Itaque infra hoc ipso capite dimissi dicuntur post adventum legatorum, quotquot in consulis verba juraverant, id est, ii a quibus solenne sacramentum militiæ exactum fuerat, sive milites. Apparet quidem ex me-

morato supra Livii loco milites, quum illud alterum jusjurandum sua voluntate jurarent, id tantum fecisse postquam essent in decurias aut centurias distributi, ac proinde post solenne sacramentum, ut colligi potest ex Polybii libro VI. Sed suspicari possumus, imo debemus ex hoc loco, ordinem mutatum esse postquam illo jurjurando a tribunis adigi cepti sunt, et eos qui lecti a tribunis in legionem erant, statim illud jusjurandum dedisse, unde dicerentur conjurati.

6 Urbem ingressi sunt . . ad tribunal perrexerunt] Dele verbum sunt.

7 Retenti . . exposuerunt] In hoc demum verbo, post interposita legatorum dicta in senatu, quiescit oratio.

8 Conferta . . decorum immortalium templa] Supple erant.

U. C. 584. consulis verba juraverant: et quod militum Corcyrae, Brun-
 A. C. 168. disii, ad mare superum, aut in agro Larinati esset, (omnibus
 his locis dispositus exercitus fuerat, cum quo, si res posce-
 ret, C. Licinius collegae ferret opem) hos omnes milites di-
 mitti placuit. ⁹Supplicatio pro concione populi indicta
 est, ¹⁰ex ante diem quintum Idus Octobres cum eo die in
 quinque dies.

Legati Rho-
 dii ludibrio
 habiti.

III. Ex Illyrico duo legati, C. Licinius Nerva et P. De-
 cius, nunciarunt, *exercitum Illyriorum caesum: Gentium re-
 gem captum, in ditione populi Romani et Illyricum esse.* Ob-
 eas res, gestas ductu auspicioque L. Anicii praetoris, senatus
 in triduum supplicationes decrevit, "ut Latinae edictae a
 consule sunt in ante quartum et tertium et pridie Idus
 Novembres. ¹¹Tradidere quidam, legatos Rhodios, "non-
 dum missos, post victoriam nunciatam, velut ad ludibrium
 stolidae superbiae, in senatum vocatos esse. Ibi Agesipolium
 principem eorum ita locutum: *Missos esse legatos ab Rho-
 diis ad pacem inter Romanos et Persea faciendam; quod id
 bellum grave atque incommodum Graeciae omni, sumptuosum ac
 damnosum ipsis Romanis esset. Fortunam perbene fecisse,
 quando, finito aliter bello, gratulandi sibi de victoria egregia
 Romanis opportunitatem dedisset.* Haec ab Rhodio dicta.
 Responsum ab senatu esse, "Rhodios nec utilitatum Grae-
 ciae, neque cura impensarum populi Romani, sed pro Perseo
 legationem eam misisse. Nam, si ea fuisset cura, quae simula-
 retur, tum mittendos legatos fuisse, quum Perseus, "in Thessa-
 liam ¹²exercitu inducto, per biennium Graecas urbes, alias obsi-
 deret, alias denunciatione armorum terreret. Tum nullam pacis
 ab Rhodiis mentionem factam. ¹³Postquam superatos saltus
 transgressosque in Macedoniam Romanos audirent, et inclusum
 teneri Persea, tunc Rhodios legationem misisse, non ad ullam
 aliam rem, quam ad Persea ex imminente periculo eripiendum,
 cum hoc responso legatos dimissos.

IV. Per eosdem dies et M. Marcellus, ex provincia His-

¹⁴ Thessalia Gron.

⁹ *Supplicatio pro concione populi]* Scribe populo: ut is casus regatur a verbo *indicta est*, non a nomine concio. Ita enim dicebant simpliciter pro concione. Sic l. VII. c. 10. Dictator . . . miris pro concione eam pugnam laudibus tulit.

¹⁰ *Ex ante diem quintum]* Vetus lectio fuit *ex ante ad quintum*. Correxerit Sigonius.

¹¹ *Ut Latinae edictae . . . sunt]* Vel dele duas priores voces, vel earum loco lege cum Jac. Gronovio et statim.

¹² *Tradidere quidam]* Polybium

intelligit: quem vid. legat. 88.

¹³ *Nondum missos]* Lege cum Gronovio *nondum admissos*.

¹⁴ *Rhodios nec utilitatum Graeciae, neque cura impensarum]* Praepostera collocatio verborum. Magis placeret *nec utilitatum Graeciae, neque impensarum populi Romani cura*.

¹⁵ *In Thessaliam]* In Gronovianis editionibus mendose legitur *in Thessalia*.

¹⁶ *Postquam . . . audirent]* Recte monet Gronovius legendum *audierint*,

pania decedens, Marcolica nobili urbe capta, "decem pondo U. C. 584.
 auri, et argenti "ad summam sestertii decies in aerarium A. C. 168.
 retulit. Paullus Æmilius consul, quum castra, ut supra Persei lite-
 dictum est, ad Siras terræ Odomanticæ haberet, "quum ræ ad Æmi-
 literas ab rege Perseo per ignobiles tres legatos cerneret, et lium.
 ipse inlacrimasse dicitur sorti humanæ: quod, qui paullo ante,
 non contentus regno Macedoniæ, Dardanos Illyriosque
 obpugnasset, "Bastarnarum excivisset auxilia, is tum,
 amisso exercitu, extorris regno, in parvam insulam com-
 pulsus, supplex, fani religione, non viribus suis, tutus es-
 set. Sed postquam, "Regem Persea consuli Paulo salu-
 tem, legit; miserationem omnem stultitia ignorantis fortu-
 nam suam exemit. Itaque quamquam in reliqua parte lite-
 rarum minime regiæ preces erant, tamen sine responso ac
 sine literis ea legatio dimissa est. Sensit Perseus, cujus
 nominis obliviscendum victo esset: itaque alteræ literæ
 cum privati nominis titulo missæ, et petiere, et impetravere,
 ut aliqui ad eum mitterentur, cum quibus loqui de statu et
 conditione suæ fortunæ posset. Missi sunt tres legati, P.
 Lentulus, A. Postumius Albinus, A. Antonius. Nihil ea
 legatione perfectum est, Perseo regium nomen omni vi
 amplectente, Paulo, ut se suaque omnia in fidem et cle-
 mentiam populi Romani permitteret, contendente.

V. Dum hæc aguntur, classis Cn. Octavii Samothracam Classis Rē-
 est adpulsæ. Is quoque, præsentī admoto terrore, modo mi- mana ad
 nis, modo spe perlicere, ut se traderet, quum conaretur; adju- Samothra-
 vit in hoc eum res, seu casu contracta, seu consilio. L. A. cen adpu-
 tius inlustris adolescens, quum in concione esse populum Sa- sa.
 mothracum animum advertisset, a magistratibus petiit, ut sibi
 paucis adloquendi populi potestatem facerent. Permisso,
Utrum nos, hospites Samothraces, vere accepimus, an falso,
"sacram hanc insulam, et augusti totam atque inviolati soli
esse? Quum creditæ sanctitati adsentirentur omnes, *Cur*
igitur, inquit, "pollutam homicida sanguine regis Eumenis

17 *Decem pondo auri*] *Marcas* nos-
 trates 15. uncias 5.

18 *Ad summam sestertii decies*] *Ad*
 mille sestertia, seu, quod idem est,
 sestertios decies centies millenos: id
 est, *marcas* nostrates argenti 3906. un-
 cias 2. Ceterum hic prima editio habet
sestertium. Mutavit Gronovius.

19 *Quum litteras ab rege Perseo*] *Subjicit*
 Muretus *missas*: quæ vox
 necessaria videtur, vel *allatas*.

20 *Bastarnarum excivisset auxilia*] *Prima*
 editio *civisset*: vulgatæ *scripsit*.
 Gronovius edidit *excivisset*: quod
 perplacet.

21 *Regem Persea consuli Paulo*
salutem] *Supple dicere*. Ceterum me-
 llus videretur ipsa saluatoria epistolæ
 verba referri: *Rex Perseus consuli*
Paulo salutem.

22 *Sacram hanc insulam*] De diis
 Samothracum et eorum religionibus
 egerunt multi, sed vix quidquam clari
 aut certi attulerunt. * Hoc constat,
 illas religiones pro sanctissimis toto
 Orbe habitas esse. † Vid. Diodor. l.
 V. Strab. l. X. Dion. Halic. l. I.

23 *Pollutam homicida sanguine re-*
gis Eumenis violavit] *Lege* cum Gro-
 novio sine ulla cunctatione *pollutus*.

U. C. 584. violavit? et, "quum omnis præfatio sacrorum eos, quibus non
A. C. 168. sint puræ manus, sacris arceat, vos penetralia vestra contami-
nari cruento latronis corpore sinetis? Nobilis fama erat, apud

Evander
Cretensis
evocatur ad
causam di-
cendam a
Samo-
thracibus.

omnes Græciæ civitates, Eumenis regis per Evandrum Del-
phis prope perpetrata cædes. Itaque, præterquam quod in
potestate Romanorum sese insulamque totam et templum
cernebant esse, ne iummerito quidem ea sibi exprobrari rati,
Theondam, qui summus magistratus apud eos erat, (regem
ipsi adpellant) ad Persea mittunt, qui nuntiaret, *Argui cæ-
dis Evandrum Cretensem. esse autem judicia apud sese more
majorum comparata de iis, qui incestas manus intulisse intra
terminos sacros templi dicantur. Si confideret Evander,
innoxium se rei capitalis argui, veniret ad causam dicendam:
si committere se iudicio non auderet, liberaret religione tem-
plum, ac sibimet ipse consuleret.* Perseus, evocato Evandro,
iudicium subeundi nullo pacto auctor esse: nec causa, nec
gratia parem fore. Suberat et ille metus, ne damnatus aucto-
rem se nefandi facinoris "protraheret. "reliqui quid esset,
nisi ut fortiter moriatur? Nihil palam abnuere Evander:
sed quum, veneno se malle mori, quam ferro, dixisset; oc-
culte fugam parabat. quod quum renunciatum regi esset,

Occiditur a
Perseo.

metuens, ne, tamquam a se subtracto poenæ reo, iram Samo-
thracum in se converteret, interfici Evandrum iussit. Qua
perpetrata temere cæde, subiit extemplo animum, in se
nimirum receptam labem, quæ Evandri fuisset: ab illo
Delphis vulneratum Eumenem, ab se Samothracæ Evan-
drum occisum. ita duo sanctissima in terris templa, se uno
auctore, sanguine humano violata. Hujus rei crimen, con-
rupto pecunia Theonda, avertitur, ut renunciaret populo,
Evandrum sibi ipsum mortem conscisse^b.

Persei ami-
ci trans-
fugiant.

VI. Ceterum tanto facinore in unicum relictum amicum,
ab ipso per tot casus expertum, proditumque, quia non pro-
diderat, omnium ab se abalienavit animos. Pro se quisque
transire ad Romanos: fugæque consilium capere solum
prope relictum coegerunt: Oroandemque Cretensem, cui
nota Thraciæ ora erat, quia mercaturas in ea regione fece-
rat, adpellat, ut se sublatum in lembum ad Cotym devehe-

Rex fugam
molitur.

ret. Demetrium est portus in promontorio quodam Samo-

^b conscivisse Gron. Crev.

Dure enim admodum diceretur homi-
cida violare ejus quem interfecit san-
guine, locum in quem confugit.

24 Quum omnis præfatio sacrorum]
Quum verba solennia quibus utuntur
sacerdotes antequam sacra peragantur,
arceant sacris eos quibus puræ non
sunt manus. Intelligit illud solenne
cænes, et notum omnibus, quo sacris

arcebantur non ii tantum qui aliquo
scelere manus polluisent, sed profani
omnes, id est, ii qui sacris initiati non
erant.

25 Protraheret] Indicaret. Vid. su-
pra l. XLIV. c. 26.

26 Reliqui quid esset] Imo esse, ut
monet Gronovius.

thracæ: ibi lembus stabat. Sub occasum solis deferuntur, U. C. 684.
A. C. 168. quæ ad usum necessaria erant: deferitur et pecunia, quanta clam deferri poterat. Rex ipse nocte media, cum tribus consociis fugæ, per posticum ædium in propinquum cubiculo hortum, atque inde, maceriam ægre transgressus, ad mare pervenit. Oroandes jam tum, "dum pecunia deferretur, primis tenebris solverat navem, ac per altum Cretam petebat. Postquam in portu navis non inventa est, vagatus Perseus aliquamdiu in litore, postremo timens lucem jam adpropinquantem, in hospitium redire non ausus, in latere templi prope angulum obscurum delituit. Pueri regii apud Macedonas vocabantur principum liberi, ad ministerium electi regis: ea cohors, persecuta^c regem fugientem, ne tum quidem abscedebat, donec jussu Cn. Octavii pronuntiatus est per præconem, *Regios pueros Macedonasque alios, qui Samothracæ essent, si transirent ad Romanos, incolumitatem, libertatemque et sua omnia servaturos, quæ aut secum haberent, aut in Macedonia reliquissent.* Ad hanc vocem transitio omnium facta est, nominaque dabant ad C. Postumium tribunum militum. Liberos quoque parvos regios Ion Thesalonicensis Octavio tradidit: nec quisquam, præter Philippum, maximum natu e filiis, cum rege relictus. Tum Tradit æ rex. sese filiumque Octavio tradidit; fortunam Deosque, "quorum in templo erant, nulla ope supplicem juvantes, accusans. In prætoriam navem inponi jussus: eodem et pecunia, quæ superfuit, delata est: extemploque classis Amphipolim repetit. Inde Octavius regem in castra ad consulem misit, præmissis literis, ut in potestate eum esse et adduci sciret. Adducitur ad Emili-
lium.

VII. Secundam eam Paullus, sicut erat, victoriam ratus, victimas cecidit eo nuncio; et, consilio advocato, literas prætoris quum recitasset, Q. Ælium Tuberonem obviam regi misit: ceteros manere in prætorio frequentes jussit. Non alias ad ullum spectaculum tanta multitudo occurrit. Patrum ætate Syphax rex captus in castra Romana adductus erat: præterquam quod nec sua, nec gentis fama comparandus, "tunc quoque accessio Punici belli fuerat, sicut Gentius Macedonici. Perseus caput belli erat: nec ipsius tantum, "patris avique, quos sanguine ac genere

^c persecuta Gron. Crev.

27 Dum pecunia deferretur] Imo, fuerat] Recte delet Gronovius verbum postquam pecunia delata est. * Ipso fuerat, tanquam otiosum indocti inter-
pretis additamentum.

28 Quorum in templo erant] Vetus codex caruit præpositione. Unde legendum putat Gronovius, quorum templum erat.

29 Tunc quoque accessio Punici belli

30 Patris avique, quos sanguine ac genere contingebat] Mirum vero, si cognatione attingeret patrem et avum. Videtur aliquid intercidisse. Legi possit, Patris avique, et celerorum regnum quos sanguine ac genere contingebat.

U. C. 384. contingebat, fama conspectum eum efficiebat, sed effulge-
 A. C. 168. bant Philippus ac Magnus Alexander, qui summum impe-
 rium in orbe terrarum Macedonum fecerant. "Pullo amicus illo Perseus ingressus est castra, "nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis miserabiliorem eum faceret. progredi præ turba obcurrentium ad spectaculum non poterat, "donec consul lictores misisset, qui submovendo iter ad prætorium facerent. Consurrexit consul, et, jussis sedere aliis, progressusque paulum, introëunti regi dextram porrexit. submittentemque se ad pedes sustulit: nec attingere genua passus, introductum in tabernaculum adversus advocatos in consilium considerare jussit.

VIII. Prima percontatio fuit, *qua subactus injuria contra populum Romanum bellum tam infesto animo suscepisset; quo se regnumque suum ad ultimum discrimen adduceret?* Quum, *Cos. eum adloquitur.* responsum expectantibus cunctis, terram intuens, diu tacitus fleret, rursum consul: *Si juvenis regnum accepisses, minus equidem mirarer, ignorasse te, quam gravis aut amicus, aut inimicus esset populus Romanus. nunc vero, quum et bello patris tui, quod nobiscum gessit, interfuisses, et pacis postea, quam cum summa fide adversus eum coluimus, meminisses, quod consilium, quorum et vim bello, et fidem in pace expertus esses, cum iis tibi bellum esse, quam pacem, malle?* Nec interrogatus, nec accusatus quum responderet; *Ut cumque tamen hæc, sive errore humano, seu casu, seu necessitate inciderunt, bonum animum habe: multorum regum, populorum casibus cognita populi Romani clementia non modo spem tibi, sed "prope certam fiduciam salutis, præbet.* Hæc Græco sermone Perseo: Latine deinde suis, *Exemplum insigne cernitis, inquit, mutationis rerum humanarum. Vobis hoc præcipue dico, juvenes. ideo in secundis rebus nihil in quemquam superbe ac violenter consulere decet, nec præsentem credere fortunæ; quum, quid vesper ferat, incertum sit. Is*

31 *Pullo amictus illo Perseus*] Depravatum hunc locum varii variis conjecturis tentarunt. Nihil probabilius, quam quod suggerit Gronovius, qui vocem *illo* corruptam esse putat ex *filio*, et præterea male tractam fuisse in vetere exemplari. Legit ergo: *Pullo amictus Perseus ingressus est castra; filio, nullo suorum alio comite.*

32 *Nullo suorum alio comite, qui socius calamitatis*] Nimirum solus cum filio minorem misericordiam fletumque movebat videntibus, quam si grex circa eum plangeret amicorum, luctumque incenderet: quod ipsi contigit postea, quum in triumpho Æmilii duceretur. Hoc ideo notavimus, quia Dujatius

hunc locum sanum non esse suspicatus est.

33 *Donec consul lictores misisset*] Gronovio magis placet *misit*.

34 *Prope certam fiduciam salutis*] Hæc jactat consul verbo tenuis, ne non misero aliquid tamen vel vani solatii præbeat. Qualem enim salutem Romani præstiterunt Perseo? quo ultra eorum superbia et crudelitas excedere poterat, quam ut traducerent eum per civium ora, ac deinde in custodiam conjicerent? Si hanc Paulli orationem Livius finxit, sane desiderare videmur scriptoris judicium: si Paullus vere habuit, consulis fidem.

denique vir eris, cujus animus nec prospera statu tuo efferet, U. E. 584.
nec aduerso infringet. Consilio dimisso, tuendi cura regis A. C. 168.
Q. Alio mandatur. Eo die et iuventus aut consulem Per-
seus, et alius omnis ei honos habitus est, qui haberi in tali
fortuna poterat.

IX. Exercitus deinde in liberna dimissus est. maximum Regni Macedonici finem partem copiarum Amphipolis, reliquas propinque urbes acceperunt. Hic finis belli, quum quadriennium continuum bellatum esset, inter Romanos ac Persas fuit: itemque finis inchoiti²³ per Europam plerumque atque Asiam omnem regni.
²⁶ Vicesimum ab Carano, qui primus regnavit, Perses numerabant. Perses, Q. Fulvio, L. Manlio consulibus, regnam accepit: a senatu rex est adpellatus, M. Junio, A. Manlio consulibus: regnavit undecim annos. Macedonum obscura admodum fama usque ad Philippum Amyntae filium fuit: inde ac per eum crescere quum coepisset, Europa se tamen finibus continuit, Græciam omnem et²⁴ partem Thraciæ atque Illyrici amplexa. Superfudit deinde se in Asiam: et tredecim annis, quibus Alexander regnavit, primam omniam, qua Persarum prope immenso spatio imperium faceret, suæ ditionis fecit. Arabas hinc Indiamque,²⁷ qua terrarum ultimus finis Rubrum mare amplectitur, peragravit. tunc maximum in terris Macedonum regnum nomenque; inde morte Alexandri distractum in multa regna, dum ad se quisque opes rapiunt,²⁸ lacerantes viribus: a summo culmine fortune ad ultimum finem centum quinquaginta annos stetit.

X. *Victoriarum Romanarum finis quum pervasisset in Asiam, Antenor, qui cum classe lemborum ad Phnias stabat, Cassandriam inde trajecit. C. Popilius, qui ad Delum praesidio navibus Macedoniam petentibus erat, postquam debellatum in Macedonia, et statione submotos hostium lembos audivit, dimissis et ipse Atticis navibus, ad susceptam legationem peragendam navigare Aegyptum pergit: ut prius obscurare Antiocho posset, quam ad Alexandream incenia accederet. Quum praeterveherentur Asiam legati, et Loryma venissent, qui portus viginti paulo amplius millia ab Rhodo abest, ex adverso urbi ipsi positus; principes Rhodenses*

d *cf* l. *ac* Gron. Crev.

26 Per Europæ plerumque } Per
majorem Europæ partem. Plerumque
Europæ dixit Livius, ut Sallustius in
Jugurtha plerumque nocte. STEPHENS.

36 *Vicissimum ab Carano*] Numerus haud dubie mendosus. Justinus, L. XXXIII. c. 2. triginta Macedoniarum reges numerat: Eusebius in Chronico, novem et triginta.

37 *Quia terrarum ultimus finis*
Ino, ut recte vidit Gronovius, *quia*
terrarum ultimos finis Rubrum mare
impletur. Nihil miris nomine in-
telligi a Livio mare Indicum jam mo-
nuitur ad l. XLII. c. 57.

38 *Lacertina viridis* Loege cum
Gerrhonotus lacertae viridis.

Redundant.
vitantur le-
gati Roma-
norum ad
Antio-
chum.

U. C. 584. diorum obcurrunt (jam enim eo quoque victoriæ fama
 A. C. 168. perlata erat) orantes, *ut Rhodum deveherentur. pertinere id ad
 famam salutemque civitatis, noscere ipsos omnia, quæ acta
 essent, agerenturque Rhodi, et comperta per se, non vulgata
 fama, Romam referre.* Diu negantes perpulerunt, ut moram
 navigationis brevem pro salute sociæ urbis paterentur.
 Postquam Rhodum ventum est, in concionem quoque eos
 iidem precibus pertraxerunt. Adventus legatorum auxit
 Popillii as- potius timorem civitati, quam minuit: omnia enim Popil-
 peritas. lius, quæ singuli universique eo bello hostiliter dixerant,
 fecerantque, retulit. et, vir asper ingenio, augebat atrocita-
 tem eorum, quæ dicerentur, vultu truci et accusatoria voce:
 ut, quum propriæ simultatis nulla caussa cum civitate esset,
 ex unius senatoris Romani acerbitate, qualis in se universi
 Decimii senatus animus esset, conjectarent. C. Decimii moderatio-
 oratio fuit, qui, *in plerisque eorum, quæ commemorata a
 Popillio essent, culpam non penes populum, sed penes paucos
 concitores vulgi esse, dixit. eos, venalem linguam habentes,
 decreta plena regiæ adsentationis fecisse: et eas legationes
 misisse, quarum Rhodios semper non minus puderet, quam
 pœniteret. Quæ omnia, ³⁹ si tamen populo foret, in capita
 noxiorum versura.* Cum magno adsensu auditus est, non
 magis eo, quod multitudinis noxam elevabat, quam quod
 culpam in auctores verterat. Itaque quum principes eorum
 Romanis responderent, nequaquam tamen tam grata oratio
 eorum fuit, qui, quæ Popillius objecerat, diluere, utcumque
 conati sunt; quam eorum, qui Decimio in auctoribus ad
 piaculum noxæ objiendis adsensi sunt. Decretum igitur
 Dammati extemplo, ut, qui pro Perseo adversus Romanos dixisse
 qui Perseo faverant. quid, aut fecisse, convincerentur, capitis condemnarentur.
 Excesserunt urbe ⁴⁰ sub adventu Romanorum quidam, alii
 mortem sibi consciverunt. Legati non ultra quam quin-
 que dies Rhodi morati, Alexandream profisciscuntur. Nec
 eo segnius judicia ex decreto coram his facto Rhodi exer-
 cebantur: quam perseverantiam in exsequenda re Decimii
 lenitas *.

XI. Quum hæc gererentur, Antiochus frustra tentatis
 Res Ægypt- mœnibus Alexandræ abscesserat: ceteraque Ægypto poti-
 ti. tus, relicto Memphi majore Ptolemæo, cui regnum quæri
 suis viribus simulabat, ut victorem mox adgrederetur, in
 Syriam exercitum abduxit. Nec hujus voluntatis ejus igna-
 rus Ptolemæus, dum conterritum obsidionis metu minorem
 fratrem haberet, posse se recipi Alexandræ, et sorore ad-

³⁹ Si tamen populo foret] Probabilis
 est conjectura Jac. Gronovii: *se ea
 mens populo (Rhodio) foret.* Qualem
 nempe descripserat Decimius, dum ip-

sos excusat.

⁴⁰ Sub adventu] Sic et Florus, l.
 III. c. 6. *sub ipso hostis recessu.*

juvante, et non repugnantibus fratris amicis, ratus; primum U. C. 584. ad sororem, deinde ad fratrem amicosque ejus, non prius A. C. 168. destitit mittere, quam pacem cum iis confirmaret. Suspectum Antiochum effecerat, quod, cetera Ægypto sibi tradita, Pelusii validum "relictum erat præsidium. adparebat, claustra Ægypti teneri, "ut, quum vellet, rursus exercitum induceret: bello intestino cum fratre eum exitum fore, ut victor, fessus certamine, nequaquam par Antiocho futurus esset. Hæc, prudenter animadversa a majore, cum adsensu minor frater, quique cum eo erant, acceperunt: soror plurimum adjovit, non consilio modo, sed etiam precibus. Itaque, consentientibus cunctis pace facta, Alexandream recipitur, ne multitudine quidem adversante: quæ in bello, non per obsidionem modo, sed etiam postquam a mœnibus abscissum est, quia nihil ex Ægypto subvehebatur, omnium rerum adtenuata inopia erat. His quum lætari Antiochum conveniens esset, si reducendi ejus caussa exercitum Ægyptum induxisset, quo specioso titulo ad omnes Asiæ et Græciæ civitates, legationibus recipiendis literisque dimittendis, usus erat, adeo est obfensus, ut multo acrius infestiusque adversus duos, quam ante adversus unum, pararet bellum. Cyprum extemplo classem misit: ipse, primo vere cum exercitu Ægyptum petens, in Cælen Syriam processit. Circa Rhinocolura Ptolemæi legatis agentibus gratias, quod per eum regnum patrium recepisset, petentibusque, ut suum munus tueretur, et diceret potius, quid fieri vellet, quam, hostis ex socio factus, vi atque armis ageret, • respondit; *Non aliter neque classem revocaturum, neque exercitum reducturum, nisi sibi et tota Cypro, et Pelusio, agroque, qui circa Pelusiacum ostium Nili esset, cederet: diemque præstituit, intra quam "de conditionibus peractis responsum acciperet.*

XII. Postquam dies data induciis præteriiit, * "navigantibus ostio Nili ad Pelusium", per deserta Arabiæ * ad Memphim incolebant, et ab ceteris Ægyptiis, partim voluntate, partim metu, ad Alexandream modicis itineribus descendit. "Ad Leusinem transgresso flumen, qui locus

*[ipæ] per Crev.

41 *Relictum erat præsidium*] Com-
modius reliquerat. GRONOVIVS.

42 *Ut, quum vellet, rursus exercitum induceret*] Legit Gronovius, quum vellet.

43 *De conditionibus peractis*] Vox peractis videtur esse mendosa. Fortasse scripserat Livius delatis.

44 *Navigantibus ostio Nili*] Præter classem Syriacam, quæ Cyprum supra missa dicitur, et infra a legatis

Romanis dimissa e Cypro memoratur, suspicamus Antiochum apud se retinuisse aliquas maritimas copias, ut simul terra, simul mari Ægyptum aggrediretur. Eæ hic navigasse intelligentur per ostium Nili ad Pelusium, dum ipse Antiochus terrestri exercitu per deserta Arabiæ Ægyptum petit.

45 *Ad Leusinem*] Emenda cum Turnebo et Valesio ad Eleusinem. Eleusis vicus fuit ad fossam Canopi-

U. C. 584.
A. C. 168.
Obcurrunt
Antiocho
legati Rom.

Popillius
virga cir-
cumscribit
regem.

Licini Cos-
res gestæ.

quatuor millia ab Alexandria abest, legati Romani obcurrerunt. quos quum advenientes salutasset, dextramque Popillio porrigeret; tabellas ei Popillius scriptum habentes tradidit, atque omnium primum id legere jubet: "quibus perlectis, quum se consideraturum, adhibitis amicis, quid faciendum sibi esset, dixisset; Popillius, pro cetera asperitate animi, virga, quam in manu gerebat, circumscripsit regem; ac, *Præiusquam hoc circulo excedas, inquit, redde responsum, senatui quod referam.* Obstupefactus tam violento imperio parumper quum hæsitasset, *Faciam, inquit, quod censet senatus.* Tum demum Popillius dextram regi, tamquam socio atque amico, porrexerat. Die deinde finita quum excessisset Ægypto Antiochus, legati, concordia etiam auctoritate sua inter fratres firmata, inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant; et inde, quæ jam vicerat proelio Ægyptias naves, classem Antiochi dimittunt. Clara etiam per gentes legatio fuit, quod haud dubie adempta Antiocho Ægyptus habenti jam, redditumque patriam regnum stirpi Ptolemæi fuerat. Consulum ejus anni, sicut alterius clarus consulatus insigni victoria, ita alterius obscura fama, quia materiam res gerendi non habuit. Jam primum quum legionibus ad conveniendum diem dixit, non auspicato "templum intravit. vitio diem dictam esse augures, quum ad eos relatum est, decreverunt. Profectus in Galliam circa Macros campos ad montes Siciminam et Papinum stativa habuit: deinde circa eadem loca cum sociis nominis Latini hibernabat: legiones Romanæ, quod vitio dies exercitui ad conveniendum dicta erat, Romæ manserant. Et prætores, præter C. Papirium Carbonem, cui Sardinia evenerat, in provincias iere. eum jus dicere Romæ ("nam eam quoque sortem habebat) inter cives et peregrinos Patres censuerant.

XIII. 50 Et Popillius et ea legatio, quæ missa ad Antio-

^f Et L. Ut Gron.

cam, cujus mentionem faciunt Suidas in voce *Καλλίμαχος*, et Strabo, l. XVII. et Athenæus, l. XIII.

46 *Quibus perlectis*] Hoc debetur Sigonio. Antea *perfectis*.

47 *Inter quos vixdum convenerat, pars Cyprum navigant*] Feliciter corrigi hunc locum Perizonius in hunc modum: *Inter quos vixdum convenerat pars, Cyprum navigant.* Hujus emendationis necessitas probatur tum ex eo quod non memoret Livius, quid effecerit pars altera legationis, quæ tamen universa trium hominum erat, tum ex eo quod Polybius, legat. 92, iisdem hominibus, nempe *τοῖς ἐν τῇ Παρσίᾳ*, adscribat ea omnia quæ sive in Ægypto, sive in Cypro gesta sunt. Jam vero ut

ostendat quam facilis lapsus fuerit librariis, idem Perizonius observat sæpe in antiquis monumentis scriptum reperiri *pars*.

48 *Templum intravit*] Templum hic intelligimus locum auguriis consecratum, unde diem dici ad conveniendum exercitui mos esset, ut scilicet initia rei gerendæ sub deorum numine sumerentur.

49 *Nam eam quoque sortem habebat*] Nimirum intelligendum est, missum adversus Gentium Anicio, cujus ea sors fuerat, ad Carbonem sortem ejus, translata fuisse.

50 *Et Popillius, et ea legatio*] Legit Gronovius, ut *Popillius*. Nobis magis placeret delere, in iis quæ se-

chum erat, Romam rediit; retulit, controversas inter reges U. C. 584.
 sublatis esse, exercitumque ex Ægypto in Syriam reduc- A. C. 108.
 tum. Post ipsorum regum legati venerunt: Antiochi le- Legati An-
 gati, referentes, *Omni victoria potiore pacem regi, quæ sen-* tiochi.
tui placuisset, visam: eamque haud secus, quam Deorum
imperio, legatorum Romanorum jussis paruisse. Gratulati
 deinde victoriam sunt, *ad quam summa opæ, si quid impera-*
tum foret, adfuturum regem fuisse. Ptolemæi.
 Ptolemæi legati, com-
 muni nomine regis et Cleopatæ, gratias egerunt, *Plus eos*
senatui populoque Romano, quam parentibus suis; plus, quam
Diis immortalibus, debere: per quos obsidione miserissima libe-
rati essent, regnum patrum prope amissum recepissent. Re-
 sponsum ab senatu est: *Antiochum recte atque ordine fecisse,*
quod legatis paruisset, gratumque id esse senatui populoque
Romano. Regibus Ægypti Ptolemæo Cleopatæque: *si*
quid per se boni commodique evenisset, id magnopere senatum
lætari: daturumque operam, ut regni sui maximum semper
presidium positum esse in fide populi Romani ducant. Munera
 legatis ut ex instituto mittenda curaret, C. Papirio prætori
 mandatum: *Literæ deinde Macedonia adlatæ, quæ vic-*
toris lætitiæ geminarent: Persea regem in potestate con-
stitis venisse. Dimissis legatis, disceptatum inter Pisanos
 Lunensesque legatos: Pisani querentibus, agro se a colonis
 Romanis pelli; Lunensibus adfirmantibus, eum, de quo
 agatur, a triumviris agrum sibi adsignatum esse. Senatus;
 qui de finibus cognoscerent statuerentque, quinquevros mi-
 sit, Q. Fabium Buteonem, P. Cornelium Blasionem, T.^h
 Sempronium Muscam, L. Nævium Balbum, C. Appuleium
 Saturninum. Et ab Eumene et ab Attalo et ab Athenæo
 fratribus, communis legatio de victoria gratulatum venit.
 Et Masgabæ, regis Masinissæ filio, Puteolis navem egresso,

Masgabæ
 Masinissæ
 F.

g justii Gron.

h Ti. Crev.

quantur verbum rediit, quod plane
 superfluum est. Quid enim desideres
 in hac oratione? Et Popilius, et ea
 legatio quæ missa ad Antiochum erat,
 Romam revulsi, controversas inter re-
 ges sublatis esse. Primum illud Et
 non respondet sequenti, sed connectit
 hanc periodum cum præcedente. Po-
 pilius et ea legatio sunt et ei] Ptole-
 mæo, ipso annotante Gronovio: quem-
 admodum l. III. c. 25. Virginius et
 tribuni; et l. XXX. c. 12. misso Sy-
 phace et captivis.

51 Jussis patris] Sic prima editio
 et Sigonius. Gronovianæ editiones,
 jussu: mendose.

52 Ad quam summa opæ] Bene ad-
 jecit Sigonius amma.

53 Ptolemæi legati] Ptolemæi in-

noris. Is enim solus auxilium implo-
 raverat Romanorum, et propter eum
 missa legatio a Romanis fuerat. Vid.
 supra l. XI. IV. c. 19. Ideo in his quæ
 sequuntur scribit Livius communi no-
 mine regis et Cleopatæ, non regum:
 et rursus infra, Regibus Ægypti Pro-
 lemæo Cleopatæque, non Ptolemæi.
 Itaque nihil hic mutandum.

54 Literæ deinde Macedonia allatæ]
 Videtur excidisse vocula e, ut scripse-
 rit Livius, Literæ deinde e Macedo-
 nia. Gronovius firmare nititur vulga-
 tam scripturam exemplis consimilibus
 Justin. l. XI. c. 1. Sed in illis Justinii
 loco variant et scripti et editi: nec
 ullum proinde ex eo argumentum peti
 potest.

U. C. 584.
A. C. 168.

præsto fuit, obviam missus cum pecunia, L. Manlius quæstor, qui Romam eum publico sumtu perduceret. Advenienti extemplo senatus datus est. Is adolescens ita locutus est, ut, quæ rebus grata erant, gratiora verbis faceret. Commemoravit, quot pedites equitesque, quot elephantos, quantum frumenti eo quadriennio ⁵⁵ pater suus in Macedoniam misisset^h. Sed duas res ei rubori fuisse: unam, quod rogasset eum per legatos senatus, quæ ad bellum opus essent, et non imperasset: alteram, quod pecuniam ei pro frumento misisset. Masinissam meminisse, regnum a populo Romano partum auctumque et multiplicatum habere: usu regni contentum scire, dominium et jus eorum, qui dederint, esse. Sumere itaque eosdem, non se rogare, æquum esse, ⁵⁶ neque emere ea, ex fructibus agri ab se dati quæ ibi proveniant. Id Masinissæ satis esse, et fore, quod populo Romano superesset. Cum iis mandatis a patre profectum postea consecutos equites, qui devictam Macedoniam nunciarent, ⁵⁷ gratulatumque senatui juberent indicare, tantæ eam rem lætitiæ patri suo esse, ut Romam venire velit, Jovique optimo maximo in Capitolio sacrificare, et grates agere: id, nisi molestum sit, ut ei permittatur, ab senatu petere.

XIV. Responsum regulo est: *Facere patrem ejus Masinissam, quod virum gratum bonumque facere deceat, ut pretium honoremque* ⁵⁸ *debito beneficio addat. Et populum Romanum ab eo, bello Punico, forti fidelique opera adjutum; et illum, favente populo Romano, regnum adeptum;* ⁵⁹ *æquitate*

^h misit Crev.

⁵⁵ *Pater suus . . . misit*] Lege cum Gronovio misisset.

⁵⁶ *Neque emere ea ex fructibus agri ab se dati, quæ ibi proveniant*] Inficeta verborum. *Ea quæ ibi proveniunt* nihil aliud sonant, quam *fructus agri*. Deleamus ergo illas voces, tanquam nugatorium interpretamentum ab oscitante librario temere additum. Fortasse dederat Livius: *nec quicquam emere ex fructibus agri ab se dati. Id Masinissæ satis esse et fore . . .*

⁵⁷ *Gratulatumque senatui juberent indicare*] Et juberent se, postquam gratulatus esset senatui, indicare.

⁵⁸ *Debito beneficio*] Beneficio in se Romanorum, quod ipsi debebatur ob constantem in rempublicam fidem. Elevat comiter suum beneficium senatus, fatendo debitum fuisse Masinissæ, quidquid illi præstitum a populo Romano fuerat. Gronovius suspectum habuit hunc locum, legique posse censuit, ut *pretiis honoremque verborum beneficio addat*. Quæ conjectura primo

blanditur. Sed tamen is dicitur honorem verborum beneficio addere, qui beneficio a se collato verba addit honorifica. At hic non agitur de beneficio Masinissæ in Romanos, sed Romanorum in Masinissam. Neque enim credimus fastum Romanæ magnitudinis sivilisse eos agnoscere beneficium in se a rege quamvis potentissimo collatum: et præterea in iis quæ præcedunt dicitur Masinissa id *facere quod virum gratum deceat*. Viri autem grati est extollere beneficium acceptum, non a se datum.

⁵⁹ *Æquitate sua*] Hæc nobis non sapiunt Livii manum. *Æquitati* non est hic locus. Inclinat animus, ut credamus scripsisse nostrum: *et illum favente populo Romano regnum adeptum, ac virtute sua. Postea triumphum regum bellis*, etc. Sic fere in oratione Rhodiorum infra c. 23. *Si quæ vestra nunc est fortuna deum benignitate, ac virtute vestra*. Et sæpe alias. Præterea hæc nobis consentanea videntur reliquæ orationi, quæ tota in eo est, ut

sua postea trium regum bellis deinceps omnibus functum officiis. Victoria vero populi Romani lætari eum regem mirum non esse, qui sortem omnem fortunæ regnique sui cum rebus¹ Romanis inmiscuisset. Grates Diis pro populi Romani victoria apud suos penates ageret; Romæ filium pro eo acturum. Gratulatum quoque satis suo ac patris nomine esse. Ipsum relinquere regnum, et Africa excedere, præterquam quod illi inutile esset, non esse e republica populi Romani, senatum censere. Petenti Masgabæ, ut ⁶⁰ Hanno Hamilcaris filius obse^k in locum ⁶¹exigeret. Munera ex senatusconsulto emere regulo quæstor jussus ex ⁶²centum pondo argenti, et prosequi eum Puteolos, omnemque sumtum, quoad in Italia esset, præbere, et duas naves conducere, quibus ⁶³ipse comitesque regis in Africam deveherentur: et comitibus omnibus, liberis servisque, vestimenta data. Haud ita multo post de altero Masinissæ filio Misagene literæ adlatæ sunt, ⁶⁴missum eum ab L. Paulo post devictum Persea in Africam cum equitibus suis; navigantem, dispersa classe in Hadriatico mari, Brundisium tribus navibus ægrum delatum. Ad eum cum iisdem muneribus, quæ data Romæ fratri ejus erant, L. Stertinus quæstor Brundisium missus: jussusque curare, ut ædes hospi-

Misagene
alter filius
Masinissæ.

* * *

XV. *** in quatuor urbanas tribus descripti erant libertini, præter eos, ⁶⁵quibus filius quinquenni major ex senatusconsulto esset. Eos, ubi proximo lustro censi essent, ⁶⁶censeri jusserunt: et eos, qui prædium prædiave rustica

¹ rebus del. Gron. Crev.   ^k hospes Crev.   ^l signum lacunæ deest Ead.

cum Masinissæ gratulatione et modesta certet comitate et laudibus.

⁶⁰ Hanno Amilcaris filius hospes in locum exigeret] Nemo non videt multum esse hunc locum. Sigonius pro hospes legit obse. Cetera hoc modo supplet: Petenti Masgabæ, ut Hanno Amilcaris filius obse alterius cujusdam in locum [Romanis a Pœnis mitteretur, respondit senatus haud æquum videri, ut obsides a Carthaginiensibus arbitrio Masinissæ] exigeret. Sed quum nihil omnino afferat Sigonius, quo hæc conjectura nitatur, nec ullo modo probabilius sit hæc voluisse Livium, quam quilibet aliud, quod cuivis in mentem venire posset, religioni duximus incertum prorsus additamentum in contextum admittere: locumque mancum relinquere maluimus.

⁶¹ Centum pondo argenti] Marcis nostratibus 156. uncis 2.

⁶² Ipse comitesque regis] Lege cum Gronovio comiteque ejus. Etiamsi

enim Masgaba, ut Masinissæ regis filius, rex et ipse dici potuisset, at vox ipse postulat ejus.

⁶³ Quibus filius quinquenni major ex S. C. esset] Inapte hic inseruntur hæ voces ex senatusconsulto. Vel rejice eas in anteriora, ex senatusconsulto descripti erant libertini; vel iis quæ sequuntur adjuuge, censeri ex senatusconsulto jusserunt.

⁶⁴ Censeri jusserunt] Hæc et ea quæ sequuntur intelligimus de censoribus C. Flaminio, et L. Emilio, non de censoribus, qui hoc anno in magistratu erant: duabus maxime adducti rationibus: una, quod omnes omnino libertini in tribum Esquilinam a Graccho conjecti videntur. Perpende verba Liviana, in quam omnes qui servitutem servissent, conjicerent: et rursus: in ea Ti. Gracchus pronunciavit libertinos omnes censeri placere. Deinde hæ locutiones jus factum est, et hoc quum ita servatum esset, non videntur accipi

U. C. 584. *pharis*⁶⁵ sestertium triginta millium haberent, ⁶⁶ censendi jus factum est. Hoc quum ita servatum esset, negabat Claudius, *suffragii lationem injussu populi censorem cuiquam homini, nedum ordini universo, adimere posse. Neque enim, si tribu movere posset, quod sit nihil aliud, quam mutare jubere tribum, ideo omnibus quinque et triginta tribubus emovere posse; id est, civitatem libertatemque eripere; non, ubi censeatur, finire, sed censu excludere.* Hæc inter ipsos disceptata:

In Esquilinam tribum con-
jecti libertini.
postremo eo desensus est, ut ex quatuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes, qui servitutem servissent, conjicerent. Esquilinae sors exiit: in ea Ti. Gracchus pronunciavit, libertinos omnes censeri placere. Magno ea res honori censoribus apud senatum fuit, gratiæ actæ et Sempronio, qui in bene cæpto perseverasset; et Claudio, qui non inpedisset. Plures, quam a

Censura se-
vere gesta.
superioribus, et ⁶⁷ senatu emoti sunt, et equos vendere jussi. omnes iidem ab utroque et ⁶⁸ tribu remoti, et ærarii facti: neque ullius, quem alter notaret, ab altero levata ignominia. Petentibus, ut ex instituto ad sarta tecta exigenda, et ad opera, quæ locassent, probanda, ⁶⁹ anni et bimensis tempus prorogaretur, Cn. Tremellius tribunus, quia lectus non erat in senatum, intercessit. Eodem anno C. Cicereius ædem in

posse de decreto quod modo latum esset, sed de more jam per aliquantum temporis servato.

63 *Sestertium triginta millium*] Marcarum argenti nostratum 117. semunciarum 3.

66 *Censendi jus factum est*] Credimus hic aliquid excidisse, et sensum vix aliter constare posse, quam si legamus, in tribubus rusticis censendi jus factum est. Nam L. Emilio, C. Flaminio censoribus, non agebatur utrum censerentur libertini, sed ubi censerentur. Bene autem ii in tribus rusticis admittuntur, qui prædia rustica haberent. Potest venire in mentem, non contemnendas fuisse divitias illis temporibus sestertium triginta millia in prædiis rusticis, quum aliquot annis post Cn. Scipionis filia dos e publico constituta sit, teste Valer. Max. l. IV. c. 4, quadraginta millium æris gravis, id est, sedecim millium sestertium. Sed facile respondebimus hanc ipsam fuisse censorum mentem, ut in tribus rusticis non admitterentur, nisi ditissimi quique ex libertinis. Porro quidquid hic afferimus, id non pro certo affirmare in animo est, sed, in rebus perobscuris, tanquam non omnino improbabile lectori expendendum permittere.

67 *Senatu emoti sunt*] Magis place-ret *senatu moti sunt*. Sic enim solet loqui Livius. Ceterum hæc jam memoraverat Livius, l. XLIII. capp. 15. et 16. Sed hic supplet ea quæ illic omiserant.

68 *Tribu remoti*] Solennis et propria locutio est, *tribu moti*.

69 *Anni et bimensis*] Hoc nobis valde suspectum est. Primo enim dubitamus an *bimensis* vox proba sit, cujus nullum aliud exemplum reperimus. Deinde illud spatium anni et duorum mensium nec cum legitimo censuræ spatio congruit, nec videmus ad quid referri possit. Credimus Livium dedisse *anni et VI. mensium*: quod quum hoc modo scriptum esset, primo littera *V* in *B* obaffinitatem soni mutata est: unde aliquis librarius quum reperiret *bimensium*, existimavit se facturum esse operæ pretium, si corrigeret *bimensis*. Igitur quum censores intra anni et sex mensium spatium, quo censura finiebatur, non potuissent et sarta tecta exigere, et opera quæ locassent probare, postulabant, ut exacto magistratu prorogaretur sibi tempus, non quo totam censuræ vim tenerent, sed cum potestate essent ad hæc quæ supercrant perficienda.

monte Albano dedicavit quinquennio post, quam vovit. Flamen Martialis inauguratus est eo anno L. Postumius Albinus.

XVI. Q. Ælio, M. Junio consulibus de provinciis referentibus, censuere Patres, duas provincias Hispaniam rursus fieri, quæ upa per bellum Macedonicum fuerat: et Macedoniam Illyricumque eosdem, L. Paullum et L. Anicium, obtinere, donec de sententia legatorum et res bello turbatas, ⁷⁰ et statum alium ejus regni formando composuissent. Consulibus Pisæ et Gallia decretæ ⁷¹ cum binis legionibus peditum, et equitum quadringentis. Prætorum sortes fuere, Q. Casii urbana, M. ^m Juventii Thalinæ inter peregrinos, Ti. Claudii Neronis Sicilia, Cn. Fulvii Hispania citerior, C. Licinii Nervæ ulterior. A. Manlio Torquato Sardinia obvenerat. nequirit ire in provinciam, ad res capitales quærendas ex senatusconsulto retentus. De prodigiis deinde nuntiatis senatus est consultus. Ædes Deorum Penatum in Velia de cælo tacta erat: et in oppido Minervæ via duæ portæ et muri aliquantum. Anagninæ terra pluerat; et Lanuvii fux in cælo visa erat; et ⁷² Calatiae in publico agro M. Valerius civis Romanus nuntiabat e foco suo sanguinem per triduum et duas noctes manasse. Ob id maxime decemviri libros adire jussi, supplicationem in diem unum populo edixerunt, et quinquaginta capris in foro sacrificaverunt. et aliorum prodigiorum causa diem alterum supplicatio circa omnia pulvinaria fuit, et hostiis majoribus sacrificatum est, et ⁷³ urbs lustrata. Inde, quod ad honorem Deum immortalium pertineret, decrevit senatus, *Ut, quoniam perduelles superati, Perseus et Gentius reges cum Macedonia atque Illyrico in potestate populi Romani essent, ut, quantum dona, Ap. Claudio, M. Sempronio consulibus, ob devictum An-*

U. C. 585.
A. C. 167.
Q. Ælio, M.
Junio Coss.
Provinciæ.

Prodigia.

^m M. l. Manli Gron, Crev.

⁷⁰ Et statum alium ejus regni] Luge cum Sigonio utriusque regni.

⁷¹ Cum binis legionibus peditum et equitum quadringentis] Hæc mutila esse cuius attendenti patet. Desideratur enim numerus peditum. Præterea multo usitatius est dicere quadringenos quam quadringentos. Equitum quadringentis quoque pro equitibus quadringentis non placet. Denique numerus ipse quadringentorum equitum in singulas legiones nimis major videtur, quam Macedonicæ legiones, quæ sexa millia peditum habebant, trecentos tantummodo haberent equites, ut constat ex l. XLIV. c. 31. supra. Totus igitur hic locus sic fortasse emendandus est: cum binis legionibus quinq. millia peditum et ducentos habentibus, equites trecentos. Eo-

dem plane modo, quo ibidem l. XLIV. c. 21. Duas legiones . . . quinq. millia peditum et ducentos habentes, trecentos equites. Idem numerus notatur tantumquam vetere instituto assignatus legionibus, supra l. XLII. c. 31.

⁷² Calatiae in publico agro M. Valerius civis Romanus nuntiabat e foco suo] Calatiae erat urbs Campaniæ, cuius ager, quemadmodum et Capuæ, publicus factus fuerat populi Romani. Is igitur ager fructibus locabatur colonis a censoribus. M. Valerius de quo hic agitur, unus videlicet erat ex his qui aliquam partem hujus publici agri conducebant.

⁷³ Urbs lustrata] Amburbium sacra, de quo supra l. XXI. c. 62. et l. XLII. c. 20. Vid. ibi not.

U. C. 585. *tiochum regem data ad omnia pulvinaria essent, tanta Q. Cas-*
 A. C. 167. *sius et M'. Juventius prætores curarent danda.*

Legati in
Macedoni-
am et Illy-
ricum.

XVII. Legatos deinde, quorum de sententia imperatores L. Paullus, L. Anicius componerent res, decreverunt ⁷⁴ decem in Macedoniam, quinque in Illyricum. In Macedoniam sunt hi nominati, A. Postumius Luscus, C. Claudius, ambo censorii, C. Licinius Crassus, collega in consulatu Paulli; tum prorogato imperio provinciam Galliam habebat. His consularibus addidere Cn. Domitium Ahenobarbum, Ser. Cornelium Sullam, L. Junium, C. Antistium Labronem, T. Numisium Tarquiniensem, A. Terentium Varronem. In Illyricum autem hi nominati, P. Ælius Ligus consularis, C. Cicereius, et Cn. Bæbius Tamphilus, (hic priore anno, Cicereius multis ante annis prætor fuerat) P. Terentius Tusci-veicanus, P. Manilius. Moniti deinde consules a Patribus, ut, quoniam alterum ex his succedere C. Licinio, qui legatus nominatus erat, in Galliam oporteret, primo quoque tempore provincias aut compararent inter se, aut sortirentur, sortiti sunt. M. Junio Pisæ obvenerunt, (quem prius, quam in provinciam iret, legationes, quæ undique Romam gratulatum convenerunt, introducere in senatum placuit) Q. Ælio Gallia. Ceterum quamquam tales viri mitterentur, quorum de consilio sperari posset, imperatores nihil indignum nec clementia nec gravitate populi Romani decreturos esse, tamen in senatu quoque agitata est summa consiliorum, ut inchoata omnia legati ab domo ferre ad imperatores possent.

S. C. de
Macedonia.

XVIII. *Omnium primum liberos esse placebat Macedonas atque Illyrios, ut omnibus gentibus adpareret, arma populi Romani non liberis servitutem, sed contra servitibus libertatem adferre; ut et in libertate gentes quæ essent, tutam eam sibi perpetuamque ⁷⁵ sub tutela populi Romani ^a esse, et, quæ sub regibus viverent, et in præsens tempus mitiores eos justioresque respectu populi Romani habere se, et, si quando bellum cum populo Romano regibus fuisset suis, exitum ejus victoriam Romanis, sibi libertatem adlaturum crederent. ⁷⁶ Metalli quoque Macedonici, quod ingens vectigal erat, locationesque prædiorum rusticorum tolli placebat. nam neque sine publicano*

^a [populi Romani] Crev.

⁷⁴ Decem in Macedoniam] At novem tantum nominantur. Intercidit unum nomen, quod Jac. Gronovius suspicatur esse Q. Marci Philippi.

⁷⁵ Sub tutela (populi Romani) esse] Adjecit merito Sigonius has voces populi Romani.

⁷⁶ Metalli quoque Macedonici] Dubium esse potest, utrum hæc verba referenda sint ad vectigal, an ad locatio-

nes. Posterius magis placet. Quid sint hoc loco locationes prædiorum rusticorum, haud facile definire possumus. Fortasse hoc intelligendum est de prædiis, quæ proprium essent regum Macedonicorum patrimonium, quod vocamus apud nos le domaine; quæ quum locarentur a regibus, a Romanis vel venduntur, vel donantur.

exerceri posse; et, ubi publicanus est, ibi aut jus publicum U. C. 685.
vanum, aut libertatem sociis nullam esse. Ne ipsos quidem A. C. 167.
Macedonas idem exercere posse. ubi in medio præda admi-
nistrantibus esset, ibi numquam causas seditionum et certami-
nis defore. Commune concilium gentis esset, ne inprobum
vulgus a senatu aliquando libertatem salubri moderatione datam
ad licentiam pestilentem traheret. In quatuor regiones describi
Macedoniam, ut suum quæque concilium haberet, placuit; et
dimidium tributi, quam quod regibus ferre soliti erant, po-
pulo Romano pendere. Similia his et in Illyricum mandata.
cetera ipsis imperatoribus legatisque relictæ, in quibus præ-
sens tractatio rerum certiora subjectura erat consilia.

XIX. Inter multas regum gentiumque et populorum ^{Attalus} legationes ^{Romæ.} Attalus, frater regis Eumenis, maxime convertit in se omnium oculos animosque. exceptus enim est ab his, qui simul eo bello militaverunt, haud paullo benignius, quam si ipse rex Eumenes venisset. Adduxerant cum duæ in speciem honestæ res: una, gratulatio, conveniens in ea victoria, quam ipse adjuvisset: altera, querimonia Gallici tumultus, Advertæque gladiis regnum in dubium adductum esse. Suberat et secreta spes honorum præmiorumque ab senatu, quæ vix salva pietate ejus contingere poterant. Erant enim quidam Romanorum quoque non boni auctores, qui spe cupiditatem ejus elicerent: *Eam opinionem de Attalo et Eumene Romæ esse, tamquam de altero Romanis certo amico, altero nec Romanis, nec Persi fido socio. Itaque vix statui posse, utrum, quæ pro se, an, quæ contra fratrem petitorus esset, ab senatu magis impetrabilia forent: adeo universos omnia et huic tribuere, et illi vero negare.* Eorum hominum (ut res docuit) Attalus erat, qui, quantum spes spondisset, Attali spes cuperent, ni unius amici prudens monitio velut frenos animo ^{pravæ.} ejus, gestienti secundis rebus, inposuisset. Stratus cum eo fuit medicus, ad id ipsum a non securo Eumene Romam missus, speculator rerum, quæ a fratre agerentur, monitorque fidus, si decedi fide vidisset. Is, ad occupatas jam au-

° *consilium Crev.*

77 *Ibi aut jus publicum vanum]* Ubi publicanus est, alterutrum accidere necesse est. Aut remissius agere publicani jubebuntur: tunc jus publicum vanum erit, id est, ex jure illo publico, vel metalli, vel portorii, nihil aut perpaululum pecuniæ recipietur. Aut publicanus rigide et districte agat: tunc libertas sociis nulla erit.

78 *Idem exercere]* Mallemus id exercere.

79 *Commune consilium gentis esset]* Imo, ut recte observat Sigonius, et res

ipsa clamat, *commune consilium gentis nullum esse.*

80 *Dimidium tributi quam quod]* Ocius dele cum Gronovio et quam. Exempla similia reperies infra capp. 26. et 29.

81 *Advertæque gladiis]* Hæc pro desperatis habemus.

82 *Ejus]* Magis placeret ei continere.

83 *Et illi vero negare]* Emphasis agnoscimus in particula vero. Itaque nihil mutandum censemus.

U. C. 565. res sollicitatūque jam animū quū venisset, aggressus
 A. C. 167. "tempestivis temporibus sem prope prolapsam restituit,
 Castigantur aliis alia regna crevisse rebus, dicendo: regnum eorum novum,
 a Stratio. nullis vetustis fundatum opibus, fraterna stare concordia: quod
 unius nomen regum et præcipuum capitis insigne gerat, omnes
 fratres regnent. Attalum vero, quia ætate proximus, quis non
 pro rege habeat? neque eo solum, quia tantas præsentis ejus
 opes cernat, sed quod haud ambiguum prope diem regnaturum
 eum infirmitate ætateque Eumenis esset, nullam stirpem liberam
 habentis: (needum enim agnoverat "eum, qui postea regnavit).
 "Quid attineret vim adferre tui, sua sponte mox ad
 eum adventuræ? Accessisse etiam novam tempestatem regno
 tumultus Gallici, cui vix consensu et concordia regum resisti
 queat. Si vero ad externum bellum domestica seditione adficiatur,
 sisti non posse; "nec aliud eum, quam, ne frater in regno
 moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum. Si utraque
 gloriose res esset, et servasse fratri regnum, et eripuisse,
 servati tamen regni, qua juncta pietati sit, potiore laudem
 fuisse. Sed enimvero quum detestabilis altera res et proxima
 parricidio sit, quid ad deliberationem dubii superesse? Utrum
 enim partem regni petiturum esse, an totum erepturum? si
 partem; ambo infirmos, distractis viribus, et omnibus injuriis
 obnoxios fore: si totum; privatumne ergo majorem fratrem,
 an exulem illa ætate, illa corporis infirmitate, "an
 ultimum mori jussurum? Egregium enim (ut fabulis traditum
 inpiorum fratrum eventus taceatur) Persei exitum videri,
 qui ex fraterna cæde raptum diadema in templo Samothracum,
 velut præsentibus Diis exigentibus poenas, ad pedes
 victoris hostis prostratus posuerit. Eos ipsos, qui, non illi
 amici, sed Eumeni infesti, stimulent eum, pietatem constantiamque
 laudaturos, si fidem ad ultimum fratri præstitisset.

Stratio ob-
 temperat
 Attalus.

XX. Hæc plus valere in Attali animo. Itaque introductus in senatum, gratulatus victoriam, et sua merita eo bello fratrisque, si qua erant, et Gallorum defectionem, quæ nuper ingenti motu facta erat, exposuit. Petiit, ut legatos

84 *Tempestivis temporibus*] Lege cum Gronovio, *tempestivis sermonibus*.

86 *Eum qui postea regnavit*] Attalum Philometora, qui regnavit post hunc Attalum patrum suum, et hæc de populo Romano decessit.

88 *Quid attineret vim adferre*] Admittimus emendationem Gronovii: *quid attinere vim adferri*.

87 *Nec aliud eum quam*] Recte censet Dujatius hic nulla mutatione opus esse. Sufficit ex more Livii supplere effecturum. *Nec aliud eum effecturum, quam sibi ipsi spem propinquam regni erepturum, ne frater in*

regno moriatur, id est, dum vetat ne frater in regno moriatur. Ne frater in regno moriatur, hoc assequetur ipse, ut sibi spem propinquam regni eripiat. Ceterum ingeniosa tamen est Gronovii emendatio: *Nec aliud eum fratri, quam ne in regno moriatur, sibi ipsi spem propinquam regni erepturum*.

88 *An ultimum*] Ultimam hic interpretatur ad ultimum, denique. Particulam *an*, quam mutat Gronovius in *ad*, retinendam esse existimamus, ut tertium hoc sit divisionis membrum.

mitteret ad eos, quorum auctoritate ab armis avocarentur, U. C. 585.
 His pro regni utilitate cunctis mandatis, Ennum sibi et Maroneam petiit. Ita destituta eorum spe, qui, fratres accusati, partitionem regni petiturum crediderant, ⁹⁰ curiam ¹ excessit.
⁹⁰ Ut raro alias quisquam, rex aut privatus, tanta favore tantoque omnium adsensu est auditus; omnibus honoribus munerebusque, et presens est cultus, et proficiensentem praesecuti sunt. Inter multas Asiae Graeciaeque legationes Rhodiorum maxime legati civitatem converterunt, nam quum prime in veste candida visi essent, quod gratulantes decebat, et, si sordidam vestem habuissent, lugentium Perseicam casum praebere speciem poterant; postquam consulti ab M. Junio consule Patres, stantibus in eumdem legatis, ad locum, laetitia, senatumque darent, nullum hospitale jus in iis servandum censuerunt; egressus e curia consul, quum Rhodii, gratulatum se de victoria purgatumque civitatis crimina dicentes venisse, petissent, ut senatus sibi daretur, pronunciat: *Sociis et amicis et alia comiter atque hospitaliter praestare Romanos, et senatum dare consuesse: Rhodios non ita meritos eo bello, ut ⁹¹ amicorum sociorum numero habendi sint.* His auditis, prostraverunt se omnes humi, consulemque et cunctos, qui aderant, orantes, ne nova falsaque crimina plus obesso Rhodiis aequum censerent, quam antiqua merita, quorum ipsi testes essent. Extemplo, veste sordida sumto, domos principum cum precibus ac lacrimis circumibant, orantes, ut prius cognoscere causam, quam ⁹² condemnarentur.

Rhodiorum legati.

Male excepti.

XXI. M'. Juventius Thales praetor, cujus inter cives et peregrinos iurisdicatio erat, populum adversus Rhodios incitabat: rogationemque promulgaverat, *Ut Rhodiis bellum indiceretur: et ex magistratibus ejus anni deligerent, qui ad id bellum cum clasque mitteretur, se eum spernere futurum esse.* Thales rogatio contra Rhodios.

P. curia Gron.

⁸⁹ Curiam excessit] Vulgo curia. At prima editio habet quomodo edidimus, teste Gronovio. Et sic saepe Livius.

⁹⁰ Ut raro alias] Recte idem Gronovius delet voculam ut. Ceterum hic operae pretium est supplere ea ex Polybio quae Livius, quum cetera ex eo exscriberet, omisit, seu quia falsa putabat, seu quia Romanis parum decora, nimium indulgens caeco in patriam amor, noluit historiae suae inserere. Tradit ergo Polybius, legat. 93. Ennum et Maroneam primo concessisse Attalo, et decretam legationem ad Gallos, et omnibus honoribus munerebusque eum magnifice cultum esse, quia sperabant Patres iterum illum aditum ad eos, postulaturumque ut

regnum Eumenis secum divideretur. Quae ubi spes eos frustrata est, tum vero eos, quum etiamquid esset in Italia Attalus, liberas esse jussisse Ennum et Maroneam urbes, promissionis factae Attalo oblitos. Praeterea misisse quidem legationem ad Gallos. Sed quomodo de ea loquitur Graecus scriptor, quamvis rem clare non explicet, satis indicat ea mandata legatis data, ex quibus potius confirmarentur Gallorum animi ad bellum, quam Eumeni et Attalo conciliarentur. Idem suspicari possumus ex ipso Livio infra c. 34.

⁹¹ Amicorum sociorum] Lege cum Gronovio sociorumve.

⁹² Condemnantur]. Melius condemnantur.

U. C. 585.
A. C. 167.

Huic actioni M. Antonius et M. Pomponius tribuni plebis adversabantur. Sed et prætor novo maloque exemplo rem ingressus erat, quod, ante non consulto senatu, non consiliis certioribus factis, de sua unius sententia rogationem ferret, *Vellent, juberentne, Rhodiis bellum indici?* quum antea semper prius senatus de bello consultus esset, deinde ad populum latum; ⁹³ et tribuni plebis, quum ita traditum esset, ne quis prius intercederet legi, quam privatis suadendi dissuadendique legem potestas facta esset; eoque persæpe evenisset, ut, qui non professi essent se intercessuros, animadversis vitiis legis ⁹⁴ ex ratione dissuadentium, intercederent; et, qui ad intercedendum venissent, desisterent, victi auctoritatibus suadentium legem. Tum inter prætorem tribunosque omnia intempestive agendi certamen erat. Tribuni festinationem prætoris ante tempus intercedendo,

* * *

in adventum im-⁹⁵

* * *

Oratio Rhodiorum in senatu.

XXII. *** *peccaverimusne, adhuc dubium est: pœnas, ignominias omnes jam patimur. Antea, Karthaginiensibus victis, Philippo, Antiocho superatis, quum Romam venissemus, ex publico hospitio in curiam gratulatum vobis, Patres conscripti, ex curia in Capitolium ad Deos vestros ⁹⁶ dona ferentes; nunc ex sordido deversorio, vix mercede recepti, ac prope hostium more extra urbem manere jussi, in hoc squalore venimus in curiam Romanam Rhodii, quos provinciis nuper Lycia atque Caria, quos præmiis atque honoribus amplissimis donastis. Et Macedonas Illyriosque liberos esse (ut audimus) jubetis, quum servierint, antequam vobiscum bellarent: (nec cujusquam fortunæ invidemus, immo agnoscimus clementiam populi Romani) Rhodios, qui nihil aliud quam quieverunt hoc bello, hostes ex sociis facturi estis? Certe quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse, quia justa sint, præ vobis fertis, nec tam exitu eorum, ⁹⁷ quod vincatis, quam principiis, quod non sine causa suscipiatis, gloriâmini. Messana in Sicilia obpugnata Karthaginienses, Athenæ obpugnatae et Græcia in servitutem petita, et adjutus Hannibal pecunia, auxiliis, Philippum hostem fecerunt. Antiochus*

⁹¹ intercedendo in adventum imperatoris sine lacunæ significatione Gron. ⁹² add. *veniebamus* Gron. [*deducebamur*] Crev.

⁹³ *Et tribuni plebis*] Supple, novo maloque exemplo adversabantur huic actioni.

⁹⁴ *Ex ratione dissuadentium*] Gronovius emendat ex oratione.

⁹⁵ *Dona ferentes deducebamur*] Ul-

tima vox a nobis adjecta est. Sigonius voluerat *veniebamus*: minus aut proprie, aut eleganter.

⁹⁶ *Quod vincatis*] Hoc debetur Gronovio. Antea *quod vindicatis*.

ipse, ultro ab Ætolis hostibus vestris arcessitus, ex Asia classe in Græciam trajecit; Demetriade, et Chalcide, et saltu Thermopylarum occupato, de possessione imperii vos dejicere conatus. Cum Perseo socii vestri obpugnati, alii interfecti reguli principesque gentium aut populorum, caussa belli vobis fuere. Quem tandem titulum nostra calamitas habitura est, si perituri sumus? Nondum segrego civitatis causam a Polyarato et Dinone, civibus nostris, et iis, quos, ut traderemus vobis, adduximus. Si omnes Rhodii æque noxii essemus, quod nostrum in hoc bello crimen esset? Persei partibus favimus; et, quemadmodum Antiochi Philippique bello pro vobis adversus reges, sic nunc pro rege adversus vos stetimus. Quemadmodum soleamus socios juxare, et quam inpigre capessere bella, C. Livium, L. Æmilium Regillum interrogate, qui classibus vestris in Asia præfuerunt. Numquam vestrae naves pugnare sine nobis. nostra classe pugnavimus semel ad Samum, iterum in Pamphylia adversus Hannibalem imperatorem. quæ victoria nobis eo gloriosior est, quod, quum ad Samum magnam partem navium adversa pugna et egregiam juventutem amisisset, ne tanta quidem cladeterriti, iterum ausi sumus regiae classi ex Syria venientii obviam ire. Hæc non gloriandi caussa retuli, (neque enim ea nunc nostra est fortuna) sed ut admonerem, quemadmodum adjuvare socios solerent Rhodii.

XXIII. Præmia, Philippo et Antiocho devictis, amplissima accepimus a vobis. Si, quæ vestra nunc est fortuna Deum benignitate et virtute vestra, ea Persei fuisset, et præmia petitem ad victorem regem venissemus in Macedoniam, quid tandem diceremus? Pecuniane a nobis adjutum, an frumento? auxiliis terrestribus, an navalibus? quod præsidium tenuisse nos? ubi pugnasse aut sub illius ducibus, aut per nos ipsos? Si quæreret, ubi miles noster, ubi navis intra præsidia sua fuisset; quid responderemus? Causam fortasse diceremus apud victorem, quemadmodum apud vos dicimus. Hoc enim legatos utroque de pace mittendo consecuti sumus, "ut ne ab utraque parte gratiam iniremus; ab altera etiam crimen et periculum esset. Quamquam Perseus vere objiceret, id quod vos non potestis, Patres conscripti, nos principio belli misisse ad vos legatos, qui pollicerentur vobis, quæ ad bellum opus essent; " navalibus, armis, juventute nostra, sicut prioribus bellis, ad omnia paratos fore. Ne præstaremus, per vos stetit, qui de quacumque caussa tum adspersati nostra auxilia estis. Neque fecimus igitur quidquam tamquam hostes, neque bonorum sociorum defuimus officio; sed a vobis prohibiti præstare fuimus. Quid igitur? nihilne factum neque dictum est in civitate vestra, Rhodii, quod nolletis, quo merito offenderetur

97 Ut ne ab utraque parte] Lege eum Gronovio ut ab neutra parte.

98 Navalibus armis] Hic rursus emendat Gronovius, navibus, armis.

U. C. 585. *populus Romanus? Hinc jam non, quod factum est, defensurus*
 A. C. 167. *sum, (non adeo insano) sed publicam causam a privatorum*
culpa segregaturus. Nulla enim est civitas, quæ non et impro-
bas cives aliquando, et inperitam multitudinem semper habeat.
Etiâ apud vos fuisse audiui, qui adsentando multitudini gras-
sarentur: et recessisse aliquando a vobis plebem, nec in potestate
vestra rempublicam fuisse. Si hoc in hac tam bene morata civitate
accidere potuit, mirari quisquam potest, aliquos fuisse apud nos,
quæ, regis amicitiam petentes, plebem nostram consiliis deprava-
rent? qui tamen nihil ultra valuerunt, quam ut in officio ces-
saremus. Non præteribo id, quod gravissimum est in hoc bello
crimen civitatis nostræ. Legatos eodem tempore et ad vos, et
ad Persea de pace misimus: quod infelix consilium furiosus (ut
postea audivimus) orator stultissimum fecit: quem sic locutum
constat, tamquam C. Popillius legatus Romanus, quem ad sub-
movendos a bello Antiochum et Ptolemæum reges misisti, loque-
retur. Sed tamen ea, sive superbia sive stultitia adpellanda est,
eadem, quæ apud vos, et apud Persea fuit. Tam civitatum,
quam singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliæ ira-
cundæ, aliæ audaces, quædam timidæ: in vinum, in Venerem
præiores aliæ sunt. Atheniensium populum fama est celerem et
supra vires audacem esse ad conandum: Lacedæmoniorum cunct-
tatorem, et vix in ea, quibus fidit, ingredientem. Non negave-
rim, et totam Asiæ regionem inaniora parere ingenia, et nostro-
rum tumidiorem sermonem esse, quod excellere inter finitimas
civitates videamur; et id ipsum non tam viribus nostris, quam
vestris honoribus ac judiciis. Satis quidem et tunc in præsentis
castigata illa legatio erat, cum tam tristi responso vestro dimissa.
si tunc parum ignominie pensum est, hæc certe tam miserabilis
ac supplex legatio etiam insolentioris, quam illa fuit, legationis
satis magnum piaculum esset. Superbiam, verborum præsertim,
iracundi oderunt, prudentes irident; utique si inferioris ad-
versus superiorem est: capitali pœna nemo unquam dignam judi-
cavit. Id enimvero periculum erat, ne Romanos Rhodii con-
temnerent. Etiâ Deos aliqui verbis ferocioribus increpant,
nec ob id quatenquam fulmina ictum audimus.

XXIV. *Quid igitur superat, quod purgemus, si nec factum*
hostile ullum nostrum est, et verba tumidiora legati offensionem
auxium, non perniciem civitatis, meruerunt? ⁹⁹ Voluntatis nos-
træ tacitæ velut litem æstimari vestris inter vos sermonibus audio,

99 *Voluntatis nostræ tacite*] Amplectimur sine ulla dubitatione emendationem Perizonii: *voluntatis nostræ tacitæ*. Rhodii modo probaverunt nullam suum factum hostile esse; dicta superba, sed contemnenda. Superest expendenda tacita voluntas. Nec causa

erat, ut recte observat Perizonius, senatoribus Romanis, cur tacita continerent ea quæ de Rhodiis sentiebant. *Voluntatis æstimare litem* est, expendere quam inultam penamvæ voluntas mala mereatur.

Patres conscripti : favisse nos regi, et illum vincere maluisse ; U. C. 585. ideo bello persequendos esse credunt. Alii vestrum, voluisse A. C. 167. quidem nos hoc, non tamen ob id bello persequendos esse : neque moribus, neque legibus ullius civitatis ita comparatum esse, ut, si quis vellet inimicum perire, 'si nihil fecerit, quo id fiat, capitis damnetur. His, qui nos pœna, non crimine, liberant, gratiam quidem habemus : ipsi nobis hanc dicimus legem ; si omnes volumus, quod arguimur, non distinguimus voluntatem a facto : omnes plectamur. Si alii principum nostrorum vobis, alii regi faverunt ; non postulo, ut propter nos, qui partium vestrarum sumus, regis fautores salvi sint : illud deprecor, ne nos propter illos percamus. Non estis vos illis infestiores, quam civitas ipsa ; 'et hoc qui sciebant, plerique eorum aut profugerunt, aut mortem sibi consciverunt. alii, damnati a nobis, in potestate vestra erunt, Patres conscripti. Ceteri Rhodii, sicut gratiam nullam meriti hoc bello, ita ne pœnam quidem sumus. Priorum nostrorum benefactorum cumulus hoc, quod nunc cessatum in officio est, expleat. Cum tribus regibus gessistis bella per hos annos. ne plus obsit nobis, quod uno bello cessavimus, 'quam quod duobus bellis pro vobis pugnavimus. Philippum, Antiochum, Persea, tamquam tres sententias, ponite. dux nos absolunt : 'una dubia est, ut gravior sit. 'Illi de nobis si judicarent, damnati essemus. vos judicate, Patres conscripti, sit Rhodus in terris, an funditus deleatur. Non enim de bello deliberatis, Patres conscripti, quod inferre potestis, gerere non potestis ; quum nemo Rhodiorum arma adversus vos laturus sit. Si perseverabitis in ira, tempus a vobis petemus, quo hanc funestam legationem domum referamus : omnia libera capita, quidquid Rhodiorum virorum, feminarum est, cum omni pecunia nostra navos conscendemus ; ac, relictis penatibus publicis privatisque, Romam veniemus : et, omni auro et argento, quidquid publici, quidquid privati est, in comitio, in vestibulo curiæ vestræ, cumulato, corpora nostra conjugumque ac liberorum vestræ potestati permittemus, hic passuri, quodcumque patiendum erit. procul ab oculis nostris urbs nostra diripiatur, incendatur.

1 *Si nihil fecerit*] Vetus exemplar habuit, teste Gronovio, ut *si nihil fecerit*. Deleverunt *et* ut editores, tanquam supervacuum. At Gronovius etiam scripsisse Livium credit, ut *si si nihil fecerit*. Vid. supra l. XXII. c. 11. et l. XXXVI. c. 3.

2 *Et hoc qui sciebant*] Legit Perizonius, et hoc quia sciebant.

3 *Quam quod*] Lege quam prosit quod.

4 *Una dubia est, ut gravior sit*] Hunc locum mendii arguit Gronovius : sed immerito. Una sententia, inquit : Rhodii, ut gravior sit, id est, et-

iamsi severior, durior sit, dubia est. Si quis, inquit, benigne de nobis judicare vellet, etiam in bello adversus Persea nos aliqua in parte socialibus officiis non defuisse existimaret, quum nostram Romanis operam initio hujus belli polliciti fuimus. Sed si severius ac gravius rem aestimare velit ; nihil amplius facere poterit, quam ut de nostra erga Romanos fide dubitet. Dubia erit ejus sententia : non absolvit nos quidem, sed nec damnabit.

5 * *Ille*] Philippus, Antiochus, atque etiam Perseus.

U. C. 585. *Hostes Rhodios esse, Romani judicare possunt: est tamen et nostrum aliquod de nobis iudicium, quo nunquam judicabimus nos vestros hostes: nec quidquam hostile, etiam si omnia patiemur, faciemus.*
 A. C. 167.

XXV. 'Secundum talem orationem universi rursus pro-ciderunt, ramosque oleæ supplices jactantes, taudem exci-tati, curia excesserunt. Tunc sententiæ interrogari coeptæ. Infestissimi Rhodiis erant, qui consules prætoresve aut le-gati gesserant in Macedonia bellum. Plurimum causam eorum adjovit M. Porcius Cato; qui, asper ingenio, tum lenem mitemque senatorem egit. 'Non inseram simulacrum viri copiosi, quæ dixerit, referendo: 'ipsius oratio scripta exstat, Originum quinto libro inclusa. Rhodiis responsum ita redditum est, ut nec hostes fierent, nec socii permanerent. 'Philocrates et Astymedes principes legationis erant. Partem cum Philocrate renunciare Rhodum legationem placuit, partem cum Astymede Romæ subsistere', "quæ agerentur, sciret, certioresque suos faceret. In præsentia deducere ante certam diem ex Lycia Cariaque "jusserunt præfectos. Hæc Rhodum nunciata, quæ per se tristitia fuissent, quia majoris mali levatus erat timor, quum bellum timuissent, in gaudium renuntiata verterunt. Itaque ex-temple coronam "viginti millium aureorum decreverunt: "Theodotum, præfectum classis, in eam legationem mise-runt. Societatem ab Romanis ita volebant peti, ut nullum de ea re scitum "populi fieret, aut literis mandaretur: "quod, nisi impetrarent, major repulsis ignominia esset.

Rhodiis an-
ceps re-
sponsum
datum.

Rhodii so-
cietatem a
Rom. pe-
tunt.

* ins. [ut] Crev.

6 *Quo nunquam judicabimus*] Ne-
scimus unde invectum fuerit illud quo.
Veteres editi habent *quod*, quomodo
legit et ipse Gronovius, ut ex ejus nota
apparet. Reponit ille *qui*: atque id
melius videtur.

7 *Secundum talem orationem*] Lon-
ge diversam habuit orationem Astyme-
des, quam edidisse eum in vulgus tra-
dit Polybius, legat. 93. qui et hoc gra-
vissime reprehendit, quod Rhodius
orator ita suos liberare culpa conare-
tur, ut Græcos ceteros accusaret.

8 * *Non inseram*] Non inseram hoc
loco imaginem adumbratam eloquen-
tiæ Catonis, scribing orationem tan-
quam ab illo habitam.

9 *Ipsius oratio scripta exstat*] Ejus
orationis multa capita refert, et defen-
dit adversus Tironem A. Gellius l.
VII. c. 3.

10 *Philocrates et Astymedes princi-
pes legationis*] Duplicem legationem a
Rhodiis missam esse docet Polybius

ibid. quarum alterius Philocrates, alte-
rius Astymedes princeps erat.

11 *Ut quæ agerentur sciret*] Parti-
culam *ut* addidit Clericus. Gronovius
legit: *qui quæ agerentur scirent, cer-
tioresque suos facerent.* Elige utrum
malis.

12 * *Jusserunt*] Patres Romani.

13 *Viginti millium aureorum*] Po-
lybius habet tantummodo *decem*. Vi-
ginti millia aureorum æquiparantur
pondere maris nostratibus 625. Ejus-
dem pretii et ponderis coronam obtu-
lisse legati Pamphylii memorantur,
supra l. XLIV. c. 14.

14 *Theodotum*] Theototum vocat
Polybius.

15 *Populi*] Rhodii.

16 *Quod, nisi impetrarent*] Quia, si
non impetrarent, postquam populus et
universa civitas id postulandum decre-
set, major ignominia futura erat re-
pulsis, quam si præfectus classis id
quasi suo nomine petere videretur.

Præfecti classis id uniū erat jus, ut agere de ea re sine ro- U. C. 588.
gatione ulla perlata posset. nam ita per tot annos in amici- A. C. 167.
tia fuerant, ut sociali fœdere se cum Romanis non inliga-
rent ob nullam aliam causam, quam ne spem regibus ab-
scinderent auxiliī sui, si cui opus esset, neu sibi ipsis fructus
ex benignitate et fortuna eorum percipiendi. Tunc utique
petenda societas videbatur; non quæ tutiores eos ab aliis
faceret, (nec enim timebant quemquam, præter Romanos)
sed quæ ipsis Romanis minus suspectos. Sub idem fere
tempus et Caunii descivere ab his, et Mylasenses Euromen-
sium oppida occuparunt. Non ita fracti animi civitatis
erant, ut non sentirent, si Lycia et Caria ademtae ab Roma-
nis forent, cetera aut se ipsa per defectionem liberarent,
aut a finitimis occuparentur, includi se insulæ parvæ et
sterilis agri litoribus, quæ nequaquam alere tantæ urbis po-
pulum posset. missa igitur juventute, propere et Caunios,
quamquam Cibratarum adsciverant auxilia, cœgerunt im-
perio parere; et Mylasenses Alabandenosque, qui, Euro-
mensium provincia ademta, ad ipsos conjuncto exercitu
venerunt, circa Orthosiam acie vicerunt.

XXVI. Dum hæc ibi, alia in Macedonia, alia Romæ
geruntur; interim in Illyrico L. Anicius, rege Gentio, sicut
ante dictum est, in potestatem redacto, Scodræ, quæ regia Anicit res
fuerat, præsidio inposito Gabinium præfecit, Rhizoni et gentæ in
"Olcinio urbibus opportunis C. Licinium. Præpositis his Epiro.
Illyrico, cum reliquo exercitu in Epirum est profectus. ubi
prima Phanota ei dedita, tota multitudine cum infulis ob-
viam effusa. hic præsidio inposito, in Molossidem trans-
gressus: cujus omnibus oppidis, præter Passaronem, et
Tecmonem, et Phylacen, et Horreum, receptis, primum ad
Passaronem ducit. Antinous et Theodotus principes ejus
civitatis erant, insignes et favore Persei, et odio adversus
Romanos: iidem universæ genti auctores desciscendi ab Ro-
manis. Hi conscientia privatæ noxæ, quia ipsis nulla spes
veniæ erat, ut communi ruina patriæ obprimerentur, clause-
runt portas, multitudinem, ut mortem servituti præponerent,
hortantes. Nemo adversus præpotentes viros hiscere audebat.
Tandem Theodotus quidam, nobilis et ipse adolescens, quum
major a Romanis metus timorem a principibus suis vicisset,
Quæ vos rabies, inquit, agitat, qui duorum hominum noxæ "ci-

17 *Olcinio*] Hæc est vera hujus no-
minis scriptura, quam exhibet prima
editio, et retinuit quoque Sigonius.
Alii edidi *Olcinio*. Sed bis infra incolæ
quæ oppidi nominantur *Olciniatæ*: et
eodem modo a Ptolemæo ipsam urbem
nominari observat Cellarius, *Olciniæ*.

18 *Civitalis accessionem facile*]
Longe elegantius est, quod suggerit
Gronovius, *civitatem*: nec dubitamus
sic dedisse Livium. Sensus est: qui
vultis civitatem sequi fortunam duo-
rum noxiorum capitum.

U. C. 585.

A. C. 167.

Decretum
de Illyria.Macedoniae
tres urbes
direptæ a
Rom.

vitatis accessionem facitis? Equidem pro patria qui letum ob-
petissent, sæpe fando audiui: qui patriam pro se perire æquam
censerent, hi primi inventi sunt. Quin aperimus portas, et im-
perium accipimus, quod orbis terrarum accepit? Hæc dicentem
quum multitudo sequeretur, Antinous et Theodotus in pri-
mam stationem hostium inruperunt, atque ibi, obferentes se
ipsi vulneribus, interfecti. urbs dedita est Romanis. Simili
pertinacia ¹⁹Cephalî principis clausum Tecmonem, ipso in-
terfecto, per deditionem recepit. Nec Philace, nec Horreum,
obpugnationem tulerunt. Pacata Epiro, divisisque in hiberna
copiis per opportunas urbes, regressus ipse in Illyricum, Sco-
dræ, quo quinque legati ab Roma venerant, evocatis ex tota
provincia principibus, conventum habuit. Ibi pro tribunali
pronunciavit de sententia consilii: *Senatum populumque*
Romanum Illyrios esse liberos jubere. præsidia ex omnibus
oppidis, arcibus, et castellis sese deducturum. Non solum liberos,
sed etiam immunes fore Issenses, et Taulantios, Dassaretiorum
²⁰*Pirustas, Rhizonitas, Olciniatas, quod, incolumi Gentio, ad*
Romanos defecissent. Daorseis quoque immunitatem dare;
quod, relicto Caravantio, cum armis ad Romanos transissent.
Scodrensibus, et Dassarensibus, et ²¹*Selepitanis, ceterisque Illy-*
riis, vectigal dimidium ejus, quod regi ²²*pendissent. Inde in*
tres partes Illyricum divisit. ²³unam eam fecit, quæ supra
dicta est; alteram Labeatas omnes; tertiam ²⁴Agravonitas,
et Rhizonitas, et Olciniatas, adcolasque eorum. hac formula
dicta in Illyrico, ipse in Epiri Passaronem in hiberna re-
diit.

XXVII. Dum hæc in Illyrico geruntur, Paullus ante
adventum decem legatorum Q. Maximum filium, jam ab
Roma regressum, ad Æginium et Agassas diripiendas mittit:
Agassas, quod, quum Marcio consuli tradidissent urbem,
petita ultro societate Romana, defecerant rursus ad Persea:
Æginiensium novum crimen erat. famæ de victoria Roma-
norum fidem non habentes, in quosdam militum, urbem

¹⁹ *Cephalî principis*] Sic nomen
hujus insignis viri edunt et Polybius in
Excerpt. de Virt. et Vit. l. XXVII. et
ipse Livius supra l. XLIII. c. 18. Vul-
gati hic habent *Cephalonis*.

²⁰ *Pirustas*] Sic legi jussit Sigonius
ex Ptolemæo et Strabone. Antea *Ti-*
rustas.

²¹ *Selepitanis*] Dujatius suspicatur
hoc nomen corruptum esse ex *Scparis*,
Epetitinis, qui apud Plinium appellantur,
l. III. c. 22. Sed fortasse non est
quod miremur ignotum nobis populi
nomen occurrere: nec quidquid igno-
ramus, statim pro suspecto habendum
est.

²² *Pendissent*] Usitatius foret *pe-*
pendissent. Vid. tamen de hoc verbo
Nov. Method. Ling. Lat.

²³ *Unam eam fecit, quæ supra dicta*
est] Ubinam? Vel hic aliqua interci-
derunt, vel rem non parum sane fasti-
diosam indiligentius transcurrit Li-
vius. Ut ut sit, certe haud facile defi-
niri potest ex antecendentibus, quos
populos habuerit prima hæc Illyrici pars.

²⁴ *Agravonitas*] Fortasse *Ascrivio-*
nitæ. Ascrivium urbs est Dalmatiæ,
memorata Plinio et Ptolemæo. *DUSA-*
TIVS. Sed ab *Ascrivio* urbe non bene
formaretur nomen gentilitium *Ascri-*
vonitæ. Liceat aliqua ignorare.

ingressos, hostiliter sævierant. Ad Æniorum quoque hos- U. C. 585.
tiliter urbem diripiendam L. Postumium misit, quod perti- A. C. 167.
naciis, quam finitimæ civitates, in armis fuerant. Autumni
fere tempus erat; cujus temporis initio circumeundam Paullus
Græciam, visendamque, "quæ nobilitata fama magis auribus Græciam
accepta sunt, quam oculis noscuntur, ut statuit, præposito peragrat.
castris C. Sulpicio Gallo, profectus cum haud magno comi-
tatu, tegentibus latera Scipione filio et Athenæo Eumenis
regis fratre, per Thessaliam Delphos petit, inclitum oracu-
lum: ubi, sacrificio Apollini facto, inchoatas in vestibulo
columnas, quibus inposituri statuas regis Persei fuerant,
suis statuis victor destinavit. Lebadiae quoque templum
"Jovis Trophonii adiit. ibi quum vidisset os specus, per
quod oraculo utentes sciscitatum Deos descendunt, sacrificio
Jovi Hercynnæque facto, quorum ibi templum est, Chalci-
dem ad spectaculum "Euripi * ævoque ante insulæ, ponte
continenti junctæ, descendit. A Chalcide Aulidem trajicit,
trium millium spatio distantem, portum inclitum statione
quondam mille navium Agamemnoniæ classis, Dianæque
templum, ubi navibus cursum ad Trojam, filia victima aris
admota, rex ille regum petiit. Inde Oropum Atticæ ven-
tum est; "ubi pro Deo vates Amphilochns colitur, tem-
plumque vetustum est, fontibus ravisque circa amœnum.
Athenas inde, "plenas quidem et ipsas vetustate famæ,
multa tamen visenda habentes: arcem, "portus, muros
Piræeum urbi jungentes, "navalia magnorum imperatorum,
simulacra Deorum hominumque, omni genere et materiæ et
artium insignia.

XXVIII. Sacrificio Minervæ præsidi arcis in urbe factò

* abest nota lacunæ Crev.

25 Quæ ... magis auribus accepta
sunt, quam oculis noscuntur] Quæ
vulgo plerique auribus accipere satis
habent, nec curant etiam noscere ocu-
lia.

26 Jovis Trophonii] De Trophonii
oraculo, et Hercynna, quæ infra nomi-
natur, vid. Pausaniam in Bæoticis. Ibi
fuisse descriptum reperies et locum
ipsam, et ritum consulendi oraculi.
Ceterum male hic olim legebatur Tro-
phonis. Correxerit Sigonius.

27 Euripi ævoque ante insulæ] Lege
Euripi Eubææque insulæ: quod dudum
monuerunt Sigonius et Gronovius.

28 Ubi pro deo vates Amphilochns
colitur] Non sine causa existimat Du-
jatius Livium hoc loco Amphilochnm
dixisse pro Amphiaræo. Vid. Pausa-
niam in Atticis.

29 Plenas quidem et ipsas vetustate

famæ, multa tamen] Plenas quidem
monumentis vetustatis, quæ nihil aliud
insigne habeant, quam quod repræsen-
tant heroicorum temporum memoriam;
multa tamen habentes, quæ per se ip-
sa, et ob structuræ magnificentiam,
aut excellentiam artificii, visenda sint.

30 Portus] In Piræeo solo tres erant
portus. Præterea et duos alios ad Mu-
nychiam et ad Phalerum portus habe-
bant Athenienses. Vid. Pausan. Att.
initio.

31 Navalia magnorum imperatorum]
Navalia non sunt imperatorum, sed
populi. Videtur excidisse aliqua vox,
puta monumenta, aut alia non absimilis
sensus. Sic igitur legendum et distin-
guendum erit: navalia, magnorum im-
peratorum monumenta, simulacra deorum
hominumque.

U. C. 585. profectus, Corinthum altero die pervenit. urbs erat tunc
A. C. 167. præclara "ante excidium. arx quoque et Isthmus præbuere
spectaculum: "arx inter omnia in inmanem altitudinem
edita, scatens fontibus: Isthmus duo maria, ab occasu et
ortu solis finitima, artis faucibus dirimens. Sicyonem inde
et Argos nobiles urbes adit: inde haud parem opibus Epi-
daurum, sed inclitam Æsculapii nobili templo; quod, quin-
que millibus passuum ab urbe distans, nunc vestigiis revul-
sorum donorum, tum donis dives erat, quæ remediorum sa-
lutarium ægri mercedem sacraverant Deo. Inde Lacedæ-
monem adit, non operum magnificentia, sed disciplina in-
stitutisque memorabilem: unde per Megalopolim Olympiam
adscendit. Ubi et alia quidem spectanda visa, et, Jovem
velut præsentem intuens, "motus animo est. Itaque, haud
secus quam si in Capitolio inmolaturus esset, sacrificium
amplius solito adparari jussit. Ita peragrata Græcia, ut
nihil eorum, quæ quisque Persei bello "privatim aut pub-
lice sensisset, inquireret, ne cujus metu sollicitaret animos
sociorum, "Demetriadem quam revertit, in itinere sordidata
turba Ætolorum obcurrit; mirantique et percunctanti, quid
esset, defertur, quingentos quinquaginta principes ab Ly-
cisco et Tisippo, circumsessio senatu per milites Romanos,
missos a Bæbio præside, interfectos; alios in exsilium actos
esse: bonaque eorum, qui interfecti essent, et exsulum
"possidere, qui arguebant. Jussis Amphipolim adesse,
ipsæ, convento Cn. Octavio Demetriade, postquam fama
accidit, trajecisse jam mare decem legatos, omnibus aliis
omissis, "Apolloniam ad eos pergit. quo quum Perseus
obviam Amphipoli nimis soluta custodia processisset, (id
diei iter est) ipsum quidem benigne adlocutus est: ceterum,
postquam in castra ad Amphipolim venit, gravior increpu-
isse traditur C. Sulpicium: primum, quod Persea tam pro-
cul a se vagari per provinciam "passus esset": deinde,
quod adeo indulgisset militibus, ut nudare tegulis muros
urbis ad tegenda hibernacula sua pateretur. referrique tegulas
et resarciri tecta, sicut fuerant, jussit. Et Persea quidem

Redit Paul-
lus in Ma-
cedoniam.

" est Crev.

32 *Ante excidium*] Corinthos ex-
cisa a Mummio est, altero et vicesimo
post hunc anno.

33 *Arx inter omnia*] Felicissime
Gronovius: *arx intra mœnia*. Docet
enim Strabo l. VIII. p. 379. Acroco-
rinthum communi cum urbe muro
cinctam fuisse.

34 *Motus animo est*] Plutarchus re-
fert memorabile Emiliæ dictum: Phi-
dias solus, inquit, effinxisse videtur
eum Jovem quem cecinit Homerus.

35 *Privatim ac publice*] Magis pla-
ceret aut publice, quomodo legitur in
prima editione, teste Hearnio.

36 *Demetriadem quam revertit*] Ma-
lin Gronovius revertisset.

37 *Possidere, qui arguebant*] Eos qui
arguebant, sive accusatores.

38 *Apolloniam*] Intellige Apolloniæ
Chalcidicam, sitam inter Chabrum et
Strymona fluvios.

39 *Passus est*] Lege cum Gronovio
est.

cum majore filio Philippo, traditos A. Postumio, in custodia misit: filiam cum minore filio, a Samothrace aditos Amphipolim, omni liberali cultu habuit.

U. C. 585.
A. C. 167.

XXIX. Ipse, ubi dies venit, quo adesse Amphipoli denos principes civitatum jusserat, literasque omnes, quæ ubique depositæ essent, et pecuniam regiam conferri, cum decem legatis, circumfusa omni multitudine Macedonum, in tribunali conседit. Adsuetis regio imperio tamen novum formam terribilem præbuit tribunal, "submotor aditus, præco, adscensus, insucta omnia oculis auribusque; "quæ vel socios, nedum hostes victos, terrere possent. Silentio per præconem facto, Paullus Latine, quæ senatui, quæ sibi ex consilii sententia visa essent, pronuntiavit: ea Cn. Octavius prætor (nam et ipse aderat) interpretata sermone Græco referebat. *Omnium primum liberos esse jubere Macedonas, habentes urbes easdem agrosque, utentes legibus suis, annuos creantes magistratus: tributum dimidium ejus, quod pependissent regibus, pendere populo Romano. Deinde in quatuor regiones dividi Macedoniam. unam fore et primam partem, quod agri inter Strymonem et Nessum amnem sit: "accessurum huic parti trans Nessum, ad orientem versus, qua Perseus tenuisset vicos, castella, oppida, præter Enum, et Maroneam, et Abdera; trans Strymonem autem vergentia ad occasum, Bisalticam omnem cum Heraclea, quam Sinticen adpellant. Secundam fore regionem, quam ab ortu Strymo amplecteretur amnis, præter Sinticen Heracleam et Bisaltias: ab occasu qua Axius terminaret fluvius, additis "Pæonibus, qui prope Axium flumen ad regionem orientis colerent. Tertia pars facta, quam Axius ab oriente, Peneus amnis ab occasu, cingunt: ad septentrionem Bora mons objicitur. adjecta huic parti regio Pæoniæ, qua ab occasu præter Axium amnem porrigitur: Edessa quoque et Beræa eodem concesserunt. Quarta regio trans Boram montem, una parte confinis Illyrico, altera Epiro. Capita*

Amphipoli
res Macedoniæ componit.

Decretum
de Macedonibus.

40 Adesse Amphipoli . . . jusserat] Imo Amphipolim: ut supra jussis Amphipolim adesse.

41 Summotor aditus] Lictor qui stimmoveret obvios, nec adire ad proconsulem sinneret.

42 Quæ vel socios, nedum hostes victos, terrere possent] Si hæc sana sunt, habes exemplum particulæ nedum sumptæ pro non solum: quod vulgo negant rectum esse Grammatici. Sed et ipse Cicero eodem sensu illam usurpavit, l. X. ad Att. ep. 16. Tu quoniam quartana cures, et nedum morbum remoristi, sed etiam gravedinem. Sic etiam plurimos scriptos habere testantur omnes fere interpretes. Et rursus

Balbus et Oppius in ep. ad Cic. lib. IX. ad Att. Nedum hominum humilitum, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum consilia ex eventu, non ex voluntate, a plerisque probari solent. Itaque non plane fortasse assentiendum est hac in re communi Grammaticorum opinioni.

43 Accessurum huic parti trans Nessum, ad Orientem versus] Supple ex præcedentibus agrum, sive quod agri sit. *Sed melius omnino legeretur versus.

44 Pæonibus] Hic mendum vulgatissimum incederat antiquum codicum. Legebatur nimirum Pæoniæ. Corrupti Gronovius.

U. C. 585.
A. C. 167.

regionum, ubi concilia fèrent, primæ regionis Amphipolim, secundæ Thessalonicen, tertiæ Pellam, quartæ Pelagoniam fecit. Eo concilia "sue cujusque regionis indici, pecuniam conferri, ibi magistratus creari jussit. Pronunciavit deinde, "neque connubium, neque commercium agrorum ædificiorumque inter se placere cuiquam extra fines regionis sue esse. Metalla quoque auri atque argenti non exerceri: ferri et æris permitti. vectigal exercentibus dimidium ejus inpositum, quod pendissent regi. Et sale invento uti vetuit. Dardanis repetentibus Pæoniam, quod et sua fuisset, et continens esset finibus suis, omnibus dare libertatem pronunciavit, qui sub regno Persei fuissent. Post non impetratam Pæoniam, "salis commercium dedit: tertiæ regioni imperavit, ut Stobos Pæoniæ deveherent, pretiumque statuit. Navalem materiam et ipsos cedere, et alios pati vetuit. Regionibus, quæ adfines barbaris essent, (excepta autem tertia, omnes erant) permisit, ut præsidia armata in finibus extremis haberent.

XXX. Hæc, pronunciata primo die conventus, varie adfecerunt animos. Libertas præter spem data adrexit, et^u levatum annuum vectigal. Regionatim commerciis interruptis "ita videri lacerata, tamquam animalia in artus, alterum alterius indigentes, distracta: adeo, quanta Macedonia esset, quam "divisui facilis, "et a se ipsa quæque contenta pars esset, Macedones quoque ignorabant. Pars prima Bisaltas habet, fortissimos viros, ("trans Nessum amnem incolunt et circa Strymonem) et multas frugum proprietates, et metalla, et opportunitatem Amphipolis: quæ objecta claudit omnes ab oriente sole in Macedoniam aditus. Secunda pars celeberrimas urbes, Thessalonicen et Cassandriam, habet; ad hoc Pallenen, fertilem ac frugiferam terram: maritimas quoque opportunitates ei præbent

^u et del. Gron.

45 *Sue cujusque regionis*] Potius sua, inquit Gronovius. Vid. supra L III. c. 22. et L XXV. c. 17.

46 *Neque connubium, neque commercium*] Jam olim similis lex a Romanis dicta Latinis et Hernicis, VIII. 14. IX. 43.

47 *Salis commercium dedit*] Permisit Dardanis salem ex Macedonia mercari: quem ut facilis Dardani habere possent, imperavit tertiæ regioni, ubi nimirum maxima salis copia erat, ut Stobos deveherent, quod oppidum haud procul aberat a Dardanorum finibus.

48 *Ita videri lacerata*] Nihil est ad quod referri possit *et lacerata*. Lege

omnino lacerati, nempe ipsi Macedones.

49 *Divisui facilis*] Fortasse scripsit Livius *divisum*. Sed tamen tam videtur dici posse regio *divisui facilis*, quam *cibus facillimus ad concoquendum*, quomodo locutus est Cicero, L II. de Fin. c. 20.

50 *Et a se ipsa quæque contenta pars*] Dubitari non potest, quin Livius scripserit, *et se ipsa quæque contenta pars esset*: id est, quam sibi ipsa quæque pars sufficeret.

51 *Trans Nessum amnem incolunt*] Imo citra Nessum, si reliquam Macedoniam respicias, et Romam quoque, ubi Livius scribebat.

Partes Macedoniae
quatuor.

portus ad Toronen ac montem Atho, (⁵² Æneæ vocant hunc) U. C. 555. alii ad insulam Eubœam, alii ad Hellespontum opportune A. C. 167. versi. Tertia regio nobiles urbes, Edessam et Berœam et Pellam, habet, et Vettiorum bellicosam gentem: incolas quoque permultos Gallos et Illyrios, impigros cultores. Quartam regionem Eordæi et Lyncestæ et Pelagones incolunt: juncta his Atintania, et ⁵³Stymphalis, et Elimiotis. frigida hæc omnis, duraque cultu, et aspera plaga est: cultorum quoque ingenia terræ similia habet. ferociore eos et adcolæ barbari faciunt; nunc bello exercentes, nunc in pace miscentes ritus suos. Divisæ itaque Macedoniæ partium usibus separatis, ⁵⁴quanta universos teneat Macedonas, formula dicta, ⁵⁵quum leges quoque se daturum ostendisset.

XXXI. Ætoli deinde citati: in qua cognitione magis, ^{Judicium de Ætoliæ} utra pars Romanis, utra regi favisset, quæsitum est, quam utri fecissent injuriam, aut accepissent. Noxa liberati interfectores: exsilium pulsæ æque ratum fuit, ac mors interceptis. A. Bæbius unus est damnatus, quod milites Romanos præbuisset ad ministerium cædis. Hic eventus Ætolorum, causæ in omnibus Græciæ gentibus populisque eorum, qui partis Romanorum fuerant, inflavit ad intolerabilem superbiam animos; et obnoxios pedibus eorum subiecit, quos aliqua parte suspicio favoris in regem contigerat. ^{Assentatorum Romanæ potentie su-} Tria genera principum in civitatibus erant: duo, quæ adu- perbia. lando aut Romanorum imperium, aut amicitiam regum, sibi privatim opes obpressis faciebant civitatibus: medium unum, utrique generi adversum, libertatem et leges tuebatur. His ut major apud suos caritas, ita minor apud externos gratia erat. Secundis rebus clati Romanorum partis ejus fautores, soli tum in magistratibus, soli in legationibus erant. Hi quum frequentes et ex Peloponneso, et ex Bœotia, et ex aliis Græciæ conciliis adessent, inplevere aures decem legatorum: *Non eos tantum, qui se propalam "per vanitatem jactassent, tamquam hospites et amicos Persei, sed multo plures alios ex oculo fuisse. reliquos per speciem tuendæ libertatis in conciliis adversus Romanos omnia instruisse. nec aliter eas mansuras in fide gentes, nisi, fractis animis par-*

⁵² Æneæ vocant hunc] Hunc, id est, portum ad montem Atho, vocant Æneæ portum.

⁵³ Stymphalis] Probat Cellar. Geograph. Ant. l. II. c. 13. legendum esse Stymphæia, vel Stymphæa; cujus incolæ Stymphæi, qui fidem a Strabone Τυμπαῖν appellantur.

⁵⁴ Quanta universos teneat Macedonas] Hoc corruptum est. Emendat Sigonius: quæ universos teneret Mace-

donas formula dicta: * id est, forma quædam regiminis præscripta fuit, quam non hæc aut illa pars Macedoniæ, sed universi Macedones sequi juberentur.

⁵⁵ * Quum leges quoque] Atque etiam se leges iis daturum promisit Æmiliius: quod et revera executus esse memoratur, infra c. 32.

⁵⁶ * Per vanitatem] Per inconsultam levitatem.

U. C. 585.
A. C. 167.
Inquisitiones in eos
qui fa-
ve-
rant Persco.

tiam, aleretur confirmareturque auctoritas eorum, "qui nihil præter imperium Romanorum spectarent. Ab his editis nominibus, evocati "litteris imperatoris ex Ætolia, Acarnaniaque, et Epiro, et Bœotia, qui Romam ad causam dicendam sequerentur: in Achaiam ex decem legatorum numero profecti duo, C. Claudius et Cn. Domitius, ut ipsi edicto evocarent. Id duabus de causis factum: una, quod fiduciæ plus animorumque esse Achæis ad non parendum credebant, et forsitan etiam in periculo fore Callicratem et ceteros criminum auctores delatoresque: altera, cur præsentibus evocarent, causa erat, quod ex aliis gentibus principum literas deprehensas in commentariis regiis habebant: in Achæis cæcum erat crimen, nullis eorum literis inventis. Ætolis dimissis, Acarnanum citata gens: in his nihil novatum, nisi quod Leucas exempta est Acarnanum concilio. Quærendo deinde latius, qui publice aut privatim partium regis fuissent, in Asiam quoque cognitionem extendere: et ad Antissan in Lesbo insula diruendam, traducendos Methymnam Antissæos, Labeonem miserunt; quod Antenorem, regium præfectum, quo tempore cum lembis circa Lesbum est vagatus, portu receptum commeatibus juvissent. Duo securi percussi viri insignes; Andronicus Andronici filius Ætolus, quod, patrem secutus, arma contra populum Romanum tulisset: et Neo Thebanus, "quo auctore societatem cum Perseo junxerant.

Principes
Macedones
in Italiam
ablegati.

XXXII. His rerum externarum cognitionibus interpositis, Macedonum rursus advocatum concilium: pronunciatum, "*Quod ad statum Macedoniae pertinebat, senatores, quos Synedros vocant, legendos esse, quorum consilio respublica administraretur.* Nomina deinde sunt recitata principum Macedonum, quos cum liberis, majoribus quam quindecim annos natis, præcedere in Italiam placeret. Id, prima specie sævum, mox adparuit multitudini Macedonum pro libertate sua esse factam. nominati sunt enim regis amici purpuratique, duces exercituum, præfecti navium aut præsidiorum; servire regi humiliter, aliis superbe imperare adsueta: prædivites alii, alii, quos fortuna non æquarent, his sumtibus pares: regius omnibus victus vestitusque: nulli civilis ani-

57 Qui nihil præter imperium Romanorum exspectarent] Lege cum Gro-
novio, spectarent.

58 Litteris imperatoris] Has litteras
invitus dedit Æmilias, ut dicimus ex
Polybdo, Legat. 94. qui testatur ei nul-
lo modo placuisse calumnias illas as-
sentatorum Romanæ potentie, idque
cum rebus ipsiis satis significasse afir-
mat. Vid. et nostrum supra c. 26.

59 Quo auctore societatem cum Per-
seo junxerant] Quinam? Excidit no-
men, vel Thebanorum, vel Bœotorum.
De Bœotis in universum ut accipiamus,
magis inclinatur animus, ob ea quæ ha-
bet Livius supra l. XLII. capp. 42. et
43. Adde et Polyb. Legat. 63.

60 Quod ad statum Macedoniae per-
tinebat] Lege pertineat: aliquid hæc
sunt verba legatorum Romanorum.

mus, neque legum neque libertatis æquæ patiens. Omnes U. C. 585. igitur, qui in aliquibus ministeriis regiis, etiam qui in mini- A. C. 167. nis legationibus fuerant, jussi Macedonia excedere, atque in Italiam ire: qui non paruisset imperio, mors denunciata. Leges Macedoniae dedit cum tanta cura, ut non hostibus Leges datæ. victis, sed sociis bene meritis, dare videretur: et quas ne unus quidem longo tempore (qui unus est legum conrector) experiendo argueret. Ab seriis rebus ludicrum, quod ex multo ante præparato, et in Asiæ civitates, et ad reges missis, qui denunciarent, et quum circumiret ipse Græciæ civitates, indixerat principibus, magno adparatu Amphipoli fecit. Nam et "artificum omnis generis, qui ludicram artem faciebant, ex toto orbe terrarum multitudo, et athletarum, et nobilium equorum convenit: et legationes cum victimis, et quidquid aliud Deorum hominumque causa fieri magnis ludis in Græcia solet. Ita factum est, ut non magnificentiam tantum, sed prudentiam in dandis spectaculis, ad quas rudes tum Romani erant, admirarentur. Epulæ quoque legationibus paratæ et opulentia et cura eadem. Vulgo dictum ipsius ferebant, et convivium instruere, et ludos parare ejusdem esse, qui vincere bello sciret.

XXXIII. Editio ludicro omnis generis, clipeisque æreis in naves inpositis, cetera omnis generis arma, cumolata in ingentem acervum, precatus Martem, Minervam, "Lutamque matrem, et ceteros Deos, quibus spolia hostium dicare jus fasque est, ipse imperator, face subdita, succendit. deinde circumstantes tribuni militum pro se quisque ignes conjecerunt. Notata est in illo conventu Europæ Asiæque, Munitio- undique partim ad gratulationem, partim ad spectaculum tia Paull. contracta multitudo, tantis navalibus terrestribusque exercitiis, ea copia rerum, "ea vilitas annonæ; ut et privatis, et civitatibus, et gentibus, dona data pleraque ejus generis sint ab imperatore, non in usum modo præsentem, sed etiam quod domos aveherent. Spectaculo fuit ei, quæ venerat, turbæ non scenicum magis ludicrum, non certamina hominum, aut curricula equorum, quam prædæ Macedoniae omnis, ut viseretur, exposita statuarum, tabularumque, textilium, et vasorum ex auro et argento et ære et ebore "factorum ingenti cura in ea regia: ut non in præsentem modo speciem, qualibus referta regia Alexandriae erat, sed in perpetuum usum fierent. Hæc, in classem in-

61 *Artificum*] Vid. not. 2. ad l. V. c. l.

62 *Lutamque matrem*] Sic recte Turnebus, quum prius legeretur *Lutem*. Vid. not. 2. ad l. VIII. c. l.

63 *Ea vilitas annonæ*] Hoc debetur

Sigonio. Prius *ea utilitas*.

64 *Factorum ingenti cura in ea regia*] Quæ vasa ficta erant ingenti cura in regia Pellæ. * Huc opponitur mox, in his quæ sequuntur, regia Alexandria.

U. C. 585. posita, devehenda Romam Cn. Octavio data. Paullus, benigne legatis dimissis, transgressus Strymonem, mille passuum ab Amphipoli castra posuit: inde profectus, Pellam quinto die pervenit. Prætergressus urbem, ad Spelæum (quod vocant) biduum moratus, P. Nasicam, et Q. Maximum filium cum parte copiarum ad depopulandos Illyrios, qui Persea juerant bello, misit, jussos ad Oricum sibi obcurrere: ipse, Epirum petens, quintisdecimis castris Passaronem pervenit.

Eptipræda
data exer-
citu.

XXXIV. Haud procul inde Anicii castra aberant. ad quem literis missis, ne quid ad ea, quæ fierent, moveretur; *senatum prædam Epiri civitatum, quæ ad Persea defecissent, exercitui dedisse*, submissis centurionibus in singulas urbes, qui se dicerent ad præsidia deducenda venisse, ut liberi Epirotæ, sicut Macedones, essent, denos principes ex singulis evocavit civitatibus: quibus, quum denunciasset, ut aurum atque argentum in publicum proferretur, per omnes civitates cohortes dimisit. ante in ultiores, quam in propiores, profecti, ut uno die in omnes perveniretur. Edita tribunis centurionibusque erant, quæ agerentur: mane omne aurum argentumque conlatum: hora quarta signum ad diripiendas urbes datum est militibus: tantaque præda fuit, ut in equitem ⁶⁵quadringeni denarii, peditibus duceni dividerentur, centum quinquaginta millia capitum humanorum abducerentur. Muri deinde direptarum urbium diruti sunt: ea fuere oppida circa septuaginta. Vendita præda omnium, de ea summa militi numeratum est. Paullus ad mare Oricum descendit, nequaquam, ut ratus erat, expletis militum animis: qui, tamquam nullum in Macedonia gessissent bellum, expertes regiæ prædæ esse indignabantur. Orici quum missas cum Scipione Nasica Maximoque filio copias invenisset, exercitu in naves inposito, in Italiam trajecit. Et post paucos dies Anicius, conventu reliquorum Epirotarum Acarnanumque acto, jussisque in Italiam sequi principibus, quorum cognitionem causæ reservarat, et ipse, navibus expectatis, quibus usus Macedonicus exercitus erat, in Italiam trajecit. Quum hæc in Macedonia Epiroque gesta sunt, legati, qui cum Attalo ad finiendum bellum inter Gallos et regem Eumenem missi erant, in Asiam pervenerunt. Induciis per hiemem factis, et Galli domos ⁶⁶abierant^x, et rex in hiberna concesserat Pergamum, gravique morbo æger fuerat. ⁶⁷Ver primum ex domo excivit: jamque Synnada

Paullus in
Italiam tra-
jicit, ut et
Anicius.

^x abierunt Gron.

⁶⁵ Quadringeni denarii] Marce argenti nostrates sex, uncie 2. Duceni. Marce 3. uncia 1.

⁶⁶ Abierant] Sic bene prima editio et Sigonius. In Gronovianis editioni-

bus legitur abierunt.

⁶⁷ Ver primum ex domo excivit] Satis intelligitur hæc dici de Gallia. Res tamen clarior esset, si eorum nomen discrete exprimeretur.

pervenerant, quum Eumenes ad Sardes undique exercitum U. C. 385.
contraxerat. Ibi et Romani Solovettium ducem Gallorum A. C. 167.
Synnadis adlocuti, et Attalus cum eis profectus; sed castra
Gallorum intrare eum non placuit, ne animi ex disceptatione
irritarentur. P. Licinius cum regulo Gallorum est locutus,
*retulitque, ferociorem eum deprecando factum. ut mirum
videri posset, inter tam⁷ opulentos reges, Antiochum Ptole-
mæumque, tantum legatorum Romanorum verba valuisse,
ut ex templo pacem facerent; apud Gallos nullius momenti
fuisse.

XXXV. Romam primum reges captivi, Perseus et Gen-
tius, in custodiam cum liberis abducti; dein turba alia cap-
tivorum: tum quibus Macedonum denuntiatio erat, ut
Romam venirent, principumque Græciæ. nam hi quoque
non solum præsentibus exciti erant, sed etiam, si qui apud
reges esse dicebantur, literis arcessiti sunt. Paullus ipse Paulus Ro-
mam appel-
lit, dein
Anicius, et
Octavius.
post dies paucos regia nave ingentis magnitudinis, quam
sexdecim versus remorum agebant, ornata Macedonicis spo-
liis, non insignium tantum armorum, sed etiam regionum
textilium, adverso Tiberi ad urbem est subvectus, completis
ripis obviam effusa multitudo. Paucos post dies Anicius
et Octavius classe sua advecti. Tribus iis omnibus decre-
tus est ab senatu triumphus: mandatumque Q. Cassio præ- Triumphus
iis decretus
a senatu.
tori, cum tribunis plebis ex auctoritate Patrum ageret, ro-
gationem ad plebem ferrent, ut iis, quo die urbem trium-
phantes inveherentur, imperium esset. Intacta invidia me-
dia sunt: ad summa ferme tendit. nec de Anicii, nec de
Octavii triumpho dubitatum est: Paullum, cui ipsi quoque Trium-
pham Paul-
lo milites
abrogare
abrogare
si volunt.
se comparare erubuissent, obtrectatio carpsit. Antiqua
disciplina milites habuerat; de præda parcius, quam spera-
verant ex tantis regiis opibus, dederat nihil relicturis², (si volunt.
aviditati indulgeretur) quod in ærarium deferret. Totus
Macedonicus exercitus imperatori erat neglegenter adfutu-
rus comitiis ferendæ legis. Sed eos Ser. Sulpicius Galba,
qui tribunus militum secundæ legionis in Macedonia fuerat,
privatim imperatori inimicus, prensando ipse, et per suæ
legionis milites sollicitando, stimulaverat, ut frequentes ad
suffragium adessent: Imperiosum ducem et *malignum anti-
quando rogationem, quæ de triumpho ejus ferretur, ulcisceren-
tur. plebem urbanam secuturam esse militum judicia. Pecu-
niam illum dare non potuisse, ⁷⁰ militem honorem dare posse?
ne speraret ibi fructum gratiæ, ubi non meruisset.

⁷ tam del. Gron. Crev.

² relicturus Ead.

68 *Retulitque ferociorem*] Vid. quæ
annotavimus supra ad c. 20.

69 *Malignum*] Nimis parcum.

70 *Militem honorem dare posse*] De

hoc loco variant admodum doctissimo-
rum quoque interpretum sententiæ.

Nobis nihil melius videtur, quam quod
Sigonio placuit: *militem honorem dare*

U. C. 383.

A. C. 167.

Ser. Galba
dissuadet
legem de
triumpho
Paulli.

XXXVI. His incitatis, quum in Capitolio rogationem eam Ti. Sempronius tribunus plebis ferret, "et privatis lege dicendi locus esset, nec^a ad suadendum, ut in re minime dubia, quisquam procederet; Ser. Galba repente processit, et a tribuno postulavit, *Ut, quoniam hora jam octava dies esset, nec satis temporis ad demonstrandum haberet, cur L. Aemilium non juberent triumphare, in posterum diem differrent, et mans eam rem agerent. Integro sibi die ad causam eam orandam opus esse.* Quum tribunus dicere eo die, si quid vellet, juberet, in noctem rem dicendo extraxit, referendo admonendoque, *Exacta acerbe munia militiæ, plus laboris, plus periculi, quam desiderasset res, injunctum; contra in præmiis, in honoribus, omnia artata. militiamque, "si talibus succedat ducibus, horridiorem asperioresque bellantibus; eandem victoribus inopem atque inhonoratam futuram. Macedonia in meliore fortuna, quam milites Romanos, esse. Si frequentes postero die ad legem antiquandam adessent, intellecturos potentes viros, non omnia in ducis, aliquid et in militum manu esse.* His vocibus incitati, postero die milites tanta frequentia Capitolium compleverunt, ut aditus nulli præterea ad suffragium ferendum esset. Intro vocatæ primæ tribus quum antiquarent, concursus in Capitolium principum civitatis factus est, *Indignum facinus esse, clamitantium, L. Paullum, tanti belli victorem dispoliari^b triumpho. obnoxios imperatores tradi licentiæ atque avaritiæ militari: "in uno nimis se per ambitionem peccare. Quid, si domini milites imperatoribus inponantur?* In Galbam pro se quisque probra ingerere. Tandem, hoc tumultu sedato, M. Servilius, qui consul et magister equitum fuerat, ut de integro eam rem agerent, ab tribunis petere, dicendique sibi ad populum potestatem facerent. Tribuni, quum ad deliberandum secessissent, victi auctoritatibus principum, de integro agere cœperunt, revocatuosque se easdem tribus renunciarunt, si M. Servilius alique privati, qui dicere vellent, dixissent.

^a [nec] Crev.^b despoliari Gron. Crev.

non posse. Intelligo autem non posse militem, quia non vult; quemadmodum imperatorem arguit Galba jactasse non posse se pecuniam dare, quum revera nollet.

¶ *Et privatis lege dicendi locus esset, nec ad suadendum* Particula nec merito addita a Sigonio est. Recte quoque Gronovius monet legendum, *et privatis de lege dicendi locus esset*, id est, suadendi dissuadendive legem. Denique quum vetus exemplar habuerit, *ut in re minime dubia si quisquam, idem Gronovius suspicatur, ut in re minime dubiosa, quisquam*: et firmat conjecturam suam auctoritate Gellii,

qui voce *dubiosus* usus est non semel. At nos illa auctoritas non frangit, nec facile ex sequiore ævo ductam vocem in Livium admittimus.

¶ *Si talibus succedat ducibus* Si hæc sana sunt, sensus erit: si talibus ducibus res prospere succedant, si tales duces honore et præmiis augeantur.

¶ *In uno nimis se per ambitionem peccare* Amplectimur emendationem Gronovii: *ultra nimis sæpe per ambitionem peccari. Ultra*, id est, etiam quum nihil cogat. *Ambitionem* intellige, ut sæpe alias, pravam et intempestivam gratiæ vulgi captationem.

XXXVII. Tum Servilius: *Quantus imperator L. Æmilius fuerit, Quirites, si ex alia re nulla aestimari possit, vel hoc satis erat, quod, quum tam seditiosos et leves milites, tam nobilem, tam temerarium, tam eloquentem ad instigandam multitudinem inimicum in castris haberet, nullam in exercitu seditionem habuit. Eadem severitas imperii, quam nunc oderunt, tunc eos continuit. Itaque, antiqua disciplina habiti, neque fecerunt. Ser. quidem Galba, si in L. Paulo accusando tirocinium ponere, et documentum eloquentiae dare voluit, non triumphum impedire debuit, quem, si nihil aliud, senatus justum esse judicaverat: sed postero die, quam triumphatum est, privatum eum visurus esset, nomen deferret, et legibus interrogaret; aut serius paullo, quam primum magistratus ipse cepisset, diem diceret, inimicum ad populum accusaret. Ita et pretium recte facti triumphum haberet L. Paullus pro egregie bello gesto, et penam, si quid et vetere gloria sua et nova indignum fecisset. Sed videlicet, cui crimen nullum, nullum probum dicere poterat, ejus obtrectare laudes voluit. Diem integrum hesterno die ad accusandum L. Paullum petiit: quatuor horas, quantum supererat diei, dicendo absumsit. Quis unquam tam nocens reus fuit, cujus vitia vitæ tot horis expromi non possent? Quid interim objecit, quod L. Paullus, si causam dicat, negatum velit? Duas mihi aliquis conciones parumper faciat: unam militum Macedonicorum; puram alteram, integrioris judicii, et a favore et odio, universo judicante populo Romano. Apud concionem togatam et urbanam prius reus agatur. Quid apud Quirites Romanos, Ser. Galba, diceret? illa enim tibi tota abscisa oratio esset: in statione severius et intentius institisti; vigiliæ acerbius et diligentius circumitæ sunt; operis plus, quam antea, fecisti, quum ipse imperator et exactor circumires; eodem die et iter*

^c cum l. cum Gron. Crev.

^d [nullum] Crev.

74 *Neque fecerunt*] Rescribit Alb. Rubenius, assentiente Gronovio, tunc quieverunt: quæ conjectura eo probabilior est, quod præcedit vox *habiti*, cujus duæ ultimæ litteræ potuerunt absorbere duæ a quibus incipit *tunc*.

75 *Postero die quam triumphatum est, privatum quum visurus esset*] Reposuit Sigonius *cum pro eum*. Sed et muta cum Gronovio est in *et*: postero die quam triumphatum, et privatum cum visurus esset.

76 *Cui crimen nullum, nullum probum dicere poterat*] Nullum semel tantum in vetusto codice erat. Geminavit Sigonius. Sed et malletus *cuius nullum crimen*.

77 *Et a favore et odio*] Legimus et a favore et ab odio.

78 *Reus agatur*] Haud videmus, cur

hoc displicuerit Mureto, qui dubitanter quidem, sed tamen subjicit: *res agatur*. Sic agit hoc loco Servilius, quasi Paullus a Galba accusaretur ad populum.

79 *Illam enim*] Pronomen illa intelligi debet de iis quæ sequuntur. Sensus est: jam nihil omnino diceret ex iis quæ mox memoraturus sum: frustra in eum hæc jaceres: in statione severius et diligentius institisti, etc.

80 *Operis plus, quam antea, fecisti, quum ipse imperator . . . circumires*] Toto hoc in loco aliquid vitiatum est. Quæ enim in secunda persona dicuntur, alia ad imperatorem spectant, alia ad militem. Libentius mutaremus verba ad imperatorem pertinentia, legere musque: *institisti, circumiret, ductus es*.

U. C. 385.

A. C. 167.

Servili oratio pro triumpho.

U. C. 585. "*fecisti, et in aciem ex itinere duxisti. Ne victorem quidem te*
 A. C. 167. "*adquiescere passus est: statim ad persequendos hostes duxit.*
 "*Quum te praeda partienda locupletem facere posset, pecuniam*
 "*regiam translaturus in triumpho est, et in aerarium laturus.*"
Hæc sicut ad militum animos stimulandos aliquem aculeum habent, qui parum licentiæ, parum avaritiæ suæ inservitum censerent; ita apud populum Romanum nihil valuissent: qui, ut vetera atque audita a parentibus suis non repetat, quæ ambitione imperatorum clades acceptæ sint, quæ severitate imperii victoriæ partæ, proximo certe Punico bello, quid inter M. Minucium magistrum equitum et Q. Fabium Maximum dictatorem interfuerit, meminit. Itaque accusatorem id scire potuisse, et supervacaneam defensionem Paulli fuisse. Transeat ad alteram concionem: nec Quirites vos, sed milites videor adpellaturus, si nomen hoc saltem ruborem incutere, et verecundiam aliquam imperatoris violandi adferre possit.

XXXVIII. *Equidem ipse aliter adfectus animo sum, qui apud exercitum mihi loqui videar, quam paullo ante eram, quam ad plebem urbanam spectabat oratio. Quid etiam dicitis, milites? Aliquis est Romæ, præter Perseæ, qui triumphari de Macedonibus nolit? et eum non iisdem manibus discerpitis, quibus Macedonas vicistis? Vincere vos prohibuisset, si potuisset, qui triumphantes urbem intrare prohibet. Erratis, milites, si triumphum imperatoris tantum, et non militum quoque et universi populi Romani, esse decus censetis. Non unius hoc Paulli. Multi etiam, qui ab senatu non impetrarunt triumphum, in monte Albano triumpharunt. Nemo L. Paulo magis eripere decus perfecti belli Macedonici potest, quam C. Lutatius primi Punici belli, quam P. Cornelio secundi, quam illis, qui post eos triumphaverunt. Nec L. Paullum minorem aut majorem imperatorem triumphus faciet. militum magis in hoc universique populi Romani fama agitur. primum ne invidiæ et ingrati animi adversus clarissimum quemque civem opinionem habeat, et imitari in hoc populum Atheniensem, lacerantem invidia principes suos, videatur. Satis peccatum in Camillo a maioribus vestris est, quem tamen ante receptam per eum a Gallis urbem viola-*

* quam [decora cuique sua] illis qui [ante postve eos] triumphaverunt. Crev.

81 *Itaque accusatorem*] Hic aliquid est quod offendat. Legit Gronovius: *Itaque et accusator id scire potuisset, et supervacanea Paulli defensio fuisset.* Nos aliquid Livio dignius desideramus.

82 *Quid etiam dicitis*] Lege cum Mureto, quid enim.

83 *Non unius hoc Paulli. Multi etiam . . in monte Albano triumpharunt*] Hæc manca esse cuius patet. Credi-

mus aliqua excidisse, et asteriscum apponendum esse post nomen Paulli.

84 *Quam decora cuique sua illis qui ante postve eos triumphaverunt*] Hunc locum in vetere exemplari mutilum, utcumque expletum habes ex Gronovii fere sententia. Vetus scriptura nihil aliud habuit, nisi *quam illis qui triumphaverunt.*

85 *Ne invidiæ et ingrati animi*] Mallemus *invidi.*

erant: satis insuper a vobis in P. Africano. Litrni domicilium U. C. 385. et sedem fuisse domitoris Africæ! "Litrni sepulcrum ostendi! A. C. 167. Erubescamus, gloria si par illis viris L. Paullus, injuria vestra exæquetur. Hæc igitur primum infamia deleatur, fæda apud alias gentes, damnosa apud nostros. Quis enim aut Africani, aut Paulli, similis esse in ingrata et inimica bonis civitate velit? Si infamia nulla esset, et de gloria tantum ageretur, qui tandem triumphus non communem nominis Romani gloriam habet? Tot de Gallis triumphi, tot de Hispanis, tot de Pœnis, ipsorum tantum imperatorum, an populi Romani, dicuntur? Quemadmodum non de Pyrrho modo, nec de Hannibale, sed de Epirotis Karthaginiensibusque triumphis acti sunt; sic non M'. Curius tantum, nec P. Cornelius, sed Romani triumpharunt. Militum quidem propria est caussa; qui et ipsi laureati, et quisque donis, quibus donati sunt, insignes, triumphum nomine cient, suasque et imperatoris laudes canentes per urbem incedunt. Si quando non deportati ex provincia milites ad triumphum sint, fremunt: et tamen tum quoque se absentes, quod suis manibus parta victoria sit, triumphare credunt. Si quis vos interroget, milites, ad quam rem in Italiam deportati, et non statim, confecta provincia, dimissi sitis? quid Romam frequentes sub signis veneritis, quid moremini hic, et non diversi domos quisque abeat vestras? quid aliud respondeatis, quam vos triumphantes videri velle? "Vos certe victores conspici velle debebatis.

XXXIX. Triumphatum nuper de Philippo, patre hujus, et de Antiocho est. ambo regnabant, quum de his triumphatum est. De Perseo capto, in urbem cum liberis abducto, non triumphabatur? Quod si in curru scandentes Capitolium, auratos purpuratosque, ex inferiore loco L. Paullus in turba togatorum unus privatus interroget: L. Anici, Cn. Octavi, utrum vos digniores triumpho esse, an me, censetis? currum ei cessuri, et præ pudore videntur insignia ipsi sua tradituri. Et vos Gentium, quam Per-

86 *Litrni sepulcrum ostendi! Erubescamus, gloria si par] Hæc parum sana esse monet Gronovius, et in emendando multum audet. Sic enim hæc omnia refingit: satis insuper nos in P. Africano, Litrni domicilium et sedem fuisse domitoris Africæ, Litrni sepulcrum ostendi, erubescimus. Gloriam par illis viris L. Paulus, injuria etiam vestra exæquabitur? Nobis hæc emendatio minime blanditur. Malumus locum intactum relinquere. Tantummodo notam admirationis addidimus, ut hic esse sensus intelligatur: Quam pudendum nobis est, Litrni domicilium et sedem fuisse domitoris Africæ! Litrni sepulcrum ostendi! Non raro*

per vehementem affectum supprimitur integrum orationis membrum. Virgil. *En. 1. 1. Mene Iliacis occumbere campis Non potuisse!*

87 *Triumphum nomine cient] Inclamantes sæpius, Io triumphe. Horatius, Od. 2. l. IV. Io triumphe, Non semel dicemus, Io triumphe, Civitas omnis.*

88 *Vos certos victores conspici velle debebatis] Insulsa et ingrata repetitio. Non possumus credere hæc sic a Livio, sine ulla necessitate, sine ullo lepore, inculcata esse. Vel totum hoc deleri oportet, vel alio rejici. Sed quonam apte transferri possit, non satis certo reperimus.*

U. C. 585. *sea, duci in triumphum mavultis, Quirites, et de accessione potius belli, quam de bello, triumphari? Et legiones ex Illyrico laureatæ urbem inibunt, et navales socii? Macedonicæ legiones, suo abrogato, triumphos alienos spectabunt?* " *Quid deinde tam opimæ prædæ, tam opulentæ victoriæ spoliis fiet? Quonam abdentur illa tot millia armorum, detracta corporibus hostium? an in Macedoniam remittentur? Quo signa aurea, marmorea, eburnea, tabulæ pictæ, textilia, tantum argenti cælati, tantum auri, tanta pecunia regia? An noctu, tamquam furtiva, in ærarium deportabuntur? Quid illud spectaculum maximum, nobilissimus opulentissimusque rex captus, ubi victori populo ostendetur? Quos Syphax rex captus, accessio Punici belli, concursus fecerit, plerique meminimus. Perseus rex captus, Philippus et Alexander filii regis, tanta nomina, subtrahentur civitatis oculis? Ipsum L. Paullum, bis consulem, domitorem Græciæ, omnium oculi conspiciere urbem curru ingredientem avent. Ad hoc fecimus consulem, ut bellum, " per quadriennium ingenti etiam pudore nostro tractum, perficeret. cui sortito provinciam, cui proficiscenti præsagientibus animis victoriam triumphumque destinavimus, ei victori triumphum negaturi? et quidem non homines tantum, sed Deos etiam suo honore fraudaturi? Diis quoque enim, non solum " hominibus, debetur. Utrum majores vestri omnium magnarum rerum et principia exorsi ab Diis sunt, " et finem cum statuerunt? Consul, proficiscens, prætorque, " paludatis lictoribus, in provinciam et ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor, perpetrato eodem, in Capitolio triumphans ad eosdem Deos, quibus vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit. pars non minima triumphi est victimæ præcedentes; ut adpareat, Diis grates agentem imperatorem ob rempublicam bene gestam redire. Omnes illas victimas, " quas traducendas in triumpho vindicavit, alias alio cædente, mactate. illas quidem epulas senatus, quæ nec privato loco, nec publico profano, sed in Capitolio eduntur, " utrum hominum voluptatis causa, an Deorum hominumque, auctore Ser. Galba, turbaturi estis? L. Paulli triumpho portæ claudentur? Rex Macedonum Perseus cum liberis et turba alia captivorum,*

89 *Quid deinde tam opimæ prædæ, tam opulentæ victoriæ spoliis fiet?* Merito rescribit Gronovius tam opima prædæ: quomodo et dedit Sigonius in editione tertia, teste Hearnio.

90 *Per quadriennium*] Imo per triennium. Vid. not. 7. ad c. 41. infra.

91 *Hominibus debetur. Utrum majores*] Scribe cum Gronovio: Diis quoque enim, non solum hominibus debetur triumphus. Majores vestri.

92 *Et finem cum statuerunt*] Nempe deos.

93 *Paludatis lictoribus*] Emendat

Gronovius, paludatus cum lictoribus. Vid. not. 46. ad l. XLI. c. 10.

94 *Quas traducendas in triumpho vindicavit*] Vitium manifestum. Gronovius legendum putat, quas traducendas in triumpho locavit: satis belle, si modo intelligatur Paullus victimas non modo traducendas in triumpho, sed et præbendas locasse.

95 *Utrum hominum voluptatis causa, an deorum hominumque*] Non hæc sincera nobis videntur. Fortasse legere possumus: non hominum voluptatis causa, sed deorum honoris.

spolia Macedonum, citra flumen relinquuntur? L. Paullus U. C. 585.
privatus, tamquam rure rediens, a porta domum ibit. ⁹⁶ *Et* A. C. 167.
tu, centurio, miles, quid de imperatore Paulo senatus de-
creverit^f potius, quam quid Ser. Galba fabuletur, audi: et hoc di-
cere me potius, quam illum, audi. Ille nihil, præterquam loqui,
et ipsum maledice ac maligne, didicit: ego ter et vicies cum
hoste per provocationem pugnavi: ex omnibus, cum quibus ma-
num conserui, spolia retuli. insigne corpus honestis cicatricibus,
omnibus adverso corpore exceptis, habeo. Nudasse deinde se
 dicitur, et, quo quæque bello vulnera accepta essent, retulisse.
 quæ dum ostentat, adaptatis forte, quæ velanda erant, tumor
 inguinum proximis risum movit. Tum, *Hoc quoque, quod ri-*
detis, inquit, in equo dies noctesque persedendo habeo: nec ma-
gis me ejus, quam cicatricum harum, pudet pœnitetque; quando
numquam mihi impedimento ad rempublicam bene gerendam domi
militiæque fuit. Ego hoc ferro sæpe vexatum corpus vetus mi-
les adolescentibus militibus ostendi. Galba nitens et integrum
denudet. Revocate, si videtur, tribuni, ad suffragium tribus;
ego ad vos, milites,

Servilius
 nudat cor-
 pus et vul-
 nera osten-
 tat.

XL. Summam omnis captivi auri argenteque translati
⁹⁷ sestertiûm millies ducenties fuisse, Valerius Antias tradit:
⁹⁸ quæ haud dubie major aliquanto summa ⁹⁹ ex numero
 plaustorum ponderibusque auri, argenti, generatim ab ipso
 scriptis, efficitur. Alterum tantum aut in bellum proximum

^f decrevit Gron. Crev.

96 *Et tu, centurio, miles]* Lege cum Gronovio: *At tu, centurio, miles, quid senatus decreverit... audi.* In iis quæ sequuntur, et hoc dicere me potius quam illum audi, facile pateremur recidi hæc verba, hoc dicere, tanquam nec satis clara, et inutilia.

97 *Sestertiûm millies ducenties]* Id est, sestertios 120000000. libras argenti pondo Romanas 300000. marcas nostrates 468750.

98 *Quæ haud dubie major aliquanto summa]* Lege cum Gronovio qua. Ceterum quod hic observat Livius, summam a Valerio Antiate notatam minorem justo esse, id adstruitur ex ceteris quoque scriptoribus. Ex Plutarcho, ut videre licet in iis quæ ex illo desumpta inseruimus supplementi loco, solum aurum argentumque signatum ab illa summa non multum ablit. Velleius l. I. scribit Æmilium bis milles centies ærario intulisse. Plinius l. XXXIII. c. 3. bis milles trecenties. Sic enim legendum esse contendit Clar. Harduinus. Et sane maximam fuisse

illam pecuniam necesse est, quæ populo Romano finem attulerit tributorum, ut habet Cic. l. II. de Off. n. 76. cui adstipulantur Plinius loco memorato, et Plutarchus in Paulo. Cave tamen mutes in Livio notam numeri, quod voluit Gronovius. Ideo enim carpit Valerium noster, quia numerum parum accurate notatum iudicavit.

99 *Ex numero plaustorum]* Non est verisimile plaustis aurum argentumque transvectum: nec ita Plutarchus, qui et signatos nummos, et emnia aurea argenteaque vasa ab hominibus gestata esse memorat. Ergo libenter cum Perizonio reponeremus *Philippæorum*; vel, quomodo magis placet Jac. Gronovio, *ph. aureorum*, qua ex scriptura facile vulgata manare potuit. Certe frequens usus *Philippæorum* apud Græcas et Asiaticas nationes; frequens item eorum mentio in triumphis quos Romani ex illis gentibus egerunt. Vid. supra XXXIV. 52. XXXVII. 59. XXXIX. 5. etc.

U. C. 585. *absumentum, aut in fuga, quum Samothracen peteret, dissipatum tradunt: eoque id mirabilius erat, quod tantum pecuniæ intra triginta annos post bellum Philippi cum Romanis, partim ex fructu metallorum, partim ex vectigalibus aliis, coacervatum fuerat. Itaque admodum inops pecuniæ Philippus, Perseus contra prædives, bellare cum Romanis cœpit.*
 A. C. 167.

Paullus in curru.

Paullus duos filios amittit.

Oratio R-
milii ad po-
pulum.

Ipse postremo Paullus in curru magnam, quum dignitate alia corporis, tum senecta ipsa, majestatem præ se ferens: post currum inter alios inlustres viros filii duo, Q. Maximus et P. Scipio: deinde equites turmatim, et cohortes peditum suis quæque ordinibus. Pediti in singulos datæ centeni, duplex centurioni, triplex equiti. tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis, si aut non refragati honori ejus fuissent, aut benigne, hac ipsa summa nunciata, adclamassent. Sed non Perseus tantum per illos dies documentum humanorum casuum fuit, in catenis ante currum victoris ducis per urbem hostium ductus; sed etiam victor Paullus, auro purpuraque fulgens. Nam duobus e filiis, quos, duobus, datis in adoptionem, solos nominis, sacrorum, familiæque hæredes retinuerat domi, minor, ferme duodecim annos natus, quinque diebus ante triumphum, major, quatuordecim annorum, triduo post triumphum decessit: quos prætextatos curru vehi cum patre, sibi ipsos similes prædestinantes triumphos, oportuerat. Paucis post diebus, data a M. Antonio tribuno plebis concione, quum de suis rebus gestis more ceterorum imperatorum disseruisset, memorabilis ejus oratio et digna Romano principe fuit.

XLII. Quamquam et quam feliciter rempublicam administraverim, et quod duo fulmina domum meam per hos dies perculerint, non ignorare vos, Quirites, arbitror, quum specta-

1 *Ipse postremo Paullus*] Fortasse quis crediderit nos nimia emendandi prurigne laborare. Sed tamen credimus hic ordinem narrationis a librariis corruptum esse. Secundo enim die translatum fuerat aurum et argentum. Tertio Perseus et captivi ante currum victoris ducti sunt. Igitur verisimile non est, Livium post mentionem Persei factam, antequam de Paulo qui proxime sequebatur diceret, reliquias descriptionem incedentis pompæ, ut de summa auri argentique captivi, quod pridie translatum fuerat, de divitiis Persei dissereret, ac tum denique ad Paullum reverteretur. Si quid hic videmus, tota hæc perodus, *Ipse postremo Paullus*, usque ad hæc verba *et cohortes peditum suis quæque ordinibus*, præcedere debet. Subjungenda postea *et Summam omnis captivi auri*

argenti. . . bellare cum Romanis cepit. Unde transilemus ad hæc verba *Pediti in singulos.*

2 *Et P. Scipio*] Prænomen adjecit Sigonius.

3 *Dati centeni*] Deest vox *denarii*. Centeni denarii sunt uncie nostræ duodecim cum semuncia. In iis quæ sequuntur, assentimur Gronovio et Mureto reponentibus, *alterum tantum pediti daturum fuisse credunt, et pro rata aliis*: id est, ducentos pediti, quadringenos centurioni, sexcentenos equiti. Cum iisdem quæque legimus *hac ipsa summa pronunciata*. Cicero pro Cluent. n. 78. *suppressam causam ab eo pecuniam, quam pro reo pronunciasset.*

4 *Et quod duo fulmina*] Merito emendat Gronovius; et quæ duo fulmina.

culo vobis nunc triumphus meus, nunc funera liberorum meorum fuerint; tamen paucis, quæso, sinatis me cum publica felicitate comparare eo, quo debeo, animo privatam meam fortunam. Profectus ex Italia, classem a Brundisio orto solvi; nona diei hora cum omnibus meis navibus Corcyram tenui. Inde quinto die Delphis Apollini pro me, exercitibusque, et classibus lustra sacrificavi. A Delphis quinto die in castra perveni: ubi exercitu accepto, mutatis quibusdam, quæ magna impedimenta victoriæ erant, progressus, quia inexpugnabilia castra hostium erant, neque cogi pugnare poterat rex, inter præsidia ejus saltum ad Petram evasi, et, ad pugnam rege coacto, acie vici: Macedoniam in potestatem populi Romani redegei, et, quod bellum per quadriennium quatuor ante me consules ita gesserunt, ut semper successoribus traderent gravius, id ego quindecim diebus perfeci. Aliarum deinde secundarum rerum velut proventus secutus. civitates omnes Macedoniae se dediderunt; gaza regia in potestatem venit; rex ipse, tradentibus prope ipsis Diis, in templo Samothracum cum liberis est captus. Miki quoque ipsi nimia jam fortuna mea videri, eoque suspecta esse. Maris pericula timere cæpi, in tanta pecunia regia in Italiam trajicienda, et victore exercitu transportando. Postquam omnia secundo navium cursu in Italiam pervenerunt, neque erat, quod ultra precarer, illud optavi, ut, quum ex summo retro volvi fortuna consuesset, mutationem ejus domus mea potius, quam respublica, sentiret. Itaque defunctam esse fortunam publicam mea tam insigni calamitate spero; quod triumphus meus, velut ad ludibrium casuum humanorum, duobus funeribus liberorum meorum est interpositus. Et, quum ego et Perseus nunc nobilia maxime sortis mortalium exempla spectemur, ille, qui ante se captivos captivus ipse duci liberos vidit, incolumes tamen eos habet: ego, qui de illo triumphavi, ab alterius funere filii curru in ***

5 *Lustra sacrificavi*] Annotat Siginus nusquam legi apud scriptores antiquos *lustra sacrificare*. Præterea non potuisse Emiliam lustrare Delphis exercitum, quem nondum acceperat. Itaque legit: *pro me, exercitibusque et classibus vestris sacrificavi*.

6 *Saltum ad Petram*] Locus vocatur *Pythium*, supra l. XLIV. c. 35. Plut. in *Emilio*, ubi saltum hunc superatum narrat, utrumque nomen conjungit, *ἐπὶ τῷ Πύθῳ καὶ ἐπὶ τῇ Πέτρᾳ*.

7 *Per quadriennium quatuor ante me consules*] Mirum videri debet, et supra c. 39. et hic rursus perperam numerari annos quibus bellum adversus Persea gestum est. Constat enim, ut

quod maxime, ex præcedentibus libris, tres tantum consules ante Emiliam Paullum per triennium hoc bellum administrasse, nempe P. Licinium Crassum, A. Hostilium Mancinum, Q. Marcium Philippum. Credere vix audeamus hunc errorem esse a Livio. Incusemus igitur corruptoris perviciam.

8 *Defunctam esse fortunam publicam*] Liberam et immunem factam esse fortunam publicam ab omni malorum metu ac periculo, per meam calamitatem; in meam scilicet domum verso quidquid calamitatis, in compensationem nimis laturum rerum, impendere Reipublicæ poterat.

9 *Curru in Capitolium, ex Capitolio*

U. C. 585. *ex Capitolio prope jam expirantem veni: neque ex tanta*
 A. C. 167. *stirpe liberum superest, qui L. Æmilii Paulli nomen ferat.*
Duos enim, tamquam ex magna progenie liberorum in adoptio-
nem datos, Cornelia et Fabia gens habent; Paulli in domo,
præter se, nemo superest. Sed hanc cladem domus meæ vestra
felicitas et secunda fortuna publica consolatur.

XLII. Hæc, tanto dicta animo, magis confudere audien-
 tium animos, quam si miserabiliter orbitatem suam deflendo
 locutus esset. Cn. Octavius Kalendis Decembribus de rege
 Triumphus Perseo navalem triumphum egit. Is triumphus sine capti-
 vis fuit, sine spoliis. Dedit sociis navalibus in singulos
 10 denarios septuagenos quinos; gubernatoribus, qui in na-
 vibus fuerant, duplex; 11 magistris navium quadruplex.
 Senatus deinde habitus est. Patres censuerunt, ut Q. Cas-
 sius Persea regem cum Alexandro filio Albam in custodiam
 duceret; comites, pecuniam, argentum, instrumentum quod
 haberet. Bitis, regis Thracum filius, cum obsidibus in custo-
 diam Carseolos est missus. Ceteros captivos, qui in triumpho
 ducti erant, in carcerem condi placuit. Paucos post dies,
 quam hæc acta, legati ab Cotye rege Thracum venerunt,
 pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides adportan-
 tes. Eis, in senatum introductis, et 12 id ipsum argumenti
 prætendentibus orationis, non sua voluntate Cotyn bello
 juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset, orantibus-
 que, ut eos pretio, quantum ipsi statuissent Patres, redimi
 paterentur, responsum ex auctoritate senatus est: *Populum*
Romanum meminisse amicitiae, quæ cum Cotye, majoribusque
ejus, et gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non
criminis defensionem, esse: quum Thracum genti ne quietus
quidem Perseus, nedum bello Romano occupatus, timendus
fuerit. Ceterum, etsi Cotys Persei gratiam prætulisset amici-
tiae populi Romani, magis, quid se dignum esset, quam quid
merito ejus fieri posset, æstimaturum: filium atque obsides
ei remissurum. Beneficia gratuita esse populi Romani: pre-
tium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam
præsens exigere. Legati nominati, T. Quinctius Flamininus,
 C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in
 Thraciam reducerent: et Thracibus munera data in singu-

8 *curru ex Capitolio ad alterum prope etc.* Gron. *curru in [Capitolium] ex Ca-*
pitolio [ad alterum] prope etc. Crev.

ad alterum prope jam expirantem]
 Unicum exemplar habuit *currum ex*
Capitolio prope jam expirantem. Cor-
 rexit et supplevit Ursinus.

10 *Denarios septuagenos quinos]*
 Uncias argenti 9. grossos, ut vocant,
 3.

11 *Magistris navium]* Vid. not. 39.
 ad l. XLIII. c. 8.

12 *Id ipsum argumenti prætendenti-*
bis orationis] Lege cum Gronovio
orationi. Quum dicerent Cotyn non
 sua voluntate juvisse Persea, id ipsum
 argumenti prætendebant orationi, sive
 eo ipso argumento fidem facere con-
 abantur orationi suæ, quod obsides dare
 coactus esset.

los ¹³ binum millium æris. Bitis, cum ceteris obsidibus a Car- U. C. 585.
seolis arcessitus, ad patrem cum legatis missus. Naves re- A. C. 167.
giæ, captæ de Macedonibus ¹⁴ inusitatæ ante magnitudinis,
in campo Martio subductæ sunt.

XLIII. Hærente adhuc, non in animis modo, sed pene
in oculis, memoria Macedonici triumphi, L. Anicius ¹⁵ Qui- L. Anicii
rinalibus triumphavit de rege Gentio Illyriisque. Similia triumphus.
omnia magis visa hominibus, quam paria. minor ipse impe-
rator, et nobilitate Anicius cum Æmilio, et jure imperii
prætor cum consule conlatus: non Gentius Perseo, non
Illyrii Macedonibus, non spolia spoliis, ¹⁶ non pecunia pe-
cuniæ, non dona donis comparari poterant. Itaque sicut
præfulgebat huic triumphus recens; ita adparebat ipsum
per se intuentibus nequaquam esse contemnendum. Per-
domuerat intra paucos dies, terra marique ferocem, locisque
munitis fretam, gentem Illyriorum: regem regiæque omnes
stirpis ceperat: ¹⁷ transtulit in triumphum multa militaria
signa, spoliaque alia, et supellectilem regiam: ¹⁸ auri pondo ^h
viginti et septem, argenti decem et novem pondo: ¹⁹ dena-
rium tria millia, et ²⁰ centum viginti millia Illyrii argenti.
Ante currum ducti Gentius rex cum conjuge et liberis,
et Caravantius frater regis, et aliquot nobiles Illyrii. De
præda militibus in singulos ²¹ quadragenos quinos denarios,
duplex centurioni, triplex equiti, sociis nominis Latini quan-
tum civibus, et sociis navalibus dedit quantum militibus.
Lætiior hunc triumphum est secutus miles, multisque dux
ipse carminibus celebratus. ²² sestertium ducenties ex ea
præda redactum esse, auctor est Antias, præter aurum ar-

^h pondo del. Gron. Crev.

13 *Binum millium æris*] Marcarum argenti nostratum 3. uncias 1.

14 *Inusitata ante magnitudinis*] Sive vulgatam lectionem sequare, sive cum Gronovio emendes *invisitata*, utique intelligendum est, Romanis. Nam notæ sunt, nec ignorare eas potuit Livius, Hieronis *navis quæ viginti ordinibus remorum ageretur; Ptolemæi Philadelphi duæ, quæ triginta remorum ordinibus; Philopatoris, quæ quadraginta: de quibus Athenæus l. V.

15 *Quirinalibus*] Quirinalia celebrabantur Februario mense, a. d. XIII. Kal. Martias, in honorem Quirini, seu Romuli. Vid. Festum in voce *Quirinalia*, et Ovid. l. II. Fast.

16 *Non pecunia pecuniæ*] Emendatio Sigonii. Vetus lectio fuit: non pecunia Macedonica.

17 *Transtulit in triumphum*] Lege cum Gronovio *in triumpho*: sic enim semper Livius, et Grammaticæ ratio postulat.

18 *Auri viginti et septem . . pondo*] Marcas nostrates 42. semuncias 3. *Argenti decem et novem.* Marcas 29. uncias 5. semunciam 1. Merito observat Gronovius hanc summam perexiguam esse, et aliquid fortasse vitii esse in numeris.

19 *Denarium tria millia*] Marcas argenti 46. uncias 7.

20 *Centum viginti millia Illyrii argenti*] Non abs re suspicatur Dujatius hic designari Victoriatos, quos ex Illyrico primum advectos esse memorat Plinius, l. XXXIII. c. 3. Victoriatos autem erat quinarius, sive dimidia pars denarii. Itaque centum viginti millia Victoriatorum efficiunt marcas argenti 937. uncias 4.

21 *Quadragenos quinos denarios*] Uncias argenti 5. *grossos*, ut vocant, 5.

22 *Sestertium ducenties*] Libras argenti Romanas 80000. marcas Parisienses 7812½.

U. C. 585.

A. C. 167.

Gentius
cum suis
Spoletium
missus,
tum Igu-
vium.

gentiumque, quod in aerarium sit latum: quod quis unde redigi potuerit, non adparebat, auctorem pro se posui. Rex Gentius cum liberis, et conjuge, et fratre Spoletium in custodiam ex senatusconsulto ductus, ceteri captivi Romæ in carcerem coniecti: recusantibusque custodiam Spoletinis, ²³ Igiturviu reges traducti. Reliquum ex Illyrico prædæ ducenti viginti lembi erant; de Gentio rege captos eos Corcyraeis, et Apolloniatis, et Dyrrachinis Q. Cassius ex senatusconsulto tribuit.

Comitia.

XLIV. Consules eo anno, agro tantum Ligurum populo, ²⁴ quum hostes exercitus numquam eduxissent, nulla re memorabili gesta, Romam ad magistratus subrogandos redierunt; et primo comitali die consules creantur M. Claudium Marcellum, C. Sulpicium Gallum. Deinde prætores postero die L. Julium ^k, L. Appuleium Saturninum, A. Licinium Nervam, P. Rutilium Calvum, P. Quinctilium Varum, M. Fonteium. His prætoribus duæ urbanæ provinciae sunt decretæ, duæ Hispaniæ, Sicilia ac ^l Sardinia. Intercalatum eo anno: postridie Terminalia ²⁵ intercalares fuerunt. Augur eo anno mortuus est C. Claudius: in ejus locum augures legerunt T. Quinctium Flaminium. et flamen Quirinalis mortuus ²⁶ Q. Fabius Pictor. Eo anno rex

Prusias rex
Romam ve-
nit.

Prusias venit Romam cum filio Nicomede. Is, magno comitatu urbem ingressus, ad forum a porta tribunaliqne Q. Cassii prætoris perrexit: concursuque undique facto, *Deos, qui urbem Romam incoherent, senatumque et populum Romanum salutatum se dixit venisse: et gratulatum, quod Persea Gentiumque reges vicissent; Macedonibusque et Illyriis in ditionem redactis, auxissent imperium.* Quum prætor senatum ei, si velit, eo die daturum dixisset; biduum petiit, quo templa Deum urbemque et hospites amicosque viseret. Datus, qui circumduceret eum, L. Cornelius Scipio quaestor; qui et Capuam ei obviam missus fuerat: et ædes, quæ ipsum comitesque ejus benigne reciperent, conductæ. Tercio post die senatum adit; gratulatus victoriam est; merita sua in eo bello commemoravit; petiit, *Ut votum sibi solvere, Romæ in Capitolio decem majores hostias, et Præneste unam Fortunæ, liceret. ea vota pro victoria populi Romani esse. Et ut societas secum renovaretur; agerque sibi, de rege Antiocho captus, quem nulli datum a populo Romano Galli possiderent,*

²³ Corcyreis Gron. Crev.^k Julium L. Livium Eæd.^l et Eæd.

²³ Igiturviu] Recte Sigonius et Turnebus Iguvium. Reges intellige Gentium cum uxore et omni stirpe.

²⁴ Quum hostes exercitus numquam eduxissent] Magis placeret nunquam.

²⁵ Intercalares] Vel excidit, vel in-

telligenda est vox Kalenda. Vid. supra l. XLIII. c. 11.

²⁶ Q. Fabius Pictor] Huius prænomen dabatur in veteri exemplari M. Mutavit Sigonius ex l. XXXVII. c. 47.

deretur. Filium postremo Nicomedem senatui commendavit. Omnium, qui in Macedonia imperatores fuerant, favore est adjunctus. Itaque cetera, quae petebat, concessa: de agro responsum est, Legatos ad rem inopicionem missatos. Si ager populi Romani fuisset, nec cuiquam datus esset, dignissimum eo dono Prusiam habituros esse. Si autem Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factam aspernare: aut, si datus Gallis esset, ignoscere Prusiam debere, si ex nullius injuria quidquam ei datum vellet populus Romanus. Ne quod detur quidem, gratum esse donum posse, quod cum, qui det, ubi vellet, ablaturum esse sciat. Facile Nicomedis commendationem accipere. Quanta cura regum amicorum liberos tueatur populus Romanus, documento Ptolemæum Ægypti regem esse. Cum hoc responso Prusias est dimissus. Munera ei ex^m sestertiis jussa dari, et vasorum argenteorum^m pondo quinquaginta. et filio regis Nicomedi ex ea summa munera dari censuerunt, ex qua Masgabæ filio regis Masinissæ data essent: et ut victimæ aliaque, quæ ad sacrificium pertinerent, seu Romæ, seu Præneste inmolare vellet, regi ex publico, sicut magistratibus Romanis, præberentur: et ut ex classe, quæ Brundisii esset, naves longæ viginti designarentur, quibus uteretur, donec^m ad classem, dono datam ei, rex pervenisset. L. Cornelius Scipio ne ab eo abcederet, sumtumque ipsi et comitibus præberet, donec navem^m conscendisset^a. Mire lætum et ea benignitate in se populi Romani regem fuisse, ferunt: munera sibi ipsum emisse; filium jussisse donum populi Romani accipere. Hæc de Prusia nostri scriptores. Polybius, eum regem Prusiæ^{vi-} indignum majestate nominis tanti, tradit; pileatum, capite^{litas} raso, obviam ire legatis solitum, libertumque se populi Romani ferre; et ideo insignia ordinis ejus gerere. Romæ

^m asteriscum ponit post sestertiis Gron. Nota lacunæ nulla est in Crev.
^a conscendissent Gron.

27 *Ne quod detur quidem*] Fortasse, inquit Muretus, quod, id est, cui. Sed obsoleta voce usum esse Livium non facile credimus. Reponamus cui.

28 *Munera ei ex sestertiis jussa dari*] Excidit numerus sestertiorum.

29 *Pondo quinquaginta*] Marcæ nostrates 78. uncia 1.

30 *Ad classem dono datam ei*] Discimus ex hoc loco, si modo sanus est, datam esse a Romanis Prusiæ regi classem, ex navibus nimirum Persæ ereptis.

31 *Conscendisset*] Nempe Prusias. Gronovianæ editiones habent *conscendissent*, contra primæ editionis fidem.

32 *Mire lætum et ea benignitate* . . . regem] Manutius mutat, particulam et

in ex. Nos eam omnino suppressam maluerimus.

33 *Munera sibi ipsum emisse*] Lege cum Gronovio *remisere*.

34 *Polybius cum regem*] Eum vid. Legat. 97.

35 *Obviam ire legatis solitum*] Hæc intelligenda sunt de legatis olim ad eum missis, non de eo tempore quo ipse Romam venit. Ideo dicitur Prusias solitus obviam in legatis: quod verbi quadrare non potest in unum aliquod factum, sed plura denotat. Nec vero legati ad Prusiam venientem Romam missi sunt, sed L. Cornelius Scipio quæstor, ut supra memoratum est.

U. C. 585. quoque, quum veniret in curiam, submisisse se, et osculo
 A. C. 167. limen curiæ contigisse: et *Deos servatores suos* senatum ad-
 pellasse, aliamque orationem, non tam honorificam audien-
 tibus, quam sibi deformem, habuisse. Moratus circa urbem
 triginta haud amplius dies in regnum est "profectus.

36 *Profectus*] Lambecius, citante
 Hearnio, observat in Biblioth. Vindo-
 bon. L II. p. 947. post vocem *profectus*
 sequi in unico exemplari *actumque*,
 aliosque etiam duos versus olim fuisse,
 qui nunc prorsus evanuerunt, nec ulla
 ratione ex eorum vestigiis certi quid-
 quam posse colligi. Totum denique

illud volumen claudi monet subscrip-
 tione hac, quæ ob vetustatem pene
 oculos fugit:

TITI LIVI
 AB URBE CONDITA
 LIB. XLV. EXP.

INC. LIB. XLVI. FELICITER.

EPITOMÆ
LIBRORUM
DEPERDITORUM.

EPITOME LIBRI XLVI.

EUMENES rex Romam venit: qui, quia Macedonico bello medium egerat, ne aut hostis judicatus videretur, si exclusus esset, aut liberatus crimine, si admitteretur, in commune lex lata est, ne cui regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus consul Alpinos Gallos, C. Sulpicius Gallus consul Ligures subegit. Legati Prusiae regis conquesti sunt de Eumene, quod fines suos populetur: dixeruntque, eum conspirasse cum Antiocho contra populum Romanum. Societas cum Rhodiis deprecantibus juncta est. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti septem millia viginti duo. Princeps senatus lectus M. Aemilius Lepidus. Ptolemæus Aegypti rex, pulsus regno a minore fratre, missis ad eum legatis, restitutus est. Ariarathe Cappadociae rege mortuo, filius ejus Ariarathes regnum accepit, et amicitiam cum populo Romano per legatos renovavit. Res præterea adversus Ligures, et Corsos, et Lusitanos, vario eventu gestas, et motus Syriae, mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lysia tutore Demetrius, Seleuci filius, qui Romæ obses fuerat, clam, quia non dimittebatur a Romanis, interemit; et ipse in regnum receptus. L. Aemilio Paulo, qui Persen vicerat, mortuo, tanta ejus abstinencia fuit, ut, quum ex Hispania et ex Macedonia immensas opes retulisset, vir ex auctione ejus redactum sit, unde uxori ejus dos solveretur. Pomptinae paludes a Cornelio Cethego consule, cui ea provincia evenerat, siccatæ, agerque ex iis factus.

XLVII.

Cn. Tremellio tribuno plebis multa dicta est, quod cum M. Aemilio Lepido pontifice maximo injuriose contenderat: sacro-

1 Ptolemæus rex Aegypti, pulsus regno a minore fratre] Sic tres Gronovii MSS. et Campanus. Vulgo Ptolemæus Aegyptiorum rex, a minore fratre e regno pulsus. Sed ad Aegyptiorum nimis emphatice dictum videtur, nec satis ex more solito loquendi. Vocula e plane redundat.

2 Cum Lysia tutore] Addidit Sigonius vocem ejus, quam deinde recepe-

runt editores. Sed illa facile intelligitur: quumque nec apud Andream, nec apud Campanum, nec in libris ab Hearnio inspectis exstet, deleenda vis est.

3 Clam, quia non dimittebatur a Romanis] Adde hic clausus.

4 Sacrorumque magistratum jus potentius fuit] Observat Gronovius, nusquam pontificatum dici magistra-

rumque, quam magistratum, jus potentius fuit. Lex de ambitu lata. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta triginta octo millia, trecenta quatuordecim. Princeps senatus lectus Æmilius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant, fœdus ictum, ut alter in Ægypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes, Cappadociæ rex, consilio Demetrii, regis Syriæ, et viribus pulsus regno, a senatu restitutus est. Missi a senatu, qui inter Masinissam et Karthaginienses de agro judicarent. C. Marcius consul adversus Dalmatas parum prospere primum, postea feliciter pugnavit; cum quibus bello confligendi causa fuit, quod Illyrios, populi Romani socios, vastaverant; eandemque gentem Cornelius Nasica consul domuit. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures, qui Massiliensium oppida, Antipolim et Nicæam, vastabant, subegit. Præterea res in Hispania a compluribus parum prospere gestas continet. Consules anno quingentesimo nonagesimo octavo ab urbe condita magistratum, peractis comitiis, insequentisque anni consulibus creatis, inire cœperunt. Mutandi comitia causa fuit, quod Hispani rebellabant. Legati, ad disceptandum inter Masinissam et Karthaginienses missi, renunciaverunt, vim navalis materiæ se Karthagine deprehendisse. Aliquot prætores, a provinciis avaritiæ nomine accusati, damnati sunt.

XLVIII.

Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta viginti quatuor millia. Semina tertii belli Punici referuntur. Quum in finibus Karthaginiensium ingens Numidarum exercitus, duce Ariobarzane, Syphacis nepote, diceretur esse, M. Porcius Cato suasit, ut Karthaginiensibus, quum Ariobarzanem, specie contra Masinissam regem, sed re vera contra Romanos, adcitum in finibus haberent, bellum indiceretur. Contradicente P. Cornelio Nasica, placuit, legatos mitti Karthaginem, qui specularentur, quid ageretur. Castigato senatu Karthaginiensium, quod contra fœdus et exercitum et navales materias haberent, pacem inter eos et Masinissam

tum sacrum. Itaque quum vett. editiones et aliquot scripti præferant Sacrorum quoque magistratum, emendat ille Sacrorumque quam magistratum jus potentius fuit: atque ita edendum curavit. Nobis probabilis licet conjectura non ideo tamen in contextum admittenda visa est.

5 Consules anno 598. ab u. c. magistratum, peractis comitiis, insequentis-

que anni consulibus creatis, inire cœperunt] Illum annum numeramus quingentesimum nonagesimum nonum ab u. c. Cetera quæ hic leguntur partim obscura, partim etiam falsa sunt. Vid. infra c. 36.

6 Archobarzane duce] Aliquot MSS. a Gronovio inspecti habent Ariobarzane.

facere voluerunt, Masinissa agro, de quo lis erat, cedente. sed Gisco, Hamilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat, quum senatus pariturum se iudicio legatis dixisset, ita bellum adversus Romanos suadendo concitavit, ut legatos, quo minus violarentur, fuga explicuerit. Id nunciantes, infestum jam senatum Karthaginiensibus, infestiores fecerunt. M. Porcius Cato filii, in pratura mortui, funus tenuissimo, ut valuit, (nam pauper erat) sumtu fecit. Andriscus, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniae, ingenti adseveratione mentiretur, Romam missus. M. Æmilius Lepidus, qui princeps senatus ab sextis jam censoribus erat lectus, antequam exspiraret, praecepit filiis, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent; in reliquum funus ne plus, quam æris denos, consumerent: imaginum specie, non sumtibus, nobilitari magnorum virorum funera solere. De veneficiis quæsitum. Publicia et Licinia, nobiles feminae, quæ viros suos consulares necasse insimulabantur, cognita caussa, quum prætore pro se vades dedissent, cognatorum decreto necatae sunt. Gulussa, Masinissæ filius, denunciavit, Karthagine delectus agi, classem comparari, et haud dubium bellum strui. Quum Cato suaderet, ut iis bellum indiceretur, P. Cornelio Nasica dicente, nihil temere faciundum, placuit, decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Postumius Albinus consules, quum delectum severe agerent, nec quemquam gratia dimitterent, ab tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non poterant, in carcerem conjecti sunt. Quum Hispaniense bellum, parum prospere aliquoties gestum, ita confudisset civitatem Romanam, ut ne ii quidem invenirentur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent, P. Cornelius Æmilianus

7 Nam pauper erat] Haud ita Plutarchus, qui Catonem colligendæ pecuniæ studiosissimum fuisse affirmat, nec male ei rem cessisse. Eum vide in Cat. Maj.

8 Ab sextis jam censoribus] Addidit Sigonius particulam ab: non sine causa, ut putamus.

9 Ne plus quam æris denos] Summa ridicule exigua. Deni enim æris, etiamsi grave æs intelligatur, æquant denarium unum, sive unum argenti grossum. Unus MS. teste Gronovio habet æris decus, unde facillimum est id efficere quod Pithæus, memorante Hearnio, conjecerat, æris decies: nisi quod tunc summa non contemnenda exsurgit. Decies enim centena assium millia, etiamsi intelligantur vulgares tum asses, qui senidemi in denarium contribuebantur, æquant denarios 62500. marcas argenti nostrates 976. uncias 4. semunciam 1. Imitetur cau-

tam Freinshemii modestiam, qui hoc libro, c. 10. nihil definiens, modicam pecuniam in funus suum consumi iussisse Lepidum dicit.

10 Viros suos consulares] Addidit Gronovius e tribus MSS. vocem consulares. Sane alter ex iis L. Postumius consulatum gesserat. Sed Claudium Asellum fuisse consulem non exstat memoria. Vid. c. 10. hujus libri.

11 Quum prætore prædes vadesque dedissent] Observat Gronovius nihil hic prædibus opus esse. Prædes enim in lite nummaria, vades in re capitalem dabantur. Itaque ex variis depravaturum in MSS. lectionum vestigiis varias emendationes tentat: quarum hæc maxime perspicui sensus esse nobis videtur: quum a prætore die dicta vades dedissent. Sed illa longius abt a MSS.

12 Gulussa . . . denunciavit, Karthagine delectus agi] Melius Pithæus apud Hearnium nunciavit.

processit, et excepturum se militiæ genus, quodcumque imperatum esset, professus est. quo exemplo omnes ad studium militandi concitavit. ¹³ L. Lucullus consul, qui M. Claudio Marcello successerat, quam lacessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos, et Cantabros, et alias adhuc incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Æmilianus, L. Pauli filius, Africani nepos, sed adaptivus, provocatorem barbarum tribunus militum occidit: et ¹⁴ in obpugnatione Interactiæ urbis, majus etiam periculum adiit. nam mare primum transcendit. Ser. Sulpicius Galba prætor male adversus Lusitanos pugnavit. Quum legati ex Africa cum oratoribus Karthaginiensium, et Gulussa Masinissæ filio, redissent, dicerentque, et exercitum se et classem Karthagine deprehendisse, ¹⁵ prorogari sententias placuit. Catone et aliis principibus senatui suadentibus, ut in Africam confestim transportaretur exercitus, quod P. Cornelius Nasica dicebat, nondum sibi justam causam belli videri, ¹⁶ placuit, ut bello abstererent, si Karthaginienses classem exussissent, et exercitum dimisissent: sin minus, proximi consules de Punico bello referrent. Quum locatum a censoribus theatrum exstrueretur; P. Cornelio Nasica auctore, tamquam inutile et nociturum publicis moribus, ex senatusconsulto destructum est, populusque aliquamdiu stans ludos spectavit. Karthaginienses quum adversus foedus bellum Masinissæ intulissent, victi ab eo, ¹⁷ annos

13 L. Lucullus consul, (Claudius Marcellus, cui successerat) Longe aliter hanc periodum formavit Gronovius, partim ex duobus MSS. partim ex conjectura. Sic ille edidit: L. Lucullus consul, cum Claudio Marcello, cui successerat, quam lacessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, Vaccæos etc. sed hæc parum sane placent: et hoc orationis membrum, quum lacessere omnes Celtiberiæ populi viderentur, impediti, et obscuri, et mutili sensus esse videtur. Nos representamus vet. editorum et plerorumque MSS. lectionem, nisi quod admoniti a Sigonio, et cui male collocatum in suum, ut putamus, ordinem revocavimus. Habent enim antiqui editi, L. Lucullus consul, cui Claudius Marcellus successerat, quod est contra historiæ fidem, quum Marcello Lucullus successerit. Sensus clarus est quomodo, legimus: Quum Claudius Marcellus Luculli decessor omnes Celtiberiæ populos pacasse videretur, Lucullus in ignotas adhuc regiones penetravit, et, deficiente in Celtiberis belli materia, Vaccæos, Cantabros subegit.

14 In obpugnatione Interactiæ] Vett.

editi et plerique scripti habent in expugnatione. Quis mutaverit, incertum. Ceterum quum Interactia non expugnata fuerit, sed per deditionem venerit in Romanorum potestatem, (vid. c. 23. hujus libri) et obpugnatione, quod in Gronovianis editionibus reperimus, loco movendum esse non visum est. Interactiæ est ab felici Sigonii conjectura, quum prius legeretur capta; in quibusdam autem scriptis intercepta.

15 Prorogari sententias placuit] Et hunc quoque locum Sigonius levi emendatione adjuvit. Scripti et vet. editi: prorogari sententiam placuit.

16 Placuit, ut. bello abstereretur] Vulgati, ut bello desisteretur, quod minus proprium est; nondum etenim bellum ceptum erat. Apud Andream et in uno e MSS. Hearnii exstat et abstereretur: aliquot scripti habent abstererent.

17 Annos habente nonaginta duos] Legendum potius videtur duodenovaginta, quomodo Freinshemius habet c. 32. hujus libri. Etenim Polyb. apud Valesium tradit Masinissam, quum decessit, annos tantum nonaginta natum

habente nonaginta duos, et sine pulpamine mandere et gustare panem tantum solito, insuper ¹⁰ Romanum bellum meruerunt.

XLIX.

Tertii Punici belli initium ¹⁰ altero et sexcentesimo anno ab urbe condita, intra quintum annum, quam erat cœptum, consummati. Inter M. Porcium Catonem et Scipionem Nasicam, quorum alter sapientissimus vir in civitate habebatur, ²⁰ alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat, diversis certatum sententiis est; Catone suadente bellum, et ut tolleretur deletereturque Karthago, ³⁰ Nasica dissuadente. Placuit tamen, quod contra fœdus naves haberent, quod exercitum extra fines duxissent, quod socio populi Romani et amico Masinissæ arma intulissent, quod filium ejus Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidum non recepissent, bellum iis indici. Priusquam ullæ copiæ in naves inponerentur, Uticenses legati Romam venerunt, se suæque omnia dedentes. Ea legatio, veluti omen, grata Patribus, acerba Karthaginensibus fuit. Diti patri ludi ⁴⁰ ad Terentum, ex præcepto librorum Sibyllinorum, facti: ⁵⁰ qui anno centesimo,

fuisse: consentitque Epitome libri Liviani L. in qua *Masinissa* major *notu- gende* amis *decessisse* memoratur. Hæc enim loquendi forma satis indicat non multum excessisse eum annos nonaginta. Si autem tunc quum Carthaginenses devicit duos et nonaginta habuisset, mortuus fuisset major annis quatuor et nonaginta. Ceterum sic quoque *Masinissa* multo nunc provec-
tor annis erit, quam esse debuit si staretur iis quæ de ejus ætate leguntur in Livio, lib. XXIV. c. 49. Ibi enim dicitur septem et decem annos natus, anno u. c. 539. Unde sequeretur eum tunc quum pugnauit illam cum Carthaginensibus pugnavit de qua agit hæc epitome, anno nimirum u. c. 602. antequam ætatis tantummodo primum et octogessimam egisset. Nisi si quis error irrepsit in notas numerorum apud Livium.

18 *Romanum bellum meruerunt]* Hic auctor est Fihæi codex, et, memorante Homenio, addit: *Motus præterea Syriæ, et bella inter reges gesta referantur: inter quos motus Demetrius Syriæ rex occisus erat.*

19 *Altero et sexcentesimo anno ab u. c.]* Repetit initium tertii Punici belli auctor hujus epitomæ ab consulatu T. Quintii, et M'. Acilii, ut patet ex eo quod bellum hoc intra quintum annum

consummatum fuisse dicat. Finitum est autem Cn. Cornelio, L. Mummiæ Coss. qui quinto abhinc anno magistratum gesturi sunt. Porro *sexcentesimo alter* intelligi debet, ut probavimus in nota ad Liv. l. III. c. 33. *sexcentesimo primus.* Hunc tamen annum, quo T. Quintius et M'. Acilius consules sunt, numeramus sexcentimum secundum, ne a Dodwelli rationibus, quem sequimur in chronologia ducem, discrepemus.

20 *Alter etiam vir optimus a senatu judicatus erat]* Imo hic Scipio Nasica, Corculum dictus, bis consul, et pontifex maximus, ejus qui ab senatu vir optimus judicatus erat, filius fuit. Id constat ex omni horum temporum historia. Nec audiendus Auctor de Vir. illust. qui consentiens huic epitomæ ex duobus unum facit.

21 *Nasica dissuadente: placuit tamen]* Distingue et scribe, *Nasica dissuadente. Placuit tandem.* GRONOVII.

22 *Ad Terentum]* Olim ad Tarentum. Correxerit Sigonius ex Festo, et Val. Max. l. II. c. 4.

23 *Qui anno centesimo, primo bello Punico]* Hic multum variant scripti et editi. Gronovius legit proxime ad MSS. suarum fidem, vel qui anno centesimo ante, vel qui ante annum centesimum, primo Punico bello.

primo Punico bello, quingentesimo et altero anno ab urbe condita, facti erant. Legati triginta Romam venerunt, per quos se Karthaginienses dedebant. Catonis sententia pervicit, ut in decreto perstaretur, et ut consules quam primum ad bellum proficiscerentur. Qui ubi in Africam transierunt, acceptis, quos imperaverant, trecentis obsidibus, et ²⁴ armis, omnibusque instrumentis bellicis, si qua Karthagine erant; tunc, quam ex auctoritate Patrum juberent, ut in alium locum, dum a mari decem millia passuum, ²⁵ ne minus, remotum, ²⁶ oppidum facerent, indignitate rei ad bellandum Karthaginienses compulerunt. Obsideri obpugnarique cæpta est Karthago ab L. Marcio, M. Manilio consulibus. In qua obpugnatione quum neglectos ab una parte muros duo tribuni temere ²⁷ cum cohortibus suis inrupissent, et ab oppidanis graviter cæderentur, a Scipione Africano expliciti sunt: per quem et castellum Romanorum, ²⁸ quod nocte expugnabant, paucis equitibus juvantibus, liberatum est: castrorumque, quæ Karthaginienses, omnibus copiis ab urbe pariter egressi, obpugnabant, liberatorum is ipse præcipuam gloriam tulit. Præterea, quum ab irrita obpugnatione Karthaginis consul (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum duceret adversus Hasdrubalem, qui ²⁹ cum altera manu iniquum saltum insederat, suavit primo consuli, ne tam iniquo loco conflingeret. victus deinde complurium, qui et prudentiæ ejus et virtuti invidabant, sententiis, et ipse saltum ingressus est. quumque, sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, et duæ cohortes ab hoste obsiderentur, cum exiguis equitum turmis in saltum reversus, liberavit eas, et incolumes reduxit. Quam virtutem ejus et Cato, vir promptioris ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, ut diceret, ³⁰ reliquos, qui in Africa militarent, umbras militare, Scipionem vigere; ³¹ et populus Romanus eo favore complexus, ut comitiis plurimæ eum tribus ³² consulem scriberent, quum hoc per ætatem non liceret.

24 *Armīs, omnibusque instrumentis belli*] Hæc est veterum editorum lectio et aliquot scriptorum. Campanus pro belli habet bellicis, quod potest admitti. Vulgati: armis omnibus instrumentisque belli.

25 *Ne minus*] Sic conjecerat Gronovius, quomodo plane Pithæus annotavit in variantibus lectionibus ad hunc locum, teste Hearnio. Vulgo nec minus: quod præ illo altero sordere debet cuius bono Latinitatis æstimatori.

26 *Oppidum facerent*] Recte videtur emendare Gronovius transferrent.

27 *Cum cohortibus*] Pithæus apud Hearnium et Campanus addunt suis.

28 *Quod nocte expugnabant*] Id est, expugnaturi videbantur; parum ab-

erat, quin expugnarent. Exprimimus hic Andrææ, Campani, et MSS. codicum Gronovii lectionem. Vulgo opugnabant.

29 *Cum altera manu*] Pithæus apud Hearnium, cum ampla manu: quod amplectendum videtur.

30 *Reliquos... umbras militare*] Verus Homericus, Od. X. v. 495. οἷος εἰς ὕδωρ καὶ ἡ γὰρ αἰὼν ἀκίνητος. Ideo censet Gronovius legendum umbras voltare: hoc enim est κίεον.

31 *Et populus Romanus eo favore illum complexus est*] Retinimus et est, quod etiam abest a quibusdam scriptis Gronovio inspectis, necessarium tamen videtur ad fulciendam orationem.

32 *Consulem scriberent*] Suspicitur

Quum L. Scribonius tribunus plebis rogationem promulgasset, ut Lusitani, ³⁶ qui, in fidem populi Romani dediti, a Ser. Galba in Galliam venissent, in libertatem restituerentur, M. Cato acerrime suasit. exstat oratio in Annalibus ejus inclusa. Q. Fulvius Nobilior, ³⁷ et sæpe ab eo in senatu laceratus, respondit pro Galba. ipse quoque Galba, quum se damnari videret, complexus duos filios prætextatos, ³⁸ et Sulpicii Galli filium, cujus tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, ut rogatio antiquaretur. exstant tres orationes ejus: ³⁹ duæ adversus Libonem tribunum plebis rogationemque ejus, habitæ de Lusitanis: una contra L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos propter sese castra habentes cæsos fatetur, quod compertum habuerit, equo atque homine suo ritu immolatis, per speciem pacis adoriri exercitum suum in animo habuisse. Andriscus quidam, ultimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, et mutato nomine Philippus vocatus, quum ab urbe Romana, quo illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipsum mendacium miserat, clam profugisset, multis ad falsam ejus fabulam, velut ad veram, coeuntibus, contracto exercitu, totam Macedoniam aut voluntate incontinentium, aut armis occupavit. Fabulam autem talem finxerat. Ex pellice se et Perseo rege ortum, traditum educandum ⁴⁰ Crentensi cuidam esse, ut in belli casus, quod ille cum Romanis gereret, aliquod velut semen regiæ stirpis exstaret. Perseo demortuo, Adramyttei se educatum usque ad duodecimum annum ætatis, patrem eum esse credentem, a quo educaretur, ignarum generis fuisse sui. adfecto deinde eo, quum prope ad vitæ finem ultimum esset, ⁴¹ detectam tandem ibi originem suam, falsæque matri libellum datum, signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, quum ad puberem ætatem venisset: obtestationesque

Gronovius consulem juberent. Etenim si scriberent non potest intelligi nisi de suffragiis per tabellam latis. Tunc autem pronuntiabantur suffragia, non scribebantur. Nondum enim lex ulla tabellaria erat.

³³ Qui in fidem populi Romani dediti] Sic vet. lib. habere testatur Sigonius: sic habet et Campanus, nisi quod edidit in fide. Haud videmus igitur cur omnes editi recentiores dederint populo Romano: quæ loquendi forma minus usitata est.

³⁴ In Gallia venissent] Venuumdati essent. Sigonius legi jussit in Gallia. Olim in Galliam.

³⁵ Et sæpe ab eo] Vellemus, et ipse sæpe ab eo in senatu laceratus.

³⁶ Et Sulpicii Galli filium] Sic Campanus: et eodem alludunt duo MSS. Gronovii. Vulgo et filium Cati Sulpicii.

³⁷ Duæ adversum Libonem . . rogationemque ejus habitæ de Lusitanis] Gronovius edidit habitam. Sed quis unquam dixit habere rogationem? Retinuimus habitæ, quod exstat in vet. editis, et referri debet ad orationes.

³⁸ Crentensi] Haud scimus a quo sit orta hæc lectio. Vett. editi Cirithææ. Sigonius ex vet. lib. et Pithæus apud Hearnium Creta sc.

³⁹ Detectam sibi tandem originem suam] Quidam editi ante Sigonium carebant vñ sibi, ut et unus MS. Gronovii. Et vero ex iis quæ sequuntur patet Andrisicū non dixisse tunc sibi, sed falsæ matri detectam originem suam, quæ ei, quum ad puberem ætatem venisset, mysterium illud enuntiaret. Itaque libenter legeremus hic cum Gronovio: detectam tandem originem suam falsæ matri, et libellum datum.

ultimas abjectas, ut res in occulto ad id tempus seroaretur. prebescenti libellum traditum: in quo relictis sibi duo thesauri a patre dicerentur. tum scientem mulierem subditum se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius, quam manaret ad Eumenem res, Perseo inimicum, excederet iis locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod a Demetrio auxilium, in Syriam se contulisse: atque ibi primum, quis esset, palam expromere ausum.

L.

Thessalia, quum et illam invadere armis atque occupare Pseudophilippus vellet, per legatos Romanorum auxiliis Achæorum defensa est. Prusias rex Bithyniæ, "omniumque humillimorum vitiorum, a Nicomede filio, adjuvante Attalo rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium, qui, pro superiore ordine dentium, enatum habuisse unum os continens dicitur. Quum legatos ad pacem inter Nicomedem et Prusiam faciendam Romani misissent, et unus ex iis multis cicatricibus sparsum caput haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur; dixit Cato, eam legationem nec caput, nec pedes, nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore "ex stirpe generis Persei, regis Macedonum, inertia socordiaque similem Prusiæ regem habebat, jacente eo "in ganea et lustris, Ammonius regnabat; per quem et amici omnes regis, et Laodice regina, et Antigonus, Demetrii filius, occisi. Masinissa, Numidiæ rex, major nonaginta annis decessit, vir insignis. Inter cetera opera juvenilia, quæ ad ultimum edidit, adeo, etiam versus in senectam, viguit, ut post sextum et octogesimum annum filium genuerit. Inter tres liberos ejus, maximum natu Micipsam, Gulussam, Mastunabalem, qui etiam Græcis literis eruditus erat, P. Scipio Æmilianus (quum commune eis pater regnum reliquisset, et dividere eos arbitro Scipione jussisset) partes administrandi regni divisit. Item "Phamææ Himilconi, præ-

40 *Omniumque humillimorum vitiorum]* Et vir omnibus humillimis vitii deformia.

41 *Ex stirpe generis Persei regis Macedonum]* Hic agitur de Bala Alexandro, quem nemo ex stirpe Persei fuisse memoravit. Delius apud Hearnium legit e MS. *stirpe generis parem Macedonum regi, inertia socordiaque similem Prusiæ.* Quæ lectio amplectenda videtur. Regem Macedonum hic intellige Pseudophilippum, qui tum in Macedonia regnabat, et incerti obscureque generis erat itidem ut Alexander,

42 *In ganea]* Unus e MSS. Gronovii habet in granes; unde ille legendum existimat in ganea, quod plane exstat apud Andream. Sed parum interest.

43 *Phamææ Himilconi]* Sigonius legi jussit ex Appiano *Phamææ*, quum libri haberent *Phanice*. Sed et ex eodem Appiano reponendum esset *Himilconi*. Hunc enim præfectum equitatus Carthaginiensium vocat ille scriptor *Himilconem*, cognominæ *Phamææ*.

fecto equitum Karthaginiensium, viro forti, et cujus præcipua opera Pœni utebantur, persuasit, ut ad Romanos cum equitatu suo transiret. Ex tribus legatis, qui ad Masinissam missi fuerant, "Claudius Marcellus, coorta tempestate, fluctibus obrutus est. Karthaginienses Hasdrubalem, Masinissæ nepotem, quem prætorem habebant, prodicionis suspectum, in curia occiderunt: quæ suspicio inde emanavit, quod propinquus esset Gdussæ, Romanorum auxilia iuvantis. P. Scipio Æmilianus, quum ædilitatem peteret, consul a populo dictus, quoniam per annos consulem fieri non licebat, cum magno certamine suffragantis plebis, et repugnantibus aliquamdiu Patribus, legibus solutus, et consul creatus est. "M. Manilius aliquot urbes circumpositas Karthagini expugnavit. Pseudophilippus in Macedonia, caso cum exercitu P. Juventio prætore, a Q. Cæcilio victus captusque est, et recepta Macedonia.

LI.

"Karthago, in circuitu millia viginti tria passuum patens, magno labore obsessa, et per partes capta est; primum a Mancino legato, deinde a Scipione consule, cui extra sortem provincia Africa data erat. Karthaginienses, portu novo (quia vetus obstructus a Scipione erat) facto, et contracta clam exiguo tempore ampla classe, infeliciter navali prælio pugnaverunt, Hasdrubalis quoque ducis eorum castra, ad Nepherim oppidum loco difficili sita, cum exercitu deleta sunt a Scipione; qui tandem urbem expugnavit septingentesimo anno, quam erat condita. spoliis major pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Ultimo urbis excidio, quum se Hasdrubal Scipioni dedidisset, uxor ejus, quæ paucis ante diebus de marito impetrare non potuerat, ut ad victorem transfugerent, in medium se flagrantis urbis incendium, duobus cum liberis, ex arce præcipitavit. Scipio exemplo patris sui naturalis Æmilii Pauli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugasque ac fugitivos bestiis objecit. Belli Achaici semina referuntur hæc: quod legati populi Romani ab Achaicis pulsati sint Corinthi, missi, ut eas civitates, quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

44 Claudius Marcellus] Pithœus apud Hearnium, M. Claudius.

45 M. Manilius] Hoc debetur Sigonio. Libri omnes mendose, M. Æmilius.

46 Carthago in circuitu viginti tria millia passuum patens] Recentiores edidit et plerique MSS. habent passus. Sed melius vixit est passuum, quod in antiquis editis exstat. Ceterum Ptole-

shemius l. XLIX. c. 38. Strabone auctore, scripsit peninsulam in qua sita Carthago erat, quinque et quadraginta millia passuum habuisse, totamque muro circumdatam fuisse. Sed intelligendum est urbem ipsam non tantum patuisse, suæque peculiaris moenia habuisse, præter hunc murum, qui totam peninsulam ambebat.

LII.

Cum Achæis, qui in auxilio Bœotos et Chalcidenses habebant, Q. Cæcilius Metellus "ad Thermopylas bello conflixit: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem conscivit. in cuius locum Diæus, Achaici motus primus auctor, ab Achæis dux creatus, ad Isthmon a L. Mummius consule victus est. qui, omni Achaia in deditionem accepta, Corinthon ex senatusconsulto diruit, quia ibi legati Romani violati erant. Thebæ quoque et Chalcis, quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mummius "abstinentissimum virum egit. nec quidquam ex iis opibus ornamentisque, quæ prædives Corinthos habuit, in domum ejus pervenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphavit; P. Cornelius Scipio Africanus Æmilianus de Karthagine et de Hasdrubale. Viriathus in Hispania primum ex pastore venator, ex venatore latro, mox justus quoque exercitus dux factus, totam Lusitaniam occupavit; "M. Vettulenus prætor, fuso ejus exercitu, cepit: post quem C. Plautius prætor nihilo felicius rem gessit: tantumque terroris is hostis intulit, ut adversus eum consulari opus esset et duce, et exercitu. Præterea motus Syriae, et bella inter reges gestu referuntur. Alexander, homo ignotus et incertæ stirpis, occiso (sicut ante dictum est) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrii filius, qui a patre quondam ob incertos belli casus ablegatus Gnidon fuerat, contempta socordia inertiaque ejus, adjuvante Ptolemæo Ægypti rege, cujus filiam Cleopatram in matrimonium acceperat, bello interemit. Ptolemæus, in caput graviter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, exspiravit: atque in locum ejus frater minor Ptolemæus, qui Cyrenis regnabat, successit. Demetrius ob crudelitatem, quam per tormenta in suos exercebat, "a Diodoto quodam, uno ex subjectis, qui Alexandri filio, bimulo admodum, regnum adserebat, bello superatus, Seleuciam confugit. L. Mummius de Achæis triumphavit. signa aerea, marmoreaque, et tabulas pictas in triumpho tulit.

47 Ad Thermopylas bello conflixit] Sic veteres editi et MSS. aliquot a Gronovio inspecti; licet ipse vocem bello in sua editione omiserit.

48 Abstinentissimum virum egit] Campanus, Andreas, et plerique codices tum Gronovii, tum Hearnii, habent abstinentissimum se virum egit.

49 C. Vettulenus] Sic nominat hunc

prætorum Appianus in Ibericis, et post eum Freinshemius, infra c. 25. et seqq. Vulgo hic: M. Vettulenus.

50 A Diodoto quodam, uno ex subjectis] Hoc nec satis Latine, nec proprie dictum est. Suspiciamus uno ex purpuratis. Frequens occurrit purpuratorum mentio in regum Macedonicorum aulis.

LIII.

Ap. Claudius consul Salassos, gentem Alpinam, domuit. Alter Pseudophilippus in Macedonia a L. Tremellio quæstore cum exercitu cæsus est. Q. Cæcilius Metellus proconsul Celtiberos cecidit. a Q. Fabio proconsule pars magna Lusitaniæ, expugnatis aliquot urbibus, recepta est. C. Julius senator Græce res Romanas scribit,

LIV.

Q. Pompeius consul in Hispania "Termestinos subegit. cum eisdem et Numantinis "pacem ab infirmitate fecit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa civium capita trecenta viginti octo millia, quadringenta quadraginta duo. Quum Macedonum legati conquestum de D. Junio Silano, prætore venissent, quod acceptis pecuniis provinciam spoliasset et senatus de querelis eorum vellet cognoscere; T. Manlius Torquatus, pater Silani, petiit, inpetravitque, ut sibi cognitio mandaretur: et, domi caussa cognita, filium condemnavit, abdicavitque; ac ne funeri quidem ejus (quum suspendio vitam finisset) interfuit; sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul rebus in Hispania prospere gestis labem inposuit, pace cum Viriatho æquis conditionibus facta. Viriathus a proditoribus, consilio Servilii Cæpionis, interfectus est, et ab exercitu suo multum comploratus, ac nobiliter sepultus; vir duxque magnus, et per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentius superior.

LV.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Serapion fuit ab iridente Curiatio tribuno plebis inpositum, et D. Junio Bruto consulibus delectum habentibus, in conspectu tironum res saluberrimi exempli facta est: nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis, quod exercitum in Hispania deservisset:

51 *Termestinos*] Sic scribant hoc nomen veteres editiones: nuperæ *Thermestinos*. Sed *Termisus*, *Termantia*, quæ duo ejusdem urbis nomina videntur apud Appianum in Ibericis, *Termes* apud Plinium et alios, quæ eadem urbs est ac *Terminus* Appiani, sine aspiratione scribuntur.

52 *Pacem ab infirmitate fecit*] Sive hoc modo legas, sive, ut olim, ob *infirmitatem*, utrumque nugatorium merito videtur Gronovio: qui suspicatur, *pacem a populo Romano infirmatam fecit*; vel, *pacem, improbande populo Romano, fecit*.

*damnatusque, sub furca diu virgis cæsus est, et sestertio nummo venit. Tribuni plebis, quia non impetrarent, ut sibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, consules in carcerem duci iusserunt. Junius Brutus consul in Hispania iis, qui sub Viriatho militaverant, agros et oppidum dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popillius a Numantinis, "cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat, cum exercitu fusus fugatusque est. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cavea evolaverunt. conscendenti deinde navim, ut in Hispaniam proficisceretur, accidit vox, Mane, Mansine: quæ auspicia tristia fuisse, eventu probatum est. Victus enim a Numantinis et castris exutus, quæ spes nulla servandi exercitus esset, pacem cum eis fecit ignominiosum, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum a Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Junius Lusitaniam, triginta urbium expugnationibus, usque "ad occasum et oceanum perdomuit: et, quum "fluvium Oblivionem transire nollent milites, ereptum signifero signum ipse transtulit, et sic, ut transgredere-
rentur, persuasit. Alexandri filius, rex Syriæ, decem annos admodum habens, a Diodota, qui Tryphon cognominabatur, tutore suo, per fraudem occisus est; corruptis medicis, qui, eum calculi dolore consumi ad populum mentiti, dum secant, occiderunt.*

LVI.

D. Junius Brutus in Hispania ulteriore feliciter adversus Gallæcos pugnavit. dissimili eventu M. Æmilius Lepidus proconsul adversus Vaccæos rem gessit, clademque similem Numantinæ passus est. Ad exsolvendum Numantini fœderis religionem populum, Mancinus, quum hujus rei auctor fuisset, deditus Numantinis, non est receptus. Lustrum a censoribus conditum est. "Censa sunt civium capita trecenta viginti tria millia. Fulvius Flaccus consul Vardæos in Illyrico subegit. M. Cosconius prætor in Thracia cum Scordiscis prospere pugnavit. Quum bellum Numantinum vitio ducum non sine pudore publico duraret, delatus est ultro Scipioni Africano a senatu populoque Romano consulatus: quem quum illi capere "ob legem, quæ

53 Cum quibus pacem factam senatus irritam fieri censuerat] Sigonius immisit et fieri: quod tamen abesse maluerimna, et revera ignorant Andreas, et Campanus.

54 Ad Occasum et Oceanum] Andreas, Campanus, Hearnii codices, Sigonius omittunt et Oceanum et.

55 Fluvium Oblivionem] Legendum Oblivionis. Nam is fluvius, non Obliv-

vio, sed Oblivionis nominabatur. Ita Casaubonus ad Strab. l. III. p. 153.

56 Censa sunt]. Sic plerique scripti et vet. editi. In vulgatis deest sunt. Sed et in numero civium censuram variant libri. Verum opere pretium non videtur in his minutis trito immorari.

57 Ob legem quæ vetabat, quanquam iterum consulem fieri] Olim legabatur

vetabat, quemquam iterum consulem fieri, non liceret, sicuti priori consulatu, legibus solutus est. Bellum servile, in Sicilia ortum, quum opprimi a prætoribus non potuisset, C. Fulvio consuli mandatum est. hujus belli initium fuit Eamus servus, natione Syrus; qui, contracta agrestium servorum manu, et solutis ergastulis, justus exercitus numerum implevit. Cleon quoque, alter servus, ad septuaginta millia servorum contraxit; et, copis junctis, "contra populum Romanum exercitumque ejus bellum sæpe gesserunt.

LVII.

Scipio Africanus Numantium obsedit, et corruptum licentia luxuriæque exercitum ad severissimam militiæ disciplinam revocavit. omnia deliciarum instrumenta recidit; duo millia scortorum a castris eiecit; militem quotidie in opere habuit, et triginta dierum frumentum "ad septenos vallos ferre cogebat. ægre propter onus incedenti dicebat, Quum gladio te vallare acieris, vallum ferre desinito. "Alii, scutum parvum habilitate ferenti, scutum amplius justo ferre jussit: "neque id se reprehendere, quando melius acuto, quam gladio, uteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit, si Romanus esset, vitibus; si extraneus, "fustibus cecidit. Jumenta omnia, ne exonerata

quemquam intra decem annos iterum consulem. Trigam hanc verborum, intra decem annos, omitti jussit Sigonius, auctore vetere libro, cui adstipulatur Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Sane decennalis intervalli mentio nihil huc attinet, quum inter utrumque Scipionis Æmiliani consulatus toti duodecim anni effluxerint. Legem quæ vetabat quemquam his consulem fieri, Pighius existimat latam esse primo anno tertii Punici belli. Quæ Festus in voce *Pavimentis* refert verba quædam ex oratione M. Catonis, Ne quis consul bis fieret. Eandem orationem laudat quoque Præclianus. Hæc fere Sigonius in nota ad hunc locum. Vid. et Pighium ad annum 603.

58 *Contra populum Romanum exercitumque ejus*] Breviter et aptius duo scripti Grutero inspecti, Pithæus apud Hearnium, et Campanus: *adversus exercitum Romanum*.

59 *Ad septenos vallos*] Super, vel præter septenos vallos. Sigonius legi jussit ac. Sed veterem lectionem ex suis libris Gronovius asservit.

60 *Alii scutum parvum habilitate*

ferenti] Hæc lectio a Grutero prodita est. Nobis satis placeret ea quam monstrat apud Hearnium Pithæus: *alii scutum parvum habilitate ferenti*. Nec nos offendit apud hunc epitomatores *alii... jussit*; quam locutionem Sanctius in Minerva l. II, c. 4. et ibi Perizonius summa vi tuerentur, et Latini esse contendunt. Quod etiam si his non concedatur in auri ævi scriptoribus, apud posteriorem certe ætatem invaluisse negari non potest.

61 *Neque id se reprehendere*] Suspicatur non immerito Gronovius aliquid hic excidisse, quod esset affine ei narratiunculæ quam ex Frontino habet Freinsheimius infra c. 6. de milite ornatum elegantius scutum habente: quod se non reprehendere Scipio dixerit, quoniam ille melius acuto quam gladio uteretur.

62 *Virgis cecidit*] Virgæ enim inhonestius supplicium, et ideo a civium tergo remotum. Gronovius ex quibusdam libris edidit *fustibus cecidit*. Sed *fustuarium*, militare supplicium, usitatum fuit etiam in cives, etiam Cicero ævo, ut patet ex Phil. III. c. 6.

rent militem, vendidit. Sæpe adversus eruptiones hostium feliciter pugnavit. Vaccæi obsessi, liberis conjugibusque trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera, missa sibi ab Antiocho rege Syriæ, quum celare aliis imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit, omniaque ea referre quæstorem in publicas tabulas jussit: ex iis se viris fortibus dona daturum. Quum undique Numan-tiam obsidione clausisset, et obsessos fame videret urgueri, hos-tes, qui pabulatum exierant, vetuit occidi; quod diceret, velo-cius eos absumturos, frumenti quod haberent, si plures fuissent.

LVIII.

Ti. Sempronius Gracchus tribunus plebis, quum legem agraria ferret adversus voluntatem senatus et equestris ordinis, ne quis ex publico agro plus, quam "quingenta jugera, possideret, in eum furorem exarsit, ut M. Octavio collegæ, causam diversæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret: "se-que, et Gracchum fratrem, et Ap. Claudium socerum, trium-viros ad dividendum agrum crearet. Promulgavit et aliam legem agrariam, "qua sibi latius agrum patefaceret, ut iidem triumviri judicarent, qua publicus ager, qua privatus esset. deinde, quum minus agri esset, quam quod dividi posset sine offensa etiam plebis, (quoniam eos ad cupiditatem "amplum modum sperandi incitaverat) legem se promulgaturum ostendit, ut iis, qui Semproniam lege agrum accipere deberent, pecunia, quæ regis Attali fuisset, divideretur. Hæredem autem populum Romanum reliquerat Attalus, rex Pergami, Eumenis filius. "Tot indignitatibus commotus graviter senatus, ante omnes "T. Annius consularis, qui, quum in senatu in Gracchum perorasset, raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Quum iterum

63 *Quingenta jugera*] Certe emendatio Sigonii, nixa Plutarcho et Appiano. Nec dubium est quin Gracchus revocare voluerit legem Liciniam de modo agrorum, de qua Liv. agit libro VI. extremo: quæ quidem lex illum ipsum numerum quingentorum jugerum præstiebat. Plerique libri, tum scripti, tum editi, habebant *decem jugera*: Campanus *centum*: Pithæus apud Hearnium *mille*.

64 *Seque et fratrem Catum*] Sic legi jussit Sigonius ex vet. lib. melius, ut nobis videtur, quam *seque et Gracchum fratrem*, quamvis pleraque librorum manus hoc præferat.

65 *Qua sibi latius agrum patefaceret*]

Hæc nobis paulo suspectiora sunt. Vid. infra c. 31. quem sensum ex iis exsculpere conetur Freinshemius.

66 *Amplum modum*] Amplum agri modum. Hæc vera est lectio, quam exhibent Andreas, Campanus, et scripti Gronovio inspecti. Quidam libri habent *ample modo*.

67 *Tot indignitatibus*] Sic edidit Gronovius ex scriptis et vet. edit. quibus succinit Campanus. Quidam *indignationibus*.

68 *P. Mucius consul*] Libri omnes hic sunt mendosi. Plerique habent *C. Antonius*, alii *T. Annius*. Verum nomen consulis reposuit Sigonius,

tribunus plebis creari vellet Gracchus, auctore P. Cornelio Nasica, in Capitolio ab optimatibus occisus est, ictus primum fragmentis subselliorum, et inter alios, qui in eadem seditione occisi erant, insepultus in flumen projectus. Res præterea in Sicilia vario eventu adversus fugitivos gestas continet.

LIX.

Numantini, fame coacti, ipsi se per vicem tradentes trucidaverunt. Captam urbem Scipio Africanus deletit, et de ea triumphavit, quartodecimo anno post Karthaginem deletam. P. Rupilius consul in Sicilia cum fugitivis debellavit. Aristonicus, regis Eumenis filius, Asiam occupavit; quum, testamento Attali regis legata populo Romano, libera esse deberet. Adversus eum P. Licinius Crassus consul, quum idem pontifex maximus esset, (quod numquam antea factum erat) extra Italiam profectus, prælio victus et occisus est. M. Perperna consul victum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius et Q. Metellus, tunc primum uterque ex plebe facti censores, lustrum condiderunt. Censa sunt civium capita trecenta septemdecim millia, octingenta viginti tria, præter pupillos et viduas. Q. Metellus censor censuit, ut omnes cogerentur ducere uxores, liberorum creandorum causa. exstat oratio ejus, quam Augustus Cæsar, quum de maritandis ordinibus ageret, "velut in hæc tempora scriptam in senatu recitavit. C. Atinius Labeo tribunus plebis Q. Metellum censorem, a quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo dejici jussit: quod ne fieret, ceteri tribuni plebis auxilio fuerunt. Quum Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, "ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creare liceret; rogationem ejus P. Africanus gravissima oratione dissuasit; in qua dixit, Ti. Gracchum jure cæsum videri, "Gracchus contra suasit rogationem: "sed Scipio tenuit. Bella inter Antiochum Syriæ, et Phraatem Parthorum regem gesta, nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus, Euergetes cognominatus, ob nimiam crudelitatem suis invisus, incensa a populo regia,

69 *Velut in hæc tempora scriptam]* Ante Sigonium editi: *velut eo tempore.* Ille correxit ex vet. lib. cui adstipulatur Campanus. Recte in hæc tempora. Habetur enim ratio personæ Livii, qui Augusto æqualis fuit.

70 *Ut eundem tribunum plebis, quoties vellet, creari liceret]* Emendat Gronovius: *ut eundem tribunum plebi, quoties vellet, creare liceret.* Sane, ut vulgo legitur, *et vellet* non potest re-

ferri nisi ad tribunum, quod absurdum est. Creare habet Campanus.

71 *Gracchus contra]* Videtur excidisse prænomen: C. Gracchus contra. GRONOVIVS.

72 *Sed Scipio tenuit]* Hoc quis dederit, incertum. Sed Andreas, Campanus, MSS. Hearnii: *censuit.* Vulgatæ lectionis sensus commodus est; *tenuit* propositum, vicit.

clam ⁷³ Cyprum profugit. et, quum sorori ejus Cleopatrae, quam (filia ejus virgine per vim compressa, atque in matrimonium ducta) repudiaverat, regnum a populo datum esset, infensus filium, quem ex illa habebat, Cypri occidit, caputque ejus et manus, et pedes matri misit. Seditiones a triumviris Fulvio Flacco, et C. Graccho, et C. Papirio Carbone, agro dividendo creatis, excitatae: quibus quum P. Scipio Africanus adversaretur: fortisque ac validus de die domum se recepisset, mortuus in cubiculo inventus est. Suspecta fuit, tamquam ei venenum dedisset, Sempronia uxor, hinc maxime, quod soror esset Gracchorum; cum quibus simulas Africano fuerat. de morte tamen ejus nulla quaestio acta. Eo defuncto, seditiones triumvirales acrius exarserunt. C. Sempronius consul contra Japydas primo rem male gessit: mox victoria cladem acceptam emendavit virtute D. Junii Bruti, ejus, qui Lusitaniam subegerat.

LX.

L. Aurelius consul ⁷⁴ rebellantes Sartos subegit. ⁷⁵ M. Fulvius Flaccus primus Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus adversus Saluvios Gallos, qui fines Massiliensium populabantur. L. Opimius prator Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit, Fregellas diruit. Pestilentia in Africa ab ingenti locustarum multitudine, et deinde necatarum strage, fuisse traditur. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta millia septingenta triginta sex. C. Gracchus, Tiberii frater, tribunus plebis, eloquentior quam frater, perniciosas aliquot leges tulit: inter quas frumentariam, ut ⁷⁶ semisse et triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam et frater ejus tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem, tunc cum senatu consentientem, conrumperet: ⁷⁷ ut sexcenti ex equitibus in curiam sublegerentur: et quia illis temporibus

⁷³ Cyprum profugit] Sic edidit Gronovius ex membranis. Vulgo in *Cyprum*. Campanus quoque omittit praepositionem.

⁷⁴ Rebellantes Sartos] Hanc scripturam, quam Gronovius a Pighii conjectura profectam ait, tuetur Pithæus quoque apud Hearnium. Plerique MSS. *bellantes*.

⁷⁵ M. Fulvius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit] At in Epit. XLVII. Q. Opimius consul Transalpinos Ligures . . . subegisse dicitur. Majus autem est subegisse, quam domuisse. Hæc observat Perizonius Animadv. Hist. c. 8. Legamus igitur

hoc loco Transalpinos Gallos.

⁷⁶ Semisse et triente] Id est, decante, sive decem assis partibus, quales duodecim totum assem aquant.

⁷⁷ Ut sexcenti ex equitibus] Rualdus, Animadv. 26. in Plut. multis probat hoc tulisse C. Gracchum, ut iudicia ab senatoribus ad Equites transferrentur: cetera quæ hic narrantur, vana et fictilia esse. Non absurda Freinheimii conjectura est, infra c. 66. hoc tentasse vel certe cogitasse Gracchum, quod narrat auctor epitomes, sed perficere non potuisse, atque adeo ad transferenda ad solos Equites iudicia animum adjectisse.

trecenti tantum senatores erant, sexcenti equites trecentis senatoribus admiscerentur: *id est, ut equester ordo bis tantum virum in senatu haberet. et, continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrariis latis effecit, ut complures coloniæ in Italia deducerentur, et una in solo dirutæ Karthaginis; quo, ipse triumvir creatus, coloniam deduxit. Præterea res a Q. Metello consule adversus Baliares gestas continet: quas Græci Gymnesias adpellant, quia ætatem nudi exigant: "Baliares a teli missu adpellati, aut a Baleo, Herculis comite, ibi relicto tunc, quum Hercules ad Geryonem navigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum et Seleucum filium, indignata quod, occiso patre ejus a se, injussu suo diadema sumsisset, interemit.*

LXI.

C. Sextius proconsul, victa Salluviorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, "ob aquarum copiam e calidis frigidisque fontibus, atque a nomine suo ita adpellatas. Cn. Domitius proconsul adversus Allobrogas ad oppidum Vindalium feliciter pugnavit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quod Teutomalium, Salluviorum regem, fugientem recepissent, et omni ope juvissent; quodque Eduorum agros, sociorum populi Romani, vastassent. C. Gracchus, seditioso tribunatu facto, quum Aventinum quoque armata multitudo occupasset, a L. Opimio consule, ex senatusconsulto vocato ad arma populo, pulsus et occisus est; et cum eo Fulvius Flaccus consularis, socius ejusdem furoris. Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, adversus Allobrogas et Bituitum, Arvernorum regem, feliciter pugnavit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti. Ipse, quum ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, "Albam custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur, ut in Galliam remitteretur. Decretum quoque est, ut Congeniliatus, filius ejus, comprehensus Roman mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius, accusatus apud populum a Q. Decio tribuno plebis, quod in-demnatos cives in carcerem conjecisset, absolutus est.

LXII.

Q. Marcius consul "Stanos, gentem Apinam, expugnavit.

78 Baleares a teli missu] Nempe a verbo Græco βάλλειν.

79 Ob aquarum copiam] Magis placeret cum Gronovia legere: ad aquarum copia . . atque a nomine suo ita ap-
pellatas.

80 Albam custodiendus datus est] Sic duo e MSS. Gronovii et Pithæus

apud Hearnium. Atque id elegantius nobis visum est, quam quod vulgati præferunt, Alba.

81 Stanos] Sic scribitur hoc nomen apud Strabonem, l. IV. p. 204. et apud Plinium, l. III. c. 20. Pighius legi jubet Stanos ex marmoribus Capitoli-
nia.

Micipsa, Numidarum rex, mortuus regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hiempsali, et Jugurthæ fratris filio, quem adoptaverat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas subegit. Jugurtha Hiempsalem fratrem bello petiit, quem victum occidit: Adherbalem regno expulit: is a senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Ahenobarbus, censores, duos et triginta senatu moverunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXIII.

Cato Porcius consul in Thracia male adversus Scordiscos pugnavit. Lustrum a censoribus conditum est. Censa sunt civium capita trecenta nonaginta quatuor millia, trecenta triginta sex. Æmilia, Licinia, Marcia, virgines Vestales, incesti damnatæ sunt: idque incestum quemadmodum et commissum, et deprehensum, et vindicatum sit, refertur. Cimbri, gens vaga, populabundi in Illyricum venerunt: ab iis Papirius Carbo consul cum exercitu fusus est. Livius Drusus consul adversus Scordiscos, gentem a Gallis oriundam, in Thracia feliciter pugnavit.

LXIV.

Adherbal, bello petitus a Jugurtha, et in oppido Cirta obsessus, contra denunciationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Jugurthæ bellum indictum: idque Calpurnius Bestia consul gerere jussus, pacem cum Jugurtha injussu populi et senatus fecit. Jugurtha, fide publica evocatus ad indicandos auctores consiliorum suorum, quod multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, Romam venit: et, propter eadem, admissam in regulum quemdam, nomine Massivam, qui regnum ejus populo Romano invisi adfectabat, Romæ interfectum, quum periclitaretur, causam capitis dicere jussus, clam profugit, et, cedens urbe, fertur dixisse: O urbem venalem, et cito perituram, si emptorem invenerit! A. Postumius legatus infeliciter prælio adversus Jugurtham gesto pacem quoque adjecit ignominiosam, quam non esse servandam senatus censuit.

82 *Is a senatu restitutus est*] Sic edidit Gronovius ex aliquot MSS. quibus assentitur Campanus. Vulgo qui a senatu.

83 *Qui regnum ejus . . . appetebat*] Aliquot MSS. Gronovio inspecti, et Pithœus apud Hearnium pro appetebat

substituunt affectabat: quod verbum magis proprium videtur.

84 *Infeliciter prælio . . . gesto pacem quoque adjecit*] Sic legi jussit Sigonius, cui assentitur Pithœus. Plerique libri inter *et gesto* et *pacem* inserunt verbum *conflicti*, quod plane otiosum est.

LXV.

Q. Cæcilius Metellus consul duobus præliis Jugurtham fudit, totamque Numidiam vastavit. M. Junius Silanus consul adversus Cimbros infeliciter pugnavit. legatis Cimbrorum " sedem et agros, in quibus consisterent, postulantis senatus negavit. M. Minucius proconsul adversus Thracas prospere pugnavit. L. Cassius consul a Tigurinis Gallis, pago Helvetiorum, qui a civitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites, qui ex ea clade superaverunt, obsidibus datis, et dimidia rerum omnium parte, ut incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LXVI.

Jugurtha, pulsus a C. Mario Numidia, auxilio Bocchi, Maurorum regis, adjutus est: et, cæsis prælio Bocchi quoque copiis, nolente Boccho bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, victus ab eo et Mario traditus est: in qua re præcipua opera L. Cornelii Sullæ, quæstoris Marii, fuit.

LXVII.

M. Aurelius Scaurus, legatus consulis, a Cimbris fuso exercitu, captus est: et, quum, " in consilium ab iis evocatus, deterreret eos, ne Alpes transirent Italiam petaturi, eo quod diceret, Romanos vinci non posse, " a Boiorige rege, feroci juvene, occisus est. Ab iisdem hostibus Cn. Manlius consul et Q. Servilius Cæpio proconsul, victi prælio castrisque binis exuti sunt. militum millia octoginta occisa, calorum et lixarum quadraginta. " Secundum populi Romani jussionem, Cæpionis, cujus temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primi post regem Tarquiniū; imperiumque ei abrogatum. in triumpho C. Marii ductus ante currum ejus Jugurtha cum duobus filiis, et in carcere necatus est. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat:

85 *Sedem et agros in quibus considerent]* Aliquot MSS. tum Hearnii, tum Gronovii, Andreas, Campanus: in quibus consisterent.

86 *In consilium ... evocatus]* Multo melius Pithæus apud Hearnium, advocatus.

87 *A Boiorige]* Conjectura Freinsheimii a Gronovio probata. Prius legabatur: a Bolo rege. Edidimus feroci, quemadmodum Campanus et Andreas,

et libri Hearnii habent, non feroce, ut nunc vulgo editi.

88 *Secundum populi Romani jussionem]* Hæc non immerito inepta Gronovio visa sunt. Ille ex MSS. vestigiis legit: Octoginta millia militum occisa, calorum ac lixarum quadraginta, secundum Atraxionem. Cæpionis, etc. Sane in illa regione res gesta est: et favet Pithæus quoque apud Hearnium, secundum opraxionem.

eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures annos magistratus est. Secundo et tertio absens consul creatus, quartum consulatum dissimulanter captans consecutus est. Cn. Domitius pontifex maximus populi suffragio creatus est. Cimbri, vastatis omnibus, quæ inter Rhodanum et Pyrenæum sunt, per saltum in Hispaniam transgressi, ibique multa loca populi, a Celtiberis fugati sunt: reversique in Galliam, "belli-cosis se Teutonis conjunxerunt.

LXVIII.

M. Antonius prætor in Ciliciam maritimos prædones persecutus est. C. Marius consul summa vi obpugnata a Teutonis et Ambronibus castra defendit. duobus deinde præliis circa Aquas Sextias eos hostes delevit, in quibus caesa traduntur hostium ducenta millia, capta nonaginta. Marius absens quintum consul creatus est. triumphum oblatum, donec et Cimbros vinceret, distulit. Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsole, qui fauces Alpium obsederat, et ad flumen Athesim castellum editum insederat, reliqueratque, "quem, virtute sua expliciti, fugientem proconsulem exercitumque consecuti, in Italiam trajecissent, junctis ejusdem Catuli et C. Marii exercitibus, prælio victi sunt ab eis: in quo caesa traduntur hostium centum quadraginta millia, capta sexaginta. "Marius, totius civitatis consensu exceptus, pro duobus triumphis, qui obferebantur, uno contentus fuit. Primores civitatis, qui aliquamdiu ut novo homini, ad tantos honores erecto, inviderant, conservatam ab eo rempublicam fatebantur. Publicius Malleolus, matre occisa, primus insutus culeo, in mare præcipitatus est. Ancilia cum strepitu mota esse, antequam Cim-

88. *Bellicosis se Teutonis conjunxerunt*] *Bellicosis* hic frigidum est, ut et *belli causa*, quod substituit Schefferus. Libri et vet. edd. fere *imbellicosis*. Gronovius conjicit: *Ambronibus se et Teutonis conjunxerunt*. Certe in Epit. sequenti Ambrones et Teutoni simul castra Marii oppugnasse memorantur.

90. *Quum virtute sua expliciti*] Vett. editiones et plerique MSS. *explicita*. Mutavit Sigonius, et intelligit Cimbros obsidione quasi Catuli liberatos. Verum Cimbri tum victores non explicabantur periculo, sed ultro periculum ac terrorem Romanis inferebant. Membranae quædam Gronovio inspectæ longe aliam lectionem exhibent: *Cimbri, repulso ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconsole, qui fauces Al-*

pium obsidebat, flumen Athesim transgressi castellum editum, quod insederat, ut reliquerat, effecerunt. quem tamen virtute sua explicita fugientem proconsulem exercitumque consecutus est. In Italiam quum deinde trajecissent, junctis ejusdem Catuli copijs, etc. Hæc, inquit Gronovius, videntur meliora vulgatis, modo scribas relinqueret, et illa, quem tamen, sic corrigas et suppleas: *qui tamen in castello fuerunt, virtute sua expliciti fugientem proconsulem exercitumque consecuti sunt.* Digna memoria virtus, de qua vid. c. 80. hujus libri.

91. *Marius totius civitatis consensu exceptus*] Videtur hic aliquid desiderari, quale esset summo cum honore, vel ingenti gratulatione.

bricum bellum consummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges gesta continet.

LXIX.

L. Appuleius Saturninus, adjuvante C. Marjo, et per milites occiso A. Nonio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minus violenter tribunatum, quam petierat, gessit; et, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello Numidico, eo quod in eam non juraverat, diem dixit: qui quum a bonis civibus defenderetur, ne caussa certaminum esset, in exilium voluntarium Rhodum profectus est: ibique legendo et audiendis magnis viris avocabatur. Profecto C. Marius, seditio- nis auctor, qui sextum consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua et igni interdixit. Idem Appuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum consulatus, quem maxime adversarium actionibus suis timebat, occidit. quibus rebus concitato senatu, (in cujus caussam et C. Marius, homo vari et mutabilis ingenii consilii que semper secundum fortunam, transierat, quum eum tueri minime posset) obpressus armis cum Glaucia prætore, et aliis ejusdem furoris sociis, bello quodam interfectus est. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius civitatis favore, reductus est. M. Aquillius pro- consul in Sicilia bellum servile excitatum confecit.

LXX.

Quum M. Aquillius de pecuniis repetundis caussam diceret, ipse iudices rogare noluit. M. Antonius, qui pro eo perorabat, tunicam a pectore ejus discidit, ut honestas cicatrices ostenderet: quibus conspectis, indubitanter absolutus est. Cicero ejus rei solus auctor. T. Didius proconsul adversus Celtiberos feliciter pugnavit. Ptolemæus, Cyrenarum rex, cui

92 *Eo quod in eam non juraverat*] MSS. Gronovii, qui in eam non juraverat: elegantius.

93 *Ibique legendo et audiendis magnis viris vacabat*] Plerique MSS. et vet. editi habent vel advocabat, vel avocabatur. Unde Gronovius edendum credidit avocabatur. Verbum proprium, inquit, de iis qui aut a sensu rerum adversarum, aut gravantibus aliqui negotiis animum avertunt, eique levando dant operam. Utatur, qui voluerit. Nobis videtur simplicius vacabat, quod vulgati tenent.

94 *Candidatum consulatus*] Ante Si-

gonium vulgati adjiciebant pettorem: quam vocem ille ex vet. libro, cui Campanus assentitur, delevit, sed tamen revocandam esse Gronovius existimavit. Nobis nihil necesse visum est otiosum nomen inculcare.

95 *A Rabirio quodam*] Conjectura Sigonii. Libri, et vet. editi, bello quodam. Freinshemius, telo quodam. Cicero pro Rabirio, c. 11. Scævæ Servo Q. Crotonis, qui occidit L. Saturninum, libertas data est. Unde posses legere, a Scævæ quodam, vel a Servo quodam. GRONOVII.

agnomentum Apioni fuit, mortuus hæredem populum Romanum reliquit, et ejus regni civitates senatus liberas esse jussit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ a L. Cornelio Sulla reductus est. Parthorum legati, a rege Arsace missi, venerunt ad Sullam, *ut amicitiam populi Romani peterent. P. Rutilius, vir summæ innocentiae, quoniam legatus ⁹⁶Q. Mucii proconsulis a publicanorum injuriis Asiam defenderat, invisus equestri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exsilium missus est. ⁹⁷C. Sentius prætor contra Thracas infeliciter pugnavit. Senatus, quum inpotentiam equestris ordinis in judiciis exercendis ferre nollet, omni vi nati cæpit, ut ad se judicia transferrentur, sustinente causam ejus M. Livio Druso tribuno plebis: qui, ut vires sibi acquireret, perniciose spe largitionum plebem concitavit. Præterea motus Syriæ regum continet.

LXXI.

M. Livius Drusus, tribunus plebis, ut majoribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios et Italicos populos ⁹⁸spe civitatis Romanæ sollicitavit: iisque adjuvantibus, per vim legibus agrariis frumentariisque latis, judiciariam quoque pertulit; ut æqua parte judicia penes senatum et equestrem ordinem essent. Quum deinde promissa sociis civitas præstari non posset, irati Italici defectionem agitare cœperunt. ⁹⁹Eorum coitus, conjurationesque, et orationes in conciliis principum referuntur. propter quæ Livius Drusus, invisus etiam senatui factus, velut socialis belli auctor, incertum a quo, domi occisus est.

LXXII.

Italici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Samnites, Lucani, initio belli a Picentibus moto. Q. Servilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus civibus Romanis, qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sum- sit. Ser. Galba, a Lucanis comprehensus, unius feminae opera,

⁹⁶ *Ut amicitiam populi Romani peterent*] Andreas, Campanus, et Hearnii codex, a populo Romano.

⁹⁷ *Q. Mucii proconsulis*] Conjectura Sigonii, testimonio Asconii nixa. Vid. et infra capp. 10. et 11. hujus libri. Antea legebatur hoc loco, C. Marti.

⁹⁸ *C. Geminus prætor*] Sic Andreas et turba editorum ante Sigonium. Ille reposuit C. Sentius: et ei Gronovius assensus est. Sed quum hæc emendatio haud satis cum historia quadrare videa-

tur, ut probabimus in not. ad c. 17. hujus libri, revocavimus eam lectionem quam Sigonius mutaverat: eo quidem magis, quod Freinshemius illam agnoscit c. 56.

⁹⁹ *Spe civitatis Romanæ sollicitavit*] Haud fortasse spernendum quod habet Campanus, in *speciem civitatis*.

1 Coitus] Magis placeret *coitiones*: quæ vox in hujusmodi rebus valde propria est.

ad quam devertebatur, captivitate exemptus est. *Æsernia* et *Alba* coloniae ab *Italicis* obsessae sunt. *Auxilia* deinde *Latini* nominis externarumque gentium missa populo Romano, et expeditiones invicem expugnationesque urbium referuntur.

LXXIII.

L. Julius Caesar consul male adversus *Samnites* pugnavit. *Nola* colonia in potestatem *Samnitium* venit cum *L. Postumio* praetore, qui ab iis interfectus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Quum *P. Rutilius* consul male adversus hostes *Marsos* pugnasset, et in praelio cecidisset, *C. Marius*, legatus ejus, meliore eventu cum hostibus confligit. *Ser. Sulpicius* *Pelignos* praelio fudit. *Q. Cæpio*, legatus *Rutilii*, quum obsessus prospere in hostes erupisset, et ob eum successum æquatum ei cum *C. Mario* esset imperium, temerarius factus, et circumventus insidiis, fuso exercitu cecidit. *L. Julius Caesar* consul feliciter adversus *Samnites* pugnavit. ob eam victoriam *Romæ* saga posita sunt. et, ut varia belli fortuna esset, *Æsernia* colonia cum *M. Marcello* in potestatem *Samnitium* venit. Sed *C. Marius* praelio *Marsos* fudit, ²*Herio Asinio*, praetore *Marrucinorum*, occiso. *C. Cæcilius* in *Gallia Transalpina* *Salluvios* rebellantes vicit.

LXXIV.

Cn. Pompeius *Picentes* praelio fudit, et obsedit: propter quam victoriam *Romæ* praetextae et alia magistratuum insignia sumpta sunt. *C. Marius* cum *Marsis* dubio eventu pugnavit. *Libertini* tum primum militare coeperunt. *A. Plotius* legatus *Umbros*, ³*L. Porcius* praetor *Marsos*, quum uterque populus defecisset, praelio vicerunt. *Nicomedes* in *Bithyniæ*, *Ariobarzanes* in *Cappadociæ* regna reducti sunt. *Cn. Pompeius* consul *Marsos* acie vicit. Quum aere alieno obpressa esset civitas, ⁴*A. Sempronius Asellio* praetor, quoniam secundum debitores jus dicebat, ab iis, qui saenerabantur, in foro occisus est. Praeterea incursiones *Thracum* in *Macedoniam* populationesque continet.

² *Herio Asinio*] Sic edi jussit hoc nomen Gronovius ex Velleio et Appiano. Antea, *Hirno*, vel *Hirnio Asinio*.

³ *L. Porcius praetor Marsos*] Ea quae sequuntur, quum uterque populus defecisset, probant in voce *Marsos* hic esse mendum. Non enim tum primum deficere coeperunt *Marsi*: sed omnium primi rebellionis signum sus-

tulerant. Lege ex Floro et Orosio *Etruscos*, quos Appianus auctor est, non initio belli, sed suscepto et gesto magna ex parte bello, defecisse.

⁴ *A. Sempronius Asellio*] Magna pars librorum, *Asellus*. Sigonius emendavit ex Appiano, Valerio Maximo, etc. Campanus veram lectionem hic servat, *Asellio*.

LXXV.

A. Postumius Albinus legatus, quam classi præesset, infamis crimine prodicionis, ab exercitu suo interfectus est. L. Cornelius Sulla legatus Samnites prælio vicit, et bina castra eorum expugnavit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionem accepit. L. Porcius consul, rebus prospere gestis, fuisque aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit. ea res hostibus victoriam ejus prælii dedit. Cosconius et Lucceius Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium, nobilissimum hostium ducem, occiderunt, compluraque eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sulla Hirpinos domuit, Samnites multis præliis fudit, aliquot populos recepit: quantisque raro quisquam alius ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

LXXVI.

A. Gabinius legatus, rebus adversus Lucanos prospere gestis, et plurimis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpicius legatus Marrucinos cecidit, totamque eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconsul Vestinos et Pelignos in deditionem accepit. Marsi quoque, a L. Murena, et Cæcilio Pinna legatis aliquot præliis fracti, pacem petierunt. Asculum a Cn. Pompeio captum est, cæsis et a Mam. Æmilio legato Italicis. Silo Pompædus, dux Marsorum, auctor hujus rei, in prælio cecidit. Ariobarzanes Capadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno a Mithridate Ponti rege pulsus sunt. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam populationesque continet.

LXXVII.

Quum P. Sulpicius tribunus plebis, auctore C. Mario, perniciosas leges promulgasset, ut exsules revocarentur, et novi cives libertinique distribuerentur in tribus, et ut Marius adversus Mithridatem Ponti regem dux crearetur, et adversantibus consulibus Q. Pompeio et L. Sullæ vim intulisset, occiso Q. Pompeio consulis filio, genero Sullæ; L. Sulla consul cum exercitu in urbem venit, et adversus factionem

5 Cæcilio Pio] Sic edidit Sigonius: quam lectionem firmat Gronovius ex Velleio, l. II. c. 15. Libri habent Cæcilio Pinna. Vid. infra, c. 2.

6 Auctor hujus rei] Imo hujus belli.

7 Occiso Q. Pompeio] Sic dedit ex conjectura Sigonius, quum prius legeretur occisus Pompeio. Assentitur Sigonio Pitheus apud Hearnium.

Sulpicii et Marii in ipsa urbe pugnavit, eamque expulit. ⁸ex qua duodecim a senatu hostes, inter quos ⁹C. Marius pater et filius, judicati sunt. P. Sulpicius, quum in quadam villa lateret, indicio servi sui retractus et occisus est. servus, ¹⁰ut præmium promissum indici haberet, ¹¹manumissus, et ob scelus proditi domini de saxo dejectus est. C. Marius filius in Africam trajecit. C. Marius pater, quum in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis: et, quum missus ad occidendum eum servus, natione Gallus majestate tanti viri perterritus recessisset, ¹²inpositus publice in navim delatus est in Africam. L. Sulla civitatis statum ordinavit: exinde colonias deduxit. Q. Pompeius consul, ad accipiendum a Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, consilio ejus occisus est. Mithridates, Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis, et pulso Aquillio legato, Phrygiam, provinciam populi Romani, cum ingenti exercitu intravit.

LXXVIII.

Mithridates Asiam occupavit: Q. Oppium proconsulem, item Aquillum legatum, in vincula conjecit: jussuque ejus, quidquid civium Romanorum in Asia fuit, uno die trucidatum est. Urbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, obpugnavit, et aliquot præliis navalibus victus recessit. Archelaus, præfectus regis, in Græciam cum exercitu venit; Athenas occupavit. Præterea ¹³trepidationem urbium insularumque, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum civitates ¹⁴suas trahentibus, continet.

LXXIX.

L. Cornelius Cinna, quum perniciosas leges ¹⁵per vim atque arma ferret, pulsus urbe a Cn. Octavio collega, ¹⁶cum sex tribu-

8 *Ex qua*] Hoc quoque debetur Sigonio. Firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus. Reliqui, ex quo.

9 *C. Marius pater et filius*] Magis placeret Gronovio, *Caii Marii pater et filius*.

10 *Ut præmium promissum indici*] Ita Gronovius. Sigonius ex vetere libro *promissum indicii*. Reliqui, *promissi indicii*.

11 *Manumissus est, et . . . de saxo dejectus est*] Alterutrum ex illis est vacat. Prius ignorant duo e MSS. Gronovii et Pithæus apud Hearnium: posterius, Campanus.

12 *Inpositus publicæ navi*] Non mi-

nus placeret *publice in navim*, quomodo Pithæus et Sigonius apud Hearnium volunt: a quibus non longe ab Andreas, qui exhibet *publice in navi*.

13 *Trepidationem*] Unus e MSS. Gronovii cum Campano, *trepidationes*.

14 *Per vim atque arma*] Duæ postremæ voces adjectæ sunt a Sigonio, ex vet. ut ipse ait, lib. Sed earum hîc nullus est usus: nec eas agnoscunt Campanus, Andreas, et magna pars librorum.

15 *Cum sex tribus plebis*] Hoc quoque a Sigonio est, cui assentitur apud Hearnium Pithæus. Antea *cum sexio tribuno plebis*. Campanus, cum

nis plebis: imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudii exercitum in potestatem suam redegit, et bellum urbi intulit, arcessito C. Mario ex Africa cum aliis exsulis: in quo bello duo fratres, alter ex Pompeii exercitu, alter ex Cinnae, ignorantes concurrerunt: et, quum victor spoliaret occisum, agnito fratre, ingenti lamentatione edita, rogo ei exstructo, ipse supra rogam se transfodit, et eodem igni consumptus est. ¹⁶ Et quum obprimi inter initia potuissent, Cn. Pompeii fraude, qui, utramque partem fovendo, vires Cinnae dedit, nec nisi profligatis optimatum rebus auxilium tulit, et consulis segnitie confirmati Cinna et Marius quatuor exercitibus, ¹⁷ ex quibus duo Q. Sertorio et Carboni dati sunt, urbem circumsederunt. Ostiam coloniam Marius expugnavit, et crudeliter diripuit.

LXXX.

Italicis populis a senatu civitas data est. Samnites, qui soli arma retinebant, Cinnae et Mario se conjunxerunt. ab iis Plautius cum exercitu cæsus est. Cinna et Marius cum Carbone et Sertorio Janiculum occupaverunt, et fugati ab Octavio consule recesserunt. Marius Antium, et Ariciam, et Lanuvium colonias devastavit. Quum nulla spes esset optimatibus resistendi propter segnitiam et perfidiam et ducum et militum, qui corrupti aut pugnare volebant, aut ad diversas partes transibant, Cinna et Marius in urbem recepti sunt: qui, velut captam, eam cædibus et rapinis vastarunt, Cn. Octavio consule occiso, et omnibus adversæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro, ¹⁸ L. et C. Cæsare, quorum capita in rostris posita sunt. Crassus filius ab equilibus Fimbriae occisus. pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citra ulla comitia consules in sequentem annum se ipsos renunciaverunt: eodemque die, quo magistratum inierant, Marius Sex. Licinium senatorem de saxo deieci jussit; editisque multis sceleribus, Idibus Januariis decessit: vir, cujus si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior fuerit. adeo, quam rempublicam armatus servavit, eam primo togatus omni genere fraudis, postremo armis hostiliter evertit.

Sexto Publico tribuno plebis. Non tam constat nobis, quomodo legendum sit, quam Sigonianam lectionem vitiosam esse. Appianus enim libro primo Civil. testis est majorem partem tribunorum plebis cum Octavio sensisse.

¹⁶ Et quum obprimi inter initia potuissent] Sic dedimus auctore uno ex

MSS. Gronovii, ut referatur verbum ad id quod sequitur, confirmati Cinna et Marius. Vulgo potuissent.

¹⁷ Quorum duo] Complures MSS. et Campanus, ex quibus duo.

¹⁸ L. et C. Cæsare] Lege cum Gronovio, L. et C. Cæsaribus.

LXXXI.

L. Sulla Athenas, quas Archelaus, præfectus Mithridatis, occuparat, circumsevit, et cum magno labore expugnavit. urbi libertatem, et civibus, quæ habuerant, reddidit. Magnesia, quæ sola in Asia civitas in fide manserat, summa virtute adversus Mithridatem defensa est. Præterea Thracum in Macedonia continet gesta.

LXXXII.

Sulla copias regis, quæ, Macedonia occupata, in Thessaliam venerant, prælio vicit, cæsis hostium centum millibus, et castris quoque expugnatis. Renovato deinde bello, iterum exercitum regis fudit ac delevit. Archelaus cum classe regia Sullæ se tradidit. L. Valerius Flaccus consul, collega Cinnæ, missus, ut Sulla succederet, propter avaritiam invidus exercitui suo, a C. Fimbria legato ipsius, ultimæ audaciæ homine, occisus est, et imperium ad Fimbriam translatum. Præterea expugnatae in Asia urbes a Mithridate, et crudeliter direpta provincia, incursionesque Thracum in Macedoniam, referuntur.

LXXXIII.

C. Fimbria in Asia fuis prælio aliquot præfectis Mithridatis, urbem Pergamum cepit, obsessumque regem, non multum abfuit, quin caperet. Urbem Ilion, quæ se potestati Sullæ reservabat, expugnavit ac delevit, et magnam partem Asiæ recepit. Sulla multis præliis Thracas cecidit. Quum L. Cinna et Cn. Papirius Carbo, ab se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Sullam pararent, effectum est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, et per eos, qui concordiae studebant, ut legati ad Sullam de pace mitterentur. Cinna ab exercitu suo, quem invitum cogebat naves conscendere, et adversus Sullam proficisci, interfectus est. Consulatum Carbo solus gessit. Sulla, quum in Asiam trajecisset, pacem cum Mithridate fecit; ¹⁹ ita ut is cederet provinciis Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria, desertus ab exercitu, qui ad Sullam transierat, ipse se percussit: inpetravitque de servo suo, præbens cervicem, ut se occideret.

19 Ita ut is cederet Asia, Bithynia, Cappadocia] Omnes libri et veteres editi ante et Asia habent provinciis: qua in voce aliquid vitii est, quum Bithynia et Cappadocia non essent tunc

provinciae Romanae, sed regna. Legamus cum Sigonio in Commentar. in Fastos ad annum 669. ita ut is cederet provincia Asia, Bithynia, Cappadocia.

LXXXIV.

Sulla legatis, qui a senatu missi erant, futurum se in potestate senatus respondit, si cives, qui pulsati a Cinna ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio quam justa senatui videretur, per Carbonem factionemque ejus, cui bellum videbatur utilius, ne conveniret, effectum est. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiæ coloniisque obsides exigere vellet, ut fidem eorum contra Sullam obligaret, consensu senatus prohibitus est. 20 Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est. Q. Metellus Pius, qui partes optimatum secutus erat, quum in Africa bellum moliretur, a C. Fabio prætore pulsus est: senatusque consultum per factionem Carbonis et Marianarum partium factum est, ut omnes ubique exercitus dimitterentur. Libertini in quinque et triginta tribus distributi sunt. Præterea belli adparatum, quod contra Sullam excitabatur, continet.

LXXXV.

Sulla in Italiam cum exercitu trajecit, 21 missisque legatis, qui de pace agerent, a consule C. Norbano violatis, eundem Norbanum prælio vicit. Et quum L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, ut pacem jungeret, nec potuerat, castra obpugnaturus esset, universus exercitus consulis, sollicitatus per emissos a Sulla milites, signa ad Sullam transtulit. Scipio, quum occidi posset, dimissus est. Cn. Pompeius, Cn. F. ejus, qui Asculum ceperat, conscripto voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Sullam venerat; ad quem se nobilitas omnis conferebat, ita ut deserta urbe ad castra veniretur. Præterea expeditiones per totam Italiam utriusque partis ducum referuntur.

LXXXVI.

Quum C. Marius, C. Marii filius, consul ante annos viginti per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelita-

20 *Novis civibus senatusconsulto suffragium datum est*] Hic profecto aliquid peccavit vel librarium manus, vel ipse epitomes auctor. Italis enim cum civitate jus quoque suffragii datum esse constat. Sed fortasse hujus senatusconsulti hæc mens fuerat, ut quod a tribuno plebis Sulpicio institutum, mox a Sulla rescissum fuerat, renovaretur et confirmaretur, nempe, ut novi cives in quinque et triginta tribus distribuerentur.

21 *Missisque legatis, qui de pace*

agerent, a consule C. Norbano violatis] Sustulimus, auctore Campano, particulam et ante a consule. Sensus quippe est: legatis qui a Sylla missi erant, a consule violatis. Aliam hic et majoris momenti emendationem fecit Sigonius. Plerique editi et libri habebant a cons. Cn. Carbone et C. Norbano: quod contra historiæ fidem erat. Neque enim Carbo hoc anno consul fuit. Certissimam Sigonii conjecturam firmant Pithæus apud Hearnium, et Campanus, qui habet a consule Cn. Norbano.

tem et avaritiam in prætório suo vivus exustus est. *L. Philippus* legatus *Sullæ* Sardiniam, *Q. Antonio* prætore pulso et occiso, occupavit. *Sulla* cum *Italicis* populis, ne timeretur ab iis, velut erepturus civitatem "et suffragii jus nuper datum, fœdus percussit. Idemque, ex fiducia jam certæ victoriæ, litigatores, a quibus adibatur, vadimonia Romam differre jussit, quam a parte diversa urbs adhuc teneretur. *L. Damasippus* prætör, ex voluntate *C. Marii* consulis quum senatum contraxisset, omnem, quæ in urbe erat nobilitatem trucidavit. ex cujus numero *Q. Mucius Scævola* pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis *Vestæ* occisus est. Præterea bellum a *L. Murena* adversus *Mithridatem* in Asia renovatum continet.

LXXXVII.

Sulla C. Marium, exercitu ejus fuso delectoque ad *Sacripotum*, in oppido *Præneste* obsedit. urbem *Romam* ex inimicorum manibus recepit. *Marium* erumpere tentantem repulit. Præterea res a legatis ejus, eadem ubique fortuna partium, gestas continet.

LXXXVIII.

Sulla Carbonem, "exercitu ejus fuso ad *Clusium*, ad *Faventiam* *Fidentiamque* cæso, *Italia* expulit: cum *Samnitibus*, qui soli ex *Italicis* populis nondum arma posuerant, juxta urbem *Romanam* ante portam *Collinam* debellavit: recuperataque republica, pulcherrimam victoriam crudelitate, quanta in nullo hominum fuit, inquinavit. Octo millia "deditorum "in villa publica trucidavit: tabulam proscriptionis posuit: urbem ac totam *Italiam* cædibus replevit: inter quas omnes *Prænestinos* inermes concidi jussit: *Marium*, senatorii ordinis virum, cruribus brachiisque fractis, auribus præsectis, et effossis oculis, necavit. *C. Marius*, *Præneste* obsessus "a *Lucretio Ofella*, *Sullanarum* partium viro, quum per cuniculum captaret evadere, septus ab exercitu, "mortem sibi conscivit. id est, in ipso cuniculo, quum sentiret se evadere non posse, cum *Pontio Telesino*, fugæ comite, stricto utrimque gladio, concurrat: quem quum occidisset, ipse saucius inpetravat a servo, ut se occideret.

22 Et suffragii jus nuper datum] Vid. not. 20. ad epit. LXXXIV. supra.

23 Exercitu ejus fuso ad Clusium] Inseruit Gronovius ex aliquot MSS. et fuso.

24 Deditorum] Magis placeret cum *Pithæo* apud *Hearnium* legere deditiorum.

25 In villa publica] Egregia *Sigonii* correctio, nixa auctoribus *Augustino* de Civ. Dei, III. 26. et *Val. Max.* IX.

2. Antea in via.

26 A *Lucretio Ofella*] Sic plane *Campanus*, et apud *Hearnium* *Pithæus*. Reliqui *Asella*.

27 Mortem sibi conscivit: id est] Gronovius duas ultimas voces adjecit ex quibusdam scriptis. Nos libenter assentiremur *Sigonio* hæc omnia delenti, ita ut legatur: septus ab exercitu, in ipso cuniculo.

LXXXIX.

*M. Brutus a Cn. Papirio Carbone, qui Cossuram adpulerat, missus nave piscatoria Lilybetum, ut exploraret, an ibi Pompeius esset, et circumventus a navibus, quas Pompeius miserat, in se mucrone verso, ad transtrum navis obnixus corporis pondere, incubuit. Cn. Pompeius, in Siciliam cum imperio a senatu missus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captum occidit. Sulla, dictator factus, quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit. Rebus novis reipublicæ statum confirmavit, tribunorum plebis potestatem minuit, et omne jus legum ferendarum ademit. Pontificum augurumque collegium ampliavit, ut essent quindecim; senatum ex equestri ordine subplevit: proscriptorum liberis jus petendorum honorum eripuit, et bona eorum vendidit: ex quibus plurima primo rapuit. redactum est sestertium ter millies quingenties. Q. Lucretium Ofellam, consulatum adversus voluntatem suam petere ausum, jussit occidi in foro: et, quum hoc indigne ferret populus Romanus, concione advocata, se jussisse dixit. Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum et Hiarbam, regem Numidiæ, bellum molientes, victos occidit; et, quatuor et viginti annos natus, adhuc eques Romanus, quod nulli contigerat, ex Africa triumphavit. Cn. Norbanus consularis proscriptus, in urbe Rhodo quum comprehenderetur, ipse se occidit. Mutilus, unus ex proscriptis, clam capite adoperto ad posticas ædes Bastiæ uxoris quum accessisset, admissus non est, quia illum proscriptum diceret, itaque se transfodit, et sanguine suo

28 *L. Brutus*] Sic olim legebatur. Sigonius dedit *M. Brutus*, eique obsecuti sunt editores. Sed hunc Brutum credimus cum Pighio non alium esse, quam L. Brutum Damasippum prætorem hujus anni, qui Carboni conjunctus memoratur libro sup. capp. 3. et 4.

29 *Circumventus a navibus*] Vocula a in Gronovianis editionibus male omissa fuerat: sed in vetustioribus omnibus reperitur.

30 *In se mucrone verso . . incubuit*] Magis placeret cum Gronovio legere *mucroni*.

31 *Sulla . . quod nemo unquam fecerat, cum fascibus viginti quatuor processit*] Solitum hoc dictatoribus, ut testantur Plut. in Fabio, Polyb. l. III. c. 87. Itaque vel erravit epitomes auctor, vel aliquod hic vitium est.

32 *Rebus novis reipublicæ statum confirmavit*] Sine ulla dubitatione as-

sentimur Gronovio emendanti legibus *novis*.

33 *Ex quibus plurima primo rapuit*] Offendit *primo*. Nec opitulatur Gronovius, dum ex aliquot codd. assert *plurima præmia*, interpretaturque *prædas*. Fortasse aliquid intercidit, ut Sulla dictus fuerit plurima primo rapuisse, deinde cetera in publicum rede- gisse.

34 *Redactum est sestertium ter millies quingenties*] Marcæ argenti 1367187, uncia 4.

35 *C. Norbanus*] Vulgo *Cn.* Sed ex Fastis Capitolinis, reliquisque omnibus veterum monumentis *C.* reponendum esse Sigonius monet, cui assentitur apud Hearnium Pithæus.

36 *Ad posticas ædes*] Ante Sigonium legebatur *ad posticum adis*. Ille in vet. lib. reperit *ad posticias ædes*. Nec aliter Pithæus. Notum est *ædem* non dici de privata et profana domo,

fores uxoris respersit, ⁷ Sulla Nolam in Samnio recepit. ⁸ quadraginta septem legiones in agros captos deduxit, et eos iis divisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum, in deditionem accepit. Mitylenæ quoque in Asia, quæ sola urbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnata dirutaque sunt.

XC.

Sulla decessit, honosque ei a senatu habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. M. Æmilius Lepidus, quam acta Sullæ tentaret rescindere, bellum excitavit: et a Q. Catulo collega Italiæ pulsus est: et in Sardinia, frustra bellum molitus, periit. M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam obtinebat, a Cn. Pompeio occisus est. ⁹ Q. Sertorius proscriptus in ulteriore Hispania ingens bellum excitavit. ¹⁰ L. Manlius proconsul et ¹¹ M. Domitius legatus ¹² ab Herculeio quæstore prælio victi sunt. Præterea res a P. Servilio proconsule adversus Cilicas gestas continet.

XCI.

Cn. Pompeius, ¹³ quam adhuc eques esset, cum imperio consulari adversus Sertorium missus est. Sertorius aliquot urbes expugnavit, plurimasque civitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Herculeium, quæstorem Sertorii, cum exercitu cecidit.

XCII.

Cn. Pompeius dubio eventu cum Sertorio pugnavit, ita ut singula ex utraque parte cornua vicerint. Q. Metellus Sertorium et Perpernam cum duobus exercitibus prælio fudit: cujus victoria partem cupiens ferre Pompeius parum prospere pugnavit. ¹⁴ Obsessus deinde Cluniæ Sertorius, adsidiis eruptionibus non

37 Sulla Nolam in Samnio] Non tam in Samnio, quam a Samnitibus qui invaserant. Supra Epit. l. LXXIII. GROMOVIVS.

38 Quadraginta septem legiones] Imo tres et viginti, si Appiano fides: et hoc verisimilius per se videtur.

39 Q. Sertorius] Unus e MSS. Gromovii ante hæc verba inserit: Q. Sertorii viri bellicosissimi gesta referuntur: itidemque alius, nisi quod bellicosissimi habet pro bellicosissimi.

40 L. Manlius] Sic scribendum esse hoc nomen monuit Sigonius ex Orosio et Eutropio. Vulgo hic L. Manlius.

41 M. Domitius] Imo L. Domitius, ex Plut. et Eutropio.

42 Ab Herculeio] Alias Hirtuleio.

43 Quam adhuc equester esset] Sic dedit Sigonius ex quibusdam veteribus libris, quum prius editi haberent quæstor esset. Idem optime probat Pompeium tunc temporis quæstorem non fuisse, imo nunquam hunc magistratum gessisse. Sed dubitamus an equester pro equite dici possit: cujus rei nullum nobis suppetit exemplum. Itaque malleum legere: quum adhuc eques Rom. esset.

44 Obsessus . . Cluniæ] Ante Gromo-

leviora damna obsidentibus intulit. Præterea ab Curione proconsule in Thracia res gestas adversus Dardanos, et Q. Sertorii multa crudelia in suos facta continet; qui plurimos ex amicis et secum proscriptis, crimine proditoris insimulatos, occidit.

XCIII.

P. Servilius proconsul in Cilicia Isauros domuit, et aliquot urbes piratarum expugnavit. Nicomedes, Bithyniæ rex, moriens populum Romanum fecit hæredem, regnumque ejus in provinciæ formam redactum est. Mithridates, fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Romano intulit. Adparatus deinde regiarum copiarum pedestrium navaliumque: et, occupata Bithynia, M. Aurelius Cotta consul ad Chalcedonem prælio a rege victus est. "resque a Pompeio et Metello adversus Sertorium gestas continet; qui omnibus belli militiæque artibus par fuit. quos etiam, ab obsidione Calagurris oppidi depulsos, cœgit diversas regiones petere, Metellum ulteriorem Hispaniam, Pompeium Galliam.

XCIV.

"L. Licinius Lucullus consul adversus Mithridatem equestribus præliis feliciter pugnavit, et expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesque pugnam milites a seditione inhibuit. Deiotarus, Gallograciæ tetrarches, "præfectos Mithridatis, bellum in Phrygia moventes, cecidit. Præterea res a Cn. Pompeio in Hispania contra Sertorium prospere gestas continet.

XCV.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor et septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt: et, "congregata servitiorum ergastulorumque multitudine, Crixo et Spartaco ducibus bello excitato, Claudium Pulchrum legatum et "P. Varenum prætorem prælio vicerunt. L. Lu-

vium editi habebant Calagurii. Mutavit ille, et e vestigiis MSS. eruit nomen *Cluntæ*.

45 *Resque a Pompeio et Metello adversum Sertorium gestas continet*] Hic habemus emendationem Sigonii, qui priorum editionum omnino vitiosam lectionem ex vet. lib. correxit, adjiciens ex conjectura duas postremas voces.

46 *L. Licinius Lucullus*] Nomen et prænomen Luculli, et infra prænomen Pompeii ex MSS. suis addenda duxit Gronovius,

47 *Præfectos Mithridatis*] Hoc debetur Sigonio. Antea *præfectus*, contra historiæ fidem.

48 *Congregata servitiorum ergastulorumque multitudine*] Sic edidit Gronovius ex suis MSS. Vulgo *servorum ergastulorumque*. Sed non spernendum id fortasse, quod, teste Sigonio, Claudius Puteanus in MSS. legisse se affirmat: *servorum ex ergastulis*.

49 *P. Varenum*] Sigonius ex Appiano et Frontino legendum putat *P. Varinum*.

cullus proconsul ad Cyzicum urbem exercitum Mithridatis fame ferroque delevit; pulsumque Bithynia regem, variis belli ac naufragiorum casibus fractum, coëgit in Pontum profugere.

CXVI.

Q. Arrius prætor Crizum, fugitivorum ducem, cum viginti millibus hominum cecidit. "Cn. Lentulus consul male adversus Spartacum pugnavit. Ab eodem L. Gellius consul et Q. Arrius prætor acie victi sunt. Sertorius "a M'. Antonio, et M. Perperna, et aliis conjuratis in convivio interfectus est, octavo ducatus sui anno: magnus dux, et adversus duos imperatores, Pompeium et Metellum, sæpe par, "vel frequentius victor: ad ultimum desertus et proditus. "Imperium partium ad Marcum translatus est: quem Cn. Pompeius victum captumque interfecit, ac recepit Hispanias decimo fere anno, quam cæptum erat bellum. C. Cassius proconsul et Cn. Manlius prætor male adversus Spartacum pugnaverunt: idque bellum M. Crasso prætori mandatum est.

XCVII.

M. Crassus prætor primum cum parte fugitivorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnavit, cæsis hostium triginta quinque millibus, et duce eorum "Granico. "Cum Spartaco deinde bellavit, cæsis cum ipso millibus sexaginta. M. Antonius prætor bellum adversus Cretenses, parum prospere susceptum, morte sua finivit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto adversus Mithridatem feliciter pugnavit, cæsis hostium "amplius quam sexaginta millibus. "M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (sed Pompeius,

50 *Cn. Lentulus*] Suum huic consuli prænomen restituit Sigonius, ex consensu auctorum omnium. Antea *C. Lentulus*.

51 *A Manio Antonio*] Vid. not. 53. infra.

52 *Vel frequentius superior*] Olim, ut frequentius. Sigonius ex vet. lib. dedit vel. Mallemus et.

53 *Imperium . . ad Marcum translatus est*] Ante Sigonium editi habebant *ad Marium*: quod erat contra historiarum fidem, ex qua constat, Sertorio occiso, Perpernam imperium invasisse. Bene ergo Sigonius ex vetere libro emendavit *ad Marcum*. At inde sequitur vitiosæ quoque olim cuses habuisse a *M. Antonio*. Si enim Antonio et Perpernae idem prænomen *Marcus*

fuisse, non constaret hoc loco ad utrum eorum imperium devenisset. Ideo Sigonius edi jussit a *Manio Antonio*.

54 *Granico*] In quibusdam Gronovii MSS. legitur *Ganico*. Plutarchus *Cannicium* vocat, Frontinus *Gannicum*.

55 *Cum Spartaco deinde debellavit*] Sic legendum esse ipsa res monstrat, nulla prorsus mutatione, quum vulgo editi habeant *deinde bellavit*.

56 *Amplius quam*] Unus e Gronovii MSS. non agnoscit ultimam vocem, quæ nec necessaria est.

57 *M. Crassus et Cn. Pompeius consules facti (Pompeius)*] Vetus lectio erat, *consules facti sunt sicut Pompeius, vel facti sic Pompeius*. Unde Sigonius mancã esse orationem exis-

antequam quaesturam gereret, ex equite Romano) tribunitiam potestatem restituerunt. Judicia quoque "per L. Aurelium Cottam praetorem ad equites Romanos translata sunt. Mithridates, desperatione rerum suarum coactus, ad Tigranem Armeniae regem confugit.

XCVIII.

Machares, filius Mithridatis, Bospori rex, ab L. Lucullo in amicitiam receptus est. Cn. Lentulus et L. Gellius censores asperam censuram egerunt, quatuor et sexaginta senatu motis: a quibus, lustrum condito, censa sunt civium capita quadringenta quinquaginta millia. L. Metellus praetor "in Sicilia adversus piratas prospere rem gessit. Templum Jovis in Capitolio, quod incendio consumptum ac resectum erat, a Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatem et Tigranem, et ingentes utriusque regis copias, pluribus praeliis fudit. Q. Metellus proconsul, bello sibi adversus Cretenses mandato, Cydoniam urbem obsedit. C. Triarius, legatus Luculli, adversus Mithridatem parum prospere pugnavit. Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem, summamque victoriam inponeret, seditio militum tenuit, quia sequi volebant: id est, quia "legiones Valerianae, inpleta a se stipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.

XCIX.

Q. Metellus proconsul Gnosson, et Lyctum, et Cydoniam, et alias plurimas urbes expugnavit. L. Roscius tribunus plebis legem tulit, ut equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi adsignarentur. Cn. Pompeius, lege ad populum lata, persequi piratas jussus, qui commercium annonae intercluserant, intra quadragesimum diem toto mari eos expulsi; belloque cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis agros et urbes dedit. Praeterea res gestas a Q. Metello adversus Cretenses continet: et epistolas Metelli et Cn. Pom-

timaverat, legendumque: consules facti, ut Crassus ex prætura, sic Pompeius. Gronovius delendum potius aliquid, quam infuleiendum judicavit, formavitque hanc lectionem quam secuti sumus.

58 Per L. Aurelium Cottam] Praenomen hujus praetoris ex Asconio mutavit Sigonius, quum olim hic legeretur per M. Aurelium. Ceterum lex ab eo lata de iudiciis minus accurate ab epitomes concinnatore exhibetur.

Ea enim communicabat iudicia inter tres ordines, senatum, equites, et tribunos aëriarios. Vid. infra c. 38. hujus libri.

59 In Sicilia] Hoc debetur Sigonio, quum prius legeretur in Cilicia. Hanc emendationem veram esse facile intellet lector ex c. 29. hujus libri.

60 Legiones Valerianae, quae] Sic habuit vetus liber Sigonii, atque hæc lectio expeditissima est. Gronoviana et Dujatiana editiones carent & quæ

pei in vicem missas. Queritur Metellus, ⁶¹gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præripi, qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas urbium deditiones. Pompeius rationem reddit, hoc se facere debuisse.

C.

C. Manilius tribunus plebis magna indignatione nobilitatis legem tulit, ut Pompeio Mithridaticum bellum mandaretur. ⁶²Concio ejus bona. Q. Metellus, perdomitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulæ leges dedit. Cn. Pompeius, ad gerendum bellum adversus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renovavit, equestri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem Parthorum regem, et Tigranem Armeniorum, ac deinde inter Tigranem filium patremque gestum, continet.

CI.

Cn. Pompeius Mithridatem, nocturno prælio victum, coëgit Bosporon profugere. Tigranem in deditionem accepit, eique, ademptis Syria, Phœnice, Cilicia, regnum Armeniæ restituit. Conjuratio eorum, qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis consulibus, obpressa est. Cn. Pompeius, quum Mithridatem persequeretur, in ultimas ignotasque gentes penetravit. Iberos Albanosque, qui transitum non dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosque, et res ab eo in Bosporo gestas continet.

CII.

Cn Pompeius in provinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces, filius Mithridatis, bellum patri intulit. Ab eo Mithridates obsessus in regia, quum veneno sumto parum profecisset ad mortem, a milite Gallo, nomine ⁶³Bitæto, a quo, ut adjuvaret se, petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Judæos subegit: sanum eorum in Hierosolyma, inviolatum ad id tempus, cepit.

⁶¹ Gloriam rerum ab se gestarum a Pompeio præripi] Vulgo hic legitur a Pompeio sublatam præripi. Sed testatur Gronovius penultimam vocem abesse ab aliquot MSS. Itaque eam ut supervacuum et inelephantem resecuimus. Manifestum est mendum in verbo præripi. Pro eo idem Gronovius subjicit intercepti. Sed quum duo codices habeant gloriam sibi rerum, totus hic locus videtur potius sic for-

mandus: gloriam sibi rerum gestarum a Pompeio præripi.

⁶² Concio ejus bona] Hic suspicamur aliquid esse vitii. Sed parvi res est.

⁶³ Bitæto] Ante Sigonium hic legabatur Bithoco. Ille edi jussit Bitæto, quia apud Appianum vocatur hic Gallicus Bitæto. Sed Gallicum nomen est Bitæto, quomodo Freinshemius expressit, infra c. 85.

L. Catilina, bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætor, et Cethego, et pluribus aliis, conjuravit de cæde consulum et senatus, incendiis urbis, et obprimenda republica; exercitu quoque in Etruria comparato. Ea conjuratio industria M. Tullii Ciceronis eruta est. Catilina urbe pulso, de reliquis conjuratis supplicium sumtum est.

CIII.

Catilina a C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus est. P. Clodius accusatus, "quod in habitu muliebri in sacrarium, in quod virum intrare nefas est, intrasset, et uxorem "maximi pontificis stuprasset, absolutus est. "C. Pontinius prætor Allobrogas, qui rebellaverant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoque consulatus candidato, et captante rempublicam invadere, conspiratio inter tres principes civitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, C. Cæsarem. Leges agrariæ a Cæsare consule cum magna contentione, invito senatu, et altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prospere rem gessit. M. Cicero, lege a P. Clodio tribuno plebis lata, quod indemnatos cives necavisset, in exilium missus est. Cæsar, in provinciam Galliam profectus, Helvetios, vagam gentem, domuit: quæ, sedem quærens, "per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliarum continet. "Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane, et Tigranis filio, triumphavit: Magnusque a tota concione consalutatus est.

CIV.

Prima pars libri situm Germaniæ moresque continet. C. Cæsar, quum adversus Germanos, qui Ariovisto duce in Gal-

64 Quod . . intrasset: quumque uxorem] Hæc verborum structura non immerito displicuit Gronovio: qui proinde, quum reperiret in quibusdam MSS. Quod . . cum intrasset et uxorem, copulativam tollit; ita ut legi debeat: Quod . . quum intrasset, uxorem maximi pontificis stuprasset.

65 Maximi pontificis] Hoc debetur Sigonio. Antea Metelli pontificis. Sed omnis historia testatur ad Cæsaris uxorem Pompeiam totum hoc negotium attinuisse.

66 C. Pontinius] Varie hoc nomen scribitur, Pontinus, Pontinius, Pomptinus. At in prænomine nulla dubitatio est. Ubique apud Ciceronem, apud Sallustium C. vocatur, non Cn. quomodo hactenus hoc loco legebatur.

67 Per provinciam Cæsaris Narbonem iter facere] Gronovius pro Narbonem legi jubet Narbonensem.

68 Pompeius de liberis Mithridatis] Sigonius multis disputat, hæc suo loco posita non esse, propterea quod constat Pompeium Pisone et Messala Cons. triumphasse, antequam cum Cæsare et Crasso societatem iniret, tertio anno ante Pisonis et Gabinii consulatum et exilium Ciceronis, et Cæsaris in Galliam adventum. Jam vero Gronovius in historia quoque vitium esse observat. Cur enim de liberis potius Mithridatis, quam de Mithridate ipso triumphasse Pompeius dicitur? Triumphavit Pompeius de Mithridate et Tigrane regibus ductis ante currum liberis Mithridatis, et Tigranis filio Tigrane.

liam transcenderant, exercitum duceret, rogatus ab Ædulis et Sequanis, quorum ager possidebatur, trepidationem militum, propter metum novorum hostium ortam, adlocutione exercitus inhibuit, et victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, et ⁶⁹ T. Annio Milone tribuno plebis agente, ingenti gaudio senatus ac totius Italiæ, ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Veromandos, Atrebatas, Belgarum populos, quorum ingens multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde ⁷⁰ contra Nervios unius civitatis cum magno discrimine pugnavit, eamque gentem delevit; quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorum ⁷¹ trecenti superessent: ex sexcentis senatoribus tres tantum evaderent. Lege lata de redigenda in provinciæ formam Cypro, et publicanda pecunia regia, ⁷² M. Catoni administratio ejus rei mandata est. Ptolemæus, Ægypti rex, ob injurias, quas patiebatur a suis, regno pulsus, Romam venit. C. Cæsar Venetos, gentem oceano junctam, navali prælio vicit. Præterea res a legatis ejus eadem fortuna gestas continet.

CV.

Quum ⁷³ C. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutavit. M. Cato in petitione præturæ, prælato Vatinio, repulsam tulit. idem, quum legem inpediret, qua ⁷⁴ provinciæ consulibus in quinquennium, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria et Parthicum bellum, Cæsari Gallia et Germania dabantur, a C. Trebonio tribuno plebis, legis auctore, in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum reduxit in regnum Ægypti, ejecto Archelao, quem sibi regem adsolverant. Cæsar, ⁷⁵ victis Germanis in Gallia cæsisque, Rhenum transcendit, et proximam partem Germaniæ domuit: ac deinde oceano in Britanniam, primo parum prospere tempestatibus adversis, trajecit; ⁷⁶ iterum parum feliciter:

69 T. Annio Milone tribuno plebis agente] Ultimam vocem adjecit ex conjectura Sigonius. Pompeius, qui erat privatus, orabat: Milo tribunus plebis, agere debuit, ut revera fecit, non orare tantum.

70 Contra Nervios, unam harum civitatum] Magis arridet, quod subjicit Gronovius: unam horum, nempe Belgarum, civitatem.

71 Trecenti superessent] Quingentos Cæsar superfuisset scribit.

72 M. Catoni] Male plerique editi,

C. Catoni.

73 C. Catoni] Proba Sigonii emendatio. Antea, M. Catoni.

74 Provinciæ consulibus] Idem Sigonius recte pro consulares reposuit consulibus.

75 Victis Germanis et in Gallia cæsis] Magis placet unius MS. a Gronovio inspecti scriptura: victis Germanis in Gallia cæsisque.

76 Iterum parum feliciter] Dele et parum ex superiore versiculo inculcatum. GRONOVIVS.

magnaue multitudine hostium cæsa, aliquam partem insula in potestatem redegit.

CVI.

Julia Casaris filia, Pompeii uxor, decessit: honosque ei a populo habitus est, ut in campo Martio sepeliretur. Gallorum aliquot populi, Ambiorige duce Eburonum, defecerunt: a quibus Cotta et Titurius, legati Casaris, circumventi insidiis, cum exercitu, cui præerant, cæsi sunt. et quum aliarum quoque legionum castra oppugnata magno labore defensa essent, interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicero, ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus, bellum Parthis inlaturus, Euphratem fluvium transiit, victusque prælio, in quo et filius ejus cecidit, quum reliquias exercitus in collem recepisset, evocatus in colloquium ab hostibus, velut de pace acturis, quorum dux erat Surenas, comprehensus, et, ne quid vivus pateretur, repugnans interfectus est.

CVII.

C. Cæsar, Treviris in Gallia victis, iterum in Germaniam transiit: nulloque ibi hoste invento, reversus in Galliam, Eburones et alias civitates, quæ conspiraverant, vicit, et Ambiorigem in fuga persecutus est. P. Clodii, a T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia via ad Bovillas occisi, corpus plebs in curia cremavit. Quum seditiones inter candidatos consulatus Hypsæum, Scipionem, et Milonem essent, qui armis ac vi contendebant; ad comprimendas eas Cn. Pompeius legatus a senatu consul tertium factus est, absens et solus, quod nulli alii umquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodii, Milo judicio damnatus in exsilium actus est. Lex

77 Ambiorige duce Eburonum] Hic aliquid deesse manifestum est. Gronovius reponit, Ambiorige duce, rege Eburonum.

78 Titurius] Hoc debetur Sigonio. Vetustius cusi habebant, T. Aurunculeus: Sigonii codices, T. Veturius. Verum nomen ille revocavit ex Cæsare.

79 Interque eos, qui in Nervii præerat, Q. Cicero] Primo, nihil est in iis quæ præcedunt, quo referatur ei eos. Itaque lege cum Gronovio vel superius aliorum quoque legatorum pro aliarum quoque legionum, vel hic interque ea, quibus . . . præerat Q. Cicero, Secundo,

quum in plerisque editis legeretur qui in Treviris præerat, edi jussimus de Nervii, obsecuti Jac. Gronovio, qui ita habuisse antiquitus cuso docet: et de ipsa re constat ex Cæsaris ipsius Comment. l. V.

80 Cn. Pompeius legatus a senatu] Vitium esse in voce legatus, manifestum est. Suspiscatur Gronovius, rogatus.

81 Lex lata est] Hoc debetur Sigonio, qui reposuit verbum in hac re proprium lata, pro dicta, vel data, quomodo libri sive editi, sive scripti habebant.

lata est, ut ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur, invito et contradicente M. Catone. Præterea res gestas a C. Cæsare adversus Gallos, qui prope universi, Vercingentorix Arverno duce, defecerunt, et laboriosas obsidiones urbium continet: inter quas Avarici Biturigum, et Gergoviæ Arvernorum.

CVIII.

C. Cæsar Gallos ad Alesiam vicit, omnesque Galliæ civitates, quæ in armis fuerant, in deditionem accepit. C. Cassius, quæstor M. Crassi, Parthos, qui in Syriam transcenderant, cecidit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis consulibus Ser. Sulpicio, M. Marcello. C. Cæsar Bellovacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea contentiones inter consules de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule, ut Cæsar ad petitionem consulatus veniret, quum is lege lata "in id tempus consulatus provincias obtinere deberet, resque a M. Bibulo in Syria gestas continet.

CIX.

Causæ civilium armorum et initia referuntur, contentionesque de successore C. Cæsari mittendo, quum se dimissurum exercitus negaret, "nisi a Pompeio dimitterentur. Et C. Curionis tribuni plebis "primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones continet. Quum senatusconsultum factum esset, ut successor Cæsari mitteretur, M. Antonio et Q. Cassio tribunis plebis, quoniam intercessionibus id senatusconsultum impediabant, urbe pulsus, mandatum est a senatu consulibus et Cn. Pompeio, ut viderent, ne quid respublica detrimenti caperet. C. Cæsar, bello inimicos persecuturus, cum exercitu in Italiam venit: Corfinium cum L. Domitio et "L. Lentulo cepit, eosque dimisit. Cn. Pompeium ceterosque partium ejus Italia expulit.

82 In id tempus consulatus] Merito. Ipse inveniebat in Floris: Primum adversum Cæsarem de populo Romano delet et id Gronovius.

83 Nisi a Pompeio] Melius: nisi et a Pompeio. GRONOVIVS.

84 Primum adversus Cæsarem, dein pro Cæsare actiones] Hanc lectionem Sigonius concinnavit ad historię fidem.

versum Cæsarem de populo Romano

Cæsare actiones.

85 P. Lentulo] Male vulgate: editiones L. Lentulo. Is enim est P. Lentulus Spinther, qui consul Ciceronem in patriam restituerat. Vld. infra, c. 63.

CX.

C. Cæsar Massiliam, quæ portas ipsi clauserat, obsedit: et, relictis in obsidione urbis ejus legatis, C. Trebonio et D. Bruto, profectus in Hispaniam, L. Afranium et M. Petreium, legatos Cn. Pompeii, cum septem legionibus ad Ilerdam in deditiōnem accepit, omnesque incolumes dimisit, Varrone quoque legato Pompeii cum exercitu in potestatem suam redacto. Gaditanis civitatem dedit. Massilienses, duobus navalibus præliis victi, post longam obsidionem potestati Cæsaris se permiserunt. C. Antonius, legatus Cæsaris, male contra Pompeianos in Illyrico rebus gestis, captus est. In quo bello Opitergini Transpadani, Cæsaris auxiliares, rate sua ab hostilibus navibus clausa, potius, quam in potestatem hostium venirent, inter se concurrentes obcubuerunt. C. Curio, legatus Cæsaris in Africa, quum prospere "adversus Varum, Pompeianarum partium ducem, pugnasset, a Juba rege Mauritania cum exercitu cæsus est. C. Cæsar in Græciam trajecit.

CXI.

"M. Cælius Rufus prætor, quum seditiones in urbe concitaret, novarum tabularum spe plebe sollicitata, abrogato magistratu pulsus urbe, Miloni exsuli, qui fugitivorum exercitum contraxerat, se conjunxit. uterque, quum bellum molirentur, interfecti sunt. Cleopatra, Ægypti regina, a Ptolemæo fratre regno pulsa est. Propter "Q. Cassii prætoris avaritiam crudelitatemque Cordubenses in Hispania "cum duabus Varianis legionibus a partibus Cæsaris desciverunt. Cn. Pompeius, ad Dyrrachium obsessus a Cæsare, et, præsidiis ejus cum magna clade diversæ partis expugnatis, obsidione liberatus, translato in Thessaliam bello, apud Pharsaliam acie victus est. Cicero in castris remansit, vir nihil minus quam ad bella natus; omnibusque adversarum partium, qui se potestati victoris permiserunt, Cæsar ignovit.

86 *Adversus Varum*] Olim *Varronem*. Correxerit Sigonius.

87 *M. Cælius Rufus*] Verum huic prætori nomen restituit Sigonius, quum ante eum corrupte legeretur *M. Cæcilius*. Is est Cælius orator, cujus exstant ad Ciceronem epistolæ, qui ab eodem Cicerone defensus est luculenta oratione; quem omnis horum temporum historia describit acrem, inque-

tum, novarum rerum cupidum.

88 *Q. Cassii*] Et hoc debetur Sigonio. Olim *Q. Catuli*.

89 *Cum duabus Varianis legionibus*] Jac. Gronovius recte monet legendum *Varronianis*, id est, legionibus iis quæ sub M. Varrone militaverant. Vid. supra, CX. 36. et Auct. de B. Alexandrino capp. 53. 57. 58.

CXII.

Trepidatio victarum partium in diversas orbis terrarum partes et fuga referuntur. Cn. Pompeius, quam Ægyptum petisset, jussu Ptolemæi regis pupilli, auctore Theodoto præceptore, cujus magna apud regem auctoritas erat, et Pothino, occisus est ab Achilla, cui id facinus erat delegatum, in navicula, antequam in terram exiret. Cornelia uxor et Sex. Pompeius filius Cypron refugerunt. Cæsar, post tertium diem insecutus, quum ei Theodotus caput Pompeii et annulum obtulisset, ⁹⁰et infensus est, et inlacrimavit. sine periculo Alexandriam tumultuantem intravit. Cæsar, dictator creatus, Cleopatram in regnum Ægypti reduxit, et inferentem bellum iisdem auctoribus Ptolemæum, quibus Pompeium interfecerat, cum magno suo discrimine vicit. Ptolemæus dum fugit, in Nilo navicula subsedit. Præterea laboriosum M. Catonis in Africa per deserta cum legionibus iter, et bellum a Cn. Domitio contra Pharnacem ⁹¹parum prospere gestum continet.

CXIII.

Confirmatis in Africa Pompeianis partibus, imperium earum P. Scipioni delatum est; Calone, cui ex æquo deferabatur imperium, cedente. Et quum de diruenda urbe Utica propter favorem civitatis ejus in Cæsarem deliberaretur, idque ne fieret, M. Cato tenuisset, Juba suadente, ut dirueretur; tutela ejus et custodia mandata est Catoni. ⁹²Cn. Pompeius Magni filius in Hispania, contractis viribus, quarum ducatum nec Afranius, nec Petreius excipere volebant, bellum adversus Cæsarem renovavit. Pharnaces, Mithridatis filius, rex Ponti, sine ulla belli mora victus est. Quum seditiones Romæ a P. Dolabella tribuno plebis, legem ferente de novis tabulis, excitatæ essent, et ex ea caussa plebs tumultuaretur, inductis a M. Antonio magistro equitum in urbem militibus, octingenti e plebe cæsi sunt.

⁹⁰ Et infensus est, et inlacrimavit, sine periculo] Lege cum Gronovio, et offensus est, et inlacrimavit; nec sine periculo.

⁹¹ Parum prospere] Vocem parum adjecit Sigonius ex historiae fide. Vid. finem hujus libri.

⁹² Cn. Pompeius Magni filius] Sigonius ex veteribus, ut ait, libris legi

jusserat, Inde Pompeius. Sed rã inde hic supervacuum est. Præterea quum duo filii Pompeii essent, qui prænominibus distinguebantur, verisimile admodum est auctorem epitomes, ei de quo agebat suum prænomen addidisse. Atque illud clare expressum reperitur in uno e codd. a Gronovio inspectis. Itaque admittimus.

Cæsar veteranis cum seditione missionem postulantibus dedit : et, quum in Africam trajecisset, contra copias Jubæ regis cum discrimine magno pugnavit.

CXIV.

Bellum in Syria Cæcilius Bassus, eques Romanus Pompeianarum partium excitavit, relicto a legione Sex. Cæsare, quæ ad Bassum transierat, occisoque eo. Cæsar Scipionem prætorem, Afranium, Jubamque vicit ad Thapsum, castris eorum expugnatis. Cato, audita re, quum se percussisset Uticæ, et, interveniente filio, curaretur, inter ipsam curationem rescisso vulnere exspiravit, anno ætatis quadragesimo nono. Petreius Jubam seque interfecit. P. Scipio in nave circumventus honestæ morti vocem quoque adjecit : quærentibus enim imperatorem hostibus dixit, Imperator bene se habet. Faustus et Afranius occisi. Catonis filio venia data. Brutus, legatus Cæsaris, in Gallia Bellovacos rebellantes prælio vicit.

CXV.

Cæsar quatuor triumphos duxit ; ex Gallia, ex Ægypto, ex Ponto, ex Africa. Epulum et omnis generis spectacula dedit. M. Marcello consulari, senatu rogante, redditum concessit. Qui Marcellus beneficio ejus frui non potuit, a Cn. Magio Cilone cliente suo Athenis occisus. Recensum egit, quo censa sunt civium capita centum quinquaginta millia. Profectusque in Hispaniam adversus Cn. Pompeium, multis utrimque expeditionibus fuctis, et aliquot urbibus expugnatis, summam victoriam cum magno discrimine ad Mundam urbem consecutus est. Pompeius Sextus effugit.

93 Occisusque eo] Hic τὴν αἰτίαν τῆς γῆρας apponimus, obsecuti Sigonio et Jac. Perizonio. Hic quidem etiam deleri jubet vocem eo, nec sine causa. Agitur enim de Sexto Cæsare, qui relictus a legione occisus est.

94 Scipionem prætorem] Lege cum Gronovio vel Scipionem proconsulem, vel Scipionem, Petreium.

95 Vocem quoque] Hic inserit Gronovius parem, vel memorabilem.

96 Qui Marcellus beneficio ejus]

Gronovius quum reperit in uno MS. Qui beneficio ejus Marcellus, rescribit, Quo beneficio ejus Marcellus : recte.

97 P. Magio] Sigonius jussit legi Cn. Magio, causamque addidit, quod nempe sic ille interfector Marcelli nominaretur in epistola Servii ad Ciceronem. Sed eæ Ciceronis editiones quas vidimus, atque in iis Græviana, habent P. Magio, quomodo hic ante Sigonii emendationem legebatur.

CXVI.

C. Cæsar ex Hispania quintum triumphum egit. Et, quum plurimi maximique honores ei a senatu decreti essent, inter quos ut Pater Patriæ adpellaretur, et sacrosanctus, ac dictator in perpetuum esset, invidia causam adversus eum præstitere, quod senatui deferenti hos honores, quum ante ædem Veneris Genitricis sederet, non adsurrexit: et quod a M. Antonio consule collega suo, inter Lupercos currente, diadema capiti suo inpositum in sella reposuit: et quod Epidio Marullo et Cæsetio Flavo tribunis plebis invidiam ei tamquam regnum adfectanti moventibus, potestas abrogata est. Ex iis causis conspiratione in eum facta, (cujus capita fuerunt M. Brutus, et C. Cassius, et ex Cæsaris partibus D. Brutus et C. Trebonius) in Pompeii curia occisus est viginti tribus vulneribus, occupatumque ab interfectoribus ejus Capitolium. Oblivione deinde cædis ejus a senatu decreta, obsidibus Antonii et Lepidi liberis acceptis, conjurati a Capitolio descenderunt. Testamento Cæsaris hæres ex parte dimidia institutus C. Octavius sororis nepos, et in nomen adoptatus est. Cæsaris corpus, quum in campum Martium ferretur, a plebe ante rostra crematum est. Dictaturæ honos in perpetuum sublatus est. C. Amatius, humillimæ sortis homo, qui se C. Marii filium ferebat, quum apud credulam plebem seditiones moveret, necatus est.

CXVII.

C. Octavius Romam ex Epiro venit, (eo enim illum Cæsar præmiserat, bellum in Macedonia gesturus) ominibusque prosperis exceptus etiam nomen Cæsaris sumpsit. In confusione rerum ac tumultu ⁹⁹Lepidus pontificatum maximum interceptit. Sed M. Antonius consul, quum inpotenter dominaretur, legemque de permutatione provinciarum per vim tulisset, et Cæsarem quoque, petentem, ut sibi adversus percussores avunculi adesset, magnis injuriis adfecisset: Cæsar, et sibi, et reipublicæ vires adversus eum paraturus, deductos in colonias veteranos excitavit. Legiones quoque quarta et Martia ¹signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt. ¹Deinde et complures sævitia M. An-

⁹⁸ *Lepidus pontificatum maximum interceptit]* Hoc loco habemus conjecturam Sigonii, qui ex historiarum veritate veterem lectionem vitiosissimam emendavit. Legebatur nempe: *Lepidum pontificem maximum interemit.*

⁹⁹ *Signa ab Antonio ad Cæsarem tulerunt]* Legendum existimamus *trans-* tulerunt.

¹ *Deinde et complures]* Totam hanc periodum refingit Gronovius in hunc modum: *Deinde et complures sævitia,*

tonii, passim in castris suis trucidati, quia et suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt. D. Brutus, ut petenti Cisalpinam Galliam Antonio obsisteret, Mutinam cum exercitu occupavit. Præterea discursus utriusque partis virorum ad accipiendas provincias, adparatusque belli continet.

CXVIII.

M. Brutus in Græcia, sub prætextu reipublicæ et suscepti contra M. Antonium belli, exercitum, cui Vatinius præerat, cum provincia in potestatem suam redegit. C. Cæsari, qui primus reipublicæ arma sumserat, prætoris imperium a senatu datum est cum consularibus ornamentis; adjectumque, ut senator esset. M. Antonius D. Brutum Mutinæ obsedit. missique ad eum a senatu legati de pace parum ad eam componendam valuerunt. Populus Romanus saga sumpsit. M. Brutus in Epiro C. Antonium prætorem cum exercitu potestati suæ subjecit.

CXIX.

C. Trebonius in Asia fraude P. Dolabellæ occisus est. Ob id facinus Dolabella hostis a senatu judicatus est. Quum Pansa consul male adversus Antonium pugnasset, A. Hirtius consul cum exercitu superveniens, fuis M. Antonii copiis, fortunam utriusque partis æquavit. Victus deinde ab Hirtio et Cæsare Antonius in Galliam confugit, et M. Lepidum cum legionibus, quæ sub ipso erant, sibi junxit: hostisque a senatu cum omnibus, qui intra præsidia ejus essent, judicatus est. A. Hirtius, qui post victoriam in ipsis hostium castris ceciderat, et C. Pansa, e vulnere, quod in adverso prælio exceperat, defunctus, in campo Martio sepulti sunt. Adversus C. Cæsarem, qui solus e tribus ducibus supererat, parum gratus senatus fuit: qui, D. Bruto, obsidione Mutinensi a Cæsare liberato, honore triumphii decreto, Cæsaris militumque ejus mentionem non satis gratam habuit: ob quæ C. Cæsar, reconciliata per M. Lepidum cum M. Antonio gratia, Romam cum exercitu venit,

sive ob scititiam M. Antonii, passim in castris suis trucidantis qui suspecti erant, ad Cæsarem desciverunt.

2 Qui primus reipublicæ arma sumpserat] Lege cum Gronovio qui privatus pro republica arma sumpserat. Passim a Cicerone, Velleio, Tacito, et ceteris scriptoribus, hoc sedulo notatur, Octavium privato consilio arma

cepisse, privatis armis defendisse rempublicam.

3 Prætoris imperium] Hæc certissima est Sigonii conjectura. Vld. infra, c. 10. Antea, pro populo Romano imperium. Nimirum, ut sæpe factum est, litteræ PR. scribarum ignorantia vel incuria abierunt in has voces populo Romano.

et, percussis adventu ejus iis, qui in eum iniqui erant, 'quam annos novemdecim haberet, consul creatus est.

CXX.

Cæsar consul legem tulit de quæstione habenda in eos, quorum opera pater occisus esset: postulatique ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus, absentes damnati sunt. Quum M. Antonio vires Asinius quoque Pollio et Munatius Plancus, cum exercitibus suis adjuncti, ampliassent, et D. Brutus, cui senatus, ut persequeretur Antonium, mandaverat, relictus a legionibus suis, profugisset; jussu Antonii, in cujus potestatem venerat, a Capeno Sequano interfectus est. C. Cæsar pacem cum Antonio et Lepido fecit: ita ut tresviri reipublicæ constituendæ per quinquennium essent ipse, et Lepidus, et Antonius; et ut suos quisque inimicos proscriberent. in qua proscriptione plurimi equites Romani, centum triginta senatorum nomina fuerunt, et inter eos L. Paulli fratris M. Lepidi, et L. Cæsaris Antonii avunculi, et M. Ciceronis. hujus, occisi a Popillio legionario milite, quum haberet annos sexaginta tres, caput quoque cum dextra manu in rostris positum est. Præterea res a M. Bruto in Græcia gestas continet.

CXXI.

C. Cassius, cui mandatum a senatu erat, ut Dolabellam hostem judicatum bello persequeretur, auctoritate reipublicæ adjutus, Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem provincia erant, in potestatem suam redegit. Dolabellam, in urbe Laodicea obsessum, mori coëgit. M. quoque Bruti jussu C. Antonius captus, occisus est.

CXXII.

M. Brutus adversus Thracas parum prospere rem gessit; omnibusque transmarinis provinciis exercitibusque in potestatem ejus et C. Cassii redactis, coëerunt Smyrnæ uterque ad ordi-

*nanda belli futuri consilia. M. Messalla Poplicolam fratrem
 'victum communi consilio condonaverant.*

CXXIII.

*Sex. Pompeius, Magni filius, lectis ex Epiro proscriptis ac
 sagittis, cum exercitu diu, sine ulla loci cuiusquam possessione,
 prædatus in mari, Messanam oppidum in Sicilia primum,
 deinde totam provinciam occupavit: occisoque A. Pompeio
 Bithynico prætore, Q. Salvidienum legatum Cæsaris navali
 prælio vicit. Cæsar et Antonius cum exercitibus in Græciam
 trajecerunt, bellum contra Brutum et Cassium gesturi. Q.
 Cornificius in Africa 'T. Sextium, Cassianarum partium
 ducem, prælio vicit.*

CXXIV.

*C. Cæsar et Antonius apud Philippos vario eventu adversus
 Brutum et Cassium pugnaverunt, 'ita ut dextra utriusque
 cornua vincerent, et castra quoque utrumque ab iis, qui vicerant,
 expugnarentur. Sed inaequalem fortunam partium mors Cassii
 fecit: qui, quum in eo cornu fuisset, quod pulsum erat, totum
 exercitum fusum ratus, mortem sibi conscivit. Altero deinde
 prælio victus M. Brutus et ipse vitam finivit, exorato Stratone
 fugæ comite, ut sibi gladium adigeret, 'annorum circiter
 quadraginta, inter quos Q. Hortensius occisus est.*

5 *Victum*] Sic dedit Sigonius, quum
 prius editi haberent *junctum*. Neu-
 trum placet Gronovio, qui legi jubet
insidiarum convictum. Vid. e. 1. et 7.
 hujus libri.

6 *T. Sextium, Cassianarum partium
 ducem*] Lege cum Henr. Valetio, *Cæs-*
sarianarum partium. Ratio patebit
 ex ipsa historia, infra, c. ult.

7 *Ita ut dextra utriusque cornua*]
Vel utriusque aciei, vel utrorumque,
vel utrumque. GRONOVIVS.

8 *Annorum circiter quadraginta.*
Inter quos] Locum hunc mutilum esse
 perspicue patet. Sigonius eum sup-
 plere conatus est, jussitque legi: *Ro-*
manorum principum circiter quadra-
ginta idem fecerunt. Inter quos. Atque
 hanc emendationem Dujatius et Cleri-
 cus receperunt. Sed primo nimia licen-

tia est tot voces ex mera conjectura in
 contextum immittere. Tum numerus
 quadraginta principum Romanorum,
 qui tum interierint, apud nullum ve-
 ustum scriptorem reperitur; multo
 minus, qui idem fecerint quod Brutus,
 id est qui sese a suis confodi voluerint:
 quod quidem etiam falsum putamus.
 Denique, quum Hortensius jussu An-
 tonii occisus sit, non potest in eorum
 numerum referri, qui idem fecerint
 quod Brutus. Repræsentamus ergo
 hic eam lectionem, quam in vet. lib.
 Sigonius se invenisse testatur, et ex-
 pressit in sua editione Gronovius:
satiisque nobis visum est mancam et
hiulcam orationem exhibere, quam eam
quæ specie falsæ sanitatis imponeret.
 Vetustiores editiones habent: *annorum*
erat ætatis circiter quadraginta.

CXXV.

*C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit: reversus in Italiam veteranis agros divisit. Seditiones exercitus sui, quas corrupti a Fulvia, M. Antonii uxore, milites adversus imperatorem suum concitaverant, cum gravi periculo inhibuit. L. Antonius consul, M. Antonii frater, eadem Fulvia consiliante, bellum Cæsari intulit; receptis in partes suas populis, quorum agri veteranis assignati erant, et M. Lepido, qui custodiæ urbis cum exercitu præerat, fuso, hostiliter in urbem inrupit.

CXXVI.

C. Cæsar, quam esset annorum viginti trium, obsessum in oppido Perusia L. Antonium conatumque aliquoties erumpere, et repulsum, fame coëgit in deditionem venire; ipsique et omnibus militibus ejus ignovit. Perusiam diruit. redactisque in potestatem suam omnibus diversæ partis exercitibus, bellum citra ullum sanguinem confecit.

CXXVII.

Parthi, Labieno, qui Pompeianarum partium fuerat, duce, in Syriam inruperunt: victoque Decidio Saxa, M. Antonii legato, totam eam provinciam occupaverunt. M. Antonius, quam ad bellum contra Cæsarem gerendum incitaretur, uxore Fulvia dimissa, ne concordia ducum obstaret, pace facta cum Cæsare, sororem ejus Octaviam in matrimonium duxit. Q. Salvidienum, consilia nefaria contra Cæsarem molitum, indicio suo protraxit, isque damnatus mortem sibi conscivit. P. Ventidius, Antonii legatus, Parthos, prælio victos, Syria expulit, Labieno eorum duce occiso. Quam vicinus Italiæ hostis Sex. Pompeius Siciliam teneret, et commercium annonæ inpediret, cum eo postulatam pacem Cæsar et Antonius fecerunt, ita ut Siciliam provinciam haberet. Præterea motus Africæ¹⁰ et bella ibi gesta continet.

9 C. Cæsar, relicto Antonio, transmarinæ provinciæ ex parte imperium ei cessit] Hæc mendosa esse perspicuum est. Gronovius ex variis membranis inter se collatis, conjectura quoque nonnihil adjuvante, emendat: C. Cæsar, relicto trans mare Antonio,

(quæ provinciæ ex parte, mallems ex partitione imperii, in potestatem ejus cesserant) reversus in Italiam.

10 Et bella ibi gesta] Addidimus voculam ibi, quam in vet. cod. exstare Sigonius testatur.

CXXVIII.

Quum Sex. Pompeius rursus latrocinii mare infectum redderet, nec pacem, quam acceperat, præstaret, Cæsar, necessario adversus eum bello suscepto, duobus navalibus præliis dubio eventu pugnavit. P. Ventidius, legatus M. Antonii, Parthos in Syria prælio vicit, regemque eorum occidit. Judæi quoque a legatis Antonii subacti sunt. Præterea belli Siculi adparatum continet.

CXXIX.

Adversus Sex. Pompeium vario eventu navalibus præliis pugnatum est: ita ut ex duabus Cæsaris classibus altera, cui Agrippa præerat, vinceret; altera, quam Cæsar duxerat, deleta, expositi in terram milites in magno periculo essent. Victus deinde Pompeius in Siciliam profugit. M. Lepidus, qui ex Africa velut ad societatem belli, contra Sex. Pompeium a Cæsare gerendi, trajecerat, quum bellum Cæsari quoque inferret, relictus ab exercitu, abrogato triumviratus honore, vitam inpetravit. M. Agrippa navali corona a Casare donatus est; qui honos nulli ante eum habitus erat.

CXXX.

M. Antonius, "dum cum Cleopatra luxuriatur, tarde Mediam ingressus, bellum cum legionibus octodecim et sexdecim millibus equitum Parthis intulit: et quum, duabus legionibus amissis, nulla re prospere cedente, retro rediret, insecutus subinde Parthis, et ingenti trepidatione, et magno totius exercitus periculo, in Armeniam reversus est, viginti et uno diebus "trecenta millia fuga emensus. circa octo millia hominum tempestatibus amisit. tempestates quoque infestas, super tam infeliciter susceptum Parthicum bellum culpa sua passus est; quia hiemare in Armenia nolebat, dum ad Cleopatram festinat.

CXXXI.

Sex. Pompeius, quum in fidem M. Antonii veniret, bellum adversus eum in Asia moliens, obpressus a legatis ejus, occisus

: 11 Dum cum Cleopatra luxuriaretur] Scribit Gronovius luxuriatur, ex duobus MSS. 12 Trecenta millia] Centum leucas nostrates.

est. *Cæsar seditionem veteranorum, cum magna pernicie motam, inhibuit: Japydas, et Dalmatas, et Pannonios subegit. Antonius Artavasdem, Armeniæ regem, fide data perductum, in vincula conjici jussit, regnumque Armeniæ filio suo, ex Cleopatra nato, dedit; quam uxoris loco, jam pridem captus amore ejus, habere cæperat.*

CXXXII.

Cæsar in Illyrico Dalmatas domuit. Quam M. Antonius ob amorem Cleopatræ, ex qua duos filios habebat, Philadelphum et Alexandrum, neque in urbem venire vellet, neque, finito triumviratus tempore, imperium deponere, bellumque moliretur, quod urbi et Italiæ inferret, ingentibus tam navalibus quam terrestribus copiis ob hoc contractis, remissoque Octaviæ sorori Cæsaris repudio, Cæsar in Epirum cum exercitu trajecit. Pugnae deinde navales et prælia equestria secunda Cæsaris referuntur.

CXXXIII.

M. Antonius ad Actium classe victus, Alexandriam profugit; obsessusque a Cæsare, in ultima rerum desperatione, præcipue occisæ Cleopatræ falso rumore impulsus, se ipse interfecit. Cæsar, Alexandria in potestatem redacta, Cleopatra, ne in arbitrium victoris veniret, voluntaria morte defuncta, in urbem reversus, tres triumphos egit: unum ex Illyrico, alterum ex Actiaca victoria, tertium de Cleopatra, inposito fine civilibus bellis altero et vigesimo anno. M. Lepidus, Lepidi, qui triumvir fuerat, filius, conjuratione contra Cæsarem facta, bellum moliens, oppressus et occisus est.

CXXXIV.

Cæsar, rebus compositis, et omnibus provinciis in certam formam redactis, Augustus quoque cognominatus est: 18 et

13 *Tertium de Cleopatra*] Sic legi jussit Sigonius, non *ex Cleopatra*, quoniam cum nominibus hominum propriis verbum *triumphare* postulat præpositionem *de*, non *ex*.

14 *Altero et vigesimo anno*] Hic quoque habemus emendationem Sigonii, rixam quam auctoritate veterum librorum, tum subducta temporum

ratione. A Lentulo quippe et Marcello Coas. quibus primum civilia mota sunt arma, alter et vicesimus annus est is quo Actiacum triumphum egit Cæsar Octavianus, se V. et Sex. Apuleio, Coas. Ante Sigonium legebatur *altero et trigesimo*.

15 *Et mensis Sextilis*] Lege cum Gronovio, ut et *mensis Sextilis*.

mensis Sextilis in honorem ejus adpellatus est. Quum ille conventum Narbone ageret, census a tribus Gallis, quas Cæsar pater vicerat, actus. Bellum adversus Bastarnas, et Mæsos, et alias gentes, a M. Crasso gestum, refertur.

CXXXV.

Bellum a M. Crasso adversus Thracas, et a Cæsare adversus Hispanos gestum refertur: et Salassi, gens Alpina, perdomiti.

CXXXVI.

"Rætia a Ti. Nerone et Druso, Cæsaris privignis, domita. Agrippa, Cæsaris gener, mortuus; et a Druso census actus est.

CXXXVII.

Civitates Germaniæ, cis Rhenum et trans Rhenum positæ, obpugnantur a Druso; et tumultus, qui ob censum exortus in Gallia erat, compositus; ara Cæsari ad confluentem Araris et Rhodani dedicata, sacerdote creato C. Julio "Vercundari Dubio Æduo.

CXXXVIII.

Thraces domiti "a L. Pisone, item Cherusci, Tencteri, Chatti, aliæque Germanorum trans Rhenum gentes subactæ a Druso referuntur. Octavia, soror Augusti, defuncta, antea amisso filio Marcello: cujus monumenta sunt theatrum et porticus, nomine ejus dedicata.

16 *Rætia*] Variis, nec spernendis, argumentis probare nititur Sigonius in nota ad hanc epitomen, desiderari duos libros ante hunc, qui explerent numerum 142. librorum, quot a Livio Petrarcha scriptos esse ait. Nimirum aliquot eventa horum annorum sane nebilia et memorabilia, ludi seculares, Janus clausus, tribunitia potestas ab Augusto accepta, quæ scriptor hanc epitomen minime prætermisissæ voluisse existimandus est, quum hic nunquam indicentur, inde oritur non vana suspicio intercidisse epitomas quæ illorum mentionem facerent. Et a Sa-

lassis perdomitis, quæ postrema sunt epitomes 135. verba, ad Rætiam a Tiberio subactam, quod intervallum est undecim annorum, transfluxisse hunc epitomarum scriptorem, parum verisimile est.

17 *Vercundaridubio*] Nomen hoc aliter aliis in codicibus habetur. Quænam vera sit lectio, nec facile est discernere, nec inquirere operæ pretium est.

18 *A L. Pisone*] Ante Sigonium legebatur *a L. Scipione*. Correxit ille ex Dione, Velleo, Tacito.

CXXXIX.

Bellum adversus Transrhenanas gentes a Druso gestum refertur. in quo inter primores pugnaverunt ¹⁹ *Senectius et Anectius tribuni, ex civitate Nerviorum. Dalmatas et Pannonios Nero, frater Drusi, subegit.* ²⁰ *Pax cum Parthis facta est, signis a rege eorum, quæ sub Crasso, et postea sub Antonio capta erant, redditis.*

CXL.

Bellum adversus Germanorum trans Rhenum civitates, gestum a Druso, refertur. Ipse ex fractura, equo super crus ejus collapsus, tricesimo die, quam id acciderat, mortuus est. Corpus a Nerone fratre, qui nuncio valetudinis evocatus, raptim adcurrerat, Romam pervectum et ²¹ *in C. Julii tumultu conditum. Laudatus est a Cæsare Augusto vitrico, et supremis ejus plures honores additi.*

¹⁹ *Senectius et Anectius*] In his nominibus variare codices suos observat Gronovius: sed res est parvi momenti.

²⁰ *Pax cum Parthis facta est*] Sero hæc memorantur, totis decem annis prius gesta. Vid. supra, CXXXVI. 22.

Itaque videntur retrahenda in epitomen libri CXXXVI. quæ hic alieno loco leguntur.

²¹ *In C. Julii tumultu*] Vel lege, vel intellige Augusti. Vid. infra, c. 7.

I N D E X

IN

TITI LIVII HISTORIARUM

LIBROS.

INDEX

IN

TITI LIVII HISTORIARUM

LIBROS.

A.

ABACI cum aliis luxu instrumentis
primum Romam advecti, 39, 6.

Abba, urbs Africae, 30, 7.

Abbasus, oppidum, 38, 15.

Abdera, oppidum, 45, 29.

Abderitae queruntur apud senatum de
crudelitate Hortensii, et in integrum
restituuntur, 43, 6.

Abderitarum ager, 38, 41.

Abelox, nobilis Sagunti Hispanus, ob-
sides Hispanorum Sagunto eductos
tradit Romanis, 22, 32.

Aborigines junguntur foedere Trojanis,
1, 1. petuntur bello, ducemque Latinum
amittunt, 2.

Abrupolis regno expulsus a Perseo, 42,
13, 40.

C. Aburius, legatus ad Masinissam et
Carthaginienses, 42, 85.

M. Aburius, tribunus plebis, moram
affert M. Fulvio triumphum petenti,
39, 4. praetor, 41, 18. jurisdictionem
inter peregrinos sortitur, 19.

Abydus, Hellesponti urbs, 32, 33, 33,
30, 38. oppugnata a Philippo, 31, 14.
et 16. Abydeni in rabiem versi, sese
per omnes vias leti interficiunt, 17,
18. Abydus oppugnata a Romanis,
37, 9. et 12. relinquitur obsidio, 19.

Academia, gymnasium Athenis, 31, 24.

Acanthus urbs vi capitur, ac diripitur,
31, 45.

Acarnanes diremti ab Aetolis, 26, 24.
ab Aetolis victi Philippum adversus
eos accessunt, 25. conjurant, se nisi
victores ex acie non redituros, *ibid.*
foederi, cum Romanis inito, ab Phi-
lippo Macedoniae rege adscribuntur,
29, 12.

ob duos juvenes, in Cereris Ini-
tiis ab Atheniensibus interfectos, At-

ticam depopulantur auxilio Macedo-
num, 31, 14.

eorum concilium Leucadem indici-
tur, 33, 16. respuunt societatem Ro-
manam, *ibid.* in deditionem populi
Romani veniunt, 17.

tentantur ab Antiocho, 36, 11. et
12.

Acarnanum factiones, 43, 19.

eorum concilio Leucas eximitur,
45, 31.

Acarnania inter Aetoliam atque Epirum
posita, 33, 17.

Acarnanum portus, 28, 7.

Accensi, 1, 43. 8, 8.

Accius Navius, augur, cotem novacula
discidit, 1, 36.

Accua oppidum, vi captum, 24, 20.

Vibius Accuæus, *vid.* Vibius.

Acerrae directae et incensae a Pœnis, 23,
17. restituuntur, 27, 8.

Acerranis civitas sine suffragio data,
8, 17.

Achaia, 25, 15. 31, 26.

Achæi auxilium impetrant a Philippo
contra Machanidam et Aetolos, 27,
29. Philippo ad Dymas occurrunt, 31.
cum Aetolis Eleisque ad Messenam
prosperè pugnant, 32.

Achæorum concilium Aegii, 28, 7. et 8.
et Argis, ubi de bello consultant
adversus Nabin, 31, 25.

Achæi pepigerunt, se quotannis juratu-
ros in verba Philippi, 32, 5. iis quæ-
dam urbes redduntur, *ibid.* eos a so-
cietate Philippi abducere conatur T.
Quinctius consul, 19. post longam et
incipitem deliberationem Romanis se
adjungunt, 20. et *seqq.*

prælio fundunt Androthenem, 33,
14. omnem eorum oram vastant copiae
Philippi, *ibid.* iis rursus redduntur ur-
bes, 34.

- et Acrocorinthus traditur, 34, 50.
bellum adversus Nabin decernunt,
35, 25. eos tentat Antiochus, 47.
obsident Messenem in Peloponneso,
36, 31. tradunt Zazynthum Romanis,
32.
depopulantur oram maritimam Æ-
tolorum, 37, 4. mittunt auxilium At-
talo Pergami obsesso, 20. Seleucum
ex agro Pergameno castra movere
eogunt, 21.
decernunt bellum in Lacedæmo-
nios, 38, 32. eosque Achæico concilio
contribuunt, 34.
Achæos sibi reconciliare studet Perseus,
41, 28. Macedonibus interdixerant
finibus suis, *ibid.*
Achæi funditores, 38, 29.
Achæi Phthiotæ liberi esse jubentur,
38, 32. *vid.* et 36, 15.
Achæorum portus, 37, 9.
Acharæ, oppidum, 82, 13.
Achelous, amnis, 43, 21. *et* 22.
Acheron, fluvius, 8, 24.
Acherusia aqua, *ibid.*
Achilles, Epit. 112.
Achivi, 1, 1.
Achradina, 24, 21. 25, 24. circumsidetur
a Marcello, 25, 26. deditur Romanis, 31.
Aciei Romanæ descriptio, 8, 8. ejus cum
phalange Macedonica collatio, 9, 19.
Acies quomodo structa apud Romanos
et Latinos, 8, 8.
Acies Romanæ, 21, 56. 22, 45. 27, 14.
30, 8. *et* 33. 33, 8. 37, 39. 42, 58.
— Annibalis, 21, 55. 22, 4. *et* 46.
30, 38. *et* 35.
— Antiochi, 37, 40.
— Asdrubalis, 23, 29. 27, 48.
— Gallorum, 38, 26.
— Hispanorum, 29, 2.
— Macedonum, 33, 18.
— Persei, 42, 58. 44, 40.
— Punica, 28, 14.
— Rhodiorum, 33, 18.
Aciliani libri Græci, 85, 14. in Lati-
num versi a Claudio, 25, 39.
C. Acilius, tribunus plebis, 32, 29.
L. Acilius, 40, 81.
M'. Acilius legatus ad Ptolemæum, 27,
4. in sententiam ejus senatusconsultum
fit, 25.
M'. Acilius Glabrio, tribunus plebis,
30, 40.
Decemvir sacrorum, 31, 50.
Ædilis plebis, 33, 25.
Prætor, 33, 24. sortitur jurisdic-
tionem inter cives et peregrinos, 26.
servos vincit in Etruria, 36.
ambit consulatum, 35, 10.
Consul creatur, 35, 24. sortitus
Græciam, ludos magnos Jovi vetet, 86,
1. *et* 2. paludatus urbe egreditur, 3.
in Thessalia capit Limnæum et Pelli-
næum urbes, 14. proficiscitur ad
Thermopylas, 16. ejus ad milites
oratio, 17. instruit aciem, 18. cædit
Antiochum, 19. expugnat Heracleam,
22. 23. 24. ab eo pacem petunt Æ-
toli, 27, 29. obsidet Naupactum, et
Herculi sacrificium facit, 30.
corona cingit Lamiam, 37, 4. eam
capit, 5. triumphat de Antiocho et
Ætolis, 46. petit censuram, sed, ac-
cusatus a duobus tribunis plebis, pe-
titione desistit, 57.
M'. Acilius Glabrio duumvir Pietatis
sedem dedicat, 40, 34. statuam auri-
tam, omnium in Italia primam, ponit
patri Glabriori, *ibid.*
Q. Acilius, triumvir coloniarum deducendæ,
21, 25.
Acilla, *it.* Acholla, 33, 48.
Acræ, 24, 36.
Acrephia, oppidum, 32, 29.
Acræus Jupiter, 38, 2. Acræa Juna,
32, 28.
Acrillæ urbs, 24, 35.
Acrocorinthus, 33, 31. 34, 49. 60.
Actium prom. 41, 1. Epit. 138.
Actor tragicus, 24, 24.
Actores fabellarum Atellanarum, *vid.*
Atellanæ.
M. Acutius, tribunus plebis, 5, 10.
Addicti, *vid.* Æs alienum, et Nexi.
Adherbalis cum Lælio pugna in freto
Gaditano, 28, 80. *vid.* et Epit. 62.
63. 64.
Adoreus, mons, 38, 18.
Adramytteum, urbs, 37, 19. 21. Epit. 49.
Adria, 24, 10. Tuscorum colonia, 5, 33.
Adriani, 34, 45. ob servatam fidem a
Romanis laudatur, 27, 10.
Adrianus ager, 22, 9.
Adriaticum mare, 5, 32. 10, 6. 40, 21.
44, 31. 45, 14.
Adriaticus sinus, 1, 1. 10, 2.
Adrumetum, 30, 29.
Adverta, 45, 19.
Adulterii pena pecuniaria, 10, 31.
Æbura, oppidum, 40, 30.
Æbutia, annus honesta ex Aventino,
39, 11.
L. Æbutius consul moritur, 3, 6.
M. Æbutius, tribunus militum secundæ
legionis, 41, 5.
M. Æbutius Elva, triumvir creatus ad
coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
creatur prætor, 44, 17. sortitur
Siciliam, *ibid.*
Postumus Æbutius Cornicen, consul,
4, 11.
Postumus Æbutius Elva, magister equi-
tum, 4, 21.

P. *Æbutius*, 39, 9. cum populum Bacchis initiari vult mater, *ibid.* rem aperit consuli, 11. ei præmia dantur a senatu ob detecta Bacchanalia, 19.

T. *Æbutius*, consul, 2, 19. magister equitum, *ibid.*

T. *Æbutius* Carus, triumvir coloniarum deducendarum, 39, 57. prætor, 41, 2. de tumultu Sardiniae senatui scribit, 10. decemvir agris dividendis, 42, 4.

Æce, urbs Appulorum, oppugnata, 24, 20.

Ædes *Æsculapii* Carthagine, 41, 27.

— Alba, Capuæ, 32, 9. 40, 45.

— Apollinis, 3, 63. 4, 29. 7, 20. 27, 37. 34, 43. 37, 58. 39, 4. 41, 21.

— Bellonæ, 26, 21. 28, 9. 30, 22. 31, 47. 33, 24. 41, 10.

— Castoris, 2, 20. 42, 3, 11.

— Cereris, 8, 55. 23, 11. 41, 33.

— Cloacinae, 3, 48.

— Concordiæ, 9, 46. 22, 33. 26, 23.

— Deorum Penatium, 45, 16.

— Dianæ, 39, 2.

— Fauni, 33, 42. 34, 53.

— Feroniæ, 33, 26.

— Fortunæ, 23, 19. 25, 7. 27, 11. 23, 38. 27, 43, 15.

— Fortis Fortunæ, 10, 46. 27, 11.

— Fortunæ Equestris, 40, 40. 42, 3.

— Fortunæ Primigeniæ, 29, 36. 34, 53. 43, 15.

— Herculis, 21, 62. 32, 1. 9. 38, 35.

— Herculis rotunda, 10, 23.

— Honoris, 27, 25.

— Jovis Ariciæ, 24, 44. Care, 27, 23. Cumis, *ibid.* Ferriis, 32, 1. Lanuvii, 32, 9. Minturnis, 27, 39. 36, 37. Ostiæ, 32, 1. Satrici, 28, 11. Tarracinae, 28, 11. 40, 45.

— Jovis Acræi, 38, 2.

— Jovis Capitolini, 1, 55. 2, 8. 4, 20. 27, 4. 32, 1. 35, 41. 41, 25. *et* 32.

— Jovis Feretrii, 1, 10. 33, 4, 20.

— Jovis Optimi Maximi, 7, 3. 36, 35.

— Jovis Statoris, 1, 12. 27, 37.

— Jovis Vicilini, 24, 44.

— Junonis, 5, 21. 10, 2. 21, 62.

— Junonis Laciniae, 28, 46. 42, 2. 8.

— Junonis Monetae, 7, 28. 42, 7.

— Junonis Reginae, 27, 37. 39, 2.

— Junonis Sospitæ, 8, 14. 32, 30. 34, 53.

— Juventatis, 36, 36.

— Larium Permarinum, 40, 52.

— Liberi et Liberæ, 3, 55. 41, 33.

— Libertatis, 24, 16. *vid.* Libertas.

— Lunæ, 40, 2.

— Martis, 6, 5. 7, 23. 10, 23. 27, 23. 35, 9. 38, 28.

— Matris Magnæ, 29, 37. 36, 36.

— Matris Matutæ, 5, 19. 7, 27. 25, 7.

28, 11. 33, 27. 41, 33.

Ædes Mentis, 22, 10. 23, 31.

— Mercuri, 2, 21. 27.

— Minervæ, 35, 36.

— Monetae, 4, 7. 20. 6, 20. 33, 26.

— Opis, 39, 22.

— Quirini, 4, 21. 8, 20. 10, 46. 23, 11.

— Salutis, 9, 43. 10, 1. 28, 11.

— Sanci, 32, 1.

— Saturni, 2, 21. 22, 1. 41, 26. *et* 32.

— Spei, 21, 62. 25, 7. 40, 51.

— Summani, 32, 29.

— Telluris, 2, 41.

— Veneris, 10, 31. 29, 37. 41, 32.

— Veneris Erycinæ, 22, 10. 23, 31. 30, 39. 40, 34.

— Vestæ, 26, 27. 28, 11.

— Victoriæ, 10, 33. 29, 14.

— Virtutis, 27, 25. 29, 11.

— Vulcani, 32, 29.

Ædes Cassii publice dirutæ, 2, 41. *item* Sp. Mælii, 4, 16. *et* Vitruvii, 8, 20.

Ædícula Victoriæ Virginis, 35, 9.

Ædiles plebei, 3, 6. *Ædilibus* qui novissset, ejus caput Jovi sacrum, 56. senatusconsulta in ædem Cereris ad eos deferri jubentur, *ibid.* eos leges Decemvires in æs incisas in publico proposuisse, sunt qui scribant, 57. iis negotium datum, ut animadvertent, ne qui, nisi Romani, Dii coleantur, 4, 30. instaurant ludos plebeios, 38, 10. *vid.* Ludi. *Ædilis* plebei esse non potest, cujus pater, qui curuli sella sederit, vivit, 27, 21. 30, 19.

Ædiles ex Patribus, sive curules, 6, 42. 7, 1. per quadriidum ludos scenicos faciunt, 24, 43. instaurant ludos Romanos, 27, 6. 28, 10.

Ædiles unde initium sumserint fori ornandi, 9, 40.

— dicunt plerisque diem, quia plus, quam lege finitum erat, agri possiderent, 10, 13. diem dicunt pecuariis, 33, 42. 35, 10.

Ædiles incusantur ab senatu, quod non prohiberent novos ritus sacrificandi precandique Deos, 25, 1.

Ædilitii scribæ et viatores, 30, 39.

Æditi ædes sacras omnes tota urbe aperire jubentur, 30, 17.

Ædvi, pop. Galliæ, 6, 34. *Epit.* 61. 104.

Ægeum mare, 44, 28. 29.

Ægates, insulæ, 21, 10. 49. 22, 54. 23, 13. 30, 32.

Ægeleos, urbs, opprimitur ab Attalo, 31, 64.

Ægimurus, insula, 29, 27. sinum Carthaginiensem claudit, 30, 24.

Ægina, insula, 27, 30. 33. 28, 5. 7. 31, 14. 33, 30. 36, 42.

Æginienses, 44, 46. 45, 27.

- Æginium*, oppidum, 32, 15. 36, 13. 44, 46. diripitur a Romanis, 45, 27.
- Ægium*, 38, 29. ibi Achæorum concilium, 28, 7. 35, 48. 36, 35.
- Ægyptus*, 8, 24.
- Ægypto* imminent Philippus Macedoniæ, et Antiochus Syriæ, reges, 31, 14.
- Ægypti* reges Romanis gratulantur, 37, 3.
- Ægypto* excedere jubent Antiochum Epiphanem Romani, 45, 12.
- C. *Ælius*, tribunus militum tertiæ legionis, 41, 5. *et* 8.
- C. *Ælius* Pætus, consul, 40, 27.
- L. *Ælius* Pætus, ædilis plebeius, ludos facit ex multatitia pecunia, 10, 23.
- P. *Ælius*, inter primos quæstores de plebe creatos, 4, 54.
- P. *Ælius*, legatus ad Antiochum, 34, 59.
- P. *Ælius*, triumvir coloniarum deducendæ, 41, 17.
- P. *Ælius* Ligus, prætor, 41, 2. consul, 42, 9. 10. legatus in Illyricum, 45, 17.
- P. *Ælius* Pætus, consul, 8, 15.
- P. *Ælius* Pætus, magister equitum, vitio creatus, abit magistratu, 9, 7. augur, 10, 9.
- P. *Ælius* Pætus, augur, 27, 36. moritur pestilentia, 41, 26.
- P. *Ælius* Pætus, ædilis plebis, creatur prætor, 29, 38. sortitur jurisdictionem urbanam, 30, 1. magister equitum, 39. consul, 40. decemvir agro dividundo, 31, 4. triumvir rebus coloniarum Narniensis ordinandis, 32, 2. censor, 7.
- P. *Ælius* Tubero, ædilis plebis vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39. prætor creatus sortitur Siciliam, 40. legatus in Asiam, 37, 55. prætor iterum sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
- Q. *Ælius*, tribunus plebis, 41, 10.
- Q. *Ælius* Pætus, augur, 22, 35.
- Q. *Ælius* Pætus, pontifex, cadit in proelio Cannensi, 23, 21.
- Q. *Ælius* Pætus, in locum P. *Ælii* Pæti, sufficitur augur, 41, 26. prætor, 43, 4. consul, 45, 14. sortitur Galliam provinciam, 17.
- Q. *Ælius* Tubero, tribunus plebis, fert ad plebem de duabus coloniis Latinis deducendis, 34, 53. triumvir, 35, 9.
- Q. *Ælius* Tubero, obviam mittitur Perseo, 45, 7. cura tuendi regis ei mandatur, 8.
- Q. *Ælius* Tubero, annalium scriptor, 4, 23. 10, 9.
- Sex. *Ælius* Pætus, ædilis curulis, 31, 50. triumvir rebus coloniarum Narniensis ordinandis, 32, 2. consul, 7. in Capitolio senatum habet, 8. proficitur in Galliam, 9. nihil memorabile gerit, 26. censor, 34, 44. 35, 9.
- T. *Ælius*, tribunus militum tertiæ legionis, 41, 5. *et* 8.
- Æmilia* porticus resecta, 41, 32.
- Æmilia* tribus, 38, 36.
- Æmilia*, uxor P. Scipionis Afric. 38, 57.
- Æmilia*, virgo Vestalis, Epit. 63.
- C. *Æmilii*, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. contra *Æquos* rem gerit, 28. tribunus militum consulari potestate iterum, Volsinienses vincit, 32.
- L. *Æmilii*, consul, vincit *Æquos* et Volscos, 2, 42. iterum consul, Veienses pacem petere supplices cogit, 49. tertium consul, 54.
- L. *Æmilii*, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 5. tertium, 21. quartum, 22. quintum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.*
- L. *Æmilii*, interrex, 7, 17.
- L. *Æmilii*, quartus decimus interrex, 8, 23.
- L. *Æmilii*, legatus, Carthaginem mittitur, 21, 18.
- L. *Æmilii* Mamercinus, consul, 7, 1. secundum consul, 3. magister equitum, 21.
- L. *Æmilii* Mamercinus magister equitum, 7, 39. consul, 8, 1. dictator, 16. consul secundum, 20. dictator iterum, 9, 21.
- L. *Æmilii* Papus, consul, 20, 36. triumvir mensarius, 23, 21.
- L. *Æmilii* Papus, prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 38.
- L. *Æmilii* Papus, decemvir sacrorum, moritur, 42, 28.
- L. *Æmilii* Paullus, consul, 20, 59. triumphat, 63. accusatur, et ambustus vix evadit, *ibid.* consul iterum, 22, 35. occiditur in pugna Cannensi, 49. fuerat pontifex, 23, 21.
- L. *Æmilii* Paullus, triumvir coloniarum deducendæ, 34, 45.
- Ædilis*, ex pecunia damnatorum pecuariorum clypea inaurata in fastigio ædis Jovis posuit, 35, 10. prætor, 24. sortitur Hispaniam ulteriorem, 36, 2.
- Proconsul, cæditur a Lusitanis, 37, 46. Lusitanos fundit, 57.
- vetus candidatus, et sæpe repulsam passus, 39, 32. consul, 56.
- in Ligures Ingaunos exercitum ducit, 40, 25. oppugnatur ab Ingaunis, *ibid.* erumpit castra, 27. vincit Ingaunos Ligures, 28. deque iis triumphat, 34. nominatur patronus ab Hispanis ulterioribus, 43, 2.

- Consul iterum, sortitur Macedoniam, 44, 17. ejus, antequam in Macedoniam iret, ad populum oratio, 22. multa ab eo institutorum militarium in melius mutata, 33. ejus oratio ad milites, 34. per Perrhæbiam it ad hostes, 35. ejus prudens ad Nasicam oratio, 36. instructo exercitu munit castra, 37. ejus de pugna dilata oratio, 38. vincit Macedonas, 41.
- acceptis a Perseo literis, illacrimatur sorti humanæ, 45, 4. ad eum adducitur Perseus, 7. benigne excipit Perseum, eumque tacentem alloquitur, 8. peragrat Græciam, 27. Amphipoli componit res Macedoniæ, 29. succendit arma hostium, 38. trajicit in Italiam, 34. triumphus, ei decretus a senatu, impeditur a Ser. Sulpicio Galba, tribuno militum, 35, 36. triumphat de Perseo, 39, 40. amittit duos filios, *ibid.* ejus de sua fortuna oratio, 41. abinentia, Epit. 46.
- L. Æmilius Paullus, legatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, 37, 55. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. *et seqq.*
- L. Æmilius Regillus, prætor, 36, 45. ei evenit navalis provincia, 37, 2. 4. 14. ad eum caduceatores ab Antiocho missi, qui de pace agerent, 18. habet consilium, 19. invadit agros Teiorum, 28. contendit ad hostem, 29. vincit classem Antiochi, 30. oppugnat Phœciam, 32. ejus triumphus navalis, 58.
- L. Æmilius Scaurus Hellespontum mittitur, 37, 31.
- Mam. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. dictator dicitur, 17. Veientes et Fidenates prælio vincit, 18, 19. triumphans urbem ingreditur, 20. iterum dictator, 23. quinquennale censuram redigit ad anni unius et sex mensium spatium, 24. a censoribus tribu movetur, *ibid.* dictator creatur, paulo ante motus tribu, 31. ejus oratio ad populum, 32. ejus ad milites adhortatio, 33. Fidenas capit, et triumphat, 34.
- Mam. Æmilius, consul, 4, 53.
- M'. Æmilius Mamercinus, tribunus consularis, 4, 61. iterum, 5, 1. tertium, 10.
- M. Æmilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 32.
- M. Æmilius, consul, 10, 1. in fugam vertit Græcos, cum Cleonymo in Italiam classe adfectos, 2.
- M. Æmilius, prætor Siciliæ, 21, 49.
- M. Æmilius, prætor urbanus, 22, 9. 33. 27, 33.
- M. Æmilius, frater L. Æmilii Regilli prætoris, decedit, 37, 22.
- M. Æmilii Lepidi, bis consulis etque
- auguris, tres filii, L. M. et Q. ludos funebres patri, et gladiatorum paria duo et viginti per triduum in foro dant, 23, 30.
- M. Æmilius, M. Lepidi filius, tribunus militum, 37, 48.
- M. Æmilius Lepidus, ædilis curulis, 24, 43. prætor, sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, *ibid.* decemvir sacrorum, 26, 23.
- M. Æmilius Lepidus, legatus ad Ptolemæum, 31, 2. ferociter cum Philippo agit, 18. pontifex, 32, 7. ædilis, 35, 10. prætor, 24. sortitur Siciliam, 36, 2. consul, 38, 42. et quidem post duas repulsas, 39, 56. 40, 46. quum eadem Dianæ vorisset, devincit Ligures, 39, 2. viam ab Placentia Ariminum perducit, *ibid.* triumphum coloniam deducendæ, 55. pontifex maximus, 40, 42. censor, 45. in gratiam reconciliari se cum collega M. Fulvio patitur, 46. princeps senatus legitur, 61. consul iterum, 41, 22. lectus secundo princeps senatus, 32. lectus tertio, 43, 15. lectus sextum, Epit. 48. ante mortem quæ filiis præceperit, *ibid.*
- M. Æmilius Lepidus acta Sullæ tentat rescindere, Epit. 90.
- M. Æmilius Numida, decemvir sacrorum, moritur, 26, 23.
- M. Æmilius Papus, dictator, 9, 7.
- M. Æmilius Papus, maximus curio, moritur, 27, 6.
- M. Æmilius Paulus, magister equitum, male rem gerit, 10, 3.
- M. Æmilius Regillus consul dicitur a prærogativa centurie, 24, 7. irrito eventu, 8. *et* 9. flamen Quirinalis, 8. flamen Martialis, moritur, 29, 11.
- Q. Æmilius Barbula, consul creatus, 9, 20. 21. secundum consul, 30.
- Q. Æmilius Cerretanus, consul, 8, 37. *vid.* Q. Aulius Cerretanus.
- Ti. Æmilius, consul, 2, 61. ejus res gestæ in Sabinis, 62. consul iterum, dandi agri plebi auctor, 3, 1.
- Ti. Æmilius, quinquevir mensarius, 7, 21. prætor, 8, 2.
- Ti. Æmilius Mamercinus, consul, ejusque cum senatu rixæ, 8, 12.
- Æmus, mons, 40, 21. ex eo monte creditum vulgo fuit, Ponticum simul et Adriaticum mare, et Istrum amnem, et Alpes conspici posse, *ibid.* eum consuevit Philippus, et degressus nihil vulgatæ opinionis detrahit, 22.
- Ænaria, insula, 8, 22.
- Ænea, oppidum, 40, 4. eadem Ænia, 44, 10. 32. Æneates, 40, 4. statum Ænæ sacrificium, quod conditori Ænæ quotannis fit, *ibid.*

Aenea in Capitolio limina, *vid.* Capitolium.
Aenea signa Deorum, *vid.* Signum.
Aenei orbes, positi in sacello Sanci, 8, 20.
Aeneae portus ad mentem Athe, 45, 30.
Aeneas, Anchisae et Veneris filius, 1, 1. profugus venit in Macedoniam, Siciliam, et Italiam, ubi Lavinium condidit, *ibid.* ut animos Aboriginum sibi conciliaret, Latinos utramque gentem appellat, 2. ejus mors, *ibid.*
Aeneas Silvius, rex tertius Albae, 1, 8.
Aenei, *vid.* *Aeneas*.
Aenesidemus Dymaeus, praefectus praesidii Achaëorum Argis, 32, 25.
Enia, *vid.* *Aenea*.
Enianum sinus, 22, 5.
Enus, oppidum Thraciae, proditione capitur a Philippo, 31, 16. Ano praesidium Antiochi deducitur, 37, 60. controversiam cum Philippo de *Eni* possessione, 39, 24. 27. 28. *Enus* sibi petit Attalus, 45, 20.
Enji, 31, 31. *Enii*, 37, 38. 38, 41. 45, 27.
Eolia, 33, 38. 37, 8. 12. 18. 25. 35. 38, 16.
Epulo, Istrorum regulus, ne virus capiat a Romanis, pectus ferro trajicit, 41, 15.
Equi, sive *Equicolae*, gens antiqua, 1, 32. ab *Equicolis* jus, quo res repetuntur, Ancus Marcius descripsit, *ibid.* Latinum agrum invadunt, 2, 30. vincuntur, 31. seditio inter *Aequos* et *Volcos*, et atrox praelium, 40. Romanos bello petunt, 43. oppugnant Ortonam, *ibid.* vexant Latinos incursionibus, 48, 53. 58. vincuntur, 60.
 bello petiti, a Q. Servilio vincuntur, 3, 2. depopulantur agrum Romanum, et caduntur, 3. obsidentes Furium consulem in castris, a T. Quintio caduntur, 5. *Equi* et *Volsci* denuo Hermericum et Romanorum agros depopulantur, 6. vincuntur a Lucretio consule, 8. rebellant, 10. arcem Tusculanam capiunt, et caduntur, 23. pacem petunt, et impetrant, 24. denuo bellum movent, 25. obsident Minucium consulem in castris, 26. adversus eos L. Quintius Cincinnatus dictator dicitur, *ibid.* circumvallatur, et sub jugum mittuntur, 28. denuo Romanos bello lacessunt, 30. vincuntur, 31. bellum instaurant, 38. fundant Romanum exercitum, 42. a Valerio consule vincuntur, 60. 61. iterum Romanis bellum inferunt, 66. vincuntur, 70.
 rursum rebellantes vincuntur, 4, 26. *et seqq.* impetrant inducias an-

norum octo, 30. *Equi* et Lavicani Tusculanum agrum depopulantur, 45. vincuntur, 47. colonium Volas deducunt, sed caduntur, 49. parant bellum, 53. capiunt arcem Carventanam, 55.

oppugnant Lavicos, Romanam colonium, 5, 16. Romanis bellum inferunt, et vincuntur, 28. capiunt Vitelliam coloniam, et rarsum vincuntur, 29, 31.

bellum moliantur, 6, 2. pervasuntur, 4. undenam toties victis *Aquis* et *Volcis* suffocierat milites, 12.

iterum petiti bella, deserunt castra, et prope ad internecionem decedunt, 9, 45.

redintegrant bellum, et subiguntur a C. Junio dictatore, 10, 1.

Equicolarum ager, 1, 32. 10, 13.

Equimaelium, 4, 16. 38, 28.

Equimaelius vicus, 24, 47.

Equinoctium autumnale, 31, 47. *Equinoctium* verum, 33, 3. 37, 9.

Erarium, 4, 22. ex eo signa militaria promuntur, *ibid.* et 7, 23. captiva pecunia in *erarium* illata, 10, 46. etiam pecunia ex venditis captivis redacta, 7, 27. 10, 46. 24, 18. 26, 36. *Erarium* senectus, 27, 16. pecuniam ex *erario* clam egerunt scribae viatoresque aedilitii, 30, 39.

Erarii facti a censoribus, 4, 24. 24, 18. 29, 37. 44, 16.

Eropus, praetor Epirotarum, 29, 12.

Eropus, mons, 32, 5.

Es grave, 4, 41. *et* 60. 22, 35. 38, 26.

Es alienum Romae maximum, atque inde turbae, 2, 23. ac postremo secessio plebis in Sacrum montem, 38. *eris* alieni magna vis aedificando contracta, 6, 27. hinc occasio et materia Manlio Capitolino novorum consiliorum, *ibid.* *et seqq.* misteria plebis *ere* alieno demersae, 34. de *ere* alieno lex, 6, 35. 36. *eris* alieni causa quiesque viri mensarii creantur, 7, 31. ejus dissolvendi ratio inita, 27.

Era militibus constituta, 4, 59. 60. equitibus, 5, 7.

Esculapio supplicatio habita, 10, 47.

Esculapius ab Epidaurio Romam arcessitur, 29, 11. Carthaginenses in aede ejus senatum dant legatis Persei, 41, 27. ei dona videntur, 40, 37. ejus famam tabulis pictis ex praeda exornatur, 43, 6. templum ejus Epidaurium, donis opulentum, 45, 28.

Esernia, colonia, in fide atque officio erga populum Romanum manet, 27, 10.

Æternius ager, 10, 31.

Æternia turba, 44, 40.

Ætis, *fluvius*, 5, 35.

Æquiliæ, *vid.* *Esquilis*.

Æolana arx, 26, 9.

Æthalia, *insula*, 37, 13.

Ætna, *mons*, 26, 29.

Ætolorum concilium et fœdera cum Romanis, 26, 24. *adversus Philippum bellum movent*, *ibid.* *bellum inferunt Acarnanis*, 25.

depopulantur Achæos, 27, 29. *vincuntur a Philippo*, 30.

animos tollunt a Romana societate, et post Attali adventum, 28, 6. *saltum Thermopylarum insidentes*, a Philippo *funduntur*, 7.

pacem faciunt cum eo, 29, 12.

ad eos legatos mittit Philippus, ne adventu Romanorum fidem mutent, 31, 28. *cum Athamanibus bellum inferunt Philippo*, et ab eo *œduntur*, 41. *deserunt castra*, et in *Ætoliam fugiunt*, 42. *Ætolorum juvenus in Ægyptum advecta*, 43. *Ætolorum legatorum cum Attalo et Romanis colloquium*, 46.

Ætolorum concilium Heracleam indictum, 33, 3. *ab eorum equibus regii fugantur*, 6. *eorum eques in Græcia est longe optimus*, *pedite inter finitimos vincuntur*, 7. *eorum querelæ*, *insatiabilis aviditas prædæ*, et *arrogantie*, 11. *inter eos et Quintum de Thebis Phthiotici disceptatio*, 13. *pacis cum Philippo leges non approbant*, 31, 35. *ingenio inquieta gens*, 44. *Ætolorum animi cur alienati a societate Romana*, 49.

invehuntur in Athenienses, et *Romanos insimulant fraudis*, 84, 23.

concitant reges ad bellum Romanum, 35, 12. *decretum faciunt*, quo *arcessitur Antiochus ad liberandam Græciam*, 33. *occupant Demetriadem urbem*, 33. *Nabin interficiunt*, 35. *cæduntur a Lacedæmoniis*, 36. *Chalcidem oppugnare tentant*, 37. *Antiochum appellant imperatorem*, 45. *Ætolorum principum cum Chalcidensibus colloquium*, 46. *tendant socios Romanorum*, 47.

se conjungunt Antiocho, 36, 9. *includent sese Heracleam*, et *juga montis Oetæ occupant*, 16. *cæduntur*, 18. *Heracleam obsidentur*, 22. *permittunt se in fidem Romanorum*, et *gravibus consensu imperiis*

ruptus ad bellum incitantur, 28. 29. *obcassi in urbe Naupacto implorant opem T. Quintii*, 34. *impetrant inducias*, et *legatos mittunt Romanis*, 35.

Hi infecta pace dimittuntur, 37, 1. *Ætoli occupant montem Coracem*, 4. *impetrant a consule L. Scipione inducias sex mensium*, 7. *pax convenire non potest*, 49. *inferunt bellum Dolopis et Athamanis*, *ibid.* et 38, 1.

pacem petunt a M. Fulvio consule, 38, 8. *Legatos mittunt Romanis*, 10. *Leges pacis cum Ætolis*, 11.

de iis triumphat M. Fulvius, 39, 5.

eorum mutis cædibus in semetipsos versus furor, 41, 30.

eorum discordias sopit Marcellus, 42, 5.

Ætoli occurrunt sordidati L. Emilio Paulo, 45, 28. *eorum quædam de principibus suis interfectis*, aut in *exilium actis*, *ibid.* *de eo negotio cognitio et iudicium*, 31.

Ætoli, *gens inquieta*, 31, 28. *vanissima et ingraticissima*, 36, 17.

Ætoli umbilicam Græciæ incolant, 35, 18.

C. Afranius, 43, 20.

C. Afranius Stellio, prætor, 39, 23. *triumvir colonis deducendæ*, 55.

L. Afranius, *Epit.* 110. 113. 114.

Africam præsidio armat Annibal, 21, 22. *in Africa res parum prospere gesta a Servilio consule*, 22, 31. *eam populatur M. Valerius Messala*, 27, 5. 29. *in Africam trajicit Scipio*, 29, 26. 27.

Afri, *gens mobilis atque infida*, 29, 3.

Africane ludis Circensibus exhibite, 44, 18.

P. Africanus, *vid.* *Cornelius*.

Africus ventus, 26, 42. 30, 24.

Agalsus, *equitum præfectus*, 44, 30.

Agamemnonia classis mille navium, 45, 27.

Agasones adjuvant victoriam Romanorum, 7, 14. 15.

Agasones cum equis phaleratis donati, 43, 7.

Agassa, *urbs*, sive *Agasen*, 44, 7. 45, 27.

Agathocles, *rex Syracusanus*, *conficit Carthaginienses in magnum discrimen*, 28, 43.

Agathyrna, *oppidum in Sicilia*, *cellavici hominum portugium*, 26, 40. 27, 12.

Agæa equitum, 27, 40.

- Agema, legio Macedonum, 42, 51.
 Ager. *Lex*, ne quis plus quingenta jugera agri possideret, a tribnns plebis promulgata, 6, 35. *vid. Lex*.
 Ager captus ex hostibus viritim divisus a Ser. Tullio, 1, 46. *vid. Agraria lex*.
 Ager Tarquiniorum consecratus Marti, fuit deinde Martius campus, 2, 5.
 Agri adsignati privatis pro pecunia, 31, 13. agris donati milites Scipionis, 31, 4, 49.
 Ager sacer Apollinis, 32, 40.
 Agesimbrotus præest classi Rhodiorum, 31, 46, 32, 16, 32.
 Agesipolis, princeps exsulum Lacedæmoniorum, 34, 26.
 Agesipolis, princeps legationis Rhodiæ, 45, 3.
 Aglaspides, milites, 44, 41.
 Agmen quadratum, 7, 29, 31, 37, 39, 30.
 Agnus mactatus ad sancendam promissorum fidem, 21, 45.
 Agrei, Ætolie populus, 32, 34.
 Agraria lex quando primum lata, 2, 41. tribunis plebis semper materia seditionum fuit, 6, 11. ob leges agrarias discordiæ, 3, 1, 4, 48. *vid. Lex*.
 Agravonitæ, populi Illyrici, 45, 26.
 Agrianes, 28, 6, 33, 18, 42, 51. bellicosum genus, 44, 11.
 Agrigentum, 25, 23. ab Himilocone recipitur, 24, 35. proditur Romanis, 26, 40.
 Agrippa, Tiberini filius, rex Albæ, 1, 3. M. Agrippa navali corona donatus, *Epit.* 129. *vid. et Epit.* 136.
 Ahala, *vid. Servilius*.
 Aharna, oppidum, 10, 25.
 Ahenobarbus, *vid. Domitius*.
 Aio Locutio templum, 5, 50.
 Ala equitum trecentorum, 29, 1.
 Ala Campanorum, quingenti equites, 10, 29.
 Ala mille equitum, 37, 40.
 Ala regia, *ibid.*
 Ala sacra equitum Macedonum, 42, 58, 66, 44, 42.
 in Alas divisus socialis exercitus, 31, 21. dextra et sinistra alæ peditum sociorum, 27, 2. sinistra ala, 25, 21.
 Alabanda, oppidum, 33, 18, 38, 13.
 Alabandenses, 38, 13. apud eos templum urbis Romæ, ludique anniversarii ei Diæ instituti, 43, 3. acie vincuntur a Rhodiis, 45, 25.
 Alexander, fluvius, 38, 18. ejus fontes, 15.
 Alares cohortes, 10, 41.
 Alarii equites, 35, 5, 40, 40.
 Alatinatibus sum leges redditæ, 9, 43.
 Alba Silvius, rex Albæ, 1, 3.
 Alba Longa ab Ascanio condita, 1, 3, oriunda ab Lavinio, 28. diruta, 29. *vid.* 7, 39, 30, 17, 45. *Epit.* 61, 72.
 Albani reges, 1, 3. inter Albanos et Romanos ortum bellum, 1, 22, 23. ter geminorum utrumque fratrum virtuti res permittitur, 24. Albani ditionis Romanæ facti, 25. parum fidos se Romanis socios præbent, 27. eorum dux Mettus Fuffetius supplicio afficitur, 28. Albani Romam migrant, 29. Albanorum principes in Patres lecti, 30. Albani patrio ritu sacra facere jubentur, 31. Cælium montem inhabitant, 33.
 Albanos vincit Pompeius, *Epit.* 101.
 Albana vallis, 3, 7. arx, 7, 24.
 Albanus mons, 1, 3. in eo triumphatum, 26, 21, 33, 23, 42, 21.
 Albanus ager, 6, 42.
 Alba in Equis, colonia, 10, 1. negat esse, unde pecuniam militesque Romanis dare possit, 27, 9. multiplicem pecuniæ militumque numerum dare cogitur, 29, 15. Albensis ager, 26, 11.
 Alba ædes Capue, 32, 9, 40, 45.
 Albingaunni Ligures, 29, 5.
 L. Albinus inter primos tribunos plebei, 2, 33.
 L. Albius virgines Vestales sacraque in plaustrum imponit, et Care pervehit, 5, 40.
 M. Albinus plebeius, tribunus militum, 6, 30.
 C. Albius Calenus, gregarius miles, et princeps seditionis in castris Scipionis, 28, 24. virgis cæsus, securi percutitur, 29.
 Albulæ, vetus nomen Tiberis fluvii, 1, 3.
 Album in vestimentum addere vetantur illi, qui honores petunt, 4, 25. albo politæ columnæ, 40, 51.
 Alce, urbs Celtiberiæ, in deditionem venit Romanorum, 40, 48, 49.
 Alcibiades, exsul Lacedæmonius, 39, 35.
 Alcis Minerva, 42, 51.
 Alcon Saguntinus, transfuga ex oratore, 21, 12.
 Alesia, urbs, *Epit.* 108.
 Alexamenns, princeps Ætolorum, 35, 34. Nabin occidit, 35. obtruncatur a Lacedæmoniis, 36.
 Alexandri Magni rerum gestarum ætas, 8, 3.
 ei parem destinant L. Papirium Cursorem, 9, 16. ejus collatio cum Romanis ducibus, 17. ejus vitia, 18. Fortunæ Alexandri collatio cum populi Romani fortuna, *ibid.* collatio copiarum ejus cum Romanis copiis, 19.
 regnavit tredecim annis, 45, 9.
 Alexander, Epiri rex, in Italiam classem

- appellit, 8, 3. adversus eum, exscensionem facientem, pugnanti Samnites et Lucani, 17. pacem facit cum Romanis, *ibid.* ejus fata, res gestæ, et mors, 24. ejus uxor Cleopatra, soror Olympias; quarum altera mater Alexandri Magni, soror altera fuit, *ibid.*
- Alexander, magister equitum apud Epitotas, 32, 10.
- Alexander, princeps Etolorum, ejusque oratio in Philippum, 32, 38. Romanos insinuat fraudis, 34, 23.
- Alexander Megalopolitanus, se oriundum a Magno Alexandro fert, 35, 47.
- Alexander Acarnau, 35, 18. ejus oratio, *ibid.* moritur, 36, 20.
- Alexander Beroëus suffocatur Demetrium, Philippi filium, 40, 24.
- Alexander, filius Persei, 42, 52. ducitur ante curram Æmilii triumphantis, 45, 39. Albam in custodiam mittitur cum patre, 42.
- Alexander, Ægypti rex, *vid.* Ptolemæus.
- Alexandria in Ægypto condita, 8, 24. frustra tentatur ab Antiocho, 45, 11.
- Alexandria Troas, 35, 42. 37, 35.
- Alexandri legati queruntur de Antiocho, 44, 19.
- Algidum, 3, 2. 21, 62. 26, 9.
- Algidus, mons, 3, 23. 25. 27. 29. 30. 4, 26.
- Alimne, urbs, 38, 14.
- Aliphera, urbs, 28, 8. 32, 5. eam Philippus restituit Megalopolitis, 28, 8.
- Allia, fluvius, 8, 37. 6, 28. 22, 50. 59.
- Alliensis clades, 5, 38. 22, 50.
- Alliensis dies, 6, 1. *vid.* Dica.
- L. Alienus, ædilis plebis, diem dicit Veturio, 3, 31.
- Allifæ, oppidum, 8, 25. 9, 42. 22, 18.
- Alifæ de Samnitibus a C. Marcio Rutilo consule vi captæ, 9, 38.
- Allifanus ager, 22, 13. 17. 26, 9.
- Allobroges, gens nulla Gallica opibus aut fama inferior, 21, 31. *vid.* et Epit. 103.
- Allucius, princeps Celtiberorum, 26, 50. sponam pudice servatam a Scipione recipit, *ibid.*
- Almana, urbs, 44, 26.
- Alope, oppidum, 42, 56.
- Alopeconnesum oppidum recipit Philippus, 31, 16.
- Alorcus Hispanus, se pacis Annibalem inter et Saguntinos interpretem fore, pollicetur, 21, 12. ejus oratio ad Saguntinos, 13.
- Alpes, 1, 1. Taurino saltu a Gallis primum transitæ, 5, 34. ab Annibale quintodecimo die superatæ, 21, 38. hieme clausæ, 27, 36. prope inexplorabilis finis inter Italiam et Galliam, 39, 54.
- Alpinae gentes, maxime Ræti, e Tuscia originem ducunt, 5, 38.
- recipiunt Asdrubalem, et sequuntur ad bellum, 27, 39. *vid.* Epit. 63.
- Alsiensis populus sacrosanctam vacationem habere se frustra jactat, 27, 38.
- Altinius, *vid.* Dasius Altinius.
- Altum castrum, *vid.* Castrum.
- Alyattos, 38, 18.
- Amadocus, dux Thracum, capitatur a Philippo, 39, 35.
- Amarynthidis Dianæ sacrum anniversarium Eretræ, 35, 38.
- C. Amatius, Epit. 116.
- Ambarri, populus Gallicus, 5, 34.
- Ambigatus, rex Celtarum, exonerat prægravantæ turba regum, 5, 34.
- Ambiorix, dux Eboronum, Epit. 106. 107.
- Ambitus, deque eo leges latæ, 40, 19. *vid.* Lex.
- Ambracia, urbs, 38, 3. 42, 67. 43, 22. 44, 1. ejus situs, 4. oppugnatur a Romanis, 5. se dedit, 9.
- Ambracienses accusant M. Fulvium consulem, 38, 43. senatusconsultum in gratiam Ambraciensium, 44.
- Ambracius sinus, 32, 14. 38, 4.
- Ambrones pop. Epit. 68.
- Ambrysus, urbs, 32, 18.
- Ambustus, *vid.* Fabius Ambustus.
- Ameriola, urbs a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Amiculum purpureum dono missum reginæ Ægypti Cleopatæ, 27, 4.
- Amilcarem, agitantem in animo bellum adversus Romanos, mors opprimit, 21, 1. 2. et 5. ad Castrum Altum in Hispania, 24, 41.
- Amilcar, Gligonis filius, præfectus præsidii in insula Melita, captus, 21, 51.
- Amilcar, Bomilcaris filius, 23, 49.
- Amilcar Pœnus, dux Gallorum, invadit Placentiam, 21, 10. exsilio mulctatur a Carthaginiensibus, et bona ejus publicantur, 19. cadit in proelio ad Cremonam, 21. alii captum in proelio ad Minicium amicum tradunt, 39, 30. et ante curram triumphantis consulis ductum fuisse, 33, 23.
- Amiternini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
- Amiterninus ager, 21, 62.
- Amiternium, oppidum, 10, 39. 26, 11. 36, 37. capitur de Samnitibus, 10, 39.
- Ammonius regnat in Syria, Epit. 50.
- Amphilochia, regio, 38, 3. olim Ætolorum fuerat, *ibid.* et 32, 34.
- Amphilochi oppugnantur a Perseo, Philippi filio, 38, 5. 8.
- Amphilochus vates Oropi colitur pro Deo, 45, 27.
- Amphipolis, urbs, 40, 24. 56. 43, 7. 44, 24. 43. 44. etc. 45, 6. 9. 28.

- Amphissa, urbs, 37, 5.
 Ampliati rai, 4, 44, 43, 2.
 Amulius pellit Numiterum fratrem majorem, et, ut opem partus Rhem Silyris adimeret, eam Vestalem legit, 1, 3. Amulio Remus captus traditur, 5. Amulius obtruncatur, et Numitor restituitur, *ibid.* et 6.
 Anasitae, princeps Anasetanorum, ad Asdrubalem profugit, 21, 61.
 Anapole, 34, 28.
 Amyndander, Athamanum rex, 27, 30, 29, 12.
   venit in castra Romanorum, iisque auxilia promittit, 31, 28.
   Phecam oppidum capit, et Gomphos, atque Thessaliam populatur, 32, 14.
   cum Athamanum peditum ducentis et mille se jungit Quintio consuli, 33, 8. tenet castella, quae per belli tempus Philippo ademerat, 34.
   eum tentat Antiochus, 35, 47.
   Antiocho se coniungit, 36, 9. cum Athamanum iuventute occupat Pellinnum, 10. cum conjuge ac liberis Ambraciam se confert, 14. cum sibi ab Aetolis dedi petit M'. Acilius Glabrio, consul, 28. Zacynthe donatur a Philippo rege Macedonum, 31.
   pellit Macedones ex Athamania, 36, 1. mittit legatos Romam, et ad Scipiones in Asiam, 3. venit in castra Romanorum, et efficit, ut Ambracia se dedat Romanis, 9.
 Anabara, 38, 18.
 Anagnia, 45, 16.
 Anagninia civitas sine latrone suffragii data, 9, 43.
 Anagninum compitum, 27, 4.
 Anagninus ager, 26, 9.
 Anapus, fluvius, 24, 26.
 Anclia coelo demissa, 1, 30. *vid.* 5, 52.
   dies, quibus moventur Anclia, religiosi exercitui ad iter faciendum, 37, 38.
 Anclia indicat Q. Fabio maximo, edili curuli, veneficia matronarum, 8, 16.
 Ancona, 41, 5.
 Ancus Marcius rex creatur, ejusque res gestae, 1, 32, 33. moritur, postquam regnavit annos quatuor et viginti, 35. ejus filii conspirant contra Tarquinium Priscum, 40.
 Ancyra, urbs nobilis, 38, 24.
 Andania, parvum oppidum, 36, 31.
 Andranodorus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, regum Syracusanorum, 24, 4. post eadem Hieronymi, Inaulam et arcem Syracusae occupat, 21. ad eum missi legati a Syracusano populo, 22. cedit temporis, *ibid.* ejus oratio ad Syracusanos, *ibid.* creatur praetor, 23. occiditur, 24.
 Andriacus, Pseudophilippus, Epit. 48, 49, 52.
 Androcles, princeps Acarnanum, 33, 16.
 Androcles, praefectus Persae, 44, 32.
 Androgyneus Sinuessa natus, 27, 11.
 Androgyneus vivus in arcam conditus, et in mare projectus, 27, 37.
 Andronicus, Andronici filius, Aetolis, quod arma contra Romanos tulisset, securi percussus, 45, 81.
 Andronicus Macedo, 37, 18.
 Andronicus a Persae interficitur, 44, 10. *vid.* Perses.
 Androsthenes, dux praesidii Macedonici, Corinthum defendit adversus Romanos et Achaeos, 32, 23. creditur ad Corinthum, 33, 14. ejus imprudentia, 15.
 Andrus, insula, 31, 15, 36, 20. capta a Romanis, 31, 45.
 Anectius, Epit. 139.
 Anemurium, promontorium Ciliciae, 38, 20.
 Angem, oppidum, 32, 13.
 Angues, praefati in bello a sacerdotibus Tarquiniensibus, terrent milites Romanos, 7, 17.
   — duo, sacrificio perpetrato, ad eam ex occulto allapsi, edere jecur, conspectique repente abierunt, 26, 16. *vid.* Prodigium.
 Anguis specie consuetudinem cum Olympiade, et cum matre Scipionis Africani habere creditus Jupiter, 26, 19.
 L. Anticius Gallus creatur praetor, 44, 17. sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* in Illyricum, adversus Gentium, proficiscitur, 30. vincit Illyrios, 31. ei se dedit Gentius, *ibid.* ob ejus res gestas supplicationes in triumvum decretae, 45, 3. Epirum pacat, 26. Illyrici res constituit, *ibid.* triumphat de Gentio, 43.
 Cn. Anicius, legatus Aemilii Pauli, 44, 46.
 Anidus, mons, 40, 38.
 Aniensis tribus addita ceteris, 10, 9.
 Anienensis castrum, 24, 7.
 Anio, fluvius, 1, 27, 36, 4, 17, 6, 42, 26, 10. pons in Anienem, 7, 9.
 Anitorgis, urbs, 25, 32.
 Annales citati, 2, 54, 3, 8, 4, 34, 7, 9, 18, 42, 8, 18, 23, 30, 9, 15, 42, 21, 25, 22, 31, 28, 6, 47, 42, 11.
   — Acilian, 26, 39.
   — Magistratum, 9, 18.
 Annalium veterum confusio, 9, 15.
   — exempla exoleta, 27, 8.
   — incertitudo, 9, 44, 5, 10, 2, 17.
   — varietas, 10, 30, 22, 31, 25, 39, 26, 16, 49, 27, 7.
 Annalis, cognomen Villiorum, ex eo ortum, quod L. Villius, tribunus plebis, primus legem annariam tulit, 40, 44.

Annibal, antios ferme novem natos, hostem se populi Romani fore iurejurando adstringit, 21, 1. imperator in locum Asdrubalis succedit, 3. ejus doctus et ingenium, 4. res ejus gestas adversus varios Hispanie populos, 5. Saguntum oppugnat, 6. vulneratur, 7. non admittit legatos Romanorum, 8. centum quinquaginta millia habuit in armis, *ibid.* dedendum eum Romanis censet Hanno, 10. Annibal Saguntam capit, 14. ejus apparatus ad bellum, 21. transit Iberum, et Pyrenaeum saltum superat, 23. sibi conciliat Gallos, 24. trajicit Rhodanum, 27. hortatur milites, 30. petit Galliae mediterranea, 31. transit Alpes, 32. ingreditur Italiam, 38. Taurinorum urbem expugnat, 39. Annibali quantae copiae fuerint in Italiam transgresso, *ibid.* rebus prius, mox verbis milites hortatur, 42. *et seqq.* promittit suis premia, 45. vincit Romanos ad Ticinum, 46. mox ad Trebiam, 54. *et seqq.* saucius excedit pugna ad Emporium prope Placentiam, 57. pugnat rursus cum Semprenio, 59.

altero oculo capitur, 22, 2. vincit Romanos ad Trasimenum lacum, 4. *et seqq.* Italiam agros devastat, 9. ex Hirpinis in Samnium transit, ducentumque itineris virgum caesum in crucem tollit, 18. duo millia ferme bovm accensis cornibus in montes concitat, 16. ejus dolus ad augendam dictatoris invidiam, 28. ad certamen prolicit magistrum equitum, 28. ejus de Q. Fabii Maximi virtute testimonium, 30. exercitus omnium rerum penuria laborat, 40. relicta castris, fugam simulat, 41. ejus insidias detectae, 42. ejus inopia et anxietas, 43. ad Cannas castra ponit, *ibid.* aciem instruit, 46. vincit Romanos magna clade, 49. sed uti victoria necit, 51.

vesci docuit corporibus humanis, 23, 5. Capuam venit, 7. apud Minios Celeres diversatur, 8. ejus in senatu Campano oratio, 10. in agrum Nolanum traducit exercitum, 14. Nuceriam in deditionem accipit, 15. ad Nolanum vincitur a Marcello, 16. Ameras diripit, et Casilinum oppugnat, 17, 18. ejus exercitum Campanae deliciae enervant, *ibid.* ex hibernis redit, Casilinum oppugnaturus, 19. ejus ad Philippum legati intercipiuntur, 34. Campanis opera lateris ad Hymas pervenit, 36. ab obsidione Cumarum discedit, 37. cum exercitu Nolanum oppugnaturus accedit, 43. Nolanum oppugnat, 44. ejus equites mille ducen-

ti septuaginta duo ad Marcellum transfugiant, 46.

Puteolos frustra tentat, 24, 18. Tarentum per prodicionem capit, 26, 8. 9. 10. consilium ejus de Tarentina classe in apertum mare emittenda, 11. Cn. Fulvium praetorem vincit ad Herdoneam, 21.

in Campaniam contendit, 26, 5. oppugnande Romae consilium caput, 7. tria millia passuum ab Roma castra locat, 10. irrito incepto discedit, 11.

Cn. Fulvium praetorem cum exercitu fundit, 27, 1. ejus de M. Marcello judicium, 14. de Fabio, 16. Metapontum se recipit, *ibid.* Lacinium copiae admovet, 25. Marcelli corpus sepelit, 28. ejus annulo uti conatus ad decipiendos Salapitanos, suamet ipse fraude capitur, *ibid.* viso capite Asdrubale, se Carthaginis fortunam agnoscere dicit, 51. omnia auxilia in extremum Italiae angulam Bruttiae contrahit, *ibid.*

adversis, quam secundis rebus, mirabilior, 28, 12. ad Junonis Laciniae templum statum agit, 46. aram ibi dedicat cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, *ibid.*

Loeres tendit, 29, 7. adverso praefixo periculo, Crotonem exercitum abducit, 36.

ex Italia revocatur, 30, 9. 19. frondens ac gemens eam relinquit, 20. ejus cum Scipione colloquium, 29. *et seqq.* suos ad pagnam hortatur et instruit, 32. victus Adrumetum profugit, 36. spem salutis alibi non esse, quam in pace impetranda, fatetur, *ibid.* Glyceronem, ad dissuadendam pacem precedentem, ex superiore loco detrahit, 37. Penes in curia flentes ridet, et increpat, 44.

nuncios et literas ad Antiochum missas immulatur, 28, 45. praeter iudicium potentiam, gravem libertati, misit, 46. vestigalium publicorum rationes eam fide et prudentia administrat, et corrigat, *ibid.* *et* 47. Romani Carthagine Annibalem acculant, *ibid.* aufugit ad regem Antiochum, 48. 49. quam ad bellum constat, 54, 60. concitare conatur Pernos, 61.

ejus cum P. Villio et P. Scipione Africano colloquium, 35, 14. propter colloquia cum Villio suspectus, se apud Antiochum oratione purgat, 19.

ejus de bello Romano oratio, 26, 7. cum, ut vatem omnium quae eveniant, admiratur Antiochus, 15.

- prædicatur classi, 37, 23. fugatur a Rhodiis, 24.
 profugit ad Prusiam; ejus mors, 39, 51.
- L. Annius, prætor Latinorum, Romam evocatus, 8, 8. ejus in concilio Latinorum oratio, 4. in senatu Romano postulat, ut consul alter et senatorum pars dimidia e Latio sumantur, 5. laibitur et ita impingitur saxo, ut sopiatur, 6.
- T. Annius, triumvir coloniarum deducendarum, ob Boiorum rebellionem Mutinam confugit, 21, 25.
- T. Annius Luscus, prætor, 41, 22. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, 43, 25. triumvir coloniarum Aquileiam deducendis, 43, 19.
- T. Annius Milo, Epit. 104, 107.
- Annorum habita cura Romæ, 2, 9. 10, 11.
- Annorum caritas, atque inde turbæ, 2, 34, 4, 12.
- Annorum villitas, 31, 50. tanta, ut mercator pro vectura nautis reliquerit frumentum, 30, 38.
- Annuli gemmati Sabinis, 1, 11.
 — aurei quare et quando Romæ positi? 9, 7, 46.
 — occisorum ad Cannas Romanorum detracti, modium expleant, 23, 12.
- Annulo Marcelli potitur Annibal, eoque frustra ad fraudem abuti conatur, 27, 28.
- Annus a Numa Pompilio ad cursum Lunæ in duodecim menses descriptus, 1, 19.
- Anni consularis principium Kalendæ Sextiles, 3, 6. Idus Maiæ, 3, 36. 38. Idus Decembres, 4, 37. 5, 9. Kalendæ Octobres, 5, 9. Kalendæ Quintiles, 5, 32. 8, 20. Idus Martiæ, 22, 1.
- Annorum indices, clavi, apud Volsimios, 7, 3. *vid.* Clavus.
- Anquisitum capitis, 2, 52. 26, 3. pecuniæ, *ibid.*
- Anseres Junoni sacri, Capitolii servatores, 6, 47.
- Antennates Romam ad ludos proficiunt, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. palantes in agris opprimuntur, 11.
- Antenor Trojani cum multitudine Hænetum venit in sinum Adriaticum, 1, 1.
- Antenor, præfectus classis Macedonicæ, 44, 28. 45, 10. 31.
- Antefixa scitilia Deorum Romanorum, 34, 4.
- Antepilani in militia, 8, 8.
- Antesignani legionum, 2, 20. 7, 33. 22, 5. 27, 18.
- Antias Valerius, *vid.* Valerius.
- Antiates, *vid.* Antium.
- Anticyra oppugnata et capta traditur Ætolis, 26, 26. *vid.* et 28, 8. et 32, 18.
- Antigonensis, 42, 36. 43, 25.
- Antigonia Epiri, 32, 5. 43, 26.
- Antigonia Macedoniæ, 44, 10.
- Antigoni apophthegma, 4, 21.
- Antigonus, Echecratis filius, 40, 54. Philippum edocet ordinem omnem insidiarum Persei in Demetrium, 55. cum sibi destinat successorem Philippus, 56. legatus missus ad concitandos Bastarnas, 57. eum interficit Perseus, 58.
- Antigonus, purpuratus Persei, 44, 26. mittitur Eniam cum mille equitibus, 32.
- Antimachus, præfectus alæ sacræ, in acie cadit, 42, 66.
- Antimachus, præfectus Demetriadis, 44, 13. 24.
- Antinous, princeps civitatis Passaronis, desciscit a Romanis et interficitur, 45, 26.
- Antiochia, 33, 19. 41. 38, 13. templum Jovis Capitolini magnificum Antiochiæ, 41, 25.
- Antiochus Magnus, rex Syriæ, fœdus icit cum Philippo, 31, 14. bellum transitumque in Europam molitur, 33, 13. omnes civitates Ptolemæi in Cœle-Syria in suam potestatem redigit, 19. legati Rhodiorum ad eum, 20. et Romanorum, 35. hibernat Ephesi; ejus res gestæ in Asia, 38. Cornelius legatus missus ab senatu ad dirimenda inter Antiochum et Ptolemæum certamina, 39. regis responsum, 40. redit in Asiam Antiochus, patiturque naufragium, 41. ab eo bellum imminere Romanis, decem legati nunciant, 44. ad eum fugit Annibal, 49.
- molitur bellum adversus Romanos, 35, 13. ejus cum Villio legato disceptatio, 15. trajicit Hellespontum, 23. venit Demetriadem, arcessitus ab Ætolis, 43. ejus in concilio Ætolorum oratio, 44. Imperator appellatur ab Ætolis, 45. tentat Romanorum socios, 47. ei portas aperiunt Chalcidenses; Salganeam et castellum ad Euripum capit, 51.
- adjungit sibi Bæotos, 36, 6. Annibalisi orationi non credit, 7, 8. legit ossa Macedonum ad Cynoscephalas, 8. Thessalorum legati ad eum, 9. capit Pheras et Scotusam, *ibid.* arte Ap. Claudii deterretur ab obsidenda Larissa, 10. ducit virginem Chalcidensem; ejus exercitus luxuria corrumpitur, 11. Medione exceptus, Thyrio

exclusus, redit in Euboeam, 12. it in Etoliam, dein in saltum Thermopylarum, 16. cæditur ab M'. Acilio Glabione, consule, 19. ejus statua in templo Minervæ Itoniæ, 20. trajicit in Asiam, 21. ejus securitas, 41. monetur ab Annibale, *ibid.*

reparat classem, et exercitum comparat, 37, 8. agit de pace, quæ ei negatur, 19. plures urbes capit, 21. Prusiam, Bithyniæ regem, frustra concitare conatur ad bellum, 25. oppugnat Colophonem, 26. ejus classis vincitur ab Æmilio, 30. deserit Lysimachiam, et contrahit copias, 31. legatos ad Scipionem mittit de pace, 34. filius Africani captivus apud Antiochum, *ibid.* remittit filium Africani, 37. retrocedit, et castra munit, *ibid.* ejus acies, 39. 40. vincitur, et castra amittit, 43. fugit in Lydiam, 44. mittit ad Scipionem legatos ad pacem petendam, 45. quam impetrat, 55.

fœderis cum Antiocho leges, 38, 39.

Antiochus, filius Antiochi Magni, 35, 18. moritur, 16.

Antiochus Epiphanes, filius Antiochi Magni, regnum Syriæ occupat, 41, 24. mores ejus absurdi, 24. et 25.

Legatos Romam mittit, 42, 6. stipendium præstat, et vasa aurea quintum pondo donat Romanis, *ibid.* cum eo societas renovata, *ibid.*

eum sollicitat Perseus, 44, 19.

Ptolemæis infert bellum, et frustra tentat mœnia Alexandriæ, 45, 11. virga circumscribitur a C. Popillio, 12. legatos mittit Romam, 13.

Antipater, Antiochi fratris filius, legatus mittitur ad Scipionem, 37, 45. cum eo ictum fœdus in Capitolio, 55.

Antipater, dux Persei, in proelio occisus, 42, 66.

Antipatria urbs capitur a Romanis, 31, 27.

Antiphilus, prætor Bœotorum, 38, 1.

Antiphilus Edessæus, dux cetratorum Persei, 42, 51.

Antipolis, oppidum, Epit. 47.

Antissa, urbs in insula Lebo, 45, 31.

Antissæi traducti Methymnam, *ibid.*

C. Antistius Lebeo, legatus in Macedoniam, 45, 17.

L. Antistius, tribunus plebis, abens creatus, 4, 42.

L. Antistius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.

M. Antistius, legatus, 21, 63. tribunus plebis, 26, 38.

Sex. Antistius, legatus, 27, 36.

Antium, 2, 33. urbs opulentissima, 63. deditur Romanis, 65. urbs valida, 6, 9.

Antium colonia deducitur, 3, 1. Antium coloniâ suspecta, 4. eo nova colonia missa, 8, 14.

Antiates bellum inferunt Romanis, 6, 6. vincuntur, 8. dedunt se Romanis, 33. Satricum coloniam deducunt, 7, 27. duce Antiati populo, Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. in agrum Ostiensem excursiones faciunt, 12. naves Antiatium abactæ, earumque rostris suggestum in fore advenatum, 14.

Antiatibus dati ad jura statuenda ipsius colonizæ patroni, 9, 20.

Antiatia populi vacatio observatur, 27, 38. eisdem negatur vacatio rei navalis, 36, 3.

Sp. Antius, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur; ei statua publice in Rostris posita, 4, 17.

A. Antonius, legatus ad Perseum, 45, 4.

C. Antonius, *vid.* Epit. 108. 110.

L. Antonius cos. M. Antonii frater, Epit. 125. 126.

M. Antonius, magister equitum vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.

M. Antonius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalæ prætoris, 45, 21.

M. Antonii, viri eloquentissimi, caput in rostris ponitur, Epit. 80.

M. Antonius prætor moritur, Epit. 97.

M. Antonius, Epit. 124. 125. se ipse interimit, Epit. 133.

Q. Antonius Merenda, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.

Q. Antonius pulsus et occisus ab L. Philippo, Sullæ legato, Epit. 86.

T. Antonius Merenda, decemvir, 3, 35.

Antron, oppidum, 42, 42. et 67.

Anxur, oppidum Volscorum, postea Taracina, 4, 59. vi captum et direptum, *ibid.* neglectum Anxuri præsidium, proditis portarum custodibus, opprimitur, 5, 8. Anxur recipitur, 13. Volsci obsident præsidium ad Anxur, 16. Anxur trecenti in coloniam missi, bina agri jugera accipientes, 8, 21.

Auxuratis populi vacatio non observatur, 27, 38.

Aous, amnis, 32, 5. 10. et 13. 33, 4. 38, 49.

Apamea urbs, 35, 15. 37, 18. et 44. haud procul veteribus Celænis, 38, 13.

Apamea, soror Seleuci regis, 38, 13.

Apamia, filia Alexandri Megalopolitani, 35, 47.

Apelauros, Stymphaliæ terræ locus, 33, 14.

- Apelles, legatus Philippi Romam, 40, 20. clam interficitur a Perseo, 42, 6.
 Apenninus, mons, 5, 33. 10, 27. 21, 58. 22, 1. 36, 15. 39, 2.
 Aperantia, regio, recipitur a Philippo, 36, 38. in potestatem Ætolorum venit, 38, 3. recipitur a Perseo rege, 43, 24.
 Aperantii, 43, 24.
 Apex dialis, 6, 41.
 Aphrodisias, castellum Cilicis, 33, 20.
 Aphrodisias, oppidum Caris, 37, 21.
 Apocleti, sanctius Ætolorum consilium, 35, 34. et 46. 36, 23.
 Apodectæ, 32, 34.
 Apollo, 1, 56.
 Apollo Pythius, 23, 11. 29, 10. consultatur, *ibid.* et 5, 15. 1, 56. decima prædæ pars ei datur, 5, 23. et cratera aurea Delphos portata, 25.
 — Zeriethius, et ejus templum, 38, 41.
 Apollinis promonterium, 30, 24.
 Apollinis ædes in pratis Flaminis, 3, 63. in ejus æde senatus datus, 34, 43. 39, 4. et 58. 41, 21. fanum angustum et oraculum ad Hieran Comen, 36, 12. et 13. ager sacer redimitur Sicyone ab Attalo, 32, 40. ædes Caietæ, 40, 2. Formis, *ibid.* Gabiis, 41, 16. Veitris, 32, 1.
 Apollinis Medici ædes, 40, 51.
 Apollini ædes vota, 4, 25. 5, 13. dedicata, 4, 29. *vid.* et 7, 20. lectisternium habitum, 5, 13. 22, 10. sacrum factum bove aurato et capris duabus albis auratis, 25, 12. dona vota, 40, 37. Delphis sacrificat Antiochus, 36, 11.
 Apollinaris circus in pratis Flaminis, 3, 63.
 Apollinæ ludii, eorumque origo, 25, 12. eos populus spectat coronatus, *ibid.* decernit senatus, ut voveantur in perpetuum, 26, 23. voveant, 27, 11. et 23. quotannis facti a prætoribus urbanis, *ibid.* extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris quare parati, 30, 88.
 Apollodorum, auctorem defectionis ab Romanis, Athenienses in exilium eiciunt, 35, 50.
 Apollonia, 28, 8. 42, 18. 44, 30. Apolloniam tentat Philippus, 24, 40.
 Apollonia Macedonia, 45, 28.
 Apolloniatus aggreditur Philippus, 26, 25. 29, 12. Apolloniatus trecenti jungunt se Quintio, 33, 3. auxilium Romanis adversus Gentium, 44, 30. donantur lembis de Gentio captis, 45, 43.
 Apollonides, principum unus apud Syra-
- cusanos, 24, 28. salutaris ejus oratio, *ibid.*
 Apollonius, purpuratus sub Antiocho Magno, 37, 23.
 Apollonius, Antiochi Epiphanis legatus, 42, 6.
 Apolidos Come, vicus, 38, 15.
 Apparitores regii, 1, 40.
 — ad pignora capienda dimissi, 8, 38.
 Appia via, 7, 39. 22, 1. et 15. manita, 9, 29.
 Appis municipia, 26, 8.
 Appiolæ, oppidum Latinum vi captum, 1, 35.
 Appius Claudius, *vid.* Claudius.
 C. Appuleius Saturninus, 45, 13.
 L. Appuleius, tribunus plebis, diem dicit M. Furio Camillo, 5, 32.
 L. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4. creatur prætor, 45, 44.
 Q. Appuleius Pansa, censei, 10, 5. et 6. frustra obidet Nequinum oppidum, 9.
 Q. Appuleius, decemvir agro dividendo, 42, 4.
 C. Apronius, tribunus plebis, 3, 54.
 Apsus, flumen, 31, 27.
 Apuani Ligures domantur a C. Flaminio consule, 39, 2. circumvenitur Q. Marcium consulem, 20. ad rebellionem spectant, 40, 1. opprimuntur et traducuntur in Samnium, 38.
 Apuli, populi, fœdus faciunt cum Romanis, 9, 25. deficiunt et vastantur, 37. iis pax datur, 9, 20. ceduntur a P. Decio, 10, 15. deficiunt ad Pecos, 22, 61.
 Apulia, 6, 42. 7, 26. 9, 2. et 12. 22, 9. 25, 20.
 Apulie saltus, 9, 17. 24, 20.
 L. Apustius, legatus, 23, 28.
 L. Apustius, legatus P. Sulpicii consulis, populatur extremam Macedoniam, et Antipatriam aliaque oppida capit, 31, 27. legatus L. Cornelli Scipionis, consulis, 37, 4. tumultuario prælio cadit, 16.
 L. Apustius Fullo, ædilis plebis, 31, 4. prætor, 33, 24. sortitur urbanam jurisdictionem, 26. coloniam Latinam in Thurinum agrum deducende triumvir, 34, 58. 35, 9.
 Aqua in urbem ducta, 9, 29.
 — Ferentina, 1, 51.
 Aqua in urbem ducenda locatur: sed impedimento est operi M. Licinius Crassus, 40, 51.
 Aquæ Calidæ prope Carthaginam, 30, 24.
 — Cumana, 41, 20.
 — Neptunia, 39, 44.
 — Sinuessana, 22, 13.
 Aquæ Sextiæ, Epit. 61. 48.

Aquarum calidarum fontes Thermopylis, 36, 16.

Aquila aufert pileum Lucumoni, et rursus capiti ejus reponit, 1, 34.

Pontius Aquila, *vid.* Pontius.

Aquileia colonia Latina deducta, 39, 56.

et 40, 34. prope eum locum, ubi oppidum nuper a Gallis conditum fuerat, 39, 22. 45. et 54. novis colonis angetur, 43, 19.

Aquillii fratres conjurant adversus rempublicam, 2, 4.

C. Aquilius, consul, Hernicos devincit, 2, 40.

L. Aquillius Corvus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4.

L. Aquillius Gallus, prætor, 41, 8.

M'. Aquillius procos. bellum servile in Sicilia conficit, Epit. 69. repetendum reus absolvitur, Epit. 70.

P. Aquillius in Etruriam ad coëmendum frumentum missus, 27, 3.

Aquilones, venti, 36, 48.

Aquilonia, 10, 38. capta a Romanis, 41. a militibus direpta et incensa, 44.

Aquinos ager, 26, 9.

Aquitania, Pyrenæis montibus subjecta, 21, 23.

Aræ in jussu senatus, aut tribunorum plebei majoris partis, vetatur dedicari, 9, 46.

— Concordiæ, 24, 22.

— Jovis Elii, in Aventino a Numa Pompilio dedicata, 1, 20. 40, 22.

— in Junonis Lacinie templi vestibulo, cujus cinia nullo umquam movetur vento, 24, 3.

— in Junonis Lacinie templo ab Annibale condita et dedicata, 28, 46.

— Martis in Campo, 35, 10. 40, 46. ad eam sellis curulibus sedent censores, *ibid.*

— Maxima ab Evandro Herculi dicata, 1, 7. 9, 29.

— Neptuni in Circo Flaminio, 38, 11.

— Pudicitie, 10, 23.

Aræ Solis, 40, 22.

Arabes sagittarii gladios habent tenses, longos quaternæ cubita, 37, 40.

Arabia deserta, 45, 12.

Anæthrus, fluvius Epiri, 43, 23.

Aradii, populi, 35, 48.

Aræ, 21, 81. Epit. 137.

Aræ, Achæorum principi, uxorem admittit Philippus, 27, 31.

Arbæcæ urbs, vi capta, 21, 5.

Arbor felix, 5, 24.

Arbor infelix, 1, 26.

Arborum præcisarum ruina obrutus excitus Romanus, 23, 24.

Arcadia, 1, 5.

Arcædum consilium, 32, 5.

Arcæ duæ lapideæ sub Janiculo inventæ,

in quibus libri Numæ Pompilii, 40, 29.

Archelaus, princeps Acarnanum, 33, 16.

Archelaus, præfectus Mithridatis, Epit. 81, 82.

Archelaus, Ægypti regno ejectus, Epit. 105.

Archidamus, dux Ætolorum, cogit Philippum obsidionem Thaumacorum urbis solvere, 32, 4. legatus mittitur ad Achæorum concilium, 35, 48. ejus insolentia, *ibid.*

Archidamus, princeps Ætolorum, Perseo se adjungit, 43, 23. et 24. cum eo fugit, 44, 43.

Archimedes, spectator cœli et siderum unicus, maritimum oppugnationem Romanorum elusit, 24, 34. intentus formis, quas in pulvere descriperat, interficitur, 25, 31. ejus sepulture cura habita a Marcello, *ibid.*

Archippus, dux Argivus, expellit præsidium Nabidis ex urbe Argis, 34, 40.

Archo, Poridi Æneatum principi nupta, 40, 4.

Arco, frater Xenarchi, Achæorum prætoris, ejusque contra Callicratem oratio, 41, 29.

Ardea a Tarquinio Superbo obsessa, 1, 57. inter Ardeates et Aricinos judex sumtus populus Romanus agrum, de quo ambigebatur, sibi adjudicat, 3, 71. et 72. ob eam injuriam Ardeates desciscunt, 4, 1. fœdus cum iis renovatur, 7. Ardeæ turbatae seditione res auxilio Romanorum componentur, 9. et 10. colonia Ardeam deducta, ager interceptus ad Ardeates redit, 11. eos ad opprimendos Gallos hortatur, et ducit Camillus, 5, 43. et 44. *vid.* et 21, 7. 27, 9. 29, 15.

Ardonæ, 24, 20. *vid.* et Herdoneæ.

Arduus, filius Antiochi, 33, 19.

Ardyæi, Illyria gens, dedunt se Romanis, 20, 28. *vid.* et 27, 80.

Aræ Vulcani, *vid.* Vulcanus.

Aræi, inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.

Arææ Linterni, 32, 16.

C. et L. Arennii, tribuni plebis, 27, 6.

L. Arennius, præfectus socium, capitur a Numidis, 27, 26. 27.

Aretho, amnis navigabilis, prope Ambraciam, 38, 3. 4.

Arethusa, fons, 25, 30.

Arens, exsul Lacedæmonius, 39, 35.

Argei, loca sacris faciendis, 1, 21.

Argens, oppidum, 32, 14.

Argentanum, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.

Argentum nondum signatum, 4, 60.

— bigatum, 33, 23. 37. 36, 21.

— factum et infectum, 34, 52. 36, 40.

— mulctaticium, ex quo signa aenea ad Cereris data, 27, 6. *vid.* et 30, 39.

- Argentum Oscense, 34, 10.
 Argentum in ærarium latum, 28, 38.
 30, 45.
 Argenti ad aurum proportio ut 1 ad 10.
 38, 17.
 Argenti fodinæ in Hispania, 28, 3.
 Argentariæ in urbe Roma, 9, 40, 26, 27, 40, 51.
 Argentariæ et ferrariæ in Hispania a Catone consule institutæ, 34, 21.
 Argenteus campus, 27, 33.
 Argi nobilitati morte Pyrrhi, 31, 7. concilium Achæorum Argis, 31, 25. Argi produntur Philocli, 32, 25. Argi a Philippo traduntur Nabidi, 38. spoliantur ab uxore Nabidis, 40. Argi duas arcas habent, 34, 25. Argis celebrata Nemea, 41. iis restituitur libertas, *ibid.*
 Argivi oriundos ab se Macedonum reges credunt, 32, 22. abeunt ex concilio Achæorum, *ibid.* primo comitiorum die solent prætores pronunciare Jovem, Apollinem, Herculem, 25. Argivorum campus, 34, 25.
 Argiletum, 1, 19.
 Argithea, caput Athamanis; inde expelluntur Macedones, 38, 1.
 Argos Amphiloichicum, 38, 10.
 Argyraspides, 37, 40.
 Ariarathes, Cappadociæ rex, 37, 31, 38, 26. a consule veniam petit, quod Antiochum auxilio juvisset, 37. ei ducenta talenta imperantur, *ibid.* despondet filiam suam Eumeni, recipiturque in amicitiam Romanorum, 39. ejus legati Romæ, 40, 20. filium Romanum mittit educandum, 42, 19.
 Aricia, 1, 50, 2, 14, 24, 44. eam oppugnat Aruns, Porsenæ filius, 2, 14. Aricini vincunt Etruscos, *ibid.* urbs Mario devastatur, Epit. 80.
 Aricini et Ardeates de ambiguo agro certant, et turpe populi Romani de eo judicium, 3, 71, 72. Aricinis civitas data, 8, 14.
 Aries, ejusque in oppugnandis urbibus usus, 21, 12, 31, 46, 32, 23, 38, 5.
 Arietum ictus excipiuntur laqueis, 36, 23.
 Ariminum, 21, 51, 24, 44, 31, 10, 20. ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Æmilius consul, 39, 2. Arimini nomine provincia Gallia indicatur, 28, 38.
 Ariminenses ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10.
 Ariobarzanes, rex Cappadociæ, Epit. 70, 76.
 Ariovistus, dux Germanorum, Epit. 104.
 Aristæus, prætor Achæorum, 32, 19. ejusque ad Achæos oratio, 20, 21. comitatur Quintium in colloquio cum rege Philippo, 33. suadet Bæotis, ut se Romanis adjungant, 33, 2. castigat Etolorum vaniloquentiam, 34, 24. occurrit Quintio consuli cum decem millibus Achæorum, et equitibus mille, 25.
 Aristo, actor tragicus, 24, 24.
 Aristoteles Tyrius mittitur ab Annibale Carthaginem, ad concitandum Pœnos ad bellum, 34, 61. deprehenditur, et aufugit, *ibid.*
 Aristodemus, tyrannus, retinet naves Romanorum pro bonis Tarquiniorum, 9, 34.
 Aristomachus, princeps plebis, Crotone ad Annibalem transfugit, eique urbem prodit, 24, 2, 3.
 Aristonicus, Eumenis fil. Epit. 59.
 Aristoteles, præfectus regis Antiochi Chalcide, 36, 21.
 Arma quidque classibus varia imperata, 1, 43.
 Arma de publico data, 3, 15.
 Arma et tela Romæ in muros congesta, 10, 4.
 Arma templis detracta, 22, 57, 24, 21.
 Arma hostium, Marti, Minervæ, et Luce matri dicata, face subdita imperator succendit, 45, 38. *vid. et* 8, 1. *et* 30, 38, 23, 41, 16.
 Arma Samnitium militum auro et argento celata, 9, 40, 10, 18.
 Armamentarium Chalcidis, 31, 23.
 Armatura levis, promptissimum genus ad lacescendum certamen, 44, 4.
 Armenes, Nabidis filius, ante curram triumphalem T. Quinctii ductus, 34, 52.
 Armes, Pœnus, 26, 49.
 Armillæ aureæ, 1, 11.
 Armillæ, dona militaria, 10, 44.
 Armilustrum, 27, 37.
 Arnus, fluvius, 22, 2.
 Arpi, 9, 13, 22, 9, 12, 24, 3, 25, 15. Arpos proditurum se Romanis promittit Altinus, 24, 45. aggreditur et capit Q. Fabius consul, 46. *et* 47.
 Arpinates Romanis favent, 9, 13. iis data civitas, 10, 1. et latio suffragii, 38, 36.
 Arpini, 24, 47, 34, 46.
 Arpinum receptum a Samnitibus, 9, 44.
 Arretium, urbs et præcipua Etruriæ, 9, 37, 22, 2. *et* 3, 28, 46, 31, 21. laborat seditionibus, 10, 3. ab Arretio legati, pacem fœdusque ab Romanis petentes, impetrant inducias triginta annorum, 37. Arretium obsidetur a Gallis Senonibus, 11, 30. *in supplementis* a Bononia Arretium viam perducit C. Flaminius, 39, 2.
 Arretini, 9, 32. meditantur defectionem; sed metu advenientis Marcelli consulis quiescent, 27, 21. cogerunt dare obsides, 24. triginta millia scutorum, et alia pollicentur Scipioni, 28, 45.

- Q. Arrius prætor, Epit. 96.
 Arsia silva, 2, 7.
 Artatus, amnis in Penestria, 43, 21.
 Artavasdes, Armeniæ rex, Epit. 131.
 Artona capta, et diruta a Romanis, 4, 61.
 Artes militares non eadem et imperatorie, 25, 19.
 Artium Græcarum opera mirandi initium apud Romanos, 25, 40.
 Artatarus, Illyrius, interfectus a Perseo, 42, 13. *vid. et* 40.
 Artifices scenici, 5, 1. 25, 40.
 Arverni Galliæ populi, 5, 34. recipiunt Asdrubalem, 27, 39.
 Arvina, *vid.* Cornelius.
 ex Arundinibus textæ casa, 35, 27.
 Aruns, Lucumonis frater, moritur, 1, 34. ejus filius Egerius, *vid.* Egerius.
 Aruns Tarquinus, *vid.* Tarquinus.
 Aruns, Porsennæ filius, 2, 14.
 Aruns Clusinus, Gallis dux et auctor est oppugnandi Clusium, 5, 38.
 Aruspex Etruscus, abductus a Romano milite, adhibetur ad Deos rite placandos, 5, 15, 17.
 Aruspices ex Etruria acciti, 27, 37. a Ti. Sempronio consulti, 25, 16. ex eorum responso supplicatio indicta, 32, 1.
 Arx Albana, 7, 24.
 — Artenæ, 4, 61.
 — Carventana, 4, 53.
 — Corinthi, 45, 28.
 — Fregellana, 9, 28.
 — Romana, a Tito Tatius, Sabinorum rege, occupata dolo, 1, 11.
 — Tarentina, oppugnata ab Annibale, 25, 11. *vid.* Tarentus.
 — Veientana, capta cuniculo, 5, 27.
 Ascanius, Æneæ filius, sive ex Lavinia, sive ex Cræusa natus, Albam Longam condit, 1, 1. *et* 3.
 Asclepiodotus, præfectus armatorum Gallorum in exercitu Persei, 42, 51. *vid. etiam* 44, 2.
 Ascordus, fluvius, 44, 7.
 Ascuris, palus, 44, 2. *et* 3.
 Asdrubal, gener et successor Amilcaris, 21, 2. a barbaro quodam palam occiditur, 21, 2.
 Asdrubal, frater Annibalis, tuendam suscipit Hispaniam, 21, 22. fidelium populi Romani sociorum agros vastat, 61. classem anget, 22, 1. in Lusitaniam concedit, 22, 21. jubetur in Italiam exercitum ducere, 23, 27. vincitur a Scipionibus, 29. ingentes copias Hispanorum fundit, 24, 41. delet exercitus ducesque Romanos in Hispania, 25, 32. 36. ludit Neronem, 26, 17. vincitur a Scipione, 27, 18. 19. transgreditur in Galliam, 36. transit Alpes, 39. obsidet Placentiam, et abecedit, 43. mira ejus prudentia et solertia, 47. vincitur ad Maturum, 48, 49. pugnans egregie, cadit, *ibid.* ejus caput projectum ante stationes Annibalis, 51.
 Asdrubal Calvus in Sardiniam missus, 28, 32. *et* 34. vincitur et capitur, 40, 41.
 Asdrubal, Gagonis filius, tertius Carthaginiensium dux in Hispania, 24, 41. ad Oceanum Gadesque concedit, 28, 1. cum Magone bellum instaurat, 12. a Scipione fugatur, et cæditur, 15, 16. fugit Gades, *ibid.* in Africam, 17. Asdrubal et Scipio eodem tecto recipiuntur, unaque cenant, 18. Asdrubalis de Scipione judicium, *ibid.* ejus filiam ducit Syphax, 29, 23. ejusdem et Syphacis ingentes copias adversus Scipionem, 35. eorum fuga, 30, 5. 6.
 Asdrubal Hædus pacis auctor Carthaginiensibus, 30, 42. ejus acutum responsum, *ibid.* Annibalis risum in publico fletu increpat, 44.
 L. Asellio, *vid.* Sempronius.
 Aesna, urbs in Hispania, 23, 27.
 Asia imbellis, 9, 19. amœnitate urbium et copia terrestrium marinarumque rerum, ditiores, quam fortiores, facit exercitus, 39, 1. Asia tota inania parit ingenia, 45, 23. in Asiam transgrediuntur Romani, 37, 33. civitates multæ se dedunt L. Scipioni consuli, et legatos mittunt Romam, 45.
 Asiani Galli vectigalem faciunt, 38, 16.
 Asiatici, mitissimum genus hominum, 38, 17.
 Asiatici Græci levissima sunt genera hominum, et servituti nata, 36, 17.
 Asiaticus exercitus invehit luxum Romanam, 39, 6.
 Asiaticus cognominatur, L. Scipio, 37, 58. idem et Asiagenes, 39, 44.
 Asnaus, mons, 32, 5.
 Asopus, fluvius, 36, 22.
 Aspendii, Pamphyliæ populi, 37, 23. 38, 15.
 Asta, oppidum Hispaniæ, capitur a Romanis, 39, 21.
 Astensis ager, 39, 21.
 Astapa, urbs, 28, 22.
 Astapenses in obsidione urbis se suosque interficere statuunt, 28, 22. trucidant sese in urbe, et cum armis injiciunt se medio incendio, *ibid.*
 Astii, Thraciæ populi, 38, 40.
 Astræum, urbs Pæoniæ, 40, 24.
 Astragos, castellum agri Stratonicensis, 33, 18.
 Astronomiæ peritia utilis in bello, 44, 37.
 Astura, fluvius, 8, 13.

- Astymedes legatus Rhodiorum, 45, 25.
 Asyla apud Græcos, 35, 51.
 Asylum, a Romulo institutum, 1, 8.
 Atalanta, insula, 35, 37.
 Atella deficit ad Pœnos, 22, 61. in deditionem accipitur a Romanis, 26, 16.
     de Atellanis iudicium senatus, 26, 34. Atellani Calatiam migrare jubentur, 27, 3.
 Atellanæ fabellæ, 7, 2. earum actores nec tribu moventur, et stipendia faciunt, *ibid.*
 A. Aterio consuli, ut magistratu abiiit, dies dicta, 3, 31. creatur tribunus plebis, 65.
 Aternum, oppidum, expugnatum a prætore Sempronio Tuditano, 24, 47.
 Athacus, urbs, 31, 34.
 Athamanes, 27, 30, 29, 12, 31, 28. inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cedit, 31, 41. fugiunt in Ætoliam, 42. populantur Thessaliam, 32, 14. in iuditionemque Philippi concedunt, 36, 14. expellunt Macedonas, 38, 1. et 2. libertatem repetunt a legatis Romanis, 39, 24, 25. *vid.* Amynder.
 Athanagia, Ilergetum caput, 21, 61. deditur Cn. Scipioni, 62.
 Athenas missi legati, qui Solonis leges, aliarumque Græciæ civitatum instituta et jura describerent, 3, 31.
 Athenienses mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Ætolos, 27, 30. una navali pugna florentem rempublicam suam in perpetuum addixerunt, 28, 41. a Romanis adscripti foederi, cum Philippo inito, 29, 12. implorant auxilium a Romanis, 31, 5. causa belli inter Athenienses et Philippum, 14. Philippus adversus Athenas ducit exercitum, 24. omnia vastat, *ibid.* et 26. omnes Philippi statuæ Athenis delentur, 44.
 Athenas visit L. Æmilius Paullus, 45, 27.
 Athenarum arcis præses Minerva, 28.
 Athenis templum Jovis Olympii, 41, 25.
 Athenis oratio plurimum pollet, favore multitudinis, 31, 24.
 Athenienses literis verbisque solis valent, 31, 44. celeres sunt, et supra vires audaces, 45, 23.
 Athenæum, castellum, 38, 1. 39, 25.
 Athenæus, frater Eumenis et Attali, auxilio est Romanis, 38, 12. 13. 42, 55.
 Æmilius Paullum Delphos comitatur, 45, 27.
 Athenagoras, præfectus Philippi, 31, 27. 35. adoritur Dardanos, 43. in Chaoniam ad occupandas fauces mittitur, 32, 5. repellit Romanos, 33, 7.
 Athenagoras, dux Persei, præest Thessalonice, 44, 32.
 Athletarum certamen primum Romæ, 39, 22. *vid.* et 45, 32.
 Atho, mons, 44, 11. 28. 45, 30.
 A. Atilius Serranus, prætor, 35, 10. præficitur classi, 20. mittitur contra Nabidem, 22. prætor iterum, 41, 38. legatus in Græciam, 42, 37. renunciat in senatu legationem, 47. consul, 48, 4.
 C. Atilius, prætor, auxilium fert L. Manlio prætori, 21, 26. vota suscipere jubetur, 62. pontifex, candidatus consulatus, 22, 35.
 C. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 23, 21.
 C. Atilius Serranus, ædilis curulis, 34, 54. prætor, 39, 23.
 L. Atilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
 L. Atilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 18.
 L. Atilius, tribunus plebis, 9, 30.
 L. Atilius, quæstor, in proelio ad Cannas cæsus, 22, 49.
 L. Atilius, tribunus plebis, 26, 33.
 L. Atilius, prætor, 32, 27. sortitur Sardiniam, 28.
 L. Atilius, præfectus præsidii Locris, 24, 1. eliditur cum præsidio, *ibid.*
 L. Atilius, illustris adolescens, et ejus ad Samothracas oratio, 45, 5.
 M. Atilius Regulus, consul, in Sidicinos exercitum ducit, 3, 16.
 M. Atilius Regulus, consul, 10, 32. ejus res græte, *ibid.* et 33, 35. et 36. el negatur triumphus, *ibid.*
 M. Atilius Regulus, consul iterum, suffectus C. Flamini, 22, 25. artibus Fabii ipse et collega bellum gerit, 32. triumvir mensarius, 23, 21. censor, 24, 11. censure ejus acta, 18. mortuo collega, se abdicat, 48.
 M. Atilius, duumvir, dedicat ædem Concordiæ, 23, 21.
 M. Atilius, prætor, 24, 43. sortitur jurisdictionem urbanam, et simul accipit sortem peregrinam, 44. novis religionibus liberat populum, 25, 1. legatus Q. Fulvii in obsidione Capuæ, 26, 6. et 33. legatus ad Ptolemæum, 27, 4.
 M. Atilius Serranus, triumvir colonias deducendæ, 37, 46. prætor, sortitur Sardiniam, 41, 26.
 Atina, urbs, capitur a Romanis, 9, 28.
 Atinatium ager, 10, 39.
 C. Atinius, tribunus militum quartæ legionis, signum ademptum signifero jacet in hostes, 34, 46.
 C. Atinius, creatus prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 38, 35. *vid.* et 39, 7. prospere pugnat cum Lusitanis, et

- Astam oppidum capit, 39, 21. ex vulnere meritur, *ibid.*
- C. Atinius Labeo, tribunus plebis, 23, 22. et 25. prætor, 42. sortitur jurisdictionem peregrinam, 43.
- C. Atinius Labeo, prætor, 36, 45. sortitur Siciliam, 37, 2.
- M. Atinius, Thuris præfectus, 25, 15.
- M. Atinius, præfectus socium, occiditur a Boiis, 34, 47.
- M. et C. Atinii, capita conjurationis, et Bacchanalium auctores, 39, 17. puniuntur, 18.
- Ti. Atinii somasium, 2, 36.
- Atintania, 27, 30. 29, 12. 45, 30.
- L. Atius, tribunus primus secundæ legionis, 41, 7.
- Atlebis, regulus Thracum, impetum facit in Cetyis, Odrysarum regis, fines, 42, 67.
- Atratinus, *vid.* Sempronius.
- Atax, oppidum, decem ferme millia ab Larissa, obsidetur a Romanis, 32, 15. qui re infecta abeunt, 17. et 18. *vid.* et 33, 4. 36, 10. et 13.
- L. Atrius, 43, 13.
- Atrium Libertatis, 25, 7. reficitur, et amplificatur, 34, 44. in eo tabularium censorum, 43, 18. *vid.* et 45, 15.
- Mænium in Lautumiis, 39, 44.
- publicum in Capitolio, 24, 10.
- regium, incendio consumtam, 26, 27. reffectum, 27, 11.
- Titium in Lautumiis, 39, 44.
- C. Atrius UMBER, seditionis Sacrensis princeps, securi percussitur, 28, 24. et 29.
- Atta Clausum, *vid.* Ap. Claudius.
- Attalus, rex Asiæ, 26, 24. Eginam venit, 27, 30. et ibi hibernat, 33. capit et diripit Opuntiorum urbem, 28, 7. opprimitur ferme a Philippo, *ibid.* omissis rebus Romanis in Asiam trajicit, 7. Romanos legatos Pessinuntem deducit, sacrumque iis lapidem tradit, 29, 11. a Romanis adscribitur fœderi, cum Philippo inito, 12. venit Piræum renovandæ cum Atheniensibus societatis causa, 31, 14. adloquitur populum scripto, 15. honores ei ab Atheniensibus decreti, *ibid.* cum Romanis Oreum oppugnat, et capit, 46. oppugnat Egeleon, *ibid.* ejus legati monent senatum, fines regni sui vastari ab Antiocho, 32, 8. coronam auream 246 pondo in Capitolio ponendam curat, 27. Attali et Quintii consilia colloquium cum Nabide, 39. et 40. in concilio Bæotorum primus verba facit, et loquens concidit, 33, 2. Pergameum advectus, moritur: ejus laudes, 31. prius Asiam incolentium abnuat stipendium dare Gallis, 32, 16.
- Attalus, Eumenis frater, nunciat senatui, Antiochum cum exercitu Hellespontum trajecisse, 35, 23. rem Romanam adjuvat in pugna cum Antiocho, 37, 43. accessit eum a Pergamo Manlius consul, ad capessendum secum bellum Gallicum, 38, 12. celeriter, quam dignum concordia fraterna erat, credit Eumenem mortuum, 42, 16. fidum se socium præbet Romanis in bello adversus Persen, 42, 55. 58. 66. et 44, 13. Romam venit, 45, 19. a Stratio medico prudenter admonetur, *ibid.* heredem pop. Rom. relinquit, Epit. 58.
- Attalis, tribus Athenia, 31, 15.
- Attanes, Turdetanorum regulus, transfugit a Pœnis ad Romanos, 28, 16.
- Attica terra, 23, 8. 31, 14. devastatur, *ibid.* marmoris copia, et ingenii artificum eximie ornata, 31, 26.
- Atys, rex Albæ, 1, 8.
- Avaricum, urbs, Epit. 107.
- Auctores si Patres ferebant, ita demum ratum erat id, quod populus decrevisset, 1, 17. *vid.* Senatus.
- Auctoritas senatus, *vid.* Senatus.
- Audena, amnis, 41, 23.
- Aventinus, rex Albæ, fulmine ictus, 1, 3.
- Aventinus, mons, 1, 6. urbi additus, et datus Latini, 33. cotus nocturnus facit plebs in Aventino monte, 2, 28. cum insedit exercitus Romanus, relictis castris, 3, 50. in eo signum æneum Junoni dedicant matrones, 21, 72.
- Averni lacus, 24, 12.
- Avis sangualis, 41, 17.
- Aves æstivæ, 5, 6.
- Aves non addicunt Fabio auspicanti, 27, 16.
- Avibus admittentibus, signum pugnae datum, 4, 18. *vid.* Auspicium.
- Ausidena vi capta, 10, 12.
- Cp. Ausidius, tribunus plebis, accusat C. Lucretium, prætorem, ad populum, 43, 10.
- Ausidus, amnis, 22, 44.
- Augur, mons: in eum confugiant Friabates Ligures, 89, 2.
- Augur consulit Deos de Numa, 1, 18.
- Augures a Numa instituti, id est, in collegium contributi, 4, 4. de religione, quæ morabatur dictatoris creationem, consulunt, 31. vitiosum dictatorem esse pronunciant, 8, 23. tres initio fore, 10, 6. quinque de plebe creati, 10, 9. solvant tributum, 33, 42.
- Augurii capiendi ritus, 1, 18.
- Augurium ex corvi ocsentu, 19, 49.

- Anguriis ex Accii Navii facto magnus accedit honor, 1, 86.
- Augusti imperatoris tempore Janus clausus fuit, 1, 19. Augustus templorum omnium conditor fuit, aut restitutor, 4, 20. ejus ductu et auspicio perdomita est Hispania, 28, 12. *vid.* Octavius.
- Aulerci, populi, 5, 84.
- Aulis, oppidum, 35, 37. *et* 50. 45, 27.
- M. Aulius, praefectus socium, 27, 26. occiditur, 27.
- Q. Aulius Cerretanus, consul creatus, 8, 37. secundum consul, 9, 15. cum Ferentanis uno proelio debellat, 16. magister equitum occidit imperatorem Samnitium, et obtruncatur, 9, 22.
- C. Aurelius legatus Marcelli, 23, 16.
- C. Aurelius Cotta, praetor, 30, 26. sortitur jurisdictionem urbanam, 27. consul, 31, 4. Italiam provinciam obtinet, 6. *vid.* *et* 47.
- C. Aurelius Scauras, praetor, 39, 6. sortitur Sardiniam, 8.
- L. Aurelius quaestor urbanus, cum sacerdotibus de tributo solvendo certat, 33, 42.
- L. Aurelius Cotta, tribunus militum, 40, 27.
- M. Aurelius Cotta, 23, 30. praepositus Puteolis, 25, 22. decemvir sacris faciendis, 29, 37. legatus mittitur ad Philippum, 30, 26. socios populi Romani tuetur armis, 42. *vid.* *et* 31, 3. *et* 5. moritur, 31, 50.
- M. Aurelius Cotta, legatus L. Scipionis, cum Antiochi legatis venit Romam, 37, 52. exponit, quae acta sint in Asia, *ibid.*
- Aurix urbs Hispaniae, 24, 42. *eadem fortasse, quae Oringia, vid.* Oringia.
- Aurum, argentum, et aes signatum, in publicum confertur, 26, 36.
- a sociis oblatum, non receptum a Romanis, 22, 32. *et* 36. 30, 21.
- Aurum, Vicesimarium, servatum ad ultimos casus in sanctiore aulario, 27, 10.
- Auri mille, pondo pretium populi Romani factum, 5, 48. aurum, quod Gallis creptum erat, sub Jovis sella poni iussum, 50.
- Auri ex Gallicis spoliis magnum pondus, saxo quadrato septum, in Capitolio sacrat C. Sulpicius, dictator, 7, 15. proportio ad argentum, 38, 11.
- Auri et argenti metella interdicta Macedonibus, 45, 29.
- Auro et argento celata scuta, 9, 40. aurata, 10, 29. signa aurata, 33, 27. Aurata status prima omnium in Italia statuta, 40, 34.
- Aureus baculus, corneo inclusus, offertur a Bruto Apollini, 1, 56.
- Aureae paterae ad Cereris positae, 10, 28. pelvis aurea ad Junonis, 27, 38. quadrigae aureae in Capitolio positae, 29, 38. coronae aureae, *vid.* Corona.
- Aurunca, *vid.* Saessa.
- Aurunci bellant adversus Romanos, 2, 16. 17. *et* 26. *et* 7, 28. in deditionem accipiuntur, eosque defendi senatus jubet, 8, 15.
- C. Aurunculeius, praetor, 27, 6. sortitur Sardiniam, 7.
- C. Aurunculeius, tribunus militum tertiae legionis, 27, 41.
- L. Aurunculeius, praetor, 36, 45. sortitur jurisdictionem urbanam, 37, 2. legatus, 37, 55.
- Ausetani, populi, subiguntur ab Annibale, 21, 23. deduntur Romanis, 61. eos ad bellum contra Romanos concitat Indibilis, 29, 2. vincuntur, 3. *vid.* *et* 34, 20.
- Ausetanus ager, 39, 56.
- Ausona, urbs Ausenum, 9, 25.
- Ausones uno proelio vincuntur a Romanis, 8, 16. veniunt in potestatem Romanorum, 9, 25. Ausonum gens deleta, *ibid.*
- Auspicio omnis gerunt Romani, 1, 36. 6, 41.
- Auspicium mentitus pullarius, 10, 40.
- Auspicia neglecta, 21, 63.
- Auspicia nemo habet plebeius, 4, 6.
- more majorum penes Patres, 6, 41.
- incerta, 8, 30. ad auspicium repetendum redit Romam dictator, *ibid.*
- Axius, fluvius, 39, 54. 44, 26. *et* 43. 45, 29.
- Axylos terra, 38, 18.
- Azorus, oppidum, venit in deditionem Persae, 42, 53. *vid.* *et* 44, 2.

B.

- Babylonia, 38, 17.
- Bacchanalium initia ex Etruria, 39, 8. nefaria in iis stupra, aliaeque scelera, *ibid.* eorum indicium defertur ad Postumium consulem, 11. quaestio de Bacchanalibus mandatur comulibus, 14. Postumius invehitur in Bacchanalia, 16. Bacchanalia, diruntur, eorumque auctores puniuntur, 17. *et* 18. senatusconsultum de Bacchanalibus, 16.
- Baccharum habitu matronae, crinibus passis, cum ardentibus facibus, ad Tiberim decurrunt, demissaque in

- aquum faces integra flamma efferunt, 39, 13.
- Bachium, insula, 37, 21.
- Baculus, sine nodo aduncea, Lituus dictus, 1, 18.
- Badius Campanus provocat Crispinum hospitem ad singulare certamen, et vulneratus aufugit ad suos, 25, 18.
- A. Babius, quod milites Romanos prae-
buisset ad ministerium caedis Aetolis,
damnatur, 45, 28. *et* 31.
- Cn. Babius Tamphilus, tribunus plebis,
diem dicit M. Livie et C. Claudio
ensoribus, 29, 37. designatur praetor,
quum edilis plebeius esset, 31, 49. *et*
50. sortitur Ariminum, 32, 1. praetor,
temere ingressus Gallorum Insubrium
fines, clade afficitur, 7. a consule L.
Lentulo probris increpitus, provincia
excedere jubetur, *ibid.* triumvir colo-
niae deducendae, 39, 22. consul, 56.
- Cn. Babius Tamphilus, praetor, sortitur
jurisdictionem urbanam, 44, 17. le-
gatus in Illyricum, 45, 17.
- L. Babius, legatus in Macedoniam, 44, 18.
- L. Babius Dives, creatur praetor, 37,
47. sortitur Hispaniam ulteriorem,
50. eum, proficiscentem in provi-
nciam, circumveniunt Ligures, 57. sine
lictoribus perfigit Massiliam, ubi in-
tra triduum expirat, *ibid.*
- M. Babius, legatus, 30, 25.
- M. Babius Tamphilus, triumvir coloniae
deducendae, 34, 45. praetor, 35, 10.
ex Bruttis ad Tarentum et Brandu-
sium legiones promovere jubetur, 23.
jubetur transire in Epirum, 24. pro-
praetor, 36, 8. in Thessalia quadam
urbes capit, 18. praest parti castro-
rum in obsidione Heracleae, 22. ad
disceptandum inter Philippum et Eu-
menem legatus mittitur, 39, 24. lega-
tionem renunciat, 33. creatur consul,
40, 18. ei prorogatum imperium, 36.
exercitum in Apuanos Ligures inducit,
38. nullo bello gesto, triumphat, *ibid.*
- Q. Babius Tamphilus, legatus ad Anni-
balem missus, 21, 6. iterum ad Car-
thaginenses, 18.
- Q. Babius Herennius, tribunus plebis,
criminator senatum et augures, 22,
34. ejus oratio in nobiles, *ibid.*
- Q. Babius, tribunus plebis, 31, 6.
- Q. Babius Sulca, legatus, 42, 6.
- Bacula, urbs Hispaniae, 27, 18. 28, 13.
- A. Baeculoniis, signifer notae fortitudi-
nis, 41, 8.
- Betica, 28, 2.
- Betis, fluvius, 28, 16. incolae amnem
hunc Certim appellant, 22.
- Begrada, fluvius, et ad eum pugna Re-
guli cum serpente, 30, 25.
- Balanos, regulus Gallorum, Romanis
auxilia pellicetur ad bellum Macedo-
nicum, 44, 14.
- Balari, Sardiniae populi, 41, 10. ce-
duntur a Romanis, 16.
- Balbus mons herbidus aquosusque, 29, 31.
- Baleares, insulae duae, major et minor,
28, 37. *vid. et* 22, 20. 23, 40. unde
appellati, Epit. 60.
- Baleares peritissimi funditores, 21, 21.
55. 22, 37. 28, 37.
- Balearica funda, 38, 29.
- Balista, mons Liguria, 39, 2. 40, 41.
41, 22.
- Ballistis et scorpionibus instructae naves
Tarentinorum, 21, 11. 24, 4.
- Balneis inclusos Romanos Campani fer-
vore et metu suffocant, 23, 7.
- Bantia, 27, 25.
- L. Bantius Nolanus, juvenis acer, pro-
pensus in Annibalem, Romanis a
Marcello conciliatur, 23, 15.
- Baphyrus, amnis, 44, 6.
- Barbam omnibus olim Romanis pro-
mittere mos fuit, 5, 41.
- Barbam et capillum promittere, pars et
signum doloris, 6, 16. 27, 34. 44, 29.
- Barbana, fluvius, 44, 31.
- Cornelius Barbatus, *vid.* Cornelius.
- T. Quintius Barbatus, *vid.* Quintius.
- Barbosthenes, mons, 25, 27. *et* 30.
- Barcina familia, 23, 12.
- Barcina factio, 21, 2. *et* 9. *vid. et* 30,
7. *et* 42.
- Barcinorum in bello praestantia, 28, 12.
- Bardo, urbs Hispaniae, 33, 21.
- Bargulum, 29, 12.
- Bargusios, Hispaniae populos contra
Poenos sollicitant legati Romani, 21,
19. subiguntur ab Annibale, 23.
- Bargyliae, oppidum, 32, 33. 33, 18.
30. 35. *et* 39.
- Bargyliticus sinus, 37, 17.
- Barium, oppidum, 40, 18.
- Basilica post argentarias novas, 40, 51,
— Porcia, 39, 44.
- Sempronius, 44, 16.
- Bassania, urbs, 44, 30.
- Bassanites, 44, 30.
- Bassus, *vid.* Caecilius.
- Bastarnae, 40, 5. a Philippo evocati,
57. tempestate opprimuntur, 58.
vincunt Dardanos, 41, 23. absor-
bentur Istro, *ibid.*
- Bato, Longari filius, deficit ad Roma-
nos, 31, 28.
- Begorritis, lacus, 42, 58.
- Belbinates ager, 38, 34.
- Belgae pop. Epit. 104.
- Belligeni, per quem ad transitionem Me-
ricus Hispanus illectus erat, quadri-
genta agri jugera decurata, 26, 21.

- Bellona Dea, 8, 9. Victrix, 10, 19. Bel-
 lous in medio pugnae discrimine tem-
 plum voret Ap. Claudius, *ibid.*
 — in ejus aede senatus datus, 26, 21.
 28, 9. *et* 38, 30, 21. *et* 40, 31, 47.
 38, 22. *et* 24, 39, 29, 42, 21.
 Bellovesus, filius sororis Ambigati,
 Celtarum regis, 5, 34. ejus expediti-
 ones, *ibid.* favet Cenomanis, Alpes
 transcendentibus, 35.
 Belli indicendi ritus, 1, 32. *vid. et* 31,
 8. *et* 36, 3. bellicae caerimoniae ab
 Anco institutae, 1, 32. de bello sem-
 per prius relatum ad Patres, quam
 rogatio ad populum ferretur, 45, 21.
 Bellovaci victi, Epit. 108. 114.
 Bellus, legatus Gentii, 44, 31.
 Bendidium, templum, 38, 41.
 Beneventum urbs, olim appellata Ma-
 leventum, 9, 27. *vid. et* 24, 16, 25,
 13. Beneventum colonia deducta,
 15, 8.
 Beneventani a Romanis laudati, 27, 10.
 Beneventanus ager, 22, 18, 25, 17.
 Bergistanorum civitas a Catone sub-
 acta, 34, 16. *et* 17.
 Bercea deditur Romanis, 44, 45. *vid. et*
 45, 29.
 Bercoena, 28, 29, 42, 51. *et* 58.
 Beasides, imperator Hispanus, 38, 44.
 Beasidis, oppidum Bruttiorum, a Poenis
 deficit ad Romanos, 30, 19.
 Bessi, populus Thraciae, 39, 53.
 Bestia, *vid.* Calpurnius.
 Beturia, 39, 80.
 Beudos vetus, 38, 15.
 Bevus, flumen, 31, 33.
 Bianor, princeps Acarnanum, 33, 16.
 L. Bibulus, M. Bibulus, *vid.* Calpur-
 nius, *vid. et* Epit. 103, 108.
 Bigatum argentum, 33, 23.
 Bigati quingenti et equus eximius stre-
 nuo militi datur honoris ergo, 28, 15.
 Bigerra, urbs, 24, 41.
 Biliastages, regulus Illygetam, auxi-
 lium petit a Romanis, 34, 11.
 Bialtae, populi, 44, 45. trans Nessum
 amnem incolant, et circa Stryme-
 nem, 45, 30. viri fortissimi, *ibid.*
 Bitostus vel Bitheus miles, Epit. 102.
 Bithynia, 27, 80, 42, 29. *vid.* Attalus,
 Nicomedes, Prusias.
 Bitis, Cotys regis Thracum filius, duc-
 tus in triumpho ante curram Aemi-
 lii Pauli, 45, 39. remissus ad pa-
 trem, 42.
 Bituitus, Avermorum rex, Epit. 61.
 Bituriges, populi summam imperii
 Gallorum tenuerunt, 5, 34. *vid.* Epit.
 107.
 Blandus, urbs in Lucania, 24, 20.
 Blasius, Salapia princeps, favet Roma-
 nis, Dastumque, Annibali faventem,
 appellat de proditiōne, 26, 26. Sa-
 lapiam tradit Marcello, *ibid.*
 Blossii fratres, apud Campanos conju-
 rantes adversus Romanos, oppri-
 muntur, 27, 3.
 Boarium forum, *vid.* Forum.
 Bocchar, rex Maurorum, 29, 30.
 Bocchar, ex praefectis regis vir acer et
 impiger, mittitur a Syphace contra
 Masinissam, 29, 32.
 Bocchus, Epit. 66.
 Boebe, palus, 31, 41.
 Boebis, 27, 32.
 Boeotia, 27, 30, 28, 8, 33, 1.
 Boeotiae motus, 42, 43.
 Boeoti adscripti a Philippo foederi, cum
 Romanis inito, 29, 12. jungunt so-
 cietatem cum Romanis, 33, 2. effe-
 rati odio in Romanos, per latrocinia
 multos interficiunt, 29. mulctantur a
 T. Quintio, *ibid.* eos sibi adiungit
 Antiochus, 36, 6. eorum concilium
 discussum a Romanis legatis, 42, 44.
 Boeotius, 44, 43.
 Boeotarchae, 33, 27, 42, 43.
 Boii, Gallicus populus, Etruscos at
 Umbros agro pellunt, 5, 36. in Ita-
 lia rebellant, 21, 26. Boiorum a-
 grum invadit C. Oppius, quem cer-
 dunt, 31, 2. duce Amilcaro Peno,
 invadunt Placentiam, 10. jungunt
 se Insubribus et Cenomanis, 32,
 30. eorum agros urant comules,
ibid. et 31. cedunt Romanis, 33,
 36. eorum agros populantur Ro-
 mani, 37. vincuntur, ita ut vix nan-
 cius cladis relictus sit, *ibid.* ceduntur
 a L. Valerio, 34, 22, *et* 44. op-
 pugnant castra Romana, *ibid.* in-
 gressi repelluntur, 47. in eorum a-
 grum exercitum inducit L. Cornelius
 Merula consul, 35, 4. Boii vincun-
 tur, 6. se dedunt Romanis, 40. pugna
 magna vincuntur a P. Cornelio Sci-
 pione, 36, 38. datis obsidibus, mul-
 ctantur agri parte fere dimidia, 39.
 Boiorum mos ex calva hostilis capitis
 pocula faciendi, 23, 24.
 Boiorix, regulus Boiorum, 34, 46. *vid.*
et Epit. 67.
 Bolus, *vid.* Volus.
 Bomilcar, 31, 27.
 Bomilcar, praefectus classis Carthagi-
 niensis, Locros accedit, 23, 41. mag-
 num portum Syracusarum cum classe
 ingreditur, 24, 36. *vid. et* 25, 25, *et* 27.
 Bona post domini supplicium publicata,
 4, 15.
 Bona ejus, cujus caput sacrum caeset, et
 ipsa quoque Caesaris sacra, 8, 55.
vid. et 2, 8. *et* 43.
 Bona sequentia domini deditionem, 8,
 39, 9, 2.

- Bonis vendendis, cur bona Perennis regis vendi dicerentur, 2, 14.
- Bononia, Latina colonia, 3, 57. a Bononia viam perduxit Arretium Flaminius consul, 39, 2.
- Boniensis ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
- Bora, mons, 45, 29.
- Boreas, ventus, 31, 45.
- Bos insignis magnitudinis, in Sabinis nata, immolatur Dianæ, 1, 45.
- eximius immolatur Marti, 7, 37.
- Bovis sescenaris, quem consuli immolaverat, jecur defluxit, 41, 19.
- Bove aurato Apollini sacrum factum, 25, 12.
- femina aurata Latonæ sacrum factum, *ibid.*
- Boves trecenti voventur Jovi, 22, 10.
- albi voventur multis Divis, *ibid.*
- feminae duæ albæ immolantur Junoni Reginae, 27, 37.
- Bobus centum, in Hispania votis, Jovi sacrificat Scipio, 28, 39.
- Bove aurato donatur L. Minucius, praefectus annonae, 4, 16.
- Bobus decem donatur M. Valerius Corvus, 7, 26.
- centum, eximioque uno albo optimo, auratis cornibus, donatur P. Decius, 7, 37.
- triginta donatur Lælius, 26, 48.
- Boves Herculis a Caco abducti, 1, 7.
- Boum cornibus praeligati ab Annibale virgarum fasces accenduntur, 22, 16. *et* 17.
- Boum fœmus aritur pro lignis, 38, 18.
- Boves Lucae, *vid.* Elephantii.
- Bostar, praefectus Segunti, 22, 22.
- Bostar, legatus Pœnorum ad Philippum, 23, 34.
- Capas praest praesidio Punico, 26, 5. *et* 12.
- Bottizza, 26, 25.
- Bovianum, oppidum, 9, 23, 25, 18. caput Pentrorum Samnitium, 9, 81.
- capitur a Romanis, *ibid. vid. et* 9, 44, 10, 12.
- Boville, 10, 47. Epit. 107.
- Brachyllas Boeotarcha occisus, 33, 27. *et* 28. memoratur etiam 35, 47, 36, 6.
- Brancus, Allobrogum regulus, contendit cum fratre de regno, 31, 31. ei imperium restituit Annibal, *ibid.*
- Brennus, regulus Gallorum, 5, 38. inter Brennum et Q. Sulpicium colloquium, 5, 49.
- Brennus, Gallorum dux, 29, 16.
- Brinates, populi, 39, 2. 41, 23.
- Brixia, urbs, 5, 35. caput Cenomanorum gentis, 32, 80.
- Brixiani Galli auxilio sunt Romanis, 21, 25.
- Brundisium, oppidum, colonia deducta, 31, 13, 34, 52, 42, 17. *et* 18, 45, 14.
- Brundisipi a Romanis laudati, 27, 10.
- Brundisium portus, 23, 38.
- Bruttiae legiones fuisse ab Alexandro Epirenai, 8, 24.
- Bruttii populi omnes deficient ad Romanos, 29, 61. apud Bruttios res gestae Pœnorum, 24, 1.
- Bruttii capiunt Crotonein, excepta arce, 2.
- Bruttii, extremus Italiae angulus, 27, 51, per latrocinia militiam exercere solent, 28, 12, 29, 6. conjurationes in Bruttiiis adversus rempublicam, 32, 1.
- Bruttiorum ager, 25, 1. 26, 42, 27, 41, in Bruttios colonia deducta, 34, 53.
- Brutus, *vid.* Janius.
- Brutalus Papius, nobilis et potens Samnia, induciarum ruptor, 8, 29. jussus dedit Romanis, sibi ipse mortem conceiscit, *ibid.*
- Bryasium, 34, 39.
- Bubulcus, *vid.* Junius.
- Bucculae, 44, 34.
- Budares, imperator Hispaniae, capitur a Romanis, 33, 44.
- Bullini, populi, auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30.
- Bullianus sive Byllinus ager, 36, 7.
- Bulla, 26, 36.
- Busa, mulier Apula, juvat Cannis fugientes Romanos frumento, veste, viatico, 22, 52. ei ab senatu honores habiti, *ibid.*
- Busta Gallica, 5, 48. 22, 14.
- Butrotas, amnis, 29, 7.
- Buxentum, 32, 29. eo colonia deducta, 34, 45. *vid. et* 29, 28.
- Bylazora, Pæoniae locus, 44, 26.
- Byrsa, arx Carthaginiis, 34, 62.
- Byzantium tenent Galli, 33, 16.
- Byzantii, 22, 33.

C.

- Cacus aversos boves Herculis candis in speluncam trahit, et ab illo occiditur, 1, 7.
- Cadavera in pesto per vias Romae jacentia, 41, 26.
- Caddusii, populi, 35, 48.
- Caduceator ab Asdrubale ad Neronem missus, 26, 17. a Philippo ad Romanos, 31, 38, 32, 32, 33, 11. ab Antiocho ad Scipionem, 37, 45.
- Caduceum praefereutes dedant se Privernates, 8, 20.
- Cæcilius Bassus, Epit. 114.
- Cæcilius Pinna, Epit. 76.
- A. Cæcilius, edilis plebis, 38, 25.
- L. Cæcilius Dentor, praetor creatus, 29, 56. sortitur Siciliam, 46, 1.
- L. Cæcilius Metellus, auctor deorum

- de Italia post Cannensem cladem, 22, 53. questor, notatur a censoribus, 24, 18. tribunus plebis, 43.
- L. Cæcilius Metellus Dalmatas subigit, Epit. 62.
- M. Cæcilius præfuit legionibus in exercitu L. Furii adversus Gallos, 31, 21.
- M. Cæcilius, decemvir agro dividendo, 48, 4. legatus ad frumentum cœmendum in Apuliam mittitur, 27.
- M. Cæcilius Denter, legatus in Macedoniam et ad Ptolemæum Ægypti regem, 42, 6.
- M. Cæcilius Metellus, ædilis plebis, 27, 26. prætor urbanus, 28, 10. ad Attalum legatus, 29, 11.
- Q. Cæcilius, tribunus plebis, 4, 16.
- Q. Cæcilius Metellus, pontifex, 23, 21. ædilis plebeius, 27, 21. ædilis curulis, 36. legatus, 51. et 28, 9. magister equitum, 10. consul, *ibid.* proconsul, 45. dictator, 29, 11. decemvir agro dividendo, 31, 4. adversatur L. Cornelio consuli, triumphum petenti, 36, 8. ad disceptandum inter Philippum et Eumenem legatus missus, 39, 24. renunciat legationem, 38. ejus ad censores oratio, 40, 46.
- Q. Cæcilius Metellus, nuncius victoriæ de Perseo, mittitur Romam, 44, 45. *vid. et* Epit. 50. 58. 65.
- T. Cæcilius, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7. sed lege *T. Clælius*.
- Cædicius, centurio, 5, 45. et 46.
- L. Cædicius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.
- M. Cædicius audit silentio noctis vocem clariorem humana de adventu Gallorum, 5, 32.
- Cælius, *vid.* Cælius.
- Cæni, Thraciæ populi, 38, 40.
- Cæninenses Romam ad ludos proficiuntur, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, *ibid.*
- Cenomani, *vid.* Cenomani.
- Cæpio, *vid.* Servilius.
- Cære oppidum, 1, 2. sacrarium populi Romani ac diversorium sacerdotum, 5, 40. et 50. 7, 20.
- Cærites, populi, 5, 50. cum iis hospitium publice factum, *ibid.* iis bellum indictum, 7, 19. eorum legati deprecantur bellum, 20. impetrant pacem, *ibid.* Scipionem juvant in ornanda classe, 28, 45.
- Cærimoniarum cultu Roma crevit, 6, 41. neglectus Reipublicæ noxius, 22, 9.
- Cæsar, *vid.* Julius.
- L. Cæsar, Epit. 80. 120.
- Sextus Cæsar, Epit. 114.
- Cæso, *vid.* Drulius, Fabius, Quintius.
- Cetrati, *vid.* Cetrati.
- Caicus, amnis, 37, 18.
- Calabria, 23, 34. 42, 48.
- Calagurris, oppidum Celtiberorum, 39, 21. Epit. 98.
- Calathana, vicus, 32, 13.
- Calatia, 9, 2. et 28. 23, 14. 42, 20. 45, 16. expugnatur a Samnitibus, 9, 43. Calatiam migrare jubentur Atellani, 27, 8. Calatiæ muros faciunt censores, 41, 82.
- Calatini deficient ad Pœnos, 22, 61. dedunt se Romanis, 26, 16.
- Calatinus ager, 22, 13.
- Novius Calavius Campanus, 9, 26.
- Ofilius Calavius Campanus, 9, 7.
- Ovius Calavius Campanus, 9, 26.
- Pac. Calavius senatum Campanum sibi et plebi obnoxium facit, 23, 2. et 3. filium Perollam absterret ab occidendo Annibale, 9.
- Calaviorum fraude incendium Romæ ortum, 26, 27.
- Calendis Quintilibus magistratum accipiunt tribuni militum consulari potestate, 5, 31. *vid. et* 8, 20. dies a. d. 15. Calendas Sextiles, duplici clade insignis, 6, 1.
- Calendis Octobribus magistratus initus, 5, 9.
- Calendæ intercalares, 43, 13.
- Caleni, populi, 10, 20.
- Calenus ager, 10, 20. 22, 13.
- Cale, urbs, 8, 16. 22, 15. 23, 31. 24, 45. 26, 9. 15. et 16. 27, 9. capitur a Romanis, 8, 16. eo deducitur colonia, *ibid. vid. et* 27, 9. de Calibus, quod pecuniam militesque Romanis negant, senatusconsultum, 29, 15.
- Caletrannus ager, 39, 35.
- Calidæ aquæ, locus, 30, 24.
- Caligo tam densa, ut neque signiferi viam, nec signa milites cernerent, 33, 7.
- Callicinus tumulus, 42, 58.
- Callicrates, 45, 31. ejus contra Perseum oratio, 41, 28.
- Callicritus Thebanus, civitatis princeps, interfectus a Perseo, 42, 13. et 40.
- Callicula, mons, 22, 15. et 16.
- Callidromon, cacumen montis Cæti, 36, 15. et 16.
- Calliste, oppidum, 8, 25.
- Calligeus, medicus Philippi, 40, 56.
- Callipeuce, saltus, 44, 5.
- Callipolis Chersonesi, 31, 16.
- Callipolis Ætolie, 36, 30.
- Callippus, præfectus classis Macedoniæ, 44, 28.
- Callithera, oppidum, 32, 13.
- Calor, fluvius, 24, 14. 25, 17.
- Calpurnius Bestia cos. Epit. 64.
- C. Calpurnius, 22, 61.
- C. Calpurnius Piso prætor creatur, 25, 41. prætor urbanus, 26, 10. 15. et

21. prorogato imperio, mittitur in Etruriam, 28. Capuæ et exercitui præficitur, 27, 6. iterum præficitur Etruriæ, 7. prætor ad senatum de Etruriæ defectione scribit, 21.
- C. Calpurnius Piso creatur prætor, 39, 6. sortitur Hispaniam ulteriorem, 8. et 21. ejus in Hispania res gestæ, 30. et 31. de Lusitania et Celtiberis triumphat, 42. creatur triumvir coloniarum deducendæ, 40, 29. consul, 35. moritur, 37. ejus mors suspecta, *ibid.*
- L. Calpurnius, legatus Romanus ad concilium Achæorum, 32, 19.
- M. Calpurnius Flamma, 22, 60.
- Calva, *vid.* Boii.
- Calycadnus, promontorium, 38, 38.
- Calydon, 36, 11.
- Cambunii, montes, 42, 53, 44, 2.
- Cameli, quos dromadas vocant, ante equitatum Antiochi, 37, 40.
- Cameria a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Camerinus, *vid.* Sulpicius.
- Camers, *vid.* Clusium.
- Camertes Umbri, 9, 36, 28, 45.
- Camillus, *vid.* Furius.
- Camœnarum lucus, 1, 21.
- Campana legio, pœnas dat, 28, 28.
- Campania, 2, 52. provincia evenit C. Marcio Rutilo, 7, 38.
- Campani, juncti Sidicinis, compelluntur a Samnitibus intra mœnia sua, 7, 29. iis petentibus auxilium a Romanis negatur, *ibid.* et 30. et 31. se dedunt Romanis, *ibid.* et 8, 11. mulctantur agro, *ibid.* iis civitas sine suffragio data, 14. Campani ænatus obsequium in plebem, et plebis licentia, 23, 2. et 4. mittunt legatos ad Varronem consulem, *ibid.* ad eos oratio consulis, 5. deficient ad Annibalem, 7. suffocant Romanos in balneis, *ibid.* vocant Annibalem, 25, 15. obsessi a Romanis, sunt equestribus præliis victores, 26, 4. deliberant de deditione, 13. Vibio Virio suadente, septem et viginti senatores venenum sumunt, *ibid.* et 14. urbe dedita, senatus Campani supplicium, 15. et 16. multitudo veniundatur, *ibid.* Campanorum querelæ de Fulvio, et super ea re senatusconsulta, 33. et 34. Campanorum conjuratio indicata, 27, 3. agri Campani pars vendi a quæstoribus jubetur, 28, 46. agrum Campanum censores fruendum locant, 42, 19. *vid.* Capua.
- Campani petunt, ut sibi cives Romanas ducere uxores liceat, 38, 36.
- Campi Argivorum, 34, 25.
- Fœnetani, 8, 12.
- Macri, 41, 22.
- Campi Magni, 30, 8.
- Stellates, 9, 44.
- Thessaliæ, 31, 41, 42, 54.
- Veteres, 25, 16.
- Campus Ægeæus, 27, 33.
- Diomedis Argivi, 25, 12.
- Hyrcanus, 37, 38.
- Martius, 8, 27. in eo instructus exercitus, et lustratus, 1, 44. ager Tarquiniorum, consecratus Marti, Martius deinde campus fuit, 2, 5. in eum populus centuriatum citatus, 6, 20. in eo comitia habita, 31, 7. in eum senatus evocatus, 3, 63.
- Metropolitanæ, 38, 15.
- Priaticus, 38, 41.
- Scleratus, unde nomen habeat? 8, 15.
- Thebes, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
- Canæ, oppidum, 36, 45, 37, 3.
- Canastrem, promontorium Pallenes, 31, 45, 44, 11.
- Caniculæ ortus, 40, 22.
- C. Caninius Rebilus creatur prætor, 42, 48. sortitur Siciliam, 31. M. Caninius Rebilus, legatus in Macedoniam, 43, 13. reducit obsides in Thraciam, 45, 42.
- Canis sectio in lustratione exercitus Macedonici, 40, 6.
- Canna, flumen, 25, 12.
- Cannæ, vicus, 22, 43. prælium ad Cannas, et Romanorum clades, 47. et *seqq.*
- Cannensis cladis occasione multi socii a Romanis deficiunt, 22, 61. reliquæ in Siciliam relegantur, 23, 31. legatis ad Marcellum consulem missis, offerunt operam suam ad bellum, 25, 6. constans in eos senatus severitas, 7. eos minime aspernatus Scipio, secum trajicit in Africam, 29, 24.
- Cannenses equites notati, 27, 11.
- Cantabri, Epit. 48.
- Cantherium in fossa, 23, 47.
- L. Cantilius, scriba pontificis, qui cum virgine Vestali stuprum fecerat, virgis in comitio cæsus, inter verbera expirat, 23, 57.
- M. Cantius, tribunus plebis, L. Postumium accusat, 10, 46.
- C. Canuleius, tribunus plebis, rogationem promulgat de Patrum cum plebis connubio, 4, 1. invehitur in consules, 3.
- L. Canuleius, legatus missus ad Ætolæ, 41, 30.
- L. Canuleius Dives, creatur prætor, 42, 28. sortitur Hispaniam, 31. reoperatores dare jubetur in eos, quos Hispani accusarent, 43, 2.
- M. Canuleius, tribunus plebis, 4, 44.

Canusini, populi, veniunt in Romano-
rum ditionem, 9, 20.
Canusium fugiunt superstites, post
proelium ad Cannas, Romani, 22,
50. *et* 52.
Capena, urbs, 5, 10, 22, 1.
Capena porta, 1, 26, 7, 23, 10, 23, 23,
22, 22, 40, 26, 10, 24, 26. *vid.*
Porta.
Capenates auxilio veniunt Veientibus,
5, 8. eorum ager vastatur, 12. vin-
cantur proelio a Romanis, 13. bel-
lum instaurant, et subiguntur, 24.
Capenus Sequanus, *Epit.* 120.
Capetus Silvius, Albus rex, 1, 8.
Capillus promissus, *vid.* Barba.
Capitolium adscendit Romanus, tem-
plumque primum Jovi Feretrio dedi-
cat, 1, 10. sedes datur Sabinis, 23.
ab Herdonio Sabino cum exsulis
et servis occupatur, 3, 15. occupa-
tur et lastratur, 18. etiam prodigii
causae lastratur, 29. militaris ju-
ventus occupat Capitolium, illud
contra Gallos defensura, 6, 89. obsi-
detur a Gallis, 43. servatur ab aene-
sibus, 47. liberatur ab obsidione,
46. latum ad populum, ne quis pa-
tricius in Capitolio habitaret, 6, 20.
senatus in Capitolio habitus, 6, 5,
24, 10. foedus laetum, 27, 66. in eo
consules vota nuncupant, antequam
in provincias profisciscantur, 21, 62,
41, 62, 42, 49.
in Capitolio arcam edi Jovis extru-
endam Tarquinius Priscus occupat
fundamenti, 1, 38. eadem aedificat
Tarquinius Superbus, 53, 55. dedi-
cat Horatius Pulvillus, 2, 8. sub-
structum eodem quadrato Capitolium,
6, 4.
in Capitolio Herculis simulacrum po-
situm dedicatumque, 9, 44.
— Limina aenea posita, 10, 23.
— Fortis cum signis septem auratis,
duobus equis, et marmorea duo la-
bra, 87, 8.
— Quadrigae aureae, 29, 26.
— Signa tria ex mutotatico argento
posita, 30, 22.
Capitolini Iudi, *vid.* Ludi.
Capitolium, *vid.* Mammius, Quintius,
Sestius.
Cappadocia, 37, 31, 42, 29.
Capra palus, 1, 16.
Captivi eae corona venditi, 2, 17.
— non minus decem pondo compedi-
bus vineti, in publicae caecae custo-
dia servantur, 32, 26.
Captivorum commutandorum ratio, 22,
23.
Captivorum redimi cupientium oratio,
22, 59. eos redimi non vult senatus,
61.

Captivi Romani, vel plurium captivo-
rum fraus, justa poena castigata, 22,
58. *et* 61.
Captivi Romani, apud Achaos servi-
tutem servientes, liberantur, 34, 50.
idem sit in Oreta, 37, 60.
Capua urbs, olim Vulturnus, unde
dicta? 4, 37. dolo occupatur a Sam-
nitibus, *ibid.* *et* 7, 38. Capuae deliciae
corrumpunt milites, *ibid.* de Capua
capienda militum consilia, *ibid.* elu-
duntur arte, 89. Capuae praefecti
creati, 9, 20. Capuae conjurationes
adversus Romanos factae, 25. *et* 26.
Annibal it Capuam in hibernas, 28,
18. corrumpitur illic ejus exercitus,
ibid. Capua laborat incipit, 25, 13.
sublevatur ab Hannone, *ibid.* obsi-
detur a consulibus Romanis, 20.
cingitur operibus, 22. *et* 26, 1. *et* 4.
vid. Campani.
Capusa, filius Celsus, Numidarum
regis, accipit paternum imperium,
29, 29. dimittit cum Mesetulo de
regno, et cadit, *ibid.*
Capita Sari fluminis, 33, 41.
Capita hostium lanceis insigunt, aut
in equorum pectoribus pendencia
gestant Galli Senones, 10, 26.
Capitibus rasis sequuntur curram T.
Quintii triumphantis, qui servitute
ab eo exempti fuerant, 24, 62.
Capitis volandi mos facilibus usurpa-
tus, 1, 39.
Capita hostium praecedenda, libertatis
praemium, volentibus preposita, 24,
15.
Capite anquistum de imperatore nul-
lo, ob rem male gestam, 2, 33. capi-
tis anquist in Fulvium tribunus,
26, 8.
Caput humanum integra facie in fodi-
endis templi Jovis Tarpeii funda-
menti inventum, 1, 55.
Caput Jovi sacrum, 3, 55, 10, 28.
Cappys Silvius, rex Albus, 1, 3.
Cappys dux, unde Capua dicta, 4, 37.
Carabis, urbs Hispaniae, 41, 8.
Carales, 23, 40, 30, 29.
Caraltanus ager vastatur a Panice
classe, 27, 6.
Caraltis, palus, 26, 15.
Caranus, primus Macedoniae rex; vi-
cesimus ab eo Perses, 45, 9.
Caravantia, Caviarum in Illyrico urbs,
44, 20.
Caravantius, frater Gentii, Illyriorum
regis, 44, 39. captivus Roman mit-
titur, 32. in triumpho L. Anicii pre-
toris duciter ante curram, 45, 43.
Carbo, *vid.* Papirius.
Carcer edificatur media urbe, 1, 33.
— inferior, 34, 24. alio nomine Tul-
lianum, 29, 22.

Carcer lautumiarum, 38, 26.
 Carcer privatus in singulis patriciorum domibus, 6, 36.
 Carceres in circo, 8, 20. 41, 32.
 Cardo, urbs Hispaniæ, 38, 21.
 Caria, 38, 19. 37, 16.
 Carēs, 38, 18. jubentur liberi esse, 44, 15.
 Caria Hydrele, 37, 56.
 Carinæ, regio urbis Romæ, 26, 10. 36, 27.
 Carmelus, *vid.* Catmielus.
 Carmen execrationis, 10, 38.
 — rogationis, 3, 64.
 — sollemne precatiois consulum, 39, 15.
 — triumphale, 3, 29.
 Carminis horrendi lex, 1, 26.
 Carmina Marcii vatis, 25, 19.
 Carmen de Idæa matre, Pessinunte advehenda, in Sibyllinis libris repertam, 29, 10.
 Carmen ab ter novenis virginibus per urbem cani jussum, 27, 39. 31, 12.
 Carmina militaribus jocis-jactata in consules triumphantes, 28, 9. 39, 7.
 Carmina Sibyllæ, 10, 8.
 Carmenta fatiloqua ante Sibyllas in Italiam adventum habita, 1, 7.
 Carmentalis porta, 9, 49. 24, 47. 25, 7.
 Carmentis saxum, 5, 47.
 Carni, populi, queruntur de C. Cassii consulis crudelitate, 43, 7.
 Carnis in feriis Latinis dandus mos, 32, 1. legati ab Ardea queruntur, sibi Latinis non datam esse carnem; inde instaurata Latinæ, *ibid. vid. et* 37, 3.
 Carnuntum, munitam urbem, occupare nituntur Romani, 43, 1.
 Carnutes, populi Galliæ, 5, 34.
 Carpentis ut festo profestoque uti possent, matronis concessum, 5, 25. *vid. et* 34, 1. *et* 3.
 Carpesii, 23, 26.
 Carpetania Hispaniæ, 39, 30. 40, 30. *et* 38.
 Carpetani, populi, cum Vaccæis aliisque populis, vincuntur ab Annibale, 21, 5. *et* 11.
 Carris essedisque superstantes Galli pugnant in Romanos, 10, 28.
 Carrinas, *vid.* Albius.
 Carseoli, colonia, 10, 8. *et* 13. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15.
 Carteia, *sive potius Althæa*, urbs opulenta, capta et direpta ab Annibale, 21, 5.
 Carteia in ora Oceani, 28, 30. cum portu, *ibid.* colonia, 43, 3.
 Carthaginis judicium ordinis potentia, 38, 46.
 Carthago Nova; eo exercitum in hi-

beros deducit Annibal, 21, 5. ejus sites et portas, 26, 42. oppugnatur a P. Cornelio Scipione, *ibid.* capitur, 46. præda ingens capta, et obsides totius Hispaniæ, 47. *ibid. et* 49. *et* 50. Carthaginis captæ annus dubius, 27, 7.
 Carthaginienſes exercitum trajiciunt in Siciliam, 4, 29.
 cum iis fœdus ictum, 7, 27. legatos Romam mittunt gratulatum cum corona aurea, 38. cum iis fœdus renovatum, 9, 43.
 secundi inter Carthaginienſes et Romanos belli magnitudo et causæ, 21, 1. hujus belli eventa describuntur decem libris, a 21. *ad* 30. pacis conditiones, 30, 37. quingente naves Carthaginienſium incense, 48. *vid.* Punicum.
 primum tributum solvant Romanis, 32, 2.
 legatos Romam mittunt, pollicentes frumentum et hordeum, 26, 4. cum Masinissa contendunt agro, 40, 17. iis a Romanis centum obsides redditi, et pax cum Masinissa facta, 34.
 nocturne in aede Jæculapii senatum dant legatis Persei, 41, 27.
 legatos Romam mittunt questum de Masinissa, 42, 23. legatos Romam mittunt, pollicentes triticum et hordeum, 43, 6.
 Carthaginienſes cruce mœlantur consilio pravo gesta, etiamsi prospere evenierint, 36, 48.
 Carthalo summam imperii equestris in exercitu Annibalis obtinet, 22, 15. nobilis Carthaginienſis Romanæ cum captivis proficiſcitur, 58. ei obviam Hector mittitur, qui eum finibus Romanis excedere jubet, *ibid.*
 Carthalo mittitur ad castra Romana, 25, 17.
 Carthalo, Punici præsidii præfectus, in Tarenti expugnatione obtruncatur, 27, 16.
 Carventana arx, 4, 58. *et* 55.
 C. Carvilius Spoletinus, 43, 29. *et* 31.
 L. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius C. F. Maximus, ædilis curulis, 10, 9. consul, in Samnium profectus, vi capit Amiternum, oppidum, 39. *et* Cominium, 43. *et* alia in Samnio oppida, 44. *et* segg. ejus res gestæ in Etruria, 46. triumphat, *ibid.*
 Sp. Carvilius, consul, suadet, ut ex Latinis populis senatus suppleatur, 23, 22. moritur augur, 26, 23.
 Sp. Carvilius, tribunus plebis, 25, 3.
 Sp. Carvilius, a Cn. Siciſto ex Græcia Romam remissus, 42, 36.
 Caryæ, 34, 26. 35, 27.

- Carystus, urbs Euboeæ, capitur a Romanis, 32, 16. *et* 17. libertatem a Romanis accipit, 33, 24.
 Carystus, urbs in Ligurum agro Statiellati, 42, 7.
 Carystiorum in Euboea agri vastantur, 31, 45. 32, 16.
 Casæ textæ ex arundinibus, 35, 27.
 Cassander, minister Philippi crudelitatis in Maronitas, veneno creditur ab eo sublatus, 39, 34.
 Casilinum, urbs, Falernum a Campano agro dividit, 22, 15. nobilis obsidio Casilini, 23, 17. *et* 20. recipitur Casilinum a Romanis, 24, 19.
 Casinas ager, 22, 13. 26, 9.
 in Casini *et* Casilini nominibus error, 22, 13.
 Casinum, colonia, 9, 28.
 Cassander, rex, 44, 11.
 Cassandrea, urbs, 28, 8. 31, 45. 43, 23. 44, 28. 45, 10. condita a Cassandro rege, 44, 11. ejus situs, *ibid.* oppugnatur a Romanis, *ibid.* relinquatur, 12.
 Cassandrenses, 44, 12.
 Cassignatus, dux Gallorum, cadit in prælio, 42, 57.
 C. Cassius, tribunus militum, 44, 31.
 C. Cassius Longinus, prætor, 41, 26. decemvir agro dividendo, 42, 4. consul, 28. sortitur Italiam, 32. Galliam sortitus in Macedoniam per Illyricum ducere exercitum vano incepto conatur, 43, 1. de ejus crudelitate queruntur Galli, 7.
 Q. Cassius Longinus, creatur prætor, 45, 14. sortitur jurisdictionem urbanam, 16.
 Sp. Cassius, consul, Pometiam capit, 2, 17. triumphat, *ibid.* magister equitum primus, 18. consul iterum, 33. consul III. legem agrariam primus promulgat, 41. regni crimine damnatus, necatur, *ibid.*
 Castellani agrestes, sive Ilotæ, apud Lacedæmonios, 34, 27.
 Castellani, sive domini castellorum, 38, 45.
 Castori ædes vota, 2, 20. dedicata Idibus Quintilibus, 42. *vid. et* 8, 11. 9, 43.
 Castra Numidarum descripta, 30, 3.
 — Punica, quæ ferme tota lignea, *ibid.*
 — Pyrrhi, quibus captis, Romani metationem castrorum postea perfectam habuere, 35, 14.
 — Claudiana, locus, 23, 31.
 — Pyrrhi, locus, 32, 13. 35, 27.
 — Telmessium, 37, 56.
 Castrorum portæ, 40, 27.
 — usus, 44, 39.
 Castrum Mutilum, 31, 2. 33, 47.
 — Novum, colonia, 36, 3.
 Castrum Salerni, 32, 29.
 — Altum, locus insignis cæde magni Amilcaris, 24, 41.
 Castulo, urbs Hispaniæ valida ac nobilis, unde Annibali uxor erat, deficit ad Romanos, 24, 41. redit ad Pœnorum societatem, 28, 19. eam deditione recipit Scipio, 20.
 Castulonensis saltus, 22, 20. 26, 20. 27, 20.
 Catana, 27, 6.
 Cataphracti equites, 35, 48. 37, 40.
 Catapultæ, 21, 11. maximæ *et* minoris formæ, 26, 47.
 Castellis donati equites, 39, 31.
 Catilina, *vid.* Sergius.
 C. Catilina, Epit. 103.
 L. Catilina, Epit. 102.
 Q. Catius, ædilis plebis, 27, 6. legatus Neronis consulis, 43. ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 38, 45.
 Catmelus, Gallorum regulus, 41, 6.
 Cato, *vid.* Porcius Cato.
 Catulus, *vid.* Lutatius.
 Caudium, 9, 2. 14, 19. *et* 27.
 Caudine Furcæ, earumque descriptio, 9, 2.
 Caudina pax facta non fœdere, sed per sponsonem, 9, 5. ejus sponsores per feciales deduntur, 10.
 Caudini Samnites, 23, 41. devastantur, 24, 20.
 Cavæ ferreæ in circo, per quas intromitterentur feræ, 41, 31.
 Caviorum gens, 44, 30.
 Caularis, amnis, 38, 15.
 Caulonia urbs, oppugnatur, 27, 12. solvitur obsidio, sub adventum Annibalis, 15.
 Caunum a Ptolemæo emergunt Rhodii, 46, 10.
 Caunei sive Caunii, 33, 20. desciscunt ab Rhodiis, 45, 25. rediguntur in officium, *ibid.*
 Caunus, mons in Hispania, 40, 50.
 Caussarii milites, 6, 6.
 Celæne, urbs, ubi Mæandri amnis fontes oriuntur, 38, 13. quondam caput Phrygiæ, *ibid.* ei nomen Apamæ inditum, *ibid.*
 Celelates, populi, se dedunt Romanis, 32, 29.
 Celeres trecentos ad custodiam corporis instituit Romulus, 1, 15. eorum tribunus L. Brutus, 59.
 Celetrum, oppidum, captum a Romanis, 31, 40. ejus situs, *ibid.*
 Cella Fortis Fortunæ, 27, 11.
 — Jovis, 5, 50. 35, 41. 44, 14.
 — Minervæ, 6, 29.
 Cellam unam pontifices negant amplius, quam uni Deo, rite dedicari, 27, 25.

Celeces piraticæ, 37, 27.

Celtiberia, 28, 1. subigitur a Ti. Sempronio Graccho, 40, 47. 50. *vid. et* 41, 3.

Celtiberiæ montes, 21, 43.

Celtiberi excutunt jugum Pœnorum, 22, 21. eos eadem mercede, quam pacti cum Carthaginensibus erant, imperatores Romani ad se perducunt, 24, 49. deserunt Scipionem, 25, 33. vincuntur a M. Silano, 28, 2. ingenti agmine ad oppidum Illiturgi M. Helvio occurrunt, 24, 10. cæduntur, *ibid.* Celtiberum decem millia mercede conducunt Turduli, 17. funduntur et fugantur a M. Fulvio, 35, 7. duodecim millia cæsa a Romanis, 39, 21. de iis triumphat C. Calpurnius Piso, 42. eorum oppida aliquot expugnata, 56. adoriuntur Q. Fulvium Flaccum, Urbicuum oppugnantem, 40, 16. fœssi proeliis variis abecedunt, *ibid.* vincuntur, 31, 32. eorum maxima pars in deditionem venit, 36. insidiatur Fulvius Flaccus, eumque in saltu Manliano invadunt, 39. cæduntur, 40. de iis triumphat Q. Fulvius Flaccus, 43. mira eorum simplicitas, 47. de iis triumphat Sempronius Gracchus, 41, 11.

Cenæam Eubœæ, 26, 20.

Cenchreæ, 28, 8. 32, 19. Corinthiorum emporium, 32, 17. capitur, 23.

Cenomani transcendunt Alpes, et in Italia considunt, 5, 35. in fide populi Romani manent, 21, 55. duce Amilcare Pœno, invadunt Placentiam, 31, 10. conciliantur Romanis, 32, 30. de iis triumphatur, 33, 23. iis arma demit M. Furius prætor, 39, 3. conquerentibus Romæ apud senatum arma reddita, *ibid.*

Cenon, oppidum, ab A. Virginio consule captum, 2, 68.

Censennia, urbs, 9, 44.

Censor, a censu dictus, 4, 8.

— alius numquam sufficitur defuncto, 5, 31. 6, 27.

— post mortem collegæ abdicat, 9, 34.

— primus e plebe fit C. Marcius Rutilus, 7, 22.

— alter alterum notat, 29, 37.

Censores Mam. Æmilium tribu movent, octuplicatoque censu ærarium faciunt, 4, 24.

— qui novidum consules fuerant, creati, 27, 11.

— recitant senatum, 29, 37. 40, 51.

— senatu movent aliquot senatores, 34, 44. 39, 42.

— notas adscribunt senatu motis, 39, 42.

Censores equitibus adiungunt equos publicos, 24, 18. *vid. et* 27, 11.

— in campo ad aram Martis sellis curulibus consistunt, 40, 45.

Censorum opera publica, in quæ iis vectigal annuum decretum, 40, 46. 41, 32.

— de delectu edicta, 43, 16.

Censoria potestas per dictatorem exercita, 23, 22. *et* 23.

Censura, ejusque initium, et potestas, 4, 8.

Censura, insignis, 9, 29. 39, 42-44.

Censuræ tempus minutum, et ex quinquenniali annua et semestris facta, 4, 24. 9, 33.

— severitas, 24, 18. 39, 44.

Census instituitur, 1, 42. *et* 43. census actus, 3, 3. 22. *et* 24. 10, 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 36. 42, 10. *vid.* Lustrum.

— populi primum in villa publica actus, 4, 22.

— equitum, 29, 37.

— Idibus Decembribus habitus, 44, 16.

C. Centenius; prætor, 22, 8.

M. Centenius, cognomento Penula, insignis inter primipili centuriones, 25, 19. ejus clades, *ibid.*

Centunouli mulorum, 7, 14.

Centuriæ tres equitum a Romulo conscriptæ, 1, 13. in iis, regnante Tarquinio Prisco, mille et octingenti equites, 36. geminantur a Ser. Tulio, ita ut sex numero fiant, adjectis duodecim novis centuriis, 43.

in Centuriis describitur a Ser. Tulio populus Romanus, 1, 42. *et* 43. ordo suffragiorum per Centurias, *ibid.* prærogativa Centuria, 5, 18. 10, 22. 24, 7. 26, 22.

Centuria, sive ordo in legione, 42, 34.

Centuriata comitia, *vid.* Comitia.

Centuriatus, sive descriptio modo lectorum militum in Centuriis, 22, 38. *vid. et* 10, 21. 25, 15.

Centuriati libertini, 10, 21.

Centurio primus, Primipilus appellatus, 7, 41. *vid. et* 8, 8. ubi acies Romana describitur, *vid. et* 25, 19. 34, 46.

— primus princeps, 25, 14. 42, 34.

— primus hastatus, *ibid.*

Centurionis vox pro omine accepta, 5, 55.

Centuriones et Duplicarii, securi percussæ, 2, 59.

Centurionibus quantum dividerint triumphantes imperatores, 34, 52. 36, 40.

Cephalus, princeps Epirotarum, suam gentem Persæo adjungit, 43, 5. pugnanæ cadit, 45, 26.

- Cephalenia insula*, 87, 13. *et* 50. 38, 9. *et* 28.
Cera duena millia pondo Romanis dare coguntur Corsi, 43.
Cercetius, mons, 32, 14.
Cercina, insula, 32, 31. 33, 43.
Cercinium, oppidum, captum et incensum, 81, 41.
Cercuri, navigii genus, 38, 19.
Cerdiciates, populi, se dedunt Romanis, 33, 29.
Cerdabellus, Hispanus, prodit Romanis Castulonem urbem, 28, 20.
Cerealis, ludos, dictator et magister equitum ex senatusconsulto faciunt, 30, 39.
Ceres, 2, 41.
Cereri sacrum anniversarium qua occasione intermissum, 32, 56.
 — *edes*, 3, 55. 28, 11. 40, 2.
Cereri templum Athenis ingressi duo juvenes Acarnanes, imprudentes religionis, interficiuntur, 31, 14.
 — *Initia*, 81, 47.
Cereri peculium Sp. Cassii consecrat pater, 2, 41.
 — *institutum jejunium ob prodigia*, 36, 37.
 — *signum æneum ex mulctatio argento positum*, 33, 25.
Cervinus Jubbilius, vid. Jubbilius.
Certima, prævalida urbs Celtiberis, deditur Romanis, 40, 47.
Certimensium legatorum rudis simplicitas, ibid.
Certis, fluvius, idem qui Batia, 29, 22.
Cerva, Dianæ, sacra, 10, 27.
Cervi objecti viæ intercludendæ, 44, 11.
Cestrophondus descriptio, 42, 65.
Cethegus, Epit. 102. vid. et Cornelius.
Cetra peltæ haud dissimilis, 28, 5.
Cetrati, 31, 36. 33, 4. *et* 8. 35, 30. 42, 51.
Cetrati, 21, 21. 44, 41. *Peltastæ vocati*, 31, 36. 33, 4.
Chærea, 40, 55.
Chæroneæ, 35, 46. 36, 11. 42, 43.
Chæraspidæ, milites, 44, 40.
Chalcedon, 42, 36. *Epit. 93.*
Chalcis Eubœica, 8, 22. 27, 30. 28, 5. 6. *et* 8. ab Chalcide Eubœica originem trahunt. *Cumani*, 8, 22.
Chalcidis situs, 28, 7.
Chalcidæ occupant Romani, et direptam relinquunt, 31, 28. *eam tentat frustra Thosæ, Ætolorum princeps*, 35, 37.
Chalcidenses colloquuntur cum Ætolis, 35, 38. *et* 46. *portas aperiant Antiocho*, 51. *et mox consuli M'. Acilio Glabroni*, 36, 21. *queruntur de injuriis sibi illatis*, 43, 9. *urbes eorum diruta, Epit. 59.*
Chalcidensis hospitis coena, 35, 49.
Chalciceon, templum Minervæ æreum, 35, 36.
Chæones, 43, 25.
Chæonia, 32, 5.
Charax, locus præsidii Persei circa Tempe occupatus, 44, 6.
Chariclitus, præfectus Rhodiorum classis, 37, 23.
Charibus, princeps civitatis Palæpolis, tradit urbem Publilio Philoni, imperatori Romano, 8, 25.
Charopus, princeps Epirotarum, Villio et Quintio consulibus utilem operam præbet, 32, 6. *et* 11.
Charopus, superioris nepos, missus ab avo Romam, ut linguam Romanam litterarumque perdisceret, 43, 5. *principes gentis suæ criminatur apud Romanos, et cogit ad Persei amicitiam confugere, ibid.*
Chatti pop. Epit. 138.
Chans, æmnis, 33, 14.
Chelidonium promontorium, 33, 41.
Chersonesus, 31, 16. 38, 41.
Cherusci pop. Epit. 138.
Chimarus, miles Persei Cretensis, 44, 24.
Chius, 44, 28. *insula et oppidum*, 37, 27.
Chii, 44, 28. *mittunt legatos ad dirimendum bellum, Philippum inter et Ætolos*, 27, 30. *donantur agro*, 38, 39.
Cia, 31, 15.
Ciani, 31, 31. 33, 30.
Cibyra, oppidum, 33, 14.
Cibyrate, populi, 46, 25.
C. Cicereius Africanus, cujus scriba fuerat, filio ad præturam consequendam adjumento est, 41, 26. *fit prætor*, 33. *vincit Corsos; et in Sardiniam transit*, 42, 7. *de Corsis triumphat in monte Albano*, 21.
C. Cicereius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 26. *vid. et* 45, 17. *eadem votam dedicat*, 45, 15.
Cicero, vid. C. Claudius, et Tullius.
Q. Cicero, Epit. 106.
Cilicia, 33, 19. *Cilices maritimi*, 38, 18.
Cilnius genus in Etruria præpotens, 10, 3.
Cimbis, locus non procul a Gadibus, 28, 37.
Cimætra, urbs, capta, 10, 15.
Ciminium silvam penetrat exercitus Romanus, 9, 36.
Ciminus mons, 9, 37.
Cincibilis, Gallorum rex, legatos mittit Romam questum de crudelitate C. Cassii consulis, 43, 7.

- Cinnatus, vid. Quintius.*
Cincia lex de donis et muneribus, 34, 4.
Cincius, diligens vetustorum monumentorum auctor, 7, 3. idem qui
L. Cincius Alimentus, captus ab Annibale, 21, 38. prætor, 26, 23. ei ad obtinendam Siciliam Cannenses milites dati, 28. in annum prorogatur imperium, 27, 7. legatus, 29.
M. Cincius Alimentus, tribunus plebis, ad Scipionem mittitur, 29, 30.
M. Cincius, præfectus Pisis, de Ligurum conjuratione ad senatum scribit, 34, 56.
Cimbri, Epit. 68. 68.
Cimbricum bellum, Epit. 67. 68.
Cinctus Gabinus, 5, 46. 8, 9.
Cingilia, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.
Cinna, vid. Cornelius, et Helvius.
Circe, Dea, a qua oriundus Octavius Mamilius Tusculanus, 1, 49.
Circeii, 1, 56. 2, 39. colonos Romanos inde expellit Marcus Coriolanus, et urbem Volscis tradit, ibid. vid. et 27, 9. 29, 15. de Circeii, quod pecuniam militesque Romanis negant, senatusconsultum, ibid.
Circeienses moluntur defectionem, 6, 12. et 21.
Circense ludicrum, 44, 9.
Circensium ludorum crescens magnificentia, 44, 18.
Circus Apollinarius, 3, 63.
— Flaminius, 3, 54. 27, 21. in eo ara Neptuni, 28, 11.
— Maritimus apud Hernicos, 9, 42.
— Maximus, a Tarquinio Prisco ædificatus, 1, 35. foros in eo facit Tarquinius Superbus, 56. in eo factus fornix de manubiis, et fornici imposita signa aurata, 33, 27. signa in eo, cum columnis, quibus superstabant, evertit atrox tempestas, 40, 2.
in Circo carceres quando primum statuti, 8, 20. ova, 41, 32. in eo ludi per quadrienum facti, 30, 27. Circo inundato, ludi Apollinares extra portam Collinam parati, 30, 38.
Cirrho, 42, 15.
Cirta, 29, 32. caput regni Syphacis, 30, 12. se dedit Masinissæ, ibid. eam Masinissæ donat Scipio, 44. obsessa, Epit. 64.
Cistophori nummi, 37, 46. 39, 7.
Circumpadani campi, 21, 35.
Cirta, caput regni Syphacis, Romanis deditur, 30, 12.
Cisalpine Gallia, vid. Gallia, et Galli.
Cithæronis saltus, 31, 26.
Citium, Macedoniæ oppidum, 42, 51.
Citius, mons, 43, 23.
Civica corona, vid. Corona.
Cives novi censi, 8, 17.
Civium Romanorum in centurias distributio, 1, 48. numerus tempore Servii Tullii, 44.
Civile jus, in penetralibus pontificum repositum, C. Flavius Cn. filius, scriba, evulgat, 9, 46.
Civismarus, regulus Gallorum, cadit in prælio, 24, 42.
Civitas in duas partes discedit, 9, 46.
Civitatis forma mutatur, a consulibus ad decemviros translatum imperio, 3, 38.
Cius, urbs, funditus eversa, 32, 33. et 34.
Clamor in prælio, 8, 16. et 38. 25, 21. et 41. 30, 34.
Clamor initio pugnae, index eventus, 4, 37.
Clanpetia, in Bruttiiis, capitur a Romanis, 29, 38. 30, 19.
Clarigatio, 8, 14.
Classico milites ad concionem convocati, 7, 36. 8, 7. et 32.
Classis Achæorum, 35, 26.
— Attali, 32, 16.
— Græcorum, ad Italiæ litora appulsa, 10, 2.
— Nabidis, 35, 26.
— Punica, 21, 22. vastat Sardiniam, 27, 6. vincitur a Romana, 29. et 28, 4.
— Rhodiorum, 32, 16.
— Romanorum, 9, 30. et 38. classis die quadragesimo quinto, quam ex silvis materia detracta erat, in aquam deducitur, 28, 45. proficiscitur, duce Scipione, in Africam, 29, 25. et 26.
Classibus pugnatum ad Fidenas, 4, 34.
Classium a Servio Tullio instituta distinctio, 1, 43. 4, 4.
Clastidium, vicus, proditur Pœnis, 21, 48. fuit horreum Pœnis, ibid. se dedit Romanis, 32, 29. incenditur, 31.
Claudia Quinta, matrona, ab sacerdotibus Idæam Matrem accipit, 29, 14. ejus pudicitia, ibid.
Claudia gens omnis, cur, et quando sordidata, 6, 20. majestatis Patrum propugnatrix, 41. inimica plebi, 9, 34.
Claudia tribus ab Ap. Claudio appellata, 2, 16.
Claudianæ castra, 23, 31. 39. et 48. 25, 22.
Claudius historicus, 8, 19. 9, 5. 33, 10. annales Acilianos ex Græco in Latinum vertit, 25, 39. 35, 14.
Claudius Asellus pugnat cum Jubellio Tanrea Campano, 23, 46. et 47.
Ap. Claudius, magna clientium comitatus manu, ab Regillo Romanum transfu-

- git, 2, 16. iis datur civitas et trans Anienem ager, *ibid.* inter Patres legitur, *ibid.* consul, 21. in ejus consulatu turbæ, 23. *et segg.* ejus sententia de dictatore creando, 29. *et* 30. auctor est dissolvendæ potestatis tribunitiæ per intercessionem, 44.
- Ap. Claudius consul, infectus plebi, 2, 56. atrox ejus certamen adversus tribunos de magistratibus plebeiis, tributis comitiis creandis, *ibid.* mittitur in Volscos, 58. exercitum nequidquam domare tentat, *ibid.* vinci volunt ejus milites, 59. in exercitum animadvertit, *ibid.* ei dies dicitur, 61. moritur, *ibid.*
- Ap. Claudius creatur decemvir, 3, 33. ejus ambitio, 35. violentia, 36. libido, 44. foro pellitur, 49. abdicat decemviratum, 54. ei oies dicitur, 56. ducitur in carcerem, 57. sibi necem consciscit, 58.
- Ap. Claudius, filius decemviri, tribunus militum, 4, 35. a collegis relinquitur præfectus urbis, 36.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, avitum consilium de intercessoribus parandis refert, 4, 48. tribunus militum conulari potestate, 5, 1. ejus oratio pro hibernaculis ad Veios, 3. *et segg.* ejus sententia de præda Veiorum, 20.
- Ap. Claudius, nepos decemviri, dissuadet legem de consulatu plebeo, 6, 40. dictator, 7, 6. consul, in ipso apparatu belli moritur, 25.
- Ap. Claudius, censor, 9, 29. post abdicationem collegæ, solus censuram gerens, viam munit, et aquam in urbem ducit, *ibid.* eo auctore, Potitia gens sacra Herculis edocet servos publicos, et exstinguitur, *ibid.* ejus concertatio cum P. Sempronio, tribuno plebis, de censura, 33. *et* 34. fit consul, 42. dissuadet legem de pontificibus et auguribus plebeiis, 10, 7. interrex, 11. creatur consul iterum, 15. male rem gerit, 18. in medio pugnæ discrimine templum vocat Bellonæ, 19. vincit Samnites et Tuscos, *ibid.* prætor, 22. ejus res gestæ adversus Samnites, 31.
- Ap. Claudius Pulcher, tribunus militum, 22, 53. prætor, 23, 24. Siciliam sortitur, 30. legatos mittit ad Hieronymum, 24, 6. Romam ad petendum consulatum mittitur a Marcello, 39. consul, 25, 2. *et* 3. obsidet Capuam, 22. vulneratur, 26, 6. moritur sub deditionem Capuæ, 16.
- Ap. Claudius, tribunus militum, 32, 35. mittitur Romam, 36. legatus, 34, 50. ad præsidium Larissæ mittitur, 36, 10. ejus arte ab obsidione Larissæ deterretur Antiochus, *ibid.* præest parti castrorum in obsidione Heraclææ, 22. præmittitur ad occupanda juga Cæte, 30. prætor, sortitur Tarentum, 38, 42. consul, 39, 23. cædit Ingaunos, Ligures, 32. vi Claudiana fratrem ad consulatum evehit, *ibid.* princeps legationis in Græciam, 33. ejus legationis gesta, 34—37. legatus missus ad Ætolos, 41, 30.
- Ap. Claudius Nero, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 42. *et* 43. 34, 10. legatus, 37, 55.
- Ap. Claudius Centho, ædilis curulis, 40, 59. prætor, 41, 22. cædit Celtiberos, 31. ovans ingreditur urbem, 33. legatus ad Thessalos eorum discordias componit, 42, 5. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 25. a consule Hostilio mittitur in Illyricum, 48, 11. cæditur ab Usanensibus, 12.
- C. Claudius Ap. F. consul, 3, 15. petens decemviratum repulsam patitur, 35. ejus oratio ad Appium decemvirum, 40. orat populum pro Appio reo, 58. censet arma capienda adversus tribunos, 4, 6.
- C. Claudius Cicero, tribunus plebis, Romillio consuli diem dicit, 3, 31.
- C. Claudius Regillensis, dictator, *et*
- C. Claudius Hortator, magister equitum, vitio creati, abdicant se magistratu, 8, 15.
- C. Claudius Appii F. Centho, interrex, 22, 34. dictator, 25, 2.
- C. Claudius, flamen Dialis, 26, 23. quod exa perperam dederat, abiit flaminio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, graviter a Marcello consule increpitus, 24, 17. prætor, 25, 2. provinciam sortitur Suessulam, 3. ab Suessula excitur Capuam, 22. mittitur in Hispaniam, 26, 17. deluditur ab Asdrubale, *ibid.* legatus, 27, 14. consul, 34. cum Annibale non semel. congregitur, 41. *et* 42. relicto Annibale, ad Asdrubalem properat, 43. ad milites orationem habet, 45. devicto Asdrubale, ad Annibalem revertitur, 50. caput Asdrubalis ante stationes hostium projici jubet, 51. redit ad urbem, 28, 9. equo triumphat sine militibus, *ibid.* censor, 29, 37. ejus intempestiva severitatis jactatio, *ibid.*
- C. Claudius Nero, legatus ad Ptolemæum, 31, 2.
- C. Claudius Centho cum copiis mittitur ad auxilium Athenarum, a Macedonibus obsessarum, 31, 14.
- C. Claudius Ap. F. Pulcher, augur in

- Q. Fabii Maximi** locum lectus, 33, 44. prætor, 40, 37. consul in Istriam præceps discedit, 41, 12—14. exercitum offendit, et Romam redit, *ibid.* redux obsidet Nesartium, et capit, 15. Istriam pacat, *ibid.* legiones in Lignres transducit, 16. vincit Ligures, *ibid.* triumphat, 17. ei in annum prorogatum imperium, 18. recipit Mutinam a Liguribus, 20. consularis, fit tribunus militum, 42, 49. creatur censor, 43, 16. edictum ejus et collegæ de delectu, *ibid.* reus ad populum, ægre absolvitur, 18. censum agit, 44, 16. 45, 15. legatus in Macedoniam, 45, 17. moritur, 44.
- C. Claudius Asellus**, prætor, 41, 26.
- M. Claudius**, Ap. Claudii decemviri cliens, asserit Virginiam in servitutum, 3, 44. abit exsulatum, 58.
- M. Claudius**, tribunus plebis, 43, 16.
- M. Claudius**, dux in exercitu Marcii in Macedonia, 44, 3.
- P. Claudius**, præfectus socium, 27, 41.
- P. Claudius** cum parte copiarum mittitur a T. Quintio, 33, 29.
- P. Claudius**, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- P. Claudius Pulcher**, ædilis curulis, 38, 35. creatur prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, *ibid.* consul, 39, 32. triumvir colonie deducendæ, 40, 29.
- Q. Claudius**, tribunus plebis, 21, 63.
- Q. Claudius Flamen**, prætor creatur, 27, 21. sortitur provinciam Tarentum, 22. proprætor, 43, 28, 10.
- Ti. Claudius Asellus**, tribunus militum, 27, 41. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 28, 10.
- Ti. Claudius Asellus**, ædilis plebis, 29, 11.
- Ti. Claudius Nero**, creatur prætor, 29, 11. sortitur Sardiniam, 13. consul, 30, 26. Africam provinciam cupit, 27. privatus classem, tempestate vexatam, reducit Romam, 39.
- Ti. Claudius Nero**, prætor creatus, sortitur Sardiniam, 40, 18.
- Ti. Claudius Nero**, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem peregrinam, 41, 2. paludatus Pisas in provinciam proficiscitur, 9. ei prorogatur imperium, 18. legatus in Asiam, 42, 19. et 45.
- Ti. Claudius Nero**, prætor, 45, 14. Siciliam sortitur, 16.
- Claudius Marcellus**, *vid.* Marcellus.
- Clausula**, fluvius, 44, 31.
- Clausus**, *vid.* Atta Clausus.
- Claves portarum urbis et arcis** a præfecto Romano reposcunt frustra Ennenses, 24, 37.
- Clavibus portarum Arretii amissis** Romani novas omnibus portis imponunt, 27, 24.
- Clavus fixus** dextro lateri ædis Jovis Optimi Maximi, 7, 8. index numeri annorum Volsiniis fuit, *ibid.* clavi figendi sollemne a consulibus ad dictatores translatus, *ibid.* clavus ab dictatore fixus pestilentie sedandæ causâ, 7, 3. 9, 28. in secessionibus, ad revocandas ad sanitatem civium mentes, 8, 18. clavi figendi causâ dictator dictus L. Manlius, 7, 8. et Cn. Quinctilius, 8, 18.
- Clavorum** in scandendo per abrupta usus, 28, 20.
- Clavi lati**, *vid.* Lati clavi.
- Clazomeniis** immunitas concessa, 38, 39.
- Cleomedon**, legatus Philippi, 32, 21.
- Cleomenes**, primus tyrannus Lacedæmone, 34, 26.
- Cleon servorum** dux, Epit. 56.
- Cleonæ**, oppidum, 33, 14. et 15. 34, 25.
- Cleonæum agrum** depopulantur copie Philippi, 33, 14.
- Cleonymus**, dux Lacedæmoniorum, classem appellit ad Italiæ litora, et Thuriarum urbem capit, 10, 2. Patavinus agros diripit, *ibid.* caditur a Patavinis, *ibid.*
- Cleopatra**, uxor Alexandri, Epiri regis, 8, 24.
- Cleopatra**, Ægypti regina, donatur a Romanis palla picta cum amiculo purpureo, 27, 4.
- Cleopatra**, Ægypti regina, legatos Romanos mittit de Antiocho ex Græcia pulso, 37, 3.
- Cleopatra**, soror Ptolemæorum Philometoris et Evergetæ, 44, 19. 45, 13. *vid.* et Epit. 60.
- Cleopatra** ab Antonio amatur; Epit. 180. mortem sibi consciscit, 133.
- Cleoptolemi Chalcidensis** filiam ducit Antiochus, 36, 11.
- Clevas**, dux Persæ, 43, 23. et 25.
- Clipeus**, *vid.* Clypeus.
- Clitæ**, 44, 11.
- Clitore**, in Arcadia, datum legatis Romanis concilium, 39, 35.
- Clivus Capitolinus** silice stratus, 41, 32.
- Clivus Publicius**, 27, 37. ad solum exuritur, 30, 26.
- Virbius, vel Urbis, 1, 48.
- Cloaca maxima**, a Tarquinio Superbo extracta, 1, 55. *vid.* et 5, 55.
- Cloacina**, 3, 48.
- Clodius Licinius**, rerum Romanarum scriptor, 29, 22.
- P. Clodius**, Epit. 103. 107. *vid.* et Claudius.

- Clœlia virgo, una ex obsidibus, inter tela hostium Tiberim tranat, 2, 18. statua equestri donatur, *ibid.*
- Clœlli, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- Gracch. Clœlius, Æquorum dux, in Lavicanum agrum, inde in Tusculanum, populabundus venit, 3, 25. male habet Romanos legatos, *ibid.* a dictatore L. Quintio Cincinnato vincitur, et capitur, 28.
- Clœlius Tullus, legatus Romanus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei in Rostris statua posita, *ibid.*
- P. Clœlius tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Clœlius Siculus inauguratur rex sacrificus, 40, 42.
- Q. Clœlius, consul, 2, 21.
- Q. Clœlius Siculus, censor factus, 6, 31.
- T. Clœlius Siculus, inter primos tribunus militum consulari potestate, 4, 7. triumvir coloniarum deducendæ, 11.
- Clondicus, Bastarnarum dux, 40, 58.
- Clondicus, regulus Gallorum, a Perseo delusus, 44, 26. et 27.
- Cluiliæ fossæ, 1, 23. 2, 39.
- Cluilius, dux Volscorum, Ardeam obsidet, 4, 9. vincitur a Romanis, 10.
- C. Cluilius Albæ imperitat, 1, 22. ejus res gestæ, *ibid.* et 23. moritur, 23.
- Clunia, Epit. 92.
- Clupea, urbs, relinquitur a Romanis, 27, 29. 29, 32.
- Clusini, a Gallis oppugnati, legatos a Romanis ad Gallos impetrant, 5, 35. Clusinarum cum Gallis prælium, 36. cæduntur a Romanis, 10, 30. abietem in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
- Clusium, Etruriæ oppidum, 5, 38.
- Clusium Camers, 10, 25.
- Cluvia urbs, capta a Samnitibus, recipitur a Romanis, 9, 31.
- Cluvia (Faucula), Campana mulier, quæ quondam corpore quæstum fecerat, captivis Romanis clam alimenta suppeditat, 26, 33. eidem bona et libertas restituitur, 34.
- C. Cluvius, legatus, 44, 40.
- C. Cluvius Saxula, creatur prætor, 41, 22. prætor iterum, 33. sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 42, 1.
- Sp. Cluvius creatur prætor, 42, 9. sortitur Sardiniam, 10.
- Clypea inaurata, in fastigio ædis Jovis ab ædilibus posita, 35, 10. *vid.* et 35, 41. erata, 38, 35.
- Clypeus Marcius, 25, 39.
- argenteus, centum triginta octo pondo, cum imagine Barcini Asdrubalis, captus, *ibid.*
- Clypeis olim Romani usi, postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere, 8, 8.
- usi Macedones, 9, 19.
- Clypeati, 33, 15. 44, 41.
- Clytus, prætor Acarnanum, deficit a Romanis, 36, 11.
- Cnidus, urbs Cariae, 37, 16.
- Cobulatus, amnis, 38, 15.
- Hor. Cocles, *vid.* Horatius.
- Codrio, oppidum munitum, deditur Romanis, 31, 27.
- Cœla, Euboicus sinus, 31, 47.
- Cœla Thessaliæ, 32, 4.
- Cœle Syria, 33, 19. 42, 29. 45, 11.
- Cœletæ, Thraciæ populi, 38, 40.
- Cœlius, scriptor antiquus, 21, 38. 22, 31. 23, 6. 26, 11. 27, 27. 28, 46. 29, 27.
- L. Cœlius legatus, Illyrico præest, 48, 23.
- Cœlius mons, 2, 11. additur urbi Romæ, 1, 30. eam sedem Tullus regiæ capit, *ibid.* datur Albanis, 33.
- Cœlum velut magno hiatus fundi visum, *vid.* Prodigium.
- Cohors sexcentorum hominum, 28, 45.
- Cohortes quadringenariæ, 7, 7. 10, 40.
- Cohortes alares, 10, 40.
- subsidiariæ, 9, 27.
- Cohors cetrata, 31, 36. 38, 46.
- Cohors exsulum Romanorum, 2, 19.
- Cohortes Cumanæ, 2, 14.
- Cohors Cremonensis, 44, 40.
- Firmana, *ibid.*
- Lucana, 10, 38.
- Marrucina, 44, 40.
- Marsorum, 33, 36.
- Peligna, 25, 14. 44, 40.
- Placentina, 41, 5.
- Suessana, 10, 33.
- Vestina, 44, 40.
- Cohors puerorum regionum, apud Macedonas, transit ad Romanos, 45, 6.
- Cohortibus, quæ signa amiserant hordeum datum, 27, 13.
- Colcas, regulus duodeviginti oppidorum Hispaniæ ulterioris, 28, 13. cum eo decem et septem oppida consurgunt adversus Romanos, 33, 21.
- Collatia Sabinis ademta, 1, 38. formula deditionis, *ibid.*
- Collatinus, *vid.* Tarquinius.
- Collegium mercatorum, 2, 27.
- Collegium ad ludos Capitolinos conditum, 5, 50. et 52.
- Collegium pontificum, 4, 44. *vid.* Pontifices.
- Collina porta, 2, 11. et 51. 3, 51. 7, 11. 26, 10. 41, 18. ad Collinam portam

- virgines Vestales, stupri compertæ, vive defossæ, 8, 15. 22, 57.
- Colonia Adria, 27, 10.
- Æsernia, *ibid.*
- Alba in Æquis, 10, 1. 27, 9.
- Antennæ, 1, 11.
- Antium, 8, 1. 9, 14. 27, 38. 36, 3.
- Anxur, 8, 21.
- Aquileia, 39, 55. 40, 34.
- Ardea, 4, 11.
- Ariminum, 27, 10.
- Beneventum, *ibid.*
- Bononia, 37, 57.
- Brundisium, 27, 10.
- in Bruttia, 34, 53.
- Buxentum, 34, 45. 39, 23.
- Cales, 8, 16. 27, 9.
- Caracoli, 10, 3. *et* 18. 27, 9.
- Carteia, 43, 8.
- Casinum, 9, 28.
- Castrum novum, 36, 3.
- Circeii, 1, 56. 6, 21. 27, 9.
- Cora, 2, 16. 27, 9.
- Cosa, 27, 10.
- Cremona, 37, 46.
- Croton, 34, 45.
- Crustumeria, 1, 11.
- Fidene, 4, 17. *et* 30.
- Firmum, 27, 10.
- Fregellæ, 8, 22.
- Fregene, 36, 3.
- Gravisca, 40, 29.
- Interamna, 9, 28. 27, 9.
- Lavici, 4, 47.
- Linternum, 34, 45.
- Luca, 41, 17.
- Loceria, 9, 26. 27, 10.
- Minturnæ, 10, 21. 36, 3.
- Mutina, 39, 55.
- Narnia, 10, 10. 27, 9.
- Nepete, 6, 21. 27, 9.
- Norba, 2, 34. 7, 42. 27, 10.
- Ostia, 1, 33. 27, 38. 36, 3.
- Parma, 39, 55.
- Pisaurum, 39, 44.
- Placentia, 27, 10. 37, 46.
- Pometia, 2, 16.
- Pontia, 9, 28. 27, 10.
- Pollentia, 39, 44.
- Puteoli, 34, 45.
- Pyrgi, 36, 3.
- Salernum, 34, 45.
- Saticula, 27, 10.
- Satricum, 6, 16. *et* 22. 7, 27.
- Saturnia, 39, 55.
- Setia, 6, 30. 7, 42. 27, 9.
- Signia, 1, 56. 2, 21. 8, 8. 27, 10.
- Sinuessa, 10, 21. 36, 3.
- Sipontum, 34, 45. 39, 23.
- Sora, 10, 1.
- Spolietum, 27, 10.
- Suessa, 9, 28. 27, 9.
- Colonia Sutrium, 27, 9.
- Tarracina, *vid.* Anxur, 36, 3.
- Tempa, 34, 45.
- in Thurinum agrum, 34, 53.
- Velitræ, 2, 31. *et* 34. 6, 21. 8, 3.
- Venusia, 27, 10.
- Vibo, 35, 40.
- Vitellia, 5, 29.
- Vulturum, 34, 45.
- Colonie Latinæ, 34, 53.
- Colonie duodecim abnuunt, se milites dare posse Romanis, 27, 9. aliæ in obsequio et fide manent, 10. rebellium coloniarum pœna, 29, 15.
- Coloni maritimi, sacrosanciam vacationem habentes, coguntur dare milites, præter Antiates et Ostienses, 27, 38. omnes coacti in classem, 36, 3.
- Colophon, oppidum, oppugnatur ab Antiocho, 37, 26. ejus situs, *ibid.*
- Colophonis, qui in Notio habitabant, immunitas concessa, 38, 39.
- Columen, loci nomen, 3, 23.
- Columna ænea insculptum fœdus cum Latinis, 2, 33.
- Columna aurea solida in templo Junonis Lacinia, 24, 3.
- Columna rostrata in Capitolio, bello Punico priore posita ab M. Fulvio consule, ad imum fulmine discussa, 42, 20.
- Columnæ Herculis, 21, 43. 23, 5.
- Columnæ politæ albo, 40, 51.
- Combolomarus, regulus Gallorum Trocmorum, 38, 19.
- Combulteria, urbs, 23, 39. 24, 20.
- Come Macra, oppidum, 32, 13.
- Comensis ager, 33, 36.
- Cominium, a Carvilio captum, 10, 39. 40. *et* 43. diripitur et incenditur a militibus, 44.
- Cominium Ceritum, 25, 14.
- Cominius, præfectus turmae equitum, 41, 3. ejus audacia, *ibid.*
- L. Cominius, tribunus militum, 8, 30.
- Pontius Cominius, *vid.* Pontius.
- Post. Cominius, consul, 2, 18. iterum, 33.
- Comissandi mos a convivio, 40, 9.
- Comitia centuriata, 1, 60. iis creati consules, *ibid.* tribuni militum consulari potestate, 5, 52. prætor, 10, 22. proconsul, 26, 18. predictator, 22, 8. iisdem perlatæ leges 12 tabularum, 3, 34. *et* aliæ leges, 3, 55. 8, 12. iudicia perduellionis exercita, 6, 20. 26, 3. 43, 18. bellum iussum, 31, 7.
- Comitia centuriata habita in Campo Martio, 1, 44. 6, 20. 31, 7. *vid.* Centuria.
- Comitia curiata rem militarem continent, 5, 52. *vid.* *et* 9, 38. *vid.* Curia.

- Comitia tributa, 56. iis ut crearentur magistratus plebei, lex magna contentione perlata, *ibid.* et 57. ex iis Patres submoti, 60. iis quæ plebs iusserat, populum tenent, 3, 55. 8, 12. iis senatui potestas facta pacem cum Carthaginiensibus faciendi, 30, 43. pax iussa cum Philippo, 33, 25.
- Comitia ædilibus et tribunis plebis creandis, sola per quinquennium habita, 6, 35.
- censoribus creandis, 7, 21.
  - consulibus, 1, 60. *et passim.*
  - curioni maximo creando, 27, 7.
  - decemviris creandis, 3, 33.
  - pontifici maximo creando, 25, 5.
  - prætoribus, 10, 22.
  - quæstoriis, 4, 54.
  - tribunis plebei creandis, 2, 33.
  - tribunis militum consulari potestate, 4, 6.
  - tribunis militum ad legiones, 7, 5.
- Comitia vitium de cælo turbat, 40, 42.
- Comitium, 6, 15. 34, 45. Comitium tectum, 27, 36.
- Commentarium Eumenis de apparatus belli a Perseo factis, 42, 6.
- Commentarii Numæ Pompilii, editi iussu Anci Marci, 1, 32.
- pontificum, 4, 3, 6, 1.
  - Servii Tullii, 1, 60.
- Compedes Græciæ, Demetriæ, Chalcis, Corinthus, 32, 37.
- Complega, oppidum Hispaniæ, 41, 3.
- Compsa, urbs, tradita Pœno, 23, 1. recepta a Romanis, 24, 20.
- Companus ager, in quo Joris Vicilini templum, 24, 44.
- Comum, oppidum, capitur a Romanis 33, 36.
- Conciliabula, 25, 5. 39, 14.
- Conciliabula et nundinæ, 7, 15.
- Concilium Acarnanum, 33, 16.
- Achæorum, 28, 7. 32, 20.
  - Ætolorum, 31, 29. 33, 3. Panætolicum, 31, 32. 35, 32.
  - Arcadum, 32, 5.
  - Bœotorum, 33, 2.
  - Etruscorum, 5, 17.
  - Latinorum populorum, 7, 25. 8, 3.
  - Magnetum, 35, 31.
  - Pylæicum, 31, 32.
  - Thessalorum, 36, 8. 42, 38.
- Concio apud Græcos in theatro habita, 33, 28.
- Conciones seditiosæ tribunorum plebis, 4, 35. *et alibi passim.*
- Concordiæ ædes in area Vulcani, 9, 46.
- alia in arce, 22, 32.
  - ara, 24, 22. area, 39, 56. 40, 19.
- Condylon, castellum inexpugnabile, 44, 6.
- Congentiatus, Epit. 61.
- Congii olei in vicis singulos dati, 25, 2.
- Conjurati, nondum milites, 45, 1. *vid. et* 22, 38.
- Conjuratio de regibus revocandis, 2, 3. *et* 4.
- in Hieronymum Syracusanum regem, *vid.* Hieronymus.
- Conjuraciones, 7, 28. 33, 36. 39, 8.
- Conjuratio Acarnanum, non redituros se ex bello, nisi victores, 26, 25.
- Connubium Romulus novo populo petit, 1, 9. de Patrum et plebis connubio lex, 4, 1. 3. *et* 4.
- Connubia Latinis populis et commercia adempta, 8, 14.
- extra fines suos interdicta Macedonibus, 45, 29.
- Conscripti Patres unde dicti, 2, 1.
- Consentia, urbs, capitur ab Alexandro Epiroensi, 8, 24. *vid. et* 23, 30. 29, 38. 30, 19.
- Consentini, populi in Bruttis, redeunt in fidem Romanorum, 25, 1.
- Consentinum agrum depopulantur Romani, 28, 11.
- Q. Considius, tribunus plebis, auctor legis agrariæ, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
- Consualia, 1, 9.
- Consulatus ortus ex domo Junia, 2, 5.
- initus Kalendis Sextilibus, 3, 6.
  - Idibus Decembribus, 4, 37.
  - Idibus Martiis, 22, 1.
- ad Consulatum ex quæstura saltus, 32, 7. lex de ætate, ad consulatum et alios magistratus necessaria, 40, 44. lex, ne quis consulatum aliumve magistratum bis intra decem annos caperet, 7, 42. 10, 13.
- Consules primi Romæ creati, 1, 60.
- a Consulibus ad decemviros transfertur imperium, 3, 33.
- sublato decemviratu, reditur ad consules, 3, 54. *et* 55.
  - lex, a Canuleio lata, ut populo potestas esset, sive de plebe, sive de Patribus vellet, consules faciendi, 4, 1. sed resistentibus legi patriciis, eo decursum, ut tribuni militum pro consulibus crearentur, 6. *et* 7.
  - lex de consule uno plebeio perlata, 6, 35. *et seqq.*
  - primus e plebe consul L. Sextius, 6, 42. 7, 1.
- Consulem alterum ex Latio creari, possunt Latini, 8, 4. *et* 5. *vid. et* 23, 6.
- Consules ambo de plebe, 23, 31. *vid. et* 42, 9.
- Consules ordinarii et suffecti, 41, 22.
- primi consules omnia jura et insignia regis potestatis habuere, 2, 1.

- unus tantum consul in urbe fasces habeat, *ibid.*
- lex de provocatione a consulibus ad populum, 2, 8, 3, 55, 10, 9.
- Consulibus minantur vincula tribuni plebis, ni senatui dicto audientes sint, 4, 26.
- Consules, magistratu se abdicare jussi, 5, 32, 8, 3.
- Consulis est dicere dictatorem, 4, 31, 22, 8.
- Consul sine lictoribus ad dictatorem venit, 22, 11.
- Consulis est, aut imperatoris, dedicare templum, 9, 46. *vid. et* 2, 27.
- Consules ante L. Postumium Albinum nulla in re oneri sociis aut sumtui fuerunt, 42, 1.
- Contenebra, oppidum Etruscum, vi cap- tum a Romanis, 6, 4.
- Contrebia in Hispania, capta a Fulvio Flacco, 40, 33.
- Copaia, palus, 33, 29.
- Coquus, quando primum Romae in pre- tio esse coeperit, 39, 6.
- Cora, colonia, deficit ad Latinos, 2, 16. obsides dat Romanis, 22. negat con- sulibus pecuniam et milites, 27, 9.
- Coracesium, oppidum, ab Antiocho op- pugnatur, 33, 20.
- Coranus ager, 8, 19.
- Corax, mons altissimus inter Callipolin et Naupactum, 36, 30, 37, 4.
- Corbio, Latii oppidum, capitur a Corio- lano, 2, 39. expugnatur a Volscis, 3, 66.
- Corbio, in Hispania citeriore oppidum Suesetanorum, 39, 42.
- Corbis et Orsua, patruales fratres, de principatu civitatis ferro certant, 28, 21.
- Corcyra, insula et urbs, 26, 24, 31, 18, 22. *et* 44, 32, 6, 36, 26. *et* 42, 40, 42, 42, 37, 44, 1, 45, 2.
- Corcyraeis donantur lembi, de rege Gen- tio capti, 45, 48.
- Corinthus in Achaia, 27, 31, 31, 22. op- pugnatur, 32, 23. redditur Achaia, 33, 84. *vid. et* 34, 50. diruitur, Epit. 52.
- Corinthis arx et Isthmus, 45, 28.
- Corinthiacus sinus, 26, 26.
- Corinthius ager vastatur a classe Ro- mana, 27, 31.
- Corinthius sinus, 28, 7. *et* 8, 44, 1.
- Coriolos, oppidum, obsident et capiunt Romani, 2, 33. acimitt Romanis Co- riolanus, 39.
- Coriolanus, *vid.* Marcius.
- Cormasa, urbs, 38, 15.
- Cornelia gens, 35, 10, 45, 41. tribus, 38, 36.
- Cornelia venefica, suomet ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
- Cornelia, nupta Graccho, 38, 57.
- Cornelius Barbatus, pontifex maximus, 9, 46.
- A. Cornelius, quaestor, diem dicit M. Volscio, 3, 24.
- A. Cornelius, pontifex maximus, 4, 27.
- A. Cornelius, tribunus militum consu- lari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- A. Cornelius Arvina dictator creatur, 8, 38. praelio vincit Samnites, *ibid.* *et* 39. triumphat, *ibid.*
- A. Cornelius Arvina, fecialis, Sp. Pos- tumium et T. Veturium, ceterosque sponsores pacis Caudinae, dedit Sam- nitibus, 9, 10.
- A. Cornelius Cossus, tribunus militum, occidit in praelio Lartem Tolumnium, Veientium regem, 4, 19. spolia opima regis interfecti in dictatoris triumpho gerit, 20. super ea re disputatio Livii, *ibid.* consul creatur, 30. tribunus mi- litum consulari potestate, 31. magia- ter equitum, *ibid.*
- A. Cornelius Cossus, dictator, 6, 11, adversus Volscos profisciscitur, 12. eosque vincit, 13. M. Manlium, sedi- tionem molientem, in carcerem mit- tit, 16. triumphat, *ibid.*
- A. Cornelius Cossus, magister equitum, 7, 19. iterum, 26. creatur consul, 28. in Samnium profisciscitur, 32. ejus periculum, 34. vincit Samnites, 36. triumphat, 38. primum arma Samnio intulit, 10, 31.
- A. Cornelius Mammula, praetor in Sardinia, 23, 21. rogit ver sacrum, 33, 44.
- A. Cornelius Mammula, praetor, 35, 24. sortitur provinciam Bruttios, 26, 2. praetor, 37, 2. *et* 4.
- C. Cornelius, tribunus militum consu- lari potestate, 6, 5.
- C. Cornelius Lentulus, 32, 2.
- C. Cornelius Cethegus, proconsul, vin- cit Hispanos, 31, 49. absens creatur aedilis curulis, 50. magno apparatu, facit ludos Romanos, 32, 7. creatur consul, 27. profisciscitur in Galliam, 29. vincit Insubres, 30. aedem vocit Sospitae Junoni, *ibid.* triumphat, 33, 23. Amilcar ante ejus curram tra- ductus, *ibid.* censor creatur, 34, 44. ludis Romanis, loca senatoria secer- nit a populo, *ibid.* lustrum condit, 35, 9.
- C. Cornelius Cethegus, legatus in Afri- cam, 34, 62.
- Cn. Cornelius Blasio, praetor, 34, 42. sortitur Siciliam, 43.

- Cn. Cornelius Cossus, tribunus militum, consulari potestate, 4, 49. iterum, 61.
- Cn. Cornelius Cossus, consul, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 68. iterum, 8, 10. Capenatem agrum vastat, 12. frater P. Licinii Calvi, *ibid.*
- Cn. Cornelius Dolabella rex sacrorum inauguratur, 27, 36. ejus mors, 40, 42.
- Cn. Cornelius Lentulus, tribunus militum, 22, 49. quaestor, æquo fere Marte pugnat cum Annibale, 25, 19. ædilis curulis, 29, 11. creatur consul, 30, 40. abit Affricam provinciam, *ibid.* eo consule, pax cum Carthaginiensibus facta, 44. ei proconsuli imperium in Hispania esse plebs jubet, 31, 50. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur, 33, 27.
- Cn. Cornelius Merenda creatur prætor, 34, 42. sortitur Sardiniam, 43.
- Cn. Cornelius Merula, legatus in decem ad res Asiæ componendas, 37, 55.
- Cn. Cornelius Scipio Calvus, consul, cum classe et exercitu, adversus Asdrubalem mittitur in Hispaniam, 21, 32. ibi prospere rem gerit, 60. *et* 61. *vid. et* 22, 19—21. fratre adjuncto, communi deinde cum eo simul animo consilioque bellum administrat, 22. utriusque res gestæ, 23, 26—29, 48. *et* 49, 24, 41, 42, 48. *et* 49. cum tertia parte veteris exercitus Cn. Scipio, Celtiberis adjunctis, cum Asdrubale Barcino bellum gerit, 25, 32. eum deserunt Celtiberi, 33. recedit, 35. tumultum occupat, 36. eum agrediuntur Pœni, *ibid.* occiditur, ejusque exercitus cæditur, *ibid.* de ejus morte variorum auctorum sententiæ, *ibid.* ex ejus morte luctus Romæ et in Hispania, *ibid.*
- Cn. Cornelius Scipio, pontifex, 32, 7.
- Cn. Cornelius Scipio, prætor, sortitur Galliam, 41, 8.
- Cn. *sive* L. Cornelius Scipio, Africani filius, vix prætorum, ope Cicerei competitoris, assecutus, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 41, 26. senatu ejicitur a censoribus, 32.
- Cn. Cornelius Scipio Hispallus, prætor, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 40, 44. consul, 41, 18. in magistratu moritur, 20.
- L. Cornelius Caudinus, ædilis curulis, 27, 21.
- L. Cornelius Dolabella, duumvir navalis, 40, 42. *vid. et* 41, 5. contentio ejus cum pontifice maximo, 40, 42.
- L. Cornelius Lentulus, consul, Samnitibus, si qua se moverent, oppositus, 8, 22. dicit comitiorum causa dictatorem in castris, 23. suadet ad Caudium, ut a Pontio dictæ leges accipiantur, 9, 4.
- L. Cornelius Lentulus, pontifex maximus, populum consulendum censet de vere sacro, 22, 10. moritur, 25, 2.
- L. Cornelius Lentulus, decemvir sacrorum creatur, 25, 2. prætor sortitur Sardiniam, 41. legatus, 27, 14. moritur, 42, 10.
- L. Cornelius Lentulus, Scipionis in Hispania successor, 28, 38. ejus res gestæ, 29, 2. *et* 8. ædilis curulis absens creatur, absens gerit honorem, 29, 11. ei prorogatur imperium in Hispania, 13. ex Hispania redux, petit triumphum, 31, 20. ex senatusconsulto ovans urbem ingreditur, *ibid.* creatur consul, 49. *vid. et* 32, 7. 8. *et* 9.
- L. Cornelius Lentulus Romam mittitur, nuncius victoriæ de Perseo, 44, 45. 45, 1.
- L. Cornelius Maluginensis, consul, 3, 22. ejus res gestæ, *ibid. et* 23, 24. tuetur causam decemvirorum, in quibus frater ipsi erat, 40.
- L. Cornelius Merula, prætor, 32, 7. sortitur jurisdictionem urbanam, 8, 26. triumvir coloniarum deducendarum, 34, 45. consul, 54. inducit exercitum in Boiorum agrum, 35, 4. eos vincit prælio, 5. postulat supplicationem et triumphum, 8. nihil impetrat, *ibid.*
- L. Cornelius Scipio, interrex, 7, 21. consul, 23.
- L. Cornelius Scipio, consul, et ejus res gestæ, 10, 11. *vid. et* 25, 26.
- L. Cornelius Scipio, frater P. Cornelii Scipionis, oppugnat et capit opulentissimam urbem Oringin, 23, 3. nuncius receptæ Hispaniæ Romam a fratre mittitur, 4. *et* 17. *vid. et* 30, 38. creatur prætor, 34, 54. sortitur Siciliam, 55. consul, 36, 45. ei Græcia decreta, 37, 1. paludatus ab urbe proficiscitur, 4. ei nomina dant ad quinque millia voluntariorum, *ibid.* accipit exercitum M'. Acilii Glabronis, 7. ei, per Macedoniam et Thraciam eunti, omnia parat Philippus, *ibid.* trajicit Hellespontum, 33. sacrificat Ilii Minervæ, 37. pergit ad Antiochum, 38. ejus acies, 39. fundit et fugat Antiochum, 43. capit ejus castra, *ibid.* pacem dat Antiocho, 45. vult se appellari Asiaticum, 58. triumphat, 59.

- dissuadet legem de pecunia regis
 . Antiochi, 38, 54. damnatur peculatus, 56. ejus status extra portam Capenam, 56. jubetur in carcerem duci, 58. defenditur a Nasica, *ibid.* liberatur a Graccho, 60.
 petit censuram, 39, 40. ei ademptus equus, 44.
- L. Cornelius Scipio, Africani filius, *vid. supra* Cn. sive L. Cornelius Scipio.
- L. Cornelius Scipio, quaestor, obviam mittitur Prusis, 45, 44.
- M. Cornelius Cethegus, in L. Corneli Lentuli pontificis maximi locum, pontifex creatur, 25, 2. habet comitia pontifici maximo creando, 5. praetor, sortitur Apuliam, 41. Siciliae res administrat, 26, 21. censor creatur, quum nondum consul fuisset, 27, 11. lustrum condit, 36. creatur consul, 29, 11. ei Etruria provincia obvenit, 13. continet Etruriam in officio, 36. proconsul Magonem vincit, 30, 18. moritur, 33, 42.
- M. Cornelius C. F. C. N. Cethegus, legatus, 43, 1. triumvir colonis Aquileiam deducendis, 19.
- M. Cornelius Cossus consul creatur, 4, 51.
- M. Cornelius Maluginensis, decemvir, 3, 35. 40. *et* 41.
- M. Cornelius Maluginensis, consul, 4, 21.
- M. Cornelius Maluginensis, suffectus in locum demortui censoris, 5, 31. *vid. et* 9, 34. tribunus militum consulari potestate, 6, 36. iterum, 42.
- M. Cornelius Scipio Maluginensis creatur praetor, 41, 18. sortitus Hispaniam ulteriorem, provinciam ejurat, 19. notatur a censoribus, 32.
- M. Cornelius Mammula, legatus, 42, 6.
- P. Cornelius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11.
- P. Cornelius, ora maritimae praefectus, 9, 38.
- P. Cornelius Arvina consul creatur, 9, 42. censor, lustrum condit, 10, 47.
- P. Cornelius Asina, *vid.* P. Cornelius Scipio Asina.
- P. Cornelius Blasio, legatus, 43, 7. *vid. et* 45, 13.
- P. Cornelius Calussa, pontifex maximus creatus, quum sella curuli nondum sedisset, 25, 5.
- P. Cornelius Caudinus, 26, 48.
- P. Cornelius Cethegus aedilis curulis, 39, 7. creatur praetor, 32. utramque in urbe jurisdictionem habet, 38. *et* 39. creatur consul, et Ligures provinciam sortitur, 40, 18. exercitum in Ligures Apuanos inducit, 37. nullo bello gesto triumphat, 38. decemvir agro dividundo, 42, 4.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 56. dictator, 57. vincit Volscos, castellumque ad lacum Fucinum expugnat, *ibid.* abdicat se magistratu, *ibid.* tertium tribunus militum consulari potestate, 58.
- P. Cornelius Cossus, tribunus militum consulari potestate, 5, 24. depopulatur Faliscum agrum, *ibid.*
- P. Cornelius Lentulus, praetor, 24, 9. Siciliam sortitur, 10. *et* 25, 6.
- P. Cornelius Lentulus praetor creatur, 29, 38. sortitur Sardiniam, 30, 1. inde naves cum comaeatu transmittit in Africam, 23. *et* 36.
- P. Cornelius Lentulus, legatus in Graeciam, 42, 37. *et* 47.
- P. Cornelius Lentulus, illustris juvenis, cum P. Licinio consule, tribunus militum, in Macedoniam proficiscitur, 42, 49. aedilis curulis, 44, 18. legatus a Paulo Emilio ad Persea, 45, 4.
- P. Cornelius Maluginensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. 5, 16.
- P. Cornelius Mammula, praetor, sortitur Siciliam, 40, 35.
- P. Cornelius Merenda, candidatus consulatus, 22, 35.
- P. Cornelius Rufinus, dictator vitio creatus, abdicat se magistratu, 8, 17.
- P. Cornelius Scapula consul creatur, 8, 22.
- P. Cornelius Scipio a dictatore Camillo magister equitum dicitur, 5, 19. tribunus militum consulari potestate creatur, 24. interrex creatur, 31. interrex iterum, 6, 1.
- P. Cornelius Scipio, primus aedilis curulis, 7, 1. magister equitum, 24.
- P. Cornelius Scipio, dictator, 9, 44.
- P. Cornelius Scipio Asina, interrex, 32, 34. omnes duces exercitusque tota ex Italia ad urbis praesidium revocandos censet, 26, 8.
- P. Cornelius Scipio, consul, 21, 6. vehit Massiliam, 26. cum Arnibale congregi in Gallia cupiens, cum assequi non potest, 32. repetit Genuam, *ibid.* festinat ad Padum, 39. movet castra ad Ticinum omnem, *ibid.* ejus ad milites adhortatio, 40. vulneratur in pugna equestri ad Ticinum, 46. recedit ultra Padum, 47. eum sequitur Annibal, *ibid.* recedit ad Trebiam, 48. dissentit a collega, pugnare cupiente, 52. *et* 53.
- classe advehitur in Hispaniam, 22, 22. fratri conjungitur, *ibid.* *vid.* Cn. Cornelius Scipio Calvus.
- duas partes exercitus adversus Ma-

gonem ducit, 25, 32. lancea traieitur pugnans, 34. ejus mors non magis Romæ, quam in Hispania, defleta, 36. P. Cornelius P. F. Scipio patrem in pugna ad Ticinum præsentis periculo effpfit, 21, 46. in pugna ad Cannas tribunus militum de legione secunda, 22, 53. conjurationem aliquot nobilium adolescentium de deserenda Italia disturbat, *ibid.*

ante annos fit ædilis curulis, 25, 2. quatuor et viginti annos natus, creatur a populo proconsul in Hispaniam, 26, 18. ejus artes ad paranda sibi multitudinis obsequia, 19. milites adhortatur, 41. uno die Carthaginem novam capit, 42—46. bene habet obsides Hispanos, 49. sponsam Allucii servat pudice, sponsoque reddit, 50.

res egregie gerit in Hispania, 27, 17. et 18. regium nomen, sibi ab Hispanis delatum abnuvit, 19.

novæ ejus in Hispania victoriæ, 28, 1—4. et 12—16. pellit Hispania Carthaginienses, *ibid.* ad Syphacem cum quinqueremibus duabus trajicit, 17. eodem lecto apud Syphacem cum Asdrubale accumbens cœnat, 18. Asdrubalis de eo judicium, *ibid.* fœdere cum Syphace icto, redit in Hispaniam, *ibid.* sumit pœnas de Illiturgitanis, Castulonensibus, Astapensibus, 19—23. dum gravi morbo implicitus decumbit, seditio in castris ad Sucronem oritur, quam sanguine triginta quinque maxime uxoriorum expiat, et placat, 24—29. Mandonium et Indibilem rebellantes vincit, 32—34. Masinissam, secum congressum, sibi et populo Romano conciliat, 35. Romam redit, et, tentata magis spe triumphi, quam petita pertinaciter, consul creatur, 38. Africa ei provincia destinatur, *ibid.* super ea re ejus et Fabii contrariæ orationes, 40—44. in Siciliam proficiscitur, 46.

trecentos juvenes Romanos deligit, quos Siculorum totidem armis et equis ornat, 29, 1. res Siciliæ componit, *ibid.* Locros advehitur, atque ibi Q. Pleminium legatum relinquit, 7. et 8. hinc crimina in Scipionem, 19. rebus, non verbis, se purgat, 22. profectio ejus in Africam, 24—27. ejus res gestæ, 28, 29. et 33—35.

victoriæ de Syphace et Asdrubale, 30, 3—9. oratio ejus ad Masinissam de Sophonisba, 14. cum Annibale in colloquio congruitur, 29—31. vincit Annibalem, 32—35. Carthaginem petit, 36. ad eum legati Carthaginienses, *ibid.* conditiones pacis a Scipione dictæ, 37. jubetur a populo

pacem dare Carthaginiensibus, 43. cur non exitio Carthaginis bellum finierit, 44. Romam redit, triumphat, et Africani cognomen adsciscit, 46.

creatur censor, 32, 7.

parum ex dignitate populi Romani esse ducit, Annibalem perrivaci odio persequi, 33, 47.

consul iterum, 34, 42. princeps senatus lectus, 44. legatus mittitur in Africam, 62.

ejus cum Annibale colloquium, 35, 14.

se legatum cum fratre in Græciam iturum pollicetur, 37, 1. fornicem in Capitolio, cum signis septem auratis, duobus equis et marmorea duo labra ante fornicem, ponit, 3. ejus ad Prusiam, Bithyniæ regem, literæ, quibus eum ad concilia pacis revocat, 25. P. Cornelius Scipio, quia Salius erat, disjunctus ab exercitu, 38. ejus filius apud Antiochum captivus, 34. Africani animum tentat legatus Antiochi, 36. responsum egregium Africani, *ibid.* ejus filium remittit Antiochus 37. respondet legatis Antiochi, iisque præscribit conditiones pacis, 45.

princeps in senatu tertium legitur, 38, 28. accusatur a tribunis plebis, 50. se defendit sola commemoratione rerum gestarum, *ibid.* populum ab tribunis adducit secum in Capitolium, ad gratias Diis agendas pro egregie a se gesta republica, 51. in Litterinum concedit, 52. citatus absens, non adest, *ibid.* Gracchi, tribuni plebis, decretum in gratiam Scipionis, *ibid.* Africani laudes, 53. mors, 54. de eo obscura historia, 56. ejus statua extra portam Capenam, *ibid.*

quo anno mortuus? 39, 52.

P. Cornelius Scipio, filius Africani, augur coopatur in locum Albini, 40, 42.

P. Cornelius Scipio Africanus, filius naturalis L. Paulli, adoptione prioris Africani nepos, septimum decimum annum agens, in pugna, qua Persæus victus est, effuse sequitur hostes, 44, 44. — tribunus militum provocatorem barbarum occidit, Epit. 48. Cos. Epit. 50. triumphat de Carthagine, Epit. 52. mortuus in cubiculo inventus, Epit. 59.

P. Cornelius Cn. F. Scipio, adolescens, nondum quaestorius, Romæ judicator vir bonorum optimus, 29, 14. obviam it Matri Deum cum matronis, *ibid.* ad supplendum Venusinis colonorum numerum, triumphvir creatur, 31, 49. ædilis curulis, 33, 25. prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam ulteriorem, 43. in

- Hispania multa secunda prœlia facit, 35, 1. propœtor, vincit Lusitanos, *ibid.* peteus consulatum, repulsam patitur, 10. consul creatur, 24. perfert rogationem de indicendo regi Antiocho bello, 36, 1. sortitur Italiam provinciam, 2. proficiscitur in Boios, 37. cœdit Boios, 38. se dedunt Boii, *ibid.* Boios agri parte fere dimidia mulctat, 39. triumphat de Boiis, 40. defendit L. Scipionem, 38, 58. petit censuram, 39, 40. triumvir Aquileisæ colonisæ deducendæ, 55. 40, 34. nominatur patronus ab Hispanis citerioribus, 43, 2.
- P. Cornelius Scipio Nasica præsidium Macedonum ad Pythium iugo deficit, 44, 35. ejus cum L. Æmilio Paulo colloquium, 36. mittitur Amphipolim, 46. Dalmatas domat, Epit. 48.
- P. Cornelius Sisenna, creatus prœtor, sortitur jurisdictionem urbanam, 39, 45.
- P. Cornelius Sulla, prœtor, 25, 2. sortitur jurisdictionem urbanam et peregrinam, 3. ludos Apollinares primus facit, 12. *vid.* et 15. 19. 22. et 41.
- P. Cornelius Sulla, prœtor, 39, 6. sortitur Siciliam, 8.
- Ser. Cornelius, consul, 2, 41.
- Ser. Cornelius, flamen Quirinalis, pestilentia mortuus, 3, 32.
- Ser. Cornelius, consul, 10, 1.
- Ser. Cornelius, tribunus militum, 29, 2.
- Ser. Cornelius Lentulus, ædilis curulis, 38, 10.
- Ser. Cornelius Lentulus, legatus, 42, 37. prœtor, 43, 13. sortitur Siciliam, 17.
- Ser. Cornelius Maluginensis tribunus militum consulari potestate, 5, 36. iterum, 6, 6. tertium, 18. quartum, 22. quintum, 27. sextum, 36. septimum, 38.
- Ser. Cornelius Maluginensis, magister equitum, 7, 9.
- Ser. Cornelius Sulla, prœtor, sortitur Sardiniam, 41, 22. legatus in Macedoniam, 45, 17.
- Cornicon, *vid.* Æbutius, et Oppius.
- Cornicines et tibicines in centurias distributi a Servio, 1, 43.
- Corniculana captiva, qua natus Servius Tullius, 1, 39. 4, 8.
- Corniculis donati equites, 10, 44.
- Corniculum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38.
- Q. Cornificius, Epit. 123.
- Cornus urbs, Sardinis caput, a T. Manlio occupatur, 23, 40.
- Corolamus, regulus Boiorum, cœdit Romanos, 33, 36.
- Coronæ aureæ Jovi in Capitolium missæ, 2, 22. 3, 57. *vid.* et 4, 20. 7, 38. 32, 27. 36, 35. 38, 14. 43, 6. 44, 14. 45, 25. Coronis aureis donati milites, 7, 10. 26. *et* 37. 10, 44.
- Coronæ aureæ præferuntur in triumpho, 34, 52. 37, 58. *et* 59. 39, 5. 7. 29. *et* 42. 40, 16. 34. *et* 43. 45, 39.
- gestatæ a triumphantibus, 30, 15.
- in Coronam auream quindecim talenta oblata, 38, 14.
- Corona laurea, gestata sacrificantibus, 23, 11. 27, 37.
- civica, 6, 20. 10, 48.
- graminea obsidionalis, 7, 37.
- muralis, 6, 20. 10, 48.
- vallaris, 10, 46.
- Corona urbem oppugnare, aut capere, 7, 27. 23, 18. 43, 18.
- sub Corona venire, 2, 17. 4, 24. 9, 42.
- Coronatus populus ludos spectat, 10, 47. 25, 12.
- Coronatus ad omnia pulvinaria supplicat, 34, 55. 36, 37. 40, 37.
- Coronea, oppidum, 33, 29.
- Coronei, 42, 44. *et* 63. vexant Thebanos, 67. a Crasso consule crudeliter vexati, a senatu in integrum restituntur, 43, 4.
- Coroneum, vel Coronensem agrum depopulantur Romani, 36, 20.
- Corone, urbs, 39, 49.
- Corporibus humanis vesci Annibal docuit milites suos, 23, 6.
- Corragum, castellum, capitur, 31, 27.
- Corragus Macedo, 38, 13.
- Corragus, Eunienis præfectus, 42, 67.
- Corribilo, nobilis regulus Hispanus, vivus capitur, 35, 22.
- Corsica, insula, 22, 31. 30, 39.
- Corsi deficient, 40, 19. cœduntur ab M. Pinario, prætore, 34. dant obsides, *ibid.* vincuntur a C. Cicereio, prætore, 42, 7. iis pax data, et exacta cernæ ducena millia pondo, *ibid.* de iis triumphat in monte Albano C. Cicereius, 21.
- Cortona, urbs Etruriæ, 9, 37. *vid.* et 22, 4.
- Cortuosa, oppidum Etruscum, vi captum a Romanis, 6, 4.
- Corvus in M. Valerii, tribuni militum, singulari certamine cum Gallo pugnantis, cœdit galea, 7, 26.
- Corvus nidum facit in æde Sospitis Jannonis, *vid.* Prodigium.
- Corvus, vel Corvinus, *vid.* M. Valerius.
- Corycus, urbs Ciliciæ, 33, 20.
- Corycus, portus Ionis, 36, 43. 37, 8.
- Corycum, promontorium, 37, 12. *et* 13.
- Corylenus, oppidum, 37, 21.
- Cos, ab Accio Navio augure nevaenba discissa, 1, 36.

- Cosani, ob servatam fidem a Romanis laudati, 27, 10. petunt ut colonorum numerus cogatur, 32, 2. frustra, *ibid.*
 Cosa colonia aucta, 33, 24.
 Cosanus portus, 22, 11. 30, 39.
 Cosconius Samnites vincit, Epit. 75.
 M. Cosconius, tribunus militum, cadit in proelio cum Magone Pœno, 30, 18.
 Cosura, Epit. 89.
 Costocus fugit cum Perseo, 44, 42.
 Cotta, *vid.* Aurelius.
 Cotto, nobilis Bastarna, 40, 57.
 Cotton, urbs, oppugnatur, 37, 21.
 Cotys, Scuthæ filius, Odrysarum rex favet Perseo, 42, 29. 51. 57. *et* 67.
 Thrax genere solo, non moribus, 43, 4. *vid.* Bitis.
 Cous, civitas, 37, 16.
 Cranii, Cephalenise populi, 38, 28.
 Cranon, urbs Thessaliæ, 36, 10. 42, 64. *et* 65.
 Cramonius ager, 42, 64.
 Crassus, *vid.* Licinius, *et* Papirius.
 M. Crassus bellum adversus Spartacum gerit, Epit. 97. occiditur, Epit. 106. sub Crate necari, 1, 51. 4, 50.
 Cratera aerea donum Apollini Delphos portata, 5, 25. *et* 28.
 Craterus, 35, 26.
 Creditori ne debitoris corpus obnoxium esset, lege cautum, 8, 28. *vid.* *Æs alienum, et* Nexi.
 Cremasta Larissa, 31, 46.
 Cremera, fluvius, 2, 49.
 Cremona colonia deducta, atque inde Gallorum ira, 21, 25.
 Cremonam obsident Galli, 31, 10. ad Cremonam a L. Furio vincuntur Galli, 21. Cremonæ quod bello dirutum fuerat, restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
 Cremonensium fides in Romanos, 27, 10. legati queruntur, agrum suum ab accolis Gallis incurvari, ac vastari, 28, 11. queruntur inopiam colonorum, 37, 46.
 Cremonensis cohors, 44, 40.
 Cremonis jugum, 21, 38.
 Crene, oppidum, 37, 21.
 Crepitus æris ad terrandos hostes, 26, 5. in defecta lunæ, *ibid.*
 Creta pluit, *vid.* Prodigium.
 Creta, insula, 34, 27. 37, 60.
 Oretenses, 24, 30. 35, 28. *et* 29. 37, 39. *et* 40. pediti Romano parum metuendi, 31, 39. captivos Romanos a Cretensibus frustra repetit Q. Fabius Labeo 37, 60. eorum dissidia, 41, 30. legatos Romanos mittunt, pollicentes sagittarios, 43, 9.
 Oretenses sagittarii, 37, 41. 38, 21. 42, 35. 43, 2.
 Cresusa, mater Ascanii, 1, 8.
 Cresusa, Thespiensium emporium, 36, 21. 42, 56. 44, 1.
 Crinibus matres stratas templa verrunt, 3, 7. 26, 9.
 Crispinus, *vid.* Quintius.
 Cristæ, 10, 39.
 Cristæ elephantorum, 37, 40.
 Cristata galea, 9, 40. 10, 38.
 Crito Berræus, legatus Philippi ad Annibalem, 23, 39.
 Critolaus Achæorum dux, Epit. 52.
 Crizo servorum dux, Epit. 95.
 Croton, urbs Græcia, 1, 18. capitur, excepta arce, a Bruttiis, 23, 30. *vid.* *et* 24, 2. *et* 3. 29, 36. Crotonem colonia civium Romanorum deducta, 34, 45.
 Crotonienses deficiunt ad Pœnos post cladem ad Cannas, 22, 61. abeunt locros, 24, 3.
 Crotoniensis ager, 29, 36. 30, 19.
 Crustumerium colonia deducta a Romulo, 1, 11. a Tarquinio Prisco capitur, 38.
 Crustumina tribus, 42, 34.
 Crustumini, populi, ad videndam Romanam proficiunt, 1, 9. bellum parant ob raptum filiarum, 10. vincuntur, 11.
 Crustuminis montibus Allia fluvius defluit, 5, 37.
 Crustuminus ager, 41, 13.
 Cruci adfigunt transfugas suos Romani, 30, 43. *et* servos principes conjunctionis, 33, 36.
 Caballum, Gallogræciæ castellum, 38, 18.
 Cultus amœnior in femina suspectus, 4, 44.
 Cumæ, 2, 9. 4, 44. 9, 19. 23, 36. 41, 20. Cumas missi ad frumentum comparandum, 2, 9. *et* 34. Cumis moritur Tarquinius, 21. Cumæ capiuntur a Campanis, 4, 44. Cumas it obaessum Annibal, 23, 36. defenduntur a Græcho, *ibid.* a Cumis recedit Annibal, 37.
 Cumanis civitas sine suffragio data, 8, 14. Cumani unde originem trahant? 22. municipes, 23, 31. in Cumanos Campanorum molitiones, 35, 7. Cumanis permisum publice Latine loqui, eorumque præconibus jus datum vendendi Latine, 40, 42.
 Cumanæ cohortes, 2, 14.
 Cumanæ aquæ, 41, 20.
 Cumanus ager vastatur ab Annibale, 24, 13.
 Cuneus, 8, 10. 22, 47. Cuneus Macedonum, phalanx, 32, 17.
 Cuspeo pugnant Hispani, 39, 31.
 Cuniculi in obsidione, 4, 22. 5, 19. *et*

- 21, 23, 18, 36, 25. cuniculis deprehensis quomodo resistat, 38, 7.
 Cupressæ simulacra Junonis, 27, 37.
 P. Curatius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 6, 11.
 Curia, pars populi. In Curias triginta populus a Romulo divisus, 1, 13.
 Curia Fancia, 9, 38. Curiata comitia, 5, 52, 6, 41. Curiata lex, 5, 46, 9, 38.
 Curia, locus in quo senatus habetur.
 Curia Hostilia, 1, 30, 5, 55, 22, 65.
 Curiatii, ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
 Curiationum et Horationum, trigemino- rum fratrum, certamen, 1, 24. et 25. sepulchra Horationum et Curia- tionum, *ibid.* Curiationum spolia fixa et loco, qui Pila Horatia appellatur, 26.
 P. Curatius, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
 Curio maximus, 3, 7, 27, 8. primus ex plebe maximus Curio, C. Mamilius Vitulus, *ibid.*
 Curio, *vid.* Scribonius.
 C. Curio procos. Dardanos domat, Epit. 95.
 C. Curio legatus Cæsaris, a Juba cæsus, Epit. 110.
 M'. Curius, tribunus plebis, 32, 7.
 Currus. Ante currum triumphantis cap- tivi ducti, 6, 4. *vid.* Triumphus.
 C. Curtius, consul, 4, 1. capit parum recte tabernaculum, 7.
 M. Curtius, juvenis bello egregius, equo insidens, armatus se in voraginem immittit, 7, 6.
 Mett. Curtius, *vid.* Mettius.
 Curtius lacus, 1, 13, 7, 6.
 Curulis magistratus, 5, 41. *vid.* et Ma- gistratus.
 Curulis sella, 1, 8.
 Curules magistratus creari, toto quin- quennio non patiuntur, tribuni plebis, 6, 35.
 Curules magistratus duos simul unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
 Curules equi, 24, 18.
 Cusibi, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
 Cutiliæ, 26, 11.
 Catina, oppidum Vestinorum, capitur a Romanis, 8, 29.
 Cyatidem, arcem Samæorum, occupant Romani, 38, 29.
 Cybiosactes, *vid.* Seleucus.
 Cyclades, insulæ, 34, 26, 36, 43, 44, 38. et 29. regio inter Cycladas est vento- sissima, fretis alias majoribus, alias minoribus divisa, 36, 43.
 Cyelladas, prætor Achæorum, 27, 31. Philippi postulationem eludit, 31, 25.
 trahens res ad Philippum, expellitur 31, 19. apud Philippum exsul, 32.
 Cydas, dux Gortyniorum Cretensium, jungit se Quintio, 38, 3.
 Cydas Cretensis, ex intimis Eumenis, 44, 24. per eam tractatæ inter Eume- nem et Persea conditiones amicitia, 13.
 Cydoniatæ adversus Gortynios et Gnos- sios bellum gerunt, 37, 60. *vid.* et Epit. 98.
 Cytharabæ, gymnasium trecentos passus ab Argis, 34, 26.
 Cyllène, 27, 32.
 Cyme, urbs, deficit ad Seleucum, 37, 11.
 Cymæi, 38, 39.
 Cymines oppidi potiuntur Ætoli, 32, 13.
 Cynosarges, templum Herculis, incen- ditur a Philippo, 31, 24.
 Cynoscephalæ, tumuli, 38, 7. ibi magna pugna vincitur Philippus, 7—10. *vid.* et 16. et 36, 8.
 Cynus, emporium Opuntiorum, 28, 6.
 Cypara, urbs, capitur ab Antiocho, 36, 10.
 Cyphara, 32, 13.
 Cyprius vicus Romæ, 1, 47.
 Cyprus, insula, 33, 41. Cyprum classe missa, Antiochus ea sibi cedi postu- lat, 45, 11. *vid.* et Epit. 59. 104.
 Cypsela, castellum, occupat Philippus, 31, 16. *vid.* et 38, 40.
 Cyrenæ, urbs, 23, 10.
 Cyretia, urbs in Thessalia, capitur a Romanis, 31, 41. *vid.* et 36, 10. et 13. et 42, 53.
 Cyrtæi funditores, 37, 40.
 Cyrtii, 42, 58.
 Curus, rex Persarum, 9, 17.
 Cyssus, portus Erythræorum, 36, 43.
 Cythnus, insula, 31, 15. et 45.
 Cyzicus, urbs, 41, 25. Epit. 95.

D.

- Dædala, castellum, 37, 22.
 Dabæ, populi, 35, 48.
 Dabæ, equites sagittarii, 37, 38. et 40.
 Dalmatæ pop. Epit. 47. 62. 131. 132. 139.
 Dalmaticus, *vid.* L. Cæcilius Metellus.
 Damarata, Damaratus, *vid.* Demaratus, Demaratus.
 Damasippus, *vid.* L. Junius Brutus.
 L. Damasippus, prætor, nobilitatem trucidat, Epit. 86.
 Damippus Lacedæmonius, missus ab Sy- racusanis ad Philippum regem, 25, 23. capitur a Romanis, *ibid.* eum redimere studet Epicydes, *ibid.*

- Damiurgi, sive Damiurgi**, Achæorum magistratus, 32, 22. *vid. et* 38, 80.
- Damius**, præfectus classis Eumenis, 44, 28.
- Damocles**, Argivus adolescens, in libertatem Argos vindicare volens, occiditur, 34, 26.
- Damocritus**, prætor Ætolorum, Philippo adversus Romanos favet, 81, 32. legatus mittitur ab Ætolis ad Nabin, ut cum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ejus ad T. Quintium superbum responsum, 33. vivus traditur Romanis, 36, 24. conjicitur in Lautumnias, 37, 3. se transigit gladio, 46.
- Damoteles**, legatus Ætolorum, 38, 8.
- Dantheletas** depopulantur Macedones, 39, 53, 40, 22.
- Daræsis**, populus Illyrici, immunitas data, 45, 26.
- Daphne**, 33, 49.
- Darda**, Epirotarum prætor, 29, 12.
- Dardanum**, urbs Asiæ, 37, 9, 37. donatur libertate, 38, 39.
- Dardani**, 26, 25, 40, 30. populantur Macedoniam, 27, 33. iis infert bellum Philippus, 28, 8. pollicentur Romanis auxilia adversus Philippum, 31, 28. male mulctantur, 43. pugnant et cedunt confertim, *ibid.* caduntur a Philippo, 33, 19. gens infestissima Macedoniæ, 40, 57. bellum eos inter et Bastarnæ, 41, 23.
- Darius**, rex Persarum, mulierum ac spadonum agmen trahens, præda verius, quam hostis, 9, 17.
- Darsa**, urbs, 38, 15.
- Dasius** Altinus Arpinus, proditor, vincitur a Romanis, 24, 45. ejus familia comburitur ab Annibale, *ibid.*
- Dasius** Brundisius prodit Annibali Clastidium vicum, 21, 48.
- Dasius**, Salapie princeps, favet Annibali, 28, 38. eum de proditione appellat Blasius, *ibid.*
- Dassarenses**, populi, 45, 26. *idem*, ut videtur, cum *Dassaretiis*, qui mox sequuntur.
- Dassareti**, populi, 27, 32. eorum fines populatur P. Sulpicius, 31, 33. *Dassaretiorum* Pirustis immunitas data, 45, 26.
- Dassaretiorum** vici, 27, 32. castella, 42, 36.
- Dealis**, urbs, 32, 18.
- Debitoris** corpus ne obnoxium esset creditori, lege cautum, 8, 28. *vid. Æs alienum, et* Nexi.
- Decætes**, Liguin populi, 47, 29. victi, se fidei permittunt Romanorum, 31.
- Decembribus Idibus** consulatus initus, 4, 37. et census habitus, 44, 16.
- Decemviri legibus scribendis sine provocatione creati**, 3, 32.
- decem tabulas legum ferunt, 3, 34.
- novi creantur, 3, 35. horum impotentia et crudelitas, 36. et 37. alterum annum privati imperium retinent, 38.
- senatum per præconem in curiam vocant, *ibid.*
- delectum habent, 3, 41.
- coguntur se magistratu abdicare, 3, 54.
- Claudio et Oppio in carcere mortuis, ceteri in exilium mittuntur, eorumque bona publicantur, 3, 58.
- Decemviri sacrorum**, partim ex plebe, partim ex patriciis, 6, 37. et 42.
- inspiciunt libros Sibyllinos, 7, 27.
- 21, 62. 22, 1. 36. et 57. 25, 12. 31, 12. 34, 55. 35, 9. 41, 26.
- majoribus hostiis sacrificant, 22, 1.
- Græco rita sacra faciunt, 25, 12.
- supplicationem indicunt, 40, 37.
- coronati laurea prætextatique, sequuntur Virgines in sacrificio Junonis, 27, 37.
- verba præeunt in voto concipiendo, 41, 26.
- Decemviri agris inter veteranos milites dividendis creati**, 31, 4.
- Decemviris** qui nocuisset, ejus caput Jovi sacrum, 3, 55.
- Decidius** Saxa, Egit. 127.
- Decima præda**, *vid. Præda.*
- C. Decimius Flavius**, tribunus militum, 27, 14. ejus insigne factum, *ibid.*
- C. Decimius Flavius**, prætor creatur, 39, 32. sortitur jurisdictionem urbanam, 38. moritur, 39.
- C. Decimius**, legatus, 42, 35. prætor, 43, 18. sortitur jurisdictionem peregrinam, 17. legatus ad finiendum inter Antiochum et Ptolemæum reges bellum, 44, 19. ejus apud Rhodios moderatio, 45, 10.
- L. Decimius**, legatus, 42, 37. captarum pecuniarum ab regibus Illyriorum suspicione infamis, 45.
- M. Decimius**, legatus, 42, 19.
- Num. Decimii** Samnitis intervenitu restitutum proelium, 22, 24.
- Decius** Jubellius, tribunus militum, 28, 28.
- Decius** Magius, *vid. Magius.*
- M. Decius**, tribunus plebis, 9, 30.
- P. Decius** Mus, quinquervir mensarius creatus, 7, 21. tribunus militum, 34. eximit ingenti periculo Romanas legiones, *ibid.* et 35. 36. donis militariibus ornatus a consule, 37. duas a militibus coronas obsidionales accipit, *ibid.* consul, 8, 3. ejus somnium, 6. ei

- immolanti parum læta exta apparent, 9. se devovet pro populo Romano Quiritibusque, *ibid.* in mediis hostibus moritur, *ibid.* ejus corpus postero die inventum inter maximam hostium stragem, coopertum telis, 10. ei funus celebrat T. Manlius, consul, *ibid.*
- P. Decius Mus, consul, 9, 28. et 29. legatus, 40. consul iterum, 41. ejus in Etruria res bene gestæ, *ibid.* magister equitum, 44. censor, 46.
- ejus oratio pro lege, de augendo numero sacerdotum, 10, 7. et 8. pontifex creatur, 9. tertium consul, 14. ejus res gestæ, *ibid.* et 15. proconsul Samnitium exercitum expellit finibus, 16. tres urbes in Samnio capit, 17. *vid.* et 18. 20. quartum consul, 22. ejus contentio cum Fabio collega de provinciis, 24. cum eo ad bellum proficiscitur, 26. pro exercitu Romano se Diis Manibus devovet, 28. equum in Gallos concitans, interficitur, 29.
- P. Decius Subulo, triumvir deducendis Aquileiam colonias, 43, 19.
- P. Decius, legatus, 45, 3.
- Decumæ duæ frumenti exactæ, 36, 2. *vid.* et 37, 2.
- Decumana porta castrorum, 3, 5. 10, 32. in Decurias decem distributi centum Patres post obitum Romuli, 1, 17.
- Decuriatus, sive descriptio equitum in decurias, 22, 38.
- Decurio equitum, 4, 38.
- Decursio exercitus, 26, 51. 29, 22. 35, 35. 40, 6.
- Dedicatio templi consulis est, aut imperatoris, 9, 45.
- Deditæ urbs diripi non debet, 37, 32. *vid.* Fides.
- Dediti triumphati, ac venditi, 7, 27.
- Deditionis formula, 1, 37. 7, 31. *vid.* et 28, 34.
- Deiotarus, Gallogræciæ regulus, Epit. 94.
- Delectus, 2, 55. 3, 67. 4, 1. 31.
- impeditur, 4, 6. 6, 32.
- non ex toto passim populo habitus, 4, 46.
- juniorum a Camillo habitus, ita ut seniores quoque in verba sua juratos centuriaret, 6, 7.
- sine vacationibus habitus, 7, 28.
- voluntariorum, 9, 10.
- omnis generis hominum, 10, 21.
- servorum, 22, 57. 23, 14.
- facinorosorum, et judicatorum pecuniæ, 23, 14.
- difficulter habitus, 25, 5. 42, 32. 43, 16.
- de Delectu censorum edicta, 43, 16.
- de Delectibus, *vid.* porro 22, 37. et 38. 24, 11. 26, 36. 27, 38.
- Delium, urbs Bœotiarum, 31, 45. et Apollinis templum, imminens mari, 35, 51. ejus templi religio, *ibid.*
- Delphi, umbilicus terrarum orbis, 38, 48. medius umbilicus Græciæ, 41, 28. Delphos petit Æmilius Paulus, 45, 27.
- Delphos missi regis Tarquinii liberi, portentæ causa, 1, 56. idem rursus factum, durante Veiorum obsidione, 5, 15. et 16. *vid.* et 22, 57. 23, 11.
- legati, ad donum ex præda portandum, missi, 5, 28. 28, 45.
- Delphicum oraculum, *vid.* Oraculum.
- Delubra Deorum, 8, 38. *vid.* Ædes, et Templum.
- Delus, insula, 38, 30. 36, 42. 44, 28. 45, 10. Delon aris insignibus et statuarum copia exornat Antiochus Epiphanes, 41, 25. ejus insulæ templique sanctitas inviolatos præstat omnes, 44, 29.
- Demarata, filia Hieronis, uxor Andranodori, stimulat maritum ad retinendam tyrannidem, 24, 22. occiditur, 25.
- Demaratus Corinthius, Lucumonis pater, 1, 34.
- Demetrias, urbs Thessaliæ ad mare, 27, 32. 28, 5. 7. et 8. 31, 24. 36, 20. 42, 67. 44, 12. 13. et 24. una e compediibus Græciæ, 32, 37. occupatur ab Ætolis, 35, 34. se dedit Philippo, 36, 33. *vid.* et 40, 24.
- Demetriacus sinus, 28, 5.
- Demetrium Phthiotidis, 28, 6.
- Demetrium, portus Samothraciæ, 45, 6.
- Demetrius Pharius, 20, 27. ejus improbitate bellum cum Illyriis instauratum, 57. strenue se defendit, 59. præsens ejus in incipiti discrimine consilium, 61. et 62. ad Philippum profugit, 62. ad eum deprecandum legati missi, 22, 33.
- Demetrius, Philippi Macedoniæ regis pater, 31, 28.
- Demetrius, filius Philippi, 38, 13. obees a patre datur Romanis, 30. ante currum triumphalem T. Quintii ducitur, 34, 52. patri redditur, 36, 35. remittitur a patre Romam ad purganda crimina, 39, 35. defendit patrem, 47. in ejus honorem senatus multa condonat Philippo, *ibid.* redit in Macedoniam, 53. ejus cum Perseo fratre majore comparatio, *ibid.* cum eodem discordiæ, *ibid.* prava Persei in Demetrium consilia, 40, 5. Demetrius fit suspectus Philippo, *ibid.* ludicri certaminis victor, 6. eum apud patrem accusat Perseus, 8. Demetrius sese oratione defendit, 12. meditatur fugam, 23. fictæ dolo Persei ad eum perducendum T. Quintii literæ,

- ibid.* et 24. iterum accusatus a fratre, jussu patris interficitur, *ibid.* ejus innocentiam Philippus agnoscit, 54. et 55. et desiderio multum angitur, 56.
- Demetrius, Seleuci filius, obses Romæ, 41, 24.
- Demiurgi, *vid.* Damiurgi.
- Democrates, præfectus classis Tarentinæ, 26, 29. *vid.* et 27, 15. fortiter pugnans cadit, 16.
- Denarius, nummus, 8, 11. denarii quando primum Romæ cusi, 15, 6.
- Dentheletæ, *vid.* Dantheletæ.
- Desudaba, urbs Mædicæ, 44, 26.
- Desultorum, binos trahentium equos, dexteritas, 23, 29.
- Devovere licet consuli, dictatori, et prætori non se, sed quem velit legionarium militem, 8, 10. si is non moritur, quid faciendum, *ibid.*
- Devovent se primores Romanorum, adventantibus Gallis, 5, 41. Decii, *vid.* *supra* Decius.
- Deuriopus, Pæoniæ regio, 39, 53.
- Dexagoridas, proditorus Romanis urbem Gythium, interficitur a Gorgopa, 34, 29.
- Dialis flamen, 1, 20. 26, 23. ei unam noctem extra urbem manere nefas, 5, 52. jure sacerdotii ingreditur senatum, 27, 8. jurare in leges non potest, 31, 50.
- Dialis apex, 6, 41.
- Diana Ephesia, 1, 45.
- Dianæ ædes vota, 39, 2. dedicata, 40, 52.
- lucus, 27, 4.
- templum in Aventino, 1, 45.
- Abydi, 31, 17.
- Heracleæ, 86, 22.
- Aulide, 45, 27.
- Dianæ insignis magnitudinis bos immolatur, 1, 45. lectisternium ponitur, 5, 13. 22, 10. festum per triduum agitur Syracusis, 25, 23.
- Dianæ Amarynthidis sacrum anniversarium Eretriæ, 35, 38.
- Dianæ, quam Tauropolon vocant, fanum Amphipoli, 44, 44.
- Dianium, 1, 48.
- Dicæarchi Platæensis rogatio, 33, 2.
- Dicæarchus, 38, 10. Ætolorum legatus, mittitur ab Antiocho, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. eum sibi dedi postulat M'. Acilius Glabrio, consul, 38, 28.
- Dictator primus quis, non satis constat, 2, 18.
- sine provocatione, 2, 29. 3, 20.
- belli causa dictus, 4, 26. 7, 9. et 11.
- Dictator clavi figendi causa, 7, 3. 3, 18.
- comitiorum causa, 8, 23. 9, 7. 25, 2.
- feriarum constituendarum causa, 7, 28.
- questionibus exercendis, 9, 26.
- primus de plebe, 7, 17.
- consulem ad se venire jubet sine lictoribus, 22, 11.
- Dictatoris edictum pro numine observatum, 8, 34.
- Dictatori nefas equo uti sine permissu populi, 23, 14.
- cum magistro equitum æquatam imperium, 22, 26.
- Dictatori multam dictam quidam parum probabiliter scribere, 6, 38.
- a Dictatore provocatum ad populum, 8, 33.
- duo Dictatores tempore uno, 23, 22. et 23.
- Dictator sine magistro equitum, *ibid.* de Dictatore dicendo magna concertatio, 4, 56. 27, 5.
- Dictatura semestris, 3, 23. 9, 34.
- Dictynneum, locus prope Spartam, 34, 38.
- Didas, præfectus Pæoniæ, prodit Persæo arcana consilia Demetrii, 40, 23. occidit Demetrium, 24. *vid.* et 42, 51. et 58.
- Didius, Epit. 70.
- Dies Alliensis unde dictus, 6, 1.
- Dies comitiales, 3, 11.
- festi profestique, 5, 25. 34, 3.
- nefasti fastique facti a Numa Pompilio, 1, 19.
- religiosi, 6, 1.
- Dii cœlestes, inferi, 10, 28.
- Hospitalis, 39, 51.
- Indigetes, 8, 9.
- Maues, 8, 6. et 9, 10, 28.
- Penates, 1, 1.
- præsides urbis Romæ, 8, 7.
- sociales, 3, 18.
- Dii non alii, nisi Romani, et more patrio, colendi, 4, 30. 35, 1.
- Deorum cultus ne mortis quidem metu desertus, 5, 46.
- Deorum evocandorum ex urbe hostili mos, 5, 21. e sede sua in aliam transferendorum ritus ac religio, 22.
- Deorum negligentia et contemptus ætate Livii, 3, 20. 10, 40.
- Diis templa in ipso discrimine rovari mos, 10, 42. et *passim*.
- Sex. Digitius, socius navalis, post Carthaginem novam captam, certat de murali corona cum Q. Trebellio, 26, 48.
- Sex. Digitius, prætor, 34, 42. sortitur Hispaniam ceteriorem, 43. parum scite aut fortunate rem gerit in ea-

- dem Hispania, 35, 1. et 2. legatus, 37, 4.
- Sex. Digitius, legatus in Macedoniam, 41, 27. ad frumentum classi exercituique cōmendum in Apuliam mittitur, 42, 27. tribunus militum, 43, 13.
- Dimalum expugnat L. Æmilium, 20, 59. *vid. et* 29, 12.
- Dinarchus, præfectus equitum gentis Ætolorum, 43, 24.
- Diniae, urbs Phrygiæ, 38, 15.
- Dino, princeps Rhodiorum, 44, 23. et 29. deditur Romanis, 45, 22.
- Dinocrates, præfectus Philippi, fugit, 33, 18.
- Dinocrates, prætor Messeniorum, 39, 49.
- Dinomenes, custos corporis Hieronymi, in eum conjurat, et sociis ad eum interficiendum aperit viam, 24, 7. Syracusis prætor creatur, 23.
- Diocles, princeps Ætolorum, occupat Demetriadem, 35, 34.
- Diodorus, præfectus Amphipolis, 44, 44. ejus ars, *ibid.*
- Diomedis Argivi campi, 25, 12.
- Dionysius, Sicilia tyrannus, per dolum arcem Crotonis cepit, 24, 3. ejus vox, 22.
- Dionysodorus, legatus Attali, 32, 32.
- Diophanes, prætor Acheorum, leniter castigatur a T. Quintio legato, 36, 31. missus in auxilium Attalo, Syros ab obsidione Pergami abecedere cogit, 37, 20. et 21. legatus mittitur Romanam, 38, 32.
- Dioxippus Athenas defendit adversus Philippum, 31, 24.
- Dipylon Athenis, 31, 24.
- Diræ populi in Philippum a Diis exaudite, 40, 5.
- Disciplina militaris a T. Manlio sancita filii sanguine, 8, 7. defensa a Papirio dictatore, 34. et 35. jam inde ab initiis urbis tradita per manus, 9, 17.
- Discordia ordinum, venenum urbis Romæ, 3, 67.
- Diverbia, 7, 2.
- Divi Novensiles, 8, 9.
- Divitiæ habebantur dena millia gravis æris, 4, 46.
- Divitiæ corrumpere imperium Romanum, Præf. 34, 4. 39, 6.
- Dium, urbs Macedonia, 26, 25. 33, 3. 42, 38. 44, 2. et 3. non magna, sed munita egregie, et exornata publicis locis et multitudine statuarum, 44, 7.
- Dodonæi Jovis sortes, 8, 24.
- Dolabella, *vid.* Cornelius. *vid. et* Epit. 113. 119. 121.
- Dolabræ ad prorocendum vallum, 9, 37.
- Dolabra refringenda portæ, 28, 8.
- Doliche, oppidum deditum Perseo, 42, 53. *vid. et* 44, 2.
- Dolopes pronunciantur liberi, 33, 34. recipiuntur armis a Philippo, 36, 33. deficient ad Ætolos, 38, 3. a Perseo, Philippi filio, oppugnantur, 5. a Macedonibus devastantur, 8. totam gentem sub jus judiciumque suum cogit Perseus, 41, 27.
- Dolopia, 32, 13. 36, 33. 38, 8. 39, 26.
- Cn. Domitius, consul, 8, 17.
- C. *sive potius* Cn. Domitius, Cn. F. Calvinus, ædilis curulis, 10, 9.
- Cn. Domitius Ahenobarbus, ædilis plebis, 33, 42. creatur prætor, 34, 42. sortitur jurisdictionem urbanam, 43. creatur consul, 35, 10. et 20. ei se dedunt Boii, 22. et 40. proconsul, 36, 37.
- Cn. Domitius Ahenobarbus, oppido adulescens, in locum Q. Fulvii Flacci sufficitur pontifex, 42, 28. legatus in Macedoniam, 44, 18. rursum, 45, 17. *vid.* Epit. 62. 89.
- Dona militaria, *vid.* Miles.
- Legatis data, *vid.* Lantia, et Legatus.
- Donuca, mons Thraciæ, 40, 58.
- Dorimachus, princeps Ætolorum, 26, 24.
- Doris, 28, 7. Doridis oppida, Tritonæ et Drymas, capit Philippus, *ibid.*
- Doriscus, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
- Dorulacus, dux Boiorum, 34, 46.
- Draudacus, castellum frequens in Pnestia, 43, 21.
- Drepanum, ab Drepanis atque Eryce detractus Amilcar, 28, 41.
- Dromades ante equitatum Antiochi, 37, 40.
- Dromos, campus ad Lacedæmonem, 34, 27.
- Druentia, amnis, 21, 31.
- Drusus, *vid.* Claudius, et Livius.
- Drymæ, oppidum Doridis, 28, 7.
- Drymusa, insula, 38, 39.
- Ducarius quidam, eques Insuber, C. Flaminium consulem lancea transfigit, 22, 6.
- Cæso Duilius creatur decemvir, 3, 35.
- Cæso Duilius, consul, 8, 16. triumvir coloniarum Ansonum Cales deducendæ, *ibid.*
- C. Duilius plebeius, tribunus militum consulari potestate creatus, 6, 13.
- C. Duilius, quinquevir mensarius creatus, 7, 21.
- M. Duilius, tribunus plebis, 2, 58. diem dicit Ap. Claudio, 2, 61. plebi in certaminibus decemviralibus non inutilis, 3, 52—54. iterum tribunus plebis creatur in Aventino, 54. rogationem pertulit de consilibus creandis cum provocatione, *ibid.* ejus æquitas demit metum Patribus, 59. collegis, magistratum continuare cupientibus, resistit, 64.

M. Duilius, tribunus plebis, rogationem fert de uncario fœnore, 7, 16.
 Duodecim tabulæ, 3, 57. *vid.* Tabulæ.
 Duplicarii, 2, 59.
 Durnium, *sive potius* Burnium, oppidum, 44, 30.
 Duronia, urbs, 10, 39. expugnata a L. Papirio, consule, *ibid.*
 Duronia, mater P. Æbutii, 39, 9. filium Bacchis vult initiari, *ibid.*
 L. Duronius, creatus prætor, sortitur Apuliam, cui Istri adjecti, 40, 18.
 Duumviri judicant perduellionem, 1, 26. 6, 20.
 Duumviri sacris faciundis, librorum Sibyllinorum custodes, 3, 10. 5, 13. dedicant ædem Martis, 6, 5. rogatio, ut pro duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.
 — ad ædem Junoni Monetæ faciundam, 7, 28.
 — navales, classis ornandæ reficiendæque causa, 9, 30. 40, 18. *et* 26. 41, 5.
 Duces, ob male rem gestam rei, 2, 52. 5, 11. *et* 12. 26, 2. *et* 3.
 Ducum Romanorum, circa Alexandri Magni tempora præstantissimorum, enumeratio, 9, 17.
 — clarissimorum trium uno anno parum dignus splendore vitæ exitus, 39, 52.
 Ducibus validior res Romana, quam exercitu, 2, 39.
 Dymæ, 27, 31. 32, 21. 38, 29.
 Dymæi abeunt e concilio Achæorum, in quo societas cum Romanis adversus Philippum inibatur, 32, 22.
 Dymæus ager, 27, 31.
 Dymenses funditores, 38, 29.
 Dyrrhachium, 29, 12. 31, 27. 42, 48.
 Dyrrhachini, 42, 48. auxiliantur Romanis adversus Gentium, 44, 30. dominantur lenibis, de Gentio rege captis, 45, 43.

E.

Eburones pop. Epit. 106. 107.
 Ebusus insula direpta, 22, 20.
 Ecetra, 4, 61. 6, 31.
 Ecetranis Volacis datur ex senatusconsulto pax, et admittitur ager, 2, 25. desciscunt ad Æquos, 3, 4.
 Echecrates, pater Antigoni, 40, 54.
 Echedemus, princeps Acarnanum, 38, 16.
 Echedemus, Atheniensis legatus, 37, 7.
 Echinus, oppidum, 32, 33. 34, 23.
 Eclipse solis, 22, 1. 30, 2. *et* 38. 37, 4. 38, 36.
 Eclipse lunæ prædicta a C. Sulpicio Callo, tribuno militum, 44, 37.

Edesco, clarus inter Hispanos duces, venit ad P. Scipionem, 27, 17.
 Edessa, urbs Macedonia, 45, 29.
 Edictum dictatoris, 2, 30. 8, 34.
 — consulum, 2, 24. 8, 6.
 Egeria, Dea, cum qua nocturnos congressus simulat Numa Pompilius, 1, 19.
 Egerii nomen ab inopia inditum filio Arantis, 1, 34. is Collatius in præsidio relinquitur, 38. ejus filius Tarquinius Collatinus, *vid.* Tarquinius.
 Gell. Egnatius, dux Samnitium, auctor belli adversus Romanos, 10, 18. Umbros vocat ad defectionem, et Gallos ingenti pretio sollicitat, 21. cadit in pugna, 29.
 Elæa, 37, 18. 38, 40. 44, 28.
 Elæon campus, 43, 23.
 Elæus, oppidum, 31, 16. 27, 9.
 Elatia, urbs Phocidis, 28, 7.
 Elatia Thessaliæ, 42, 54.
 Elci cum Achæis pugnant, 27, 31. 32. *et* 33. eos, Olympiorum sollemne ludicrum parantes, aggredi vult Machanidas, 28, 7. a Romanis adscripti fœderi, cum Philippo inito, 29, 12. veniunt Chalcidem ad Antiochum, auxilium petentes adversus Achæos, 36, 5. post fugam Antiochi Achæorum legatis lenè dant responsum, 31.
 Elæus ager vastatur a Philippo, 27, 31. *et* 32.
 Elephantii turbant suorum aciem, 27, 14.
 — quonam modo Rhodanum trajecti, 21, 28.
 — quonam modo per invia traducti, 44, 5.
 — in ludis Circensibus adhibiti, 44, 18.
 Elephantorum frontalia, et cristæ, et tergo impositæ turres, 37, 40.
 Elephantis quando primum Romani usi, 31, 36.
 Elephantos fabrili scalpro necare docuit Asdrubal, 27, 49.
 Eleusinem frustra tentat Philippus, 31, 25. et Philocles, unus ex Philippi præfectis, 26.
 Eleusis ad Alexandriam, 45, 12.
 Elicius Jupiter, *vid.* Jupiter.
 Elimes regio, 31, 40. 42, 53. 43, 28.
 Elimiotis, 45, 30.
 Elis, civitas, 27, 32. sentit cum Ætolis, 36, 31. Elin concilium indicit M. Fulvius consul, 38, 32.
 Elitovius, dux Cenomanorum, transcendit Alpes, 5, 35.
 Elra, *vid.* Æbutius.
 Elymæi, populi, 35, 48.
 Elymæi sagittarii, 37, 40.
 Emathia, 40, 3. 43, 9. 44, 44.
 Emporia, regio, 29, 25. *et* 38. 34, 62.

Emporiæ, urbs Græca, oriunda a Phocæa, 26, 19. *vid. et* 28, 42.

Emporiarum situs, 34, 9.

Emporiis appulit classem Cn. Scipio, 21, 60.

Emporitani Hispani se dedunt Catoni consuli, 34, 16.

Emporium prope Placentiam, defensum a Romanis, 21, 57.

Emporium ad Tiberim, 35, 10. lapide stratum, stipitibusque septum, 41, 32.

Empulum, oppidum, captum a Romanis, 7, 18.

Enipeus, fluvius Macedoniæ, 44, 8. *et* 20.

Enna, urbs, a Romanis aut malo, aut necessario facinore retenta, 24, 39.

Q. Ennius. ejus de Q. Fabio Maximo dictum, 30, 26. statua extra portam Capenam, 38, 56.

Eordæa, 31, 39. *et* 40. Eordææ aditus, 33, 8. *vid. et* 42, 53.

Eordæi, populi, 45, 30.

Epanterii montani cum quibus bellum gerant Ingauni, 28, 46.

Ephesus, 1, 45. 33, 38. 36, 42. se dedit Romanis, 37, 45. adtribuitur Eumeni, 38, 39.

Epicadus occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.

Epicadus, præfectus peditum Parthiorum in castris Anicii, 44, 30.

Epicrates Rhodius, 37, 13. *et* 15.

Epicyles, missus ab Annibale cum Hieronymo, 24, 6. *et* 23. Syracusis prætores ambo creantur, 27. bellum inter Syracusanos et Romanos concitare nituntur, 29. Syracusanum exercitum sibi conciliant, 30. *et* 31. occupant Syracusas, 32. Romanis superbe respondent, 33. Epicyles præest custodiæ urbis, a Romanis obsessæ, 35. relinquit Syracusas, magna jam ex parte captas, 25, 27. trajicit in Africam, 26, 40.

Epicyles, cui Sindon cognomen, præfectus alterius Epicydis, interficitur Syracusis, 25, 28.

Epidaurus, urbs nobilis templo Æsculapii, 10, 47. 45, 28.

Epilius Marullus, Epit. 116.

Epipolæ, locus Syracusis, 25, 24.

Epirotæ. *vid.* Alexander, *et* Pyrrhus. de communi pace legatos ad Philippum mittunt, 29, 12. a Philippo adscripti fœderi, cum Romanis inito, *ibid.* tentant pacem Philippum inter et Romanos frustra, 32, 10. non maerent sincera fide in amicitia Romanorum, 36, 35. eorum legati ad M. Acilium consulem, *ibid.* mittuntur Romam, *ibid.* septuaginta eorum urbe a Paulo

Æmilio diripiendæ dantur militibus, 45, 34.

Epirus, 8, 24. 29, 12. 31, 7. *et* 18.

Epiri fauces, 32, 16.

— montes, 32, 13.

Eposognatus, regulus Gallorum, 38, 18.

Epulones triumviri quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togæ prætextæ habendæ, *ibid. vid. et* 40, 42.

Epulum Jovis ludorum caussa, 25, 2. 27, 36. 29, 38. 30, 39. 31, 4. 32, 7.

— ludorum caussa, 33, 42.

— in quo toto foro strata trichinia, 39, 46.

Epulæ instructæ Romæ ante omnium domos, 3, 29. *vid. et* 25, 12.

— similiter et Beneventi, 24, 16.

— quando primum Romæ magno luxu apparatus, 39, 6.

Equestris spolia, 8, 7.

Equestris Fortunæ magnificum templum, 40, 40. 42, 3.

Equestris statua, 9, 43. *vid.* Statua.

Equitatus Annibalis melior equitatu Romanorum, 21, 47.

— post amissam alam, quæ Salapiæ erat, numquam deinde superior, 26, 38.

— Ætolorum longe optimus in Græcia, 33, 7.

— Numidarum descriptus, 35, 11.

— Thessalorum, 9, 19.

Equites, *vid.* Centuriæ Equitum. e publico iis emti altique equi, 1, 45. quibus census equester erat, equus publicus nondum erat assignatus, equis suis merere incipiunt, 5, 7. iis stipendium assignatum, *ibid.* triplex, 12. institutum a Fabio Rullo censore, ut Idibus Quintilibus transveherentur, 9, 46. gestant annulos aureos, 23, 12. principes juventutis, seminarium senatus, 42, 61.

Equitibus, ignominie caussa, adempti a censoribus equi publici, 24, 18. 27, 11. 29, 37. 39, 44.

Equites alarii, 35, 6. 40, 40.

— extraordinarii, 42, 58.

— Galli in castris Eumenis, 44, 13.

— legionarii, 35, 5. 40, 40.

— trecenti in singulas legiones, 8, 8.

— loricati, quos cataphractus vocant, 35, 48. 37, 40.

— sagittarii, 37, 38.

— ex equis desiliunt, et restitunt pugnam, 8, 62. 4, 38.

— pedestrem pugnam committunt, 2, 20. 4, 24.

— detrahunt equis frenos, et per-rumpunt hostium agmen, 4, 33. 8, 30.

- Equites sexcenti obsides dantur Samnitibus, 9, 5. liberantur, 15.
 — ob rem bene gestam corniculis armillisque argenteis donantur, 10, 44. et phaleris, catellis ac fibulis, 39, 31.
 — in equos suos velites singulos accipiunt, 26, 4.
 — in stationibus armati, frenatis equis, totum diem perstabant, 44, 33.
 Equitibus quantum dividerint imperatores triumphantes, 34, 46. *et* 52. 36, 46.
 — colonis Bononiam deductis septuagena jugera, ceteris quinquagena data, 37, 57.
 Equus publicus, 1, 43. 5, 7.
 Equo uti non licet dictatori sine permissu populi, 23, 14.
 Equi albi currum Camilli triumphantis trahunt, 5, 23.
 Equos binos trahentium desultorum mos, 23, 29.
 Equos phaleratos duos Masinissæ donant Romani, 30, 17. et regulis Gallorum, 43, 7.
 Equuleus Reate cum quinque pedibus natus, *vid.* Prodigium.
 Eretria Thessaliæ, 32, 13. et quidem in agro Phthiotico, 33, 6.
 Eretria Eubœæ oppugnatur, et capitur, 32, 16. libertatem a Romanis accipit, 33, 34.
 Eretum, 3, 26. 29. 38. *et* 42. 26, 11. *et* 23.
 Ergastulum, 2, 23. 7, 4.
 Ergavia, *sensu potius* Ergavica, nobilis et potens civitas Hispaniæ, deditur Romanis, 40, 50.
 Ericinium, oppidum, 36, 13. 39, 25.
 Erigonus, fluvius ex Illyrico per Pœoniam fluens, in Axium amnem editur, 31, 39. 39, 54.
 Eritium, oppidum Thessaliæ, 36, 13.
 Eriza, urbs, 38, 14.
 Eropon, legatus Persei ad Eumenem, 44, 24. 27. *et* 23.
 Eropos capit Lychnidum, 27, 32.
 Erycina, urbs, *vid.* Eryx.
 Erycinæ Veneri sedes vota, 22, 9. *et* 10. dedicata, 40, 34. *vid.* *et* Venus.
 Erythræ Ætolorum prope Eupalium, 28, 8.
 Erythræ Ionæ, 37, 27. Erythrarum promontorium, 44, 28.
 Erythræa, 37, 12. 44, 28. Erythræa terra, 36, 45.
 Erythræa triremes, 37, 11.
 Erythraei donantur agro, 38, 39.
 Eryx, mons et oppidum, capitur ab Amilcare, 21, 10. *et* 41. 28, 41.
 Esquilæ, 1, 44. 26, 10. in Esquilis coetus facit plebs, 2, 28.
 Esquilarius cellis, 1, 48.
 Esquilina porta, 2, 11. 3, 66. *et* 68. 26, 10. 33, 26. 41, 13. ad Esquilinam portam exercitus indictus, 6, 22.
 Esquilina tribus, 45, 15. in eam conjecti libertini, *ibid.*
 Esseda Gallorum, 10, 28.
 Etesia, 37, 23.
 Ethiopia, urbs, 38, 2.
 Etleva, uxor Gentii Illyriorum regis, captiva ducitur Romam, 44, 32.
 Etovissa, urbs ad Iberum, 21, 22.
 Etritus, amicus Platoris, occiditur a Gentio, Illyriorum rege, 44, 30.
 Etruria vicina Romæ, 1, 23. *et* 30. perdomita a Q. Fabio, consule, 9, 41. rebellat, 10, 3. vastatur, 12, 30. *et* 37. meditatur defectionem, 27, 21. frenatur, 24.
 Etruriæ concilia, 4, 23. 5, 17. 10, 16.
 Etrusci obsident Romam, 2, 11. *vid.* Porsena. instaurant bellum, 44. improbant regem, a Veientibus creatum, 5, 1. movent bellum adversus Romanos, 6, 2. obsident et capiunt Sutrium, 3. cæduntur, et captivi sub hasta venundantur, 4. parant bellum, 7, 17. vincuntur, *ibid.* *et* 9, 35. *et* *segg.* inducias annuas impetrant, 9, 41. rebellant, et vincunt Romanos, 10, 3. funduntur, iisque induciæ biennii dantur, 4. *et* 5. paciscuntur cum Gallis adversus Romanos, 10, 18. afficiuntur clade, 30. *vid.* *et* Tusci.
 Etrusci, gens ante omnes alias dedita religionibus, 5, 1.
 Etrusci haruspices, 5, 15.
 — vates ad publica prodigia adhibiti, 1, 56.
 Etrusci campi fertiles, 22, 3.
 Etruscum mare, 40, 41.
 Etuta, filia Honani, Dardanorum principis, uxor Gentii, regis Illyriorum, 44, 30.
 Evander Arcas instituit in Palatino monte Lupercale sacrum, 1, 5. miraculo literarum inter rudes populos venerabilis, 7. Herculeum Jove natum agnoscit et sacrum ei facit, *ibid.*
 Evander Cretensis, dux auxiliorum, ad eadem Eumenis subornatur a Perseo, 42, 15. *et* 59. comes fugæ Persei, 44, 43. interficitur a Perseo, 45, 5.
 Eubœa, insula, 27, 30. ejus urbes Romanis traditæ, 36, 21.
 Eubœæ angustia, 31, 23. Cæla, 47.
 Euboicarum civitatum conventus, 34, 51.
 Euboleus sinus, 31, 47.
 Eubolcum talentum, *vid.* Talentum.
 Eubulidam Chalcidensem sibi ab An-

- tiocho dedi, postulant Romani, 37, 45. 38, 38.
 Euctus, præfectus Peller, 44, 48.
 Eudamus, præfectus Rhodiæ classis, 37, 12. vincit prælio navali Annibalem, 23. *vid. et* 44, 28.
 Eudieru turris, 44, 3.
 Eversa, Thebanus, civitatis princeps, sublatu a Perseo, 42, 13. *et* 40.
 Euganei, inter mare Alpesque incoleutes, pelluntur ab Henetis, 1, 1.
 Eugenium, 29, 12.
 Euhydrium, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
 Eumenes rex, Attali filius, 33, 30. *et* 34. auxilium fert T. Quintio, consuli, 34, 26. *et* 30.
     incitat Romanos ad bellum contra Antiochum, 35, 13.
     occurrit cum tribus navibus C. Livio, præfecto classis Romanæ, 36, 42. ejus impugna navali fortis et fidelis opera, 44. dimittitur domum, 45.
     occurrit obviam Emilio, 37, 14. ejus regni caput Pergamum obsidetur a Seleuco, Antiochi filio, 18. præsto est Romanis, in Asiam trajicientibus, 33. itemque in pugna cum Antiocho, 41. proficiscitur Romam, 45. ei datur senatus, 52. ejus postulata, 53. quæ regiones et civitates ei nominatum datæ, 38, 39.
     ejus legati de Philippo queruntur, 39, 27.
     Romam venit, et Persecum Romanis suspectum facit, 42, 11. *et segg.*
 Eumenem accusant Rhodii, frustra, 14. in eum percussores mittit Perseus, 15. adscendens Delphos lapidibus obruitur, *ibid.* sopitus vulnere tollitur, et Aeginam transfertur, 16. redit Pergamum, 18.
     ejus fides dubia, 44, 13. *et* 20. eum sollicitat Perseus, 24. ejus consilia, et cum Perseo nundinatio, 25. auxilia, ab eo missa ad Attalum fratrem, interceptiuntur a classe Macedonum, 28. Attalo, eunti Romam, adjungit Stratum medicum, 45, 19.
 Eumenes, dux Persei, præest Thessalonica, 44, 32.
 Eunomus, prætor Thessalorum, 35, 39.
 Eunus, servus, bellum ciety in Sicilia, Epit. 56.
 Eupalium, 28, 8.
 Euphanes, dux Cretensis, 36, 6.
 Euphranor, præfectus Persei, interficitur a Dolopibus, 42, 41.
 Euphranor, dux alius Persei, 44, 13.
 Eupolemus Ambraciam, obsessam a Romanis, intrat, 38, 4.
 Eupolemi, principis Hypataeorum, in exules perfidia, 41, 30.
 Euripi Chalcidici descriptio, 28, 6. Euripi fretum, 31, 22.
 Euripi castellum oppugnat Antiochus, 35, 51.
 Euripus ad Cassandream, 44, 11.
 Euromum, 38, 30. quæ et Euromensium urbs, 32, 33. eorum oppida occupant Mylassenses, 45, 25.
 Europa, 27, 29.
 Eurotas, amnis, 34, 28. 35, 29.
 Eurys, ventus, 25, 27.
 Euryalus, tumultus Syracusis, 25, 25.
 Eurydica, mater Gentii, Illyriorum regis, 44, 30.
 Eurylochus, princeps Magnetum, profugit in Aetoliam, 35, 31. *et* 32. revocatur, 34. sibi consciscit mortem, 36, 38.
 Eurymedon, amnis in Pamphylia, 33, 41. 37, 23.
 Eurymenæ, oppidum, 39, 25.
 Euthymidas princeps, Chalcide pulsus, frustra tentat patriam in potestatem Aetolorum redigere, 35, 37. *et* 38.
 Examen apum in arbore, prætorio imminente, considet, *vid.* Prodigium.
 Execratio Atheniensium in Philippum, 31, 44.
 Exercitus Romani ordo et numerus descriptus, 8, 8. collatio cum Alexandri Magni exercitu, 9, 19.
 Exercitus consularis, 7, 19.
     — voluntarius, 5, 7.
     — sine ulla vacationis venia scriptus, 8, 20.
     — tumultuarius, 8, 11.
     — navalis, 22, 11.
     — urbanus, *ibid.* *et* 27, 7.
 Exercitus numero copiarum insignes apud Romanos, nempe decem scriptæ legiones, 2, 30. 7, 25. armati 87200 in castris Romanis, quum pugnatum ad Cannas est, 22, 36. *vid.* Legio.
 Exercitus lustrati, 1, 44. 38, 12. 40, 6.
 Exercitus itineribus et mutatione locorum salubrior, 10, 25. in oppidis hibernare vetitus, 26, 21.
 Exercituum seditiones, 2, 32. 43. *et* 59. 3, 50. 4, 50. 7, 38—42. 23, 24. *et segg.*
     in Exercitu Annibalis, misto ex colluvione omnium gentium, nulla seditio, 28, 12.
 Exodia, 7, 2.
 Expiatio fanorum, *vid.* Fanum.
 Exploratores Romanos inter Numidasque certamen, 21, 26.
 Extæ læta prolationem finium, victoriam et triumphum portendunt, 31, 5.
     — cruda in mare porricit Scipio, 29, 27.
     — primo trunca et turpis, deinde nimis læta, 27, 26.
     — ad Extæ, sacrificio perpetrato, duo

angues, ex occulto adlapsi, edere jecur. *vid.* Prodigium.

Extares olla, *sive* extar, *aut* extare, 25, 16.

Exsules occupant noctu Capitolium, 3, 15.

Exsules Lacedæmonii, 34, 26. reducuntur ab Achæis, 38, 30—34.

Exsules Hypatæi, 41, 30.

Exuvias non militum tantum, sed imperatorum, portat Annibalis exercitus, 30, 28.

F.

Fabia gens, 2, 45. bellum cum Veientibus suscipit privato sumtu, 48. sex et trecenti milites, omnes patricii, e gente Fabia, 49. a Veientibus cæsi omnes, uno tantum e stirpe relicto, 50. Fabiæ sorores, M. Fabii Ambusti filiæ, 6, 34.

Fabius Pictor, auctor antiquissimus, 1, 44. *et* 55, 2, 40, 8, 30, 10, 37, 22, 7. *vid. infra* Q. Fabius Pictor.

C. Fabius, consul, jussu populi Tarquinienis bellum indicit, 7, 12. male contra Tarquinienenses rem gerit, 15. creatur interrex, 17.

C. Fabius, magister equitum, 9, 23.

Cæso Fabius, quæstor, diem perduellionis dicit Sp. Cassio consuli, 2, 41. creatur consul, 42. iterum, 43. exercitus ejus non vult vincere, *ibid.* pugnam cum M. Fabio fratre, consule, restituit, 46. tertium consul, 48. gentis suæ orator ad senatum, *ibid.* et dux, proficiscitur ad bellum Veiens, 49.

Cæso Fabius Ambustus, quæstor, 4, 54. tribunus militum consulari potestate, 61. iterum, 5, 10. præest castris ad Veios, 12. tertium tribunus militum, 24.

C. Fabius Dorso per medios hostes (Gallos) in Quirinali collem pergit, ibi sacra peragit, et in Capitolium ad suos redit, 5, 46.

L. Fabius, legatus a Scipione ad Carthaginienses, 30, 25.

M. Fabius, Cæsonis frater, consul, 2, 42. iterum, 43. adversus Veientes egregie rem gerit, 44—47. triumphum sibi decretum recusat, 47.

M. Fabius, pontifex maximus, præfatur carmen, quo primores Romanorum sese, adventantibus Gallis, pro patria devoveant, 5, 41.

M. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. ejus filiae duæ nuptæ, Ser. Sulpicio major, minor C. Licinio Stoloni, 34. consilia dant cum genere et L. Sextio, de via

plebeis hominibus ad consulatum aperienda, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 36.

M. Fabius Ambustus, consul, 7, 11. ducit exercitum adversus Hernicos, 7, 11. ejus res gestæ, *ibid.* ovans urbem ingreditur, *ibid.* secundum consul, 17. a Faliscis fusus, restituit aciem, *ibid.* consul tertium, 18. dictator, 7, 22. pro filio, magistro equitum, adversus Papirium dictatorem contendit, 8, 33.

M. Fabius Ambustus, magister equitum, 8, 38.

M. *sive* Cæso Fabius, Fabii Rulli frater, 9, 36.

M. Fabius Buteo, sine magistro equitum dictator ad supplendum senatum dictus, 23, 22. senatu lecto, sese extemplo magistratu abdicat, 23.

M. Fabius Buteo, ædilis curulis, 30, 26. creatus prætor, sortitur Sardiniam, 40.

M. Fabius Dorso, consul creatus, 7, 28.

M. Fabius Vibulanus, consul, 4, 11. legatus, 17, 19. *et* 27. tribunus militum consulari potestate, 25.

Num. Fabius Ambustus, tribunus militum consulari potestate, 4, 58.

N. Fabius Buteo creatur prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam citeriorem 42, 1. Massiliæ moritur, 4.

N. Fabius Vibulanus, consul, 4, 43. tribunus militum consulari potestate, 49. iterum, 57.

Q. Fabius, consul, 2, 41. iterum, 43. in prælio occiditur, 46.

Q. Fabius, is qui unus extinctæ ad Cremeram genti superfuerat, consul creatur, 3, 1. iterum, 2. rem bene gerit adversus Æquos, *ibid.* populatur eorum agros, 3. præfectus urbis, resistit tribuno, legem de minuendo consulari imperio ferenti, 9. consul tertium, vincit Volcos, 22. Tusculanis fert auxilium, 23. legatus ad Æquos, 25. decemviri legibus scribendis, 36. ejus ingenium non tam gnævum in malitia, quam in bono parum constans, 41. mittitur ad bellum in Sabinos, *ibid.* cum collegis exsilii causa solum vertit, 58.

Q. Fabius, legatus ad Gallos, duces eorum occidit hasta, 5, 35. *et* 36. cum duobus fratribus creatur tribunus militum, *ibid.* ei dies dicta, 6, 1. moritur, *ibid.*

Q. Fabius, uxoris T. Quintii Flamini sororis filius mittitur Romam, 32, 36.

Q. Fabius Ambustus, consul, 4, 52.

Q. Fabius Ambustus, magister equitum, 7, 28.

- Q. Fabius Ambustus, dictator, 9, 7.
- Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 33, 24. *et* 26.
- Q. Fabius Buteo, prætor, sortitur Galliam provinciam, 40, 18. ei prorogatur imperium, 36. creatur triumvir coloniarum deducendarum, 48. quinquevir, ut de finibus statueret, cognosceret, 45, 13.
- Q. Fabius, Maximi filius, Gurgis aliquot matronas, stupri damnatas, mulctat pecunia, 10, 31. eodem Veneris curat faciendam, *ibid.* consul, 47.
- Q. Fabius Labeo, quæstor urbanus, 33, 42. ei magnum certamen cum sacerdotibus propter tributum solvendum, *ibid.* creatur prætor, 37, 47. præest classi, 52. trajicit in Cretam, 60. ejus res in Asia gestæ, 38, 39. triumphat, 47. candidatus consulatus, nec semel repulsam passus, 33, 82. triumvir duabus coloniis deducendis, 44. consul, 45. pontifex, 40, 42.
- Q. Fabius Maximus Rulianus, ædilis curulis, 8, 18. iterum secundum quosdam auctores, 10, 9. *et* 11.
- magister equitum, 8, 29. adversus imperium L. Papirii dictatoris pugnat cum Samnitibus, et prospere rem gerit, 30. concremat arma hostilia, *ibid.* citatur a dictatore, 32. sese recipit ad triarios, qui eum dictatori eripiunt, *ibid.* fugit Romam, 33. noxæ damnatus donatur populo, 35. vetatur quicquam pro magistratu agere, 36. creatur consul, 38.
- interrex, 9, 7. dictator, 22. capit Saticulam, *ibid.* vincit Samnites, 23. iterum consul, 33. adversus Etruscos profisciscitur, eosque fundit, 35. *et seq.* jussus a senatu, L. Papirium Cursorem, cui infestus privatum erat, dictatorem dicit, 38. ob egregie perdomitam Etruriam ei continuatur consulatus, 41. vincit Samnites et Umbros, *ibid.* ei prorogatur imperium, 42. censor omnem forensem turbam in quatuor urbanas tribus conjicit, 46. Maximi cognomen ei datur, *ibid.* ab eo institutum, ut equites Idibus Quintilibus transveherentur, *ibid.*
- invitus consul quartum creatur, 10, 13. vincit Samnites, 14. consulatum recusat, 15. consul quintum, 22. ejus certamen cum P. Decio collega de provinciis, 24. egregia ejus in agro Sentinati victoria, 27. *et* 29. triumphat, 30.
- Q. Fabius Maximus Verrucosus, legatus Carthaginem mittitur, 21, 18. prodicator creatur, 22, 8. libros Sibyllinos inspicere postulat, idque pervincit, 9. ejus consilia de bello gerendo, 11. pugnam detrectat, 12. ejus artes, *ibid.* magistrum equitum infestum sanis consiliis habet, *ibid.* *et* 14. ejus cunctatio et in castris et in urbe infamis, 15. ab Annibale deluditur, 16. *et* 17. sacrorum causa Romam vocatur, 18. inviolatum ab Annibale agrum suum vendit captivis redimendis, 23. eo absente, Minucius rem non improspere gerit, 24. ipsi æquatur magister equitum, 25. *et* 26. cui laboranti, et pene jam victo, fert suppetias, 28. *et* 29. magister equitum sub ejus imperium auspiciumque sponte redit, 30. exacto semestri imperio, abdicat se dictatura, 31. ejus ad L. Æmilium Paullum consulem oratio, 39. ejus consilium post cladem Cannensem, 55.
- creatur pontifex, 23, 21. duumvir ædibus dedicandis, 31. consul tertium, *ibid.* ejus res gestæ, 46—48.
- ejus oratio de creandis consulibus quam præstantissimis, 24, 8. consul quartum creatur, 9. Casilinum oppugnat, 19. legatus filio consuli ad Suessulam venit, 44.
- Annibale ad Romam oppugnandam veniente censet abcedendum. non esse a Capua, 26, 8.
- consul quintum, 27, 7. Senatus princeps, 11. Marcellum per literas monet, ut quam acerrimo bello detineat Annibalem, 12. Manduria vi capta, obsidet Tarentum et capit, 15. Deos iratos Tarentinis jubet relinquere, 16.
- Livium et Neronem, consules, sibi mutuo reconciliat, 27, 35. Scipioni, in Africam transcendere cupienti, adversatur, 28, 40. ejus oratio, *ibid.* *et seqq.*
- truci oratione et sententia Scipionem impugnat, 29, 19.
- moritur, 30, 26. ejus laudes, *ibid.*
- Q. Fabius, filius præcedentis, prætor, 24, 9. sortitur Apuliam, 12. absens creatur consul, 43. patrem jubet descendere equo, 44. Altinus Arpinum jubet vinciri, 45. capit Arpos, 46.
- Q. Fabius legatus ab M. Livio consule Romanæ senatum mittitur, 28, 9.
- Q. Fabius, augur in locum patriæ electus, 30, 26. moritur, 33, 42.
- Q. Fabius, quæstor, 39, 29.
- Q. Fabius Maximus, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 18.
- Q. Fabius Maximus, filius L. Æmilii Paulli consulis, 44, 35. nuncius victoriæ de Perseo mittitur Romam, 45. 46, 1. mittitur a patre ad Æginium

- et Agassas diripiendas, 27. et ad Illyrios depopulandos, 38.
- Q. Fabius Maximus consul, Paulli nepos, cum Allobrogibus pugnat, Epit. 61.
- Q. Fabius Pictor Delphos ad oraculum mittitur, 22, 57. Delphis Romam redit, responsumque ex scripto recitat, 23, 11. *vid. supra* Fabius Pictor.
- Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, creatur prætor, 37, 47. ei Sardinia provincia evenit, 50. prohibetur a pontifice maximo ire in provinciam, 51. moritur, 45, 44.
- Q. Fabius Vibulanus, consul, 4, 37. tribunus militum consulari potestate iturum, 49. *primus ejus tribunatus in Livio non reperitur: sed supplendus est ex Fastis Capitolinis et Diodoro, ad tertium ante annum, extremo Liviani libri IV. cap. 47. interrex, 51.*
- Fabraterni, populi, recipiuntur a Romanis in fidem, 8, 19.
- C. Fabricius, ad Pyrrhum missus, Epit. 13.
- C. Fabricius Luscinius, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38, 42. et 43. legatus, 37, 4.
- Fabrûm centuriæ duæ in prima classe, 1, 43.
- Fasule, 22, 3.
- Falarica, genus teli, 21, 8. 34, 14.
- Falcate quadrigæ, *vid.* Quadrigæ.
- Falerina tribus addita, 9, 20.
- Falerii, *vid.* Falisci.
- Falernus ager, 7, 26, 10, 20. et 21. 22, 13. dividitur, usque ad Vulturum fluvium, plebi Romanæ, 8, 11.
- Falisci auxilio veniunt Veientibus et Fidenatibus, 4, 17. ad Veios, a Romanis obsessos, accedunt, 5, 8. adiunguntur castra Romanorum, *ibid.* et 13. vincuntur a Camillo, 19. eorum castra capiuntur, et urbs obsidetur, 26. magistri Faliscam juventutem prodentis supplicium, 27. Falisci dedunt se Romanis, *ibid.* rebellant, 7, 17. inducias quadraginta annorum impetrant, 22. iis bellum indicitur, 10, 45. pacem potentibus induciæ annuæ datæ, 46. eorum legati Romanos docent, Etruscos concilia de pace petenda habere, 10, 14.
- Faliscus ager, 10, 12. 26. et 27.
- Fames Romæ, 2, 34. 3, 82. tanta, ut multi ex plebe, capitibus obvolutis, se in Tiberim præcipitarint, 4, 12. *vid.* et 52. Caput, 25, 13.
- Fanum Æsculapii, tabulis pictis exornatum, 48, 6.
- Apollinis, et oraculum ad Hieran Comen, 88, 12. et 13.
- Dianæ, 1, 45.
- Feroniæ, 1, 30.
- Fanum Herculis, 40, 51.
- Palloris, 1, 27.
- Pavoris, *ibid.*
- Proserpinæ, 29, 18. expilatum a Pleminio, 29, 8. et 18. *vid.* et 31, 12. 32, 1.
- Quietis, 4, 41.
- Termini, 1, 55.
- Voltumnæ, 4, 23. 25. et 61. 5, 17. 6, 2.
- Fanum quomodo differat ab æde, 10, 37.
- Fanorum expiatio in libris per duumviros quæsitæ, 5, 50.
- in Fanis omnibus, in quibus lectisternium majorem partem anni fieri solet, consules res divinas majoribus hostiis faciunt, 36, 1.
- Farris selibræ M. Manlio datæ, 5, 47.
- Fasces non ambo consules in urbe habent, 2, 1.
- populo submissi a P. Valerio, 2, 7.
- capti a Pœnis, ponuntur ante tribunal imperatoris, 25, 16.
- a multitudine concitata franguntur, 2, 55. 3, 49.
- Fasti dies facti a rege Numa, 1, 19.
- Fastos circa forum in albo proponit Flavius, ut, quando lege agi posset, sciretur, 9, 46.
- Fasti, in quos nomina consulum dictatorumque cum eorum rebus gestis referebantur, 9, 18.
- Fatales libri, *vid.* Sibyllini, et Libri.
- Fauces ad Antigoniam, 32, 5.
- Fauces Isthmi, 32, 21.
- Fauces Thessaliam ab Athamania dividentes, 32, 14.
- Fauces, quæ ferunt in Tempe, 33, 13.
- Fauca curia, 9, 38.
- Fæculia Cluvia, *vid.* Cluvia.
- Fauni ædes, facta in Insula ex pecunia multatitia, 33, 42. dedicata, 34, 53.
- Faventia, Epit. 88.
- Faveria, oppidum Istriæ, vi capitur a Romanis, 41, 15.
- Favonii venti, 37, 23.
- Faustulus, regii pecoris magister, Romuli et Remi servator et educator, 1, 4. et 5.
- Faustus, Sullæ filius, *vid.* Cornelius.
- Fax ingens arsit in cælo, *vid.* Prodigium.
- Facibus ardentibus armata multitudo, 4, 38.
- Facibus ardentibus anguibusque prælatis sacerdotes Tarquinienis militem Romanum terrent, 7, 17.
- Februariæ Kalendæ, 37, 58.
- Fecenia Hispala, *vid.* Hispala.
- Fecialium carimonie in sancendis foederibus, 1, 24. 9, 5. in indicendo bello, 1, 32.
- Feciales mittuntur ad res repetendas,

- 4, 30. 7, 6. 9. 16. *et* 32. 8, 22. 9, 45. 10, 12.
- Feciales iubentur ire ad fœdus ferendum, 30, 43.
- Fecialium collegium consultum de ratione indicendi belli, 31, 8. 36, 3.
- Felsina, oppidum, 33, 37.
- Fenectani campi, 8, 12.
- Feralia, 35, 7.
- Ferentinæ lucus, 1, 50. *et* 52. 7, 25.
- Ferentina aqua, 1, 51. Ferentinum caput, 2, 38.
- Ferentinum, oppidum, 4, 51. *et* 61. 7, 9. *vid.* *et* 10, 34. 32, 2.
- Ferentinati populo suæ leges redditæ, 9, 43. *vid.* *et* 34, 42.
- Ferentum, *sive* Forentum oppidum, 9, 20. Ferentani, *sive* Forentani vincuntur, 16.
- Feretrius Jupiter, *vid.* Jupiter.
- Feræ per novem dies actæ, quod lapidibus pluisset, 1, 31.
- per triduum, 3, 5.
- Feriarum constituendarum causa dictator creatus, 7, 28.
- Feræ Latinae, 5, 17. *et* 19. 21, 63. 22, 1. 32, 1.
- ob terræ motum per dies duodequadraginta, 35, 40.
- valetudinis populi causa indictæ, 42, 2.
- Feroniæ fanum, 1, 30. lucus *et* templum, 26, 11. 27, 4. ædes in Capenate, 33, 26.
- Feroniæ donum a libertinis mulieribus datum, 22, 1.
- Ferrariæ *et* argentariæ in Hispania, 34, 21.
- Fescenninus versus, 7, 2.
- Festum Dianæ per triduum Syracusis, 25, 23.
- Fibulis donati equites, 39, 31.
- Ficana capta ab Anco, *et* inde cives traducti Romam, 1, 38.
- Ficulnea vetus a Tarquinio Prisco capta, 1, 38.
- Ficulnensis via, quæ postea Nomentana, 3, 52.
- Ficus Ruminalis, 1, 4. ad eam simulacra infantum, conditorum urbis, sub oberibus lupæ posita, 10, 23.
- Fidei sollemne a Numa Pompilio institutum, 1, 21.
- in Fidem se permittentes, quo jure fuerint apud Romanos, 36, 28.
- Fidenæ, colonia Romanorum, 1, 27. 4, 17. deficiuntur ad Veientes, *ibid.* capiuntur, 4, 22. 38. *et* 34.
- Fidenates bellum inferunt Romanis, 1, 14. vincuntur, *ibid.* alterum cum Romanis bellum, 27. vincuntur, *ibid.* obsidentur, 2, 19. occidunt legatos Romanorum, 4, 17. populabundi descendunt in agrum Romanum, 21. vincuntur, multique sub corona venduntur, 33, 34.
- Fidentia, Epit. 88.
- Filo velatum fecialis caput, 1, 32.
- C. Fimbria L. Valerium Flaccum occidit, Epit. 82. ipse occiditur a servo suo, Epit. 83.
- Fimus bubulus pro lignis, 38, 18.
- Firmanorum fides in Romanos laudata, 27, 10.
- Firmana cohors, 44, 40.
- Flaccus, *vid.* Fulvius *et* Valerius.
- Flamen Dialis, *vid.* Dialis.
- Martis, 1, 20. 29, 11. 45, 15.
- Quirinalis, 1, 20. 5, 40. 24, 8. 37, 47. *et* 51.
- Flamines bigis, curru arcuato, ad Fidei sacrarium vehi jubet Numa, 1, 21.
- Flaminibus cura sacrorum demandata, 1, 33.
- Flaminum Vestaliumque hospitum, a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Flamines abesse a sacris non possunt, atque adeo in provinciam ire vetantur a pontifice maximo, 19, 53. 37, 51. *vid.* *et* 24, 8.
- L. Flamininus, 43, 11. *De ceteris Flamininis, vid.* Quintius.
- Flaminus circus, 3, 54. 27, 21. 40, 62.
- Flaminia prata, 3, 54. *et* 63.
- via, 22, 11. 39, 2.
- C. Flamininus, censor, viam munit, *et* circum exstruit, 23, 23.
- iterum consul, 21, 57. clam in provinciam abit, *et* Arimini consulatum init, 15. *et* 63. de eo querelam Romanorum, 22, 1. ejus ferocia, 3. ad Trasimenum lacum circumventus ab Annibale, in prælio cadit, 4—6.
- C. Flaminius, quæstor, 26, 47. ædilis curulis, 33, 42. tritici decies centum millia binis æris populo dividit, *ibid.* creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam citeriorem, 55. in Hispania expugnat Litabrum oppidum, 35, 22. creatur consul, 38, 42. defendit M. Fulvium contra Ambracienses, 43.
- Priniates Ligures, pluribus secundis præliis factis, in deditionem accipit, iisque arma adimit, 39, 2. domat Apuanos, *ibid.* viam a Bononia perducit Arretium, *ibid.* triumvir coloniarum Aquilejam deducendæ, 39, 55. 40, 34.
- Q. Flaminius creatur decemvir agro dividundo, 31, 4.
- Flamma circa caput Servii iufantis dormientis, 1, 39.
- Flamma, a capite concionantis Marci emicans, 25, 39.
- Flamma, in proris navium prælata, arceat hostes, ne propius accedant, 37, 11.

- Flavius Lucanus**, prætor, 25, 16. pro-
dit Ti. Gracchum, *ibid.*
- C. Flavius Cn. F. scriba humilique for-
tuna ortus, ædilis curulis**, 9, 46.
certat adversus nobiles, *ibid.* jus ci-
vile, repositum in penetralibus pon-
tificam, evulgat, *ibid.* Fastos circa
forum in albo proponit, *ibid.* dedicat
eodem Concordiæ, *ibid.* curulem sel-
lam sibi adferri jubet, quum nobi-
lium nemo ei assurgeret, *ibid.*
- M. Flavius** dat viscerationem populo
in funere matris, 8, 22. tribunus
plebis, 37. fert ad populum, ut in
Tusculanos animadvertatur, *ibid.*
- M. Flavoleius**, centurio, 2, 45.
- Floronia**, virgo vestalis, stupri comper-
ta, 22, 57.
- Flumen** manavit sanguine, *vid.* Prodi-
gium.
- Flumentana porta**, 6, 20. 85, 21.
- Fœderis** feriendi ritus, 1, 24.
- Fœderum** tria genera, 34, 57.
- de Fœderum jure** inter Romanos Car-
thaginiensesque disceptatio, 21, 19.
- Fœdus Romanorum cum Pœnis**, 30,
37. et 43.
- cum Ætolis, 26, 24. 38, 9.
- cum Philippo, 29, 11. 38, 30.
- cum Nabide, 34, 35.
- Antiocho, 38, 38.
- Philippi cum Annibale, 23, 33.
- Fœnus unciarium**, 7, 16. *vid.* et 7, 21. se-
munciarium factum ex unciario, 7, 27.
- Fœnore obruti** debitores, 35, 7.
- Fœneratores** mulctantur, 7, 28. 10, 23.
35, 41. eorum improbitas, 8, 28.
- Fœneratores ex Sardinia** fugantur, 32,
27.
- Fons Herculis**, 22, 1.
- M. Fonteius** creatur prætor, 46, 44.
- P. Fonteius Balbus** creatur prætor, 44,
17. sortitur Hispaniam, *ibid.*
- P. Fonteius Capito**, prætor, 43, 11.
sortitur Sardiniam, 17.
- T. Fonteius**, legatus, 25, 34. 26, 17.
- T. Fonteius Capito** creatur prætor, 40,
59. sortitur Hispaniam ulteriorem,
41, 2. proconsul in Hispania manere
jubetur, 19.
- Fontinalis porta**, 35, 10.
- Forem ex æde Lunæ**, quæ in Arentino
est, raptam fert atrox tempestas, et
in posticis parietibus Cereis templi
adfigit, 40, 2.
- Fores Sulpicii**, tribuni militum, virga
percutit lictor, 6, 34.
- Fori in circo**, 1, 85. et 56.
- Fori publici**, 29, 37.
- Formiæ**, 35, 21.
- Formisana saxa**, 22, 16.
- Formisani civitas sine suffragio data**,
5, 14. tum longo post tempore suf-
fragii latio, 38, 36.
- Formianus ager**, 10, 31.
- Formianns mons**, 39, 44.
- Fornix in Capitolio**, cum septem signis
auratis, et duobus equis, positus a
P. Cornelio Scipione Africano, 37, 3.
- Fornices duo** de manubiis facti ab L.
Sertinio, 33, 27.
- Fornices in Muro**, apti ad excurrendum,
36, 23.
- Fornicata via**, 22, 36.
- Fortunæ ædes Præneste**, 23, 19. Roma
intra portam Carmentalem incendio
absumitur, 24, 47. reficitur, 25, 7.
in foro Boario, 33, 27.
- Equestris, 40, 40. et 44. 42, 3. et 10.
- Fortis Fortunæ ædes**, 10, 46. 27, 11.
- Fortunæ muliebris templum**, 2, 40.
- Primiæniæ ædes in colle Quirinali,
34, 53. 43, 15. *vid.* et 29, 36.
- Fortunæ in Algidio supplicatio** impe-
rata, 21, 62.
- Foruli**, vicus, 26, 11.
- Forum Romæ**, 1, 12.
- ornatum scutis auratis Samnitium,
9, 40. inde initium fori ornandi ab
ædilibus, *ibid.*
- medium specu vasto collapsum in
immensam altitudinem, 7, 6.
- circa Forum fastos in albo proponit C.
Flavius, ut, quando lege agi posset,
seiretur, 9, 46.
- in Forum per viatorem accitæ matro-
næ veneficæ, 8, 18.
- in Foro medio captivi et defectionis
auctores virgis cæsi et securi per-
cussi, 7, 19. 9, 24. 28, 28.
- in Foro suggestum adornatum rostris
navium Antiatum, unde Rostra, 8, 14.
- Forum Boarium**, 10, 23. 21, 62. 22,
57. 27, 37. 29, 37. 35, 40. in foro
Boario ante Fortunæ ædem foriux fac-
tus ab L. Sertinio, 33, 27.
- Olitorium, 21, 62. 40, 34. in foro
Olitorio ædes Junonis Sospitæ dedi-
cata, 34, 53.
- Piscatorium, 26, 27. 40, 51.
- extra portam Trigeminam, 40, 51.
- Forum quæstorium in castris**, 41, 6.
- M. Foslius**, tribunus militum consulari
potestate, 4, 25.
- M. Foslius Flaccinator** consul creatur, 9,
20. magister equitum, 26. iterum, 28.
- Fossa Cluilia**, 1, 23. 2, 39.
- Græca, 22, 46.
- Quiritium, opus Anci regis, 1, 33.
- Frater fratri**, etiam filium habenti, suc-
cedit in principatum apud Hispanos,
28, 21. item apud Numidas, 29, 29.
- Fregellæ**, colonia Romanorum, 8, 22.
occupatur a Samnitibus, 9, 12.
- Fregeliana arx** capitur a Samnitibus, 9,
28. recipitur, *ibid.*

Fregellanorum in Romanos fides, 27, 10. equitum fortitudo, 26. *et* 27.
 Fregellanus ager, 26, 9.
 Fregens, coloniz, negatur vacatio rei navalis, 36, 8.
 Frentani, populus, uno proelio debellatur, 9, 16. oratores mittunt Romam, petentes pacem, 45. iis foedus datum, *ibid.*
 Frentanus ager, 27, 43.
 Fresilia, urbs, capitur a Romanis, 10, 8.
 Friniates Ligures C. Flaminius consul, pluribus proeliis secundis factis, in deditionem accipit, iisque arma admittit, 39, 2.
 Frontalia elephantorum, 37, 40.
 Frumentum ex Campania aliisque locis Romam advehitur, 2, 34. *et* 52.
 Frumentum quaternis aeris populo vicatim descriptum, 30, 26. 31, 4. binis aeris, 31, 50. 33, 42.
 Frumentum pro vectura nautis relictum, 30, 38.
 Frumentum duplex militi post victoriam, iterumque post triumphum, a L. Scipione datum, 37, 59.
 Frumenti duæ decumæ exactæ, 36, 2. 37, 2.
 Frusinas ager, 26, 9.
 Frusinate conjurantes damnantur tertia parte agri, 10, 1. capita conjurationis, virgis cæsi, securi percutiuntur, *ibid.*
 Frusino, 27, 37.
 Fucinus lacus, 4, 57.
 Fuga impedita, dum dux milites a suis haberi jubet pro hostibus, 37, 43.
 C. Fulcinus, legatus, jussu Tolumnii interficitur, 4, 17. ei status publice in Rostris posita, *ibid.*
 Fulfulæ, urbs in Samnio, 24, 20.
 Fulmen aureum pondo quinquaginta donum Jovi factum, 22, 1.
 Fulmine ictus Romulus Silvius, 1, 3.
 Fulmine multi icti milites, 10, 31.
 Fulmine icta Spei ædes. *vid.* Prodigium.
 Fulvia, M. Antonii uxor, Epit. 125.
 Fulvius Flaccus, legatus, 22, 12.
 C. Fulvius, quæstor, Annibali traditur, 21, 59.
 C. Fulvius, legatus, 26, 14. *et* 33. 27, 8.
 C. Fulvius Curvus, ædilis plebeius, 10, 28.
 Cn. Fulvius, legatus, 10, 4. consul, 11. vincit Samnites, 12. triumphat, *ibid.* proprætor, 26. Etruriæ fines depopulat, 27. vincit Etruscos, 30.
 Cn. Fulvius, prætor, 36, 45. sortitur jurisdictionem peregrinam, 37, 2.
 Cn. Fulvius Centumalus, ædilis curulis, 24, 43. prætor creatur, *ibid.* ei evenit provincia Suessula, 44. creator consul, 25, 41. 26, 1. ei prorogatur im-

perium, 28. vincitur ab Annibale ad Herdoneam, et cum undecim tribunis cadit, 27, 1.
 Cn. Fulvius Flaccus, prætor, 25, 2. sortitur Apuliam, 3. prosperis rebus solutus ad socordiam, 20. ad Herdoneam vincitur ab Annibale, 21. ob exercitum in Apulia amissum ei dies dicta, 26, 2. primo pecunia, mox capite in eum anquiritur, 3. it Tarquinios in exsilium, *ibid.*
 Cn. Fulvius movetur senatu a fratre censore, 41, 32.
 Cn. Fulvius Gillo, creatur prætor, 45, 14. sortitur Hispaniam citeriorem, 16.
 L. Fulvius consul creatur, 8, 38. magister equitum, 9, 21.
 M. Fulvius, secundum quosdam auctores, consul suffectus Ti. Minucio, 9, 44.
 M. Fulvius, tribunus militum, 10, 14.
 M. Fulvius, tribunus militum, occiditur in pugna, 27, 12.
 M. Fulvius, tribunus plebis, 32, 7.
 M. Fulvius, legatus, 43, 1.
 M. Fulvius Centumalus, prætor, 35, 10. 20. 23. *et* 24. sortitur jurisdictionem urbanam, 20.
 M. Fulvius Flaccus, decemvir agro dividendo, 31, 4.
 M. Fulvius Flaccus, triumvir coloniz deducendæ, 39, 44.
 M. Fulvius Flaccus, legatus in Macedoniam, 43, 13.
 M. Fulvius Nobilior, ædilis curulis, 33, 42. creatur prætor, 34, 54. sortitur Hispaniam ulteriorem, 55.
 Vaccæos, Vectones, et Celtiberos fundit fugatque, 35, 7.
 proconsul, multa prospere gerit, 22.
 orans urbem ingreditur, 36, 21. *et* 39.
 creatur consul, 37, 47. ei provincia Ætolia evenit, 50.
 proficiscitur in Epirum, 38, 3. Ambraciam urbem oppugnat, 4—9. donatur corona aurea centum et quinquaginta pondo, *ibid.* perdomitis Ætolis, recipit Cephalleniam, 28. *et* 29. componit res Achæorum, 30. comitiurum causa proficiscitur Romam, 35. redit in provinciam, eique in annum prorogatum imperium, *ibid.* eum accusant Ambracienses, 43. defenditur a C. Flamio, *ibid.*
 ex Ætolia rediens, petit triumphum, 39, 4. M. Aburius, tribunus plebis, intercedit, *ibid.* Gracchi oratio pro M. Fulvio, 5. triumphat de Ætolis et Cephallenia, *ibid.* per dies decem, ludos, quos voverat Ætolico bello, facit, 22. censuram petit, 40.

- creatur triumvir colonis deducendis, 44.
 censor, 40, 45. reconciliatur cum
 M. Æmilio collega, 46. ejus opera
 publica, 51. iustrum condit, 41, 2.
 M. Fulvius Nobilior, tribunus militum,
 mensibus suis dimittit legionem: ob-
 que id factum in Hispaniam relegatur,
 40, 41.
 M. Fulvius Nobilior, tribunus plebis,
 42, 32.
 M. Fulvius Pætius, consul, 10, 9.
 Q. Fulvius, ædilis curulis, 30, 39.
 Q. Fulvius, tribunus plebis, 32, 28.
 Q. Fulvius, legatus, 32, 36.
 Q. Fulvius M. F. triumvir epulo coop-
 tatur, 40, 42.
 Q. Fulvius Flaccus pontifex, 23, 21.
 prætor, 24. sortitur jurisdictionem
 urbanam, 80. prætor reffectus cum
 jurisdictione urbana, 24, 9. magister
 equitum, 25, 2. tertium consul, *ibid.*
 pontificatum maximum petens, res-
 pulsam patitur, 5. Hannonis castra
 oppugnat, eaque capit, 13. et 14. ei
 prorogatum imperium, 26, 1. Cap-
 uam obsidet, 4. Romam euntem
 Annibalem sequitur, 8. et 9. ingre-
 ditur Romam cum exercitu, 10. vir-
 gis cædi et securi percuti jubet sena-
 tores Campanos, 15. accusatur a
 Campanis, 27. et 33. dictator dicitur,
 27, 5. iis comitiis, quæ habebat
 ipse, creatur consul quartum, 6. ejus
 senescit fama, 20. ei prorogatur in
 annum imperium, 22. iterum, 85.
 Q. Fulvius Flaccus, ædilis plebis, 38,
 35. creatur prætor, et sortitur Sar-
 diniam, 42. legatus Æmilii Paulli,
 40, 27. consul, 37. bellum gerit cum
 Apuanis Liguribus, 41.
 Q. Fulvius Flaccus, ædilis curulis de-
 signatus, petit præturam, impetras-
 setque, nisi senatus comitia sustulis-
 set, 39, 39. fit prætor, 56. sortitur
 Hispaniam citeriorem, 40, 1. Urbi-
 cum, oppidum, capit, 16. ejus res
 gestæ adversus Celtiberos, 30. et 33.
 rursus vincit Celtiberos, 39. et 40.
 ædem Fortunæ Equestri et ludos
 Jovi vovet, *ibid.* pontifex cooptatur,
 40, 42. creatur consul, quum extra
 urbem triumphii causa esset, 43. de
 Celtiberis triumphat, *ibid.* ejus ludi,
 45. creatur censor, 41, 32. fratrem
 germanum et consortem senatu mo-
 vet, *ibid.* ejus opera publica, *ibid.*
 ædem Fortunæ Equestria enixo stu-
 dio facit, et ex æde Junonis Lacinie
 marmoreas tegulas detrahit, 42, 3.
 ædem Fortunæ Equestria dedicat, 10.
 laqueo sibi gulam frangit, 28.
 Q. Fulvius Nobilior, triumvir colonie
 deducendæ, 39, 44.

- Q. Fulvius Gillo, legatus Scipionis,
 30, 21. prætor, 31, 4. sortitur Sici-
 liam, 6.
 Fundanis populis civitas sine suffragio
 data, 8, 14. sociant se Privernatibus
 bello Romanos laceissentibus, 19.
 orant veniam, *ibid.* iis datur latio
 suffragii, 38, 36.
 M. Fundanius, tribunus plebis ad ple-
 bem fert de lege Oppia abroganda,
 34, 1.
 M. Fundanius Fundulus, ædilis plebeius,
 aliquot matronas probri accusat, 25, 2.
 Fundis ædes Jovis, 41, 32.
 Fundæ prævalidæ descriptio, 38, 29.
 Funditores in exercitu Pyrrhi, 27, 38.
 36, 18.
 — Achæi, eorumque in bello maxi-
 mum momentum, 38, 29.
 — Baleares, eorumque peritia, 28, 37.
vid. et 21, 21.
 — Cyrtæi, 37, 40.
 Funebres laudationes, 2, 47. et 61. ma-
 tronis concessæ, 5, 50.
 Funebres laudes vitiant historiam, 8, 40.
 Funebres Indi, 28, 21. *vid.* Ludi.
 Funus prosectis mulsum datum, 38, 55.
 in Funus Menenii, collati a populo sex-
 tantes, 2, 33. in Valerii consulis,
 quadrantes, 3, 18.
 Funera Romanorum ducum curata ab
 Annibale, 22, 52. 25, 17. 27, 28.
 Furcæ Caudinæ, *vid.* Caudium.
 Furie genti fato quodam data Gallica
 bella, 31, 48.
 Furii et Fusii iidem, 3, 4.
 Furius, legatus, frater Sp. Furii consu-
 lis, ab Æquis cæditur, 3, 5.
 Agr. Furius, consul, 3, 66. collegæ sum-
 mam imperii concedens, ab eo vicia-
 sim honoratur, 70.
 Agr. Furius, tribunus militum consulari
 potestate, 5, 32. adversus Salpinates
 bellum gerit, *ibid.*
 C. Furius duumvir navalis, 41, 5. lega-
 tus, 43, 11.
 C. Furius Aculeo, quæstor L. Scipionis,
 damnatur, 38, 55.
 C. Furius Pacilus, consul, 4, 12. censor,
 probavit villam publicam in campo
 Martio, 22. Mamercum Æmilium,
 qui censuram ad unius anni et sex
 mensium spatium redegeat, ærarium
 facit, 24. *vid. et* 9, 33. tribunus mi-
 litum consulari potestate, 4, 31.
 C. Furius Pacilus consul creatur, 4, 52.
 L. Furius, consul, resistit agraræ legi,
 2, 54. post consulatum fit reus ad po-
 putum, *ibid.* tribunus, qui eum accu-
 sabat, mortuus domi inventus, *ibid.*
 L. Furius, tribunus militum consulari
 potestate cum Camillo, 6, 22. ejus
 temeraria adversus collegam proter-

- via, 23. pugna initio improsp̄ra, et corrigendæ culpæ studium, 24. moderatio in eum Camilli, 25.
- L. Furius, tribunus plebis, 9, 42.
- L. Furius Bibaculus, quæstor, in prælio ad Cannas occisus, 22, 49.
- L. Furius Camillus, dictator, reddit Patribus possessionem pristinam consulatus, 7, 24. ob id meritum consul creatur, *ibid.* collega mortuo, solus rempublicam et bellum Gallicum administrat, 25. vincit Gallos, 26. adversus Græcos ad oram maritimam profectus, nullam memorabilem rem gerit, *ibid.* dictator in pugna adversus Aurruncos, vovet ædem Junoni Monetæ, 28.
- L. Furius Camillus, consul, 8, 13. capit Pedum oppidum, *ibid.* triumphat, *ibid.* statua equestris ei in foro posita, *ibid.* ejus oratio ad senatum de Latinis populis, *ibid.* consul iterum, 29.
- L. Furius Medullinus. (*In hoc nomine tanti errores implicant apud Livium, ut haud facile ad liquidum perducere res possit. Nec tanti est. Itaque apponemus notam eorum locorum, in quibus L. Furius Medullinus aliquem magistratum gessisse dicitur, licet non omnia in unum hominem conveniant, et sint in duos tresve disper-tiendi, ut constat ex Sigonio ad 4, 44.*)
- L. Furius Medullinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. et 35. iterum, 44. creatur consul, 51. consul iterum, 54. et 61. tribunus militum consulari potestate, quum jam functus eo honore esset, 57. tertium, 5, 14. quartum, 16. quintum, 24. sextum, 26. septimum, 32.
- L. Furius Purpureo, tribunus militum, 27, 2. prætor, 31, 4. sortitur Galliam, 6. et 10. Gallos vincit, 21. petit triumphum, 47. de ea re variæ in senatu sententiæ, 48. triumphat, 49. creatur consul, 33, 24. per tribum Sappiniam in Boios venit, 37. populatur agrum Boiorum, *ibid.* ædes ab eo rotæ, 34, 53. 35, 41. legatus, 37, 55. resistit Cn. Manlio, triumphum petenti, 38, 44. et 45. *vid. et* 54. magna contentione censuram petit, 39, 40. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 54.
- L. Furius Purpureo, legatus ad concili-um Ætolorum, 81, 29. ejus oratio, 31.
- L. Furius Philus, creatur prætor, 42, 28. sortitur Sardiniam, 81. pontifex moritur, 43, 13.
- M. Furius defendit in senatu M. Aurelium, quem accusabat legati Philippi, 30, 42.
- M. Furius, legatus, 81, 21.
- M. Furius Camillus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1. iterum, 10. contra Faliscos proficiscitur, 12. tertium tribunus militum consulari potestate, 14. a Capena ingentes prædæ agit, *ibid.* interrex, 17. dictator, 19. ludos magnos ex senatûs consulto vovet, *ibid.* vincit Faliscos, *ibid.* cuniculum in arcem Veiorum agit, *ibid.* Veios capit, 21. ejus precatio, *ibid.* curru equis albis juncto triumphans urbem ingreditur, 23. resistit legi de transmigrando Veios, 25. religionem injicit de decima prædæ Veientanæ, *ibid.* tribunus militum consulari potestate quartum, 26. Faliscum ludi magistrum, puerorum proditorem, remittit Falerios, 27. invehit in plebem, 29. senatum incitat adversus legem, 30. creatur interrex, 31. ei ab L. Apuleio, trib. pl. dies dicta, 32. abit in exilium, et absens quindecim millibus gravis æris damnatur, *ibid.* concitat Ardeates ad opprimendos Gallos populos, 44. et 46. revocatur, et dictator dicitur, 46. cæsis Gallis triumphat, 49. diligentissimus religionem cultor, 50. prohibet migrari Veios, habetque super ea re ad populum orationem, 51. et *seqq.*
- interrex, 6, 1. dictator tertium, 2. capit Volscorum castra, *ibid.* recipit Sutrium, ab Etruscis captum, 8. triumphat, 4. tribunus militum consulari potestate quintum, 6. ei regimen omnium rerum collega permittunt, *ibid.* ejus res gestæ, 7—10. in eum Manlii Capitolini livor, 11. fit tribunus militum consulari potestate sextum, 18. septimum, 22. ejus moderatio in collegam, et victoria de hostibus, 23—25. dictator quartum creatur, 38. certamen inter eum et tribunos plebis, *ibid.* se abdicat magistratu, *ibid.* dictator quintum creatus, 42. victis Gallis, triumphat, *ibid.* discordias inter ordines sedat, *ibid.* ejus mors et laudes, 7, 1.
- M. Furius Crassipes, colonie deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 58. *vid. et* 35, 40. prætor creatus, sortitur Galliam, 38, 42. insontibus Cenomanis arma adempta reddere jubetur a senatu, et provincia decedere, 39, 3. prætor iterum, 41, 33. sortitur Siciliam, 42, 1.
- M. Furius Luscus, ædilis plebis, 39, 7.
- P. Furius, triumvir agro dando, 3, 1.
- P. Furius Philus, fit prætor iterum et sortitur jurisdictionem inter cives et peregrinos, 22, 35. *vid. et* 55. classem

accipit a Marcello collega, 57. redit ex Africa Lilybæum graviter saucius, 28, 11. censor, 24, 11. severe castigat vitia, 18. dies ei dicitur a L. Metello, tribuno plebis, quem senatu moverat, 43. mors ejus impedit, ne lustrum perficiatur, *ibid.* augur moritur, 25, 2.

P. Furius Philus, consularis viri filius, 22, 53.

P. Furius Philus, prætor creatus, obtinet Hispaniam citeriorem, 41, 26. ab Hispania accusatus, Præneste in exilium abit, 43, 2.

Q. Furius, pontifex maximus, jubetur creare tribunos plebis, 3, 54.

Sex. Furius, consul, 2, 39.

Sp. Furius, consul, 2, 43.

Sp. Furius, consul, male rem gerit adversus Æquos, et in castris obsidetur, 3, 4. a T. Quintio liberatur, 5.

Sp. Furius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.

Sp. Furius M. F. Camillus, primus prætor, 7, 1.

Sp. Fusius, *sive* Furius, pater patratus, 1, 24.

Fustuarium, poena militaris, 5, 6.

G.

Gabii, 1, 53. 24, 10. 26, 9. 41, 20. eos fraude capit Tarquinius Superbus, 1, 53. *et* 54. Gabii murus ac porta de celo tacta. *vid.* Prodigium.

Gabina via, 2, 11. 3, 6. 5, 49.

Gabini, 6, 21.

A. Gabinus, legatus, Epit. 76.

Gabinus ager vastatur a Volscis, 3, 8.

Gabinus cinctus, 5, 46. 8, 9. 10, 7.

Gabinus, præfectus præsidii Scodræ, regiæ Gentii, 45, 26.

Gades profectus Annibal, vota exsolvit Herculi, 21, 21. *vid.* *et* 24, 49. 26, 43. 28, 1.

Gaditana provincia, 28, 2.

Gaditani perfugæ pollicentur, se prodituros urbem et præsidium Punicum Romanis, 28, 28. patefacta proditione, conjurati Carthaginem devehuntur, 30. a Gaditanis Mago exigit pecuniam, 36. Gaditanos magistratus in crucem tollit, 37. Gaditani Romanis deduntur post Magonis ab Oceani ora discessum, *ibid.*

Gaditanis remissum, ne præfectus Gades mitteretur, 32, 2.

Gesa, 8, 8.

Gutuli milites, 23, 18.

Gala Massylorum, Numidicæ gentis, rex, 24, 48. Masinise pater, 49. 29, 29.

jungitur Carthaginiensibus, 24, 49. moritur, 29, 29.

Galatia, castellum, capitur ab Annibale, 26, 5.

Galba, *vid.* Sulpicius.

Galesus, fluvius, quinque milia passuum a Tarento abest, 25, 11.

Galea, 1, 43. Galeæ cristatæ, 9, 40. 10, 38. Galeas gestare soliti milites in stationibus, 44, 33.

Galeagra, turris, 25, 23.

Galepsus, urbs Thraciæ, 44, 45.

Galeria centuria juniorum, 27, 6.

Gallæci pop. Hispaniæ, Epit. 56.

Galli fanatici, matris Deûm famuli, 37, 9.

transitus Gallorum in Italiam descriptus, locique et fines, quos tenere, 5, 34. *et* 35.

Galli, novi accolæ Etruscis, 5, 17. captos dulcedine frugum, maxime vini, transisse Alpes fama est, 33. ducentis ante annis, quam Roma caperetur, in Italiam transcenderant, *ibid.* Tarquinio Prisco regnante Romæ, 34. eorum variis temporibus transitus in Italiam descripti, *ibid.* *et* 35. postremi omnium transgressi Senones, Clusium oppugnant, 35. legati ad eos Romanorum, *ibid.* responsum Gallorum, 36. jure gentium a Romanis legatis violato, ipsi mittunt legatos Romam, *ibid.* elusa sua legatione, Romam iter intendunt, 37. vincunt Romanos ad Alliam, *ibid.* *et* 38. diripiunt et incendunt Romam, 41. oppugnant frustra arcem Romanam, 48. repelluntur, 47. paciscuntur cum Romanis, 48. *et* *re victis*, *ibid.* dum appenditur aurum, intervenit Camillus, dictator eosque pugnare jubet, et vincit, 49. iterum eos cædit, ita ut ne nuncius quidem supersit, *ibid.*

— rursum vincuntur a Camillo, 6, 42. ad tertium lapidem, Salaria via, trans pontem Anienis castra habent, 7, 9. post cæsum a T. Manlio Gallum eximia corporis magnitudine, relinquunt trepide castra, 9—11. alia cum Gallis bella, 2, 12—15. 23, 24. *et* 25. 8, 20. pugna M. Valerii Corvi, 7, 26. cum Gallis pacem ingenti pecunia redimunt Etrusci, 10, 10. eorum auxilia mercede sollicitata a Samnitibus et Etruscis, 18, 21.

Galli Senones delent legionem Romanam, 10, 26.

Galli, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Umbris, vincuntur in Sentinati agro, 10, 27. *et* 29.

Gallorum in Italia, sub initia belli Annibalici, motus, 21, 25. *et* 26. *et* in-

- certi ac fluctuantes animi, 39. *et* 52. 22, 1.
- Galli Transalpini frustra sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 20. ab Annibale partim donis conciliati, partim vi victi, 23. 24. *et* 26—28. in Venetiam transgressi, 39, 22. expelluntur a Romanis, 54. legationi super ea re missæ ab Transalpinos populos benigne respondetur, *ibid.* *et* 55.
- De rebus gestis Cæsaris adversus Gallos.* *vid.* C. Julius Cæsar.
- Gallorum manus in Hercynios saltus missa, 5, 34.
- Gallorum in Asiam transitus, 38, 16.
- Gallogræci dicuntur, 17. *vid.* Gallogræci.
- Gallorum auxilium a Perseo per avaritiam dimissum, 44, 27.
- Gallis procera corpora, promissæ et rutilatæ comæ, 38, 17. corpora intolerantissima laboris atque æstus, 10, 28. humori et frigori assueta, 5, 49. corpora iis et animi magna magia, quam firma, 5, 42. molles ad laboris longæque viæ tardia, 22, 2. eorum mollia et fluida corpora, minime patientia sitis, decedere pugna cogit, 34, 47. prima eorum prælia plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, 10, 28.
- Galli, gens nata in vanos tumultus, 5, 37. *et* 39. *vid.* *et* 38, 17. haudquam negligens religionum, 5, 46. auri avidissima, 21, 20.
- Galli in concilium veniunt armati, *ibid.*
- super umbilicum pugnant nudi, 22, 46. 38, 21.
- ex calva hostium pocula faciunt, 23, 24.
- Gallorum acies, 38, 26.
- arma, 22, 46. 38, 17.
- Gallus et Galla vivi defodiuntur, 22, 57.
- Gallæ cujusdam facinus, 38, 24.
- Gallicum aurum occultari a Patribus, criminatur M. Manlius, 6, 14.
- Gallicus ager, qui Gallorum Senonum fuerat, viritim populo divisus, 23, 14. 39, 44. 42, 4.
- Gallicus sinus, *vid.* Sinus.
- Gallicus tumultus, 7, 9. *et* 11.
- Gallogræcia, 37, 8. 38, 12.
- Gallogræcia bellum infert Cn. Manlius consul, 38, 12. 15. *et* 17. ejus belligesta, 18—27. pax iis data, 37. *et* 40. de iis triumphus, 39, 6.
- Gallogræci equites, 37, 40.
- Ganymedes, præfectus Ptolemæi, prodit Philippo Ægeum oppidum, 31, 16.
- Garamantes, 29, 33.
- Geritenes, hospes Philippi, ab eo occisus, 22, 21.
- Garuli, Liguriæ populi, 41, 23.
- Cn. Gavillius Aquileiensis, 41, 6.
- L. Gavillius, *ibid.*
- Gaulotus, regulus Gallogræcorum Tectosagum, 38, 19.
- Gaureleos, portus Andri insulæ, 31, 45.
- Gaurus, mons in Campania, 7, 32.
- Geganii ex Albanis principibus in Patres lecti, 1, 80.
- L. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- M. Geganius, tribunus militum consulari potestate, 6, 42.
- M. Geganius Macerinus, consul, sedat coitiones tribunorum, adversus nobilitatem juventutem ortas, 3, 65. secundum consul, 4, 8. Volcos, Ardeam obsidentes, obsidet ipse, 9. vincit Volcos, et sub jugum mittit, 10. componit Ardeæ res, *ibid.* redit in urbem triumphans, *ibid.* tertium consul, 17. censor, probavit villam publicam in campo Martio, 22. Mam. Æmilium, qui dictator censuram, quinquennalem eatenus, intra anni et sex mensium redegerat spatium, omni ignominia afficit, 24. *vid.* *et* 9, 38. *et* 34.
- Proculus Geganius Macerinus, consul, 4, 12.
- T. Geganius, consul, 2, 34.
- St. Gellius, *vid.* Statius.
- Gellius Egnatius, *vid.* Egnatius.
- L. Gellius, consul, Epit. 96.
- Gelo, Hieronis filius, deficit ad Pœnde, 23, 30. mors ejus adeo opportuna, ut patrem quoque suspitione adspersat, *ibid.* ejus, dum viveret, in cultu habitusque modestia, 24, 5.
- Geminus Metius, præfectus equitum Tusculanorum, init cum T. Manlio singulare certamen, 8, 7. vincitur, et interficitur, *ibid.*
- Genio Deo quinque majores hostiæ cense, 21, 62.
- Genus, urbs, 21, 32. capitur a Magone, Amilcaris filio, 23, 46. ab eo diruta, exedificatur a Romanis, 30, 1.
- C. Genucius, inter primos augures e plebe creatus, 10, 9.
- Cn. Genucius, tribunus plebis, domi suæ occisus, 2, 54.
- Cn. Genucius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 5, 18. iterum tribunus militum, 18. præcipitatus in insidias, ante signa inter primores cadit, *ibid.*
- Cn. Genucius, consul, 7, 3.
- L. Genucius, ex plebe consul, 7, 1. secundum consul, 4. adversus Hernicos profectus, male rem gerit, 6. interficitur, *ibid.*

- L. Genucius, tribunus plebis, fort ad populum, ne fonerare liceat, 7, 42.
 L. Genucius, consul, 10, 1.
 L. Genucius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 M. Genucius, consul, 4, 1.
 M. Genucius, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
 T. Genucius, tribunus plebis, auctor agrariæ legis, diem dicit T. Menenio, 2, 52.
 T. Genucius decemvir creatur, 31, 33.
 Gentem habere se solos, patricii gloriabantur, 10, 8.
 Gentis enuptio, 39, 19.
 Gentilitia sacra, 5, 52.
 Gentius, Illyriorum rex, variis criminibus insimulatus apud senatum, legatos Romam mittit ad purgandum se, 40, 42. eum suspectum Issenses legati faciunt, tamquam uno animo viventem cum Perseo, 42, 26. ad eum legati Romani, *ibid.* est Romanis suspectus, 43, 11. obsidibus ultro citroque datis, foedus facit cum Perseo, 44, 23. conjicit legatos Romanos in carcerem, 27. pecunia pacta fraudatur a Perseo, decem tantummodo talentis acceptis, *ibid.* ejus genus et facta, 30. copias, *ibid.* vincitur a Romanis, 31. petit inducias, *ibid.* dedit se in potestatem Anicii prætoris, *ibid.* in custodiam traditur, *ibid.* cum conjuge et liberis in triumphum ducitur ante curiam L. Anicii prætoris, 45, 43. Spolegium mittitur, in custodiam, *ibid.*
 Gennauus, amnis, 44, 30.
 Geræsticus portus Teiorum, 37, 27. et 28.
 Geræstus, nobilis Eubœæ portus, 31, 45.
 Gergithum, oppidum, 38, 89.
 Gergovia, urbs, Epit. 107.
 Germania, Epit. 104. 105. 107. 137.
 Germanici saltus, 9, 36.
 Geronium, *sive* Gerunium, urbs, 22, 18. 24. et 39.
 Gerronium, castellum, 31, 27.
 Geryon, 1, 7. Epit. 60.
 Giso, legatus ad Philippum, 23, 34.
 Giso, dissuadens pacem, ab Annibale e superiore loco detrahitur, 30, 37.
 Giso, Hamilcaris filius, Epit. 48.
 Gitanæ, Epiri oppidum, 42, 88.
 Gladiatores apud Campanos dicti Samnites, 9, 40.
 Gladiatoria spectacula, 23, 30. 28, 21. 31, 50. 39, 46. 41, 33.
 Gladius et parma sunt arma velitum, 31, 35.
 — ponderi additur ab insolente Gallo, 5, 48.
 Gladii Arabum sagittariorum, insidentium camelis, tenues, longi quaternæ cubita, 37, 40.
 — Gallorum inepti, 22, 46.
 — Hispanienses, 7, 10. 22, 46. 81, 34.
 Gladiis dstrictis discincti destituuntur milites, ignominie causa, 27, 13.
 Glarea substructæ marginatæque viæ, 41, 32.
 Gnidus, *vid.* Cnidus.
 Gnossii, 37, 60. 42, 51.
 Gnossus, Epit. 99.
 Gomphi, urbs Thessaliæ, 31, 41. 32, 14. 36, 13. 38, 2.
 Gonni, *sive* Gonnus, 33, 10. 36, 10. 42, 54. oppidum, situm in facibus, qua Tempe adveniunt, *ibid.* et 36, 10. 42, 67. 44, 6.
 Gonnocondylum, oppidum Perræbiæ, 39, 25.
 Gordium, oppidum, 38, 18.
 Gordiutichos, locus, 38, 13.
 Gorgopas præest urbi Gythio, 34, 29. interficit Dexagoridam, urbem prodere volentem Romanis, *ibid.*
 Gortynii quingenti, duce Cydate, se jungunt Quintio consuli, 33, 3. *vid.* et 37, 60.
 Gracchus, *vid.* Sempronius.
 C. Gracchus interimitur, Epit. 61.
 Gracchi, Epit. 59.
 Gracchus Clælius, *vid.* Clælius.
 Gracchuris, oppidum Hispaniæ, 41, 3.
 Gradivus Mars, *vid.* Mars.
 Græcia ulterior, 7, 26.
 — major, 31, 7. post cladem Romanorum ad Cannas, deficit ad Pœnos, 22, 61.
 Græcia libertate donata a Romanis, 33, 32.
 Græciæ civitates tria habent principum genera, 45, 21. a Romanorum fautoribus ceteri vexantur, *ibid.*
 Græca calliditas, 42, 47.
 Græca fossa, 28, 46.
 Græcæ fabulæ, 28, 43.
 Græcarum artium opera quando primum admirati sint Romani, 25, 40.
 Græci, gens lingua magis strenua, quam factis, 8, 22.
 — barbaris sunt natura hostes, 31, 29.
 — sunt omnium eruditissimi, 39, 8.
 — Asiatici sunt levissimi hominum genera, et servituti nata, 36, 17.
 Græci septem libri, de sapientiæ disciplina, inventi in sepulcro Numæ, 40, 29.
 Græcis literis, Livii ævo, instituta juvenus Romana, 9, 36.
 Græco ritu decemviri sacra faciunt Apollini, Dianæ, et Latonæ, 25, 12.

Græcorum classica mare Tuscum, oramque litoris Antiatis, et Tiberis ostia, infestat, 7, 25. a Sicilia tyrannio, et videtur, missa, 26.

— alia classis, ad Italiam litore appulsa, caput Thurias, urbem, 10, 2. mari Adriatico ad litus Venetorum pervenit, ibique cœduntur a Patavio Græci, *ibid.*

Græcorum levissimi quique, Parthorum etiam gloriæ, contra uocem Romanum, favant, 9, 18.

Græci et Græci vivi defodiuntur, 22, 57.

Græci ignobilis, auctor Bacchanalium, *vid.* Bacchanalia.

Gramineæ coronæ obsequialis, 7, 37.

Grædo et tonitru prælium prohibent, 2, 62. 26, 11.

Granicus, Epit. 97.

Græciæ, colonia in agro Etrusco, 40, 29. 41, 20.

Greges in loco ad Laciniam Jætonia sine custode pascentes, et ultro ad stabula redeunt, 24, 3.

Grumentum, Lucanæ oppidum, 23, 37, 97, 41.

Gulussa, filius Masinissæ, a patre Romanam mittitur, 42, 23. respondet legatis Carthaginiensium de patre querentibus, 24. dimittitur eum domo, *ibid.* redit legatus Romanam, 43, 2.

Gymnasium Cynosarges Athenis, 31, 24. — Cylaribus Argis, 34, 26.

Gymnasia Tarentinorum jubet occludi Pyrrhus, 29, 12.

Gymnasia, Balceas appellantur, quia ætatem nudi agunt, Epit. 60.

Gyrton, urbs, 36, 10, 42, 54.

Gythium, urbs valida, omniumque maritimarum rerum Lacedæmonis receptaculum, 34, 29. capitur a T. Quintio, *ibid.* oppugnatur a Nabide, et capitur, 35, 27.

H.

Hadria, *vid.* Adria.

Hæmus, *vid.* Emus.

Haliacmon, fluvius, 42, 53.

Heliartus, oppidum, 42, 46. et 56. oppugnatum et captum a Romanis, 63. diruitur a fundamentis, *ibid.*

Heliartii, 42, 44.

Halicarnæsus, civitas, 27, 10. et 16.

Halicarnæseum, 33, 30.

Halys, fluvius, 38, 16. et 26.

Hæmus abeunt a Cumis tria milia passuum, 23, 36. Hæmis statum sacrificium, et nocturnum eorum, *ibid.*

Hamilcar, *vid.* Amilcar.

Hæmpeicora, principe Sardinie, mortitur defectioem, 23, 22. cœnscit sibi mortem, 41.

VOL. IV.

Hannibal, *vid.* Annibal.

Hanno, princeps factionis Barcinæ impice, casset, Annibalem mittendum non esse in Hispaniam, 21, 3. dedendum Romanis, 2. pacem petendum, 24. Romanis post Cænsensem pugnam, 23, 13.

Hanno, Bomileas F. strenuus rem gerit in transitu Rhedani, 21, 27. et 28.

Hanno in Hispania cis Iberum ab Annibale præficitur, 21, 22. ibidem a Cn. Scipione vincitur et capitur, 60.

Hanno, nobilis Carthaginienais, capitur in Sardinia, 23, 41.

Hanno, victus et pulsus finibus Lucanæ a Ti. Sempronio Longo, abijt in Bruttios, 23, 37. copiis anctos redit Nolam, et cum Nolanis colloquitur, 43. in Bruttios remittitur, 46. ad defectionem sollicitat Græcæ urbes in Bruttia, 24, 1. inter Hannonem et Gracchum acris pugna ad Beneventum, 14. et 15. sublevat inopiam Capuæ, 25, 13. ejus castra capiuntur a Romanis, 14. fugit in Bruttios, *ibid.* præest presidio Metaponti, 27, 42.

Hanno Capuæ præest presidio Punico, 26, 5. et 12.

Hanno, relictæ Sicilia, trajicit in Africam, 26, 40.

Hanno, novus imperator, in Hispaniam ex Africa, in locum Barcinæ Asdrubalis, transgreditur, 22, 1. adversus eum mittitur a Scipione M. Silanus, *ibid.* Hanno vivus capitur a Romanis, 2. mittitur Romanam, 4.

Hanno, prefectus Magonis, 22, 23. funditur a L. Marcio, 30.

Hanno, nobilis juvenis, equitatu Punico prefectus, in pugna equestri occiditur, 29, 29. *vid.* et 35.

Hanno, Amilcaris filius, prefectus Punico equitatu, 29, 34. elicitur a Masinissa ad pugnam, vincitur et interficitur, *ibid.*

Hanno, Amilcaris filius, 45, 14.

Harmonia, Gelonis filia, Themiste nupta, 24, 24. occiditur, 25.

Harpagones, aseres ferreo unco præfixi, 30, 10.

Harpalus, princeps legationis Persei, offendit Romanos, 42, 14.

Harpasus, sumen, 30, 12.

Harpax, *vid.* Aruspex.

Hædrubal, Masinissæ nepos, Epit. 50. cum exercitu a Scipione deletur, Epit. 51. uxore ejus cum duobus liberis ex arce se precipitat, *ibid.*

Hæsta Martio, 24, 10.

sub Hæsta bona vendita, 5, 16. et captivi, 6, 4. *vid.* et 24, 18.

- Hastæ immissio in fines eorum, unde res repetite, ritus indicendi belli, 1, 32.
 Hastarum duarum spicula ardent, *vid. Prodigium*.
 Hastis tribus sit jugum, 3, 28.
 ex Hastis, quæ in terram cadentes infixæ steterant, vallum, 35, 30.
 Hastati, primæ aciei milites, 8, 8.
 Hastatus secundus, 26, 5.
 — decimus, 42, 34.
 — primus prioris centuriæ, *ibid.*
 Hebrus, fluvius, 38, 41.
 Hegeas, præfectus equitum Neapolitanorum, 23, 1.
 Hegesianax, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. 58. *et* 59.
 Hegesilochus, summus apud Rhodios magistratus, 42, 45. ejus prudens consilium, *ibid.*
 Helenæ reddendæ auctores Æneas et Antenor, 1, 1.
 Heliodorus purpuratus insidiis opprimit Seleucum, 41, 24.
 Hellespontus, 31, 15. 32, 33. 33, 38. 38, 18.
 Hellesponti fauces, 37, 9.
 Helorus, urbs Siciliæ, 24, 35.
 Helvetii pop. Epit. 65. 103.
 Cn. Helvius, tribunus militum, in pugna cadit, 30, 18.
 C. Helvius ex ædilitate plebeia creatur prætor, 32, 7. sortitur Galliam, 8. *et* 26.
 C. Helvius, legatus Cn. Manlii consulis, 38, 20. 22. *et* 23.
 M. Helvius, tribunus militum, cadit in prælio, 27, 12.
 M. Helvius ex ædilitate plebeia prætor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam ulteriorem, 28. ejus de motu Hispanorum ad senatum literæ, 33, 21. cædit Celtiberos, 34, 10. ovans ingreditur urbem, *ibid.* triumvir coloniam deducendæ creatur, 45.
 Hemerodromi Græcis, ingens uno die cursu conficientes spatium, 31, 24.
 Heneti populi, 1, 1.
 Heniochi pop. Epit. 101.
 Hephestia, urbs Thraciæ, 33, 35.
 Heptagonia, locus prope Spartam, 34, 36.
 Heptæris navis, 37, 23.
 Heraclea, urbs magnæ Græciæ, 1, 18. colonia Tarentinorum, 8, 24.
 Heraclea Minoa, 24, 35. 25, 40.
 Heraclea prope Thermopylas, 28, 5. *et* 7. 33, 3. ejus situs, 36, 22. oppugnatur et capitur a Romanis, 23. *et* 24.
 Heracles Acarnaniæ, 36, 1.
 Heracles, 40, 24.
 Heraclea Sintice, 42, 51. 45, 29.
 Heracles Pontica, 42, 36.
 Heracles, filia Hieronis, uxor Zoïppi, crudeliter cum filiabus occiditur, 24, 26.
 Heracleensis ager, 36, 16.
 Heracleum, oppidum, 44, 2. *et* 5. ejus situs, 8. capitur a Romanis, 9.
 Heracides, præfectus regius Philippi, 31, 46.
 Heracides classi præficitur a Philippo rege, 31, 16. *et* 33. conficitur in vincula, 32, 5.
 Heracides Byzantinus, Antiochi ad L. Scipionem consulem legatus, 37, 34. ejusdem oratio, 35. tentat animum P. Scipionis Africani, 36. ei egregie respondet Africanus, *ibid.*
 Heracitus, cui Scotino cognomen, legatus regis Philippi ad Annibalem, 23, 39.
 Heræa, Peloponnesi urbs, 28, 7. *et* 8. 32, 5. 33, 34.
 Heræorum ludorum curatio ad Philippum deferitur, 27, 30.
 Heræum, 33, 17.
 Herbessus, urbs Siciliæ, 24, 30. a Marcello recipitur, 35.
 Hercates, populi, 41, 23.
 Herculanum, oppidum in Samnio, captum a Sp. Carvilio consule, 10, 45.
 L. Herculeius, Epit. 90. 91.
 Hercules venit in Latium, 1, 7. ejus cum Evandro, post Cacus interfectum congressus, *ibid.* in ejus honorem lectisternium habitum, 5, 13.
 Hercules ministri Potitii, 1, 7. 9, 29.
 — ara ab Evandro dedicata, 1, 7.
 — ara Maxima, 9, 29.
 — ædes rotunda, 10, 23. *vid. et* 21, 62. 32, 1. 33, 35.
 — columnæ, 21, 43.
 — fanum, 40, 51.
 — simulacrum magnum in Capitolio dedicatum, 9, 44.
 — templum, 26, 10. *vid. et* 31, 24.
 Hercules mortale corpus crematum in loco, quem Pyram vocant, 36, 30.
 Herculi sacra a Romulo ritu Græco sunt, 1, 7.
 — Gadibus vota exsolvit Annibal, 21, 21.
 — sacrificium facit in monte Cæstæ M'. Acilius Glabrio, consul, 36, 30.
 Hercynii saltus, 5, 34.
 Hercynna Dea, 45, 27.
 Herdonea, urbs, 25, 21. 27, 1. ab Annibale deletur, et oppidani migrare jubentur, *ibid. vid. Ardonem*.
 Ap. Herdonius Sabinus cum exsulibus et servis Capitolium et arcem occupat, 3, 18. interficitur, 18.
 Turn. Herdonius in Tarquinium invehitur, 1, 60. opprimitur a Tarquinio, 51.
 Herennius Bassus ab Hannone ex Nola ad colloquium vocatur, 23, 43. Hannoni respondet, 44.

- Herennius Corninus, Bacchis initiatus a matre, 39, 13.
- Herennius Pontius, imperatoris Samnitium pater, vir prudentissimus, 9, 1. ejus discordia responsa de exercitiis Romanorum, ad Claudium inclusis, 3.
- C. Herennius, triumvir colonie deducenda, 21, 25.
- Herius Asinias, Epit. 73.
- Herius Pettius ab Hannone ex Nola ad colloquium vocatur, 23, 43.
- Hermæum, 85, 50.
- Hermadica, urbs, ab Annibale vi capta, 21, 5.
- Lar. Herminius, consul, 3, 65.
- T. Herminius, genere factisque clarus, cum Horatio Cocleite pontem publicum parumper defendit, 2, 10. strenue adjuvat victoriam consulis de Etruscis, 11. occiditur in pugna ad Regillum lacum, 20.
- Hermionicus ager, 31, 44.
- Hernici parant bellum, 2, 22. devicti, 40. cum his ictum foedus, 41. iis agridum partes ademptæ, *ibid.* eorum agros depopulantur Æqui et Volsci, 3, 6.
- Hernicis tristia responsa a senatu data, *ibid.* deficient a Romanis, 6, 2. 7. et 8. et *segg.* iis bellum inferunt Romani, 7, 6. cadunt Romanos, *ibid.* ingens eorum exercitus, 7. fugantur, 8. victi a C. Plautio consule subactique, 15. Romanis bellum indicunt, 9, 42. victi se dedunt, 43. iis sum leges redditæ, *ibid.*
- Herodicus, princeps Thessalorum, interficitur a Philippo, 40, 4.
- Herodorus Cianus, mercator, 35, 37.
- Herodorus, princeps amicorum Demetrii, conjicitur in custodiam, 40, 23. moritur in tormentis, *ibid.*
- Hersilia, uxor Romuli, 1, 11.
- Hetraculum, Bruttiorum oppidum, a Pœnis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Hetrusci, *vid.* Etrusci.
- Hexapylon Syracusis, 24, 21. *vid.* et 32, 39.
- Hexeris navis, 29, 9. 37, 23.
- Hiartæ, Epit. 89.
- Hibernacula, res nova militi Romano, ad Veios edificari coepta, et super eas orationes tribunorum plebis et Ap. Claudii, 5, 2—6.
- Hibernacula Pœnorum in tres partes divisa, 26, 20.
- Hibernacula Pœnorum et Numidarum combaruntur a Scipione, 30, 3—6.
- Hiempsal, Misiæ filius, occiditur a Jugurtha, Epit. 62.
- Hiems gelida et nivea, ut vis clausæ et Tiberis innavigabilis fuerit, 5, 13.
- Hiera come, 38, 12. ibi sanum augurium Apollinis, et oraculum, 13.
- Hiero, Epit. 16. pollicetur gratis se daturum Romanis legionibus frumentum ac vestimenta, 21, 50. post pugnam ad Trasimenum lacum, legatos Romam, cum classe magno comessatu onusta, donisque, et auxiliis, mittit, 22, 37. victoriam auream pondo trecentum viginti dono dat, *ibid.* classe Panica vastatur ejus regnum, 56. Hieronis mors, 24, 4.
- Hieroches Agrigentinus, tradit Zacynthum insulam Achæis, 36, 31. et 32.
- Hieronymus, nepos Hieronis, et successor, 24, 4. ejus vitia, 8. conspiratio in illum, *ibid.* ad Annibalem inclinat, 6. legati Romani male ab eo excepti, *ibid.* ejus foedus cum Pœnis, *ibid.* a conjuratis occiditur, 7.
- Hierosolyma, Epit. 102.
- Hilermus, rex quorundam Hispanie populorum, vivus capitur, 35, 7.
- Himera, amnis, Siciliam dividens, 24, 6. *vid.* et 25, 40.
- Himilco, vir factionis Barcinæ, victoria Annibalis ad Cannas Carthaginem nunciata, Hannonem increpat, 23, 12.
- Himilco cum exercitu in Siciliam venit, 24, 35. ejus res gestæ, *ibid.* et 36.
- Agrigentum se recipit, 24, 39. Syracusanis suppetias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
- Himilco Punicis auxiliariis Castalone præest, 28, 20.
- Hioctus, filius Hampeicoræ, principis Sardorum, in acie cadit, 22, 40.
- Hippagogus, genus navis, 44, 28.
- Hippias, Persæ amicus, 42, 39. *vid.* et 42, 51. et 59. 44, 2. 4. 23. et 45.
- Hippias, Thessalorum prætor, 42, 54.
- Hippo regius, 29, 3. 4. et 32.
- Hippe, urbs Hispaniæ, 39, 30.
- Hippocrates, *vid.* Epicydes. Dum frater præest Syracusis, ipse, Pœnis conjunctus, bellum gerit adversus Marcellum, 24, 35. vincitur, 36. Murgantiam se recipit, 39. Syracusanis suppetias fert, 25, 26. peste perit, *ibid.*
- Hippolechus, 36, 9.
- Hirpini, populi, 22, 13. a Romanis deficient ad Pœnos, 22, 61. 23, 1. ex Hirpinis tria oppida recepta a Romanis, 28, 37. Hirpini dedunt se Romanis, 27, 15. domiti a L. Sulla, Epit. 75.
- A. Hirtius, Epit. 119.
- Hispalis Feceniæ, nobili scorto, præmium a senatu datum, quod ejus opera Bacchanalia detecta, 39, 9. 14. et 19.
- Hispania, inter Pœnos et Romanos divisa ante Ibero, 21, 2. citerior, ulte-

- rior, 82, 28. prima Romanis inita provinciarum, quæ quidem continetis sint, postrema perdomita est, ducta auspicioque Augusti Cæsaris, 28, 12. primus in eam Romanus imperator transgressus Cn. Scipio, 21, 32, 26, 27.
- Hispania multas habet turres, quibus pro speculis et propugnaculis utuntur adversus latrones, 22, 19.
- bello reparando aptissima, 28, 12.
- arido et inculto solo magnam urbium multitudinem alere non potest, 41, 3.
- Hispaniæ loca pleraque crebris saltibus inclusa, 28, 1.
- Hispani sollicitantur a legatis Romanis contra Pœnos, 21, 19.
- suppositis incubantes cetris, Rhodanum transantant, 27.
- ad concurrandum inter saxa rupesque apti, 22, 18.
- inquieti avidique in res novas, 22, 21.
- allecti præda cæduntur, 28, 33.
- vincuntur a Lentulo et Manlio Acidino, 29, 2. et 3. a Cornelio Cethego, 31, 49. a Minucio, 33, 44. a Catone, 34, 14. 15. et 16. a Ti. Graccho, 41, 3.
- Hispani ægre patiuntur sibi adempta arma, multique sibi consciscunt neceam, 34, 17.
- queruntur de magistratuum Romanorum avaritia, et aliquod impetrant a senatu levamen, 48, 2.
- primi mercenarii apud Romanos, 24, 49.
- præstantissimi milites exercitus Hannibalis, 27, 14.
- Hispanorum acies, 29, 3. 80, 81.
- gladius, 7, 10.
- Hispanorum obsides Sagunti, 22, 22.
- Hister Tusco verbo vocatur Ludio, 7, 2.
- Histiæus, dux Persei, 44, 32.
- Historiæ utilitas, Præf. l. 1.
- Historiæ veteris obscuritas, 6, 1. 8, 40, 9, 15.
- Histiæones unde dicti, 7, 2. iis ad munus cantari ceptum, *ibid.*
- Holo, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Homeri carmine Thebes campus nobilitatus, 37, 19.
- Hominum immolatio, 22, 57.
- Homolium, oppidum Thessaliæ aut Macedoniæ, 42, 38.
- Honoris et Virtutis ædes, 27, 25.
- Honosca, urbs, 22, 20.
- Hannus, Dardanorum princeps, 44, 30.
- Horatia a fratre occisa, 1, 26.
- Horatii Pila, 1, 26.
- Horatiorum et Curatiorum, trigeminarum fratrum, certamen, 1, 24. et 25.
- sepulchra Horatiorum et Curatiorum, 26.
- Horatius victor sororem suam gladio transigit, 1, 26. in jus vocatur ad regem, *ibid.* provocat ad populum Romanum, et absolvitur, *ibid.*
- Horatius Cocles excipit impetum hostium in primo aditu pontis, 2, 10. armatus in Tiberim desilit, *ibid.* ei statua in comitio posita, *ibid.* tantum agri ei datum, quantum uno die circumaravit, *ibid.*
- C. Horatius, consul, æquo Marte cum Tuscis pugnat, 2, 51.
- C. Horatius Pulvillus, consul, Æquos fundit, 3, 30. augur, pestilentia moritur, 22.
- L. Horatius Barbatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- L. Horatius Pulvillus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6.
- M. Horatius Barbatus graviter invehitur adversus decemvires, 3, 39. Appium foro expellit, 49. legatus ad plebem, 50. et 53. creatur consul, 55. ejus leges, *ibid.* vincit Sabinos, 61—68. sine auctoritate senatus, populi jussu, triumphat, *ibid.* ejus moderatio, 64. *vid. et* 4, 6.
- M. Horatius Pulvillus consul creatur, 2, 8. dedicat ædem Jovis in Capitolio, *ibid. vid. et* 7, 3.
- M. Horatius, tribunus militum consulari potestate, 6, 31.
- P. Horatius pater judicat filiam suam jure occisam, 1, 26. filium expiare tenetur pecunia publica, *ibid.*
- Hordeum datum pro tritico cohortibus, quæ signa amiserant, 27, 13.
- Horreum, oppidum, 45, 26.
- L. Hortensius, tribunus plebis, diem dicit C. Sempronio, 4, 42.
- L. Hortensius, prætor, sortitur classem cum ora maritima Græciæ, 43, 4. de ejus crudelitate queruntur Abderitæ, 6. et Chalcidenses, 9.
- Q. Hortensius dictator, Epit. 11.
- Q. Hortensius occiditur, Epit. 124.
- Hospitales Dii, 39, 51.
- Hospitalia Romanorum erga Etruscos officia, 2, 14.
- Hospitalis frederis contemtor, *vid.* Badus Campanus.
- Hospitium publice junctum, 1, 45. 5, 50.
- Hostia, *vid.* Ostia.
- Hostiæ humanæ, *vid.* Hominum immolatio.
- Hostiis majoribus procurata prodigia, 26, 23. 27, 4. et 11. 30, 2. 33, 26, 41, 19.
- rem divinam facere jubentur consules, 31, 5.

Hostiis, partim majoribus, partim lacerantibus, procurata prodigia, 22, 1.
 Hostilia curia, 1, 80. 22, 55. in eam vocatus senatus, *ibid.*
 Quarta Hostilia damnatur, necato marito consule, ut filio suo viam ad consulatum aperiret, 40, 37.
 A. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur Sardiniam, 36.
 A. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.
 A. Hostilius Cato, legatus Scipionis, damnatus, 88, 55.
 A. Hostilius Mancinus creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 35. creatur consul, 43, 4. in Macedoniam proficiscens, Persei insidias vix effugit, 6. parum feliciter bellum administrat, *ibid.* proconsul, 19.
 C. Hostilius prætor creatus, sortitur Macedoniam, 43, 4. legatus, 44, 19. et 29.
 C. Hostilius Cato prætor creatur, 27, 35. sortitur jurisdictionem urbanam, 36.
 C. Hostilio Mancino cos. sacrificante pulli ex cavea evolvant, Epit. 55. a Numantinis vincitur, *ibid.* Numantiniis deditus, minime ab iis recipitur, Epit. 56.
 C. Hostilius Tubulus, prætor creatus, sortitur jurisdictionem urbanam, 27, 6. et 7. ludos vovet facitque Apollinæ, 11. adoritur Annibalem, ad quatuor millia hominum occidit, et novem signa militaria capit, 40. ei in annum prorogatum imperium, 28, 10. *vid. etiam* 29, 18.
 L. Hostilius Cato creatur decemvir agris dividendis, 31, 4.
 L. Hostilius Cato, legatus, 36, 55.
 L. Hostilius Mancinus, cum quadringentis equitibus exploratum missus, cecidit a Pœnis, 22, 15.
 Hostus Hostilius rem Romanam iniquo loco contra Mettium Curtium sustinet, 1, 12. cadit, *ibid. vid. et* 22.
 Tullus Hostilius, *vid.* Tullus.
 Humanis corporibus vesci milites suos docuisse dictus Annibal, 23, 5.
 Hyampolis, urbs, 32, 18.
 Hybla, 26, 21.
 Hybistas Lacedæmonius, pirata, 37, 13.
 Hydrela Caria, 37, 56.
 Hydrelatanus ager, *ibid.*
 Hydruntum, oppidum Italiæ, 36, 21.
 Hypata, 36, 16. 26. et 27.
 Hypatræi exules, 41, 30.
 Hypatræorum agri vastantur, 36, 14.
 Hypæus, Epit. 107.
 L. Hypæus, *vid.* Plautius.
 Hyrcanus campus, 37, 38.

I. J.

Jacula quaternos pedes longa, 26, 4.
 Jacula et sagittæ parum nocent in tenebris, 44, 35.
 Jaculatores, 36, 18.
 — Afri, 21, 21.
 — Numidæ, 28, 11.
 Jamphorina, urbs, caput Mædicæ, in deductionem accipitur, 26, 25.
 Janiculum, Epit. 1. additur urbi, et ponte sublicio conjungitur, 1, 33.
 — repente impetu capitur a Tuscis, 2, 10. *vid. et* 51.
 in Janiculum secedit plebs, 11, 26.
 sub Janiculo inventi libri Numæ Pompilii, 40, 29.
 Januæ ædium omnium Romæ, quibuslibet adire volentibus, per lectisternii tempus, patefactæ, 5, 13.
 Januario mense comitia consularia habita, 43, 13.
 Janus a Numæ Pompilio belli et pacis index factus, 1, 19.
 — bis post Numæ regnum clausus fuit, *ibid.*
 Janus dexter portæ Carmentalis, 2, 49.
 Jani tres a censoribus facti, 41, 28.
 Iapydes pop. Epit. 59, 181.
 Iapydum legati in senatu queruntur de C. Cassio consule, 43, 7.
 Iassensium exules, 37, 17.
 Iassus, oppidum, 32, 33. 33, 80. 37, 17.
 Ibera, urbs, a propinquo flumine appellata, 23, 28.
 Iberi, Epit. 101.
 Iberus, fluvius, Punici et Romani imperii finis, 21, 2.
 trans Iberum omnia, præter Saguntinos, sunt Carthaginiensium, 21, 5.
 cis Iberum Hispanis omnibus arma adimit M. Porcius Cato, consul, 84, 17.
 L. Icilius, tribunicius, sponsus Virginie, 3, 44. ejus cum Appio, decemviro, contentio, 45. cum in vincula duci jubet Appius, 49. exercitum ab decemviris abducit, 51. in Aventino tribunus plebis creatur, 54.
 L. Icilius, tribunus plebis, 4, 52.
 Sp. Icilius, tribunus plebis, 2, 58.
 Icilius tres in unum annum tribuni plebis creati, 4, 54.
 Icus, insula, 31, 45.
 Idæa Mater, 29, 10. carmen in libris Sibyllinis inventum a decemviris, si Mater Idæa a Pessinunte Romam foret adverta, pelli vincique hostes posse, *ibid.* petitur ex Asia, 11. ab viro bonorum optimo, P. Scipione Cn. F. matronisque accipitur, et præferat in ædem Victoris, 14.

Idææ Matris Magnæ ædes dedicata ab M. Junio Bruto, 36, 36.
 Idus Decembres, solemnitas in eundem magistratibus dies, 5, 9. *vid. et* 4, 37.
 — Maie, 3, 36.
 Idibus Martiis magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. *et* 26, 27, 7, 31, 5, 32, 1. 38, 45. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 19.
 — Quintilibus transvectio equitum facta, 9, 46.
 — Septembribus prætor maximus clavum pangere vetusta lege jubebatur, 7, 3.
 Idus Sextiles, 41, 20. Latine feriæ in ante diem tertium Idus Sextiles indictæ, *ibid.*
 Jecur. caput Jecinoris a familiari parte casum, 8, 9. deest consuli, primam hostiam immolanti, 30, 2. *vid. et* 41, 18. *et* 19.
 Jejunium, quinto quoque anno observandum, institutum Cereri ob prodigia, 36, 37.
 Igiturium, *sive potius* Iguvium, urbs, 45, 43.
 Ignis in Vestæ æde extinctus, 28, 11. 41, 2.
 Ignes cælestes, *vid.* Prodigium.
 Ignes per noctem in castris accensi ad fallendum hostem, 22, 41. 36, 10.
 Ignibus armati Fidehates Romanum terrent exercitum, 4, 33.
 Iguvium, urbs, 45, 43.
 Ilernaonensis ager, 22, 21.
 Ilorda pop. Epit. 110.
 Ilorgetes, 26, 49. 29, 2. subiguntur ab Annibale, 21, 23. vastantur a Cn. Scipione, 61. Ilorgetum rebellio, 22, 21. *vid.* Indibilis; *et* Mandonius auxilium petunt a Romanis, 34, 11.
 Ilienses a Romanis adscripti fœderi, cum Philippo inito, 29, 12. dicunt ab se oriundos Romanos, 37, 37. Rhæteo *et* Gergitho donantur, 38, 39.
 Ilienses, Sardinie populi, concitant bellum, 40, 19. adjunctis Balarorum auxiliis, pacatam provinciam invadunt, 41, 6. funduntur *et* fugantur a Romanis, 16.
 Ilion, urbs, Epit. 83.
 Ilion, urbs Macedonia, 31, 27.
 Ilipa, urbs Hispaniæ, 35, 1.
 Ilium, oppidum, 35, 43. 37, 9. *et* 37.
 Illiberis, oppidum, 21, 24.
 Illiturgis, urbs Hispaniæ, 26, 17. a Pœnis, ob defectionem ad Romanos, obsessa, 23, 49. liberatur obsidione, *ibid.* iterum oppugnat a Carthaginiensibus, 24, 41. liberatur a Romanis, *ibid.* post casus Scipionis defece- rat ad Pœnos, ac scelus etiam de-

fectioni addiderat, 28, 19. Illiturgim oppugnat Scipio, *ibid.* acriter resis- tunt oppidani, *ibid.* urbs capitur, *ibid.* tum etiam arx, 20. oppidani ad inter- necionem delentur, *et* urbs incen- ditur, *ibid. vid. et* 34, 10.
 Illiturgitani, 28, 25.
 Illurcis, vetus nomen ejus urbis, quæ postea Gracchurum appellata, 41, 3.
 Illyrii, gens fera, 10, 2. iis bellum in- dictum, Epit. 20. eorum legati curia excedere jussi, 42, 26. Illyrii vin- cuntur a Romanis, 44, 30—32. iis li- bertas concessa, 45, 18. *et* 26. Illy- ricum in tres partes divisum, *ibid. vid. Teuta, et* Gentius.
 Illyrii prædones, 40, 42.
 Illyriorum castella, 42, 36.
 Ilote, castellani, genus agreste apud La- cedæmonios, 34, 27.
 Ilva, insula, 30, 39.
 Ilvates Ligures, exciti a Gallis, inva- dunt, duce Amilcare Pœno, Placen- tiam, 31, 10. veniunt in ditionem Ro- manorum, 32, 31.
 Iluciam, oppidum in Oretanis, capit C. Flaminius, 35, 7.
 Imaginum falsi interdum tituli, 8, 40. *vid. et* 22, 31.
 Imago triumphali ornatu decreta Scipio- ni, nisi ipse prohibuisset, 38, 56.
 Imber ingentibus procillis dirimit pug- nam, 6, 8. *et* 32. 23, 44. 26, 11.
 Imbris opportunitas in Arpis capien- dis, 24, 46.
 Imbrus, insula, 33, 30. 35, 43.
 Immolant consules, antequam suos edu- cant in aciem, 8, 9. immolati a Tar- quiniensibus trecenti milites Romani, 7, 15.
 Impedimenta Romanorum, ab equitibus Samnitium direpta, 8, 38.
 Imperator parentis loco militibus suis, 4, 42.
 Imperatoris munus, 44, 34.
 — injussu nemini hostem prælio ado- riri licitum, 4, 29. 8, 7.
 — aut consulis est dedicare templum, 9, 46.
 Imperatores ab exercitibus legi, res mali exempli, 26, 2.
 Imperatores nominati ob rem bene ges- tam, 27, 19.
 Imperium nullum cuiquam, injussu po- puli, deferendum, 26, 2.
 Imperii insignia regem faciunt venera- bilem, 1, 8.
 Imperia Manliana, 4, 29.
 — Postumiana, *ibid.*
 Imperium Romanum, 1, 38.
 Imperii magnitudinem portendens pro- digium, 1, 55.

- Incendium ingens Romæ, 24, 47. 26, 27. 35, 40.
- Indemnata indicta causa non debet in vincula duci, 3, 13.
- India, 9, 17. 35, 32. 42, 52.
- Indi nullius momenti milites, 9, 19.
- Indibilis, Ilergetum regulus, 22, 21. 25, 34. ejus filix humaniter et verecunde a Scipione habitæ, 26, 49. deficit ad Romanos, 27, 17. ejus oratio, *ibid.* ei conjux et liberi restituantur, *ibid.* rebellat, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. copias contrahit, 31. victus fugit, 33. Mandonium fratrem ad Scipionem supplex mittit, 34. veniam impetrat, *ibid.* post discessum Scipionis concitat populares et Ausetanos ad bellum, 29, 1. pilo terræ affigitur in pugna, 2.
- Indici præmium pecunia ex ærario, libertas et civitas data, 2, 5. dena millia gravis æris ex ærario numerata, 4, 45.
- Indici libertas data, et æris gravis viginti millia, 22, 33. *vid.* et 27, 3. 39, 19.
- Indigetem Jovem appellant Æneam Latini, 1, 2.
- Indigetes Dii, 8, 9.
- Induciæ datæ Veientibus in centum annos, 1, 15.
- iisdem datæ in quadraginta annos, 2, 54.
- Volsiniensibus datæ in viginti annos, 5, 32.
- cum Ceritibus in centum annos factæ, 7, 20.
- Indus, Carie fluvius, 38, 14.
- Infans in utero matris, Io triumphæ, clamavit, *vid.* Prodigium.
- Infans, incertum masculus an femina esset, natus, et extemplo in mare deportatus, 31, 12. *vid.* Prodigium.
- Infantes etiam cæsi in hostilis urbis expugnatione, 28, 20.
- Inferum mare, *vid.* Mare.
- Infule, insignia supplicum, 25, 25.
- Ingauni, gens Ligurum bellum gerunt cum Epanteris montanis, 28, 46. *vid.* et 30, 19. cum iis fœdus icit P. Ælius, consul, 31, 2. vincuntur ab Ap. Claudio, consule, 39, 32. oppugnant castra L. Æmilii Pauli, 40, 25. funduntur, et in deditionem veniunt, 27. et 28. de iis triumphat L. Æmilius Paullus, proconsul, 34. orant pacem, *ibid.*
- Ingenui decem, decem virgines, patrimi omnes matrimique, ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
- Initia Cereris, 31, 14. et 47.
- Insani montes, 30, 39.
- Insabres, pagus Æduorum, 5, 34.
- Insabres Galli Mediolanum condunt, 5, 34. rursum deficiunt, 21, 25. *vid.* et 30, 18. Insabres invadunt, duce Amilcare Pœno, Placentiam, 31, 10. circumveniunt Cn. Bæbium, et supra sex millia et sexcentos milites cædunt, 32, 7. a C. Cornelio consule vincuntur, 30. cæduntur ab L. Valerio Flacco, 34, 46.
- Insula Tiberina, 2, 5.
- Insula nova e mari edita, 39, 56.
- Intemelii Ligures, 40, 41.
- Interamna, colonia Romanorum, 9, 28. frustra a Samnitibus tentata, 10, 26. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. aliquanto majorem numerum mox dare cogitur, 29, 15.
- Interamnas ager, 10, 39.
- Intercalares Kalendæ, 43, 13. 45, 44.
- Intercalarius mensis, 37, 59.
- Interregnum unde dictum, 1, 17.
- Interregna, 1, 17. et 22. 3, 8. 4, 7. 43. et 51. 5, 17. et 31. 6, 1. 5. et 36. 7, 17. 21. et 28. 8, 3. 17. et 23. 9, 7. 10, 11. 22, 33.
- Interrex prodebat auspicato a patriciis, sine suffragio populi, 6, 41.
- Intertrimentum argenti, 32, 2.
- Intibili, oppidum, 23, 49.
- Inuus, Pan a Romanis vocatur, 1, 5.
- Iolcos, oppidum, 44, 12. et 13.
- Ion Thessalonicensis, præfectus Persei, 48, 58. liberos Persei tradit Octavio, 45, 6.
- Ionia, 33, 38.
- Ionium mare, 23, 33. 42, 48.
- Iresie, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
- Isalca, præfectus Gætalorum, 23, 18.
- Isauri pop. Epit. 93.
- Isidorus, 36, 33. præfectus Antiochi, fugit Cenzæum Eubœæ, 20.
- Isionda, urbs, obsessa a Termessensibus, liberatur a Romanis, 38, 15.
- Isiondenses, 38, 15.
- Ismenias, princeps Bæotorum, 42, 38. et 43.
- Issa, insula et urbs, a Romanis liberata, 43, 11.
- Issæi, Issenses viginti lembos classi Romanorum adjungunt, ad depopulandos Carystiorum agros, 31, 45. *vid.* et 37, 16. insimulant Romæ Gentium, Illyriorum regem, 42, 26. duodecim lembos Romanis submittunt, 48. iis immunitas concessa, 45, 26.
- Issaici lembi, 32, 21. Issenses naves, 43, 11.
- Ister fluvius, 40, 21.
- Isthmia, ludicrum, 33, 32. in quo promulgata Græciæ libertas, *ibid.*
- Isthmus Corinthusiacus duo maria, ab oc-

- casti et orta solis sanctima, arctis fam-
cibus dividit, 46, 26.
Isthmi sanctius continenti adheret Pe-
loponnesus, 32, 21.
Isthm, 32, 56. in Isthm legiones ducit
M. Claudius Marcellus, consul, *ibid.*
Isthm tota, trium oppidorum excidio,
et morte regis, peritur, 41, 15.
Istri, gens fera, 10, 2. subacti, Epit. 20.
Iacessierunt magis, quam exeruerunt.
Romana arma, 21, 16. prohibent co-
loniam Aquileiam deduci, 40, 26. tu-
multum creant in castris Romanis,
41, 6. a Romanis opprimuntur, 7. et
8. in civitates passim dilabuntur, 9.
rarum vincuntur, 14. in deditionem
veniant, 15. de iis triumphat C.
Claudius Pulcher, 17. queruntur de
crudelitate C. Cassii, consulis, 43, 7.
Istricus vicus, 24, 10.
Italia Supero et Infero mari, insule mo-
do, cingitur, 5, 33.
— universa pacata, 15, 12.
Itonia Minerva, 36, 20. ejus templum,
ibid.
Juba, rex Mauritanie, Epit. 110. 113.
114.
Decius Jubaellius, Epit. 12.
Jubellius Taures, vir bello insignis, et
nobilis eques Campanus, 23, 8. et 46.
ejus cum Claudio Aello pugna, 47.
ejus mors, capta Capua, 26, 15.
Judices olim appellati Romae, qui cele-
bratissimos nomine consules, 3, 55.
Judicum ordo, Carthagine nimium po-
tens lege Annibalē coercetur, 33, 46.
Judicia capitalia solas per se agit Tar-
quinius Superbus, 1, 49.
Judicia insignia, Horatii, 1, 26. Corio-
lani, 2, 35. Manlii Capitolini, 6, 20.
Ca. Falvi, 26, 2. et 3. Scipionis Afri-
cani, 38, 50—53.
Judicium populi a senatu rescindi non
potest, 4, 7.
Jugarius vicus Romae, 24, 47. 27, 37.
35, 21.
Jugera agri ne quis plus quingenta pos-
sident, lex lata, 6, 35.
Jugi descriptio, 3, 28. sub jugum mis-
sus exercitus Romanus, 9, 6. mox
Samnitium militum septem milia, 15.
vid. et 10, 36.
Jugurtha, Epit. 62. Adherbalem in Cir-
ta oppido obsidet, Epit. 64. Numidia
pellitur, Epit. 66. in carcere necatur,
Epit. 67.
Julia Caesaris F. Pompeii uxor meritis,
Epit. 106.
Julii ex principibus Albanis in Patres
lecti, 1, 80.
C. Julius Caesar dictator, Epit. 111.
quatuor triumphos ducit, Epit. 116.
quietum ac Hispania ducit, Epit. 114.
dictator perpetuus, *ibid.* in curia
Pompeii occiditur, *ibid.* ejus corpus a
plebe ante rostra crematur, *ibid.*
C. Caesar cos. Epit. 119. Augustus cog-
nominatur, Epit. 124. ei ara dedica-
tur, Epit. 137.
C. Julius Iulus, consul, 2, 43. decemvir,
8, 23. P. Sextio diem dedit, *ibid.* lega-
tus a senatu ad exercitum, Aven-
tium incidit, 8, 50.
C. Julius Iulus, consul, 3, 65. sedat tri-
bunorum collisiones, ortas adversus ju-
ventutem nobilium, *ibid.* iterum con-
sul, 4, 21. tertium consul, 23.
C. Julius Iulus, tribunus militum con-
sulari potestate, 4, 66. iterum, 61.
censor decessit, 6, 31.
C. Julius, dictator, 7, 21.
C. Julius Mento, consul, 4, 26. discor-
dia ejus et collegae, certamenque ad-
versus senatum, *ibid.* dedicat sine
morte aedem Apollinis, 29.
C. Julius Vercondaridubius Aeduis,
Epit. 137.
L. Julius, tribunus militum consulari
potestate, 4, 16. magister equitum,
26. creatus consul, 30.
L. Julius, tribunus militum consulari
potestate, 6, 30.
L. Julius, praetor creatus, sortitur Gal-
liam, 39, 46.
L. Julius, praetor, 45, 44.
L. Julius Iulus, tribunus militum con-
sulari potestate, 5, 1.
L. Julius Iulus, tribunus militum con-
sulari potestate, 5, 10. iterum, 16.
opprimit Tarquinienses, *ibid.*
L. Julius Iulus, tribunus militum con-
sulari potestate, 6, 4.
L. Julius Sequestria, in Sabino pro-
fiscens, fulmine ipse et equus etami-
nantur, 33, 26.
Proc. Julius affirmat, tibi vitem esse
Romulum, post mortem in Deo rela-
tum, 1, 16.
Sext. Julius Iulus, tribunus militum
consulari potestate, 4, 25.
Sext. Julius Caesar praetor creatus, 27,
21. sortitur Sicilia, 22. legatus, 29.
Sext. Julius Caesar, tribunus militum,
40, 27. legatus, 43, 6.
Iulus, Aeneae et Creusae filius, auctor
Juliae gentis, 1, 3.
Jumenta singula oppidis, per quae legati
Romani repente missi transibant, im-
perata, 42, 1.
Junia domus, 2, 5. ex ea consulatus
ortus, *ibid.*
C. Junius Babelcus consul creatus, 9,
20. secundum consul, 28. dictator
creatus, 26. tertium consul, 30. ma-

- gister equitum dictus, 88. censor, 48. sedem Salutis, quam consul bello Samnitium voverat, locat, *ibid.* ab eo vias per agros publica impensa factæ, *ibid.* tumultus causa dictator creatur, 10, 1. primo congressu Equos subigit, *ibid.* triumphat, *ibid.* sedem Salutis dedicat, *ibid.*
- D. Junius Brutus, magister equitum, 8, 12. consul, 29.
- D. Junius Brutus Scæva, legatus Carrili consulis, 10, 43. consul, 47. munus gladiatorum pro patre defuncto primus edidit, Epit. 16.
- D. Junius, prepositus ad ostium Valtorni, 25, 22.
- D. Junius Brutus, triumvir coloniarum deducendæ creatur, 34, 45.
- D. Junius Brutus adversus Gallæcos pugnat, Epit. 56.
- D. Junius Silanus, Epit. 64.
- D. Brutus a Capene Sequano interimitur, Epit. 120.
- L. Junius, Tarquinia, sorore seu amita, Tarquinii Superbi, natus, Bruti laud abnuat cognomen, 1, 56. Delphos missus cum juvenibus Tarquinii, baculum aureum Apollini offert, et Terram matrem osculatur, *ibid.* cum Collatino ad Lucretiam venit, 58. docem se prebet ad expugnandum regnum, 59. quum esset tribunus Celerum, *ibid.* consul creatur, 60. senatum ad trecentorum summam expiet, 2, 1. forejurando populum adstringit, minime Romanæ regere passurus, 2. Tarquinium Collatinum cogit consulatu se abdicare, et civitate cedere, *ibid.* supplicii liberorum avertit exactor, 5. ejus pugna cum Arunte Tarquinio, et mors, 6. fœnus ei a collega Valerio factum, 7. per annum a matronis logetur, *ibid.*
- L. Junius, legatus in Macedoniam, 45, 17.
- L. Brutus sibi mortem consciscit, Epit. 89.
- M. Junius Brutus, tribunus plebis, 34, 1. tunc legem Oppiam de cultu matronarum, *ibid.* creatur prætor, 35, 24. ei obvenit jurisdictione utraque, 36, 2. dedicat sedem Martis magnæ Idææ, 36. legatus, 37, 55. consul, 40, 59. ex Liguriis in Galliam transit, 41, 6. ejus res gestæ in Istria, 14. et 15. legatus in Asiam, 42, 45. petit censoriam, 43, 16.
- M. Brutus a Cn. Pompeio occiditur, Epit. 90.
- M. Brutus abscis damnatur, Epit. 120. manus sibi ipse infert, Epit. 124.
- M. Junius Pennus, ædilis plebis, 29, 11. creatur prætor, et obtinet sortem urbanam, 30, 40. creat decemviro agros Samniti Appuloque dividendo, 31, 4.
- M. Junius Pennus, prætor, 42, 8. sortitur Hispaniam citeriorem, 10. consul, 45, 14. ei obveniant Pism, 17.
- M. Junius Pera, dictator post Cannensem cladem, 22, 57, 23, 14.
- M. Junius, legatus captivorum, qui in Annibalis potestate erant, pro iis ad senatum orationem habet, 22, 59.
- M. Junius Silanus, præfectus Neapolitanus, 23, 15. prætor creatur, 25, 2. sortitur Tuscos, 3. ei in Etruria prærogatum imperium, 26, 1. ad res gerendas adjutor P. Scipioni datur, 19. a Scipione mittitur adversus Magonem et Hannonem, 28, 1. eos vincit, 2. adducit ad Scipionem auxilia, 13.
- M. Junius Silanus, præfectus socium, occiditur in tumultuario proelio, 38, 36.
- M. Junius Silanus coa. Epit. 66.
- P. Junius Brutus, tribunus plebis, tunc legem Oppiam, 34, 1. ædilis curulis, 36, 41. creatur prætor, 36, 45. sortitur Tuscos, 37, 2. prætor in Etruria, 50. jubetur proficisci cum imperio in Hispaniam alteriorem, 57.
- Q. Junius, tribunus plebis, queritur indignam necem Manlii, 4, 16.
- Juniorum centuriæ, 1, 43. *vid. et* 24, 7, 26, 22, 27, 6.
- Juniores, citati a consulibus, ad nomen non respondent, 2, 28.
- Juniores omnes adiguntur sacramento, 10, 4, 22, 57.
- Juniorum ob ineptiam Romæ delectus agere confectus, 25, 6.
- Juno Acræa, 32, 23.
- Lacinia, 23, 33, 24, 3, 28, 46, 30, 30. Junonis Lacinie nobile templum, sanctum omnibus circa populis, 24, 3. detectum, ablatis marmoreis tegulis, a Q. Folvie censore, 42, 3.
- Moneta, 7, 28. Junonis Monete ædes structa in eo loco, quæ arca ædium Manlii Capitolini fuerat, *ibid.* ei ædem vovet C. Cicærius, prætor, 42, 7.
- Regina, 5, 21. Junonis Regine ædes in arce Veientana, *ibid.* ejus signum, more Etrusco, nisi certæ gentis sacerdos, attractare non solitus, 22. Juno deportatur magna religione Veie Romanæ, *ibid.* perfertur in Aventinum, eique a dictatore Camillo templum locatur, *ibid.* et dedicatur, 31. *vid. et* 39, 2, 40, 52. ante pedes Junonis tres patere aureæ, cum titulo

- nominis Camilli, positæ, 6, 4. Janoni
 Regiæ in Aventino majoribus hostiis
 sacrificatur, 22, 1. *vid.* de Junone
 Regina, 27, 37, 31, 12.
 Jaso Sospita, 8, 14, 24, 10, 29, 14, 31,
 12. Junonis Sospitæ ædes lucusque
 communis Lanuviniis municipibus cum
 populo Romano, 8, 14. ejus simula-
 crum, 40, 19. ei ædes vota a C. Cor-
 nelio Cethego, consule, 32, 30. dedi-
 cata, 34, 58.
 Junonis in æde veteri Patavii fixa rostra
 navium, spoliæque Laconum, 10, 2.
 Jupiter Acreus, 33, 2.
 — Capitulinus, 1, 55, 6, 17.
 — Dodonæus, 8, 24. Jovis Dodonæi
 sortes, *ibid.*
 — Elicius, 1, 20. Jovi Elicio aram in
 Aventino dedicat Numa Pompilius,
ibid. *vid.* et 31.
 Jupiter Feretrius, 1, 10. ei templum
 dedicat Romulus, et opima spolia
 fert, *ibid.* ædes ejus ab Anco ampli-
 cata, 1, 33. refecta ab Augusto, 4, 20.
 — Imperator, 6, 29.
 — Indiges, 1, 2. sic dictus Æneas, *ibid.*
 — Latiaris, 21, 63. ei donum, fulmen
 aureum pondo quinquaginta, factum,
 22, 1.
 — Olympius, 24, 21. ejus templum
 Athenis, 41, 25.
 — Optimus Maximus, 4, 2.
 — Stator, 1, 12. et 41. ei templum in
 pugna cum Samnitibus vovet M. Ati-
 lius, 10, 36.
 — Trophonius, 45, 27.
 — Victor, 10, 29. ei ædes vota, spo-
 liæque hostium cremata, *ibid.* Jovi
 Victori pocillum mulsi, priusquam
 temetum biberet, vovet L. Papirius, 42.
 Jovis ædes in Capitolio dedicata, 2, 8.
 — ædes duæ in Capitolio dedicatæ,
 35, 41.
 — ædem in Capitolio, columnasque
 circa poliendas Albo locant censores,
 40, 51.
 — cella, in qua ante pedes Junonis
 tres patrum aureæ positæ, 6, 4.
 — epulum ludorum causa, 25, 2, 27,
 36, 29, 38.
 — porta, Capuæ, 26, 14.
 — sella in templo Capitolino, 5, 50.
 — signum, Preneste devectum, a dic-
 tatore T. Quintio in Capitolium fer-
 tur, 6, 29.
 — templum in Capitolio dedicatur,
 Epit. 98.
 Jovi aram in monte Æmo consecrat
 Philippus, 40, 22.
 Jurare non potest flamen Dialis, atque
 adeo aliam dat, qui pro se juret, 31,
 50.
 Jusjurandum militum diversum a sa-
 cramento, 22, 38.
 Jurisjurandi religiosa observatio, 3, 20.
 nimis callida interpretatio, 22, 61.
 Jurejurando adactus populus, neminem
 regnare Romæ passuros, 2, 1. et 2.
 Jus id est, quod postremum populus ju-
 bet, 7, 17, 9, 33.
 Jus divinum et humanum, 1, 18.
 — civile, repositum in pontificum pe-
 netralibus, evulgat C. Flavius, 9, 46.
 Justitium indictum, 3, 8. et 27, 4, 26. et
 31, 6, 2. et 7, 7, 6. et 28, 10, 4.
 et 21.
 — per quadriduum servatum, 3, 3. per
 dies decem et octo, 10, 21.
 — in foro sua sponte ceptam prius,
 quam indictum, 9, 7.
 Justitio simile otium, 7, 1, 26, 26.
 L. Juventius Thalna, legatus, 39, 31.
 Romam missus, 38.
 M'. Juventius Thalna, tribunus plebis,
 accusat C. Lucretium prætorem, 43,
 10. creatus prætor, sortitur jurisdic-
 tionem inter peregrinos, 45, 14. et
 16. rogationem promulgat de bello
 Rhodiis indicendo, 45, 21. Epit. 50.
 T. Juventius, tribunus militum, cadit
 in pugna, 38, 22.
 T. Juventius Thalna creatur prætor, 34,
 42. sortitur jurisdictionem peregrin-
 nam, 43.
 Juvenum Romanorum nobilium conspi-
 ratio de regibus revocandis, 2, 3. con-
 jecti in vincula, 4. dant poenas, 5.
 Juvenes trecenti conjurarunt occidere
 Porsonam, 2, 12.
 Juventas, Dea, 5, 54.
 Juventatis ædes in circo maximo dedi-
 cata, 36, 36.
 Juventati lectisternium imperatam, 21,
 62.
 Juventus Romana connubiorum erg
 Sabinae virgines rapit, 1, 9.

L.

- Labeates, populi, 43, 21, 44, 31, 45, 26.
 Labeatis palus, 44, 31.
 Labeatis terra, 44, 23.
 C. Labeo, tribunus militum, cadit in
 pugna, 33, 22.
 Labeo, *vid.* Antistius, Atinius, Fabius.
 Labici, seu Lavici, urbs, 2, 39. Labicos
 capit Coriolanus, *ibid.* capiunt et di-
 ripiunt Romani, 4, 47. Lavicos d
 ducta colonia, *ibid.*
 Labicani, sive Lavicani, hostes Roma-
 norum, 4, 45. proelio vincuntur, 46.
vid. et 6, 21.
 Labicanus, seu Lavicanus, ager, 3, 25.
 4, 49, 26, 9.

- Lavicana via, 4, 41.
 Labienus, Epit. 127.
 Labra duo marmorea in Capitolio a Scipione Africano posita, 37, 3.
 Lacedæmon, validissima urbs viris armisque, 34, 33. *vid.* Sparta.
 Lacedæmon, non operum magnificentia, sed disciplina institutisque memorabilis, 45, 28.
 Lacedæmonius dux, Cleonymus. *vid.* Cleonymus.
 Lacedæmonii tyranni, Cleomenes, Machanidas, Nabis. *vid. sub his vocibus.*
 Lacedæmonii vexantur ab suis exsulis, 38, 30. bello oppugnantur ab Achæis, 32. Lycurgi leges abrogare, et Achæorum leges institutisque accipere jubentur, 34. de iis agitur in concilio Achæorum, coram Romanis legatis, 39, 35. *et* 37. manere jubentur in concilio Achæorum, 43.
 — pugnant missilibus, 34, 39.
 — cunctatores natura, 45, 28.
 Lacedæmoniorum exsules multi, pulsati suis tyrannis, veniunt in castra Romanorum, 34, 26.
 C. Lacerius, tribunus plebis, 5, 10.
 Lacetania, 21, 23.
 Lacetani, 21, 60. *et* 61. depopulantur agros sociorum populi Romani, 28, 24. in eos edicunt expeditio, 26. *vid.* *et* 33. *et* 34. Lacetani, gens, quam insita feritas tenet in armis, 34, 20. eorum oppidum oppugnat M. Cato consul, *et* capit, *ibid.*
 Lachares filius Mithridatis, Epit. 98.
 Lacinia Juno, 24, 8. ejus nobile templum, sanctum omnibus circa populis, *ibid. vid. et* 28, 33. in eo multi, qui in Africam sequi Annibalem abnuebant, jussu ejus interfecti, 30, 20. tegulae marmoreæ, ex eo sublatae a censore, jussu senatus reportantur, 42, 8.
 Lacinium, promontorium, 12, 8. illum præternavigare fas Romanis esse, negat Philocharis Tarentinus, *ibid. vid. et* 27, 25. 36, 42.
 Lacones, *vid.* Lacedæmonii.
 Laconica ora, 38, 30.
 Lacte pluit, *vid.* Prodigium.
 Lacumaces, stirpis regie apud Numidas puer, appellatur a Mezetulo rex, 29, 29. victus a Masinissa, fugit in agrum Carthaginiensem, 30. se in Masinissæ fidem permittit, *ibid.*
 Lacus Albanus, 5, 15. crescit in altitudinem insolitam, *ibid.*
 — Avernus, 24, 12. 18. *et* 20.
 — Begorrites, 42, 53.
 — Curtius, 1, 13. 7, 6.
 — Fucinus, 4, 57.
 Lacus Martis, 41, 13.
 — Ostiæ, 27, 11.
 — Regillus, 2, 19. 6, 2. *vid.* Regillus.
 — Timavi, 41, 5.
 — Trasimenus, 22, 4.
 — Vadimonis, 9, 39.
 Lacus manavit sanguine, *vid.* Prodigium.
 C. Lælius, classi a Scipione præfectus, 26, 42. ob virtutem corona aurea et triginta bubus donatur, 48. it Remam, *et* in senatu, Carthaginiem novam aliasque urbes captas esse, exponit, 27, 7. mittitur orator a Scipione ad Syphacem, 28, 17. mittitur ad prædandam Africam, 29, 1. ad eum venit Masinissa, 4. redit ex Africa, 6. classis præfectus, cum Scipione transit in Africam, 25. cum Masinissam mittitur ad persequendos Syphacem et Asdrubalem, 30, 9. vincit Syphacem, 11. improbat Masinissæ cum Sophonisba nuptias, 13. a Scipione donatur corona aurea, 15. cum Syphace aliisque captivis Romam mittitur, 16. quæ in Africa gesta sunt, exponit patribus, 17. ædilis plebis, 33, 25. creatur prætor, 33, 24. sortitur Siciliam provinciam, 26. ambiens consulatum, repulsam patitur, 35, 10. creatur consul, 36, 45. ejus contentio de provincia cum L. Scipione collega, 37, 1. ex Gallia Romam redit, 47. ei cum suo exercitu in annum prorogatum imperium, 50.
 C. Lælius, legatus in Macedoniam, 41, 27. legatus ad Gallos trans Alpes, 43, 7.
 Lætorius, tribunus plebis, 2, 56. ejus violenta contentio cum Ap. Claudio consule, *ibid.*
 C. Lætorius, ædilis curulis, 28, 30. legatus, 25, 22. creatur prætor, 26, 23. *vid. et* 27, 7. decemvir sacris faciendis, 27, 8.
 Cn. Lætorius, legatus L. Furii prætoris, 31, 21.
 L. Lætorius, ædilis plebis, vitio creatus, abdicat se magistratu, 30, 39.
 M. Lætorius primipili, centurio, 2, 27. ei data a populo dedicatio ædis Mercurii, *ibid.*
 Lævi Ligures, 5, 35. 33, 37.
 Lævinus, *vid.* Valerius.
 Lagos, urbs, 38, 15.
 Lamia, urbs, 27, 30. 32, 4. 35, 43. oppugnatur a Philippo, 36, 25. qui ab ea recedit, *ibid.* oppugnatur a Romanis, 37, 4. capitur, 5.
 Lampsacus, urbs, 37, 35. libertatem suam defendit adversus Antiochum, 38, 38. *vid. et* 35, 42.
 Lampsaceni coronam octoginta pondo

- Romam mittunt, 43, 8. referuntur in sociorum formulam, *ibid.*
- Lampsus, urbs Thessaliam, 32, 14.
- Lampter, Phocææ, 37, 31.
- Lana pulla terra enata, *vid.* Prodigium.
- Laniensæ et tabernæ in publicum emtæ, 44, 16.
- Lanistæ, 28, 21.
- Lanuvium, 3, 29. 6, 2. 26, 8. 29, 14. 45, 16.
- Lanuvii strepitus in æde Junonis Sospitæ editus, *vid.* Prodigium.
- Lanuvini deficiunt, 6, 21. iis civitas datur, 8, 14. ædes Sospitæ Junonis communis Lanuvinis municipibus cum populo Romano, *ibid.*
- Lanuvinus magistratus feriis Latinis precationem sollempnem non rite peragit, 41, 20.
- Laodice regina, Epit. 50.
- Laodiceni ex Asia inter auxilia Rhodiorum, 83, 18.
- Lapathus, castellum, 44, 2. et 6.
- Lapidini, populi, 41, 23.
- Lapis quidam sacer datur legatis Romanis, quem Pessinuntii Matrem Deum vocabant, 29, 11.
- Lapis sacer in agro Crustumino, 41, 17.
- Lapides silices, 30, 43.
- Lapides Atri, locus inter oppida Illiturgim et Mentissamin Ausetanis, 26, 17.
- Lapidibus pluuisse quoties nunciaretur, novendiale sacrum fiebat, 1, 31.
- Laqueis excipiuntur ictus arietum, 86, 23.
- Larentia, uxor Faustuli, educat Romulum et Remum, 1, 4.
- Lares, 8, 9.
- Lares Permarini, 40, 52.
- Larium Permarinum ædes dedicatur, *ibid.*
- Larinas ager, 22, 18. et 24. 27, 40. et 43. 45, 2.
- Larissa, arx Argis, 32, 25.
- Larissa, urbs nobilis Thessaliæ, 31, 46. 42, 67.
- Larissam dies exercitui ad conveniendum a Philippo edicitur, 28, 5.
- Larissæ Thessalorum concilium, 36, 8. 42, 38. ab Larissæ obsidenda deterretur Antiochus arte Ap. Claudii, 36, 10. et 13.
- Larissa Cremaste, 31, 46. 42, 56. et 67.
- Larissenæ, 31, 31.
- Larissus, amnis, Eleumi agrum ab Dymæo dirimit, 27, 31.
- Lartes Porsena, *vid.* Porsena.
- Lartes Tolumnius, *vid.* Tolumnius.
- Sp. Lartius, genere factique clarus, 2, 18. cum Horatio Coclite manet aliquantisper in statione pontis, 2, 10. præficatur expeditæ juventuti, 11.
- T. Lartius, consul, 2, 18. primus dicta-
- tor, *ibid.* consulerum, 21. *vid.* et 29.
- Las, vicus maritimus, 38, 30. cum improviso occupant, et statim amittunt Lacedæmonii, *ibid.*
- Latemnastus Cretensis, 35, 29.
- Lati clavi ob Claudius pacis ignominiam depositi, 9, 7. lato clavo tunicæ, 30, 17.
- Latini unde dicti, 1, 2. Prisci Latini ab Alba oriundi, 3. et 52. *vid.* et 32.
- Latini bello lacescunt Ancum Marcium, 1, 32. vincuntur, 38. multa eorum millia traducuntur Romam, *ibid.* cum iis bella gerit Tarquinius Priscus, 36. et 38. Latinorum et Romanorum communia sacra, 45. eos sibi conciliat Tarquinius Superbus, 49. cum his fœdus facit, 50—52.
- ad Regillum lacum cæsi, 2, 19. et 20. sollicitant frustra Latinos Volci ad bellum Romanis inferendum, 22. sex millia Latinorum captivorum a senatu remissa, *ibid.* coronam auream Jovi in Capitolium mittunt, *ibid.* cum Latinis populis ictum fœdus, 33. vexantur incursionibus, Æquorum, 48. opem ferunt Romanis adversus Volcos et Æquos, sed vincuntur, 3, 7. deficiunt a Romanis, quoniam per annos plus centum nunquam ambigua fide in amicitia Romana mansissent, 6, 2. *vid.* et 7, 11. et 32. ab iis Tusculum captum, 33. quod recipitur, cæsis Latinis, *ibid.*
- iis petentibus pax data, 7, 12. magna vis militum ab iis accepta, *ibid.* concilia habent, et Romanis negant milites, 25. exercitibus jam in Romanos comparatis, vertunt bellum in Pelignos, 38.
- Sidicini dedunt se Latinis, 8, 2. Latini vastant agros Samnitium, *ibid.* moliantur occulte bellum in Romanos, 3. decem principes Latinorum Romam evocati, *ibid.* consilia Latinorum ea de re, 4. petunt consulem et senatores Latinos, 5. iis inferunt bellum Romani, 6. ad Capuam conveniunt Latini cum sociis suis, *ibid.* sunt persimiles Romanis in rebus bellicis, 8. prælium atrox inter Latinos et Romanos, 9. vincuntur Latini, 10. mulctantur agro, 11. rebellantes funduntur, 12. in deditionem accipiuntur, *ibid.* Latinorum status infelix, 13. subactis iis leges dicunt Romani, *ibid.* et 14.
- e Latinis Romani ad exercitus suos alterum tantum adiciebant, 8, 8. *vid.* et 4. ex iis senatum supplendum censeat Sp. Carvilius, 33, 22.
- Latini, qui Romam commigrant, ju-

- ben̄tur redire domum, 39, 3. eorum querelæ in senatu, 41, 12. de Latinis lex lata, 13.
- Latina via, *vid.* Via.
- Latine, colonis, 84, 53.
- Latine feriæ, 5, 17. *et* 19. 21, 63, 92, 1. tenent consules prætoresque Romæ usque ante diem quintum kalendas Maias, 25, 11. decreto pontificum instauratæ, quod Ardeatibus caro data non fuerat, 32, 1. *vid.* *et* 37, 3. *et* 41, 20.
- Latine ante diem tertium nonas Maias, 41, 20.
- indictæ ex instauratione in ante diem tertium idus Sextiles, *ibid.* kalendis Junii factæ, 42, 35.
- pridie kalendas Aprilis, 44, 22.
- in ante quartum, et tertium, et pridie idus Novembres, 45, 3.
- Latine loquendi publice Cumanis, et Latine vendendi jus eorum præconibus permissum, 40, 42.
- Latinus rex armatus, ad arcendam vim advenarum, Æneæ occurrit, 1, 1. pacem cum Æneæ, deinde affinitatem cum eo jungit, data ei in matrimonium filia, *ibid.*
- Latinus Silvius, Albæ rex, 1, 3.
- Latium Romanis suspectum, 6, 21. Latii status infelix, 8, 13. Latium subactum, *ibid.*
- Latona, 5, 13.
- Latona bove femina aurata sacrum factum, 25, 12.
- Latrones, ad duo millia, in spelunca oppressi, 10, 1.
- Lavici, *vid.* Labici.
- Lavinia, Latini regis filia, datur Æneæ in matrimonium, 1, 1.
- Lavinium, oppidum, conditum, quod Æneæ ab uxoris nomine appellat, 1, 1. inter Lavinium et Albam Longam coloniam deductam, triginta ferme interfuere anni, 3. Lavinii interfectus T. Tatius, 14. foedus inter Romam et Lavinium renovatum, *ibid.* Lavinium ab Troja oriundum, 23. *vid.* *et* 2, 39.
- Laurea corona, *vid.* Corona.
- Laurea in puppi navis longæ enata. *vid.* Prodigium.
- Lauream in manu tenentes, et coronati, supplicant Romæ omnes, duodecim annis majores, 40, 37.
- Laureatæ litere et tabellæ, 45, 1.
- Laurens ager, 1, 1.
- Laurentes, cum iis quotannis renovatum foedus post diem decimum Latinarum, 8, 11.
- Laurentium legati pulsati a Tito Tatius, 1, 14.
- Laurentibus non data caro Latinis, 37, 8.
- Laurentanus portus, 30, 39.
- Lautia, legatis præbita, 23, 39, 30, 17, 33, 24, 35, 23, 42, 26.
- Lautula, locus angustus ac saltuosus, 7, 39, 9, 23. ad Lautulas ancipiti prælio cum Samnitibus dimicatum, *ibid.*
- Lautumia, 26, 27. Lautumiarum carceris custodiam intentionem habere jubentur triumviri, 32, 26. in Lautumias Ætolorum principes conjecti, 37, 3. in Lautumias duo atria, Mænium et Titium, 39, 44.
- Lebadia, 45, 27.
- Lebadia templum Jovis Trephonii adit Æmilius Paulus, 45, 27.
- Lechæus portus, 32, 23.
- Lecti ærati quando, et a quibus, primum Romam advecti? 39, 6.
- Lecticula in aciem illatus Cn. Scipio configit, 24, 42.
- Lectisternium quando primum Romæ, et qua celebritate factum, 5, 18. *vid.* *et* 7, 2. *et* 27, 8, 25, 29, 14.
- Lectisternium Cære imperatum, 21, 62.
- Juventati, *ibid.*
- Janoni Regine, 22, 1.
- Saturno imperatum, quem lectum senatores straverunt, *ibid.*
- per triduum habitum, sex pulvinaria in conspectu fuere, 22, 10.
- Lecton, promontorium, 37, 37.
- Legati Abderitarum queruntur de avaritia et crudelitate Hortensii, 43, 6.
- Achæi nunciant, Nabidem contra foedus maritimam oram Laconum oppugnare, 35, 22. *vid.* Aobæi.
- Ætolorum Romam missi, pacem petentes, 36, 35. urbe eodem die, Italia intra quindecim dies, excedere jubentur, 37, 1. admittuntur, hisque pacis leges dantur, 38, 10. *et* 11.
- Alexandrini queruntur de Antiocho, 44, 19.
- Ambracienses accusant Fulvium Nobiliorem, 38, 43.
- Annibalis ad Philippum, 23, 34.
- Antiochi Romam, eorumque oratio, 34, 57. ad Scipionem, 37, 34. *et* 45.
- ab Ardea queruntur in senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem non esse datam, 33, 1.
- Ariarathis, eorumque oratio, 42, 19.
- Asiæ et Græciæ, Romæ auditi, 34, 57.
- Atheniensium implorant auxilium Romanorum, 31, 5.
- Attali queruntur de Philippo, 31, 2, 32, 8. coronam auream ducentum quadraginta sex pondo in capitolio ponunt, 32, 27.

Legati ex Balearibus insulis et ultima Hispania ad Scipionem, 22, 20.

- Biliastagii, Illyretum reguli, fientes ad genus Catonis provoluti, auxilia petunt, 34, 11.
- Caritum, bellum deprecantes, impetrant pacem, 7, 20.
- Campanorum a Romanis auxilium petunt, 7, 30.
- Carthaginensium, amicitiam et societatem Romanorum petentes, 7, 27. auream coronam donant Romanis, 38. legatis Carthaginensibus, qui ad foedus tertio renovandum venerant, comiter munera missa, 9, 48. ad Asdrubalem et Syphacem missi, 29, 34. ad Romanos de pace, 30, 22. et 40. frumentum et hordeum adportant, 36, 4. queruntur de Masinissa, 42, 23.
- Clusini auxilium adversus Gallos petunt, 5, 33.
- Epirotarum, 36, 35.
- Eumenis, quereutes de clade Sinopensium, 40, 2.
- Gallorum pollicentur Romanis auxilia ad bellum Macedonicum, 44, 14.
- Græciæ Asiæque, Romæ auditi, 34, 57. 43, 8.
- Hispani, eorumque simplicitas, 40, 47.
- Iapydum, Istrorumque, et Carnorum, queruntur de avaritia et crudelitate consulum, 43, 7.
- Issenses Gentium, Illyriorum regem, Romæ suspectum reddunt, 42, 26.
- Lacedæmoniorum, 39, 38.
- Latinorum, 6, 5.
- Laurentium pulsanur a propinquis Titi Tatii, 1, 14.
- Locrensiarum, obseiti squalore et sordibus, ramos oleæ, velamenta supplicum, porrigentes, queruntur de Pleminio, 29, 16.
- Macedones deducti extra urbem in villam publicam, ibique iis locus et lautia præbita, 33, 24.
- Masinissæ a Romanis donantur, 30, 17.
- Nabidis, 34, 42.
- Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
- Pamphyli coronam auream in curiam inferunt, 44, 14.
- Persei jubentur excedere Italia, 42, 26.
- Philippi ad Annibalem, 23, 33. 34. et 39. ad Ætolos, 31, 28. ad Romanos, 32, 37. 33, 34. pollicentur Romanis pecuniam et frumentum, 36, 4. coronam auream centum pondo in

ade Jovis optimi Maximi ponant, *ibid.*

Legati Pisanorum, 45, 13.

- Pœnorum ad Philippum, capti mittuntur Romam, 23, 34. Pœnorum ad Masinissæ, Romæ de agro disceptantium, 34, 62.
- Privernates, 8, 21.
- Prusæ, Romam missi, 44, 14.
- Ptolemæi, 31, 9. iis in singulos munera quinôum millium æris ex senatus consulto missa, *ibid.*
- Ptolemæi et Cleopatæ gratulantes, quod M'. Acilius Antiochum Græcia expulerit, 37, 3.
- Rhodiorum ad Antiochum, 33, 20. ad Romanos, quarentium de Sinopensium clade, 40, 2. ad Romanos, 44, 14. horum superba oratio, *ibid.* alii legati, 45, 20. miserabili oratione deprecantur iram Romanorum, 22.
- Romani, ad Coriolanum de pace missi, 2, 39.
- Athenas, qui Solonis leges describerent, 3, 31.
- jussu Tolumnii a Fidenatibus interfecti, 4, 17.
- Veios, et superbum Veientium responsum, 4, 58.
- Delphos consulturi oraculum, 5, 15. Apollini crateram auream ferunt, 28. *vid. et* 28, 45.
- ad Gallos, eorumque cum Gallis colloquium, 5, 35. et 36.
- ad Samnites, 7, 31. 8, 23.
- in Hispaniam ad Annibalem, non admittuntur, 21, 6. et 9.
- Carthaginem missi, 18. iis superbe respondent Carthaginenses, *ibid.* ridentur, a Gallis, 20.
- in varia loca missi, 22, 33.
- male excipiuntur ab Hieronymo Syracusanorum rege, 24, 6.
- violentur a Carthaginensibus, 30, 25.
- ad Ptolemæum, 31, 2. ad Masinissam, 11.
- decem ad constituendas res Græciæ, 33, 24. et 31. Asiæ, 37, 55. *vid. et* 45, 17.
- ad Antiochum et Philippum, 33, 35. et 39.
- in Græciam, 39, 33. 42, 37.
- in Macedoniam, 41, 27.
- Saguntini gratias agunt senatui, 28, 39. adducunt quosdam Carthaginenses cum pecunia, qui ad conducenda auxilia in Hispaniam trajecturant, 30, 21.
- Samnites, Romam missi de pace, 8, 1. ad Annibalem, 23, 42.
- Sardorum Romam, 41, 10. et 12.

Legati Syphacis, donati ab Senatu Romano, 27, 4. 30, 17.

— Syracusani, 22, 37. ad Marcellum, 25, 29.

— Tarentini ad Annibalem, 24, 13.

— Tarquiniorum exsulum, 2, 3. *et* 4.

— Thracum, petentes amicitiam et societatem Romanorum, 42, 19.

— Vermine Romam, 31, 11.

— in senatum introducti per consules, 32, 8.

— jure gentium sacrosancti, 2, 4.

— licet viderentur commisisse, ut hostium loco essent, in iis tamen jus gentium valet, 2, 4.

— contemptui habiti, 3, 25.

— interfecti, 4, 17. *et* 32.

— contra jus gentium arma capiunt, 5, 36.

— male excepti a Samnitibus, 7, 31. 8, 23.

— si repente aliquo mitterentur, singula per oppida, qua faciendum iter, jumenta imperant, 42, 1.

Legatis causis publice in Rostris statum positae, 4, 17.

— munera data, 9, 43. 27, 4. 28, 39. 30, 17. 31, 9. 37, 3. 42, 6. *et* 19. 43, 7. *et* 8. 44, 14. 45, 13.

— aedes liberæ hospitio datæ, sumtusque decretus, 42, 6.

— hostium in aede Bellonæ senatus datus, 30, 21. 33, 24.

Legationis jus externis, non civibus, comparatum, 6, 17.

Legati imperatorum, 2, 20. 10, 40. *et* 43. *et* alibi passim.

Legio quot militum? 6, 23. 7, 25. 8, 8. 26, 28. 29, 24. 43, 14.

— prima, secunda, tertia, 10, 18. 22, 53. 33, 36. 34, 46.

— quarta, 10, 18. 26, 48. 34, 46.

— quinta, 39, 30.

— octava, *ibid.*

— undecima, 30, 18.

— duodecima, magna ex parte cæsa, *ibid.*

— tertia decima, *ibid.*

— nudevicesima, 27, 38.

— vicesima, 27, 14. *et* 38.

— tota millia hominum quatuor, Romæ in foro securi percussa, 28, 28.

— hintæta Samnitium, 10, 38.

— Sabina, 2, 26.

Legiones Etruscorum, 10, 5.

— Faliscorum, 4, 5.

— urbanae, 6, 9. 24, 44. 25, 3.

— quatuor vulgo scribebantur, 8, 8.

— decem effectae, 2, 30. 7, 26.

— duodeviginti, 24, 11.

— una *et* viginti, 26, 28. 27, 23.

— tres *et* viginti, 26, 1. 27, 36.

Legiones viginti, 30, 2.

— tumultuarie, 40, 26.

Legionarium numerus auctus, 42, 31.

Legionarii equites, 35, 5.

Lembi, 33, 19.

— biremes, 24, 40.

— Issaici, 32, 21.

— piratici, 37, 27.

Lemnos, insula, 28, 5.

Lentulus, *vid.* Cornelius.

Leon accusat Apollodorum, impellentem

Athenienses ad defectionem, 35, 50.

idem esse videtur ac

— Icesius filius, legatus Atheniensis, 38, 10.

— locus, 24, 39.

Leonatus Eulyesta, praefectus agematis Macedonici, 42, 51. *et* 59.

Leonides Lacedaemonius, dux Persei, 42, 51.

Leonorius, Gallorum regulus, 38, 16.

Leontini, in eorum urbe Hieronymus occiditur, 24, 7. eo proficiscuntur

Hippocrates *et* Epicydes, 29. Leontinorum urbs a M. Marcello consule

capta, 30.

Leonum *et* pantherarum venatio Romæ, 39, 22.

Lepidus, *vid.* Æmilius.

Leptis, 30, 25. 34, 62.

Lesius *vid.* Seppius Lesius.

Letus, mons, 41, 32.

Leucadia, olim peninsula, postea insula, divisa ab Acarnania freto vadoseo, quod perfossum manu est, 33, 17.

Leucas, caput Acarnaniae, 32, 15. 33, 17. 36, 11. Lencadem indictum concilium Acarnanum, 33, 16. eam op-

pugnat Flamininus, 17. Lencadis situs, *ibid.* capitur proditione, *ibid.*

Leucas eximitur concilio Acarnanum, 45, 31.

Leucate, promontorium, 26, 26. 36, 15. 40, 1.

Leucaspi phalanx, 44, 41.

Leves milites, 8, 8.

Leusia, *sive* potius Eleusia, locus, quatuor millia ab Alexandria abest, 45, 12.

Lensus Cretensis, 38, 18.

Lex Æmilia, de minuenda censura, 4, 24. *vid.* *et* 9, 33. *et* 34.

— de Aere alieno, *vid.* Aa.

— Agraria, *vid.* Agraria. *et* adde, 6, 35. 7, 16.

— de Ambitu, 7, 15. 40, 19.

— Annaria, 40, 44.

— Bæbia, *ibid.*

— Canulei, de connubio Patrum *et* plebis, 4, 1.

— Cincia, dedonis *et* muneribus, 34, 4.

— de consule intra decem annos non reficiendo, 10, 13.

- Lex Curiata, 5, 46. 9, 38.
 — Decem tabularum, 3, 34.
 — Decemvirates quibus tabulis duodecim est nomen, in aes incisae, et in publico propositae, 3, 57.
 — de dictatore creando, 2, 18.
 — Flavii, ut in Tusculanos animadvertatur, 8, 37.
 — Horatia, 3, 55.
 — Icilia de Aventino, 8, 32.
 — Licinia, de consule ex plebe creando, 7, 21. 22. et 25.
 — Licinia Sextia, de ere alieno, de modo agrorum, de consulatu plebeio, 6, 35.
 — magistratus plebei ne patiant patricio, 4, 25.
 — de mulctarum estimatione, 4, 30.
 — Oppia, de cultu matronarum, 34, 1. abrogatur, 8.
 — Papiria, qua Acerranis civitas sine suffragio datur, 8, 17.
 — de perduellione, 1, 26.
 — Petillia, 37, 54.
 — ut plebsita omnes Quirites teneant, 3, 55. 8, 12.
 — Postelia, de nundinis et conciliabulis obeundis, 7, 15.
 — Porcia, pro tergo civium, 10, 9.
 — de provocatione, 2, 8. 3, 55. 10, 9. semper a familia eadem lata, *ibid.*
 — sacrata, in Sacro monte lata, 2, 38. alim sacratae leges, 3, 32. 4, 36. 7, 41. 9, 39. 36, 38. 39, 5.
 — Senator ne quis, quive senatoris pater fuisset, maritimam navem, quam plus quam trecentarum amphorarum esset, haberet, 21, 63.
 — Terentilla, 3, 9. et 10.
 — Trebonia, 3, 63. 5, 10.
 — Tribunus militum ubi quis fuisset, ne postea ordinum ductor esset, 7, 41.
 — tribunorum militum comitia ne fierent, consulumque utique alter ex plebe crearetur, 6, 35.
 — Tribunis, edilibus, iudicibus, decemviris qui nocuissent, ut ejus caput Jovi sacrum esset, 3, 55.
 — Valeria, de provocatione adversus magistratus ad populum, sacrandoque cum bonis capite ejus, qui regni occupandi consilia inisset, 2, 8.
 — de vicesima manumissorum, 7, 16.
 — de unciario fœnore, *ibid.*
 — vetusta, prisca literis verbisque scripta, ut, qui prætor maximus sit, idibus Septembribus clavum pangat, 7, 3.
 — Voconia de hereditatibus mulierum, 41, 34.
 — Voletonis, ut plebei magistratus tribuit comitiis fierent, 2, 56.

- Lex ne quis magistratus sine provocatione crearetur, 3, 55.
 — ne cui album in vestimentum addere petitionis causa liceat, 4, 25.
 — ne quis populum sacrocaret, 7, 16.
 — ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec poenam laeret, in compedibus aut in nervo teneatur, 8, 38.
 Leges regum, 6, 1.
 — decemvirales, 3, 57.
 — consulares, 3, 56.
 — tribunitiae, *ibid.*
 — fœnebrae, 35, 7.
 — Legum publice examinandarum mos, 3, 34.
 Liber vetus linteus Samnitium, 10, 38.
 Libri fatales, 5, 14. 22, 9. et 57. 42, 2.
 — lintei, repositi in sede Momae, 4, 7. et 20.
 — magistratum, *ibid.*
 — Numae Pompilii septem Græci, septem Latini, sub Janiculo in duabus arcis lapideis inventi, comburuntur, 40, 29.
 — Sibyllini inspecti, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 29, 10. 41, 26. *vid.* Sibylla.
 — vaticini ex senatusconsulto ad prætorem delati, 25, 1.
 Liberi sequuntur patrem, 4, 4.
 Liberi, Liberaeque ædes, 3, 55. 41, 33.
 Libero Liberaeque signa aenea ex argento mulctatio posita, 38, 25.
 Libertas populo Romano reddita, 2, 1.
 Libertatis ædes in Aventino, 34, 16.
 Libertatis atrium, 25, 7. in eo custoditi obsides Tarentinorum, *ibid.* refectus, 34, 44. *vid.* et 45, 15.
 Libertini in militiam centuristi, 10, 21. 22, 11.
 — in navalem militiam descripti, 40, 18. 42, 27.
 Libertinorum filii in senatum ab Ap. Claudio censore lecti, 2, 46.
 Libertini in quatuor tribus urbanas connecti, 9, 46. 45, 15.
 Libethrum, oppidum, 44, 5.
 Libitina vix sufficiens funeribus, 40, 19. 41, 26.
 Libo, Epit. 49.
 Libui Galli, 5, 35. 21, 38. 33, 37.
 Liburni, gens fera, 10, 2.
 Libyphœnices, 21, 22. 25, 40.
 Licinia nobilis femina, Epit. 42. virgo vestalis, Epit. 63.
 Licinia Lex, *vid.* Lex.
 Licinius Macer, historiae Romanae scriptor, 4, 7. 20. et 23. 7, 9. 16, 9.
 A. Licinius Nerva, tribuna plebis, 41, 10. legatus, 42, 35. 44, 12. prætor, 45, 44.
 C. Licinius, tribunus plebis, 2, 33.
 C. Licinius, tribuna militum consulari

- potestate, 6, 31. primus magister equitum de plebe dictus, 89. *vid. et* 10, 8.
- C. Licinius, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
- C. Licinius, praefectus praesidii Rhizonis et Olcinii, urbium, 45, 26.
- C. Licinius Calvus, consul, 7, 9. *idem est qui* C. Licinius Calvus Stolo, *de quo infra.*
- C. Licinius Crassus, praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 42, 9. *et* 10. reficit classem, 27. dextro cornu, in praelio adversus Persea, praepositus a fratre consule, 58. creatur consul, et obtinet Italiam, 44, 17. ejus res gestae in Gallia, 46, 12. prorogatur imperium, 17. legatus in Macedoniam, *ibid.*
- C. Licinius Lucullus, tribunus, triumvir Epulo creatur, qui legem de creandis triumviris Epulonibus tulerat, 33, 42. triumvir aedi Juventalis dedicandae, 36, 36.
- C. Licinius Nerva, legatus, nunciat victoriam de Gentio, 45, 3. praetor, 14. sortitur Hispaniam ulteriorem, 16. legatus, reducit obsides in Thraciam, 42.
- C. Licinius Calvus Stolo, plebeius, minorem M. Fabii Ambusti filiam uxorem ducit, 6, 34. creatur tribunus plebis, 35. leges adversus patriciorum opes promulgat, *ibid.* refectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* decimum tribunus plebis refectus, suas leges perfert, 42. creatur consul, 7, 2. iterum, 9. sua ipsius lege damnatur, 16.
- L. Licinius, praetor, 27, 8.
- L. Licinius Pollio, legatus, 27, 29.
- L. Licinius Lucullus, aedilis curulis, 30, 39.
- L. Licinius Lucullus, eos. a tribanis pl. in carcerem conjicitur, Epit. 48.
- L. Lucullus eos. L. F. L. N. prospere adversus Mithridatem pugnatur, Epit. 94.
- M. Licinius, tribunus militum, occiditur in praelio, 27, 12.
- M. Licinius Crassus non patitur per fundum suum aquam duci, 40, 51.
- M. Licinius Lucullus, praetor, 39, 6. sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 8. *et* 18.
- M. Lucullus Thracas subigit, Epit. 97.
- M. Licinius Strabo, tribunus militum, fortissime dimicans, ab Istris interficitur, 41, 6.
- P. Licinius Calvus, primus ex plebe tribunus militum consulari potestate creatus, 6, 12. quum iterum tribunus militum consulari potestate crearetur, orat, ut is, qui sibi deferbatur, bonos filio suo mandetur, 18. ejus de praeda Veiorum sententia, 20.
- P. Licinius Calvus, tribunus militum consulari potestate, 6, 18. *et* 20.
- P. Licinius Crassus pontifex maximus creatur ante aedilitatem, 25, 5. magister equitum, 27, 5. censor, 6. praetor, 21. sortitur jurisdictionem peregrinam, 22. consul, 28, 38. Bruttios provinciam extra sortem accipit, 29, 1. gravi morbo addicitur, uti et ejus exercitus, 10. ei prorogatur imperium 13. copiis conjunctis cum consule, pugnat cum eo adversus Annibalem, 36. ejus laudes, 30, 1. negat ludos ex incerta pecunia voveri debere, 31, 9. *vid. et* 34, 44. votum praestitit consuli, 36, 2. vetat Q. Fabium Pictorem Flaminem Quirinalem, qui tum praetor erat, ire in Sardiniam provinciam, 37, 51. moritur, 39, 46. funeris ejus causa visceratio data, et gladiatores centum viginti pugnaverunt, *ibid.*
- P. Licinius Crassus creatur praetor, 41, 18. excusatur se sacrificiis sollemnibus impediri, ne in provinciam, Hispaniam citiorem, eat, 19. fit consul, 42, 28. Macedoniam provinciam sortitur, 32. proficiscitur, 49. male pugnatur adversus Persea, 58. *et* 59. pacem petenti, Perseo negat, 62. altera ejus pugna cum Perseo, meliore eventu, 66. crudeliter ab eo avareque in Graecia bellatum, 43, 4. legatus ad Gallos in Asiam, 45, 34. interimitur, Epit. 59.
- P. Licinius Tegula carmen condit, quod ab ter novenis virginibus cani jussum, 31, 12.
- P. Licinius Varus, aedilis curulis, 27, 6. praetor, 21.
- Sp. Licinius, tribunus plebis, suscipit rem militarem impediendam, 2, 43. Licinus, *vid. L. Portius Licinus.*
- Lictores a Romulo instituti duodecim, 1, 8.
- quatuor et viginti apparent consulibus, 2, 55.
- decemvirosum centum et viginti forum implent, 3, 86.
- praecedunt proficiscentibus ad bellum, 10, 25. 41, 14.
- Lictor Horatio haqueum inficit, 1, 26. deligat ad palum, *ibid. et* 8, 7. *vid. et* 26, 16.
- Sulpicii, tribuni militum, de foro domum se recipientes, forem virga percutit, 6, 34.
- Lignis carens terra, 38, 18.
- Ligures, populi, 6, 38. in Ligures legati

- missi ad expostulandum, quod Pœnos opibus auxiliisque juvissent, 22, 33. eorum auxilia Asdrubali parata, 27, 39. jungunt se Magoni, 28, 46. 29, 5. adversus Ligures varia Romanorum bella, 32, 29. *et seqq.* 34, 56. 35, 3. 11. 21. *et* 40.
- Ligures, improviso castra Q. Minucii aggressi, funduntur, 36, 38.
- omnes in deditionem veniunt, 37, 2.
- circumveniunt et occidunt L. Bæbium, prætorem, 37, 57.
- hæstes perpetui populi Romani, et exercendo militi Romano apprime utiles, 39, 1. cæduntur a Romanis, 32.
- castra L. Æmilii, proconsulis, oppugnant, et ægre ab eo vincuntur, 40, 25. *et* 29.
- sese dedunt, et in Taurasinos publico sumtu traduntur, 38.
- alia Ligurum bella, 41, 16. 18. 20. *et seqq.*
- Ligures Alpini, 28, 56. 29, 5.
- Apuani, 40, 41.
- Cætelates, Cerdiciates, 32, 29.
- Galli, Epit. 46.
- Ilvates, 32, 29.
- Ingauni, 40, 25.
- montani, 40, 41.
- Statiellates vincuntur ab M. Popillio consule, 42, 7. se dedunt, 8. venditos senatus jubet redimi, *ibid.*
- Ligustini populi, 31, 10. 39, 21. Ligustini Ilvates, 32, 31.
- Ligustini montes, 34, 8.
- Digustium bellum, 35, 4. scutum, 44, 35.
- Ligustinus ager viritim divisus, 42, 4.
- Sp. Ligustinus, 42, 34. ejus ad populum oratio, *ibid.*
- Lilybæum, 25, 31. 27, 5.
- ad Lilybæum pugna navalis, 21, 50.
- Limina ænea in Capitolio posita, 10, 28.
- Limæna deditur M'. Acilio, consuli, 36, 14.
- Lingos, mons, 32, 18.
- Lingones cum Boiis, pellunt Etruscos et Umbros agro, 5, 35.
- Lingua ab irrisu exserta, 7, 10.
- Lintesta legio, *vid.* Legio.
- Lintei libri, 4, 7.
- Linterni arena, 22, 16. Linternum, 23, 35. eo colonia deducta, 32, 29. 34, 45. in Linterninum secedit Scipio Africanus ibique moritur, 38, 52. *et* 53.
- Lintribus utantur pedites in trajiciendo Rhodano, 21, 27.
- Liparæ insulæ, 31, 49.
- Liparenses piratæ, 5, 28.
- Liris fluvius, 10, 21. 26, 9. *et* 34.
- Lissine, urbs Thessalim, 32, 14.
- Lissens, oppidum, 44, 30.
- Litæbrum, oppidum in Hispania munitum et opulentum, vineis expugnat G. Flaminius, 35, 22.
- Litana, silva in Gallia cisalpina, 23, 24. in ea exercitum L. Postumii consulis delent Galli, *ibid.* ad eam octo millia Gallorum cæsa, 34, 22. *et* 42.
- Litatio ac perlitatio in sacrificiis, 41, 19.
- Literæ laureatæ, 5, 28. 45, 1.
- Literas attulit in Latium Evander, 1, 7.
- Liternum, *vid.* Linterni arena.
- Literus, fluvius, 32, 29.
- Litubium, oppidum Ligurum, se dedit Romanis, 32, 29.
- Litus augurum, 1, 18.
- Livius, poëta, ab saturis ausus primus argumento fabulam serere, 7, 2. *vid.* *et* 27, 37.
- C. Livius pontifex creatur, in M'. Pomponii Mathonis locum, 26, 23. edilia curulis, 29, 38. prætor cum cognomine Salinatoris, 30, 26. sortitur Bruttios, 27. præest equitibus alariis, in pugna adversus Boios, 35, 5. petit consulatum, sed repulsam patitur, 10. moritur, 43, 13.
- C. Livius Salinator creatur prætor, 35, 24. sortitur classem, 36, 2. lustrat classem, 36, 42. Samen Zacynthumque populatus, pervenit Piræum, *ibid.* ei occurrit Eamenes cum tribus navibus, *ibid.* trajicit Delum, *ibid.* Deli retinetur ab adversis ventis, 43. vincit classem Antiochi, 44, 45. Ilii sacrificat Minervæ, 37, 9. capit Seston, *ibid.* oppugnat Abydum, *ibid.* obsidionem relinquit, 12. tradit L. Æmilio Regillo classem, 14. censeat obstruendum esse exilum portus Ephesini, *ibid.* in Lyciam missus, fugat Lycios, 16. legatus ad Prusiam, Bithyniæ regem, missus, eundem revocat ad consilia pacis, 25. creatur consul, 38, 35.
- L. Livius, tribunus plebis, 9, 8.
- M. Livius, consul, legatus Carthaginem missus, 21, 18.
- octavo post damnationem anno reducitur a consulibus in urbem, 27, 34. pro cognato, M. Livio Macato, dicit in senatu, *ibid.* ad secundum consulatum pene invitum protrahitur, *ibid.* ægre se reconciliari patitur cum Nerone collega, 35. iræ plenus adhuc in cives, proficiscitur ad bellum, 40. egregia ejus victoria de Asdrubale, 46—49. triumphat, 28, 9. dictator creatur, 10. ei in annum prorogatum imperium, *ibid.*
- Volonum exercitum in Galliam ex Etruria traducit, 29, 5. ei prorogatur

- Imperium, 13. creatur censor, 37.
 Salinatoris quare cognomen invenerit, *ibid.* pravam ejus certamen cum collega Nerone, *ibid.* prætor tribum Mæciam, populum Romanum omnem, quatuor et triginta tribus, maris relinquit, *ibid. vid. et* 36, 38, 39, 3.
 M. Livius Tarentum tnetur, 24, 20. urbe capta ab Annibale, in arcem confugit, 25, 10. arcem defendit, 11. et 26, 39. de eo certamen in senatu, 27, 25.
 M. Lælius Dentur, consul, 10, 1. eo consule, Æquicum bellum redintegratum, *ibid.* creatur pontifex inter primos e plebe, 9. præmit verba devotionis P. Decio, 28. prætor, 29.
 M. Lælius Drusus cos. adversus Scordiscos pugnat, Epit. 63. trib. pl. domi suæ occiditur, Epit. 71.
 M. Livius Macatus, 27, 34.
 T. Livium quæ causæ ad res populi Romani scribendas impulserint, *Præf. lib. 1.* quo tempore vixerit, 4, 20, 28, 12. cur sequatur Polybium, 35, 10.
 Loca et lauta legatis decreta, 28, 39, 30, 17, 33, 24, 35, 23, 42, 26.
 Locorum divisio in spectaculis, 1, 35, 34, 54.
 Locis sanctitate insignibus etiam adfecta miracula, 24, 3.
 Locrenses, 23, 30, 29, 9.
 Locrenses, in Græcia restituti Ætolis, 33, 34.
 Locri, apud eos fanum, in quo thesauri Proserpinæ, quos diripit Pyrrhus, 29, 18. deficiunt post Cannensem cladem ad Pœnos, 22, 61. *vid. et* 23, 30. et 24, 1. oppugnantur a Crispino, 27, 35. recipiuntur a Scipione, 29, 6. et 7. qui iis Pleminium præfectum imponit, 8. in eos impotenter sævit Pleminius, *ibid.* et 9. eorum querelæ per legatos delatæ ad senatum, 16, 17. et 18. libertas iis legesque suæ restituntur a senatu, 21. *vid. et* 31, 12.
 Locris in Græcia, 26, 26, 28, 6.
 Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, circa Capuam omnem agrum complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. earum tantæ nubes a mari vento in Apuliam illatæ, ut examiniibus suis late agros operirent, 42, 10.
 Longarus bellum cum Demetrio, Philippi Macedoniæ regis patre, gessit, 31, 28.
 Longula, oppidum, 2, 33. a Coriolano Romanis admittitur, 39. *vid. et* 9, 39.
 Longuntica, 22, 20.
 Lora in usum cibi versa, 23, 19.
 Loracina, fluvius, 43, 6.
 Loricati equites, 35, 48, 37, 40.
 Loryma, portus, 37, 17. viginti paullo amplius milliis ab Rhodo abest, 45, 10.
 Lua Mater, 8, 1. ei arma cæsorum Volscorum data a consule, *ibid.* ei dicata spolia hostium, 45, 33.
 Luca, urbs, 21, 69. eo colonia deducta, 41, 13.
 Lucani pugnaut cum Samnitibus adversus Alexandrum Epiroensem, 8, 17. recipiuntur a Romanis in fidem, 19. fœdere in amicitiam accipiuntur, 25. deficiunt, fraude impuls, 27. in eorum regionem transeunt exercitus Romani, 9, 20. Lucanorum oratores petunt in amicitiam Romanorum recipi, 10, 11. fœdus cum iis ictum, 12. eorum seditio comprimitur, 18. deficiunt ad Pœnos, 22, 61.
 Lucanorum aliquot ignobilia oppida expugnat Ti. Sempronius, consul, 25, 1. in Lucanis perit, 16. dedunt se Romanis, 27, 15, 28, 11.
 Lucanæ legiones sæpe fusæ ab Alexandro Epiroensi, 8, 24.
 Lucani montes, 9, 17.
 Lucanus exsul veritus transfigit Alexandrum Epiroensem, 8, 24.
 Lucocius, Epit. 76.
 Luceres, tribus antiqua, 1, 13, 10, 6. equitum centuria, 1, 13. et 36.
 Luceria, urbs, 9, 2. et 12, 22, 9, 23, 37, 24, 3. in ea servati obsides Romanorum, ad Claudium dati Samnitibus, 9, 12. obsessa et capta a Romanis, 15. amissa et recepta, 26. colonia eo deducta, *ibid.* oppugnatur a Samnitibus, 10, 35.
 Lucerini, 9, 2. ad Lucerinum finem pugnatum cum Samnitibus, duce Atilio consule, 10, 35. ob servatam fidem a Romanis laudantur, 27, 10.
 Lucretia, uxor Collatini, 1, 57. stuprum ei per vim oblatum a Sex. Tarquinio, 58. illa vocat patrem et virum, *ibid.* cultro se occidit, *ibid.*
 C. Lucretius, duumvir navalis, 40, 26.
 C. Lucretius Gallus creatur prætor, 42, 28. sortitur provinciam, quo senatus censuit, 31. ei decernitur classis, 35, et 48. acerbæ ejus injuriæ in Chalcidenses, 43, 9. accusatur, et damnatur, 10.
 Hostus Lucretius Tricipitinus, consul, 4, 30.
 L. Lucretius Flavius, consul, vincit Æquos acie, 5, 29. tribunus militum consulari potestate, 32. adversus Vol sinienses profectus, eos vincit, *ibid.*
 L. Lucretius Tricipitinus, consul, ingentem Volscorum multitudinem fundit, 3, 8. cum ingenti præda Romanam redit, 3, 8.

- et de Volscis *Æquique triumphat*, 10.
- L. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum 21. tertium, 22.
- L. Lucretius, quæstor, per insidias interceptus, traditur venienti in Ligures Annibali, 21, 59.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 27, 6.
- M. Lucretius, tribunus plebis, 42, 19. a fratre prætoræ præmissus, naves a sociis ex fœdere exigit, 48.
- P. Lucretius, consul, 2, 16.
- P. Lucretius, præfectus urbis, differt actiones tribunicias in adventum consulum, 3, 24.
- P. Lucretius Tricipitinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47.
- Q. Lucretius Ofella, Epit. 89.
- Sp. Lucretius, Lucretiæ pater, 1, 58. præfectus urbis a rege relictus, 59. suffectus Bruto, non sufficientibus viribus ad consularia munera obeunda, intra paucos dies moritur, 2, 8.
- Sp. Lucretius, ædilis plebis, creatur prætor, et sortitur Galliam, 28, 38. ei prorogatum imperium, 29, 13. rursumque, ut Genuam oppidum, a Magone Poeno dirutum, exedificaret, 30, 1. mittitur legatus in Africam, 31, 11.
- Sp. Lucretius, prætor, 42, 9. occupat castella super Tempe, 44, 7.
- T. Lucretius, consul, 2, 8. Etruscos cædit, 11. iterum consul, 16.
- Luctus triginta diebus finitus post Cannensem cladem, 22, 56. in luctu purpura et aurum deponuntur, 34, 7.
- Lucullus, *vid.* Licinius.
- Lucumo, potensdivitiis, commigrat Romam, 1, 34. ejus pater Damaratus, *ibid.* ejus uxor Tanaquil, *ibid.* ei, carpento sedenti, aquila pileum aufert, et rursus capiti reponit, *ibid.* vocatur L. Tarquinius Priscus, *ibid.* *Vid.* L. Tarquinius Priscus.
- Lucumo, juvenis præpotens, corrumpit uxorem Arantis Clusini, 5, 33.
- Luens, quo se Numa, velut ad congressum Deæ, sine arbitris conferebat, sacratu Camenis, 1, 21.
- Lucus Diane, 27, 4.
- Ferentinae, ad quem concilia Latiorum populorum habita, 1, 50. *et* 52, 7, 25.
- Feroniæ, 26, 11. 27, 4.
- Junonis Lacinis, 24, 8.
- Junonis Sospitis, 8, 14.
- Maricæ, 27, 37.
- Postelinus, 6, 20. 7, 41.
- Similæ, 39, 12.
- Luci fanaque sacrosancta, 35, 51.
- Ludi a Romulo editi, 1, 9.
- a Tarquinio Prisco, qui deinde sollemnes annui manserunt, Romam, Magnique vario appellati, 1, 36.
- a prætoribus urbis, 27, 23.
- ab ædilibus, plebeis et curulibus, 6, 42.
- voti a dictatoribus, 5, 19. 7, 11.
- a consulibus, 31, 9. 36, 2.
- a variis imperatoribus, 28, 45. 31, 49. 39, 22. 40, 44. *et* 45.
- religionis causa, 39, 22.
- belli causa, 22, 9. *et* 10. 27, 32. 30, 27.
- concordis causa, 4, 12. 6, 42.
- pestilentis avertendis causa, 7, 2. 27, 23.
- Ludi Apollinares, eorumque origo, 26, 12. eos populus coronatus spectavit, *ibid.* *Vid.* *et* 26, 23. 27, 11. in perpetuum voti, 27, 23. circo inundata, extra portam Collinam, ad ædem Erycinæ Veneris parati, 30, 38. Apollinaribus Ludis ante diem quintum idus Quintiles solis eclipsa, 37, 4.
- Capitolini, 5, 50.
- Circenses, 30, 27. 44, 18.
- Consualia, 1, 9.
- funebres, editi a Scipione, 28, 21.
- Ludi funebres per quadriduum in foro, mortis M. Valerii Lavini comes, a filiis ejus facti, in quibus quinque et viginti paria gladiatorum, 31, 50. per triduum a filiis M. Æmilii Lepidi, 38, 30. funeris P. Licinii causa, 39, 46.
- Isthmii, 33, 32.
- Magni ex instauratione Romæ parati, 2, 36. tumultus causa voti, 4, 27. a Camillo voti, 5, 19. ex auctoritate Patrum voti a dictatore, 7, 11. voti æris trecentis triginta tribus millibus, trecentis triginta tribus, triente, 22, 10. voti a consule Acilio Glabrione, 36, 2.
- Megalesia, 29, 14. 34, 54.
- Nemei, 27, 30. *et* 31.
- Olympici, 27, 35.
- Plebei in unum diem instaurati, 27, 21. 22, 10. 39, 7. in biduum instaurati, 26, 2. 27, 36. 29, 38. 33, 42. ter instaurati, 23, 30. 26, 2. 30, 26. quinquies toti instaurati, 38, 35. septies instaurati, 29, 11. 33, 25.
- Romani, etiam Magni dicti, 1, 35. magnifice facti, 25, 2. semel instaurati, 27, 6. 21. *et* 36. 30, 26. 39, 7. biduum instaurati, 29, 38. triduum instaurati, 23, 30. ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, 28, 10. 29, 11. 33, 25. *et* 42. 38, 35. quater instaurati, 32, 27.
- Scenici, quando primum instituti,

- et quare? 7, 2. per quadriduum primum facti ab aedilibus curulibus, 24, 43. magnifice apparateque facti, 31, 4.
- Ludi Taurilia**, 39, 22.
- Ludorum sollemnia** intermitteri, nefas, 5, 1. Ludi ab aedilibus ex multatitia pecunia facti, 10, 23. Ludorum causa epulum Jovis, 25, 2. 27, 36. 29, 38. in Ludis senatoria loca secreta a populo, 34, 54. Ludorum sumtus, graves non modo Italiae ac sociis Latini nominis, sed etiam provinciis externis, circumscripti, 40, 44. sumtum in Ludos vix tolerabilis opulenti regnis insania, 7, 2.
- Ludi primum de incerta pecunia voti**, 31, 2.
- Ludi**, iniussu senatus voti, non sunt de aere publico, 36, 36. pontifices negant pertinere ad religionem, quanta impensa Ludi fiunt, 39, 6.
- Ludos** ob res bene gestas quando primum coronati spectaverint? 10, 47.
- Ludiones** ex Etruria acciti, 7, 2.
- Ludionum** convivalia oblectamenta quando primum Romae addita epulis? 39, 6.
- Ludi literarum** in tabernis in foro, 3, 44. strepunt discentium vocibus, 6, 25.
- Luna** defecta crepitus aeris nocte silente cieri solet, 26, 5.
- Luna** eclipsis praedicta a C. Sulpicio Gallo, tribuno militum, 44, 37.
- Luna** sedes in Arentino, 49, 2.
- Luna**, urbs, 39, 21. 43, 11.
- Luna** portus, 34, 8. 39, 21. et 32.
- Lunensem agrum** depopulantur Ligures, 34, 56.
- Lunensium et Pisanorum de agris** controversia, 45, 12.
- Lupa** mammae Romulo et Remo praebet, et lingua pueros lambit, 1, 4. simulacra infantum, conditorum urbis, sub uberibus Lupae posita, 19, 23.
- Lupercal**, 1, 6.
- Luperci**, Epit. 116.
- Lupus** in Gallia vigili gladium, e vagina raptum, abtulit, 21, 62. *vid.* Prodigia.
- Lupi ferrei** in oppugnantes urbem injecti, 28, 3.
- Luporum simulacrum**, 22, 1.
- Luscinius**, regulus Hispaniae ultioris, 33, 21.
- Lusitania**, 21, 43. 27, 20. Lusitanis montes, 21, 43.
- Lusitani** vincuntur a P. Cornelio Scipione, caesis duodecim millibus, 35, 1. cedunt Romanos, 37, 46. funduntur a L. Emilio Paulo, caesaque sunt decem et octo millia armatorum, 37, 57. et sex millia a C. Atinio praetore, 39, 21. de Lusitanis triumphat C. Calpurnius Piso, praetor, 39, 42. iis subactis, triumphat L. Postumius Albinus, 41, 3. et 11.
- Lustratio exercitus** apud Macedonas, 40, 6.
- Lustrata urbs**, 35, 9.
- Lustratum oppidum**, 42, 20.
- Lustrum**, propter Capitolium captum, et occisum consulem, condi religiosum est, 3, 22.
- Lustra varia**, 1, 44. 3, 2. et 24. 10, 9, et 47. 27, 36. 29, 37. 35, 9. 38, 36. 41, 2. 42, 10.
- Lutarius**, Gallorum regulus, 38, 16.
- C. Lutatus**, triumvir coloniae deducendae, a Boiis comprehenditur, 21, 25. post sextum decimum annum servitute eximitur a Servilio, consule, 30, 19.
- Cn. Lutatus Cerco**, 42, 6.
- Q. Lutatus Cerco**, eo consule, pax data Carthaginiensibus, 30, 44.
- Luxus** Romam invectus ab exercitu Asiatico, 39, 6. *vid.* et 34, 4. Romae coercetur a censoribus, 39, 44.
- Lycania**, 37, 54. donatur Eumeni, 38, 39.
- Lyceum Athenis incensum** a Philippo, 31, 24.
- Lyceus** Pan, 1, 5.
- Lycia**, 33, 41. 37, 16.
- Lyciae caput**, Patara, *ibid.*
- Lycii fusi** fugatique a Romanis, 37, 16. attributi Rhodiis, 38, 39. queruntur de crudelitate Rhodiorum, 41, 10. vexantur bello ab Rhodiis, 30. jubentur esse liberi, 44, 15.
- Lychnidus**, oppidum, capitur, 27, 32. *vid.* et 43, 9. 10. et 21.
- Lyciscus**, Aetolorum praetor, 42, 38. 45, 28.
- Lycho Achaenus**, praefectus Aetolorum et Boeotorum in Persei exercitu, 42, 51.
- Lycortas Megalopolitanus**, princeps legationis Achaeorum ad Romanos, 38, 32. praetor Achaeorum, indicit concilium, 39, 35. ejus ad Ap. Claudium oratio, 36.
- Lycus**, urbs, Epit. 89.
- Lycurgi disciplina**, cui per septingentos annos aduenerant Lacedaemonii, abrogatur, 38, 34. 39, 33. et 37.
- Lycurgus**, tyrannus Lacedaemoniorum, 34, 26.
- Lycus** in Dassaretis, 32, 9.
- Lydia** donatur Eumeni, 38, 39.
- Lyncestae**, populi, 45, 30.
- Lyncus**, oppidum, 26, 25. 31, 33.
- Lysimachia**, urbs, 32, 34. 34, 57. 36, 33. 37, 36. diripitur et incenditur a Thracibus, 33, 38. eam restituere cupit Antiochus, *ibid.* ut Seleuco filio eam det regni sedem, 40. *vid.* et 35, 15.

Lysimachus, Philippi amicus, in consilium ab eo adhibetur ad iudicium Demetrii, 40, 8.
Lysino?, urbs, 38, 15.
Lysis, fluvius, 38, 15.

M.

Macatus, *vid.* Livius.
Macedonia, 1, 1, 9, 18. Macedoniam populantur Dardani, 27, 33. tota se dedit Æmilio Paulo, consuli, 44, 45. de Macedonia senatusconsultum, 45, 18. ei libertas datur, 29. dividitur in quatuor regiones, *ibid.* et 30.
Macedones, 7, 26.
Macedonici exercitus Romanis comparati, 9, 19.
Macedonum legio in Annibalis exercitu, 30, 33. *vid.* Philippus. eorum legati, in senatum introducti, queruntur de M. Aurelio, 30, 42. Macedonum gentis nobilitas, 31, 1. Macedonici belli causæ cum Philippo, 1, 5. item cum Perseo, 39, 23. Macedones terrentur fœditate vulnerum, Romanis armis illatorum, 81, 34. eorum animos sibi conciliare studet Philippus, 32, 5. Macedonum cum Romanis pugna ad Cynoscephalas, 33, 7—10. Macedonum interfectorum ossa legit Antiochus ad Cynoscephalas, 36, 8. offenduntur a Philippo, 40, 3. Macedones inter et Romanos fortuna, non jussu imperatorum, commissum certamen, 44, 40. vincuntur a Paulo Æmilio, 40—42. belli finis, 45, 9.
Macedonum regnum quomodo, et per quos creverit? 45, 9. post mortem Alexandri in multa regna distractum, *ibid.*
Macedonum principes in Italiam ire jubentur, 45, 33.
Macedonibus interdicta auri et argenti metalla, 45, 29. et connubia extrahes viros, *ibid.*
Macedonica phalanx, 9, 19.
Macedonica præda, 45, 33. et 39.
Macedonici exercitus lustratio, 40, 6.
Macedonicum mare, 44, 11.
Macedonicum vallum, *vid.* Vallum.
Macella, urbs Siciliæ, deficit a Romanis, 26, 21.
Macellum Romæ incendio consumitur, 26, 27. reficitur, 27, 11.
Macer, *vid.* Licinius.
Macerinus, *vid.* Geganius.
Machanidas, tyrannus Lacedæmoniorum, bello petit Achæos, 27, 29. *vid.* et 28, 5. Eleos, Olympiorum

sollemne ludicrum parantes, aggressi statuit, 28, 7. metu Philippi comprimitur, *ibid.*

Machares, filius Mithridatis, Epit. 98.
Macra Come, oppidum, 32, 13.
Macra, fluvius, 39, 32. 40, 41.
Macri campi, 41, 22. 45, 12.
Macris, insula, 37, 13. 28. et 29.
Maduateni, Thraciæ populi, 38, 40.
Madytus, Chersonesi urbs, 31, 16. 33, 38.
Mæander, fluvius, 37, 45. et 56. ejus amnis fontes Cælenis oriuntur, 38, 13. vado superari non potest, 12.
Mæcia tribus addita, 8, 17. *vid.* et 29, 37.
P. Mæcilius, tribunus plebis, 2, 58.
Sp. Mæcilius absens quartum tribunus plebis creatur, 4, 48. turbator vulgi, *ibid.*
Mædi, populi, 26, 25. 28, 5.
Mædica regio, 26, 25. 40, 21. in Mædicam exercitum ducit Philippus, *ibid.*
P. Mælius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18.
Q. Mælius, tribunus plebis, 9, 8.
Sp. Mælius, ex equestri ordine, largitiones frumenti facere instituit in annonæ caritate, 4, 13. de regno parando agitatur, *ibid.* vocatur ad dictatorem Cincinnatum, 14. ab Abala Serrilio magistro equitum occiditur, *ibid.* factum defendit dictator, 15. domus ejus diruitur, 16. *vid.* Æquimælium.
Mænium atrium, 39, 44.
C. Mænius, consul, vincit Aricinos Laviniosque, 8, 13. triumphat, *ibid.* statua equestri ei in foro posita, *ibid.* quæstionum de conjuratis exercendarum causa dictator creatur, 9, 26. ei minitatur accusationem nobilitas, *ibid.* *vid.* et 9, 34. ejus oratio, 9, 26. abdicat se dictatura, et, reus factus, absolvitur, *ibid.*
C. Mænius, prætor, 40, 35. excoet quæstiones de veneficiis, 43.
L. Mænius, tribunus plebis, rogationem de uncario fenore fert, 7, 16.
M. Mænius, tribunus plebis, legis agrariæ lator, 4, 58. impedit delectum, *ibid.*
M. Mænius, tribunus plebis, 6, 19. dedit se in seditione Manliana auctoritati Patrum, *ibid.* diem dicit Manlio, *ibid.* et 20.
M. Mænius, tribunus militum, in pugna cum Magone Pœno cadit, 30, 18.
P. Mænius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.
Q. Mænius, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 43, 4.
T. Mænius, prætor, 39, 6. sortitur

- jurisdictionem inter cives, 8, 18. tribunus militum, 40, 85.
- Messia, silva, 1, 38.
- Magaba, mons, 38, 19. petunt eum Teotosagi Galli, *ibid.*
- Magalus, regulus Boiorum, 21, 29.
- Magister equitum primus, Sp. Cassius, 2, 18.
- primus de plebe, C. Licinius, 6, 39.
- Magistro equitum cum dictatore aequatum imperium, 22, 25. et 26. sine magistro equitum dictator, 23, 22. et 23.
- Magister juventutis Faliscæ prodit pueros, 5, 27. emditur virgine a pueris, *ibid. vid. et* 42, 47.
- Magistratus curulis, 4, 7. quum sine magistratu curuli res publica esset, creatur interrex, *ibid. vid. et* Curulis.
- plebeius nullus auspicio creatur, 6, 41.
- magno decet esse minus diuturnos, 4, 24.
- Magistratus non creandus sine provocatione, 3, 65. qui sine Magistratu rem gessit, triumphare non potest, 28, 38. L. tamen Lentulus, qui sine Magistratu rem gesserat in Hispania, ovans urbem ingreditur, 31, 20.
- Magistratum gestari, intra quintum diem in leges jurare debebant, 31, 50.
- Magistratus duos curules unus nec capere potest, nec gerere, 39, 39.
- Magistratum eundem intra decem annos non capiendum, plebiscitis captum, 7, 42. duo Magistratus uno anno non gerendi, *ibid.*
- Magistratus et senatores pecuniam sponte conferunt ad supplementum classis, 56, 36.
- Magistratus minores Romæ circumire vigilas jussi, 32, 26. 39, 16.
- Magistratus cuncti circa omnia pulvinaria victimis majoribus sacrificant, prodigiorum procurandorum causa, 43, 15.
- Magistratum Romanorum prisca modestia, 42, 1. avaritia et superbia, 43, 2. crudelitas, 4. et 6.
- Magistratum libri citati, 4, 20. 39, 52.
- Magistratibus ineundis sollempnis dies, *vid. Anni consularis principium.*
- Cn. Magius Atellanus, 24, 19.
- Cn. Magius Cilo, *vid. Epit.* 115.
- Dec. Magii Campani constans erga Romanos fides, 23, 7. vincit in Annibalis castra ducitur, 10. navi Carthaginem missus, tempestate fertur Cyrenas, *ibid.* confugiens ad statuum regis Ptolemæi liberatur, *ibid.* manere mavult in Ægypto, quam redire in Italiam, *ibid.*
- Magnesia, urbs super Mæandrum, dedit se Romanis, 37, 45.
- Magnesia, urbs ad Sipylum, 36, 43. 37, 10. 11. et 37. se dedit Romanis, 37, 44. Eumeni a Romanis tribuitur, 56.
- Magnesia, Græciæ regio, 42, 54. 44, 11.
- Magnetarches, summus Magnetum magistratus, 36, 81.
- Magnetes pronunciantur liberi, 33, 32. et 34. eorum concilium Demetriade, 35, 31. ad Magnetes legatorum Romanorum oratio, *ibid.* eos frustra tentat T. Quintius, 39.
- Magui Campi, locus, 30, 8.
- Mago, frater Annibalis, 21, 47. proelio ad Trebiam in insidiis collocatur, 54. in Cannensi pugna mediam aciem cum Annibale tenet, 22, 46. res a fratre Annibale gestas Carthaginensibus exponit, 23, 11. et 12. annulos aureos, e digitis occisorum Romanorum detractos, in curiæ vestibulo effundi jubet, *ibid.* cum eo Hannonis deceptatio, 13. mittitur in Hispaniam, 32. vincitur ad Illiturgin a Romanis, 49.
- mittitur ab Asdrubale fratre ad conquisitionem militum, 24, 42.
- Asdrubati, Gisgonis filio, conjunctus, vincit P. Scipionem, 25, 32. et 34. Asdrubali fratri se jungit, 35. ejus castra a Marcio capta, 39.
- venit ex ulteriore Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, ad Asdrubalem fratrem, 27, 20. in fugam vertitur, 28, 2. delectum in Hispania cum Asdrubale, Gisgonis filio, habet, et cum eo bellum instaurat, 13. equestri prælio vincitur, 13. it Gades, dissipaturque ejus exercitus, 16. Gadibus ex fuga subsistit, 23. jubetur a senatu Carthaginensi classem, quam Gadibus haberet, in Italiam trajicere, 36. a Gaditanis intra urbem non admittitur, 37. ex minore Balearium insula in Italiam trajicit, 46. capit Genuam, *ibid.* Gallos et Ligures in concilium vocat, 29, 5. vincitur a Romanis, 30, 18. femore transfixo vulneratur, *ibid.* profugit in Liguriam, 19. ex vulnere moritur, *ibid.*
- Mago, legatus Pœnorum ad Philippum, 23, 34.
- Mago ex gente Barcina, cognatus Annibalis, capitur, 23, 41.
- Mago, Pœnorum dux, Carthaginem novam tueretur, 26, 44. se, arcem, et præsidium Scipioni dedit, 46. Romanam mittitur cum quindecim capitivis senatoribus, 51.

- Maharbal**, Himilconis filius, oppugnationi Sagunti praeficitur ab Annibale, proficiscente in Oretanos Carpetanosque, 21, 12. depopulatur sociorum populi Romani agros, 45. persequitur Romanos, a Trasimeno fugientes, 22, 6. praefectus equitum, suadet Annibali post cladem Romanorum ad Cannas, ut quamprimum Romam petat, 51. *vid. et* 23, 18.
- Malea**, 31, 44. *et* 47, 32, 16, 36, 42, 42, 56.
- Maleæ promontorium**, 34, 32.
- Maleventum**, 9, 27, 10, 15.
- Maliacus sinus**, 27, 30, 31, 46, 32, 4. *et* 32, 36, 14.
- Malitiosa silva**, 1, 30.
- Maliensis ager** in Græcia, 42, 40.
- Malleolus**, *vid.* Publicius.
- Malleoli**, ignita tela, 38, 6.
- Malloca Perrhæbiæ**, 31, 41, 36, 13, 39, 25. vi capitur a Menippo, duce Antiochi, 36, 10. Malloeam capit Philippus, 13. capitur et diripitur a Romanis, 42, 67.
- Maluginensis**, *vid.* Cornelius.
- Malus** in circo instabilis in signum Polentis procidit, atque id dejicit, 39, 7.
- Mamercinus**, *vid.* Æmilius, *et* Pinarius.
- Mamercus Æmilius**, *vid.* Æmilius.
- Mamertini**, eorum scelera, 23, 28.
- C. Mamilius Vitulus**, primus ex plebe curio maximus creatur, 27, 8. praetor, 27, 35. sortitur Siciliam, 36. *et* 38. legatus ad Philippum, 30, 26. pestilentia moritur, 41, 26.
- L. Mamilius**, Tusculi dictator, auxilium fert Romanis, 3, 18. Romana civitate donatur, 29.
- Oct. Mamilius Tusculanus**, ab Ulyssæ Deaque Circe oriundus, 1, 49. ei filiam nuptum dat Tarquinius Superbus, *ibid.* ad eum exsulatum abit socer, 2, 15. concitat triginta populos adversus Romanos, 18. in pugna ad Regillum lacum vulneratur, 19.
- Q. Mamilius**, ædilis plebis, 27, 36.
- Q. Mamilius Turius** praetor creatur, quum ædilis plebis esset, 28, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, sed accipit Galliam, *ibid.*
- Mancinus**, *vid.* Hostilius.
- Mandonius**, 22, 21. frater Indibilis, Ilergetum reguli, 26, 49. ejus uxor capta flens ad pedes Scipionis procumbit, obtestaturque, ut curam feminarum impensius custodibus commendaret, *ibid.* Mandonius deficit ad Romanos, 27, 17. ei conjux et liberi redduntur, *ibid.* deficit, et, concitatis popularibus, agros sociorum populi Romani depopulatur, 28, 24. magna pugna vincitur, 33. petenti veniam ignoscit Scipio, 34. deficit a Romanis, sed comprehensus traditur ad supplicium, 29, 8.
- Mandropolis**, 38, 15.
- Manduria**, oppidum in Fallentinis, a Q. Fabio, consule, vi capitur, 27, 15.
- Manes**, 1, 20. Manium placandorum ritus edocere debet pontifex maximus, *ibid.* Diis Manibus Tellurique se devoret Decius, 8, 9.
- Manicius**, praetor Praenestinus ex scriba, 23, 19. statua ei Praeneste in foro statuta, *ibid.*
- P. Manilius**, legatus in Illyricum, 45, 17.
- Sex. Manilius** in secessionem militum cum M. Oppio summæ rerum praest, 3, 51.
- Manipulus**, 1, 52, 7, 24. leves ricanos milites, aliam turbam scutatorum habebat, 8, 8.
- Manliæ gentis decreto** cantum, ne quis deinde M. Manlius vocetur, 6, 20.
- Manliana imperia**, 4, 29, 8, 7.
- Manlianus saltus** in Hispania, 40, 39.
- Manlii Acidini**, duo juvenes illustres, tribuni militum, 42, 49.
- A. Manlius**, (cui in *Livii exemplaribus* *perperam* apponitur *prænomen C.*) consul, 2, 54. accusatur post consulatum, *ibid.* tribunus, ejus accusator, domi interficitur, *ibid.*
- legatus Athenas missus legum causa, 3, 31. decemvir creatur, 33.
- A. Manlius**, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 5, 8. tertium, 16. legatus, auream crateram, donum Apollini, Delphos fert, 28. a Liparensium piratis captus, et dimissus, *ibid.*
- A. Manlius**, tribunus militum, interficitur, 27, 27.
- A. Manlius Capitolinus**, tribunus militum consulari potestate, 6, 1. iterum, 11. tertium, 21. quartum, 36. frater M. Manlii Capitolini, cum eo vestem non mutat, 20.
- A. Manlius Torquatus**, praetor creatus, 45, 14. sortitur Sardiniam, sed in provinciam ire nequit, exercendis judiciis ex senatusconsulto retentus, 16.
- A. Manlius Vulso**, consul, 40, 59. male rem gerit adversus Istros, 41, 5—8. populatur Istriam, 14. obsidet Nesattium oppidum, 15. dimittitur Romam, *ibid.*
- C. Manlius**, consul, 2, 54. *vid. supra* A. Manlius.
- C. Manlius**, tribunus militum consu-

- lari potestate, 6, 30. male rem gerit, *ibid.*
- Cn. Manlius, consul, 2, 43. in prælio occiditur, 47.
- Cn. Manlius, consul, 7, 12. Tiburtes ad moenia Romæ vincit, *ibid.* secundum consul, 16. adversus Faliscos proficiscitur, *ibid.* legem de vicesima manumissorum in castris fert, *ibid.* interrex, 17. censor, 22. magister equitum, 28.
- Cn. Manlius Vulso, ædilis curulis, 33, 35. creatur prætor, 42. sortitur Siciliam provinciam, 43. coloniam deducendæ triumvir, 34, 53. 36, 9. consul, 37, 47. suscipit bellum adversus Gallogræcos, 38, 12. ejus iter ab Epheso ad Tolistoboiorum fines, 12—15. ejus ad milites oratio, 17. aggreditur Tolistoboios, Olympum montem insidentes, 20. capit eorum castra, 23. res ejus gestæ adversus Tectosagos et Trocmos, 24—27. ad eum legationes Asiæ, 37. it in Pamphylia, *ibid.* fœdus facit cum Antiocho, 38. res regum et urbium componit, 39. trajicit in Thraciam, 40. eum invadunt Thraces, et partem prædæ abigunt, *ibid.* in Thesaliam traducit exercitum, et Apolloniæ hibernat, 41. petit triumphum, 44. legati ipsius contradicunt, *ibid.* et 45. et 46. se defendit, 47. triumphus ei decernitur, 50. de Gallis Asiaticis triumphat, 39, 6. petit censuram, 40.
- L. Manlius Imperiosus, clavi fœdendi causa dictator dictus, 7, 8. delectum habere conatur, frustra, *ibid.* ob delectum acerbius habitum ei dies a M. Pomponio, tribuno plebis, dicta, 4. ejus crudelitas in filium, et filii generosum factum, *ibid.* et 5. Manlio remissa causæ dictio, *ibid.*
- L. Manlius, prætor, in Galliam mittitur, 21, 17. ejus exercitus cæditur a Boiis, 25. Concordiæ sedem vocerat, 22, 33. 23, 21. petit consulum, 22, 35.
- L. Manlius, quod legatos Carthaginenses pulsasset, per facies traditur legatis, et avehitur Carthaginem, 33, 42.
- L. Manlius, quæstor, 45, 13.
- L. Manlius Acidinus, prætor, 26, 23. urbanus, 27, 4. præest exercitui ad Narniam, 27, 43. et 50. ei Hispania provincia traditur a Scipione, 28, 33. ejus in Hispania res gestæ, 29, 2. et 3. ei prorogatur imperium, 13. prohibetur a tribuno plebis, M. Porcio
- Læca, ne ovans urbem iniret, quum ab senatu impetrasset, 32, 7.
- L. Manlius Acidinus, creatus prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 38, 35. cum Celtiberis configit, 39, 21. impetrat ovationem, 29. legatus in Galliam Transalpinam, 54. triumvir coloniz Aquileiam deducendæ, 55. et 40, 34. consul, 43.
- L. Manlius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 42.
- L. Manlius Torquatus, legatus, 10, 26.
- L. Manlius Torquatus, pontifex, moritur, 30, 39.
- L. Manlius Vulso, prætor, 32, 27. sortitur Siciliam, 28. consulis Cn. Manlii frater, 38, 20.
- M. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 4, 44.
- M. Manlius, cui Capitolino fuit cognomen, creatur consul, 5, 31. facit Indos magnos, *ibid.* ingreditur urbem ovans, *ibid.* servat arcem Romanam, 47. interrex, 6, 5. prævus ejus adversus Patres molitiones, 11. seditionem movet, 14. et 15. mittitur in carcerem, 16. e carcere quare eductus, 17. ejus seditio renovatur, 18. advocata domum plebe, invehitur in Patres, et de regno incipit agere, *ibid.* tribuni plebis sese adversus eum jungunt senatui, 19. ei dies dicitur, 20. ejus defensio, *ibid.* damnatus, de saxo Tarpeio dejectus, *ibid.* ei mortuo adjectæ notæ, *ibid.*
- P. Manlius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30. ei sine sorte, extra ordinem, Volsci provincia data, *ibid.* male rem gerit, *ibid.* creatur dictator, 38.
- P. Manlius triumvir Epulo factus, 33, 42. creatur prætor, *ibid.* in Hispaniam citeriorem adjutor consuli datur, 43. vincet Tardetanes, 34, 17. prætor iterum, 39, 56. sortitur Hispaniam ulteriorem, 40, 1. quid rerum ibi gesserit, 16. et 34. moritur, 42.
- P. Manlius Vulso, prætor, 26, 23. Sardiniam obtinuit, 27, 6. et 7.
- T. Manlius, L. F. a patre suo relegatus, 7, 4. generosum et pium T. Manlii factum, 5. tribunus militum suffragio populi creatur, *ibid.* pugnat cum Gallo, quem vincit, 10. quare dictus Torquatus, *ibid.* deusatur a dictatore corona aurea, *ibid.* dicitur dictator, 19. iterum, 26. consul, 27. secundum consul, 23. tertium consul, 8, 8. ejus ad legati

- Latini superbam orationem responsio, 6. proficiat ad bellum, 6. filium securi percutit, 7. in pugna adversus Latinos virtute consilioque egregius, 10. reddit Romam, cui seniores tantum obviam ierunt, juventute eam exsecrante, 12.
- T. Manlius Torquatus, consul, 10; 9. ex equo lapsus, moritur, 11.
- T. Manlius Torquatus, eo consule, Jani aedes clausa, 1, 19.
- censet, non redimendos esse captivos Cannenses, 22, 60. mittitur cum imperio in Sardiniam, 23, 34. Sardos domat, 40. et 41. pontificatum maximum petit frustra, 25, 5. recusat consulatum, 26, 22. comitiorum et ludorum faciendorum causa, dicitur dictator, 27, 33. ludos facit, et lustrum vovet, *ibid.*
- T. Manlius Torquatus, praetor, 43, 4. pontifex legitur, 13.
- Mannus, servus Campanorum Calavitorum, indicat, incendium Romae fraude Campanorum factum, 26, 27. ei libertas data, et viginti millia aëris, *ibid.*
- Mantua, 24, 10.
- Manubiae, 10, 46. de Manubiis aedes Fortis Fortunae facta, *ibid.*
- Manumissi, 7, 16. lex de vicesima Manumissorum in castris a Cn. Manlio, consule, lata, *ibid.*
- Manus ad digitos usque involutae in re divina Fidei faciunda, 1, 21.
- Manus religiose admotae Deorum signis, 5, 22.
- Manibus ad caelum sublatis, precatur M. Furius Camillus, 5, 21.
- Manibus ad caelum porrectis, M. Curtius se devovet, 7, 6.
- Manus praecise speculatoribus deprehensis, 22, 33. et 26, 12.
- Manus ferreae ad naves sistendas aut comprehendendas, 36, 44.
- Mapalia Massylorum, 29, 31.
- M. Claudius Marcellus, consul, 8, 18. dictator, 23.
- M. Claudius Marcellus, praetor creatus, obtinet Siciliam, 22, 85. post pugnam Cannensem, quum classi, ad Ostiam stanti, praesent, mittitur ad reliquias exercitus a consule accipiendas, 67. Nolam magnis itineribus pervenit, 23, 14. Annibalem vincit, 16. supplicium de proditoribus sumit, 17. creatus consul secundum, quum augures vitio creatum pronunciavissent, abdicat, 31. proconsul copias educit in aciem contra Annibalem, 44. hortatur suos, 46.
- Pænos in castra compellit, 46. ad eum equites Hispani et Numidae transfugiunt, *ibid.*
- tertium consul absens creatur, 24, 9. ei Sicilia provincia decreta, 21. Leontinorum urbem capit, 30. oppugnat Syracusas, 33. capit alias urbes, 35. fundit Syracusanos, 36. capit Syracusas, 25, 23. et 24. Marcelli lacrimae, capitis Syracusis, *ibid.* castigat Syracusanos, 31. spoliat Syracusas, 40. componit res Siculorum, *ibid.* vincit Pænos, 41.
- Marcellus, ex Sicilia redux, petit triumphum, 26, 21. urbem ovans ingreditur, post triumphum in Albano monte, *ibid.* quartum consul, 22. Siculi eam accusant in senatu, 30. purgat se, 31. de ea re senatusconsultum, 32.
- cum Annibale dubio Marte pugnat, 27, 2. Annibali ad Cannasum occurrit, 12. equo Marte pugnat cum Annibale, *ibid.* postero die, iterum lacegens Annibalem, vincitur, *ibid.* increpat exercitum, 13. vincit Pænos, 14. accusatur a tribuno plebis, 20. absolvitur, et quintum consul creatur, 21. aedes Honoris et Virtutis aedificat, 25. insidiis exceptus, perit, 26. et 27. varia de ejus morte fama, *ibid.* sepelitur ab Annibale, 28. ejus annulo potitus Annibal, frustra dolum Salapitanis necit, *ibid.* augur fuerat Marcellus, 36.
- M. Claudius Marcellus, consulis filius, tribunus militum, 27, 26. vulneratur, 27. eadem Virtutis, septimo decimo anno, postquam a patre ejus primo consulatu vota in Gallia fuerat, ad portam Capenam dedicat, 29, 11. tribunus plebis, 29, 20. aedilis curulis, 31, 50. praetor, 32, 7. ei Sicilia sorte obvenit, 8. et 27. consul creatur, 33, 24. triumphat de Insubribus et Comensibus, 37. pontifex, 42. legatus Carthaginem missus, 47. legatus in exercitu, 35, 5. et 8. censor, 37, 58. lustrum condit, 38, 36. pontifex moritur, 41, 17.
- M. Claudius Marcellus, praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38, 35. ejus jussu, qui pulsant legatos Carthaginenses, iis traduntur, 42. creatur consul, 39, 45. ejus res gestae, 54. et 55. decemvir sacrorum moritur, 44, 18.
- M. Claudius Marcellus, praetor, 39, 23.
- M. Claudius Marcellus, pontifex, 41, 17. tribunus plebis, 42, 32. praetor,

- 43, 13. sortitur Hispaniam, 17. jubetur delectum agere, 16. consul creatur, 45, 44.
- M. Marcellus consul, Epit. 108. occisus a P. Magio Cilone, 116.
- Marcia rogata, 42, 21.
- Marcus clipeus, 26, 39.
- Marcus saltus, 39, 20.
- Marcia, illustris virgo, ejusque carmina, 26, 12. prædixit Cannensem eladem, *ibid.* alterum ejus vaticinium, *ibid.*
- C. Marcius, adolescens consilio et manu promptus, 2, 38. ejus maxime opera capti Corioli, *ibid.* inde ei cognomen Coriolano, *ibid.* ejus odium in tribunitiam potestatem, et atrox sententia, 34. die dicta, damnatus, in Volscos exsulatum abit, 35. dolus ejus ad concitandos Volscos, *ibid.* et 37. imperator Volscorum legitur, 39. res ejus gestæ adversus Romanos, *ibid.* varæ ad eum legationes, *ibid.* a matre victus, discedit ex agro Romano, 40. ejus mors, *ibid.*
- C. Marcius, tribunus plebis, diem dicit Q. Fabio, quod legatus in Gallos contra jus gentium pugnasset, 6, 1.
- C. Marcius Rutilus, consul, victis Privernatibus, triumphat, 7, 16. primus de plebe dictator, victis Etruscis, jussu populi, sine auctoritate Patrum, triumphat, 7, 17. consul iterum, 21. primus de plebe censor, 22. tertium consul, 28. quantum consul, conjurationis militaris vires arte spargit et dissipat, 38. et 39.
- C. Marcius, tribunus plebis, 9, 30.
- C. Marcius, augur creatus, 10, 9.
- C. Marcius Rutilus, consul, 9, 38. caput Allifas de Samnitibus, 38. vulneratur in prælio cum Samnitibus, *ibid.* pontifex, creatur, 10, 9. censor lustrum condit, 47.
- C. Marcius Figulus, creatus prætor, 43, 13. sortitur classem, 17. trajicit in Græciam, 44, 1. cum classe in Macedoniam contendit, 2. Thessalonicam frustra oppugnat, 10.
- L. Marcius, eques Romanus, Scipionibus occisis, dux a militibus eligitur, 25, 37. hortatur suos ad oppugnanda hostium castra, 38. bina castra hostium capit, 39. flamma ei concionanti fusa dicitur e capite, *ibid.*
- scribens senatui, se proprætorem nuncupat, unde multorum offenduntur animi, 26, 2. a Scipione magno in honore habetur, 19. ad oppugnandum Castulonem mittitur, 28, 19. capit Astapam urbem, 22. *vid. et* 34. *et* 55. *et* 32, 2.
- M. Marcius, rex sacrorum, moritur, 27, 6.
- M. Marcius, tribunus militum secundæ legionis, interficitur in prælio cum Boiis, 35, 5.
- M. Marcius Ralla, creatus prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem urbanam, 13. cum legatis Carthaginiensibus mittitur a Scipione Romam, 30, 38.
- M. Marcius Sermo, tribunus plebis, 42, 21.
- Numa Marcius, Marci F. pontifex a Numa Pompilio ex Patribus lectus, 1, 20.
- P. Marcius Rex, legatus, 48, 1.
- Q. Marcius Tremulus consul creatur, 9, 42. ejus res egregie gestæ, 43. triumphat, *ibid.* ei status equestris in foro ante templum Castoris decretæ, *ibid.*
- Q. Marcius Philippus creatur prætor, et sortitur Siciliam, 38, 35. consul, 39, 6. ei et collegæ mandatur questio de Bacchanalibus, 14. post questiones perfectas in Ligures Apuanos profiscitur, 20. circumvenitur a Liguribus, *ibid.* ab ejus nomine salatus Marcius appellatus, *ibid.* legatus ad res Macedoniæ Græciæque visendas, 39, 48. 40, 2. et 3. decemvir sacrorum, 42. legatus in Græciam mittitur, 42, 37. ejus colloquium petit Persens, 38. congregiuntur, transgresso amnem Persæ, qui et obeides dedit, 39. Marcii ad regem oratio, 40. persuadet Persæ, ut mittat legatos Romam, 43. redit Romam, 44. gloriatur, decepto per inducias et spem pacis rege: quod quidem seniores Patrum vehementer improbant, 47. consul iterum, 43, 13. trajicit in Græciam, 44, 1. ejus ad milites oratio, *ibid.* contendit in Macedoniam, 2. et *segg.* Dium venit, 7. laborat inopia, *ibid.* ejus litteræ ex Macedonia Romam missæ, 16.
- Q. Marcius, Marci Philippi consulis filius, 44, 2.
- Q. Marcius Ralla, duumvir ædibus dedicandis, 34, 53. 55, 41.
- Q. Marcius Rex, tribunus plebis, 33, 25.
- Q. Marcius Scylla, tribunus plebis, 42, 21.
- ad Marcium locus, non procul a Lavinio, 6, 2.
- Marcolica, nobilis urbe Hispaniæ, capitur ab M. Marcello, 45, 4.
- Mare Adriaticum, 5, 33. 11, 22. 40, 21. 44, 31. 45, 14.
- Ægeum, 36, 43. 44, 28.
- Etruscum, 40, 41.

Mare Hadriaticum, *vid.* Adriaticum.

— Inferum, 5, 33. 23, 38.

— Ionium, 23, 38. 42, 48.

— Macedonicum, 44, 11.

— Pamphylium, 38, 13.

— Ponticum, 40, 21.

— Rubrum, 42, 52. 45, 9.

— Siculum, 38, 17.

— Saporum, 5, 33. 7, 26. 23, 38. 45, 2.

— Toronalcum, 44, 11.

— Tuscum, 28, 19.

— Tyrrhenum, 5, 33.

Marene, regio, 42, 67.

Marine lucus, 27, 37.

Maritimi coloni, *vid.* Coloni.

Maritimus circus, *vid.* Circus.

Marius Alfus, Medixtuticus apud Campanos, 23, 35. in pugna occiditur, *ibid.*

Marius Blossius, prætor Campanus, concione advocata edicit, ut frequentes cum conjugibus ac liberis obviam irent Annibali, 23, 7.

Marinus Statilius, præfectus cum turma Lucana exploratum missus, detegit insidias Annibalis, 22, 42.

C. Marius, *vid.* Epit. 67. 68. 69.

Maronea, urbs in Samnio, 27, 1.

Maronea, urbs Thracie, expugnatur a Philippo, 31, 16. Antiochi præsidium igne deducitur, 37, 60. *vid.* et 39, 24. 43, 9.

Maronitas, 31, 31. 37, 38. Maronitarum vicus Sarcæ appellatus, 39, 41.

Masonitarum exules veniunt Romam, 39, 24. coram legati queruntur de Philippo, 27. crudeliter caduntur a Philippo, 34.

Marracini, populi, 8, 29. 26, 11. oratores Romam mittunt, pacem petentes, 9, 45. iis fœdus datur, *ibid.* devastantur ab Annibale, 22, 9. multos voluntarios dant Scipioni in classem, 28, 45.

Marrucinus ager, 27, 43.

Mars, conditor et parens populi Romani, *Præf.*

— Gradivus, 1, 20. 2, 45. ei duodecim Salii a Numa Pompilio lecti, 1, 20.

— Pater, 8, 9.

Martis, ædes, Gallico bello vota, dedicatur a T. Quintio duumviro, 6, 5.

— ædes extra portam Capenam, ad quam omnes armati convenire iussi, 7, 23. *vid.* et 10, 23. et 27.

— ara, 35, 10. ad eam censores, atque initio magistratus, salii curulibus considerare, mos erat, 40, 45.

— hasta, 24, 10.

— lacus in agro Crustumino, 41, 13.

— signum Appia via ad simulacra luporum, 22, 10.

Marti flamen a Numa assignatus, 1, 20.

— piaculum faciendum suoceterilibus, 8, 10.

— bos albus optimus immolatus a Decio, 7, 37.

— lectisternium habitum, 22, 10.

— spolia hostium dicata, 45, 33.

Martem Romuli et Remi patrem nuncupat Rhea Silvia, 1, 4.

Martius campus, 1, 44. fuit ager Tarquiniorum, post eos expulsos consecratus Marti, 2, 5. *vid.* et 6, 20.

Martialis flamen, *vid.* Flamen.

Marsi populi, 8, 6. 26, 11. deficient, 9, 41. oratores, pacem petentes, Romam mittunt, 45. iis fœdus datur, *ibid.* rebellant, vincuntur et multantur, 10, 3. devastantur ab Annibale, 22, 9. dant Scipioni multos voluntarios in classem, 28, 45.

Marsorum cohors, 33, 36.

Marsyas, amnis, hanc procul a Mæandri fontibus oritur, et in Mæandrum cadit, 38, 13.

Martie kalendas, 38, 43. ante diem duodecimum kalendas Martias comitia fuerunt consulibus rogandis, *ibid.* *vid.* et 42, 28.

Martii idibus magistratus initus, 22, 1. 23, 30. 26, 1. et 26, 27, 7. 31, 5. 32, 1. 38, 35. 39, 45. 40, 35. 42, 22. 44, 16.

Maesyli, altera Numidie pars, cuius rex fuit Syphax, 24, 48. 28, 17. 29, 32.

Maagaba, Masinissæ filius, proficietur Romam, 45, 13. ei obviam mittitur L. Manlius, quæstor, qui eam Romam publico summa perduceret, *ibid.* ejus in senatu oratio, *ibid.* ei dantur munera, 14.

Masinissa, filius Gales, regis Numidarum Maasyliorum, vincet Syphacem, 24, 48. et 49.

socius Carthaginiensium, ingenti tumultu turbat exercitum P. Scipionis, 25, 34.

conciliatur Romanis, 28, 16. Masinissæ et Scipionis colloquium, 35. fide data acceptaque discedunt, *ibid.*

queritur apud Lælium animam Scipionis constationem, 29, 4. accedit ad Scipionem, 29. varia fortuna in amittendo recuperandoque paterno regno est usus, *ibid.* capit Thapsum, urbem, 30. in eum stimuletur ab Andrebale Syphax, 31. viscitur Masinissæ a Syphace, *ibid.* profugit in montem Balbum, *ibid.* Bocchar mittitur adversus Masinissæ, 32. qui vincitur, sed circumventus cum

solis quatuor equitibus aufugit, *ibid.* insillit in fluvium, unde cum duobus emergit, *ibid.* in occulta spelunca vulnus curat, *ibid.* repetit regnum, *ibid.* Syphax in eum contendit, eumque vincit, 33. cum modica manu Masinissa ad Scipionem venit, *ibid.* Hannonem ad pugnam elicit, 34.

Syphacis castra incendit, 30, 5. Masinissa regnum recuperat, 11. Sophonisbam, Syphacis uxorem, ducit, 12. ob Sophonisbæ nuptias a Scipione reprehenditur, 14. ejus anxietas, 15. venenum in poculo ad Sophonisbam mittit, *ibid.* amplissimis donis a P. Scipione donatur, *ibid.* ejus legati in senatum Romanum introducti, 17. Masinissam Cirta, oppido, ceterisque oppidis agrisque ad regnum paternum adjectis, donat Scipio, 44.

ei gratulantur Romani, et dona mittunt, 31, 11. mittit Romanis auxilia, 19. et 32, 27.

populatur agrum Carthaginiensium, et quasdam urbes vectigales eorum sibi cogit stipendium pendere, 34, 62.

legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur frumentum et hordeum, *ibid.* et 43, 8.

ejus cum Carthaginiensibus de agro, quem illis ademerat, contentiones, 40, 17. *vid.* et 34.

de eo legati Carthaginiensium queruntur in senatu, 42, 23. mittit filium suum Romam, qui legatis respondit, *ibid.* auxilia cum elephantis, Misagenæque filium mittere Romanis ad bellum Persicum parat, 29. *vid.* 35. et 45, 13.

Massicus mons, 22, 14.

Massilia, 21, 26. 40, 18. inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum, 38, 17.

Massilienses, a Phocæa profecti, 5, 34. socii Romanorum, 21, 30. et 26. mores, et leges, et ingenium sincerum integrumque a contagione accolarum servarunt, 37, 54.

Massiva, Numida, puer forma insigni et regii generis, capitur in prælio, 27, 19. dimittitur a Scipione ad Masinissam avunculum cum donis, *ibid.* *vid.* et 28, 36.

Massyli, Numidiæ altera pars, cujus rex Gala, 24, 48. regnum paternum Masinissæ, 30, 11. *vid.* Masinissa.

Mataris, teli Gallici genus, 7, 24.

Mater Deûm lapis quidam sacer in urbe Phrygiæ Possunt, 29, 11. quo ho-

nore a Romanis accepta, 14. ludi in ejus honorem, *vid.* Megalesia.

Matris magnæ sedes in Palatio faciendæ locatur, 29, 37. dedicatur, 36, 36.

Matris Matutæ sedes, 5, 19. 41, 33. in ea tabula a Graccho, Sardinia subacta, posita, *ibid.* ejus sedes in foro Boario 33, 27. *vid.* sedes Matris Matutæ, et Matutæ matris.

Matris Matutæ sedes Satriei, 28, 11. de celo tangitur, *ibid.*

Matres duæ, receptis præter spem filiis, gaudio exanimantur, 22, 7.

Materina, plaga in Umbria, 9, 41.

C. Matienus, creatur duumvir navalis, 40, 26. prædonum Ligurum duas ac triginta naves capit, 28.

M. Matienus, prætor, 41, 33. sortitur Hispaniam ulteriorem, 42, 1. ab Hispanis ulterioribus ad recuperatores adductus, ampliatusque, quum dicenda de integro causa esset, in exilium abijt Tibur, 43, 2.

P. Matienus, tribunus militum, 29, 6. a Pleminio, virgis cæsus, interficitur, 9.

Matronæ per annum lugent Brutum, 2, 7. et Valerium Publicolam, 16.

— aurum et omnia ornamenta in æarium conferunt, 5, 25. ob eam munificentiam iis honor habitus, ut pilento ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque uterentur, *ibid.* aurum item conferunt, ad summam pactæ mercedis Gallis conficiendam, 50. hinc decernitur, ut earum, sicut virorum, sollemnes post mortem laudationes essent, *ibid.* iis pro auro pretium persolvitur, 6, 4.

Matronæ veneficæ ad centum septuaginta damnatæ, 8, 18. stupri damnatæ, pecunia mulctantur, 10, 31. in exilium aguntur, 25, 2.

— dedicant Junoni signum æneum in Aventino, 21, 62. item pelvim æream, 27, 37. per omnia delubra vagæ supplicii votisque fatigant Deos, 50.

— cum Scipione obriam eunt Deûm Matri, 29, 14.

de Matronarum cultu lex Oppia, 34, 1. contra earum luxum oratio Catonis consulis, 34, 2. L. Valerius eas defendit, 5.

Matronas patricias inter et plebeias certamen, 10, 23. *vid.* Mulieres.

Matutæ Matris sedes intra portam Carmentalem relecta, 25, 7. *vid.* Matris Matutæ.

Mauri, 21, 22. 28, 17.

Maurorum rex, Bocchar. *vid.* Bocchar. *Id.* et Epit. 66.

Maurusii, 24, 49.

- Maximi cognomen Q. Fabio datum**, 9, 46.
Medeon, oppidum Labeatidis terræ, 44, 23. *et* 32.
Medi, populi, 35, 48. 37, 40.
Medicus, vitæ Pyrrhi insidians, a Romanis illi proditur, 42, 47.
Mediolanum, a Gallis conditum, 5, 34. *vid. et* 34, 46.
Medion, oppidum Acarnaniæ, 36, 11. *et* 12.
Mediosii, 36, 12.
Meduacus, amnis, 10, 2.
Medullia, urbs, oppugnatur a Romanis, 1, 38. *vid. et* 38.
Medullianus, *vid.* Furius.
Medixtuticus, summus apud Campanos magistratus, 24, 19, 26, 6.
Megalesia, ludi in honorem Magnæ Matris Deûm, 29, 14. in iis dati ludi scenici, 34, 54. 36, 36.
Megalopolis condita, multis vicis oppidisque Arcadiæ in unam urbem contributis, 32, 5. *vid. et* 36, 31. porticus, quam Megalopoli diruerant Lacedæmonii, resecta, 38, 34.
Megalopolitæ, 28, 8. 35, 27. *sive* Megalopolitani, restituti in patriam ab Antigono Macedoniæ rege, 32, 22.
Megalopolitani in Arcadia murum se circumdaturum urbi pollicetur Antiochus Epiphanes, 41, 25.
Megara, urbs Siciliæ, 24, 30. capta et diruta a M. Marcello, 35.
Megara, urbs Græciæ, 28, 7. 31, 22.
Megiste, portus, 37, 22. *et* 24.
Mela, urbs in Samnio, 24, 20. eademque Meles, 27, 1.
Melambium Scotussæi agri, 33, 6.
Melas, amniculus prope Heracleam ad Cætam, 36, 22.
Melas, amnis inter Lysimachiam et Cypselam, 38, 40.
Melessum, Hispanæ gentis, urbs Orin-gia, 28, 3.
Melibœa, oppidum, 36, 13. situm in radicibus Osse montis, 44, 13. tentatur a Romanis, frustra, *ibid.* capitur a Cn. Octavio, et diripitur, 44, 46.
Melita, insula, capta a Ti. Sempronio consule, 21, 51.
Melius, vicus Romæ, 33, 26.
Melotis terra, 32, 13.
C. Memmius Gallus creatur prætor, 41, 22. legatus ad Ætolos mittitur, 30. prætor iterum, 42, 9. sortitur Sici-liam, 10. *vid. et* 27.
T. Memmius, legatus, 48, 7.
Memnon, Demiurgus apud Achæos, 32, 22.
Memphis, urbs Ægypti, 45, 11. *et* 12.
Mendis, maritimus vicus, 31, 45.
Menecrates, dux Persei, 44, 24.
Menelaïs, oppidum in Dolopia, 39, 26.
Menelaus, mons, 34, 28.
Agr. Menenius, consul, 2, 16. ad plebem, quæ in Sacrum montem secesserat, mittitur, eamque reducit, 32. moritur, 33. ei sumtus quum funeri deesset, plebs eum extulit, sextanti-bus collatis in capita, *ibid.*
Agr. Menenius, triumvir ad coloniam Ardeam deducendam, 4, 11.
Agr. Menenius Lanatus, consul, 4, 13. tribunus militum consulari potestate, 44. iterum, 47.
C. Menenius, consul, 3, 32.
L. Menenius Lanatus, consul, 4, 12.
L. Menenius, tribunus militum consu-lari potestate, 6, 5. secundum, 27.
T. Menenius, consul, male rem gerit adversus Tuscos, 2, 51. ei diem dicunt tribuni plebis, 52. damnatus, non fert iugominiam, morboque absumitur, *ibid.*
Menetas, Epirota, 36, 28. eum sibi dedi-petit M'. Acilius Glabrio, consul, *ibid.*
Ætolos combatit, 38, 10.
Menippus, dux Philippi, 27, 32. cum mille peltastis Chalcidem mittitur, 28, 5.
Menippus, legatus Antiochi ad Romanos, 34, 57. ejus oratio, *ibid.* mittitur ad Ætolos, apud quos vires Antiochi in immensum extollit, 35, 32.
Menix, insula, vastata, 22, 31.
Meno Antigonensis, præfectus Persei, 42, 58.
Menophilus, mercator Perrhæbus, 44, 35.
Mens, Dea, 22, 10. ei ædes vota a T. Otacilio prætore, *ibid.* dedicata, 23, 31.
Mensarii æris alieni causæ creati, 7, 21.
Mensarii triumviri, 23, 21.
Mensarum trium argentea vasa in cella Jovis posita, 10, 23.
Mensis intercalaris, 37, 59.
Mentissa, 26, 17.
Mercatorum collegium, 2, 27.
Mercenarii milites apud Romanos primi, 24, 49.
Mercurius, 5, 13.
Mercurii ædes idibus Maiis dedicata, 2, 21. de æde Mercurii dedicanda cer-tamen inter consules, 2, 27.
Mercurii promontorium, 29, 27.
Mercurii tumulus, 26, 44.
Merenda, *vid.* Antonius.
Mericius Hispanus prodit Romanis insu-lam Syracusanam, 25, 30. cum corona aurea incedit, ovente Marcello, et ci-vitate Romana donatur, 26, 21.

Merula, *vid.* Coraelius.

Messalla, *vid.* Valerius.

Messana, urbs, 21, 49. 24, 1. 29, 7. 8.

et 9. occupatur scelere a Mamertinis, 29, 28. *vid.* Mamertini.

Messapii, 8, 24.

Messene, urbs Peloponnesi, obsidetur ab Achæis, 36, 31. Messenii legatos ad Quintium mittunt, nuntiantes, se Romanis, non Achæis, aperturos urbis portas, *ibid.* Messene desciscit a concilio Achæorum, 39, 48. inde oritur bellum, in quo Philopœmen capitur a Messenijs, et veneno interficitur, 49. *et* 50. vincitur ab Achæis, *ibid.*

Messenii, a Messene in Peloponneso, a Romanis adscripti foderi, cum Philippo inito, 29, 12. legatos Achæorum sine responso dimittunt, 36, 31. se Romanis portas aperire paratos nuntiant, *ibid.*

Messis ante kalendas Junias, 23, 32.

Vect. Messius, ex Volscis vir nobilis, 4, 28. ejus adhortatio ad milites, *ibid.*

Metalla nova instituta a rege Philippo, 39, 24.

Metalli Macedonici ingens vectigal sublatum, 45, 18. *et* 29.

Metapontus, 1, 18. 8, 24. 25, 11. 27, 1.

Metapontini deficiunt ad Pœnos, post cladem ad Cannas, 22, 61. 23, 15. *vid.* *et* 27, 16.

Metapontinus ager, 24, 20.

Metaurus, fluvius, 27, 47.

Metellus, *vid.* Cæcilius.

Methymna, 45, 31. Methymnam tracti Antissæi, *ibid.*

M. Metilius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum, 5, 11.

M. Metilius, tribunus plebis, 22, 25. ejus in Fabium oratio, *ibid.*

M. Metilius, legatus a senatu ad consules, 25, 22.

M. Metilius absens tertium tribunus plebis creatur, 4, 48. rogationem promulgat, ut ager ex hostibus captus viritim dividatur, *ibid.*

T. Metilius Croto, legatus, 23, 31.

Metropolis, urbs Thessaliam, oppidanorum concursu defenditur, 32, 13. capitur ab Antiocho, 36, 10. se dedit Romanis, 14.

Metropolitanuscampus in Phrygia, 38, 15.

Mettius Curtius, 1, 12. ejus clara adversus Romulum pugna, *ibid.* lacus Curtius ab eo appellatus, 13.

Mettius Fuffetius, dictator Albanorum creatur, 1, 23. ejus oratio ad Tullum, *ibid.* perfidia, 27. et supplicium, 28.

Mevania, oppidum, 9, 41.

Mezentius, Etruscorum rex, socia arma Rutili adversus Trojanos jungit, 1, 2.

Mezetulus, Numida, contendit cum Capua de regno, 29, 29. gens Maasylorum omnis in ejus venit potestatem, *ibid.* abstinet nomine regio, *ibid.* matrimonio sibi jungit sororis Annibalis filiam, *ibid.* victus a Masinissa, fugit in Carthaginensem agrum, 30. redit in patriam, *ibid.*

Miction, Chalcidensis princeps, 35, 38. fidus Romanis, 46. pedibus captus lectica in senatum introfertur, 43, 9. queritur de crudelitate et sacrilegio Lucretii et Hortensii, prætorum Romanorum, *ibid.* vehicula ei publice præbentur, 10.

Miletus, civitas, 37, 16. 38, 13.

Milesis ager sacer restituitur, 38, 39. eorum legati pollicentur ad bellum, quidquid senatus imperaret, 43, 8.

Milionia, urbs, 10, 3. capta a Romanis, *ibid.* *et* 34.

Miles Romanus quando primum de publico stipendium acceperit? 4, 59.

— cibum potumque capere jussum stans, ignominie causa, 24, 16.

Militem mercenarium quando primum Romani habuerint? 24, 49.

— veterem invitum ducere ad bellum gerendum in Macedoniam vetitum, 31, 8.

— horridum magis esse decet, quam ornatum auro et argento, 9, 40.

Milite suo, non externo, uti solitus Romanus, 22, 37.

Milites, accensi, 8, 8.

— antepilani, 8, 9.

— antesignani, 2, 20.

— caussarii, 6, 6.

— hastati, 7, 23. 8, 8.

— leves, *ibid.*

— manipulares, 7, 34. 8, 8. ubi *et acies Romana describitur.*

— principes, 7, 23. 8, 8.

— rorarii, *ibid.*

— statarii, 9, 19.

— subitarii, qui? 3, 4. 40, 26.

— triarii, 7, 23. 8, 8.

— tumultuarii, 35, 2.

— veterani, 8, 8.

— voluntarii, 31, 8.

— duplici frumento in perpetuum, in præsentia singulis bobus binisque privis tunicis donati, 7, 37.

— sacramento adiguntur singulari ritu, 10, 38.

— a tribunis militum adiguntur iurando, 22, 38.

— post seditionem Sucronensem rursum jurant in verba imperatoris, 28, 29.

— donantur agris, 31, 4. *et* 49.

— in triumphis laureati, imperatoria, canunt laudes, 39, 7. 45, 38.

- Militum Romanorum laudes, et cum Alexandri M. militibus collatio**, 9, 19.
 — in armis decursus, 23, 35, 26, 50.
 — dona in triumphis, 10, 44, 28, 9, 30, 45, 83, 28, 34, 52, 37, 59, 39, 5, et 7, 40, 34, et 43, 41, 11, et 17, 45, 40.
 — carmina, 3, 26, 4, 20, 38, 9.
 — officia, 44, 34.
- Militibus præmia data, saga et tunicae**, 10, 80.
- Militares artes diversæ ab imperatoris**, 25, 19.
- Militaria comitia**, 25, 37.
- Militaris disciplina, vid. Disciplina.**
- Militiæ gradus**, 42, 34.
- Millonius, prætor Lavinii**, 6, 11.
- Milo, Beræus, præfectus Persei**, 42, 58.
- Milo, princeps amicorum Persei, sese dedit Romanis**, 44, 45. *vid. et* 32.
- Milo, vid. Epit.** 111.
- Mincius amnis**, 24, 10, 32, 30.
- Minervæ cella in Capitolio**, 6, 29.
 — templum, 7, 3.
 — inventum, numerus, *ibid.*
- Minervæ et Neptuno pulvinar stratum in lectisterniis**, 22, 10.
- Minerva, arcis Athenarum præses**, 31, 30. Piræi templum ei dicatum, *ibid.*
- Minerva, præses arcis Ilii**, 37, 37.
- Minervæ Lacedæmone templum æreum, Chalcicæcos**, 35, 36.
- Minervæ Itoniæ templum in agro Coroneo**, 36, 20.
- Minervæ sacrificium factum Ilii ab Romanis**, 37, 9.
- Minervæ, quam Alcidem, sive Alcideum, vocant, sacrificatum a rege Perseo**, 42, 51.
- Minervæ, Marti, et Luce Matri spolia hostium dicata a Paulo Emilio**, 45, 38.
- Minervæ promontorium**, 40, 18.
- Minervium oppidum**, 45, 16.
- Minio, princeps amicorum Antiochi**, 35, 15. ejus cum legatis Romanis colloquium, 16. præest mediæ aciei, 37, 41.
- Minius Cerninus a Minia Paculla matre Baecchi initatus**, 39, 13. inter maximos sacerdotes couditoresque ejus sacri, 17. adductus ad consules, fatetur omnia, *ibid.* Ardeam in vincula mittitur, 19.
- Minii Celeres, hospites Annibalis, quum is Capuam venit**, 23, 8.
- Minoa Heraclea**, 24, 35. *vid. Heraclea.*
- Minturnæ**, 8, 11, 36, 37. Ausonum urbe, venit in potestatem Romanorum, 9, 25. eo colonia deducta, 10, 21.
- Minturnensibus negatur vacatio militiæ**, 27, 38. item rei navalis, 36, 3.
- Minucia Vestalis, suspecta propter mundiorum justorum cultum**, 8, 15. facto judicio, viva sub terram defoditur, *ibid.*
- L. Minucius, consul, male rem gerit**, 3, 25. et 26. liberatus obsidione a Quintio Cincinnato, dictatore, jubetur abdicare e consulari, 29.
- L. Minucius, decemvir legum ferendarum causa**, 3, 85.
- L. Minucius, præfectus annonæ**, 4, 12. de Sp. Mælii consilii docet senatum, 13. bove aurato donatur, 16. Malianum frumentum assibus in modios æstimatum dividit plebi, *ibid.*
- L. Minucius Myrtilus, quod legatos Carthaginenses pulsasset, per sociales traditur legatis, et Carthaginem avahitar**, 38, 42.
- L. Minucius, legatus Q. Fulvii Flacci in Hispania citeriore**, 40, 35.
- L. Minucius Thermus, legatus Manlii consulis in Istria**, 41, 12.
- M. Minucius, consul**, 2, 21. eo consule ædes Saturno dedicata, *ibid.* consul iterum, 34.
- M. Minucius, tribunus plebis, accusat duos tribunos militum**, 5, 11.
- M. Minucius Fessus augur de plebe creatur**, 10, 9.
- M. Minucius Rufus, magister equitum sub Fabio dictatore**, 22, 8. Fabii cunctationem, incusat, 12. ejus seditiosa oratio in Fabii cunctationem, 14. Fabio absente, rem non improbare gerit, 24. æquatur dictatori, 26. dividit exercitum cum Fabio, 27. pugnam committit adversus Annibalem, in qua laborans servatur a Fabio, 28. et 29. agnoscit errorem suum, et sub imperium Fabii redit, *ibid.* et 30. in pugna ad Cannas perit, 49.
- M. Minucius, tribunus plebis**, 23, 21.
- M. Minucius Rufus, prætor**, 32, 27. sortitur jurisdictionem peregrinam, 28. triumvir coloniarum Vibonem deducenda, 34, 53, 35, 40. legatus in Africam, 34, 62.
- P. Minucius, tribunus militum**, 35, 5.
- Q. Minucius, consul**, 3, 30.
- Q. Minucius, Ap. Claudii consulis legatus**, 26, 33.
- Q. Minucius, tribunus militum**, 35, 5.
- Q. Minucius Rufus, prætor factus, quum ædilis plebis esset**, 31, 4. sortitur Brutlos, 6. scribit senatui, pecuniam e fano Proserpine sublatam, 12. per vestigat sacrilegium, pecuniamque reddit Proserpine, 13. ei prorogatum imperium, 32, 1. creatur consul, 27. ejus res gestæ in Gallia, 29—31. ei negatur triumphus, 33, 22. et 23. triumphat in monte Albano, *ibid.* le-

- gatus in decem ad res Asiæ disceptandas componendasque, 37, 55. legatus in Galliam Transalpinam mittitur, 39, 54.
- Q.** Minucius Thermus, tribunus plebis, 30, 40. ædilis curulis, 32, 27. triumvir colonis deducendis, 29. *et* 34, 45. prætor, 33, 24. sortitur Hispaniam citeriorem, 26. cædit Hispanos, 44. triumphat, 34, 10. consul, 54. ejus in Liguria res gestæ, 35, 3. ei cum exercitu in Liguribus prorogatam imperium, 20. cum Liguribus prospere pugnat, 21. ejus castra aggressi Ligures repelluntur, 36, 38. ei negatur triumphus, 37, 46. legatus mittitur in decem ad res Asiæ constituendas, 55. interficitur in proelio adversus Thracas, 38, 41.
- Ti.** Minucius, consul, vincit Samnites, 9, 44.
- Ti.** Minucius Molliculus, creatus prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 35. moritur, 37.
- T.** Minucius Rufus, 42, 54.
- Miracula fere adfecta locis insignibus, 24, 3.
- Miraculum in **Ti.** Atinio, repente membris omnibus capto, mox sano ac vegeto, 2, 36.
- Miranda et prodigiosa quo magis creduntur, eo plura annunciantur, 24, 10.
- Misagenes, Masinissæ filius, auxilio venit Romanis, 42, 29. 62. 65. *et* 67. ejus classis dispergitur in Adriatico mari, ipseque æger Brundisium deferretur, 45, 14. ei a Romanis munera data, *ibid.*
- Miseni promontorium, 24, 13.
- Missilia tela, 9, 35. 38, 19. *et* 20.
- Mithridates, filius Antiochi, 33, 19.
- Mithridates, Ponti rex, Asiam occupat, *Epit.* 78. ad Tigranem confugit, *Epit.* 97. a filio Pharnace in regia obsidetur, *Epit.* 102. interficitur, *ibid.*
- Mitylene, 37, 21.
- Mitylenæ triremes, 37, 12.
- Mitys, amnis, 44, 7.
- Mneilochns, princeps Acarnanum, gentem suam conciliat Antiocho, 36, 11. *et* 12. eum sibi dedi postulant Romani, 37, 45. 38, 38.
- Moages, tyrannus Cibyriæ, cogitur centum talenta, et decem millia medimnorum frumenti pendere Romanis, 38, 14.
- Moenicæptus, Gallorum regulus, cædit in proelio, 24, 42.
- Mœsi, pop. *Epit.* 134.
- Molossia, Epiri regio, 8, 24. 45, 26.
- Moneris navis, 38, 38.
- Monetæ ædes atque officina, 4, 7. *et* 20. 6, 20. 33, 26. *vid.* Juno.
- Monomachia, 7, 10. *et* 26. 8, 7. *et* 8. 23, 46. *et* 47. 25, 18.
- Monopodia quando primum, et a quibus, Romam advecta, 39, 6.
- Mons Sacer, 2, 32. secessio plebis in Sacrum montem, *ibid.* tribuni plebis in Sacro monte creati, 33. ibi sacra lex lata, *ibid.*
- Mopsiani, *sive* Mopsiorum factio, 23, 1.
- Mopsium, tumulus, 42, 61. *et* 67.
- Morcius, legatus Gentii ad Rhodios, 44, 23.
- Morgantina urbs, *vid.* Murgantia.
- Mortuorum laudationes vitiant rerum historias, 8, 40.
- Mortui cum insignibus honorum cremantur, 34, 7.
- Morzes, Paphlagonum rex, 38, 26.
- Mucia prata, sic dictus ager, Mucio virtutis causa trans Tiberim datus, 2, 13.
- C.** Mucius, adolescens nobilis, penetrat in castra hostium, 2, 12. scribam pro rege obtruncat, *ibid.* incenso foco dextram injicit, *ibid.* dimittitur, *ibid.* ei ager a Patribus Romanis datur, 13. cur Scævola dictus, *ibid.*
- P.** Mucius Scævola, prætor, sortitur Siciliam, 40, 44. consul, 41, 22. petit censuram, 43, 16.
- Q.** Mucius Scævola prætor creatur, 23, 24. Sardiniam sortitur, 30. longo morbo implicitus, ad belli vim sustinendum fit inutilis, 34. *et* 40.
- Q.** Mucius Scævola, decemvir sacrorum, moritur, 27, 8.
- Q.** Mucius Scævola, prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 44. consul, 41, 26. tribunus militum, 42, 49. ejus res gestæ, 58. legatus, 67.
- Mugillanus, *vid.* Papirius.
- Mula parit, *vid.* Prodigium.
- Mulctaticia pecunia, ex qua ludi facti, 10, 23.
- Mulctaticia leges, *vid.* Lex.
- Mulctaticium argentum, *vid.* Argentum.
- Muli elitellarii instructi ad hostem fallendum, 7, 14. 10, 40.
- Muli, tabernacula, et omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias ituris subministrata de publico, 42, 1.
- Muliebris servitus numquam salvis suis exuitur, 34, 7.
- Muliebris vestis, quæ pluris esset, quam quindecim millium æris, in censum deferri jussa, 39, 44.
- Mulieres urbem, quam armis viri defendere non possent, precibus lacrimisque defendunt, 2, 40.

Mulieres Argivæ spoliantur auro, veste, et mundo ab uxore Nabidis, 32, 40.
 — damnatæ judicio publico, puniuntur privatim a cognatis, 39, 18.
 Mulierum finitus lege Oppia cultus, 34, 1.
 — coercitæ lege Voconia hæreditates, 41, 34.
 — turba, in foro et Capitolio sacrificantium et precantium Deos externo more et ritu, 25, 1.
 — terror, audito Annibalis ad urbem adventu, 26, 9.
 — cura habita post captam Carthaginem Novam, 26, 49.
 Mulsum datum prosecutis funus mortui Scipionis, 38, 55.
 Mulsu pocillum Jovi Victori votum, 10, 42.
 Mulvius pons, 27, 51.
 L. [C.] Mummius, tribunus plebis, 38, 54. prætor creatus, sortitur Sardiniam, 41, 12. postea ei decernitur questio, 13.
 Q. Mummius, tribunus plebis, 38, 54.
 C. Munatius, decemvir agris dividendis, 42, 4.
 Munda, urbs Celtiberiæ, 24, 42. 40, 47. prælium ad Mundam, quo vincunt Pœnos Romani, 24, 42.
 Mundus muliebris, 32, 40. *vid. et* 34, 7.
 Municipes, 8, 14.
 Municipia Appiæ, 26, 8.
 Munimenta Romanorum ad Veios, 5, 1. combusta a Veientibus, 7.
 Muralis corona, *vid.* Corona.
 Murcia Dea, 1, 33. ad Murcia Latinis sedes datæ ab Anco Marcio, *ibid.*
 Murena, *vid.* Epit. 76. 86.
 Mures in usum ciborum versi ab obsessis in urbe Casilino, 23, 19.
 — aurum rodunt, *vid.* Prodigia.
 Murgantia, urbs valida in Samuio, oppugnatur et capitur, 10, 17.
 Murgantia, urbs Siciliae, 24, 27. 36. 26, 21.
 Muri urbi Romæ circumdati, 1, 6. 33. 36. 38. *et* 44. 6, 32.
 Muri omnium cis Iberum civitatum dejecti, 34, 17.
 Murorum pinnæ, 38, 5.
 Murus novus obiectus pro diruto in oppugnationibus, 21, 11. 38, 7.
 Mutila, Istriæ oppidum, vi capitur a Romanis, 41, 15.
 Mutilum, castrum, 31, 2. 33, 37.
 Mutina, 21, 25. 35, 4. colonia civium Romanorum, 39, 55. captam a Liguribus, recipiunt Romani, 41, 20.
 Mutinensem agrum populantur Ligures, 41, 18.
 Mutines, sub Annibale omnes belli ar-

tes edoctus, novus dux in Sicilia, 25, 40. terret Romanos, *ibid.* eo absente prælium committitur, 41. vincunt Romani, *ibid.* urit agros sociorum populi Romani in Sicilia, 26, 21. ab Hannone, Carthaginensium imperatore, præfectura Numidarum spoliatur, 40. tradit Agrigentum Romanis, *ibid.* donatur civitate Romana, 27, 5. *vid. et* 38, 41.

Mycenica, locus haud procal Argis, 32, 39.

Myla, flumen, 24, 30. 31.

Mylæ, oppidum munitissimum, capitur et diripitur a Perseo, 42, 54.

Mylasensis immunitas concessa, 38, 39.

Mylasenses, *iidem qui Mylaseni*, occupant Euromensium oppida, 45, 25. rediguntur ab Rhodiis in officium, *ibid.*

Myndus, civitas, 37, 16.

Myndii, 33, 30.

Myonnesus, promontorium inter Teum Samumque, 37, 13. *et* 27.

Myrina, urbs, 33, 30.

Mysi, *vid.* Mæsi.

Mysi sagittarii, 37, 40.

Mysia Eumeni donata, 38, 39.

N.

Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, ab Romanis adscriptus fœderi, cum Philippo rege inito, 29, 12. vastat finitumorum agros, 31, 25.

ei traduntur a Philippo Argi, 32, 38. ejus cum T. Quintio Flaminio consule colloquium, 39. auxilia mittit Romanis, et inducias cum Achæis facit, *ibid.* spoliatur Argivos, 40. mittit uxorem suam Argos ad spoliandas feminas, *ibid.*

de bello ei inferendo deliberant Patres, et T. Quintio rem totam permittunt, 33, 44.

bellum adversus eum decretum, 34, 22—24. apparatus belli, 26. *et* 27. octoginta principes juventutis Lacedæmonicæ interficit, *ibid.* bellum adversus eum terra marique geritur, 28. *et* 29. petit, ut sibi colloqui cum T. Quintio liceat, 30. ejus oratio ad T. Quintium, 31. respondet Quintius, 32. conditiones pacis a Quintio scriptæ, 35. quas respuit, 36. *et* 37. Lacedæmonem oppugnat Quintius, 38. *et* 39. induciæ, 40. Nabis mittit legatos Romam qui pacem impetrant, 43.

concitantibus Etolis denuo bellum molitur adversus Romanos, 35, 12. *et*

13. contra eum mittitur Atilius, prætor, 22. Nabis oppugnat Gythium, 25. vastat Achæorum agros, *ibid.* parat classem, 26. vincit prælio navali Achæos, *ibid.* fugatur ab Achæis, 28 — 30. occiditur ab Alexameno, principe Ætolorum, 35.
- Nadagara, urbs, 30, 29.
- Nævïa porta, 2, 11.
- L. Nævius Balbus, 45, 13.
- M. Nævius, tribunus plebis, secundum quosdam auctor: s accusator P. Scipionis Africani, 38, 56.
- Q. Nævius Crista, vir impiger militiæque peritus, invadit Macedonum castra, 24, 40. eaque diripit, *ibid.*
- Q. Nævius Matho creatur prætor, 39, 32. sortitur Sardiniam et quæstionem de veneficiis, 38. ad duo millia veneficorum damnat, 41.
- Q. Nævius, colonie deducendæ triumvir, cui in triennium imperium esset, creatur, 34, 53. *vid. et* 35, 40.
- Narbon, Epit. 134.
- Narnia, colonia, olim Nequinum, 10, 9. *et* 10. negat consulibus Romanis milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatusconsultum, 29, 15.
- Narnia colonia suppleta, 32, 2.
- Narnienses equites, nuncii Asdrubalis et Pœnorum cladis, 27, 50.
- Narniensis tribus, 6, 5. 39, 37.
- Nasica, *vid.* P. Cornelius.
- Nasus Acarnanum, 26, 24.
- Nasus, sive insula, Syracusanæ urbis pars, capitur a Romanis, 25, 30.
- Navale prælium, 21, 50. *vid. et* Pugna.
- Navales duumviri, 9, 30. *vid.* Duumviri.
- Navalia Romæ trans Tiberim, 3, 26. 8, 14. 40, 51.
- Navalis pugnæ simulacrum, 26, 51. 29, 22.
- Navalis triumphus Octavii de Perseo, 45, 42.
- Navis actuaria, 21, 28.
- aperta, 36, 42.
- hepteris, 37, 23. *et* 30.
- hexeris, *ibid.*
- hippagogus, 44, 28.
- longa, 5, 28.
- moneris, 38, 38.
- oneraria, 22, 11.
- prætoria, 29, 25.
- rostrata, 28, 45. *et* 46. 30, 10.
- speculatoria, 30, 10. 36, 41. *et* 42.
- maritima amphorarum trecentarum, 21, 63.
- velata insulis ramisque olæ, occurrunt Scipioni, cum classe Carthaginem petenti, 30, 36.
- in Nave prætoria insigne nocturnum, tria lumina, 29, 25.
- Naves ex abiete structæ, 28, 45.
- instructæ armatæque in aquam deducuntur die quadragesimoquinto, quam ex silvis detracta materia erat, *ibid.*
- plaustris translatae in mare, quibus obsessa arx Tarenti, 25, 11.
- Navium certamen quotannis Patavii, et quare, 10, 2.
- Ac. Navius, *vid.* Accius Navius.
- Q. Navius, centurio, auctor peditum equiti immiscendorum, 26, 4. ejus bellica virtus, 5.
- Naupactum, 26, 26. 27, 29. *et* 30. 35, 12. obsidetur a Romanis, 36, 30. *et* 34. solvitur obsidio, 35.
- Naustathmos Phocææ, 37, 31.
- Nautæ ex senatusconsulto imperati privatis, et dati pro censu, 24, 11.
- C. Nautius, consul, 2, 52. iterum, 3, 25. Sabinos, bellum Romanis inferentes, fundit, 3, 26. *et* 29.
- C. Nautius Rutilus, consul, 4, 52.
- Sp. Nautius, consul, 2, 39.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 35.
- Sp. Nautius Rutilus, tribunus militum consulari potestate, 4, 44. iterum, 47. tertium *ex Fastis Capitolinis*, iterum *ex Livio*, 61.
- Sp. Nautius Rutilus, consul, 9, 21.
- Sp. Nautius Rutilus, dux alaribus cohortibus, 10, 41. donatur ob virtutem armilla aureaque corona, 44.
- Neapolis, nomen partis Syracusanæ urbis, 25, 24.
- Neapolis, urbs, 8, 22, 40, 41. Neapolis conspecta moenia Annibalem ac ejus oppugnatione absterrent, 23, 1.
- Neapolitani aurum offerunt Romanis, 22, 32.
- Neapolitanum fœdus, 8, 26.
- Neapolitanum agrum populatur Annibal, 24, 13.
- Nefasti dies instituti a Numa Pompilio, 1, 19.
- Nemea, amnis Corinthium et Sicyonium interfluens agrum, 33, 15.
- Nemea, lud, 27, 30. *et* 31. eorum curatio ad Philippum delata, *ibid.* iis præficitur T. Quintius, 34, 41. ipso Nemeorum die testata voce præconis Argivorum libertas, *ibid.*
- Nemus Albanum, 5, 15.
- Neo Brœotius fugit cum Perseo, 44, 43.
- Neo Thebanns securi percussus, 45, 31.
- Neocretes, 37, 40.
- Nepesinus ager, 5, 19. 26, 34.
- Nepete, urbs, 6, 9. capta ab Etruscis, recepta ab Romanis, *ibid.* *et* 10. Nepesinorum deditionis auctores securi percussi, *ibid.* colonie Nepete dedu-

- cenda triumviri creati, 21. ab Nepete legati Romanos docent, Etruscos de pace petenda concilia habere, 10, 14. milites pecuniamque Romanis negat, 27, 9. in eam senatusconsultum, 29, 15.
- Nepheis, promontorium Ciliciæ, 33, 20.
- Nepheris, oppidum, Epit. 51.
- Neptuniæ aquæ, 39, 44.
- Neptunus lectisternio placatus, 5, 18, 22, 10.
- Neptuni ara in circo Flaminio, 28, 11.
- Nequinum, *vid.* Narnia.
- Nero, *vid.* Claudius.
- Nerva, *vid.* Licinius.
- Nerulum, oppidum, vi captum a Romanis, 9, 20.
- Nesattium, oppidum Istriæ, obsidetur a Romanis, 41, 15. obsessi conjuges et liberos occidunt, et palam in muris trucidatos præcipitant, *ibid.*
- Nesiota, populi, 38, 28.
- Nessus, flumen, 45, 29.
- Nexi ob res alienum, 2, 27. soluti, cautumque in posterum ne necerentur, 8, 28. *vid.* *Æs* alienum.
- Nicaea, urbs in sinu Maliaco, 28, 5. 32, 32. *et* 35.
- Nicaea, uxor Crateri, 35, 26.
- Nicander ab Ætolis legatus mittitur ad Philippum, ut eum concitet ad bellum Romanum, 35, 12. ab rege Antiocho veniens, implet vana expectatione multitudinem Ætolorum, 36, 29. prætor Ætolorum, 38, 1. ejus res gestæ, 4, 5. *et* 6.
- Nicander archipirata, 37, 11.
- Nicanor, unus ex purpuratis Philippi, 33, 8.
- Nicatores apud Persas erant milites cohortis regiæ, 43, 21.
- Nicephorium, lucus ad Pergamum, 32, 33. *et* 34.
- Nicias, prætor Achæorum, 28, 8.
- Nicias clam interficitur a Perseo, 44, 10.
- Nico, Tarentinus juvenis, conjuratione facta cum aliis nobilibus juvenibus, prodit Annibali Tarentum, 25, 8. *et* 9. ejus cum D. Quintio certamen, 26, 39. hasta transfigit Quintium, *ibid.* occiditur pugnans, quum caperetur Tarentum, 27, 16.
- Nicodamus, dux Ætolorum, auxilio mittitur Ambraciæ urbi, 38, 5. *et* 6.
- Nicomedes, Bithyniæ rex, Zybæam auxilio Gallorum vincit, 38, 16.
- Nicomedes, filius Prusiæ, cum patre Romam venit, 45, 44. commendatur a patre senatui, *ibid.*
- Nicomedes, superioris ex Nysa uxore filius. *Id.* Epit. 76. 93.
- Nicostratus, Achæorum prætor, 32, 39. *et* 40. ejus strategema, 33, 14. *et* victoria, 15.
- Nilus, 44, 19. per Nilum pons tumultuario opere factus, *ibid.*
- Nili ostium Pelusiæ, 45, 11. *et* 12.
- Nisuetæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Nobiles deponunt annulos aureos et phaleras, 9, 46.
- Nobilitas, ut duo consularia loca a plebe recuperaret, totis viribus incumbit, 10, 15.
- Nocte lux oborta, *vid.* Prodigium.
- Nola capitur a Romanis, 9, 28. oppugnatur ab Annibale, 23, 14—16. iterum, 43—46.
- Nolanus senatus Romanorum, plebs est Annibalis, 23, 14. *et* 39.
- Nolana plebs vocat Annibalem, 24, 13.
- Nolani milites tenent cum Samnitibus Palæpolim, 8, 23. *et* 25. urbe Romanis tradita, effugiunt, 26.
- Nolanus ager, 23, 14.
- Noliba, oppidum Hispaniæ, 35, 22.
- Nomen. Ad Nomina qui non respondent, virgis cæsi, 7, 4.
- Nominis error fraudi est Annibali, 22, 13.
- Nomentana via, olim Ficulnensis, 3, 52.
- Nomentani in civitatem accepti, 8, 14.
- Nomentum, oppidum, a Tarquinio Prisco captum, 1, 38. *vid.* *et* 4, 22. *et* 32.
- Nonæ Maii, 41, 20.
- Nonæ Quintiles, 27, 23.
- Nonæ Sextiles, 41, 20.
- A. Nonius occisus, Epit. 69.
- Norba, colonia Romanorum, 2, 34. 32, 2. eam subita incursione depopulantur Privernates, 7, 42.
- Norbani nuntiant defectionem Privernatium, 8, 1. a populo Romano laudantur ob constantem in rempublicam fidem, 27, 10.
- Norbanus ager, 8, 19.
- Cn. Norbanus, a Sulla prælio victus, Epit. 85. proscripius ipse se occidit, Epit. 89.
- Nortia, Etrusca Dea, 7, 3.
- Notæ censoriæ, 27, 11. 39, 42. *vid.* Censor, *et* Censura.
- Notium, oppidum Colophonium, 37, 26, 38, 39.
- Nova Carthago, 28, 17. *vid.* Carthago.
- Novæ tabernæ, 3, 48.
- Novendiale sacrum publice susceptum, 1, 31. 21. 62. 23. 31. 25. 7. 26. 23. 27. 37. 29. 14. 30. 38. 34. 45. 35. 9. 36. 37. 39. 36. 39. 22. 44. 18.
- Novensiles Divi, 8, 9.
- Novius Calavius, *vid.* Calavius.
- Nox prælium dirimit, 4, 39. 9, 23. *et* 32. 10, 12. 21, 59. victoriam magis, quam prælium, dirimit, 7, 33. inter noctem lux orta, 32, 29.

- Nuceria** Alfaterna subigitur ad dediti-
nem a **Q. Fabio**, 9, 41. capitur a
Pœnia, incenditur et diripitur, 23, 15.
Nucerini Atellam traducti, 27, 3.
Nucerinum agrum populantur socii na-
vales Romanæ classis, 9, 38.
Nuces secundo anni fusæ Casilinum, ad
sublevandam obsessorum inopiam,
23, 20.
Numa Pompilius rex Romanorum a Pa-
tribus eligitur, 1, 18. ejus justitia et
religio, *ibid.* Numas senior Pythagoras,
ibid. ejus inauguratio, *ibid.* Janum
indicem pacis bellicque facit, 19. De-
orum metum injicit animis, *ibid.* com
Dea Egeria congressus nocturnos
simulat, *ibid.* describit annum ad
cursum Lunæ in duodecim menses,
ibid. nefastos dies fastosque facit,
ibid. Flamines, Salios, Pontificem
creat, 20. virgines Vestales legit, et
ipsis stipendium de publico instituit,
ibid. Jovi Elicio aram in Aventino
dicat, *ibid.* lucum sacrat Camœnis,
21. Fidei instituit sollempne, *ibid.*
regnare tres et quadraginta annos,
ibid. ejus commentarii, 32.
Numæ Pompilii et cadaver, et libri
sub Janiculo in duabus arcis lapi-
deis inventi, 40, 29. cremantur libri,
ibid.
Numa Marcius, *vid.* Marcius.
Numantia, obsessa a Scipione Africano,
Epit. 57.
Numerius Decimius Samnis, 22, 24.
Numerius Fabius, *vid.* Fabius.
Numerus, inventum Minervæ, 7, 3.
Numicus, flumen, 1, 2.
L. Numicus Circeiensis, prætor Latino-
rum, Romam evocatus, 8, 3.
T. Numicius Priscus, consul, adversus
Volcos proficiacitur, 2, 63. bene rem
gerit, *ibid.*
Numidarum equitum auxilia adjungun-
tur Asdrubali in Hispania, 21, 22.
Numidarum quingentorum de Anni-
balis exercitu prælium adversus tre-
centos equites Romanos, 29. *de Nu-
midis*, *vid.* Syphax, Masinissa, Mi-
cipæa, Jugurtha.
Numidæ primum in Africa equitum ge-
nus, 29, 34. *vid. et* 24, 48. liberant
exercitum Romanum, 35, 11. eorum
equorumque descriptio, *ibid.*
Numidæ faculatores, 28, 11.
Numidæ ante omnes barbaros effusi in
Venerem, 29, 32. 30, 12. vagas tra-
hant domos, 29, 31. carne ac lacte
vescuntur, *ibid.*
Q. Numidicus: ita cognominatus **Q.**
Cæcilius Metellus. *Vid.* Epit. 65.
Numisius, imperator Latinorum, 8, 11.
C. Numisius creatur prætor, et sortitur
Siciliam, 41, 12.
T. Numisius Tarquiniensis, legatus in
Macedoniam, 45, 17.
ad Numistronem **M. Marcellus** castra
ponit, 27, 2.
Numitor, filius major Procæ, Albæ re-
gis, 1, 3. pellitur ab Amulio fratre,
ibid. restituitur, 6.
L. Numitorius, tribunus plebis, 2, 58.
P. Numitorii cum Appio decemviro con-
tentio, 3, 45. in Aventino tribunus
plebis creatur, 54.
Nummus quadrigatus, 22, 52.
Nundinæ, 7, 15.
ob Nuptias virginis inter Ardeates bel-
lum intestinum, 4, 9.
Nursini pollicentur Scipioni milites, 23,
45.
Nymphæum in Apolloniati agro, 42,
36. 49. *et* 63.
Nymphius, princeps Palæpolis, 8, 25.
urbem tradit Romanis, 26.

O.

- Oæneum**, Penestæ oppidum, 48, 21.
Obrinæ fontes, 38, 15.
Obsecratio in unum diem populo indicta,
3, 63. 26, 23.
Obsecratio a populo, præsentibus du-
umviris, facta, 4, 21.
Obsecratio circa omnia pulvinaria, 31,
8. *et* 9.
Obsides, fidei pignus, 42, 39.
Obsides totius Hispaniæ Sagunti in arce
custoditi, 22, 22. eos tradit Romanis
Abelox, *ibid.*
Obsides Tarentinorum, e fuga retracti,
virgis cæduntur, et de saxo dejiciun-
tur, 25, 7.
Obsides civitatum Hispaniæ post cap-
tam Carthaginem novam reddit suis
Scipio, 26, 49.
Obsides exacti a Carthaginiensibus, ne
minores quatuordecim annis, neu tri-
ginta majores, 30, 37. redduntur his
centum, 32, 2. iterum centum, 40,
34. exacti ab Antiocho, ne minores
ætonum denum annorum, neu ma-
jores quinum quadragenum, et trien-
nio mutandi, 38, 38.
Obsides Carthaginensium Setiæ custo-
diti, 32, 26.
Obsidibus in publicum prodeundi facul-
tas negata, *ibid.*
Obsides in triumphis ducti, 34, 52.
Oceanus orbem terrarum amplexu finit,
36, 17.
Ocrea sinistrum crus tectum, 9, 40.
Ocriculum, 22, 11.

- Oerculani sponsione in amicitiam Romanorum accepti, 9, 41.
- Octavius Mamilius, *vid.* Mamilius.
- Octavius Metius, 10, 41.
- Cn. Octavius, ædilis plebis, prætor creatur, et sortitur Sardiniam, 28, 38. ad octoginta onerarias Pœnorum naves capit, 46. ei prorogatur imperium, 29, 13. 30, 2. infelicitè ex Sicilia trajicit in Africam, 24. legatus in Africam mittitur, 31, 11. creatur triumphum colonis deducendæ, 34, 45. legatus in Græciam, 35, 23. a Quintio missus, præsidium et paucas naves accipit, 36, 12.
- Cn. Octavius legatus in Græciam mittitur, 43, 19. prætor creatus, sortitur classem, 44, 17. decemvir sacrorum, 18. cum classe Samothracam appellatur, 45, 5. ei cum filio Philippo se tradit Perseus, 6. prædam Macedonicam Romam fert, 33. ejus triumphus Lavalis de Perseo, 42.
- Cn. Octavius cos. occiditur, Epit. 80.
- Octobribus kalendis magistratus initus, 5, 9.
- Octolophum, sive Octolophus, loci nomen, 31, 36. 44, 3.
- Odomantica terra, 45, 4.
- Odryæ, populi Thraciæ, 39, 53.
- Odrysarum equitatus, 44, 42.
- Æniadæ, oppidum, 26, 24. Æniadæ attribuantur Acarnanibus, 38, 11.
- Ænoanda, *vid.* Oroanda.
- Ænus, fluvius, 34, 28.
- Æsalces, frater Galæ regis Numidarum, fratri succedit, 29, 29.
- Æta, mons, 36, 15. Ætæi montes, 41, 27.
- Oñlius Calavius Campanus, Oñii filius, clarus genere factisque, 9, 16. ejus judicium de silentio Romanorum post Caudinam ignominiam, *ibid.*
- Officina Monetæ, 6, 20.
- A. Ogulnius, tribunus militum de legione secunda, cadit in prælio cum Boiis, 33, 36.
- Cn. Ogulnius, tribunus plebis, legem fert de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis, damnatis aliquot fœneratoribus, ex mulctaticia pecunia varia dona et opera in sacros publicosque usus facit, 23.
- M. Ogulnius, ad frumentum in Etruria cœmendum missus, 27, 3.
- M. Ogulnius Gallus, prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 1.
- Q. Ogulnius, tribunus plebis, fert legem de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 6. ædilis curulis mulctat fœneratores, 23.
- Olbienais ager vastatur a classe Punica, 27, 6.
- Olcades, 21, 5. Olcadibus bellum infert Annibale, *ibid.* vincuntur, *ibid.*
- Olcinium, oppidum Illyrici, 45, 26.
- Olciniatis immunitas data, 45, 26.
- Oleæ rami supplicum insignia, 24, 30. 29, 16. 30, 36.
- Olei congii in vicis singulos dati, 25, 2.
- Olitorium forum, *vid.* Forum.
- Olocrus, mons, 44, 44.
- Olonicus, sive Salondicus, rebellantium Celtiberorum dux, 43, 6. ejus temeritas, *ibid.*
- Olympia, urbs, 26, 24. 45, 28.
- Olympiorum sollempne ludicrum, 27, 35. parant Elei, 28, 7.
- Olympias, mater Alexandri Magni, 8, 24.
- Olympias, urbs, olim Gounocondylum, 39, 2.
- Olympio, legatus Gentii ad Persea, 44, 23.
- Olympium, Jovis templum prope Syracusas, 24, 33.
- Olympius Jupiter, 24, 21.
- Olympi montis in Thessalia radices, 44, 6.
- Olympus, mons in Galatia, 38, 18. in eum fugiunt Tolistoboi, 19. ex eo depelluntur a Romanis, 20. et 21.
- Onchestus, amnis in Thessalia, 33, 6.
- Onesimus Macedo, Pythonis filius, Romanam profugit, 44, 16. ejus præmia, *ibid.*
- Onomastus, maritimæ oræ præfectus a Philippo, jussu ejus Maronitas, intromissus in urbem Thracibus, trucidat, 39, 34. cum Philippo judicat de Demetrio, 40, 8.
- Operum publicorum apud Romanos jam ab antiquis temporibus magnificentia, 1, 56.
- Opifices ad bellum excitati, 8, 20.
- Opifices Carthaginis Novæ captos publicos fore populi Romani, edicit Scipio, 26, 47. *vid.* et 51.
- Opima spolia quæ dicantur? 4, 20. *vid.* et Spolia.
- Opimia, virgo Vestalis, stupri comperta, sub terram, ad portam Collinam, necata, 22, 57.
- L. Opimius Pansa, quæstor, occiditur a Samnitibus, 10, 32.
- Opis ædes in Capitolio, 39, 22.
- Opitergini, pop. Epit. 110.
- L. Opiternius, conditor et sacerdos Bacchanalium, 39, 17.
- Oppia, virgo Vestalis, damnata incesti, dat pœnas, 2, 42.
- Oppia (Vestia), mulier Atellana, Capuæ habitans, quotidie sacrificat pro salute et victoria populi Romani, 26, 33. eadem bona et libertas restituntur, 34.
- Oppia lex de cultu matronarum, 34, 1. pro ea oratio M. Catonis, consulis, 2.

- adversus eam oratio L. Valerii, tribuni plebis, 5. abrogatur, 8.
- C. Oppius tribunus plebis creatus, 3, 54.
- C. Oppius, præfectus socium, invadit tumultuaria manu agrum Boiorum, 31, 2. circumventus a Boiis, cæditur, *ibid.*
- C. Oppius, tribunus plebis, 34, 1.
- L. Oppius, tribunus plebis, 32, 28.
- L. Oppius Salinator, post ædilitatem plebis, in Siciliam classem triginta navium ducere jubetur, 35, 23. creatur prætor, 24. sortitur Sardiniam, 36, 2.
- M. Oppius, in secessione militum, cum Sex. Manilio summæ rerum præest, 3, 51.
- Sp. Oppius Cornicen decemvir creatur, 3, 35. decemviris aliis ad bellum proficiscentibus Ap. Claudio adjutor ad urbem tuendam datur, 41. ut auxilium collegæ ferat, in forum irrumpit, 49. senatum habet, 56. accusatur, 58. testis in eum productus, *ibid.* Oppius, in vincula ductus, sibi manus infert, *ibid.*
- Oppidum, pars urbis Romæ, 42, 20.
- Opus, urbs Locridis, capitur ac diripitur ab Attalo, 28, 7. Opunte seditio, 32, 32.
- Opuntiorum emporium, Cynus Locridis, - 28, 6.
- Ora pro fune nautico, 22, 19. 28, 36.
- Oraculum Apollinis ad Hieran Comen, 38, 13.
- Delphicum, 1, 56. 5, 15. 29, 10. *et* 11. 41, 27.
- Dodonæi Jovis, 8, 24.
- Oratio Acilii Glabrioris, consulis, ad milites, 36, 17.
- Emiliæ Mamerci, 4, 32.
- Emiliæ Paulli, jamjam morituri, 22, 49.
- Emiliæ Paulli, consulis, 44, 22. 34. *et* 38. ad Persea, mox ad suos, 45, 8. alia, qua liberos esse jubet Macedones, 29. de publicæ suæque fortuna, 41.
- Ætolorum contra Romanos, 31, 29.
- Alexandri Acarnanis, 35, 18.
- Alexandri Ætoli in Philippum, 32, 33.
- Alorci ad Saguntinos, 21, 13.
- Andranodori ad Syracusanos, 24, 22.
- Annibalis ad milites, 21, 21. *et* 43. 23, 45. ad Scipionem, 30, 30. ad senatum Carthaginiensem, 34. ad Antiochum, 35, 19. 36, 7. antequam venenum sumeret, 39, 51.
- Annii Setini, prætoris Latinorum, 8, 4. in senatu Romano, 5.
- Antiochi in concilio Ætolorum, 35, 44. legati ejus in concilio Achæorum, 48.
- Oratio Apolloniæ, 24, 28.
- Arconis contra Callicratem, 41, 29.
- Aristæni in concilio Achæorum, 32, 20. *et* 21.
- Astymedis, Rhodiorum legati, 45, 21.
- Atheniensium legatorum, 31, 30. in concilio Panætico, 35, 32.
- Babii Herennii in nobiles, 22, 84.
- Q. Cæciliæ Metelli ad censores, 40, 46.
- Cæritum legatorum, 7, 20.
- Callicratæ Achæi contra Perseum, 41, 28.
- Campanorum legatorum, 7, 30.
- Canuleii, 4, 3.
- Carthaginiensium legatorum de pace, 30, 22. *et* 42. querentium de Masinissa, 42, 23.
- Ap. Claudii rei, 3, 56.
- Ap. Claudii, 4, 48. 5, 3. in tribunos, 6, 40.
- C. Claudii, patrum Appii, 3, 40.
- M. Claudii Marcelli, respondentis accusantibus Siculis, 26, 31. ejusdem ad milites in castris, 27, 13.
- consulum in tribunos plebis, 4, 2.
- A. Cornelii Cossi dictatoris ad milites, 6, 12. ad M. Manlium, 15.
- L. Cornelii Lentuli in consilio militari ad Caudium, 9, 4.
- P. Cornelii Scipionis ad milites, 21, 40.
- P. Cornelii Scipionis, *qui Africanus dictus est*, ad milites, 26, 41. *et* 43. ad Allucium, Celtiberorum principem, 50. ad milites, 28, 27. *et* 32. in senatu respondentis Fabio, 43. ad Masinissam, 30, 14. ad Annibalem, 31. ad legatos Antiochi, 37, 36. *et* 45. ad populum rei, 38, 51.
- P. Cornelii Scipionis Nasicæ, 38, 58.
- P. Decii, tribuni militum, ad milites, 7, 35.
- P. Decii pro lege, de sacerdotiis cum plebe communicandis, 10, 7. de provinciis, 24.
- C. Decimii ad Rhodios, 45, 11.
- Demetrii, 40, 12.
- Eumenis ad Emiliæ Regillum, 37, 19. ad senatum, 45. contra Perseum, 42, 11. *et* 12.
- M. Fabii, 8, 33.
- M. Fabii Buteonis, dictatoris, 23, 28.
- Q. Fabii in Terentillum, tribunum, 3, 9.
- Q. Fabii, magistri equitum, 8, 31.
- Q. Fabii Maximi Cunctatoris ad

- Æmilium, 22, 39. de consilibus creandis, 24, 8. in senatu, ne Scipioni Africa mandetur extra sortem, 28, 40.
- Oratio M. Fulvii, triumphum petentis, 89, 4.
- L. Furii, post consulatum rei, 2, 54.
  - L. Furii, tribuni militum consulari potestate, ad milites, 6, 23.
  - L. Furii Camilli, 8, 13.
  - L. Furii Purpureonis adversus Cn. Manlium, 88, 45.
  - M. Furii Camilli, 5, 27. 30. 44. *et* 51. 6, 7. 24. 28. *et* 38.
  - Gallorum legatorum in senatu, 39, 54.
  - Gulusæ, respondentis legatis Carthaginensiis, 42, 24.
  - Hannonis de Annibale, 21, 3. *et* 9. 23, 12.
  - Heraclidis Byzantii, legati ab Antiocho ad Romanos missi de pace, 37, 35.
  - Hirpinorum et Samnitium ad Annibalem, 23, 42.
  - M. Horatii Barbati adversus decemviros, 3, 39. ad milites, 62.
  - L. Icilius contra Ap. Claudium, 3, 45.
  - Indibilis, Hispaniæ reguli, ad Scipionem, 27, 17. 28, 34. ad suos, 29, 2.
  - L. Junii Bruti, 2, 2.
  - M. Junii de captivis redimendis, 22, 59.
  - P. Licinii Calvi, 5, 18.
  - Sp. Ligustini ad populum, 42, 34.
  - Locrensiis legatorum, deplorantium fortunas suas, 29, 17.
  - Lycortæ, Achæorum prætoris, ad A. Claudium, 39, 36.
  - C. Mænii, dictatoris, 9, 26.
  - Magonis ad Gallos, 29, 5.
  - Cn. Manlii, consulis, ad milites, 38, 17. pro se, 47.
  - M. Manlii, 6, 15. *et* 18.
  - T. Manlii Torquati, de captivis non redimendis, 22, 60.
  - Marcii ad milites, 25, 88.
  - Q. Marcii Philippi, legati, ad Perseum, 42, 40.
  - Masgabæ, Masinissæ filii, 45, 13.
  - Masinissæ ad Scipionem, 28, 35. ejus legatorum, 30, 17.
  - Menippi, legati Antiochi, 34, 57.
  - M. Metilii, tribuni plebis, in Fabium, 22, 23.
  - militum, ex Cannensi clade superstitum, et in Siciliam relegatorum, 25, 6.
  - Minionis, amici Antiochi, ad legatos Romanos, 35, 16.
  - Minucii Rufi, cunctationem Fabii reprehendentis, 22, 14.
- Oratio Nabidis, Lacedæmoniorum tyranni, ad T. Quintium, 34, 31.
- L. Papirii, dictatoris, 8, 32. *et* 34.
  - Persei, accusantis Demetrium, 40, 9. se purgantem, 42, 41. ad milites, 52.
  - Petilliorum in Africanum, 38, 51.
  - Philippi in concilio Achæorum, 28, 8. ejus legatorum in concilio Ætolorum contra Romanos. 31, 29. ad T. Quintium, 32, 33. ad legatos Romanos, 39, 28. ejusdem, judicis inter duos filios, 40, 8.
  - L. Pinarii ad milites, 24, 38.
  - Polyæni Syracusani, 24, 22.
  - C. Pontii, imperatoris Samnitium, 9, 1. *et* 11.
  - M. Porcii Catonis, consulis, contra luxum muliebrem, 34, 2. ad milites, 13.
  - Sp. Postumii, 9, 8. *et* 9.
  - Sp. Postumii, consulis, in Bacchanalia, 39, 15.
  - L. Quintii Cincinnati, 3, 19. 4, 15.
  - T. Quintii Capitolini, 3, 67.
  - T. Quintii ad conjuratos, qui eum ducem elegerant, 7, 41.
  - T. Quintii Flamini ad Græcos, 34, 22. ad Nabidem, 32. ad Græcos, 49. ad Ætolos, 35, 33. ad Achæos, 49. 36, 32.
  - Rhodiorum legatorum, 37, 54.
  - Romanorum legatorum ad Ætolos, 31, 31. post aditum Persea, legationem renunciantium in senatu, 42, 47.
  - Saguntinorum legatorum, 28, 39.
  - Samnitium legatorum, 8, 1.
  - P. Scaptii, 3, 71.
  - P. Sempronii, tribuni plebis, in Ap. Claudium, 8, 33. *et* 34.
  - P. Sempronii Tuditani, tribuni militum, ad milites, 22, 50.
  - Ti. Sempronii Gracchi, consulis, ad Patres, 23, 35.
  - Ti. Sempronii Gracchi, tribuni plebis, pro Africano, 38, 53. ad collegam de triumpho M. Fulvii, 39, 5.
  - C. Servilii Ahala, 5, 9.
  - M. Servilii, pro triumpho Æmilii Pauli, 45, 37.
  - Sicularum in Marcellum, 26, 30.
  - Sophonisbæ ad Masinissam, 30, 12.
  - Sopatri Syracusani, 24, 25.
  - Sulpicii Galbæ, consulis, 31, 7. ejusdem, respondentis Minioni, 35, 16.
  - Syphacis ad Scipionem, 30, 13.
  - Syracusanorum legatorum ad Marcellum consulem, 25, 29.
  - Tempanii, decurionis, 4, 41.
  - C. Terentii Varrouis ad legatos Campanos, 23, 5.
  - tribunorum plebis, 5, 2. *et* 11. 6, 36. 37. *et* 39.

Oratio Tulliae ad L. Tarquinium, 1, 47.

— Att. Tulli, 2, 38.

— Sex. Tullii ad dictatorem, 7, 13.

— L. Valerii, consulis, ad milites, 3, 61. ejusdem ad equites, *ibid.*

— L. Valerii, tribuni plebis, in legem Oppiam, 34, 5.

— M. Valerii, dictatoris, 2, 31.

— M. Valerii Corvi ad milites, 7, 32. ad conjuratos, 40.

— M. Valerii Lævini ad Ætolos, 26, 24. in senatu, 36.

— P. Valerii ad populum, 2, 7.

— P. Valerii, consulis, ad populum, 3, 17.

— Vectii Messii, 4, 28.

— Veturiae ad Coriolanum, 2, 40.

— Vibii Virrii, auctoris Campanorum defectionis, 26, 13.

— Virginii ad Ap. Claudium, 3, 47. *et* 48. ad commilitones, 50. in Ap. Claudium, 56. *et* 57.

— L. Voluminii ad populum, 10, 21. *et* 22.

— Zenonis ad Quintium et legatos, 35, 31.

— Zeuxidis, legati Antiochi, de pace, 37, 45.

Orbes aenei positi in sacello Semonis Sanci, 8, 20.

Orbitanium, urbs in Samnio, 24, 20.

Orchomenos reddita Achæis, 32, 5.

Ordinum ac dignitatum discrimen institutum a Servio rege, 1, 42.

Ordinum in ludis discernendorum mos incipit, 34, 54.

Ordo amplissimus, *ibid.*

Ordo in militia, altera pars manipuli, 8, 8. Ordinum ductor, 7, 41. decimus

Ordo hastatus, 42, 34.

Orestæ, 42, 38. iis, quod primi ab rege Philippo defecissent, suæ leges reddita, 33, 34.

Orestis, regio, 27, 33. 31, 40.

Oretani, populi, 21, 11. 35, 7.

Oreum, urbs in Eubœa, 28, 5. *et* 8. 31, 40. *et* 46. 44, 13. *et* 30. capitur a Romanis, 28, 6. iterum a Romanis et Attalo oppugnatur, et capitur, 31, 46.

Oreo libertas datur, 33, 34.

Orgessum, castellum, 31, 27.

Oricini, 26, 25. in eorum fines subitam expeditionem facit Philippus, *ibid.*

Oricum, oppidum, 24, 40. ab Orico legati ad M. Valerium prætorem veniunt, *ibid.* Oricum a Philippo captum, *ibid.* recipitur a Romanis, *ibid.*

Origines M. Catonis, 34, 5. ejus operis liber quintus, 45, 25.

Oringia, urbs Hispaniæ, (*eadem fortasse, quæ Auris*) oppugnatur et capitur

a L. Scipione, 28, 3. ejus ager frugifer: argentum incolæ fodiunt, *ibid.*

Oritani, incolæ Orei, 28, 8.

Oriundi flumini ortus ducitur ex monte Scodra, 44, 31.

Oroanda, urbs Pisidiæ, 38, 37. *et* 39.

Oroandenses, 38, 18. *et* 19.

Oroandes Cretensis decipit Persæa, 46, 6.

Oropus, urbs Atticæ, in qua Amphilo-chus vates pro Deo cultus, 45, 27.

Orsua et Coibis, patruels fratres, de principatu civitatis ferro certant, 28, 21.

Orthobula veneno tollit Proxenum maritum, 41, 30. damnata abijt in exsili-um, *ibid.*

Orthosia Cariæ, 45, 25.

Ortiagon, regulus Gallorum, 38, 19. ejus uxoris memorabile facinus, 24.

Ortona, urbs Latina, oppugnatur ab Æquis, 2, 43. oppugnatur, et mox recipitur, 3, 30.

Osca lingua, 10, 20.

Osci, 7, 2. ab Oscis Atellanas fabulas Romani acceperunt, *ibid.*

Oscense argentum, 34, 10. *et* 46. signatum, 40, 43.

Osphagus, fluvius, 31, 39.

Ossa Macedonum interfectorum legit Antiochus, 36, 8.

Ossa, mons, 42, 54. 44, 13.

Ostia, urbs, in ore Tiberis condita, 1, 38. 22, 11. *et* 27. 23, 38. 25, 20. 27, 22. 29, 14.

Ostia Tiberina, 26, 19. Ostiæ lacus, *sive fortasse* lucus, de cælo tactus, 27, 11.

Ostiensis populi vacatio observatur, 27, 38. ei vacatio rei navalis negatur, 36, 3.

Ostiensis ager, 8, 12. in eum excursionem faciunt Antiates, *vid.* Antiates.

T. Otacilius, prætor, ædem Menti vovet, 23, 10. proprætor, literas mittit ex Sicilia de vastato Punica classe Hieronis regno, 56. *vid.* *et* 23, 21. dum-vir Menti ædem dedicat, 23, 31. *et* 32. in Siciliam cum imperio, quæ classi præset mittitur, 32. depopulatur agrum Carthaginiensem, et aliquot capit naves Pœnorum, 41. quum consul crearetur, Q. Fabius, ejus uxoris avunculus, eum certo jam honore dedit, 24, 7—9. creatur prætor iterum, 9. obtinet classem quam priore anno habuerat, 10. depopulatur agrum circa Uticam, et frumentum Syracusas mittit, 25, 31. prorogatur ei imperium, 26, 1. rursum eligitur consul, irritò eventu, 22. nunciatur, eum mortuum esse in Sicilia, 23. pontifex fuerat, *ibid.*

- Ova ad metas curricula numerandis, 41, 32.
 Ovatio, 3, 10. *vid. et* 26, 21. 31, 20. 33, 27. 41, 33.
 Ovius Calavius, *vid.* Calavius.
 Ovius Paccius, sacerdos Samnitium, 10, 38.
 Oximum, 41, 26. faciendos Oximi muros locant censores, 32.
- P.
- Pachyni promontorium, 24, 35.
 Pachynum accedit classis Punica, 24, 27. 25, 27.
 Pacilus, *vid.* Furius.
 Pactius et Vibius fratres, nobilissimi Bruttiorum, veniunt ad Q. Fabium, consulem, 27, 15.
 Paculla Minia Campana, Bacchanalium sacerdos, 39, 13.
 Pacuvius Calavius Campanus, qui Appii filiam uxorem duxerat, filium Livio Romam nuptum dederat, defectionis ab Romanis auctorem se præbet, 23, 2. senatum Campanum sibi vitæ beneficio obnoxium facit, 2—4. filio Annibalem placat, 8. filium deterret a consilio occidendi Annibalis, *ibid.*
 Pacuvius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
 Padus, fluvius, 5, 33. *et* 35. major ac violentior Rhodano, 21, 43. eum transit exercitus Annibalis, 47.
 Pæones, 42, 51.
 Pæonia, 33, 19. 38, 17. 39, 54. 45, 29.
 Pæonia olim appellata, postea dicta Emathia, 40, 3.
 Pæstani, 27, 10.
 Pæstum, oppidum, 8, 17. legati a Pæsto pateras aureas Romam adferunt, 22, 36.
 Palatinus mons, 1, 5. munitur a Romulo, 7.
 Palatium, 1, 5. *et* 33. 2, 10. 29, 37. circa Palatium habitabant Romani veteres, 1, 33. ædes Matris Magnæ in Palatio, 29, 37.
 Palæpharsalus, oppidum, 44, 1.
 Palæpharus, oppidum, vastatur a Philippo, 32, 13.
 Palæpolis, urbs sita haud procul inde, ubi postea Neapolis, 8, 22. obsessa a Romanis, 23. traditur Romanis, 25. *et* 26.
 Palæpolitani, 8, 22. *et* 25.
 Palenses in Cephallenia, 38, 28.
 Pales, pastorum Deus, 15, 11. ei ædes Romæ dedicata, *ibid.*
 Palla pieta cum amiculo purpureo dono missa reginæ Cleopatæ, 27, 4.
 Pallantem, urbs Arcadica, 1, 8.
 Pallene, regio, 31, 45. 45, 30.
 Pallenensis ager, 44, 10. *et* 11.
 Pallium crepidæque Græcorum, 29, 19.
 Pallori vovet fanum Tullus Hostilius, 1, 27.
 Palma enata in area ædis Fortunæ Primi-geniæ, *vid.* Prodigium.
 Palmæ, in ludis Romanis, primum datæ victoribus, 10, 47.
 Palmata tunica, *vid.* Tunica.
 Paludamentum, 25, 16.
 Paludamentum a sorore Horatii sponso factum, 1, 26.
 Paludamenta consulibus, sub jugum transiunt, detracta, 9, 5.
 Paludati cum lictoribus in provincias profiscuntur consules, 41, 14.
 Palumbinum in Samnio captum a Sp. Carvilio, consule, 10, 45.
 Palus Ascuris, 44, 2.
 — Labentis, 44, 31.
 Palustris itineris difficultas, 22, 2.
 Pamphilidas, præfectus classis Rhodiorum, 37, 22. 23. *et* 24.
 Pamphylia, 33, 41. 35, 48. 37, 23. 45, 22.
 Pamphyliorum legati coronam auream, ex viginti millibus Philippeorum factam, in curiam inferunt, 44, 14.
 Pamphylium mare, 38, 13.
 Pamphylius sinus, 37, 23.
 Panætolum, concilium Ætolorum, 31, 29. *vid. et* 35, 32.
 Pandosia, urbs, 8, 24. in deditionem venit Romanorum, 29, 38.
 Panis de Capitolio in hostium obsidentium stationes jactatus, 5, 48.
 Pannonii pop. Epit. 131. 139.
 Panopolis, 32, 38.
 Panormum. ad Panormum pugna, 24, 36. 29, 1.
 Panormus Samiæ terræ, 37, 10. *et* 11.
 Pansa, *vid.* Appuleius, *et* Vibius.
 L. Pansa in campo Martio sepelitur, Epit. 119.
 Pantaleon, Ætolie princeps, protegit Eumenem a percussoribus, 42, 15.
 Pantauchus obses a Perseo datur legatis Romanis, 42, 39. ad Gentium mittitur legatus, foederis faciendi causa, 44, 23. 27. *et* 30. Berceam Romanis tradidit, 45.
 Pantherarum et leonum venatio Romæ, 39, 22.
 Papaverum capita a Tarquinio Superbo decussa, 1, 54.
 Paphlagonia, 1, 1.
 Papinus, mons, 45, 12.
 Papiria tribus, 8, 37.
 Papiriana sævitia, 10, 3.
 C. Papirius Crassus, tribunus militum consulari potestate, 6, 18.

- C. Papirius Carbo, prætor, 44, 17. sortitur Sardiniam, *ibid.* jubetur jus dicere inter cives et peregrinos, 45, 12.
- C. Papirius Maso, pontifex, moritur, 25, 2. *vid. et* 21, 25.
- C. Papirius L. F. Maso, decemvir sacrorum, moritur, 25, 2.
- C. Papirius Turdus, tribunus plebis, 41, 10.
- L. Papirius, tribunus militum consulari potestate, legiones ducit Velitras, 6, 22.
- L. Papirius, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.
- L. Papirius, prætor, legem fert, qua Acerranis civitas sine suffragio data, 8, 17.
- L. Papirii fœneratoris fœda libido et crudelitas, 8, 28.
- L. Papirius Crassus, consul, 4, 21.
- L. Papirius Crassus, consul, 4, 30.
- L. Papirius Crassus, prætor, dictator creatur, 8, 12. nihil memorabile gerit, *ibid.* consul creatur, 16. iterum, 19. magister equitum, 36.
- L. Papirius Cursor, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. censor fuerat eo lustro, quo urbs capta est, 9, 34.
- L. Papirius Cursor, magister equitum dictus, 8, 12. consul, 23. dictator, 29. adversus Samnites proficiscitur, *ibid.* Romam redit, monitus a pullario, ad auspicium repetendum, 30. indignatur Q. Fabio, magistro equitum, quod, se absente, pugnasset cum hostibus, *ibid.* ejus interrogatio ad Q. Fabium, 32. sequitur Q. Fabium, proficiscentem Romam, 33. ejus et Fabii contentio apud populum, *ibid.* dictator defendit disciplinam militarem, 34. noxæ damnatum Q. Fabium donat populo Romano, 35. comior factus, vincit Samnites, 36. triumphat, 47. abijt magistratu, *ibid.*
- consul iterum creatur, 9, 7. in Apuliam pergit, 12. obsidet Luceriam, 13. cum collega vincit Samnites, 14. capit Luceriam, 15. sub jugum mittit Samnites, *ibid.* tertium consul, *ibid.* recipit Satricum, 16. triumphat, *ibid.* ejus laudes, *ibid.* consul quartum Romæ manet, 22. quintum consul, 28. dictator iterum, 38. insignem victoriam refert de Samnitibus, 40. triumphat, *ibid.*
- L. Papirius Cursor, 10, 9. consul insignis, qua paterna gloria, qua sua, 38. expugnat Duroniam urbem, 39. hortatur milites, *ibid.* pullarium, qui mentitus fuerat auspicium, inter prima signa constituit, ubi ille occiditur, 40. vincit Samnites, eorumque capit castra, *ibid.* Jovi Victori pocillum mulsi, priusquam temetum biberet, vovit, 42. triumphat, 46. prætor, 47.
- L. Papirius Maso creatur prætor, 41, 18. sortitur jurisdictionem urbanam, 19.
- L. Papirius Mugillanus consul creatur, 4, 7. censor primus, 8. iterum consul, 30. tribunus militum consulari potestate, 42. proditur interrex, 43.
- L. Papirius Mugillanus consul creatur, 8, 23.
- M. Papirius Gallum, barbam suam multentem, scipione eburneo percutit, et ab eo interficitur, 5, 41.
- M. Papirius quinquevir mensarius creatus, 7, 21.
- M. Papirius Atratinus, consul, 4, 52.
- M. Papirius Crassus, consul, 4, 12.
- M. Papirius Crassus, dictator, 8, 17.
- M. Papirius Mugillanus, tribunus militum consulari potestate, 4, 45. iterum, 47.
- Sp. Papirius, tribunus militum consulari potestate, legiones ducit Velitras, 6, 22.
- Sp. Papirius, tribunus militum, 6, 27.
- Sp. Papirius, consulis fratris filius, renunciat patruo, ambigi de auspicio, 10, 40. donis militaribus donatur, 44.
- Papius. *vid.* Brutulus.
- Parachelœs, 39, 26.
- Parilia, 40, 2.
- Parma, colonia civium Romanorum, 39, 55.
- Parma et gladius, arma velitum, 31, 35.
- Parma tripedalis velitum, 38, 21.
- Parma velitum breviores, quam equestres, 26, 4.
- Parmæ in cœlo visæ. *vid.* Prodigium.
- Parmati, equites, 4, 39.
- Parmenio, legatus Gentii, 44, 23.
- Parnasus, mons, 42, 16.
- Paroreia Thraciæ, 39, 27. 42, 51.
- Paros, insula, 31, 15. 33, 30. Parii, 31, 31.
- Parstrymonia, 42, 51.
- Parthenius, mons, 34, 26.
- Parthi, 9, 18. eorum gloriæ contra nomen Romanum favent levissimi ex Græcis, *ibid.*
- Parthicum bellum, Epit. 105. 127. 130.
- Parthiui, populi, 29, 12. 43, 21. *et* 23. olim sub ditione Philippi, dantur Pleurato, 33, 34. *vid. et* 44, 30.
- Passaro, civitas Epiri, 46, 26. *et* 33.
- Pastor, a Charopo Epirota missus, magno usui est T. Quintio consuli, 32, 11.
- Pastores in Apulia conjurant, viasque et pascua latrocinii infesta habent, 39, 29. ad septem millia condemnat L. Postumius, prætor, *ibid.*

- Pastorum habitu milites, 9, 2, 10, 4.
 Patara, 33, 41. 37, 17. caput Lyciae, 37, 15. *et* 45. *vid.* *et* 38, 39.
 Patavium, 10, 2. Patavii monumentum navalis pugnae et victoriae de Graecis, sollemni certamini exercetur, *ibid.*
 Patavinorum seditio, 41, 32.
 Patavinos semper in armis habent Galli, 10, 2.
 Pater patratus quis, et ejus officium, 1, 24.
 Patrem sequuntur liberi, 4, 4.
 Patre, qui curuli sella sederit, vivo filius neque tribunus, neque aedilis plebis jure esse potest, 27, 21. 30, 19.
 Patres ab honore appellati senatores, 1, 8. cur conscripti dicti, 2, 1. lecti a Romulo primo centum, 1, 8. aucti a Tarquinio Prisco, adscitis centum novis, 1, 35. Tarquinianus Superbus, immunito per caedes et exilia Patrum numero, statuit nullos in Patres legere, quo contentior paucitate ipsa ordo fiat, 49. L. Brutus Patrum numerum, primoribus equestris gradus lectis, ad trecentorum summam explet, 2, 1. post Cannensem pugnam, quum senatus ad insignem paucitatem redactus esset, centum septuaginta septem a Buteone dictatore in Patres leguntur, 23, 22. *et* 23.
     in Patres lecti principes Albanorum, 1, 30. Patres minorum gentium 85. Atta Clausus in Patres lectus, 2, 16. prima mentio apud Livium plebeii senatoris, 5, 12. senatus ab Ap. Claudio, libertinorum filiis selectis, inquinatus, 9, 46. lecti in Patres a Buteone dictatore insignes variis titulis viri, 23, 23.
 Patribus loca in circo divisa, 1, 35. in ludis Romanis secreta a populo, 34, 44. lex a Decemviris lata, ne connubium Patribus cum plebe esset, 4, 5. iterum abrogata, 1—6.
 Patres tribunatum capere prohibentur, 2, 33.
 Patrum ac plebis certamina, venenum urbis Romae, 3, 67.
 Patrum indulgentia in plebem, 2, 9. *vid.* Patricii, Senatores, Senatus.
 Patrum juniores resistunt tribunis, 3, 14. injurias facere incipiunt plebi, 65.
 Patra, ex quinque ponde auri facta, regi Syphaci mittitur dono, 27, 4.
 Pateram auream Maximam donat Scipio, 30, 15.
 Patra tres aureae, cum titulo nominis Camilli, in Jovis oculo ante pedes Junonis posita, 6, 4.
 Patra aureae ex mulctatae pecuniae ad Cereris posita, 10, 28.
 Patrae ducentae septuaginta sex aureae, capta Carthagine nova, relatae ad Scipionem, 26, 47.
 Pateras aureas legati a Pesto Romam adferunt, 22, 36.
 Patrae, urbs Achaeae, 27, 29. 36, 21. 38, 29.
 Patria, non sunt tecta urbis, et turba imbellis, sed juvenus militaris, 9, 4.
 Patriae caritas per omnes ordines velut uno tenore pertinens, 23, 49.
 Patricii unde appellati? 1, 8. *vid.* *et* 10, 8. — gloriabantur penes se auspicia esse, se solos gentem habere, et justum imperium et auspiciam domi militiaeque, 10, 8. *vid.* *et* 6, 41. 3, 1. 7, 8.
 Patricios inter et plebeios certamen de consulatu, 4, 1. *et* aegy. diremtum creatione tribunorum militum consulari potestate, promiscue ex Patribus et plebe sumendorum, 6. renovatum, 6, 34. *et* aegy. vincuntur Patricii, 42. adversus legem Liciniam Sextiam duo Patricii consules creati, 7, 18. 19. 22. 24. *et* 28. idem frustra tentatum, 10, 15.
 Patricii praturam et aedilitatem curulem, pro concessio plebi altero consulatu, sibi quaerunt, 6, 42. 7, 1.
 Patriciorum est, prodere interregem, 6, 41.
 Patriciis plebeii magistratus non parent, 4, 26. Patricii consularesque duo tribuni plebis, 3, 65.
 Patricios inter et plebeios certamen de sacerdotiis, 10, 6. *et* aegy. *vid.* *et* 27, 8.
 de Patriciorum superbia et libidine querela, 4, 3—5. 6, 36. *et* 37.
 Patricii in arce aut Capitolio habitare vetiti, 6, 20.
 Patricii magistratus, 6, 41.
 Patriciae Pudicitiae sacellum, 10, 23.
 Patrimi et matrimi ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
 Patrocles Antigonenis, praefectus Persei, 42, 38.
 Paullus, *vid.* Aemilius.
 Paupertati honos habitus in civitate Romana, Praef. Liv. 2, 16. 33. 3, 26. *et* 27.
 Pausanias, praetor Epirotarum, 32, 10.
 Pausanias, dux Phaeacorum, 36, 9.
 Pausistratus, praetor Rhodiorum, 33, 18. praefectus classis, 36, 45. 37, 9. opprimitur a Polyxenida, Antiochi praefecto, 37, 10. 11. *et* 12.
 Pavori vocet sanum Tullus Hostilius, 1, 27.
 Pax Caudina, 9, 5. *et* 6.
 Pacis conditiones cum Poenis, 30, 37. *et* 43.

- Pacis conditiones cum Philippo**, 29, 12.
 33, 30.
 — cum *Ætolis*, 38, 9.
 — cum *Antiocho*, 38, 38.
Pacem petunt, qui erant in induciis, 7, 38.
Pecora, pecunia sunt Massylis, 29, 31.
Pecora hostibus objecta per insidias, 2, 50. 28, 38.
Pecuarii condemnati, 10, 28. *et* 47. *et* ex multatitia pecunia ædes in insula *Fauni* facta, 33, 42. *et* clypea inaurata in fastigio ædis *Jovis* posita, 35, 10.
Pecunia privata conducuntur, quæ ad exercitum Hispaniensem opus sunt, 23, 49.
Pecunia multatitia, ex qua facta ædes Victoris, 10, 33. *Libertatis*, 24, 16. *Fauni*, 33, 42. 34, 53. ex qua facti *ludi*, 10, 28.
Pecuniæ a privatis, ad sublevandam aerarii inopiam, collatæ, 24, 18. 26, 36.
 de **Pecunia incerta ludi voti**, 31, 9.
Pecuniæ in aerarium latæ, 28, 9. *et* 38. *et passim in triumphis*.
Pecuniam ex aerario scribæ viatoresque ædilitii clam egerunt, 30, 39. per indicem comperti damnantur, *ibid.*
Pecus quale, ver sacrum? 34, 44.
T. Pedanius, princeps primus centurio, signifero signum admittit, in hostes jacit, et in castra Pænorum irrumpit, 25, 14.
Pedasa, urbs Asiæ, 33, 30.
Pedestre scutum, 7, 10.
Peditibus aër constituta, 4, 59.
 — in triumphis dabatur ab imperatoribus triens ejus, quod dividebatur equitibus, 34, 46. *et* 52.
Pedium, oppidum, 2, 39. 7, 12. 8, 12. capitur a *Coriolano*, 2, 39. oppugnatur *et* capitur ab *L. Furio Camillo*, consule, 8, 13.
Pedanis civitas datur, 8, 14.
Pelagonia, 26, 25. 31, 28. *et* 39. 45, 29.
Pelagones, populi, 45, 30.
Peligni, populi, 8, 6. *et* 29. deficiunt, 9, 41. viuuntur, *ibid.* oratores, pacem petentes, *Romam* mittunt, 45. iis foedus datur, *ibid.* cadunt agmen fugientium *Samnitium*, 10, 30. devastantur ab *Annibale*, 22, 9. multi voluntarii dant nomina in classem *Scipionis*, 28, 45.
Peligna cohors, 25, 14. 44, 40. pugnat acerrime, *ibid.*
Pelignum bellum, 7, 38.
Pelium urbem vi capiunt Romani, 31, 40.
Pella, urbs, 26, 25. 42, 67. *Pellæ* hibernat *Philippus*, *ibid.* *vid.* *et* 37, 7. ibi vetus *Macedonum* regia, 42, 41. *et* 51. 43, 43. ibidem servabatur gaza regum *Macedoniæ*, 44, 10. deditur *Æmilio Paulo*, consuli, 45. *Pellæ* situs, 46.
Pellene, 33, 15.
Pellenensis Timocrates, 34, 29.
Pellenensis ager, 33, 14. *et* 15. eum depopulantur *Philippi* copis, *ibid.*
Pelles detractas acutis comedunt Cassilini. *vid.* *Casilinum*.
 sub *Pellibus* durant ad *Veios Romani* milites, 5, 2.
Pellinæum occupat Amynder, 36, 10. recipitur a *Romanis*, 14.
Pelliti Sardi, 23, 40.
Peloponnesus, 1, 7. 31, 7.
Peloponnesus peninsula est, 32, 21. testndini assimilatur, 36, 32.
Pelops, Lacedæmoniorum rex, 34, 39.
Pelta haud dissimilis cetræ, 28, 5.
Peltastæ, 28, 5. iidem qui *et cetrati*, 31, 36. 38, 4.
Pelvis aurea facta, lataque in Aventinum, Jnnovi Regiæ donum, 27, 37.
Pelusium, 44, 19. 45, 11. *et* 12.
Pelusiacum Nili ostium, 45, 11.
Penatium Deorum ædes in Velis, 45, 16.
Penestæ Illyrii, 43, 22. 23. *et* 25. bellicosum genus, 44, 11.
Penestia, Illyrici regio, 43, 21.
Penestiana terra, 43, 20.
Penetræ ædis Vestæ, 26, 27.
Penetræ urbis Cyaici, sive Prytæneum, 41, 25.
Peneus, amnis, 32, 15. 42, 38. *et* 55. 44, 6.
Penninum, Alpium jugum, 5, 35. 21, 38.
Pennus, vid. Quintius.
Pentri, Samnites, 9, 31. *vid.* *et* 22, 16.
Peparethus, 28, 5. urbs haud ignobilis, 31, 28. diruitur, *ibid.*
Peræa, regia, 32, 33. *et* 35. 38, 18.
Peræa, urbs, (nisi meadum in nomine est) 37, 21.
Perduellibus superatis, gratiæ actæ Diis, 46, 16.
Perfidia barbarica, 25, 33.
Perfidia Punica, 21, 4.
Perfuga virgis in comitio cæsi, et de saxo dejecti, 24, 20. *vid.* *et* 46.
Perfuga Latini securi percutiuntur, 30, 43.
 — *Romani* in crucem sublatis, *ibid.*
Perga, urbs, 38, 37.
Pergamus, 29, 11. 35, 13. 42, 18. 44, 28. circa *Pergamum* sacra profanaque urit *Philippus*, 31, 46.

Pergamum oppugnat Seleucus, filius Antiochi, 37, 18. Pergamum intro-missi Achæi, 20. solvitur obsidio Pergami, 21.

Perinthus, urbs, 33, 30.

Perlitare bove jussus consul Q. Petilius, 41, 18.

Perolla, Calavii filius, interficiendi Annibalis consilium capit, 23, 8. adversatur ei pater, 9. cedit patri, ejusque ad patrem oratio, *ibid.*

M. Perperna, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætore, 32. nuncius victoriæ Romam mittitur, *ibid.*

Perrhæbia, Thessaliæ urbs, 42, 67.

Perrhæbia, 31, 41. 32, 15. 36, 33. 42, 36. et 67.

Perrhæbi pronunciantur liberi, 33, 32. et 34. *vid.* et 42, 53.

Perrhæborum querelæ de Philippo, 39, 34.

Perranthes, tumulus, 38, 4.

Perseæ, 9, 18. et 19. ab Lacedæmoniiis aquam et terram petiere, 35, 17. Lacedæmonios a tergo circumvenire in Thermopylis, 36, 16.

Perseis, urbs in Deuriopo, in honorem Persei, Philippi filii, sic dicta, 39, 54.

Perseus, relictus a Philippo cum quatuor millibus armatorum ad fauces Thessaliæ, 26, 25.

Perseus, Philippi regis. Macedonum filius, admodum puer, mittitur ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagioniam sunt, 31, 28.

oppugnat Amphilocho, 38, 5. reddit in Macedoniam, 7.

belli cum Perseo inchoata initia a Philippo sunt, 39, 23. Persei cum Demetrio comparatio, 53. inter eos discordiæ, *ibid.*

prava ejus in Demetrium consilia, 40, 5. ludicro certamine vincitur a Demetrio, 6. Perseus accusat Demetrium apud patrem, 8, 9. et 23. 24. ejus in Demetrium insidiæ deguntur, 55. regnum scelere partum invadit, 56. Antigonus curat interficiendum, 58. legatos Romam mittit, petens, ut rex ab senatu appellaretur, *ibid.* et 41, 2. initio regni multis laudibus commendatus, *ibid.*

miscet inter Dardanos et Bastarnas certamina, 41, 23. legatos mittit Carthaginem, 27. Dolopum totam gentem sub jus judiciumque suum cogit, *ibid.* adit oraculum Delphicum, *ibid.* Achæos maxime sibi reconciliare studet, 28.

conciliat sibi animos Græcorum; 42, 5. ejus sævitia, *ibid.* ad eum legati mittuntur Roma, 6. Eumenes eum suspectum facit Romanis, 11. et 12. et bellum adversus eum suadet, 13. legatis ejus datur senatus, 14. ad Eumenes eadem aceleratos quosdam subornat, 15. per beneficia grassari conatur in Romanos, 17. a senatu judicatur hostis, 18. legatos Romam mittit, 36. cum Marcio, Romanorum legato, colloquitur, 39—42. mittit legatos ad Byzantinos et Rhodios, 46. de rerum suarum summa consilium habet, 50. ipsius exercitus, triginta novem millia peditum, quatuor equitum 51. cohortatur milites ad bellum, 52. in Thessaliam it, 53. Romanos equestri prælio vincit, 57—59. ad milites orationem habet, 61. tentat pacem, frustra, 62. castra Romanorum vult incendere, 64. Romanos passim vagantes opprimit, 65. reddit in Macedoniam, 67.

rem prospere gerit adversus Romanos, et in Thracia, 43, 4. Epirotas sibi adjungit, 5. ejus insidias vix effugit consul Hostilius, *ibid.* in Dardanos excursionem facit, *ibid.* proximas Illyriorum gentes oppugnat, 43, 20. Uscanam capit, *ibid.* legatos ad Gentium, Illyriorum regem, mittit, 21.

occurrit Q. Marcio Philippo, consuli, 44, 2. occupat aditus, *ibid.* levia committit prælia, 4. ejus ignavia, 6. trepidans Nician mittit Pellam, ut gazam in mare dejiciat, Andronicum Thessalonicam ad navalia incendenda, 10. postea, pudore tactus, utrumque interficit, *ibid.* fœdere sibi adjungit Gentium, 23. sollicitat Rhodios, Eumenem, et Antiochum, *ibid.* et 24. ejus avaritia, 26. recusat Gallorum auxilia, *ibid.* Gentium in fraudem impellit, 27. vincitur et fugatur ab Æmilio Paulo, consule, 40. et *segg.* caduceatores mittit ad consulem, 45. Samothracam pervenit, *ibid.* eum sequitur consul, 46.

ejus ad Æmiliū litteræ, 45, 4. molitur fugam frustra, 6. ejus pueri transeunt ad Romanos, *ibid.* Perseus ipse se tradit, *ibid.* cum benigne excipit consul, 7. et 8. cum filio Philippo in custodiam mittitur, 28. de eo triumphat Paulus, 39. ducitur ante currum victoris, *ibid.* deprecanti hanc ignominiam quid Paullus responderit, *ibid.* Albam

- in custodiam mittitur, 42.
C. Persius, vir impiger, cædit Tarentinos, 26, 39.
Perusia, Etruriæ oppidum, petit pacem, 9, 37. accipitur in deditionem, 40. *vid. et* 10, 37.
Perusina cohors intrat Casilinum, 23, 17.
Perusini cæduntur a Romanis, 10, 30. rebellant, 31. Perusinorum quatuor millia et quingenti occisi, *ibid.* abietes in fabricandas naves, et frumenti magnum numerum pollicentur Scipioni, 28, 45.
Pessinus in Phrygia, 29, 10. 34, 3. 38, 18. Idæa Mater a Pessinuunte Romanam advecta, 29, 10. *et* 11.
Pestilens et aridum circa urbem solum, 7, 38.
Pestilentia, ejus causa clavis pangitur, 7, 3.
Pestilentia, quæ magis in longos morbos, quam in perniciales, evasit, 27, 23. *vid.* Pestis.
Pestis Romæ, 1, 31. 3, 6. *et* 32. 4, 21. 25. 30. *et* 52. 5, 13. 6, 20. 7, 1. 2. *et* 27. 8, 17. *et* 18. 9, 28. 10, 31. *et* 47. 40, 19. *et* 37. 41, 26.
— Syracusis, 25, 26.
— in exercitibus Romano Punicoque, 28, 46.
Petelia, urbs in Bruttiiis, 23, 30. 27, 26.
Petelinorum fides erga Romanos, et legatio ad senatum, 23, 20.
Petelinus lucus prope Romam, 6, 20. in eo comitia habita, quibus damnatur M. Manlius, *ibid.*
Petillia rogatio, 38, 54.
L. Petillius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 44, 27. a Gentio conjicitur in carcerem, *ibid.* liberatur ab Anicio, prætor, 32.
L. Petillius, scribe, 40, 29. in ejus agro libri Numæ Pompilii inventi, *ibid.*
duo Q. Petillii, tribuni plebis, diem dicunt Scipioni Africano, 38, 50. illo mortuo, rogationem promulgant de pecunia regis Antiochi, 54.
Q. Petillius Spurius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 40, 18. duas legiones tumultuarias civium Romanorum scribere jubetur, 26. libros Numæ Pompilii legit, eosque ex senatusconsulto comburi curat, 29. creatur consul, 41, 18. ei sacrificanti in jecinore non inventum caput, *ibid.* jubetur bove perlitare, *ibid.* occiditur in prælio adversus Ligures, 22.
Petitarus, amnis Ætolie, 43, 24.
Petra, oppidum in Pieria, 39, 26. 44, 82. 45, 41.
Petra, urbs Mædicæ, oppugnatur a Philippo, 40, 22.
M. Petreius, legatus Pompeii, Epit. 110.
Phacium, oppidum, vastatum a Philippo, 32, 13. *vid. et* 36, 13.
Phæneas, princeps Ætolorum, adest colloquio Quintii cum Philippo, 32, 32. in eum Philippi jocus, 34. venit ad Quintium cum Ætolorum auxiliis, 33, 3. ejus altercatio cum Quintio de Thebis Phthiis, 13. inter eum et Thoantem contentio, 35, 45. princeps est legationis, qua Ætoli se suaque omnia fidei populi Romani permittunt, 36, 28. ejus ferocia fracta, *ibid.* provolutus ad pedes Quintii orat eum, ut miseretur gentis Ætolorum, 35. legatus ab Ætolis cum liberis mandatis ad consulem M. Fulvium venit, 38, 8.
Phæstum, oppidum, capitur, 36, 13.
Phalanna, oppidum, 42, 54. Phalanæus ager, 65.
Phalanx Macedonica, 8, 8. 33, 4. 42, 61. confertur cum acie Romana, 9, 19. Phalanx cuneus Macedonum et robur exercitus, 32, 17. 33, 8. duplex Phalanx, Leucaspidium et Agiaspidum, sive Chalcaspidium, 44, 40. ad conspectum Phalangis stupet Æmilius, *ibid.* Phalangis incommoda, 31, 39. 41, 37. *et* 40.
Phalangitæ, 37, 40. 42, 51. 43, 20.
Phalara, sive Phalera, oppidum in sinu Maliaco, 27, 30. 35, 43. 36, 29.
Phalarasneus, 42, 51.
Phaleras deponunt nobiles, 9, 46.
Phaleris donati equites, 39, 31.
Phaloria, oppidum Thessaliæ, 36, 13. 39, 25. a Romanis capitur, incenditur, et diripitur, 32, 15.
Phanæ, portus et promontorium Chiorum, 36, 43. 44, 28. 45, 10.
Phanota, urbs Epiri, 43, 23. 45, 26.
Phanotea Phocidis capta a Romanis, 32, 18.
Pharnaces, Ponti rex, legatos Romanis mittit, 40, 2. *et* 20.
Pharsalia terra, 33, 6.
Pharsalus, urbs, 32, 33. 34, 23. dedit se M'. Acilio, consuli, 36, 14.
Phaselus, urbs in confinio Lyciæ et Pamphyliae, 37, 23.
Pheca, oppidum, 32, 14.
Phecadus, urbs, 31, 41.
Pheneus, oppidum, 28, 7.
Pheræ, oppidum, 32, 13. 33, 6. Pheris exclusus Philippus redit in Macedoniam, 32, 13. Antiochus oppugnat et capit Pheras, 36, 9. Pheræ se dedunt Romanis, 14.
Pheræorum fides erga Romanos, 36, 9. eorum ager vastatur a Perseo, 42, 56.

Pheres, in Laconico agro, 36, 30.
Pherinum, oppidum, 82, 14.
Phila, urbs, 42, 67. 44, 2. 3. 7. 8. *et* 34.
Philadelphus, Epit. 132.
Phileas Tarentinus, vir inquieti animi, educit custodia obsides Tarentinorum, 26, 7.
Philemenus, conjuratione facta cum nobilibus juvenibus Tarentinis prodit Annibali Tarentum, 25, 8. *et* 9. quum reciperetur Tarentum a Romanis, ita perit, ut corpus ejus nusquam fuerit inventum, 27, 16.
Philetorus, frater Eumenis, 42, 55.
Philippei, nummi aurei, 34, 52. 37, 59. 38, 5. *et* 7. 44, 14.
Philippopolis, 39, 25.
Philippus Macedonum rex. ad eum legati missi, ad deposcendum Demetrium Pharium, 22, 33.
 legatos mittit ad Annibalem, 22, 33. eum inter et Annibalem fœderis leges, *ibid.* ad eum legati Poenorum, 34. legationem alteram ad Annibalem mittit, 39.
 bellum movet parum prospero eventu, 24, 40.
 subitam expeditionem in Oricinorum atque Apolloniatium fines facit, 26, 26. in Thessaliam descendit, *ibid.* redit Pellam, *ibid.*
 Achæis auxilium fert, 27, 29. *et* 30. vincit Ætolos, *ibid.* it in Peloponnesum, *ibid.* repellit Romanos, populantes agrum Corinthium, 31. popularem se præbet, *ibid.* ejus intoleranda libido, *ibid.* Polycratum, Arati Achæorum principis uxorem, asportat in Macedoniam, *ibid.* periculum ejus et insignis fortitudo in pugna adversus Romanos, eorumque socios, 32. redit in Macedoniam, *ibid.*
 hortatur ac tuetur socios, 28, 5. Attalus ferme ab eo opprimitur, 7. capit Toronem, urbem, *ibid.* ejus metu Machanidas compressus, *ibid.* ejus oratio in concilio Achæorum, 8. classe in Ætoliam contendit, *ibid.* in regnum redit, ut Dardania inferat bellum, *ibid.*
 ei ducenta argenti talenta pollicentur Carthaginenses, ut in Siciliam aut Italiam trajiciat, 29, 4. cum eo pacem Ætoli faciant, 12. itemque Romani, *ibid.*
 per legatos petit sibi restitui Macedonas, qui apud Annibalem mercede militassent, captique in vinculis essent, 30, 42. *vid.* *et* 33. triste responsum legatis a senatu redditum, 42.
 ei bellum indictum, 31, 6—8. Philippus oppugnat Abydum, 14. fœdus ejus cum Antiocho, Syriæ rege, *ibid.*

bellum inter eum et Athenienses, *ibid.* quum ægre sustineret Attalum Rhodiosque hostes, ne Romano quidem bello terretur, 16. Abydum capit, *ibid.* *et* 17. eum audacter adloquitur M. Æmilius, legatus Romanus, 18. insueti vera audire ferocior videtur legati oratio, *ibid.* Philippus petit Athenas, 24. edit prælium memorabile cum Atheniensibus, *ibid.* recedit, et omnia circa Athenas diruit, *ibid.* Achæos Romano illigare bello frustra conatur, 25. Athenas et Piræum frustra tentat, 26. diruit templa circa Athenas, *ibid.* ejus apparatus, 28. legatos mittit ad Ætolos, *ibid.* miratur Romanorum castra, 34. detrectat pugnam, 36. cædit vagos frumentatores Romanos, *ibid.* repellitur, 37. in magno est periculo, *ibid.* recedit, 38. cædit Ætolos, 41. *et* 42. in cum Atheniensium decreta, 44.

Thaumacos, frustra tentatos, deserit Philippus, 32, 4. ejus anxietas et curæ, 5. conciliat sibi Græcos et Macedonas, *ibid.* occupat fauces Antigoniæ, *ibid.* castra ponit ad Aoum, *ibid.* ejus colloquium cum T. Quintio consule, 10. eum aggreditur Quintius et fugere cogit in Thessaliam, 12. in Macedoniam Philippus redit, 13. ejus societate relicta, Achæi se adjungunt Romanis, 19—23. ejus nomen in comitiis Argivorum recitatum post Jovem, Apollinem, et Herculem, 25. ejus præfecto Philocli Argos proditur, *ibid.* ejus cum Quintio consule colloquium, 32—36. Philippus dicacior erat, quam regem decet, 34. *vid.* *et* 36, 14. petit a Quintio, ut legatos Romam mittere liceat, 32, 36. impetrat inducias in duos menses, *ibid.* ejus legati, re infecta, discedunt Roma, 37. fœdus facit cum Nabide, 38. Argivorum urbem fiduciarium Nabidi tradit, *ibid.* *et* seqq.

ejus apparatus, 33, 3. ad eum contendit Quintius, consul, *ibid.* copiarum Philippi numerus, 4. castra ponit ad Cynoscephalas, 7. prælium, quo vincitur, 7—10. caduceatorem mittit ad Romanos, 11. ei inducias quindecim dierum datæ, 12. colloquium ad Tempe, 13. pacis leges cum Philippo, *ibid.* *et* 30. cædit Dardanos, 19. pax cum eo a populo jussa, 25.

de eo triumphat Quintius, 34, 52. Demetrius, ejus filius, obses ante curram triumphantis ductus, *ibid.*
 eum ad bellum renovandum incitant Ætoli, 35, 12.
 legatos Romam mittit, pollicentes

- Romanis auxilia ad bellum adversus Antiochum, 36, 4. quum fortunam speculari in animo haberet, offensus ab Antiocho, se jungit Romanis, 8. proficiscitur in Thessaliam, 13. capit quasdam urbes, *ibid.* Athamania potitur, 14. ab oppugnatione Lamiae jubet eum discedere Acilius, consul, 25. Demetrias se Philippo dedit, 33. exercitui Romano, per fines suos transeunti, omnia parat, 37, 7. ejus praesidia expelluntur Athamania, 38, 1. ingreditur cum exercitu Athamania, 2. repellitur, *ibid.* causae irarum ejus in Romanos, 39, 23. colligit vires, 24. de eo Thessalorum aliorumque querelae, *ibid.* legati Roma missi ad eas controversias disceptandas, *ibid.* Philippus respondet querelis Thessalorum, 26. ejus minax dictum, *ibid.* respondet Maronitis et Eumenis legatis, 28. animus ejus alienatus ab Romanis, *ibid.* Maronitis crudeliter trucidat, 34. ad purganda crimina mittit Demetrium, minorem filium, Romam, 35. sollicitat accolae Istri fluminis, ut in Italiam irrupiant, *ibid.* Demetrius patrem defendit, 47.
- Macedonas e maritimis civitatibus in Paeoniam traducit, et urbes Thracibus aliisque barbaris tradit habitandas, 40, 3. ejus crudelitas, *ibid.* et 4. ei Demetrius est suspectus, 5. Perseus accusat Demetrium apud Philippum, 8. ejus ad filios suos oratio *ibid.* ejus iter ad Aemum montem, 21. duas aras Jovi et Soli consecrat, 22. Demetrium interfici jubet, 24. innocentiam Demetrii agnoscit, 54. et 55. regnum Antigono relinquere cupit, 56. moritur, *ibid.*
- Philippus, filius Alexandri Megalopolitani, 35, 47. a Philippo, rege Macedonum, ad ludibrium frater appellatur, 36, 14. in vinculis Romam mittitur, *ibid.* praefectus fuerat Zacyntho insulae, 31.
- Philippus Paeonius, scortum L. Quintii, 39, 42.
- Philippus, natura frater, adoptione filius Persei, 42, 52. 44, 45. Philippum, sesaque Octavio tradit Perseus, 45, 6. ducitur ante curram Paulli triumphantis, 39.
- Philippus, Amyntae filius, 45, 9. per eum crevit regnum Macedoniae, *ibid.*
- Philippus, praesidii praefectus Cassandreae, 44, 11. et 12.
- Philippus, Epirotarum praetor, 29, 12.
- Philippus, magister elephantorum Antiochi, praest medice aciei, 37, 41.
- Philippus, Romanum cognomen, *vid.* Marcius.
- Philippopolis Thessaliae, eadem cum *Philippis Thessaliae*, 39, 25.
- Philippopolis Thraciae, 39, 53.
- Philistio, praefectus Epicydis, interficitur Syracusis, 25, 28.
- Philo, *vid.* Pubilius.
- Philonem Chalcidensem Romani sibi dari postulant, 37, 45. 38, 38.
- Philocles, praefectus Philippi, mittitur ad populandos Atheniensium agros, 31, 16. frustra oppugnat Eleusinem, et Athenas, 26. depopulatur fines Atheniensium, *ibid.* Chalcidem tenet, 32, 16. Corinthum obsidione liberat, 23. ei Argos proditur, 25. legatus a Philippo Romam mittitur speculatum de iis, quorum Perseus Demetrium insimulabat sermonum, cum Romanis habitorem, 40, 30. interficitur, 55.
- Philocrates, princeps legationis Rhodiae, 45, 25.
- Philodemus Argivus tradit tumulum Euryalam Romanis, 25, 25.
- Philopœmen, praetor Achaeorum, 35, 25. adversus Nabin classem educit, 26. vincitur, *ibid.* incendit castra Nabidis, 27. populatur agros Lacedaemonicos, *ibid.* ejus in ducendo agmine locisque capiendis solertia et usus, 28. vincit et fugat Lacedaemonios, 29. societati Achaeorum Lacedaemonios adjungit, 36. eo referente, fit ab Achaëis decretum in Lacedaemonios, 38, 31. Lacedaemonem affligit et enervat, disciplina Lycurgi sublata, 33. et 34. *vid.* et 39, 36. capitur a Messeniis, 39, 49. in cellam sub terra demittitur, 50. veneno tollitur, *ibid.* ab universo Achaëco concilio sepelitur, *ibid.* divini honores ei decreti, *ibid.* comparatur Annibali et Scipioni, *ibid.*
- Philostratus, dux cohortis, 43, 25.
- Philotas, praefectus praesidii Abydi, 37, 12.
- Phliasii, 33, 14.
- Phliasius ager, 33, 14. et 15. eum depopulantur copiae Philippi, *ibid.*
- Phlius, 28, 7.
- Phocis, regio, 28, 5. 36, 20.
- Phocidis urbes captae a Romanis, 32, 18.
- Phocenses contributi Aetolis, 33, 34.
- Phocæa, urbs, origo Massiliensium, 5, 34. et Emporitanorum, 26, 19. Phocæam transmittit Romana classis, 36, 45. seditio Phocæae, 37, 9. Phocæas situs, 31. oppugnatur ab Emilio Regillo, 37, 32. diripitur, *ibid.*
- Phocænsibus ager, quem ante bellum habebant, donatur, 38, 39.
- Phocæa, 28, 7.

- Phœbeum, locus sine muro apertus, ad Spartam, 34, 38.
- Phœnice, Epiri urbs, 29, 12.
- Phœnicus, portus Erythræ terræ, 36, 45.
- Phœnicus, portus Lyciæ, duum millium spatio Patari distans, 37, 16.
- Phragandæ, urbs Thraciæ, 26, 25.
- Phrygia, 29, 11. 37, 8. *et* 54. Phrygia utraque donatur a Romanis Eumeni, 56.
- Phrygius, amnis, 37, 37.
- Phthiotæ Achæi liberi esse iubentur, 33, 32. Thessalorum genti contribuuntur, 34. ante saltum Thermopylarum in septentrionem versi, 36, 15.
- Phthioticus ager, 33, 3.
- Phthiotis, 28, 6. Phthiotis Achaia, 41, 27. 42, 67.
- Phylacæ, oppidum Molossidis, 45, 26.
- Piacula insolita et peregrina pacis Deum exposcendæ, 4, 30.
- Piacularia sacrificia genti Horatiæ tradita, 1, 26.
- Piaculare sacrum, 29, 19. *et* 21.
- Picentes, 10, 10. cum iis fœdus ictum, *ibid.*
- Picenum, 21, 62. 27, 43.
- Picenus ager, 22, 9.
- Pictor, *vid.* Fabius.
- Piëria, regio Macedoniæ, 39, 26. 44, 9. *et* 20.
- Piëria, silva, 44, 43.
- Piëra, vel Piëria, urbs Thessaliæ, 32, 15. 36, 14.
- Pietatis ædes in foro olitorio dedicatur ab M'. Acilio Glabrione, 40, 34.
- Pignus fatale imperii Romani, 26, 27.
- Pila Horatia, 1, 26.
- Pilæ pontis Tiberini, 40, 51.
- Pileus, ad Pileum vocati servi, 24, 32.
- Pileati capite raso liberti, 45, 44. *vid. et* 33, 23. 34, 52. 38, 55.
- Pilento usæ ad sacra ludosque matronæ, 5, 25.
- Pilum, 8, 8. 9, 19.
- Pinarii, ministri sacrorum Herculis, 1, 7. quare illis interdictum, ne extis sollemniū vescantur? *ibid.*
- L. Pinarius, consul, 2, 56.
- L. Pinarius Mamercinus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25.
- L. Pinarius, magister equitum, 7, 3. prætor, 25.
- L. Pinarius, Ennæ præfectus, Ennenses rebellionem meditantes, cædit, 24, 37 — 39.
- M. Pinarius Poeca, prætor, sortitur Sardiniam, 40, 18. *et* 25. cædit Corsos in Corsica, *et* in Sardinia cum Iliensibus prælia secunda facit, 34.
- Pineus, *vid.* Pinneus.
- Pinnæ mœnium, 38, 5. 44, 8.
- Pinneus, vel Pineus, Illyriorum rex, ad eum legati a Romanis missi, 22, 33.
- Piræus Athenarum, 31, 14. 22. *et* 23. 36, 42.
- Piræum frustra tentat Philippus, 31, 26.
- Pirustis, Illyrio populo, immunitas data, 45, 26.
- Pisæ, 21, 39. 33, 43. 40, 17. 41, 9. 48, 11.
- Pisas circumscindit quadraginta millia Ligurum, 35, 3. colonia Latina Pisas deducta, 40, 43.
- Pisanus ager vastatur ab Apuanis Liguribus, 39, 2.
- Pisanorum et Lunensium de agro controversia, 45, 13.
- Pisaurum, in Gallico agro colonia, 39, 44. 41, 32.
- Piscatorium forum, 26, 26. 40, 51.
- Pisces emergerunt sub glebis, qua inducebatur aratrum, *vid.* Prodigium.
- Piscina publica, 23, 32. ad Piscinam publicam tribunalia posita, *ibid.*
- Pisidæ, 35, 13.
- Pisidia, 37, 54. *et* 56.
- Pisistratidæ, 31, 44.
- Pisistratus, princeps Bœotorum, societatis Romanæ auctor, 33, 27. interficiendum curat Brachyllam Bœotarchen, 28. de eo sumitur supplicium, *ibid.*
- Piso, *vid.* Calpurnius.
- Piso, annalium auctor, 1, 55. 2, 58. 9, 44. 10, 9. 25, 39.
- Pisuetæ inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.
- Pitheciusæ, insula, 8, 22.
- Pitysa, insula, centum millia ferme a continenti distans, 28, 27.
- Placentia colonia deducta, multum indignantibus Gallis, 21, 25.
- Placentiam victi ab Annibale fugiunt Romani, 21, 56. *vid. et* 57. *et* 59. obsidetur ab Asdrubale, 27, 39. qui abscedit ab obsidione, 43. Placentiam incendunt Galli, 31, 10. eam restituit L. Valerius Flaccus, consul, 34, 22.
- ab Placentia Ariminum viam perduxit M. Æmilius, consul, 39, 2.
- Placentini laudati a Romanis, 27, 10.
- Placentini captivi, ad duo millia liberorum capitum, redditu colonis, 31, 21. legatos Romam mittunt, querentes inopiam colonorum, 37, 46. *vid. et supra*, 28, 11.
- Placentina cohors, 41, 5.
- Placentina turma equitum, 44, 40.
- Placentium agrum incursant *et* vastant Galli, 28, 11. eum, usque ad ipsa colonie mœnia, cum cædibus *et* incendiis depopulantur Ligures, 34, 56.
- C. Platorius triumvir deducendæ colonie creatur, 34, 45.

- C. Platorius, legatus ad Gentium, Illyriorum regem, 42, 26.
 Plaga Materina in Umbris, 9, 41.
 Plagulae, 39, 6.
 Plancus, *vid.* Munatius.
 Plator, praepositus Oreo a Philippo, 28, 6. Oreum tradit Romanis, *ibid.*
 Plator, frater Geutii, Illyriorum regis, ab eo occiditur, 44, 30.
 C. Plautius consul creatur, 7, 12. Hernicis bellum indicit, *ibid.* vincit subigitque Hernicos, 15. magister equitum, 17.
 C. Plautius, consul, 7, 27. iterum, 8, 1. atroci proelio dimicat cum Volscis, et caesorum arma Luæ Matri dare se dicit, *ibid.*
 C. Plautius, consul, 8, 20. de Privernatibus triumphat, *ibid.* favet eorum causae in senatu, *ibid.* et 21. censor, 9, 29. se magistratu abdicat, *ibid.* et 33.
 L. Plautius Venno, consul, 8, 19. bellum adversus Privernates gerit, *ibid.* praetor, 40.
 L. Plautius Hypsaenus creatur praetor, 37, 47. sortitur Hispaniam citeriorem, 50.
 P. Plautius Proculus, consul, 8, 22.
 Plebs dure habita a Tarquinio Superbo, 1, 56.
 — indulgenter a senatu, 2, 9.
 Plebi injuriæ a primoribus fieri ceptæ, 2, 21.
 Plebs ære alieno oppressa, 2, 23. *vid.* Æs alienum, et Nexi.
 Plebi conceduntur sui magistratus sacrosancti, quibus auxilii latio adversus consules esset, nempe tribuni plebis, 2, 33. *vid.* Secessio.
 Plebs irata interesse non vult consularibus comitiis, 2, 64.
 Plebem inter Patresque certamina, *vid.* Seditio.
 Plebis concilium, 6, 33. 39, 15. *vid.* Comitia.
 Plebs damnat Coriolanum, 2, 35. Camillum, 5, 32.
 Plebei magistratus ut tributis comitiis fiant, lex fertur, 2, 56.
 Plebeius magistratus nullus auspicio creatur, 6, 41.
 de Plebeio consulatu certamina, *vid.* Patricii.
 Plebei quaestores primi, 4, 54.
 Plebei senatoris prima apud Livium mentio, 5, 12.
 Plebeius tribunus militum consulari potestate primus, 5, 12. post quadraginta quatuor annos a lege Canuleia, 6, 37.
 — magister equitum, 6, 39.
 Plebeius consul, 6, 42. 7, 1. qui suis auspiciis bellum gesserit, 7, 6.
 — dictator, 7, 17.
 — censor, 7, 22.
 — praetor, 8, 15.
 Plebei ambo consules primi, 23, 31.
 Plebei ad ædilitatem curulem admissi, 7, 1.
 Plebei decemviri sacris faciendis, 6, 37. et 41.
 — ad pontificatum et auguratum admissi, 10, 6—9.
 Plebei nobiles, 22, 34. et 35.
 Plebei ludi, *vid.* Ludi.
 Plebiscitum nullum, nisi ex auctoritate senatus, perferri patiuntur tribuni plebis, 4, 49.
 — ut, si M. Furius pro dictatore quid egisset, quingentum millium æris ei mulcta esset, 6, 38.
 — ne quis eundem magistratum intra decem annos capiat, 7, 42.
 — de duumviris navalibus creandis, 9, 30.
 — de dictatore dicendo, 27, 5.
 — de Campanis, 26, 33.
 — de Liguribus, 42, 21.
 — ut cum sociis ac nomine Latino pecuniæ creditæ jus idem, quod cum civibus Romanis, esset, 35, 7.
 ex Plebiscito senatus pacem decernit, 30, 43. lege cantum, ut Plebiscita omnes Quirites tenerent, 3, 55. 8, 12.
 Pleiæ, seu potius Bœæ, locus in Laconica, 35, 27.
 Q. Pleminius, proprætor, capit unam ex arcibus Locrorum, 29, 6. Locris ad tuendam urbem relinquitur a Scipione, 8. ejus crudelitas et avaritia, *ibid.* Proserpinæ thesaurus spoliatur, *ibid.* tribunos crudeliter occidit, 9. de eo queruntur Locrenses apud senatum, 16. 17. et 18. adductus Romanam, in vinculis moritur, 21. et 22. de urbe incendienda conjurans, necatur in carcere, 34, 44.
 Plestina, urbs, capitur a Romanis, 10, 3.
 Pletorius, *vid.* Pletorius.
 Pleuratus, Illyriorum rex, 26, 24. 27, 30. 28, 5. a Romanis adscriptus foederi, cum Philippo inito, 29, 12.
 Pleuratus, Scerdilædi filius, pollicetur auxilium Romanis, 31, 28. ei Lycus et Parthini dati, 33, 34. maritima Ætolia vastat, 38, 7. Gentii pater, 44, 30.
 Pleuratus, Gentii filius, captivus ducitur Romanam, 44, 32.
 Pleuratus, Illyrius exsul, legatus a Perseo missus ad Gentium, 43, 21.
 Plisia, oppidum, oppugnatur a Samnitibus, 9, 21. capitur, 22.

- Plitendum, oppidum, 38, 18.
 Plumæ accensæ odor et fumus immissus in cuniculum, 38, 7.
 Plutei in oppugnandis urbibus adhibiti, 21, 61. 34, 17.
 Pluvina, urbs Macedoniæ, 31, 39.
 Pocula faciunt Galli ex calva hostium, 23, 24.
 Poenæ apud Romanos mitissimæ, 1, 28.
 C. Poetelius Balbus, consul, 7, 11. de Gallis Tiburtibusque triumphum agit, *ibid.*
 C. Poetelius, tribunus plebis, fert legem de ambitu, 7, 15.
 C. Poetelius, consul, 7, 27.
 C. Poetelius, consul, 8, 23. dictator, 9, 28.
 M. Poetelius consul creatur, 9, 24. cum collega Samnites vincit prælio, 27. legiones ad oppugnandum Bovianum ducit, 28.
 P. Poetelius, ad regem Syphacem legatus, 27, 4.
 Q. Poetelius decemvir creatur, 3, 35.
 Poetnæum, castellum Athamanis, 39, 26.
 Politorium, urbs Latinorum, ab Anco Marcio vi capta, 1, 33.
 Pollentiæ Deæ signum in circo, 39, 7.
 Pollentia colonia deducta, 39, 44. *vid. et* 41, 32.
 Pollia tribus, 8, 37. 29, 37. nemo ferme ex Pollia tribu candidatus Papiam ferre solitus, 8, 37.
 Polusca, oppidum, 2, 33. Romanis admittitur a Coriolano, 39.
 Polyænus Syracusanus pro ara Concordiæ orationem habet, et liberam, et moderatam, 24, 22.
 Polyaratus princeps Rhodiorum, 44, 23. *et* 29. Romanis traditur, 45, 22.
 Polybius, haudquaquam spernendus auctor, 30, 45. non incertus auctor, quum omnino Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum, 33, 10. 34, 50. 36, 19. 39, 52. 45, 45.
 Polyclitus, præfectus Epicydis, interficitur Syracusis, 25, 28.
 Polycratia, uxor Arati, Achæorum principis, spe regiarum nuptiarum a Philippo in Macedoniam asportatur, 27, 31.
 Polyphantas, dux Philippi, 27, 32. in Boetiam mittitur, 28, 5.
 Polyxenidas exsul Rhodios, præfectus classis Antiochi, 36, 41. *et* 43. configit cum Romanis, 44. fugit in portum Ephesi, 46. in cantum opprimit Pausistratum, 37, 10. *et* 11. insidiatur classi Romanæ, 13. vincitur a Romanis et Rhodiis, 30.
 Pomelia, 2, 22. deficit ad Auruncos, 16. capitur, 17. *vid.* Suessa.
 Pomœrium, 1, 44.
 Pompeii, oppidum Campaniæ, 9, 38.
 L. Pompilius, tribunus militum, 42, 65.
 N. Pompilius, *vid.* Numa.
 Sex. Pompilius tribunus plebis absens creatur, 4, 42. *vid. et* 44.
 L. Pomponius Veientanus, præfectus sociûm, prosperis aliquot populationibus in agro Bruttio iusti ducis speciem nactus, vincitur et capitur, 25, 1. idem publicanus, malis artibus famosus, *ibid. et* 3.
 M. Pomponius, tribunus plebis, 3, 54.
 M. Pomponius, tribunus militum consulari potestate, 5, 18.
 M. Pomponius, tribunus plebis, diem dicit L. Manlio, 7, 4. a filio Manlii cogitur jurare, se causam ejus accusandi numquam concilium plebis habiturum, 5.
 M. Pomponius Matho, prætor, 22, 7. augur et decemvir fuerat, 29, 38.
 Man. Pomponius Matho, magister equitum, vitio creatus abdicat se magistratu, 22, 33. creatur prætor, 35. *vid. et* 22, 55. 23, 20. *et* 24. ei imperium prorogatur, 24, 10. pontifex fuerat, 26, 23.
 M. Pomponius Matho, ædilis plebis, instaurat ludos plebeios, 28, 10. legatus ad donum ex præda Asdrubalis Delphos portandum mittitur, 45. prætor, 29, 11. sortitur Siciliam, 13. *et* 20. 31, 12. jubetur de querelis adversus Scipionem cognoscere, 29, 20. *vid. et* 21. 22. prorogato imperio, præficitur classi, 30, 2.
 M. Pomponius, tribunus plebis, adversatur rogationi Thalmæ prætoris in Rhodios, 45, 21.
 Q. Pomponius, tribunus plebis, accusatus, postquam magistratu abiit, denis millibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
 Sex. Pomponius legatus consulis Sempronii, 21, 51.
 Pomptina tribus addita, 7, 15.
 Pomptinus ager, 2, 34. 4, 25. 6, 5. dividitur a quiqueveris, 6, 21.
 Pondera iniqua a Gallis allata, quibus appenderetur aurum, quo se redimebant Romani, 5, 48.
 Pons Anienis, 7, 9.
 Pons Mulvius, 27, 51.
 Pons Sublicius in Tiberim factus, 1, 33. 2, 10.
 Pontis in Tiberim pileæ a censore locatæ, 40, 51. deinde post aliquot annos fornices, *ibid.*
 Pontes ac moles ex humanorum corporum strue facti ab Annibale, 28, 6.

- Pontes** interciisi ad remorandum Anni-
balem, 26, 9.
- Pontes** multis locis faciendos locant
censores, 41, 32.
- Pontis**, colonia, 9, 28.
- Pontiani** a Romanis laudati, 27, 10.
- Ponticum** mare, 40, 21.
- Pontifex** a Numa Pompilio lectus, 1, 20.
- Pontificis** maximi appellatio primum
a Livio usurpata, 3, 54. ejus jura et
munia, 1, 20. *vid. et* 4, 44. 22, 10.
31, 9.
- Pontifex** maximus comitia habet in
Aventino, tribunorum plebis crean-
dorum causa, 3, 54.
- a sacris recedere vetat flaminem,
37, 51.
- ne a sacris absit ipse, concedit
collegæ provinciam Africam extra
sortem, 28, 38. *et* 44.
- intra annos centum ac viginti nemo,
qui non sedisset sella curuli, 25, 5.
- eligebatur a populo, 25, 5.
- Pontifex** publicus populi Romani præst
verba, quibus se P. Decius devoveat,
8, 9. *vid. et* 19, 28.
- Pontifices** quatuor de plebe adlecti,
10, 6. *et* 9.
- habent jus togæ prætextæ, 33, 42.
- Pontificum** collegium de religione
consultitur, et decernit, 22, 9. 30, 2.
31, 9. 32, 1. 39, 5.
- Pontificum** commentarii, 4, 3. 6, 1. a
Pontificibus suppressa, quæ ad reli-
gionem pertinebant, 6, 1. *et* ad ci-
vile jus, 9, 46.
- a Pontificibus et auguribus tributum,
quod per bellum non contulerant,
exigitur, 33, 42.
- Pontifices** minores, 22, 57.
- Pontificium** jus, 40, 29.
- Ti. Pontificius**, tribunus plebis, auctor
legis agrariæ, 2, 44.
- Pontius** Cominius, incubans cortici,
secundo Tiberi ad urbem deferitur,
et in Capitolium, obsessum a Gallis,
evadit, 5, 46.
- C. Pontius**, Herennii filius, imperator
Samnitium, 9, 1. ejus ad Samnites
oratio, *ibid.* fraude capit ad Furculas
Caudinas Romanorum exercitum, 2.
et seqq. ejus ad legatos Romanorum
responsio, 4. *et* ad facilem Roma-
num oratio, 11. in quibusdam anna-
libus captus a Romanis et sub jugum
missus esse memoratur, 15.
- C. Popillius**, eques, cui Sabello nomen,
ejusque fortitudo insignis, 41, 8.
- C. Popillius** Lænas creatur prætor,
41, 22. consul, 42, 9. ejus contem-
tiones cum senatu pro fratre, 10. *et*
21. nihil memorabile gerit, 26, male
excipitur Romæ, 28. legatus mittitur
in Græciam, 43, 19. *et* 24. ad Antio-
chum et Ptolemæum, 44, 19. Delum
venit, 29. ejus in Rhodios asperitas,
45, 10. occurrit Antiocho, Alexan-
driam eunti, 12. circumscribit Anti-
ochum virga, *ibid.* redit Romam, 13.
- M. Popillius**, legatus ad Ætolos mis-
sus, 41, 80.
- M. Popillius**, Lænas consul creatur,
7, 12. Tiburtes ad mœnia Romæ
vincit, *ibid.* damnat Licinium Stolo-
nem decem millibus æris, 16. secun-
dum consulum, 17. tertium consul, 23.
Gallos vincit, sed difficulter, *ibid.*
vulneratur, 24. triumphat, 25. quar-
tum consul, 26.
- M. Popillius**, consul, 9, 21.
- M. Popillius** Lænas, triumvir coloniæ
deducendæ, 40, 43. prætor, 41, 18. ei
obveniunt Ligures, 19. consul, 33.
vincit Ligures, 42, 7. vendit Ligures,
quos senatus jubet redimi, 8. contumacia
ejus, 9. non audent ad causam
dicendam reverti Romam, 22. judi-
cium ejus fallaci arte eluditur, *ibid.*
tribunos militum sequitur Philip-
pum consulem in Macedoniam, 44, 1.
- P. Popillius**, legatus ad regem Sypha-
cem, 27, 4.
- P. Popillius** Lænas, triumvir coloniæ
deducendæ, 40, 43.
- T. Popillius**, 26, 6.
- Poplicola**, *vid.* Gellius, Valerius.
- Populoni**, urbs, 30, 39.
- Populonienses** pollicentur Scipioni fer-
rum, 28, 45.
- Populus** regem jubet, Patres aucto-
res sunt, 1, 17. 22. *et* 32. *vid. et*
35. *et* 46.
- Populus** creat consules, 1, 60.
- decemvros legibus scribendis, 3,
33. *et* 36.
- tribunos militum consulari pot-
estate, 4, 6.
- censores, 4, 8.
- quæstores, 4, 44.
- prætorem et ædiles curules, 6, 42.
7, 1.
- tribunos militum ad legiones, 7, 5.
9, 30.
- duumvros navales, 9, 30.
- predictatorem, 22, 8. *et* 31.
- proconsulem, qui cum imperio in
Hispaniam mittatur, 26, 18.
- de bello indicendo consultitur, 4,
58. 31, 5. 6. *et* 8. 36, 1.
- de pace faciendâ, 21, 18. *et* 19.
37, 55.
- Populi** jussu, sine auctoritate Patrum,
triumphatum, 3, 63. 7, 17. *vid. et*
10, 37.

a Populo jussæ leges decem tabularum, 3, 34. et aliæ leges, 3, 55. 4, 24.

Populus quod postremum jussit, id jus ratumque est, 7, 17. 9, 33.

— judicat de perduellione, 1, 26. 2, 41. comitiis centuriatis, 48, 18. *vid. et* 26, 3.

Populo fasces summittit consul, 2, 7. ad Populum adversus magistratus provocatio, 2, 8. *vid.* Provocatio.

Populi Romani modestia, 4, 6. *vid.* Romani.

Porcia basilica, a M. Porcio Catone acta, 39, 44.

Porcia lex, 10, 9.

L. Porcius Licinus, legatus, in oppugnatione Capuæ pro vallo acriter pugnat, 26, 6. ædilis plebis, 27, 6. prætor, 35. sortitur Galliam, 36. litera ejus augment tumultum, 39. in prælio adversus Amdrubalem mediam aciem tuetur, 48.

L. Porcius Licinus creatur prætor, 34, 54. sortitur Sardiniam, 55. creatur consul, 39, 32.

L. Porcius L. F. Licinus, duumvir, dedicat ædem Veneris Erycinæ ad portam Collinam, 40, 34.

L. Porcius Licinus præficitur deductioni navium Brundisium, 42, 27.

M. Porcius Cato, quæstor P. Scipionis, 29, 25.

ædilis plebis, 32, 7. creatur prætor, *ibid.* obtinet Sardiniam, 8. *et* 27. est asperior in coercendo fenore, *ibid.* creatur consul, 33, 42. sortitur Hispaniam provinciam, 43.

ejus contra luxum muliebrem pro lege Oppia oratio, 34, 2. proficiscitur in Hispaniam, 8. ejus de bello dictum, 9. urit hostium agros, *ibid.* ad ejus genua provolvuntur legati Bilitagis, Ilergetum reguli, auxilium ab eo petentes, 11. ejus consilia, 12. strategema, 13. oratio ad milites, *ibid.* Hispanos ad pugnam elicit, 14. quos fugat, et castra eorum oppugnat et capit, *ibid.* *et* 15. ei se dedunt Hispani, 16. exarmat omnes cis Iberum Hispanos, et urbium muros una die diruit, 17. Segesticum, opulentam civitatem, capit, *ibid.* ejus vigilantia et parsimonia, 18. proficiscitur in Turdetaniam, 19. sollicitat Celtiberos, frustra, *ibid.* reæreditur cum septem cohortibus ad Iberum, *ibid.* ad eum deficiunt Sedetani, Ausetani, et Suessetani, 20. oppugnat Lacetanorum oppidum, quod capit, *ibid.* triumphat, 46.

ædiculam Victoris Virginis dedicat, 35, 9.

legatus consularis, 36, 17. ad Thermopylas jugum inessum ab Ætolis occupat, 18. nuncios victoriæ Romam mittitur, 21.

M. Porcius Cato, est Scipionis Africani inimicus, 38, 54. de pecunia regis Antiochi orationem habet, *ibid.* censuram petit, 39, 40. M. Porcii Catonis laus, *ibid.* creatur censor, 41. ejus censuræ acta, 42, 43. *et* 44. patronus nominatur ab Hispanis, 43, 2. plurimum adjuvat causam Rhodiorum, 45, 25.

P. Porcius Læca, tribunus plebis, 32, 7. triumvir epulo, 33, 42. prætor, *ibid.* sortitur Pisas, 43.

Porcus in fœderibus sancientiis saxo silice percussus, 1, 24. *vid. et* 9, 5.

Porcus biceps natus, *vid.* Prodigia.

Poris, Æneatum princeps, 40, 4. ejus triste fatum, *ibid.*

Lar, sive Lartes, Porsena, rex Clusinarum, 2, 9. ad eum perferunt Tarquinii, *ibid.* bellum infert populo Romano, *ibid.* obsidet urbem Romanam, 11. Porsenam cogitat occidere C. Mucius, et scribam pro rege obtruncat, 12. mittit legatos Romanos, qui de pace agant, 13. obsides accipit a Romanis, *ibid.* Porsena filium Arantem Ariciam oppugnatum mittit, 14. mittit legatos Romanos de reducendo in regnum Tarquinio, 15. fit amicus populi Romani, *ibid.* reddit obsides, *ibid.* agrum Veientem restituit, *ibid.*

Porsenæ regis bona vendendi mos unde ductus, 2, 14.

Porta Capena, 1, 26. 3, 22. 10, 23. 25, 40. 26, 10. 33, 36. extra portam Capenam convenire jubentur armati juniores, 7, 23. consules edicunt, quoties in senatum vocassent, uti senatores ad portam Capenam convenirent, 23, 32. ad portam Capenam ædem Virtutis dedicat M. Marcellus, 29, 11.

— Carmentalis, 2, 49. 24, 47. 25, 7. 27, 37.

— Cœlimontana, 35, 9.

— Collina, 2, 11. *et* 51. 3, 51. 4, 22. 6, 28. 7, 11. 26, 10. 30, 38. 41, 13. ad portam Collinam Vestales, quæ stupri compertæ fuerant, defossæ, 8, 15. 22, 57.

— Esquilina, 2, 11. 8, 66. *et* 68. 6, 22. 26, 10. 33, 26. 41, 13.

— Flumentana, 35, 9. *et* 21.

— Fontinalis, 35, 10.

— Nævica, 2, 11.

— Nomentana, 6, 20.

— Trigemina, 4, 16. 35, 10. *et* 41. 40, 51. 41, 32.

- Porta Jovis, Capuæ, 26, 14.**
Portæ quatuor castrorum, 40, 27.
 — **næmpe**, extraordinaria porta, eademque prætoria, *ibid.*
 — decumana, eadem quæstoria, 3, 6, 10, 32, 34, 47, 40, 27.
 — principalis dextra, principalis sinistra, 40, 27.
Porticus, circa forum a Tarquinio, Prisco rege factæ, 1, 35.
Porticus duæ ex pecuariorum damnatorum pecunia factæ, 35, 10. alia porticus extra portam Triginam inter liguarios facta, 35, 41. *vid. et* 40, 51.
Porticus post navalia, *ibid.*
Porticus ad fanum Herculis, *ibid.*
Porticus ab æde Saturni in Capitolium ad senaculum, 41, 32.
Porticus Æmilia resecta, 41, 32.
Porticus in Aventinum silice strata, *ibid.*
Porticus Megalopoli, quam Lacedæmonii diruerant, resecta, 38, 34.
Portorii plebs liberata Romæ, 2, 9.
Portoria instituta, 40, 51.
Portoria renalium Capuæ Puteolisque, et portorium Castrorum fruendum locant censores, 32, 7.
Portus Acarnanum, 38, 7.
 — Achæorum, 37, 9.
 — Actium, 44, 1.
 — Aulis, 45, 27.
 — Carthaginis novæ, 26, 42.
 — Carteiæ, 28, 30.
 — Chiorum, 36, 43.
 — Corycus, *ibid.*
 — Cosanus, 30, 39.
 — Cyssus, 36, 43.
 — Demetrium, 45, 6.
 — Gaurelens, 31, 45.
 — Geræstus, *ibid.*
 — Geræsticus, 37, 27.
 — Lauretanus, 30, 39.
 — Lechæum, 32, 23.
 — Loryma, 37, 17, 45, 10.
 — Lunæ, 34, 8, 39, 21.
 — Megiste, 37, 22.
 — Phanzæ, 36, 43.
 — Phœnicus, 36, 45, 37, 16.
 — Pygela, 37, 11.
 — Pyrenæi, 34, 8.
 — Ruscino, 30, 10.
 — Trogiliorum, 25, 23.
Posideum, promontorium Pallenes, 44, 11.
Postumia, virgo Vestalis, ob cultum æmœniorem suspecta, de incestu causam dicit, 4, 44.
Postumiana imperia, 4, 29.
A. Postumius, dictator, contra Latinos missus, prospere ad lacum Regil-
- lum pugnat, 2, 19. *et* 20. ædem Castori vovet, *ibid.* triumphat, *ibid.* consul creatur, 21.
A. Postumius tribunus militum, 40, 41.
A. Postumius Albus, consul, 3, 4: legatus ad Æquos, a Graccho Cælio, eorum duce, injuriosius tractatur, 25.
A. Postumius Albinus, consul, 23, 13.
A. Postumius Albinus, ædilis curulis, ludos facit, 39, 7. creatur prætor, 23. consul, 40, 35. ejus res gestæ in Liguribus, 41. censor creatur, 41, 32. lustrum condit, 42, 10. in locum L. Cornelii Lentuli sufficitur decemvir sacrorum, *ibid.* legatus in Cretam, 35. in Macedoniam, 45, 17.
A. Postumius Albinus mittitur a Paulo, ad Persem, 45, 4. in exercitu Æmilii Pauli custodit regem Persem, 28.
A. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, opprimat graves præda Tarquinienses, 5, 16. iterum tribunus militum, 6, 22.
A. Postumius Tubertus, magister equitum dictus, 4, 23. dictator, 26. insigni pugna Æquos Volcosque vincit, 26—29. quidam ab eo filium victorem securi percussum esse tradidere, 29.
C. Postumius, tribunus militum, 45, 6.
L. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 1.
L. Postumius Albinus, prætor, 22, 35. tertium consul abseus creatur, 23, 24. una cum exercitu cæditur a Gallis, *ibid.*
L. Postumius Albinus creatur prætor, 40, 35. sortitur Hispaniam ulteriorem, *ibid.* ei prorogatur imperium, 44. ejus res gestæ, 47. *et* 50. Vaccæos et Lusitanos subigit, 41, 3. triumphat de Lusitanis, 11. creatur consul, 33. Prænестinis cur infensus, 42, 1. ante cum nemo unquam sociis in ulla re oneri aut sumtui fuit, *ibid.* legatus ad Carthaginenses et Masinissam, 35. petit censuram, 43, 16. legatus consularis sub Æmilio Paulo, 44, 41. mittitur ad diripiendam urbem Æniorum, 45, 27.
L. Postumius Albinus inauguratur flamen Martialis, 45, 15.
L. Postumius Megellus, consul, 9, 44. vincit Samnites, et de iis triumphat, *ibid.* proprætor, 10, 26. secundum consul, 32. ædem Victoriæ, quam ædilis curulis ex multatitia pecunia faciendam curaverat, dedicat, 33. Samnitium aliquot urbes capit, 34. in Etruriam traducit exercitum, *et*

- ibi rem gerit, 37. triumphat, senatu adversante, et sine plebis jussu, *ibid.* accusatur a M. Cantio tribuno plebis 46.
- L. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 6, 22.
- L. Postumius Tempsanus creatur praetor, 39, 23. pastores, in Apulia vias pascuasque infesta habentes, condemnat, 29. et reliquias Bacchanalium questionis exsequitur, 41.
- L. Postumius Tympanus, quaestor, occiditur a Boia, 34, 47.
- M. Postumius Pyrgensis, publicanus, 25, 3. ejus avaritia et fraus, *ibid.* accusatur apud populum, *ibid.* creat tumultum, *ibid.* rei capitalis dies ei dicitur, 4. abijt in exilium, *ibid.*
- M. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 4, 31. decem millibus aëris gravis damnatur, 41.
- M. Postumius Albinus, tribunus militum consulari potestate, (*sive potius censor*) 5, 1.
- M. Postumius Regillensis, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. homo pravæ mentis, *ibid.* in eum invehitur Sextius, tribunus plebis, *ibid.* ab exercitu suo lapidibus obruitur, 50.
- P. Postumius consul creatur, 2, 16. triumphat de Sabinis, *ibid.*
- P. Postumius, legatus, 42, 45.
- Sp. Postumius, consul, 3, 2. legatus mittitur Athenas legum caussa, 31. decemvir creatur, 33. legatus, praest mediæ aciei, 70.
- Sp. Postumius Albus, tribunus militum consulari potestate, 4, 25. legatus, 27.
- Sp. Postumius, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. ab Æquis primo pulsus, mox eosdem vincit, 28.
- Sp. Postumius consul creatur, 8, 16. censor, 17. magister equitum, 23. iterum creatur consul, 9, 1. sub jugum mittitur, 6. ejus oratio et magnanima sententia, 8. per faciales Samnitibus deditus, non accipitur, 10.
- Sp. Postumius Albinus creatur praetor, 37, 47. sortitur jurisdictionem urbanam, et inter peregrinos, 50. consul, 39, 6. ei Æbutius aperit flagitia, quæ in Bacchanalibus patrarentur, 11. rem ad senatum deferit, 14. ejus oratio super ea re ad populum, 15. et 16. augur moritur, 40, 42.
- Sp. Postumius Albinus creatur praetor, et sortitur Siciliam, 39, 45. consul, 41, 26.
- Sp. Postumius Regillensis censor creatur, 6, 27.
- Potentia, in Piceno agro, colonia, 29, 44.
- Pothinus, auctor Pompeii trucidandi, Epit. 110.
- Potidania, urbs Ætolorum, 28, 8.
- Potitii, ab Evandro edocti, ministri sacrorum Herculis per multas ætates fuere, 1, 7. servos publicos sollempnia horum sacrorum, auctore Ap. Claudio censore, edocent, 9, 29. duodecim eorum familiæ intra annum extinctæ, *ibid.*
- Potitus, *vid.* Valerius.
- Præco ad tribunum Celerum Brutum populum advocat, 1, 59. Præco Patres in curiam ad decemviros vocat, 3, 38. in concilio Achæorum, per Præconem, suadendi, si quis vellet, potestas fit a magistratibus, 32, 20. in Isthmiorum ludicro Præco Græciæ libertatem promulgat, 33, 32.
- Præcones per vicos dimissi ad concionem advocandam, 4, 32.
- Præda in campo Martio exposita, ut sua quisque cognita abduceret, 3, 10. — de Æquis capta, propter ærarii inopiam venditur, 3, 31. — ad quaestores redacta, 5, 26. 26, 47. — militi concessa, 6, 13. 7, 16. 24. 27. et 37. 8, 36. 9, 23. et 31. 10, 45. 23. 15. et 37. 24, 16. et 40. 27, 1. 30. 7. 31, 27. 41, 15. 45, 34. militi data, excepto auro et argento, 9, 37. exceptis liberis corporibus, 10, 31. ad Prædam Veientanam populus ex urbe in castra missus, 5, 20. — iniquissima sorte fit eorum, qui pugnae non interfuerunt, 38, 23. — Macedonica Romam devecta, 45, 33.
- Præda Veientanæ decima Apollini data, 5, 23. quomodo soluta, 25. — aviditate amissa occasio rei bene gerendæ, 21, 48.
- Prædam vendere cogitur miles, 10, 17. et 20. vendit quaestor, et pecuniam dividit inter milites, 35, 1.
- Præda partienda, et stipendio cum fide exsolvendo, milites sibi maxime conciliat Annibal, 21, 5.
- ex Præda militibus data præmia, 10, 30. et passim in triumphis.
- Prædiorum rusticorum locationes apud Macedonas sublatae, 45, 18.
- Prædiis prædibusque populo cavendum, si ex ærario pecunia mutua detur, 22, 60.
- Prædones terrestres et maritimi, 7, 25.
- Præfectus annonæ L. Minucius, 4, 12.

- Præfecti Capuam primum creati, 9, 20.
vid. et 26, 16.
- Præfecti sociorum in exercitu, 8, 86.
 23, 7. 34, 47.
- Prælia Gallorum prima plus, quam virorum, postrema minus, quam feminarum, sunt. *vid.* Galli.
- Prælium. In ipso discrimine Prælii templa Diis vovendi mos, 10, 42.
vid. et Pugna.
- Præmia militum, *vid.* Miles.
- Præneste, 6, 29. 7, 12. 28, 9. 43, 2.
- Præneste desciscit ab Latinis ad Romanos, 2, 19. recipitur per deditiorem a T. Quintio, 6, 29.
- Prænestini deficient, 6, 21. iis bellum indictum, 22. et inlatum, 27. vastant agrum Romanum, sed vincuntur, 28. *et* 29. Prænestinorum octo oppida capta, *ibid.* Præneste devectum Jovis Imperatoris signum in Capitolium latum, *ibid.* Prænestini rebelant, 30. tueruntur Pedanos, 8, 12. mulctantur agro, 14. Prænestini quingenti cum Perusina cohorte post Canuensem pugnam defendunt Casilinum adversus Annibalem, 23, 17—19. pacti pretium, quo redimerentur, se tradunt, 19. iis senatus Romanus duplex stipendium et quinquennii militiæ vacationem decernit, 23, 20.
- Prænestinis infensus L. Postumius Albinus, consul, 42, 1.
- Prænestini montes, 3, 8.
- Prærogativa centuria, 5, 18. *vid. et* 10, 22. 24, 7. *et* 9. 26, 22.
- Præsidio decedere, apud Romanos capitale, 24, 37.
- Præsaltator ingratus Jovi, 2, 36.
- Prætexta toga, 1, 8. *vid.* Toga.
- Prætextati consules, prætor, ædiles curules, 7, 1.
- Prætextati, id est, qui nondum togam virilem sumissent, assumti ad militiam, 22, 57.
- Prætor olim idem, qui consul, 3, 55. prætor maximus, 7, 3.
- Prætor, qui jus in urbe diceret, ex Patribus, creatus, 6, 42. 7, 1.
 — collega consulibus atque iisdem auspiciis creatus, 3, 55. 7, 1. 8, 82.
 — plebeius primus, 8, 15.
 — sex, 32, 27.
 — rursus quatuor, sed semel, 40, 44.
- Prætor urbanus senatum vocat, 22, 55. a senatu jubetur senatores ex tota Italia Romam edicto vocare, 43, 18.
 — fert legem ad populum, 27, 23.
 — facit ludos Apollinares, 23, 32. 27, 23.
- Prætorum, quorum jurisdictio est, tribunalia, 23, 32. 27, 60.
- Prætores, etiam quibus jurisdictio evenerat, jussi rem militarem administrare, 28, 32.
- Prætor Arpinus, 24, 47.
- Prætores Argis, primo comitiorum die, Jupiter, Apollo, et Hercules, ominis causas, pronunciari soliti, 32, 25.
- Prætorium, 7, 12. 28, 25.
- Prætoria consulum, 9, 2. 10, 33.
- Prætoria tria circa Capuam erecta, 25, 22.
- Prætoria comitia, *vid.* Comititia.
- Prætoria navis D. Quintii, capta a Tarentinis, 26, 39.
- Præutianus ager, 22, 9. 27, 43.
- Prasiæ, continentis Atticæ locus, 31, 45.
- Prata Flaminia, 3, 54. *et* 63.
 — Quintia, 3, 26.
 — Vacci, 8, 19.
- Præzo mulier princeps auctoritate et opibus Delphorum, 42, 15. *et* 17.
- Priaticus campus, 38, 41.
- Priene, 38, 13.
- Primigenia Fortuna, 29, 36. 34, 53.
vid. et Fortuna.
- Primi centurio, 2, 27. 7, 41. 25, 19.
- Princeps senatus antiquitus is legebatur, qui primus censor ex iis, qui viverent, esset, 27, 11. is mos immutatus, *ibid.*
- Princeps primus centurio, 25, 14.
- Princeps tertie legionis, *ibid.*
- Principis primi signum, 26, 6.
- primus Princeps prioris centuriæ, 42, 34.
- Principes, milites, 7, 23. 8, 8.
- Principum Romanorum virtus, 26, 22.
- Principia, locus in castris, 7, 12. 28, 25.
- Prisci Latini, 1, 3. *vid.* Latini.
- Priscus, *vid.* Numicius, Tarquinius.
- Pristia, navis genus, 35, 26. 44, 28.
- Privernates vastant eorum Romanum, 7, 15. in eorum agrum exercitum inducit C. Marcins, consul, eosque vincit, 17. capta eorum urbs, *ibid.* de iis triumphus actus, *ibid.* depopulantur colonias Romanas, Norbam et Setiam, 42. nuncii eorum defectionis veniant Romam, 8, 1. vincuntur, *ibid.* oppidum eorum captum, et agri partes due ademptæ *ibid.* bellum adversus Romanos instaurant, 19. vincuntur, *ibid.* eorumque senatores trans Tiberim habitare jussi, 20. eorum legati ferrox responsum, 21. iis datur civitas, *ibid.*
- Privernum obsidetur, et capitur, 8, 20.
- Proca, rex Albæ, procreat Numitorem et Amulium, 1, 3.

- Proconsulis prima apud Livium mentio, 3, 4.
- Pro consule rem gerere jubetur, postquam consulatu abiisset, Q. Publius Philo, 8, 23. primus, 26. itidemque Q. Fabius, P. Decius, 10, 16.
- Proconsulibus, si ingrederentur urbem, minuebatur imperium, 26, 9.
- Pro consule mittitur in Hispaniam P. Scipio privatus, 26, 18. *vid. et* 28, 38. Proculus, *vid.* Geganus, Julius, Virginius. Prodictator Q. Fabius Maximus creatur, 22, 8. *vid. et* 31.
- Prodigia. *Ædes* Vulcani de cælo tacta, 24, 10. Jovis Aricie, 24, 44. *vid. et* 27, 37. 32, 1. *et* 9. 36, 37. 40, 45. duæ ædes in Capitolio, 25, 7. Fortunæ et Martis, 27, 23. Junonis Reginæ, 37. Matris Matutæ, 28, 11. Cereris, Salutis, et Quirini, *ibid.* Apollinis et Sanci, 32, 1. Vulcani Summanique, 29. Opis in Capitolio, 39, 22. Apollinis Caietæ, 40, 2. Veneris sine ullo vestigio cremata, 41, 2. Deorum Penatium in Velia, 45, 16. Spei in foro olitorio, 21, 62.
- Agnus cum ubere lactenti natus, 27, 4. mas idemque femina natus, 28, 11. cum suillo capite, 31, 12. biceps cum quinque pedibus, 32, 29.
- Anguis ex columna lignea elapsus, 1, 56. jubatus, aureis maculis sparsus, apparet, 41, 26. 43, 15. Angues duo, perpetrato sacrificio, ex occulto ad exta allapsi, jecur edunt, conspectique repente ex oculis abeunt, 25, 16. in mari Tarracinae miræ magnitudinis lascivientium piscium modo exsultant, 27, 4. duo prolapsi foribus in ædem Jovis, 28, 11.
- Apollo Cumis in arce triduum ac tres noctes lacrimavit, 43, 15.
- Apum examen Romæ in foro visum, 24, 10. Casini in foro consedit, 27, 23. et in arbore imminente prætorio, 21, 46.
- Aqua Albana fluxit cruenta, 27, 11. et Aquæ Cæretes sanguine mixtæ, 22, 1. Aquæ multo cruore e fonte calidæ manarunt, 22, 36.
- Ara in cælo, speciesque hominum circa eam cum candida veste visæ, 24, 10.
- Ara Neptuni in circo Flaminio multo sudore manavit, 28, 11.
- Arbor de cælo tacta, 27, 11.
- Arcus tenui linea solem amplexus, 30, 2. *vid. et* 41, 26.
- Asinustriceps natus Calatiæ, 42, 20.
- Atrium publicum in Capitolio de cælo tactum, 24, 10.
- Prodigia. Aves ad compitum Anagninum in luco Dianæ nidos in arboribus relinquunt, 27, 4.
- Bos femina locuta, 3, 10. *vid. et* 24, 10. 27, 11. 28, 11. 35, 21. 41, 17. *et* 26. 43, 15.
- Bos peperit equuleum, 23, 31.
- Bos in foro Boario in tertiam contignationem sua sponte escendit, atque territus habitatorum tumultu sese dejecit, 21, 62.
- Boves domiti duo in Carinis per scalas perveniunt ad tegulas ædificii, 36, 37.
- Cære sortes extenuatæ, 21, 62.
- Capillus enatus in æde Herculis, 32, 1.
- Capra sex hædos uno fœtu edidit, 35, 21.
- Capræ lanatæ factæ, 22, 1.
- Caput humanum integra facie aperientibus fundamenta templi apparuit, 1, 55.
- Carne pluit, 3, 10.
- Classis magnæ species in cælo visæ, 42, 2.
- Cælum visum ardere, 3, 5. *et* 10. 31, 12. 32, 9. 43, 15. findi velut magno biatu visum, quaque patuit, ingens lumen effulsit, 22, 1.
- Columna rostrata in Capitolio tota ad imum fulmine discussa, 42, 20.
- Corvus ante Papirium, consulem, occidit, 10, 40. in ædem Junonis devolvit, et in ipso pulvinario consedit, 21, 62.
- Corvi nidum faciunt in æde Sospitiæ Junonis, 24, 10. aurum in Capitolio non tantum lacernasse rostris crediti, sed etiam edisse, 30, 2.
- Creta pluit, 24, 10.
- Culmen ædis Jovis fulmine ictum, ac prope omni tecto nudatum, 27, 4.
- Equuleus cum quinque pedibus natus, 30, 2. 31, 12.
- Fastigia templorum a culminibus abrepta, 40, 2.
- Fax ab ortu Solis ad occidentem porrigi visa, 29, 14. *vid. et* 30, 2. 41, 20. *et* 26. 43, 15. 45, 16.
- Flumen Amiterni cruentum fluxit, 24, 44.
- Fons in vico Istrico sub terra tanta vi aquarum fluxit, ut series dolique velut impetu torrentis tulerit, 24, 10.
- Fons Herculis cruentis sparsus manavit maculis, 22, 1.
- Forum Aricie de cælo tactum, 30, 38. in foro Capuæ multa ædificia de cælo tacta, 41, 13.

Prodigia. Gallina in marem, Gallus in feminam sese vertit, 22, 1.
 — Hasta Martis sua sponte promota, 24, 10. *vid. et* 21, 62. 40, 19.
 — Hastarum spicula arserunt, 38, 26. 43, 15.
 — Homines aliquot de cœlo tacti, examinatique, 22, 36.
 — Ignis in æde Vestæ extinctus, 28, 11. 41, 2.
 — Ignes sparsi in cœlo, 30, 2. cœlestes, multifariam orti, adurunt complurium vestimenta, 39, 22.
 — Imber lapideus, 30, 38. 43, 15.
 — Infans in utero matris clamat, Io triumphe, 24, 10.
 — Infans ambiguus inter marem et feminam sexu natus, 27, 11. *et* 37. 31, 12.
 — Infans ingenuus semestris in foro Olerio triumphum clamat, 21, 62.
 — Julius Sequestri fulmine ipse et equus examinati sunt, 38, 26.
 — Lac fluxit, 34, 45.
 — Lacte pluit, 27, 11.
 — Lacus Albanus, sine ullis cœlestibus aquis caussave qua alia, in altitudinem insolitam crevit, 5, 15.
 — Lacus sanguine manavit, 27, 23.
 — Lana pulla e terra enata, 42, 2.
 — Lapis in agro Crustumino in lacum Martis de cœlo decidit, 41, 13.
 — Lapidibus pluit, 1, 31. 7, 28. 21, 62. Lapides frequentes grandinis instar decidunt, 22, 36. 23, 31. 25, 7. 26, 23. 27, 37. 29, 10. *et* 14. 30, 38. 34, 45. 35, 9. 36, 37. 38, 36. 39, 22. 42, 2. 44, 18.
 — Laurea in puppi navis longæ enata, 32, 1.
 — Legionis armatæ in Janiculo visæ, 24, 10.
 — Locustarum vis ingens, ita ut, unde advenissent, parum constaret, omnem agrum circa Capuam complevit, 30, 2. *vid. et* 42, 2. *et* 10.
 — Lucus Maricæ de cœlo tactus, 27, 37.
 — Lunæ duæ interdiu ortæ, 22, 1.
 — Lupus fugit ad Romanos, in acie stantes, 10, 27. Capux portam nocte ingressus, laniat vigilem, 27, 37. Esquilinâ porta ingressus frequentissima parte urbis, per portam Capenam prope intactus evasit, 33, 26. *vid. et* 21, 46. 41, 13. vigili gladium e vagina aufert, 21, 62.
 — Lupi visi in Capitolio, 3, 29. Formis duo lupi, oppidum ingressi obvios laniarunt, 32, 29.
 — Lux orta nocte, 29, 11. 29, 14. 32, 29.
 — Mare arsit, 23, 31.
 — Milites fulmine icti, 10, 31. 22, 1.

Prodigia. Militibus aliquot spicula arserunt, 22, 1.
 — Mula peperit, 37, 8.
 — Mulus tripes natus, 40, 2. *et* 45.
 — Mures in æde Jovis roserunt aurum, 27, 23. *vid. et* 30, 2.
 — Murus ac portæ de cœlo tactæ, 24, 44. 26, 28. 27, 11. *et* 23. 29, 14. 30, 38. 35, 21. 37, 3. 45, 16.
 — Murus torresque fulminibus decussæ, 25, 7. 32, 9. *et* 29.
 — Naves duæ, fulmine ictæ, conflagraverunt, 36, 37. 41, 13.
 — Navium longarum species in flumine Tarracinae, quæ nullæ erant, visæ, 24, 44.
 — Navium species de cœlo affulsit, 21, 62.
 — Nox interdiu visa intendi, 7, 28.
 — Nux de cœlo tacta, 24, 10.
 — Palma viridis arsit, *ibid.* in æde Primigeniæ Fortunæ in area enata, 43, 15.
 — Parmæ in cœlo visæ, 22, 1.
 — Pestilentia tanta, ut Libitina non sufficeret, 40, 19.
 — Pisces emergerunt, qua induceretur aratrum, sub existentibus glebis, 42, 2.
 — Porcus cum ore humano genitus, 27, 4.
 — Porcus biceps natus, 28, 11. cum humano capite, 32, 9.
 — Porta de cœlo tacta, 29, 14. 32, 1. 35, 9. 45, 16.
 — Puer cum elephantis capite natus, 27, 11. non manus, non pedes habens, 34, 45. uimanus, 35, 21. trunci corporis, 41, 13. biceps et puella cum dentibus, 41, 26.
 — Pueri ingenui sine oculis et naso nati, 34, 45.
 — Pulli gallinacei cum ternis pedibus, 32, 1.
 — Sanguinis rivi per diem totum fluxere in foro Sudertano, 26, 23. in porta Minturnis, 27, 37. Sanguinis guttæ in Foro et Comitio et Capitolio visæ, 34, 45. Sanguis e foco manat, 45, 16.
 — Sanguine pluit Calibus, et Romæ in foro Boario, 24, 10. per biquum in area Vulcani, 39, 46. et in area Concordiæ, 39, 56. *vid. et* 40, 19. 43, 15.
 — Saxum ingens Reate volitare visum, 25, 7.
 — Scipio circumventi vigilas equiti in manu arsit, 22, 1.
 — Scuta sanguinem sudarunt, *ibid.*
 — Semimas, 39, 22.
 — Signum Jovis in monte Albano de cœlo tactum, 27, 11.
 — Signa in Sabinis multo cruore manarunt, 22, 36. Ianuvii ad Junoniam

- Sospitæ cruore manarunt, 23, 31. in agro Capenatæ, ad lucum Feroniæ, quatuor signa sanguine multo diem ac noctem sudarunt, 27, 4. Signa in Capitolio constrata, 40, 45.
- Prodigia. Simulacrum Junonis Sospitæ Lanuvii lacrimavit, 40, 19.
- Sol rubere visus solito magis, similisque sanguineo, 25, 7. per totum diem Priverni sereno ruber fuit, 31, 12.
- Solis orbis minui visus Cumis, 30, 38. *vid. etiam* 22, 1.
- Soles duo visi, 28, 11. 29, 14.
- Soles tres simul effulserunt, 41, 26.
- Sortes sua sponte extenuatæ, unaque excidit ita scripta: *Mavors telum contulit*, 22, 1.
- Species viri majoris, quam pro humano habitu, augustiorisque, visa in quiete utrique consuli, 8, 6. Species hominum circa aram in cœlo, cum candida veste, 24, 10.
- Spicæ metentibus cruentæ in corbem cecidere, 22, 1. metentibus cruentæ visæ, 28, 11.
- Stagnum Mantuæ, effusum Miucio anni, cruentum visum, 24, 10.
- Strepitus cum borrendo fragore Lanuvii in æde Junonis Sospitæ editus, 29, 14. 31, 12.
- Tabernæ Frusinone de cœlo tactæ, 30, 38. et Minturnis, 36, 37.
- Taurus cum quinque vaccis uno fulminis ictu exanimati, 42, 20.
- Tempestas atrox signa ænea in Capitolio dejecit, 40, 2. forem ex æde Lunæ, quæ in Aventino est, raptam tulit, et in posticis parietibus Cereris templi adfixit, *ibid.* signa in Circo maximo cum columnis, quibus superstabant, evertit, *ibid. vid. et* 45.
- Templum Junonis Lacinia de cœlo tactum, 37, 3.
- Tenebræ luce obortæ, 38, 36.
- Terra ingenti motu concussa, 8, 10. multifariam pluit, 10, 31. *vid. et* 35, 21. 37, 3. 42, 20. 45, 16. Anagninæ ante portam icta, diem ac noctem sine ullo ignis alimento arsit, 27, 4. Arpini campestri agro in ingentem sinum consedit, 30, 2. ingentibus cavernis in Veliterno agro consedit, arboresque in profundum haustæ, 30, 38. *vid. et* 32, 9.
- Terræ motus prodigiosus, 15, 10. Terræ motibus crebris tecta in agris ruunt, 4, 21.
- Tiberis inundatio, 30, 38. loca plana urbis inundavit, 35, 9.
- Vacca ænea Syracusi ab agresti tauro inita, ac semine adpersa, 41, 17.
- Prodigia. Vesperum ingens examen Capus in forum advolat, et in Martis æde consedit, 35, 9.
- Via publica Lanuvii de cœlo tacta, 32, 9.
- Victoria in æde Concordiæ, quæ in culmine erat, fulmine icta, 26, 23.
- Vir factus ex muliere, 24, 10.
- Vitulus, jam ictus, e manibus sacrificantium sese proripuit, multoque circumstantes cruore respersit, 21, 63.
- Vorago in foro, 7, 6.
- Vox ingens audita ex Albani montis luco, 1, 31. cœlestis ex Albano monte missa, *ibid.* ex Asia silva silentio noctis edita, et credita Silvani, 2, 7. divinitus emissa de adventu Gallorum, 5, 32. audita e templo Matutæ Deæ, 6, 33.
- Vulcani caput arsit, 34, 45.
- Vulturius Priverni frequentiori foro in tabernam devolat, 27, 11. Cære volavit in ædem Jovis, 27, 23.
- Prodigium a Matronis procuratum, 27, 37.
- Prodigia quo ritu procurata, 24, 10. *et passim, ubi prodigiorum mentio.*
- vix expiata, 27, 23. 41, 19.
- ad Prodigia elicienda e mentibus divinis, ara Jovi Elicio a Numa dicata, 1, 20.
- Prodigiorum procuratio pertinet ad pontificem, 1, 20.
- religio retinet consulem, 23, 36.
- Prodigia (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nuntiata, et temere credita, 21, 62. *vid. et* 24, 10. ludibria oculorum auriumque credita pro veris, 24, 44. in Prodiis nuntiandis prava religio etiam minimis inserit Deos, 27, 23.
- Prodigia nulla admodum nunciabantur in publicum Livii ævo, 48, 15.
- Proditionis supra septuaginta Nolani damnati securi percutiuntur, 23, 17.
- Proditores libertatis dant pœnas, 2, 5.
- Prælia, *vid.* Prælia.
- Proërna, oppidum, 36, 14.
- Proletarii rogantur sacramento, 12, 22.
- Promontorium Anemurium, 32, 20.
- Apollinis, 30, 24.
- Bruudusii, 10, 2.
- Calabria, 42, 48.
- Calycadnus, 38, 38.
- Canastrum, 44, 11.
- Chelidonium, 38, 41.
- Corycum, 37, 12. *et* 29.
- Junonis Acrææ, 32, 23.
- Lector, 37, 37.
- Leucate, 26, 26.

Promontorium Lilybæum, 27, 5.

— Maleæ, 34, 32.

— Mercurii, 29, 27.

— Minervæ, 40, 18.

— Miseni, 24, 13.

— Myconnesus, 37, 27. *et* 29.

— Nephelis, 33, 20.

— Pachyni, 24, 35.

— Phanæ, 44, 28.

— Posideum, 44, 11.

— Pulchri, 29, 27.

— Pyrenes, 26, 19.

— Sarpedon, 38, 38.

— Sanium, Atticæ terræ, 32, 17.

— Toronæ, 31, 15.

— Zelasium, 31, 46.

Proscenium ad ædem Apollinis, 40, 51.

Proserpina, 24, 39.

Proserpinæ pecuniam referunt fluctus in vicina fano litora, 29, 18. thesauri spoliantur a Q. Pleminiio, præfecto Locris, 29, 7. super ea re Locrensiū querelæ, 18. pecunia ex his thesauris nocte clam sublata, 31, 12. sacrilegium a Q. Minucio pervestigatum, pecuniaque ex bonis noxiarum in thesauros reposita, 13.

Provincias sortiebantur inter se consules, 10, 24. *et tota passim historia.* prætores, 22, 35. *et a'ibi passim.*

Provinciæ extra ordinem datæ, 10, 24. 28, 38. 37, 1.

Provincias aut sortiri, aut comparare inter se consules jussi, 37, 1.

Provinciæ prorogatæ, 8, 28. *et sæpe alias.*

de Provincia decedere injussu senatus non licitum, 29, 19. *vid. tamen* 10, 18. *et* 27, 42.

Provocatio ad populum lege sancita, 2, 8. 8, 55. 10, 9.

Provocatio non est a dictatore, 2, 18. *et* 29. creantur decemviri sine provocatione, 3, 32.

lex, ut quis ullum magistratum sine Provocatione crearet: qui creasset, eum jus fasque esset occidi, 3, 55. *vid. tamen* 4, 13.

Provocationi cedit dictator, 8, 33.

Provocatio non est longius ab urbe mille passuum, 3, 30.

Proxenus ab Orthobola uxore veneno tollitur, 41, 30.

Prusias, Bithyniæ rex, in fines regni Attali transgreditur, 28, 7. a Philippo Macedoniæ rege adscribitur fœderi cum Romanis inito, 29, 12. socius et amicus Philippi, 32, 34. ad eum de Cianorum libertate scribitur, 33, 30. eum ad bellum concitat Antiochus, 37, 26. revocatur a Romanis ad consilia pacis, *ibid.* adversus Eu-

menem bellum gerit, 39, 46. Annibalem recipit, 51. et Romanis prodit, *ibid.* ejus legatio ad Romanos de pace cum Perseo concilianda, 44, 14. cum filio Nicomede Roman venit, 45, 44. ejus humilitas, *ibid.* a filio Nicomede occiditur, Epit. 50.

Prytanæum Cyzici, 41, 25.

Prytanis summus apud Rhodios magistratus, 42, 45.

Psaltriæ quando primum additæ epulis, 39, 6.

Pseudophilippus, *vid.* Epit. 49. 50. 53.

Pteleum, oppidum, 35, 48. diruitur a fundamentis, 42, 67.

Ptolemæo Philopatori, Ægypti regi, ad renovandam amicitiam dono missa toga et tunica purpurea cum sella eburnea, 27, 4. is mittit legatos ad dirimendum bellum inter Philippum et Ætolos, 30. *vid.* *et* 32, 33.

Ptolemæus Epiphanes, rex Ægypti, 31, 2. ad eum legati Romani missi, *ibid.* ejus ad Romanos legatio, 9. Antiochi filiam ducit, 35, 18. legatos Romam mittit, 36, 4. pollicetur, se cum copiis suis in Ætoliam venturum, *ibid.* *vid.* *et* 37, 3.

Ptolemæus major, sive Philometor, et Ptolemæus minor, sive Evergetes aut Physcon, filii Ptolemæi Epiphanis, 44, 19. eorum discordiæ, *ibid.* et reconciliatio, 45, 11. Ægypti regnum, brevi iis adimendum ab Antiocho Epiphane, servatur a Romanis legatis, 12.

Ptolemæi statua, 23, 10.

Ptolemæus, Cyrenarum rex heredem populum Romanum relinquit, Epit. 70. Publicanus ubi est, ibi aut jus publicum vanum, aut libertas sociis nulla, 45, 18.

Publicanorum privata pecunia res publica administrata, 23, 48. *et* 49.

Publicanorum fraus in eementiendis naufragiis, 25, 8. turbant concilium plebis, *ibid.* *et* 4.

C. Publicius Bibulus, tribunus plebis, inimicus Marcello, 27, 20. accusat Marcellum et omnem nobilitatem, 31.

L. Publicius Bibulus, tribunus militum de legione secunda, 22, 53.

Publicius Clivus, *vid.* Clivus.

Publicius Malleolus, Epit. 68.

Publicola, *vid.* Valerius.

Publilia tribus addita, 7, 15.

Publilia, nobilis femina, virum suum consularem necasse insimulata, cognatorum decreto necatur, Epit. 48.

C. Publilius ob æs alienum paternum nexus, 8, 28.

L. Publilius Volscos, tribunus militum consulari potestate, 5, 12.

- Q. Publilius, tribunus plebis, in seditione Manliana senatus probat consilia, 6, 19. Manlio diem dicit, 20.
- Q. Publilius, quinquenvir mensarius, 7, 21.
- Q. Publilius Philo, consul, 8, 12. Latinos rebellantes fundit, et castris exiit, *ibid.* dictator dictus, tres leges fert secundissimas plebi, *ibid.* primus prætor plebeius, 15. magister equitum dictus, 16. censor, 17. consul iterum, 22. bellum gerit adversus Paleopolitanos, *ibid.* et 23. *vid.* et 25. ei omnium primo prorogatum imperium, et datus post actum honorem triumphus, 26. consul tertium, 9, 7. vincit Samnites, 18. *vid.* et 14. et 15.
- T. Publilius augur de plebe creatur, 10, 9.
- Vol. Publilius, homo de plebe, negat se fieri debere militem, 2, 55. appellat tribunos, *ibid.* consules spoliari Publilium jubent, *ibid.* provocat ad populum, *ibid.* prævalens ipse, et adjuvantibus advocatis, repellit licitorem, *ibid.* comitiis creatur tribunus plebis, 56. rogationem fert ad populum, ut plebei magistratus tributis fiant comitiis, *ibid.* a plebe tribunus reficitur, *ibid.*
- Vol. Publilius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- Pudicitie patricie sacellum in foro Boario, 10, 23.
- Pudicitie plebeie ara, a Virginia, Auli filia, dedicatur, *ibid.*
- Puer cum elephantis capite natus, *vid.* Prodigium.
- Pueri Romani erudiri soliti olim Etruscis literis, ut ætate Livii Græcis, 9, 36.
- Pueri regii apud Macedonas, 45, 6. transeunt ad Romanos, *ibid.*
- Pugne Romanorum terrestres et navales, 1, 30. 4, 33. 7, 8. 26. et 27. 8, 1. et 38. 9, 13. 21. 22. 23. 27. 32. 35. 38. 39. 40. et 44. 10, 2. 3. 5. 12. 14. 19. 27. 31. 36. et 41. 21, 50. 55. et 57. 22, 5. 6. 7. 16. 19. et 47. 23, 40. 41. et 44. 24, 41. 27, 12. 29, 2. 38, 9. 34, 14. 15. et 46. 35, 1. 5. 7. 22. et 29. 36, 18. et 44. 37, 23. 30. et 41—44. 39, 30—33. 40, 40. 44, 41.
- Pulcher, *vid.* Claudius.
- Pulchri promontorium, 29, 27.
- Pullarius, 8, 30. nunciat auspicia secunda, 9, 14.
- Pullarius in auspicium missus, mentitur auspicium, 10, 40. inter prima signa constitutus, ictus pilo cadit, *ibid.*
- Pullarius testatur in auspicio vitium fuisse, 41, 22.
- Pulli si non pascuntur, si ex cavem tardius exierint, infaustum auspicium est, 6, 41.
- Pulli gallinacei tres cum ternis pedibus nati, *vid.* Prodigium.
- Pulvillus, *vid.* Horatius.
- Pulvinaria sex Diis duodecim, 22, 10. quinque dies circa omnia Pulvinaria supplicatum, 30, 21. circa omnia Pulvinaria obsecratio facta, 31, 9. 32, 1. coronati ad omnia Pulvinaria supplicarunt, 34, 55.
- Punicum bellum secundum, coeptum a Sagunti oppugnatione, quæ narratur, 21, 6—15. indictum, 18. disceptatio de fœderum jure, 19. Annibal transit Alpes, 32—38. pugna ad Ticinum, 46. ad Trebiam, 53—56. ad Trasimenum, 22, 4—6. dictatura Fabii, 12—18. et 23—30. pugna ad Cannas, 44—52. defectio Campanorum, 23, 2—10. pugna Marcelli ad Nolam, 16. Annibal it Capuam in hiberna, 18. mors Hieronis: regnum Hieronymi, 24, 4—7. Syracusæ a Marcello capta, 25, 23—31. Scipionum mortes Romanorum in Hispania afflictæ, a Marcio restitutæ, 32—39. Annibal ad Romæ portas, 26, 10. et 11. Capua a Romanis capta, 12—16. Carthaginis Novæ expugnatio, 42—50. mors Marcelli miserabilis, 27, 26. et 27. Asdrubal victus ab Livio et Nerone, 43—51. pulsi Hispania Pœni, 28, 16. fœdus a Scipione cum Syphacictum, 17. et 18. Syphax ab Romanis per Sophonisbæ nuptias abalienatus, 29, 23. Scipio proficiscitur ad invadendam Africam, 24—27. castra Syphacis et Asdrubalis a Scipione incensa, 30, 3—6. Syphax victus et captus, 11. et 12. Sophonisbæ nuptiæ cum Masinissa, et mors, 12—15. Annibal Italiam relinquit, 20. ultima ejus pugna cum Scipione, 29—35. belli exitus, 44.
- Punica perfidia, 21, 4.
- Punica religio, 22, 6.
- Punica versutia, 42, 47.
- Pupillares pecuniæ in auxilium ærarii Romani collatæ, 24, 18.
- Papinia tribus, 26, 9.
- Pupiniensis ager, 9, 41.
- Cn. Pupius, duumvir ædis Concordiæ faciendæ causa, 22, 33.
- L. Pupius, ædilis, 39, 39. creatur prætor, et sortitur Apuliam, 45.
- P. Pupius, inter primos e plebe questores, 4, 54.
- Purpuræ usus, quibus licitus, 34, 7. quando deponendus, *ibid.*
- Puteoli, 24, 12. 25, 22. 26, 17. Puteoles

tentat Annibal, frustra, 24, 13. Puteolos colonia deducta, 34, 45.
 Pydna, oppidum, 44, 6. diripitur a Romanis, 45.
 Pydnæi, 44, 45.
 Pygela, portus, 37, 11.
 Pylæ, 32, 4. 36, 15.
 Pylæmenes, rex Henetôm, 1, 1.
 Pylaicum concilium, 31, 32. *vid. et* 33, 35.
 Pylleon, 42, 42.
 Pylus, oppidum, 27, 30.
 Pyra, locus in monte Cæta, ubi Herculis mortale corpus crematum, 36, 30.
 Pyrenes promontorium, 26, 19.
 Pyrenæus, 21, 24.
 Pyrenæi montes, 21, 23.
 Pyrenæus saltus, *ibid.*
 Pyrenes jugum, 31, 30.
 Pyrenæi portus, 34, 8.
 Pyrgus, castellum Eleorum, 27, 32.
 Pyrgi, colonia, 36, 3. ei negata vacatio rei navalis, *ibid.*
 Pyrrheum, locus in urbe Ambracia, 38, 5.
 Pyrrhias, dux et prætor Ætolorum, vincitur a Philippo, 27, 30.
 Pyrrhus thesaurum Proserpinæ omnem, diligenter conquisitum, referri ad pristinas sedes jubet, 29, 18.
 Pyrrhi regia Ambraciæ, 38, 9.
 Pyrrhi castra, locus, 35, 27.
 Pythagoras Samius senior Numa Pompilio, 1, 18.
 Pythagorici libri, auctore Valerio Antiate, in Numæ sepulchro inventi, 40, 29.
 Pythagoras, gener Nabisidis, et uxoris ejus frater, est præfectus præsidii Lacœum Argis, 34, 25. cum mille mercenariis et duobus millibus Argivorum Lacedæmonem ad Nabidem venit, 29. mittitur in castra Romana ad T. Quintium, 30. iterum, 40.
 Pytheum, oppidum, 42, 53. 44, 2. 32. *et* 35.
 Pythicus Apollo, 5, 21.
 Pythius Apollo, 23, 11. 29, 10.
 Pythicum oraculum, 5, 15.
 Pythicæ sortes, 1, 56. 5, 23.
 Pytho, Macedo, 44, 16. præfectus præsidii Cassandreae, 44, 12.

Q.

Quadrantes in P. Valerii, consulis, occisi in proelio, domum a plebe jactati, ut funere ampliore efferretur, 3, 18.
 Quadrigæ in ludis, 8, 40.
 Quadrigæ falcatae in bello, 37, 40. *et* 41.
 Quadrigæ auræ in Capitolio positæ ab ædilibus curulibus, 29, 38. in cella

Jovis, 35, 41. in culmine Capitolii, 10, 23.
 Quadrigis, urbem inire jubetur triumphans M. Livius, 28, 9.
 Quadrigis duabus, in diversum concitatis, distractum Mettii Fuffetii corpus, 1, 28.
 Quadrigati nummi, 22, 52.
 Quadringenariæ cohortes, 7, 7. 10, 40.
 Quadriremis, 28, 45. 30, 25.
 Quadruplitoris nomen infame, 3, 72.
 Quæstionem postulare, 2, 29.
 Quæstionibus exercendis dictator creatus, 9, 26.
 Quæstorum prima apud Livium mentio, 2, 41. jus illis fuit diem dicendi ad populum iis, qui aliquo se scelere obstrinxissent, *ibid. et* 3, 24. *et* 25.
 Quæstorum numerus duplicatus, 4, 43. primis temporibus patricii omnes creati, *ibid.* primi e plebe quæstores, 4, 54.
 Quæstores ex ærario signa proferunt, 7, 23. iis data præda vendenda, *vid. Præda.*
 Quæstoria comitia, *vid. Comitia.*
 Quæstoria portacastrorum, 34, 47. 40, 27.
 Quæstorium forum, 41, 6.
 Quæstorium captum a Samnitibus, et quæstor occisus, 10, 32.
 ex Quæstura consulatum petit, et adipiscitur T. Quintius, 32, 7.
 Quæstus omnis visus Patribus indecorus, 21, 63.
 Quarta Hostilia, uxor C. Calpurnii Pisonis, consulis, damnatur, quod maritum veneno sustulisset, ut privigno ejus, filio suo, locum adipiscendi consulatus daret, 40, 37.
 Quartana febris, 41, 26.
 Quartarii vini M. Manlio dati ab singulis militibus, 5, 47.
 Quercus pastoribus sacra, 1, 10.
 Quietis fauam, 4, 41.
 Quieti dabat Annibal id, quod gerendis rebus superaret, sine discrimine noctium aut dierum, 21, 4.
 Quinctius, *vid. infra* Quintius.
 Quinquaginta annis minores omnes sacramento rogati, 40, 26.
 Quinquatrus, 26, 27. 44, 20.
 Quinquennalia vota, 31, 9.
 Quinqueremes, 21, 17. 28, 45. novæ quinquaginta factæ, 35, 24. *vid. et* 30, 25.
 Quinqueviri postulati, qui scriberent leges de imperio consulari, 3, 9.
 Quinqueviri, qui Pomptinum agrum dividant, creati, 6, 21.
 Quinqueviri, quos ab dispensatione pecuniarum Mensarios appellarunt, creati, 7, 21.

Quinqueviri muris turribusque reficiendis creati, 25, 7.
 Quintana castrorum, 41, 6.
 Quintiles idus, 6, 1. postridie has idus, religiosus dies, *ibid.*
 Quintiles nonae, ludis Apollinaribus sollemnis servatus dies, 27, 23.
 Quintilibus kalendis magistratus initus, 5, 32, 8, 20.
 Quintilibus idibus transvectio equitum facta, 9, 46.
 Cn. Quintilius clavi figendi causa dictator creatur, 8, 18.
 M. Quintilius Varus, tribunus militum consulari potestate, 5, 1.
 M. Quintilius, filius praetoris, 30, 18.
 P. Quintilius Varus, praetor, 29, 38. sortitur Ariminum, 30, 1. vincit Magonem in agro Iusubrium Gallorum, 18.
 P. Quintilius Varus, frater Martialis, moritur, 44, 18.
 P. Quintilius Varus creatur praetor, 45, 44.
 Sex. Quintilius, consul, 3, 32. moritur pestilentia, *ibid.*
 T. Quintilius Varus, legatus, 39, 31. Romam missus, 38.
 Quintia gens, 3, 12.
 Quintia prata, 3, 26.
 Quintii ex Albanis principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
 Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49.
 Cæso Quintius resistit tribunis, legem Terentillam ferentibus, 3, 11. ei homicidium falso objectum, 13. primus vades publicos dat, *ibid.* in exilium abijt, *ibid.*
 Cæso Quintius Flaminius dumvir creatur ædis Concordiæ faciendæ causa, 22, 33.
 C. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 32.
 C. Quintius Flaminius creatur praetor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 12.
 D. Quintius, obscuro, genere ortus, sed militari gloria illustris, dux Romanæ classis, 26, 39. ejus cum Tarentina classe praelium, *ibid.* cadit Quintius, et, capta praetoria navi, vincuntur Romani, *ibid.*
 L. Quintius, tribunus militum, 8, 25.
 L. Quintius Cincinnatus, pro Cæsone filio populum precatur, 3, 12. fit consul, 19. ejus in tribunos vehemens oratio, *ibid.* non patitur se contra senatusconsultum consulam refici, 21. ab aratro ad dictatorem vocatur, 26. Æquos circumvallat, et sub jugum mittit, 27. et 28. corona aurea donatur ab exercitu, quem servaverat, 29. tri-

umphat, *ibid.* petens decemviratum, repulsam patitur, 35. ejus moderatio in censendo, 4, 6. dictator iterum creatur, 13. ejus oratio ad populum de Sp. Mælii nece, 15.
 L. Quintius, Cincinnati filius, tribunus militum consulari potestate, 4, 16. magister equitum dictus, 17. iterum tribunus militum consulari potestate creatur, 35. tertium tribunus militum consulari potestate, 44.
 L. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. iterum, 32. recipit Tusculum, 33.
 L. Quintius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 11.
 L. Quintius Crispinus creatur praetor, 39, 6. sortitur Hispaniam citeriorem, 8. ejus in Hispania res gestæ, 30. triumphat de Lusitanis et Celtiberis, 42. creatur triumvir coloniarum deducendarum causa, 55.
 L. Quintius Flaminius augur creatur, 25, 2.
 L. Quintius Flaminius, ædis curulis, 31, 4. praetor, 49. sortitur jurisdictionem urbanam, 32, 1. fratre T. Quintio Flamini consule bellum adversus Philippum gerente, præest classi, 16. ejus res in Græcia gestæ, *ibid. et seqq.* creatur consul, 35, 10. ejus gesta in consulatu, 20, 22, 24, 40. et 41. senatu movetur, 39, 42. moritur, 43, 13.
 Q. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 4, 61.
 T. Quintius, proprætor, prorogato imperio, Tarentum obtinet, 29, 13.
 T. Quintius Barbatus Capitolinus, consul, sedat plebem sævientem, 2, 56. ei gratiæ actæ a senatu, 57. inter eum et milites comitatus et beneficii certatum, 60. per Patres clientesque Patrum consul iterum creatur, 64. insigne ejus strategema, *ibid.* creatur triumvir agro dando, 3, 1. tertium consul, 2. pro consule mittitur subsidio consuli laboranti, 4. eum liberat, 5. defendit Cæsionem Quintium reum, 12. et 13. quaestor Volscium, quo teste Cæso damnatus fuerat, impugnat, 25. petens decemviratum, repulsam patitur, 35. quartum consul, 66. egregia ejus de concordia oratio, 67. et 68. laus T. Quintii, 69. vincit Æquos et Volscos, 70. interrex, 4, 7. quintum consul, 8. togatus armati collegæ gloriam æquat, 10. sextum consul creatur, 13. nominat dictatorem L. Quintium Cincinnatum, *ibid.* legatus sequitur Æmiliū dictatorem, 17. precatur populum pro T. Quintio, Cincinnati filio, reo, 41.

T. Quintius Cincinnatus Pennus, consul, 4, 26. discordie ejus cum collega, *ibid.* strenua ejus opera in bello, 27—29. iterum consul, 30. tribunus militum consulari potestate, 31. male rem gerit ad Veios, *ibid.* legatus adjuvat victoriam dictatoris, 32. et 33. reus factus ad populum, absolvitur, 41.

T. Quintius, Capitolini filius, Capitolinus, consul creatur, 4, 48. tribunus militum consulari potestate, 61.

T. Quintius Cincinnatus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. tribunus militum secundum, 18. dictator creatur, 28. vincit Prænestinos, 29. triumphans signum Jovis Imperatoris Prænesti devotum in Capitolium fert, *ibid.*

T. Quintius Capitolinus, tribunus militum consulari potestate, 6, 11. magister equitum, *ibid.*

T. Quintius, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.

T. Quintius Pennus, magister equitum, 6, 42.

T. Quintius, dictator, 7, 9. magister equitum, 11. consul, 18.

T. Quintius Pennus, consul, 7, 22.

T. Quintius a seditiosis militibus dux eligitur, 7, 39. ejus oratio ad suos, 41.

T. Quintius triumvir coloniarum deducendæ, 8, 16.

T. Quintius Crispinus, præfectus a Marcello classi castrisque veteribus, 24, 39. prætor creatur, 27, 6. sortitur Capuam, 7. consul, 21. vulneratur, 27. fraudem Anibalæ anteverit, 28. moritur ex vulnere, 33.

T. Quintii Crispini, et Badii Campani singulare certamen, 25, 18.

T. Quintius Flaminius, triumvir ad supplementum Venusinis coloniarum numerum creatur, 31, 49.

ex quaestura consulatus petit, et, reclamantibus duobus tribunis plebis, adipiscitur, 32, 7. sortitur provinciam Macedoniam, 8. proficisci maturat, 9. ejus cum Philippo colloquium, 10. ejus res gestæ, 10—12. 13. 15. 17. et 18. auctore eo, legati a fratre ejus L. Quintio ad Achaeos mittuntur, 19. Eliam capit, 24. ei prorogatum imperium, 28. ejus cum rege Philippo colloquium, 32. et seqq. ei liberum arbitrium pacis ac belli a senatu permissum, 37. Nabin tyrannum Romanis conciliat, 39.

it in Bootiam, 33, 1. ingreditur Thebas, *ibid.* Bæotos in societatem adsciscit, 2. ad Thermopylas venit, 3. progreditur Xynias, *ibid.* contendit ad Philippum, *ibid.* movet castra ad The-

bas Phthioticas, 5. prælio ad Cynoscephalas vincit Philippum, 7. et seqq. Aetolos offendit, 11. consilium habet de pace, 12. ejus colloquium ad Tempe cum Philippo, 13. inducias ei quatuor mensium concedit, *ibid.* Bæotos, quod multos Romanos per latrocinia occiderint, miscat, 29. promulgari in ludis Isthmiæ curat libertatem Græciæ, 32—34. ei prorogatur imperium, 43.

ejus justitia et temperantia, 34, 22. ad eum senatusconsultum missum, quo adversus Nabin bellum decretum, *ibid.* conventum omnium sociarum civitatum legationibus edicit Corinthiam, *ibid.* ejus ad Græcos oratio, *ibid.* exercitum ducit Argos, 25. petit Laodæmonem, 26. ejus res gestæ in eo bello, 26—29. colloquium cum Nabide, 30—32. socios ad pacem hortatur, 33. et 34. pax convenire non potest, 35. et 36. corona oppugnat Spartam, 38. recedit, 39. inducias concedit Nabidi, 40. præficitur Nemeis, 41. Aetolorum in T. Quintium querela, *ibid.* Græciam relinquens, alloquitur sociarum legatos, 48. et 49. petit ab iis, ut cives Romanos, si qui apud eos in servitute essent, liberarent, 50. Acrocorinthum, Chalcidem, et Demetriadem liberat, 51. triduum triumphat, 52. ante ejus curram multi nobiles captivi obsidesque ducti, inter quos Demetrius, Philippi regis, et Armenes, Nabidis, filii, *ibid.* audit legatos Antiochi, iisque respondet, 57. et 58.

legatus in Græciam mittitur, 35, 23. quid egerit in ea legatione, narratur, 31—33. et 39. ejus oratio in concilio Achaeorum, 49. leniter increpat Diophanem, Achaeorum prætorem, 36, 31. ejus oratio in concilio Achaeorum, 32. it Naupactum, 34. ejus opem implorant Aetoli, *ibid.*

creatur censor, 37, 58. ejus censura acta, 38, 28. legatio ejus ad Prusiam, fatalis Annibali, 39, 51. et 56.

T. Quintius Flaminius ludos edit mortis causa patris sui, 41, 33. legatus in Thraciam, reducit obsides, 45, 42. augur in C. Claudii locum legitur, 44. Quirinatis Flamen a Numa creatur, 1, 20. *vid.* Flamen.

Quirinatis collis additus urbi, 1, 44. Quirinus, 1, 20. 5, 62. 8, 9, 28, 11. Quirini aedes, 4, 21. 28, 11. dedicatur, et exornatur hostium spoliis, 10, 46. Quirites unde dicti? 1, 18. ut Quirites omnes teneantur plebiscitis, lex lata, 8, 12.

Quiritium fossa, *vid.* Fossa.

R.

- Man. Rabuleius** decemvir creatur, 3, 35.
Racilia, uxor L. Quintii Cincinnati, 3, 26.
M. Ræcius, legatus in Galliam, 27, 36.
M. Ræcius creatur prætor, et sortitur jurisdictionem urbanam, 43, 4. edicto senatores omnes ex tota Italia Roman revocat, 13.
Ræti, *vid.* **Rhæti**.
L. Rammius, princeps Brundisii, indicat veneficia Persei, 42, 17.
Ramnenses, sive **Ramnes**, antiqua tribus, et equitum centuria, 1, 18. *et* 36. 10, 6.
Ratibus trajiciendi fluminis ratio, 21, 27.
Reate, 25, 7. 26, 11. *et* 23.
Reatini pollicentur Scipioni milites, 28, 45.
Rebilus, *vid.* **Caninius**.
Recuperatores tres in judicio coronæ muralis, 26, 48.
Regia potestas non tam immutata Romæ, iuncto consulatu, quam velut annua facta, 2, 1.
Regiæ leges conquestæ, 6, 1.
Regii nominis ac fastus invidia apud Romanos, 2, 1. 15. *et* 41. 4, 13—16, 6, 20.
Regii nominis honor pro magnis erga se meritis datus regibus a Romanis, 31, 11.
Regii pueri apud Macedones dicti principum liberi, ad ministerium regis electi, 45, 6.
Regillum, oppidum Sabinorum, 2, 16.
Regillus lacus, 3, 20. ad eum A. Postumius prospere contra Latinos pugnat, 2, 19. *et* 20. *vid.* *et* 6, 2.
Regulus, *vid.* **Atilius**.
Religio a Numa Pompilio constituta, 1, 19.
— multiplex, et pleraque externa, animos invadit, 4, 30.
— nova objecta ex carminibus Marcianis, 25, 12.
— Romanorum in suscipiendis votis, 31, 9.
Religio loci præbet inducias hostibus simul versantibus, 44, 29.
Religionis cura Romæ, 5, 15. 25. 28. 40. *et* 46. 40, 29.
Religionis externæ inductio pernicioosa, 25, 1.
Religiones cultæ a priscis Romanis pie magis, quam magnifice, 3, 57.
Religionibus dediti Etrusci, 5, 1.
Religiosi dies, 6, 1.
Remiges, edictum consulum de dandis Remigibus, excitat indignationem et querelas, 26, 35.
Remulco trahere naves, 32, 16. 37, 24.
Remus a latronibus capitur, et Amulio traditur, 1, 5. ad supplicium Numitori deditur, *ibid.* Aventinum montem ad inaugurandum capit, 7. ei priori augurium venit, sex vultures, *ibid.* a fratre occiditur, *ibid.*
Reus, cui capitalis dies dicta sit, et de quo propediem futurum iudicium, indicta causa non debet violari, 3, 13.
Rex, cognomen, *vid.* **Marcus**, **Rupilius**.
Rex sacrificulus, sive rex sacrorum, 2, 2. 6, 41. 9, 34. 27, 6. 40, 42. ejus sacerdotium pontifici subjectum, 2, 2. ei magistratum gerere non licuit, 40, 42.
Rex et civitas libera, natura inter se inimica, 37, 54.
Regis mali typus, 24, 5.
Reges Romani a populo electi, auctore senatu, *vid.* **Populus et Senatus**.
— exacti ex urbe, 1, 59.
Reges priores bene regnaverunt, 2, 1.
Reges se non passurum jurat populus Romanus, 2, 1. conjunctio de Regibus revocandis, 3. Regibus negatur reditus, 15.
Reges socios omni honore augent Romanis, 37, 25.
Regibus sociis munera data, aut missa, 27, 4. 30, 15.
Regum mos, habere venenum ad incerta fortunæ, 30, 15.
Rhæti unde originem trahant, 5, 33.
Rhætia, *Epit.* 129.
Rhea Silvia legitur virgo Vestalis, 1, 3. vi compressa, quum geminum partum edidisset, nuncupat Martem patrem incertæ stirpis, 4. vincta in custodiam datur, *ibid.*
Rhægium, civitas, 24, 1. 26, 12. 29, 6.
Rhægium tentant Pœni, 24, 1. 26, 12.
Rhægini manent in fide erga Romanos, 23, 30. triremi una opem ferunt Romanis, 42, 48.
Rhenus, fluvius, *Epit.* 137. 138. 140.
Rhinocolora, urbs, 45, 11.
Rhion, sive **Rhium**, fretum, Næpactum inter et Patras, 27, 29. fauces eæ sunt Corinthii sinus, 28, 7.
Rhisiasus Pellenensis, 32, 22. ejus contra filium Demiurgum, nomine Memnonem certamen, *ibid.*
Rhium, *vid.* **Rhion**.
Rhium, urbs, 27, 30.
Rhizon, urbs, 45, 26.
Rhizonitæ, populus Illyrius, 45, 26.
Rhoda, 34, 8.
Rhodanus, 21, 31. 27, 39. Rhodanum trajicit Annibal, 21, 26.
Rhodani ostia, 21, 26.
Rhodus, insula, 31, 15.
Rhodi legati ad dirimendum bellum inter Philippum et Ætolos, 27, 30. 38,

7. nunciant Romam, Asia civitates a Philippo sollicitari, 31, 2. navale Rhodiorum certamen cum Philippo, 14. ab Atheniensibus corona aurea et civitate donantur, 15. eorum viginti nares Romanæ classi se iungunt, 46. *vid. et* 32, 16. eorum legati ad Achæos, 19. cum iis societatem jungunt Achæi, 23.
- Rhodi recuperant Perzæ, 33, 18. mittunt legatos ad Antiochum, 20. tuentur socios Ptolemæi, *ibid.* accipiunt Stratoniceam Cariz, aliasque urbes, 30.
- in bello adversus Antiochum, mittunt classem auxilio Romanis, 36, 45.
- 37, 9. classis eorum opprimitur a Polyxenida, 10. *et* 11. eorum luctus, ac deinde ira, 12. vincunt classem Antiochi, 23. *et* 24. *vid. et* 30. oratio eorum in senatu contra Eumenem, 54.
- Lycia et Caria iis dantur, 38, 39. queruntur de clade Sinopensium, 40, 2.
- bello vexant Lycios, 41, 30.
- superba eorum legatio de reconcilianda cum Perseo pace, 44, 14. castigata eorum ferocia, 15. Perseus eos incitat ad bellum, 23. eorum legati in castra ad Æmilium Paullum, consulem, veniunt, 35.
- invitant ad se legatos Romanos, missos ad Antiochum, 45, 10. in eos asperitas C. Popillii, legati Romani, *ibid.* qui Perseo faverant, damnantur capitibus, *ibid.* eorum legati male excipiuntur Romæ, 20. contra eos Thalmæ, prætoris, rogatio, 21. eorum in senatu oratio, 22. catenus sociali fœdere cum Romanis non illigati, tunc societatem petendam putant, 25.
- Rhoduntia, cacumen montis Cetzæ, 36, 16.
- Rheteum, oppidum, 37, 9. *et* 37, 38, 39.
- Rhomphæus Thracum, 31, 39.
- Rogatio de tribunis plebis, non aliter, quam per suffragia tribuum, creandis, 3, 65.
- de connubio Patrum et plebis, 4, 1.
- de faciendis consulibus, seu de plebe, seu de Patribus, *ibid.*
- de publicandis bonis Servilii Ahalæ, 4, 21.
- ut ager ex hostibus captus viritim dividatur, 4, 48.
- ut pro duumviris sacris faciundis creentur decemviri, 6, 37.
- de unciario frenore, 7, 16.
- de Tusculanis, 8, 37.
- ut tribuni militum seni deni in quatuor legiones a populo creentur, 9, 30.
- de duumviris navalibus creandis, *ibid.*
- Rogatio de pontificibus auguribusque plebeis adlegendis, 10, 6.
- de bello Macedonico, 31, 6.
- de pace cum Macedonibus in Capitolio ad plebem lata, 33, 25.
- de bello adversus Antiochum, 36, 1.
- quot annos nati quemque magistratum petant, 40, 44.
- de Statiellatibus Liguribus, 42, 21.
- de bello in Persen, 42, 30.
- de bello Rhodiis indicendo, 45, 21.
- Rogationis carmen de tribunis plebis a Duilio recitatum, 3, 64.
- Rogationes Licinii Sextique tribunorum recitari vetant collegæ, 6, 35.
- Rogus, 25, 17. 28, 23.
- Roma condita a Romulo, 1, 6.
- caput orbis terrarum esse jubetur a Diis, 1, 16. *vid. et* 21, 30.
- crescit ex ruinis Albæ, 1, 30.
- cingitur muro lapideo, 1, 38.
- quadrifariam divisa regionibus colibusque, 1, 43.
- amplificatur, et aggere fossisque circumdatur, 1, 44.
- obsidetur a Porsena, 2, 11.
- diripitur a Gallis, 5, 41. et incenditur, 42. instauratur, 55. *et* 6, 4. ejus situs descriptio, et laus, 5, 54. pestilens atque aridum circa urbem solum, 7, 38.
- Romæ urbis templum apud Alabandenses, 43, 8.
- Romanæ reipublicæ laus, *Præf. lib.* 1.
- altitudo animi, 4, 6.
- amor libertatis, 2, 15. 6, 19.
- amor in patriam, 23, 49. 24, 18. 26, 36.
- constantia in adversis, 9, 3. 22, 58. *et* 61. 42, 62.
- gratus in bene meritos de sua reipublica animus, 2, 10. *et* 13. 5, 47. 30, 15. 37, 25. 44, 16.
- gravitas, 42, 47.
- justitia, 5, 27.
- modestia in prosperis rebus, 30, 42. 37, 45.
- religionis cura, 1, 21. 30, 21. 31, 9. *vid.* Religio.
- virtus militaris, 9, 17. *et* 19. *vid.* Acies, Castra, Classis, Disciplina, Equites, Miles.
- apud Romanos in honore habita paupertas, *vid.* Paupertati.
- et facere et pati fortia Romanum est, 2, 12.
- Romana res ducibus validior fuit, quam exercitibus, 2, 39.
- Romanorum artes fraudulentæ, 34, 62. 40, 2. *et* 30. 42, 47. *et* 52.
- avaritia, 43, 2.
- crudelitas, 39, 51.

- Romanorum luxus, 39, 6. *vid.* Luxus.
 Romani imperii incrementa, 41, 1.
 T. Romilio, consuli, a Claudio Cicerone dies dicta, 3, 31. creatur decemvir, 33.
 Romularis, postea Rominalis, fœvus, 1, 4.
 Romulea urbs capitur a Romanis, 10, 17.
 Romuli et Remi nates, 1, 4. educatio et adolescentia, *ibid.* impetus faciunt in latrones, et prædam dividunt pastori-
 bus, *ibid.* Remus capitur a latronibus et deditur Amulio, 5. liberatur a Ro-
 mulo; Amulium obtruncant, et avum Numitorem regem salutant, *ibid.* con-
 dendæ urbis consilium capiunt, 1, 6.
 Romulus Palatinum montem ad inaugu-
 randum capit, 1, 6. Romulus fratrem occidit, quod novos muros transilue-
 rit, *ibid.* urbem a suo homine appella-
 tam condit, *ibid.* Palatinum primum
 montem munit, *ibid.* rempublicam ordi-
 nat, 8. auget urbem, *ibid.* asylum
 aperit, *ibid.* senatum creat, *ibid.* ex
 consilio Patrum legatos circa vicinas
 gentes mittit, qui societatem communi-
 amque novo populo peterent, 9. quas ju-
 ventus Romana virgines Sabinas rapu-
 it, consolatur, *ibid.* occurrit Cœninen-
 sibus, qui impetum in agrum Romanum
 fecerant, eos fundit, et regem occidit,
 10. Jovi Feretrio spolia optima fert, et
 ei primum omnium Romæ sacra tem-
 plum, *ibid.* Antemnates et Crustumini-
 nos vincit, 11. in pugna cum Sabinis
 Romanos fugientes resistere jubet, et
 Jovi Statori templum rovet, 12. pacem
 init cum Sabinis, et populum in tri-
 ginta curias dividit, 13. Fidenates
 fundit, 14. Veientes cedit, 16. trecentos
 armatos ad custodiam corporis,
 quos Celeres appellavit, legit, *ibid.*
 ejus mors, 16. creditur Deus, *ibid.*
 septem et triginta regnavit annos, 21.
 Romulus Deo prognatus, Deus ipse, 1,
 40. *vid.* et 4, 16.
 Romuli casa, 5, 53.
 Camillus, Romulus alter, 5, 49.
 Romulus Silvius Albæ rex, 1, 3.
 Rorarii milites, 8, 8. *vid.* Acies.
 L. Roscius, legatus Romanorum, jussu
 Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua
 publice in Rostris posita, *ibid.*
 L. Roscius tribunus plebis legem tulit,
 ut equitibus Romanis in theatro qua-
 tuordecim gradus proximi assignaren-
 tur, Erit. 99.
 Rostra navium, ex hostibus captarum, in
 æde Junonis Patavii fixa, 10, 2.
 Rostris navium suggestum in foro Romæ,
 exstructum adornatur: Rostraque id
 templum appellatur, 8, 14. Rostra per
 anticipationem a Livio nominata, 4,
 17.
 Rubrum mare, 36, 17, 42, 58, 48, 9.
 Ruffrium, oppidum, 8, 25.
 Ruffuli, tribuni militum a consule facti,
 non a populo, 7, 5.
 Riminalis fœvus, olim Romularis, 1, 4.
 Rupes aceto perruptæ, 21, 37.
 P. Rupilius, consul in Sicilia cum fugi-
 tivis debellat, Erit. 59.
 Ruscino, urbs, 21, 24. Rucononem con-
 veniunt aliqui Gallie populi adversus
 Annibalem, *ibid.*
 Ruscino, portus Africæ, 30, 10.
 Ruellani abietes in fabricandas naves,
 et frumenti magnum numerum polli-
 centur Scipioni, 28, 45.
 Rusellanus ager, 10, 4. agri vastati, et
 oppidum expugnatum, 37.
 Rutilius, sector a Livio citatus, 39, 52.
 P. Rutilius, tribunus plebis, 43, 18. tri-
 bu motus a censoribus, et ærarias fac-
 tus, 44, 16.
 P. Rutilius Calvus creatur prætor, 45,
 44.
 Sp. Rutilius Craesus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 47.
 Rutili, 1, 2. eorum rex Tarnus, *ibid.* ab
 Ænea vincuntur, *ibid.* confugiunt ad
 Mesentium, regem Etruscorum, *ibid.*
 iis bellum infert Tarquinius Super-
 bus, 57.
 S.
 Sabatins tribus nova, 6, 6.
 Sabatini, Campanie populi, 26, 23.
 Sabelle cohortes, 10, 19.
 Sabellus ager, 8, 1.
 Sabinarum virginum raptus, 1, 9. diri-
 munt prælium inter Romanos et Sa-
 binos, 13. earum nomina curiis impo-
 sita, *ibid.*
 Sabini bellum parant contra Romanos
 ob raptum filiarum, 1, 9. et 10. te-
 nent arcem, 11. prælium cum Roma-
 nis, 12. et 13. pax convenit, 13. bello
 petiti a Tullo Hostilio vincuntur, 30.
 et 31. Sabini, qui cum Tatius migrave-
 rant Romam, Capitolium et arcem in-
 colebant, 33. Sabinis bellum infert Tar-
 quinius, 36. funduntur, 37. bellum
 parant, 9, 16. pacem, creato Romæ
 dictatore, petunt, 18. Sabinus tumultus,
 26. iterum bellum parant, 31.
 vincuntur, *ibid.* arma conjungunt Veien-
 tibus contra Romanos, sed ceduntur,
 53. usque ad portas urbis populosos
 incedunt, 63. *vid.* et 64. bellum infe-
 runt Romanis, 3, 26. et 30. pugna
 cum iisdem, 62. vincuntur a Roma-
 nis, 63. eorum castra direpta, *ibid.*
 victa a M'. Curio Dentato civitas da-
 tur absque suffragio, 11, 21, et 22.

- Sabinus ager, 6, 27.
 Sabinus bovem miræ magnitudinis ad Dianæ Aventinensis fanum ducit, 1, 45.
 Sabini juvenes Romæ scorta per ludos rapiunt, 2, 18.
 Sacella publica, 40, 51.
 Sacellum Semonis Sanci, 8, 20.
 Sacellum Padicitie in foro Boario, 10, 23.
 Sacer ager apud Milesios, 37, 89.
 Sacer lapis, 41, 17.
 Sacer mons, 2, 32, 3, 52.
 Sacra via, 2, 13.
 Sacre equitum alæ apud Macedonas, 44, 42.
 Sacerdotes publici, 26, 23, 42, 28.
 Sacerdotes creat Numa, 1, 20.
 — velati suis insignibus, eunt suppli-
 ces ad castra Coriolani, 2, 39.
 — quum patricii soli semper fuissent,
 novi de plebe alleguntur, 10, 6—8.
 — raro fiebant juvenes aut adolescen-
 tes, 29, 38.
 — coacti stipendium dare in bellum,
 33, 42.
 — Abydeni cum infulis ad dedendam
 Philippo urbem mittuntur, 31, 17.
 — Athenienses cum insignibus suis
 obviam Attalo prodeunt, 31, 14.
 — exacerari quatuordecim jubentur Phi-
 lippum, liberos ejus, regnumque, 31,
 44.
 — Tarquinieneses, facibus ardentibus
 anguibusque prelati, Romanum mi-
 litem turbant, 7, 17.
 — Bacchanalium comprehenduntur,
 39, 14.
 Sacramentum militare, 8, 20. *vid. et* 22,
 88.
 Sacramento dicere, 4, 53, 24, 8.
 Sacramento adiguntur juniores omnes,
 9, 29. *et* 43, 10, 4. *et* seniores, 6, 6,
 10, 21.
 Sacramento dieunt etiam minores sep-
 temdecim annis, 25, 5.
 Sacrata lex, *vid. Lex*.
 Sacrificaturi vivo flumine perfundi debe-
 bant, 1, 46.
 Sacrificia leta, 36, 1.
 — aliquot extraordinaria Romæ ex fa-
 talibus libris facta, 22, 57.
 Sacrificium Junoni Reginæ a matronis
 factum, 27, 37.
 — novemdiale, 34, 45, *vid. Novem-
 diale*.
 — statum quotannis cum magna cæri-
 monia fit *Æneæ*, conditori *Æneæ* op-
 pidi, 40, 4.
 Sacrificuli ex aliene errore quæstum fa-
 cientes, 25, 1.
 Sacrificulus rex, *vid. Rex*.
 Sacrificulus Græcus in Etruriam Bac-
 chanalia invehit, 39, 8.
 Sacrilegium, *vid. Proserpina*.
 — a Fulvio censore commissum, 42, 8.
 ejus ultio, 28.
 — C. Lucretii, 43, 9.
 Sapiroportus, locus ad quindecim millia
 ab Tarento, 26, 39. ibi exercitus C.
 Marii deletur, *Epit.* 87.
 Sacrosancti quinam fuerint, 3, 55.
 Sacrum novemdiale publice susceptum,
 quod lapidibus pluisset, 1, 31. *vid.*
Novemdiale.
 Sacrum anniversarium Cereris intermis-
 sum, 22, 56.
 — a Samnitibus horrendo ritu cele-
 bratum, 10, 38. *et* 39.
 — anniversarium Eretrie Amaryn-
 thidis Dianæ, 35, 38.
 Sacra gentilitia, 5, 52.
 — publica, *ibid.*
 — Græco ritu Herculi a Romulo facta,
 1, 6. *et* 7.
 — Apollini et Latonæ, ex senatuscon-
 sulto, 25, 12.
 — externa Romæ vetita, 24, 1. 39, 16.
 Sagalassenus ager, 38, 15.
 Sagittarii, 27, 38.
 — Arabes, 37, 40.
 — Cretenses, 42, 35, 43, 9.
 — equites, 37, 38.
 Sagmina, 1, 24, 30, 43.
 Sagula purpurea duo cum fibulis aureis
 singulis Masinissæ donant Romani,
 30, 17.
 Sagulum gregale, 7, 34.
 Sagulum Hispanicum, 27, 19.
 Saga ex præda militi data, 10, 30.
 Saguntina rabies, 31, 17.
 Saguntum, civitas opulentissima ultra
 Iberum, 21, 7. oppugnatur, et capi-
 tur ab Annibale, 6. *et* 15. aurum ar-
 gentumque omne in ignem conjiciunt,
 eodemque semetipsi plerique præci-
 pitant, 14. obsides Hispanorum Sa-
 gunti, 22, 22. Saguntum recipitur a
 Romanis, et cultoribus antiquis resti-
 tuitur, 24, 42. *vid. et* 28, 39.
 Saguntini, 21, 2. iis minatur Annibal,
 6. legatos Romam mittunt, *ibid.* fidem
 socialem usque ad perniciem colunt,
 7. eorum in obsidione constantia, 11.
 legati Saguntinorum in senatum in-
 troducuntur, 28, 39. eorum oratio,
 qua gratias agunt senatui, *ibid.* alia
 Saguntinorum legatio, 30, 21.
 Salis vendendi arbitrium ademptum pri-
 vatis, 2, 9.
 Salis commercium Dardanis cum Mace-
 donia concessum, 45, 29.
 Sale infecto uti prohibentur Macedones,
ibid.
 Salapia, 24, 30. *et* 47. traditur Marcello
 cum presidio Punicis, 26, 38. 27, 1.

- Salapitani, 27, 28. a Salapitanis deluditur Annibal, *ibid.*
 Salapia principes Dasius et Blasius, *vid.* Dasius.
 Salaria via, 7, 9.
 Salaria annona, et ex ea vectigal, 29, 37.
 Salsasi montani, 21, 38. Epit. 53. 135.
 Salera, urbs Africæ, 29, 34.
 Salerni castrum, 32, 29.
 Salernum colonia deducta, 34, 45.
 Salganea, 35, 37. 46. *et* 51.
 Salinae circa Ostium factæ, 1, 33.
 — Romanæ, 7, 19. *vid.* *et* 5, 45. 7, 17. 24, 47.
 Salinator quare Livius cognominatus, 29, 37.
 Salios duodecim Marti Gradivo legit Numa Pompilius, 1, 20. duodecim Salios vocet Tullus, qui *Agonales*, sive *Collini*, dicti sunt, 27. *Vid. Dionys.* *Hal. lib. ii.*
 Salius erat P. Cornelius Scipio Africanus, 37, 33.
 Sallentini victi, 9, 42.
 Sallentinorum ignobiles urbes deficient ad Annibalem, 25, 1.
 Sallentinus ager, 10, 2. 24, 20.
 Salluvii, *qui et* Salyi, *et* Salyes, populus Gallicus, 5, 35.
 Salondicus, *vid.* Olonicus.
 C. Salonius, triumvir coloniae deducendæ, 34, 45. decemvir agro dividendo, 42, 4.
 P. Salonius, alternis prope annis tribunus militum et primus centurio, Patres conscriptos obtestatur, ne suum honorem præponant concordiae civitatis, 7, 41.
 Q. Salonius Sarra, prætor, 35, 10. sortitur Sardiniam, 20.
 Salpinates incursant agros Romanos, 5, 31.
 Saltatio in ludis scenicis, 7, 2.
 Saltus ad Aoum amnem, 32, 6.
 — Apuliæ, 24, 20.
 — Castulonensis, 22, 20. 26, 20.
 — Caudini, 9, 7.
 — Cithæronis, 31, 26.
 — Germanici, 9, 36.
 — Hercinius, 5, 34.
 — Manlianus, 40, 39.
 — Marcus, 39, 20.
 — Taurinus, 5, 34.
 — Thermopylarum, 28, 5. *et* 7. 36, 15.
 — Vescinus, 10, 21.
 Salutis ædes a C. Junio Bubulco, consule, vota, ab eodem, censore, locatur, 9, 43. dedicatur ab eodem, dictatore, 10, 1. Salutis ædes de cælo tangitur. *vid.* Prodigia.
 • Saluti dona vorere, et signum inauratum dare, consul jubetur, 40, 37. Salyi, duce Amilcare Pæno, invadunt Placentiam, 31, 10.
 Salyum gens, 5, 34.
 Salyum montes, 21, 26. *vid.* Salluvii.
 Samæi, Cephalleniz populus, dedunt se Romanis, 38, 28. *et* 29.
 Sambucistriz, 39, 6.
 Same, insula, 36, 42. *vid.* Zama.
 Same, urbs Cephalleniz, sustinet obsidionem quatuor menses, 38, 29.
 Samii, 33, 20.
 Samia terra, 37, 10. 11. 12. *et* 13.
 Samus, 37, 10. *et* *segg.*
 Samnites ineunt fœdus cum Romanis, 7, 19. gens opibus armisque valida, 29. inferunt Sidicinis arma, unde origo belli cum Romanis, *ibid.* vincunt Campanos, *ibid.* male excipiunt legatos Romanorum, 31. bellum cum Samnitibus, 32. atrox cum iis prælium, 33. vincuntur in Campania, *ibid.* victi iterum in Samnio, 36. tertia pugna cum Samnitibus, qua fugantur, 37.
 legatos Romam mittunt, pacem orantes, 8, 1. cum iis fœdus renovatum, 2. Samnitium agros vastant Latini, *ibid.* petunt a Romanis, ut Latini coercerentur, *ibid.* pugnant cum Lucanis adversus Alexandrum Epiroensem, 17. suspecti sunt Romanis, 23. ferox eorum responsum, *ibid.* tria oppida iis adempta, 25. eiciuntur Pa-læpoll, 26. vincuntur a Q. Fabio, magistro equitum, 30. victi rursus a Papirio, dictatore, 36. annuus impetrant inducias, 37. deficient, *ibid.* prælium atrox cum Samnitibus, 38. eorum equites impedimenta Romanorum diripiunt, *ibid.* vincuntur Samnites, 39. damnant bellum, *ibid.* satisfaciunt Romanis, *ibid.* nec tamen impetrant, *ibid.*
 bellum instaurant, 9, 1. *et* 2. fraude capiunt Romanos apud Caudinas Furcas, *ibid.* *et* *segg.* occupant Fregellas, coloniam Romanorum, 12. vincuntur a Romanis, 13. iterum, 14. sub jugum mittuntur Samnitium septem millia, 15. eorum præsidium Satrici oppressum, 16. inducias biennii impetrant a Romanis, 20. rebellant, 21. anceps prælium cum Samnitibus, *ibid.* vincuntur, *ibid.* prælium equestre cum Samnitibus, in quo eorum imperator occiditur, 22. capiunt Plis-tiam, *ibid.* pugna vincuntur, 23. progrediuntur ad Caudium, 27. ad triginta millia Samnitium cæsa aut capta, *ibid.* capiunt Cluviam, 31. eorum insidiæ, *ibid.* ad viginti millia Samnitium cæsa, *ibid.* anceps prælium

cum Samnitibus, 38. eorum exercitus duo; scuta alterius auro, alterius argento cæolata, 40. vincuntur, *ibid. vid. et 41. et 42.* dedunt se Romanis, *ibid.* sub jugum mittuntur, *ibid.* victi petunt pacem, 43. *et 45.* iis fœdus antiquum redditum, *ibid.*

rebellant, 10, 11. iis infertur bellum, 12. vincuntur, *ibid.* prœlium atrox cum Samnitibus, 14. pulsî finibus suis, Etruriam petunt, 16. vincuntur, 19. populantur Campaniæ agrum, 20. cæduntur, duxque eorum captus ad consulem Romanum rapitur, *ibid.* conferunt arma cum Etruscis, Umbris, Gallis, 21. cum Gallis invadunt Romanos, 27. Samnites primo impetu feroces; longiore certamine residunt eorum animi, 28. vincuntur, 29. Samnitium agmen a Pelignis cæditur, 30. bellum reparant, 31. vincuntur proelio, in quo cæsa Samnitium sexdecim millia trecenti, capta duo millia septingenti, *ibid.* Samnitici belli diuturnitas et atrocitas, *ibid.* aggrediuntur castra Romana, 32. expelluntur, 33. aliquot eorum oppida capiunt Romani, 34. oppugnant Luceriam, 35. vincuntur, 36. septem millia et trecenti capti, omnes nudi sub jugum mittuntur, *ibid.* Samnitium ingens apparatus belli, 38. vincuntur a Papirio, consule, 41. *et 42.* eorum urbes captæ, 45. deficiunt ad Pœnos, 22, 61.

Samnitium legatorum ad Annibalem oratio, 23, 42.

Samnites Caudini, 23, 41.

Samnites Pentri, 9, 31.

Samnitium nomine gladiatores appellati, 9, 40.

Samnium, 7, 32.

Samos, sive Sâmus, insula et urbs, 37, 10.

Samothracia, vel Samothracia, 42, 25. *et 50. 44. 45. et 46.*

Samothracum insulæ religio, 45, 5.

Sancus Semo, *vid. Semo.*

Sanci ædes de cœlo tacta, 32, 1.

Sangarius, fluvius, 38, 18.

Sanguis avis, 41, 17.

Sanguine mixtæ fluxerunt Cæretes aquæ, *vid. Prodigium.*

Sappinia tribus Umbræ pars, 31, 2. *vid. et 33, 37.*

Sardes, 33, 19, 37, 18.

Sardi clandestinam legationem ad Pœnos mittunt, 23, 32. cæduntur a Romanis, 40. perdomantur, 41. legatos Romanos mittunt, 41, 10.

Sardorum omnes populi, qui defecerant, in ditionem rediguntur, 41, 21. de iis

triumphat Ti. Sempronius Gracchus, 26.

Sardi venales, proverbium, 41, 26.

Sardinia insula, 21, 1. 22, 31. Sardinia et Corsica Pœnis ademptæ, 21, 1. vastatur a classe Punica, 27, 6. in Sardinia magnum tumultum esse nunciatur, 41, 10. pacatur, 21.

Sardiniæ formam exhibens tabula in æde Matutæ matris a Ti. Graccho posita, 41, 38.

Sare, vicus Maronitarum, 38, 41.

Sariissæ, hastæ prælongæ Macedonum, 9, 19. 37, 42. 38, 7. 44, 40.

Sarissophori, milites Macedones, 36, 18.

Sarmenta arida boum cornibus præligantur, et accenduntur, 22, 16. *et 17.*

Sarpedon, promontorium, 38, 38.

Sarus, fluvius, 33, 41.

Sassula, urbs, capta a Romanis, 7, 19.

Satellites sumit Tarquinius Superbus, 1, 49. Satellites Porsennæ, 11. *et 12.*

Satellites armatos sibi circumdat Hieronymus, qui nulli Hieroni fuerant, 24, 5.

Saticula, urbs, 7, 32. 9, 21. 23, 39. Saticula oppugnatur a Romanis, 9, 21. capitur, 22.

Saticulani a Romanis laudati, 27, 10.

Saticulanus ager, 23, 14.

Satricum, oppidum, 2, 39. 6, 8. 28, 11. a Marcio Coriolano Romanis admittitur, 2, 39. moenibus Satrici se includunt Volsci, 6, 8. capitur a Romanis, *ibid.*

a Prænestinis et Volscis, 22. Latini concremant Satricum, 33. Satricum coloniam deducunt Antiates, 7, 17. capitur a Romanis, *ibid.*

diripitur et incenditur, *ibid.* Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1.

a Papirio, consule, oppugnatur, et capitur, 9, 16.

Satricani, 28, 11. deficiunt ad Samnites, 9, 12.

Saturæ Romanorum, 7, 2.

Saturnalia instituta, 2, 21. diem ac noctem clamata, 22, 1.

Saturnalia prima, 22, 1. 30, 36.

Saturnia, colonia civium Romanorum, in agrum Caletranum deducta, 39, 55.

Saturnus, idem qui Belus, cultus a Carthaginiensibus, *vid. Belus.*

Saturni ædes, 2, 21. 22, 1. 41, 26. ad ædem Saturni immolatum, et lectisternium imperatum, 22, 1.

Satyrus, princeps legationis Rhodiorum, intemperantius invehitur in Eumenem, 42, 14.

Savo, oppidum Alpinum, 28, 46.

Saxa Rubra, locus, ubi Veientes castra habebant, 2, 49.

Saxa Formiana, 22, 16.

- Saxa infuso aceto putrefacta, 21, 37.
 Saxum Tarpeium, 6, 20. de hoc saxo M. Manlius dejectus, *ibid.*
 Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, et multos oppressit, 35, 21.
 Saxum ingens visum est volitare, *vid.* Prodigia.
 Scæva, *vid.* Junius.
 Scævola, *vid.* Mucius.
 Scæla, mœnibus admotæ, onere subeuntium fractæ, 26, 45.
 Scæpro fabrilis elephantos necare docuit Asdrubal, si quando scirent, 27, 49.
 P. Scantinius pontifex, 23, 21.
 Scaptia tribus addita, 6, 17.
 P. Scaptius hortatur populum Romanum, ut agrum, de quo lis erat inter Ardeates et Aricinos, sibi adjudicaret, 3, 71.
 Scarpheæ, urbs Locridis, 38, 3. *vid. et* 86, 19.
 Scæurus, *vid.* Æmilius Aurelius.
 Sceleratus vicus, 1, 48.
 Sceleratus campus unde nomen habeat, 8, 15.
 Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, 41, 32.
 Scenica ars minime apud Græcos pudori, 24, 24.
 Scenici ludi quando Romæ primum, et quare instituti, 7, 2.
 Scenici ludi Romani magnifice facti ab ædilibus curulibus, 81, 4. *vid. et* Ludi.
 Scerdilædus, Illyriorum rex, 26, 24, 27, 30, 28, 5. pater Pleurati, 31, 28.
 Scerdilædus, Gentii, Illyriorum regis, filius, captivus mittitur Romam, 44, 32.
 Schœnus, mercator Perreæbus, de transitu ad Perreæbiam consultus ab Æmilio, consule, 44, 35.
 Sciathus, 44, 18. urbs haud ignobilis, 31, 28. diruitur, *ibid. vid. et* 45.
 Scipio, *vid.* Cornelius.
 Scipio eburneus dono datus Masinisse, 30, 15. dono missus a senatu, 31, 11. dono datus Eumeni, 42, 14.
 Seissis, oppidum Hispaniæ expugnatum, 21, 60.
 Scodra, Gentii regia, 48, 22, 44, 31, 45, 25. ejus situs, 44, 81. ad ejus mœnia Illyrios vincunt Romani, *ibid.* deditur, 32.
 Seodrus, *sive* Seordus, mons, 43, 22, 44, 31.
 Scodrenses, 45, 26.
 Scopas, Ætolorum prætor, 26, 24. bellum infert Acarnanum genti, 25. ab rege Ptolemæo cum magno pondere auri mittitur in Ætoliam, 81, 48. juventutem Ætolorum, mercede conductam, avehit in Ægyptum, *ibid.*
 Scordisci, populi, 41, 23.
 Scorpione ictus, qui proximus Annibalem ad Locros steterat, 24, 7.
 Scorpiones majores et minores, 26, 47.
 Scorpionum in Carthagine Nova expugnata repertorum numerus, *ibid.*
 Scortorum raptus bellum excitans, 2, 18.
 Scorti amor redimitur homicidio, 39, 42.
 Scotussa, 28, 5. *et* 7. 33, 6. capitur ab Antiocho, 36, 9. recipitur a Romanis, 14.
 Scotussæus ager, 33, 6.
 Scriba, pari fere ornatu cum rege Persena, pro eo obtruncatur, 2, 12.
 Scriba pontificis ob stuprum cum Vestali virgine ad mortem virgis ceditur, 22, 57.
 Scribæ ædilitii, pecuniam ex arario clam egressisse comperti damnantur, 30, 39.
 C. Scribonius, ædilis plebis, 33, 42. *vid. et* 34, 63. prætor, 51. sortitur jurisdictionem urbanam, 55.
 C. Scribonius præfectus socium, 40, 31.
 C. Scribonius Curio, curio maximus, 41, 26.
 L. Scribonius, legatus, captivorum, qui in potestate Annibalis erant, 22, 61.
 L. Scribonius Libo triumvir mensarius factus, quum esset tribunus plebis, 23, 21.
 L. Scribonius Libo, prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 13.
 L. Scribonius Libo, ædilis curulis, 34, 54. hujus et collegæ ludos Romanos senatus primum a populo secretus spectavit, *ibid.* creatur prætor, 35, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, 20. triumvir coloniarum deducendæ, 39, 23.
 Scriptores a Livio memorati. Annales Acilianii, 25, 39. *vide* Acilianii. Cato, 34, 5, 45, 25.
 Cincius, 7, 7. *vide* Cincius.
 Claudius Quadrigarius, 8, 19. *vid. et* 7, 10. *vide* Claudius historicus.
 Clodius Licinius, 29, 22.
 Commentarii pontificum, 6, 1. *vid. et* 4, 3.
 Fabius Pictor, 1, 44. *vide* Fabius Pictor.
 Funebres laudes, imaginumque tituli, 8, 40.
 Libri lintei, 4, 7. *et* 20.
 Libri magistratum, 4, 7. *et* 20,

- Licinius Macer, 4, 7. *vide* Licinius Macer.
- Piso, 1, 55. *vide* Piso.
- Polybius, 30, 10. *vide* Polybius.
- Rutilius, 39, 52.
- Silenus, 26, 49.
- Tubero, 4, 23, 10, 9.
- Valerius Antias, 3, 5. *vide* Valerius Antias.
- Scriptorem nullum temporum veteriorum æqualem Livius suo ævo exstare, queritur, 8, 40. *vid.* Annales.
- Scultenna, flumen, 41, 16. *et* 22.
- Scutum, 1, 43. majus corpori tegumentum, quam clipeus, 9, 19. ejus forma, 9, 40.
- equestre, 43, 8.
- pedestre, 6, 8, 7, 10.
- Scuta pro clipeis quondam fecerint Romani, 8, 8.
- Gallorum, 22, 46. longa, parum lata, plana, 38, 21.
- Hispanorum, ejusdem fere formæ ac Gallorum, 22, 46.
- Ligurum, 44, 35.
- Samnitium, auro et argento cæata, 9, 40.
- dominis argentariarum ad forum ornandum divisa, *ibid.*
- Scutis densatis conferti Romani excipiunt tela hostium, 28, 2.
- Scutum vigilibus aufert Æmilius Paullus consul, 44, 33.
- Scutati, 8, 8, 28, 2.
- Scyllæum, 31, 44. 36, 42.
- Seyrus, insula, 33, 30.
- Secessio plebis in montem Sacrum, 2, 32. *et* 33.
- in Aventinum, 3, 50. *et* 51. atque inde in Sacrum montem, 52.
- Secessio militum, 7, 39—42.
- Secessio apud veteres Romanos ultima rabies habebatur, 7, 40.
- Secubitus sacrorum causa, 39, 10.
- Secures prælatæ dictatori, 2, 18.
- decemviris, 3, 36.
- consulibus extra urbem, 24, 9.
- Securi percussi in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles Tarquinienses, 7, 19.
- Sedetani ad Catonem consulem deficiunt, 34, 20.
- Sedetanus ager, 28, 24. 29, 1. 31, 49. eum depopulatur Mandonius, 28, 24.
- Seditio Romæ, 2, 23. 28. *et* 56. 3, 66. 5, 24. *et* 25. 6, 14. *et seqq.* 31.
- militum Romanorum, 4, 50. 7, 39. 28, 24. *et seqq.* 32, 3.
- Seditio nulla sub Annibale duce, 28, 12.
- Seditionis auctores securi percussi, 28, 29.
- Segestica, civitas Hispaniæ gravis et opulenta, 34, 17. eam vineis et pluteis capit Cato, consul, *ibid.*
- Seguntia oppidum Hispaniæ, 34, 19.
- Sejuges aurati in Capitolio a P. Cornelio positi, 38, 35.
- Selepitani, populi, 45, 26.
- Seleucia, 33, 41.
- Selucus, Antiochi filius, 33, 41. 36, 7. ei Lysimachia sedes a patre data, 35, 16. in Æolide relinquitur a patre ad maritimas urbes continendas, 37, 8. recipit Phocæam, 11. Pergamum oppugnat, 18. eum ex Pergameno agro discedere cogit Diophanes, prætor Achæorum, 21. ei cognomen fuit Philopator, 41, 24. quum duodecim regnasset annos, invidiis Heliadori opprimitur, *ibid.*
- Selinus, oppidum Ciliciæ, 33, 20.
- Sella curulis, 1, 8. 2, 54. 7, 1. 10, 7. 25, 5. Sella curulis ab Etruscis sumpta, 1, 8. Sella curulis dono missa Masinissæ, 31, 11. Eumeni, 42, 14.
- eburnea dono missa regi Syphaci, 27, 4.
- Sella Jovis in Capitolio, 5, 50.
- Sellasia, 34, 28.
- A. Sellius tribunus plebis absens creatur, 4, 42.
- Sellularii ad bellum exciti, 8, 20.
- Selymbria, 33, 39.
- Semigermæ gentes, 21, 38.
- Semimares in mare deportantur, *vid.* Androgyni.
- Semita saxo quadrato a Capena porta ad Martis strata, 10, 23.
- Semo Sancus, 8, 20. bona Vitruvii Vacci Semoni Sancto consecrata, *ibid.* in ejus sacello ænei orbes positi, *ibid.*
- Sempronia basilica, 44, 16.
- Sempronia, uxor Africani, suspecta, tanquam ei venenum dedisset, Epit. 59.
- Sempronius Blæsus, quæstor, occisus cum mille hominibus, 22, 31.
- A. Sempronius, consul, 2, 21. iterum, 34.
- A. Sempronius Asellio prætor, a fœdatoribus occisus, Epit. 74.
- A. Sempronius Atratinus, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
- A. Sempronius Atratinus tribunus militum consulari potestate, 4, 35. iterum tribunus militum consulari potestate, 44. tertium, 47.
- A. Sempronius Atratinus, magister equitum dictus, 6, 28.
- C. Sempronius Atratinus, consul, 4,

37. ejus negligentia et temeritas, *ibid.* Sempronio diem dicit L. Hortensius, tribunus plebis, 42. eripitur reus precibus quatuor tribunorum, qui sub illo meruerant, *ibid.* rursum accusatur et damnatur, 44.
- C. Sempronius Blaesus diem dicit Cn. Fulvio, ob exercitum in Apulia amissum, 26, 2.
- C. Sempronius Blaesus, aedilis, 39, 7. creatur praetor, 32. sortitur Siciliam, 38. legatus, 43, 6.
- C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, 41, 26.
- C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio Glabriori diem dicit, 37, 57.
- C. Sempronius Tuditanus, quum aedilis plebis esset, praetor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam citeriorem, 28. proconsul victus praelio ab Hispanis, ex vulnere moritur, 33, 25. pontifex fuerat, 42.
- C. Sempronius, cos. contra Iapydas male rem gerit, Epit. 59.
- Cn. Sempronius Blaesus, legatus Q. Fulvii, 27, 6.
- L. Sempronius Atratinus, consul, 4, 7. primus cum L. Papirio censuram gerit, 8.
- M. Sempronius Tuditanus, Carthagine Nova capta, coronae muralis arbiter, 26, 48.
- M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctoritate Patrum plebem rogat, ut cum sociis ac nomine Latino pecuniae creditae jus idem, quod cum civibus Romanis esset, 35, 7. creatur praetor, 37, 47. sortitur Siciliam provinciam, 50. consul, 39, 23. a Pisis in Apuanos Ligures proficiscitur, eorumque agros vastat, 32. frustra censuram petit, 40. pontifex cooptatur, 46. pestilentia moritur, 41, 26.
- P. Sempronius praefectus socium, 34, 47.
- P. Sempronius Sophus, tribunus plebis, 9, 33. ejus in Ap. Claudium censorem oratio, 34. preni Appium jubet, et in vincula duci, *ibid.* consul, 45. triumphat, *ibid.* pontifex creatur, quum primum plebei pontifices facti sunt, 10, 9. censor, *ibid.* praetor, 21.
- P. Sempronius Tuditanus, tribunus militum ad Cannas, 22, 50. ejus virtus, *ibid.* et 60. ex aedilitate curuli praetor creatur, 24, 43. sortitur Ariminum, 44. ejus res gestae, 47. imperium ei prorogatur, 25, 3. iterum, 26, 1. censor, 27, 11. lustrum condit, 38. creatur consul, quum provinciam Graeciam haberet, 29, 11. pacem cum Philippo facit, 12. sortitur Bruttios, 13. consul, tumultuario praelio configit cum Annibale, 36. vincitur, *ibid.* dein et Annibalem acie vincit, *ibid.* aedem Fortunae Primigeniae vovet, *ibid.* vid. et 34, 53. legatus ad Ptolemaeum, 31, 2.
- P. Sempronius Blaesus tribunus plebis, P. Cornelio Scipioni, triumphum petenti, obsistit, 36, 39. auctoritate senatus compellitur remittere intercessionem, 40.
- P. Sempronius Gracchus, tribunus plebis diem dicit M'. Acilio Glabriori, 37, 57.
- P. Sempronius Longus creatur praetor, 39, 32. sortitur Hispaniam ulteriorem, 38.
- Ti. Sempronius Gracchus, magister equitum, 22, 57. castris Romanis praefectus, absente dictatore, Caesilium mittit frumentum et naves, 23, 19. quum magister equitum et aedilis curulis esset, consul creatur, 24. senatum habet, consolatur Patres, eosque adhortatur, ne calamitatibus succumbant, 25. init consulatum, 30. ei volonum exercitus sorte evenit, 32. ejus res gestae, 35. 36. et 37. ei prorogatur imperium, 24, 10. vincit Hannonem Penum, 14. et 15. volonibus dat libertatem, 16. secundum consul absens creatur, 43. in Lucanis multa praelia parva, haud ullum dignum memoratu, facit, 25, 1. aliquot ignobilia oppida Lucanorum capit, *ibid.* ei imperium prorogatur, 3. ex Lucanis cum equitatu ac levi armatura Beneventum venire jubetur, 15. triste prodigium Graccho sacrificanti factum, 16. proditione circumvenitur, *ibid.* exanimis ad Annibalem mittitur, poniturque cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris, *ibid.* de ejus obitu varia fama, 17. item de ejus funere, *ibid.*
- Ti. Sempronius Gracchus, admodum adolescens, augur creatur in locum M. Pomponii Mathonis, 29, 38. moritur, 41, 26.
- T. Sempronius Gracchus, praefectus socium, cadit in praelio cum Boiis, 33, 36.
- Ti. Sempronius Gracchus, acer juvenis, legatus mittitur ad Philippum, 37, 7. ab eo comiter accipitur, *ibid.* tribunus plebis, auxilio est Scipi-

- oni Africano, ne causam dicat, 38, 52. ei gratiæ actæ, quod rempublicam privatis simultatibus potiorē habuisset, 53. ei nupta minor e duabus Africani filius, 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione, Africani fratre, 60. ejus oratio ad collegam, triumpho M. Fulvii moram afferentem, 89, 5. creatur triumvir coloniarum deducendæ, 55. memoratur ædilis, 40, 44. prætor, citiorem Hispaniam sortitur, 85. capit Mundam, et Certimam, urbes, 47. vincit Celtiberos, eosque subigit, 43, 49. et 50. magnas et anno sequente in Hispania res gerit, 41, 3. egregium se pacis arbitrum et moderatorem præbet, *ibid.* Gracchurum urbem condit, *ibid.* triumphat de Celtiberis, 11. creatur consul, 12. multis secundis præliis perdomat Sardos, 21. de Sardis triumphat, 26. rerum ab eo in Sardinia gestarum ergo tabula in æde Matris Matutæ posita, 33. creatur censor, 43, 16. ejus censuræ acta, *ibid.* et 17. contentiones cum tribuno plebis P. Rutilio, 18. ejus bona consecrantur a tribuno, *ibid.* ei et collegæ dies dicitur ad populum, *ibid.* collegam servat, jurando se ei comitem exsilii futurum, *ibid.* basilicam faciendam curat, quæ Sempronia dicta est, 44, 16. libertinos in unam tribum Esquilinam conjicit, 46, 15.
- Ti. Sempronius Longus, consul, 21, 6. in Siciliam mittitur, 17. capit Melitam, 51. revocatur in Italiam, *ibid.* venit ad collegam, *ibid.* pugne adversus Annibalem cupidus, 53. educit copias, 54. vincitur, 55. et 56. alia pugna inter Sempronium et Annibalem, 59. prospere pugnât cum Hannone Poeno, 23, 37.
- Ti. Sempronius Longus, tribunus plebis, 31, 20. ædilis curulis, 32, 27. triumvir coloniis deducendis, 29. prætor, 33, 24. sortitur Sardiniam provinciam, 26. ei prorogatur imperium, 43. creatur consul, 34, 42. triumvir coloniarum deducendæ, 45. proficiscitur in Boios, et adversus eos pugnât, 46. et 47. legatus consularis, 35, 5. frustra censuram petit, 39, 40.
- Ti. Sempronius Ti. F. Longus, augur factus, 27, 6. decemvir, *ibid.* pestilentia moritur, 41, 26.
- Ti. Sempronius Longus præest parti castrorum in oppugnatione Heraclæ, 36, 22.
- Ti. Sempronius Musca, 45, 13.
- T. Sempronius Rutilus, vitricus P. Æbutii, 39, 9. cepit pupillum initiari Bacchis, *ibid.*
- Semunciarium fœnus factum ex uncis, 7, 27.
- Sena, colonia, 27, 46.
- Senensis populus vacationem obtinere non potest, 27, 38.
- Senaculum in Capitolio, 41, 32.
- Senatores centum, a Romulo creati, 1, 8. *vid. Patres.*
- Senatores octoginta occidenter in prælio ad Cannas, 22, 49.
- pecuniam sponte conferunt ad supplementum remigum, 26, 36.
- amplius quinque uno tempore abesse ab urbe Roma vetiti, 36, 3.
- edicto prætoris ex tota Italia Romanam vocantur, 43, 13.
- Senatores, quibusque in senatu sententiam dicere licet, 23, 32, 36, 3.
- Senatus nisi auctor fieret, ratum esse non poterat id, quod populus jussisset, 1, 17. postea in incertum comitiorum eventum auctor fieri cepit, *ibid.*
- Senatus quænam partes fuerint in regibus creandis, *vid.* 1, 17. et 18. 22. 32. et 41.
- Senatus a regibus de omnibus negotiis consultus, 1, 49.
- de bello indicendo consultus, 1, 33.
- decernit ut ad populum feratur de bello indicendo, 4, 58. 31, 5. *vid.* et 45, 21.
- provincias consulibus decernit, 10, 24. 28, 38. et 40. et *segg.*
- de pace faciendâ consultus, 6, 26. 30, 42. et 43. 33, 24. 37, 55. 38, 10.
- decernit triumphum, 3, 26. 28, 9. negat, 10, 36. et 37. 26, 21. sine auctoritate senatus triumphatum, 3, 63. 10, 37.
- quedam negotia a se ad populum rejicit, 2, 27. 7, 20. 27, 8.
- legatis populorum regumque dat responsa, 6, 26. 7, 20. 30, 17.
- mittit legatos, 2, 15. 30, 26. 42, 19. et *alibi passim.*
- Senatus Romanus tamquam regum consensus, 9, 17.
- Senatus princeps, 27, 11.
- Senatus habitus in Capitolio, 3, 21. 8, 5. 24, 10. 26, 1. 28, 38. 32, 8.
- in æde Bellonæ, 30, 21. 31, 47. 41, 10.
- in æde Apollinis, 34, 43. 39, 4. 42, 21.
- Senatusconsultum factum, ut omnes Volsci urbem excederent, 2, 37.
- ut pontifex maximus tribunos plebis crearet, 3, 54.

- Senatusconsultum factum, ut decemviri magistratu se abdicent, 3, 54.
 Senatusconsultum relatum in tabulas, 4, 11.
 — ut consularia comitia haberentur, 4, 25. et 36.
 — ut duo ex tribunis consularibus ad bellum proficiscerentur, unus res Romæ curaret, 45.
 — de cæde Postumii, 51.
 — de creandis tribunis militum, 55.
 — ut tribuni militares peditibus equitibusque gratias agerent, 5, 7.
 — ut tribuni militum se abdicarent magistratu, 17.
 — ut agri Veientani septena jugera dividerentur plebi, 30.
 — ut consules se abdicarent magistratu, 31.
 — de rebus ad religionem spectantibus, 50.
 Senatusconsulto revocati, qui Veios ierant, 6, 4.
 Senatusconsulto e carcere eductus M. Manlius, 18.
 Senatusconsultum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20.
 — de induciis in centum annos Cæritibus concedendis, 7, 20.
 — de Latinis, 8, 14.
 — de dicendo dictatore, 15. et 16.
 — de colonia Cales deducenda, 16.
 — de deducendis Interamnem et Casinum coloniis, 9, 28.
 — ut privati nautas darent, 24, 11.
 — de coercendis superstitionibus et externis religionibus, Romæ exortis, 25, 1.
 — de ludis Apollini, reque divina faciunda, 12.
 — de Marcello et Siculis, 26, 32.
 — de Campanis, 34.
 — de provinciarum sortitione, 28, 45.
 — ut, quos ludos inter seditionem militarem vovisset Scipio, ex ea pecunia, quam ipse in ærarium intulisset, faceret, 38.
 — de coloniis, quæ milites dare abnerant, 29, 15.
 — de bello adversus Nabin Lacedæmonium, 34, 22.
 — de coloniis deducendis, 58.
 — de rebus Asiæ, 37, 56.
 — in gratiam Ambraciensium, 38, 44.
 — de Bacchanalibus, 39, 18. et 19.
 — de exercitiis, 38.
 — quo sublata comitia prætoris creandi, 39.
 — in honorem Demetrii, 47.
 — de Latinis, 41, 13.
 Senatusconsultum de agris Lignatinis et Gallicis viratim dividendis, 42, 4.
 — in gratiam Statiellatum, 22.
 — de bello in Persæ, 30.
 — quo Cares Lycique jubentur esse liberi, 44, 15.
 — de Macedonibus et Illyriis, 45, 18.
 Senatusconsulti forma ultimæ necessitatis, 8, 4.
 Senatusconsulta in eodem Cereris ad ædiles plebis delata, 3, 55. ad ærarium, 39, 4.
 Senectius, tribunus, civitatis Nerviorum, Epit. 139.
 Senes Romani, urbe capta, exspectant domi mortem, 5, 41. trucidantur a Gallis, *ibid.*
 Seniores coacti nomina dare, ut agent urbis custodiam, 5, 10. *vid.* et 6, 2. et 6.
 Seniorum cohortes factæ, 10, 21.
 Seniorum triginta principes, apud Carthaginenses sanctius consilium, 30, 16.
 Senones Galli clusium et Romam veniunt, 5, 35. *vid.* Galli. Legionem Romanam circumveniunt, et delect, 10, 26.
 Sentinas ager, 10, 27. et 30.
 C. Sentius, Epit. 70.
 Sepium in Samnio a L. Papirio, consule, expugnatur, 10, 44. et 45.
 Seppius Lesius summum Capuæ magistratum ultimus omnium Campanorum capit, 26, 6. *vid.* et 13.
 Septembribus idibus prætor maximus clarum pangere vetusta lege jussus, 7, 3.
 Septemdecim annos nati, qui non militarent, æarii facti, 27, 11.
 Sepulcrum dirutum in ora Africæ pro malo omine vitatur ab Annibale, 30, 25.
 Sepulcra diruta Athenis a Philippo, 31, 24. super ea re Atheniensium querelæ, 30.
 Sequani, pop. Epit. 104.
 Sergia venefica, suo ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
 C. Sergius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. tertium, 27.
 Cn. Sergius Plancus, prætor, 31, 4. sortitur jurisdictionem urbanam, 6. ei prorogatum imperium, 32, 1.
 L. Sergius, legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28. a Liparensium piratis exceptus, et dimissus, *ibid.*
 L. Sergius Fidenas, consul, 4, 17. tribunus militum consulari potestate, 25. iterum consul, 30. iterum tribunus militum consulari potestate, 35. tertium tribunus militum, 45.

- L. Sergius Fidenas, tribunus militum, 5, 16.
- L. Sergius, legatus, 30; 25.
- M. Sergius decemvir creator, 3, 35.
- M'. Sergius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 5, 8. ejus castra adoriuntur Falisci, *ibid.* mavult vinci ab hoste, quam vincere per civem, *ibid.* accusatur a tribuno plebis, 11. denis millibus aëris gravis condemnatur, 12.
- M. Sergius, tribunus militum, 29, 6. jussu Pleminii post gravissima tormenta necatur, et insepultus projicitur, 9.
- M. Sergius Silus, prætor, 32, 27. sortitur jurisdictionem urbanam, 28. *vid. et* 31. *et* 33, 21. *et* 24.
- M. Sergius Silus, legatus Æmilii consulis, 44, 40.
- Q. Sertorius, Epit. 90. 96.
- Serrheum, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
- Servilii ex Albania principibus in collegium Patrum lecti, 1, 30.
- A. Servilius Priscus (alii Structo cognomen tradunt) dictator, 4, 21.
- C. Servilius, consul, 2, 49.
- C. Servilius, tribunus militum consulari potestate, contendens cum collegis patri paret, 4, 45.
- C. Servilius triumvir colonie Placentiam deducendæ, 21, 25. a Gallis comprehenditur, *ibid.* a filio consuli sextum decimum post annum liberatus, Romam revertitur, 30, 19.
- C. Servilius, legatus, frumento in Etruria cœfacto instruit arcem Tarentinam, 25, 15. pontifex, 27, 6. ædilis plebis, 21. magister equitum et ædilis curulis, 33. *vid. et* 36. prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 10. *vid. et* 46. consul, 29, 38. 30, 1. patrem, ex servitute liberatum, Romam reducit, 19. dictator, 39. decemvir agris dividendis, 31, 4. pontifex maximus, 39, 46. picula iræ Deum conquirat, 40, 37. moritur, 42. *Ad eundem referri possunt, quæ de C. Servilio habet Livius, 33, 47. 34, 53.*
- C. Servilius Ahala, magister equitum, obtruncat Mælium, 4, 13. *et* 14. ejus factum defendit dictator Cincinnatus, 15. creatur consul, 30.
- C. Servilius Ahala tribunus militum consulari potestate creatur, 4, 56. magister equitum, 57. iterum tribunus militum consulari potestate, 57. tertium, 5, 8. senatui obtemperans, cogit collegas ante diem abdicare se magistratu, 9.
- C. Servilius Ahala, magistreequitum 6, 2.
- C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
- Cn. Servilius Cæpio, pontifex, 25, 2. ædilis curulis, 28, 10. creatur prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 28. *vid. et* 46. consul, 29, 32. sortitur Etruriam, 30, 1. inde Romam redit cum patre C. Servilio et C. Lutatio patruo, ex servitute receptis, 19. Annibalem persequens, in Siciliam transit, 24. revocatur a dictatore ad id ipsum creto, *ibid.* legatus in Græciam mittitur, 35, 23.
- Cn. Servilius Cæpio, pontifex, pestilentia moritur, 41, 26.
- Cn. Servilius Cæpio, ædilis curulis, 40, 59. prætor, sortitur Hispaniam ulteriorem, 41, 26. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 42, 25. creatur consul, 43, 13.
- Cn. Servilius Geminus, consul, 21, 67. 22, 1. Sardinie et Corsicæ oram circumvectus, Meningem insulam vastat, 31. Fabii artibus bellum gerit, 32. in consilio assentitur Paulo adversus Varronem, 48. occiditur ad Cannas, 49.
- L. Servilius Structor, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.
- M. Servilius Geminus, augur, 26, 23. ædilis curulis, 29, 38. magister equitum, 30, 24. consul, 26. *et* 27. ei prorogatum imperium, 41. decemvir agris dividendis, 31, 4. triumvir coloniis deducendis, 32, 29. *et* 34, 45. pro triumpho Pauli Æmilii orationem ad populum habet, 45, 36. *et seqq.* nudat corpora, et cicatrices vulnenum ostentat, 39.
- M. Servilius, tribunus militum, 40, 27.
- M. Servilius pontifex legitur, 43, 13.
- P. Servilius, consul, 2, 21. ejus popolare edictum, 24. nec plebi nec Patribus gratus, abijt magistratu, 27.
- P. Servilius, consul, 3, 6. moritur, 7.
- P. Servilius, decemvir agris dividendis, 31, 4.
- Q. Servilius per Patres clientesque Patrum consul creatur, 2, 64. iterum consul, in Æquos mittitur, 3, 2.
- Q. Servilius, quæstor, diem M. Volscio dicit, 3, 24.
- Q. Servilius Priscus, dictator, 4, 21. fundit Etruscos, et Fidenas capit, 22. appellat tribunos, ut cogant consules dicere dictatorem, 26. cognoscit de rebellione Fidenatum, 30. filium tribunum militum jubet collegis belli gerendi curam concedere, et urbi præesse, 45. ex senatusconsulto dictator dicitur, 46. vincet Æquos, 47.
- Q. Servilius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14. interrex, 17. tribunus militum ter-

- Romanorum luxus, 39, 6. *vid.* Luxus.
 Romani imperii incrementa, 41, 1.
 T. Romilio, consuli, a Claudio Cicerone dies dicta, 3, 31. creatur decemvir, 33.
 Romularis, postea Romulinus, fons, 1, 4.
 Romulea urbs capitur a Romanis, 10, 17.
 Romuli et Remi natales, 1, 4. educatio et adolescentia, *ibid.* impetus faciunt in latrones, et prædam dividunt pastori-
 ribus, *ibid.* Remus capitur a latronibus et deditur Amulio, 5. liberatur a Ro-
 mulo; Amulium obtruncant, et avum Numitorem regem salutant, *ibid.* con-
 dende urbis consilium capiunt, 1, 6.
 Romulus Palatinum montem ad inaugu-
 randum capit, 1, 6. Romulus fratrem occidit, quod novos muros transiue-
 rit, *ibid.* urbem a suo homine appella-
 tam condit, *ibid.* Palatinum primum
 montem munit, *ibid.* rempublicam ordi-
 nat, 8. augeat urbem, *ibid.* asylum
 sperit, *ibid.* senatum creat, *ibid.* ex
 consilio Patrum legatos circa vicinas
 gentes mittit, qui societatem cornubi-
 umqueno populo peterent, 9. quas ju-
 ventus Romana virgines Sabinas rapu-
 it, consolatur, *ibid.* occurrit Cæmileni-
 bus, qui impetum in agrum Romanum
 fecerant, eos fundit, et regem occidit,
 10. Jovi Feretrio spolia opima fert, et
 ei primum omnium Romæ sacrat tem-
 plum, *ibid.* Antemnates et Crustumini-
 nos vincit, 11. in pugna cum Sabinis
 Romanos fugientes resistere jubet, et
 Jovi Statori templum vovet, 12. pacem
 init cum Sabinis, et populum in tri-
 ginta curias dividit, 13. Fidenates
 fundit, 14. Veientes cædit, 15. trecentos
 armatos ad custodiam corporis,
 quos Celeres appellavit, legit, *ibid.*
 ejus mors, 16. creditur Deus, *ibid.*
 septem et triginta regnavit annos, 21.
 Romulus Deo prognatus, Deus ipse, 1,
 40. *vid.* et 4, 15.
 Romuli casa, 5, 53.
 Camillus, Romulus alter, 5, 49.
 Romulus Silvius Albæ rex, 1, 3.
 Rotarii milites, 8, 8. *vid.* Acies.
 L. Roscius, legatus Romanorum, jussu
 Tolumnii interficitur, 4, 17. ei statua
 publice in Rostris posita, *ibid.*
 L. Roscius tribunus plebis legem tulit,
 ut equitibus Romanis in theatro qua-
 tuordecim gradus proximi assignaren-
 tur, Egit, 99.
 Rostra navium, ex hostibus captarum, in
 æde Junonis Patavii fixa, 10, 2.
 Rostris navium suggestum in foro Romæ,
 exstructum adornatur: Rostraque id
 templum appellatur, 8, 14. Rostra per
 anticipationem a Livio nominata, 4,
 17.
 Rubrum mare, 36, 17, 42, 52, 45, 9.
 Ruffrium, oppidum, 8, 25. -
 Ruffuli, tribuni militum a consule facti,
 non a populo, 7, 5.
 Ruminalis fons, olim Romularis, 1, 4.
 Rupes aceto peremptæ, 21, 37.
 P. Rupilius, consul in Sicilia cum fugi-
 tivis debellat, Egit, 59.
 Ruscino, urbs, 21, 24. Ruscionem con-
 veniunt aliquot Gallie populi adversus
 Annibalem, *ibid.*
 Ruscino, portus Africæ, 30, 10.
 Rusellani abietes in fabricandas naves,
 et frumenti magnum numerum polli-
 centur Scipioni, 28, 45.
 Rusellanus ager, 10, 4. agri vastati, et
 oppidum expugnatum, 37.
 Rutilius, auctor a Livio citatus, 39, 52.
 P. Rutilius, tribunus plebis, 43, 18. tri-
 bu motus a censoribus, et ærarias fac-
 tus, 44, 16.
 P. Rutilius Calvus creatur prætor, 45,
 44.
 Sp. Rutilius Crassus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 47.
 Rutili, 1, 2. eorum rex Turnus, *ibid.* ab
 Ænea vincuntur, *ibid.* confugiunt ad
 Mezentium, regem Etruscorum, *ibid.*
 iis bellum infert Tarquinius Super-
 bus, 57.
 S.
 Sabatinæ tribus nova, 6, 6.
 Sabatini, Campanie populi, 36, 63.
 Sabellæ cohortes, 10, 19.
 Sabellus ager, 8, 1.
 Sabinarum virginum raptus, 1, 9. diri-
 munt prælium inter Romanos et Sa-
 binos, 18. earum nomina curiis impo-
 sita, *ibid.*
 Sabini bellum parant contra Romanos
 ob raptum filiarum, 1, 9. et 10. te-
 nent arcem, 11. prælium cum Roma-
 nis, 12. et 13. pax convenit, 13. bello
 petiti a Tullo Hostilio vincuntur, 30.
 et 31. Sabini, qui cum Tatius migrave-
 rant Romam, Capitolium et arcem in-
 colebant, 33. Sabinis bellum infert Tar-
 quinius, 36. funduntur, 37. bellum
 parant, 9, 16. pacem, creato Romæ
 dictatore, petunt, 18. Sabinus tumultus,
 26. iterum bellum parant, 31.
 vincuntur, *ibid.* arma conjungunt Veien-
 tibus contra Romanos, sed cæduntur,
 53. usque ad portas urbis populantes
 incedunt, 63. *vid.* et 64. bellum infe-
 runt Romanis, 3, 26. et 30. pugna
 cum iisdem, 62. vincuntur a Roma-
 nis, 68. eorum castra direpta, *ibid.*
 victis a M. Curio Dentato civitas da-
 tur absque suffragio, 11, 21. et 22.

Sabinus ager, 6, 27.

Sabinus bovem miræ magnitudinis ad Dianæ Aventinensis fanum ducit, 1, 45.

Sabini juvenes Romæ scorta per ludos rapiunt, 2, 18.

Sacella publica, 40, 51.

Sacellum Semonis Sanci, 3, 20.

Sacellum Pudicitie in foro Boario, 10, 23.

Sacer ager apud Milesios, 37, 89.

Sacer lapis, 41, 17.

Sacer mons, 2, 32, 3, 52.

Sacra via, 2, 13.

Sacræ equitum alæ apud Macedonas, 44, 42.

Sacerdotes publici, 26, 23, 42, 28.

Sacerdotes creat Numa, 1, 20.

— velati suis insignibus, eunt supplices ad castra Coriolani, 2, 39.

— quum patricii soli semper fuissent, novi de plebe alleguntur, 10, 6—8.

— raro fiebant juvenes aut adolescentes, 29, 38.

— coacti stipendium dare in bellum, 33, 42.

— Abydeni cum infulis ad dedendam Philippo urbem mittuntur, 31, 17.

— Athenienses cum insignibus suis obviam Attalo prodeunt, 31, 14.

— execrari quotannis jubentur Philippum, liberos ejus, regnumque, 31, 44.

— Tarquinienſes, facibus ardentibus anguibusque prælati, Romanum militem turbant, 7, 17.

— Bacchanalium comprehenduntur, 39, 14.

Sacramentum militare, 3, 20. *vid. et* 22, 38.

Sacramento dicere, 4, 53, 24, 8.

Sacramento adiguntur juniores omnes, 9, 29. *et* 43, 10, 4. *et* seniores, 6, 6, 10, 21.

Sacramento dicunt etiam minores septemdecim annis, 26, 5.

Sacrata lex, *vid.* Lex.

Sacrificaturi vivo flumine perfundi debebant, 1, 46.

Sacrificia leta, 36, 1.

— aliquot extraordinaria Romæ ex fatalibus libris facta, 22, 57.

Sacrificium Junoni Reginae a matronis factum, 27, 37.

— novemdiale, 34, 46, *vid.* Novemdiale.

— statum quotannis cum magna cerimonia fit *Æneæ*, conditori *Æneæ* opidi, 40, 4.

Sacrificuli ex alieno errore quædam facientes, 25, 1.

Sacrificulus rex, *vid.* Rex.

Sacrificulus Græcus in Etruriam Bacchanalia invehit, 39, 8.

Sacrilegium, *vid.* Proserpina.

— a Fulvio censore commissum, 42, 8. ejus ultio, 28.

— C. Lucretii, 43, 9.

Sacriportus, locus ad quindecim millia ab Tarento, 26, 39. ibi exercitus C. Marii deletur, *Epit.* 27.

Sacrosancti quinam fuerint, 3, 55.

Sacrum novemdiale publice susceptum, quod lapidibus pluisset, 1, 31. *vid.* Novemdiale.

Sacrum anniversarium Cereris intermissum, 22, 56.

— a Samnitibus horrendo ritu celebratum, 10, 38. *et* 39.

— anniversarium Eretriæ Amarnythidis Dianæ, 35, 38.

Sacra gentilitia, 5, 52.

— publica, *ibid.*

— Græco ritu Herculi a Romulo facta, 1, 6. *et* 7.

— Apollini et Latonæ, ex senatusconsulto, 25, 12.

— externa Romæ vetita, 24, 1. 39, 16.

Sagalasseus ager, 38, 15.

Sagittarii, 27, 38.

— Arabes, 37, 40.

— Cretenses, 42, 35, 43, 9.

— equites, 37, 38.

Sagina, 1, 24, 30, 43.

Sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis Masinissæ donant Romani, 30, 17.

Sagulum gregale, 7, 34.

Sagulum Hispanicum, 27, 19.

Saga ex præda militi data, 10, 30.

Saguntina rabies, 31, 17.

Saguntum, civitas opulentissima ultra Iberum, 21, 7. oppugnatur, et capitur ab Annibale, 6. *et* 15. aurum argentumque omne in ignem conjiciunt, eodemque semetipsi plerique præcipitant, 14. obsides Hispanorum Sagunti, 22, 22. Saguntum recipitur a Romanis, et cultoribus antiquis restituitur, 24, 42. *vid. et* 28, 39.

Saguntini, 21, 2. iis minatur Annibal, 6. legatos Romam mittunt, *ibid.* fidem socialem usque ad perniciem colunt, 7. eorum in obsidione constantia, 11.

legati Saguntinorum in senatum introducuntur, 28, 39. eorum oratio, qua gratias agunt senatui, *ibid.* alia Saguntinorum legatio, 30, 21.

Salis vendendi arbitrium ademptum privatis, 2, 9.

Salis commercium Dardanis cum Macedonia concessum, 45, 29.

Salis inrecto uti prohibentur Macedones, *ibid.*

Salapia, 24, 20. *et* 47. traditur Marcellum cum præsidio Punico, 26, 38. 27, 1.

p d 3

- Salapitani, 27, 28. a Salapitanis deluditur Annibal, *ibid.*
 Salapia principes Dasius et Blasius, *vid.* Dasius.
 Salaria via, 7, 9.
 Salaria annonae, et ex ea vectigal, 29, 37.
 Salassi montani, 21, 38. Epit. 53. 135.
 Salera, urbs Africae, 29, 34.
 Salerni castrum, 32, 29.
 Salernum colonia deducta, 34, 45.
 Salganea, 35, 37. 46. et 51.
 Salinae circa Ostium factae, 1, 33.
 — Romanae, 7, 19. *vid.* et 5, 45. 7, 17. 24, 47.
 Salinator quare Livius cognominatus, 29, 37.
 Salios duodecim Marti Gradivo legit Numa Pompilius, 1, 20. duodecim Salios vovet Tullus, qui *Agonales*, sive *Collini*, dicti sunt, 27. *Vid.* *Dionys. Hal. lib. ii.*
 Salius erat P. Cornelius Scipio Africanus, 37, 33.
 Sallentini victi, 9, 42.
 Sallentinorum ignobiles urbes deficiunt ad Annibalem, 25, 1.
 Sallentinus ager, 10, 2. 24, 20.
 Salluvii, *qui* et Salyi, et Salyes, populus Gallicus, 5, 35.
 Salondicus, *vid.* Olonicus.
 C. Salonius, triumvir coloniae deducendae, 34, 45. decemvir agro dividendo, 42, 4.
 P. Salonius, alternis prope annis tribunus militum et primus centurio, Patres conscriptos obtestatur, ne suum honorem praepoñant concordiae civitatis, 7, 41.
 Q. Salonius Sarra, praetor, 35, 10. sortitur Sardiniam, 20.
 Salpinates incursant agros Romanos, 5, 31.
 Saltatio in ludis scenicis, 7, 2.
 Saltus ad Aoum amnem, 32, 6.
 — Apuliae, 24, 20.
 — Caetulonenensis, 22, 20. 26, 20.
 — Caudini, 9, 7.
 — Cithaeronis, 31, 26.
 — Germanici, 9, 36.
 — Hercinius, 5, 34.
 — Manlianus, 40, 39.
 — Marcius, 39, 20.
 — Taurinus, 5, 34.
 — Thermopylarum, 28, 5. et 7. 36, 15.
 — Vescinus, 10, 21.
 Salutis aedes a C. Junio Bubulco, consule, vota, ab eodem, censore, locatur, 9, 43. dedicatur ab eodem, dictatore, 10, 1. Salutis aedes de caelo tangitur. *vid.* Prodigia.
 Salutis dona vovere, et signum inauguratum dare, consul jubetur, 40, 37. Salyi, duce Amilcare Paeo, invadunt Placentiam, 81, 10.
 Salyum gens, 5, 34.
 Salyum montes, 21, 26. *vid.* Salluvii.
 Samæi, Cephalleniae populus, dedunt se Romanis, 38, 28. et 29.
 Sambucistræ, 39, 6.
 Same, insula, 36, 42. *vid.* Zama.
 Same, urbs Cephalleniae, sustinet obsidionem quatuor menses, 38, 29.
 Samii, 33, 20.
 Samia terra, 37, 10. 11. 12. et 13.
 Samus, 37, 10. et *segg.*
 Samnites ineunt foedus cum Romanis, 7, 19. gens opibus armisque valida, 29. inferunt Sidicinis arma, unde origo belli cum Romanis, *ibid.* vincunt Campanos, *ibid.* male excipiunt legatos Romanorum, 31. bellum cum Samnitibus, 32. atrox cum iis praelium, 33. vincuntur in Campania, *ibid.* victi iterum in Samnio, 36. tertia pugna cum Samnitibus, qua fugantur, 37.
 legatos Romam mittunt, pacem orantes, 8, 1. cum iis foedus renovatum, 9. Samnitium agros vastant Latini, *ibid.* petunt a Romanis, ut Latini coercerentur, *ibid.* pugnant cum Lucanis adversus Alexandrum Epiroensem, 17. suspecti sunt Romanis, 23. ferox eorum responsum, *ibid.* tria oppida iis adempta, 25. eiciuntur Pa-laepoli, 26. vincuntur a Q. Fabio, magistro equitum, 30. victi rursum a Papirio, dictatore, 36. annuas impetrant inducias, 37. deficiunt, *ibid.* praelium atrox cum Samnitibus, 38. eorum equites impedimenta Romanorum diripiunt, *ibid.* vincuntur Samnites, 39. damnant bellum, *ibid.* satisfaciunt Romanis, *ibid.* nec tamen impetrant, *ibid.*
 bellum instant, 9, 1. et 2. fraude capiunt Romanos apud Caudinas Furcas, *ibid.* et *segg.* occupant Fregellas, colouium Romanorum, 12. vincuntur a Romanis, 13. iterum, 14. sub jugum mittuntur Samnitium septem millia, 15. eorum praesidium Satricis oppressum, 16. inducias biennii impetrant a Romanis, 20. rebellant, 21. anceps praelium cum Samnitibus, *ibid.* vincuntur, *ibid.* praelium equestre cum Samnitibus, in quo eorum imperator occiditur, 22. capiunt Plis-tiam, *ibid.* pugna vincuntur, 23. progrediuntur ad Caudium, 27. ad triginta millia Samnitium caesa aut capta, *ibid.* capiunt Cluviam, 31. eorum insidiae, *ibid.* ad viginti millia Samnitium caesa, *ibid.* anceps praelium

cum Samnitibus, 38. eorum exercitus duo; scuta alterius auro, alterius argento cælata, 40. vincuntur, *ibid. vid. et 41. et 42.* dedunt se Romanis, *ibid.* sub jugum mittuntur, *ibid.* victi petunt pacem, 43. et 45. iis fœdus antiquum redditum, *ibid.*

rebellant, 10, 11. iis inferitur bellum, 12. vincuntur, *ibid.* prœlium atrox cum Samnitibus, 14. pulsī finibus suis, Etruriam petunt, 16. vincuntur, 19. populantur Campaniæ agrum, 20. cæduntur, duxque eorum captus ad consulem Romanum rapitur, *ibid.* conferunt arma cum Etruscis, Umbri, Gallis, 21. cum Gallis invadunt Romanos, 27. Samnites primo impetu feroces; longiore certamine residuum eorum animi, 28. vincuntur, 29. Samnitium agmen a Pelignis cæditur, 30. bellum reparant, 31. vincuntur prœlio, in quo cæsa Samnitium sexdecim millia trecenti, capta duo millia septingenti, *ibid.* Samnitici belli diuturnitas et atrocitas, *ibid.* aggreduuntur castra Romana, 32. expelluntur, 33. aliquot eorum oppida capiunt Romani, 34. oppugnant Luceriam, 35. vincuntur, 36. septem millia et trecenti capti, omnes nudi sub jugum mittuntur, *ibid.* Samnitium ingens apparatus belli, 38. vincuntur a Papirio, consule, 41. et 42. eorum urbes captæ, 45. deficiunt ad Pœnos, 22, 61.

Samnitium legatorum ad Annibalem oratio, 23, 42.

Samnites Caudini, 23, 41.

Samnites Pentri, 9, 31.

Samnitium nomine gladiatores appellati, 9, 40.

Samnium, 7, 32.

Samos, sive Sâmus, insula et urbs, 37, 10.

Samothracia, vel Samothracia, 42, 25. et 50, 44, 45. et 46.

Samothracum insulæ religio, 45, 5.

Sancus Semo, *vid.* Semo.

Sanci ædes de cœlo tacta, 32, 1.

Sangarius, fluvius, 38, 18.

Sangualis avis, 41, 17.

Sanguine mixtæ fluxerunt Cæretes aquæ, *vid.* Prodigium.

Sappinia tribus Umbriæ pars, 31, 2. *vid.* et 33, 37.

Sardes, 33, 19, 37, 18.

Sardi clandestinam legationem ad Pœnos mittunt, 23, 32. cæduntur a Romanis, 40. perduntur, 41. legatos Romam mittunt, 41, 10.

Sardorum omnes populi, qui defecerant, in ditionem rediguntur, 41, 21. de iis

triumphat Ti. Sempronius Gracchus, 26.

Sardi venales, proverbium, 41, 26.

Sardinia insula, 21, 1. 22, 31. Sardinia et Corsica Pœnis ademta, 21, 1. vastatur a classe Punica, 27, 6. in Sardinia magnum tumultum esse nunciatur, 41, 10. pacatur, 21.

Sardinia formam exhibens tabula in æde Matutæ matris a Ti. Graccho posita, 41, 38.

Sare, vicus Maronitarum, 38, 41.

Sarissæ, hastæ prælongæ Macedonum, 9, 19, 37, 42. 38, 7, 44, 40.

Sarissophori, milites Macedones, 36, 18.

Sarmenta arida boum cornibus præligantur, et accenduntur, 22, 16. et 17.

Sarpedon, promontorium, 38, 38.

Sarus, fluvius, 33, 41.

Sassula, urbs, capta a Romanis, 7, 19.

Satellites sumit Tarquinius Superbus, 1, 49. Satellites Porsennæ, 11. et 12.

Satellites armatos sibi circumdat Hieronymus, qui nulli Hieroni fuerant, 24, 5.

Saticula, urbs, 7, 32. 9, 21. 23, 39. Saticula oppugnatur a Romanis, 9, 21. capitur, 22.

Saticulani a Romanis laudati, 27, 10.

Saticulanus ager, 23, 14.

Satricum, oppidum, 2, 39. 6, 8. 28, 11. a Marcio Coriolano Romanis admittitur, 2, 39. moenibus Satrici se includunt Volsci, 6, 8. capitur a Romanis, *ibid.* a Prænestinis et Volscis, 22.

Latini concremant Satricum, 33. Satricum coloniam deducunt Antiates, 7, 17. capitur a Romanis, *ibid.* diripitur et incenditur, *ibid.* Volscorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. a Papirio, consule, oppugnatur, et capitur, 9, 16.

Satricani, 28, 11. deficiunt ad Samnites, 9, 12.

Saturæ Romanorum, 7, 2.

Saturnalia instituta, 2, 21. diem ac noctem clamata, 22, 1.

Saturnalia prima, 22, 1. 30, 36.

Saturnia, colonia civium Romanorum, in agrum Caletranum deducta, 39, 55.

Saturnus, idem qui Belus, cultus a Carthaginiensibus, *vid.* Belus.

Saturni ædes, 2, 21. 22, 1. 41, 26. ad ædem Saturni immolatum, et lectisternium imperatum, 22, 1.

Satyrus, princeps legationis Rhodiorum, intemperantius invehitur in Eumenem, 42, 14.

Savo, oppidum Alpinum, 28, 46.

Saxa Rubra, locus, ubi Veientes castra habebant, 2, 49.

Saxa Formiana, 22, 16.

- Saxa infuso aceto putrefacta, 21, 37.
 Saxum Tarpeium, 6, 20. de hoc saxo M. Mantius dejectus, *ibid.*
 Saxum ingens in vicum Jugarium ex Capitolio procidit, et multos oppressit, 85, 21.
 Saxum ingens visum est volitare, *vid.* Prodigia.
 Sæva, *vid.* Junius.
 Sævola, *vid.* Mucius.
 Scæle, mœnibus admotæ, onere subeuntium fractæ, 28, 45.
 Scalpro fabrilis elephantos necare docuit Asdrubal, si quando sævirent, 27, 49.
 P. Scantinius pontifex, 23, 21.
 Scaptia tribus addita, 8, 17.
 P. Scaptius hortatur populum Romanum, ut agrum, de quo lis erat inter Ardeates et Aricinos, sibi adjudicaret, 8, 71.
 Scarphæa, urbs Loeridia, 38, 3. *vid. et* 86, 19.
 Scavrus, *vid.* Æmilius. Aurelius.
 Sceleratus vicus, 1, 48.
 Sceleratus campus unde nomen habet, 8, 15.
 Scenam ædilibus prætoribusque præbendam censores locant, 41, 32.
 Scenica ars minime apud Græcos pudori, 24, 24.
 Scenici ludi quando Romæ primum, et quare instituti, 7, 2.
 Scenici ludi Romani magnifice facti ab ædilibus curulibus, 81, 4. *vid. et* Ludi.
 Scerdilædus, Illyriorum rex, 26, 24, 27, 30, 28, 5. pater Pleurati, 31, 28.
 Scerdilædus, Gentii, Illyriorum regis, filius, captivus mittitur Romam, 44, 32.
 Schoenus, mercator Porrbæbus, de transitu ad Perrhæbiam consultus ab Æmilio, consule, 44, 35.
 Sciathus, 44, 18. urbs haud ignobilis, 31, 28. diruitur, *ibid. vid. et* 45.
 Scipia, *vid.* Cornelius.
 Scipio eburneus dono datus Masiniasse, 30, 15. dono missus a senatu, 31, 11. dono datus Eumeni, 42, 14.
 Seiasis, oppidum Hispaniæ expugnatum, 21, 60.
 Scodra, Gentii regia, 43, 22, 44, 31, 45, 25. ejus situs, 44, 31. ad ejus mœnia Illyrios vincunt Romani, *ibid.* deditur, 32.
 Seodrus, *ejus* Seordus, mons, 43, 22, 44, 31.
 Scodrenses, 45, 26.
 Scopas, Ætolorum prætor, 26, 24. bellum infert Acarnanum genti, 25. ab rege Ptolemæo cum magno pondere auri mittitur in Ætoliam, 31, 43. juventutem Ætolorum, mercede conductam, avehit in Ægyptum, *ibid.*
 Scordisci, populi, 41, 23.
 Scorpione ictus, qui proximus Annibalem ad Locros steterat, 24, 7.
 Scorpiones majores et minores, 26, 47.
 Scorpionum in Carthagine Nova expugnata repertorum numerus, *ibid.*
 Scortorum raptus bellum excitans, 2, 18.
 Scorti amor redimitur homicidio, 39, 42.
 Scotussa, 28, 5. *et* 7. 33, 6. capitur ab Antiocho, 36, 9. recipitur a Romanis, 14.
 Scotussæus ager, 33, 6.
 Scriba, pari fere ornatu cum rege Persena, pro eo obtruncatur, 2, 12.
 Scriba pontificis ob stuprum cum Vestali virgine ad mortem virgis cæditur, 22, 57.
 Scribæ ædilitii, pecuniam ex arario clam egressisse comperti damnantur, 30, 39.
 C. Scribonius, ædilis plebis, 33, 42. *vid. et* 34, 63. prætor, 51. sortitur jurisdictionem urbanam, 55.
 C. Scribonius præfectus sociûm, 40, 31.
 C. Scribonius Curio, curio maximus, 41, 26.
 L. Scribonius, legatus, captivorum, qui in potestate Annibalis erant, 22, 61.
 L. Scribonius Libo triumvir mensarius factus, quum esset tribunus plebis, 23, 21.
 L. Scribonius Libo, prætor, 29, 11. sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 13.
 L. Scribonius Libo, ædilis curulis, 34, 54. hujus et collegæ ludos Romanos senatus primum a populo secretus spectavit, *ibid.* creatur prætor, 35, 10. sortitur jurisdictionem peregrinam, 20. triumvir coloniæ deducendæ, 39, 23.
 Scriptores a Livio memorati. Annales Aciliani, 25, 39. *vide* Aciliani. Cato, 34, 5. 45, 25.
 Cincius, 7, 7. *vide* Cincius.
 Claudius Quadrigarius, 8, 19. *vid. et* 7, 10. *vide* Claudius historicus.
 Clodius Licinius, 29, 22.
 Commentarii pontificum, 6, 1. *vid. et* 4, 3.
 Fabius Pictor, 1, 44. *vide* Fabius Pictor.
 Funebres landes, imaginumque tituli, 8, 40.
 Libri lintei, 4, 7. *et* 20.
 Libri magistratum, 4, 7. *et* 20,

- Licinius Macer, 4, 7. *vide* Licinius Macer.
- Piso, 1, 55. *vide* Piso.
- Polybius, 30, 10. *vide* Polybius.
- Rutilius, 39, 52.
- Silenus, 26, 49.
- Tubero, 4, 28, 10, 9.
- Valerius Antias, 3, 5. *vide* Valerius Antias.
- Scriptorem nullum temporum veteriorum æqualem Livius suo ævo extare, queritur, 8, 40. *vid.* Annales.
- Scultenna, flumen, 41, 16. *et* 22.
- Scutum, 1, 43. majus corpori tegumentum, quam clipeus, 9, 19. ejus forma, 9, 40.
- equestre, 43, 8.
- pedestre, 6, 8, 7, 10.
- Scuta pro clipeis quandam fecerint Romani, 8, 8.
- Gallorum, 22, 46. longa, parum lata, plana, 38, 21.
- Hispanorum, ejusdem fere formæ ac Gallorum, 22, 46.
- Ligurum, 44, 35.
- Samnitium, auro et argento cæata, 9, 40.
- domitis argentariarum ad forum ornandum divisa, *ibid.*
- Scutis densatis conferti Romani excipiunt tela hostium, 28, 2.
- Scutum vigilibus aufert Æmilius Paullus consul, 44, 33.
- Scutati, 8, 8, 28, 2.
- Scyllæum, 31, 44, 36, 42.
- Scyrus, insula, 33, 30.
- Secessio plebis in montem Sacrum, 2, 32. *et* 33.
- in Aventinum, 3, 50. *et* 51. atque inde in Sacrum montem, 52.
- Secessio militum, 7, 39—42.
- Secessio apud veteres Romanos ultima rabies habebatur, 7, 40.
- Secubitus sacrorum causa, 39, 10.
- Secures prælatæ dictatori, 2, 18.
- decemviris, 3, 36.
- consulibus extra urbem, 24, 9.
- Securi percussi in medio foro trecenti quinquaginta octo delecti nobiles Tarquinienses, 7, 19.
- Sedetani ad Catonem consulem deficiunt, 84, 20.
- Sedetanus ager, 28, 24, 29, 1, 31, 49. eum depopulatur Mandonius, 28, 24.
- Seditio Romæ, 2, 23, 28. *et* 56, 3, 66, 5, 24. *et* 25, 6, 14. *et seqq.* 31.
- militum Romanorum, 4, 50, 7, 39, 28, 24. *et seqq.* 32, 3.
- Seditio nulla sub Annibale duce, 28, 12.
- Seditionis auctores securi percussi, 28, 29.
- Segestica, civitas Hispaniæ gravis et opulenta, 34, 17. eam vineis et pluitis capit Cato, consul, *ibid.*
- Seguntia oppidum Hispaniæ, 34, 19.
- Sejuges aurati in Capitolio a P. Cornelio positi, 38, 35.
- Selepitani, populi, 45, 26.
- Seleucia, 33, 41.
- Seleucus, Antiochi filius, 38, 41, 36, 7. ei Lysimachia sedes a patre data, 35, 16. in Æolide relinquitur a patre ad maritimas urbes continendas, 37, 8. recipit Phocæam, 11. Pergamum oppugnat, 18. eum ex Pergameno agro discedere cogit Diophanes, prætor Achæorum, 21. ei cognomen fuit Philopator, 41, 24. quum duodecim regnasset annos, invidiis Heliadori opprimitur, *ibid.*
- Selinus, oppidum Ciliciæ, 33, 20.
- Sella curulis, 1, 8, 2, 54, 7, 1, 10, 7, 25, 5. Sella curulis ab Etruscis sumpta, 1, 8. Sella curulis dono missa Masinissæ, 31, 11. Eumeni, 42, 14.
- eburnea dono missa regi Syphaci, 27, 4.
- Sella Jovis in Capitolio, 5, 50.
- Sellasia, 34, 28.
- A. Sellius tribunus plebis absens creatur, 4, 42.
- Sellularii ad bellum exciti, 8, 20.
- Selymbria, 33, 39.
- Semigermæ gentes, 21, 38.
- Semimares in mare deportantur, *vid.* Androgyni.
- Semita saxo quadrato a Capena porta ad Martis strata, 10, 23.
- Semo Sancus, 8, 20. bona Vitruvii Yacci Semoni Sancto consecrata, *ibid.* in ejus sacello æaci orbes positi, *ibid.*
- Sempronia basilica, 44, 16.
- Sempronia, uxor Africani, suspecta, tanquam ei venenum dedisset, Epit. 59.
- Sempronius Blæsus, quæstor, occisus cum mille hominibus, 22, 31.
- A. Sempronius, consul, 2, 21. iterum, 34.
- A. Sempronius Asellio prætor, a fratribus occisus, Epit. 74.
- A. Sempronius Atratinus, inter primos tribunos militum consulari potestate, 4, 7.
- A. Sempronius Atratinus tribunus militum consulari potestate, 4, 35. iterum tribunus militum consulari potestate, 44. tertium, 47.
- A. Sempronius Atratinus, magister equitum dictus, 6, 28.
- C. Sempronius Atratinus, consul, 4,

37. ejus negligentia et temeritas, *ibid.* Sempronio diem dicit L. Hortensius, tribunus plebis, 42. eripitur reus precibus quatuor tribunorum, qui sub illo meruerant, *ibid.* rursus accusatur et damnatur, 44.
- C. Sempronius Blaesus diem dicit Cn. Fulvio, ob exercitum in Apulia amissum, 26, 2.
- C. Sempronius Blaesus, aedilis, 39, 7. creatur praetor, 32. sortitur Siciliam, 38. legatus, 43, 6.
- C. Sempronius Longus, decemvir sacrorum, 41, 26.
- C. Sempronius Rutilus, tribunus plebis, M'. Acilio Glabroni diem dicit, 37, 57.
- C. Sempronius Tuditanus, quum aedilis plebis esset, praetor creatur, 32, 27. sortitur Hispaniam citeriorem, 28. proconsul victus praelio ab Hispanis, ex vulnere moritur, 33, 25. pontifex fuerat, 42.
- C. Sempronius, cos. contra Iapydas male rem gerit, Epit. 59.
- Cn. Sempronius Blaesus, legatus Q. Fulvii, 27, 6.
- L. Sempronius Atratinus, consul, 4, 7. primus cum L. Papirio censuram gerit, 8.
- M. Sempronius Tuditanus, Carthagine Nova capta, coronae muralis arbiter, 26, 48.
- M. Sempronius Tuditanus, tribunus plebis, ex auctoritate Patrum plebem rogat, ut cum sociis ac nomine Latino pecuniae creditae jus idem, quod cum civibus Romanis esset, 35, 7. creatur praetor, 37, 47. sortitur Siciliam provinciam, 50. consul, 39, 23. a Pisis in Apuanos Ligures profisciscitur, eorumque agros vastat, 32. frustra censuram petit, 40. pontifex cooptatur, 46. pestilentia moritur, 41, 26.
- P. Sempronius praefectus socium, 34, 47.
- P. Sempronius Sophus, tribunus plebis, 9, 33. ejus in Ap. Claudium censorem oratio, 34. preni Appium jubet, et in vincula duci, *ibid.* consul, 45. triumphat, *ibid.* pontifex creatur, quum primum plebei pontifices facti sunt, 10, 9. censor, *ibid.* praetor, 21.
- P. Sempronius Tuditanus, tribunus militum ad Cannas, 22, 50. ejus virtus, *ibid.* et 60. ex aedilitate curuli praetor creatur, 24, 43. sortitur Ariminum, 44. ejus res gestae, 47. imperium ei prorogatur, 25, 3. iterum, 26, 1. censor, 27, 11. lustrum condit, 38. creatur consul, quum provinciam Graeciam haberet, 29, 11. pacem cum Philippo facit, 12. sortitur Bruttios, 13. consul, tumultuario praelio configit cum Annibale, 36. vincitur, *ibid.* dein et Annibalem acie vincit, *ibid.* aedem Fortunae Primigeniae vovet, *ibid.* vid. et 34, 53. legatus ad Ptolemaeum, 31, 2.
- P. Sempronius Blaesus tribunus plebis, P. Cornelio Scipioni, triumphum petenti, obaistit, 36, 39. auctoritate senatus compellitur remittere intercessionem, 40.
- P. Sempronius Gracchus, tribunus plebis diem dicit M'. Acilio Glabroni, 37, 57.
- P. Sempronius Longus creatur praetor, 39, 32. sortitur Hispaniam ulteriorem, 38.
- Ti. Sempronius Gracchus, magister equitum, 22, 57. castris Romanis praefectus, absente dictatore, Casilinum mittit frumentum et naves, 23, 19. quum magister equitum et aedilis curulis esset, consul creatur, 24. senatum habet, consulator Patres, eosque adhortatur, ne calamitatibus succumbant, 25. init consulatum, 30. ei volonum exercitus sorte evenit, 32. ejus res gestae, 35. 36. et 37. ei prorogatur imperium, 24, 10. vincit Hannonem Poenum, 14. et 15. volonibus dat libertatem, 16. secundum consul absens creatur, 43. in Lucanis multa praelia parva, haud ullum dignum memoratu, facit, 25, 1. aliquot ignobilia oppida Lucanorum capit, *ibid.* ei imperium prorogatur, 3. ex Lucanis cum equitatu ac levi armatura Beneventum venire jubetur, 15. triste prodigium Graccho sacrificanti factum, 16. proditione circumvenitur, *ibid.* exanimis ad Annibalem mittitur, poniturque cum captis simul fascibus ante tribunal imperatoris, *ibid.* de ejus obitu varia fama, 17. item de ejus funere, *ibid.*
- Ti. Sempronius Gracchus, admodum adolescens, augur creatur in locum M. Pomponii Mathonis, 29, 38. moritur, 41, 26.
- T. Sempronius Gracchus, praefectus socium, cadit in praelio cum Boiis, 33, 36.
- Ti. Sempronius Gracchus, acer juvenis, legatus mittitur ad Philippum, 37, 7. ab eo comiter accipitur, *ibid.* tribunus plebis, auxilio est Scipi-

- oni Africano, ne causam dicat, 38, 52. ei gratiæ actæ, quod rempublicam privatis simultatibus potiorē habuisset, 53. ei nupta minor e duabus Africani filiabus, 57. ejusdem aliud decretum de L. Scipione, Africani fratre, 60. ejus oratio ad collegam, triumpho M. Fulvii moram afferentem, 39, 5. creatur triumphus coloniarum deducendæ, 55. memoratur ædilis, 40, 44. prætor, citeriorem Hispaniam sortitur, 35. capit Mundam, et Certimam, urbes, 47. vincit Celtiberos, eosque subigit, 48, 49. et 50. magnas et anno sequente in Hispania res gerit, 41, 3. egregium se pacis arbitrum et moderatorem præbet, *ibid.* Gracchurim urbem condit, *ibid.* triumphat de Celtiberis, 11. creatur consul, 12. multis secundis præliis perdomat Sardos, 21. de Sardis triumphat, 26. rerum ab eo in Sardinia gestarum ergo tabula in æde Matris Matutæ posita, 33. creatur censor, 43, 16. ejus censuræ acta, *ibid.* et 17. contentiones cum tribuno plebis P. Rutilio, 18. ejus bona consecrantur a tribuno, *ibid.* ei et collegæ dies dicitur ad populum, *ibid.* collegam servat, jurando se ei comitem exsilii futurum, *ibid.* basilicam faciendam curat, quæ Sempronia dicta est, 44, 16. libertinos in unam tribum Esquilinam conjicit, 46, 15.
- Ti. Sempronius Longus, consul, 21, 6. in Siciliam mittitur, 17. capit Melitam, 51. revocatur in Italiam, *ibid.* venit ad collegam, *ibid.* pugnae adversus Annibalem cupidus, 53. educit copias, 54. vincitur, 55. et 56. alia pugna inter Sempronium et Annibalem, 59. prospere pugnât cum Hannone Pæno, 23, 37.
- Ti. Sempronius Longus, tribunus plebis, 31, 20. ædilis curulis, 32, 27. triumphus coloniarum deducendis, 29. prætor, 33, 24. sortitur Sardiniam provinciam, 26. ei prorogatur imperium, 43. creatur consul, 34, 42. triumphus coloniarum deducendæ, 45. proficiscitur in Boios, et adversus eos pugnât, 46. et 47. legatus consularis, 35, 5. frustra censuram petit, 39, 40.
- Ti. Sempronius Ti. F. Longus, augur factus, 27, 6. decemvir, *ibid.* pestilentia moritur, 41, 26.
- Ti. Sempronius Longus præest parti castrorum in oppugnatione Horacæ, 36, 22.
- Ti. Sempronius Musca, 45, 13.
- T. Sempronius Rutilus, vitricus P. Æbutii, 39, 9. cupit popillum initiari Bacchis, *ibid.*
- Semunciarium fœnus factum ex uncio, 7, 27.
- Sena, colonia, 27, 46.
- Senensis populus vacationem obtinere non potest, 27, 38.
- Senaculum in Capitolio, 41, 32.
- Senatores centum, a Romulo creati, 1, 8. *vid.* Patres.
- Senatores octoginta occiduntur in prælio ad Cannas, 22, 49.
- pecuniam sponte conferunt ad supplementum remigum, 26, 36.
- amplius quinque uno tempore abesse ab urbe Roma vetiti, 36, 8.
- edicto prætoris ex tota Italia Romanam vocantur, 43, 13.
- Senatores, quibusque in senatu sententiam dicere licet, 23, 32, 36, 3.
- Senatus nisi auctor fieret, ratum esse non poterat id, quod populus jusserrat, 1, 17. postea in incertum comitiorum eventum auctor fieri cæpit, *ibid.*
- Senatus quænam partes fuerint in rebus creandis, *vid.* 1, 17. et 18, 22, 32. et 41.
- Senatus a rebus de omnibus negotiis consultus, 1, 49.
- de bello indicendo consultus, 1, 23.
- decernit ut ad populum feratur de bello indicendo, 4, 58, 31, 5. *vid.* et 46, 21.
- provincias consulibus decernit, 10, 24, 28, 38. et 40. et *segg.*
- de pace faciendâ consultus, 6, 26, 30, 42. et 43, 33, 24, 37, 55, 38, 10.
- decernit triumphum, 3, 26, 28, 9. negat, 10, 36. et 37, 26, 21. sine auctoritate senatus triumphatum, 3, 63, 10, 37.
- quædam negotia a se ad populum rejicit, 2, 27, 7, 20, 27, 8.
- legatis populorum regumque dat responsa, 6, 26, 7, 20, 30, 17.
- mittit legatos, 2, 15, 30, 26, 42, 19. et *alibi passim.*
- Senatus Romanus tamquam regum consensus, 9, 17.
- Senatus princeps, 27, 11.
- Senatus habitus in Capitolio, 3, 21, 8, 5, 24, 10, 26, 1, 28, 38, 32, 8.
- in æde Bellonæ, 30, 21, 31, 47, 41, 10.
- in æde Apollinis, 34, 43, 39, 4, 42, 21.
- Senatusconsultum factum, ut omnes Volci urbem excederent, 2, 37.
- ut pontifex maximus tribunos plebis crearet, 3, 54.

- Senatusconsultum factum, ut decemviri magistratus se abdicent, 3, 54.
 Senatusconsultum relatum in tabulas, 4, 11.
 — ut consularia comitia haberentur, 4, 25. *et* 36.
 — ut duo ex tribunis consularibus ad bellum proficiscerentur, unus res Romæ curaret, 45.
 — de cæde Postumii, 51.
 — de creandis tribunis militum, 55.
 — ut tribuni militares peditibus equitibusque gratias agerent, 5, 7.
 — ut tribuni militum se abdicarent magistratu, 17.
 — ut agri Veientani septena jugera dividerentur plebi, 30.
 — ut consules se abdicarent magistratu, 31.
 — de rebus ad religionem spectantibus, 50.
 Senatusconsulto revocati, qui Veios ierant, 6, 4.
 Senatusconsulto e carcere eductus M. Manlius, 18.
 Senatusconsultum, ne quis patricius in Capitolio habitaret, 6, 20.
 — de induciis in centum annos Cæritibus concedendis, 7, 20.
 — de Latinis, 8, 14.
 — de dicendo dictatore, 15. *et* 16.
 — de colonia Cales deducenda, 16.
 — de deducendis Interamnæ et Casinum coloniis, 9, 28.
 — ut privati nautas darent, 24, 11.
 — de coercendis superstitionibus et externis religionibus, Romæ exortis, 25, 1.
 — de ludis Apollini, reque divina faciunda, 12.
 — de Marcello et Siculis, 26, 32.
 — de Campanis, 34.
 — de provinciarum sortitione, 28, 45.
 — ut, quos ludos inter seditionem militarem novisset Scipio, ex ea pecunia, quam ipse in ærarium intulisset, faceret, 38.
 — de coloniis, quæ milites dare abnumerant, 29, 15.
 — de bello adversus Nabin Lacedæmonium, 34, 22.
 — de coloniis deducendis, 58.
 — de rebus Asiæ, 37, 56.
 — in gratiam Ambraciensium, 36, 44.
 — de Bacchanalibus, 39, 18. *et* 19.
 — de exercitibus, 38.
 — quo sublata comitia prætoris creandi, 39.
 — in honorem Demetrii, 47.
 — de Latinis, 41, 13.
 Senatusconsultum de agris Ligustinis et Gallicis viris dividendis, 42, 4.
 — in gratiam Statiellatum, 22.
 — de bello in Peræa, 30.
 — quo Cares Lyciiique jubentur esse liberi, 44, 15.
 — de Macedonibus et Illyriis, 45, 18.
 Senatusconsulti forma ultimæ necessitatis, 3, 4.
 Senatusconsulta in ædem Cereris ad ædiles plebis delata, 3, 55. ad ærarium, 39, 4.
 Senectus, tribunus, civitatis Nerviorum, Epit. 139.
 Senes Romani, urbe capta, expectant domi mortem, 5, 41. trucidantur a Gallis, *ibid.*
 Seniores coacti nomina dare, ut agant urbis custodiam, 5, 10. *vid.* *et* 6, 2. *et* 6.
 Seniorum cohortes factæ, 10, 21.
 Seniorum triginta principes, apud Carthaginenses sanctius consilium, 30, 16.
 Senones Galli clusium et Romam veniunt, 5, 35. *vid.* Galli Legionem Romanam circumveniant, et delent, 10, 26.
 Sentinas ager, 10, 27. *et* 30.
 C. Sentius, Epit. 70.
 Sepinum in Samnio a L. Papirio, consule, expugnatur, 10, 44. *et* 45.
 Seppius Lesius summum Caput magistratum ultimus omnium Campanorum capit, 26, 6. *vid.* *et* 13.
 Septembrius idibus prætor maximus clarum pangere vetusta lege jussus, 7, 8.
 Septemdecim annos nati, qui non militarent, ærarii facti, 27, 11.
 Sepulcrum dirutum in ora Africæ pro malo omine vitatur ab Annibale, 30, 25.
 Sepulcra diruta Athenis a Philippo, 31, 24. super ea re Atheniensium querelæ, 30.
 Sequani, pop. Epit. 104.
 Sergia venefica, suo ipsa epoto medicamento, interit, 8, 18.
 C. Sergius, tribunus militum consulari potestate, 6, 5. iterum, 11. tertium, 27.
 Cn. Sergius Plancus, prætor, 31, 4. sortitur jurisdictionem urbanam, 6. ei prorogatum imperium, 32, 1.
 L. Sergius, legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28. a Liparensium piratis exceptus, et dimissus, *ibid.*
 L. Sergius Fidenas, consul, 4, 17. tribunus militum consulari potestate, 25. iterum consul, 30. iterum tribunus militum consulari potestate, 26. tertium tribunus militum, 45.

- L. Sergius Fidenas, tribunus militum, 5, 16.
- L. Sergius, legatus, 80, 25.
- M. Sergius decemvir creatur, 3, 35.
- M'. Sergius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 4, 61. iterum, 5, 8. ejus castra adorantur Falisci, *ibid.* mavult vinci ab hoste, quam vincere per civem, *ibid.* accusatur a tribunis plebis, 11. denis millibus aëris gravis condemnatur, 12.
- M. Sergius, tribunus militum, 29, 6. jussu Pleminii post gravissima tormenta necatur, et insepultus projicitur, 9.
- M. Sergius Silus, prætor, 39, 27. sortitur jurisdictionem urbanam, 28. *vid. et* 31, *et* 33, 21, *et* 24.
- M. Sergius Silus, legatus Æmilii consulis, 44, 40.
- Q. Sertorius, Epit. 90. 96.
- Serrheum, castellum, occupat Philippus, 31, 16.
- Servillii ex Albania principibus in collegium Patrum lecti, 1, 80.
- A. Servilius Priscus (alii Structo cognomen tradunt) dictator, 4, 21.
- C. Servilius, consul, 2, 49.
- C. Servilius, tribunus militum consulari potestate, contendens cum collegis patri paret, 4, 45.
- C. Servilius triumvir coloniarum Placentiam deducendus, 21, 25. a Gallis comprehenditur, *ibid.* a filio consuli sextum decimum post annum liberatus, Romam revertitur, 30, 19.
- C. Servilius, legatus, frumento in Etruria coempto instruit arcem Tarentinam, 25, 15. pontifex, 27, 6. ædilis plebis, 21. magister equitum et ædilis curulis, 33. *vid. et* 36. prætor creatus, sortitur Siciliam, 28, 10. *vid. et* 46. consul, 29, 38. 30, 1. patrem, ex servitute liberatum, Romam reducit, 19. dictator, 39. decemvir agris dividendis, 31, 4. pontifex maximus, 39, 46. picula iræ Deum conquirat, 40, 37. moritur, 42. *Ad eundem referri possunt, quæ de C. Servilio habet Livius,* 38, 47. 34, 53.
- C. Servilius Ahala, magister equitum, obtruncat Mælium, 4, 13. *et* 14. ejus factum defendit dictator Cincinnatus, 15. creatur consul, 30.
- C. Servilius Ahala tribunus militum consulari potestate creatur, 4, 56. magister equitum, 57. iterum tribunus militum consulari potestate, 57. tertium, 5, 8. senatui obtemperans, cogit collegas ante diem abdicare se magistratu, 9.
- C. Servilius Ahala, magistrequitum 6, 2.
- C. Servilius Casca, tribunus plebis, 25, 3.
- Cn. Servilius Cæpio, pontifex, 25, 2. ædilis curulis, 28, 10. creatur prætor, sortitur jurisdictionem urbanam, 38. *vid. et* 46. consul, 29, 38. sortitur Etruriam, 30, 1. inde Romam redit cum patre C. Servilio et C. Lutatio patruo, ex servitute receptis, 19. Annibalem persequens, in Siciliam transit, 34. revocatur a dictatore ad id ipsum creto, *ibid.* legatus in Græciam mittitur, 35, 23.
- Cn. Servilius Cæpio, pontifex, pestilentia moritur, 41, 26.
- Cn. Servilius Cæpio, ædilis curulis, 40, 59. prætor, sortitur Hispaniam ultriorum, 41, 26. legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, redit, 42, 25. creatur consul, 43, 13.
- Cn. Servilius Geminus, consul, 21, 57. 22, 1. Sardiniam et Corsicam oram circumvectus, Meninensem insulam vastat, 31. Fabii artibus bellum gerit, 32. in consilio assentitur Paulo adversus Varronem, 43. occiditur ad Cannas, 49.
- L. Servilius Structus, tribunus militum consulari potestate, 4, 47.
- M. Servilius Geminus, augur, 26, 28. ædilis curulis, 29, 38. magister equitum, 30, 24. consul, 26. *et* 27. ei prorogatum imperium, 41. decemvir agris dividendis, 31, 4. triumvir coloniarum deducendis, 32, 29. *et* 34, 45. pro triumpho Pauli Æmilii orationem ad populum habet, 45, 36. *et segg.* nudat corpus, et cicatrices vulnerum ostentat, 39.
- M. Servilius, tribunus militum, 40, 27.
- M. Servilius pontifex legitur, 43, 13.
- P. Servilius, consul, 2, 21. ejus populare edictum, 24. nec plebi nec Patribus gratus, abijt magistratu, 27.
- P. Servilius, consul, 3, 6. moritur, 7.
- P. Servilius, decemvir agris dividendis, 31, 4.
- Q. Servilius per Patres clientesque Patrum consul creatur, 2, 64. iterum consul, in Æquos mittitur, 3, 2.
- Q. Servilius, quæstor, diem M. Volacio dicit, 3, 24.
- Q. Servilius Priscus, dictator, 4, 21. fundit Etruscos, et Fidenas capit, 22. appellat tribunos, ut cogant consules dicere dictatorem, 26. cognoscit de rebellione Fidenatum, 30. filium tribunum militum jubet collegis belli gerendi curam concedere, et urbi præesse, 45. ex senatusconsulto dictator dicitur, 46. vincet Æquos, 47.
- Q. Servilius Fidenas, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14. interrex, 17. tribunus militum ter-

- tium, 24. quartum, 36. quintum, 6, 4. sextum, 6.
- Q. Servilius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 31. tertium, 36.
- Q. Servilius Ahala, consul, 7, 1. secundum, 4. dicit consensu patriciorum Ap. Claudium dictatorem, 6. creatur dictator, 11. ex auctoritate Patrum ludos magnos vovet, *vid. ejus res gestæ, ibid.* abdicat se dictatura, *ibid.* interrex creatur, 17.
- Q. Servilius, magister equitum, 7, 22. consul, 38.
- Sp. Servilius consul, cedit Veientes, 2, 51. mox pulsus ab iis, interventu collegæ servatur, *ibid.* reus factus ad populum, periculum audacia discutit, 52.
- Sp. Servilius Priscus, censor, 6, 31. tribunus militum consulari potestate, 38.
- Servius Tullius, 1, 18. captiva Corniculana natus, 1, 39. *et* 4, 3. ei caput in multorum conspectu arsit, 1, 39. de ejus natalibus varie sententiæ, *ibid.* Servius fuit maximo honore apud regem et Patres, *ibid.* curam rerum capessit, 41. a senatu jubetur regnare, *ibid.* filias Tarquinjis collocat, 42. Valentiibus bellum infert, *ibid.* instituit censum, *ibid.* condit lustrum, 44. interficitur, 48. ejus laudes, *ibid.* commentarii, 60.
- Servus conjunctionis index, *vid. Vindicius.*
- Servi vindicta liberati, in civitatem accepti videbantur, 2, 5.
- Servi Capitolium occupant, 3, 16. dant pœnas, 18.
- Servorum alia conjunctio, 4, 46.
- Servi publici, 9, 29.
- Servorum tyrannica dominatio Volsiniis, *vid. Volsinii.*
- Servus, interfecti domini ultor, occidit Asdrubalem, 21, 2. ejus in tormentis constantia, *ibid.*
- Servi quinque et viginti in crucem acti, quod in campo Martio conjurassent, 22, 33.
- Servi in militiam allecti Romæ, 22, 57. eorum octo millia armantur, *ibid. vid. Volones.*
- Servi vocati ad Pileum, 24, 32.
- Servus indicat auctores incendii, pluribus simul locis circa forum orti, 26, 27.
- Servi, indices conjunctionis, 32, 26. iis vicina quina millia æris, et libertas data, *ibid.*
- Servorum conjunctio in Etruria, 33, 36. vincuntur a M'. Acilio, prætore, *ibid.* principes conjunctionis adfiguntur crucibus, *ibid.*
- Servorum magnus motus in Apulia, 39, 29.
- Servitiis Achæorum fugitivis receptaculum Macedonia, 41, 28.
- Sescenaris bos, 41, 19.
- P. Sestius Capitolinus, consul, 3, 32. decemvir legibus scribendis, 33.
- P. Sestius, patriciæ gentis vir, a C. Julio decemviro ad populum accusatus, 3, 33.
- P. Sestius, quæstor, 4, 50.
- Sestos, Hellesponti urbs, 32, 33. deditur Romanis, 37, 9.
- Setia, colonia, 6, 30. 26, 8. 29, 14. eam depopulantur Privernates, 7, 42. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de ea re senatusconsultum, 29, 15. Setiæ magnus tumultus servorum opprimitur, 32, 26. ibidem Carthaginensium obsides custoditi, *ibid.*
- Setini nunciant defectionem Privernatium, 8, 1.
- Seuthes, Cotyis pater, regis Odrysarum, 42, 51.
- Sextantes, 2, 33.
- Sextarii vini, honoris ergo, militibus, qui Decium secuti fuerant, a legionibus collati, 7, 37.
- Sextiles kalendæ olim anni principium, 3, 6.
- Sextiles kalendæ duplici chæde insignes, 6, 1.
- Sextiles idus, 41, 20.
- nonæ, *ibid.*
- C. Sextilius plebeius, tribunus militum consulari potestate, 6, 30.
- M. Sextilius Fregellanus respondet pro duodeviginti coloniis, milites ex formula paratos esse, 27, 10.
- L. Sextius, tribunus plebis, rogationem fert, qua Volas coloni mitterentur, 4, 49.
- L. Sextius tribunus plebis promulgat leges de ære alieno, de modo agrorum, et de consulatu plebeio, 6, 35. refectus tribunus plebis, non patitur creari curules magistratus, *ibid.* octavum tribunus plebis, 36. continuari sibi tribunatum recusat, 39. decimum tribunus refectus, 42. primus de plebe consul factus, *ibid. et* 7, 1.
- M. Sextius Sabinus, ex ædilitate plebeia prætor, 30, 26. sortitur Galliam, 27.
- Sfbaris, urbs, 36, 39.
- Sibylla, 1, 7.
- Sibyllæ carmina de termino fatali imperii Romani, 38, 45.
- Sibyllini libri aditi, 3, 10. 5, 13. 7, 27. 21, 62. 22, 1. 9, 10. 36. *et* 57. 29, 10. 36, 37. 41, 26. *vid. Libri.*
- Siccitas ingens in urbe et agro Romano, 4, 30. 40, 29.

- L. Siccus, vir fortissimus, fraude decemviro interfectus, 3, 33.
- Sicilia, 1, 1. in Siciliam venit Æneas, *ibid.* in Sicilia frumentum centum propter caritatem annonæ, 2, 34. in Siciliam exercitum quando primum trajecerint Carthaginienses, 4, 29. a tyrannide Siciliæ missam suspicatur Livius classem Græcorum, quæ mare Etruscum infestum habebat, 7, 25. et 26.
- Sicilia deseritur a Pœnia, 26, 40. Siciliæ res componit Scipio, 29, 1. Siciliæ calamitas ob motus serviles, *vid.* Servi, Fugitivi.
- Siculorum res a M. Marcello compositi, 25, 40. eorum querelæ de Marcello, 26, 29. eorum oratio in senatu, 30. iis respondet Marcellus, 31. de ea res senatusconsultum, 32. Siculi legati ad Marcelli genus se projiciunt, 33.
- Siculum fretum, 1, 2.
- Sicilius securi percussus, 23, 37.
- Sicimina, mons, 45, 12.
- C. Sicinius, auctor secessionis in sacrum montem, 2, 32. inter primos tribunos plebis, 33. *vid.* et 3, 54.
- C. Sicinius, tribunus plebis, 2, 58. diem dicit Ap. Claudio, 61.
- C. Sicinius, tribunus plebis post secessionem in Aventinum, 3, 54.
- C. Sicinius, legatus a senatu missus, 43, 7.
- Cn. Sicinius ædilis, petit præturam, 39, 39. fit anno sequente prætor, et sortitur Sardiniam, 45.
- Cn. Sicinius, triumvir coloniarum Lucam deducendæ, 41, 17.
- Cn. Sicinius, prætor, 42, 9. in Apuliam mittitur ad colligendas locustas, 10. obtinet Macedoniam provinciam, rogato in annum imperio, 27. paludatus proficiscitur ex urbe, *ibid.*
- L. Sicinius, tribunus plebis, 6, 6.
- T. Sicinius, consul, 2, 40.
- T. Sicinius, lator rogationes de migrando Veios, 5, 24.
- Sicyon, urbs, 27, 31. 35, 25. Sicyone Romanorum aliorumque populorum legatis datum Achæorum concilium, 22, 19.
- Sicyonius ager, 33, 15.
- Sida, oppidum, 35, 13. 37, 23.
- Sidetæ, populi, 35, 48.
- Sidicini, a Samnitibus bello lacessiti, socios sibi parant Campanos, 7, 29. rursus ab iisdem impugnati, ditionem facere volunt ad Romanos; a quibus repudiati, dedunt se Latinis, 8, 1. et 2. Sidicinos inter et Auruncos bellum, 15. vincuntur Sidicini a Romanis, 16. et 17.
- Sidicinus ager, 10, 14. 26, 9.
- Sidonii, populi, 35, 48.
- Sidus Vergiliarum, 21, 35.
- Sigeum, 44, 28.
- Signatum argentum, *vid.* Argentum.
- Signia, colonia, 1, 56. 2, 21. 8, 3. 32, 2.
- Signini Romanis fidi, 27, 10.
- Signifer omni vi moliens signum convellere nequit, 22, 3.
- Signiferum manu arreptum secum in hostem rapit Camillus, 6, 8.
- Signum emissum in hostium aciem, 6, 8. 34, 46. *vid.* Vexillum.
- secundi Hastati, ademtum signifero, a Q. Navio in hostes inlatum, 26, 5.
- Signa militaria ex ærario deprompta, 4, 22. 7, 23.
- Signa capta in prælio, 9, 44. 10, 14. et *alibi sæpius.* ante Signa et post Signa strages facta, 8, 11.
- Signum pugne datum, 6, 8.
- propositum, 22, 45.
- Signum receptum datum, 6, 8.
- Signum secundæ vigiliæ, 7, 35.
- Signa bis canunt, ubi duo sunt consules, 27, 47.
- Signum datum, id est, jussus imperatoris per totum exercitum perlatus, 5, 36. 21, 14.
- Signum Jovis Imperatoris, Præneste devectum, T. Quintius dictator in Capitolium infert, 6, 29.
- Junonis a matronis dedicatum in Aventino, 21, 62.
- Martis, 22, 1.
- Signa ænea Deorum facta ex argento mulctatio, 27, 6.
- tria ad Cereris data, 36.
- duo cupressæ in ædem Junonis Reginæ inlata, 37.
- ænea quinque ex mulctatio argento in ærario posita, 31, 50.
- tria Cereri, Libero, Liberæque posita, 33, 25.
- ænea in Capitolio dejecta, et in circo maximo cum columnis eversa, 40, 2.
- Signa tabulasque, quibus abundabant Syracusæ, Marcellus Romam deiecit, atque inde primum initium mirandi Græcarum artium opera factum, 25, 40. *vid.* et 26, 30. et 31. et 34, 3.
- Signa tabulasque Tarentinis relinquit Fabius, 27, 16.
- Signa, tabulæ priscæ artis, ornamentaque ejus generis plura Eretriæ reperta, 32, 16.
- Sigovesus, filius sororis Ambigati, Celerum Regis, 5, 34. in Hercynios saltus sorte missus, *ibid.*
- Silana, oppidum, 36, 13.
- M. Silanus, *vid.* Junius.

- Silenus, auctor Græcus, 26, 49.
 Q. Silius, primus quæstor plebeius, 4, 54.
 Silo Pompeianus, dux Marsorum, Epit. 76.
 Silpia, urbs, 28, 12.
 Silva, *vide* Sylva.
 Silvanus, *vide* Sylvanus.
 Silvius, *vide* Syltius.
 Simile lucus, 39, 12.
 Simulacra Junonis Regine cupressæ circumdata, 27, 37.
 Simulacra infantium, conditorum urbis, sub uberibus lupæ, ab Ficum Ruminalem posita, 10, 28.
 Simulacra luporum, 22, 1.
 Simulacrum Herculis in Capitolio positum, dedicatumque, 9, 44.
 Simulacrum pugne terrestri et navali editum a Scipione, 29, 22.
 Sindensis ager, 38, 15.
 Sinope urbs, postea Sinuessa, 10, 21.
 Sinope, urbs Pontica, 38, 18.
 Sinopensium clades, 40, 2.
 Sintii, 42, 51.
 Sintice, regio, 44, 46.
 Sintice Heraclæ, 42, 51, 45, 29.
 Sinuessa, urbs, 8, 11. colonia, 10, 21, 22, 14.
 Sinuessa colonie negatur vacatio, 27, 38, 36, 3.
 Sinuessanæ aquæ, 22, 13.
 Sinus Adriaticus, 10, 2.
   — Ænianum, 28, 5.
   — Ambracius, 32, 14, 38, 4.
   — Bargylæticus, 37, 17.
   — Corinthiacus, 26, 26, 28, 7, 38, 7.
   — Demetriacus, 28, 5.
   — Euboicus, 31, 47.
   — Gallicus, 26, 19, 30, 19, 34, 8.
   — Maliacus, 27, 30, 31, 46, 35, 37, 36, 11, et 14.
   — Pamphylius, 37, 23.
   — Telmessicus, 37, 16.
   — Thesprotius, 8, 24.
 Sipontum, urbs capta ab Alexandro Epi-
 rensi, 8, 24.
 Sipontum colonia civium Romanorum
 deducta, 34, 45, 39, 23.
 Sipyllus, 36, 43, 37, 11.
 Sipyrrhicas Ætolis, 31, 46.
 Sira, oppidum terræ Odonticæ, 45, 4.
 Sitella ad sortiendum, 25, 8. *vid. et* 41, 22.
 Smyrna, urbs, 37, 35. usurpat libertatem, 38, 38. obsidetur ab Antiochi
 copiis, *ibid. vid. et* 35, 42.
 Smyrnæi, 37, 16. laudati a senatu Ro-
 mano, 54. donantur agro, 38, 39.
 Socii Romanorum, sine duce aut exer-
 citu Romano, propriis viribus bellum
 gerere non sinuntur, 2, 53, 8, 4.
 Socii Romanorum in bello Anibalibus
 constat fides, quia justo et moderato
 regobantur imperio, 22, 13.
 Sociorum defectio, Sociale bellum, *vid.*
 Italici.
 Socii navales, 21, 49. ex libertino or-
 dine, 42, 27.
 Sol ruber per totum diem, *vid.* Prodi-
 gium.
 Solis eclipsis, 37, 4.
 Soli aram consecrat Philippus in monte
 Æmo, 40, 22.
 Sollemne Pani Lyceæ ab Evandro insti-
 tutum, 1, 5.
   — Fidei a Numa, 1, 21.
 Soli, Ciliciæ urbs, 33, 20, 37, 56.
 Soliferrea, tela bellica, 34, 14.
 Solistimuni tripodum, 10, 40.
 Solon, præfatus Pydnæ, 44, 45.
 Solonis leges a legatis Romanorum de-
 scriptæ, 3, 31.
 Solonius ager, 8, 12. in eum excursio-
 nem faciunt Antiates, *ibid.*
 Solovettius, dux Gallorum, 45, 34.
 Solstitium, 44, 36.
 Solstitialis orbis, 1, 19.
 Solstitiale tempus, 35, 49.
 Somnium T. Atinii, 2, 36. Annibalis,
 21, 22.
 Sopater Syracusanus prætor creatur, 24, 23.
 ejus oratio de Andranodori et The-
 misti cæde, 25.
 Sopater, dux Philippi regis, secum qua-
 tuor millia militum in Africam traji-
 cit, 30, 26. eum captum a Romanis
 sibi restitui petunt legati Philippi,
 42.
 Sopater Arcanæ, præfectus Chalcidis,
 interficitur, 31, 23.
 Sopater, dux Persæ, prælio interficitur
 a Romanis, 42, 66.
 Sophonisba, uxor Syphacis, filia Andru-
 balis, 30, 12. ejus ad Masinissam
 oratio, *ibid.* nubit Masinissæ, *ibid.*
 venenum, sibi a Masinissa missum,
 haurit intrepide, 15.
 Sora, oppidum, capitur a Romanis, 7,
 28. interfectis Romanorum colonia,
 deficit ad Samnites, 9, 23. obsidetur
 a Romanis, 24. capitur, *ibid.* expug-
 natur a Samnitibus, 48. recipitur, 44.
 Soram coloniam quatuor millia homi-
 num missa, 10, 1.
 de Sora, quod milites pecuniamque Ro-
 manis negarat, senatusconsultum, 29,
 15.
 Soranus ager, 10, 14. *et* 38.
 Sordidati rei et eorum cognati esse so-
 lent, 6, 20. *vid. et* 27, 34.
 Sororum tigillum, 1, 26.
 Sors in sitellam posita, 41, 22.
 Sortes Cære extenuatæ, 21, 62, 32, 1.
   vid. et Prodigium.
   — oraculi Pythici, 5, 15.
   — Dodonæi Jovis, 8, 24.

- Sosilius, 34, 30.
 Sosis et Theodotus, interfecto Hieronymo, regis equis Syracusas contendunt, 24, 21. eos adloquitur Andromedorus, 22. Sosis unus ex interfecto-ribus tyranni, mittitur a Marcello ad Philodamum, prefectum arvis Euryali, 25, 25.
 Sosis, faber aerarius, Syracusas Marcello tradit, 26, 21. et 30. cum corona aurea praecedit in triumpho Marcelli, et, dematus civitate Romana, accipit quinquaginta jugera in agro Syracusano, 26, 21.
 Sosithens Magnes, legatus Philippi, 23, 32.
 Sospita Juno, *vid.* Juno.
 Sotimus, minister ex regis Alexandri Epiroensis pueri, 8, 24.
 Spadones, regum, 35, 15.
 Sparta, *vid.* Lacedaemon. oppugnatur corona a T. Quintio, 34, 8—40.
 Sparta quondam sine muro, 34, 38, 39, 37. tyranni addiderant murum, 34, 38. Spartae muri diruti, 33, 34.
 Spartana disciplina dura et horrida, 38, 17.
 Sparti ad rem nauticam usus, 22, 30.
 Spartacus, bellum excitat, Epit. 95. ipse cum millibus sexaginta ceditur a M. Crasso, 27.
 Sparus, agreste telum, 34, 15.
 Spectacula sibi Patres equitesque faciunt, alta duodenos pedes: fori appellabantur, 1, 35.
 Spectrum per quietem utrique consuli visum, 8, 6.
 Specula in Tisae monte, 28, 5.
 Speculator Pannus, Romae deprehensus, praecisus manibus dimissus, 22, 38.
 — convivii male exceptus, 40, 7.
 Speculator, contemptus regium agmen e specula, properat Athenas, 31, 24.
 Speculatores, 9, 23.
 Speculatores Annibalis, excepti a custodi- bus Romanis, jubentur a Scipione visere omnia, 30, 29. dimittuntur a Scipione, *ibid.*
 Specus in foro Romano, *vid.* Vorago.
 Spei templum, 2, 51, 24, 47. redicitur, 25, 7.
 Spei aedes ad Tiberim, 40, 51.
 Spei aedes fulmine icta, *vid.* Prodigium.
 Spelaeum, prope Pellam locus, 45, 33.
 Spelunca in Umbria, in qua ad duo milia armatorum absumpta fumo et vapore, 10, 1.
 Sperchiz, 32, 13.
 Sperchius, amnis, 36, 14, 37, 4.
 Spicae metentibus visus creantur, *vid.* Prodigium.
 Spinther, *vid.* P. Cornelius Lentulus.
- Spoletium colonia deducta, 20, 2.
 Spoletum frustra tentat Annibal, 22, 9. *de Spoleta vid.* et 24, 10, 45, 43.
 Spoletani a Romanis laudati, 27, 10.
 Spolia opima Jovi Feretrio a Romulo lata, 1, 10. in aede Jovis Feretrii, prope Romuli spolia, ab A. Cornelio Cossu dono fixa, 4, 20. et 38. a Marcello, post Romulum et Cossium tertio et ultimo, 20, 56.
 Spolia equestris, 8, 7.
 Spolia caesorum hostium lacta, 5, 26. et 39, 27, 42.
 Spolia hostium Vulcano cremata, 1, 87.
 — dicata Marti, Minerva, Lausque Matri, et succensa, 45, 33. *vid.* et 8, 1.
 — Jovi Victori vota, 10, 29.
 Spolia vetera hostium templis porticibusque detracta armando militi, 22, 57, 23, 14.
 Speliorum simulacra, ex mille pondo argenti facta, Delphos mittuntur, 28, 45. *vid.* Prada.
 Spongia pectori tegumentum, 9, 40.
 Sponsionis foderisque discrimen, 9, 6.
 Stagnum effusum Minicio amni, cruentum visum, *vid.* Prodigium.
 Staius Minacius, dux Samnitium, 10, 20. eum captum ad consulem Romanum rapiunt, *ibid.*
 Stans cibum potumque capere jussus miles ignominiae causa, 24, 16.
 Statarius miles, 9, 19.
 Statianus, *vid.* Oppius.
 Statiellas ager, 42, 7.
 Statiellates Ligures viscentibus Romanis, 42, 7. venduntur a consule, sed a senatu jubentur redimi, 8. ceduntur iterum ab M. Popillio, 21. de his rogatio, *ibid.* in eorum gratiam senatus consultum, 22.
 Marius Statilius, *vid.* Marius.
 Stationum ratio mutata a Paulo Emilio, 44, 33.
 Statius Trebius pollicetur se traditurum Compeam Annibali, 23, 1.
 Statius Gellius, imperator Samnitium, in proelio captus a Romanis, 9, 44.
 Statius Metius, prefectus praesidii Casilini, 24, 19.
 T. Statius, tribunus plebis, diem dicit Sp. Servilio, 2, 52.
 Stator Jupiter, *vid.* Jupiter.
 Statorius ad Syphacem, Numidarum regem, a Scipionibus mittitur legatus, 24, 48. ex juventute regi pedes describit, et ad moenum Romanorum ordinat et instruit, *ibid.* *vid.* et 30, 22.
 Status Accio Navio Roma posita, 1, 36.
 — Antiochi in Minervae Itonia templo, 36, 20.

- Status Camilli et Manii, consulum, in foro, 8, 13.**
 — Clælie in Sacra via, 2, 13.
 — Horatii Coclitis in Comitio, 2, 10.
 — Manicii, Prænestinorum præfecti, loricata, 23, 19.
 — Martii, consulis, in foro ante templum Castoris, 9, 43.
 — Philippi, regis Macedonum, 31, 28. *et* 44.
 — Ptolemæi, 23, 10.
Status aurata omnium in Italia prima Glabroni posita, 40, 34.
Status publicæ in Rostris positæ legatis Romanis, a Fidenatibus occisis, 4, 17.
Status tres in monumento Scipionum, 38, 56.
Stellates campi, 9, 44. 10, 31. *vid. et* 22, 13.
Stellatina tribus nova, 6, 5.
Stena Græcis, fauces Latinis, 32, 5.
Stenius Ninnius Celer, hospes Annibalis Capuæ, 23, 8.
C. Stertinus creatur prætor, et sortitur Sardiniam, 38, 35.
L. Stertinus, proconsul, in Hispaniam mittitur, 31, 50. rediens quinquaginta millia pondo argenti in ærarium fert, et de manubiis duos fornices facit, 33, 27. legatus, 35.
L. Stertinus, quæstor, cum muneribus mittitur ad Misagenem, Masinissæ filium, 45, 14.
Stimon oppidum, 32, 14.
Stipendium de publico quando miles primum acceperit, 4, 59.
 — quando eque, 5, 7.
Stipendium annuum, et trium mensium frumentum accipit exercitus Romanus a Samnitibus, mercedem induciarum, 8, 2.
Stipendium impositum Carthaginiensibus, 21, 1.
Stobi Pæoniæ, 33, 19. 45, 29. Stobos exercitum indicit Philippus, 40, 21. haud procul Stobis, novam urbem Persæda condit Philippus, 39, 59.
Stœni, pop. Epit. 62.
Stragule vestis pretiosæ usus quando primum Romæ coeperit, 39, 6.
Strategema Annibalis, 21, 27. 22, 16. *et* 17.
 — Gallorum, 23, 24.
 — Philemeni proditoris, 25, 9.
 — Polyxenide, 37, 28.
 — M. Porcii Catonis, consulis, 34, 12. *et* 13.
 — T. Quintii, consulis, 2, 64.
 — C. Sulpicii, Dictatoris, 7, 14.
 — Stratii, 43, 24.
Stratius, medicus, speculaturus, quæ ab Attalo agerentur, ab Eumene mittitur Romam, 45, 19. sapientibus monitis pravas Attali spes castigat, *ibid.*
Strato M. Brutum rogatus occidit, Epit. 124.
Stratonicea, urbs Carie, 33, 18. datur Rhodiis, 30.
Stratonicensis ager, 33, 18.
Stratonidas Thebis perfigit Tanagram, 33, 28.
Stratus, urbs Ætolie, 36, 11. 38, 4. 43, 23.
Strymo, fluvius, 44, 44. *et* 45. 45, 29.
Stupra in Bacchanalibus per vim inlata, adhibito cymbalorum et tympanorum pulsu, ne vox quiritantis exandiri possit, 39, 10.
Stupra virorum inter sese plura, quam feminarum, 39, 13.
Stupri damnatæ matrone mulctantur pecunia. *vid.* Matriona.
Stymphalia terra, 33, 14.
Stymphalis, 45, 30.
Subota, insula, interjecta Elææ et Atho, 44, 28.
Subura, regio urbis Romæ, 3, 13.
Subcenturio Romanus vincit Latinum centurionem, 8, 8.
Sucro, oppidum, 28, 24.
Sudertanum forum, 22, 23.
Sodibus, et saxis, et omni genere telorum summoventur a vallo hostium Romani, 34, 15.
Suessa Pometia, urbs Volscorum, 1, 41. vi capitur a Tarquinio Superbo, 53. *vid.* Pometia.
Suessa Aurunca, 8, 15. eo colonia deducta, 9, 28. negat consulibus milites et pecuniam, 27, 9. de hac re senatus-consultum, 29, 15.
Suessetani, Hispaniæ populus, 25, 34. deficiunt ad Romanos, 34, 20. iis opem ferunt in expugnando Lacetanorum oppido, *ibid.* in Suessetanis A. Terentius oppidum Corbionem expugnat, 39, 42.
Suessetanum agrum depopulatur Mandonius, 28, 24.
Suessiones, Epit. 104.
Suessula, urbs, 7, 37. 23, 14. 17. *et* 32. 24, 46. 25, 7. *et* 22. 26, 9. 28, 9.
Suessulanis civitas sine suffragio data, 8, 14.
Suffetes, summus apud Pænos magistratus, 28, 37. 30, 7. 34, 61.
Suffragia quomodo Romæ lata, 1, 43. *vid. et* 10, 13. *et* 21. 24, 7. *et* 9. 25, 3. 40, 51.
Suffragii lationem impetiri, populi erat, non senatus, 38, 36.
Suffragii latio per censores adimi non potest injussu populi, 45, 15.
Suggestum in foro Romano adornatum rostris navium Antiatum, 6, 14.

- Saismontium, mons Liguriae, 39, 2. 40, 41.
- L. Sulla Athenas expugnat, Epit. 81. De eo *vid. Epit.* 82. 83. &c. crudelitas ejus, 88. in Campo Martio sepelitur, 90.
- Sulmo, oppidum, 26, 11.
- Sulpicia, gravis femina, socrus consulis Postumii, 39, 11. 12. et 13.
- C. Sulpicius, legatus, *qui idem videtur esse, ac C. Sulpicius Peticus, de quo infra*, vincit Hernicos, 7, 7.
- C. Sulpicius praetor creatur, et sortitur Siciliam, 35, 41.
- C. Sulpicius, tribunus plebis, 43, 16.
- C. Sulpicius Camerinus censor creatur, 6, 27. abdicat se magistratu, *ibid.*
- C. Sulpicius Galba, pontifex, 30, 39. moritur, 32, 7.
- C. Sulpicius Galba, creatur praetor, 42, 28. sortitur jurisdictionem urbanam, 31.
- C. Sulpicius Gallus, nominatur patronus ab Hispanis, 48, 2. creatur praetor, 13. delectum habet, 16. sortitur jurisdictionem urbanam, *ibid.* ab eo et collega M. Claudio consul accipit legiones, 17. idem Gallus, tribunus militum secundae legionis, praedicat eclipsin Lunae, 44, 37. praest castris Aemilii Paulli, 45, 27. creatur consul, 44.
- C. Sulpicius Longus, consul, 8, 15. iterum, 37. tertium, 9, 24. Samnites vincit, 27.
- C. Sulpicius Peticus, consul, 7, 2. *vid. C. Sulpicius, legatus.* Iterum consul, 9. ducit exercitum in Hernicos, et Ferentinam urbem capit, *ibid.* dictator dictus, 12. trahit bellum, aegre id ferentibus militibus, *ibid.* Sex. Tullii ad eum oratio, 13. ejus strategema, 14. vincit Gallos, et triumphat, 15. auri ex Gallicis spoliis magnam pondus, saxo quadrato septem, in Capitolio sacrat, *ibid.* creatur interrex et tertium consul, 17. et 18. quartum, 19. iterum interrex, et quintum consul, 22.
- L. Sulpicius, tribunus militum, 40, 27.
- P. Sulpicius, interrex, 10, 11.
- P. Sulpicius, Galba, Servii filius, qui nullum antea curulem magistratum gesserat, consul creatur, 25, 41. magistratum init, 26, 1. Apuliam provinciam obtinet, 22. in Macedoniam mittitur, *ibid.* ei imperium prorogatum, 28. etiam anno sequenti, 27, 7. et 10. iterum anno sequenti, 22. ejus res gestae, 31, 32. et 33. ejus res gestae anno sequenti, 28, 5—7. ei succedit P. Sempronius, 29, 12. creatur dictator, 30, 24. iterum consul, 31, 4. de bello adversus Philippum refert ad senatum, 5. ei evenit Macedonia provincia, 6. rogationem promulgat de bello Macedonico, *ibid.* ejus oratio, 7. consulit sociales de bello, Philippo regi indicendo, 8. ei permissum, ut de exercitu, quem P. Scipio ex Africa deportasset, voluntarios, quos posset, duceret, *ibid.* paludatus cum lictoribus proficiscitur in Macedoniam, 14. circa Apolloniam hibernat, 22. *vid. et* 27. ejus res gestae, 33—40. legatus additur T. Quintio, 32, 28. legatus in decem ad res Macedoniae et Graeciae componendas, 33, 24. legatus mittitur ad Antiochum, 34, 59. venit ad Eumenem, 35, 13. et 14. ejus cum Minione colloquium, 16.
- P. Sulpicius Saverrio consul creatur, 9, 45. ob res bene adversus Aequos gestas triumphat, *ibid.* censor, 10, 9.
- Q. Sulpicius, legatus dictatoris A. Postumii, 4, 27.
- Q. Sulpicius Camerinus, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iterum, 14.
- Q. Sulpicius Longus, tribunus militum consulari potestate, 5, 36. et 47. paciscitur cum Brenno, 48.
- Ser. Sulpicius, consul, nihil dignum memoria agit, 2, 19.
- Ser. Sulpicius, curio maximus, moritur, 3, 7.
- Ser. Sulpicius, consul, 3, 10. legatus mittitur Athenas legum causa, 31. decemvir, 38. legatus ad exercitum, qui Aventinum insederat, 50. legatus praest equitibus, 70.
- Ser. Sulpicius Camerinus consul creatur, 5, 29. tribunus militum consulari potestate, 32. adversus Salpinates proficiscitur, *ibid.* creatur interrex, 6, 5.
- Ser. Sulpicius Camerinus, consul, 7, 28.
- Ser. Sulpicius Galba, aedilis curulis, 27, 21. ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. pontifex, 30, 26. moritur, 32, 7.
- Ser. Sulpicius Galba, aedilis curulis, 38, 35. praetor, sortitur jurisdictionem urbanam, 42. et 39, 6. candidatus consulatus, 32. *idem videtur esse, qui proxime sequitur.*
- Ser. Sulpicius Galba, tribunus militum secundae legionis, adversatur Aemilii Paulli triumpho, 45, 35. et 36.
- Ser. Sulpicius Rufus, tribunus militum consulari potestate, 6, 4. iterum, 18. tertium, 21.
- Ser. Sulpicius, tribunus militum consulari potestate, 6, 22. iterum, 32. recipit Tusculum, 33. duxerat majorem M. Fabii Ambusti filiam, 34. tribunus militum consulari potestate tertium, 36. quartum, 38.
- Sunium, 28, 8. 31, 22. Atticae terrae promontorium, 32, 17.

Sacretanilia, 1, 44, 8, 10.
Superbus cur dictus *Tarquinius*, 1, 49.
Superstitio externa repressa, 4, 30. *vid.*
Religio.
Supplicare coronati, et lauream in
 manu tenentes, jubentur omnes duo-
 decim annis majores, 40, 37.
Supplicationes ad omnia delubra, 3, 7.
 — duorum consulum nomine in unum
 diem, 68.
 — in quadriuum, 5, 28.
 — ob rem bene gestam adversus Sam-
 nites, 10, 21.
 — in biduum, prodigiorum averrun-
 candorum causa, 23.
Supplicatio per unum diem *Æsculapio*
 habita, 10, 47.
 — belli *Carthaginensis* causa, 21,
 17, 22, 10.
 — per triduum ad omnia pulvinaria,
 22, 1.
 — *Fortunæ* in *Algido*, 21, 62. ad
 eodem *Herculis*, *ibid.*
Supplicationes omnibus Diis, quorum
 pulvinaria Romæ sunt, indictæ, 24, 10.
 — ad omnia delubra, 24, 11.
 — ad omnia pulvinaria, 27, 4. *et* 11.
vid. *et* 25, 7.
 — in unum diem, 27, 7. *et* 37.
 — per compita, tota urbe, 27, 23.
 — in triduum celebratæ a viris femi-
 nisque, 27, 51.
 — in quadriuum, 29, 14, 30, 1. *et* 17.
 — per quinque dies, 30, 21.
 — in triduum ob victum *Annibalem*,
 30, 40.
 — ob bellum *Philippe* decretum, 31,
 8. *et* 9.
 — ob victoriam de *Gallis* reportatam,
 31, 22.
 — ob prodigium, 32, 1. *et* 9, 35, 21.
 — ob res bene gestas in *Gallia* in qua-
 triduum, 32, 31.
 — ob res in *Thessalia* bene gestas in
 dies quinque, 32, 24.
 — ob res bene gestas in *Hispania* in
 triduum, 34, 21. *vid.* *et* 34, 42.
 — ob terræ motus, 34, 55.
 — ob res bene gestas adversus *Antio-
 chum*, 36, 21.
 — in triduum in omnibus compitis,
 38, 26.
 — pro valetudine populi in triduum,
 38, 44.
 — prodigiorum causa, 39, 56, 40, 2.
 — circa omnia pulvinaria in diem
 unum, 40, 19. *et* 28.
 — in biduum, 40, 37.
 — ob pestilentiam in unum diem, 41,
 26.
 — ob devictum *Perseum*, 45, 2. *et*
Gentium, 3.
Supplicationibus ordo statutus, 7, 28.

Supplicum insignia *Iulius*, *Velamen-
 ta*, *Rami oleæ*, *Vestis sordida*, 2, 39,
 24, 30, 25, 25, 29, 16, 27, 28, 44,
 19, 45, 25. *vid.* *et* 35, 34.
P. Sura, legatus, 22, 31.
Surenas, dux *Parthorum*, *Epit.* 106.
Surrentini populi deficiunt ad *Pomæa*,
 22, 61.
Sua mansucta variis condimentis ad-
 mulata *ferius* carni, 35, 49.
Susus Phalaræus, dux *Cretensium* in
 exercitu *Pessæ*, 49, 51.
Sutrinum, socii *Romanorum*, 6, 3. *de ob-
 stidione eorum urbis* *vid.* *Sutrinum*.
Sutrinus ager, 26, 54.
Sutrium, oppidum, obsidetur et capitur
 a *Tuscia*, 6, 2. recipitur a *Camillo*,
ibid. obsidetur ab *Etruscis*, 9. libera-
 tur, *ibid.* *Sutrium*, claustrum *Etru-
 riam*, ab *Etruscis* oppugnatum, 9, 32.
et 35. *vid.* *et* 10, 14. negat consulibus
 milites et pecuniam, 27, 9. de hac
 re *senatusconsultum*, 29, 15.
Sycurium, urbs sub radicibus *Ossæ*, 42,
 54, 56, 57. 62, *et* 64.
Syleum urbs, 38, 14.
Syllus Gnosius, dux *Cretensium* in ex-
 ercitu *Pessæ*, 42, 51.
Sylva Asia, 2, 7.
 — *Ciminia*, 9, 36.
 — *Litana*, 23, 24, 34, 22.
 — *Mænia*, 1, 38.
 — *Malitiosa*, 1, 30.
 — *Pieria*, 44, 43.
Sylvanus ex *sylva Asia* ingentem rocem
 noctis silentio edidisse creditur, 2, 7.
Sylvius, *Ascapii* filius, secundus *Albæ*
 rex, 1, 3. casu quodam in *sylvis* na-
 tus, *ibid.*
Sylvius Æneas, tertius *Albæ* rex, *ibid.*
Sylvius Latinus, quartus *Albæ* rex, *ibid.*
Sylvius Romulus, fulmine ictus, *ibid.*
Sylvius, cognomen omnium *Albanorum*
 regum, *ibid.*
Synnada, urbs, 38, 15, 45, 34.
Synedri, *Macedonum* senatores, 45, 82.
Syphax, rex *Numidarum*, a *Scipionibus*
 appetitus, jangit amicitiam cum *Ro-
 manis*, 24, 48. vincitur a *Masinissa*,
 49. in *Maurusio* fugit, *ibid.* ejus ad
Romanos legati, prospera cum *Car-
 thaginiensibus* prelia memorantes,
 27, 4. ad eum vicissim *senatus* lega-
 tos mittit, *ibid.* ad eum *Scipio* navi-
 gat, 28, 17. eodem tecto recipit *Sci-
 pionem* et *Asdrubalem*, 18. cum eo
 fœdus icit *Scipio*, *ibid.* ducit *Asdru-
 balis* filiam, 29, 23. *Scipioni* amici-
 tiam renunciat, *ibid.* ejus adversus
Masinissam bellum, 29—33. in ejus
 castra ignes conjiciunt *Scipio* et *Ma-
 sinissa*, 30, 5. *Syphax* adversus *Ma-
 sinissam* et *Lælium* copias educit, 11.

capitur, *ibid.* in castra Romana adducitur, 18. ejus oratio ad Scipionem, *ibid.* a Lelio in Italiam abducitur, 17. Tibure moritur, et publico funere effertur, 46.

Syracum, Bruttiorum oppidum, deficit a Poenis ad Romanos, 80, 19.

Syracusam, post mortem Hieronymi magnæ Syracusis turbæ, 24, 21. 27. pax cum Romanis decreta, dein turbata, 28—82. Syracusæ sub dominationem Hippocratis et Epicydis cadunt, 32. terra marique oppugnantur a Marcello, 83. Archimede defendente, 34. oppugnatione assistunt Romani, et obsidendo arent commectus, *ibid.* Syracusæ captæ, 25, 23—31. Syracusarum spolia Roman de vecta, 40.

Syracusani in fidem clientelamque Marcelli urbem suam tradunt, 26, 32.

Syri haud paulo mancipiorum melius, quam militum, genus, 86, 49. leves et servituti nati, 86, 17. Gallis stipendium pendere, 88, 16.

Syrtis minor, 29, 33. 34, 62.

T.

Tabæ, urbs Pisidiæ, 38, 13.

Tabellæ et litere laureatæ, 45, 1.

Tabellarius, *ibid.* et 44, 44.

Tabernæ Romæ a Tarquinio Prisco rege factæ, 1, 36.

Tabernæ in gravi periculo claudi jussæ, 3, 27. 4, 31. in luctu, 9, 7. in pace apertæ, 6, 26.

Tabernæ argentariæ fori Romani venduntur ab Annibale, castra ad urbem habente, 26, 11.

Tabernæ septem Romæ incendio hauriuntur, 26, 27. reficiuntur, 27, 11.

Tabernæ omnes cum magni pretii mercibus confagraverunt, 36, 40.

Tabernæ quatuor in publicum emtæ, 39, 44.

Tabernæ circum forum piscatorium in privatum venditæ, 40, 51.

Tabernæ foro circumdatæ, 41, 32.

Tabernæ et laniensæ conjunctæ, in publicum emtæ, 44, 16.

Tabernæ Novæ, loci nomen Romæ, 3, 48.

Tabernacula in foro statuta, 39, 46.

Tabernacula, muli, et omnia alia instrumenta militaria, magistratibus in provincias ituris subministrata de publico, 42, 1.

Tabernacula, militaremque suppellectilem, qualem consuli præberi mos est, Mæcinis donant Romani, 30, 17.

Tabernaculum Philippi in conspecto maxime tumulo positum, 32, 5.

Tabula a T. Quintio dictatore in Capitolio sub signo Jovis Imperatoris fixa, 6, 29.

— templo adfixa voti index, 40, 52.

— victoriæ index in æde Matris Matutæ, 41, 33.

Tabulæ decem a decemviris latæ, 3, 84.

— duæ prioribus decem additæ, 37.

— duodecim, in æs incisæ, in publico propositæ, 57.

Tabulæ publicæ, 4, 8. 26, 36.

— priscæ artis, inventæ Eretriæ, 32, 16.

— Ambracia avectæ, 38, 9.

Tabulis pictis fanum Æsculapii exornatum, 43, 4.

Tabulæ novæ, 32, 38.

Tabularium, 43, 18.

Tabulatorum quinque turris, 28, 6.

Tabulius ager, *vid.* Tricentius.

Tagus, fluvius, 21, 5. 27, 19. 35, 22. 39, 30.

Talassio, vox nuptialis, 1, 9.

Talentum Atticum, 38, 24. *vid.* et 38.

— Eubolcum, 37, 45. 38, 9.

Talenta argenti ducenta Philippo pollicentur Carthaginienses, ut in Siciliam aut Italiam cum exercitu transjiciat, 39, 4.

Talenta ducenta, semestre stipendium, Cotyi appensa a Peneo, 42, 67.

Talenta quinquaginta in ripa exponit Peneus, militi diripienda, 44, 45.

Tamiani, inter auxilia Rhodiorum, 33, 18.

Tauagra, 33, 28. 35, 51.

Tanais, amnis, 38, 38.

Tanaquil, femina summo loco nata, nubit Lucumoni, 1, 34. cœlestium prodigiorum perita, *ibid.* Tarquinium ad educandum summa cura Servium excitat, 39. interfecto Tarquinio, eundem Servium, generum suum, ad capevandam rerum curam hortatur, 41. *vid.* et 47.

Tanetum, vicus, 21, 25. *vid.* et 30, 19.

Tarentum, urbs, 24, 13.

Tarentum proditur Annibali, 25, 8. et 9. oppugnatur, et capitur a Fabio Maximo, 27, 15.

Tarentina arx oppugnatur ab Annibale, 25, 11. Tarentinæ arci provident Romani, 15.

Tarentini, 8, 27. eorum indignatio in Romanos, *ibid.* concitant Lucanos, *ibid.*

— eorum superba legatio, 9, 14. ridetur a consulibus Romanis, ad pugnam se parantibus, *ibid.*

— defecere ad Poenos bello Anniballico, 29, 61.

- Tarentini legati Annibalem, 24, 13.
eorum obseides apud Romanos,
quum fugissent ab urbe, retracti de
saxo dejiciuntur, 25, 7. Tarentino-
rum defectio, 8. *et seqq.*
eorum classis cedit et mergit clas-
sem Romanorum, 26, 39. Tarentini
ceduntur a C. Persio, *ibid.*
pacem petunt a Romanis cum li-
bertate ac legibus suis, 27, 21. *vid.*
et 25.
- Tarentini equites, 35, 28. *et 29.*
Tarentinus ager, 27, 40.
Tarentinus portus, 23, 33.
- Sp. Tarpeius præstet arci Romanæ, 1,
11. ejus filia, a Tito Tatius, Sabino-
rum rege, auro corrupta, accipit ar-
matos Sabinos in arcem, *ibid.*
- Sp. Tarpeio, consuli, ut magistratu
abiit, dies dicta, 3, 31. legatus mitti-
tur ad exercitum, Aventinum insiden-
tem, 50. creatur tribunus plebis, 65.
- Tarpeia rupes, 7, 10.
Tarpeius mons, 1, 55.
Tarpeium saxum, *vid.* Saxum.
- Tarquinius, urbs Etruriæ, 1, 34. 26, 3.
27, 4.
- Tarquinienses ad Tarquinium Super-
bum in regni possessionem restitu-
endum arma capiunt, 2, 6. pugna
inter eos et Romanos, *ibid.* domum
abeunt, 7.
- Tarquinienses bellum inferunt Roma-
nis, 6, 16. populantur agrum Roma-
num, *ibid.* vincuntur, *ibid.* populan-
tur agrum Romanum, 7, 12. cedunt
Romanos, et trecentos septem mili-
tes Romanorum captos immolant,
15. sacerdotes eorum, anguibus præ-
latis, furiali inceasu Romanos ter-
rent, 7, 17. vincuntur, *ibid.* in eos,
quod milites Romanos immolassent,
sevitum, 19. inducias quadraginta
annorum impetrant, 22. pollicentur
Sciploni lintea in vela, 28, 45.
- Tarquiniensis ager, 6, 4.
- L. Tarquinius Prisci genus et nomen, 1,
34. institutus tutor liberis regis, *ibid.*
ambit regnum, 36. eligitur, *ibid.*
centum in Patres legit, *ibid.* bellum
gerit cum Latinis, *ibid.* Circo maxi-
mo designat locum, *ibid.* muro la-
pideo urbem circumdare parat, 36.
Sabinis infert bellum, eosque fundit,
ibid. et 37. bellum facit Latinis, 38.
multa eorum oppida capit, *ibid.* ejus
opera, *ibid.* occiditur, 40.
- L. Tarquinius regnum adfectat, 1, 46.
Tarquinius Prisci filium plures edi-
dere auctores, *ibid.* instinctu conju-
gis regnum invadit, 47. quare Super-
bi nomen illi inditum, 49. Patrum
primores interfecit, *ibid.* circumsepit
- corpus armatis, *ibid.* primas morem
consulendi senatum solvit, *ibid.* La-
tinos sibi conciliat, *ibid.* Octavio
Mamilio Tusculano filiam nuptum
dat, *ibid.* in eum invehitur Turnus
Herdonius, 50. opprimit Herdonium,
51. ejus ad Latinos oratio, cum qui-
bus fœdus renovat, 52. Volscis bel-
lum in fert, eorumque urbem Sue-
sam Pometiam vi capit, 53. Gabios
fraude capit, *ibid.* et 54. pacem facit
cum Æquis, et cum Tuscis fœdus re-
novat, 55. edificat Jovis Capitolini
ædem, *ibid.* alia ejus opera, *ibid.*
Ardeam obsidet, 57. pellitur Roma,
60. regnavit annos quique et vigin-
ti, *ibid.* bellum molitur, 2, 6. primo
a Veientibus et Tarquiniensibus ad-
jutus, *ibid.* deinde a Porsena, 9. relic-
tus ab eodem, exsulatum abit Tuscu-
lum, 15. pugnans ad Regillum lacum
vulneratur, 19. moritur Cumis, 21.
- Aruns Tarquinius, Superbi filius, Del-
phos missus portentis causa, 1, 56.
cum L. Junio Bruto pugnat, utrius-
que exitio, 2, 6.
- Sex. Tarquinius, Superbi filius mini-
mus, 1, 53. Gabios prodit patri,
ibid. et 54. Lucretiæ vim infert, 58.
Gabios exsul profectus, interficitur,
60.
- T. Tarquinius, Superbi filius, 1, 56.
pugnat ad Regillum lacum, 2, 19. *et*
20.
- Aruns Tarquinius, Superbi frater, mi-
tis ingenii juvenis, clam ab uxore
tollitur, 1, 46.
- L. Tarquinius Collatinus, Egerii filius,
Lucretiam suam laudat, 1, 57. *vid.*
Lucretia. Collatinus creatur consul,
60. abdicato consulatu, in exilium
abit, 2, 2.
- Tarquiniolorum nominis odium apud
Romanos, 2, 2. Tarquiniolorum bona
repetunt legati, 4. eorum bona diri-
piuntur, aut consecrantur, 5.
- L. Tarquinius, patriciæ gentis, magis-
ter equitum, 3, 27.
- Tarracina, 22, 15. 27, 4. 28, 11. 40, 45.
Tarracina colonia. *vid.* Anxur. ei
negatur vacatio rei navalis, 36, 3.
- Tarracina flumen, 24, 44.
- Tarraco, 21, 61. 26, 17. 40, 40.
- Tarraconis portus, 22, 22.
- Tarraconensis conventus, 26, 19.
- Tartessii, Hispaniæ populi, 23, 26.
- Tatius, *vid.* Titus Tatius.
- Tantalus populis immunitas data, 45,
26.
- Taurasinorum ager, 40, 38.
- Taurea, *vid.* Jubellius.
- Taurilia ludi, per biduum facti religi-
onis causa, 39, 22.

- Taurini, populi, 31, 38. *et* 39.
 Taurinorum urbem, caput gentis, expugnat Annibal, 21, 39.
 Taurinus saltus, 5, 34.
 Tauropolos Diana, 44, 44.
 Taurus, mons, 35, 13. omni cis Taurum montem possessione Asiæ cedere Antiochus jubetur, 37, 35. *et* 55. 38, 38.
 Taurus, flumen, 38, 15.
 Taygetus, 34, 28.
 Teanenses Apuli veniunt in ditionem, 9, 20.
 Teanum Apulum, 23, 24.
 Teanum Sidicinum, 22, 57. 23, 24.
 Teates Apuli fœdus impetrant a Romanis, 9, 20.
 Tecmon, oppidum, 45, 26.
 Tectosagi, populi, occupant mediterraneas Asiæ, 38, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid.* eosque vincunt, 24. *et seqq.*
 Tegea, urbs, 34, 26. 35, 27. 38, 34.
 Tegeæ theatrum magnificum e marmore facere instituit Antiochus Epiphanes, 41, 25.
 Tegulæ marmoreæ ex æde Junonis Laciniae detractæ, mox jussu senatus relatæ, 42, 3.
 Teii, *vid.* Teus.
 Telesia, urbs in Samnio, capitur ab Annibale, 22, 13. vi capitur a Romanis, 24, 20.
 Tellinæ, urbs Latii, ab Anco Marcio capta, 1, 33.
 Telmessicus situs, 37, 16.
 Telmissium castra, 37, 56.
 Telmissus, *ibid.*
 Telum, 1, 25. super telum se devovens stat consul P. Decius, 8, 9. Telo, super quod stans consul precaturs est, hostem potiri, fas non est, 10.
 Telorum nubes, 38, 26.
 Tellus Dea, 10, 28.
 Telluris ædes, 2, 41.
 Sex. Tempanius, decurio equitum, jubet equites ex equis desilire, qui pugnam restituant, 4, 38. a C. Junio tribuno interrogatur de Sempronio consule, 40. ejus prudens responsio, 41. absens creatur tribunus plebis, 42. cum eodem Sempronio se vestem mutaturum proficitur, *ibid.*
 Temenis porta Tarenti, 25, 9.
 Tempe Thessalica, 32, 15. 33, 10. 13. *et* 35. 36, 10. 38, 24. 42, 54. ejus loci descriptio, 44, 6.
 Tempestas fœda prohibet castrorum hostilium oppugnationem 2, 62. prohibet oppugnationem urbis Romæ, 26, 11. obruit Bastarnas, 40, 58. *vid.* Imber.
 Tempestas atrox multis sacris profanisque locis stragem facit, 40, 2.
 Tempestas prætorum comitia dirimit, 40, 58.
 Templum primum a Romulo Jovi Feretrio dedicatum, 1, 10.
 — Æsculapii, 45, 28.
 — Apollinis, 35, 51.
 — Apollinis Zerynthii, 38, 41.
 — Bellonæ, 10, 19.
 — Bendidium, 38, 41.
 — Castoris, 9, 43.
 — Cereris, 31, 14. 40, 2.
 — Concordiæ, 9, 45.
 — Dianæ, 1, 45. 31, 17. 36, 22. 40, 52. 45, 27.
 — Feroniæ, 26, 11.
 — Fortunæ, 24, 47. 42, 1.
 — Fortunæ muliebris, 2, 40.
 — Herculis, 26, 10. 31, 24.
 — Honoris et Virtutis, 27, 25.
 — Jovis Acræi, 38, 2.
 — Jovis Capitolini, 1, 38. *et* 55. 41, 25.
 — Jovis Feretrii, 1, 10. 4, 32. in illud spolia opima inlata, *ibid.*
 — Nicæi, 43, 23.
 — Jovis Olympii, 24, 21. 41, 25.
 — Jovis Statoris, 1, 12. 10, 36. *et* 37.
 — Jovis Trophonii, 45, 27.
 — Jovis Vicilini, 24, 44.
 — Junonis Laciniae, 23, 23. 24, 3. 28, 46. 30, 20. 42, 8.
 — Reginæ, 40, 52.
 — Junonis Sospitæ, 31, 12.
 — Matutæ matris, 5, 19. *et* 23. 6, 33. 24, 47.
 — Minervæ, 7, 3. æreum, 35, 36.
 — Minervæ Itoniæ, 36, 20.
 — Nortis Etruscæ Dææ, 7, 3.
 — Pudicitæ, 10, 23.
 — Spei, 2, 51. 24, 47.
 Templum nemo dedicare potest, nisi consul aut imperator, 9, 46.
 Tempia suis crinibus matres in luctu et metu verrebant, 3, 7.
 — Diis in ipso discrimine votiendi mos, 10, 42.
 — Deum, quæ Athenienses pagatim habebant, dirui atque incendi jubet Philippus, 31, 26.
 — Græcis asyla, 35, 51.
 Tempia duo in orbe sanctissima, Delphis et Samothracæ, 45, 5.
 Templis insignibus etiam aliqua miracula affinguntur, 24, 3. 29, 8. *et* 18.
 — Deum, Alba diruta, temperatum, 1, 29.
 Tempse, 34, 45. Tempse colonia civium Romanorum deducta, *ibid.*
 Tempseanus ager de Brutiis captus, 34, 45.
 Tempyrorum angustia, 38, 41.
 Tencteri pop. Epit. 138.

- Tendebat, locus in agro Stratonicensi*, 33, 18.
- Tenedus*, 31, 16, 44, 28.
- Tentorium suum cuique militi domus ac penates sunt*, 44, 39.
- Tenus, insula et urbs*, 36, 21.
- C. Terentillus Aras, tribunus plebis, absentibus consulibus, in consulare imperium apud plebem invehitur*, 3, 9. *legem promulgat, ut quinque viri creentur legibus de imperio consulari scribendis, ibid.*
- Terentina tribus addita*, 10, 9.
- A. Terentius Varro ad custodiendum iter legatorum Aetolorum missus*, 37, 49. *creatur prator*, 39, 32. *sortitur Hispaniam citeriorem*, 38. *ejus res gestae*, 41. *et 56. vid. et 40, 2. ovals urbem ingreditur*, 16.
- A. Terentius Varro, legatus ad Gentium, Illyriorum regem*, 42, 26. *in Macedonia*, 45, 17.
- C. Terentius Varro, humili et sordido loco natus, suaseor legis de æquando magistri equitum et dictatoris jure, creatur consul*, 22, 25. *et 85. conciones multas ac feroces habet*, 38. *ejus et Aemilii collegæ discordia*, 41—44. *signum pugne ad Cannas proponit*, 45. *fugit Venusiam*, 49. *C. Terentio Varroni, redempti a clade Cannensi, obviam itum ab omnibus ordinibus*, 61. *ejus ad legatos Campanos oratio*, 23, 5. *proconsul, jubetur Piceno agro praesidio esse*, 32. *ei per omnes annos post fugam ab Cannis prorogatum imperium*, 25, 6. *proprator in Etruriam mittitur*, 27, 35. *legatus mittitur ad Philippum*, 30, 26. *legatus in Africam mittitur*, 31, 11. *triumvir creatur ad supplendum Venusinis colonorum numerum*, 49.
- C. Terentius Istra creatur prator*, 39, 56. *sortitur Sardiniam*, 40, 1. *triumvir coloniae Graviscae deducendae*, 29.
- L. Terentius, legatus ad Antiochum missus*, 33, 35.
- L. Terentius Massiliota, sedilis plebis*, 31, 50.
- L. Terentius, Massiliota creatur prator et sortitur Sardiniam*, 38, 42. *tribunus militum*, 40, 35.
- P. Terentius Tusciveicanus, legatus in Illyricum*, 45, 17.
- Q. Terentius, legatus*, 21, 63.
- Q. Terentius Culleo, senator, apud Carthaginienses captivus, Romanis redditur*, 30, 43. *pileo capiti imposito, secutus est Scipionem triumphantem*, 45. *legatus*, 33, 47. 42, 85. *prator, sortitur jurisdictionem peregrinam*, 38, 42. *et 55. petit consulatum, frustra*, 39, 32. *legatus ad Masinissam et Carthaginienses*, 42, 35.
- Terina, urbs Bruttiorum, capta ab Alexandro Epiro*, 8, 24.
- Termessus, urbs*, 38, 15.
- Termessenses oppugnant arcem Iasiondensium*, 38, 16. *multantur, ibid.*
- Termestini pop. Hispanie, Epit.* 64.
- Terminalia festa*, 43, 18. 45, 44.
- Terminus Deus*, 1, 55. 5, 54.
- Termini fanum*, 1, 55.
- Terra Mater*, 8, 6.
- Terra Arpini campestri agro in ingentem sinum conedit*, 30, 2.
- Terra Velitris trium jugerum spatium cedit, vid. Prodigium.*
- Terræ motus, qui multarum urbium Italiae magnas partes prostravit, non animadversus a pugnantibus*, 22, 5. *vid. et 34, 55. 35, 40. 40, 58.*
- Terror nocturnus Romæ*, 8, 37.
- Tessera*, 7, 35. 9, 32. *vesperi per castra data*, 27, 46. 28, 14.
- Tesserarum ludus*, 4, 17.
- Testudo e scutis densatis*, 10, 29. 41. *et 48. 31, 39. 34, 39. ejus accurata descriptio*, 44, 9.
- Testudines, machine ad oppugnationem urbium*, 5, 5.
- Testudini assimilata Peloponnesus*, 36, 32.
- Tetradrachmum*, 34, 52. 37, 46.
- Tetraphylia, urbs Athamasiæ*, 38, 1. *ibi custodia regie pecuniarum, ibid. Tetraphylia expelluntur Macedones, ibid.*
- Teus, sive Teos, insula et oppidum*, 37, 27. *Teii*, 37, 12. *oratores mittunt ad Romanos*, 28. *facturos se imperata pollicentur, ibid.*
- Teuticus, legatus Gentii*, 44, 81.
- Teutomalus, rex Salluviorum, Epit.* 61.
- Teutoni, pop. Epit.* 67. 68.
- Thabusion castellum*, 38, 14.
- Thapsus, urbs Afriæ*, 29, 80. *vid. et 33, 48.*
- Thasus*, 38, 30. *et 35.*
- Thaumaci ubi siti, et unde appellati*, 32, 4.
- Thaumacos frustra tentatos deserit Philippus, ibid. capiunt Romani*, 36, 14.
- Theatrum. in Theatro Græci consanem habere solent*, 24, 39. 83, 28.
- Theatrum et proscenium ad eodem Apollinis*, 40, 51.
- Theatrum magnificum Tagedæ Antiochus Epiphanes facere instituit*, 41, 25.
- Thebæ caput Bæotiarum*, 38, 1. 42, 44. *sunt in magno tumultu, ibid. recipiuntur a Romanis*, 63. *diruuntur*, 9, 18.
- Thebæ Phthioticæ*, 28, 7. *sive Phthia*, 39, 25. *a Philippo capta*, 28, 7. *maritimum emporium*, 32, 26. *vid. et 32, 33. 32, 6.*

- Thebes campus, nobilitatus carmine Homeri, 37, 19.
- Theium, oppidum Athamaniae, 38, 1.
- Themistus, Gelonis gener, ob sociata cum Andranodoro consilia occiditur, 24, 24. et 25.
- Thensæ, 5, 41, 9, 40.
- Theodotus, unus ex conjuratis in Hieronymicædem, traditur Andranodoro torquendus, 4, 5. celat conscios, et Thrasonem insontem consilii auctorem mentitur, *ibid.*
- Theodotus et Sosis, interfecto Hieronymo, regis equis Syracusas contendunt, 24, 21. eos adloquitur Andranodorus, 22.
- Theodotus, præfectus classis Rhodiæ, 45, 25. legatus mittitur Romam, cum corona viginti millium aureorum, *ibid.*
- Theodotus, nobilis adolescens, Passaronis urbis portas aperit Romanis, 45, 26.
- Theogenes, dux Persei, 44, 32.
- Theondas, summus magistratus Samothracæ, 45, 5.
- Theoxena sibi cum marito et liberis sororis suisque necem affert, 40, 4.
- Theoxenus, dux Achæorum, Rhodis militantium, 33, 18.
- Thermopylæ, 33, 3. et 35. Thermopylis frequens Græciæ statis diebus solet esse conventus, *ibid.*
- Thermopylarum saltus et angustæ fauces, 28, 5. et 7. 31, 23. 33, 3. iis nomen inditum ab aquis calidis, 36, 15.
- Thesauri auri Gallici, 6, 14. et 15.
- Thesauri Proserpinæ, *vid.* Proserpina.
- Thesaurus publicus Messenæ sub terra saxo quadrato septus, que Philopœmen victus demittitur, 39, 50.
- Thespiæ, 42, 43.
- Thespienses, 36, 21. eorum emporium Creûsa, *ibid.*
- Thesproti, 43, 21.
- Thesprotius sius, 8, 24.
- Thessaliæ campi, 31, 41. 42, 54.
- Thessali, populi, adscripti a Philippo Macedoniæ rege foederi, cum Romanis inito, 29, 12. Thessalos primos omnium liberandos Philippo nominat T. Quintius, 32, 10. liberi pronuntiantur, 33, 32. iis, præter libertatem concessam, Achæi Phthiotæ dati, 34. Thessali gens inquieto ingenio, 34, 51. liberantur a T. Quintio, et ex omni colluvione et confusione in aliquam tolerabilem formam rediguntur, *ibid.* eorum concilium Larissæ, 36, 8. 42, 38. impugnantur ab Antiocho, 36, 9. et 10. eorum querelæ de urbibus suis a Philippo possessis, 39, 24. et 25. eorum discordiæ sopitæ ab Ap. Claudio legato, 42, 5.
- Thessali equites, 9, 19.
- Thessalici equitatus virtus, 42, 59.
- Thessalonica urbs, 39, 27. 40, 4. urbs celeberrima, 45, 30. ibidem erant navalia, 44, 10. et 32. frustra oppugnatur a C. Marcio, 10. deditur Emilio Paulo, 45. *vid. etiam* 42, 67. 44, 12. 45, 29.
- Thetidium Pharsaliæ terræ, 33, 6. et 7.
- Theudoria, urbs Athamaniae, 38, 1.
- Theudoria expelluntur Macedones, *ibid.*
- Theuma, vicus, expugnatur, 32, 18.
- Thimarum, oppidum, 32, 14.
- Thoas, prætor Ætolorum, conqueritur injurias Romanorum, et reges ad bellum concitat, 35, 12. mittitur ab Ætolis ad Antiochum, 32. 36, 7. frustra tentat Chalcidem, 35, 37. Annibalem Antiocho suspectum facit, 42. ejus cum Phænæa contentio, 45. mittitur iterum legatus ab Ætolis ad Antiochum, 36, 26. eum sibi dedi postulant Romani, 37, 45. 38, 38.
- Thracæ invadunt Manlii exercitum, et prædæ partem abigunt, 38, 40. *vid. et* 46. et 48. 39, 1. cur minus infesti fuerint Scipioni, 38, 41. adsumuntur in societatem a Romanis, 42, 19. eorum rex Cotys, *vid.* Cotys.
- Thracæ pugnant longis rhomphæis, 31, 39. cum cantu superflua capita hostium portant, 42, 60.
- Thracia, 26, 25. in Thraciam exercitum ducit Philippus, *ibid.* eam depopulantur Galli, 44, 27.
- Thraxippus Eulyesta, præfectus agematibus Macedonicis, 42, 51.
- Thraso, familiaris Hieronymo, Syracusanorum regi, 24, 5. nominatur inter conjuratos, *ibid.* traditur ad supplicium insens, *ibid.*
- Thransi, gens Thracum, 38, 41.
- Thronium, 32, 36. 33, 3. 35, 37. 36, 20.
- Thuriae, sive Thurii, urbs in Salentinis, 9, 19. 10, 2. 25, 15. 27, 1.
- Thurini, in fidem Romanorum redeunt, 25, 1. deficiunt ad Annibalem, 15. *vid. et* 27, 1.
- in Thuriniam agrum colonia deducta, 34, 53.
- Thuribula ante januas posita, quomodo Deum in urbem inferretur, 29, 14.
- Thurrus, *vid.* Turrus.
- Thus publice in sacrificiis præbitum, 10, 23.
- Thyatira, oppidum, 37, 8. 21. et 37. se dedit Romanis, 44.
- Thymbria, fluvius Bithyniæ, 38, 16.
- Thyrium, sive Tyreum, oppidum Acarnaniæ, 36, 11. et 12. 38, 9.
- Thyrienses, 36, 12.
- Thyris quidam Stuberæus intercludit Demetrio spiritum, 40, 24.

- Tiberina insula, 2, 5.
 Tiberinus Sylvius, decimus rex Albæ, in Albula submersus, 1, 3.
 Tiberinus amnis, 5, 37, 29, 14.
 Tiberis, fluvius, olim Albula dictus, 1, 3.
 Tiberis dictus a rege Tiberino, qui in trajectu submersus est, *ibid.* Tiberis ab Hercule nando trajicitur, 7. est gelida hieme innavigabilis, 5, 13. ejus inundationes maximæ, 24, 9, 30, 38, 35, 9. *et* 21. 38, 28. trans Tiberim emoti Veliterni, 8, 14. senatores Privernatium, 20. Campani, 26, 34.
 Tiberius, *vid.* Claudius.
 Tiberius Nero, Epit 136.
 Tibicines *et* Cornicines in centurias distributi a Servio, 1, 43. eorum in ludis usus, 7, 2. Tibicines, vini avidum genus, 9, 30. prohibiti in æde Jovis vasci, uno agmine eunt Tibur, *ibid.* vino onerati, somnoque vincti, in plaustra conjiciuntur, *et* Romam revehantur, *ibid.* iis restitutum jus vescendi in æde Jovis, *ibid.*
 Tibur, 7, 11, 9, 30, 22, 11, 30, 45, 43, 2. Tiburtes, populi, 7, 9. quare iis bellum indixerint Romani, *ibid.* Gallos benigne adjuvant commeatu, 11. vincuntur, *ibid.* infesto agmine, primo noctis silentio ad urbem Romam veniunt, 12. ad mœnia Romæ vincuntur, *ibid.* cum iis bellum geritur, 18. coguntur dedere se Romanis, 19. triumphus de Tiburtibus, *ibid.* tuentur Pedanos, 8, 12. 'eos vincit L. Furius, consul, 13. mulctantur agro, 14.
 Tichius, cacumen montis Cætar, 36, 16. *et* 17.
 Ticinus, amnis, 5, 34, 21, 39. Romani ponte Ticinum jungunt, 21, 45. pugna equestris ad Ticinum, 46.
 Tifata, mons, 7, 29, 23, 36, 26, 5.
 Tifernum, oppidum, 9, 44, 10, 14.
 Tifernus, mons, 10, 30.
 Tigillum Sororium, 1, 26.
 Timanora Dolopem jaculatoribus *et* funditoribus præficit Perseus, 42, 58.
 Timasistrates Rhodius, 37, 14.
 Timasitheus Liparensis a legatis Romanis injuriam popularium arcet, 5, 28.
 Timavi lacus, 41, 5.
 Timocrates Pellensis præest Argis, 34, 29. *et* 40.
 Timon, princeps Thebarum Phthioticarum, 33, 5.
 Timon præponitur ab Antiocho Lydiæ, 37, 44.
 Timotheus, præfectus Persei, 42, 67.
 Tirones ab decem *et* sex annis milites scribit Philippus, 33, 3.
 Tisæum, mons, 28, 5.
 Tisippi crudelitas in Ætolorum princeps, 46, 28.
 Tiso Patrensis, 35, 26.
 Titienses, equitum centuria, *et* tribus antiqua, 1, 13. *et* 36, 10, 6.
 C. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
 L. Titinius, tribunus militum consulari potestate, 5, 12. iterum, 18. profectus adversus Faliscos, male rem gerit, *ibid.*
 M. Titinius tribunus plebis creatur, 3, 54.
 M. Titinius, magister equitum, 10, 1.
 M. Titinius, tribunus plebis, 35, 8.
 M. Titinius Curvius, prætor, 40, 59. sortitur jurisdictionem urbanam, 41, 2. delectum Romæ habet, 9. dat senatum Sempronio *et* Postumio, 10.
 M. Titinius, prætor, sortitur Hispaniam citeriorem, 41, 2. *vid. et* 19. *et* 31. accusatur ab Hispanis, 43, 2.
 P. Titinius, legatus, 31, 21.
 Sex. Titinius, tribunus plebis, queritur indignam mortem Mælii, 4, 16.
 Titium atrium in Lautumiis, 39, 44.
 Titurius, legatus Cæsaris, Epit. 106.
 Titus Tatius, rex Sabinorum, 1, 10. ad eum congregantur raptarum virginum parentes, *ibid.* bellum parat, *ibid.* corrumpit auro filiam Tarpeii, quæ Sabinos in arcem accipit, 11. pax convenit inter eum *et* Romulum, 13. ejus mors, 14.
 Tota prætexta ab Etruscis sumpta, 1, 8. Togam prætextam sumunt, qui se pro populo deovent, 8, 9. Togæ prætextæ habendæ jus, ut pontificibus, ita datum triumviris epulonibus, 33, 42. prætextis Togis quinam uterentur, 34, 7.
 — candida, 39, 39. *vid.* Album.
 — picta, 10, 7. Togam pictam Masiensæ donat Scipio, 30, 15.
 — purpurea, 27, 4, 31, 11.
 — virilis, 26, 19, 42, 34.
 Toletum, urbs parva, sed loco munita, 35, 7. *et* 22. operibus Toletum capit M. Fulvius Nobilior, proconsul, *ibid. vid. et* 39, 30.
 Tolistoboli Galli in Asia, 38, 15. quoniam modo eas ceperint sedes, 16. iis Romani bellum inferunt, *ibid. et seqq.* fugiunt in Olympum montem, 18. *et* 19. vincuntur, 20. *et seqq.*
 Lar, sive Lartes, Tolumnius, Veientium rex, 4, 17. ad eum deficiunt Fidenæ, *ibid.* interfici jubet legatos Romanos, *ibid.* in prælio occiditur a Cornelio Cosso, tribuno militum, 19.
 Tonitru ineunti magistratum super-veniens, vitio creatum arguebat, 23, 31.

- Tormenta bellica, 24, 34.
 Torone, urbs, 28, 7. 44, 12. 45, 30.
 eam incolunt profugi ab Thebis
 Phthiotidis, 28, 7. capitur a Philipo,
ibid.
 Toronæ promontorium, 31, 45.
 Toroneicum mare, 44, 11.
 Torquatus, cognomen T. Manlio datum,
 7. 10. *vid.* Manlius.
 Torquis aureus magni ponderis in Capitolio
 Jovi donum in sede positus, 33, 36.
 Torques aureos mille quadringentos
 septuaginta transtulit P. Cornelius
 Scipio, 36, 40.
 Tragula Annibal ictus, 21, 7. etiam
 Cn. Scipio, 24, 42.
 Tralles, sive Tralli, Illyriorum genus,
 31, 35. 33, 4. 37, 40.
 Tralles, urbs Asiæ, dedit se Romanis,
 37, 45.
 Transalpini Galli, *vid.* Galli.
 Transfugæ verberati, et securi percussæ,
 24, 30. nominis Latini qui erant,
 securi percussæ, Romani in crucem
 sublatis, 30, 43.
 Transfugæ nomen execrabile veteribus
 sociis, novis suspectum, 27, 17.
 Transrhenanæ gentes, Epit. 139.
 Trasimenus lacus, 22, 4. ad eum Annibal
 castra et insidiæ, *ibid.* ad
 Trasimenum pugna, 6. *et* 7. *vid.* *et*
 24, 13.
 M. Trebellius Fregellanus, 43, 23.
 Q. Trebellius, centurio legionis quartæ,
 26, 48. eum inter et Sex. Digittum
 de murali corona certamen, *ibid.*
 Trebia, oppidum, 2, 49. Trebiam capit
 Coriolanus, *ibid.*
 Trebianus ager in Campania, 23, 14.
 Trebia, fluvius, 21, 48. ad eum pugna,
 54—56.
 Trebius, nobilis Compeanus, 23. 1.
 C. Trebonius, tribunus plebis, 5, 11.
 C. Trebonius, legatus, 10, 40.
 L. Trebonius, tribunus plebis, insectatur
 Patres, unde Aspera inditum cognomen,
 3, 65. ejus rogatio, *ibid.*
 M. Trebonius, tribunus militum consulari
 potestate, 6, 21.
 Trebula, urbs, 23, 39.
 Trebulanus ager, 23, 14.
 Trebulanis data civitas, 10, 1.
 C. Tremellius, decemvir agro dividundo,
 42, 4.
 Cn. Tremellius Flaccus, quæstorius, in
 Asiam ad Attalum legatus mittitur,
 29, 11. ædilis plebis, 30, 26. creatur
 prætor, *ibid.* sortitur Siciliam, 27.
 Cn. Tremellius, tribunus plebis, 45, 15.
 Treviri, a Cæsare victi, Epit. 107.
 Triarii, milites, 2, 47. 7, 23. 8, 8. cur,
 et quo sensu dicatur res ad Triarios
 rediisse, *ibid.*
 C. Triarius, legatus, Epit. 98.
 Tribunal prætoris, 27, 50.
 Tribunal consulis Romani Macedonibus
 est terrori, 45, 29.
 Tribunalia a prætoribus ad Piscinam
 publicam posita, 23, 32.
 Tribunal in castris, 28, 27.
 Tribunus Celerum, 1, 59.
 Tribuni militum in secessione militum
 ab exercitibus creati, 3, 51.
 Tribuni militum primo ab imperatoribus,
 dein populi suffragio ex parte
 facti, 7, 5. *vid.* *et* 9, 30.
 — legionis primæ, secundæ, tertiæ,
 22, 53.
 — alternis imperabant, 40, 41.
 — propter bellum Macedonicum, non
 suffragiis creati, sed a consulibus
 prætoribusque facti, 42, 31.
 — rursum a populo ex parte creati,
 43, 14. 44, 21.
 Tribuni militum consulari potestate
 tres numero primum creati, 4, 6. *et* 7.
 — abeunt honore, quasi vitio creati,
ibid.
 — quatuor creantur, 4, 31.
 — sex, 4, 61.
 — octo, 5, 1.
 Tribunos militum consulari potestate
 creati, evincunt tribuni plebis, 4, 25.
 mox vetat senatus, decernitque, ut
 consularia comitia habeantur, *ibid.*
 Tribuni militum consulari potestate
 patricii omnes creati per quatuor
 et quadraginta annos, 6, 37.
 Tribunos militum consulari potestate
 ex plebe primus, 5, 12.
 Tribuni plebis primum creati, 2, 33.
 — sacrosancti, *ibid.* *et* 3, 55.
 — non populi, sed plebis magistratus,
 2, 56. *vid.* *et* 35.
 — tributis comitiis creati jubentur, 2,
 56—58. numeroque eorum tres adduntur,
 ex Pisone, *ibid.*
 — decem creantur, 3, 30.
 — tolluntur, decemviris institutis, 3,
 32.
 — restituuntur, iisdem sublatis, 3, 54.
 — per cooptationem duo adsciuntur
 patricii et consulares, 3, 64. *et* 65. *vid.*
et 5, 10.
 — cooptari vetantur, 3, 65. 5, 11.
 — certant adversus Patres, 2, 42. *et*
passim.
 — diem dicunt C. Marcio, 2, 35.
 — M. Manlio, 6, 30.
 Tribunos plebis viatorem mittit ad consulem,
 2, 56.
 Tribuni plebis minantur vincula consulis,
 4, 26.
 — tribunus militum, 5, 9.

- Tribuni plebis** in ordinem eegant dictatorem, ut quidam retulere parum probabiliter, 6, 38.
- Tribuni plebis** vetant delectum haberi, 4, 1. *et alibi saepius.*
- vetant tributum conferri, 5, 12.
- vetant per quinquennium ullos magistratus curules creari, 6, 35.
- Tribunus plebis** unus per intercessionem suam, unamque vocem *veto*, ceteros omnes morari potest, 2, 44, 4, 48, 6, 35.
- Tribunorum plebis** potestas mœnibus urbis terminatur, 3, 20.
- Tribunus plebis** a Patribus clam oecius, 2, 54.
- Tribuni plebis** duo, quod gratificati fuerant Patribus, post depositum magistratum accusantur, et damnantur, 5, 29.
- Tribunus plebis** usitatum semetipso creare, 3, 35.
- Tribunus plebei** esse non potest, cujus pater, qui sella curuli sederit, vivit, 27, 21, 30, 19.
- Tributa comitia**, 2, 56. *vid. Comitia.*
- Tributo** plebs liberata Romæ, 2, 9.
- Tributum indictum**, 4, 60.
- Tributum** ægre collatum, 5, 10. conferri prohibetur, 12.
- Tributum** in murum, saxo quadrato faciendum, 6, 32. in militum stipendium, 10, 46.
- Tributum duplex** imperatum civibus Romanis, 23, 31.
- Tribus unde dictæ?** 1, 43.
- *Æmilia*, 38, 36.
- *Aniensis*, 10, 9.
- *Arniensis*, *vid. Narniensis.*
- *Claudia*, 2, 16.
- *Cornelia*, 38, 36.
- *Crustumina*, 42, 34.
- *Æquilina*, 45, 15.
- *Falerina*, 9, 20.
- *Galeria*, 27, 6.
- *Mæcia*, 8, 17, 29, 37.
- *Narniensis*, sive *Arniensis*, 6, 5, 29, 37.
- *Papiria*, 8, 37.
- *Pollia*, 8, 37, 29, 37.
- *Pomptina*, 7, 15.
- *Publilia*, 7, 15.
- *Pupinia*, 26, 9.
- *Sabatina*, 6, 5.
- *Scaptia*, 8, 17.
- *Stellatina*, 6, 5.
- *Terentina*, 10, 9.
- *Tromentina*, 6, 5.
- *Veturia*, 26, 22.
- *Ufentina*, 9, 20.
- una et viginti factæ, 2, 21.
- Tribus urbanae** quatuor, 1, 43, 9, 46.
- Tribu moti**, 4, 24, 24, 18.
- Tribus bellum** jubent, 6, 21. pacem, 36, 43, 33, 25. triumphum decernunt, 3, 63. *vid. et Comitia tributa, et Plebs.*
- Tricca**, urbs, 32, 13, 36, 13, 30, 25.
- Tricipitinus**, *vid. Lucretius Tricipitinus.*
- Triclinia** toto foro strata, 39, 46.
- Tricorii**, populi, 21, 31.
- Trientius Tabuliusque** ager, quare sic dictus, 31, 13.
- Trifanum**, locus, 8, 11.
- Trigemina** porta, 4, 16, 35, 10, *et* 41, 40, 51, 41, 32.
- Triphyllia**, 32, 13. a Philippo Achæis redditur, 28, 8, 32, 5, 33, 34.
- Tripolis** Thessalia, 42, 53.
- Tripolis** Scea, 42, 55. *vid. et* 67.
- Tripolis** Laconici agri, 35, 27.
- Tripolitanus** ager, 36, 10.
- Tripudium solistimum**, 10, 40.
- Tripudia** Gallorum, proelium ineuntium, 38, 17.
- Triremes**, 31, 22.
- Tritonon**, Doridis oppidum, 28, 7.
- Triumphus** origo, 1, 10.
- Triumphus** Tarquinii Prisci, primus a Livio memoratus, 1, 38. P. Valerii, 2, 7. Camilli, 5, 23. Scipionis Africani, 30, 45. L. Æmilii Paulli, 45, 39. *et* 40.
- Triumphus navalis** primus, 45, 42.
- Triumphus** descriptio, 3, 29. *vid. et* 45, 39. *et* 40.
- Triumphus** tam est militum, quam ducum, 45, 38.
- Triumphantium** ornatus, 10, 7, 30, 15.
- Triumphantium** filii pueri curru cum patre vehi solebant, 45, 40.
- Triumphum** primus acto honore reportavit Q. Publilius Philo, 8, 26.
- Triumphantibus** post exactum magistratum imperium ut esset, quo die urbem inituri essent, ad populum ferebatur, 45, 35.
- Triumphum** concedere aut denegare senatus est, 8, 63.
- Triumphus** sine auctoritate Patrum, populi jussu acti, 3, 63, 7, 17. sine auctoritate Patrum, sine populi jussu, 10, 37.
- Triumphare** non poterat, qui sine magistratu res gessisset, 28, 38, 31, 20.
- Triumphum** petens, quum sine magistratu res gessisset, L. Cornelius Lentulus ovationem impetrat, 31, 20. item L. Manlius, 39, 29.
- Triumphat** in monte Albano, quum non potuisset triumphum impetrare, C. Papirius, 26, 21.
- Triumphus**, in quo neque captivi ante currum ducti, neque spolia prælata, neque milites secuti, 31, 40.

- Triumphus, nullo bello gesto, 40, 38.
 Triumviri coloniae deducendae creati, 4, 11, 6, 21, 8, 16, 9, 20, 21, 25, 31, 40, 32, 29.
 Triumviri bini creati jussi, qui citra et ultra quinquagesimum lapidem, in pagis forisque et conciliabulis, omnem copiam ingenuorum inspicerent, 25, 5.
 Triumviri bini, usi sacris conquirendis, alteri reficiendis aedibus sacris, creati, 25, 7.
 Triumviri capitales incusantur ab senatu, quod ceteris sacrificantium novo more non prohiberent, 25, 1. jubentur intentiorem custodiam Lautumiarum carceris habere, 32, 26. iis mandatum, ut per urbem vigilias disponant, 39, 14.
 Triumviri epulones quando primum creati, 33, 42. iis, ut pontificibus, datum jus togae praetextae habendae, *ibid.* *vid.* et 40, 42.
 Triumviri mensarii facti ob argenti penuriam, 23, 21, 24, 18, 26, 36.
 Troemi, Galli, occupant Hellespontiorum, 36, 16. *vid.* Gallograeci.
 Troglitorum portus, 25, 23.
 Troja capta, et in Trojanos saevitum, 1, 1.
 Troja decem annis oppugnata ob unam mulierem, 5, 4.
 Troja in Euganeorum agro ab Antenore condita, 1, 1.
 Troja in Laurente agro ab Aenea condita, *ibid.*
 Trojanus pagus, *ibid.*
 Trojani, *ibid.*
 Troilium in Etruria a Sp. Carvilio consule captum, 10, 46.
 Tromentina tribus addita, 6, 5.
 Trophonii specus, 45, 27.
 Trophonius Jupiter, *ibid.*
 Tubero, *vid.* Aelius.
 Tubertus, *vid.* Postumius.
 M. Tuccius, aedilis curulis, 35, 41. creatur praetor, 36, 45. sortitur Apuliam et Bruttios, 37, 2. et in Brutiis et Apulia prorogatum imperium, 37, 50, 38, 36. creatur triumvir coloniae deducendae, 39, 23.
 Tulliae, regis Servii Tullii filiae duae, 1, 46. majoris Tulliae ambitio, *ibid.* ambae nubunt Tarquinis, *ibid.* minor nubit Arunti, *ibid.* majoris Tulliae violenta consilia, 47. Tulliae majoris impietas, 48. Tarquinio pulso et ipsa fugit, 59.
 Tullianum, 39, 22.
 Cl. Tullus, *vid.* Claelius.
 Man. Tullius, consul, 2, 19.
 M. Tullius Cicero, Epit. 102. 103. ab exilioreducitur, 104. occisus, 104. caput cum manu in rostris positum, *ibid.*
 Serv. Tullius, *vid.* Servius.
 Sex. Tullius septimum primum pilum ducit, 7, 13. ejus ad C. Sulpicium, dictatorem, quod bellum traheret, oratio, *ibid.* privaturn dictatores cum eo colloquium, 14. ejus in proelio virtus, 16.
 Tullus Hostilius creatur rex Romanorum, 1, 22. ejus indoles, *ibid.* infert Albanis bellum, 23. ejus cum Mettio colloquium, *ibid.* favet Horatio reo, 26. in proelio adversus Veientes Fidenatesque duodecim vocat Salios, fanaque Pallori ac Pavori, 27. supplicio afficit Mettium ob perfidiam, 28. diruit Albam, 29. addit Coelium montem urbi, ibique deinde habitat, 30. principes Albanorum in Patres, et equitum decem turmas ex Albanis legit, *ibid.* infert Sabinis bellum, eoque vincit, *ibid.* longinquo morbo impletur, 31. fit superstitioibus obnoxius, *ibid.* fulmine ictus cum domo conflagrat, *ibid.* regnavit annos duos et triginta, *ibid.*
 Att. Tullus, princeps Volscorum, infestus Romanis, 2, 35. excipit hospitio Marcium Coriolanum, *ibid.* de bello Romanis inferendo cogitat, *ibid.* ejus dolus, 37. Volsci, a Tullo concitati, deficiunt, 38. et 39.
 Tumultus Gallicus, 7, 9.
 — Sabinus, 2, 26.
 — Servilius, 32, 26.
 Tunes, locus quum operibus, tum sapientia tutus, 30, 9. abest ab Carthagine quindecim millia ferme passuum, *ibid.* Tuneta occupat Scipio, *ibid.*
 Tunica palmata, 10, 7. Tunicam palmatam Masinise donat Scipio, 30, 15. *vid.* et 31, 11.
 — purpurea, regi Syphaci dono missa, 27, 4.
 Tunicae versicolores, 9, 40.
 Tunicae, militum praemia, 7, 37, 10, 30.
 Turbae, oppidum Hispaniae, 33, 44.
 Turbae ob nexos, 2, 23. et 27. *vid.* Sedicio.
 Turdetania, 28, 39. 34, 16. in Turdetaniam proficiscitur cum exercitu P. Manlius, praetor, 34, 17. et M. Porcius Cato, consul, accitus a Manlio, praetore, 19.
 Turdetani, populi, 21, 6. lites inter eos et Saguntinos, ab Annibale satas, *ibid.* iis ut Saguntini res reddant postulat Annibal, 12. in potestatem redacti, sub corona venduntur, 24, 42. eorum urbs deleta, *ibid.* eorum regulus Artanes, 28, 15. vectigal ex eorum agro Saguntini capiant, 39. omnium Hispanorum maxime imbelles habentur, 34, 17.

- Turduli *idem*, qui Turdetani, 28, 39.
 34, 17.
 Turdulum bellum, 34, 20.
 Turmæ equitum, 1, 30.
 Turma equitum Placentina, 44, 40,
 — *Æternina*, *ibid.*
 — Lucana, 22, 42.
 Turnus, rex Rutulorum, *Æneæ* Latino-
 que bellum infert, 1, 2. vincitur, et,
 cum Mesentio junctis viribus, altero
 proelio superatur, *ibid.*
 Turnus Herdonius, *vid.* Herdonius.
 Turres murorum, 21, 8.
 Turres contabulatæ, 24, 34.
 Turres impositæ tergo elephatorum,
 37, 40.
 Turres in operibus oppugnandarum
 urbium, 5, 5. 21, 11. 32, 17. 33, 17.
 Turris Eudieru, 44, 3.
 Turris quinque tabulatorum, 28, 6.
 Turrus, *vel* Thurrus, regulus omnium
 Hispanorum potentissimus, 40, 49.
 ejus duo filii cum filia in potestatem
 veniunt Romanorum, *ibid.* sequitur
 Romanos, fortique ac fideli opera rem
 Romanam adjuvat, *ibid.*
 Tusci occupant Janiculum, 2, 51. eorum
 imperium olim quam late patuerit, 1,
 2. 5, 33. Tusci opprimuntur a Ro-
 manis, 45. *vid.* Etrusci.
 Tuscum mare, 5, 33. 26, 19.
 Tuscus vicus Romæ, 2, 14. 27, 39. 33, 26.
 Tusculum, 2, 15. *et* 16. 26, 9. capitur
 a Latinis, 6, 33. recipitur cæsis Lati-
 nis, *ibid.* oppugnatur a Veliternis,
 36. liberatur obsidione, *ibid.*
 Tusculana arx, 3, 23. *et* 42. 6, 33.
 Tusculani colles, 3, 7. *et* 8.
 Tusculani Romam suppetias mittunt, 3,
 18. his decretum bellum, 6, 25. quod
 arcent constanti pace, *ibid.* pacem
 impetrant, deinde et civitatem, 26.
vid. *et* 8, 14. de his, rogatione Flavia,
 judicium populi, 8, 37. populus Tus-
 culanus mutata veste venit Romam,
 impetratque veniam, *ibid.* in Papiria
 tribu suffragium ferebant, *ibid.*
 Tutia, fluvius, 26, 17.
 Tutorum potestas contrâ matrem, in
 virgine nuptum elocanda, 4, 9. tutoris
 optio *Hispalæ* *Feceniæ* concessa, 30, 19.
 Tycha, nomen partis Syracusanæ urbis,
 24, 21. 25, 25.
 Tyndarium, 36, 2.
 Tyrannidem, pedibus tractus, non insi-
 dens equo, relinquere debet, auctore
 Dionysio tyranno, 24, 22.
 Tyrrhenum mare, 5, 33.
 Tyrrheum oppidum, 38, 9.
 Tyrus, 33, 46.
 Tyrii, 35, 46. conditores Carthaginiæ,
 33, 46.
 Tyscos, vicus, 38, 18.

V.

- Vacatio, 8, 20. sine ulla vacationis ve-
 nia exercitus scriptus, *ibid.* *vid.* *et* 7,
 28.
 Vacatio rei navalis colonis maritimis
 negata, 36, 3.
 Vacatio sacrosancta, 27, 38.
 Vacca senex Syracusanus ab agresti tauro
 inita, ac semine adspersa, *vid.* Pro-
 digium.
 Vaccæi, Hispana gens, vincuntur ab
 Annibale, 21, 5. funduntur, fugan-
 turque ab M. Fulvio, 35, 7. *vid.* *et*
 40, 47. *et* 50. obsessi, ipsi se inter-
 imunt, Epit. 57.
 Vacci prætator, 8, 19. *vid.* Vitruvius Vaccus.
 Vades publici a quo, et qua occasione,
 primum dati, 3, 13.
 Vadimonis lacus, 9, 39. ad hunc lacum
 cum Etruscis acriter pugnatum, *ibid.*
vid. *et* 12, 4.
 Valerius Antias, historiæ Romanæ scrip-
 tor, 3, 5. nullum mentiendi modum
 tenet, 26, 46. immodice omnium re-
 rum numerum auget, 33, 10. citatus,
 25, 39. 29, 35. 30, 19. *et* 29, 32. 6, 34,
 15. 35, 2. 36, 19. *et* 38. 38, 50. 39,
 22. 40, 29. 41, 32. 42, 11. 44, 13.
 45, 40.
 Valerius Flaccus, tribunus militum, 25,
 14.
 C. Valerius, tribunus militum consulari
 potestate, 6, 36.
 C. Valerius consul, 8, 18.
 C. Valerius, flamen Dialis, 39, 39. crea-
 tur prætor, et sortitur jurisdictionem
 peregrinam, 45.
 C. Valerius legatus mittitur Alexan-
 driam, 42, 6. *et* 17.
 C. Valerius Flaccus, flamen Dialis in-
 auguratur invitus, 27, 8. jure sacer-
 dotii senatum ingreditur, *ibid.* ædilis
 curulis, 31, 50. 32, 7.
 C. Valerius Lævinus, prætor, sortitur
 Sardiniam, 40, 44. consul subrogatur
 in locum Cornelii Scipionis, 41, 21.
 triumphat de Liguribus, 22. mittitur
 legatus ad Ætolos, 30. petit censu-
 ram, 43, 16.
 C. Valerius, Lævini filius, 38, 9.
 C. Valerius Potitus, tribunus militum
 consulari potestate, 4, 49. consul crea-
 tur, 53. capit arcem Carventanum,
ibid. urbem ovans introit, *ibid.* tribu-
 nus militum consulari potestate ite-
 rum, 57. tertium, 61.
 C. Valerius Tappo, tribunus plebis, 38,
 36.
 L. Valerius, quæstor, diem perduellio-
 nis dicit Sp. Cassio, consuli, 2, 41.
 consul creatur, 42. iterum, 61. bel-
 lum gerit adversus Æquos, 62.

- L. Valerius, interrex, 5, 17.
- L. Valerius legatus, auream crateram donum Apollini Delphos fert, 5, 28. exceptus a Liparensium piratis, dimittitur, *ibid.*
- L. Valerius, magister equitum, 5, 48.
- L. Valerius, magister equitum dictus, 8, 18.
- L. Valerius in locum M. Cornelii Cethegi sufficitur pontifex, 38, 42.
- L. Valerius, tribunus plebis, ad populum tulit de lege Oppia abroganda, 34, 1. ejus contra Catonem consulem oratio, 5.
- L. Valerius Flaccus, magister equitum dictus, 9, 7.
- L. Valerius Flaccus, ædilis curulis, 31, 4. creatur prætor, 49. sortitur Siciliam, 32, 1. consul, 33, 42. sortitur Italiam, 48. ejus res gestæ, 34, 21. et 46. legatus consularis, sub M'. Acilio consule rem gerit ad Thermopylas, 36, 17. et 19. fit censor, 39, 40. ejus censuræ acta, 42—44. princeps senatus, quum censor esset, lectus est, 52. pontifex moritur, 40, 42.
- L. Valerius Poplicola, tribunus militum consulari potestate, 5, 26. iterum 6, 1. tertium, 5. quartum, 21. quintum, 27.
- L. Valerius Potitus primus adversus decemviros movet certamen, 3, 39. et 41. cum M. Horatio Appium expellit foro, 49. cum eodem legatur ad plebem, 50—53. et fit consul, 55. leges fert in gratiam plebis, *ibid.* ejus res gestæ in bello, 60. et 61. triumphat sine auctoritate Patrum, populi jussu, 63. sibi consulatum continuari, nolle se, profitetur, 64. *vid. et* 4, 6.
- L. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 4, 49. iterum, 58. tertium, 5, 1. quartum, 10. quintum, 14. a Faleriis ingentes prædas agit, *ibid.*
- L. Valerius Potitus consul creatur, 5, 31. facit ludos magnos, *ibid.* cædit Æquos, *ibid.* triumphat, *ibid.*
- L. Valerius Potitus, interrex, 5, 31.
- L. Valerius Potitus, interrex, 6, 5.
- L. Valerius Tappo creatur prætor, 35, 10. sortitur Siciliam, 20.
- L. Valerius C. F. Tappo creatur triumphator colonie deducende, 37, 46.
- L. Valerius P. F. Flaccus creatur triumphator colonie deducende, 37, 46.
- M. Valerius facialis facit Sp. Fusium patrem patratum, 1, 24.
- M. Valerius, Publicolæ frater, consul, triumphat de Sabinis, 2. 16. in pugna ad Regillum lacum, petens Tarquinium, ipse interficitur, 20.
- M'. Valerius, M. F. Volesi N. non fuit primus dictator, 2, 18.
- M'. Valerius, Volesi F. dictator creatur, 2, 38. de Sabinis triumphat, 31. quum populo indulgeri cuperet, aspernantibus Patribus ejus relationem, abdicat se dictatura, *ibid.*
- M. Valerius augur moritur, 3, 7.
- M. Valerius, quæstor, 3, 25. consul, 31.
- M. Valerius, tribunus militum, cum Gallo singulari certamine pugnans, a corvo galeæ insidente adjutus, hostem obruncat, 7, 26. decem bobus aureaque corona donatur, *ibid.* Corvus vocatur, *ibid.* tres et viginti annos natus consul creatur, *ibid.* secundum consul, 27. vincit Volscos, capit Satricum, et triumphat, *ibid.* tertium consul, 28. adversus Samnites proficiscitur, 32. ejus ad milites adhortatio, *ibid.* familiaris est militi dux, 38. invadit primus omnium hostes, et vincit, *ibid.* triumphat de Samnitibus, 38. dictator creatur, 39. seditionem rebellantium militum componit, 40. et 41. quartum consul, 8, 16. capit Cales Ausonum *ibid.* ex senatusconsulto triumphat, *ibid.* interrex, 17. et 9, 7. dictator secundum, 10, 3. triumphat, 5. consul quintum, 6. legem fert de provocatione, tertio tum ab urbe condita latam, semper a familia eadem, 9. consul sextum, T. Manlio suffectus, 11.
- M. Valerius Falto, quæstorius, in Asiam ad Attalum legatus mittitur, 29, 11. ædilis curulis, 30, 26. creatur prætor, et Brutios provinciam sortitur, 40. et 41. ei prorogatur imperium, ut in Sardiniam trajiciat, 31, 8.
- M. Valerius Lævinus, prætor, sortitur jurisdictionem peregrinam, sed postea bellum administrare jussus est, 23, 24. 30. 32. 37. et 38. pro prætore præesse jubetur oræ maritimæ ad Brundisium, 24, 10. mittit M. Livium, qui Tarentum tueatur, 20. ad eum legati ab Orico, 40. ejus res gestæ in Græcia adversus Philippum, *ibid.* prorogato imperio mandatur ei Græcia et Macedonia, 44. iterum, 25, 8. res gestæ, 26, 24—26. consul absens creatur, 22. venit Romam, 27. Italiam sortitus, provinciam permutat cum Marcello collega, 29. suadet Patribus, ut omne aurum, argentum, æs signatum in publicum conferant, 36. Sicilia omni Pænos expellit, 40. Romam redit, et res in Sicilia gestas narrat, 27, 5. ejus concertatio cum Patribus de dictatore dicendo, *ibid.* ei prorogatum imperium, 22. proconsul, ex Sicilia in Africam proficiscitur, 28, 4. legatus ad Attalum

- mittitur, 29, 11. refert de reddendis pecuniis, quæ a privatis collatæ erant, 16. propretor, cum classe mittitur adversus Philippum in Macedoniam, 31, 3. mortis ejus causa a Publio et Marco filiis ludi funebres facti, 50.
- M. Valerius Lævinus creatur prætor, 39, 56. sortitur jurisdictionem peregrinam, 40, 1. *vid.* et 42, 58.
- M. Valerius Maximus, tribunus militum consulari potestate, 5, 14. iterum, 24.
- M. Valerius Maximus, consul, 9, 28. legatus dictatoris Papirii Cursoris, 40. prætor quartum, 41. censor, 9, 43. ab eo et collega vis per agros publica impensa factæ, *ibid.*
- M. Valerius Messalla, præfectus classis, cum parte navium mittitur in Africam, 27, 5. populatur Africam, *ibid.* eum dictatorem dicere cupiens consul Lævinus prohibetur a senatu, *ibid.*
- M. Valerius Messalla creatur prætor, 34, 54. sortitur jurisdictionem peregrinam, 55. creatur consul, 36, 35. legatus in Macedoniam, 41, 27. in locum Æmilii Papi sufficitur decemvir sacrorum, 42, 28.
- M. Valerius legatus Æmilii Paulli in bello adversus Ligures, 40, 27.
- M. Valerius Publicola, magister equitum, 7, 12. consul, 17. et 18. iterum, 19.
- P. Valerius, Volesi F. cum Sp. Lucretio venit ad Lucretiam, 1, 58. jurat in verba, quæ Brutus præiverat, 59. consul creatur in locum Collatini, 2, 2. pugnat cum Tarquinis, 6. spolia legit, et triumphans Romam redit, 7. affectati regni insimulatur, *ibid.* submittit fasces populo, *ibid.* purgat se, *ibid.* Velie ædes subjicit, *ibid.* leges ab eo latæ, 8. cognomen Publicolæ ei datum, *ibid.* ad Veientium bellum proficiscitur, *ibid.* consul iterum creatur, *ibid.* cædit Etruscos, 11. creatur tertium consul, 15. quartum consul, 16. infesto exercitu in agrum Sabinum proficiscitur, hostes cædit, et Romam redit triumphans, *ibid.* moritur, copiis familiaribus adeo exiguis, ut funeri sumtus deesset, *ibid.* de publico elatum luxure matronæ, ut Brutum, *ibid.*
- P. Valerius, consul, 2, 52.
- P. Valerius Potitus, tribunus militum consulari potestate, 6, 6. socius imperii a Camillo lectus, *ibid.* tribunus militum consulari potestate iterum, 18. tertium, 27. quartum, 32. fundit Volscos et Latinos, *ibid.* quintum, 36. sextum, 42.
- P. Valerius Flaccus, legatus ad Annibalem missus, 21, 6.
- P. Valerius Flaccus, legatus Marcelli in pugna ad Nolam, 23, 16. præfectus classis, 34. et 38. *vid.* et 26, 2.
- P. Valerius Lævinus creatur prætor, et sortitur Galliam, 41, 12.
- P. Valerius Publicola, interrex, 3, 8. consul creatur, 15. ejus ad tribunos et plebem oratio, 17. oppugnat Capitolium, ab Herdonio servisque occupatum, 18. interficitur, *ibid.*
- P. Valerius Publicola, consul, 7, 21. prætor, 23. dictator, 28.
- P. Valerius Publicola, magister equitum, 8, 17.
- T. Valerius, legatus, 24, 40.
- Valetudinis ergo supplicatio facta, 40, 37.
- Valetudinis populi causa supplicatio et feriæ, 42, 2.
- Valetudini excusandæ sollemnia fuere cum jurejurando verba, 6, 22.
- Vallaris corona, *vid.* Corona.
- Vallum Macedonum, 33, 5.
- Romanorum, *ibid.*
- Vardæi, pop. Illyrici, Epit. 56.
- P. Varenus, prætor, prælio vincitur, Epit. 95.
- Varro, *vid.* Terentius.
- Vasa argentea in cella Jovis ex multatitia pecunia posita, 10, 23.
- Vasa argentea et aurea Romani donant Attalo, Eumenis fratri, 35, 23.
- Vasa ænea et argentea Gallica, 36, 40.
- Vasa aurea quingentum pondo Romanis mittit Antiochus, 42, 6.
- Vasorum aureorum et argenteorum ingens numerus Asiatico triumpho traductorum, 37, 59.
- Vastetani, 37, 46.
- Vates ex alieno errore quæstum facientes, 25, 1.
- Vates Græcus Bacchanalia in Etruriam invehit, 39, 8.
- Vaticanus ager, 10, 26.
- Vaticini libri jubentur ad prætorem deferri, 25, 1.
- Vecilus mons, 3, 50.
- Vectigal novum statutum ex salaria annona, 29, 37.
- Vectigal annuum in opera publica censoribus decretum, 40, 46.
- Vectigal e metallis Macedonicis, 45, 18. et 29.
- Vectigalia populi Romani sub putu arbitrioque censorem fuere, 4, 8.
- Vectigalia magna ex ferrariis et argentariis in Hispania instituit Cato, 34, 21.
- Vectigalia summis pretiis locata, 39, 44. multa instituta, 40, 51.
- Vectigalium annuorum dimidium ad opera publica facienda censoribus attributum, 44, 16.

Vectigalia Carthaginiensium praeae ac divisi esse principibus, prohibet Annibal, 33, 46. et 47.

Vectius Messius, *vid.* Messius.

Vectones funduntur et fugantur ab M. Fulvio, praetore, 35, 7.

Vectonum magnus exercitus Toletanis subsidio venit, 35, 22.

Vientes in fines Romanos excurrunt, 1, 15. a Romano vincuntur, *ibid.* agri parte mulctatis in centum annos induciae datae, 15. vincuntur a Tullio, 27. *vid.* et 30. et 42.

Vientes Tarquinium jurant ad repetendum regnum, 2, 6. iis restituitur ager, 14. Vientem agrum, federe ad Junculum icto Romanis ademptum, restituit Porsena, 15. populantur Romanorum agrum, 43. minitantur se oppugnatos Romanos, *ibid.* haesunt Romanos ad pugnam, 45. vincuntur, 46. et 47. adsidui magis, quam graves, hostes, 48. Fabii suscipiunt bellum privato sumtu cum Vientibus, *ibid.* Vientes Fabiorum victores, 50. vincuntur a Romanis, 51. denuo Romanis bellum inferunt, 53. fugantur, *ibid.* impetrant inducias quadraginta annorum, 54.

depopulantur extrema agri Romani, 4, 1. bellum renovant adversus Romanos, interfectis etiam eorum legatis, 17. vincuntur, 18. et 19. *vid.* Tolumnius. iis bellum indictum, 30. compellunt Romanos in castra, 31. vincuntur, 33. Vientibus induciae annorum viginti datae, 35. Vientis senatus superbe respondet legatis Romanis, 58. iis indicitur bellum, 60.

Vientes regem creant, 5, 1. quod improbat ab Etruscis, *ibid.* septies rebellantur, 4.

Veii obsessi a Romanis, 4, 51. hibernacula ad Veios, 5, 2. ea, quae gesta sunt in obsidione Veiorum, narrantur capp. 7—21. Veii capiuntur a Camillo, dictatore, 21. post decennalem obsidionem, 22. Veios migrare plebs Romana cupit, 24. inde turbas, *ibid.* 25. 29. et 30. antiquatur lex de migrando Veios, 30. Veios fugiunt reliquiae Aliensis praellii, 37. multis eo conuentibus, fit jam valida manus, quae, a Veis profecta, Camillo duce, repetit patriam, 46. et 48. rursus movetur actio transmigrandi Veios, 49. et 50. antiquatur ea rogatio, 55. qui Veios iverant, revocantur senatusconsulto, 6, 4.

Ventanae praeae decimam partem vocet Apollini Camillus, 5, 21. quoniam

modo illa decima pars solata fuerat, 23, 25. et 28.

Ventanae agri septena jugera plebs divisa, 5, 30.

Vehabrum, 27, 37.

Vestimenta supplicum, 26, 28. 29, 16. 35, 34. 36, 20.

Vesta, regio altissima in urbe Roma, 2, 7. ibi inaedificare incipit F. Valerius, *ibid.* Vestiae aedes subijcit, *ibid.*

Vestia, urbs Lucaniae, 26, 39.

Vestis ut in regionibus esset, institutum, 26, 4. eorum armatura, 31, 26. 38, 21.

Vestris in Volscis, 2, 39. eo colonia a Romanis deducta, 31. numerus colonorum auctus, 34.

Veliterni deficiunt, 6, 13. et 21. vincuntur, 22. *vid.* et 29. incursant Romanorum agrum, 36. oppugnant Tusculum, *ibid.* obsidentur a Romanis, *ibid.* et 37. 38. et 42. vastant Romanorum agrum, 7, 15. rursus deficiunt, 9, 3. et 12. in eos, quod toties rebellassent, graviter scriptum, 14. jussu trans Tiberim habitare, ut ejus, qui cis Tiberim deprehensus esset, usque ad mille pondo clarigatio esset, *ibid.*

Veliternus ager, 2, 31. 30, 36.

Venalius Portoria, *vid.* Portorium.

Venatio leonum et pantherarum data Romae ab M. Fulvio, 39, 22.

Venatio omnis generis ex sacro mansuetio, 35, 49.

Venationis praetexta occupatum et proditum Tarentum, 23, 9.

Veneficiae matronae ad centum septuaginta damnatae, 8, 18.

Veneficia, deque iis quaestiones, 39, 8. 38. et 41. veneficorum ad duo millia damnata, *ibid.* *vid.* et 46, 37.

Venerum habent reges ad incerta fortunas, 30, 15.

Veneri poculum Demetrio, Philippi filio; datum, 40, 24.

Veneri in Italia ab Henetis et Trojanis oriundi, 1, 1. sinum circumcolunt maris Adriatici, 5, 38. *vid.* et 10, 2. subiguntur a Cesare, Epist. 104.

Venetia, 41, 32.

P. Ventidius, Epist. 127.

Ventorum atrox tempestas, 40, 2.

Ventris et ceterorum membrorum apologus, 2, 32.

Venus, 10, 31. ejus aedes prope circum; *ibid.* facta ex aere mulctatio matronarum stupri damnatarum, *ibid.*

Veneri et Marti pulvinar in lectisternio, 22, 10.

Venus Cloacina, 8, 48.

Venus Erycia, 25, 9. ejus aedes dedicatur a Q. Fabio Maximo, 23, 30. et

31. ejus aedes extra portam Collinam, 30, 38. *vid. et* 40, 84.
- Veneris aedes sine ullo vestigio cremata, 41, 2.
- Venusia a Postumio consule capta: eo colonia deducta, quam deinde suppleta, 31, 49.
- Venusiam fugit post cladem Cannensem consul Romanus, 22, 49. tum reliquiae exercitus, 54. *vid. et* 27, 2. 20. *et* 41.
- Venusini profugos a Cannensi pugna benigne et hospitaliter excipiunt, 22, 54. Romanis fidi, dum aliae coloniae detrectant imperium, 47, 10.
- Ver sacrum vovetur, 22, 9. *et* 10. id ex pontificum jussu consules faciunt, 33, 44. instauratur, 34, 44.
- Ver procellosum, 40, 2.
- Veragri, 21, 38.
- Verbenae, 30, 43.
- Verbis quibusdam in sollemni precatione omissis, instaurantur Latinae feriae, 41, 21.
- Vercellius, auctor defectionis Hirpinorum, securi percutitur, 23, 37.
- Vercingetorix, dux Arvernorum, Epit. 107.
- Vergae, oppidum, a Poenis deficit ad Romanos, 30, 19.
- Vergium castrum in Hispania capitur a Catone, consule, 34, 21.
- Vergestanus princeps venit ad Catonem, consulem, 34, 21. Vergestani venditi, *ibid.*
- Vergiliarum situs, 21, 35.
- Vermis, filius Syphacis, 30, 40. mittitur adversus Masinissam, eumque in fugam vertit, 29, 38. Carthaginensibus venit auxilio, 30, 36. ejus exercitus caeditur et fingatur, *ibid.* legati petunt a senatu, ut rex socius et amicus appelletur, 31, 11. legatis Romanis obviam progreditur, et ab iis leges pacis accipit, 19. ad confirmandam pacem jubetur legatos Romanos mittere, *ibid.*
- Vernum æquinoctium, 33, 3.
- Veromandui, Epit. 104.
- Verona, urbs, 5, 35.
- Verrugo, oppidum, 4, 1. recipitur, 55. praesidium Verrugine amittitur, 58. Verruginem praesidio obtinet C. Æmilius, tribunus militum, 5, 28.
- Versus Fescenninus, 7, 2.
- Vesulanus, populus Hernicæ gentis, 9, 48. leges suas, quam civitatem Romanam, malunt, 43.
- Verutum, telum, 8, 18, 10, 29, 31, 56.
- Veselia, oppidum Hispaniae, expugnatur ab M. Fulvio Nobiliore, 35, 22.
- Vesicia, urbs Ausonium, 8, 11, 9, 25. venit in potestatem Romanorum, *ibid.*
- Vescini, 10, 20.
- Vescinus ager, 10, 21. *et* 31.
- saltus, 10, 21.
- Veseris, 8, 8, 10, 28.
- Vesparum ingens examen Capuae in forum advolvit, et in Martis aede consedit, *vid.* Prodigium.
- Vesta, 1, 20. *et* 52. Vestæ æterni ignes, *ibid. et* 26, 27.
- Vestæ pulvinar in lectisternio, 22, 10.
- ejus aedes ab incendio servata opera servorum, 26, 27. in aedis penetrali conditum fatale pignus imperii Romani, *ibid.*
- Vestæ penetralis ignis exstinctus, 28, 11, 41, 2. supplicatio ad Vestæ, 28, 11.
- Vestalis Rhea Silvia, mater Romuli, 1, 3. *et* 4.
- Vestales virgines a Numa Pompilio lectæ, 1, 20. iis stipendium de publico statutum, *ibid.* virginitate aliisque caerimoniis sanctæ factæ, *ibid.*
- Vestales virgines sacraque in planstrum imponit L. Albinus, et Cære pervehit, 5, 40.
- Vestaliū hospitium a Cæritibus religiose cultum, 7, 20.
- Vestalis virgo incestus rea absolvitur, sed jubetur abstinere joci, colique sancte potius, quam scite, 4, 44.
- Vestalis virgo, incesti comperta, viva defoditur, 8, 15, 22, 57.
- Vestalis, cujus custodia ejus noctis fuerat, qua ignis in Vestæ aede exstinctus, jussu pontificis cæsa est flagro, 28, 11, 41, 2.
- Vestia Oppia, Attellana mulier, quæ quotidie sacrificarat pro salute et victoria populi Romani, in possessionem bonorum libertatemque restituitur, 26, 38. *et* 34.
- Vestimenta ad exercitus missa, 32, 27, 44, 16.
- in Vestimentum petitionis causæ album addi vetitum, 4, 25.
- Vestem mutare solent rei et eorum propinqui, 2, 61, 6, 20.
- Vestes stragulae pretiosæ ex Asia Romanam advectæ, 39, 6.
- Vestina cohors, 44, 40.
- Vestinus populus conjungit se Samnitibus, 8, 29. iis bellum indictum, *ibid.* vincuntur uno prælio, *ibid.* cum iis fœdus ictum, 10, 3.
- Vesuvius, mons, 8, 8.
- Veterani donantur agris, 31, 4.
- Veteres campi, 25, 16.
- Veto, vox tribunorum intercedentium, 6, 35.
- Vettii, gens Macedonica bellicosa, 45, 30.
- Veturia, mater Coriolani, proficiat in filii castra, ejusque flectit animum, 3, 40.

- Vetulia, centuria juniorum, 26, 22.
 — seniorum, *ibid.*
- C. Veturius, consul, 3, 31. ei ab Alieno dies dicta, *ibid.* in locum C. Horatii Pulvilli augur legitur, 32.
- C. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 32. secundum, 36.
- L. Veturius, decemvir, 3, 33.
- L. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 6, 38.
- L. Veturius Philo, dictator comitiorum habendorum causa, 22, 33. censor, 27, 6. moritur, *ibid.* *vid.* et 34.
- L. Veturius Philo, ædilis curulis, 27, 6. prætor, *ibid.* sortitur jurisdictionem peregrinam et Galliam, 7. prætor Gallie, 22. legatus, 28, 9. a M. Livio dictatore consul creatur, et Bruttii provincia, ipsi decernuntur, 10. ejus res gestæ, 11. habet comitia consularia, 38. magister equitum, 29, 11. a Scipione ex Africa mittitur Romam, 30, 38. exponit victoriam Scipionis, 40.
- M. Veturius, tribunus militum consulari potestate, 5, 13.
- T. Veturius Calvinus consul creatur, 8, 16. iterum, 9, 1. sub Jugum mittitur, 6. deditur Samnitibus, 10.
- T. Veturius Geminus, consul, Volcos fundit fugatque, 3, 8. ovans urbem ingreditur, 10.
- T. Veturius Gracchus Sempronianus augur, in locum Sempronii Gracchi, sufficitur, 41, 26.
- Ti. Veturius Philo creatur flamen Martialis, in locum M. Æmilii Regilli, 29, 38.
- C. Vetusius, consul, 2, 19.
- T. Vetusius, consul, 2, 28. contra Æquos, qui agrum Romanum invaserant, proficiscitur, 30.
- Vexillarius, 8, 8. 35, 5.
- Vexillum, 8, 8.
- Vexillum in hostes jactum, 25, 14. *vid.* Signum.
- Ufentina tribus addita, 9, 20.
- Uffugum, oppidum, deficit a Pœnis ad Romanos, 30, 19.
- Via Æmilia, a M. Æmilio Lepido munita, 39, 2.
 — Appia, 7, 39. quando munita, 9, 29. *vid.* et 22, 1. et 55.
 — Flaminia, C. Flamini censoris opus, 22, 11.
 — a C. Flaminio consule perducta a Bononia ad Arretium, 39, 2.
 — per Formianum montem, 39, 44.
 — Gabina, 2, 11. 3, 6. 5, 49.
 — Latina, 2, 39. 10, 36. 26, 8.
 — Lavicana, 4, 41.
 — a Martis silice ad Bovillas, perstrata, 10, 47.
- Via Nomentana, eademque Ficulnensis, 3, 52.
 — Salaria, 7, 9. 3, 32.
- Via Fornicata Romæ, 22, 36.
 — Sacra, 2, 13.
- Vie per agros a censoribus publica impensa factæ, 9, 43.
- Vias sternendas silice in urbe, glareæ extra urbem substernendas marginendasque censores locant, 41, 32.
- Viator mittitur a tribuno ad consulem, 2, 56. a consulibus ad matronas, 8, 14.
- Viatores ædilitii, 30, 39.
- Vibius Accumnus, præfectus cohortis Pelignæ, arreptum vexillum trans valium hostium trajicit, 25, 14. ob strenuum factum donatur, *ibid.*
- Vibius Virrius, unus e legatis Campanis, ad Varronem consulem missis, suadet suis defectionem ab Romanis, 23, 6. desperatis Capuæ rebus, senatores Campanos ad mortem sibi consciscendam adhortatur, 26, 13. cum septem et viginti senatoribus Campanis venenum bibit, 14.
- Vibius et Pactius fratres, *vid.* Pactius.
- Vibonem colonia deducta, 35, 40.
- Vibonensis ager, 21, 51.
- Vibulanus, *vid.* Fabius.
- Vicæpotæ sedes, 2, 7.
- de Vicesima manumissorum lex in castris lata, 7, 16.
- Vicesimarium aurum, *vid.* Aurum.
- Vicilini Jovis templum in agro Compasano, 24, 44.
- Victimæ caduntur ad averruncandam Deum iram, 8, 6.
- Victimæ majores cæse, 30, 21. 36, 38.
- Victimæ alique, quæ ad sacrificium pertinent, magistratibus e publico præbita, 45, 44.
- Victimarius, 40, 29. 41, 19.
- Victoria aurea pondo trecentum viginti, ab Hierone senatui Romano dono missa, in Capitolio locatur, 22, 37.
- Victoria in culmine ædis Concordiæ fulmine icta, 26, 23.
- Victoriæ sedes, facta ex multatâ pecunia, dedicatur a L. Postumio, consule, 10, 33.
- Victoriæ ædes in Palatio, 29, 14.
- Victoriæ Virginis ædicula prope ædem Victoriæ, 36, 9.
- Victoriæ mons, 24, 41.
- Victoriatum nummi, 41, 17.
- Q. Victorius, primipili centurio, signum ademptum signifero jact in hostem, 34, 46.
- Victumviæ, emporium, 21, 45. Victumviæ captæ, fuis et trucidatis opidanis, 57.
- Vicus Cyprius, 1, 48.

- Vicus Jugarius, 24, 47, 27, 37, 36, 21.
 — Longus, 10, 23.
 — Mælius, 33, 26.
 — Tuscus, 2, 14, 27, 37, 33, 26.
- Vicos cur non direxerint Romani, 5, 55.
- Vidue equitibus, qui equos alerent, attributa, 1, 43.
- Viduarum pecunie in ararium conlata, 24, 18.
- Vigil, quem Galli scandentes fefellerant, de saxo dejectus, 5, 47.
- Vigilibus scutum aufert. Æmilius Paulus consul, 44, 23.
- Vigiliis quatuor distincta nox quilibet; hinc
- Vigilia prima, 5, 44, 9, 36, 10, 34, 21, 27, 23, 35, 27, 15, 30, 6, 35, 13.
 — secunda, 7, 35.
 — tertia, 9, 44, 10, 20, et 40, 25, 38, 27, 42, 28, 7, 35, 1, 36, 19, 40, 4.
 — quarta, 9, 37, 21, 47, 24, 46, 23, 13.
- Vigiliæ vicatim Romæ exactæ, 10, 4, 32, 26.
- Vigiliæ nocturnæ per urbem minoribus magistratibus mandatæ, 39, 14, et 16.
- Vigiliarum munus a senatoribus obitum, 3, 6.
- Vigiliæ militares, 44, 33.
- Vigiliæ ab exercitu Annibalis per quadriduum et tres noctes toleratæ, 22, 2.
- Villa publica in campo Martio edificata, 4, 22. ibi primum census populi actus, *ibid.* rescitur et amplifletur, 24, 44. in ea hospitium legatis hostium præbetur, 30, 21, 33, 24.
- L. Villius, tribunus plebis, legem annuam fert, 40, 44. inde cognomen familiæ inditum, ut Annales appellaretur, *ibid.* creatur prætor, 42, 24, sortitur jurisdictionem inter peregrinos, 31.
- L. Villius Tappulus, edilis plebeius, aliquot matronas probri accusat, 25, 2.
- L. Villius Tappulus, prætor, 31, 49. ei evenit Sardinia, 22, 1.
- P. Villius, tribunus plebis, 3, 54.
- P. Villius Tappulus, ex ædilitate plebeia prætor, 22, 38. sortitur Siciliam, 30, 1. decemvir agris dividendis, 31, 4. consul, 49. proficiscitur in Macedoniam, 32, 3. nihil memorabile ab eo actum, 6. legatus ab T. Quintio, 28. jubetur esse in numero decem legatorum, ex quorum consilio pacis leges Philip-
- po daret T. Quintius, 22, 24. it ad Antiochum, 35. ajas et collegarum congressus cum rege, 39. et 49. rursum mittitur ad Antiochum, 34, 59. Elæam venit, 35, 18. congregatur cum Annibale, 14. cum Antiocho, 15, legatus in Græciam mittitur, 23. tentat Magnetæ frustra, 39.
- Viminalis collis additus urbi a Ser. Tullio, 1, 44.
- Vincula demta Romæ vinctis in celebritate primi lectisternii, 5, 13.
- Vindalium, oppidum, Epit. 61.
- Vindicte secundum libertatem, 3, 44.
- Vindicus, servus, conjurationem ad revocandos reges initam prodiit, 2, 4. ei pecunia ex arario, libertas et civitas datur, 5. quidam Vindicte nomen ab illo tractum putant, *ibid.*
- Vinearum usus in oppugnationibus, 5, 7, 10, 34, 21, 61, 23, 18, 32, 4, 35, 22.
- Vinum publice in sacrificiis præbitum, 10, 23.
 — in Galliam invectum illicientem gentia causa, 5, 33.
- Vini avidi tibicines, *vid.* Tibicines.
- Vir factus ex muliere, *vid.* Prodigium.
- Vir virum legens, 9, 39, 10, 38.
- Viri majoris species, quam pro humano habitu, augustiorisque, in quiete visa utrique consuli, 8, 6.
- Virorum omne genus in insula Lemno conjuratione muliebri sublatum, 34, 2.
- Virorum inter sese plura stupra in Bacchanalibus, quam feminarum, 39, 13.
- Virbina clivus, 1, 48.
- Virdomarus, Insubrium Gallorum dux, Epit. 20.
- Virga circumscribitur Antiochus rex a Popillio, legato Romano, 45, 12.
- Virga licitor Sulpicii, tribuni militum domum intrantis, fores percutit, 6, 24.
- Virgis cædi civem Romanum, vetuit lex Porcia, 10, 9.
- Virgis cæsi, et securi percussæ in medio foro trecenti quinquaginta octo electi nobiles Tarquinienenses, 7, 19.
- Virgis sese cadunt mutuo quidam Lucanorum in invidiam Romanorum, 8, 27.
- Virginia, Auli filia, patricia, nupta Volturnio, consuli plebeio, 10, 23. exclusa sacris Pudicitia patriciæ a matronis patriciæ, dedicat aram Pudicitia plebeiorum, *ibid.*
- Virginis infelix forma, mors miserabilis, et ultio, 3, 44—46, et 56.

- A. Virginias, consul, 2, 28. contra Volscos proficiscitur, eosque fundit, 30.
- A. Virginius, consul, 2, 51.
- A. Virginius, consul, 2, 63. contra Æques proficiscitur, *ibid.*
- A. Virginius, triumvir agro dando, 3, 1.
- A. Virginius, tribunus plebis, Cæsoni Quintio capitis diem dicit, unde magnæ contentiones, 3, 11—13.
- A. Virginius, postquam tribunatu plebis abierat, accusatur, et denis militibus gravis æris condemnatur, 5, 29.
- L. Virginius, Virginie pater, 3, 44. ejus de filia cum Ap. Claudio contentio, 47. filiam suam occidit, 48. orta inde certamina in urbe, 49. et motus in castris, 50. consilium ab eo militibus datum, de creandis decem tribunis militum, quorum in numero esse recusat, 51. creatur tribunus plebis, 54. Appio diem dicit, 56. et eum in carcerem duci jubet, 57. remittit ultimam penam M. Claudio, assertori Virginie, 58.
- L. Virginius, consul, 4, 21. iterum, 28.
- L. Virginius, tribunus militum consulari potestate, 5, 8. iuvius infestusque collega Sergio, ei non fert auxilium, *ibid.* ante diem ipse et collega abdicare coguntur, 9. accusatur a tribunis plebis, 11. decem militibus æris gravis condemnatur, 12.
- L. Virginius, tribunus militum consulari potestate, 6, 1.
- L. Virginius, tribunus militum, 27, 43.
- Opiter Virginius, consul, cum collega Pometiam primo vi, deinde operibus oppugnat, 2, 17. triumphat, *ibid.*
- Opiter Virginius, consul, 2, 54.
- Proc. Virginius, consul, 2, 41. ejus cum collega de lege agraria contentiones, *ibid.*
- Sp. Virginius, consul, 3, 31.
- T. Virginius, consul, 2, 31.
- T. Virginius, consul, 2, 48.
- T. Virginius Rutilus, augur, moritur, 3, 7.
- T. Virginius Cælimontanus, consul, 3, 66.
- Virginis ter doventes, per urbem enntes, carmen canunt in Junonem Regiam, 27, 37. 31, 12.
- Virgines decem, et decem ingenui pueri, patrimi omnes matrinique, ad sacrificium adhibiti, 37, 3.
- ob Virginem excitatum Ardeæ bellum, 4, 9.
- Virginem captivam parentibus reddidit Scipio, 26, 50.
- Virginem Chalcidensem in medio ardore belli ducit uxorem Antiochus, 36, 11.
- Virgo Vestalis incesti damnata, *vid.* Vestalis.
- Virilis toga, 26, 19.
- Virtute, non dolo, superare hostes, pulchrum ducebant Romani veteres, 42, 47.
- Virtutis et Honoris ædes votis a M. Marcello, et extractæ, 27, 25. a filio ejus dedicata Virtutis ædes, 29, 11.
- Visceratio populo data a M. Flavio in funere matris, 8, 22. *vid. et* 39, 46. 41, 33.
- Visus nocturni, 2, 36. 8, 6.
- Vitellia, oppidum, 2, 33. 5, 29.
- Vitruvius Vaccus, Fundanus, vastat Setinum Norbanumque agrum, 8, 19. in potestatem venit Romanorum, 20. asservatur in carcere, *ibid.* verberatus necatur, *ibid.* ædes ejus diruntur, et bona Semoni Sanco consecrantur, *ibid.*
- Vitulus jam ictus e manibus sacrificantium sese proripuit, multosque circumstantes cruore respexit, 21, 6.
- Ultrotributa, 39, 44. 43, 18.
- Ulysses, 1, 49. ab eo et Circe Dea oriundus Octavius Mamilius, *ibid.*
- Umbilicus orbis terrarum Delphi, *vid.* Delphi.
- Umbilicum Græciæ incolunt Ætoli, 35, 18.
- Umbo, 3, 41. 30, 34.
- Umbri, populi, 5, 35. 9, 37. agro pasci a Bolis, 5, 35. eorum exercitus funditur, 9, 39. deficient, 41. se oppugnatores Romam jactant, *ibid.* adiuvantur Romani, vincuntur, et defectionis auctores deduntur, *ibid.* instaurant bellum, juncti cum Etruscis, Samnitibus, Gallis, 10, 21. *vid. et* 27.
- Umbria, 10, 1. 22, 9. 27, 48.
- Umbriæ pars, plaga Materina, 9, 41. tribus Sappinia, 31, 2.
- Unciarium fœnus, 7, 16. ex unciario semunciarium fœnus factum, 27.
- Unimanus, *vid.* Claudius.
- Vocanus ager in Africa, 33, 48.
- Q. Voconius Saxa, tribunus plebis, legem fert de hereditatibus mulierum, 41, 34.
- Vecoutii, 21, 31.
- Volæ, urbe Æquorum, 4, 49. eademque Boles, 6, 2.

cum Volanis bellum, 4, 49.

Volanus ager, 4, 51.

ad Volaterras cum Etruscis incerta victoria pugnatum, 10, 12.

Volaterrani interamenta navium et frumentum pollicentur Scipioni, 28, 45.

Volcae, 21, 26.

Volcentes ab Annibale deficient ad Romanos, 27, 15.

Volero Publius, *vid.* Publius.

Volones ab Ap. Claudio tribuni plebis vocati, 2, 57.

Volones, id est, servi in militiam conscripti, 22, 57, 23, 32, 24, 11. libertatem tacitis votis expostulant, 24, 14. iis libertatem promittit Ti. Gracchus, referentibus capita hostium, *ibid.* capita hostium abscindunt, quæ abjicere jubentur, 15. iis datur libertas, 16. segiores ex iis notantur, *ibid.* Beneventi in publico pileati epulantur omnes, *ibid.* simulacrum celebrati ejus diei Gracchus Romæ pingi jubet in sede libertatis, *ibid. vid. et* 25, 20. *et* 22. Volones in undevicesimam et vice-simam legiones scripti, 27, 38. *vid. et* 28, 46.

Volsci petuntur bello a Tarquinio Superbo, 1, 53.

in Volcos missi ad frumentum comparandum, 2, 9. Volsci comparant auxilia, quæ mittant Latinis, 22. obsides dant trecentos principum liberos, *ibid.* occultum parant bellum, *ibid.* veniunt ad oppugnandam urbem, 24. vincuntur, 25. Volsci Romanis bellum inferunt, 30. vincuntur, *ibid.* iis Veliternus ager ademptus, 31. Volsci Antiates victi, 38. ad ludos Magnus magna Volscorum vis Romam venit, 37. exacti urbe, *ibid.* concitati ab Att. Tullo, deficient a Romanis, 38. *et* 39. retro abducuntur a Coriolano, 40. redeunt in agrum Romanum, *ibid.* rebellant, 42. castra ponunt in Latino agro, sed vincuntur, et nullum genus calamitatis contumeliamque non editum in Volcos, 53. iis induciæ in annos quadraginta datæ, 54. Volsci instaurant bellum, 58. vincunt Romanos, 59. oppugnant castra Romanorum, 64. vincuntur, 65.

prædantur agros Hernicorum, 3, 6. pergunt in agros Romanos, sed cæduntur magno numero, et nomen eorum prope deletur, 7. *et* 8. Volsci et Æqui bellum instaurant, 10. vincuntur, 22. *vid. et* 60.

obsident Ardeam, 4, 9. a Romanis obsidentur, *ibid.* victi, dedito duce, sub jugum mittuntur, 10. cum Æquis denuo Romanis bellum inferunt, 26. oppugnant castra consulis, 27. castra Volscorum capiuntur, 29. captivi, præter senatores, venundantur, *ibid.* denuo bellum inferunt Romanis, 37, 55. *et* 56. vincuntur, 57. capiunt Verruginem, oppidum, 58. eorum agros depopulantur Romani, 59. vincuntur Volsci, 61.

presidium obsident ad Anxur, 5, 16. pacem impetrant, 23.

iterum capiunt arma adversus Romanos, 6, 2. eorum castra capit Camillus, *ibid.* ad deditionem subiunguntur, *ibid.* renovato bello, vincuntur, 6—8. rebellant, 11. unde Volscis et Æquis toties victis suffecerint milites, 12. vincuntur, 13. Prænestinis conjuncti, expugnant Satricum, 22. vincuntur, 23. *et* 24. populantur agrum Romanum, 31. eorum agri devastantur a Romanis, *ibid.* funduntur, 32.

vincuntur, 7, 27.

eorum exercitus consedit ad Satricum, 8, 1. cum Volscis dubio Marte pugnatum, *ibid.* fugiunt nocte, *ibid.*

Volsci Antiates, 2, 33.

Volsci Ecetrani, 2, 45.

Volscus ager, 10, 1.

Volscus, *vid.* Publius.

Volsciani, Hispaniæ populi, 21, 19. eos contra Pœnos sollicitant legati Romani, *ibid.* eorum celebre per Hispaniam ad legatos Romanos responsum, *ibid.*

M. Volscius Fictor, qui tribunus plebis fuerat, testis in Cæsonem Quintium existit, 3, 13. ei diem dicunt A. Cornelius et Q. Servilius, quæstores, quod falsum pro testimonio dixisset, 24. damnatus et in exilium ire jussus, 29.

Volcinienses, vel Volciuii, gens Etrusca, incursant agros Romanos, 5, 31. vincuntur, 32. iis induciæ in viginti annos datæ, *ibid.* apud Volcinos clavi fuere indices annorum, fixi in templo Nortie, Etruscæ Deæ, 7, 3. Volciniensium aliquot castella vi capit P. Decius, consul, 9, 41. eorum ager vastatur ab L. Postumio, consule, 10, 37.

Volcini, urbs, 10, 37, 27, 28.

Voltumnæ fanum, 4, 23, 5, 17. ad Voltumnæ fanum concilium omni Etruriæ indictum, 4, 23, 25, 61. *et* 5, 17. fit ibi conjuratio adversus Romanos, 6, 2.

- Volucres supervolantes ad terram delapsae clamore militum, Caelius ait, 29, 25.
- Volumnia, uxor Coriolani, 2, 40.
- L. Volumnius, consul, cum Sallentinis prospere bellum gerit, 9, 42. iterum consul, 10, 15. in Samnium profectus, relinquit provinciam, ut Ap. Claudio collegae opem ferat, 18. et, post aliquam adversus eum altercationem, egregiam cum eo victoriam reportat, *ibid.* et 19. redit in Samnium, et opprimit Samnites praedatores Campaniae, 20. prudentia ejus et moderatio in comitiis consularibus, 20. et 21. ex senatusconsulto et plebiscito ei prorogatum in annum imperium, 22. in Samnio feliciter res gerit, 30. et 31. ejus uxor Virginia, *vid.* Virginia.
- P. Volumnius creatur consul, 3, 10. legatus ab Aequorum duce Graccho Clodio spernitur, 25.
- Voluntaria collatio senatorum ad levandam aerarii inopiam, 26, 36. *vid.* et 5, 60.
- Voluntariam militiam professis jubentur aera procedere, 5, 7.
- Voluntarii milites, 5, 16. 27, 46. 28, 45. 29, 1. 37, 4.
- Volastana, jugum Cambuniorum montium vocant, 44, 2.
- Vorago in foro Romano nequit conjectu terrae expleri, 7, 6. Curtius se devovet, et, equo insidens, armatus se in specum immittit, *ibid.*
- Vortumnus, Deus, 44, 16.
- Vota quinquennialia, 27, 38. 30, 27. 31, 9. decennialia, 42, 28.
- Vota nuncupant consules in Capitolio, antequam in provincias proficiscantur, 41, 32. 42, 49.
- Vota valetudinis populi causa, 42, 2.
- Voti, quo consul ludos magnos Jovi vovet, formula, 36, 2.
- Votum praesente pontifice factum, 4, 27.
- Votum incertae pecuniae an possit suscipi? 31, 9.
- ad Votum, inconsulto senatu conceptum, pecunia de publico negatur, 36, 36.
- Vox noctu audita humana clarior de adventu Gallorum, 5, 32.
- Vox noctu audita ex delubro Proserpinae Locris, 29, 18.
- Urbanæ tribus, *vid.* Tribus.
- Urbanæ legiones, *vid.* Legiones.
- Urbium primordia, miscendo humana divinis, augustiora facta, *Præf.*
- Urbium veteres conditores natam sibi e terra prolem ementiebantur, 1, 8.
- Urbes dirutae, ne veniant in hostium potestatem, 31, 28.
- Urbes captæ diripi solent, non deditæ, 37, 32.
- Urbes orbis terrarum maximæ Roma et Carthago, 38, 50.
- Urbibus parabant veteres Macedones, quo haberent imperium opulentius, 32, 33.
- Urbicua, oppidum Hispaniæ, capitur a Q. Fulvio Flacco, 40, 16.
- Urinatores, 44, 10.
- Urites, Italiæ populus, 42, 48.
- C. Ursanius, tribunus plebis, 38, 22.
- Ursi et elephantum in ludis Circensibus, 44, 18.
- Uscana, oppidum, 43, 12. 20, 21. et 23. ab Uscanensibus ceditur Ap. Claudius, 12.
- Utens fluvius, 5, 35.
- Utica T. Otacilius cum classe trajicit, 25, 31. alia in Uticensem agrum excensio, 27, 5. circa ipsa moenia Uticæ prædas agunt Romani, 28, 4. Uticam mittit classem Scipio, 29, 28. Uticam frustra oppugnat Scipio, 35. rursus obsidet, 30, 3. 5. et 8. classem Scipionis ad Uticam invadunt Carthaginienses, 9. et 10.
- Utrarii, 44, 38.
- Vulcanus, 1, 37. 8, 18. ei sacra arma et spolia hostium succeduntur, 1, 37. 30, 6. 41, 16. in lectisternio pulvinar Vulcano et Vestæ, 22, 10.
- Vulcani caput ardet, *vid.* Prodigium.
- aera, 9, 46. 39, 46. 40, 19.
- aedes in Campo, 24, 10.
- insulae, 21, 49. et 51.
- Vulsinienses, *vid.* Volsinienses.
- Vultures sex, augurium Remo, duodecim Romulo, 1, 6.
- Vulturii et canes intacta relinquunt cadavera absumentorum pestilentia hominum boumque, 41, 26.
- Vulturinus, urbs Etruscorum, capitur a Samnitibus dolo, et Capua appellatur, 4, 37.
- Vulturinus, fluvius, 8, 11. 10, 20. et 31. 22, 14. et 15. 23, 14. 19. et 36. 32, 29.
- ad Vulturini ostium castellum communium, ubi postea urbs fuit, 25, 20. et 22. Vulturinum colonia deducta, 34, 45. *vid.* etiam 36, 37.
- Vulturinus ventus, 22, 43. prospectum, in proelio cum Annibale, multo pulvere in ora volvendo, adimit Romanis, 46.
- Uxor corruptæ ira maritum stimulat, ut alienigenas in regionem inducat, sui ulciscendi causa, 5, 33.
- Uxores suas liberosque cadunt viri, ne veniant in manus hostium, 28, 23.

X.

Xanthippus Lacedaemonius: et insidias pro beneficio reddunt Pensi, 26, 43.

Xenarchus, praetor Achaeorum, quaerit privatis gratias aditam apud Perseum, 41, 28.

Xenocles, Chalcidensis princeps, amicus Romanis, 35, 36, 50. et 51.

Xenophanes princeps legationis a Philippo missus ad Annibalem, in praesidia Romana incidit, 23, 38. astu elapsus, foedus facit cum Annibale, *ibid.* rursum captus a Romanis, ad eoracalem, ac deinde Romam deportatur, 34. et 38.

Xenophon, Achaeus, 32, 33.

Xychus ordinem facinoris, quo Demetrius circumventus fuerat, aperit Philippo, 46, 55.

Xylae Comae, 38, 15.

Xynias, oppidum, 32, 13, 33, 3, 38, 29.

Z.

Zacynthus, insula praepinqua Aetolie, 21, 7, 26, 24. eam capit Laevius, 26, 24. quam Philippi fuisset, mox Amyndaes, ac deinde Achaeorum, ab Achaeis eam repetit T. Quintius, et Romanis tradi jubet, 36, 32.

Zama, urbs, quinque dierum iter abest a Carthagine, 30, 29.

Zama, *sive fortasse Same*, insula, 32, 16.

Zelaesium, praemonitorium, 31, 46.

Zeno, princeps Magnesium, vir magnae auctoritatis, T. Quintium Magnetibus placat, 35, 31.

Zeno, Sardibus ab Antiocho praefectus, 37, 44.

Zeno, praefectus Philippi, caditur ab Athamanibus, 38, 1. et 2.

Zephyrium, oppidum, 35, 30.

Zerynthii Apollinis templum, 38, 41.

Zeuxidas, Acaeanum praetor, 38, 16.

Zeuxippus, princeps Baeotorum, suctor Romanae societatis, ob hanc causam non creatur Baeotarcha, 33, 27. Brachyllam Baeotarchen tollendum curat, 28. accusatur cadis, *ibid.* fugit Tanagram, deinde Athenas, *ibid.*

Zeuxis, praefectus Antiochi, praest medius aciei in pugna adversus Romanos, 37, 41. legatus mittitur ad Scipionem, 45. ejus oratio de pace, *ibid.*

Zoippus, gener Hieronis, tutor Hieronymi, 24, 4. et 5. legatus ad regem Ptolemaeum, voluntarium sibi consciscit exilium, 26. ejus uxor Heraclaea et filiae a Syracusanis interficiuntur, *ibid.*

Zyboea devictus a Nicomede, 38, 16.

PRÆFATIO

IN LIVIUM.

DUM huic novæ T. Livii editioni adornandæ dāmus operam, quædam nobis inter legendum subiere mentem, vel ad Livium ipsum, vel ad ejus interpretes pertinentia, quæ non ingrata, aut omnino inutilia plerisque legentium fore sperabamus. Sed et ii qui ante nos in eadem palæstra multa cum laude sese exercuere doctissimi viri, non pauca annotavere, quibus instructor paratiorque ad Livium lector accederet. Hæc omnia, sive nostra, sive ab aliis mutuata huc conferre visum est. Primo de Livio; tum de ejus editoribus et interpretibus; denique de instituti nostri ratione agemus.

CAPUT PRIMUM.

DE LIVIO.

DE Livii vita juvaret aliquammulta disserere, si quæ via ad eam accuratius cognoscendam inquirentes ferret. Natura enim omnes cupimus illos celeberrimi nominis viros, quorum scripta manibus terimus, penitus pernoscere; et, quibuscum scribentibus amice familiariterque colloquimur, iis quoque adesse domesticas res civilesve, privatas publicasve gerentibus. Sed plerisque scriptorum hoc contigit, ut, dum ceterorum dicta factaque magna cura colli-

si Artic. I.
DE VITA
LIVII.

gunt et immortalitati commendant, ipsorum, præter nomen, reliqua fere omnia interire sinerentur: malo sane exemplo, nec satis grata posteritate adversus eos quibus tantum deberet.

Hoc et Livii fatum fuit, ut fama ejus scriptaque toto orbe notissima, vita in obscuro esset. Ex qua hæc paucula ad notitiam nostram pervenerunt: illum Patavii ortum, Pisone et Gabinio Coss. anno a. C. 58. Romæ magnam egisse ætatis partem, sed in patria denique supremum diem obiisse, anno principatus Tiberii quarto, ætatis suæ sexto et septuagesimo; filium ei fuisse, cui quadam in epistola hanc legendi brevissimam eandem sapientissimamque legem scripserat, *legendos Demosthenem atque Ciceronem, tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni simillimus*; filiam ei itidem fuisse, nuptam L. Magio rhetori, quem declamantem homines aliquamdiu, non in ipsius honorem laudaverint, sed in soceri tulerint; scripsisse eum, præter historias, etiam dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ, et ex professo philosophiam continentes libros; eo auctore, Claudium, qui postea imperavit, ad historiâ scribendam animum appulisse; denique ipsi datum esse, ut vivus gloria sua perfrueretur, Gaditanumque quemdam, ejus nomine famaue commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum Orbe venisse, statimque ut viderat abiisse*.

Voss. de
Histor. Lat.
I. 59. Eu-
seb. Chron.

Quintil. In-
stit. X. 1.

Sen.
Procem. l.
V. Controv.

Sen. ep.
100.

Sueton. in
Claud. c. 41.
Plin. l. II.
ep. 3.

* Quæ de æmulatione inter T. Livium et Cornutum habet Suidas in voce Κερύβριος, ea nobis non videntur quadrare in hunc nostrum historiarum scriptorem, tum ob alia, tum vel maxime quod Cornutus ibidem dicitur sub Nerone floruisse, quum Livius noster initio principatus Tiberii sep-

tuagenario major obierit. Ratio temporum ad eam nos conjecturam deduceret magis, ut suspicaremur æmulationem Cornuto fuisse cum Livii nostri filio, et illum scriptorem a Suida exscriptum, errore non inusitato, ea de patre narrasse quæ ad filium pertinerint.

Quo tempore historias suas scripserit Livius, ex ipso opere apparet. Testatur ipse l. 1. cap. 19. bis omnino post Numæ regnum, Jani templum clausum fuisse: *semel, inquit, T. Manlio consule, post Punicum primum perfectum bellum: iterum, quod nostræ ætati dii dederunt ut videremus, post bellum Actiacum, ab Imperatore Cæsare Augusto, pace terra marique parta.* Artic. II. QUÆ SPEC- TANT AD HISTORIAM OPERIS LIVIANI. At constat ex Dione, quinto post anno iterum ab Augusto clausum esse Jani templum devictis Cantabris. Hinc recte colligetur, ut observavit Vossius, medio tempore inter bellum Actiacum perfectum, et Jani ædem iterum ab Augusto clausam, primos Livianæ historiæ libros in lucem prodiisse. Quo tempore scripserit Livius. Dio, l. LIII. Voss. ibid.

Dubitari non potest, quin multos annos in absolviendo tantæ molis opere consumpserit. Et vero, quum ex epitome ultimi libri appareat memoratam fuisse eo libro Drusi mortem, quæ uno et vicesimo post Actiacum triumphum anno contigit, sequitur Livium ante id tempus ultimam suis historiis manum non imposuisse.

Quot libros dederit Livius, inter doctos ambigitur. Epitomas librorum CXL. habemus: sed duas, nempe librorum CXXXVI. et CXXXVII. deperditas fuisse contendit Sigonius. Fuerint ergo vel CXL. vel CXLII. libri. Ut ut sit, magno litterarum damno, soli nunc quinque et triginta supersunt: ceteri omnes interiire, aut certe ignoti adhuc in nocte ac tenebris jacent. De numero librorum historiæ Livianæ. Sigon. not. ad Epit. lib. CXXXVI.

Quin etiam non universæ simul orbi litterato innotuere illæ pulcherrimi operis reliquiæ. Primæ Livii editiones exeunte XV. sæculo et ineunte XVI. ex-Qui supersunt, diversis temporibus detecti. J. Frid. Gronov. Præf. in Liv. cusæ, exhibent tantummodo primam, tertiam, et quartam decades; quartam quidem non integram, sed hiulcam et mutilam, quum abesset totus trigesimus

mus tertius liber, et magna pars quadragesimi, qui finiebatur in his verbis cap. 37. *per omnia fœra conciliabulaque edixerunt.* Anno MDXVIII. Magontie ex membranis bibliothecæ in æde ibidem maxima et Metropolitana, D. Martini appellata, addita est pars libri tertii et trigesimi ab his verbis cap. 17. *arctis faucibus cohærens Acarnaniæ*, (etsi illic legitur, *iis partibus cohærens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Annus ejusdem seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit. Tum in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros repertos in membranis apud monasterium Laurissemum, vulgo Lorssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Joannem Frobenium publici juris fecit. Denique anno MDCXV. J. Horrion, societatis Jesu sacerdos, Bambergæ dum singulos bibliothecæ publicæ codices excutit, incidit in membranas, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem tertii et trigesimi adhuc desideratam servabant, quem duobus post annis Paderbornæ vulgavit.

Hæc ad nos ex Liviana historia pervenerunt, vix quarta pars totius operis: quæ animos quidem et fructu honestissimæ voluptatis perfundit, et utilissimorum documentorum bona fruge pascit, sed ita ut desiderium quoque et luctum incendat tot amissorum voluminum, quæ tempus edax absumpsit et præcedentium ætatum incuria. Nam quod aut Livium totum, aut certe magnam eorum quæ desideramus partem, alii Constantinopoli, alii apud extremos hominum in Hiona, sive Iona insula supra Scotiam delitescere jactitarunt, hæc, falsi utinam vates simus! somnia esse existimamus optantium. Nec meliore nos spe solatur id quod Colomesius ab homine candidioris pectoris, quam felicioris ingenii

Ceteros reperiri posse frustra speratum.

Dejat. Præfat. in Liv.

Morhof. de Patavin. Liv.

Colomiez, Recueil de particularités, p. 320.

Capellano sibi dictum in litteras retulit: quemdam Capellani amicum, virum non illiteratum, quum pila luderet, animadvertisse in ea palmula quæ sibi esset ad manum, fragmenta quorundam Livii librorum qui hodie non exstant; quumque rem sibi ulterius inquirendam putasset, comperisse eas esse reliquias aliquot similium membranarum, quæ a monialibus domus Fontebraldensis pharmacopolæ cuidam donatæ, ab hoc ignaro qualis sibi thesaurus obvenisset venditæ forent operario ignobili, qui iis abusus esset ad tegendas illas palmulas quibus pila luditur. Vanis hujusmodi sine certo auctore rumoribus fidem habeat, cui placuerit sese inani spe lactare.

Partitio operis in decades utrum a Livio sit, du- De parti-
tione operis
in decades.
bitavit Petrarcha, qui eam potius ortam esse putat a fastidiosa legentium ignavia. Idem adstruit Sigonius ex perpetuo veterum Grammaticorum, Prisciani, Diomedis, Censorini, denique auctoris epitomarum silentio, qui omnes librorum semper, nunquam decadum mentionem faciunt. Frustra quidam, ut contrariam opinionem tueantur, objiciunt Livium ei ipsum videri quodammodo suffragari, dum suas vigesimo primo et trigesimo primo libris præfationes præmittit. Etenim recte observat Dujatius Livium Dujat. ibid. non absimilibus velut procæmiis extra decadum quoque principia identidem usum esse ad renovandam lectoris longo in opere attentionem, vel si quando scribenti major rerum ordo nasceretur, ut patet ex libri sexti ingressu, et cap. 29. lib. VII. Contendit ergo Sigonius germanam operis Liviani inscriptionem hanc fuisse: T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM AB URBE CONDITA LIBRI CXLII. Quæ nobis opinio etsi probabilior videtur, tamen non semper abhorruimus ab decadum appellatione, quæ et usu recepta

est, nec sine circuitu verborum vitari interdum poterat.

De epitomis.

Epitomarum, quæ singulis libris præfiguntur, auctor ignoratur. Eas enim aut Livio ipsi, aut L. illi Floro, cujus exstant rerum Romanarum libri quatuor, adscribi non patitur dispar ab utroque styli color. Quisquis ille fuerit, quem nosse haud sane multum interest, ejus certe breviaria, tanquam exanguia quædam et leviter adumbrata pulcherrimi corporis simulacra, non omni prorsus cura indigna sunt; eo quidem magis, quod eorum aliqua est ad historiam, ubi Livius deficit, illustrandam utilitas.

Atque hæc sunt, quæ sive ad Livii vitam, sive ad ejus operis formam, descriptionem, casusque pertinentia, non ignorare operæ pretium sit.

Artic. III.
DE OPERIS
LIVIANI
VIRTUTIBUS ET VI
TIIS.

Jam de ipso opere agamus, et ejus virtutes quæ sunt eximiæ, tum etiam vitia, si qua fuerint, ita expendamus, ut: et quid clarissimi scriptoris famæ, et quid veritati debeatur, pariter meminerimus.

§. 1.
LIVII ELO-
QUENTIA.

Ac primo quidem eloquentiam tanti viri laudare supervacuæ operæ sit. Quem enim non statim legentem allicit in affectata illa narrandi jucunditas, et limpidus nitor, qui et claritati serviat, nec careat, ubi opus est, nervis; non inepto tumidæ orationis fastu inflatus, sed simul simplicitatis, simul munditiarum memor; qui æquabili velut filo deductus, res gestas ita naturali quodam ordine explicet paulatim et aperiat, ita exhibeat omnia locis temporibusque distincta, ita suos allinat rebus et personis colores, ut coram agi cernique, non describi res auribusque accipi videantur? Quid dicere opus est de incredibili illa concionum ejus et orationum eloquentia, in quibus eximius scriptor nullam non expressit dicendi laudem? In iis sententiæ, tum gravitate, tum acu-

mine commendatæ, egregio vestiuntur optimorum lectissimorumque splendore verborum. Jam pro argumentorum varietate, modo exultat audacius oratio, et grande aliquid ac sublime sonat; modo summissiore quodam et modestiore cursu, semper tamen cum quadam dignitate, fertur. Nihil vero mirabilius, quam quomodo versatile pariter ad omnia scriptoris ingenium, eorum omnium quos loquentes facit, senum ac juvenum, privatorum magistratuumve, Romanorum et hostium, sensus, animos, habitus ita induit, ut illi ipsi non melius modo aut venustius, sed ne aptius quidem decentiusque dicere potuerint. Itaque jamdiu docti omnes magno consensu iere in Quintiliani sententiam, qui Livium esse judicat, *quum in narrando miræ jucunditatis clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest eloquentem.* Lib. X. c. 1.

Ex illis tamen orationibus crimen in eum oritur, Livio crimini datæ orationes et conciones. tanquam in iis et fidem historiæ neglexerit, et excesserit modum. Nec levibus sane auctoribus hæc criminatio nititur, a Pompeio Trogo olim conjecta in Justin. 1. XXXVIII. c. 3. Livium, et hodie quoque a doctissimis ingeniosissimisque viris renovata, et, quod majus est, unanimi fere historicorum hujus ævi consensu comprobata, P. Daniel préf. Hist. de France. qui omnes ab ejusmodi concionibus, præsertim quas vocant directas, inserendis in narrationem suam abstinuere.

Neque ego receptum hodie morem reprehendere ausim, quem fortasse etiam historicæ gravitati convenientiorem esse non frustra jactatur. Attamen si auctores in utramque partem, si rationum momenta diligenter perpendantur, erit sane cur Livium præpropere damnare vereamur.

Si gravitate auctorum exemplorumque res dijudi-

Defenditur
Livius ex-
emplis.

cetur, tot se patronis tuebitur Livius, quot fere apud Græcos Latinosque in historia maxime claruere scriptores, Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Polybio, Sallustio, Tacito, Curtio. Dionysium Halicarnasæum omitto, apud quem non immerito fortasse reprehendi possit nimia orationum prolixitas, quæ et fatigat lectorem, et ingratham interdum narrationi moram injicit. Sed ceterorum quos modo nominavi eadem quæ Livii causa est. Apud omnes et crebræ orationes reperiuntur, et, si quando opus fuerit, longiusculæ, et omnibus dicendi virtutibus, omni cultu expolitæ, si tamen Polybianas excipias, quæ tinctæ sensu comptiorem ornatum neglexere. Omnibus igitur aut laus tribuenda est, aut venia deneganda. Durum sane in tot tam illustres reos gravem ferre sententiam, et in magna illa nomina, quæ omnis per tot retro secula mirata est vetustas, quæ qui carpere ausit, facilius sibi quam illis noceat, censorium stylum exerere.

Fidem his-
toriæ non
lædunt Li-
vii oratio-
nes.

Et quidem, si res ipsa inspiciatur, quid tandem deliquere summi scriptores, dum præter eam quæ debebatur, narrandarum jucunde, graviter, distincte, dilucideque rerum voluptatem, etiam alteram indubitam nobis ex luculentissimis orationibus paravere? Fides, inquiunt, historiæ violatur, dum ea nobis tanquam dicta obtruduntur, quæ tamen nunquam revera dicta sunt. Quasi vero cuiquam innocens ille dolus imponat, aut periculum sit, ne quis illas Livii tam diligenter elaboratas, tam severe castigatas, tantis verborum sententiarumque munditiis excultas orationes ab horridis illis primorum urbis Romæ temporum aratoribus esse existimet.

Unum excipio. Si scriptori licuit eorum quos dicentes facit referre verba, et orationes, quemad-

modum pronuntiatae sunt, alicunde nancisci, nihil dubium esse potest, quin illae totidem verbis lectori reddendae sint, neque in ipsarum locum ludentis ingenii foetus supponendi. Itaque non negabimus peccasse Tacitum, qui in l. XI. Ann. c. 24. Claudio Imperatori alienam et fictitiam tribuerit orationem, quum vera exstaret, cujus etiamnum fragmenta habemus. Sed si verarum copia non sit, non video Lips. comment. in Tac. sane, cur vetetur is qui historiam scribit, suas et ad excolendum animum, et ad acuendum ingenium saepe profuturas orationes offerre lectori, quum praesertim et in eas conjici commodè possint sapientissima quaedam monita ac praecepta ex ipsis factorum visceribus nascentia, quae tamen inter narrandum attexere minime decuerat; et ingenia, mores, animi ducum ac populorum propius ad naturae veritatem exprimi; et vero causae illae quibus bellorum origo, et celeberrimi quique eventus continentur, atque etiam consilia ex quibus facta fluxere, liberius copiosiusque tractari. Ad haec tot commoda illud quoque accedit, quod in iisdem velut in amoenis quibusdam diverticulis, perpetua narratione defatigatus interdum lectoris animus suavissime conquiescit.

Id tantum cavendum est lectori, ne ex orationibus facta se sincera et incorrupta haurire posse existimet, quae in iis in majus aucta, vel extenuata verbis, ad invidiam gratiamve decurtata, depravata plerumque reperiuntur. Orationes non tanquam ex scriptoris persona accipi debent, sed ex ejus, quis ille est, quem scriptor loquentem facit. Ipse narrationi fidem, orationibus praestare debet eloquentiam. Si quando tamen hac libertate abuti visus est Livius, id observare in notis non negleximus.

At enim qui directas conciones operi suo inse-

Historiæ
modum non
magis direc-
tæ orationes
egrediun-
tur, quam
obliquæ.
Trogus
apud Jus-
tin. I.
XXXVIII.
c. 3.

Justin. I.
XXXVIII.
c. 4. et seq.

runt, *historiæ modum*, id enim secundum erat, *exce-
dunt*: id est, si recte assequimur accusatoris mentem,
ultra terminos legibus præfinitos evagantur, nec jam
historicos se esse volunt, sed oratores. Id quam
convenienter in Sallustio et Livio reprehendat Tro-
gus Pompeius, ipse viderit, qui obliquas orationes
historiæ suæ non dubitaverat intexere, quarum unam
nobis servavit Justinus, plerisque Livianis prolix-
iorem. Quis enim non videat eandem plane et
obliquarum, et directarum concionum esse rationem?
Præclarum vero commentum! mirum artificem! qui
pro *indicativis modis infinita* subjecerit, et loco *primæ
personæ tertiam*. Eos qui nihil omnino, ac ne ora-
tiones quidem ipsas in historiam inseri debere con-
tendunt, nisi ex vetustorum monumentorum fide,
etsi paulo severiores sunt, aliquid tamen secutos esse
video. Verum ii nos profecto ludibrio habent, qui
quum directas conciones reproben, jus sibi esse
existimant obliquas, quantumlibet prolixas, in opus
suum includendi. Nihil ergo videtur afferri, cur
Livio suas orationes vitio ac culpæ dari debere pro-
nuntiemus.

De Patavi-
nitate Livii.

Quintil. In-
stit. I. I. c.
5. et I. VIII.
c. 1.

At circa formam loquendi elegantiamque sermo-
nis litem ei dudum movit vir ingenio et eloquentia
clarissimus, Asinius Pollio, qui in eo putabat inesse
quamdam *Patavinitatem*, sive locutiones quasdam
quæ Patavinum, ut ita dicam, solum saperent, nec
essent quadam urbanitate coloratæ^a. Hoc crimen

^a Aliter multi docti viri inter-
pretati sunt illam *Patavinitatis*
criminationem, et intellexere alii
studium partium Pompeianarum,
alii odium in Gallos, aut similia
commenta: quæ quum satis vel
ipsis Quintiliani verbis evertan-
tur, in illis refellendis immorari

non operæ pretium esse visum
est. Si quis tamen eas interpre-
tationes operosæ excusas et refu-
tatas videre voluerit, adeat Dan.
Morhofii libellum densa erudi-
tione refertissimum, *de Patavini-
tate Liviana*.

hodie, nec dilui, nec comprobari omnino posse facile crediderimus. Fieri sane potuit, ut homo Patavinus patriam plane dediscere non quiverit, et levia quædam retinuerit loquendi vitia, quæ principis inter Romanos viri teretes et religiosas aures offenderent. At nos, quibus Latina lingua peregrina est, qui eam ex libris tantummodo cognoscere possumus, quomodo tantum nobis arrogaremus, ut illos nævos, qui plerorumque Romanorum oculos fortasse fallabant, deprehendere et assignare auderemus? Id sane tentaverit Dujatius, homo non ita a Latinitate instructus, ut Livianæ orationis censuram ageret. Nobis consultissimum videtur ea de re silere. Bene profecto nobiscum ageretur, qui Latinam linguam balbutire conamur, si Livii orationem cum sua quoque *Putavinitate* daretur effingere.

Nec vero eloquentia tantum claruit Livii, sed laudatur et fides, quæ prima virtus ab historiarum scriptore requiritur. Ausum esse eum vera etiam cum offensionis periculo dicere, veritatisque studiosiorem fuisse, quam gratiæ imperantis, ex eo patet quod, referente Tacito, ita Cn. Pompeium laudibus extulerat, ut Pompeianum eum Augustus appellaret. Sæpe Brutum, Cassium, Scipionem, Afranium, ut insignes viros nominaverat. Neque id, eodem teste Tacito, amicitiae ipsius cum Augusto offecit: quod quidem dubito utrum patientissimis Principis auribus, an scribentis libertati fuerit honorificentius.

Sed et in iis quæ hodie supersunt, nulla apparet assentationis erga eum qui rerum potiretur suspicio. Semel aut iterum in totis quinque et triginta libris Augustum appellat: sed ipsa re poscente, sed breviter et cursim, modicis cum laudibus et veris. Libro primo, cap. 19. templum Jani, occasione data,

Præf. in
Liv.

§. 2.
LIVII FIDES:

Gratiam as-
pernata.

IV. Ann.
34.

memorat ab eo clausum fuisse: quo quum Augustus magnopere gloriaretur, ipse tamen rem uno verbo tangit, gratulatus tantum ætati suæ raram felicitatem. Rursus, ubi de spoliis opimis Cossi disserit, l. IV. c. 20. testem allegat *Augustum Cæsarem, templorum omnium, inquit, conditorem, aut restitutorem*: quod quam vere, quam non ambitiose dictum sit, testimonio est illa ipsius Augusti notissima vox: *marmoream se relinquere urbem, quam lateritiam acceperisset*. Jam vero in narranda insigni illa de Asdrubale victoria quam Livius et Nero reportavere, quam bella sese scriptori nostro materies offerebat demerendæ Livie Augusti uxoris, quæ ad alterum e victoribus originem referebat, in alterius domum fuerat adoptata? quam facile ibi sese jactare poterat adulatio? Livius rem quidem ipsam ornatè, ut par erat, magnificeque describit; in victores ipsos plena manu laudes cumulat: de eorum posteris, de Livia, Tiberio, Druso, ne verbulum quidem.

Suet. Aug.
c. 29.
L. XXVII.
sub finem.

Amore in
patriam la-
befactata.

Verum, quoniam non laudationem Livii quamdam exornamus, sed ipsius imaginem suis expressam lineamentis conamur effingere, fateri cogimur ejus fidem, quæ adversus gratiam potentiorum inconcussa stetit, amore patriæ aliquoties fuisse labefactatam.

Nimia in eo
Romanæ
magnitudi-
nis admira-
tio.

Inprimis igitur ubique apud nostrum sese prodit nimia quædam Romanæ magnitudinis admiratio, nec satis cauta semper aut consulta, quæ et ipsi inscio fortasse et imprudenti fucum fecerit. Itaque de Roma tenui adhuc et cum finitimis colluctante magnifice tamen interdum loquitur. *Spes unica*, inquit lib. III. cap. 26. *imperii populi Romani L. Quintius*. Emphatice dictum. At tunc *imperii populi Romani* fines nondum ad vicesimum fortasse ab urbe lapidem promoti fuerant. Nec multis annis post Canuleius

L. IV. c. 4.

tribunus plebis *urbem in æternum conditam et in immensam crescentem* jactat. Ubi quis non videt observatum esse scribentis animo superbum illum Romæ rerum dominæ splendorem, et ad obscura Romæ nascentis initia audacius quam verius esse translatum?

Sed et hostibus quoque populi Romani Livius eos venerationis in eum admirationisque sensus affingit, quibus ipse imbutus erat. Annibal ille Romanam apud nostrum vocat *Orbis terrarum caput*, quum nondum L. XXI. c. 30. tota Italia plane jugum accepisset, nec quidquam extra eam Romani tenerent, præter Siciliæ partem et Sardiniam; quum staret Carthago, atque etiam Hispaniæ majorem partem imperio amplexeretur. Rursus idem, dum milites ad bene pugnandum hor- XXI. 43. tatur, *dempto*, inquit, *hoc uno fulgore nominis Romani*. Quasi vero Carthaginem debere Romæ fascis summittere ultro agnovisset acerrimus ille Punicæ magnitudinis vindex, et Romanæ pene eversor, aut tunc temporis minus Punico nomini *fulgoris* quam Romano circumdari.

Idem impetus nimii amoris in patriam Livium abs- Falso landati a Livio Romani. IX. 19. tulit, quum non dubitavit affirmare Romanos *nunquam ab equite hoste, nunquam a peditate, nunquam aperta acie laborasse*. De peditatu silemus. At nonne *ab equite hoste* laboraverunt Romani, quum adversus Annibalem bellum gererent, quem equitatu longe superiorem fuisse et ipse Livius passim fatetur, et prudentissimi XXI. 47. XXVI. 38. &c. Romanorum duces sensere, atque ob id magnopere cavere ne in campis patentibus ab eo deprehenderentur? Nonne *aperta acie* laboraverunt, quum ad Cannas ab eodem Annibale prope ad internecionem cæsi, quum ad Alliam ab Gallis fusi sunt?

Sed hæc quidem utcumque condonari possunt, in

quæ incogitantem Livium rapuit instinctus quidam studii in Romanam laudem vehementioris, ita ut ipsum scribentem falleret pietas in patriam, blanda conciliatrix sui. Illa non video quonam colore defendi possint, quæ sedulo et dedita opera silentio tramisit, propterea quod parum honorifica sive Romanæ genti, sive quibusdam celeberrimi nominis viris viderentur. Hujus generis aliquot exempla referre operæ pretium est.

Quædam parum honorifica Romanis a Livio dedita opera omissa.

Primum exemplum: causæ secundi Punici belli.

Polybius, acerrimo judicio et incorrupta fide commendatus scriptor, magna cura perpendit initio lib. III. quænam causæ belli Punici secundi fuerint, et uter populus violatæ amicitiae ruptique fœderis culpam sustineat. Postquam multa de hoc argumento disputavit, et hinc atque inde momenta rationum diligenti trutina ponderavit, rem ita concludit, ut statuatur, si origo belli a Sagunti tantum exscidio repetatur, Pœnos injuste omnino arma movisse; sin ratio habeatur Sardiniae a Romanis, stipendio etiam superimposito, interceptæ, pia et justa fuisse Annibalis arma, quum Pœni data occasione eos ultum irent, qui per occasionem temporum ipsis nocuerant.

XXI. 19.

Quid Livius? Nempe ille ex Polybiana disputatione ea eligit et accurate exponit quæ Romanorum causæ favebant: quæ pro Pœnis dicta ab scriptore Græco fuere, de iis omnino silet: malo sane consilio, et cui apud lectorem veritatis studiosum nulla possit esse venia.

Neque enim hoc saltem dici posset, errasse eum, et imprudentem fecisse. Siquidem quisquis Polybium cum eo contulerit, non poterit dubitare quin ea omnia quæ disserit noster de Lutatii et Asdrubalis fœdere, e scriptore Græco exscripserit, et verbum verbo pene reddiderit. Fugere igitur illum

non potuerunt ea quæ ad hujus ejusdem loci calcem a Polybio pro causa Pœnorum adjecta sunt.

Una defensio occurrit, si nempe Livius in lib. XX. qui intercidit, ita narraverat ea quæ ad subactam a Romanis Sardiniam pertinent, ut illos interceptæ per fraudem hujus insulæ culpa liberaret: unde sequeretur eum, quæ a Polybio in contrariam partem disputata sunt, non tanquam adversa Romanis, sed tanquam falsa, suppressisse. Verum eo elevaretur fortasse crimen, non plane purgaretur. Magna est enim Polybii auctoritas, qui et propior illis temporibus fuit, et diligentissimus talium rerum indagator, et Romanis sane amicus, quos passim laudibus cumulat. Quum igitur gravissimus judex, sine ulla cunctatione aut dubitatione, causa cognita, clare certumque pronuntiet Romanos contra jus, contra fœdera fecisse, dum Sardiniam invasere, minime profecto dubium est, quin Livius, si aliter senserat, aut scripserat, cæco in patriam amore præoccupatus a vero aberraverit.

Neque nos quisquam arguat severius agere cum Livio, et sequiore interpretatione ea illi vitio vertere, quæ clementius a benigno lectore accipi possint. Nemini concedimus, ut majore quam nos amore aut admiratione eximium scriptorem prosequatur: sed vincat veritas. Si uno tantum apud eum, aut altero in loco obscura aliqua delitesceret suspicio propensionis in Romanos animi, inhumane faceret, qui crimen urgeret, ac non potius rem mollire interpretando conaretur. At erumpentia undique hujus nimii affectus certissima argumenta nec nobis ipsi dissimulare, nec ceteris, possumus.

Velut in Scipione Africano manifeste tenetur Livius. Hunc inter eos omnes, quorum res gestæ in

Secundum
exemplum:
in Scipione
Africano.

est, nec sine circuitu verborum vitari interdum poterat.

De epitomis.

Epitomarum, quæ singulis libris præfiguntur, auctor ignoratur. Eas enim aut Livio ipsi, aut L. illi Floro, cujus exstant rerum Romanarum libri quatuor, adscribi non patitur dispar ab utroque styli color. Quisquis ille fuerit, quem nosse haud sane multum interest, ejus certe breviaria, tanquam exanguia quædam et leviter adumbrata pulcherrimi corporis simulacra, non omni prorsus cura indigna sunt; eo quidem magis, quod eorum aliqua est ad historiam, ubi Livius deficit, illustrandam utilitas.

Atque hæc sunt, quæ sive ad Livii vitam, sive ad ejus operis formam, descriptionem, casusque pertinentia, non ignorare operæ pretium sit.

Artic. III.
DE OPERIS
LIVIANI
VIRTUTIBUS
ET VITIIS.

Jam de ipso opere agamus, et ejus virtutes quæ sunt eximiæ, tum etiam vitia, si qua fuerint, ita expendamus, ut: et quid clarissimi scriptoris famæ, et quid veritati debeatur, pariter meminerimus.

§. 1.
LIVII ELOQUENTIA.

Ac primo quidem eloquentiam tanti viri laudare supervacuæ operæ sit. Quem enim non statim legentem allicit inaffectedata illa narrandi jucunditas, et limpidus nitor, qui et claritati serviat, nec careat, ubi opus est, nervis; non inepto tumidæ orationis fastu inflatus, sed simul simplicitatis, simul munditiarum memor; qui æquabili velut filo deductus, res gestas ita naturali quodam ordine explicet paulatim et aperiat, ita exhibeat omnia locis temporibusque distincta, ita suos allinat rebus et personis colores, ut coram agi cernique, non describi res auribusque accipi videantur? Quid dicere opus est de incredibili illa concionum ejus et orationum eloquentia, in quibus eximius scriptor nullam non expressit dicendi laudem? In iis sententiæ, tum gravitate, tum acu-

mine commendatæ, egregio vestiuntur optimorum lectissimorumque splendore verborum. Jam pro argumentorum varietate, modo exultat audacius oratio, et grande aliquid ac sublime sonat, modo summissiore quodam et modestiore cursu, semper tamen cum quadam dignitate, fertur. Nihil vero mirabilius, quam quomodo versatile pariter ad omnia scriptoris ingenium, eorum omnium quos loquentes facit, senum ac juvenum, privatorum magistratuumve, Romanorum et hostium, sensus, animos, habitus ita induit, ut illi ipsi non melius modo aut venustius, sed ne aptius quidem decentiusque dicere potuerint. Itaque jamdiu docti omnes magno consensu iere in Quintiliani sententiam, qui Livium esse judicat, *quum in narrando miræ jucunditatis clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest eloquentem.* Lib. X. c. 1.

Ex illis tamen orationibus crimen in eum oritur, tanquam in iis et fidem historiæ neglexerit, et excesserit modum. Nec levibus sane auctoribus hæc criminatio nititur, a Pompeio Trogo olim conjecta in Livium, et hodie quoque a doctissimis ingeniosissimisque viris renovata, et, quod majus est, unanimi fere historicorum hujus ævi consensu comprobata, qui omnes ab ejusmodi concionibus, præsertim quas vocant directas, inserendis in narrationem suam abstinuere. Livio crimini datæ orationes et conciones. Justin. l. XXXVIII. c. 3. P. Daniel préf. Hist. de France.

Neque ego receptum hodie morem reprehendere ausim, quem fortasse etiam historicæ gravitati convenientiorem esse non frustra jactatur. Attamen si auctores in utramque partem, si rationum momenta diligenter perpendantur, erit sane cur Livium præpropere damnare vereamur.

Si gravitate auctorum exemplorumque res dijudi-

Defenditur
Livius ex-
emplis.

cetur, tot se patronis tuebitur Livius, quot fere apud Græcos Latinosque in historia maxime claruere scriptores, Herodoto, Thucydide, Xenophonte, Polybio, Sallustio, Tacito, Curtio. Dionysium Halicarnasæum omitto, apud quem non immerito fortasse reprehendi possit nimia orationum prolixitas, quæ et fatigat lectorem, et ingratam interdum narrationi moram injicit. Sed ceterorum quos modo nominavi eadem quæ Livii causa est. Apud omnes et crebræ orationes reperiuntur, et, si quando opus fuerit, longiusculæ, et omnibus dicendi virtutibus, omni cultu expolitæ, si tamen Polybianas excipias, quæ tinctæ sensu comptiorem ornatum neglexere. Omnibus igitur aut laus tribuenda est, aut venia deneganda. Durum sane in tot tam illustres reos gravem ferre sententiam, et in magna illa nomina, quæ omnis per tot retro secula mirata est vetustas, quæ qui carpere ausit, facilius sibi quam illis noceat, censorium stylum exerere.

Fidem his-
toriæ non
lædunt Li-
vii oratio-
nes.

Et quidem, si res ipsa inspiciatur, quid tandem deliquere summi scriptores, dum præter eam quæ debebatur, narrandarum jucunde, graviter, distincte, dilucideque rerum voluptatem, etiam alteram indebitam nobis ex luculentissimis orationibus paravere? Fides, inquiunt, historiæ violatur, dum ea nobis tanquam dicta obtruduntur, quæ tamen nunquam revera dicta sunt. Quasi vero cuiquam innocens ille dolus imponat, aut periculum sit, ne quis illas Livii tam diligenter elaboratas, tam severe castigatas, tantis verborum sententiarumque munditiis excultas orationes ab horridis illis primorum urbis Romæ temporum aratoribus esse existimet.

Unum excipio. Si scriptori licuit eorum quos dicentes facit referre verba, et orationes, quemad-

modum pronuntiatae sunt, alicunde nanciſci, nihil dubium eſſe poteſt, quin illae totidem verbis lectori reddendae ſint, neque in ipſarum locum ludentiſ ingeniſ foetus ſupponendi. Itaque non negabimus peccaſſe Tacitum, qui in l. XI. Ann. c. 24. Claudio Imperatori alienam et fictitiā tribuerit orationem, quum vera exſtaret, cujuſ etiamnum fragmenta habemus. Sed ſi verarum copia non ſit, non video Lips. comment. in Tac. ſane, cur vetetur iſ qui hſtoriam ſcribit, ſuas et ad excolendum animum, et ad acuendum ingenium ſaepe profuturas orationes offerre lectori, quum praeteritum et in eaſ conjici commodè poſſint ſapientiſſima quaedam monita ac praecipita ex ipſiſ factorum viſceribuſ naſcentia, quae tamen inter narrandum attexere minime decuerat; et ingenia, mores, animi ducum ac populorum propius ad naturae veritatem exprimi; et vero cauſae illae quibuſ bellorum origo, et celeberrimi quique eventus continentur, atque etiam conſilia ex quibuſ facta fluxere, liberius copioſiusque tractari. Ad haec tot commoda illud quoque accedit, quod in iſdem velut in amoeniſ quibuſdam diverticuliſ, perpetua narratione defatigatus interdum lectoriſ animuſ ſuaviſſime conquieſcit.

Id tantum cavendum eſt lectori, ne ex orationibuſ facta ſe ſincera et incorrupta haurire poſſe exiſtimet, quae in iſ in majuſ aucta, vel extenuata verbis, ad invidiam gratiamve decurtata, depravata plerumque reperiuntur. Orationeſ non tanquam ex ſcriptoriſ perſona accipi debent, ſed ex ejuſ, quiſ ille eſt, quem ſcriptor loquentem facit. Ipſe narrationi fidem, orationibuſ praestare debet eloquentiam. Si quando tamen hac libertate abuſi viſuſ eſt Liviuſ, id obſervare in notis non negleximus.

At enim qui directas concioneſ operi ſuo inſe-

Historiæ
modum non
magis direc-
tæ orationes
egrediu-
tur, quam
obliquæ.
Trogus
apud Jus-
tin. I.
XXXVIII.
c. 8.

Justin. I.
XXXVIII.
c. 4. et seq.

runt, *historiæ modum*, id enim secundum erat, *excedunt*: id est, si recte assequimur accusatoris mentem, ultra terminos legibus præfinitos evagantur, nec jam historicos se esse volunt, sed oratores. Id quam convenienter in Sallustio et Livio reprehendat Trogus Pompeius, ipse viderit, qui obliquas orationes historiæ suæ non dubitaverat intexere, quarum unam nobis servavit Justinus, plerisque Livianis prolixior. Quis enim non videat eandem plane et obliquarum, et directarum concionum esse rationem? Præclarum vero commentum! mirum artificem! qui pro *indicativis modis infinita* subjecerit, et loco *primæ personæ tertiam*. Eos qui nihil omnino, ac ne orationes quidem ipsas in historiam inseri debere contendunt, nisi ex vetustorum monumentorum fide, etsi paulo severiores sunt, aliquid tamen secutos esse video. Verum ii nos profecto ludibrio habent, qui quum directas conciones reproben, jus sibi esse existimant obliquas, quantumlibet prolixas, in opus suum includendi. Nihil ergo videtur afferri, cur Livio suas orationes vitio ac culpæ dari debere pronuntiemus.

De Patavi-
nitate Livii.

Quintil. In-
stit. I. I. c.
5. et I. VIII.
c. 1.

At circa formam loquendi elegantiamque sermonis litem ei dudum movit vir ingenio et eloquentia clarissimus, Asinius Pollio, qui in eo putabat inesse quamdam *Patavinitatē*, sive locutiones quasdam quæ Patavinum, ut ita dicam, solum saperent, nec essent quadam urbanitate coloratæ*. Hoc crimen

* Aliter multi docti viri interpretati sunt illam *Patavinitatis* criminationem, et intellexere alii studium partium Pompeianarum, alii odium in Gallos, aut similia commenta: quæ quum satis vel ipsis Quintiliani verbis evertantur, in illis refellendis immorari

non operæ pretium esse visum est. Si quis tamen eas interpretationes operose excussas et refutatas videre voluerit, adeat Dan. Morhofii libellum densa eruditione refertissimum, *de Patavinitate Liviana*.

hodie, nec dilui, nec comprobari omnino posse facile crediderimus. Fieri sane potuit, ut homo Patavinus patriam plane dediscere non quiverit, et levia quædam retinuerit loquendi vitia, quæ principis inter Romanos viri teretes et religiosas aures offenderent. At nos, quibus Latina lingua peregrina est, qui eam ex libris tantummodo cognoscere possumus, quomodo tantum nobis arrogaremus, ut illos nævos, qui plerorumque Romanorum oculos fortasse fallabant, deprehendere et assignare auderemus? Id sane tentaverit Dujatius, homo non ita a Latinitate instructus, ut Livianæ orationis censuram ageret. Præf. in Liv. Nobis consultissimum videtur ea de re silere. Bene profecto nobiscum ageretur, qui Latinam linguam balbutire conamur, si Livii orationem cum sua quoque *Putavinitate* daretur effingere.

Nec vero eloquentia tantum claruit Livii, sed laudatur et fides, quæ prima virtus ab historiarum scriptore requiritur. Ausum esse eum vera etiam cum offensionis periculo dicere, veritatisque studiosiorem fuisse, quam gratiæ imperantis, ex eo patet quod, referente Tacito, ita Cn. Pompeium laudibus extulerat, ut Pompeianum eum Augustus appellaret. §. 2. Livii FIDES: Gratiam aspernata. IV. Ann. 34. Sæpe Brutum, Cassium, Scipionem, Afranium, ut insignes viros nominaverat. Neque id, eodem teste Tacito, amicitiae ipsius cum Augusto offecit: quod quidem dubito utrum patientissimis Principis auribus, an scribentis libertati fuerit honorificentius.

Sed et in iis quæ hodie supersunt, nulla apparet assentationis erga eum qui rerum potiretur suspicio. Semel aut iterum in totis quinque et triginta libris Augustum appellat: sed ipsa re poscente, sed breviter et cursim, modicis cum laudibus et veris. Libro primo, cap. 19. templum Jani, occasione data,

memorat ab eo clausum fuisse: quo quum Augustus magnopere gloriaretur, ipse tamen rem uno verbo tangit, gratulatus tantum ætati suæ raram felicitatem. Rursus, ubi de spoliis opimis Cossi disserit, l. IV. c. 20. testem allegat *Augustum Cæsarem, templorum omnium, inquit, conditorem, aut restitutorem*: quod quam vere, quam non ambitiose dictum sit, testimonio est illa ipsius Augusti notissima vox: *marmoream se relinquere urbem, quam lateritiam acceperisset*. Jam vero in narranda insigni illa de Asdrubale victoria quam Livius et Nero reportavere, quam bella sese scriptori nostro materies offerebat demerendæ Liviæ Augusti uxoris, quæ ad alterum e victoribus originem referebat, in alterius domum fuerat adoptata? quam facile ibi sese jactare poterat adulatio? Livius rem quidem ipsam ornate, ut par erat, magnificeque describit; in victores ipsos plena manu laudes cumulat: de eorum posteris, de Liviâ, Tiberio, Druso, ne verbum quidem.

Suet. Aug.
c. 89.
L. XXVII.
sub finem.

Verum, quoniam non laudationem Livii quamdam exornamus, sed ipsius imaginem suis expressam lineamentis conamur effingere, fateri cogimur ejus fidem, quæ adversus gratiam potentiorum inconcussa stetit, amore patriæ aliquoties fuisse labefactatam.

Amore in
patriam la-
befactata.

Inprimis igitur ubique apud nostrum sese prodit nimia quædam Romanæ magnitudinis admiratio, nec satis cauta semper aut consulta, quæ et ipsi inscio fortasse et imprudenti fucum fecerit. Itaque de Roma tepui adhuc et cum finitimis colluctante magnifice tamen interdum loquitur. *Spes unica*, inquit lib. III. cap. 26. *imperii populi Romani L. Quintius*. Emphatice dictum. At tunc *imperii populi Romani* fines nondum ad vicesimum fortasse ab urbe lapidem promoti fuerant. Nec multis annis post Canuleius

Nimia in eo
Romanæ
magnitudi-
nis admira-
tio.

L. IV. c. 4.

tribunus plebis *urbem in æternum conditam et in immensam crescentem* jactat. Ubi quis non videt observatum esse scribentis animo superbum illum Romæ rerum dominæ splendorem, et ad obscura Romæ nascentis initia audacius quam verius esse translatum?

Sed et hostibus quoque populi Romani Livius eos venerationis in eum admirationisque sensus affingit, quibus ipse imbutus erat. Annibal ille Romam apud nostrum vocat *Orbis terrarum caput*, quum nondum L. XXI. c. 30. tota Italia plane jugum accepisset, nec quidquam extra eam Romani tenerent, præter Siciliæ partem et Sardiniam; quum staret Carthago, atque etiam Hispaniæ majorem partem imperio amplexeretur. Rursus idem, dum milites ad bene pugnandum hor- XXI. 43. tatur, *dempto*, inquit, *hoc uno fulgore nominis Romani*. Quasi vero Carthaginem debere Romæ fascēs summittere ultro agnovisset acerrimus ille Punicæ magnitudinis vindex, et Romanæ pene eversor, aut tunc temporis minus Punico nomini *fulgoris* quam Romano circumdari.

Idem impetus nimii amoris in patriam Livium abs- Falso laudati a Livio Romani. IX. 19. tulit, quum non dubitavit affirmare Romanos *nunquam ab equite hoste, nunquam a peditate, nunquam aperta acie laborasse*. De peditatu silemus. At nonne *ab equite hoste* laboraverunt Romani, quum adversus Annibalem bellum gererent, quem equitatu longe superiorem fuisse et ipse Livius passim fatetur, et prudentissimi XXI. 47. XXVI. 38. &c. Romanorum duces sensere, atque ob id magnopere cavere ne in campis patentibus ab eo deprehenderentur? Nonne *aperta acie* laboraverunt, quum ad Cannas ab eodem Annibale prope ad internecionem cæsi, quum ad Alliam ab Gallis fusi sunt?

Sed hæc quidem utcumque condonari possunt, in

quæ incogitantem Livium rapuit instinctus quidam studii in Romanam laudem vehementioris, ita ut ipsum scribentem falleret pietas in patriam, blanda conciliatrix sui. Illa non video quonam colore defendi possint, quæ sedulo et dedita opera silentio tramisit, propterea quod parum honorifica sive Romanæ genti, sive quibusdam celeberrimi nominis viris viderentur. Hujus generis aliquot exempla referre operæ pretium est.

Quædam parum honorifica Romanis a Livio dedita opera omissa.

Primum exemplum: causæ secundi Punici belli.

Polybius, acerrimo judicio et incorrupta fide commendatus scriptor, magna cura perpendit initio lib. III. quænam causæ belli Punici secundi fuerint, et uter populus violatæ amicitiae ruptique fœderis culpam sustineat. Postquam multa de hoc argumento disputavit, et hinc atque inde momenta rationum diligenti trutina ponderavit, rem ita concludit, ut statuatur, si origo belli a Sagunti tantum excidio repetatur, Pœnos injuste omnino arma movisse; sin ratio habeatur Sardiniae a Romanis, stipendio etiam superimposito, interceptæ, pia et justa fuisse Annibalis arma, quum Pœni data occasione eos ultum irent, qui per occasionem temporum ipsis nocuerant.

XXI. 19.

Quid Livius? Nempe ille ex Polybiana disputatione ea eligit et accurate exponit quæ Romanorum causæ favebant: quæ pro Pœnis dicta ab scriptore Græco fuere, de iis omnino silet: malo sane consilio, et cui apud lectorem veritatis studiosum nulla possit esse venia.

Neque enim hoc saltem dici posset, errasse eum, et imprudentem fecisse. Siquidem quisquis Polybium cum eo contulerit, non poterit dubitare quin ea omnia quæ disserit noster de Lutatii et Asdrubalis fœdere, e scriptore Græco exscripserit, et verbum verbo pene reddiderit. Fugere igitur illum

non potuerunt ea quæ ad hujus ejusdem loci calcem a Polybio pro causa Pœnorum adjecta sunt.

Una defensio occurrit, si nempe Livius in lib. XX. qui intercidit, ita narraverat ea quæ ad subactam a Romanis Sardiniam pertinent, ut illos interceptæ per fraudem hujus insulæ culpa liberaret: unde sequeretur eum, quæ a Polybio in contrariam partem disputata sunt, non tanquam adversa Romanis, sed tanquam falsa, suppressisse. Verum eo elevaretur fortasse crimen, non plane purgaretur. Magna est enim Polybii auctoritas, qui et propior illis temporibus fuit, et diligentissimus talium rerum indagator, et Romanis sane amicus, quos passim laudibus cumulat. Quum igitur gravissimus judex, sine ulla cunctatione aut dubitatione, causa cognita, clare certumque pronuntiet Romanos contra jus, contra fœdera fecisse, dum Sardiniam invasere, minime profecto dubium est, quin Livius, si aliter senserat, aut scripserat, cæco in patriam amore præoccupatus a vero aberraverit.

Neque nos quisquam arguat severius agere cum Livio, et sequiore interpretatione ea illi vitio vertere, quæ clementius a benigno lectore accipi possint. Nemini concedimus, ut majore quam nos amore aut admiratione eximium scriptorem prosequatur: sed vincat veritas. Si uno tantum apud eum, aut altero in loco obscura aliqua delitesceret suspicio propensionis in Romanos animi, inhumane faceret, qui crimen urgeret, ac non potius rem mollire interpretando conaretur. At erumpentia undique hujus nimii affectus certissima argumenta nec nobis ipsi dissimulare, nec ceteris, possumus.

Velut in Scipione Africano manifeste tenetur Livius. Hunc inter eos omnes, quorum res gestæ in

Secundum
exemplum:
in Scipione
Africano.

iis qui supersunt libris memorantur, noster præcipua quadam et admiratione, et effusa velut caritate complexus esse videtur: unde minus mirum est, quod ejus amor plusculum, quam concedit veritas, largitus sit. Fuit sane Scipio non solum victoriis triumphisque clarus, sed et ob egregias animi virtutes plane amabilis, comitatem, munificentiam, moderationem. Quin et negari non potest eum voluptates, ubi usus reipublicæ postularet, aspernari solitum esse, et frenare libidines, ne rebus gerendis essent impedimento. Cujus animi insigne specimen edidit, quum ad eum post novam Carthaginem captam adducta a militibus est adulta virgo, eximia forma, quam statim parentibus et sponso reddidit. Sed Livius eum Stoica quadam continentia libidinum mirabilem efficere voluit, ne quis scilicet nævus egregium corpus deformaret. Itaque ubi agit de illa captiva, cujus modo mentionem fecimus, quædam omittit, quædam alio detorquet, quæ a Polybio simpliciter et ingenue memorata docent Scipionem non contempsisse plane voluptates, sed eas bono reipublicæ posthabuisse.

Juvenes quidam Romani, inquit Polybius lib. X. virginem ætatis flore et formæ bonitate præstantem ad Scipionem adducunt, quum observassent eum cupidum esse voluptatum, φιλογύνῃ ὄντα. hoc suppressit omnino Livius. Respondet illis juvenibus apud Polybium Scipio se, si privatus viveret, nullum aliud gratius accipere potuisse munus; nullum, quum imperator esset, minus gratum. Quod responsum, licet per se haud obscurum, explicat apertius tamen Polybius: et, dum explicat, satis testatur se ipsamet Scipionis verba attulisse. Hoc nimiram dicto, inquit, innuebat Scipio, ejusmodi res per quietis et

otii intervalla, suaves interdum juvenibus delectationes præbere, et levamenta curarum; easdem vero, si quis, ubi rem gerere opus est, iis utatur, et corpori, et animo magna afferre impedimenta.

Apud Livium Scipio in oratione ad Alluciam hoc modo loquitur: *quia ipse, si frui liceret ludo ætatis*, XXVI. 50. *præsertim recto et legitimo amore, et non respublica animus nostrum occupasset, veniam mihi dari sponsam impensius amanti vellem.* Ipsa sese prodit similitudo, sed detorta aliquantum et deflexa: ut dubium esse non possit, quin Livius hæc scribens Græcum scriptorem intuitus sit, sed ab eo prudens et sciens recesserit, et quibusdam additis lineamentis, quibusdam, quæ parum decora erant, in melius ac pulchrius mutatis, ei quem omni laude cumulandum susceperat viro mirandæ castimonie famam sartam tectamque voluerit asserere. Quæ quidem laus quam non ex vero in Scipionem conferatur, testimonio quoque est Valerius Max. qui l. VI. c. 7. laudat *Emiliæ ejus uxoris comitatem et patientiam, quod, quam sciret viro suo ancillulam ex suis gratam esse, dissimulaverit, ne domitorem Orbis Africanum* femina impudicitia rem ageret.*

Unum adhuc truncatæ a Livio ad gratificandum Romano nomini narrationis exemplum subjungemus: non criminandi prurigne, a qua longe absumus, sed ut nosmet impetiti temere tanti viri crimine absolvamus; simul quod non leve negotium agimus, aut in quo nobis sine plurimis firmissimisque argumentis vel debeat credi, vel possit.

Brachyllæ, Bœotarchæ, sive summi Bœotorum ma-

* In iis quas vidimus Valerii Max. editionibus legitur *Africanus*: mendose. Et, si victoriam

de Antiocho respicias, erit unde dicatur Orbis domitor Scipio.

gistratus, mors narratur a Livio lib. XXXIII. capp. 27. et 28. Eamdem narrationem apud Polybium habemus in Excerpt. Legat. n. 8. : Bello Macedonico, Bœoti societatem cum T. Quintio Romanisque metu magis quam voluntate inierant. Itaque plerique veteres socios respectabant, et ne devicto quidem ad Cynoscephalas Philippo, destiterunt Macedonum rebus studere. Tunc temporis Brachyllas electus est Bœotarches, non aliam ob causam magis, quam quod propenso in Philippum animo esse crederetur. Hæc et alia quædam eodem pertinentia quum animadverterent principes eorum qui Romanis partibus studebant, Zeuxippus et Pisistratus, metum ceperunt, quum ad portas prope sedente exercitu Romano ea fierent, quidnam se futurum esset, profectis in Italiam Romanis. Itaque ut timore injecto adversarios comprimerent, Brachyllam e medio tollere statuerunt. Hucusque perbene inter utrumque scriptorem convenit: seu potius exscribit cum fide Polybium Livius.

At id reticuit quod apud Græcum historicum sequitur, Zeuxippum et Pisistratum de suo consilio cum T. Quintio collocutos esse; illum respondisse sese ad hoc facinus adiutorem quidem esse nolle, ceterum, si quis rem exequeretur, nihil in se moræ futurum: denique jussisse eos totam rem communicare cum Alexamene Ætolorum prætore, qui quidem revera sex illis sicarios subministraverit, a quibus Brachyllas interfectus est. Hæc, inquam, omnia, præter ipsam Brachyllæ necem, supprimit Livius. Quo consilio, nihil sane argumentari opus est. Ipsa res clamat eum noluisse infamiam Quintio, et per eum Romano nomini aspergere, si Romanus impera-

tor, cujus facinoris ultor esse debuisset, ejus conscius fuisse nosceretur, atque etiam viam ad id perpetrandum quodammodo aperuisse.

Ab eodem animi affectu eum iniquum fuisse in Romanorum hostes, ac præcipue Gallos, quidam arguunt. Inter quos Dujatius sese passim in notis Gallici decoris assertorem ac vindicem jactat: quasi vero quidquam ad splendidissimi hujus Francorum imperii laudem dedecusve pertineant priscorum illorum Gallorum virtutes ac vitia, bene aut secus facta; qui a Romanis primum, deinde a Francis, Burgundionibus, Gothis domiti, jam a multis seculis nulli sunt, et in victricium gentium nomen simul, et leges, instituta, moresque transierunt. Sed iis quoque Livius nusquam negat Martios animos fuisse, et feroces, et inter pericula impavidos. Eorum vim impetumque terribilem ubique verbis extollit. Quod eosdem parum firmos animis corporibusque, si diutius hostis resisteret, fuisse ait, et, quemadmodum prima eorum prælia plusquam virorum essent, ita postrema minus quam foeminarum esse, id quidem commune omnium Barbarorum, quales tum Galli fuere, vitium est, qui etiamsi impetu valent, mora certe languescunt. Nec absimilia Cæsar, eadem plane non uno loco Polybius de Gallis tradunt: prorsus ut immerito videatur suspicio malevolentiae in Gallos Livio affingi.

Non negaverimus tamen fieri potuisse, ut interdum ea mallet noster vera esse quæ Romanis laudi, quam quæ Gallis erant. Polybius Gallos capta urbe Romana avocatos ad sua tuenda, quod Venetî ipsorum fines cum infesto exercitu ingressi erant, pace cum Romanis quibus conditionibus voluere facta, urbeque reddita abiisse memorat: Livius, eos a Ca-

Suspicio malevolentiae in Gallos, haud satis ex vero, Livio afficta.

Dujat. in not. ad V. 37. et 49. VII. 11. &c.

v. 44.

x. 28.

Cæs. lib. III. de bello Gall. Pol. libb. II. et III.

Propensior tamen fuit in Romanos, quam in Gallos. Libb. I. et II.

Lib. V. sub finem.

nullo victos et ad internecionem cæcos esse. Hoc fictum esse a Livio nemo sanus dixerit. Sed nimirum, quum duplex fama esset, et auctores in utramque partem essent, suspicari sane licet illum maluisse ad illos accedere, qui Romani nominis laudi favabant. Quod quidem nec certum plane est, et etiam si non suspicionibus, sed argumentis teneretur, ejusmodi peccatis esset annumerandum, quæ humana plerumque natura parum cavet. Ex eo sane non recte colligeretur præcipuum aliquod et iniquum in Gallos odium.

Voss. de
Histor. Lat.

Quod legitur in suppositio Antonini Itinerario, Fani Volturnæ, sive Voltumnæ, urbis Etruscæ, claris gestis invidisse Livium, ei crimini auctor fidem derogat. Nemo enim est qui ignoret spurium esse hoc opus, in quo illa criminatio reperitur, mendacem audacis nebulonis fœtum, qui informi et peritare alioquin partui speciem antiquæ originis circumdare voluerit.

Ex iis quæ diximus satis jam apparere arbitramur, Livium quod difficillimum videtur præstitisse, ut ab indecoro in potentiores obsequio liberum se integrumque servaret; sed non perinde firmum fuisse adversus amorem patriæ, cujus laudibus interdum servierit magis quam veritati. Unde fateri necesse est, eum culpam commervisse, quæ ab honestissima quidem causa proficisceretur, sed culpam tamen, in eo negotio ac munere, cui hæc prima sit dicta lex, ne quid falsi dicere scriptor audeat, altera, ne quid veri non audeat.*

Cic. l. II.
de Or. n.
62.

Livius in
historia
negligens.
Suet. in
Cal. n. 34.

Minor est negligentia culpa, sed eadem minus habet excusationis. Negligentem autem in historia fuisse Livium, utinam falso Caligula jactasset! furiosus princeps, sed quem non usquequaque spernendi

fuisse in litteris iudicii, documento est Seneca, cujus stylum et orationem ille ingeniose et vere descripsit, quum eum diceret arenam esse sine calce.

Id. ibid. n. 53.

Memoria interdum lapsus.

Nec vero illa leviuscula urgemus, quod in parvis interdum rebus Livium memoria fefellerit: ut quum in Plemirii morte narranda postquam lib. XXIX.

cap. 22. duas diversas opiniones exposuit, quarum quidem priorem videtur potiore habuisse, rursus lib. XXXIV. cap. 44. alteram, tanquam veram et indubitam, sine ulla prioris mentione refert; quum duobus diversis lib. XXXVI. locis, nempe capp. 21. et 38. M. Fulvii Nobilioris triumphum totidem fere utrobique verbis memorat. Hæc et similia multa annotavit et collegit vir eruditione, diligentia, ingenii sagacitate præstantissimus, Jac. Perizonius in Animadversionibus Historicis. Sed hi quidem minuti errores difficillime præcaveri possunt, et in eos recte cadit illa excusatio; *Operi longo fas est obrepere somnum.*

Illà graviora sunt, quod res quoque maximas, quas ab eo operis suscepti ratio, et lectoris utilitas postulabat, aut omnino prætermisit, aut verbo tetigisse satis habuit; quod in iis quæ ex aliis scriptoribus, ac præsertim ex Polybio excerpit, auctorum illorum aliquoties mentem nec assecutus est, nec proinde accurate repræsentavit. Hæc duo nobis tractanda et probanda sunt.

Res sæpe maximas aut omittit, aut verbo tangit.

Ac primo quidem, quis non et miretur, et etiam stomachetur, quum videat leges Romuli et Numæ circa religionem ac cultum deorum, circa civilem militaremque reipublicæ administrationem, circa regis, senatus, popularique jura, ita exiliter et jejune indicatas, ut Dionysium Halicarnasæum postea Plutarchumque in manus sumentibus nova fere omnia

Ut leges Romuli et Numæ:

et ignota occurrant? Atqui profecto cujuslibet populi historia, non res tantum bello gestas, sed leges institutaque gentis complectitur, quæ et delectationem habent, et pluribus sæpe lectoribus utilitati esse possunt quam præliorum victoriarumque narratio.

Sunt qui Livium eo colore defendant, quod illa omnia quæ in eo nunc requirimus, Romanis quibus scribebat notissima esse sciret: Græcos autem, quum suis ignota scriberent, necesse habuisse cuncta sigillatim recensere.

Sed ex priscis illis institutis multa sane vetustate exoleverant, multa novis legibus abrogata mutataque fuerant: quæ proinde parum nota vulgo Romanis essent. Jam vero Livius in tanto opere non suæ modo ætatis homines, sed et posteros intueri debebat, ad quos illa transmitti non poterant, nisi historicis monimentis consignarentur. Non ægre in eorum sententiã descendimus, qui existimant illum explicandæ eloquentiæ cupidum maluisse in præliis enarrandis tanquam libero campo exultare, quam legibus exponendis cum angusta et arida materia luctari.

Contentiones de Coriolani judicio, de Aventino publicando, &c.
Plut. in Marcio.
Dion. lib. VII.
Liv. II. 35.

Sunt tamen quæ ille silentio tramiserit, in quibus magna sese aperiebat ostentandi ingenii facultas. Quam fuse, quam luculenter contentiones de Marcii Coriolani judicio, tum apud Plutarchum, tum maxime apud Dionysium explicantur? Dionysius quidem etiam modum fortasse justæ narrationis egreditur: sed Livius in alteram partem peccat, dum ea quæ plus satis apud Græcum scriptorem dilatata occurrunt, ipse nimis in angustum cogit, et monstrata potius quam exposita lectori relinquere properat. Discordiæ de Aventino publicando, et anno sequenti de delectu ac de lege Agraria a Dionysio lib. X.

memoratæ turbulentissimas in republica tempestatum moles excitavere. Legem Agrariam suavit, et postea egregiam in bello operam præstitit Siccus Dentatus, vir sane memorabilis, et inter Romanos quoque fortitudinis miraculum; cuius postea mors nefaria maximam Decemviris invidiam conflavit, et una e præcipuis causis fuit, cur illorum tyrannidi finis imponeretur. Tribunorum actiones de Aventino Livius vix uno verbulo dignatur attingere: de lege Agraria, de Sicci oratione ad populum, de ejusdem et egregio in rempublicam animo, et incredibili in bello virtute omnino silet. Quid? nonne in his omnibus sese jactare poterat eloquentia? Nonne multas harum similes discordias actionesque tribunorum pluribus interdum persecutus est Livius, et omnibus dicendi ornamentis excoluit? Non est profecto verisimile, ut ille hæc consulto omiserit. Meram hic agnoscimus oblivionem et incuriam, quæ et ubique fere in primis illis tenuis reipublicæ temporibus apud eum deprehenditur ex collatione Græcorum scriptorum qui eandem historiam scripsere: ut profecto videatur noster ad majora et illustriora festinans, origines urbis proximaque originibus, contra quam ipse professus in totius operis procæmio fuerat, quam citissime licuerit transcurrisse.

Hinc ille, dum conditam urbem a Romulo narrat, L. I. c. 7. ne sustinuit quidem annotare, quot annos ab Romæ primordiis ad suam ætatem lapsos esse crederet: hinc quoque de secessione plebis agens, observare II. 32. neglexit plebem Romanam tres menses, et quidem eos in quibus agros conseri opus est, in monte Sacro II. 33. consedissee; conditiones quibus illa secessio composita est, incuriose admodum, et indiligenter exposuit. Quid multa? Si hinc Livius, inde Plutarchus et Dio-

Plut. in
Romulo,
Numa, Pop-
lic. Marcio.

lymne studiose et cum cura pervolvantur, plura
multo per se curiosus lector inveniet, quam nos hoc
loco dicere aut volumus, aut possumus.

Livius, quem
exscripsit
ex aliis auc-
toribus, non
semper intel-
lexit.

Quod spectat ad auctorum loca parum a Livio in-
tellecta, primum exemplum afferemus ex lib. IV. c.

Primum ex-
emplum.
Classibus
pugnatum
ad Fidenas.

34. ubi sic habet noster: *Classibus ... ad Fidenas pug-*
natum cum Veientibus quidam annales retulere: nam

aque difficilem atque incredibilem, nec nunc satis lato
ad hoc æmne, et tunc aliquanto, ut a veteribus accopi-
mus, arctiore. Nisi in trajetum forte fluminis probi-
bendo aliquarum navium concursum in majus, ut fit,
celebrantes, navalis victoriae vanum titulum appetivere.

Magnæ sane ambages. Difficilis visus est Livio no-
dus: quem tamen facillime solvere potuerat, si at-
tendisset vocem *classis* antiquitus usurpatam esse pro
multitudine hominum: imo *vetustius* fuisse, ut ait Fes-
tus, *multitudinem hominum, quam navium, classera ap-*

Æo. I. VII.

pellari. Id notum Virgilio: unde apud eum *Hor-*
tine classes pro *equestribus copiis*, Servio interprete.

Festus in
hac ipsa
voce, et
Gell. I. I. c.
11.

Sic et *prociusta classis* sumitur pro *avis instructa*.

Hoc semel intellecto, nulla jam remanet difficultas,
nec aliud profecto veteres illi annales memorati a

In nota ad
hunc Livii
locum.

Livio voluere, quam, exercitibus instructis, vel, ut

maluit Tan. Faber, cui debetur hujus nodi dissolu-
tio, equestribus copiis ad Fidenas cum Veientibus

pugnatum esse.

Secundum
exemplum.
'Επὶ τῇ γῇ
Θεσσαλῶν
ἐστίν.
Legat. 9.

Nec minus in Polybio interdum vertendo Livius
hallucinatus est. Sic lib. XXXIII. c. 35. quum re-
periret apud Polybium, Cornelium legatum Roma-

In nota ad
Liv.
XXXIII.
35.

num venisse ἐπὶ τῇ γῇ Θεσσαλῶν ἐστίν, id est, ut dubi-
tante quidem, sed vere exponit Henr. Valems, ad

concilium Ætolorum, quod quotannis in urbe Æto-
liæ Thermo agebatur, ipse intellexit Thermopylas,

ubi, inquit, frequens Græciæ statis diebus solet esse

consensus: Pylæicum vocant. Quod quantum a vero abhorreat, ex ipsa narratione facileprehenditur. Ibi enim Ætolos solos alloquitur Cornelius; soli respondent Ætoli: et eorum responso audito Cornelius abit: quæ quidem omnia magis congruunt in concilium Ætolorum gentis, quam in totius Græciæ conventum. Idque optime sensit ipse Livius, qui, ut illi incommodo obviam iret, tradit Romanum cum Ætolis *præcipue* egisse. Sed illud *præcipue* apud Polybium nusquam est: atque adeo errorem Livii detegit, dum velat.

In illustri illa ad Cynoscephalas pugna, qua Philip- III. Exam-
pus debellatus a Quintio est, occurrit apud nostrum plum.
aliquid quod lectorem attentum morari debeat. Phi- *καταβαλόντες*
lippus dum in hostem ducit, *Macedonum phalangem*, *επί τῆς*
hastis positis, quarum longitudo impedimento erat, *αὐτοῦ.*
gladiis rem gerere jubet. Norunt omnes præcipuum *XXXIII. s.*
phalangis Macedonicæ robur positam fuisse in saris-
sis ante ipsos porrectis, quæ et inexpugnabili velut
vallo illos sepirent, et multum valerent ad perrum-
pendos hostium ordines. Quis igitur crediderit,
jussos esse ab rege Macedonas suam ipsos vim sol-
vere et infringere? Si Polybium adeas, ex quo ex-
scripta est a nostro tota hujus prælii narratio, non
modo nihil tale reperiēs, sed etiam facile agnosces
unde error Livii natus sit. Nempe hæc sunt Polybii
verba. *Τοις μὲν φαλαγγισταῖς ἰσθμὴν παράγγελμα καταβαλόντες ἐπὶ τῇ* L. XVII.
σαρίσσει τῶν τεύχων. Verbum *καταβαλόντες* videtur in fraudem
induxisse Livium. Græci *καταβάλλουσιν* dicunt, quod
Latine dicitur *abjicere*, itemque *demittere*. Priore
sensu accepit Livius, quum posteriore debuisset, ut
et vertit Casaubonus, qui in illo Thermici concilii
loco a Livio deceptus, hic cautior fuit. *Phalangitis*

data est tessera, ut demissis sarissis, id est versis in hostem sarissarum cuspidibus, hostem invadant.

Frustra igitur Livius, ut narrationi suæ verisimilitudinem conciliaret aliquam, et quod in ea hiulcum et mancum erat expleret, duplicem ei assuit pannum, dum et *longitudinem* sarissarum *impedimento* ait futuram fuisse pignantibus, et Macedonas jussos esse *gladiis rem gerere*. Nimirum rationem reddere primo voluit, cur sarissas ponere juberentur: tum, postquam eis sarissas ademerat, ne scilicet inermes eorum dextræ essent, gladiis illas armavit. Sed nihil aliud inde colligi potest, nisi eum ex ingenio corrigere haud sane feliciter tentasse quod in Polybio minus intellexerat.

Quantum
exemplum.
Decretum
senatus de
legibus pa-
cis cum
Philippo.

Sed nusquam se manifestius ejus prodit incuria, quam in decreto senatus de legibus pacis cum Philippo, quod ita deformatum ab eo exhibetur, ut nec decretum ipsum intelligi, nec ea quæ postea narrantur, ullo modo queant: quum tamen apud Polybium plana omnia et liquida sint. Polybii locum primo afferemus ex interpretatione Casauboni, ut negotio semel clare percepto, facilius intelligat lector, quid in eo a Livio peccatum sit. *Senatusconsulti præcipua capita erant hæc: ut ceteri omnes Græci, et qui in Asia degunt, et qui in Europa, liberi sint suisque legibus utantur: ut qui in Philippi ditione sunt, et si quas ille urbes Græcorum præsidiis tenet, eas ante celebrationem ludicri Isthmiorum Romanis Philippus tradat: Euromum, Pedasa, Bargylia, Jassum, item Abydum, Thasum, Myrinam, Perinthum, deductis inde præsidiis, liberas esse sinat.* Cetera hujus decreti nihil huc attinent. Sed ex iis quæ attulimus apparet duplicem Græcarum civitatum a Romanis conditionem

Polyb. in
Excerpt.
Legat. 5.

distingui: unam earum quæ Philippo non parerent; alteram, earum quæ essent in ejus ditione. Prioris generis omnes liberæ jubentur esse. Quæ Philippo parent, ex iis itidem omnibus præsidia deduci jubentur, sed ita ut aliæ, quæ non nominantur, tradantur Romanis; aliæ, quæ nominantur, liberæ sint. Nec vero sine causa decretum suum Romani Patres in hunc modum concinnaverant. Nondum enim eis certum erat Corinthum, et Chalcidem, et Demetriadem liberare, quas *compedes Græciæ non contumeliosius, quam verius* Philippus appellare solitus erat. Liv. XXXII. 37. Metuebant igitur invidiam, si eas urbes nominatim sibi tradi juberent, dum palam liberatæ Græciæ titulum affectabant.

Livium nunc audiamus. *Pax data Philippo in has* XXXIII. 30. *leges est: Omnes Græcorum civitates, quæ in Europa, quæque in Asia essent, libertatem ac suas leges haberent. Quæ earum sub ditione Philippi fuissent, præsidia ex his Philippus deduceret: his quæ in Asia essent, Euromo, Pedasisque, et Bargyliis, et Jasso, et Myrina, et Abydo, et Thasso, et Perintho. Eas quoque enim placere liberas esse.* In paucis his versibus quater peccasse Livium, sive detrahendo, sive addendo quæ opus non esset, facile animadverti potest.

Primo quidem, *omnes Græcorum civitates* in libertatem restitui ait, quum scribere debuisset *ceteras omnes Græcorum civitates*, τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας πάντας. Vox enim illa *ceteras* otiosa non est, sed indicat exceptum iri postea quasdam civitates, quarum diversa ab iis quæ priores appellantur conditio futura sit, ac proinde quæ libertatem ac suas leges non sint habituræ.

2°. Nullam mentionem facit urbium quæ Romanis tradi jubeantur.

3°. Illud additamentum, *omnes quoque enim placere liberas esse*, totius decreti sensum pervertit. Non enim illæ *quoque* urbes, sed solæ illæ ex iis quæ Philippo parerent, nominatim liberæ esse jubentur.

4°. Denique in illis urbibus, quas Asia Livius attribuit, duæ reperiuntur, quæ ad Europam pertinent, Thasus et Perinthus.

Quod si culpandos esse hoc loco librariorum, non Livium, aliquis contenderet, nec nihil fortasse, nec tamen omnia dicere videretur. Fieri potuit, ut, quemadmodum sæpe alias, ita et hic quoque Livio nocuerit exscriptorum negligentia. Suspiciemur sane excidisse ea quæ de urbibus tradendis Romano scripserat, quarum mentio occurrit cap. sequenti, quanquam haud profecto quidquam satis firmum est, quo illa suspicio nitatur. Cetera quonam modo in librariorum rejici possint, non videmus: quumque nullum in ipsa oratione vulnus, ac ne cicatrix quidem appareat, sed omnia rotunda, integra, sana, si liceat huic loco suspicionem affingere corruptionis, et eo argumento Livium defendere, nihil jam superest, quod non eodem possit colore purgari. Ne dubitemus igitur agnoscere illum hic aliquid humani passum esse, ut et quibusdam aliis in locis, quæ sedulo in notis nostris observata reperientur.

Quintil. Institut. l. X.
c. 1.

Quod si tanto viro accidisse mirabimur, cogitemus etiam illos celeberrimi nominis scriptores, summos esse; homines tamen: Livium vero ad eloquentiam natum, et ad grandia impetu quodam abreptum, haud facile potuisse in iis immorari, quæ horridioris et jejunioris disputationis essent, et in auctore interpretando omnes syllabarum apices religiose dimetiri: denique id illi contigisse, quod omnibus. Semper

enim humana aliqua parte claudicant; nec ullum fere in quoquam homine eximum bonum est, quod non aliquo incommodo pensetur. Livius valuit ingenio, curam non semper præstitit: quemadmodum contra raro assurgant, ii quorum anxia diligentia est, propterea quod vim ingenii frangit caloremque restringit operosa animi circa res minutas intentio. Sed pergamus ad reliqua.

Perutilis sane et ad gustum eruditi lectoris prorsus accommodatus hoc nostro ævo mos viget, ut qui historias scribunt, magna cura indicent eos fontes unde viridaria sua irrigavere, et acta, monumenta publica, scriptores eos quibus nituntur auctoribus in singula appellandos esse sibi existiment. Eo fit ut facta posteris semper ipsa primorum testium quodammodo voce tradantur, et, si quid a secunda manu interpolatum, additum, detractumve est, id illico, inspecta rei origine, possit deprehendi. Id a Livio factum non esse, mirari fortasse aut magnopere queri non debemus, quum hic mos a nullo fortasse veterum accurate servatus sit.

Livius auctores illos quibus usus est, diligenter indicare neglexit.

Verum ubi quis scriptor alium quemlibet auctorem non modo intuetur animo, sed plane vestigiis premit, nec paucula quædam excerpit ex eo, sed totas rerum maxime memorabilium narrationes et ingentes operis partes exscribit; tum vero eam cui tantum debeatur cum honore appellare, non moris cuiusdam est, sed juris prope naturalis, quo jubemur suum cuique reddere. Hic quoque Livii diligentiam desiderari, negare omnino non licet. Multa ille in III^a. IV^a. et V^a. decadibus e Polybio ita mutuatus est, ut verbum pene verbo fidus interpretes reddat; transitum Alpium, Carthaginiis novæ expugnationem, Scipionis in Africa de Syphace, de Asdrubale,

In Polybio non potest excusari.

de Annibale victorias, ejusdem Scipionis et Annibalis alternas orationes, pugnam ad Cynoscephalas, et innumerabilia alia, quæ sigillatim persequi longum esset, et præterea supervacuum, quum unusquisque nullo negotio possit ex utriusque scriptis rem per se ipse inspicere. Nec dubium est, quin plurima a Livio indidem desumpta nos ideo fallant, quod Polybii operis longe minima pars ad nos pervenerit. Adeo ut vere dici possit Livius eam operis sui partem quæ in eodem cum Polybii historia argumento versabatur, totam pene ex solo illo auctore contexuisse. Ejus tamen raro admodum mentionem facit, nec usquam fere, nisi in minutis rebus, et ubi variant auctorum sententiæ. Nusquam profitetur se ei permulta debere, se libros ejus integros vertere, iisque pro suis uti.

Addunt quidam, ut Livii causam onerent, id omnium minime ferendum esse, quod ubi Polybius ab eo honorificentissime appellatur, vocetur tantummodo *haudquaquam spernendus auctor*; et alibi, *non incertus auctor, quum omnium Romanarum rerum, tum præcipue in Græcia gestarum*. Sed optime a doctissimis viris repositum est has locutiones *haudquaquam spernendus auctor, non incertus auctor*, intelligendas esse κατὰ λόγον, id est, ita ut plus multo valeant sensu, quam quantum ipsa per se verba sonant; ut proinde *non spernendus auctor* idem sit ac *gravissimus auctor, non incertus* idem ac *certissimus*. Id quidem frequentissimo optimorum scriptorum usu comprobatum est: et perfacile consimilium exemplorum ingens multitudo ad legentis fastidium hic congeri posset. Hanc ergo defensionem libenter amplectimur, et cupimus ingrati animi suspicionem a Livio nostro amoliri.

XXX. 45.
XXXIII.
10.

Casanbon.
ad Frag-
menta
Polyb.
Voss. de
Hist. Lat.

Verum enimvero pertinax illud ejusdem de mutatis a Polybio opibus silentium, non videmus quam excusationem habere possit. Atque ut id planum faciamus, fingamus non maximam Polybianæ historiæ partem, sed totam eam, quanta quanta fuit, intercidisse. Cui nostrum Livii scripta pervolventi veniret in mentem suspicari, eum tot ac tanta ex Polybio in suam rem vertisse, nec fere quidquam aliqujus momenti in bello Annibalico, ac præcipue in bellis adversus reges Philippum, Antiochum, Persen, habere, quod non inde haustum sit? Per illum ergo non stetit, quominus Polybii in eum meritâ longa nocte urgerentur: atque adeo, etiamsi fraus abfuerit, nec eo consilio tacuerit Livius ut sese furtivis coloribus ornaret, videtur tamen non satis liberali in Polybium animo fuisse, nec obtemperasse illi quam omnes boni in cordibus insculptam gerunt beneficiorum legi, ut qui beneficium accepit, palam illud et ubique prædicet, et in ejus notitiam cupiat omnium mortalium, si fieri possit, et detur occasio, conscientiam advocare.

Erunt tamen fortasse qui potius quam Livium damnare hoc nomine sustineant, malint suspicari, eum, ubi primum Polybio uti duce potuerat, id est, circa tempora primi Punici belli, quæ pars Liviani operis intercidit, testificatum fuisse, se multa deinceps ab eo mutuaturum, et ex illo potissimum auctore deprompturum ea quæ in parte non pœnitenda reliquæ jam historiæ persecuturus erat.

Sed observemus primo, Polybium belli Punici primi, et eorum quæ bellum Annibalicum præcessere, non justam historiam, sed breviarium quoddam contexuisse. Unde merito colligitur eam quæ a Livio adornata fuerat illorum temporum narrationem, Po-

lybiana plenior et uberior fuisse. Num igitur verisimile sit Livium, ubi parce et tenuiter a Polybio juvabatur, ibi effusissimum grati erga eum animi testimonium explicasse; ubi omnia fere illi debet, si luisse?

Deinde vero, etiamsi id semel fecisse Livium concederemus, tamen erat profecto tanti, hanc testificationem, non Polybio magis, quam ipsi honorificam, identidem renovari; præsertim quum in iis qui supersunt libris aliquoties Polybius appelletur, cujus vel nulla mentio hoc repositum videbatur memoris erga tam benemeritum scriptorem animi benevolentiaque vectigal.

Si quis igitur hac excusatione Livium defendere constet, non magnopere repugnabimus. Nobis tamen illa nec satis verisimilis, nec idonea videtur. Statuimus ergo duplici eum negligentiae crimine vix absolvi posse, tam circa res ipsas, tum circa fontem originemque rerum, quas in magna historiae parte memoravit.

§. 3.
LIVIVS
RECTI HO-
NESTIQUE
AMANS.

Sed minime miremur tamen, his maculis, quas cumque in Livio notavimus, non obsolefactam fuisse gloriam ejus ad posteros. Etenim præter eximium illud perfectæ eloquentiæ decus, de quo initio diximus, hoc quanti est, quod vir bonus et recti honestique amans Livius, suam ubique virtuti laudem, suum vitio reddit ignominiam; neque nudam ac jejunam dictorum factorumque proponit seriem legentibus, sed iis instructam judiciis ac præceptis, quæ ad omnem vitæ officique rationem egregia possint esse documenta?

Pietas ejus
in numina.

Ac primo quidem pietatem in numina quæ apud suos colebantur, et quamdam religionis patriæ reverentiam ubique profitetur: infelix, qui temporum

vitio et communis exempli imperiosa lege abreptus
 futilem religionis umbram pro re amplecteretur;
 laudandus, qui umbram retineret tamen, seseque
 multum ab insanientis sapientiæ audacia et temeri-
 tate sejungeret, quæ bellum falsis indictum diis cum
 vero gerebat, et dum impios vulgi circa divina pro-
 fligaret errores, ipsam tollebat divinam vim, eadem-
 que opera maximum justitiæ et societatis humanæ
 vinculum dissolvebat. Sacrilegam hanc, quæ suo
 ævo Romæ vigeat, opinionum licentiam, non semel
 increpat, et cum intimi doloris sensu deflet Livius.
 Quam gravis, quantæ severitatis et sanctimonie pla-
 na est hæc quæ lib. III. cap. 20. occurrit novæ illius
 impietatis castigatio? *Nondum hæc, quæ nunc tenet
 sæculum, negligentia delictum venerat: nec interpretando
 sibi quisque iurjurandum et leges aptas faciebat, sed
 eos potius mores ad ea accommodabat.* Et alibi, de
 juvene eo qui consulem monendum sibi esse existi-
 mabat pallarium auspicia e mentium esse, juvenis,
 inquit, *ante doctrinam deos spernentem natus.* Sed x. 40.
 quid plura opus est? Qui sedulo perpenderit, quo-
 nam modo Livius, si quid pie in deos factum est, id
 commemoret et prædicet; contra, si in aliquo con-
 temptor religionis animus appareat, quam is invidio-
 se describatur, et in odium vocetur, facile animad-
 vertet prioribus illis exemplis nostrum maximopere
 delectatum esse, hæc vere et ex animo detestatum.
 Sufficiat hic indicare lectori capp. 40. et 46. lib. V.
 ubi de Albinio, et Fabio Dorsone agit, et initia lib.
 XXII. ubi de consule Flaminio.

Neque vero crediderimus, id quod multi Livio ob-
 jecere, illam quam in eo laudamus cœlestis numinis
 reverentiam, in anilem superstitionem degenerasse.
 Huic criminationi maxime ansam præbuere prodigia

Immerito ei
 obicitur
 superstitio.

Livii de
prodigiis
judicia.

illa, quæ plerima in singulos fere annos colligit, partim incredibilia et omnino vana, partim ab imperitis hominibus falso habita pro monstris, quum tamen nihil in iis esset, quod non ex vi ipsa rerum et naturæ legibus fluere. Sed non recte judicant de Livio, qui hæc omnia ab eo aut pro veris memorata, aut in religionem versa esse existimant. Ipse se multis locis defendit: ut quum lib. XXI. cap. 62. prodigiorum enarrationem sic orditur: *Romæ, aut circa urbem multa ea hieme prodigia facta, aut (quod evenire solet motis semel in religionem animis) multa nuntiata et temere credita sunt.* Rursus lib. XXVII. c. 23. *Cum (adeo minimis etiam rebus prava religio inserit deos) mures in æde Jovis aurum rōsisse nuntiatum est.* Ubi etsi rei prorsus incredibili fidem potius derogare debuerat, absurdæ certe superstitionis crimen a se repellit. Sed nusquam suum de his rebus iudicium aut apertius, aut fusius explicat, quam lib. XLIII. c. 13. *Non sum nescius, inquit, ab eadem negligentia quia nihil deos portendere vulgo nunc credant, neque nunciari admodum ulla prodigia in publicum, neque in annales referri. Ceterum et mihi vetustas res scribenti nescio quo pacto antiquus sit animus: et quædam religio est, quæ illi prudentissimi viri publice suscipienda censuerint, ea pro indignis habere quæ in meos annales referam.* Ex his profecto patet plura eum, quod

Curt. lib.
IX. c. 4.

Curtius de se testatur, transcribere, quam credere, et sola antiquitatis veneratione adductum ea in annales suos retulisse, quæ etsi futilia esse intelligeret, illis tamen prudentissimis viris gravissima visa esse, et, tanquam missa a diis, publice suscepta meminerat.

Quin etiam illud affirmare non dubitabimus, pertinuisse ad historiæ fidem, ut prodigia illa, quemad-

modum in publicis monumentis tradita reperiebat, Livius ex historia fide prodigia narrare debuit. ita ad nos scripto transmitteret. Quis negaverit historiae cujuslibet populi non poenitendam esse partem eam quæ ad ejus sacra ritusque religiosos et cultum numinis spectet? Quem nostrum non juvat nosse, quantopere mentes priscorum illorum Romanorum occæcaret stolidi, et multum, irridendane dicam, an deflenda, circa divina superstitio et credulitas? Quæ cognitio tantum abest ut veræ religioni officiat, ut contra hoc quoque nomine gratias Deo immortales et habere, et agere debeamus, quod nos veteribus illis neque prudentiores neque ingeniosiores, a tam supinis tamque exitiis erroribus, per divinam Evangelii lucem, liberaverit. Non continuo igitur, si Livius perabsurda prodigia memoriae mandavit, id ei in crimine ponendum, aut nota superstitionis injungenda est: ac proinde nihil jam obstat quominus eum multum amemus de sua in eos quos solos colere didicerat deos pietate. Multum ergo ab eo absumus, ut Gregorio Magno, acris ingenii, et eruditi in Religionem Christianam studii pontifici, tam lævam fuisse mentem putemus, ut, quod legitur in Antonini Summa, ob illam prodigiorum commemorationem infensus Livio, quoscunque Fabric. Biblioth. Lat. l. I. c. 11. nancisci potuisset ejus libros igni traderet. Id nec libet credere, et licet, ubi rei tam absurdæ tanto posterior ætate testis unus citari potest.

Sed et ceterarum virtutum, justitiæ, abstinentiæ, Livius virtutum omnium præco et hortator. comitatis, munificentiae, castimoniae, amoris in patriam, summa ubique apud eum elucet admiratio, quæ in earum æmulationem ipsum quoque lectorem rapit. In re manifestissima non operæ est diutius immorari. Sed tamen quis non ardore quodam ca-

- ritatis in patriam succendi se sentiat? sive audit Len-
 IX. 4. tulum consules ad Caudium hortantem, ut commu-
 nem salutem non morte tantum, sed et ignominia
 sua bene emptam putent; sive hanc velut ex oracu-
 XXVI. 36. lo missam vocem excipit: *Respublica incolumis et
 privatas res facile salvas præstat. Publica prodendo
 tua nequicquam serves.* Quem non ad temperantiam
 contentumque voluptatum incitet et inflammet Sci-
 pio ille, qui dum Masinissæ intempestivum et præ-
 cipitem in Sophonisbam amorem castigat, non du-
 bitat, et juvenis, et victor, omnibus triumphis ante-
 XXX. 14. ferre frenatarum libidinum decus?

Quod si a vitiis quoque dehortantur aliena oppro-
 bria, Tarquinii superbiam et crudelitatem, Appii de-
 cemviri libidinem et impotentiam, Manlii Capitolini
 spes ambitiosas et seditiosa consilia, Flamini Varro-
 nisque temeritatem iis coloribus depingit Livius, ut
 tantam fœditatem nemo non laudis cupidus exhor-
 rescat. Sic ergo ex ejus opere hic colligitur fructus,
 quem ipse ex historia uberrimum utilissimumque ca-
 Liv. Præf. pi posse existimarit. Sic *omnis exempli documenta in
 illustri posita monumento intueri datur. Inde tibi tuæ-
 que reipublicæ quod imitere capias: inde fœdum in-
 ceptu, fœdum exitu, quod vites.*

Fremant philosophi licet: audacter profitebimur
 animi nostri sententiam. Omnes illorum disputationes
 una nobis videtur Livii historia, si quis et honesti
 amore sibi pectus imbui velit, et salubri quodam anti-
 Livii histo- doto adversus vitiorum contagia muniri, sive auctori-
 ria ad mores tatis pondere, sive utilitatis ubertate superare. Quid-
 informan- quid apud illos præceptis adstruitur, hic firmatum
 dos utilior, videmus exemplis. Illi cassam sæpe et vacuam fin-
 quam om- gunt animo virtutis imaginem: hic ipsa sese virtus
 nes philoso-
 phorum dis-
 putationes.

præsentem sistit ob oculos, et vivam quodammodo ac spirantem exhibet. Illorum suspecta interdum est otiosa loquacitas: hic nos frangit auctoritas ineluctabilis onustorum triumphis ducum, et maximi post hominum memoriam imperii conditorum. Denique illorum præceptiones non modo aridæ ac jejunæ nihil habent lenocinii, nihil voluptatis, sed etiam ipsa præcipiendi professione absterrent ac fugant indociles plerumque hominum animos: Livius et omni eloquentiæ cultu salutaria monita vestit et exornat, et ita præcipit ut prorsus lateat præcipiendi voluntas. Nullum in eo magisterii supercilium; nulla doctoris persona: fallitque disciplina virtutis ante insinuata mentibus, quam ipsi qui discunt doceri sese intelligant.

Hoc artificium callide deprehendit vir exculi multa humanitate ingenii Corbinellus, qui sententias e Livio collectas contulit in libellum, editum Parisiis anno 1694. In monito quod huic libello præfixum est, observat editor, mirum quibusdam fortasse videri posse, quod qui tam non sententiose scripserit Livius, tam multas ex suo opere excerptas sententias præbuerit. Sed nempe egregius dicendi artifex, non, Polybiana simplicitate, tanquam purpureos pannos, narrationi sententias assuit. Longe illi major est venustatis et æquabilitatis in scribendo cura. Dat itaque operam, *ne*, quod postea Petronius monuit, *sententiæ emineant extra corpus orationis expressæ, sed intexto vestibus colore niteant*.

Les Anciens
Historiens
reduits en
maximes.
Premier vo-
lume. Tite
Live.

Satyr. c.
118.

Jam igitur æquam de Livio videmur ferre posse sententiam. Tres præcipuæ sunt historiæ dotes, ut vera, ut jucunda, ut utilis sit. Atque adeo tria sunt historici officia, ut res gestas cum fide repræsentet, ut iis tractandis eloquentiam adhibeat, ut hausta ex

Judicium de
Livii histo-
ria.

iisdem morum informandorum monita et præcepta narrationi inspergat. Duo ita præstitit Livius, ut si minus ceteris omnibus dicendus est præripuisse palmam, certe nulli secundus haberi possit: ac si historicarum scriptori sufficeret utile dulci miscere, frustra quidquam perfectius quæreretur. Sed quum adversus fidem triplici modo peccare quis possit, nimirum vel sciens et volens, vel amoris aut odii cæcis insidiis deceptus, vel negligentia lapsus; harum culparum nullam esse a qua se semper immunem Livius servaverit, idoneis, ut putamus, argumentis probavimus.

Artic. IV.
CRIMINATIONES AD
ANIMUM
MORESQUE
LIVII PERTINENTES.

Antequam ad alteram institutæ disputationis partem transeamus, ne quid a nobis, quod alicujus sit momenti, prætermissum dicatur, duo nobis expendenda sunt, a Seneca patre et Plinio majore objecta Livio, non ad opus ipsius, sed ad mores animumque pertinentia.

Livium iniquum Sallustio fuisse Seneca arguit.

Seneca, lib. IV. Controv. 24. hanc Thucydidis sententiam refert. Δεινὰ γὰρ αἱ συναξίαι συναγέσθαι καὶ συσπιάσαι τὰ ἐκείνων ἀμαγθήματα. Quam sic vertit Sallustius. “Res secundæ mire sunt vitiis obtentui.” *T. autem Livius*, inquit Seneca, *tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc sententiam, et tanquam translatam, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet, et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.* Si de ipsa re Senecæ credimus, cujus sane testimonium haud facile quis aspernari possit, si Livius tam futili criminatione Sallustium insectatus est, profecto non videmus qui liceat ab ejusdem Senecæ judicio discedere: fatendum erit Livium Sallustio ejusdem gloriæ æmulatione iniquum fuisse. Quid enim corrupti deprehendi potest in sententia Sallustiana, quæ Thucydi-

deam et fideliter et elegantissima cum brevitate exprimit? Unam vero sententiam ex alio scriptore translata[m] obijcere Sallustio, non ejus est qui totos Polybii libros exscribere solitus sit. Idem tamen Senecæ 6. Seneca alibi agnoscit Livium natura candidissimum omnium magnorum ingeniorum æstimatorem fuisse. Sed nempe pravum laudis certamen etiam moderatissimi et æquissimi ingenii animique homines sæpe transversos rapit.

Plinius non ita probabili de causa videtur Livium Plinius ei gloriæ cupiditatem obijcit: nimium severe. In præf. Hist. Nat. lacesse. Litem ei propterea intendit, quod in historiarum suarum quodam volumine sic orsus fuerit: "satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere." *Profecto enim*, inquit Plinius, *populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit.* Fuisse eum Romani nominis gloriæ plus etiam quam satis sit studiosum supra probavimus. Quod vero et suæ quoque laudis aliquam rationem habuerit, quis ei crimini vertat, qui meminerit cupidinem Tac. Hist. IV. 6. gloriæ etiam sapienti novissimam exui?

Omnino, si mores ejus ex scriptis æstimaverimus, De Livii moribus conjectura. ut fere solent ii qui scribunt aliquid, animi sui effugiem etiam aliud agendo in libris suis exprimere, dubitare non possumus, quin candidissimum ei pectus fuerit amantissimumque virtutis. Eam ille ubique tantis laudibus, tam ab omni fūco et mendacii larva alienis extollit, ut intra otiosam ejus admirationem minime stetisse videatur. Scias eum qui virtutem in ceteris eximie laudet, in se quoque amare.

Tanti viri memoriam, quæ toti litterato Orbi Artis. V. HONORES EJUS MEMORIA A PATAVINIS HABITI. generationi esse debet, Patavini ejus cives præcipuo sibi honore colendam esse existimavere. Sed verentur docti, ne sua eos fefellerit pietas, dum ejus ossa

Vid. Voss. l. I. de Hist. Lat. c. 19. et Dujat. Præf. in Livium, et Morhof. de Patavinitate Liviana, c. 3. inventa apud se esse, male intellecta inscriptione decepti, nimium facile sibi persuadent. Quum enim anno post Christum natum 1413. apud ædem S. Justinæ Patavii, terra altius effossa, apparuisset vetustissimum pavementum, eoque fracto capsula plumbea ossibus plena reperta esset, quidam recordati sunt, ibi jam antea veterem effossum lapidem cum hac inscriptione:

V. F.

T. LIVIUS

LIVIAE T. F.

QUARTÆ L.

HALYS

CONCORDIALIS

PATAVI

SIBI ET SUIS

OMNIBUS.

Nemo dubitavit, quin ipsum Livii corpus illo loco contineretur. Itaque celeberrimo urbis loco, in curia ubi jus dicitur, vulgo *Palazzo della ragione* vocant, ossa illa asservari voluere; statumque ibi Livio e marmore posuere, cum illa quam repperant inscriptione: quæ monumenta hodie quoque Patavii visantur. Sed inscriptionem modo memoratam a liberto Liviae Titi filiae, non a Tito ipso positam fuisse docuit Marquardus Gudius. Est enim sic legenda: VIVENS FECIT TITUS LIVIUS LIVIAE TITI FILIAE QUARTÆ LIBERTUS HALYS CONCORDIALIS PATAVISI ET SUIS OMNIBUS: quæ verba hanc habent interpretationem, ut Halys libertate donatus a Quarta Livia Titi filia, Concordiæ postea, cujus erat Patavii

templum, sacerdos factus, sibi ac suis hoc monumētum posuerit.

Est et alia Livii statua lapidea Patavii in porta quadam, non longe a curia, cum hac inscriptione :

O S S A

TITI LIVII PATAVINI, UNIUS OMNIUM MORTALIUM
JUDICIO DIGNI, CUJUS PROPE INVICTO CALAMO
INVICTI POPULI ROMANI RES GESTÆ
CONSCRIBERENTUR.

Sed hæc inscriptio et litteris Gothicis exarata est, et fastu ipso ampullisque verborum, quas in inscriptionibus sana ignoravit antiquitas, novitatem plane sapit.

Dujatius et Morhofius aliam adhuc inscriptionem afferunt, quam in ædibus Annibalis *Capo dilista* haberi aiunt, quæque et antiqua esse, et ad nostrum pertinere posse videtur. Ea sic habet.

T. LIVIUS C. F.

SIBI ET SUIS

T. LIVIO. T. F. PRISCO ET

T. LIVIO. T. F. LONGO ET

CASSIÆ SEX. F. PRIMÆ

UXORI.

Ut ut sit, præter conditorium illud Livii ossibus, ut tum existimabant, in curia positum, seorsim ostenduntur Patavii lingua et maxilla ejus, teste Vossio : sed brachium alterum non item, quod Alphonso V. Arragonum regi dono datum a Patavinis esse hæc ibidem inscriptio testatur : *Inclyto Alphonso Arragonum regi, studiorum fautori, Reipublicæ Venetæ fæderato, Antonio Panormita Poeta legato suo orante,*

Voss. ibid.
Brachium
ex ossibus
T. Livii, ut
tum puta-
batur, Al-
phonso Ar-
ragonum
regi a Pata-
vinis da-
tum.

et Matthæo Victurio hujus urbis prætore constantissimo intercedente, ex historiarum parentis T. Livii osibus, quæ hoc tumulto conduntur, brachium Patavii cives in munus concessere anno Christi millesimo quadingentesimo quinquagesimo primo, XIV. Kalendas Septembres. Ea tum erat principum quoque virorum ac regum in litteras earumque antistites pene religiosa veneratio: a qua tantum degeneravimus, ut talia hodie exempla memorantibus venia opus sit. Nimirum, quantum pecuniæ divitiarumque pretio et admirationi accessit, tantum de veræ laudis et doctrinæ honore decedere necesse est.

Expensis iis omnibus quæ ad Livium ipsum spectant, jam ad ejus editores interpretesque transeamus.

• Melius videretur, Patavini.

CAPUT SECUNDUM.

DE LIVII EDITORIBUS ET INTERPRETIBUS.

DIGNUM sane erat Livii opus, cui illustrando, et mendis quæ per incuriam imperitiamque præcedentium seculorum in illud irrepserant liberando, studium et operam impenderent viri inter litteratos ingenio et doctrina clarissimi. Hoc itaque summa cum sua laude, et magno reipublicæ litterariæ bono plurimi præstiterunt, quorum nomina, et quid quisque Livio contulerit, et quo anno suum laborem publici juris fecerit, recenset J. Frid. Gronovius in præfatione sua

Artic. I.
DE IIS QUI
J. FRID.
GRONOVII AN-
TECESSERE
T. LIVII
EDITORI-
BUS:

ad Livium, quam ad hujus calcem subjungemus, ne aut bene meritos de hoc præstantissimo scriptore deque nobis homines gloria sua, aut cupidum lectorem illorum notitia fraudemus.

Nobis hic observare sufficiat, ex iis omnibus quos Gronovius enumeravit neminem esse cui plus debeat Livius, quam Car. Sigonio. Ille et scriptis aliquot exemplaribus adjutus, et magna Romanarum rerum peritia, multas Livio labes abstersit, locisque quamplurimis, vel obscuris lucem, vel sauciis et laceris sanitatem reddidit: ut vix quidquam abesse putaretur, quominus ejus opera eloquentissimus scriptor primævo nitori restitutus esset.

*Sigonius
optime me-
ritus est de
Livio.*

At secutus Sigonium post unius seculi ferme spatium J. Frid. Gronovius, longo illum intervallo superavit. Hunc vere dixerimus principem tenere locum inter eos omnes qui Livio castigando manum admove: virum in quo cum limatissimo judicio certat copia eruditionis et varietas; in quo mira ingenii acies et sagacitas minime officit diligentiae; sine timiditate cautum, audacem plerumque sine confidentia: qui denique omnibus jam Livium tractaturis fax esse debeat certusque dux, a quo raro discedi possit sine erroris periculo. Etenim ad ea quæ modo memoravimus naturæ doctrinæque præsidia, etiam optimorum librorum copia accesserat, quorum ope multas insignes maculas, partim inveteratas jamdudum, partim a pravis emendatoribus recens allitas, eluit: multa, quæ specie sanitatis imponebant, cæco aliquo laborare vitio ostendit: multa falso suspecta in integrum restituit: ut post tot doctissimorum virorum labores, novus tamen pene Livius, et velut rediviva juvena nitidus in lucem tum demum prodierit.

*Artic. II.
De Grono-
vio.*

*J. Frid.
Gronovius
principem
tenet locum
inter Livii
editores.*

*Vid. ejus
Præf. infra.*

Gronovius
non tam in-
terpres Li-
vii, quam
restitutor.

Hæc singularis est Gronovii laus, quod ipsum Livii contextum optime repurgarit. Ceterum locis sanis quidem, sed paulo difficilioribus aliquam explanationem adjungere; antiquitates, puta leges, mores, instituta veterum parum vulgo cognita, breviter, ubi daretur occasio, explicare; supplere ea quæ Livius ab aliis tradita interdum omisit; paucula de Geographicis inserere, aliaque hujusmodi neglexit: sive quod id a prioribus abunde præstitum crederet; sive curam eam, tanquam fama sua parum dignam, aspernatus est. Non quin talia multa in ejus notis occurrant: sed nimirum neque omnia persecutus est, et ubi aliquid hujusmodi attingit, illuc non accessit consilio, verum casu delatus est, dum veram alicui loco asserit lectionem, aut emendationes suas firmare conatur, quod sine pleniore totius negotii tractatione fieri non poterat. Alioquin, quidquid ad contextum ipsum non pertinet, præterire solitus est. Uno verbo restitutor Livii, quam interpretes audire maluit. Quod si integrum laborem suscipere non gravatus esset, et omnia quæ opus sunt adjumenta voluisset suppeditare studioso Livii lectori, necdum plane in rebus Romanis, et antiquitatis cognitione trito et subactis; profecto ille, qua et doctrinæ ubertate, et felicitate ingenii fuit; perpauca postfuturis interpretibus facienda reliquisset.

Stylus Gronovii paulo horridior.

Quamquam ea ipsa quæ dedit, non ita ad amussim perfecta esse contendimus, ut nihil addi, detrahi, mutarive queat. Nam præter styli scabritiem, qui interdum locutionibus et vocabulis, Latinis quidem, sed ex intimo artium minime vulgarium recessu depromptis, aut vetustate obsoletis, aut denique a communi et populari usu remotis, scatet totus et horref, est et quando vir doctissimus dormitaverit: ut quum

Dormitat
interdum.

deceptus una litterula per incuriam operarum prave immutata, desperatum esse pronuntiat, et variis conjecturis vexat et sollicitat eum. Livii locum, quo nullus clarior fingi potest. Is locus reperitur lib. XXXIII. cap. 48. et a Clerico ex veteribus editis emendatus est. Sed id quidem petraræ contingit; atque haud scio an huic ex omnibus iis qui unquam in simili opere versati sunt, rarissime.

At conjecturas audaciores in ejus notis sæpius-
 cule animadvertas, quibus haud facile fides habenda sit. Ipse quidem sedulo cavit, ne cuiquam ex ea re prudenti attentoque lectori fraus fieret. Quas enim certissimas esse emendationes duxit, eas in textum admisit; quæ sane ita plerumque, imo fere semper, severa trutina examinatæ et religiose perpensæ sunt, ut nulla de iis possit dubitatio superesse. In notis indulisit magis ingenio, et liberius conjecturas sivit excurrere: ita tamen ut multa in iis non ingeniosa solum, sed quam proxime ad veritatem accedentia, et plane etiam verissima reperiantur.

Ejusdem
 conjecturas
 sæpe auda-
 ciores.

Illud plurimi sane laudi ei dare minime dubitabunt, quod operosa diligentia MSS. suorum lectiones in notas usque et usque congerat; et fidem quasi sub testibus agentis gratanter accipiendam esse arbitrabuntur. Erunt fortasse quibus molesta illa sedulitas et fastidiosa videatur. Quid sentiamus ipsi, aperire necesse habebimus in tertia hujus præfationis parte, ubi de interpretis et notarum concinnatoris officio disputabimus. Eodem rejicimus disceptationem de multitudine exemplorum, quæ locutioni alicui firmandæ vel illustrandæ aliquoties ab eo cumulata sunt. Sed quidquid tandem de minutis his leviusculisque rebus statuatur, illud constat, neminem, ex quo litteræ revixerunt, utiliorem operam scriptori nostro na-

Notas variis
 MSS. lectionibus re-
 fertissime.

Et copia ex-
 emplorum.

vasse. Et sane labor ejus quum magno statim plausu exceptus sit, hodie quoque secundissima apud doctos omnes, et merito quidem, fama fruitur.

Jac. Gronovius patris opus perfcit et ditat. Vid. Præf.

Jac. Gronov. in edit. an. 1679.

Styli ejus salebrosa scabrities.

Post J. Fr. Gronovii mortem, Jacobus ejus filius in paternæ laudis consortium venire voluit, et diligenter inspectis veteribus quibusdam membranis, quarum copiam non habuerat pater, modica, nec tamen inutili accessione scholia ejus in Livium locupletavit. Sed et aliquot dissertationes epistolicas de quibusdam locis, præsertim Geographicis, ad calcem secundi tomi Liviani attexuit, in quibus nonnulla sunt felicissimæ audaciæ, et quæ faciant ad illustrandum interpretandumque Livium. Sed qui ad eas legendas se accinxerit, ei *animis opus et pectore firmo*. Nam quod supra diximus Gronovii patris orationem haud satis tersam ac perspicuam interdum videri, et reconditionibus locutionibus vocabulisque paulo horridiorem, ludum jocumque paterni styli asperitatem esse dices, præut apud hunc quæ dumeta et senticeta reperies. Audaces, seu potius inverecundæ metaphoræ, et, velut captandæ obscuritatis causa, in allegoriam etiam productæ; salebrosæ locutiones; verba inusitata, inaudita, et remotissimæ sæpe vetustatis veterno inquinata; Græca passim admista Latinis; ex historiis, ex fabulis raptim et obscure indicatis, petita velut ænigmata: hic est orationis ejus cultus, hæc crepundia. Neque enim in illa incidit, sed appetit ultro, et in deliciis habet, et his contextit orationem. Quod ne quis fingere nos, aut certe in majus augere existimet, hic speciminis causa non pigebit inserere primam periodum epistolæ ejus nuncupatoriæ ad illustrissimum episcopum Paderbornensem, Ferdinandum Furstenbergium, quum amantissimo litterarum præsuli dis-

sertationes suas epistolicas dicaret. Sic igitur orditur: *Naviculam hanc, in qua meditationum aliquot formas et tirocinii in Tito Livio mei partem oneravi, optimo sidere ituram, et ab omni procella tutam reipublicæ populi Romani oras circumerraturam censui, si in ejus acrostolio Reverendissimæ Celsitudinis tuæ nomen pro parasemo insculperem, et hanc ei Tutelam invocarem.* Cetera ad eandem normam exacta sunt. Attamen, quemadmodum Virgilius se de Ennii sterquilinio aurum colligere aiebat; ita in his Jac. Gronovii fruticetis, et velut aspero horridoque solo, opimam interdum prædam venari et excipere licet, et exhaurienda in legendis ejus dissertationibus molestia multa utilitate pensatur, ut in nostris notis identidem apparebit.

Eodem fere tempore quo apud Batavos prodibat sociatus utriusque Gronovii labor, Parisiis nova quoque Livii editio publice proposita est, adornata a J. Dujatio ad usum Ser. Delphini. Hujus operis universam formam nemo non æquus æstimator laudaverit. Notæ ejusmodi sunt, ut earum auctor, non ea tantum quæ gloriæ sibi, sed et quæ quam plurimis utilitati esse possent, spectavisse videatur; textus ipsius Liviani emendationem, difficiliorum locorum interpretationem, rituum, legum, etc. brevem explanationem, plurima de Geographicis, non pauca ad historiam ipsam pertinentia. Explevit etiam Dujatius ea quæ in ultimis qui exstant Livii libris exciderant. Denique magnum suæ editioni ornamentum adjecit, supplementa in locum librorum Livii deperditorum a J. Freinshemio concinnata, ut integrum Romanæ historiæ corpus a Romulo ad extrema fere principatus Augusti tempora perpetuo tenore perductum lectoris oculis exhiberetur.

Artic. III.
DE DUJATIO.

Ejus operis
universa
forma laudabilis.

Ipsæ, candi-
di admo-
dum inge-
nuique pec-
toris.

Dujatii laudi favemus sane ex animo, non solum patriæ causa, sed et quod ubique ille sese probat candidi animi virum, ingenuique, ac simplicis, nullo fastu, nulla arrogantiae suspitione, ita mutuante a ceteris, ut debitam ipsis laudem minime intercipiat; ita eos interdum refellentem, ut nulla in reprehensione insit acerbitas: denique vere Gallicum pectus, et ab omni simulationis, invidiæ, ostentationis labe alienum. Postulat tamen instituti nostri ratio, ut, quid in eo desiderari possit, non dubitemus exponere. Quod ita præstabimus, ut et veritati, et homini consultum velimus.

Clara qui-
dem ejus
oratio, sed
non incor-
rupta Latini-
tas.

In primis etsi clara ejus est, et facilis, et perspicua oratio, non satis tamen sincera est et incorrupta Latinitas; sed multis inquinata vitiis, quæ vernaculum sermonem redolere, et ex eo fluxisse videantur. Initio statim, in nota ad præfationem Livii nona, *æstimata* sumit pro eo quod Latine diceretur *in præ-
tio habita*, et alibi, *principale judicium*, quod Gallice dicimus, *jugement au principal*, et *Camillus renuntiata patria*, et *dignitatis titulus*, et in genere pro hoc nostro *en général*: aliaque quamplurima, quæ etsi ipsam interpretationis fidem minime vitiant, tamen et ingrata accidunt iis qui puræ Latinitatis gustum ex limpidis antiquitatis fontibus haurire studuerunt, et aliquid detrahunt ex auctoritate interpretis per imperitiæ suspitionem, aut certe negligentiam.

L. III. c. 40.
not. 6. V.
44. not. 1.
VIII. 32.
not. 5. VII.
21. not. 3.

In notis
multa pec-
cat.

Et sane, quisquis Dujatii notas sedulo perpende-
rit, facile intelliget eum in multis sæpe negligentius se gessisse, nec vero parem suscepto muneri, aut doctrinæ copiam, aut Latini sermonis intelligentiam attulisse. Itaque et a mente auctoris non raro aberrat interpretatio, et de antiquitatibus disserenti haud facile credendum est. Pauca hic utriusque generis

exempla producemus, non accusatorio animo, non obtrectandi cupidine, sed quia ingenuam semel in judicando libertatem professis silere jam integrum non est.

Libro III. cap. 41. orto inter Appium Decemvirum Valeriumque certamine, narrat Livius ab Decemviro indictum esse Valerio silentium, *et ad Valerium, inquit, negantem se privato reticere, lictorem accedere jussit.* Sensus apertus est. Contendebat Valerius Appium anno jam ante abiisse magistratu, ac proinde eum pro privato habebat. Negat igitur se reticere debere ex jussu hominis privati. *Se referri debet ad Valerium: privato est in dandi casu: nihil clarius.* Quidnam igitur judicabimus de hac Dujatii nota: *Se ad Appium refer, non ad Valerium: quasi dicat Valerius, ipso Appio privato, non debere silentium ejus nutu servari.* Sensem quidem attigit: vim verborum et Latini sermonis proprietatem prorsus pervertit. Quis enim non videt *se* referri nullo modo posse ad Appium? Quis autem unquam sic locutus est? *Nego reticere te privato.*

Libro VIII. cap. 23. Samnites postquam questi sunt Fregellas, quæ ab se captæ ex Volscis, et dirutæ fuerant, a Romanis restitutas, coloniamque eo missam esse, hæc adjiciunt: *Eam se contumeliam injuriamque, ni sibi ab iis qui fecerint dematur, ipsos omni vi depulsuros esse.* Quis in tam plano loco putaret posse quemquam offendere? Dujatius nodum in scirpo quærit, et suis se ipse irretit laqueis. *Redundare videtur, inquit, vel ipsos, vel se, nisi unica vox sit seipsos, in duas longiore paulo intervallo distracta.* Unica vox, *seipsos!* Nolumus quidquam gravius dicere. Sed qui id in mentem venerit optimo viro, sane miramur. Si quis pro Horatiano illo,

Græca quod ego ipse testa conditum levi, diceret Græca quod ego testa condidi ipse et levi, essetne aliquis, quem tam proclivis et plana locutio moraretur, aut qui et ego ipse, pro unica voce haberet in duas paulo longiore intervallo distracta?

Inviti hanc velut censuram agimus: simul veremur, ne exilibus hujusmodi triciis lector defatigetur. Itaque unicum adhuc exemplum apponemus, ex quo intelligi possit, Dujatium in antiquitatis cognitione haud magnopere fuisse versatum. Livius lib. VIII. c. 26. de secundo Q. Publilii Philonis triumpho agens, *Duo singularia hæc, inquit, ei viro primum contingere: prorogatio imperii non ante in ullo facta, et acta honore triumphus.* Hic Livium reprehendit Dujatius: *Hoc, inquit, singulare non erat Romæ, ut post administratum honorem quis triumpharet.* Sed, dum Livium erroris arguit, ipse suam vel inscitiam prodit, vel incuriam. Constat enim, ut quod maxime, tum ex Livio, tum ex fastis Capitolinis, neminem ante Publilium triumphasse post actum honorem, sive magistratum; sed omnes qui antea triumphaverant, consules, aut dictatores, aut tribunos militum triumphasse. Cetera quæ ibidem occurrunt de proconsulatu, parum itidem accurata sunt. Sed hæc sufficere videntur de Dujatii notis, eo quidem magis, quod non ea illarum est apud homines fama, ut multis fraudi esse possit quidquid in eis peccatum est.

Supplementa
ejus in
Livii lacu-
nas, non
satis dili-
genter con-
fecta.

Ex iis quæ diximus conſicere licet, quid de supplementis ab eodem in lacunas ultimorum qui exstant Livii librorum concinnatis judicandum sit. Nimirum optimam voluntatem, et naturalem quamdam ingenii facilitatem defecerunt præsidia doctrinæ, atque etiam otii copia. Ipse in nota ad librum XII. prima profitetur se ea quæ intercederunt.

supplere conaturum, *quoad*, inquit, *per urgentis assidue bibliopolæ festinationem, measque inevitabiles et publicas occupationes licebit*. Futilis et minime accipienda excusatio. Ea nobis adhibenda est adversus litterariam rempublicam reverentia, ut nos ei demerendæ vacuos præbeamus: et quidem in opere ad qualemcunque posteritatis utilitatem comparato facilis est aliquot mensium, imo et annorum, jactura.

Si ita sensisset Dujatius, limatiora procul dubio supplementa illa prodiissent, et digniora quæ in corpus Liviani operis veluti coalescerent. Nunc præter vitiosam orationem, et corruptæ Latinitatis sparsas hinc inde maculas, magna circa res ipsas indiligentia deprehenditur: quædam ommissa, quæ inseri par fuerat; quædam arcessita, quæ aliena erant, et ex sequentibus præpostere repetita; ea ipsa quæ temporis ac loci erant, incuriose tractata, et ex scriptionis ingenio exornata, amplificata, interpolata: adeo ut quum primo statuissemus supplementa, qualia a Dujatio concinnata fuerant, in nova hac editione intacta repræsentare, appositis tantum notis, quibus emendaremus ea quæ minus accurata viderentur, nobis necesse fuerit desistere ab incepto, novaque supplementa nostro Marte condere, in quibus tamen plurima ex eo mutuari minime religioni duximus.

Unum, ut jam diximus, consultissime fecit Dujatius, quod supplementa Freinshemiana Livio attexit: egregium opus, et haud scio an omnium quæ in gratiam studiosorum Romanæ historiæ facta sunt, utilissimum; de quo etsi paulo jactantius fortasse, non immerito tamen auctor ipse ita gloriatus est, ut sponsione quodammodo quemlibet ex eruditorum numero lacesseret, professus se *nequaquam metuere, ne quis ex his omnibus scriptoribus qui sunt in*

Artic. IV.
DE SUPPLE-
MENTIS
FREINSH-
MIANIS.

In monito
ad lecto-
rem.

hominum manu, aliquid efficiat in hoc genere concinnius, copiosius, verius.

Quo tempore unaqueque pars supplementorum publici juris facta sit.

Unam tantum decadem, eam scilicet quæ secundæ Livianæ vices supplet, vivus vidensque in publicum emiserat Freinshemius, Holmiæ, anno MDCXLIX. Biennio post ejus mortem, id est anno MDCLXII, cum eadem illa decade rursum typis excusa, prodierunt in lucem Argentorati et Francofurti etiam alii quinquaginta libri, a libro nimirum sexto et quadragesimo ad quintum et nonagesimum. Denique integrum jam opus Parisiis, accurante Dujatio, cum Livio editum est.

De iisdem supplementis iudicium.

Hujus operis ea pars, quam parens ipse in lucem produxit, limatior profecto ceteris esse debet, et magis habere absolutionem quamdam suam et quasi maturitatem. Sed et parum videtur abfuisse, quin extremam imposuerit manum illis quoque quinquaginta libris, qui non multo post ejus mortem publici juris facti sunt: quibus quidem etiam monitum ejus præfixum est, quo ipse lectori hos tradit in manum libros et commendat. Quumque hoc monitum, quale apud Dujatium habetur, notam anni MDCLIV. præferat, videtur jam tum hos libros editurus fuisse Freinshemius, nisi aliqua ei undeunde objecta mora fuisset. Postremi quinque et quadraginta libri, etsi absoluti ab auctore fuerunt, non tamen æque ac ceteri videntur expoliti fuisse.

Sed ubique mirari licet variam et copiosam eruditionem, operosam in colligendis iis quæ sparsim et minutatim apud quamplurimos scriptores disjectæ erant historiæ Romanæ reliquiis diligentiam, in representandis religiosam fidem, in componendis, et suo loco atque ordine tanquam tesserulis in emblemate vermiculato struendis, dexteritatem et so-

lertiam. Stylus, in iis præcipue quæ castigare auctori licuit, facilis, perspicuus, qui nec serpat humi, nec nubes captet; paulo pinguior tamen, et in quo desideres florem quemdam Latinitatis elegantemque munditiam. Narratio dilucida, sententiis monitisque ad informandos mores accommodatis distincta. Quin et orationes ex æmulatione Livii identidem immistæ, quæ J. Clerico ita *disertæ ingeniosæque* visæ sunt, ut In Præf. ad Livium. affirmare non dubitet, *ad res ipsas quod attinet, ordinemque et perspicuitatem, vix quidquam melius ab ipso Livio fieri potuisse.* Quo iudicio quemadmodum plus videtur tribui Freinshemio, quam res et æquitas postulat; ita illud contendimus, nonnullas ex illis concionibus esse ejusmodi, ut iis aliquid præstantius efficere, non vulgaris aut ingenii sit, aut etiam eloquentiæ.

Denique sic statuere non verebimur, hæc supplementa pari voluptate fructuque tum ab indoctis, tum a doctis legi posse; ab his, ut quas velut per ingentia locorum spatia dissipatas hinc inde historiæ Romanæ particulas, et quasi concisa minutatim membra, magno labore consecrati sunt, ea in unum coagmentata corpus, et sub uno conspectu posita intueantur; ab illis vero, ut plenam ejusdem historiæ notitiam nullo negotio sibi comparare queant, et habere quo referant quæcumque deinde ad hoc idem argumentum pertinentia lecturi sunt.

Digna est viri optime de litteris meriti memoria, quæ ad posteros cum honore propagetur; dignus ipse, cujus et vita, et litterarii labores quam plurimis innotescant: eo quidem magis, quod virtutis amorem, quem prætulit scriptis, moribus quoque præstitit; homo candidi pectoris, et ex iis omnibus, quos ad se Christina Suecorum regina conspicuos eruditio-

Vie de Des-
cartes, I.
VII. chap.
15. et 18.

nis laude vocaverat, unus qui magno illi Cartesio ex animo faverit, et inter obtrectantium summo philosopho et viro invidos tumultus, ipse fidelem ei amicitiam et plena benevolentiae officia exhibuerit. Itaque quum epitaphium ejus, quo tota hominis vita describitur, Dujatius, non indicato tamen auctoris nomine, edendum curaverit, idemque indicem operum ejus omnium confecerit, utrumque hic non pigebit exscribere.

EPITAPHIUM FREINSHEMII.

JOANNES FREINSHEMIUS

Lucem primum aspexit ULMÆ

A. D. XVI, Kal. Decembris

Anno Christiano M. DC. VIII.

Academias invisere cepit natus annos quindecim:

Maxime vero profecit ARGENTORATI,

Adjutus humanitate, consiliis, exemplo

Viri Optimi, atque Doctissimi,

MATTHIÆ BERNEGGERI.

Inde vocatus a Viro quodam Illustri in GALLIAM,

MICHAELIS MARESCOTTI usus contubernio,

Inter Regis Secretarios Interpretes locum tenuit

Anno Christiano M. DC. XXXIV.

Reversus inde ad BERNEGGERUM suum,

Ejusque filia ducta A. Ch. M. DC. XXXVII.

Commune cum eo tectum, mensam, Museum,

Bibliothecam, studia prope omnia habuit.

Hinc in SUECIAM accitus, UBSALIÆ

*Professorem Politices egit, et Eloquentiæ,
Anno Christiano M. DC. XLII.*

*Donec post quinquennium in Aulam adscitus Regiam
Incomparabilis illius CHRISTINÆ iudicio,
Sub Regii Bibliothecarii et Historiographi titulis
A studiis Serenissimæ Reginæ factus est.
Valetudine vero frigidioris cœli imputiente,
In Patriam se recepit Anno M. DC. LI.*

*Ubi tum Serenissimus ELECTOR
Palatinam instaurans Academiam,
Præsentiam illius operamque desiderare cœpit.
Huic ille vocationi lubens meritoque paruit,
Sed non ante consensum Serenissimæ Reginæ:
Quæ A. M. DC. LV. per GERMANIAM transiens,
Consiliariorum numero eum addidit.*

*Igitur Anno sequenti profectus HEIDELBERGAM,
Serenissimæ ELECTORES Consiliarius,
Et novæ nostris Academiis exemplo,
PROFESSOR HONORARIUS constitutus est.*

*Adoptus ista sine ambitu,
Functus sine tædio,
Reliquit sine morere
HEIDELB. Ann. M. DC. LX. pr. Kal. Sept,
Unum memor esse necessarium,*

INDEX

OPERUM FREINSHEMII

A DUJATIO CONFECTUS.

LUCUBRATIONES Freinshemii exstant multæ, atque admodum utiles, publici jamdiu juris : quædam sunt typis nondum vulgatæ.

Versantur in hominum manibus,

Panegyricus Gustavi Adolphi Suecorum Regis.

L. Ann. Florus in Capita et Versiculos distinctus, Notisque illustratus.

Supplementa Curtiana, cum ipsius Curtii operis, qua exstat, Fragmentis, variantibus lectionibus, Indice locupletissimo, et Commentario: quod opus Joachimo Vico-Fortio Equiti dicatum prodiit Argentorati apud hæredes Lazari Zetzneri anno 1640.

Notæ in Tacitum.

Paraphrasis Corneliana, qua priores quatuor Libri Annalium Taciti exponuntur.

De S. Rom. Imperii Electorum, et Rom. Ecclesiæ Cardinalium præcedentia.

Supplementorum Livianorum Libri CV.

Syntagma de Vicariatu Palatino: quod prodiit sub nomine Phylæci.

Latent adhuc, ut audio, in eruditi Vormatiensis Advocati Bibliotheca, in quam post Freinshemii obitum emptione transierunt, præter varias in classicos aliquot Scriptores Notas,

Theses de Assessoribus.

Meditationes Politicæ de Officio boni Præsidis.

Carthaginiensia et Numidica,
Achaica,
Perganena.

} seu } Harum Rerumpubli-
 } carum et Regnorum
 } Formæ, Historiæ,
 } Instituta.

Anno 1708. Oxoniæ prodiit nova Livii editio, cuius Thomæ Hearnii, non illa quidem apud nos multum celebrata; et quæ se tantummodo commendat ingenti variarum lectionum multitudine, quas magno labore ex aliquot MSS. collegit editor, et suo quasque loco imis paginis subiecit. Ceterum notæ quæ ad illustrandum Livii sensum faciant, paucissimæ: textus ad Gronovianam emendationem exactus.

Ultimus Livio admovit manum J. Clericus, fœcundus immensorum voluminum parens, qui ingentia Theologiæ, philosophiæ, sacræ profanæque eruditionis, antiquæ et recentis historiæ spatia pervagatus, demum hic quoque aliquid se posse testari voluit. Sed rem molli, ut aiunt, brachio tractavit. Quanquam et textus Livii emendatissimus apud eum est, quippe ex Gronoviano descriptus, et extrema operis velut facies concinna admodum et venustula, sive typorum chartæque elegantiam attendas, sive formam voluminis ad eum modum arctatam, ut facile circumferri posset, sive addita singulis paginis adjumenta ad expeditiorem jucundioremque Livii lectionem pereommode excogitata, in summa ora cum libri et capitis numero nomina consulum, aut eorum magistratuum a quibus annus nomen accipit, ad latus annos tum ab urbe condita, tum ante Christum natum, et simul perexigua quædam rerum e regione narratarum breviaria.

Notæ paucissimæ sunt: quo in genere etsi libenter hoc ei concedimus, melius committi ut lector

Artic. V.
DE TH.
HEARNII,
ET J. CLERICI
EDITIONIBUS.
HEARNIUS.

Clericus.

Forma illius
editionis
elegans et
venusta.

Notæ paucissimæ.

Vid. ejus
Præf.

queratur *pauca esse, quam ut æquo plura fastidiat*, tamen offendit quoque nimia paucitas et evilescit, nisi eximia rerum utilitate ac bonitate pensetur. An vero dignæ fuerint notæ illæ, quæ quasi *gemmula* quædam minime vulgarentur, sed non modica intervalla nitida luce distinguerent, nobis dubitare liceat.

Et septim.
scripser.
libb.

Ipse profitetur se, *quum semper Livium in deliciis habuisset, et nonnulla in adversariis suis ad eum scriptorem notavisset, ea huc transtulisse; nonnulla in ipso editionis decursu nata esse, nec diu aut procul quæsita.* Hoc quidem etiamsi monere supersedisset ipse, facile animadvertisset peritas lector et intelligens. Sunt enim ibi, ut in tanta notarum paucitate, plurima, quæ non satis accurate perpensa esse perspicuum est.

Unde non
pauci in iis
errores.

Velut quam lib. II. c. 58. elegantissimum eundem et meridiana luce clariorem Livii locum, dum vult emendare, corrumpit. Loquitur ibi Livius de contumacia militum adversus Appium consulem indomitæ odiis certantium. *Si adhortator operis (Appius) adesset, omnes sua sponte motam remittere industriam.* Quid apertius? Ubi milites sua sponte manum operi admovissent, si Appius hortaturus supervenisset, omnes ab opere discedebant. Hæc tamen inani et improspera conjectura sollicitat Clemens. "*Rætius, inquit, ni fallar esset, notam industriam. Nam quum Ap. Claudius adhortator operis aderat, sponte sua non erat mota industria militum. Nec scio an moveri industria eo modo dici queat.*" Hæc refellere nec vacat, nec necesse est. Ipse se Livius defendit.

Nec felicior lib. XXI. c. 63. correctio occurrit, ubi Patres Romani inducuntur quærentes de Flaminio consule, et ea quæ ab ipso in prioræ consulatu

peccata erant, in memoriam revocantes. *Consulem ante inauspicato factum, revocantibus ex ipsa acie diis atque hominibus non paruisse.* Nempe ad Flaminium primo consulem, quum jamjam adversus Gallos pugnaturus esset, litteræ ab senatu venerant, quibus dimicare vetabatur, propterea quod ipse et collega vitio creati consules essent. Quid sibi vult igitur hæc Clerici notula? *Ex ipsa acie: lego arce.*

Rursus lib. XXXIV. c. 2. loco itidem sano integroque, non intellecta, aut certe minus diligenter animadversa proprietate Latini sermonis, infaustam adhibet medicinam; nec sanat vulnus, quod nullum est, sed infert. Trux orator Cato pro lege Oppia adversus mulieres disserens, *Date, inquit, frenos impotenti naturæ, et indemito animali: et sperate ipsas modum licentiæ facturas, nisi vos faciatis.* Hæc ironice accipienda sunt. Eodem plane modo dixit Cato, *date*, id est, *laxate, frenos impotenti naturæ, et sperate*; quo dicere potuisset, *si laxaveritis frenos, ne speretis.* Nunc Clerici notam inspiciamus, quæ cadit in hæc verba. *Et sperate ipsas.* “*Sensus, inquit, ostendit negatione hic opus esse, legendumque nec sperate; aut in sequentibus pro nisi, sublata negatione, si, quod dudum monuimus.*” Scilicet vix dubitari potest, quin *et date frenos* ex usu Gallicæ linguae intellexerit, *donnez un frein*, quod Latine diceretur *frenos injicite*. Atque hoc quidem semel admissio, opus hic esset alterutra earum quæ ab ipso afferuntur emendationum. Sed mirum sane est, virum multijugæ eruditionis, qui tam multa legerit, in tritæ ac vulgatæ locutionis intelligentia lapsum esse.

Finem hic animadversionibus nostris imponamus, postquam tamen joculari in re omnium facilissima et notissima ejusdem errorem exhibuerimus lectori.

Libro X. c. 46. summa argenti ab Papirio consule in triumpho translata sic in omnibus editionibus notatur: *argenti P. M. CCCXXX*. Nemo est qui non videat has notas in hunc modum legendas esse: *argenti pondo mille trecenta triginta*: nec eam habemus de doctissimo viro opinionem, ut hoc ignotum esse ab eo potius quam raptim et negligenter inspectum arbitremur. Sed ille interpretatus est, *Pecuniae millia CCCXXX*. Quonam modo eum non remorata est hujus locutionis, *Pecuniae millia trecenta*, carens omni sensu vitiositas? Nimirum properantem calamum et metuentem lituræ multa subeunt inconcinna, inconsulta, scribenti sæpe parum decorata. An aliter se res habere potest, ubi notæ *in decursu editionis natæ, nec diu aut procul quæsitæ* statim extruduntur in publicam lucem? Si diligenter et accurate interpretandi Livii munus haud satis dignum erat, in quod uberrima hominis doctrina impendebatur, at certe dignus orbis litteratus, cui nihil offerretur, nisi factum et limatum.

Prof. Cler.
ad Liv.

Supplementa Freinshemiana non plane a Clerico mendis liberata. Ibid.

Qui tam incuriose Livium tractaverit, eum in Freinshemio, ubi longe minus operæ pretium erat, diligentiam adhibuisse frustra sperares. Ipse quidem gloriatur, sese, quum ceteræ supplementorum Freinshemianorum editiones *innumerabilibus mendis scaterent, ex singulis ferme foliis aliquot sphalmata gravissima sustulisse*. Quod ut aliqua ex parte verum esse libenter concedimus, ita ex nostris sive notis ad supplementa, sive errorum a nobis correctorum indiculis apparebit, quantum ille laboris et molestiæ secuturis editoribus in repurgandis operis utilissimi deformibus maculis exhauriendum reliquerit.

Idem adjuncta marginibus editionis Parisiensis nomina scriptorum, quorum ex fontibus hortos suos

Freinshemius irrigavit, sibi omittenda arbitratus est. Auctorum, quos Freinshemius secutus est, nomina suppressa.
 Atque id quidem consilii capere necesse habuit, quum orarum angustiae, in ea voluminis forma quam elegerat, tantæ nominum multitudini pares omnino non essent. Quod vero contendit, *homines eruditos* ibid.

satis nosse ubi singula inveniantur, ex veterum historicorum lectione, id nobis, etiamsi *homines eruditos* non ex nostro modulo ac pede metimur, vix ac ne vix quidem persuaserimus. Sunt enim multa, non ex scriptoribus historiarum modo, sed et quibuscunque veterum monumentis, atque etiam ex reconditis interdum abstrusioribusque latebris a Freinshemio eruta, quæ statim cuivis *erudito homini* in promptu futura ac memoriæ occursura haud facile videantur.

Ex iis quæ in tota hac de editoribus interpretibusque Livii disputatione disseruimus, liquido apparere existimamus, præstantissimum scriptorem adhuc egere amica manu, quæ per omnes ejus operis oras et recessus lectorem circumducatur. J. Fr. Gronovius noluit omnia complecti, quum egregie posset. De Jac. Gronovio silemus, qui et paternis institutis vestigiis, et pauca de suo contulit. Voluit Dujatius, nec potuit. Et ipse negat voluisse Clericus, nec potuisset fortasse, si maxime voluisset. Hearnius materiam exædificando operi congessit: opus ipsum vix attigit. Audimus novam apud Batavos Livii editionem adornari. Quæ quoniam hactenus ostentata tantum verbis est, necdum in manibus hominum versatur, judicare non possumus, utrum prioribus absolutior futura sit. Ideo nos illud opus, quod ceteri partim imperfectum reliquerant, partim frustra tentaverant, aggredi ausi sumus. Quid spectaverimus, quid voluerimus efficere, quænam fuerit instituti nostri ratio, jam declarandum nobis est.

Eget adhuc bono interprete Livius.

CAPUT TERTIUM.

DE INSTITUTI NOSTRI RATIONE.

Artic. I.
DE LAUDE
DEBITA AN-
TIQUITATIS
INTERPRE-
TIBUS.
Interpre-
tandorum
veterum
scriptorum
labor mag-
nus olim
gloriæ fuit.

FUIT tempus illud, quum quidquid fere hominum doctorum erat, in interpretandis emendandisque veterum scriptis omne studium decusque ponerent. Post eam quæ per tot secula toti Europæ incubuerat barbariem, et bonarum artium ignorantiam, pretiosorum illorum doctæ antiquitatis monumentorum luce perfusi, et suavissimo quasi odore recreati eruditi omnes, in ea vehementissimo quodam amoris impetu ferebantur. Una cunctis voluptas, unus labor, una gloria, in iis exponendis ac præsertim ab deformi, qui per tot ætatum incuriam imperitiisque inoleverat, squallore abluendis cum doctrinæ et ingenii laude versari.

Hodie minore in pretio, præsumbrante poetarum et oratorum nostratum gloria.

Hodie refrixit admodum res. Jam expoliendis vulgaribus linguis studium impensum est: jam iis conscripta sunt eximia opera et immortalitate digna: nec poetis, oratoribus, historicis veteribus afferre lucem, sed cum iis scribendi laude certare gestimas. Præclare sane. Quid enim proderat impallescere antiquitati, nisi et ad eam adspirare quoque licuisset? aut aliena admirari ingenia, nisi et nostra ipsi exacueremus? Frustra nobis a natura data mens erat, oculique, ac vires, si aliena tantum erare et expiscari sensa, alienis credere oculis, alieno ductu ingredi necesse semper fuisset.

Sed hinc jam cæpit decrescere pretium interpretibus antiquitatis, et ad ejus annulos principatus rei publicæ litterariæ merito delatus est: quumque re-

perirentur qui parem veteribus adepti lauream iis assiderent, in inferiore procul dubio consistere gradu debuerunt, qui se veteribus inferiores esse ultro profitebantur, et eorum procul adorare vestigia satis habuerant.

Nec vero intra eum modum res stetit. Nostri homines, postquam suas experti vires, satis sibi placuere, magistros jam suos præmonstratoresque, eximios illos dico antiquitatis scriptores, quibus hoc debebatur, quod sepultus tandiu et intermortuus litterarum honos tandem revixisset, insectari sustinuerunt, et illos premendo sese extollere conati sunt. Non omnes quidem, nec ii sane qui ambiguum veteribus palmam faciebant; sed ingeniosissimi tamen homines, et e philosophia toti, quæ quemadmodum salubri modo attemperata, magno et eloquentiæ et poesi ornamento ac præsidio esse potest, ita miras ciet turbas, si ad ejus normam omnia exigantur, et liberimos poetæ oratorisque impetus et quemdam quasi furoris afflatum, ex severæ argumentationis præscripto frenare quis velit. Horum ducum signa nomenque non poenitendus sequutus est gregariorum velut militum numerus, qui ab omni plerique doctrina destituti, eos quos vix ac ne vix quidem intelligunt, carpere, vellicare, allatrare sibi laudi esse ducunt: quumque eorum obtrectent gloriæ, quos omnis retro mirata est vetustas, quos mirati sunt ii quoque qui apud nos in omni scribendi genere florere, tam vero dici non potest, quo contemptu prosequantur eos qui in scrutandis illustrandisque veterum monumentis industriam suam bene locatam existimant: adeo ut ipsum *cruditi* nomen apud eos in contumeliam verterit.

Tum etiam exorta magna obtrectatorum antiquitatis manu.

Ab istorum maledictis vindicare veteres nec hujus

est instituti, et supervacuum videri debet, quum id jam florentissimi et ingenio et doctrina viri egregie præstiterint. Sed ut id tantum, quod proprie nostrum est, tangamus, ipsum interpretandæ antiquitatis munus perutile esse, et in eo non memoriæ solum, quod isti jactitant, sed et ingenii ac judicii laudi locum esse contendimus.

Interpretandæ antiquitatis munus utile est.

Primo quidem, si nocturna diurnaue manu Græca Latinaque exemplaria versanda sunt iis qui laureæ Apollinaris decus ambiunt; (quod nos pro certo sumere non vetabunt rabiosa indoctorum convicia) si sinceræ, nec fuco pigmentisve puerilibus adulteratæ eloquentiæ gustus inde hauriendus est; si illa salubribus monitis ad instituendos mores et incoquendum honesto pectus maxime idoneis fœta et grava sunt: quis neget utilem esse eorum operam, qui hos omnibus aperire thesauros et explicare satagunt, et speciosa eademque bonæ frugis plenissima miracula facilius intelligenda proponere? Non in tenui labor, etiamsi tenuis futura gloria est.

Respondetur iis qui leviter degustari veterum libros satis esse contenderent.

Nec quidquam attineat dicere, florem quemdam rerum, qui in summo plerumque hæret, facile colligi posse, quamvis non in intimam illorum auctorum cognitionem descendatur: ac proinde supervacaneam esse interpretis sedulitatem, qui in syllabarum apicibus dimetiendis immoretur, et ignotos rimetur antiquitatis recessus. Nescit omnino, qui accurate scire negligit; aut certe parum ab ignorantia abest levis illa perfunctoriaque extimi velut corticis inspectio; nec tam ditat mentem, quam confidentiam alit, invisæque frontem armat inverecundia. Sed et quum multa etiamnum a multis Latina lingua scribantur, quum tanta sit veterum scriptorum auctoritas, ut eorum verbis sententiisque sua insignire et

distinguere opera plerique ament, sane cavendum est ne aut parum Latinis vocabulis locutionibusque inquinemus orationem, aut sensum ejus auctoris ex quo aliquid mutuati sumus corrumpamus. Quum autem vix cuiquam tantum otii supersit, ut omnia per se unus investigare queat, quonam modo hæc incommoda vitari poterunt, nisi sint qui religiose perpendendi uniuscujusque auctoris, et explanandi si quæ obscura sunt, quæ parum nota illustrandi, curam in se recipiant?

Denique in depromendis ex veteris historiæ penu, quod sane frequentissimi usus est, omnis exempli documentis, errare, labi, ob unius sæpe verbuli, aut nominis alicujus, aut vetusti moris ignorationem, quam turpe, tam proclive est, nisi regat vestigia periti interpretis manus.

Sed et, quamvis multum jaceat infra laudem ejus qui proprio Marte aliquid condit egregium, operosa interpretis diligentia, sua tamen hunc quoque gloria manet, nec ad provinciam hanc recte procurandam solummodo labore et industria, sed perspicaci interdum ingenio, limatoque judicio opus esse confitendum est. Etenim, ut varios excutere codices et eos inter se conferre, laboriosæ patientiæ est; ut multa legisse, perseverantiæ et assiduitatis; multa fideliter animo continuisse, cujusdam memoriæ felicitatis: ita, qui auctoris mentem in magna sæpe difficultate assecutus sit, qui ipsos scribentis sensus induerit, ut ex eo quem ille intuebatur scopo, ex iis quæ præcedant sequunturque, ex tota ratiocinatione, colligat quid dici debuerit, qui ex magno variarum lectionum acervo eam quæ ad præsens institutum accommodatissima est, prudenter elegerit, qui denique ex deformatæ nonnunquam scripturæ vestigiis latens ve-

*Interpretem anti-
quitatis ali-
qua gloria
manet.*

rum eruerit, eum quis dubitet ingenio valuisse? Is profecto non bajuli aut operarii defendit vicem, sed boni judicis, qui, quid solidum crepet, quid mendosum tinniat, interdum ex certis argumentis liquido dignoverit, interdum ex conjecturis sit minime fallacibus sagaciter odoratus. Adeat lector cap. 11. l. IV. Observationum J. Fr. Gronovii, ubi luculentum exemplum occurrit insignis in Livio emendationis ex prodigiosa quæ libros quondam insederat depravatione; et dubitet, num ad illius vulneris sanationem prudentia et ingenio opus fuerit.

Artic. II.
LEGES INTERPRETI
SERVANDÆ.

Non igitur sine causa tot olim doctissimi viri hoc interpretandorum antiquorum munus susceperunt: et hodie quoque iis qui operam hac in parte litterariæ reipublicæ navare student, gratia habenda est, si modo ad leges quasdam ab ipsa recta ratione hujusmodi operis tractationi positas sese composuerint. Quas quidem quoniam nemo hactenus, quod sciam, describere aggressus est, de iis pauca hoc loco summam disserere operæ pretium videtur.

Interpreti
alicujus
scriptoris
hic finis pro-
positus est,
ut ejus lec-
tio facilius
reddatur.

Omnium primum, hic interpreti finis propositus est, hoc spectandum, huc omnia dirigenda, ut auctor ille quem illustrandum sumpsit, expeditius legi jucundiusque possit. Ex hoc uno capite semel percepto cetera omnia ejus officia derivantur.

Ergo stylus
sit simplex
et perspicuus.

Stylus itaque purus quidem sit et illinis, nec sermonis vitiis sordidus et maculosus, sed subtilis et simplex, nullo fastu, nullo, pene dixerim, cultu, perspicuus, facilis, qui vel mediocriter doctos minime moretur, non abruptus, non archaismis horrens, non reconditioribus et ab usu vulgari remotis vocabulis locutionibusque lectorem impediturus.

Brevitatem
sectetur.

Brevitatem quoque consecrabitur interpretes, si sui loci ordinisque satis meminerit. Ipse enim in suo

opere principem non tenet locum : totus ex auctore suo pendet, a quo nunquam ad se debet avocare lectorem. Quidquid non facit ad scriptorem emendandum illustrandumque, id ab officio interpretis ac munere alienum est. Captet igitur brevitatem : quam tamen in eo positam esse intelligat, non ut quam paucissima, sed ne supervacua dicantur, viteturque pariter vel nimium, vel parum. Frustra enim brevitatem jactaverit, qui necessaria prætermisit. Contra qui emendationem aliquam, loci difficultatis interpretationem, legum, institutorum explanationem, argumentis, exemplis firmaverit, is non prolixus habebitur, sed accuratus et diligens ; qui lectorem docere cupiat, non frustrari ; qui credi sibi non postulet, sed velut coram iudice arbitrove disceptet, ut allatis rationum momentis et causa cognita sententia feratur.

Sed magna hic adhibenda cautio est, ne, dum futili indulgemus loquacitati, aut inanem eruditionis gloriolam aucupamur, inutiles easdemque fastidiosas nectamus moras : qua culpa vix ulla major in ejusmodi opere admitti potest. Procul ergo verbosas argumentationes et ambitiosam doctrinæ ostentationem relegemus, semperque auctoris nostri premamus vestigia, et ab iis abscedere nefas, esse ducamus.

Vitet ambitiosam doctrinæ ostentationem.

Hinc temperandum quoque erit a refellendis priorum interpretum erroribus, nisi periculum sit ne aut magna errantium auctoritas, aut fallacia quidem, sed speciosa tamen et plausibilia argumenta, multis possint imponere. Alioquin ab his concertationibus omnino esse abstinendum videtur. Has quippe minime desiderat utilitas commoditasque lectoris, quam solam intueri debet interpretes. Quid prodest

Priorum interpretum errores raro refellat.

ei qui Livium evolvere cupit, nosse quid in eo interpretando hic aut ille peccaverit? Pascunt hæc malevolentiam sæpe interpretis, qui crescere ex aliis in animo habet; lectorem retardant, vetantque ad destinatum finem recto cursu procedere.

Exemplis ea
tueatur que
affert, sed
et paucis,
et idoneis.

Exemplis ea tueri, quæ quum alicujus momenti sint, non omnibus statim clara indubitataque videri debeant, perutile esse supra diximus. Sed hic quoque tamen tenendus modus est, nec odiosa eorum turba, ubi unum alterumve satis est, lector onerandus. Hoc non semper effugit doctissimus ille J. Fr. Gronovius, cui quum multiplex lectio, et felicissima memoria, numerosam in singulas prope voces locutionesque eruditionis et observationum suppellectilem suppeditarent, in rebus sæpe, aut minutis, aut evidentissimis, ingentem usque et usque in notas congerit exemplorum copiam. In quo hoc etiam incommodi est, quod numerantur interdum ea, non ponderantur; dumque magna illorum cogitur manus, aliena sæpe obtruduntur, nec quidquam ad eam rem de qua agitur pertinentia. Quod ne immerito objicere summo viro videamur, aliquot hic ejus notas, quæ duplici hoc vitio laborant, liberet exscribere, nisi brevitati consultum vellemus. Sufficiat quasdam indicare, velut lib. Livii I. pag. 110. not. 3. et pag. 112. not. 2. l. XXIX. p. 868. n. 3. et l. XXXVIII. p. 498. n. 2. Earum quidem quæ etsi aptis exemplis, sine modo tamen cumulatis redundant, ingens se ubique numerus offert ob oculos. Ergo sobrius sit circa exempla interpret, et in eligendis cautus, ut et pauca apponat, et ea quæ rem proprie tangant.

Varia lectiones a notis plerumque ablegantur.

De variis lectionibus, sive illæ ex antiquis editionibus, sive ex scriptis codicibus depromptæ fuerint; sive illæ planissime mendosæ sint, sive aliquam sani-

tatis speciem præ se ferant, veremur ne doctissimi quique a nobis dissentiant, si eas a notis plerumque ablegandas esse statuerimus. Luceat tamen nobis eas rationes quibus adducti ita censemus, ingenue ac simpliciter exponere.

Ac primo quidem, qui variantes illas lectiones in unum velut fasciculum conjectas ad totius libri calcem attexuere, eorum operam grato animo accipendam esse non negaverimus, si modo in ea sint cum fide iudicioque versati. Hac quippe inita ratione, nec perit ea utilitas quæ ex illis percipi potest, et occurritur fastidio, quum ad eas nemo recurrat, nisi cui libitum fuerit.

Simul collectæ ad totius operis calcem recte apponuntur.

Deinde etiam ubi ex deformatæ, quod sæpe fit, antiquæ scripturæ vestigiis, per sagacem conjecturam vera lectio eruitur, hic quoque concedimus e fide esse interpretis lacinias illas, quibus velut gradibus ad verum perductus est, exhibere lectori, ut dignosci queat, quid vetus scriptura tulerit, quid ingenium emendatoris adstruxerit.

In notis quoque fiat earum mentio ex quibus emendatio aliqua eruitur.

Sed in notas passim infercire denorum pluriumve codicum nomina, et trunca lacerarum vocum membra informesque reliquias subicere semper oculis, id vero ingrati fastidii plenissimum est, et animosissimo etiam lectori nauseam excitaturum. Intelligunt quid loquar ii qui Gronovium in manus sumpserunt. Si quibus minus notus est, legant hanc ejus notam lib. Livii I. c. 18. in hæc verba, *uti tu signa nobis certa adclarassis*, quorum loco olim legebatur, *ut tua signa nobis certa et clara sint*. “ *Hærebam*, inquit ille, *am- biguus in Sigonii acclarassent, Modii, uti tu acclarassis, donec e Flor. notatum vidi* : uti tu signa nobis certa adclarassis : *et idem, quod voluit Modius, prorsus e suis annotasse Muretum. Vossianus* ; uti

Sed si in notas usque et usque ingerantur, nihil fastidiosius.

Hoc tamen fecit Gronovius.

“ tu signa nobis certa acclaras sint. *Helm.* uti tu signa nobis certa ac clara sis. *Chiff.* uti tu signa nobis certa adclarassis. *Rott.* uti tu signa nobis certa adclara sis, sic ut satis appareat fuisse adclarassis, et priorem s erasam. *Gud.* uti tu signa certa acclarasis. *Nihil igitur dubitandum ultra, &c.*”

Hæc, qualia multa apud Gronovium ubique occurrunt, injucunda, et invenusta esse, et ejusmodi quæ plurimorum corrugent nares, nemo, opinor, negaverit: atque adeo hoc illis alioquin eximius notis incommodi accidit, quo nullum gravius esse potest, ut parum legantur; plerique eas tanquam vepribus spinisque obsitum solum fugiant et abhorreant. At si vir doctissimus allata ex Chiffletiano codice germana, quam amplectitur, scriptura, ceteros quoque suos codices solummodo testatus esset eodem alludere, nec deerat emendationi auctoritas, et aberat tædium.

Varie lectiones ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absolute removendæ.

Omnino in hanc coacervandarum variantium lectionum diligentiam id cadere existimamus, quod clarissimus prudentissimusque historiæ Ecclesiasticæ apud nos scriptor, cujus calamus sensu tinctus ipsa semper videtur rectæ rationis dictata reddere, in præfatione eximii operis verissime elegantissimeque disputavit, de minime inserendis in historiam criticis disceptationibus. “ Exstructo, inquit, ædificio, et ad culmen perducto, jam machinæ, tollenones, fulcra, et evectæ in altum temporariæ contabulationes tolluntur, quod scilicet hæc jam et usum operis impeditura sint, et adspectum deformatura.” Eadem plane harum discrepantium in variis codicibus lectionum ratio est, quæ ab interprete ad concinnandum commentarium adhibendæ sunt, absoluto removendæ.

Hanc tamen adhuc exceptionem apposuerimus, id

ita servandum, nisi ea mens interpretis fuerit, ut eorum qui postea novam ejusdem scriptoris editionem adornaturi sunt, allevetur labor. Qui enim tale munus suscepturi sunt, iis nunquam nimium cognita et perspecta esse possunt, quæ ad illud pertinent: et quandoquidem duram hanc provinciam cepere, cunctæ illis, quæ ad eam recte administrandam necessariae sunt, molestiæ devorandæ. Nos quidem mirum in modum illa Gronovii, et post eum Hearnii sedulitate adjutos esse libenti animo profiteamur. Sed et tum quoque partitionem quamdam institui magis placeret, ut quæ lectoribus omnibus utilia futura sunt, ea in promptu essent, contextumque ipsum comitarentur; quæ ab iis tantum desiderarentur qui in intimam auctoris cognitionem descendere cupiunt, et omnia vel minutissima consecrari, ea alio, puta ad finem voluminis, rejicerentur.

Nunc ergo si quis ex nobis quærat, quid ita Gronovii notas, quas tanti facimus, non hac in editione exhibeamus integras, addituri si quid opus esse visum foret; respondebimus eas, quamvis et doctrina refertissimæ, et in explicanda Livii mente plerumque accuratissimæ, et proinde utilissimæ sint, non tamen ex iis legibus esse concinnatas, ad quas exigi debere nobis videtur interpretis labor. Etenim, præter illa quæ de nimia exemplorum multitudine, de congestis sine modo discrepantibus veterum codicum lectionibus supra observavimus; plurima in iis reperiuntur superflua prorsus et aliena, quædam tractata verbosius, audaciores interdum conjecturæ, falsoque afficta quibusdam Livii locis depravationis suspicio. Itaque, quanquam eas, quales a Gronovio profectæ sunt, hic rursum editas repræsentare, et facilioris operæ erat, et minoris procul dubio alee, potior nobis fuit lectoris utilitas, quem vana sæpe ingrataque

Nisi si quis postfuturis interpretibus subsidium parare vellet.

Cur Gronovii notas integras hac in editione non repræsentemus,

mora defatigari noluimus. Quid enim attineat, aut ea illi obtrudere, quibus non egeat, quæque adeo respuat et aversetur; aut eum circa longas detinere verborum ambages, in iis rebus quas breviter indicari satis sit; aut vero ea ponere quæ mox evertas ac refellas?

Velut ab ipsis statim initiis, lib. Livii I. cap. 1. in hæc verba, *Ænean . . . in Siciliam delatum: ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse*, hæc occurrit Gronovii nota: "*Sero positum hic videtur classe. Nam et in Macedoniam classe venit, et classe in Siciliam est delatus. Augent suspicionem scripti in quibus omnibus fere classe ad Laurentem, vel classe ac Laurentem. Vide num fuerit: ab Sicilia classem Laurentem agrum tenuisse. Sic lib. XXI. Novem quinqueres Liparas, octo insulam Vulcani tenuerunt. Lib. XXXII. Utrum Leucadem ac sinum Ambracium onerariæ tenuissent. Lib. XLIV. Postero die quam Sybota classis tenuit.*" Patrem deinde excipit filius, et proluxa horribilique disputatione, quam vitandi tædii causa exscribere supersedemus, probare nititur legendum esse, *ab Sicilia errasse, ac Laurentem agrum tenuisse.*

Si quis tamen paulum attenderit, facile animadvertet nihil hic mutatione ulla opus esse, nec sinceram modo esse scripturam, sed sensum perspicuum et expeditum. Quod quidem nos brevi hac notula demonstrasse confidimus, in qua cum levi Gronovianarum conjecturarum mentione, ut eas causa cognita rejectas a nobis esse lector moneretur, quid de ipsa re sentiamus, paucis verbis exponimus. *Ideo observat Livius Ænean ab Sicilia classe Laurentem agrum tenuisse, ut indicet eum non ab Sicilia in proxima Italiæ transgressum pedestri deinde itinere ad Laurentem agrum pervenisse, sed recto cursu ab Sicilia ad Laurentis agri littora navibus delatum fuisse. Hunc*

locum vanis conjecturis sollicitant ambo Gronovii. Qui hæc legerit, num tandem aliud quid desideraturus videtur, aut merito conquesturus, quod sibi Gronoviorum notæ non exhibeantur, ex quibus nihil aliud didicisset, nisi eos Livii mentem assecutos non esse?

Hæc una nobis satis semper idonea causa visa est, cur in illis, quæ magno labore, magnis impensis, apud Batavos Germanosque curatæ sunt cum notis variorum editionibus, parum utilitati commoditati-que lectoris consultum fuisse judicaremus. Quod enim in hoc Livii loco contingeret, si notulæ nostræ Gronoviorum disputationes præmitteremus, id illic sexcenties accidit, ut quinquorū senorūve interpretum variæ hallucinationes, et verbosa eademque discordantia inter se commenta prius legenda sint, quam ad veram difficultatis explanationem devenias, brevemque aliquam notam, quæ pauculis verbis rem totam continet, eaque omnia quæ præcessere funditus evertit. Quanto satius erat excerpere ex singulis interpretibus, si quid boni apud eos occurrit; quæ inutilia aut falsa, suppressere; quæ verbosius disceptata, contrahere; sicque et tædio lectoris, et vero etiam tempori parcere?

Editiones cum notis variorum ad lectoris utilitatem parum accommodatæ.

Satius erat ex singulis interpretibus excerpere quæ utilia sunt, et in unum corpus comprehendere.

Neque tamen ii sumus, qui priorum interpretum deletam memoriam, aut etiam obscuratam laudem velimus. Non ea nobis mens est, ut illos latronum more spoliemus, sed ut, tanquam a locupletibus amicis, quæ nobis usui possunt esse, cum grata accepti beneficii testificatione mutuemur. Hæc igitur sancta statuatur et inviolata lex, ne quid unquam ab ullo desumatur, quin sua auctori præmonstratorique laus sarta tectaque præstetur, expresso in singula ejus nomine. Deinde etiam multum reipublicæ litterariæ

Expresso semper ejus nomine, cui quidque debeat.

interesse concedimus, integros illorum commentarios ad posteros transmitti, ut sit quo recurrat laboriosa eruditorum industria, si quando curiosius unamquamque rem scrutari et excutere cupiant. Illud tantum contendimus, si quis nihil aliud quam interpretem se esse velit, et hoc unice spectaverit, ut necessaria ad faciliorem jucundio remque veterum monumentorum lectionem adjumenta subministret, ei non esse coacervandos indigestos illos multiplicis eruditionis thesauros, sed hoc potius faciendum, ut sedulae apud more huc illuc vagatus libet ex omnibus id quod optimi saporis est, et eximium inde succum conficiat, quo ali mens lectoris cum voluptate aliqua possit, non ad nauseam distendi et onerari.

Artic. III.
DE NOSTRO
IN LIVIUM
COMMENTARIO.

Eum concinnavimus
ex veteribus
recentioribusque
interpretibus:

Ex aliis
quoque doctissimorum
viro rum
operibus:
Ex antiquis
scriptoribus.

Hanc nos viam iniimus, dedimusque operam, si modo id consequi potuimus, ut quidquid non apud Sigonium modo, Gronoviosque, Dujatium, Hearnium, atque etiam Clericum, sed et apud vetustiores interpretes, Rhenanum, Geleniumque, et Glareanum, et Franciscum Modium, etc. reperiretur idoneum ad emendandum, explanandum, illustrandum Livium, id omne huc transfunderetur, allatis semper eorum a quibus juvabamur nominibus, ne quid de cujusquam gloria detractum velle videremur. Sed et ex aliis quoque doctissimis operibus, quibus Romanæ antiquitates ab eruditissimis viris illustratae sunt, non pauca mutuati sumus, quæ ad nostrum institutum faciebant. Veteres quoque scriptores, qui idem ac Livius argumentum tractavere, diligenter cum eo contulimus, Dionysium Halicarnasense, Plutarchum, Appianum, sed Polybium maxime, qui quam saepe dux nostro fuerit, dici non potest, quam multa unus conferat ad lucem ei afferendam pertinentia.

Præter illa quæ e libris subsidia petebantur, viva

etiam voce, consiliisque ac monitis multum adiuti sumus summi viri, quo auctore et hortatore hoc negotii suscepimus, M. Caroli Rollin, cujus nomen non hominis alicujus magis, quam virtutis doctrinaeque proprium videtur; cujus famam in litteris, quæ jamdiu tanta apud nos erat, ut vix posset crescere, mox per omnem late Europam sparsere, et futurorum seculorum æternitati procul dubio commendabunt majora omni laude scripta: quibus in legendis voluptatem, quæ summa est, longe exsuperat utilitas; quæ quum et omni eloquentiæ ornatu splendebant, et simul ingentem doctrinae ubertatem, simillimum et ad purissima antiquitatis exemplaria elaboratum gustum præ se ferant, tum vero copia bonæ frugis, informandis ad omnem honestatem moribus idonea, ita gravis et referta sunt, ut nullum unquam opus omnibus quæ virtutem hominibus conciliare possunt lenociniis instructius litteræ protulerint, utque, quum ingenium scribentis maxima fueris admiratione prosecutus, animum et pectus longe acriore amoris et venerationis sensu amplectaris. Talis tantusque moderator, cujus sub disciplina studia olim mea adoleverant, qui mihi semper loco parentis fuit eritique, huic quoque in Livio interpretando labori præfuit. Ille, ut est impetu quodam animi instinctuque in id omne quod honestum est, et ad publicam utilitatem spectat, acer et erectus, per aliquot annos statis diebus domum ad me ventitavit, ut cum quibusdam aliis clarissimis ex Universitate Parisiensi, ac præsertim ex hacce Gymnasio Romano-Bellovaco magistris Livio recensendo operam impenderet. Quos omnes si commemorare vellem, et meritas cuique impertire laudes, vereor ne in longum protraheretur oratio mea.

Vive etiam
voce moni-
tisque ad-
juti sumus
clarissimorum Uni-
versitatis
Parisiensis
professorum.

In primis
M. Caroli
Rollin.

M. Joannis
Heuzet.

Sed præterire non possum virum omnibus bonis doctisque flebilem, nobis, dum extremam huic operi manum admovebamus, luctuosa morte ereptum, M. Joannem Heuzet, eruditione, diligentia, indefessa in scrutandis et ad liquidum perducendis rebus patientia memorabilem: qui quidem nostra prædicatione non indiget, quum suæ eum litteræ et aurea opuscula, nimirum selectæ ex veteri Testamento, tum ex profanis scriptoribus historiæ, et breves in Curtium Sallustiumque notulæ, abunde commendent. Ex his ejus scriptis, quæ minime ambitiosus doctrinæ ostentator studiosæ juventutis utilitati devoverat, notum erit omnibus qua ille antiquitatis notitia, quam acri et limato judicio, quam solerti in rebus ordine disponendis prudentia præditus fuerit. Nobis, quibus suavissimo illius convictu frui datum est, etiam perspectus fuit morum ejus candor, et digna litterarum ingenuitate simplicitas, et nullis unquam interturbatæ nubeculis frontis animique serenitas, et in magna gravitate vitæ comitas jucundissima, et obvia votis amicorum sedulitas, et omnes denique virtutes quæ animos hominum devincire possunt, sincera in Deum pietate consecratæ.

Sed longius nos abripuit acerba amissi talis amici recordatio. Jam ad propositum revertamur, et ad illos doctorum hominum conventus, quos apud me habitos esse memoravi. Ibi totus attente diligenterque Livius perlectus est, et de iis omnibus quæ difficilia occurrebant, itum in consilium: ibi notæ quas ego concinnaveram, ita sedulo expensæ, retractatæ, emendatæ, expolitæ sunt, ut eas consensus omnium non probasse scriptas magis, quam scripsisse videretur. Quid in eis intuiti, quid efficere conati fuerimus, lectori jam sigillatim debemus exponere.

Tria maxime noster spectavit labor, ut contextum Livii quam castigatissimum ederemus; ut difficultates eas quæ in verbis locutionibusve subobscuris, impeditioribus, parum usitatis, positæ erant, explanaremus; ut res ipsas illustraremus.

Tria spectavimus in notis.

In contextus emendatione ita hæsimus Gronovio, ut aliâ adhuc nobis subsidia pararemus, et conquestis excussisque compluribus Livii codicibus MSS. ipsi quoque in repurgando accuratius Livio aliquod operæ pretium facere conaremur. Juvit hanc nostram voluntatem, imo votis occurrit effusa comitate et benevolentia Clar. Sallerius, bibliothecæ Regiæ custos, qui hunc sibi commissum esse thesaurum intellexit, non, sicut Hesperidum mala torvo illi draconi, ea lege servandum, ut omnes ab eo arceret; sed in eos qui de litteris bene mereri student, pari benignitate et prudentia dispensandum.

1°. Contextus emendationem: ad quam adhibuimus aliquot MSS.

Ejus opera ac beneficio copia nobis facta est sex scriptorum codicum, quinque membranaceorum, unius chartacei, quorum plerique Gronovium fugerant. Illorum unus, qui litteris ad optimum modum formatis non spernendam vetustatem arguit, decem primos Livii libros complectitur. Is interdum in notis nostris ad primam decadem appellatur vetustissimus e regiis. Hunc ut non vetustate, ita fortasse bonitate superat, quem passim optimum e regiis vocitamus, primam et tertiam decades continens, ut et alter e Telleriana bibliotheca in regiam translatus, quem ideo Tellerianum aliquoties nominavimus, sed et ætate et pretio longe duobus iis quos primo indicavimus, inferior. Thuanæum quoque, quinque libros, a sexto nempe ad decimum, habentem, in manus sumpsimus, optimæ illum quidem notæ, sed a Gronovio jam excussum. Chartaceus, de-

sinente seculo 14°. scriptus, si de ingenio et fide exscriptoris constaret, aliquo posset in numero haberi. Ipse enim testatur sese ad transcribendum compluribus exemplaribus usum esse: *cum quibus, inquit, et ingeniolo parvo admodum nonnihil ad tergendum sordes omnimodas insudavi.* Mallemus eum sane omnia exemplaribus, nihil ingenio credidisse. Demus illi libro, ut aliquod pondus addat ceteris, ubi iis assentitur: per se ipse parum auctoritate valet. Primam decadem integram exhibet.

Pref. ad
Liv.

Librum Puteanorum fratrum, *quo nihil de T. Livio nec antiquius, Gronovio iudice, nec sanctius Europa custodit, etsi eum diligenter versaverat, et ejus apices omnes religiose persecutus videbatur vir summus, ut immissa jam velut in opimam messem falce, collectisque manipulis, vix pauculas aristas consecrandi nobis spes esset, tamen ob unicum venerandi codicis præstantiam magna cura perlegimus.* Nec laboris poenituit, tam quia nonnulla quæ Gronovium, ut in tanta rerum multitudine, fefellerant, non inutilia deprehendimus; tum quia didicimus experiundo, non esse librum, quod fecit Gronovius, ad superstitionem colendum, qui in eximia bonitate insignes tamen nævos inspersos habet. Quod si satis attendisset egregius ille Livii interpres et pene sospitator, non quibusdam locis falsam mendii suspensionem affinxisset, nec etiam salebrosas interdum et abruptas loquendi figuras pro Livianis obtrusisset, et in contextum immisisset. Hæc, quæ probare non præsentis temporis nec loci est, idoneis argumentis demonstrata, ni fallimur, inveniet, qui notas nostras ad tertiam decadem perpenderit.

Debemus quoque humanissimorum virorum qui bibliothecis Sorbonicæ et Victorinæ præsunt benigni-

nitati, duo Livii exemplaria: quorum Sorbonicum, quod primos decem libros complectitur, etsi non remotæ vetustatis est, ex optimis certe exscriptum videtur: ita fideliter tenet plerumque, ubi codices in diversa abeunt, bonas verasque lectiones. Victorinum totas tres decadas habet, præter XXXIII^{um} librum, et finem XLⁱ, quibus et veterrimæ Livii editiones destituuntur, ut supra observavimus: novitium sane, et assutis sæpe ab audaci aut male sedula manu centonibus aut medicaminibus interstinctum; non spernendum tamen, et quod quibusdam in locis solum veram Livii scripturam servasse videatur. Ita certe judicavimus, tum alibi, tum l. XXIII. c. 30. et XXIV. 25.

Cap. I. hujus præf. art. 2.

Adhibuimus quoque ad textus castigationem principes omnium Livianarum editionum, ab Andrea et Campano curatas, utramque e ditissimo regiæ bibliothecæ penu nobis ab eodem, cujus jam impensam in nos, sive potius in litteras promovendas voluntatem laudavimus, Clar. Sallerio commodatam: utramque utilem Livii interpreti. Est tamen unde Campani levior apud nos fiat auctoritas, qui quum aliquot Laur. Vallæ conjecturas adsciscere non dubitaverit, per hunc allitum fucum vero quoque et genuino colori fidem demsit.

Tum etiam veteres editiones.

Sed et alias quoque non ita fama celebratas, paulo vetustiores tamen editiones inspicere non negleximus: nec sine aliquo fructu. Hoc enim sæpe contingit per eorum incuriam qui novam cujuslibet scriptoris editionem procurandam suscipiunt, ut quæ semel irrepsere menda nunquam eliminantur, sed per complures deinceps editiones, quasi locum eum quem semel possedere usu ceperint, perpetuo tenora propagentur: quin et veteres maculæ novis insuper

cumulantur. Unde fit ut corrupta omnino deformatione exemplaria in manus hominum veniant. Sic quæ occurrunt in Gronoviana editione menda, eadem fere novorum quorundam accessione aucta in Dujatii, in Tillemonii, in Clerici editionibus exhibentur. Hoc ne nobis quoque usu veniret, antiquiores Gronoviana editiones nobis consulendas esse existimavimus, felicius adhuc fortasse rem gesturi, si plures nancisci et expendere licuisset.

His igitur instructi præsiidiis ad Livium accuratius emendandum nos accinximus, non ut certamen nobis adversus Gronovium prava æmulatione sumeremus, cujus sequi vestigia laudi ducimus, quem palam profitemur ubique fere nobis ducem ac facem fuisse. Sed si quæ ille aut tentarat audacius, aut contra per nimiam cautionem incurata reliquerat, quum certa ei et indubitata remedia libri offerrent; si qua denique eum, ut hominem multiplici variarum rerum cogitatione districtum, effugerant, ea ita explere et persanare conati sumus, ut confidamus hunc quem lectori tradimus Livii textum ipso Gronoviano emendatiorem ac defæcатиorem fore. Cujus tamen laudis magna pars ad Gronovium redit, quum ad ea quæ correximus, non illa tantum adhibuerimus quæ nobis parabamus ipsi, sed et optima et plurima quæ subministrabat ille documenta.

Hinc apparet facile nobis futurum fuisse cumulare in notas variantium lectionum sylvam, et diversorum MSS. et editorum nomina. Atque id fortasse magis illis placuisset, quibus reconditiorem, imo horridiorem doctrinam jactantibus nulla est amenitatis mica. Non hic ea inculcamus quæ jam super illo plerisque legentium permolesto more disseruimus, ubi de notarum concinnatoris officio agebamus. Hoc

unum sufficiat, maluisse nos elegantiorum lectorum limato iudicio servire: a quibus ob hæc omissa, si minus laudem nobis, facilem certe veniam paratam esse speramus.

Quin et tantum abfuit, ut illa obscuræ diligentiae testimonia sine ulla necessitate ostentaremus, ut, si quando illa negligi res omnino non sineret, quidquid subtilioris disputationis esse visum est, id omne a perpetuo commentario nostro excretum rejiceremus in *notas posteriores ad emendationem contextus pertinentes*, quæ ad calcem singulorum voluminum attexentur*.

Magno quoque nobis usui fuit ad curanda aliquot Livii vulnera Polybius, cujus ea omnia quæ cum scriptore Romano conveniunt, quanta maxima potuimus cura diligentiaque perpendimus, et ad Liviana contulimus. Quam multis in locis, præsertim quartæ et quintæ decadis ab eo adjuti fuerimus, ex notis nostris lector intelliget. Duo hic exempla apponere sufficiat.

Lib. XXXIII. cap. 35. olim edebatur: *Ætolorum principes alii questi sunt, quod non idem erga suam gentem Romanorum animus esset post victoriam, qui in bello fuisset.* Gelenius ex archetypo exemplari reposuit, *interquesti*, verbum rarissimum, et quod fortasse nusquam alibi a quoquam usurpatum reperiatur. Hic præsto est nobis Polybius, quem exscribit hoc loco noster. τῶν μὲν πρῶτος καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιροῦντων αὐτοῖς. His inspectis, quis dubitet legendum esse apud Livium? *alii leniter questi sunt.*

Alter locus occurrit lib. XXXIX. c. 36. qui quidem mire torsit Gronovium. Ibi Appius legatus Ro-

* In hac editione Notæ Posteriores infra contextum majore lectorum commodo subjiciuntur.

manus cum Achæis agens, *ea quæ apud senatum questi erant Lacedæmonii, displicere senatui ostendit. Cædem primum ad conflictum factam eorum, qui a Philopœmene ad causam dicendam evocati venissent.* Huic loco hæc subjicitur Gronovii nota. “Locus “corruptissimus. Andreas Romæ, *ad conflictum.* An “fuit? *cædem primum contra fidem datam eorum qui a “Philopœmene.*” Nobis suboluit in voce *conflictum* latere nomen ejus loci apud quem cædes facta fuisset. Hoc nomen in Polybio quærendum esse judicavimus, reperimusque in Excerpt. legat. 37. eum locum dictum fuisse *Compasium*. Itaque legere debere videmur in Livio: *Cædem primum ad Compasium factam eorum qui a Philopœmene.*

Denique ex
conjecturis
aliqua
emendare
conati su-
mus.

Denique, ubi alia nos præsidia defecerunt, aliquid etiam conjecturis dedimus. Sic lib. VII. c. 8. post narratam Hernicorum cladem, libri omnes sine ulla varietate habent: *Agmenque fugientium ab signis, quum præter mœnia eorum infrequentia signa conspecta essent, fusum, ac per agros trepida fuga palatum est.* Glareanus, qui omnes sui ordinis candore vincit, ingenue fatetur hæc se verba non intelligere. Sigonius confidentior, et carpendi Glareani studiosissimus: “Nullum habet vitium hic locus, contra atque censet Glareanus. Sensus est: quum signa Hernicorum prope mœnia oppidi conspecta essent deserta ab suis, agmen eorum qui ab signis fugerant, fusum fugatumque est.” Sed nimium facile sibi plaudent Sigonius. Quodnam enim est illud oppidum, præter cujus mœnia infrequentia Hernicorum signa conspecta sunt? Quod quidem ab Livio nominatum fuisse indicat vox *eorum*. Omnino corruptus est hic locus, legendumque *ab Signinis*. Signia est colonia Romana non longe ab Hernicorum finibus, præter

quam quum Hernici fugerent, erupere in eos coloni, et fusos in trepidam fugam egere. Sunt et alia quædam loca, quæ ab aliis vel frustra tentata, vel omnino prætermissa, haud improspere fortasse conjecturis sanare conati sumus. Sed consultius esse ducimus lectorem ad ipsas notas remittere.

Illud testandum existimamus, nunquam nos tantum conjecturis nostris tribuisse, ut eas in contextum immitteremus, nisi illas aut scriptorum codicum, aut priscorum editorum firmaret auctoritas. Magna sane ingenia, et non injusta sui fiducia subnixæ, veterum scriptis pro suis licenter abutantur, et ea sus deque vertant, et, quidquid collibitum animo fuerit, pro imperio recidi jubeant, immutari, ablegari, innovari: quod non ita pridem doctissimi duo et ingeniosissimi viri, alter apud Anglos, alter etiam animosior apud nos, in Horatio ausi sunt. Nobis non licet esse tam fortibus ac strenuis, quos tenuis doctrinæ et ingenii vena prohibet altos concipere spiritus, et a severiorum legum præscripto discedere. Neque enim ignoramus, quas antiquis scriptoribus labes asperserit, quæ ihusserit stigmata, hæc emendandi prurigo; nec minus postea operæ ponendum fuisse in revocandis ad sanitatem iis quæ criticorum audacia, quam quæ librariorum imperitia peccaverat. Itaque hanc nobis legem sanximus, ea nostra fuit in tractando Livii contextu religio, ut non nostras solum, sed et ceterorum conjecturas ab eo removeremus; nisi eas forte, quæ quum et verisimiles sint, et jamdiu Livium insedissent, eliminari non poterant, quin nostra nimium a ceteris discreparet editio. Sed tum quoque lectorem in notis admonuimus, conjecturam ei, non certam Livii manum exhiberi.

Sed nihil in contextum admisimus, quod non aut libris MSS. aut primis editis niteretur.

Nec piguit levioribus quoque dictu rebus, sed

Animum
quoque ad-
vertimus ad
interpunc-
tionem, ac-
centus, &c.

quæ tamen ad commoditatem lectoris aliquatenus pertineat, curam impendere. Itaque et interpunctioni, ubi illa vitiosa erat, emendandæ sedulo invigilavimus, quæ quidem per se sola tantum valet, ut claritatem interdum perspicuitatemque iis reddat, quæ alioquin obscurissima videbantur: et circa eam, quam vocant Orthographiam, Gronovium fere secuti sumus, qui minimum a vulgata recedit: et majusculas, ut loquuntur, litteras solis hominum locorumve, non munerum, aut honorum nominibus apposuimus: et neglectos jam a plerisque accentus ita revocavimus, ut nec densa eorum velut sylva oculi legentium impedirentur, et ex iis tamen aliqua ad sensum facilius celeriusque assequendum utilitas capi posset. Denique etiam aliquid operæ impertientum fuit distinctionibus capitum aptius interdum collocandis, circa quas ea fuerat quibusdam in locis editorum negligentia, ut iis non tantum unius facti narratio, sed media quoque periodus abrumperetur, velut lib. V. c. 25. Atque in iis quidem quæ ad contextum ipsum pertinent, hæc sunt quæ intueri et pro viribus præstare nostri officii erat.

IIº. loco id
nobis pro-
positum fuit
in notis, ut
difficultates
in verbis
locutioni-
busque po-
sitas expla-
naremus.

Diximus id nobis secundo loco propositum fuisse, ut explanaremus ea quæ in verbis locutionibusve paulo impeditiora viderentur. Qua in re hic nos sollicitos habuit metus, ne in diversas plane reprehensiones incurreremus, et in ejusmodi notis vel nimium offenderet, vel parum: si multæ, ne docti inutili se mora retardatos; si paucæ, ne minus exercitati neglectos se esse quererentur. Et quidem in hoc negotio fieri omnino non posse existimamus, ut quis ad omnium se voluntates accommodet, omnibus satisfaciat. Etenim non pro doctrinæ solum, sed et pro ingeniorum varietate, quæ infinita est,

unus atque idem locus his subobscurus videbitur, et non indignum vindice habere nodum, illis perspicuus, et in quo illustrando operam ponere supervacaneum sit. Quin et idem sæpe lector diversis temporibus, prout hac vel illa cogitatione præoccupatus ad rem inspiciendam accesserit, prout, dum eam inspicit, in hanc illamve partem conjecerit oculos, in iisdem verbis modo hærebit anceps, modo facilia omnia et expedita reperiet. Igitur, ne omnino tamen incerti fluctuaremus, eo decurrendum fuit, ut omnia et sola loca brevi interpretatione explicaremus, quæ aut nobis ipsis aliquid molestiæ exhibuerant, aut doctissimis illis viris, quibus nos ducibus et monitoribus usi sumus, videbantur nonnihil habere difficultatis, aut denique in quibus lapsi fuerant alicujus nominis interpretes. Hoc nobis tutissimum visum est: quod ita probabit æquus lector, si cogitaverit, vix aliter aliquid certi statui potuisse, quod sequeremur; nec tam consilio nos, quam necessitate ad hanc ineundam rationem impulsos fuisse.

Quod spectat ad rerum a Livio tractatarum illustrationem, hoc enim tertium est in quo versari debeat interpretis industria, eas in quinque genera distribui posse credimus. 1°. historiam ipsam, et rerum gestarum narrationem. 2°. leges, ritus, magistratuum jura, et alia hujusmodi. 3°. pondera, mensuras, pecuniam. 4°. Geographica. 5°. Chronologica. De his omnibus qui fuse disputare in notis vellet, ei in immensum cresceret labor, et multis partibus Livium exsuperatura mole volumina conficienda essent, inque immanis commentarii vasto gurgite apparerent rari nantes, et vix in summis paginis, tanquam tabulis, hærentes ipsius scriptoris versus: laboriosum interpreti opus, fastidiosum lectori, quod nimia inter-

III°. loco,
ut res ipsas
illustrare-
mus.
Quarum
quinque
sunt genera.

dum eruditio parit, seu potius inanis et intempestiva eruditionis ostentatio. Magnopere ergo cavimus, ne tali farragine defatigaremus lectorem.

1º. Historia ipsa. Quæ omisit Livius, breviter, uti licuit, explicavimus.

In historia, etsi primorum maxime temporum, ut supra diximus, narrationem nimium in breve spatium coarctavit Livius, et uberrima se explendi ea quæ ille prætermiserat ex Dionysio Plutarchoque materia ostendebat, satis habuimus ea quæ necessaria omnino erant, et breviter tractari poterant, in notis exponere : de ceteris, si levia erant, siluimus ; si alicujus momenti, remisimus ad ipsos fontes. Non eadem ratio nobis esse visa est eorum, in quibus Livium a vero paulisper abduxerat, vel incuria, vel nimius in patriam amor. Hæc enim omnia, ubicumque deprehendimus, arguenda esse judicavimus : nec quidquam aut utilius, aut jucundius cordato lectori in notis nostris occurret, quam ea quæ emendandæ, refellendæ interdum Livianæ narrationis causa, in quarta maxime quintaque decadibus ex Polybio attulimus.

2º. Ritus, leges, &c. quod argumentum sobrie tractavimus.

Quæ pertinent ad ritus, leges, instituta militaria, sacra, sacerdotia, magistratus, sobrie quoque tractavimus, ne aut desiderarentur ea quæ ad Livium intelligendum necessaria esse possent, aut supervacua sine modo ingererentur. Itaque id quod maxime rem unamquamque continebat, quam brevissime licuit, attigimus : pleniorum hujusmodi rerum cognitionem studiosis large suppeditabunt. immensæ et numero, et mole, doctissimorum hominum disputationes.

3º. Pondera, pecunia, mensura.

In ponderibus, pecunia, mensuris, ad eorum, quæ apud nos sunt in usu, rationem exigendis non perfunctoriam operam adhibuimus, ut hæc omnia, quæ qui prorsus ignoraverit, hospes et peregrinus in

magna historiæ parte futurus est, et vacuos sensu pro rebus sonos sæpe captaturus, diligenter in notis nostris, non ambitiose tamen, explicarentur. Itaque nudam hujusmodi rerum æstimationem notæ exhibebunt. Momenta rationum, quibus illa nititur, et totam subducendi calculi viam, operosum argumentum, et quod nec perstringi omnino breviter debeat, nec fuse hic explicari satis commode possit, seorsim exponemus peculiari disputatione, quæ huic præfationi subjungetur.

Geographica illustrare quin utilissimæ operæ sit, ^{40. Geographica.} nemo sane dubitabit, qui meminerit eam esse vel præcipuam historiæ facem, plane necessariam, si quis distinctas rerum gestarum imagines capere animo velit. Illa dubitatio fuit, utrum chartas Geographicas insculpendas curaremus, quæ nostram ^{Cur chartas Geographicas nostræ editioni non adjunxerimus.} Livii editionem comitarentur, an ea quæ ad Geographiam pertinent verbis explicare satis haberemus. Prius illud consilium multis fortasse arrideret, idque ab aliquot annis in plurimis jam libris factitatum esse non ignoramus. Sed in Livio veriti sumus, ne cum haud exigua sumptus accessione exigua tamen ad emptores rediret utilitas. Etenim manibus omnium teruntur tabulæ Geographicae earum regionum quas historia Liviana complectitur, a doctissimis viris magnâ curâ elaboratæ. Itaque actum agere videretur, qui ex illis vulgatissimis tabulis expressas tabulas Livio subjungeret.

Sed neque notas nostras Geographicas in ipsum ^{Cur notas Geographicas in ipsum commentarii corpus non inseruerimus.} commentarii corpus intexere consultum esse duximus, ne multitudine notarum onerarentur et impedirentur paginæ; ne sæpe lectorem, dum is alicujus nodi qui eum male habet solutionem quærit in notis, occurrens oculis Geographica disceptatio frustrare-

Index Geographicus ad calcem operis reiectus.

5°. Chronologica.

Difficiles et operosæ disquisitiones vitatæ.

Anni ab urbe condita et ante Christum in summis paginis notati.

tur et cum tædio moraretur; ne in iis urbibus, locis, regionibus, quæ aliquoties a Livio appellantur, dubitaret sæpe lector ubinam de iis egissemus. Satius esse ducimus indicem Geographicum^b conficere, ad calcem totius operis rejiciendum, in quo ea omnia quæ ad Geographiam spectant ex ordine litterarum digesta reperiantur.

Denique etiam ad Chronologica animum adjecimus, rati, id quod res est, orbam esse altero velut lumine historiam, nisi descriptionem locorum comitetur descripta accurate temporum ratio. Sed difficiles et morosas disquisitiones, quarum hæc potissimum ars feracissima est, tanquam ab instituto nostro plane alienas, vitavimus. Etenim ex Livio ipso expedita plerumque res est, qui in annos et consules narrationem suam digessit. Et tota difficultas, omnisque doctorum dissensio per septingentorum et quinquaginta annorum spatium, in duobus, tribusve summum annis, versatur: quod discrimen ut ab iis qui rem ex professo tractant, negligi sane non debet, ita nobis in hujusmodi opere haud magni esse momenti visum est. Itaque relegatis ambagibus, eruditissimum et accuratissimum virum Henr. Dodwellum auctorem secuti sumus, atque ad ejus mentem, et ex Clerici exemplo, qui sibi eundem ducem fuisse profitetur, summis paginis annos ab urbe condita et ante Christum natum præfiximus. In notis, si quæ Livii loca circa temporum rationem impeditiora essent, aut parum accurata, ea vel explicare, vel emendare, quam brevissime et planissime licuit, conati sumus.

Hanc igitur operam Livio ipsi præstitimus, tum in emendando contextu, tum in explicandis iis quæ

^b Indicem Geographicum non absolvit Crevierius.

aliquid obscuritatis habere viderentur, sive in verbis obscuritas illa, sive in rebus posita esset.

Epitomæ non indignæ erant, quibus aliquid curæ Epitomæ
aliquid cu-
ræ datum. impenderetur. Primus eas notis illustravit Sigonius. Postea Gronovius easdem ex aliquot MSS. accuratius repurgavit. Quod uterque attulerat, studiose pro more nostro perpendimus. Epitomas ipsas, sive cum Livio, sive cum ceteris historicis diligenter contulimus: adeo ut confidamus eas hodie emendatiores, quam unquam antea, prodire.

Hoc fine etsi noster fortasse poterat terminari labor, tamen, post Dujatii et Clerici exempla, imperfectum jam relinqui opus judicaretur, nisi pretiosas Artic. IV.
DE NOSTRO
IN SUPPLE-
MENTA LI-
VIANA LA-
BORE. Livii reliquias, luctuosorum quæ eximio scriptori invida vetustas intulit damnorum supplementa comiterentur. Ad ea itaque, adhortantibus amicis, Romanæ historiæ studiosis viris, et incitante nostra quoque demerendæ pro viribus reipublicæ litterariæ voluntate, animum adjecimus^c.

Ac de expletis quidem nostra opera lacunis librorum Expletæ a
nobis lacu-
næ ultimo-
rum Livii
librorum. XLI. XLIII. XLIV. XLV. nihil est quod addamus ad ea quæ supra monuimus, c. II. hujus præf. art. 3. nisi hoc tantum, nos ex imitatione Clerici ipsi narrationi Livianæ supplementa nostra intermixuisse, ut uno tenore totam historiæ seriem lectoris oculus perlustrare posset, nec necesse haberet ultro citroque cursare, et a medio volumine ad calcem, mox a calce voluminis ad ipsum corpus se referre, concisæ membratim narrationis velut frusta consecrans. Ea uncis inclusimus, atque hac nota (suppl.) in margine exteriori, et, si ad summam paginam

^c Supplementa in hac editione omittuntur.

pertingant, superius quoque apposita insignivimus, ut ab ipsius Livii verbis distinguerentur; iisdem tamen servatis typorum formis, ne varietate majorum minorumque litterarum sibi invicem permistarum periret primi aspectus decor, et nitida quædam, cui consulere juvat, blandientis frontis elegantia. Secus egimus in supplementis Freinsheimianis, quæ quum ab Livio sejuncta omnino sint, liberam nobis reliquerunt discriminis in formis typographicis servandi potestatem. Quid circa illa præstiterimus, dicendum jam nobis est.

Supplemen-
ta Frein-
shemiana a
nobis recog-
nita.

Supplementorum Freinsheimianorum novam et accuratam editionem, quod Th. Hearnius in præfatione ad Livium *opus esse spissæ diligentiae* judicabat, id nimium experti sensimus: nec semel nos pœnituit conaminis animosius quam caute suscepti, cujus graves molestias vix ipsa, quæ magna est, satis digne pensaret utilitas.

Duo nobis præstanda erant, ut et ipsum opus recognosceremus, et testimonia auctorum, quorum ex membris suæ historiæ corpus coagmentavit Freinsheimius, restituenda et apte collocanda curaremus.

In quibus-
dam emen-
data.

Primus ille labor, qui major et operosior videri poterat, longe leviolem nobis molestiam exhibuit, ob singularem, quam meritis jam laudibus tulimus, scriptoris diligentiam. Si quæ tamen fuere, quæ ille aut negligentius, ut fit, tractasse, aut, quum alicujus momenti essent, inconsulte prætermisisset, aut etiam humano errore lapsus non satis accurata fide expressisset, et paulum a vero detorsisset videretur, ea in notis arguenda et emendanda duximus: nec indignum existimavimus Freinsheimium, cui hanc opem adhiberemus; imo dignum lectorem, cui ad verum

et genuinum nitorem expressa, abstersis, quantum fieri posset, maculis omnibus, historiæ Romanæ effigies exhiberetur.

Ipsam tamen Freinshemiani operis textum nostris Appositis
plerumque
notis. castigationibus refingere, et in aliena tantum nobis juris arrogare, non nostri pudoris erat: nisi quod bis, vel summum ter, ubi ita perspicuus erat error, ut nullo colore defendi, ita molestus, ut nullo tolerari modo posset, in contextum id immisimus, quod auctor ipse, si potuisset admoneri, scriptum voluisset. Sed tum quoque lectorem edocuimus in notis, quid licentiæ sumeremus. Præterea omissam, profecto per oblivionem scribentis, libro CXXII. rem admodum claram et illustrem, nempe Hortensiæ pro matronis ad Tresviros querelam, suo loco inseruimus.

In ceteris eam fidem præstitimus, ut menda quæ illa quæ ab operis aut profecta erant, aut proficiisci potuisse videbantur, si ea in omnibus editionibus Et mendorum quoque
typographi-
corum indi-
culis. reperirentur, non sustinuerimus ita eliminare pro imperio, ut nullam omnino eorum mentionem faceremus. Indiculos confecimus, in quibus vitiosæ illæ lectiones et emendationes nostræ exadversum collocatæ exhiberentur: non per puerilem et irridendam superiorum editionum obtrectationem, sed quia fidem vel superstitiose vereri maluimus, quam videri ulla in re parum diligenter coluisse.

Scriptorum in ora editionis Parisiensis allegatorum Testimonia
auctorum
ab errori-
bus innum-
merabilibus
repurgata.
Præf. ad
Liv. testimonia quam misere ibi tractata sint, credit lector Clerico, qui hanc sibi non minimam causam, cur illa omitteret, fuisse profitetur. *Tot, inquit, sunt menda in scriptorum nominibus, in libris, capitibusve, quæ indicantur, et adeo alieno loco sæpe adposita fuerunt, ut omnia ad sua loca referre,*

et querere non pateretur otii nostri ratio. Hoc tamen Augiæ stabulum purgandum aggressi sumus : ingratum supra quam dici possit laborem, et fastidii plenissimum, et ad operarios bajulosque relegandum. Quot ibi fixæ nobis cruces ! quot molestiæ devorandæ ! Fecimus tamen, quantum licuit per immānem rei difficultatem : nec otium nostrum, quod nullam est, sed bonas sæpe et diu horas contrivimus in uno aut altero verbulo undeunde investigando, in captandis obscura admodum divinatione vel scriptorum nominibus, vel librorum numeris, miserandum in modum deformatis, truncatis : mutilata absolvimus, depravata correximus, luxata et male collocata. e tertia interdum ante postve pagina in locum suum revocavimus, quædam etiam omnino ommissa addidimus, ut ubique, si fieri posset, sua rebus in contextu operis memoratis constaret auctoritas : cui adstruendæ si quando scriptores Freinshemio juniores idonei erant, eos citare testes non veriti sumus.

Si quid in ærumnoso illo labore nos fugit, ignoscendum.

Quod in ejusmodi negotio non omnia ad eam absolutionem perducta sunt, ut nihil omnino desiderari quæat, facile condonabit æquus lector. In meliorem certe nitidioremque multo formam redactum esse facile ipso intuitu deprehendet, quisquis hanc editionem cum Dujatiana contulerit. Quin et ea quæ requiri possunt, non ita multa, et parva plerumque sunt : confidimusque hanc jam utilitatem, quam spectavit Freinshemius, ex ejus opere percommode capi posse, ut cum cognitione rerum adsit expedita ad fontes recurrendi facultas.

Cur nulli additi sint asterisci, qui remitterent ad auctorum nomina.

Erunt fortasse quibus placuisset insigniri insertis in ipsum operis corpus asteriscis, vel numeris, vel litteris, locos eos ad quos referenda sunt scriptorum in margine allegatorum nomina. Quibus si hoc pri-

mum respondeamus, nos discedere noluisse ab ipsius auctoris exemplo et mente, qui secundæ decadis supplementa nullis talibus notis distinctane dicam an confusa ipse ediderit, non videmus qui id nobis vitio verti possit. Sed et, si quaque in re id quod præcipuum est intueri maxime decet eique servire, nemo sane dubitabit quin textus potissima nobis cura esse debuerit: cui tamen tanta sæpe intermiscenda fuerat huiusmodi notarum multitudo et varietas, ut iis tota jam ejus facies asperata et horrens omnem esset nitorem amissura. Fatigant hæc et remorantur intentionem legis, et deditam rebus mentem alio avocant. Denique doctos viros, quos fere hoc probationum et testimoniorum studium tangit, collata cum rebus auctorum nomina facile ad fontes ducent, etiamsi non in ipsos digitus intendatur.

Finem tandem huic præfationi imponamus, postquam tamen professi fuerimus, nos in notandis sive Livii, sive interpretum ejus et editorum erroribus, et levibus etiam interdum nævis, ut magna libertate, sic nullo livore, nulla maledicendi prurigne, versatos esse, sed uni veritati litasse. Cujus quidem tam sancta sunt apud nos jura, ut eam, si quando nos quoque arguet et damnabit, summo simus gaudio et obvia gratulatione amplexuri.

Fieri omnino non potest, ut in tanto ac tam multiplici opere, cui magno animo incubuimus quidem, sed variis distracto curis, quas laboriosissimum apud nos publicæ professionis munus *per caput et circa latus salientes* undique advocat, non multa nos fefellerint, multi nobis exciderint errores, sive imprudentibus, sive per meram rerum ignorantiam. Quos adeo non moleste feremus nobis exhiberi, ut contra suppliciter oremus eos quicumque nostrum hunc la-

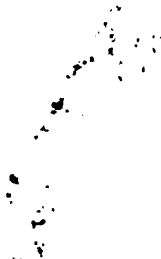

CONCLUSIO.

Quæ peccavimus, moneri cupimus.

Emendata-
ri, ut licu-
erit.

borem in manus sumpserint, ne graventur suas nobis animadversiones impertire. Non modo gratiam illis habituri sumus, sed et, quoniam hoc nostrum consilium est, ut non universum opus simul, sed carptim per partes emittamus, in sequentibus semper voluminibus ea quæ in prioribus peccata fuerint, corrigenda monebimus.

Faxit Deus O. M. cujus ad laudem omnia referri fas est, ut, quas litteris impendimus curas, iis non animus inquires tantummodo pasci amet; sed ita in humanis disciplinis immoremur, ut iis tanquam gradibus ad divina attingenda enitamur.

DISPUTATIO BREVIS

DE PONDERIBUS, PECUNIA, MENSURIS

A LIVIO IDENTIDEM MEMORATIS.

IMMENSA exstant de ponderibus, pecunia, mensuris apud veteres usitatis volumina^a et, qui rem universam complecti disserendo velit, latissimus ei subjiçietur explicandæ doctrinæ campus. Nos eam delibabimus tantum, et quatenus illa ad intelligendum Livium necessaria est.

Atque, ut a ponderibus incipiamus, caput rei totius, et certissimam ejus expediendæ viam aperuit vir magni in Philosophia nominis, nec minus eruditione multiplici clarus, Petrus Gassendus. Hic, quum impetratus esset a Peireskio illo, quem vere dixerimus litterarum et litteratorum nutriculum, modulus^a accurate expressus ex congio, qui hodie in ædibus Farnesianis Romæ asservatur, positus olim in Capitolio Vespasiani temporibus, tanquam forma et exemplar omnium congi-
DE PONDERIBUS.
Gassend. de vita Peireskii, l. II.
giorum, non dubitavit quin certo exploraturus esset Romanæ libræ pondus. Quum enim constet, ut infra dicemus, congi-um decem pondo vini, vel aquæ, (idem enim ferme utriusque liquoris pondus est) fuisse, hic idem congius, si vino, vel aqua plenus ponderibus nostratibus appendatur, necessario daturus est verum librarum Romanæ nostratisque discrimen.

Sed hac in re magnus primo versatus est error, quem nobis ingeniose deprehendisse, et, eruto ex ambagibus obscuræ vetustatis vero, feliciter correxisse visus est clarissimus Labareus, e Regia inscriptionum et litterarum Academia, edita super hoc negotio doctissima disputatione, Tom. VIII. Commentariorum Academicorum, p. 372.

Nimirum, quum congius Farnesianus inscriptas præferat has notas *P. X.* id est, *pondo decem*, et præterea constet ex Festo lege sancitum esse, ut *congius vini decem pondo siet*, idemque doceat vetus scriptor Fannius; quod primo venit in mentem, id omnes statim pro certo arripuere, decem libras pondo vini contineri congio, sive centum et viginti uncias pondo: duodecim enim uncias libra Romana censebatur. Nec cuiquam facile suspicio oriretur, rem aliter se habere potuisse. Id ta-
Congius vini decem pondo.
Super ea re error.

^a Hunc modulum e congio Farnesiano expressum possidet Bibliotheca Sangrovesiana Parisiis.

men falsum esse evidenter probatur invictis veterum testimoniis. Atque hoc non minimum documentum esse potest, quam non temere primæ rerum fronti credendum sit, quamque facile sub dolosa verî specie fallere queat occultus error, cæcisque insidiis securas mentes subiturus. Sed ut illum arguere quis possit, prius quædam observanda sunt. Ducem sequemur eruditissimum virum, quem modo honoris causa nominavimus.

Ducæ apud Rom. libræ, libra mensoria, et libra pondo. 1°. Ducæ apud Romanos libræ in usu fuere, liquidorum altera, altera aridorum; illa præsertim ad molemb, hæc ad pondus rerum definiendum usurpata. Illam appellabimus libram mensoriam, hanc libram pondo. Utraque in duodecim uncias dividebatur: utriusque uncie in octo drachmas°. Hoc discrimen librarum quum ex Fannio clare astruitur, tum præcipue ex Galeno, qui passim distinguit *λίτραν μετρικὴν*, et *λίτραν σταμικὴν*, imo et eas inter se comparavit, ut modo exponemus.

Ex libra mensoria, non solum moles, sed et pondus liquoris noscebatur. 2°. Quum diversum sit diversorum liquorum pondus, vas idem eo majorem vim hujus illiusve liquoris capiet, quo hic illo gravior erit. Itaque mensura ejusmodi, ex qua sola liquoris in ea contenti moles, non etiam pondus, cognosceretur, facile posset in errorem inducere. Utrumque præstabat libra mensoria; atque hinc recte et *libra* dicebatur, quod illa pondus liquorum cognoscendum dabat, et *mensoria libra*, quod illud pondus exprimebat per rationem ad vas quoddam definitum, quo certi cujusdam liquoris certum pondus continebatur.

Oleum, proprius libræ mensoriæ liquor. 3°. Ob eandem illam ponderis pro liquorum varietate varietatem, unum aliquem liquorem eligi oportuit, cujus in libra mensoria contenti cognitum semel pondus usui esset ad definienda ceterorum liquorum, quos illa libra metiretur, pondera. Vinum et aqua eo commodius viderentur eligenda fuisse, quod eorum et maximus est usus, et par fere in pari mole pondus. At Romanis oleum magis placuit, et libram mensoriam oleo plenam voluerunt normam esse ceteris liquoribus æstimandis propositam. Hinc sæpe Galenus nominat *τὴν τοῦ ἐλαίου καλουμένην λίτραν*, et *μέτρον ὃ τὸ ἐλαίον μετροῦσι*. Idem colligitur et ex Fannio.

Libræ olei mensoriæ ratio ad libram pondo. 4°. Pondus olei libra mensoria contenti se habebat ad libram pondo, ut 10. ad 12. Hoc diserte docet Galenus, qui a se diligenter exploratum esse affirmat libralis mensuræ oleo plenæ pondus, et duodecim uncias mensorias olei inventas esse pares decem uncias pondo. Nec minus clare id probant Galeni et Fannii collata inter se de cyathio testimonia. Galeno auctore

^b *Molem* tota hac in disputatione intelligimus, non quam Physici dicunt *massam*, sed amplitudinem, magnitudinem, id denique quod Gallice dicimus *le volume d'un corps*.

^c *Drachma* Græcum ab origine nomen est, sed quod ex assiduo Græcorum cum Romanis commercio, in pervulgatum usum apud Romanos transierit.

cyathus capiebat duodecim olei drachmas: eundem cyathum aestimat decem drachmis pondo Fannius.

5°. Jam igitur si cognoscatur ratio ponderis olei ad vini Pondus vini libra mensoria contentum. in pari utrimque mole pondus, quam *gravitatem specificam* Mechanici appellant, cognoscetur quoque quodnam vini pondus libra mensoria contineatur. Hanc rationem Romani statuerant esse¹ ut 9. ad 10. quæ sane haud multum aberrat a vero, et ad publicum illum et forensem usum commode se habet. Quum ergo libra olei mensoria decem unciis pondo æqualis sit, hæc instituatur proportio: ut 9. quæ est gravitas specifica olei, ad 10. quæ est gravitas specifica vini, ita 10. numerus unciarum pondo libræ olei mensoriæ, ad 11½. qui erit numerus unciarum pondo vini libræ mensoria contenti.

6°. Ut jam ad congiū accingamur, constat ex Fannio congiū capacem fuisse novem librarum mensuriarum olei. Etenim ille diserte docet sextarium, qui sexta pars est congii, cepisse libram olei cum semisse. Unde clare patet novem libras olei congiō contineri. Libras autem illas mensorias fuisse, non libras pondo, ex eo intelligitur, quod idem sextarius, qui a Fannio dicitur capere libram olei cum semisse, sive uncias 18. ex^e eodem Fannio quindecim unciis pondo aestimandus est. Hæc enim ipsa ratio est libræ mensoriæ oleo plenæ ad libram pondo. Illas libras diximus ad sese invicem ita se habere, ut 12. ad 10. Eodem autem modo se habent 18. ad 15. quo 12. ad 10. Ergo et ubi dicitur sextarius esse quindecim unciarum pondo, intelligendus est oleo plenus; et uncia decem et octo olei, quæ sextario continentur, sunt uncia mensoriæ, non uncia pondo. Ergo congius, qui sex capit sextarios, novem libras mensorias olei capere dicendus est.

Præterea idem Fannius comparans inter se vinum et oleum sextario contenta, eum dicit capacem fuisse olei quidem unciarum 18. vini vero 20. At viginti illæ vini uncia non possunt esse uncia pondo. Si quidem ex eodem Fannio sextarius æquat pondere uncias quindecim. Sive autem oleo plenus, sive vino, dicatur par esse quindecim unciis pondo, nunquam dare poterit viginti uncias vini pondo. Ergo uncia illæ vini viginti, quas capit, non sunt uncia pondo. Ergo nec 18. olei uncia, quas idem sextarius continet. Superest igitur, ut uncia illæ olei 18. sint uncia mensoriæ.

¹ Apud Galenum Cotyle est unciarum olei 9. vini decem. Apud Dioscoridem et Fannium sextarius capit libram olei cum semisse, sive uncias 18. libram vini cum besse, sive uncias 20. Hæc ratio olei ad vinum non omnino accurate definita est. Pollex enim cubicus olei æquat pondere 331. grana: pollex autem cubicus vini, grana 365. quæ deberet habere 367½, si oleum et vinum ad sese mu-

tuo se haberent, ut 9. ad 10. sed error levissimus est.

^e Ex Fannio cyathus est decem drachmarum pondo. Cotyle autem capit sex cyathos: sextarius duas cotylas. Ergo sextarius capit duodecim cyathos, æ proinde æquat pondere drachmas centum et viginti, sive quindecim uncias. Octo enim drachmæ, ut jam observavimus, unciam constituunt.

Hinc necessario colligitur congium capacem fuisse novem tantummodo librarum mensurarum olei, quæ efficiunt septem libras et sex uncias pondo. Quum ergo gravitas specifica olei sit ad gravitatem specificam vini, ut 9. ad 10. sequitur pondus vini congio contenti fuisse octo librarum et quatuor unciarum, sive centum unciarum pondo, non centum et viginti, ut antea creditum fuerat.

Vini octo
libras pondo
et quatuor
uncias.

Quo sensu
congius di-
catur esse
vini decem
pondo.

Quonam modo igitur congius dici potest *decem pondo esse*? Necesse est enim, ut huic formæ loquendi, quam indubitata antiquitatis monumenta testantur, sua constet veritas.

Primo observabimus nec mensorias decem libras, nec decem libras pondo vini contentas congio fuisse. Non mensorias decem libras. Nam libras olei mensorias novem capiebat congius, ut vidimus. Liquores autem mutati non mutant vasis capacitatem. Non decem libras vini pondo. Etenim septem olei libras pondo cum semisse continebat. Ergo ut decem libras pondo vini contineret, necesse esset, ut gravitas olei specifica esset ad gravitatem vini, ut 3. ad 4. quod aperte falsum est.

Hoc ergo sensu dicebatur congius esse decem vini pondo, quod ejusmodi pondus vini caperet, quod par esset ponderi decem librarum olei mensurarum. Libra olei mensoria est unciarum pondo decem. Decem igitur libræ mensoriæ, sive centum et viginti unciae mensoriæ olei æquant centum uncias pondo: quod ipsum est vini congio contenti pondus.

Ratio libræ
Romanæ
pondo ad li-
bram Pari-
siensem.

Nunc jam facile est rationem libræ Romanæ pondo ad libram Parisiensem cognoscere. Congius centum uncias pondo vini continebat. Idem congius aqua fontana plenus diligentissime appensus ab clarissimo Auzutio, inventus est centum et octo uncias Parisienses illius aquæ continere cum septem, ut vocant, *grossis*, et granis octo supra quadraginta. Hinc statim apparet unciam Romanam graviorem fuisse unciam Parisiensi.

Sed observat idem vir clarissimus, quem hic auctorem sequimur, Labarreus, aliquantum ex illo pondere quod deprehendit accuratissimus Auzutius detrahendum esse, ut verum inveniatur. Etenim, si res ad summam diligentiam exigatur, et omnis aqua vinum pondere superat, et aqua fontana flumineam aquam: et præterea congius Farnesianus ob nimiam vetustatem quibusdam sinuosis amfractibus excavatus, capax jam aliquanto factus est, quam primitus fuerat.

Hæ omnes causæ in unum congruentes non levem visæ sunt imminutionem postulare. Itaque libra Romana, quæ, si nihil discederetur ab pondere Auzutiano, esset unciarum nostrarum tredecim cum granis 43. a doctissimo Labarreo æstimatur uncis Parisiensibus duodecim tantum cum semuncia, sive granis 288. ita ut uncia Romana par fuerit granis nostratibus 600. quæ 576. unciam nostratē efficiunt. Atque hac

æstimatione contenti fuimus, ut quæ nihil, aut parum admodum a vero abeat.

Ut igitur pondera Romana ad nostratium normam exigantur, hæc nobis via sequenda fuit.

Unciæ Romanæ 12. pares sunt unciis nostratibus 12½. ergo libra Romana se habet ad libram Parisiensem, ut 12½. ad 16. sive, ad vitandas fractorum numerorum ambages, ut 25. ad 32.

Eadem libra Romana pondo se habet ad marcā seu selibram Parisiensem, ut 12½. ad 8. sive, ut 25. ad 16.

Ut igitur libræ Romanæ ponderibus nostratibus æstimentur, hæc instituaturs proportio. Ut 32. se habent ad 25. ita numerus datus Romanarum librarum ad quartum numerum, qui exprimet libras Parisienses. Vel, si marcis Parisiensibus opus fuerit, ut 16. se habent ad 25. ita numerus datus Romanarum librarum ad quartum numerum, qui exprimet marcas seu selibras Parisienses.

Nunc, si ceterorum ponderum quibus veteres utebantur, si argenti aurique signati ad libram Romanam ratio perspecta habeatur, nullo negotio illa ad nostrorum ponderum normam redigi poterunt. De asse, et ejus partibus nulla est difficultas. As, et ejus partes. As (hæc enim, etsi notissima, hic ponere non absurdum judicamus, ne si qui forte ea ignoraverint, alio recurrere cogantur)

As ipsa est libra Romana, sive duodecim unciæ,

Deunx, undecim unciæ.

Dextans, decem.

Dodrans, novem.

Bes, octo.

Septunx, septem.

Semis, sex.

Quincunx, quinque.

Triens, quatuor.

Quadrans, tres.

Sextans, duæ.

Uncia.

De denario dissentiunt inter se docti. Nobis verissima videtur Budei et Gronovii sententia, qui statuunt denarium fuisse octavam unciæ partem, ita ut denarii proprie ac subtiliter sex et nonaginta libram constituerent, sed et rotundandi numeri causa, et quia rarissimi denarii pondus illud exactum referrent, consuetudine fori et tractatione pecuniæ introductum sit, ut centum pro libra ambulant. Hoc adstruunt antiquorum scriptorum innumerabilia testimonia, hoc evincit tota rei

Denarii
centum in
libra Rom.
argenti.
Gronov. de
Pec. vet. l.
II. c. 6.

^f De denario et ejus cum drachma comparatione multa ingeniose et erudite disserit Cl. Labarreus, loco supra memorato, quæ consulere operæ pretium est. Nos rem hic non subtiliter exequi-

mur, nec aliud respicimus, quam pervulgatum apud veteres in communi vitæ consuetudine loquendi ac numerandi usum.

nummariae ratio. Itaque centum denariis argenteis libram argenti Romanam aestimamus.

Ex eorumdem Budei et Gronovii mente distinguere debent Sestertius sestertius et sestertium. Sestertius nummus fuit argenteus, quarta pars denarii. Libra ergo argenti Romana censenda est quadringentis sestertiis nummis.

Sestertium, Sestertium nummus non fuit, sed summa quaedam ad faciendas commodius rationes excogitata, quae quidem summa par erat mille sestertiis nummis, sive ducentis quinquaginta denariis, sive denique duabus libris Romanis argenti cum dimidia.

Pondera Graeca usitatissima, sunt drachma, mina, talentum. Drachma Attica ubique in veterum monumentis censetur par denario Romano. Sed centum drachmae erant in mina Attica. Itaque minam Atticam paralem facere debemus libram Romanam. Talentum Atticum sexaginta minarum erat, ac proinde par sexaginta libris Romanis.

DE PECUNIA. Jam ad pecuniam transeamus, eamque, qualis stante republica fuit, perpendamus. Inferiora tempora nihil ad praesentem disputationem pertinent.

Pecunia triplicis generis apud Romanos fuit, aerea, argentea, aurea.

Aes rude. Primus Romae signavit aes Servius Tullius. Antea rudi aere, id est, massis quibusdam aereis, non signatis, non unius formae, non certae figurae, usos esse Plinius ex Timaeo memorat. Asses a Servio signati fuere librales, et hoc initio fuit illud aes grave, de quo toties apud veteres scriptores mentio occurrit, quod appendi non annumerari solebat. Signatum est nota *pecudum*, bove, vel ove, vel sue, unde et *pecunia* appellata. Percussi quoque sunt semisses, et trientes, et quadrantes, ejus ponderis quod nomine ipso indicatur. Hac sola pecunia usi sunt Romani ad Q. sive C. Fabium, Q. Ogulnium consules, quinque annis ante primum Punicum bellum.

Argentum signatum Romae. Denarii, quinarii, sestertii. Tum devicto Pyrrho et Tarentinis, quum Romani totam jam Italiam imperio amplecterentur, auctis successu rerum opibus, argentum signari coeptum, denarii, quinarii, sestertii, et placuit denarium pro decem libris aeris, sive assibus libralibus ambulare; quinarium, qui postea et victoriatus dictus est, pro quinque; sestertium pro dupondio, sive duobus assibus, et semisse: quod et ipsa nomina testantur. Hinc apparet quanta primis illis temporibus argenti raritas Romae, et quam immane pretium fuerit. Quum enim centum denarii, ut supra diximus, in libram argenti imputarentur, denarius autem decem libris aeris aequiparetur, sequitur singulas argenti libras millenis aeris libris primo aestimatas fuisse.

Una libra argenti par mille libris aeris.

* Vid. appendicem de aere gravi huic disputationi a nobis subjunctam.

Sed non ita multo post mutata res est, et pretium æris auctum, non tam affluentibus divitiis, quam urgente inopia. Bello enim Pupico primo, quum impensis respublica non sufficeret, institutum ut asses sextantario pondere ferirentur, in- Asses sextantarii. nente levioribus his assibus eodem pretio, quod libralibus fuerat. Mutato æræ monetæ pondere, et mutata nota est. Nota æris tum fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis: in triente vero et quadrante, ratis, unde et *ratiti* interdum dicti sunt, teste Festo.

Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses Asses unciales. unciales facti: sed mutata est eorum ad argentum proportio; placuitque denarium sedecim assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. Postremo asses semunciales Asses semunciales. facti, quo tempore, quo ferente legem, incertum: nisi quod latorem legis Papirium vocitatum fuisse constat, quum ipsam legem Plinius Papiriam appellet. Sed tunc tamen servata est eadem quæ a bello Punico secundo invaluerat horum ad argentum ratio.

Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, et inde bigati quadrigatique dicti.

Aureus nummus post annum secundum et sexagesimum Aureus nummus secundo bello Punico signatus. Romæ percussus est, quam argenteus, id est, bello Punico secundo, C. Claudio Nerone, M. Livio II. consulibus: tumque auri proportionem ad argentum quindecuplam fuisse ex Plinio colligitur: sed brevi decupla effecta est ex imitatione Græcorum. Decimo tertio post bellum Annibalicum confectum Auri ad argentum proportio quindecupla primo, brevi postea decupla.

Auri ad annum jubentur Ætoli pro decem argenteis unum aureum nummum pendere, ut habet Livius l. XXXVIII. c. 11. sive, ut clarius Polybius, pro decem argenti minis unam auri minam. Aureum nummum unius generis, unius formæ apud Romanos fuisse censet Gronovius, atque ideo non reperiri apud scriptores varia aureorum Romanorum, quemadmodum De Pec. vet. lib. III. c. 15. argenteorum tria genera erant, denarius, quinarius, sestertius; aureorum unum.

Cujus ponderis aureus nummus primo Romæ percussus fuerit, quum quindecupla auri ad argentum proportio in usu erat, non reperimus. Sed illud perbreve, ut modo diximus, intervallum fuit: post quod *placuit*, inquit Plinius, *quadraginta nummos signari ex auri libris*. Sic enim legendum esse hunc Plinii locum credimus, ut et habent aliquot MSS. teste Cl. Harduino, quamvis ipse aliam lectionem magis probaverit, et in contextum admiserit. Quum igitur quadraginta aurei ex libris aureis signarentur, si centum denarii in libram impuntentur, sequitur aureum nummum duum denariorum et quinarium pondus æquasse. Atque hoc quidem perbene convenit cum perpetua aurei Romani æstimatione, quem veteres magno Aureus Romanus valuit 25. denar. consensu viginti quinque denariis argenteis valuisse testantur.

Si enim servetur decupla auri ad argentum proportio, duo denarii et semis ex auro pares sunt viginti quinque denariis ex argento. Talis ergo fuit aureus Romanus: et, si quando denariorum aureorum mentio in scriptorum Romanorum libris occurrit, eos existimat Gronovius peregrinos esse, et aliunde advectos, non Romæ percussos.

Aureus Atticus duarum drachmarum.

Comparatio antiquorum nummorum cum nostris.

Aureus Atticus minor Romano fuit, et duarum tantum drachmarum pondus æquabat. Hic vocabatur simpliciter χρυσός. Fuere et drachmales aurei, qui ἡμιχρυσοί nominabantur. Cognito antiquorum nummorum pondere, et eorum inter se ratione, nunc eos cum nostris comparare opus est. Et, quoniam nos pecuniam non appendimus, sed annumeramus, et in quotidiana nummorum tractatione, non marcis aut uncis eos, sed libellis et solidis Turonensibus æstimamus, id primo consultiissime videbamur facturi, si veteres nummos ad libellarum solidorumque Turonensium normam exigereimus.

Cur eos non æstimaverimus in libellis et solidis Turonensibus.

Sed ab illo nos consilio duplex deterruit difficultas: una, quod sæpe apud nos ita jactatur nummus, tam varia æstimatione fluctuare jubetur, ut nihil de eo certi statui queat, aut quod vel in unum fortasse annum usui esse possit: altera, quod ex quo res nummaria apud nos ex diuturna agitatione aliquatenus constitit, eam sequimur Galli marcarum aureæ et argentæ æstimationem, quæ multum discrepet ab eo quod verum et genuinum apud plerasque Europæ gentes auri et argenti pretium habetur: adeo ut nomen illud libellarum Turonensium falsa blandiatur specie claritatis; re quidem vera errorem potius sit obscuritatemque pariturum. Nobis ergo ad pondera confugiendum fuit, quæ et minime variant, nec quidquam habent ambigui. Itaque fecimus: et, quæcunque auri argenteive, sive facti aut infecti, sive signati summa in Livio occurrit, eam marcis seu selibris, uncis, etc. Parisiensibus æstimavimus ad eam rationem quæ supra demonstrata est.

Aurum argentumque ad ponderum Parisiensium rationem exigimus.

Æs non debuit æstimari ex pondere.

Sed in ære alia nobis ineunda ratio erat, ne in eundem errorem incurreremus, qui Dujatio fraudi fuit. Quum enim æs apud Romanos longe vilius esset quam apud nos, ut patet ex eo quod, ubi primum moneta ex argento cudi cœpta est, singulæ argenti libræ millenas æris libras pretio æquarent, asses Romanorum librales in libras æris nostrates redacti, quod a Dujatio factum est, fallaci nobis specie divitiarum imponent, et haberentur a nobis pro longe majore summa, quam quanti a Romanis illi taxabantur. Itaque faciendum visum est, ut æs non in se, sed habita argenti ratione æstimaremus; et, quod ei ad argentum collato pretium Romani statuerant, id in marcis, uncis, etc. argenti Parisiensibus redderemus.

Sed habita argenti ratione.

Hic operæ pretium esse ducimus tabulam exhibere indicem ponderum nummorumque maxime usitatorum apud veteres cum ponderibus nostratibus collatorum. Fuere ergo nobis

Libra Romana et mīna Attica, uncīarum Parisiensium 12½.

Uncia Romana, granorum 600.

Denarius, si ad severam æstimationem exigeretur, granorum esse debuerat 75. sed quia usu receptum fuerat, ut centum denarii in libram imputarentur, habitus est a nobis granorum tantummodo 72.

Drachma par censetur denario.

Quinarius, granorum 36.

Sestertius, granorum 18.

Sestertium, sive mille nummum, marcarum argenti 3. uncīarum 7. granorum 144.

Talentum Atticum, marcarum argenti 93. uncīarum 6.

As, quandiu deni denarium, bini cum semisse sestertium conficiebant, æstimatus a nobis est grānis argenti 7½: posteaquam senidēni in denarium, quaterni in sestertium coniecti sunt, grānis argenti 4½.

Hæc nobis æstimatio ex ponderum ratione sufficit: in qua si qui ob insolentiam fortasse hærebunt, et aliquam obscuritatis nubeculam superesse querentur, Turonensesque libellas et solidos, notiora nomina, desiderabunt, iis facillimum erit, definito semel in libellis solidisque Turonensibus marcarum auri et argenti pretio, ad illud pondera quæ in notis nostris expressa reppererint exigere.

Superest ut aliquid de mensuris longis et cavis breviter disseramus. Initium hic a pede, quemadmodum in ponderibus a libra, faciendum videtur.

Pes Romanus Capitolinus ab diligentissimis talium rerum indagatoribus, sed et Mathematicarum disciplinarum peritissimis viris, Picardo et Auzutio, magna cum cura observatus, inventus est partes habere 653. vel 655½. quales pes noster Parisiensis habet 720: ac proinde non totos habere undecim pollices Parisienses, quamvis ab iis parum absit, nempe paulo plus una decima pollicis parte. Hoc discrimen inter Romanum nostratēque pedes haud sane parvum est. Tamen pedem Romanum, et ejus partes, et omnino mensuras longas, præter stadium et milliāre, ad nostri pedis regii modum revocare in notis negleximus, propterea quod nec tanti esse visum est, et res facillima.

Sed operæ pretium est nosse quam rationem haberent ad pedem ceteræ antiquorum mensuræ.

Pes Romanus dividitur in quatuor palmos, duodecim pollices, digitos sedecim.

Cubitus, in duas spithamas, sex palmos, decem et octo pollices, quatuor et viginti digitos. Itaque cubitus par erat sesquipedali.

Jugerum actus duos quadratos continebat, quorum quilibet Jugerum centum et viginti pedes quaquaversum habebat. Itaque jüge-

Indiculus
ponderum
nummo-
rumque ve-
terum ex
nostris pon-
deribus æ-
stimato-
rum.

DE MEN-
SURIS.

Pes Roma-
nus unde-
cim fere
pollicem
Paris.

Pedis Ro-
mani par-
tes.

Cubitus par
sesquipedali.

rum patebat ducentos quadraginta in longum pedes, in latum centum et viginti.

Stadium.

Stadium, mensura Græca, erat centum viginti quinque passuum, quorum quilibet quinque pedibus censebatur.

Milliare.

Milliare Romanum par erat octo stadiis.

Quot stadia

et miliaria

in leuca

nostrate.

Hinc facile est stadia et miliaria ad leucarum nostrarum communium rationem exigere. Leuca, quales viginti quinque gradum unum meridiani terrestris explent, habet hexapedas 2282. Stadia igitur duo ferme et viginti, duo miliaria et septingenti quinquaginta passus, leucam conficerent, si pes Romanus pedi nostro par esset. Sed si discriminis, quod inter utrumque interest, ratio habeatur, stadia fere quatuor et viginti, tria miliaria in leucam imputanda erunt.

Quod spectat ad mensuras cavas, eas omnes quæ in Livio identidem appellantur, ad nostrarum rationem exigere necessarium duximus.

Amphora

pes cubicus

Romanus.

Amphora, sive quadrantal, erat ipse pes cubicus Romanus, teste Fannio. Sed quum in pede Romano undecim fere sint pollices Parisienses, (decimam pollicis partem, quæ abest pedi Romano, negligimus) pes cubicus Romanus solos habebat pollices cubicos mille trecentos triginta unum, quales habet mille septingentos viginti octo pes noster cubicus. Itaque pes cubicus Romanus est ad pedem cubicum nostratem, ut 3 $\frac{1}{4}$. ad 4. sive ut 37. ad 48.

Modius,

tertia pars

amphoræ.

Modius apud Romanos pedis sui cubici tertia pars erat, quemadmodum apud nos, nostri. Itaque eadem est inter modios Romanum et nostratem, quæ inter pedes cubicos Romanum et Parisiensem ratio.

Congius,

semipes cu-

bicus.

Congius est semipes Romanus cubicus, octava pars amphoræ. Sed quum congius ad metienda liquida adhiberetur, æstimabimus eum, ut et ceteras infra ipsum mensuras, in iis mensuris quas vocamus *pintas*, et earum partibus. Itaque congius centum, ut initio diximus, uncias Romanas pondo vini capiebat, quibus pares sunt 1044. uncias Parisienses, sive libræ sex, uncia octo, cum una sexta uncia parte. At vini vel aquæ *pinta* (sic enim loqui necesse est, si verborum circuitus, et ambages vitare volumus) sequat duas libras pondere. Itaque congius capiebat tres vini vel aquæ *pintas* et paulo amplius quartam *pintæ* partem.

Sextarius.

Sextarius, sexta pars congii, sexdecim uncias Romanas vini pondo cum quinque drachmis et una tertia drachmæ parte capiebat, libram Parisiensem cum uncia et semisse, ac proinde major erat ea mensura quam vocamus *chopine*.

Hemina.

Hemina, pars dimidia erat sextarii, ac proinde superabat eam mensuram quæ apud nos dicitur *demi-septier*.

Quartarius.

Quartarius, quarta pars sextarii, non multum excedebat eum modulum, quem dicimus *poisson*.

E mensuris cavis apud Græcos usitatis, solius medimni apud ^{Medim-} Livium fit mentio, quod duabus amphoris sive sex modis par ^{num.} erat.

Atque hæc sunt quæ de ponderibus, pecunia, mensuris antiquorum summatim disserenda esse duximus, ut, ubicumque lector hæc in notis nostris æstimata invenerit, sciat quid secuti fuerimus, et, si quid illic obscuri repperit, huc recurrat, ubi tota res pluribus verbis tractata facilius et planius intelligi potest.

APPENDIX

DE ÆRE GRAVI.

CIRCA æs grave hic nodus non facile solvendus occurrit, ^{Difficultas circa æs grave non mediocris.} quod ejus, etiam post imminutum assium pondus, mentio tamen fit interdum a scriptoribus, tanquam tunc quoque adhibiti ad conficiendas æstimandasque pecuniæ summas. Etenim quum æris gravis nomine intelligantur, ut diximus in Disputatione præcedenti, asses librales, quis ejus usus esse debuit post levatos asses, et ad unciam redactos.

Illa difficultas doctissimos viros, Salmasium, Gronovium, Kusterum, Perizonium, non mediocriter exereuit, et in varias scidit sententias: quas tractatas qui videre voluerit, adeat Dissertationem eruditissimi et acutissimi viri Jac. Perizonii de Ære gravi: in qua tota res accurate perpenditur, nec tamen nobis visa est plane ad liquidum perducere, non scribentis vitio, in quo ingenii sagacitas certat cum ubertate doctrinæ, sed ob densas tenebras rei quum vetustissimæ, tum nusquam ex professo a scriptoribus antiquis disceptatæ, et in transcurso tantum breviter ab iis raptimque indicatæ.

In hac obscuritate dispicere conemur primum, num quid pro claro haberi, et extra controversiam esse debeat, atque id teneamus, et ab eo quod ambigi et per malignam lucem vix dispici potest seponamus.

Constat 1°. quoties scriptores Romani de vetere illo ante ^{Æs grave antiquiore ævo asses librales.} imminutum assium pondus ævo loquentes mentionem faciunt æris gravis, intelligendos esse asses librales. Hoc probant testimonia Plinii, l. XXXIII. c. 3. et Festi in voce *Grave æs*. Plinium audiamus. *Librales*, inquit, *appendebantur asses*. *Quare æris gravis pœna dicta*. Manifestum est a Plinio exponi *æs grave per librales asses*. Disertius adhuc Festus: *Grave*

æs dictum a pondere, quia deni asses singuli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum. Hinc evertitur opinio Kusteri, qui grave æs de quocunque ære intelligendum putat, tam sextantario et unciali, quam librali: quasi in illa appellatione æs sumeretur pro nummo, ita ut *grave æs* esset nummus gravior, argenteo scilicet nummo, qui ob majus metalli pretium, minoris necessario ponderis esse debet. Hoc commentum, omni veterum auctoritate destitutum, imo cum ea aperte pugnans, merito explosum est a Perizonio.

Æris gravis
tamen ap-
pellatio na-
ta post im-
minutos as-
ses.

2°. Patet gravis æris appellationem tum natam esse, quum asses imminuti sunt, ut nempe grave æs opponeretur huic recenti leviori. Antea enim quum unius generis æs esset, minime necesse erat illud aliquo velut cognomine insigniri. Itaque in lege illa duodecim tabularum, quam memorat Gellius, l. XX. c. 1. legimus *viginti quinque æris pœnæ sunt*. Non additur *gravis*, quia tunc unius modi æs erat, nec proinde ulla poterat esse ambiguitas. At scriptores lævato æris pondere recentiores, quales sunt ii omnes fere quorum monumenta ad nos pervenerunt, ubi loquendum illis fuit de assibus libralibus antiquiore ævo usitatis, appellationem *æris gravis* usurparunt, per comparisonem ad æs levius quod suo tempore in manibus hominum versari videbant.

Tunc quo-
que summas
in ære gravi
interdum
conceptas.

3°. Constat etiam post imminutos asses, summas nihilominus in ære gravi interdum conceptas fuisse. Testimonio sunt 1°. Livius, XXII. 33. et XXXII. 26. tum locus e libris linteis pontificum a Salmasio allatus, *de modo usurarum*, p. 237. ubi dicuntur *Ætolorum legatis lautia data, et ducenta*, sive potius *bina millia æris gravis in singulos*. Cum Ætolis enim bello demum Punico secundo rem habere Romani cœperunt. Denique idem adstruitur ex Seneca, qui l. I. Natur. Quæst. c. ult. et Consol. ad Helviam, c. 12. tradit Scipionis filias in dotem a senatu accepisse *æs grave*. Hunc Scipionem ex Val. Max. l. IV. c. 4. apparet fuisse Cn. Scipionem, qui in Hispania periit, patrum Africanorum prioris.

Fuit ali-
quod discrimen
pretii
inter æs
grave et as-
ses leviores.

4°. Necesse est ut tunc aliquod discrimen fuerit pretii et æstimationis inter grave æs, et asses leviores. Alioquin prorsus inutile fuisset ipsius appellationis discrimen. Itaque stare posse non videtur Gronovii sententia, qui l. III. de Pecun. vet. c. 15. censet gravis æris nomine venire potuisse massas æreas, quarum pretium exigeretur ad rationem nummi ærei: ita ut, cui donarentur decem millia æris gravis post levatum pondus nomismatum, is acciperet decem millia assium in massis ejusmodi. Si id admitteretur, periret jam discrimen pretii: et decem millia gravis æris essent ipsa decem assium leviorum millia.

Pro certo itaque ponere posse videmur gravis æris appellatione, tam ante, quam post imminutos asses, libras æris intel-

ligi, sive in assibus vere libralibus priore ævo; sive postea nomine tenus, ad usurpandam vetustatis imaginem, cum aliqua tamen ratione discriminis ad nummos usu jam communi receptos: ita ut, cui decem millia gravis æris donata leguntur, is antiquitus decem millia librarum æris acceperit; posteriore ævo summam pecuniæ, quæ id nomen ex more antiquo retinisset, et vere differret a decem millibus assium leviorum.

Huc usque nobis cum Perizonio convenit, qui et recte suspicatur civitatem patriorum institutorum retinentissimam, post mutatum æris nummarii pondus servasse tamen antiquam pecuniarum æstimandarum rationem, in iis certe quæ publice fierent, ut in æstimando civium censu, in muneribus donisque senatusconsulto decretis, in colligenda ratione pecuniæ quæ in triumphis ferretur: ita ut longe sæpius sit intelligendum æs grave in scriptis antiquorum, quam expressum reperitur.

Sed quodnam pretium finiendum sit libris illis æris post cu-
De illo æris
gravis pre-
tio multum
ambigitur.
 sos asses leviores, id vero nobis ita perplexum et ambiguum videtur, ut lectis et multum pensitatis iis quæ doctissimi viri super hoc negotio scripserunt, usurpare possimus illud Comici poetæ: *Fecistis probe. Incertior sum, quam dudum.*

Distinguemus tamen pondera ipsa librarum æris, quæ mer-
Libra æris
non signati
debuisset pre-
tio augeri
pro ratione
fere æris
signati.
 cis loco haberentur, et æs grave adhibitum ad concipiendas veteri more pecuniarum summas. Librarum æris pondo non dubitamus quin pretium crescere, levato nomismatum pondere, debuerit, idque pro ratione fere nummi: quod et Gro-
 novio visum est. Hoc enim concoquere omnino non possumus, quod sumit Perizonius, librarum æris pondo rationem ad argentum post imminutos asses aliquantulum duntaxat fuisse mutatam: ita ut post cusos sextantarios asses duæ unciae signati æris tanti fere æstimarentur in argento, quanti tota libra non signati foret. Et augescentibus jam imperii cum ditione divitiis, fieri omnino non potest quin argenti pretium ex copia paullum evilerit, et abjecta sit inmanis illa, quæ primo invaluerat, unius argenti libræ cum mille æris libris comparatio. Itaque libra æris non facti, nec signati, æstimari debet, post cusos sextantarios asses, sex fere assibus; post unciales, duodecim. Illud ergo unum in disceptationem vocatur, quoniam pretio taxandum sit æs grave in conficiendis pecuniarum rationibus post percussos asses leviores expressum, siue quam rationem illud æs et ad asses, et ad argentum habuerit.

E tribus unum factum esse oportuit, nempe ut vel æs grave paris fuerit cum assibus pretii, ita ut decem æris gravis semper fuerint ipsi decem asses; vel æri gravi pretium creverit pro ratione nummi, ita ut decem æris gravis æstimentur sexaginta assibus sextantariis, centum et viginti uncialibus; vel denique æris gravis eadem semper fuerit ad argentum ratio,

Hinc necessario colligitur congium capacem fuisse novem tantummodo librarum mensurarum olei, quæ efficiunt septem libras et sex uncias pondo. Quum ergo gravitas specifica olei sit ad gravitatem specificam vini, ut 9. ad 10. sequitur pondus vini congio contenti fuisse octo librarum et quatuor unciarum, sive centum unciarum pondo, non centum et viginti, ut antea creditum fuerat.

Vini octo
libras pondo
et quatuor
uncias.

Quo sensu
congius di-
catur esse
vini decem
pondo.

Quonam modo igitur congius dici potest *decem pondo* esse? Necessè est enim, ut huic formæ loquendi, quam indubitata antiquitatis monumenta testantur, sua constet veritas.

Primo observabimus nec mensorias decem libras, nec decem libras pondo vini contentas congio fuisse. Non mensorias decem libras. Nam libras olei mensorias novem capiebat congius, ut vidimus. Liquores autem mutati non mutant vas capacitytatem. Non decem libras vini pondo. Etenim septem olei libras pondo cum semisse continebat. Ergo ut decem libras pondo vini contineret, necesse esset, ut gravitas olei specifica esset ad gravitatem vini, ut 3. ad 4. quod aperte falsum est.

Hoc ergo sensu dicebatur congius esse decem vini pondo, quod ejusmodi pondus vini caperet, quod par esset ponderi decem librarum olei mensurarum. Libra olei mensoria est unciarum pondo decem. Decem igitur libræ mensoriæ, sive centum et viginti unciae mensoriæ olei æquant centum uncias pondo: quod ipsum est vini congio contenti pondus.

Ratio libræ
Romanæ
pondo ad li-
bram Pari-
siensem.

Nunc jam facile est rationem libræ Romanæ pondo ad libram Parisiensem cognoscere. Congius centum uncias pondo vini continebat. Idem congius aqua fontana plenus diligentissime appensus ab clarissimo Auzutio, inventus est centum et octo uncias Parisienses illius aquæ continere cum septem, ut vocant, *grossis*, et granis octo supra quadraginta. Hinc statim apparet unciam Romanam graviores fuisse uncia Parisiensi.

Sed observat idem vir clarissimus, quem hic auctorem sequimur, Labarreus, aliquantum ex illo pondere quod deprehendit accuratissimus Auzutius detrahendum esse, ut verum inveniatur. Etenim, si res ad summam diligentiam exigatur, et omnis aqua vinum pondere superat, et aqua fontana flumineam aquam: et præterea congius Farnesianus ob nimiam vetustatem quibusdam sinuosis amfractibus excavatus, capaxior jam aliquanto factus est, quam primitus fuerat.

Hæ omnes causæ in unum congruentes non levem visæ sunt imminutionem postulare. Itaque libra Romana, quæ, si nihil discederetur ab pondere Auzutiano, esset unciarum nostrarum tredecim cum granis 43. a doctissimo Labarreo æstimatur uncis Parisiensibus duodecim tantum cum semuncia, sive granis 288, ita ut uncia Romana par fuerit granis nostratibus 600. quæ 576. unciam nostratē efficiunt. Atque hac

æstimatione contenti fuimus, ut quæ nihil, aut parum admodum a vero abeat.

Ut igitur pondera Romana ad nostratium normam exigentur, hæc nobis via sequenda fuit.

Unciæ Romanæ 12. pares sunt unciis nostratibus 12½. ergo libra Romana se habet ad libram Parisiensem, ut 12½. ad 16. sive, ad vitandas fractorum numerorum ambages, ut 25. ad 32.

Eadem libra Romana pondo se habet ad marcā seu selibram Parisiensem, ut 12½. ad 8. sive, ut 25. ad 16.

Ut igitur libræ Romanæ ponderibus nostratibus æstimentur, hæc instituatur proportio. Ut 32. se habent ad 25. ita numerus datus Romanarum librarum ad quartum numerum, qui exprimet libras Parisienses. Vel, si marcis Parisiensibus opus fuerit, ut 16. se habent ad 25. ita numerus datus Romanarum librarum ad quartum numerum, qui exprimet marcas seu selibras Parisienses.

Nunc, si ceterorum ponderum quibus veteres utebantur, si argenti auriq̃ue signati ad libram Romanam ratio perspecta habeatur, nullo negotio illa ad nostrorum ponderum normam redigi poterunt. De asse, et ejus partibus nulla est difficultas. As, et ejus partes. As (hæc enim, etsi notissima, hic ponere non absurdum judicamus, ne si qui forte ea ignoraverint, alio recurrere cogantur)

As ipsa est libra Romana, sive duodecim unciæ,

Deunx, undecim unciæ.

Dextans, decem.

Dodrans, novem.

Bes, octo.

Septunx, septem.

Semis, sex.

Quincunx, quinque.

Triens, quatuor.

Quadrans, tres.

Sextans, duæ.

Uncia.

De denario dissentiant inter se docti. Nobis verissima videtur Budei et Gronovii sententia, qui statuunt denarium fuisse octavam unciæ partem, ita ut denarii proprie ac subtiliter sex et nonaginta libram constituerent, sed et rotundandi numeri causa, et quia rarissimi denarii pondus illud exactum referrent, consuetudine fori et tractatione pecuniæ introductum sit, ut centum pro libra ambularent. Hoc adstruunt antiquorum scriptorum innumerabilia testimonia, hoc evincit tota rei

Denarii
centum in
libra Rom.
argenti.
Gronov. de
Pec. vet. l.
II. c. 6.

^f De denario et ejus cum drachma comparatione multa ingeniose et erudite dissertit Cl. Labarreus, loco supra memorato, quæ consulere operæ pretium est. Nos rem hic non subtiliter exequi-

mur, nec aliud respicimus, quam pervulgatum apud veteres in communi vitæ consuetudine loquendi ac numerandi usum.

nummariae ratio. Itaque centum denariis argenteis libram argenti Romanam aestimamus.

Ex eorundem Budei et Gronovii mente distingui debent Sestertius quarta pars denarii. Sestertius nummus fuit argenteus, quarta pars denarii. Libra ergo argenti Romana censenda est quadringentis sestertiis nummis.

Sestertium. Sestertium nummus non fuit, sed summa quaedam ad conficiendas commodius rationes excogitata, quae quidem summa par erat mille sestertiis nummis, sive decentis quinquaginta denariis, sive denique duabus libris Romanis argenti cum dimidia.

Pondera Graeca. Pondera Graeca usitatissima, sunt drachma, mina, talentum. Drachma Attica ubique in veterum monumentis censetur par denario Romano. Sed centum drachmae erant in mina Attica. Itaque minam Atticam parvam facere debemus libram Romanam. Talentum Atticum sexaginta minarum erat, ac proinde par sexaginta libris Romanis.

DE PECUNIA. Jam ad pecuniam transeamus, eamque, qualis stante republica fuit, perpendamus. Inferiora tempora nihil ad praesentem disputationem pertinent.

Pecunia triplicis generis apud Romanos fuit, aerea, argentea, aurea.

Aes rude. Primus Romae signavit aes Servius Tullius. Antea rudi aere, id est, massis quibusdam aereis, non signatis, non unius formae, non certae figurae, usos esse Plinius ex Timaeo memorat. Asses a Servio signati fuere librales, et hoc initio fuit illud aes grave⁵, de quo toties apud veteres scriptores mentio occurrit, quod appendi non annumerari solebat. Signatum est nota *pecudum*, bove, vel ove, vel sue, unde et *pecunia* appellata. Percussi quoque sunt semisses, et tridentes, et quadrantes, ejus ponderis quod nomine ipso indicatur. Hac sola pecunia usi sunt Romani ad Q. sive C. Fabium, Q. Ogulnium consules, quinque annis ante primum Punicum bellum.

Argentum signatum Romae. Tum devicto Pyrrho et Tarentinis, quum Romani totam jam Italiam imperio amplecterentur, auctis successu rerum opibus, argentum signari coeptum, denarii, quinarii, sestertii, et placuit denarium pro decem libris aëris, sive assibus libra libus ambulare; quinarium, qui postea et victoriatus dictus est, pro quinque; sestertium pro dupondio, sive duobus assibus, et semisse: quod et ipsa nomina testantur. Hinc apparet quanta primis illis temporibus argenti raritas Romae, et quam immane pretium fuerit. Quum enim centum denarii, ut supra diximus, in libram argenti imputarentur, denarius autem decem libris aëris aequiparetur, sequitur singulas argenti libras millenis aëris libris primo aestimatas fuisse.

Una libra argenti par mille libris aëris.

⁵ Vid. appendicem de aere gravi huic disputationi a nobis subjunctam.

Sed non ita multo post mutata res est, et pretium æris auctum, non tam affluentibus divitiis, quam urgente inopia. Bello enim Punico primo, quum impensis respublica non sufficeret, institutum ut asses sextantario pondere ferirentur, ma- Asses sextantarii. nente levioribus his assibus eodem pretio, quod liberalibus fuerat. Mutato æræ monetæ pondere, et mutata nota est. Nota æris tum fuit ex altera parte Janus geminus, ex altera rostrum navis: in triente vero et quadrante, ratis, unde et *ratiti* interdum dicti sunt, teste Festo.

Postea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, asses Asses unciales. unciales facti: sed mutata est eorum ad argentum proportio; placuitque denarium sedecim assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis. Postremo asses semunciales Asses semunciales. facti, quo tempore, quo ferente legem, incertum: nisi quod latorem legis Papirium vocitatum fuisse constat, quum ipsam legem Plinius Papiriam appellet. Sed tunc tamen servata est eadem quæ a bello Punico secundo invaluerat horum ad argentum ratio.

Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, et inde bigati quadrigatique dicti.

Aureus nummus post annum secundum et sexagesimum Aureus nummus secundo bello Punico signari coepit. Romæ percussus est, quam argenteus, id est, bello Punico secundo, C. Claudio Nerone, M. Livio II. consulibus: tumque auri proportionem ad argentum quindecuplam fuisse ex Plinio colligitur: sed brevi decupla effecta est ex imitatione Græcorum.

Decimo tertio post bellum Annibalicum confectum Auri ad argentum proportio quindecupla primo, brevi postea decupla. anno jubentur Ætoli pro decem argenteis unum aureum nummum pendere, ut habet Livius l. XXXVIII. c. 11. sive, ut clarius Polybius, pro decem argenti minis unam auri minam. Aureum nummum unius generis, unius formæ apud Romanos fuisse censet Gronovius, atque ideo non reperiri apud scriptores varia aureorum Romanorum, quemadmodum ar- De Pec. vet. lib. III. c. 15. genteorum, nomina, quia argenteorum tria genera erant, denarius, quinarius, sestertius; aureorum unum.

Cujus ponderis aureus nummus primo Romæ percussus fuerit, quum quindecupla auri ad argentum proportio in usu erat, non reperimus. Sed illud perbreve, ut modo diximus, intervallum fuit: post quod *placuit*, inquit Plinius, *quadraginta nummos signari ex auri libris*. Sic enim legendum esse hunc Plinii locum credimus, ut et habent aliquot MSS. teste XL. numm. ex auri libra. Plin. ibid. Cl. Harduino, quamvis ipse aliam lectionem magis probaverit, et in contextum admiserit. Quum igitur quadraginta aurei ex libris aureis signarentur, si centum denarii in libram impuntentur, sequitur aureum nummum duum denariorum et quinarii pondus æquasse. Atque hoc quidem perbene convenit cum perpetua aurei Romani æstimatione, quem veteres magno Aureus Romanus valut 25. denar. consensu viginti quinque denariis argenteis valuisse testantur.

Si enim servetur decupla auri ad argentum proportio, duo denarii et semis ex auro pares sunt viginti quinque denariis ex argento. Talis ergo fuit aureus Romanus: et, si quando denariorum aureorum mentio in scriptorum Romanorum libris occurrit, eos existimat Gronovius peregrinos esse, et aliunde advectos, non Romæ percussos.

Aureus Atticus duarum drachmarum. Comparatio antiquorum nummorum cum nostris.

Aureus Atticus minor Romano fuit, et duarum tantum drachmarum pondus æquabat. Hic vocabatur simpliciter χρυσός. Fuere et drachmales aurei, qui ἡμιχρυσοί nominabantur.

Cognito antiquorum nummorum pondere, et eorum inter se ratione, nunc eos cum nostris comparare opus est. Et, quoniam nos pecuniam non appendimus, sed annumeramus, et in quotidiana nummorum tractatione, non marcis aut unciiis eos, sed libellis et solidis Turonensibus æstimamus, id primo consultissime videbamus facturi, si veteres nummos ad libellarum solidorumque Turonensium normam exigeremus.

Cur eos non æstimaverimus in libellis et solidis Turonensibus.

Sed ab illo nos consilio duplex deterruit difficultas: una, quod sæpe apud nos ita jactatur nummus, tam varia æstimatione fluctuare jubetur, ut nihil de eo certi statui queat, aut quod vel in unum fortasse annum usui esse possit: altera, quod ex quo res nummaria apud nos ex diuturna agitatione aliquatenus constitit, eam sequimur Galli marcarum aureæ et argentæ æstimationem, quæ multum discrepet ab eo quod verum et genuinum apud plerasque Europæ gentes auri et argenti pretium habetur: adeo ut nomen illud libellarum Turonensium falsa blandiatur specie claritatis; re quidem vera errorem potius sit obscuritatemque pariturum. Nobis ergo ad pondera confugiendum fuit, quæ et minime variant, nec quidquam habent ambigui. Itaque fecimus: et, quæcunque auri argenteive, sive facti aut infecti, sive signati summa in Livio occurrit, eam marcis seu selibris, unciiis, etc. Parisiensibus æstimavimus ad eam rationem quæ supra demonstrata est.

Aurum argentumque ad pondus Parisiensium rationem exegimus.

Æs non debuit æstimari ex pondere.

Sed in ære alia nobis ineunda ratio erat, ne in eundem errorem incurreremus, qui Dujatio fraudi fuit. Quum enim æs apud Romanos longe vilius esset quam apud nos, ut patet ex eo quod, ubi primum moneta ex argento cudi cœpta est, singulæ argenti libræ millenas æris libras pretio æquarent, asses Romanorum librales in libras æris nostrates redacti, quod a Dujatio factum est, fallaci nobis specie divitiarum imponent, et haberentur a nobis pro longe majore summa, quam quanti a Romanis illi taxabantur. Itaque faciendum visum est, ut æs non in se, sed habita argenti ratione æstimaremus; et, quod ei ad argentum collato pretium Romani statuerant, id in marcis, unciiis, etc. argenti Parisiensibus redderemus.

Sed habita argenti ratione.

Hic operæ pretium esse ducimus tabulam exhibere indicem ponderum nummorumque maxime usitatorum apud veteres cum ponderibus nostratibus collatorum. Fuere ergo nobis

Libra Romana et mina Attica, unciarum Parisiensium 12½.

Uncia Romana, granorum 600.

Denarius, si ad severam æstimationem exigeretur, granorum esse debuerat 75. sed quia usu receptum fuerat, ut centum denarii in libram imputarentur, habitus est a nobis granorum tantummodo 72.

Drachma par censetur denario.

Quinarius, granorum 36.

Sestertius, granorum 18.

Sestertium, sive mille nummum, marcarum argenti 3. unciarum 7. granorum 144.

Talentum Atticum, marcarum argenti 93. unciarum 6.

As, quandiu deni denarium, bini cum semisse sestertium conficiebant, æstimatus a nobis est gravis argenti 7½: posteaquam senideni in denarium, quaterni in sestertium coniecti sunt, gravis argenti 4½.

Hæc nobis æstimatio ex ponderum ratione sufficit: in qua si qui ob insolentiam fortasse hærebunt, et aliquam obscuritatis nubeculam superesse querentur, Turonensesque libellas et solidos, notiora nomina, desiderabunt, iis facillimum erit, definito semel in libellis solidisque Turonensibus marcarum auri et argenti pretio, ad illud pondera quæ in notis nostris expressa repperint exigere.

Superest ut aliquid de mensuris longis et cavis breviter disseramus. Initium hic a pede, quemadmodum in ponderibus a libra, faciendum videtur.

Pes Romanus Capitolinus ab diligentissimis talium rerum indagatoribus, sed et Mathematicarum disciplinarum peritissimis viris, Picardo et Auzutio, magna cum cura observatus, inventus est partes habere 653. vel 655½. quales pes noster Parisiensis habet 720: ac proinde non totos habere undecim pollices Parisienses, quamvis ab iis parum absit, nempe paulo plus una decima pollicis parte. Hoc discrimen inter Romanum nostratæque pedes haud sane parvum est. Tamen pedem Romanum, et ejus partes, et omnino mensuras longas, præter stadium et milliæ, ad nostri pedis regii modum revocare in notis negleximus, propterea quod nec tanti esse visum est, et res facillima.

Sed operæ pretium est nosse quam rationem haberent ad pedem ceteræ antiquorum mensuræ.

Pes Romanus dividitur in quatuor palmos, duodecim pollices, digitos sedecim.

Cubitus, in duas spithamas, sex palmos, decem et octo pollices, quatuor et viginti digitos. Itaque cubitus par erat sesquipedali.

Jugerum actus duos quadratos continebat, quorum quilibet Jugum. centum et viginti pedes quaquaversum habebat. Itaque jüge-

Indiculus ponderum nummorumque veterum ex nostris ponderibus æstimatum.

DE MENSURIS.

Pes Romanus undecim fere pollicum Paris.

Pedis Romani partes.

Cubitus par sesquipedali.

rum patebat ducentos quadraginta in longum pedes, in latum centum et viginti.

Stadium.

Stadium, mensura Græca, erat centum viginti quinque passuum, quorum quilibet quinque pedibus censebatur.

Milliare.

Milliare Romanum par erat octo stadiis.

Quot stadia
et milliaria
in leuca
nostrate.

Hinc facile est stadia et milliaria ad leucarum nostrarum communium rationem exigere. Leuca, quales viginti quinque graduum unum meridiani terrestri explent, habet hexapedas 2282. Stadia igitur duo ferme et viginti, duo milliaria et septingenti quinquaginta passus, leucam conficerent, si pes Romanus pedi nostro par esset. Sed si discriminis, quod inter utrumque interest, ratio habeatur, stadia fere quatuor et viginti, tria milliaria in leucam imputanda erunt.

Quod spectat ad mensuras cavas, eas omnes quæ in Livio identidem appellantur, ad nostrarum rationem exigere necessarium duximus.

Amphora
pes cubicus
Romanus.

Amphora, sive quadrantal, erat ipse pes cubicus Romanus, teste Fannio. Sed quum in pede Romano undecim fere sint pollices Parisienses, (decimam pollicis partem, quæ abest pedi Romano, negligimus) pes cubicus Romanus solos habebat pollices cubicos mille trecentos triginta unum, quales habet mille septingentos viginti octo pes noster cubicus. Itaque pes cubicus Romanus est ad pedem cubicum nostratem, ut 3 $\frac{1}{4}$, ad 4, sive ut 37. ad 48.

Modius,
tertia pars
amphoræ.

Modius apud Romanos pedis sui cubici tertia pars erat, quemadmodum apud nos, nostri. Itaque eadem est inter modios Romanum et nostratem, quæ inter pedes cubicos Romanum et Parisiensem ratio.

Congius,
semipes cu-
bicus.

Congius est semipes Romanus cubicus, octava pars amphoræ. Sed quum congius ad metienda liquida adhiberetur, aestimabimus eum, ut et ceteras infra ipsum mensuras, in iis mensuris quas vocamus *pintas*, et earum partibus. Itaque congius centum, ut initio diximus, uncias Romanas pondo vini capiebat, quibus pares sunt 104 $\frac{1}{2}$. uncias Parisienses, sive libræ sex, uncias octo, cum una sexta uncias parte. At vini vel aquæ *pinta* (sic enim loqui necesse est, si verborum circuitus, et ambages vitare volumus) sequat duas libras pondere. Itaque congius capiebat tres vini vel aquæ *pintas* et paulo amplius quartam *pinte* partem.

Sextarius.

Sextarius, sexta pars congii, sexdecim uncias Romanas vini pondo cum quinque drachmis et una tertia drachmæ parte capiebat, libram Parisiensem cum uncia et semisse, ac proinde major erat ea mensura quam vocamus *chopine*.

Hemina.

Hemina, pars dimidia erat sextarii, ac proinde superabat eam mensuram quæ apud nos dicitur *demi-septier*.

Quartarius.

Quartarius, quarta pars sextarii, non multum excedebat eum modulum, quem dicimus *poisson*.

E mensuris cavis apud Græcos usitatis, solius medimni apud ^{Medim-} Livium fit mentio, quod duabus amphoris sive sex modis par ^{num.} erat.

Atque hæc sunt quæ de ponderibus, pecunia, mensuris antiquorum summatim disserenda esse duximus, ut, ubicumque lector hæc in notis nostris æstimata invenerit, sciat quid secuti fuerimus, et, si quid illic obscuri repererit, huc recurrat, ubi tota res pluribus verbis tractata facilius et planius intelligi potest.

APPENDIX

DE ÆRE GRAVI.

CIRCA æs grave hic nodus non facile solvendus occurrit, ^{Difficultas circa æs grave non mediocriter.} quod ejus, etiam post imminutum assium pondus, mentio tamen fit interdum a scriptoribus, tanquam tunc quoque adhibiti ad conficiendas æstimandasque pecuniæ summas. Etenim quum æris gravis nomine intelligantur, ut diximus in Disputatione præcedenti, asses librales, quis ejus usus esse debuit post levatos asses, et ad unciam redactos.

Illa difficultas doctissimos viros, Salmasium, Gronovium, Kusterum, Perizonium, non mediocriter exereuit, et in varias scidit sententias: quas tractatas qui videre voluerit, adeat Dissertationem eruditissimi et acutissimi viri Jac. Perizonii de Ære gravi: in qua tota res accurate perpenditur, nec tamen nobis visa est plane ad liquidum perducì, non scribentis vitio, in quo ingenii sagacitas certat cum ubertate doctrinæ, sed ob densas tenebras rei quum vetustissimæ, tum nusquam ex professo a scriptoribus antiquis disceptatæ, et in transcurso tantum breviter ab iis raptimque indicatæ.

In hac obscuritate dispicere conemur primum, num quid pro claro haberi, et extra controversiam esse debeat, atque id teneamus, et ab eo quod ambigi et per malignam lucem vix dispici potest seponamus.

Constat 1º. quoties scriptores Romani de vetere illo ante ^{Æs grave antiquiore ævo asses librales.} imminutum assium pondus ævo loquentes mentionem faciunt æris gravis, intelligendos esse asses librales. Hoc probant testimonia Plinii, l. XXXIII. c. 3. et Festi in voce *Grave æs*. Plinium audiamus. *Librales*, inquit, *appendebantur asses*. *Quare æris gravis pœna dicta*. Manifestum est a Plinio exponi *æs grave per librales asses*. Disertius adhuc Festus: *Grave*

æs dictum a pondere, quia deni asses singuli pondo libras, efficiebant denarium, ab hoc ipso numero dictum. Hinc evertitur opinio Kusteri, qui grave æs de quocunque ære intelligendum putat, tam sextantario et unciali, quam librari: quasi in illa appellatione æs sumeretur pro nummo, ita ut *grave æs* esset nummus gravior, argenteo scilicet nummo, qui ob majus metalli pretium, minoris necessario ponderis esse debet. Hoc commentum, omni veterum auctoritate destitutum, imo cum ea aperte pugnans, merito explosum est a Perizonio.

Æris gravis
tamen ap-
pellatio na-
ta post im-
minutos as-
ses.

2°. Patet gravis æris appellationem tum natam esse, quum asses imminuti sunt, ut nempe grave æs opponeretur huic recenti leviori. Antea enim quum unius generis æs esset, minime necesse erat illud aliquo velut cognomine insigniri. Itaque in lege illa duodecim tabularum, quam memorat Gellius, l. XX. c. 1. legimus *viginti quinque æris poenæ sunt*. Non additur *gravis*, quia tunc unius modi æs erat, nec proinde ulla poterat esse ambiguitas. At scriptores lævato æris pondere recentiores, quales sunt ii omnes fere quorum monumenta ad nos pervenerunt, ubi loquendum illis fuit de assibus libralibus antiquiore ævo usitatis, appellationem *æris gravis* usurparunt, per comparisonem ad æs levius quod suo tempore in manibus hominum versari videbant.

Tunc quo-
que summas
in ære gravi
interdum
conceptas.

3°. Constat etiam post imminutos asses, summas nihilominus in ære gravi interdum conceptas fuisse. Testimonio sunt 1°. Livius, XXII. 33. et XXXII. 26. tum locus e libris linteis pontificum a Salmasio allatus, *de modo usurarum*, p. 237: ubi dicuntur *Ætolorum legatis lautia data, et ducenta*, sive potius *bina millia æris gravis in singulos*. Cum Ætolis enim bello demum Punico secundo rem habere Romani coeperunt. Denique idem adstruitur ex Seneca, qui l. I. Natur. Quæst. c. ult. et Consol. ad Helviam, c. 12. tradit Scipionis filias in dotem a senatu accepisse *æs grave*. Hunc Scipionem ex Val. Max. l. IV. c. 4. apparet fuisse Cn. Scipionem, qui in Hispania periit, patrum Africani prioris.

Fuit ali-
quod discrimen
pretii
inter æs
grave et as-
ses leviores.

4°. Necessè est ut tunc aliquod discrimen fuerit pretii et æstimationis inter grave æs, et asses leviores. Alioquin prorsus inutile fuisset ipsius appellationis discrimen. Itaque stare posse non videtur Gronovii sententia, qui l. III. de Pecun. vet. c. 15. censet gravis æris nomine venire potuisse massas æreas, quarum pretium exigeretur ad rationem nummi ærei: ita ut, cui donarentur decem millia æris gravis post levatum pondus nomismatum, is acciperet decem millia assium in massis ejusmodi. Si id admitteretur, periret jam discrimen pretii: et decem millia gravis æris essent ipsa decem assium leviorum millia.

Pro certo itaque ponere posse videmur gravis æris appellatione, tam ante, quam post imminutos asses, libras æris intel-

ligi, sive in assibus vere libralibus priore ævo; sive postea nomine tenus, ad usurpandam vetustatis imaginem, cum aliqua tamen ratione discriminis ad nummos usu jam communi receptos: ita ut, cui decem millia gravis æris donata leguntur, is antiquitus decem millia librarum æris acceperit; posteriore ævo summam pecuniæ, quæ id nomen ex more antiquo retinisset, et vere differret a decem millibus assium leviorum.

Huc usque nobis cum Perizonio convenit, qui et recte suspicatur civitatem patriorum institutorum retinentissimam, post mutatum æris nummarii pondus servasse tamen antiquam pecuniarum æstimandarum rationem, in iis certe quæ publice fierent, ut in æstimando civium censu, in muneribus donisque senatusconsulto decretis, in colligenda ratione pecuniæ quæ in triumphis ferretur: ita ut longe sæpius sit intelligendum æs grave in scriptis antiquorum, quam expressum reperitur.

Sed quodnam pretium finiendum sit libris illis æris post cu- De illo æris
gravis pre-
tium multum
ambigitur.
sos asses leviores, id vero nobis ita perplexum et ambiguum videtur, ut lectis et multum pensitatis iis quæ doctissimi viri super hoc negotio scripserunt, usurpare possimus illud Comici poetæ: *Fecistis probe. Incertior sum, quam dudum.*

Distinguemus tamen pondera ipsa librarum æris, quæ mercis loco haberentur, et æs grave adhibitum ad concipiendas veteri more pecuniarum summas. Librarum æris pondo non dubitamus quin pretium crescere, levato nomismatum pondere, debuerit, idque pro ratione fere nummi: quod et Gronovio visum est. Hoc enim concoquere omnino non possumus, quod sumit Perizonius, librarum æris pondo rationem ad argentum post imminutos asses aliquantulum duntaxat fuisse mutatam: ita ut post cusos sextantarios asses duæ unciae signati æris tanti fere æstimerentur in argento, quanti tota libra non signati foret. Et augescentibus jam imperii cum ditione divitiis, fieri omnino non potest quin argenti pretium ex copia paullum cviluerit, et abjecta sit immanis illa, quæ primo invaluerat, unius argenti libræ cum mille æris libris comparatio. Itaque libra æris non facti, nec signati, æstimari debet, post cusos sextantarios asses, sex fere assibus; post unciales, duodecim. Illud ergo unum in disceptationem vocatur, quoniam pretio taxandum sit æs grave in conficiendis pecuniarum rationibus post percussos asses leviores expressum, siye quam rationem illud æs et ad asses, et ad argentum habuerit.

Libra æris
non signati
debut pretio
augeri
pro ratione
fere æris
signati.

E tribus unum factum esse oportuit, nempe ut vel æs grave paris fuerit cum assibus pretii, ita ut decem æris gravis semper fuerint ipsi decem asses; vel æri gravi pretium creverit pro ratione nummi, ita ut decem æris gravis æstimentur sexaginta assibus sextantariis, centum et viginti uncialibus; vel denique æris gravis eadem semper fuerit ad argentum ratio,

quæ priscis temporibus fuerat, ita ut decem æris gravis semper ambulaverint pro denario uno, ac proinde paris cum sexdecim assibus uncialibus pretii fuerint.

Æs grave non potuit paris esse pretii cum assibus levioribus.

Primam opinionem jam ostendimus everti disertis antiquorum scriptorum testimoniis, quibus grave æs a leviori distinguitur: atque adeo in se absurdam esse, quum ipsa gravis æris appellatio arguat discrimen aliquod ab ære levi; discrimen autem illud, nisi in pretio positum sit, omnino inane et frustra observatum esse videatur.

Non crevit illi pretium pro ratione nummi.

Secunda quoque sententia prorsus stare non potest, propterea quod ex illa æstimatione grandiores justo summæ futuræ sint, et omnem verisimilitudinis modum, imo et historiæ fidem, excessuræ. Unum apponere exemplum sat erit, sed ejusmodi quod rem conficiat. Livius l. XXIV. c. 11. quum jam unciales asses forent, edisserens quot quisque ex censu dare remiges deberet, sic illam enumerationem concludit: *qui supra decies æris, septem; senatores, octo nautas cum stipendio darent.* Ergo senatorius census tunc æstimabatur supra decies æris. Porro hoc loco æs grave intelligendum est, ex iis quæ supra dicta sunt, quia de census æstimatione agitur: *decies* autem hic idem est ac *decies centena millia*, ut ex ipsis numeris antecedentibus constat. At si hic una libra æris gravis æstimetur duodecim assibus uncialibus, *decies æris* erunt asses unciales 12000000. sestertii 3000000. quod evidenter falsum et absurdum est, non modo ob tenues tum res Romanorum et inopiam, sed quia florentissimis reipublicæ Romanæ temporibus census senatorius, teste Sueton. in Aug. c. 41. octingentis millibus sestertiûm definitus fuit, et ab Augusto demum ad decies, vel duodecies sestertium auctus.

Superest, ut idem æri gravi, quod antiquitus assibus libralibus, pretium manserit.

Reliquum est, ut æs grave priscam ad argentum proportionem retinuisse censeatur, quæ Perizonii opinio est. Firmat hanc sententiam non spernendus auctor Plutarchus, qui in Catonis censura eam pecuniæ summam, quæ apud Livium, l. XXXIX. c. 44. est *quindecim millium æris*, æstimat drachmis mille quingentis. Quum enim drachma par censeatur fuisse denario, liquido patet *decem æris* fuisse Plutarcho denarium unum. Æs autem grave hic intelligi debere non id solum argumento est, quod de censu agitur, sed illud etiam, quod asses leviores, qui tunc in usu erant, in unum denarium sedecim contribuebantur: ita ut quindecim millia illorum assium non 1500. denariis, seu drachmis, sed 937½. paria futura essent.

Ergo decem æris gravis, ut initio, ita et per omne deinceps tempus, denarium æquayerint: quemadmodum contra in *militari stipendio semper denarius pro decem assibus est datus*, teste Plinio, l. XXXIII. c. 3. id est, prout interpretatur Lipsius ad Tac. Ann. l. I. c. 17. quanquam denarii pretio aucto, mi-

les tamen nihil inde commodi sensit; quumque ei denarius deberetur, decem tantummodo asses, ex antiqua denarii aestimatione, non sexdecim, ex recentiore, dabantur.

Hæc sat belle se habent. Unus tamen etiamnum angit scrupulus, quod in hac opinione nullum sit pretii discrimen inter æs grave assesque leviores, quamdiu sextantariis assibus Romani usi sunt. Non enim his assibus percussis mutata memoratur assium ad denarium ratio, sed tum demum quum asses unciales facti sunt. Itaque decem sextantarii asses, ut et decem æris gravis, unum denarium æquabant: ac proinde a belli Punici primi temporibus usque ad alterum annum secundi, quodnam æri gravi pretium dicendum sit, haud facile definiri potest.

Unus hac in opinione scrupulus.

Unum nobis effugium superest, si dicamus toto illo tempore nullum usum fuisse æris gravis in conficiendis pecuniæ præsentis, id est, ejus quæ tunc solveretur numerareturve, rationibus; sed tantummodo ubi loquendum esset de antiquo ære quo utebatur civitas ante imminutum assium pondus: atque ad hoc notandum discrimen æris antiqui a recenti, illam æris gravis appellationem primo invectam esse. Postea quum assibus uncialibus factis mutata esset assium ad denarium ratio, tum demum dicemus advocatum esse æs grave ad exprimendas præsentis pecuniæ summas, ut mos priscus æstimandarum pecuniarum publice retiperetur.

De eo amovendo conjectura.

Quod hoc loco ponimus, quemadmodum fatemur nullis adstrui disertis veterum testimoniis, ita nullis quoque everti posse existimamus. Imo nonnihil favet nobis temporum ratio. Ex quo enim tempore constat asses sextantarios factos esse, id est, a primi Punici belli fine, prima mentio æris gravis occurrit apud Livium, l. XXII. c. 33. post depositam a Q. Fabio Maximo dictaturam, quo dictatore Plinius auctor est rursus imminutum esse assium pondus, et ad unciam redactum, simulque mutatam esse assium ad denarium rationem, ut sexdecim asses in denarium contribuerentur. Itaque prima mentio æris gravis in præsentis pecuniæ rationibus in unum idemque tempus congruit cum mutata assium ad denarium ratione.

Ut igitur paucis contrahamus ea quæ tota hac disputatione complexi sumus, tria haud improbabiler definiri posse credimus de ære gravi.

Anacephalæosis.

1°. Æs grave nullum dictum fuit, donec levatum est assium pondus.

2°. Assibus sextantariis factis, æris gravis appellatio invecta fuit ad designandos asses librales, qui antea in usu fuerant. Verum nullus tum ejus appellationis usus fuit in summis pecuniarum quæ tum conficerentur, sed tantum ubi sermo esset de ære vetere olim usitato.

3°. Assibus uncialibus factis, et mutata assium ad denarium ratione, coeperunt Romani uti appellatione gravis æris in præsentibus etiam pecuniarum rationibus, ut retinerent priscam æstimandarum pecuniarum consuetudinem; ejusque pretium idem, quod semper, esse voluerunt, ut decem æris gravis pro uno denario ambulant. Tuncque æs grave, non fuit nummus, non pondus quoddam verum æris, sed merum nomen, mera appellatio, quemadmodum apud nos *denier*, *pistole*, *écu*, *livre Tournois*, quibus nominibus utimur in concipiendis pecuniarum rationibus, licet nullus eis examussum æreus, argenteus, aureusve nummus respondeat.

JOANNIS FREDERICI GRONOVII.

P R Æ F A T I O

AD LECTOREM.

SI opus esset, amice lector, non graverer tibi longam de T. Livio fabulam serere: suppetit enim materia. sed tantum dictum est, ut quædam non esse dicta præstaret, et illorum aliunde gnarus in hoc certe schedio alia lectione mavis avocari. Hoc igitur exspectas potius, ut, qua fiducia sim aggressus rem minime vulgaris animi, quam me ausurum, ut sic dicam, ante tubas, et priusquam poscerer, ne ipse quidem credidi, ut perpetuis notis historiæ Romanæ principem emendatiorem reddere conarer, hic in limine edisseram. Ubi primum illud relictum a prioribus occupabo, ut grata commemoratione doctorum hominum, quos curæ aliquid huic scriptori vitæ restituendo post litteras renatas impertisse accepi, præsertim antiquiorum, et ipsorum pariter Manes et futurorum studia demerear. Illorum enim plerorumque intermortuam laudem renovavero: ex his, qui post nos eandem provinciam subituri sunt, adminiculum habebunt, quod mihi si fuisset a principio, et sollicitudine diu me vexante liber fuisset, et multis partibus meliorem tibi statim auctorem dedissem. Neque enim tantam mihi tribuo, eaque malignitate et in majores et in minores feror, fortuitis subjectus, et an audeam insonare illud, *δοῖν κρείττον* ambiguus, ut vel istorum Hieronicarum palmas et coronas olim certas abolere aut conterere desiderem, vel neminem posthac in eodem stadio exerceri velim: qui mos est quorundam, ut velut desponsos sibi, usu, coëmptione, farre, in manum convenisse veteres, quos recensendos susceperunt, haberi postulent; aut quasi ab censoribus ea lege publicum conduxissent, ne id præterea cuiquam agitare fas sit, alios ut inde omnes arceant, tentantibus opus novum nuntient, æmulamque industriam contumeliam suam interpretentur. Prima igitur, uti debebat, præconem suum in lucem reduxit urbs domina, adspirantibus, ut ornatiorem reduceret, disertis duobus et gravibus viris, Johanne Andrea Alerienti, et Johanne

Antonio Campano Interamniensi, Episcopis. Quos bene gnaros, quantum interesset ad historię fidem et apparatus, ad temporum notitiam, ad linguę Latinę omnisque eloquentię nitorem et copiam, ad prudentiam ac civilia et mores, hoc opus, sed quam purgatissimum, in manibus haberi, ambos eodem tempore quidam movit sacer instinctus, et incessit cupido tam utilem operam simul studiis præstandi, et personis ac dignitatibus suis ad posteros commendandi. Occupavit tamen, ni fallor, Andreas sub Paulo Secundo Pontifice Maximo, manibus, ex ea natione, quę librorum typis et prælis describendorum nobilem et saluberrimam invenit artem, Conradi Sweinheimi et Arnoldi Panartii. Duo ejus editionis penes me sunt exempla, alterum dono Casp. Gevartii, cui deest frons et bellum Punicum secundum; alterum Bern. Rottendorffii, quod titulo pariter et Epitomis usque ad xxvii caret. Annus appositus non est: sed mccccclxxi. eam antevertisse argumento est, quod hoc anno Paulus, cui dicatur, mortalitatem explevit. A Vendelino (hic est, puto, qui se Sweinheimum in calce voluminis appellat: ut solent Itali Germanica vocabula invertere) ex Victorini Feltrensis exemplari redditam fuisse anno mccccclxx. testatur Franciscus Robortellus in Convenientia Livianę supputationis cum marmoribus Capitolinis, et in Emendationibus. Hunc enim Victorinum Feltrensem præfatur Aleriensis, principem omnium Patavii, et mox Venetiis privatim, inde Mantuam Jo. Francisci Marchionis, ut librorum ejus disciplinam susciperet, liberalitate traductum, T. Livii annales publico auditorio, cum ingenti hominum admiratione ac fama, commisisse. Quin etiam post multa de illo honorifica, quicquid auctore in tanto profecerit, præceptor, altori, parenti Victorino, magnanima et grata pietate acceptum refert. Hunc brevi intervallo secutus est Interamniensis Præsul: cujus curam adhuc videre non potui: sed in Regiæ, quę Parisiis est, bibliothecę indice scriptum legi: *Titi Livii Historiarum decas ex emendatione Antonii Campani: adjecta sunt omnium librorum epitomata* (ut tum loquebantur) *fol. Romę mccccclxxi: et Tertia et Quarta decas. ibidem mccccclxxii.* Exstant Opera ejus a Mich. Ferno collecta et Venetiis in vulgus data: in his nuncupatio hujus lucubrationis ad Jacobum Amanatum Lucensem Cardinalem Papiensem: unde digna visa sunt hæc, quę exsignarem: *Genus est in eo scribendi proprium et suum, et idipsum splendidum atque magnificum, et tanquam ad spectaculum quoddam magnitudinis sublimē et elevatum, ac per omnes circumductum amplitudinis gyros: ita ut eruditorum oculos late extendere atque extollere in altum possit, imperitis caliginem offerat. Inde librariorum coorti errores, dum, quod ipsi non capiunt, nimium esse, aut, quod non cernunt, obscurum, aut, quod est inversum*

bent iudicii, ibi minus intelligunt. Horum igitur depravationes, quas tanta diuturnitate temporis tantaque barbarie necesse fuit esse quamplurimas, multis fretus exemplaribus corrigere aggressus, feci, quod tu jussisti; etiam feci, quam potui, diligenter, ut huic novæ miræque industriæ impressorum ipse quoque pro virili auxiliarer. Deinde: Quod ad me attinuit, nusquam curiosus interpres aut divinator, nihil præter meum laborem et diligentiam attuli: quæ utinam tanta fuerit, ut libreriorum tollendis erroribus satisfecerit! Certe in hoc fuit maxima, ut Livii majestatem affectatione ingenii nusquam minuerem. Andrææ velut præscriptum una cum præfatione expresserunt (ita tamen, ut identidem ab eo recesserint) Mediolanensis, artem et impensas laudans Philippi Lavagniæ MCCCCLXXVIII: Tarvisina utraque, referens has decades a Luca Porro diligentissime recensitas, prælo suppositas fuisse a Jo. Vercellensi MCCCCLXXXII; et iterum quinto; quæ duæ sunt editiones diversæ per omnia, non, ut nunc interdum illudunt, primum modo folium cum anno habent mutatum: duæque Venetæ, quæ per Bartholomæum de Zanis a Portesio summa industria se conditam cantat MCCCXCXVIII, et quæ per Georgium de Rusconibus Mediolanensem MDI. Non multo serior, si non antiquior quibusdam, est Bechariana, charta *ὁκταπίχνη*, (et primam ea forma contractam hanc censeo, nec vidi, nisi quod habeo ejus specimen a Tobia Andrææ donatum) dissimulato loco et tempore, unam præferens utriusque notam, Augustini Becharii sacerdotis ad studiosos alloquium, quod testimonio Quintiliani, Hieronymique ac Plinii narratiuncula de Gaditano Patavinum visente constat. Ab eodem Bechario Justinum M. Antonio Coccio Sabellico recognitum prodiisse testatur Matt. Berneggerus. Proxima mihi oblata est, quam Lutetiæ MDXIII. emisit Jodocus Badius Ascensius. is lectorem monet superiore conatu ante biennium operas suas deceptas codice, qui M. Sabellicum exactorem prædicaret, plusculas mendas non exēmisse: quo serius comperto se curasse reliquias Livianas cum decem diversæ monetæ aut scripturæ exemplaribus conferri a Gerhardo Vercellensi Burgundo. Atque hæ omnes libro tertio et trigesimo magnaue parte quadragesimi, finitæ scilicet in his verbis cap. 37. *per omnia fora conciliabulaque edixerunt*, destituuntur. ego autem cunctis, præter Campanicam et priorem Tarvisinam, ut inciderat, quod, quemadmodum aliquando lectum esset, noscere animus ferret, usus sum. Præter has video laudari a Robortello Melchiori Suessæ elaboratam, et ab aliis, Antonio Zarotho ex recensione Petri Justini Philelphi impensis Jo. Legnani Mediolani MCCCCLXXX. confectam. sed hæ, et complures, opinor, aliæ oculos meos fugerunt. Anno proximi seculi octavo decimo provenit Magontiacensis apud Jo. Schefferum Jo. Fausti ne-

potem. hæc addidit ex membranis bibliothecæ in æde ibidem maxima et metropolitana, D. Martini appellata, partem libri tertii et trigesimi a capitis 17. his verbis: *Arctis faucibus Acarnaniæ coherens*, (etsi legatur illic: *is partibus coherens*) et quod deerat libro quadragesimo usque ad finem. Ulrichus Huttenus ad Albertum Brandenburgensem Cardinalem et Episcopum Moguntinum, Erasmus Roterodamus ad Misobarbaros atque eosdem Philomusos præfixis epistolis eam honestarunt. Nicol. Carbachius et Wolfg. Augustus (quos imprimendis illic loci libris eandem operam præstare, quam post Aldum Venetiis Egnatium, Romæ doctos quosdam, Basileæ Beatum et Amorbachios, Argentinæ Gerbellium ait Huttenus) corrigendo præfuerunt: et quia in eodem volumine Långbardicis litteris scripto ultimi quoque septem libri de bello Macedonico reperiebantur, hoc negotio ipsis a Scheffero dato, eos cum vulgatis contulerunt. Eæ lectiones variæ, paucis in contextum admissis, postremas operis paginas faciunt. Circa idem tempus Aldina minoris formæ incudi cœpta est tradi: curam ejus habuit Franciscus Asulanus, et quamplurima optima et antiqua et manuscripta exemplaria e bibliothecarum latebris collegisse, atque ex omnibus hoc tandem lucidum atque ab omni parte integrum conflavisse sese in præfatione tertii tomi ad Jo. Baptistam Turrianum profitetur. Primus est absolutus mense Decembri MDXVIII. alter mense Februario MDXIX. tertius cum augmento Magontiacensi mense Novembri MDXX: et in septem, quos dixi, libris Asulanus ubique fere istius codicis (utique aliis præferendū, etsi nonnulla illi melius, et delectu opus fuerit) lectiones recepit. Hujus auctoritatem secutæ vulgares, quæ nunc habentur, tantopere in ea parte ab superioribus dissentiunt: in quo, priusquam ipsum Schefferi experimentum casus in auctione quadam ad me detulit, diu anxius et sollicitus pependi. Florentiæ hæredes Philippi Juntæ MDXXII. per Aldina vestigia incesserunt, præposito etiam carmine in laudem Asulani. Successit anno MDXXVIII. Eucharii Cervicorni Coloniae, ut puto, instituta. Multa ille ad lectorem gloriatur et imputat fiduciæ plena, quæ tamen in contrarium vertisse valde suspiceris, si verba consideres. Ait enim *integrum sanumque hic haberi, qui multis verborum sententiarumque vulneribus discerptus olim elanguerit; lenem et nitidum, qui nuper fœdis emplastris olidisque malagmatis margini impactis horridus, deformis, et obvolutus visus sit. Nam ubi lectio forte variaverit, et inter exemplaria non convenerit, ea delegisse se, idque judicio doctorum hominum, quæ auctoris genuinæ phrasi viciniora fuerint visa, et sententiarum verborumque commissuræ magis adfusia: ne scilicet imbecilliora ingenia et variæ lectioni non adsueta inter tot ambages hallucinantur, fraudarenturque dulci intelligentiæ fructu,*

et ne quis lectionem Livianam aggressus, et mox inter tot opinionum scopulos et diversæ lectionis syrtes adhærens, velut angue conspecto, *καλλὸς ἀφίση*. Hæc tam magnifica dicta utrum factis æquaverit, necne, ignoro: nam ipsius examinandæ nobis otium non fuit, et tantum quod his inde descriptis, oculis ablata est. Badianam, opinor, criminatur fædis emplastris olidisque malagmatis oblitam: cujus in ora video asteriscis signata dubiæ scripturæ loca, et nonnunquam eorum emendationem tentatam; sed hæc potius laudanda et industria, et modestia erat. Itaque nihil hac insultatione deterritus, anno sequenti Lutetiæ ex officina Nicol. Saveterii Livium emisit Andreas Levescatus, sane cum eo quod Magontiaci accesserat, nec usquequaque adhærens per Badium in ipsum corpus receptis: de marginibus tamen easdem notas, tanquam haud inutiles, repetivit. Annus delapsi seculi primus et trigesimus novo rursum nos proventu beavit. tum enim in Helvetiis Simon Grynæus ultimos quinque libros, repertos in membranis apud Monasterium Laurisenum, vulgo Lorrssense, e regione Borbetomagi trans Rhenum, per Jo. Frobenium, publice exhibuit. Dignatus est hanc quoque prologo Desiderius ad Car. Montjoium: et scribit archetypum fuisse admirandæ vetustatis, prisco more litterarum perpetua serie ita depictum, ut difficillimum foret verbum a verbo dirimere, nisi docto, et attento, et in hoc ipsum exercitato: unde non parum negotii fuisse in parando exemplari, quod operis utendum traderetur: nec minore cura quam fide advigilatum esse, ne usquam in describendo ab archetypo recederetur. adjecta est Henrici Glareani Chronologia. Hæredes Aldi Manutii et Andreæ Asulani biennio post ex hac tribus prioribus quartum tomum addiderunt. Beati Rhenani et Sigismundi Gelenii quando apparuisset sociatus labor, quum dubitarem, Conr. Gesneri Bibliothecam consului: etsi citra illós, quos recensui, tanquam remotiores, aciem intentionis abruptam habuisset, hos tamen obvios, tum utique, ac propinquiores subtilius persecutam ratus. At illa me a primo magis implicuit. nam sub Beati nomine, annotationes utriusque in exstantes Livii libros Lugduni seorsum narrat exiisse anno MDXLII; sub Sigismundi, Basileæ cum ipso Livio, et seorsum Lugduni MDXLI: quum interim Glarcanus suas Carolo V. Imperatori inscriberet MDXL, et ibidem laudaret Frobenianam editionem opera et diligentia Rhenani et Gelenii fultam. Recurro ad ea, quæ sub Titi Livii nomine prius lecta parum satisfecerant: et ibi invenio Decades tres cum dimidiata una, cum emendationibus et annotationibus doctorum quorundam virorum prolatas a Frobenio MDXXXV. Hanc igitur esse decrevi, quam quærebam: et nunc ipsum, dum hæc scribo, in auctione volumen nactus, præter expectationem video. Erasmus hic quoque in limine

alloquitur Montjoium, et Gelenius Franciscum Delphum, ab Rhenano in consortium hujus provinciæ se ultro adscitum testatus. Decimo libro subjectum quod in scriptis nonnullis habetur: *Nicomachus Dexter V. C. emendavi ad exemplum parentis mei Clementiani. Victorianus V. C. emendabam Domnis Symmachis.* Hos excepit Glareanus, quo dixi, primum anno. Quid autem de his senserit P. Victorius, prodit ad quartum Rhetoricorum ad Herennium, scribens: *Germani autem nuper eum locum restituerunt, qui T. Livii libros, quos temporis vetustas et hominum incuria non absumpsit, summa cura et diligentia emendatos ediderunt.* Anno MDLIV. Sebastianus Gryphius charta δαδεκαπρόλογος et minuto caractere primus arctavit Livium, præposita Erasmi tantum ad Montjoium epistola, nihil ipse pollicitus: deprehendimus tamen quædam novasse. Insequente MDLV. Cælius Secundus Curio Hervagianæ auxilium præstitit, et super istorum, Vallæque Laurentii, et Sabellici Cocci mixtas animadversiones, sese ad ducentos emendasse locos et pristino nitori restituisse testatur. Eodemque ipso Paulus Manutius auctorem nostrum ab Car. Sigonio omnem serio castigatum, cum ejusdem locupletibus scholiis, etiam in Epitomas amissorum librorum, quas priores neglexerant, et nova Chronologia, publicavit. Quo plausu exceptum, dicat Adr. Turnebus XI. Adversariorum: *Erroribus Livii exhaustiendis bonam fidelemque navavit operam vir eruditissimus Carolus Sigonius: quem ego et antiquitatis peritissimum, et bonorum scriptorum intelligentissimum, et eruditissimum nominare meritissimo possum: ut, si quid reliquum sit in Livio, perexiguum videri debeat, in quo levi paroque opera alii defungantur.* Scholia sequenti anno et Chronologiam octuplicata charta, tomo singulari dedit habenda Basileæ Nic. Episcopius. Paulus repetivit suam anno MDLXVI: in qua plus detraxit scholiis quam addidit Sigonius: eaque sic retractata, interpositis, quæ aut objectaverat Robortellus, aut suorum excusaverat Glareanus, in Francofurtensem MDLXXXVIII. transtulit Fr. Modius. Tertiam cum solis Sigonianis suppeditavit Aldus nepos MDXCII: cui accessere Car. Sigonii Livianorum scholiorum aliquot defensiones adversus Glareanum et Robortellum. Jani Gruteri tribus nomen est editionibus volentis præpositum Francofurti, bis octuplici, dein duplici charta; indignissime postremæ, quæ per absentiam auctoris et excessum, (cui primis præfationis verbis mirificum omen dederat) per operarum incuriam et correctoris impudentiam mendis scatet. Anno MDCXV. Bambergæ Hectore Cotzavio Imperialis Ecclesiæ Decano bibliothecam publicam recognoscente ac transferente, Jo. Horrion societatis Jesu sacerdos, dum singulos codices excutit, in membranas incidit, quæ complures T. Livii libros, in his partem priorem xxxiii. adhuc desideratam ser-

vabant. Unde exemplum factum Fran. Bartolino Urbinati non invidit: atque is id Venetiis cum Ant. Quærengei notulis, multo correctius ipse inventor Paderbornæ mdcxvii. protulit; tacito ille quidem per modestiam nomine; sed illud me docuit, qui etiam rarissimi et ad eum diem incogniti mihi libelli copiam fecit, Bern. Rottendorffius. Scio fuisse viros doctissimos, qui de hujus fragmenti veritate dubitaverint: sed hi passi sunt aliquid humanum, et quale modo ridebam in Fr. Asulano, qui in limine primi tomi Aldinæ, accusatis typographis Florentinis, queritur aliud genus sceleris commisisse Basileenses: historiam enim quamdam rerum Romanarum sub nomine Paterculi edidisse, in quo nihil fere Latinum legatur, quod Augusti tempora redoleat, quibus eum floruisse velint. Nimirum in similibus deprehensa fraus efficit, ut nondum bene perpensis etiam veris boni diffidant. Hæ maxime conspectæ editiones, hæc incrementa, hi vindices sunt partis T. Livii, quæ Libitina vitavit: quorum in honorata turba, si vel imo loco me adhæsisse feret posteritas, est cur me laboris exhausti, de quo ne summis quidem facile concesserim, minime pœniteat. Quod autem persæpe opinionibus illorum non subscribo, cave obtræctationis id factum invidia suspiceris. Ego vero et præclaros fuisse viros omnes, et egregie animatos optimeque de Livio meritos lubens confiteor. Scio etiam nemini hæc studia curiosius tractanti tam præsentem semper animum fuisse, ut nusquam impingeret: mihiq; nihilo majorem felicitatem spondeo: nec, si quid in quemquam acrius dixisse videbor non tam in illos dictum dolentibus, quam ne in se idem majori jure dicatur verentibus, id quominus ipse similiter deprehensus patiar, intercedo. Nam qui levia nonnunquam consecratum judicabunt, illud cogitent, non omnibus idem, quod ipsis, leve censeretur: neque ullum tam leve erratum hominibus tantæ estimationis excidere, ut non trahat imprudentes multos, nisi commonescant: tum non se plus sapere Patriarcha Aquilejensi Hermolao Barbaro, qui negat in *Plinio damnandos esse* (sic loquitur modeste: vult autem dicere, eos demum justa industria perfungi) *qui ne syllabam quidem pati possint male collocatam*. Ceterum ut, quæ meis orsis præterea fuerint auctoritates, ne ignores, fidemque meam explorare, si libeat, possis, primos decem libros de meo oleo et sedulo contendere cum scriptis Isaaci Vossii duobus, B. Rottendorffii, Gudiano Thuanæo singulis, quorum Gudianus ab initio tres fere libros et particulam quarti, Thuanæus cum sexto reliquos integros continebant. Obiter et vellicatim consului de quibusdam locis Oxoniensem Collegii novi, regium Lutetiæ, aliquot Florentinos. Excerptas varietates optimi omnium partis hujus Florentini, partim Lucas Langermannus, consobrinus meus, (qui et Helmæstadiensis) partim Marquardus Gudius submis-

trarunt: Buslidiani et Chiffetiani Albertus Rubenius: trium quondam Palatinorum codicum fide Jani Gebhardi Suffridus Sixtinus. Puteani quoque fratres schedas parentis sui Claudii, in quibus ex Ful. Ursini et Jac. Cujatii membranis pauca quædam properata erant, ultro ingesserunt. Ab iisdem in bello Punico secundo Cynosura nobis fuit liber, quo de Tito Livio nihil nec antiquius nec sanctius Europa custodit, majusculis litteris, et plane qualibus clarus ille Florentinus ex Pisano Pandectes, exaratus. Hic solus largiorem bonarum rerum, quam quicquid est reliquorum, sese nobis præstitit: et inde iudicium faciendum, quantum non in Livio tantum, sed in aliis quoque priscis auctoribus restituendum restet, si ad illud ævum pretiumque codices nanciscamur. Etsi autem sollicita cura nullum apicem tam fidæ manus non persecutum esse me credebam, tamen, quia tantum in uno ad omnia momenti erat, diffusus oculis meis, a Cl. Salmasio, ut libri, in cujus marginem plerasque minoris ponderis varias, cum chartis, in quas insigniores commendationes retulerat, quum forte in colloquio ostendisset, copiam mihi faceret, haud gravatim impetravi. Alexander Petavius Pauli F. Claudio Sarravio parario duos, unum pervetustum et isti primigenio fideliter, ut plurimum, adhærentem, aut sic ab eo deflectentem, ut causa appareat, alterum etiam non malæ notæ; Ismael Bullialdus ex bibliotheca regia, Claudius Menardus Andibus suum singulos, non nimis quidem antiquos, sed tamen non spernendos, quia ex probatis translatos, præbuerunt: ex quibus tres solidos, meliorem Petavianum, quia serius nosse cœperam, aliquamdiu perpetuum, deinde illustrioribus locis, adhibui. Idem in compluribus Florentinis et Barberino, L. Holstenii apud Cardinalem Franciscum gratia, per temporis angustias mihi Romæ licuit. Accessere inter ipsum opus Vossianus et Gudii unus integer, alterius paucæ schedæ opifici, qui sorores earum jam corruperat, vix pretio subductæ. Per eundem nonnullis e Florentinorum præcipuo in Addendis^a hujus tomi frueris. Belli Macedonici primi et Asiatici cum Antiocho exemplaria scripta ex Barberina, Gabrielis Naudæi, Petaviana, Vossiana, (hoc chartaceum, cetera omnia quorum memini, in membranis erant) singula accepi, et integra cum vulgatis relegi: Oxoniensis, Florentini, et Venetus cœnobii D. Antonii (cujus aditum Jac. Philippus Thomasinus mihi fecerat) aliquibus locis consulti servierunt: sed in nullo plus habebatur, quam in editis ante Magontiacensem fuisse diximus. Ex Buslidiano quoque ad utrumque posteriorem tomum communicavit quædam Rubenius. Quæ

^a Quæ in prima editione ad calcem voluminis dederat Addenda J. Frid. Gronovius, ea in editione anni 1679. a filio

ejus curata in ipsum commentarii corpus revocata, et suo quæque ordine collocata sunt.

Muretus alia e veteribus libris notata, alia divinatione colligens, signis appositis, unde dignosci possent, ad Sigonianam primam conjecerat, ea Patrum societatis Jesu quæ Romæ est, voluminis dominorum, humanitati, et singulari officio Gudii debeo. Sed et Tanaquillus Faber Salmurio miniatulis suis missis munus nostrum insigniter ornavit. Epitomas Barberinæ, Vossianæ, et binæ Gudii membranæ juverunt. Hæc fuere cœptis meis præsidia: quæ dum conquiro, vides, amice lector, quæ vincula subire, quantum æris alieni, quam difficulter atque ægre expungendi, contrahere me oportuerit. Sed adeo me stimulat, fodicat, vellicat infinita quædam cupiditas litterarum excolendarum, ut, unde T. Livii sinceritatem et dignitatem augeri, unde periculum hoc apparatus effici, et tuis studiis aliquid utilitatum afferri posse opinabar, nihil recusarim. Quare etiam libens ac prolixo animo, quotquot hoc beneficio me obnoxium tenere viros honoribus, virtutibus, eruditione ac scriptis eminentissimis merito prædicavi, iis hic publice eo nomine laudes gratesque ago: et, si quid ex æsententia cessit, non tam labori meo, qui utcunque gnavus, non tamen pari ingenio doctrinaque sustentatus fuit, quam illorum copiis et benignitati adscribendum profiteor.

Vale, et nostris Musis, dum frueris, fave,

ELOGIA AUCTORUM
AC JUDICIA
DE TITO LIVIO,
CUM FRAGMENTIS ALIQUOT.

Seneca pater Suasoria 6.

QUOTIES magni alicujus mors ab historicis narrata est, toties fere totius consummatio vitæ, et quasi funebris laudatio redditur. Hoc semel atque iterum a Thucydide factum: idem in paucissimis personis usurpatum a Sallustio. Livius benignius, omnibus magnis viris præstitit. Sequentes historici multo id effusius fecerunt.

Mox eadem.

Ut est natura candidissimus omnium magnorum ingeniorum æstimator T. Livius, plenissimum testimonium Ciceroni reddidit.

Procæmio lib. V. Controvers.

Pertinere ad rem non puto, quomodo Lucius Magius gener Titi Livii declamaverit, quamvis aliquo tempore suum populum habuit: quum illum homines non in ipsius honorem laudarent, sed in socii ferrent.

Controvers. 24.

Titus Livius tam iniquus Sallustio fuit, ut hanc ipsam sententiam (*Res secundæ mire sunt vitiis obtentui*) et tanquam translatam, et tanquam corruptam dum transfertur, objiceret Sallustio. Nec hoc amore Thucydidis facit, ut illum præferat. Laudat quem non timet: et facilius putat posse a se Sallustium vinci, si ante a Thucydide vincatur.

Controvers. 25.

Titus Livius, de oratoribus, qui verba antiqua et sordida consecantur, et orationis obscuritatem, severitatem putant, aiebat Miltiadem rhetorem eleganter dixisse, Ἐπὶ τῷ πλεονεκτήματι.

Velleius Paterculus lib. I. c. 17.

Historicos, (ut et Livium quoque priorum ætati adstruas) præter Catonem, et quosdam veteres et obscuros, minus octoginta annis circumdatum ævum tulit.

Idem lib. II. c. 36.

Pene stulta est inhærentium oculis ingeniorum enumeratio: inter quæ maxime nostri ævi eminent, princeps carminum Virgilius, Rabiriusque, et consecutus Sallustium Livius, Tibullusque, et Naso.

Valerius Maximus lib. I. cap. ult.

Quia supra usitatam rationem excedentia attigimus, serpentis quoque a T. Livio curiose pariter ac facunde relatæ fiat mentio. Is enim ait in Africa apud Bagradam flumen, tantæ magnitudinis anguem fuisse, ut Atilii Reguli exercitum usu amnis prohiberet: multisque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudæ voluminibus elisis, quum telorum jactu perforari nequiret, ad ultimum ballistarum tormentis undique petitam, silicum crebris et ponderosis verheribus procubuisse: omnibusque et cohortibus et legionibus ipsa Carthagine visam terribiliorem: atque etiam cruore suo gurgitibus imbutis, corporisque jacentis pestifero afflatu vicina regione polluta, Romana inde submovisse castra. Dicit belluæ etiam corium centum viginti pedes longum, in urbem missum.

Seneca filius lib. I. de Ira, cap. 16.

Non est quod existimes verum esse, quod apud disertissimum virum Livium dicitur, *Vir ingenii magni magis quam boni*. Non potest illud separari: aut et bonum erit, aut nec magnum.

Idem lib. de Tranquillitate, cap. 9.

Quadringenta millia librorum Alexandriæ arserunt; pulcherrimum regiæ opulentæ monumentum. Alius laudaverit, sicut Livius, qui elegantæ regum curæque egregium id opus ait fuisse. Non fuit elegantia illud aut cura, sed studiosa luxuria.

Idem epistola 100.

Affer quem Fabiano possis præponere. Dic Ciceronem, cujus libri ad philosophiam pertinentes, pene totidem sunt, quot Fabiani. Cedam: sed non statim pusillum est, si quid maximo minus est. Dic Asinium Pollionem. Cedam, sed ut respondeam, In re tanta eminere est, et post duos esse. Nomina adhuc Livium. scripsit enim et dialogos, quos non magis philosophiæ annumerare possis, quam historiæ; et ex professo philosophiam continentes libros. huic quoque dabo locum. Vide tamen quam multos antecedit, qui a tribus vincitur, et tribus eloquentissimis.

Idem lib. V. Natur. quæst. cap. 18.

Nunc quod de Cæsare olim majore vulgo dictitatum est,

et a Tito Livio positum, *In incerto esse, utrum illum magis nasci reipublicæ profuerit, an non nasci, dici etiam de ventis potest.*

Idem epistola 46.

Librum tuum, quem mihi promiseras, accepi, et tanquam lecturus ex commodo, adaperui, ac tantum degustare volui. Deinde blanditus est ipse, ut procederem longius. Qui quam disertus fuerit, ex hoc intelligas licet: brevis mihi visus est, quum esset nec mei nec tui corporis, sed qui primo aspectu aut T. Livii, aut Epicuri posset videri.

Fabius Quintil. lib. I. Instit. Orat. c. 5.

Pollio deprehendit in Livio Patavinitatem.

Idem lib. VIII. Ep. 1.

Attica anus Theophrastum, hominem alioqui disertissimum, annotata unius affectatione verbi, hospitem dixit: nec alio se id deprehendisse interrogata respondit, quam quod nimium Attice loqueretur. Et in T. Livio, miræ facundiae viro, putat inesse Pollio Asinius quamdam Patavinitatem.

Lib. IX. cap. 2.

Apud Historicos reperiuntur oblique allocutiones: ut in T. Livii primo statim libro, *Urbes quoque, ut cetera, ex infimo nasci,*

Lib. IX. cap. 4.

T. Livius hexametri exordio cœpit: *Facturusne operæ pretium sim.* Nam ita edidit: estque melius quam quomodo emendatur.

Lib. II. Instit. cap. 4.

Sæpe etiam quæri solet, de tempore, de loco, quo gesta res dicitur, nonnunquam de persona quoque: sicut Livius frequentissime dubitat, et alii ab aliis historici dissentiunt.

Lib. II. cap. 6.

Ego optimos quidem, et statim, et semper (legi scriptores,) sed tamen eorum candidissimum quemque, et maxime expositum, velim: ut Livium a pueris magis quam Sallustium: et hic historiæ majoris est auctor: ad quem tamen intelligendum jam profectu opus sit. Cicero, ut mihi quidem videtur, et jucundus incipientibus quoque, et apertus est satis: nec prodesse tantum, sed etiam amari potest: tum (quemadmodum Livius præcipit) *ut quisque erit Ciceroni simillimus.*

Lib. X. cap. 1.

Fuerit igitur brevitās illa tutissima, quæ est apud Livium, in epistola ad filium scripta; *Legendos Demosthenem atque Ciceronem; tum ita ut quisque esset Demostheni et Ciceroni simillimus.*

Eodem capite.

Neque illa Sallustiana brevitās, qua nihil apud aures vacuas atque eruditas potest esse perfectius, apud occupatum variis

cogitationibus judicem, et sæpius ineruditum, captanda nobis est: neque illa Livii lactea ubertas satis docebit eum, qui non speciem expositionis, sed fidem quærit.

Post multa ibidem.

At non historia cesserit Græcis, nec opponere Thucydidi Sallustium verear: nec indignetur sibi Herodotus æquari T. Livium, quum in narrando miræ jucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus supra quam enarrari potest, eloquentem: ita dicuntur omnia quum rebus, tum personis accommodata. Sed affectus quidem, præcipue eos qui sunt dulciôres, ut parcissime dicam, nemo historicorum commendavit magis; ideoque immortalem illam Sallustii velocitatem diversis virtutibus consecutus est.* Nam mihi egregie dixisse videtur Servilius Nonianus, pares eos magis quam similes.

Plinius Præfat. Hist. Natur. ad Vespas. Imp.

Equidem ita sentio, peculiarem in studiis causam eorum esse, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi. idque jam et in aliis operibus ipse feci, et profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in historiarum suarum, quas repetit ab origine urbis, quodam volumine sic orsum: *Satis jam sibi gloriæ quæsitum, et potuisse se desinere, ni animus inquires pasceretur opere.* Profecto enim populi gentium victoris, et Romani nominis gloriæ, non suæ, composuisse illa decuit. Majus meritum esset, operis amore, non animi causa perseverasse; et hoc populo Romano præstitisse, non sibi.

Cornelius Tacitus, oratione Cremutii Cordi, lib. IV,

Annal. c. 34.

Brutum et Cassium [laudavisse dicor: quorum res gestas quum plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit. T. Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus inprimis, Cn. Pompeium tantis laudibus tulit, ut Pompeianum eum Augustus appellaret: neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones et parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros nominat.

Suetonius Tranquillus, Caligulæ c. 34.

Sed et Virgilii et T. Livii scripta et imagines, paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoverit: quorum alterum, ut nullius ingenii minimæque doctrinæ; alterum, ut verbosum in historia negligentemque, carpebat.

Idem Claudii cap. 41.

Historiam in adolescentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, scribere aggressus est.

Idem Domitiani cap. 10.

Metium Pomposianum, quod habere Imperatoriam genesin vulgo ferebatur, et quod depictum orbem terræ in membranis,

concionesque regum ac ducum ex T. Livio circumferret, (interemit.)

Plutarchus.

Auctoritatem Livii adducit in vitis Camilli, Marcelli, Catonis Majoris, Flaminini, Sullæ, Luculli, Cæsaris, item questione Romana 25. sed sine elogio.

Martialis lib. XIV. Epigr. 190. de Livio in membranis.

Pellibus exiguis arctatur Livius ingens,
Quem mea non totum bibliotheca capit.

Plinius Junior, lib. II. epist. 3.

Nunquamne legisti, Gaditanum quemdam, T. Livii nomine gloriaque commotum, ad visendum eum ab ultimo terrarum orbe venisse, statimque, ut viderat, abiisse?

Statius Papinius, lib. IV. Sylv. 7. ad Maximum Junium.

Sed tuas artes puer ante discat,
Omne quis mundi senium remensus,
Orsa Sallustii brevis, et Timavi
Neddis alumnum.

Justinus, qui Trogum contraxit, lib. XXXVIII. Histor. cap. 3.

Pompelius Trogus in Livio et in Sallustio reprehendit, quod conciones directas pro sua oratione operi suo inserenda, historiarum modum excesserint.

Ausonius de Staphylilio rhetore.

Grammaticæ ad Scaurum atque Probum, promptissime rhetor.

Historiam callens Livii et Herodoti.

Flavius Vopiscus in Aureliano.

Asserente Tiberiano, quod Pollio multa incuriosa, multa breviter prodidisset; me contra dicente, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum; prodente quin etiam, in quo Livius, in quo Sallustius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus, manifestis testibus convincerentur, pedibus in sententiam transitum faciens, ac manum porrigens * jucundam præterea, *Scribe, inquit, ut libet: securus quod velis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos historiarum eloquentia miramur auctores.*

* Salmasius legit joann-
do.

Idem in Probo.

Cn. Pompeium tribus fulgentem triumphis, belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarumque rerum gestarum majestate sublimem, quis tandem noveret, nisi cum M. Tullius, et T. Livius in litteras retulissent?

Idem ibid.

Et mihi quidem id animi fuit, non ut Sallustios, Livios, Tacitos, Trogos, atque omnes disertissimos imitarer viros, in vita Principum et temporibus dirigendis, sed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabium Maxellium, Gar-

gilium Martialem, Julium Capitolinum, Ælium Lampridium, ceterosque, qui hæc et talia, non tam diserte quam vere, memoriæ prodiderunt.

Censorinus lib. de die Natali cap. 17.

Titus Livius libro cxxxvi. Eodem anno ludos seculares Cæsar ingenti apparatu fecit, quos centesimo quoque anno (is enim terminus seculi) fieri mos.

Eusebius in Chronico.

Ea quæ de Catilina, Cethego, Lentulo, et consule Cicerone, Sallustius scribit et Livius, hoc gesta sunt tempore.

Idem.

Messala Corvinus orator nascitur, et T. Livius Patavinus scriptor historicus.

Idem.

Livius Historicus Patavii moritur.

D. Hieronymus in Proœmio in Daniele.

Ad intelligendas extremas partes Danielis, multiplex historia Græcorum necessaria est . . . præcipueque nostri Livii, et Pompeii Trogi, atque Justini; qui omnem extremæ visionis narrant historiam, et post Alexandrum usque ad Cæsarem Augustum, Syriæ et Ægypti, id est, Seleuci, et Antiochi, et Ptolemæorum, bella describunt.

Idem Epistola ad Paullinum, tom. III.

Ad Titum Livium, lacteo eloquentiæ fonte manantem, de ultimis Hispaniæ Galliarumque finibus quosdam venisse nobiles legimus: et quos ad contemplationem sui Roma non traxerat, unius hominis fama perduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus seculis celebrandumque miraculum, ut tantam urbem ingressi, aliud extra urbem quærerent.

Sidonius Apollinaris Paneg. Anthemii.

—vel quidquid in ævum

Mittunt Euganeis Patavina volumina chartis.

Cassiodorus.

C. Cæsar VI. et M. Agrippa III.

His consulibus Cæsar leges protulit, iudices ordinavit, provincias disposuit, et ideo Augustus cognominatus est: cujus temporibus floruerunt Virgilius, Horatius, et Livius.

FRAGMENTA DUO LIVII

DE CICERONE.

Ex Seneca patre, Suasoria sexta.

M. CICERO, sub adventum Triumvirorum cesserat urbe, pro certo habens, id quod erat, non magis Antonio eripi se, quam Cæsari Cassium et Brutum, posse. Primo in Tusculanum fugit, inde transversis itineribus in Formianum, ut ab Cajeta navim conscensurus, profisciscitur. Unde aliquoties in altum provectum, quum modo venti adversi retulissent, modo ipse jactationem navis, cæco volvente fluctu, pati non posset, tædium tandem eum et fugæ et vitæ cepit: regressusque ad superiorem villam, quæ paulo plus mille passibus a mari abest, *Moriar, inquit, in patria sæpe servata.* Satis constat servos fortiter fideliterque paratos fuisse ad dimicandum: ipsum deponi lecticam, et quietos pati, quod sors iniqua cogeret, jussisse. Prominenti ex lectica, præbentique immotam cervicem, caput præcisum est. Nec satis stolidæ crudelitati militum fuit: manus quoque, scripsisse in Antonium aliquid exprobrantes, præciderunt. Ita relatum caput ad Antonium, jussuque ejus inter duas manus in Rostris positum, ubi ille consul, ubi sæpe consularis, ubi eo ipso anno adversus Antonium, quanta nulla unquam humana vox cum admiratione eloquentiæ, auditus fuerat. Vix attollentes *lacrymis oculos homines, intueri trucidata membra ejus poterant.

* Gronov.
legit præ
lacrymis.

IBIDEM.

VIXIT tres et sexaginta annos: ut, si vis abfuisset, ne immatura quidem mors videri possit. Ingenium et operibus, et præmiis operum felix. Ipse fortunæ diu prosperæ, et in longo tenore felicitatis, magnis interim ictus vulneribus, exilio, ruina partium pro quibus steterat, filiæ morte, exitu tam tristi atque acerbo, omnium adversorum nihil, ut viro dignum erat, tulit, præter mortem: quæ, vere æstimanti, minus indigna videri potuit, quod a victore inimico nihil crudelius passurus erat, quam quod ejusdem fortunæ compos ipse fecisset. Si quis tamen virtutibus vitia pensarit, vir magnus, acer, memorabilis fuit, et in cujus laudes persequendas Cicerone laudatore opus fuerit.

FRAGMENTUM LIVII

DE CATONE.

Ex Hieronym. Prol. l. II. in Oseam.

Cujus (Catonis) gloriæ neque profuit quisquam laudando,
nec vituperando quisquam nocuit; quum utrumque summis
præditi fecerint ingeniis.

FRAGMENTUM

LIBRI XGI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI,

SUPPLEMENTO ET ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRATIVIT

GABRIEL BROTIER.

LIB. XCI.

TAMENINSEQUENTI
IPSO PERVIGILANTE IN
EODEM LOCO ALIA EXCI-
TATA TURRIS PRIMA LV-
CE MIRACVLORUM HOSTIBVS
FVIT SIMVL ET OPPIDI
TURRIS QVA EMAXIMV
PROPVGNACVLVM FVE-
RAT SVBRTIS FVNDA-
MENTIS DEHISCERE IN
GENTIBVS RIMISETTV
. . . . .
IVS . . . . . IGNICOE
PITI NCENDIIQ. SIMVL
ET RVINA E METVTER
RITI CONTREBIENSES
DEMVR OTREPIDIE FFV
GERVNT ET VT LEGATI MIT-
TERENT VRADDESSA
VRBEM AB VNIVERSA
MVLTITVDINE CONCLAMATV
MEST EA DEM VIR-
TVS QVA BINRITANTE

OPPVGNAVERATVICTO
REMLACABILIOREM
FECITOBSIDIBVSACCEP
TISPECVNIAEMODICA
EXEGITSVMMAMARMA
QVEOMNIAADEMITTRAN
VGASLIBEROSVIVOS
ADSEADDVCIIVSSITETFVGI
TIVOSQVORVMAIOR
MLTITVDOERATIPSIS
IMPERAVITVTINTERFI
CERENTIVGLATOSDE
MVRODEIECERVNT.CV
MAGNAIACTVRAMILI
TVMQVATTVORETQVA
DRAGINTADIEBVS
CON
TEBRIAEXPVGNATARE
LICTOQVEIBI.L.INSTELO
ADHIBERVMLVME
COPIASADDVXITIBIHIBER
NACVLISSECVNDVMOP

PIDVMQVODCASTRAAE
LIAVOCATVRAEDI FICA
TISIPSEINCASTRISMA
NEBATINTERDIVCON
VENTVMSOCIARVMCI
VITATIVMINOPPIDOA

GEBATARMAVTFIERET
PROCOPIIISCIVVSQ.POPV
LIPERTOTAMPROVINCI
AMEDIXERATQVIBVSI
SPECTISREFERRECETERA
ARMAMI LITESIVSSITQVAE
AVTITINERIBVSCREBRIS
AVTOPPV. . . . .

FACTAERANTNOVA
MANEPERCENTVRIO
NESDIVISIT. . . . .
TVMQVOQ . . . . . SIN
STRVXITARMISVESTI
MENTAQV . . . . .

DIUMDATVMFABROS
DEQEXCIVERATQVIBVS

OFFICINABV.BITVMEN
TIONEINITAQVIDINSIN
GVLOSDIESEFFICIOPOSSET

ITAQOMNIASIMVLINSTRV
MENTABELLIPARABAN
TVRNEQVEMATERIAAB
TIFICIBVSPRAEPARATIS
ANTEOMNIBVSINIXO
GIVITIVM.VDIONEC
SVOQVISQOPEIARTI
FEXDEERATCONVO
CATISDEINDEOMNIVMPO
PVLOBVMLEGATIONIB.

. . . . .
. . . . .
. . . . .
. . . . .

. . . . . QVAS IPSE RES

QVASQINOPPVGNAN
DISVRBIBVSHOSTIVM
GESSISSETEXPOSVITET
ADRELIQVABELLICOHOR
TATVSESTPAVCISEDOC
TOSQVA.TVMHISPANI
AEPROVINCIAEINTER
ESSETSVASPARTESSV
PERIORESESSSEDIMIS
SODEINDECONVENTV
IYSSISQVAEOMNIB.

IBI . . . . .

RESVASPRINCIPIOVE
RIS.M'PERPERNAM
CVMVIGINTIMILIB.
PEDITVMEQVITIBVS
MILLEQVINGENTIS
INILVRCAONVMGEN
TEMMISITADTVENDA
REGIONISEIVSMARI
TIMAMORAMDATIS
PRAECEPTISQVIBVSI
NERIBVSDVCERETAD
DEFENDENDASSOCIAS
VRBESQVASPONPEIVS
OPPVGNARETQVIB.
QVEIPSVMAGMEN
PONPEIEXINSIDI.
ADGREDERETVR

EODEMTEMPOREET
ADHERENNVLEIVM
QVIINISDEMLOCISE
RATLITTERASMISIT
ETINALTERAMPROVIN
CIAMAD.L.HERTVLEIV.
PRAECIPIENSQVEMAD
MODVMBELLVMAD
MINISTRAREVELLETANTE
OMNIAVTITASOCIASCI
VITATESTVERETVNEA
CIECVMMETELLODIMI
CARETCVINEQAVCTORI
TATENEQVIRIBVSPARES

MISSISIISIPSEPROFEC
TVSPERVCONVMA
GRVMDVCTOEXERCI
TVINCONFINIOVIRO
NVMPOSVITCASTRAPOS
TERODIECVMEQVITIB.
PRAEGRESSVSADITINE
RAEXPLORANDAIVSSO

PEDITEQVADRATOAGMI
NESEQUIADVAREIAM
VALIDISSIMAMREGIO
NISEIVSVRBEMVENIT
HAVDINOPINANTIB.
. . . ADVENERAT
VNDIQEVITIBVSET
SVAEGENTISETAVTRIC

BREVIARIUM

FRAGMENTI LIBRI XCI.

TITI LIVII.

CONTREBIA a Sertorio expugnata. Is, in hiberna ducto exercitu, conventum sociarum civitatum agit, et ad reliqua belli cohortatur. Principio veris M. Perpernam in Ilurcaonum gentem mittit. Herennuleium et Hertuleium docet quemadmodum bellum sit administrandum. Ipse ad Calagurim Nasicam, sociorum urbem, venit: M. Masium mittit in Aroacos et Cerindones, C. Instelum Segoviam et in Vacreorum gentem: mox profectus per Umconum agrum, Vaireiam validissimam urbem petit.

Hæc gesta

A. U. C.	A. C.	
DCLXXVIII.	76.	Coss. { CN. OCTAVIO, C. SCRIBONIO CURIONE.
DCLXXIX.	75.	Coss. { L. OCTAVIO, C. AURELIO COTTA.

FRAGMENTUM

LIBRI XCI.

HISTORIARUM

TITI LIVII PATAVINI.

NOCTE tamen insequenti, ipso pervigilante, in eodem loco alia excitata turris prima luce miraculo hostibus fuit: simul et oppidi turris, quæ maximum propugnaculum fuerat,

1 *Fragmentum.* Egregios labores ex-
redditi viri Benjamin Kennicott in eden-
dis Bibliis Hebraicis laudaveram in prio-
re Taciti editione Tom. III. pag. 567.
nec tum spes fuit eos in Romanæ histo-
riæ utilitatem cessuros. Id tamen felici
literarum fato contigit, cum Cl. V. Pau-
lus Jacobus Bruns Vaticanam Bibliotheca-
m anno 1772. inviseret, antiquos qui
ibi adservantur sacræ Scripturæ codices
lustraturus, ut studiis Cl. Kennicott in-
serviret. Dum enim eos recensabat,
illi oblati est codex Latinus, designa-
tus N.º 24. in Bibliotheca Palatino-Va-
ticana, qui libros Tobiae, Jobi et Esther
completebatur. Animadvertit Cl. Bruns
codicem illum esse ex eorum numero,
quos, ut utamur Ciceroniano verbo in
Epistolis ad Familiares VII. 18. appel-
lare possumus palimpsestos, id est ite-
rum scriptos. Nempe parsimonie cau-
sa, et ob membranarum raritatem, an-
tiquorum librorum scriptura pumice de-
lebatur, extritisque illis membranarum
libri inscribebantur. Porro cum Cl.
Bruns in Tobiae, Jobi et Esther codicem
incidisset, eumque palimpsestis mem-
branarum constare deprehendisset, curiosi-
tate sua dignum ratus est quæ prius
fuerant scripta in fugacibus literarum
vestigis investigare. Observavit primum
in multis membranarum illarum
paginis scriptas olim fuisse Ciceronis
orationes, quas typis editas habemus.
Oculos ejus gratius detinuit titulus aliis
membranarum minutissimo caractere exa-
ratus LIB. XCI. TITI LIVII. Librum
enim illum in Titi Livii editionibus
desse compertum habebat, Curiosita-

tem ejus adhuc accendebat, quod pars
illa Livii in his membranarum anciali, ut
loquuntur, caractere, ac proinde anti-
quissimo, fuisset olim exarata. Aciem
ergo oculorum intendit, ut extritam il-
lam Livii partem, quanta posset perspi-
cacia et diligentia, legeret ac descri-
beret. Illam postea anno 1773 Ham-
burgi typis edidit: confusus non defote,
qui præstantissimum Romanæ et Hispa-
niæ antiquitatis monumentum pro rei
gravitate illustrarent. Exemplar Ham-
burgianæ editionis, Londino missum,
nactus, illud statim et Supplemento ex-
plevi, et adnotationes, quibus opus erat
maxime ad veterem Geographiam expli-
candam, addidi. Nec tamen meam hanc
opellam tum in lucem emisi, quod satius
duxerim illam cum altera hac Taciti
editione conjungere.

2 *Titi Livii.* Tanta est apud litera-
rum et historiæ peritos T. Livii com-
mendatio, at summum sit omnium desi-
derium, quod magna scriptorum ejus
parte careant. Superiore sæculo quam-
maximam lætitiâ iis attulit Johannes
Horrius, Societatis Jesu, cum librum
xxxiii. T. Livii, quem in Bibliotheca
Ecclesiæ Cathedralis Bambergæ repe-
rat, Paterbornæ edidit anno 1617. Pars
libri xci. licet exigua, quam Cl. Bruns
nuper invenit in Bibliotheca Vaticana,
industriam exstimulare animosque ad-
dere debet, ut Bibliothecarum foruli ip-
sique codices palimpsesti diligentissime
inspiciantur, ne quid adhuc lateat mag-
na cum laude et omnium gratulatione
proferendum. Ne veteribus quidem Mo-
nialium Bibliothecis abstinendum vide-

subrūtis fundamentis dehiscere ingentibus rimis, et *tum erumpente validius ardescere* igni cœpit: incendiūque simul et ruinæ metu territi *Contrebienses* de muro trepidi effugerunt; et, ut legati mitterentur ad dedendam urbem ab universa multitudine conclamatum est. Eadem virtus, quæ irritantes oppugnaverat, victorem placabiliorem fecit. Obsidibus acceptis, pecuniæ modicam exegit summam, armaque omnia ademit. Transfugas liberos vivos ad se adduci jussit; et fugitivos, quorum major multitudo erat ipsis, imperavit ut interficerent. Jugulatos de muro dejecerunt. Cum magna jactura militum, quatuor et quadraginta diebus Contrebia expugnata; relictoque ibi *L. (forte potius Caio) Instelo, præfecto equitum*, ad *Hie-*

tur, cum feratur priore sæculo fuisse manu scriptos T. Livii codices in Abbatia Fontis-Evraldi, *Fontevrault*, qui propolæ turpiter sunt venundati. Is, quod turpius funestiusque fuit, eorum membranis usus est in ludicris palmæ, *des battors*, obtegendis; quibus passim dividendis, cum tum maxime insularum pillarum exercitationes vigerent, compertum fuit in iis codicibus contentos fuisse T. Livii libros, qui decades octavam, decimam et undecimam consciebant; ut videre est apud Colomès, *Bibliothèque choise*, pag. 33. Nondum forte tamen deperandum de integro Livio adinventi. Illum enim exstare in Bibliotheca Turcarum Imperatoris admonuit Petrus della Valle. Ut inde erueretur sæpe adlaboratum est sub regibus Ludovico XIII. Ludovico XIV. et Ludovico XV. munificis literarum patronis. At vanus casusque hactenus recidit labor; responsumque semper est a Turcis, quibus eam querendi cura imposita est, talem librum in Palatii, *le Serrail*, Bibliotheca non reperiri. Dolendum certe est quod illa inquisitio Turcis tantum fuerit commissa, Francis vero nunquam permessa. Præterea audi vi T. Livium non in Palatina, sed in subæta Sophiæ Bibliotheca desitescere: dictum quoque mihi est eum non exstare Latine, sed Græce. Magna quidem erit Latinitatis jactura, si Græca tantum Livii interpretatio maneat, at ingens adhuc foret ipsis interpretationis utilitas, cum, quod potissimum est, historiæ materiam, gestorum seriem, Livianamque narrationem sit allatura. Quod monitum volui, ut Principes, quibus literarum honor ac dignitas cordi sunt, videant quid per suos legatos hac in re tentare valeant. Operæ quoque pretium simul foret, si per Turcicam diffidentiam licet, Imperatorem exorare,

ut titulos veterum suorum librorum Latinorum ac Græcorum, Arabicarum etiam interpretationum, communicatos vellet. Eoque magis instandum, quod ejus Bibliotheca, jam passa incendia, iis sit obnoxia. Hæc paulo fassus sum prosecutus, ob publicam utilitatem, et ut T. Livii fata spesque notescerent. Nunc ad Fragmentum libri xcl. illustrandum propero.

1 *Nocte inasqueunt.* Supplevi *nocte*; idque postulabat, quod mox sequitur *prima luce miraculo hostibus fuit*. *Noctis* erat sane scriptum in superiore pagina.

2 *Ipsos pervigilante.* Ipeo Sertorio pervigilante.

3 *Tum erumpente validius ardescere igni.* Si quis attenderit quæ supersunt literæ, vacuumque spatium, is hæud distabitur hunc esse Livii senum.

4 *Contrebienses.* Contrebia, urbs anterioris Hispaniæ, seu Tarraconensis, nunc *Santa-Vért*, dans *la Mancha*.

5 *L. (forte potius Caio) Instelo, præfecto equitum.* Is mihi videtur esse C. Instelus, præfectus equitum, qui infra memoratur. Proclivis autem fuit error; ut L. pro C. maxime in unciali characterē, ac detricto legeretur. Si L. Instelus legendus est, quæ sit ejus dignitas militaris ignoratur.

6 *Hiberum flumen.* Nunc Ebro dicitur; de quo Plinius III. 3. *Iberus amnis navigabili commercio ductus, ortus in Cantabrie, haud procul oppido Julobrica, nunc fluens d'Ivoro, per CCCCL. M. pass. fluens: navium per CCXL. M. a Faria oppido, nunc Logroño, de quo infra adhuc dicitur, capax, quem propter universam Hispaniam Græci appellare Iberiam.* Videre est apud eruditum Florez, *Medallas de España*, Tab. LII. num. 12. rarissimum insignemque nummum, in quo caput hominis ex ore

berum flumen copias adduxit. Ibi hibernaculis secundum
 ' oppidum, quod Castra Ælia vocatur, ædificatis, ipse in castris
 manebat, interdiu conventum sociarum civitatum in oppido
 agebat. Arma ut fierent, pro copiis cujusque populi per
 totam provinciam edixerat: quibus inspectis, referre cetera
 arma milites jussit, ' quæ aut itineribus crebris, aut ' oppug-
 nationibus variisque præliis labefacta erant. Nova mane per
 centuriones ' divisit militi: " tum quoque ipsos instruxit armis,
 " vestimenta que addita; " et operarum impendium datum.
 Fabros enim advocaverat, indeque exciverat quibus officinabus
 " bitumen excoqueretur, ratione inita quid in singulos dies
 effici posset.

ITAQUE omnia simul instrumenta belli parabantur. Neque
 materia artificibus, præparatis ante omnibus, " in ministerium

aquam projicientis: infra HIEREVS.
 Inde constat tum antiqua orthographia,
 cui favet codex Vaticanus, tum Hyspa-
 num fluminis symbolum.

7 *Oppidum, quod Castra Ælia vocatur.* Oppidum illud uni Livio memora-
 tum, propinquum fuit Hiberno flumini:
 ita sanè dictum, ab Ælio aliquo qui cas-
 tra ibi condiderit. In Oecæ, nunc Hues-
 cæ, nummis memoratur C. ÆLIUS IIIVIR,
 id est C. Ælius duumvir.

8 *Quæ aut itineribus.* Hæc Cl. Bruns
 sine ulla distinctione cum sequentibus
 novæ manæ etc. conjungebat. Quod
 quam vitiosum sit satis indicat rerum
 verborumque series.

9 *Oppugnationibus variisque præliis labefacta.* Ita supplendum monstrant
 et superstities literæ, et vacuum ipsum
 spatium. Arma autem itineribus, op-
 pugnationibus, præliis deteri, labefieri
 notum ac compertum est. Nec de iti-
 neribus mirum videatur, cum in iis sæ-
 pe cædentes essent materiæ, aliaque
 præstanda, quæ passim occurrunt in ana-
 glyphis Columnæ Trajanæ.

10 *Divisit militi.* Supplendum, ut
 patet, militi, vel militibus. Placet ma-
 gis militi, ne ambigua sint quæ sequun-
 tur.

11 *Tum quoque ipsos.* Ipsos quoque
 centuriones armis instruxit. Quæ man-
 ent literæ, Supplementum satis indi-
 cant.

12 *Vestimenta que addita.* Nec diffi-
 cile quoque fuit Supplementum, per se
 satis obvium.

13 *Et operarum impendium.* Fabros
 enim advocaverat. Id, ut opinor, et
 loco et narrationi accommodatum vide-
 bitur.

14 *Bitumen excoqueretur.* Aut exco-
 queretur, aut eliquaretur supplendum.
 Sertorius machinarum scientia et usu
 peritissimus, ut videre est apud Plutar-
 chum in ejus vita, adversus hostes et
 bitumine et malleolis et falaricis uteba-
 tur, maxime cum incendiendæ essent eo-
 rum turres. De his machinamentis
 Vegetius, de Re militari, IV. 18. *Quod*
si oppidani exire non audeant, majores
ballistas, malleolos vel falaricos cum in-
cendio destinant, ut perruptis cortis, vel
centonibus, intrinsecus flamma condatur.
Malleoli velut agittæ sunt, et ubi adhe-
serint, quia ardentis sunt, universas con-
flagrant. Falarica autem, ad modum
hæstæ, valido præfigitur ferro: inter tu-
bum et hastile sulphure, resina, bitumine,
stuppisque convolvitur infuso oleo, quod
incendiarium vocant, quæ ballistæ impetu
destinata, perrupto munitione ardens fi-
gitur ligno, turritamque machinam fre-
quenter incendit. Falarica usos esse Sa-
guntinos docet Livius XXI. 8. Falarica
autem erat Saguntinis, missile telum,
hastili oblongo, et cetera tereti; præter-
quam ad extremum, unde ferrum exten-
dat: id sicut in pilo, quadratum stappa
circumligebant, lineabantque pice. Fer-
rum autem tres in longum hæbebat pedes,
ut cum armis transfigere corpus posset.
 Antiqua arma in Celtiberia reperta ex-
 hibet Serenissimus Princeps Hispaniæ,
 D. Gabriel, in egregio suo opere, *Salus-*
tio, pag. 303.

15 *In ministerium tardior.* Locus
 omnino corruptus ab ipso vetere libra-
 rio, si quidem in codice Vaticano legi-
 tur *inrogivittum-udio*. Ni tamen me
 mea fallit conjectura, ad Livii senam
 proxime accedunt, quæ reposui. Erunt

tardior; nec suo quisque operi artifex deerat. Convocatis deinde omnium populorum legationibus, ¹⁰ *summam prioris belli eventus recensuit, laudatisque civitatum consensu et militum virtute*, quas ipse res ¹¹ *consilio providisset*, quasque in oppugnandis urbibus hostium gessisset, exposuit; et ad reliqua belli cohortatus est paucis edoctos quantum Hispaniæ provinciæ interesset suas partes superiores esse. Dimisso deinde conventu, jussis, quæ ¹² *omnibus conducerent, quibusque sibi possent res servare suas*, principio veris M. Perpernam cum ¹³ *viginti milibus peditum, equitibus mille quingentis in Ilurcaonum gentem misit ad tuendam regionis ejus maritimam oram*; datis præceptis, quibus itineribus duceret ad defendendas socias urbes, quas ¹⁴ *Pompeius oppugnaret, quibusque ipsum agmen Pompeii ex insidiis adgrederetur*.

Eodem tempore et ad Herennuleium, qui in iisdem locis erat, litteras misit, et ¹⁵ *in alteram provinciam ad L. Hertuleium, præcipiens, quemadmodum bellum administrare vellet*; ante omnia ut ita socias civitates tueretur, ne acie cum Metello dimicaret, cui neque auctoritate neque viribus par esset: ne ipse quidem consilium ¹⁶ *inierat adversus eum eundi*, neque in *præsentiarum incursum* eum credebatur, si traheretur bellum: hosti, cum mare ab tergo provinciasque omnes in potestate haberet, navibus undique commeatus venturos: ipsi autem, consumptis priore ætate, quæ præparata fuissent, omnium rerum inopiam fore: Perpernam in maritimam regionem ¹⁷ *superven-*

forte qui conjiciant, in hoc servitium *tardior*. At displicet *servitium* hoc sensu usurpatum, nec Livianum est.

16 *Summam prioris belli. . . militum virtute*. Hæc conveniunt iis quæ antecedunt, et loco, qui in codice legi non potest.

17 *Consilio providisset*. Hæc quoque satis indicantur rerum serie.

18 *Omnes conducerent, quibusque sibi possent res servare*. Antecedentia et reliquæ literæ hæc indignant.

19 *Viginti milibus*. Libri veteres, Inscriptiones, ut et hic codex Vaticanus Livii sæpe habent *milibus, milia*. Sed et ipse quoque mox habet *mille*.

20 *Ilurcaonum*. Ilurcaones oram maritimam ad ostia fluminis Hiberi, l'Ebro, habitabant: nunc la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence. Forte melius scriberetur *Ilercaonum*. Ipse Livius XXII. 21. dixit in agro *Ilercaonensium*; et ipse mox infra in Fragmento memorat *Ilercaoniam*. In Plinio III. 3. legitur regio *Ilurgaonum*. Multa est apud antiquos scriptores in scribendis nominibus varietas. Iidem enim

Julio Cæsari, de Bello civili, I. 59. dicuntur *Ilurgavonenæ*. Ptolemæo II. 6. Ἰλουργόνες.

21 *Pompeius*. In codice Vaticano librarius scripsit *Ponpeius, Ponpeli, inploratam*. Vitia sunt pronuntiationis et scripturæ, quæ ex nummis et lapidibus corrigere pronum est.

22 *In alteram provinciam*. In Hispaniam ulteriorem; videturque Hertuleius fuisse in Lusitanis finibus, le Portugal, quæ pars erat Hispaniæ ultioris.

23 *L. Hertuleium*. Perperam Epitome Liviana libr. XCI. habet, *Herculeius*; Fragmenta Sallustii, *Hirtuleius*. Verum nomen prodit antiquissimus hic Livii codex, ut recte observavit CL. Bruns.

24 *Inierat adversus eum eundi. neque in præsentiarum incursum*. Quæ superant in MS. codice locusque ea suggerunt.

25 *Superventurum*. Jam pars verbi occurrit in MS. codice. Id quoque innuit, quod mox sequitur, *incautos. . . adgressurum*.

turum, ut ea, quæ integra adhuc, "ab hostis vi tutari posset, et, si qua occasio datur, incautos per tempus adgressurum. Ipse cum suo exercitu "Hiberones et Autalcones progredi statuit, a quibus "gratiam querebatur infamem: cum "nuper oppugnaretur "Celtiberorum urbes imploratam" esse opem "ab Metello, missosque qui itinera exercitui Romano monstrarent. "Quam perfidiam ultum iri volebat Sertorius, ut insigni exemplo ceterorum fidem retineret. Illos cum pro flagitii gravitate mulctasset, variis distrahitur curis, ambiguus quonam bellum vertat, utrum fidos Romanis populos incurset, paritiampe oram, ut Pompeium ab "Ilercaonia et "Contestania arceat, utraque socia gente, an ad Metellum et "Lusitaniam se convertat.

Hæc secum agitans Sertorius præter "Hiberum amnem per pacatos agros quietum exercitum sine ullius noxa duxit. Pro-

26 *Ab hostis vi tutari.* Supplevi quæ indicabant reliquæ literæ.

27 *Hiberones et Autalcones.* Hi populi Citerioris Hispaniæ veteribus scriptoribus non memorantur. At cum Metello ad Celtiberos tendenti iter monstraverint, manifestum est eos habitasse in ea parte Hispaniæ, quam nunc dicimus *la partie orientale de la Castille vielle, et partie d'Alava et de Navarre.* Et ut videtur ex nominibus Hiberones Hiberno flumini propiores, Autalcones Celtiberis. Opinor Livium scripsisse ad *Hiberones et Autalcones progredi.* Ad exciderit aut vitio librarii, aut extrita scriptura. Immo suspicor non fuisse scriptum *Hiberones*, sed ad *Berones.* In extritis enim literis falli potuit Cl. Bruns. Manet forte veteris nominis memoria in oppido quod nunc dicitur *Briones*, et Hiberno flumini vicinum est, supra *Logroño.*

28 *Gratiam querebatur infamem.* Id et loco et veteris scripturæ vestigiis convenire mihi videtur. Pro *querebatur*, si quis malit, *reposebat*, haud repugnabo.

29 *Nuper oppugnarentur.* Supplevi *nuper*; quod cum historia consentit.

30 *Celtiberorum urbes.* Non difficile fuit Supplementum, cum maxima pars in codice MS. exstaret. Celtiberi autem, Celtis, seu Gallis, et Hiberis mixti, unde iis nomen, illudque apud Hispanos bellorum studiis celebratissimum. Laudantur a Silio Italico III. 340.

Venere et Celta sociati nomen Hiberis. His pugna occidisse decus.

Item Hispaniæ partem tenere, quam

nunc dicimus *la partie occidentale de la Castille nouvelle, et une grande partie de l'Aragon.*

31 *Esse opem.* In MS. *esse*; ut jam alias monui, aut librarii vitio, aut extrita scriptura.

32 *Ab Metello.* Id necessario fuit supplendum. Metellus enim Occidentalem Hispaniæ partem tenebat. Pompeius autem Orientalem. Unde unus Metellus implorare opem poterat, ut subveniret Celtiberis.

33 *Quam perfidiam ultum ire...* *populos incurset.* Magnus hic ob extritam scripturam hiatus, quem convenienter loco et tempori explevisse mihi videor.

34 *Ilercaonia.* Ilercaonia, seu regio Ilercaonum, erat, ut jam dixi, prope ostia fluminis Hebri, *l'Ebro*; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus, obtinebat, ubi nunc *la partie méridionale de la Catalogne et la partie septentrionale du Royaume de Valence.*

35 *Contestania.* Contestania, seu Contestanorum regio, erat infra Ilercaoniam; et oram maritimam Hispaniæ, Orientem versus occupabat, ubi nunc *la plus grande partie du Royaume de Valence, et partie du Royaume de Murcie.*

36 *Lusitaniam.* Perperam aut librarius scripsit, aut Cl. Bruns legit *Rusitaniam.* Certo certius legendum *Lusitaniam*, cujus pars magna nunc *le Portugal.*

37 *Hiberum amnem.* De Hiberno amne jam dictum sæpe supra.

fectus inde in "Bursaonum et "Casuantinorum et "Graccuritanorum fines, evastatis omnibus proculcatisque segetibus, ad "Calagurim Nasicam sociorum urbem "venit, transgressusque "annem propinquum urbi, ponte facto, castra posuit. Postero die M. Masium quaestorem in "Arvacos et "Cerin-dones misit ad conscribendos ex iis gentibus milites, frumentumque inde "Contrebiam, quæ Leucada appellatur, comportandum, præter quam urbem opportunissimus ex "Beronibus transitus erat, in quamcumque regionem ducere exercitum sta-

38 *Bursaonum.* Bursaones Plinio III. 3. dicuntur *Bursaonenses*. Erant e eentum quinquaginta duobus populis, qui Cæsaraugustam, nunc *Sarragosse*, juris causa, conveniebant. Principem eorum urbem *Bisagra* Ptolemæus II. 6. Celtiberorum urbibus accenset. Videntur habitasse Hispaniæ partem, quam nunc dicimus *la Mancha*.

39 *Casuantinorum.* Cum Plinius III. 3. in hoc populorum tractu memoret *Cascantenses*; et Ptolemæus II. 6. urbem *Káscantem*, nunc *Cascante*, dans le *Royaume de Navarre*, trans Hiberum fluvium; crediderim Casuantinos a Livio memoratos eosdem esse ac *Cascantenses*: aut incompertum qui sint illi *Casuantini*.

40 *Graccuritanorum.* Urbs princeps Graccuritanorum erat Graccuris, nunc *Ageda*, dans la *Castille vicille*. De hac urbe Festus: *Gracchuris* urbs *Hiberæ* regionis, dictæ a *Graccho Sempronio*, quæ antea *Ilurcis* nominabatur. Nec aliter Epitome Livii, libr. XLI. *Tib. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit: momentumque operum suorum, Gracchurim oppidum in Hispania constituit.* Veterem nominis orthographiam retinuit MS. codex Vaticanus, ut constat ex nummis inscriptis *MVNICIP. GRACCVRIS*, id est *municipium Graccuris*.

41 *Calagurim Nasicam*] Calaguris Nasicæ, nunc *Calahorra* dans la *Castille vicille*. Hujus urbis nummus ex ære mediocri petrarus exstat apud eruditum Florez, *Médallas de España*, Tab. XI. num. 9. pag. 259. Ex una parte caput hominis nudum; ex altera parte, bos. Supra *CALAGVRRI*. Infra, *IVLIA*. Nempe Calagurris Julia Nassicæ municipium erat, forte ita dictum a Cornelio Scipione Nasicæ. Plinius III. 3. memorat *Calaguritinos*, qui *Nassici* cognominantur. Fuit et Calaguris Fibularia; unde Plinius loc. cit. appellat *Calaguritinos*, qui *Fibularenes* cognominantur.

Illa Calaguris debet esse *Loharre* dans la *Royaume de Navarre*.

42 *Venit.* In MS. *benit*. Nempe ex vitiosa pronuntiatione librarii, quæ adhuc frequens est in Hispania, Aquitania, &c. Inde similis error frequens occurrit in veteribus Inscriptionibus.

43 *Annem propinquum urbi.* Annis ille est Hiberus, l'*Ebro*, sæpe nobis memoratus.

44 *Arvacos.* Plinio III. 3. et IV. 20. appellantur *Arevacii*. Celtiberis vicini erant, Occidentem versus; immo et pars Celtiberorum: unde dicebantur *Arevacii* Celtiberi, nunc la *partie orientale de la Castille vicille*. Nomen ducebant ab *Areva* fluvio, nunc la *rivière Arlencon*, qui urbem *Burgos* alluit. *Arevacis* nomen dedit fluvius *Areva*. Plinius III. 3.

45 *Cerindones.* Populus soli Livio nominatus; et certe *Arevacis* vicinus. In hoc situ Plinius memorat *Pelendones*, partem quoque Celtiberorum. Quatuor populis constabant *Pelendones*, quorum unus videntur fuisse *Cerindones*. Plinius III. 3. *Pelendones* Celtiberorum, quatuor populi: quorum *Numantini*, nunc les *ruines de Numance* dans la *Castille vicille*, près de la ville de *Soria*. In veteri Inscriptione apud Gruterum CXI. 5. *PELLENDONES AREVACON*.

46 *Contrebiam.* Urbs illa diversa est a *Contrebia*, quam a Sertorio expugnatam initio Fragmenti vidimus. *Contrebia*, quæ appellabatur *Leucada*, debuit esse Calaguri Nassicæ vicina, Occidentem versus, si quidem præter hanc urbem opportunissimus erat ex *Berónibus* transitus.

47 *Beronibus.* Ptolemæo II. 6. *Bæronis*. Hiberum fluvium accolebant. Inter eorum oppida erat *Tritium*, nunc *Tricio*, près de *Najera*, dans le pays de *Rioxa*. Jam monui *Beronum* nomen manere in oppido *Briones*.

tuisset; et C. Instelum, præfectum equitum "Segoviam et in "Vacreorum gentem ad equitum conquisitionem misit, jussum-
que cum equitibus "Contrebiæ sese opperiri. Dimissis iis,
ipse profectus "per Umconum agrum, ducto exercitu in con-
finio "Vironum posuit castra. Postero die cum equitibus
prægressus ad itinera exploranda, jussu pedite quadrato ag-
mine sequi ad "Vareiam validissimam regionis ejus urbem
venit. "Haud inopinantibus *Vareianis* advenerat, undique
equitibus et "sue gentis "et Autrigonum accitis.

46 *Segoviam*. Nunc quoque *Ségovie*,
dans la *Castille vieille*.

49 *Vacreorum*. Pronum est divinare
emendandum esse *Vaccæorum*. At cum
Plinius III. 5. memoret *Vaccæos*, quo-
rum XVIII erant civitates, quas inter
appellat Intercatienses, Pallantinos, La-
cobricenses, Caucenses: earum quoque
e numero potuerunt esse *Vacrei*. *Vac-*
cæi autem, quorum pars certe fuere *Va-*
crei, eam Hispaniæ partem tenebant,
quam nunc dicimus *partie de la Castille*
vieille et du Royaume de Léon, ubi urbes
Pallentia, *Valladolid*, *Simancas*.

50 *Contrebiæ*. *Contrebiæ*, nunc *San-*
tavert, quam Sertorius expugnaverat, ut
dictum est initio Fragmenti.

51 *Per Umconum agrum*. *Umcones*,
ut patet ex ipso Sertorii itinere, fuere
cis *Hiberum flumen*, supra urbem *Calagurim*
Nasicam, ubi nunc *la partie Mé-*
ridionale de la Navarre, Orientem ver-
sus.

52 *Vironum*. *Umconibus* vicini e-

rant *Virones*, et *Hiberum flumen* acco-
lebant; nunc *la partie méridionale de la*
Navarre, Occidentem versus.

53 *Væreiam*. *Vareia*, urbs erat *Vi-*
ronum nunc *Logroño*, dans la *Navarre*,
Hibero flumini apposita.

54 *Haud inopinantibus Vareianis*.
Supplevi *Vareianis*, ut locus ipse pos-
tulabat.

55 *Sue gentis*. *Gentis Vironum*,
quorum urbs validissima erat *Vareia*.
Ptolemæus II. 6. *Virones* omisit; et
Vareiam *Beronibus* attribuit.

56 *Et Autrigonum accitis*. In MS.
codice et *Autric*. Supplevi, et *Autrigo-*
num accitis. Licet Cl. *Bruns* legerit
AVTRIC. Certe fuit scriptum *AVTRIC*.
Ptolemæo II. 6. dicuntur *Abreigones*; et
juxta *Plinium* III. 3. *Autrigonum* de-
cem erant civitates. Habitabant *His-*
paniæ partem quam appellamus *la par-*
tie septentrionale de la Castille vieille.
Decem civitatum una fuit *Virovesca*,
nunc *Birblesca*.

Cl. Bruns, cum hanc Titi Livii Fragmentum edidit, Inscriptionem de bello Sertoriano protulit, quam Barcinone repertam fert MS. codex Marcanovæ, qui Venetiis in Bibliotheca ILL. Cornaro adservatur.

D. M. S.

BELLO SERTORIANO

VVLNÈRE SVSCEPTO

A KALAGVRITANO NITIA

QVEM MANV EXTEMPLO

FODI. ACQVIRENDÆ

VALITVDINIS GRATIA

BARCINONAM PECI.

ESCVLAPIO VOTA VOVI.

TEMPLVM INGRATO VT

FIERET STATVI. MÔRTE

INMATVRA ME INTERCI

PIENTE. ET AB VALITVDI

NE. ET AB AVRA ADVLE

SCENTEM MISERABILI

TER DESTITVTVM VIDES

EQVITVM. MAGISTER. SP. POMPEANVS.

Licet Marcanova curiosus fuerit veterum monumentorum accumulator, illa Inscriptio, nescio quid recens et adulterinum spirare mihi videtur. Suspecta quoque visa est, Scaligero Inscriptio altera, quam tamen ex erudito Resendio, ut inventam apud Exarramam fluvium in Lusitania, habet Gruterus, pag. xvi. num. 2.

I. O. M.

OB PVLSOS .A. Q. SER

TOMIO METELLVM

ADQ. POMP.

IVN. BONACE

CORON. ET SCEPTVM

EX ARG. MVNVS

ADTVLIT

FLAMINICAE PHIA

LAM CAELATAM

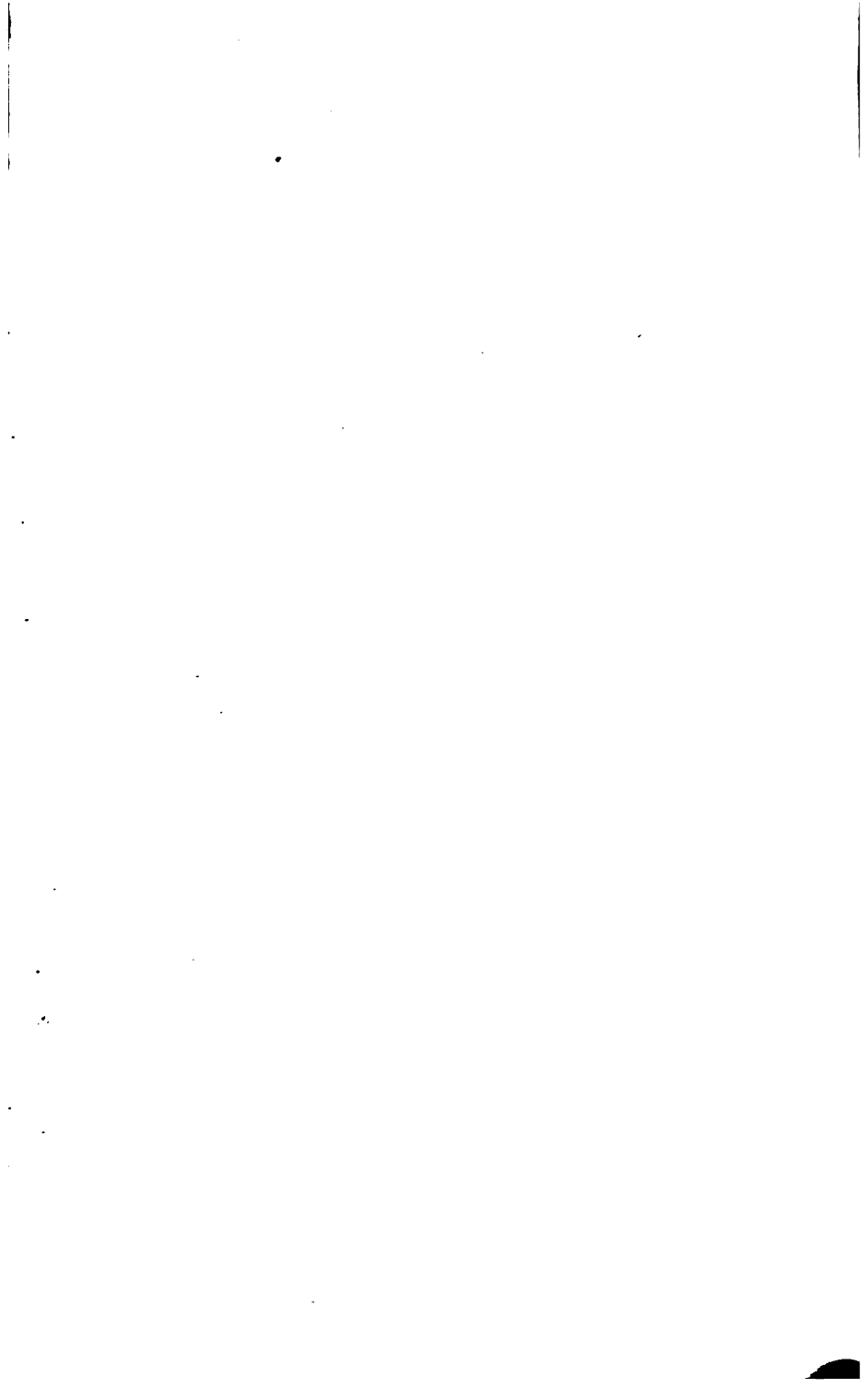
HIERODVLIS COE

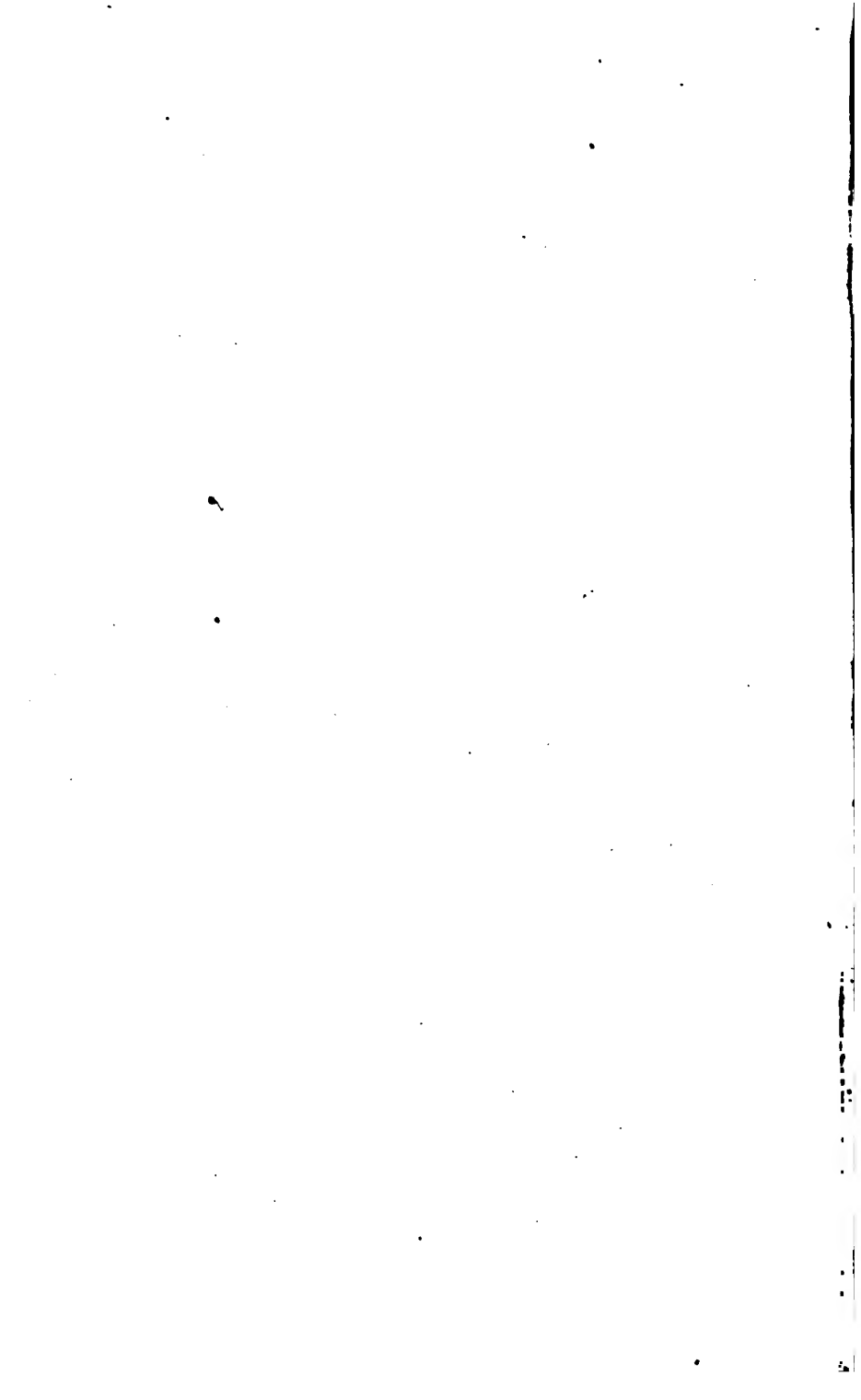
NAM DEDIT.

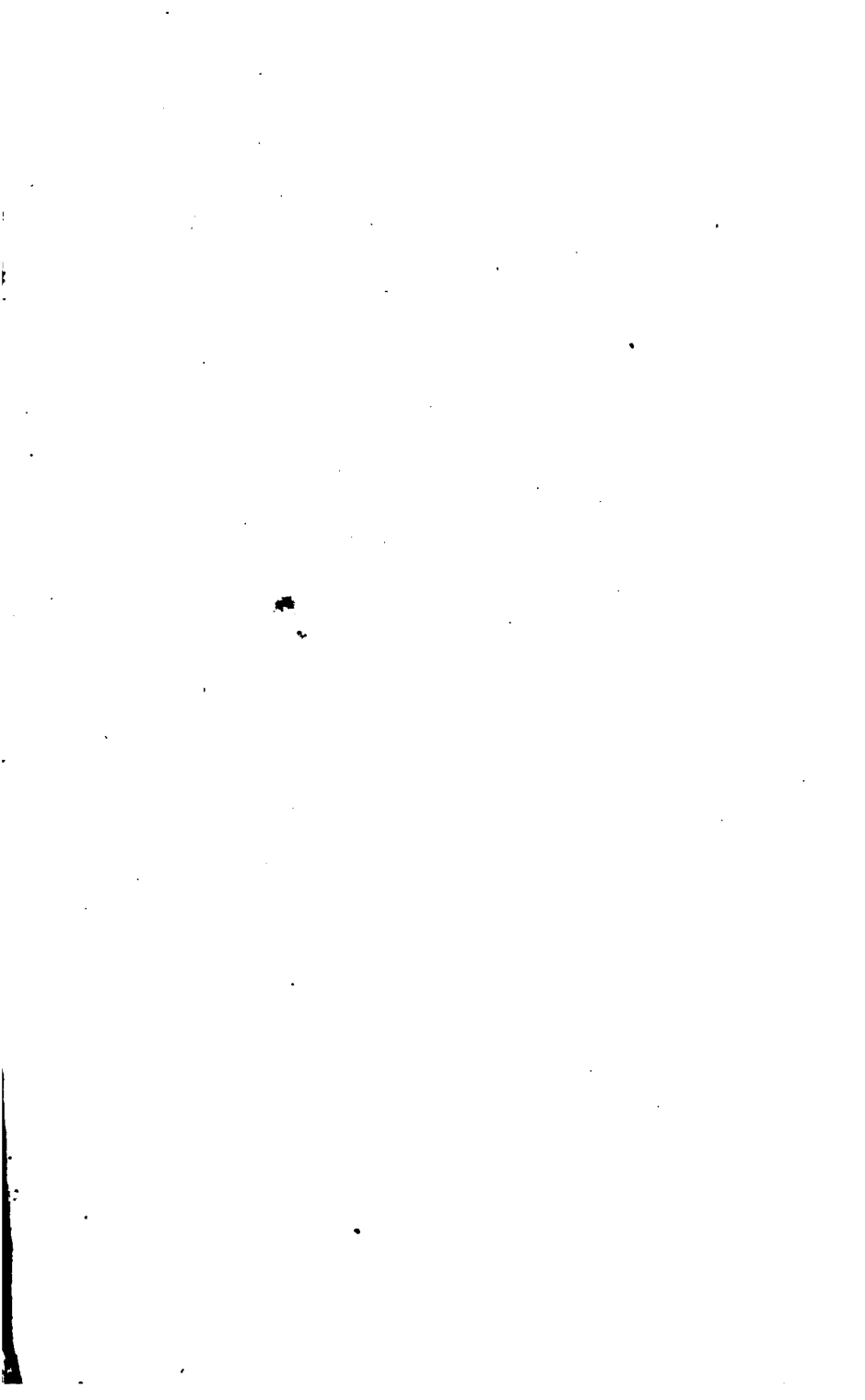
Certæ et indubitæ fidei monumentis illustratur ac commen-
datur antiquitas: suspectis spuriisque obscuratur et deteritur.

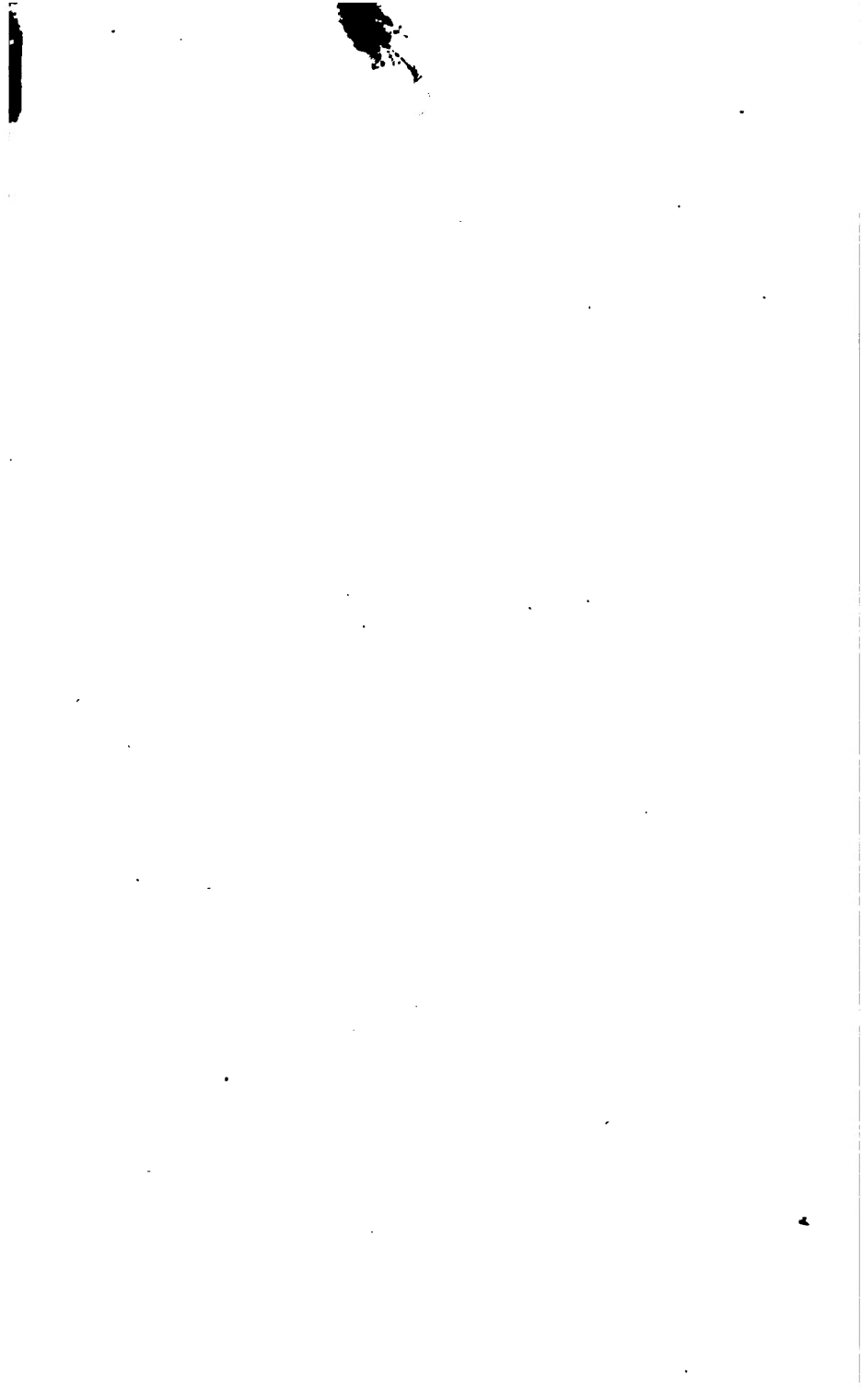
Ex edit. Tacit. à Brotier in 12mo. Ann. 1776.

FINIS.

HW 2LDK G

